BUHARÎ • MÜSLİM • İBN-İ MÂCE • EBU DAVÛD
TİRMİZÎ • NESEÎ • AHMED BİN HANBEL

7 Hadis İmamının İttifak Ettikleri Hadisler

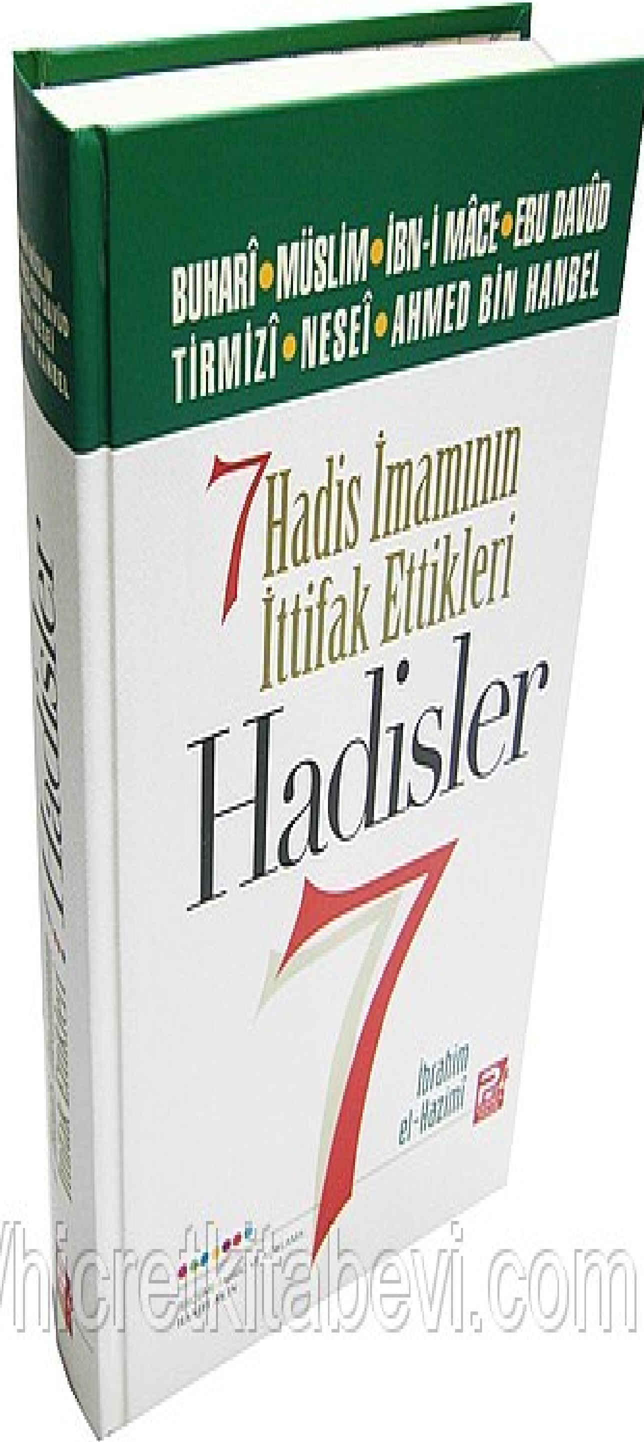
7

İbrahim el-Hazimî

TERCÜME-TAHRİC VE AÇIKLAMA:
HANİFİ AKIN

BUHARÎ • MÜSLİM • İBN-İ MÂCE • EBU DAVÛD
TİRMİZÎ • NESEÎ • AHMED BİN HANBEL
7 Hadis İmamının İttifak Ettikleri
Hadisler
7
İbrahim el-Hazimi

YEDİ HADİS İMAMININ İTTİFAK ETTİĞİ HADİSLER

Yazarın Önsözü

Hamd, Allah'a mahsustur, O'na hâmd ederiz, O'ndan yardım dileriz, O'nunla doğru yolu buluruz. Nefislerimizin şerlerinden ve amellerimizin kötülüklerinden O'na sığınırız. O kimi hidayete erdirirse onu hiç kimse saptıramaz. Kimi de saptırırsa onu da hiç kimse hidayete erdiremez.
Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur, tektir, ortağı da yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed (s.a.v), O'nun kulu ve resulüdür.
Bu girişten sonra, hadis ilmi, ilimlerin en şereflisi ve en değerlisidir. Nasıl olmasın ki! İnsanların komutanı ve önderi, Muhammed (s.a.v)'dir.
Yüce Allah, "(Kıyamet) günü bütün insanları önderleriyle çağıracağız [1][1] buyurmaktadır.
Allah'ın benim üzerime olan nimetlerinden birisi de; küçüklüğümden itibaren (devamlı bir surette) nebevi sünneti sevmem ve onunla meşgul olmamdır.
Hamd ve cömertlik, Allah'a mahsustur...
Allah, şöyle diyen Emîr San'ânî'ye rahmet eylesin:
Selamım, hadisçilerin üzerine olsun.
Çünkü ben, doğru yolu gösterme mahiyetinde olan hadisleri sevmeye bağlıyım."
Cenab-ı Allah, ister tahkik ve isterse te'lif konusunda olsun hadis ilmi ve nebevi sünnet alanında bir çok kitap yazma hususunda beni başarıya ulaştırdı. Bu kitaplarla ancak Allah'ın rızasını ve ahiret hayatını arzulamaktayım. Belki de bu kitapların en önemlisi, İmam Beğâvî'nin "Zılâlu'l-cenneti fî'l-muhtasari's-sahîhi min şerhi's-Sünne"sidir. Allah bu kitabı tamamlamayı (bana) kolaylaştırsm.
Elinizdeki bu kitabı, "Husnu's-sınâati fî beyâni'r-ruvâtiilezîne ehrace hadîsehumu'l-cemâat" adlı kitabı yazarken hicri 1414/1993 yılında te'lif ettim. Elinizdeki bu kitap, tür ve teknik açıdan bir ilki

oluşturmaktadır... Çünkü bu konuda basılmış ya da el yazması bir kitap olduğunu bilmiyorum.
Bu kitap üzerinde yaklaşık beş yıl ya da daha fazla çalıştım, günlerce uğraştım.
Bu kitap üzerine çalışmayı, "İmam Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye Ü-niversitesi"nin "Usûlü'd-Dîn Fakültesfnde iken başladım.
İlk önce Kütübü Sitte'yi okudum, sonra îmam Ahmed (rh.)'in "Müsned'ni okudum, ardından da Hafız el-Mizzî'nin "Tuhfetu'l-İşrâf" adlı kitabını okudum...
Sonra da Hafız İbnü'I-Esîr'in "Câmiu'I-Usûl" adlı kitabını okudum ve burada muhtelif rivayetlerle ilgili hadislerin en sağlamını gördüm. Çünkü burada hadisi rivayet eden tek ravi gösterilmiş. İşte ben de, bunu, bu kitapta uyguladım.
Bu kitap üzerinde çalışırken sadece Cenab-i Allah'ın bildiği zorluklarla ve sıkıntılarla karşılaştım.
Kütübü Sitte ile İmam Ahmed'in "Müsned"indeki hadisleri tahric ettim, mükerrerleri ise almadım.
Kitapta geçen hadisler ve sahabe isimleri için bir fihrist hazırladım.
Allah'ın, bu çalışmamı, (amel sahifelerinin) O'na sunulduğu günde iyiliklerimizin (bulunduğu) terazinin içine koymasını; dinimize, akidemize hizmet etme hususunda bizi başarılı kılmasını ve cömertliğiyle, lütfuyla, rahmetiyle bizi kötülükler ile çirkin şeylerden uzaklaştırmasını diliyorum. Çünkü O, her şeyin sahibidir ve buna gücü yetendir...
Allahım! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim! Sana hamdde bulunurum! Şehadet ederim ki, Senden başka ilah yoktur. Senden bağışlanma dileriz, Sana tevbe ederiz.....
İbrahim B. Abdullah El-Hâzimî

Rahman ve Rahîm Allah'ın olan Adıyla

Çevirenin Önsözü

Hadisler; ihtilafa düşülen konularda insanları aydınlatan, böylece hidayet ve rahmet kaynağı olan Kur'an-i Kerim'in kendisine indirildiği

2[2] Peygamber'in sözü olarak üstün bir değer ifade eder ve büyük önem taşır.
Hz. Peygamber (s.a.v)'in insanlara sözleriyle açıkladığı, fiilleriyle uygulanışını gösterdiği ilahî emirlerin başında; namaz, oruç, zekat ve hac gibi ibadetler gelir. Namazların hangi vakitlerde, kaçar rekat ve nasıl kılınacağı, orucun nasıl tutulacağı, zekatın hangi mallardan, ne kadar verileceği, haccın nasıl yapılacağı gibi hususlar Kur'an'da yer almayıp hadislerle açıklık kazanmış, İslam hukukunun birçok meselesi hadislerde verilen bilgilerle çözüme kavuşturulmuştur.
Yine Kur'an'da birkaç türlü yorumlanabildiği için manası kolayca anlaşılmayan (müşkil) ayetler, hadis rivayetleri sayesinde yorumlanabilir.
Hadisler aynı zamanda Kur'an'da yer almayan bir çok meseleye açıklık getirmiş, bu konulardaki uygulama şekillerini göstermiştir. Örneğin bir kadının âdet halinde kılamadığı namazları kaza etmeyeceği, bir erkeğin bir hanımının üzerine onun teyzesi ve halasıyla evlenemeyeceği, nesep yakınlığı dolayısıyla evlenilmesi haram olan kimselerle süt yakınlığı sebebiyle de evlenmenin haram olduğu gibi hususlar, yine şuf'a hakkı ile ilgili hükümler, nineye ve baba tarafından akrabaya düşecek miras gibi meseleler Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından çözümlenmiştir.
Kur'an-i Kerim'de temas edilmekle beraber hakkında fazla bilgi verilmeyen âhiret hayatıyla ilgili hususlar, kabir hayatı, yeniden dirilme, mahşer, hesap, mîzan, cennet ve cehennemdeki hayat gibi konular da hadisler sayesinde öğrenilmektedir.
Ahlakî faziletler, manevî ve ruhî gelişimi sağlayacak kurallar, düzenli bir aile hayatı için gerekli olan davranış biçimleri, insanlar arasında içtimaî ve ticarî münasebetleri düzenleyen hükümler, yönetenler ile yönetilenler arasındaki ilişkiler gibi konularda da hadislerde geniş bilgi bulunmaktadır.
Fıkıh kültüründe yer alan bazı bilgilerin, hadis kitaplarında yer alan bazı hadislere aykırı gibi görünmesi; alimlerin, Hz. Peygamber (s.a.v)'in sünnetinin sübûtu, hükme delaleti, mahiyeti ve gayesi konusunda farklı değerlendirmelere sahip oluşundan kaynaklanmaktadır. Bu sebeple de bir konuda mevcut bütün hadisleri gözden geçirmeden veya fıkıh literatüründe ve gele-neğindeki söz konusu ayrımları, sünnetle ilgili yaklaşım farklılıklarını ve tartışmaları

bilmeden, bir hadisten ilk bakışta anlaşılan anlamı esas alıp fakihlerin buna aykırı düşen görüşlerine eleştiri getirmek yanıltıcı olabilir. Bu sebeple de Kur'an ve Sünnet; İslam dininin, İslam akaid ve fıkhının iki aslî kaynağı olmakla birlikte bu iki kaynağı anlama ve yorumlamada belirli bir ilmî metodun takip edilmesi, bu kaynaklar etrafında oluşan bilgi birikiminin, fıkıh kültür ve geleneğinin göz önünde bulundurulması kaçınılmaz olmaktadır.

Kitap, 'konularına göre' (ale'l-ebvâb) usulüne göre hazırlanmış olup 41 bölüm bulunmaktadır.

Yazar, tahric yaparken Buhârî için cilt ve sahife numarası, hadis numarası, bölüm ve bab başlığı; Müslim için hadis numarası, bölüm ve bab başlığı; Ebu Dâvud için hadis numarası, bölüm ve bab başlığı; Tirmizî için hadis numarası, bölüm ve bab başlığı; Nesâî'nin "el-Müctebâ"sı için cilt ve sahife numarası, bölüm ve bab başlığı; İbn Mâce için hadis numarası, bölüm ve bab başlığı; İmam Ahmed'in "Müsned"i için ise çoğunlukla cilt ve sahife numarası, bazen de hadis numarası vermiştir.

Günümüz Türkiye'sinde genellikle hadis kitabı çevirilerinde Concordan-ce usulü esas alındığı için, bu doğrultuda şu ana kadar çevrilen hadis kitapları; Müslim, Ebu Dâvud, Nesâî, İbn Mâce, Dârimî ile Muvatta"dır. Diğerleri, Concordance usulüne göre tercüme edilmemiştir. Dolayısıyla bu kitabın çevirisinde de Concordance usulü esas alınmış olup hadisler, Concordance usulüne göre verilmiştir. Bunun için de, bu doğrultuda hazırlanmış olan Kütüb-ü Tis'a (dokuz hadis kitabı) kitabı esas alınmıştır.

Yazar, bazen hiçbir işaret göstermeksizin Nesâî için çoğunlukla bölüm başlığı ve bazen de bölüm başlığı ile birlikte cilt ve sahife numarası göstermiş. Bununla Nesâî'nin "Sünemi'1-Kübrâ" adlı eseri kastedildiği için, bizzat konu ile ilgili hadislerin geçtiği yer tespit edilip okuyucuların rahatlıkla ulaşabilecekleri farklı cilt, sahife ve hadis numarası verilmiştir.

Yazarın, İbn Mâce için verdiği hadis numarası, Concordance usulüne uymamaktadır. Dolayısıyla İbn Mâce ile ilgili hadis numaralan, Concordance usulüne göre verilmiştir.

Yazar, konu ile ilgili hadisin tahricine, hadislerin bitiminde yer vermiştir. Fakat hadislerin tek tek tahricini göstermek için, yazann genel mahiyette verdiği tahric, ilk rivayetin bitiminde verilmiştir.

Dolayısıyla da hadislerin tek tek tahricleri yapılmıştır. Dipnotta verilen bilgilerin çevirene ait olanını belirtmek için sembolü kullanılmıştır.
Yazar, ilk rivayetin geçtiği yer ile ilgili olarak Buhârî ile Müslim'i göstermesine rağmen bazen farklı ve bazen de karma bir metne yer vermiş, bu sebeple de okuyucuyu yanıltmamak için kaynak olarak kullandığımız kitaplar-daki metin esas alınmıştır.
"Abd" kelimesine muzaf olarak gelen Abdullah, Abdurrahman gibi isimlerin, maksûr {kesreli) ve meftûh (fethalı) durumları dikkate alınmamış, ayrıca "İbn-i" gibi bazı terkiplerde kullanılan kısa çizgi yaygın şekilde kullanılmadığı için atılmıştır.
Kitapta, bölüm ve bab başlığında numara verilmemesine rağmen yararı olacağı düşünülürek numaralar verilmiştir.
Kitabın sonuna, kaynak olarak kullanılan kitapların neler olduğunu gösteren bir kaynakça konulmuştur.
Okuyucuya hadis konusunda bilgi verme mahiyetinde "Hadisin Önemi ve Mahiyeti" ile ilgili bir bölüme de yer verilmiştir.
Bazen hadis metni içerisinde yer alan birtakım kelimeleri açıklamayâ yönelik müellifin bazı ifadeleri, ya normal metin içerisinde çevrildiğinden ya da faydalı görülmediğinden dolayı tercüme edilmemiştir.
Okuyucuya yararlı olacağı düşünülerek hadisin içinde geçen ifadeler ile ilgili olarak çeşitli açıklamalar yapılmıştır.
Kitap, sahabe ismine göre esas alınmış olup bu doğrultuda rivayet edilen hadislerin varyantlarına yer verilmiştir.
Kitabın çevirisi, beş ay gibi kısa bir sürede yapılmıştır.
Eserin tercümesi esnasında hadisin orijinal metnine bağlı kalınmıştır. Zaman zaman kastedilen mananın okuyucu tarafından iyice anlaşılması için "anlaşılabilir" bir dil kullanılarak, okuyucuya bıkkınlık vermemek için bazı durumlarda tekrarlardan kaçınılmıştır.
Azami dikkat ve gayretlere rağmen, gözden kaçan tercüme hataları olabilir. Yapıcı eleştirilerine ve uyanlarına her zaman ihtiyaç duyduğumuz ilim sahipleri ile okuyucuların tenkit, uyan ve katkılarına şimdiden şükranlarımı sunduğumu belirtirim.
Çalışmalarımı sürdürme noktasında yakın ilgi ve teşviklerini gördüğüm değerli hocam Yusuf Kerimoğiu'na, her zaman maddi ve manevi destekleri ile teşviklerini gördüğüm değerli dostlarım Abdulhalim Ünverdi Beye, Hanifi Yılmaz Beye, Zekeriyya Efiloğlu

Beye, Salih Özbey'e, Abdulkadir Ermutaf a, Halid Kaygısız'a, Reşit Güngör Kalkan'a, tercüme edilen metinlerin bir kısmını gözden geçiren Mahmut Demir'e ve özellikle de yoğun iş temposuna rağmen tercüme edilen nüshalann bir kısmını gözden geçirip çeşitli değerlendirmelerde bulunan değerli dostum Mithat Sevin'e ve bu değerli eseri kısa zamanda okuyuculara ulaştırmada büyük gayret gösteren Karınca Yayınları'nin sahibi değerli dostum Feyzuflah Birışık'a şükranlarımı arzederim.

Hadisin Önemi Ve Mahiyeti

Hadîsin Etimolojik Yapısı ve Kapsamı
"Eski "anlamındaki "Kadîrtin zıddı olan "Hadîs" kelimesi, (çoğulu e-hâdîs) tahdîs masdanndan isim olup "haber" manasına gelir.
Hadîs kelimesi, İslamiyet'le birlikte farklı bir anlam kazanmış, âdeta o-nunla kadîm olan Kur'an-ı Kerim'in mukabili kastedilerek Resulullah (s.a.v)'in sözlerine "el-Ehâdîsu'l-kavliyye, fiillerine "el-Ehâdîsu'1-fi'liyye" ve tasvip ettiği şeylere de (takrir) "el-Ehâdîsu't-Takrîriyye" denilmiştir.[3][3]
Hadis alimleri, Hz. Peygamber (s.a.v)'in yaratılışıyla ilgili özelliklerini (şemâil) ve ahlakî vasıflarını da hadisin kapsamı içerisine almışlardır. Bazı alimler, hadis teriminin kapsamını daha da genişleterek sahabe ve tabiînin şahsî beyan ve fetvalarını da bu kapsama almışlar, Hz. Peygamber (s.a.v)'e ait olan hadislere "merfû", sahabeye ait olanlara "mevkuf", tabiîne ait olanlara da "maktu" adını vermişlerdir.[4][4]
Sonraları merfû, mevkuf ve maktu terimlerinin hepsini ifade etmek üzere "haber" kelimesi kullanılmaya başlanınca, bir kısım alimler sadece sadece merfû rivayetlere, bazıları da merfû ve mevkuf rivayetlere hadis demeyi uygun görmüşlerdir.
Yine ilk devirlerde Resulullah (s.a.v)'in söz, fiil ve takrirleriyle birlikte sahabe ve tabiîne ait her türlü haberi ifade etmek üzere "eser" kelimesi de kullanılmıştır.
Hadis ile "sünnet"in kapsamları konusunda farklı görüşler bulunmakla beraber bu iki terimin eş anlamlı olarak Resulullah (s.a.v)'in söz, fiil ve takrirleri için kullanılması özellikle hadis alimleri arasında daha fazla kabul görmüştür. Ayrıca hadis ile sünnetin

çerçevesini daha da genişleterek Hz. Peygamber (s.a.v)'in ahlakını, şemailini, peygamberlikten önce söylediklerini ve yaptıklarını da bu çerçeve içine alanlar da olmuştur.[5][5]
Bunun yanı sıra hadisin; Resulullah (s.a.v) tarafından vaz' edilen sözlü mesajlar plduğunu, sünnetin ise bazen bu sözlü mesajların kendisi ve bazen de bu sözlü mesajlardan istinbat edilen hükümler olduğunu belirtenler de olmuştur.

Hadislerin Tespiti

Eskiden beri şiir, hitabet, savaş kıssaları ve nesep bilgilerinden oluşan kültürlerini şifahî yolla nakletme geleneğine sahip olan Arapların, ezberleme yetenekleri çok gelişmişti. Bununla beraber İslamiyet'in doğuşu sırasında önemli bir ticaret merkezi konumunda bulunan Mekke'de okuma yazma bilenlerin sayısı, Medine'ye nispetle daha çoktu. Bunlardan Müslüman olanlar, İslamiyet'in ilk devirlerinde Hz. Peygamber (s.a.v)'in emirleri doğrultusunda hareket ederek Kur'an-ı Kerim'i yazmakla meşgul olmuştu.
Sade ve tabiî yaşayışları sebebiyle zihinleri berrak olan bu insanların içinde, işittikleri uzun bir şiiri veya hitabeyi hemen ezberleyebilecek kadar güçlü hafızaya sahip bulunanlar vardı.
Hz. Peygamber (s.a.v)'in, bazı önemli sözlerini, üçer defa tekrarlaması [6][6] ve kelimeleri 'sayılacak derecede' yavaş telaffuz etmesi [7][7] sebebiyle dinleyiciler, söylediklerini kolayca öğrenebiliyorlardı.
Resulullah (s.a.v)'in meclislerine nöbetleşe katılan ve emirlerini dinleyip bellemeye gayret eden sahabiler de [8][8] duyup öğrendikleri hadisleri kendi aralarında müzakere ediyorlardı.
Hz, Peygamber (s.a.v)'in, sahabilere; kendi sözlerini dinleyip öğrenmelerini emretmesi ve öğrendiklerini başkalarına tebliğ edenlere hayr duada bulunması [9][9] onların hadisleri bir ibadet şekliyle öğrenip başkalarına nakletmelerini sağlamıştır.
Ayrıca Mescid-i Nebevî'nin bitişiğinde oturan ehl-i Suffe'de Resulullah (s.a.v)'den hadis tahsil ermişlerdir.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Mekke'de iken hadisleri yazmak isteyen herkese izin vermek istemediği bilinmekle birlikte Resulullah (s.a.v)'den bu konuda izin alan sahabiler, duyup öğrendikleri hadisleri, hem ezberlediler ve hem de yazdılar.[10][10]

"Sahîfe" adıyla anılan bu belgeleri kaleme alan sahabiler arasında, 1000 civarında hadis ihtiva eden "es-Sahîfetü's-Sâdıka"nm sahibi Abdullah ibn Amr başta olmak üzere Sa'd b. Ubâde, Muâz b. Cebel, Hz. Ali, Amr b. Hazm el-Ensârî, Semure b. Cündub, Abdullah ibn Abbâs, Câbir b. Abdullah, Abdullah b. Ebi Evfâ ile Enes b. Mâlik bulunmaktadır.

Bu ilk yazılı kaynaklardan biri olup Ebu Hureyre tarafından talebesi Hemmâm b. Münebbih'e yazdırılan ve içinde 138 hadis bulunan "Sahîfetü Hemmâm b. Münebbih" (es-Sahîfetü's-Sahîha) ilk defa Muhammed Hamidullah tarafından yayımlanmıştır.

Ebu Musa el-Eş'arî'den oğlunun, ondan da torunun rivayet ettiği "Müsnedü Büreyd" adıyla tanınan 40 hadislik cüz de vardır.[11][11]

Hadislerin Tedvini

Hadis tedvinini çabuklaştıran sebeplerin başında, Hz. Osman'ın şehid edilmesi olayından hemen sonra Havâric ve Galiye gibi siyasî fırkaların, 1 (7.) yüzyılın sonlarından itibaren Kaderiye ve Mürcie, bir müddet sonra da Ceh-miyye ve Müşebbihe gibi mezheplerin ortaya çıkması gelir. Bu fırka ve mezhep taraftarlarının, işlerine gelmeyen hadisleri inkar etmeleri, görüşlerini güçlendirmek maksadıyla hadis uydurmaları, hadisleri toplamakla meşgul olan kişileri konu üzerinde düşünmeye ve önlem almaya sevketmiştir.

Özellikle Şia'nın kendi grupları, daha sonra Abbasî devleti taraftarlarının sultanlar lehinde rivayet icat etmeleri, ayrıca bazı menfaatçiler ile ırk ve mezhep taassubuna kapılmış cahillerin ve İslam aleyhtarlarının kendi düşünceleri doğrultusunda hadis uydurup yaymaları, bazı kimselerin iyi niyetle de olsa bunlara hadis uydurarak karşılık vermesi, tedvine taraftar olmayan muhad-dislerin bu konuya yaklaşımlarını değiştirin iştir.

I (7.) yüzyılın ilk yarısından itibaren rivayette, isnad konusu gündeme gelmiştir. İsnadın başlamasından itibaren Ehl-i sünnete mensup

ravilerin rivayetleri kabul görmüş, Ehl-i bid'atin rivayetleri alınmamıştır.[12][12]
Bunun sonucu olarak; hadisi bir uzmanlık sahası olarak gören kimseler tarafından raviler titizlikle takip edilmiş; yaşayışları, dine bağlılıkları ve dürüstlükleri, bid'atle ilgileri bulunup bulunmadığı, özellikle yalan söyleyip söylemedikleri, hafızalarının zayıf olup olmadığı araştınlmış ve böylece daha I. yüzyılda cerh ve ta'dil ilmi doğmuş, bunun sonucunda ravilerin hal tercümeleri (biyografileri) hakkında geniş bir birikim meydana gelmiştir.
Halife Ömer ibn Abdulazîz, ileri gelen alimlerin hadisleri yazma işine karşı çıkmayacağını anlayınca, hem samimiyetsiz kişilerin hadislere zarar vermesini önlemek ve hem de o güne kadar bir araya getirilmemiş olan sahih hadisleri kaybolmaktan kurtarmak için tedvin işini resmen başlatmaya karar vermiştir. Bu sebeple de valilere, Medine halkına, tanınmış alimlere ve kadısı Ebu Bekr ibn Hazm'a gönderdiği yazıda alimlerin ölüp gitmesiyle hadisin yok olmasından endişe duyduğunu, bu nedenle de Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadislerinin ve sünnetlerinin araştırılıp yazılmasını istediğini ifade etmiştir.[13][13]
Sahabilerin fetvalarını sünnet olduğu düşüncesiyle yazan, hatta duyduğu her rivayeti kaydettiği çok sayıda kitaba sahip bulunan İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742), ulaşabildiği hadisleri derleyerek halife Ömer ibn Abdulazîz'e göndermek suretiyle onun emirlerini ilk uygulayan muhaddis olmuştur. Ömer ibn Abdulazîz'de, toplanan bu hadisleri çoğaltarak çeşitli bölgelere göndermiştir.[14][14]
Sahabe tarafından kaleme alınan sahifeler bir yana, bir tespite göre; I. (7.) yüzyılın ikinci yarısı ile II. (8.) yüzyılın ilk yansında 400 kadar muhaddis tarafından hadislerin yazıldığı artık belgeleriyle bilinmektedir.[15][15]

Hadislerin Tasnifi

Hadislerin tedvini tamamlanınca, bunların sistemli bir kitap haline getirilmesi ve böylece aranan hadisleri kolayca bulmaya imkan

verecek usullerin geliştirilmesi yönündeki çalışmalar ağırlık kazanmıştır.

Bazı alimler, hadisleri konularına göre tasnif, etmeyi ve bu şekilde "Musannef" adı verilen türde eserler yazmayı denerken, bazıları da hadisleri ilk ravileri olan sahabilerin adlarına göre sıralayarak "Müsned" denen türde kitaplar te'lif etmeyi tercih etmiştir.

Hadisleri bablara göre sıralamaya kimin daha önce başladığı bilinmemekle birlikte Tirmizî 16[16] ve daha geniş bir şekilde Râ-mahürmüzî'nin verdiği bilgiye göre; bu konuda ilk çalışmayı, genellikle "el-Musannef 17[17] diye anılan eserleriyle Mekke'de İbn Cüreyc (ö. 150/767), Yemen'de Ma'mer b. Râşid, Basra'da İbn Ebi Arûbe ile Rebî' b. Sabîh (Subeyh) Küfe'de Süfyân es-Sevrî, Medine'de Mâlik b. Enes, Horasan'da Abdullah b. Mübarek, Rey'de Cerîr b. Abdulhamîd, Şam'da Velîd b. Müslim gibi muhaddisler yapmıştır.18[18]

İlk tasnif çalışmalarıyla tanınan bazı muhaddislerin II. (8.) yüzyılın ortalarında vefat etmesi, bu çahşmalann aynryüzyıhn ilk çeyreğinden itibaren hazırlanmış olduğunu göstermekte, dolayısıyla tedvin ve tasnif işlerini kesin bir çizgiyle birbirinden ayırmaya imkan bulunmadığını ortaya koymaktadır.

III. (9.) yüzyılında hadis kitaplarında değişik ihtiyaçlara göre muhtelif sistemler uygulanmıştır. Bunların en yaygın iki şekli hadislerin ravi adlarıyla (ale'r-Ricâl) ve konularına (ale'l-Ebvâb) göre tasnif edilmesidir.

Hadislerin ilk ravisi olan sahabilerin adlanın esas alarak her saha-binin bütün rivayetlerini sağlamlık derecesine bakmadan bir araya getiren "Müsned"lerin ilk musannefileri olarak Esed b. Mûsâ (ö. 212/827), Ubeydullah b. Mûsâ el-Absî, Yahya b. Abdulhamîd el-Himmânî, Müsedded b. Müserhed ve Nuaym b. Hammâd'ın adlarını zikredilmektedir. Bunların eserleri hakkında fazla bilgi bulunmamakla beraber Ebu Dâvud et-Tayâlisî (ö. 204/819)'nin "el-Müsned"i ile Mekke'de kaleme alınan ilk "Müsned"ler arasında sayılması gereken Abdullah b. Zübeyr el-Humeydî (ö. 219/834)'nin "el-Müsned" ve en hacimli hadis külliyatından biri olan Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855)'in "el-Müsned"i günümüze ulaşmıştır.

Ravi adlarına göre tasnif edilen kitaplardan olan "Mu'cenT'lerde, rivayetler, sahabe adına göre yada "Mu'cem"i tasnif eden muhaddisin hocalarının adlarına göre ya da ravilerin yaşadığı şehirlere göre tertip edilmiştir. Taberânî (ö. 360/970)'nin üç "Mu'cem"İ bu türün en tanınmış örnekleridir.
Konularına göre tasnif edilen, bu sebeple genel olarak "Musannef" diye anılan hadis kitaplarının ilk Örnekleri de Ma'mer b. Râşid (ö. 153/770)'in "el-Câmi'"i ile Mâlik b. Enes (ö. 179/795)'in "el-Muvatta"'sıdır. Bu türün III. (9.) yüzyıhndakî örnekleri Abdurrezzâk es-San'ânî (ö. 211/826-827) "el-Mu-sannef'i ile Ebu Bekr ibn Ebi Şeybe (ö. 235/849)'nin "el-Musannef'i gösterilebilir III. (9.) yüzyılda tasnif edilen en önemli hadis kitapları olarak "Kütübü Sitte" kabul edilmektedir. Bunların içinde sadece sahih hadisleri toplamayı hedef aldıklarından Buhârî ile Müslim'in "el-Câmhı's-SahüTleri, Kur'an'dan sonra İslam'ın en güvenilir iki kitabı sayılır. Bu altı kitabın sonuncusu olarak Mâlik b. Enes'in "el-Muvatta"smi yada Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî (ö. 255/868)'nin "es-Sünen"ini gösterenler olmuşsa da yaygın kanaate göre altıncı kitap, İbn Mâce (ö. 273/886)'nin "es-Sünen"idir. Diğerleri, Ebu Dâvud (ö. 275/888)'un "es-SüneiTi, Tirmizî (ö. 279/892)'nin "es-Sünen"i ve Nesâî (ö. 303/915)'nin "eI-Müctebâ"si diye bilinen "es-Sünen"idir.
Bu yüzyılda bir çok muhaddisin yetişmesinde emeği geçen, hadisler ile ravileri ve hadis kitaplarına dair tenkitlerinden faydalanılan diğer muhaddisler arasında Affân b. Müslim, Saîd b. Mansûr, İbn Sa'd, Yahya b. Maîn, Alî b. Medînî, İshâk b. Râhûye, Ebu İshâk el-Cüzcânî, Ebu'l-Hasan el-İclî, Ebu Zür'a er-Râzî, Baki' b. Mahled, Ebu Hatim er-Râzî, Ebu Zür'a ed-DImeşkî, İbn Ebi Asım ve Bezzâr'ın adları sayılabilir.
III. (9.) yüzyılda hadislerin muhtevasıyla ilgili çalışmalar yapılmış olup Ebu Ubeyd b. Kasım b. Sellâm (ö. 224/839)'ın kırk yılda meydana getirdiği "Garîbu'l-hadîs" adlı eseri bu yeni türün örneği olarak zikredilmektedir. Daha sonra da bu tür de pek çok yazılmıştır.
IV. (10.) yüzyılda hadislerin kitaplarda toplanmış olması sebebiyle şifahî rivayet yavaşlamaya başlamış, genellikle orijinal kitap te'lifi yerine daha önceki yüzyıllarda meydana getirilen hadis kitaplarından derleme ve ihtisarlar yapılmaya başlanmıştır.

Bundan dolayı alimler, IV. (10.) yüzyılın başını; mutekaddimîn döneminin sonu, müteahhirîn devrinin başlangıcı olarak değerlendirmişlerdir.
Bu dönemin en tanınmış muhaddislerinden Ebu Ya'lâ el-Mevsilî (ö. 307/919)'nin "el-Müsned"i, İbn Cerîr et-Taberî (ö. 310/922)'nin "Tehzî-bu'l-âsâr"ı, İbn Huzeyme (ö. 311/923)'nin "es-Sahîh"i, Ebu Avâne el-İsfe-râyînî (ö. 316/928)'nin "el-Müsnedü'1-muhrec alâ Kitabi Müslim ibnü'l-Haccâc"ı, İsmâilî (ö. 371/982)'nin "eI-Müstahrec"i, Ebu Ca'fer et-Tahâvî (ö.321/933)'nin "Şerhu Meâni'l-Âsâr'ı, İbn Hibbân (ö. 354/965)'m daha önceki hadis kitaplanndan tamamen farklı bir tertipte hazırladığı "el-Müsnedü's-Sahîh"i, Taberânî (ö. 360/970)'nin hocalarının adlarına göre tertip ettiği "el-Mu'cemu'I-Evsat" ile "el-Mu'cemu's-Sağîr" adlı eserlerinden daha hacimli olup sahabe adlarına göre alfabetik olarak tasnif ettiği "el-Mu'cemu'l-Kebîr"i, Dârekutnî (ö. 385/995)'nin "es-Sünen"i ve Hâkim en-Nîsâbûrî (ö. 405/1014)'nin "el-Müstedrek ale's-Sahîhayn"ı tasnif edilmiştir.
IV. yüzyılda daha sonraki çalışmalara kaynaklık eden önemli dirayet kitapları da te'lif edilmiştir. Bunların içerisinde; İbn Ebi Hatim (ö. 327/938)'in hem sika ve hem de zayıf hadis ravilerinin tenkidine dair yazdığı "el-Cerh ve Ta'dîl"i, Râmehürmüzî'nin ilk hadis usûlü çalışması çalışması olduğu kabul edilen "el-Muhaddisu'1-fasl ve beyne'r-râvî ve vâî" adlı eseri, İbn Adiyy (ö. 365/975)'in zayıf raviler hakkında münekkitlerin görüşlerini aktardığı ve bu ravilerin rivayetlerinden örnekler verdiği "el-Kâmii fî duafâi'r-ricâl"i, Hattâbî (ö. 388/998)'nin önce Ebu Davud'un "es-Sünen"ine "Meâlimu's-Sü-nen", ardından Buhârî'nin "el-Câmiu's-Sahîh"ine "İ'lâmu's-Sünen" adıyla yazdığı sahasında ilk çalışmalar olarak kabul edilen hadis şerhleri, Halef el-Vâsitî ö. 401/1010)'nin Etraf" kitaplarının ilk örneklerinden olan "Etrâfu's-Sahîhayı ile Ebu Mes'ud ed-Dımeşkî (ö. 401/1010)'nin Etrâfu's-Sahî-hayn"i, Hâkim en-Nîsâbûrî (405/1014)'nin hadis usûlüne dair ilk ve önemli kaynaklardan biri olan Ma'rifetu ulûmi'l-hadîs"i bu tür eserlerdendir.
V. (11.) yüzyılda ve daha sonraki dönemlerde yapılan çalışmaların temel özelliği değişmemiş, tanınmış hadis kitaplarının farklı şekillerde yeniden tertip edilmesinden ibaret olan tasnifler devam etmiştir. Bu yüzyılın başlarında Ebu Nuaym el-İsfehânî (ö. 430/1038) "el-Müsnedü'l-müstahrec alâ Sahihi Müslim"i ve sahabenin hayatına

dair "Ma'rifetu's-sahâbe"yi, Mısırlı mu-haddis ve tarihçi Kudâî hadislerden kolayca faydalanılmasını sağlamak amacıyla kısa metinli 897 hadisi yarı alfabetik olarak sıraladığı "Şihâbul-Ahbâr"i yazmış, hadise dair çeşitli eserleri bulunan Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî (ö. 458/1066} diğer hadis kitaplarında bulunmayan pek çok hadisi, sahabe ve tabiîn sözlerini muhtelif rivayetleriyle birlikte "es-Sünenü'l-Kübrâ"da bir araya getirmiş ve "Ma'rifetu's-sünen ve'1-âsâr" adlı eserinde ise Şafiî fıkhının dayandığı 20.881 hadisi, sahab ve tabiîn sözünü toplamış, Endülüslü muhaddis İbn Abdilberr en-Nemerî (ö. 463/1071) ise bütün sahabilerin hayatını yazmak amacıyla başladığı "el-İsti âb fî ma'rifeti'l-ashâb"da tekrarla-riyla birlikte 4225 kadar sahabiye yer vermiş ve "Câmiu'l-beyâni'l-ilm"de ise ilim ve ilmin öğrenilmesine dair Hz. Peygamber (s.a.v), sahabe, tabiîn ve daha sonraki alimlerin tavsiye ve tecrübelerine dair rivayetleri senedleriyle birlikte derlemiş ve yine "et-Temhid limâ fi'1-Muvatta mine'l-meânî ve'l-esânid"de ise İmam Mâlik'in "el-Muvatta"sını şerhetmiştir.
V. (11.) yüzyılın ikinci yarısından itibaren önemli hadis kitaplarından seçmeler yapmak, hatta bütün hadisleri biraraya getirmek düşüncesiyle çeşitli boyutlarda derleme eserler kaleme alınmıştır. Geniş kapsamlı hadis kitapları tasnif etme gayretleri arasında Hasan b. Ahmed es-Semerkandî (ö. 491/-1098)'nin İslam dünyasında o zamana kadar bir benzerine rastlanmadığı ve 800 cüz içinde muhtemelen mükerrer rivayetleriyle birlikte 100.000 hadis ihtiva ettiği belirtilen "Bahru'l-esânid fî sıhâhi'l-mesânid" adlı eserinin önemli bir yer vardır.[19][19] Ancak bu eser günümüze kadar gelmemiştir.
Ferrâ el-Begâvî (ö. 516/1122)'nin 4931 yada 4719 hadis ihtiva eden "Mesâbîhu's-sünne" adlı eseri yüzyıllar boyunca büyük bir ilgi görmüştür.
Endülüslü muhaddis Rezîn b. Muâviye es-Sarakustî (ö. 535/1140) ise İbn Mâce'nin "es-Sünen"i yerine İmam Mâlik'in "el-Muvatta"sını koyarak Kütübti Sitte'deki hadisleri "et-Tecrîd li's-sıhâh ve's-sünen" adlı eserini toplamış, bu eseri yetersiz gören Mecdüddin İbnü'1-Esîr (ö. 606/1209) bölüm adlarını alfabetik sıraya koyarak bu eseri yeniden tertip etmiş ve çalışmasına "Câmiu'1-usûl li ehâdisi'r-resûl" adını vermiştir.
VII. (13.) yüzyılda ve daha sonraki dönemlerde hadis rivayeti geleneği eskiye göre azalarak devam etmiş, bu arada İbnü's-Salâh

(ö.643/1245) "Ulûmu'l-hadîs" olarak da bilinen ve hadis usûlü çalışmalarının mihverini teşkil ederek yüzlerce çalışmaya konu olan "Mukaddime"sini kaleme almıştır.

Radıyyuddin es-Sagânî (ö. 650/1252)'nin "Sahîhi Buhârî" ile "Sahihi Müslim"den seçtiği 2267 merfu' hadisi senedlerini vermeden yarı alfabetik sırayla topladığı "Meşâriku'l-envâri'n-nebeviyye" adlı eseri uzun yıllar ders kitabı olarak okutulmuştur.

Hadis alanındaki te'lifleriyle biline Münzirî (ö. 656/1258), büyük rağbet gören "et-Tergîb ve't-Terhîb"ini pek çok kitabı taramak suretiyle meydana getirmiştir.

Bu yüzyılın en velûd alimlerinden olup hadis usûlü alanında da önemli eserler yazan Nevevî (ö. 676/1277), "el-Minhâc fi şerhi Sahîhi Müslim'den başka daha çok toplumsal ve ahlakî mahiyetteki hadisleri ihtiva etmesi sebebiyle günümüzde de elden düşmeyen "Riyâzü's-Sâlihîn" adlı eseri, dua ve zikir konusundaki hadisleri biraraya getiren "el-Ezkâr"ı tasnif etmiştir.

Özellikle ravilere ve tanınmış şahsiyetlere dair kaleme aldığı pek çok kitabıyla bilinen Zehebî (ö. 748/1348)'de "Tezkiretü'l-Huffâz"i ve zayıf ravilere dair "Mîzanu'l-İ'tidâl" ve tanınmış muhaddislere dair "Siyerü a'lâ-mi'n-nübelâ" adlı kitapları yazmıştır.

Ebu'1-Fidâ İbn Kesîr (ö. 774/1372)'in Kütübü Sitte, İmam Ahmed'in "el-Müsned"i, Taberânî'nin üç "Mu'cenT'i, Bezzâr ve Ebu Ya'lâ el-Mevsilî'nin "Müsned'lerini esas kabul ederek kaleme aldığı, fakat gözlerini kaybettiği için Ebu Hureyre'nin bir kısım rivayetlerini derleyemediği, bununla beraber 35.463 rivayeti biraraya getirdiği "Câmiu'l-mesânid ve's-sünen el-hâdî li akvemi sünen" adlı eseri büyük bir gayretin mahsulüdür.

Suyûtî (ö. 911/1505)'nin "Cem'u'l-cevâmr"iyîe İbn Kesîr'in başlattığı çalışmayı daha ileriye götürmüştür.

IX. (15.) yüzyılın dikkate değer çalışmalarından biri, "Zevâid" kitaplarının tasnifidir. Nureddin el-Heysemî (ö. 807/1405)'nin "Mecmâu'z-zevâid"i, Mısırlı muhaddis Ahmed b. Ebu Bekr el-Bûsirî (ö. 840/1436)'nin pek çok zevaid çalışması, asrının yegane hadis hafızı olarak bilinen İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1447)'nin, İmam Ahmed'in de aralarında bulunduğu tanınmış 8 muhaddisin "Müsned"lerİn de bulunmakla beraber Kütübü Sitte'de yer almayan

hadisleri biraraya getirdiği "el-Metâlibu'I-âliye"si bu türün örneklerindendir.
İbn Hacer'in hadisle ilgili yüzlerce te'lifi arasında "Feth'1-Bârî bi şerhi Sahîhi Buhârî" ile "el-İsâbe fî temyizi s-sahâbe" adlı eserleri özellikle kaydedilmelidir.
Halk arasında yaygın olan hadisleri, hadis diye bilinen hikmetli sözleri ve mevzu hadisleri biraraya getiren Muhammed b. Abdurrahman es-Sehâvî ö. 902/1497'nin "el-Mekâsidu'l-hasene"si ile İsmail b. Muhammed el-Aclûnî (ö. 1162/1749)'nin kaleme aldığı, bu eseri de ihtiva eden aynı konudaki geniş eseri "Keşfu'1-hafâ ve müzîlü'1-Übâs amme 'ş-t eh ere mine'l-ehâdisi alâ elsineti'n-nâs" adlı önemli çalışmalardır.
Çeşitli eserleri yanında hadis derlemecilîğiyle de tanınan Suyûtî (ö. 911/-1505)'nin 200.000 civarında olduğunu tahmin ettiği bütün hadis rivayetlerini biraraya getirmek amacıyla, bir kısmı günümüze ulaşmayan 71 kaynağı tarayarak kaleme almaya başladığı, ancak vefatı sebebiyle tamamlayamadığı "el-Cem'u'I-cevâmi'" adlı eseri ile bu eserden seçtiği ve alfabetik olarak sıraladığı kısa metinli 10.000 hadisi ihtiva eden "el-Câmiu's-sağîr"i, bu dönemin önemli hadis çalışmalarıdır.
Muttaki el-Hindî (ö. 975/1567)'nin "Kenzu'l-ummâl fî süneni'l-akvâl vci-ef'âl"i, hadis metinlerini ihtiva eden en hacimli kitap sayılabilir. Eser de, Suyûtî'nin söz konusu iki çalışması ile "Ziyâdetu'l-câmi's-sağîr"indeki hadisler, bölüm ve bablara göre sıralanmış, ardından bu bölümler adlarına göre alfabetik sıraya konmuştur.
Muhaddislerin tükenmeyen gayretleri sonunda; Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadisleri biraraya getirilmiş, hadisler arasındaki rivayet farklılıkları azaltılmış, bu arada hadisleri rivayet eden kimselerin hayatlan, şahsiyetleri, bilgilerinin ve hafızalarının sağlamlık derecesi en ince noktasına kadar tespit edilmiştir.
İlk devirlerde yapılan seyahatler, hadisleri toplamayı hedef almakla beraber daha sonraları âlî isnad elde etmek ya da duyulmamış bir hadisi tespit edebiimek amacıyla sürdürüülmüştür.[20][20]

Şarkiyatçılar Ve Hadis

Şarkiyatçılar, Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadisleri yasaklaması sebebiyle sahabiler tarafından pek az hadisin rivayet edildiğini, hadis külliyatını dolduran rivayetlerin çoğunun Hz. Muhammed (s.a.v) ile ilgisi bulunmadığını, bunların, ortaya çıkan yeni meselelere çözüm getirmek için II. (8.) ve III. (9.) yüzyıllarda İslam hukukçuları tarafından uydurulduğunu ileri sürerler.

Ayrıca hadislerin farklı görüşlere mensup kimseler tarafından ortaya atılması yüzünden birbiriyle çeliştiğini esasen bir kısmının Tevrat'tan, İncil'den ve eski hurafelerden derlendiğini iddia ederler.

Şarkiyatçıların hadis konusunda farklı sonuçlara varmasının sebebleri arasında İslam alimleri tarafından güvenilir kabul edilmeyen Vâkidî, Ebu'l-Ferec el-İsfehânî gibi kişilere, ayrıca delil olarak kullanılmayan şaz, garîb, hatta mevzu rivayetlere fazlaca değer vermeleri zikredilebilir.

Şarkiyatçıların, ilmîlik iddiasıyla hadisleri tarihî olaylara göre uygun düşüp düşmediğine bakarak açıklamaya kalkışmalarını, en sahih hadislerin bile belli bir zamanda ve belli maksatlarla uydurulduğunu ileri sürmelerini ilmîlikle bağdaştırmak mümkün değildir. Onların bu tutumunun ardında yatan temel fikir ise islam'ın ilahî vahye dayanmadığı ön yargısıdır. [21][21]

G. H. A Juynboll'ün belirttiğine göre; hadislerin büyük bir kısmının uydurma olduğunu ilk defa Avusturyalı şarkiyatçı Aloys Spren ger iddia etmiştir. [22][22]

Hadis hakkında en geniş araştırmayı yapan ve daha sonraki şarkiyatçılar tarafından sözü senet kabul edilen Ignaz Goldziher'in kendini tarafsız göstermeye gayret eden tavrı ile, açıkça İslam aleyhtarlığı yapmaktan kendilerini alamayan İtalyan şarkiyatçısı Leone Caetani ve papaz Henri Lammens gibilerinin tavırları ve kanaatleri; hadisin, Kur'an'dan sonra İslam'ın ikinci kaynağı sayılabilecek güvene sahip olmadığı noktasında birleşmektedir.

Goldziher, başlangıçta hadislerin fazla bir yekûn tutmadığını, fakat sonradan uydurulan rivayetlerle bu miktarın arttığını ileri sürmekte, buna delil olmak üzere sahabilerin pek az hadis rivayet ettiklerini, rivayet sırasında son derece titiz davrandıklarını, ayrıca ilk zamanlarda Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadislerin yazılmasına izin vermediğini, bunun sonucu olarak ta daha sonraki zamanlarda bir

çok alimin hadislerin yazılmasını uygun görmediğini söylemekte ve buradan hareketle, "Bana Kitap ile birlikte onun bir benzeri verildi" mealindeki hadisi müslümanların uydurduğunu iddia etmektedir.[23][23]
Hadislerin, başta sahabiier olmak üzere son derece raviler tarafından daha sonraki nesillere aktarıldığını gösteren delilleri, Goldziher'in yaptığı gibi hadislerin aleyhine olacak şekilde değerlendirmek, en iyimser bir yorumla İslam'ın ilk temsilcilerinin dinî heyecanlarını, Resulullah (s.a.v)'e bağlılıklarını ve dinin ancak onun uygulamalanyla doğru bir şekilde anlaşılabileceğine olan inançlarını bilmemekle izah edilebilir.
Nitekim bazı sahabiler, hadis rivayetinde titiz olmakla beraber kişiyi bildiğini gizlemekten sakındıran ayetler karşısında ölüm döşeğinde bile kendilerini hadis rivayetine mecbur hissetmişlerdir.
Öte yandan uzun bir hayat süren bir kısım sahabilerin karşılaştıkları olaylar üzerine Resulullah (s.a.v)'den duyup öğrendiklerini aktarmaları ve kısa ömürlü arkadaşlarına nispetle daha fazla rivayet etmeleri tabiî görülmelidir.
Aşere-i mübeşşerenin ittifakla naklettiği, Kütübü Sitte müellifleri başta olmak üzere bir çok hadis aliminin eserlerinde yer verdiği, en titiz muhaddislerin bile mütevatir hadisin yegane örneği kabul ettikleri, "Kim benim ağzımdan bilerek hadis uydurursa cehennemdeki yerine hazırlansın [24][24] mealindeki hadisi, uydurma hareketini önlemek amacıyla muhaddislerin Ürettiğini söylemesi [25][25] esasen Goldziher'in hiçbir bilimsel ölçeğe değer vermediğini göstermektedir.
Dinde önemli bir yeri bulunan "Yapılan işler, niyetlere göre değer kazanır [26][26] mealindeki hadisin de güvenilir bütün hadis kitaplarında yer almasına, hem İslam'ın ruhuna ve hem de "Herkes kendi mizaç ve meşrebine

göre iş yapar" mealindeki ayete [27][27] uygun olmasına, aynca Goldziher'in hadisleri değerlendirirken dikkate aldığı tarihi gelişmeyle ilgili bir yanının bulunmamasına rağmen sonradan uydurulduğunu ileri sürmesi [28][28] şaşırtıcıdır.
Goldziher'in "Hadislerin büyük bir kısmının eyaletlerde kendiliğinden ortaya çıktığı", bunlann "mevziî bir görüşü desteklemek için vücut

bulduğu [29][29] şeklindeki iddiası, şarkiyatçıların hadisler hakkındaki genel kanaatinin yansıtmaktadır. Onun, bizzat müslüman münekkitlerin pek çok rivayetin bölgesel özelliğine işaret ettiğini söyleyerek görüşünü desteklemek üzere "Süneni Ebu Dâvud" ve "Süneni Tirmi-zî"den verdiği örnekler, aslında bir şehre yerleşen bir sahabinin belki de tek başına Resululİah (s.a.v)'den duyduğu sebeplerle bölgesel özellik taşıyan rivayetleridir.

Hadislerin Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında yazılmaya başladığı konusundaki delilleri görmezlikten gelen, aynca tedvin ve tasnif çalışmalannı birbirine karıştıran Goldziher, meselenin içinden çıkamayınca İslamî kaynaklarda bu konuda çelişkili bilgiler bulunduğunu ileri sürmekte ve bu sebeple tedvinin başlangıcını III. (9.) yüzyılına kadar götürmektedir.

Böyle düşünen şarkiyatçılar ile tedvin faaliyetinin II. (8.) yüzyılında başladığını söyleyerek daha mutedil görünenlerin maksatları farklıdır. Bu ikinci gruptakilerin amacı, o tarihten itibaren yazıya güvenildiği, bu sebeple hadisleri ezberleyerek muhafaza etme geleneğinin terk edildiği düşüncesini ortaya atmaktadır.

III. (9.) yüzyılında başlatanların gayesi ise, geç bir tarihe kadar yazrlma-dığı için hadisleri sağlam bir şekilde korunamadığı kanaatini uyandırarak hadis tedvin edenlerin kendi görüşlerine uyan rivayetleri toplandıkları ve işlerine geldiği şekilde hadis uydurdukları hususundaki görüşlerine zemin hazırlamaktır.

Goldziher, hadislerin sonraki dönemlere güvenilir bir şekilde intikal etmediğişeklindeki tezine dayanak hazırlamak üzere önemli bazı hadis otoritelerinin güvenirlilii hakkında şüphe uyandırmaya çalışmış, bunun için de hadislerin resmi tedvininde birinci derecede rol oynayan İbn Şihâb ez-Zührî'yi seçerek onu hadis uydurmacılığıyla suçlamıştır.

İtalyan şarkiyatçısı Leone Caetani "Annali dell'Islam" İslam Tarihi adlı eserinde, "en mükemmel olan ve en şâyân-ı İ'timad isimlerden te-rekküb eden isnadlann bile II. Asır sonunda, belki III. asırda hadis uleması tarafından tertip ve adeta icat edilmiş olduğunu" iddia etmiştir.[30][30]

Hadislerin güvenirlilik ölçüsünü ilk kademede ortaya koyan isnad sistemi hakkındaki bu ağır ithamını hiç bir belgeye dayandırmaması,

onun en öenmli konularda bile zan ve tahmin ile konuşmakta sakınca görmediğini kanıtlamaktadır. Kendi kaynaklarından biri olan ve II. (8.) yüzyılın başlarında yazılan İbn İshâk'ın küçük hacimli "es-Sîre"sinde bile 200'e yakın isnadın kullanılmış olduğunu görmezlikten gelmesi, tıpkı hadis metinleri gibi isnadınların da daha sonraları icat edildiğini kabul etmesi [31][31] sebebiyledir.

Caetani'nin hadisler hakkındaki peşin hükmünün örneklerinden biri de şudur: Hollandalı şarkiyatçı Reinhart Dozy'nin bütün müsteşrikler gibi Hz. Peygamber (s.a.v)'in uydurup Allah'a nispet ettiğini ileri sürdüğü Kur'an'a ve Resulullİah (s.a.v)'e ağır hakaretler etmesi yanında "Sahihi Buhârî"nin yarısını "en titiz münekkitlerce bile sahih sıfatına layık" bulması, hadislerin çoğunun şifahî olarak korunduğunu ve bunların genellikle hicretin II. asrında yazıldığını söylemesi [32][32] gibi olumlu sayılabilecek tavırlarını Caetani "ihtiyatsızca kendisini bıraki vermiş iyimser bir güven" olarak nitelemektedir [33][33] Zira ona göre "Sahihi Buhârî" ile "Sahihi hadisler, İslamiyet'in en gelişmiş bir devresindeki dinî, siyasî, içtimaî şartların bir çevresinden ibarettir.

Bu hadisler, Hz. Peygamber (s.a.v)'in söylediği sözler değil, hicretin II. (8.) yüzyilındaki müslümanların onun söylemiş olmasını istedikleri şeylerdir.[34][34]

Henri Lammens, Hz. Muhammed (s.a.v)'in erken vefat etmesinin Kur'-an'ı yeniden ele alıp ondaki bazı boşlukları doldurmasına fırsat vermediğini söylemekte, var olmayan sünneti ortaya çıkarmak veya mevcut fikirleri yerleştirmek hadisin başvuru kaynağı olması gerektiğini, bu sebeple diğer hadis metinlerinin çok dikkatli ve titiz bir şekilde yeniden üretildiğini ileri sürmektedir.

David Samuel Margoliouth, Hz. Muhammed (s.a.v)'in kendinden sonra bir hüküm ve dinî bir karar bırakmadığını söylemekte, ilk İslam cemaatinin uygulandığı sünnetin eski Arapların örfü olduğunu, bunların onun sünnetiyle bir ilgisi bulunmadığını, Peygamber'in temeli Kur'an'da olmayan bir kural ortaya koymadığını ileri sürmekte [35][35] şarkiyatçıların, fıkhı hüküm ve kararların Hz. Peygamber (s.a.v)'e izafe edildiği şeklindeki genel kanaatini paylaşmaktadır.

Reynold Alleyne Nicholson da, muhaddislerin birbirine zıt bir çok hadisi Hz. Peygamber (s.a.v)'e isnad ettiklerini ve bunları te'lif imkanı

bulamadıklarını iddia etmekte, buna örnek olarak köpeklerin bir yerde öldürülmesini emreden, başka bir yerde de bunu yasaklayan rivayetleri göstermekte, ayrıca Ebu Hureyre gibi bazı sahabilerin tarlaları bulunduğu için köpek beslemeyi mubah gördüklerini, nitekim Abdullah ibn Ömer'in "Ebu Hureyre'nin tarlası vardır" diyerek onun bu konudaki açığını ortaya çıkardığını ileri sürmektedir.[36][36]

Nicholson'un, birbirini nakzeden pek çok hadis bulunduğu ve bunların metin tenkidine tabi tutulmadığı yolundaki iddiası gerçeği yansıtmamaktadır. Esasen birbirine zıt gibi görünen hadisler bulunmakla beraber bunlar diğer hadislere nispetle oldukça azdır.

İslam alimleri çok erken devirlerden itibaren hadisleri doğru anlamak, onların sahihini, zayıf ve mevzu olanını ayırmak için sened tenkidi yanında metin tenkidiyle ilgili prensipler de ortaya koymuşlar, özellikle birbirine muarız görünen rivayetler için geliştirdikleri şaz, münker, muzadarib, mensuh gibi ölçüler sayesinde bu tür problemleri çözmeye çalışmışlardır.

İmam Şafiî'nin "İhtilâfu'l-hadîs"i ile İbn Kuteybe'nin "Te'vîlu muhtelifi hadîs"i, muhaddisler tarafından başından beri uygulanan bu prensipleri erken devirde getirdiğini ortaya koymaktadır.

Ebu Hureyre'nin tarlası bulunduğu ve bekçi köpeğine ihtiyacı olduğu için köpek beslemeyi mubah gördüğü, Abdullah ibn Ömer'in de, "Ebu Hureyre'nin tarlası vardır" diyerek onun bu konudaki hadisi uydurmakla suçladığı iddiasının gerçekle ilgisi yoktur. "Ebu Hureyre benden daha hayrlıdır, rivayet ettiklerini de benden daha iyi bilir [37][37] diyen, daha sonra bu hadisi "tarla köpeği" ilavesiyle bizzar rivayet eden [38][38] Abdullah ibn Ömer'in Ebu Hureyre'yi suçlaması mümkün görünmemektedir.

Joseph Schacht, Hz. Peygamber hukukî mahiyette bir şey yapıp söylemeyi hiçbir zaman düşünmediği, esasen onun buna yetkisinin bulunmadığı kanaatini taşıdığı için, Goldziher gibi bu tür hadislerin II. (8.) ve III. (9.) yüzyılda yaşayan İslam alimleri tarafından uydurulduğunu ileri sürmüştür.

Schacht'in müsteşrikler tarafından çok beğenilen "Origins of Mu hanımadan Jurisprudence" adlı eserindeki cüretkar iddialarını Muhammed Mustafa el-A'zamî "On Schacht's Origins of Mu ha m ma dan Jurîs-pru-dence" [39][39] adlı çalışmasıyla cevaplandırmıştır.

Siyasî, itikadî, hatta hukukî konularda hadis uydurulduğu tarihî bir vakıa olmakla birlikte bunların hadis otoriterleri tarafından zamanında tespit edilip değerlendirilmesi sebebiyle muteber fıkıh kitaplarında yer almadığı da bir gerçektir.
Philip Khuri Hitti, müslümanların hadisleri tıpkı Kur'an gibi vahiy mahsulü olarak kabul ettiklerini, halbuki hadislerin çoğunun Kitab-ı Mukad-des'ten, özellikle de İncil'den alındığını iddia etmekte; bunu ispatlamak amacıyla da suç işleyen kölesini dövmek için izin isteyen birine Hz. Peygamber (s.a.vj'in izin vermediği gibi onu günde 70 defa affetmesini öğütlediğine dair hadisin [40][40] Matta İncili'nden [41][41] Câbir b. Abdullah'ın, Medine'de Hendek Gazvesi'ne hazırlan ildiği sırada pişirdiği az bir yemeğin Resulullah (s.a.v)'in bereketiyle 1000 kişiyi doyurmasına dair hadisin de [42][42] Hz. İsa'nın da aynı şekilde 4000 kişiyi doyurduğuna dair Matta încili'ndeki rivayetten (15/30-38) alındığını ileri sürmektedir.[43][43]
Müslümanları Ehl-i kitaba benzemekten şiddetle sakındıran Hz. Peygamber (s.a.v)'in [44][44] Kitab-ı Mukaddes'ten faydalanması sözkonusu olamaz. Üstelik tahrifata uğrayan Kitab-ı Mukaddes'teki sözlerin Hz. İsa'ya aidiyeti kesin olmadığı, bu sebeple Resulullah (s.a.v)'in bu ifadeleri kabul veya reddetmeyi yasakladığı bilindiğine göre
[45][45]onun kendi yasağına uymaması, muhaddislerin de Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu emrine karşı gelmeleri imkansızdır. Eğer Kitab-ı Mukaddes'teki bu sözler tahrif edilmemişse, aynı ilâhî kaynaktan beslenen iki peygamberin birbirine yakın sözler söylemesi ve benzer mucizeler göstermeleri tabiîdir, .
Theodor William Juynboll, "Encyclopedie de İslam"ın ilk baskısına yazdığı "Hadis" maddesinde hadis uydurmacılığı konusunu Goldziher'in görüşlerine dayanarak genişçe ele almış; muhaddislerin Hz. Peygamber (s.a.v)'e ait söz ve fiilleri yeni zamanın düşüncelerine uygun şekle soktuklarını ve gayelerine uygun bir çok hadis ortaya çıkardıklarını belirterek bütün muhaddisleri suçlamıştır.
Juynboll da, diğer teşrikler gibi Hıristiyan akidelerinden, İncil'in ve apokrif kitapların fıkralarından, Yahudi fikriyatından, Yunan filozoflarının nazariyelerinden faydalan ildiğini ileri sürmüş; akaid

esasları, ahkâm, helal ve haram medenî ve cezaî hukuk, muaşeret, âhiret hayatı, yaratılış ve geçmiş peygamberler hakkında vb. dinî konulara dair hadis uydurulduğunu belirterek bütün hadisler üzerinde şüphe uyandırmak istemiştir.

Buna karşılık kötü niyetli uydurmacıların oyununu boşa çıkarmak maksadıyla gerçek muhaddislerin verdikleri mücadele ve geliştirdikleri tenkit metodundan söz etmemiş; hadis uyduranların birer hadis otoritesi olmadığı, bu sebeple onların ortaya attığı rivayetlere herkesin itimat etmediği ve bu sözlerin önemli muhaddislerin eserlerinde yer almadığı gerçeğini de dile getirmemiştir.

Juynboll, müslümanlarm hadis uydurma hareketini doğru bulmadıklarını belirtmekle birlikte Hz. Peygamber (s.a.v)'e izafe edilen, özellikle dinî ve ahlakî düstur mahiyetindeki sözler için haffiletici sebepler ileri sürdüklerini iddia ederek onların "terğîb ve Terhîb" konusunda hadis uydurulmasına göz yumduklarını söylemektedir.

Halbuki uydurma hadisleri konu alan bütün kitaplarda, Allah rızası için hadis uydurduklarını ifade eden sözde zâhidler hadislerin ruhundan ve manasından haberdar olmayan en zararlı sınıf olarak kabul edilir.[46][46]

Juynboll'un, "Ebu Hureyre'nin doğru sözlülüğü pek çok kimselerce kabul edilmeyerek şiddetli itirazlarla karşılandı" demesi, çok hadis rivayet ettiği için Ebu Hureyre'yi gözden düşürme maksadına, "En büyük zaman tenakuzlarını ihtiva eden hadisler bile umuca itimada layık görüldü" sözü de hadisler hakkında şüphe uyandırma hedefine yönelik asılsız iddialardan ibarettir. Onun "Hadis" maddesindeki gerçek dışı görüşleri, bu ansiklopedinin Arapça tercümesinde Ahmed Muhammed Şâkir tarafından cevaplandırılmıştır.[47][47]

Müsteşriklerin üzerinde en fazla durdukları hususlardan biri de; muhaddislerin bütün gayretlerini sened tenkidine yönelttikleri, şeklen kusursuz olan rivayetleri güvenilir sayarak metin tenkidiyle meşgul olmadıkları iddiasıdır. Halbuki hadislerin sağlamlık derecesini tespit etmek üzere muhaddislerin ortaya koyup geliştirdiği sened tenkidi, rivayetleri bir tür ön elemeden geçirme faaliyeti olup bundan sonra hadis metinleri de incelenerek bunların Kur'an'a, mütevatir sünnete,

te'vil edilemeyecek kadar akla, duyu ve müşahadeye ve tarihî gerçeklere aykırı olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Muhaddis-ler, bu ölçülere göre hadisin lafzında ve manasında bir bozukluk bulunmasını ondan şüphelenmek için yeterli sebep kabul etmişlerdir.

Erken devirlerden itibaren metin tenkidi alanında yapılan çalışmalar geniş araştırmalara konu olmuştur. Bu çalışmalara örnek olarak, Selahaddin b. Ahmed Edlibî'nin "Menhecü nakdi'1-metninde ulemâi'l-hadîsi'n-nebevî" 48[48] Misfir b. Gurmullah ed-Dümeynî'nin "Mekâyisü nakdi mütûni's-sünne 49[49] Muhammed Lokman es-Selefî'nin "Ihtimâmü'l-muhaddisîn bi-nakdi'1-hadîs seneden ve metnen 50[50] ve Muhammed Tâhir el-Cevâbf nin "Cühâdü'l-muhaddisîn fî nakdi metni'l-hadîs" 51[51] adlı eserleri zikredilebilir.

Şarkiyatçıların hadis ve sünnet aleyhindeki görüşlerinin Arapça metinleri yeterince anlayamadıklarından kaynaklandığı fikrinde 52[52] gerçeklik payı bulunmakla beraber söz konusu aleyhtarlığı sadece bu sebebe bağlamak fazla iyimserlik olur.

Hadislerin güvenilir olmadığı hususunda müsteşrikler gibi düşünen Emile Dermenghem'in, şarkiyatçıların yazdığı kitapların "kabataslak fikirler ihtiva ettiğini ve yıkıcı mahiyette" olduğunu 53[53] söylemesi, şüphesiz daha gerçekçidir.

Eserlerinde polemiğe girmekten kaçındığı, hadis ve sünnet hakkında daha insaflı bir görüşe sahip olduğu anlaşılan Johann W. Fueck'ün söyledileri de, bu kanaati doğrulamaktadır. Ona göre; İslamî tenkit sistemi, hadise ilave edilmek istenen sahte unsurları ayıklamakta başanlı olmuştur. Bu sebeple sünnetin dayandığı malzeme sahihtir. "Sünnetin ilk iki yüzyılın bir icadı olduğunu ve onun sadece daha sonraki nesillerin Peygamber ve ashabı hakkındaki düşüncelerini yansıttığını ileri süren bazı şarkiyatçılar, Muhammed'in şahsiyetinin ashabı üzerindeki büyük etkisini ciddi bîr şekilde küçümsemektedir" diyen Fueck'e göre; müsteşriklerin her hukukî sünneti ispatlayıncaya kadar uydurma kabul etmeleri, hiçbir sınır tanımayan ve tamamen şahsî arzuya dayanan bir şüpheciliği beslemektedir.54[54]

İslam Dünyasında Hadis Muhalifleri

İslamî konuları farklı açılardan ele alipn tartışan siyasî ve itikadı fırkaların ortaya çıktığı hicri I. (7.) .yüzyıldan günümüze kadar bazı grup veya şahısların hadisler üzerinde genel kabule ters düşen fikirler ileri sürdükleri bilinmektedir.
Günümüzde ve yakın geçmişte büyük ölçüde şarkiyatçıların etkisinde kalan çoğu Mısırlı bazı alimler ile Hindistan'da ortaya çıkan bazı gruplar, eldeki hadislerin sağlamlığı ve Hz. Peygamber'e aidiyeti hususunda şüphe uyandırmışlar; bunun sonucunda bir kısım aşırı görüş sahipleri hadislere hiçbir şekilde güven ilmem e. si ve tamamen Kur'an'la yetinilmesi gerektiğini ileri sürerken, nispeten mutedil bazı kimseler de cennet ve cehennemin tasviri gibi (gaybî) olayalara dair hadislere güvenilemeyeceğini savunmuşlardır.
İslam dünyasındaki hadis muhaliflerinin belli başlı iddialarını şu şekilde sıralamak mümkündür:
1. Hz. Peygamber, hadislerin yazılmasını yasaklamışken, daha sonraki devirlere binlerce hadis güvenilir şekilde intikal edemez; dolayısıyla III. (9.) yüzyıl gibi çok geç bir dönemde derlenip tedvin edilen hadis kitaplarına güvenilemez.
Hadisin tarihi incelenirken belirtildiği gibi, Resulullah (s.a.v), kendi sözlerinin Kur'an ile karışması ihtimalinin bulunduğu ilk dönemlerde hadislerin yazılmasını genel olarak yasaklamakla beraber bazı sahabilere özel şekilde yazma izni vermiş ve bir müddet sonra da bu yasak kalkmıştır.
Hz. Peygamber (s.a.v)'in yaptığı anlaşmalar, krallara, kabile liderlerine, kendi komutan ve valilerine gönderdiği mektuplar, zekat memurlarına verdiği yazılı emirler, onun hadislerinin ilk yazılı belgeleridir. Yine bazı sahabilerin hadisleri yazdığı yada yazdırdığı sahifeler de sünnetin ilk yazılı örneklerindendir.
Öte yandan Araplar, kültürlerini daha sonraki nesillere aktarma konusunda yazılı edebiyat kadar sözlü rivayete de önem vermişler, ezberlediği hiçbir şeyi unutmadığını söyleyen Ibn Şihâb ez-Zührî gibi hadis hafızları [55][55] yetiştirmişlerdir.
Hadislerin ilk ravileri olan şahabı ve tabiîler ise hadislerin nakli hususunda Hz. Peygamber (s.a.v)'in "Size öğrettiklerimi iyice

belleyip buraya gelemeyen halka öğretiniz [56][56] "Burada bulunanlar bulunmayanlara tebliğ etsin [57][57] şeklindeki tavsiyelerini dinî sorumlulukla yerine getirerek hadisleri, hem yazılı ve hem de şifahî olarak rivayet etmişlerdir.

İleri gelen sahabilerin pek az rivayet ettiği iddiası da; temelsiz olduğu gibi Resulullah (s.a.v)'in hadislerin nakledilmesine karşı çıktığı, buna gerek görseydi onları mutlaka yazıyla tespit ettireceği sözü de isabetli değildir.

Hadislerin tedvini, daha I. (7.) yüzyılda başlamış, II. (8.) yüzyılda hemen hemen kaydedilmedik hadis malzemesi bırakılmadığı gibi "Müsned"Ierin yanı sıra konularına göre tasnif edilen "Muvatta'", "Cami'" ve "Sünen" türü eserler meydana getirilmiştir.

2. Hadislerin büyük bir kısmı, mana ile rivayet edildiğinden onların Peygamber'e aidiyeti şüphelidir.

Hadislerin, Resulullah (s.a.v)'in kullandığı lafızlarla değil aynı manaya gelen ve az çok değişik olan lafızlarla rivayetin caiz olup olmadığı veya buna ne ölçüde izin verileceği konusu alimler tarafından ilk devirlerden itibaren tartışılmıştır.

Kısa ve özlü hadislerin, veciz konuşmaktan hoşlanan Hz. Peygamber'in bu özelliğiyle bağdaştığı belagat âlimlerince de kabul edilmekte, ibadet metinlerini oluşturan dua ve zikir hadislerinde mâna ile rivayete izin verilmediği bilinmektedir.

Uzun hadislerin çeşitli rivayetleri bii araya getirilip karşılaştırılınca ara-lannda farklar bulunmakla beraber bunların abartılacak kadar fazla olmadığı, lafızlan farklı bile olsa aynı mânanın isabetli bir şekilde ifade edildiği görülür.

Sahabe devrinden itibaren hadis âlimlerinin çoğunun, rivayet esnasında hadisin metninde "vav" ve "fa" gibi atıf harflerinin bile değişmesine göz yummadığı, hatta Hz. Peygamber'in söylediği bir kelimenin yerine eş anlamlısının konulmasına bile izin vermediği, ilk üç nesilde birçok hadis râvi-sinin mâna ile rivayeti caiz görmediği bilinmektedir.

Hadisin mâna İle rivayetinde sakınca görmeyenler ise bu şekilde rivayet edecek kimselerin sarf. nahiv ve lügat ilimlerini, lafızlar arasındaki anlam farkını iyi bilen, hadisi lahinsiz rivayet eden,

lafızların delâlet ettiği mânayı ve maksadı anlayan râviler olmasını şart koşmuşlardır.
Bazı âlimler, mâna ile rivayeti, fesahat ve belagattaki üstünlükleriyle tanınan ve Resûl-i Ekrem'in sözünü işitip yaptığını gören sahabe neslinden başkasının yapamayacağını söylemişler ve lafzen rivayeti esas kabul ettikleri için bu yola sadece ihtiyaç duyulduğunda başvurulabileceğini söylemişlerdir. İmam Mâlik gibi âlimler, merfû oimayan metinlerin mâna ile rivayetine izin vermekle beraber Resûl-i Ekrem'in sözlerinde bunun mümkün olamayacağını belirtmişlerdir.[58][58]
Resûlullah'tan duyup öğrendiklerini yine onun emri gereğince duymayanlara nakletmek için hadisleri kendi aralarında titizlikle müzakere eden ve kültürlerini ezbere nakletme konusunda geniş bir tecrübeye sahip olan ilk nesillerin gayreti, titizliği ve bu nakli dinî bir heyecanla yaptıklan göz ardı edilmemeli, aynca hadislerin tedvininden sonra manen rivayete izin verilmediği de unutulmam alfair.
3. Hicrî I (7.). yüzyılın ilk yansından itibaren bazı itikadı ve siyasî fırkaların hadislerin yazılmamasını fırsat bilerek kendilerinin lehinde, muhaliflerinin. aleyhinde uydurdukları sözler sahih hadis kitaplarına bile girmiş ve bunlar, kitaplardan yeterince ayıklanmamiştır.
Mensup olduğu grubu başarıya ulaştırmak, insanları dine yöneltmek veya zındıkların yaptığı gibi dinden soğutmak, şahsî çıkar elde etmek vb. amaçlarla hadis uyduranlar ve uydurdukları sözlerin müslümanlar tarafından benimsenmesini temin etmek için çeşitli yollara başvuranlar bulunduğu bir gerçektir.
Esasen muhaddisler de hadis diye uydurulan sözlerin İslâm'a getireceği za-ran önlemek için isnad sistemini icat etmişlerdir. Bu sistemle birlikte hadislerin bir hocadan alınıp rivayet edilme yöntemleri sağlam esaslara bağlandığı gibi hadis râvisini dürüstlük, güvenilirlik ve rivayet ehliyetine liyakat açılanndan titiz bir şekilde değerlendiren cerh ve ta'dîl prensipleri sayesinde zayıf ve uydurma haberlerin ayıklanması sağlanmıştır.
Nitekim her devirde yetişen hadis münekkitleri bu prensipleri uygulamak suretiyle bir râvinin nerede ve ne zaman doğduğunu, nerelerde yaşadığını, hadis tahsiline ne zaman başladığını, kimlerle arkadaşlık yaptığını, hocalarını, talebelerini, hadisi kaynağından alıp

rivayet etme usullerine ne ölçüde riayet ettiğini araştırmışlar, öte yandan onun davranışlannı, karakterini, inanç durumunu, akıl ve hafıza sağlamlığını, dolayısıyla ne ölçüde güvenilir olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bir râviyi. kendisinden hadis almadan önce böylesine sıkı bir denetimden geçiren hadis münekkitleri bununla da yetinmeyerek onu yaşadığı sürece gözetleyip hafızasını sık sık kontrol etmişler, zihnî gerileme gibi bir değişiklik tesbit ettikleri andan itibaren ondan hadis alınamayacağını ilgililere duyurmuşlardır.

Buhârî ve Müslim'in "el-Câmiu's-Sahîh"leri gibi sahih hadis kitaplarının en belirgin özelliği, ihtiva ettikleri hadislerin güvenilir râviler tarafından rivayet edilmesidir. Bunlann içinde uydurma rivayetlerin bulunduğu iddiası ise bundan dolayı gerçek değildir.

Hadisi Allah elçisinin sözü olarak bilen ve onu Peygamber'in tavsiyesine uyarak daha sonraki nesillere aynen aktarmayı ibadet kabul eden kimselerin icat ettiği isnad sistemleriyle gelen rivayetlere güvenmeyenler, böyle bir itina ile nakledilmeyen, medeniyetin aynlmaz bir parçası sayılan tarih, kültür ve edebiyat rivayetlerine nasıl itimat edeceklerdir?

Hz. Peygamber'in otoritesini kötüye kullanarak hadis uydurmaya kalkan-lann ortaya çıktığı günden itibaren muhaddislerin samimi olmayan hadis talebelerini tanımak ve tanıtmak için geliştirdikleri rical bilgisi ve edebiyatı ile rivayetleri anlamaya ve onlar arasında görülebilecek uyumsuzluğu gidermeye yönelik ilimler hadisler üzerinde titizlikle çalışıldığını göstermektedir.

4. Hadis kitaplarında Kitâb-i Mukaddes'ten alınmış pek çok rivayet bulunmaktadır.

Bazı hadislerin, Kitâb-ı Mukaddes'teki bir kısım metinlere benzemesine bakarak bunlann yahudi veya hıristiyan asıllı râviler tarafından hadis kitaplarına sokulduğunu ileri sürmek, eğer bir maksada dayanmıyorsa bir vehim veya bilgisizlik ürünüdür.

Bazı Ehl-i kitap âlimlerinin, müslüman olduktan sonra herhangi bir art niyet taşımadan eski kültürleriyle ilgili birtakım rivayetlerden söz ettikleri ve İsrâiliyat denen bu haberlerin cahil insanlar tarafından dine sokulduğu bir gerçektir. Hadis âlimleri bunları belirleyip asılsız olanlarını tenkit etmek için büı, çaba harcamışlardır.

Ehl-i kitap'tan intikal eden bilgilerin bir kısmı, İslâmî nakillere uyduğu için doğru, bir kısmı gerçeklere ters düştüğü için yanlış, bir kısmı da doğruluğu veya yanlışlığı bilinmeyen haberlerdir.[59][59] Bu sebeple Resûl-i Ekrem, Kitâb-ı Mukaddes'teki mahiyeti bilinmeyen hususlar konusunda ashabına ihtiyatlı davranmayı tavsiye etmiş, bu nevi haberleri doğrulamayı veya yalanlamayı uygun görmemiştir.[60][60]
Buna göre Ehl-i kitabın İslâmiyet'e uygun haberlerini nakletmekte bir sakınca bulunmadığı gibi bu rivayetler peygamberlerin aynı ilâhî kaynaktan beslendiği gerçeğini ortaya koyması bakımından da faydalıdır,
Meseleye bu açıdan bakarak bütün semavî dinlerde bazı haber, hüküm ve ahlâk esaslarının birbirinin aynı olacağını kabul etmek yerine, Kitâb-ı Mukaddes'teki rivayetlere benzeyen bazı hadislerin ihtida etmiş olan sahâbî veya tabiîler tarafından uydurulduğunu iddia etmek yahut Ehl-i kitap asıllı tabii âlimi Kâ'b el-Ahbâr gibi râvilerin çok hadis rivayet etmekle ünlü sahâbîleri etkileyerek İsrâiliyat'ı onlar vasıtasıyla hadislere kanştırdığını ileri sürmek bu sahâbİ-lere iftira olur.
5. Kur'an âyetleri tevatür yoluyla geldiği için kesinlik ifade eder; fakat hadislerin tamamına yakını haber-i vâhid sayıldığı, yani Peygamber'e aidiyeti kesin olmadığı için zan ifade eder; din ise zan üzerine kurulamaz.
İmam Şafiî'nin belirttiğine göre; II. (8.) yüzyılın sonuna doğru hadislerin, özellikle haber-i vâhidlerin zan ifade etmeleri sebebiyle hukukî bakımdan kaynak olamayacağını ileri süren kimseler görülmeye başlanmıştır.[61][61]
Hadislere güvenmeyenlerin, gerekçe olarak onların Kur'an âyetleri gibi kesinlik ifade etmediğini söylemeleri doğru değildir. Zira sübût ile delâlet tamamen farklı şeylerdir. Sübûtun da şüphe edilmeyen Kur'ân-ı Kerim'de de delâleti kafi olmayan âyetler bulunduğu halde hiç kimse bu âyetlerden şüphe etmemiştir.

Öte yandan iki kişinin şehâdetini yeterli gören Kur'an [62][62] tevatür şartını aramadığı gibi, ne Resûl-i Ekrem ne de kendilerine sadece bir kişi vasıtasıyla mektup veya talimat gönderdiği krallar, müslüman kumandanlar veya kabile mensupları habercinin birden fazla olması

gerektiğini düşünmüşlerdir. Zira haberi getiren kimsede aranan en önemli şart; zabtının sağlam, şahsiyetinin güvenilir olmasıdır.
Sahih sünnete zayıf ve mevzu haberlerin karışmaya başladığı tarihten itibaren İslâm âlimlerinin hadisleri koruma amacıyla ortaya koyup geliştirdikleri hadis ilimleri ve metotları, şâhidlik sırasında aranan şartlardan daha hassas ve sağlam ölçülerdir. Hiçbir haber Kur'ân-ı Kerim gibi en güvenilir şekilde gelmemekle beraber Hz. Peygamberin sözü olduğu bilinciyle titiz bir surette rivayet edilen haberci vâhidlerin kesinlik ifade ettiği hususunda İslâm âlimlerinin çoğu, özellikle de muhaddisler görüş birliğine varmışlardır.
Esasen bir haberin güvenilir sayılması için onun mütevâtir rivayette olduğu gibi büyük bir kalabalık tarafından nakledilmesi şartı; ne diplomatik konularda, ne ticarî meselelerde, ne de günlük hayatın herhangi bir muamelesinde hiçbir zaman aranmamaktadır. Zira böyle bir şartın gerçekleşmesi nadiren mümkün olacağı için haberi verenin güvenilirliği sözünün kabul edilmesi için yeterli görülmektedir.
Dinin anlaşılıp yaşanmasında Kur'an'ın yeterli olduğunu ileri sürenler, eğer ibadetlerin vazgeçilmezliğini kabul ediyorlarsa, bu dinî merasimlerin, Hz. Peygamber zamanındaki şekilleriyle ifa edilebilmesinin ancak hadis ve sünnet sayesinde mümkün olacağını göz ardı etmemeleri gerekir.
Dinin anlaşılması hususunda hadislerin dikkate alınmamasının doğuracağı en büyük tehlike; şahsi görüşlerin ön plana çıkması ve bunun tabii sonucu olarak herkesin kendi anlayışını isabetli görmesi yüzünden dinde büyük bir kargaşanın yaşanmağıdır.
Bu gerekçelerin ve benzeri görüşlerin hadislere güvenilemeyeceğini ortaya koyduğu, Kur'an'da her şeyin bulunduğu, dolayısıyla dinin yaşanması hususunda Kur'an'ın yeterli olduğu ve hadise ihtiyaç bulunmadığı yönündeki görüşler, ilk devirlerden beri ileri sürülmektedir. Nitekim sahâbî İmrân b. Husayn'ın hadislerden bahsettiği sırada orada bulunan birinin: "Bize Kurandan söz et" demesi bu kanaatlerin eskiliğini ortaya koymaktadır. Ancak İmrân'ın, hadisler olmadan namazın ve zekâtın ifa edilemeyeceğini söylemesi üzerine o şahsın itirazından vazgeçmesi [63][63] ilk zamanlarda meseleleri sadece Kur'an'la çözmek isteyenlerin bu görüşü fikrî bir akım haline getirmeyen mutedil kimseler olduğunu göstermektedir.

Esasen Kur'an'da her şeyin açıklandığını [64][64] onda hiçbir şeyin eksik bırakılmadığını [65][65] belirten âyetlere dayanarak hadislere ihtiyaç bulunmadığını ileri sürmek doğru değildir. Zira Kur'ân-ı Kerîm. Hz. Peygamberin Allah'ın âyetlerini açıklamakla görevlendirildiğini ifade etmektedir.[66][66] Onun açıklamalan ise ancak hadisle sabit olur.

Aynca Peygamber'in emrettiğini yapıp yasakladığından-uzak durmayı [67][67] ve ona itaat etmeyi gerekli kılan âyetler, Resûl-i Ekrem'irMıadis veya sünnetle tesbit edilebilen buyruklanna ve açıklamalanna uymayı zorunlu hale getirmektedir. Bundan dolayı, hüküm koyma yetkisinin sadece Allah'a âit olduğunu belirten bazı âyetleri öne sürerek ahkâm hadislerini kabul etmeyen kimselerin görüşleri de tutarlı değildir.

Günümüzdeki hadis muhaliflerinin bazen birbirlerine ters düştükleri de görülmektedir. Meselâ bir kısmı,, muhaddislerin sadece sened tenkidi yapıp metin tenkidiyle meşgul olmadıklannı ileri sürerken, bazılan hadislerin hem senedlerinin hem de metinlerinin tenkit edildiğini, bu sebeple tenkit edilen bir şeyin din sayılamayacağını belirtmektedir.[68][68]

Hadislere karşı kesin .şekilde tavır alan Hindistan'daki Ehl-i Kur'an'ın (Kur'â-niyyûn) bazı mensuplan, Kur'an'ın, müslümarilan birliğe çağırdığını, ancak rastgele insanlann rivayetlerinden meydana gelen ve Hz. Peygambere itaati emreden hadis kitapları terkedilmedikçe birliğin ve ilerlemenin sağlanamayacağını ileri sürmektedirler.

Bunlar, ayrıca Kütüb-i Sitte gibi hadis kitaplarının çok büyütüldüğünü, esasen bu kitapların Fslâm'a ve müslümanlara zarar vermek için Arap olmayanlar ve özellikle İranlılar tarafından meydana getirildiğini söylemekte bile sakınca görmezler.[69][69]

Kur'an ile yetinmenin birliği sağlayacağını iddia edenlerin, namazın rekatları ve kılınış şekli bir yana, günde kaç vakit kılınacağı konusunda bile fikir birliği edemedikleri, dolayısıyla kendilerini yalanladıkları görülmektedir.

Hadise karşı tavır alan İslâmî gruplann sistemleşmemiş mahiyetteki görüşlerini benimseyen çağdaş bazı hadis muhalifleri, bu görüşlere yenilerin ekleyerek kanaatlerini sistemleştirmeye gayret etmişlerdir.

İslâm dünyasında XX. (20). yüzyılın sonlarında ortaya çıkmaya başlayan bu tavrın temelinde; Avrupalı araştırmacıların Kitâb-ı Mukaddes'e yönelttikleri, dinî metinleri insan ürünü gibi düşünerek eleştirme fikri (tarihî tenkit metodu) yatmaktadır. Bu metodu önce şarkiyatçılar, ardından da onlardan etkilenen müslüman araştırmacılar İslâm'ın dinî metinleri olan Kur'an ve hadislere uygulamak istemiş, hadisleri birer birer tenkit etmek yerine kurulacak bir sistem çerçevesinde onları daha kapsamlı bir şekilde değerlendirmeyi düşünmüşlerdir.
Buna göre gramer kurallarına bağlı kalarak haedisleri anlamaya çalışmak veya onların, Peygamber'e nisbetini araştırmak verimli bir yol olmadığından, hadislerden genel prensipler çıkarıp bu prensiplere göre toplumun ihtiyaçlarına çözümler getirmek daha isabetli bir yoldur. Bu tutum, muhaddislerin ve fakihlerin anladığı İslâm'ın yerine, bundan büyük ölçüde farklı ve modern dünyada yaşanan hayata daha yakın bir din olan onlann zihnindeki Müslümanlığı koymakta, Kur'an ve hadisin hüküm vazetme yetkisine bakışları ise bu tavırlarını daha da netleştirmektedir. Buna göre Kur'an'daki hüküm âyetleri son derece azdır; bunlar da nazil olduğu zaman ve mekanın dışında bir hukukî metin kabul edilmeyip dolaylı hukuk malzemesi niteliğinde görülmelidir.
Resûl-i Ekrem, ortaya çıkan meselelere hukukî çözümler getiren bir peygamber değil, daha ziyade ahlâkî bir ıslahatçı kabul edilmelidir.[70][70]
Modem zihniyetli araştırmacılar, müsteşrikler gibi, hadislerin büyük bir kısmının Hz. Peygamberle ilgisi bulunmayıp ilk devir fukaha ve muhaddisle-rinin görüşü olduğunu ileri sürmüşlerdir. Kur'an ve hadislerdeki hukukî çözümleri, Peygamber devriyle sınırlayan bu zihniyetin sahipleri, âlimlerin kendi çağlarının, ihtiyaçlanna göre kanun koyabileceklerini iddia etmişlerdir.[71][71]

Hz. Peygamber (s.a.v)'in Davranışlarının Sınıflandırılması

Hz. Peygamber (s.a.v)'in sıfat ve davranışlarında hakim olan peygamberlik ve örneklik vasfıdır; bu sebeple sayısız ayet ve hadiste ona uyulması, itaat edilmesi, örnek alınması, sünnetine dört elle sarılmması istenmiştir, islam'ın yorumcuları ve gerekse uygulayıcıları, hadislerin, hangi sıfattan kaynaklandığını ve bu bakımdan bütün Müslümanlar için bağlayıcı olup olmadığını araştırmak ve göz önüne almak durumundadırlar. Bu konuda inceleme ve araştırma yapanlar söz konusu sıfat ve durumları 12'ye kadar çıkarmışlardır.

1. Dini Tebliğ Etmek ve Tamamlamak:

Resul, kendisine gelen vahyi, hem uygulamak ve hem de tebliğ etmekle görevli insan demek olduğuna göre onun önde gelen vazifesi- tebliğdir ve davranışlarının çoğu tebliğ mahiyetindedir... Resulullah (s.a.v)'in şu hadislerinde bu sıfat ve selahiyetlerini anlatmaktadır:
"Gafil olmayın! Bana Kur'an verildiği gibi, onun yanında, onun kadar daha (bilgi ve hüküm) verilmiştir. Bilin ki, yakın bir gelecekte karnı tok, koltuğunda gömülmüş biri çıkıp şöyle diyecektir: Siz şu Kur'an'dan ayrılmayın, onda helal bulduğunuzu helal, haram bulduğunuza da haram bilin.[72][72]
Peygamberimizin bu sıfatına bağlı fiil ve sözlerini diğerlerinden ayırmak için bazı ipuçları vardır: Örneğin, Veda Hutbesini okurken herkes duysun diye uygun aralıklarla yüksek sesli tebliğciler koymuştur, "burada bulunanlar, bulunmayanlara duyursun" demiştir. Veda haccını ifâ ederken de "yaptıklarıma bakarak hac ibadetini öğrenin" buyurmuştur.

2. Fetva Vermek:

Dini tebliğ ve\ tamamlama mahiyetinde olan fetvanın farkı, hükmün soru üzerine açıklanması, bu açıklamada soru soranın hali ve çevre şartlarının gözönüne alınmasıdır.
Abdullah ibn Abbâs'm nakline göre; Veda Haccmda Resulullah (s.a.v) Mina'da, devesinin üzerinde birçok soruya muhatap olmuş ve

bunları cevaplandırmıştır. Bu cümleden olarak birisi: "Kurbanı kesmeden tıraş oldum, ne yapayım?" diye sormuş, "Şimdi kes, zararı yok" cevabını vermişler. Bir ikincisi gelerek "Şeytan taşlamadan önce gidip Kabe'yi tavaf ettim, ne yapayım?" diye sormuş, "zararı yok, şimdi şeytanı taşla" buyurmuşlar.

Hâsılı; bilgisizlik veya unutma yüzünden insanların önce veya sonra yaptıkları her iş için "zararı yok, yap" cevabını vermişlerdir.[73][73]

Amellerin en iyisi, insanların en hayırlısı hakkında sorulan sorulara, soranın durumuna göre farklı cevaplar vermiştir. Cahiliye devrinde içinde şarap yapılan bazı kaplarda haram olmayan- nebiz (bir nevi şerbet) yapmak isteyenleri bundan menetmiştir. Çünkü hem bu kaplann kötü hatıraları vardır, hem de Arabistan sıcağında bunlara konulan nebîz kısa zamanda şaraba dönüşmektedir.

İbnu'l'Kayyim, "İ'lâmu'l-muvakkiîn" isimli eserinin dördüncü cildinin sonunda, Resûlullah'm fetvalanni 147 sayfada toplamıştır.

3. Dâvaları Hükme Bağlamak (Kazâ):

Kazanın iki yönü vardır:

a. Muhakeme sonunda ortaya çıkan duruma göre verilen hüküm bakımından kaza, fetva gibi bir tebliğ ve teşridir. Aynı durumlarda aynı hükmün verileceğini, ilâhî iradenin böyle olduğunu gösterir.

b. İspat delillerine göre adaletin tevziî bakımından kaza isabetli de, hatalı da olabilir, İsbat delilleri hakkın yerini bulmasını sağlamış ise hem hâkim isabet etmiş ve ecir almıştır, hem de hükme muhatap olanlar sorumluluktan kurtulmuşlardır.

Hak sahibi dâvasını isbat edememiş, karşı taraf is-batta daha başanlı olmuş, hüküm de buna göre verilmiş ise hâkim hata etmiş, fakat elinden geleni yaptığı için yine ecir almış, adaleti yanıltan taraf ise manevî sorumluluk ile başbaşa kalmıştır. Re-sûlullah (s.a.v) kazanın bu yönünü şöyle anlatıyor: "Bana dâvanızı getiriyorsunuz, ben ancak bir beşerim, (kimin haklı olduğu konusunda) bana bir vahiy gelmemiştir, vahiy gelmeyen konularda ben ancak reyimle hükmediyorum. Olur ki biriniz, diğerine nispetle delilini daha tesirli anlatır, daha iyi ortaya koyar, ben de onu haklı zannederek lehine

hükmederim, her kime, kardeşine ait bir hakkı hükmeder, verirsem sakın onu almasın, ben ona bir parça ateş vermiş olurum.[74][74]
Hz. Peygamber'in kazâî hükümlerini diğerlerinden ayırmak oldukça kolaydır; çünkü bu hükümler genellikle açılan bir davayı takip etmekte, şahit ve delil istenmekte, hükmediyorum (akdî) vb. ifadeler kullanılmaktadır. Bu nevi hükümleri toplayan hususî kitaplar yanında hadis kitaplarının kaza bölümleri de birçok ömek ihtiva etmektedir.

4. Devlet Başkanlığı (İmaret, İmamet):

Resûlullah'm devlet başkanlığı; peygamberlik, iftâ ve kaza selâhiyetlerinden farklı ve bunlara ek bir sıfat ve selâhiyettir.
Devlet başkanına toplumu idare etmek, onun menfaatini gözetmek, sosyal adaleti sağlamak, zararlı oluşum ve cereyanlarla mücadele etmek, ülkeyi dışa karşı savunmak vb. görevler verilmiştir. Bu görevler her peygambere verilmemiştir, bazı peygamberler yalnızca tebliğ vazifesi almışlardır.
Peygamberimiz'in risâlet ve iftâ selahiyetine dayanan davranışları bütün ümmet için geçerli ve bağlayıcıdır; bunlann icrası ve bağlayıcılığı başka bir makamın iznine veya hükmüne bağlı değildir. Devlet başkanı sıfatıyla yaptıkları ise hem diğer başkanları bağlamaz, hem de devrin devlet başkam izin vermedikçe benzeri haklar, mü'minler tarafından re'sen elde edilemez.
Ganimetin paylaştınlması, devlete ait mal varlığının en uygun bir şekilde kullanılması ve sarfı, cezaların infazı, orduların tertibi ve şevki, isyan ve terör hareketlerinin basünlması, toprak, maden, su gibi kaynakların Özel şahıslar veya kamu kuruluşlarınca işletilmesi; devlet başkanının selâhiyeti altındadır. Başkan veya onun temsilcileri hüküm ve izin vermedikçe bunların alınması, yapılması, icra edilmesi caiz değildir. Bu konularda bir önceki başkanın yaptıklarını, sonra gelen başkan amme menfaatini gözeterek- değiştirebilir; meselâ Hz. Ömer, müellefe-i kulûba zekâttan pay vermeyi terketmiştir, Hz. Osman isyancıların üzerine asker sevketmemiş, Hz. Ali sevketmiştir...
Hukukçular, yukarıda zikredilen hususların devlet başkanlığı selahiyetine dahil olduğunda birleşmekle beraber bazı konularda farklı anlayışları olmuştur:

a. Buhârî'nin, Hars 15'te rivayet ettiği hadiste; Peygamberimiz: "Bir toprağı işleyerek kullanılır hale getiren ona mâlik olur" buyurmuştur.
Buna göre bir kimsenin mülkiyeti altında bulunmayan toprağı imar ve ıslâh ederek verimli hale getiren şahıs toprağın sahibi olmaktadır. Ancak bu ifade Resûlullah'ın hangi sıfatına bağlıdır? Eğer devlet başkanı sıfatı ile söylemiş iseler bu hüküm, diğer başkanları bağlamaz; her biri kendi çağ ve ülkelerinde amme menfaatini gözönüne alarak devlete ait topraklar üzerinde tasarrufta bulunurlar ve toprak iman mülkiyet sebebi olması daima devletin iznine bağlı bulunur.
Ebû Hanîfe'nin içtihadı işte bu istikamettir. Çünkü toprak üzerinde ıktâ vb. şekillerde tasarruf hakkı ve görevi devlet başkanına aittir, imam Şafiî bu hadisi fetva ve tebliğ sıfatına bağlamış, "Çünkü Resûlullah'ın asıl işi ve sıfatı budur, aksine delil bulunmadıkça hadisleri buna göre yorumlamak gerekir" demiştir. Hadisin tebliğ (dini kaidenin açıklanması) mahiyetinde olduğu kabul edilirse bu hakkı kullanmak, hiçbir kimsenin iznine tabî olmaz, her vatandaş toprağı kendiliğinden ıslâh ederek ona sahip olur. îmam Mâlik bu konuda şehir ve mücavir alan topraklan ile yerleşim bölgesinden uzak yerlerdeki toprakları birbirinden ayırmış, birincisini devlet başkamlığı sıfatına bağlamıştır; çünkü buralarda oturan insanların huzur ve menfaatlerini korumak devlet başkanının sorumluluğu altındadır.
b. Ebû Süfyân'ın karısı Hind b. Utbe, Resûlullah'a başvurarak "Kocası Ebû Süfyân'ın cimri bir adam olduğunu, kendisine ve çocuğuna yetecek nafakayı vermediğini" söyledi, Peygamberimiz ona "normal ölçülerde sana ve çocuğuna yetecek kadarını bizzat al" buyurdu.[75][75]
Bu hadis-i şerifi tebliğ ve fetva telakki eden müctehidler (Şâfiîler ve kısmen Hanefîîer) bundan şöyle bir kaide çıkarmışlardır: Bir kimsenin sübut bulmuş alacağını borçlu ödemekten imtina ederse alacaklı icra safhasında hâkime başvurmadan ve hattâ borçlunun haberi olmadan alacağına tekabül eden malı bulduğu yerde alabilir (Hanefîlere göre alacağı cinsinden malını alabilir). Mâlik ve Ahmed b. Hanbel gibi müctehidler hadisi kaza selahiyetine bağladıkları için "hâkim izin vermedikçe alacağını karşılayan malı bizzat alamaz" demişlerdir.[76][76]

c. Hz. Peygamber "Savaşta düşmanı öldüren onun üzerinden çıkan eşyaya sahip olur" buyurmuştur.[77][77]
Şafiî gibi bazı müctehidler bu hadis-i şerifi tebliğ saydıkları için "her zaman, her savaşta, düşmanını öldüren asker onun üzerindekilere sahip olur, bu onun mükâfatıdır" demişlerdir. Ebû Hanîfe ve Şafiî gibi düşünen müctehidler bunu, devlet başkanlığı sıfatına bağladıkları için başkan ve komutanların iradesine bırakmışlar, onlar izin vermedikçe kimsenin ganimetten birşey alamayacağına hükmetmişlerdir.[78][78]

5. Daha İyiye Teşvik (İrşâd):

Ayet ve hadislerin ifade şekilleri ile uygulama vb. karineleri değerlendiren müctehidler, bazı talebleri kesin olarak bağlayıcı (farz, vacib, haram) saymışlar, bazılarını ise teşvik kabul etmişlerdir.
Güzel ahlâkı teşvik eden hadisler, cennetliklerin vasıflarını anlatan hadisler, nafile ibâdetlerin sevabını dile getiren hadisler böyle yorumlanmıştır. Ebû Zerr'i, takım elbise giymiş kölesi ile birlikte gören birisi "bu ne haldir?" diye sormuş, Ebû Zer de şöyle anlatmıştır: "Birgün köleme kızmış ve anasının durumunu zikrederek ona hakaret etmiştim, Köle beni Allah Resulüne şikâyet etti. O da 'doğru mu, ona annesi sebebiyle hakaret ettin mi?' diye sordu, 'evet' dedim, şöyle buyurdu: Sen hâlâ cahiliyye devri izleri taşıyan bir adamsın! Köleleriniz sizin kardeşi eri nizdîr, Allah onları sizin himayenize vermiş, elinizin altında kılmıştır, kimin böyle elinin altında bir kardeşi varsa ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin, gücünün yetmeyeceği bir işi ona yüklemesin, yüklerse yardım etsin!.[79][79]
Bu hadiste geçen yedirme, giydirme ve ağır iş buyurmama, köleye yardımcı olma emirleri bağlayıcı (farz kılan) emirler olarak anlaşılmamıştır; bu sebeple köle ile sahibinin farklı şeyler yemesi ve giymesi caiz görülmüştür

6. Arabulmak, Anlaştırmak (Sulh):

Bir konuda anlaşmazlığa düşen tarafları, mahkemeye başvurup dâvayı isbat ile uğraşmaksızın kısa yoldan anlaştırmak için yapılan

teşebbüsler sulha yöneliktir. Sulh için aracılık yapanlar hâkim gibi davranmazlar, tarafların iddialarını isbat edip istediklerini almalarını sağlamazlar, onları karşılıklı fedâkârlık ve anlayışa çağırırlar; bu iseteklif onları bağlamadığı için kabul etmemişlerdir.
Yine Peygamberimiz Kâ'b b. Mâlik ile Abdullah b. Ebî Hadred arasında, birincinin ikincisi üzerindeki bir alacağı sebebiyle çıkan anlaşmazlıkta Ka'b1-a, alacağının yansından vazgeçip geri kalanım almasını tavsiye etmiş, o da bu nü kabul ederek sulh olmuşlardır.[80][80]
Hz. Zübeyr ile Medineli Humeyd arasında, birincisinin bahçesinden geçerek ikincisinin bahçesine gelen bir su yüzünden anlaşmazlık çıkmıştı. Durumu Resûlullah'a arzettiler, O da aralarını bulmak üzere "Zübeyr! Ağaçlannı sulayinca bırak o da sulasın" dedi. Humeyd buna razı olmayıp hiddetlenince de "Zübeyr! Ağaçlarını sula, sonra da havuzlardan taşıncaya kadar suyu tut!" buyurdu.[81][81]
Birinci tavsiye, anlaşmayı sağlamak üzere fedâkârlık teklifi şeklinde, ikincisi ise karşı taraf anlaşmaya yaklaşmadığı ve haksız olduğu için-haklı olana, hakkını kullanması şeklinde ifade buyrulmuştur.

7. Danışmada Bulunana Yol Göstermek (İstişârî Rey):

Burada Resûlullah (s.a.v) yukarıda gördüğümüz sıfatları ile değil, kendisi ile istişare edilen bir problemin çözümünde yol gösterici olarak hareket etmekte, çözümler teklif etmektedir.
Hz. Aişe, Berîre isimli bir cariyeyi satın alıp âzâd etmek istemişti. Bağlayıcı kaidelere göre (şerîate göre) bir köleyi âzâd eden kişi ile o köle arasında bir velayet ilişkisi doğuyordu. Berîre'nin sahibi bu velayet hakkının kendilerinde kalmasını şart koşuyor, ancak bu şartla satmaya yanaşıyorlardı. Hz. Aişe, hakkından vazgeçmeden cariyeyi nasıl alabileceğini sevgili Eşi (s.a.v) ile istişare etti, Peygamberimiz ona şöyle dedi: "Sen onların şartını kabul et ve onu al; sonuçta velayet hakkı ancak âzâd edene aittir." Hz. Aişe bunun üzerine gidip cariyeyi satın aldı ve âzâd etti, sonra Resûlullah minbere çıkarak halka şöyle seslendi: "Nasıl oluyor da bazı kimseler, Allah'ın Kitabı'na uymayan şartlar ileri sürüyorlar!.. Velayet hakkı yalnızca âzâd edene aittir.[82][82]

Eğer Peygamberimizin ilk ifadesi "teşrî, tebliğ, fetva, kaza" kabilinden olsaydı şart muteber olacak ve velayet hakkı satanda kalacaktı; sonraki ifadesi bunun böyle olmadığını, ilk ifadesinin ise "meşru bir maksadı elde etmek üzere bulunmuş bir çözüm, bir istişârî reyden ibaret" olduğunu göstermektedir.
Medine'de zirâatçiler hurma meyvasmı daha olgunlaşmadan ağaç üzerinde satarlardı. Kesim zamanı gelince de meyva çeşitli sebeplerle az çıktı denir, karşı taraf buna itiraz eder ve böylece anlaşmazlık çıkardı. Hz. Peygamber bu yüzden meydana gelen anlaşmazlıkların çoğaldığım görünce şöyle buyurdu: "Böyle olup gidecekse (anlaşmazlıkların ardı arkası kesilmeye çekse) ağacın üzerinde olgunlaştığı belli oluncaya kadar meyvayı satmayın.[83][83]
Hadisin Buhârî'deki rivayetinde râvî Zeyd b. Sabit şu yorumda bulunmaktadır: "Hz. Peygamber bu yüzden anlaşmazlıkların çoğaldığını gördüğü için ashaba, istişârî olarak yol göstermiştir." Bunun mânâsı, hadisin bağlayıcı olmadığı, meyvayı daha önce satmanın kesin olarak yasaklanmadiğidir.
Peygamberimiz adetâ "bana sorarsanız şöyle yapın daha iyi..." demektedir.

8. Öğüt Vermek (Nasihat):

Peygamberimiz, haram ve yasak olmamakla beraber uygun ve yerinde bulmadığı bir davranış veya teşebbüse muttali olduğu zaman ilgililere öğüt vermek, doğru ve uygun olanı söylemek suretiyle nasihat etmiştir; bu da kesin ve bağlayıcı olmayan davranışları çerçevesine girmektedir.
Bu cümleden olarak Beşîr b. Sa'd isimli sahabi, oğlu Nu'mân'a bir hizmetçi hediye etmiş, diğer oğullarına böyle bir bağışta bulunmamıştı. Karısının isteği üzerine bu bağış-olayına Hz. Peygamber'i şahit tutmak istedi, Peygamberimiz Beşîr'e "bütün çocuklarına bu şekilde bağışta bulundun mu?" diye sordu; "hayır" cevabını alınca "beni haksız bir davranışa şahit kılma" dedi; bir başka rivayette "bütün çocuklarının sana eşit derecede itaatli ve bağlı olmalarını ister misin?" diye sordu, "evet" cevabını alınca da "öyleyse olmaz" dedi.[84][84]

İmam Ebû Hanîfe, Mâlik ve Şafiî bu hadiste geçen yasaklamayı, kesin ve bağlayıcı bir yasaklama olarak değil, aile düzenini ve akrabalık bağlarını korumak için yapılmış bir nasihat olarak anlamışlar ve "kişinin, çocuklarından birine mal bağışlamasının caiz olduğunu" söylemişlerdir. Mezkûr müctehidler bu yorumu yaparken Resûlullah'ın bu konuda bağlayıcı bir yasaklamasının yaygın olarak bilinmediğini ve bir rivayette "başkasını şahit tut" dediğini gözönüne almışlardır. Buna karşı Ahmed, Dâvûd, Süfyân gibi müc-tehidler hadiste geçen yasaklamayı bağlayıcı ve kesin olarak almışlardır.
Aynı çerçevede başka bir örnek, Fâtıma b. Kays ile ilgilidir. Bu hanımı kocası boşamışü, iddeti dolunca Peygamber Efendimiz'e gelerek kendisini, hem Muâviye'nin, hem de Ebû Cehm'in istediğini söyledi. Resûl-i Ekrem şöyle buyurdu: "Ebû Cehm eli değnekli bir adamdır. Muâviye b. Ebî Süfyân ise çok fakirdir, sen Usâme b. Zeyd ile evlen!" Fâtıma önce Üsâme'yi istememiş, fakat Resûlullah'ın isran üzerine onunla evlenmiş ve mutlu olmuştur.[85][85]
Bu hadis bir öğüt ve tavsiye olarak anlaşılmıştır; çünkü islâm'da bir kadının gerek fakir ve gerekse sert kimselerle evlenmesi yasak değildir.

9. Takva Ve Kemâl Eğitimi Vermek:

Eşsiz bir eğitimci olan Peygamberimiz'in bu sıfatla vâki davranışları daha çok ashaba yönelik olmuştur. Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadislerde ashâb öğülmüş, İslâm'ın bu ilk ve büyük neslinin müstesna özellikleri dile getirilmiştir.
Peygamberimiz nasıl en kâmil örnek insan ve peygamber ise, ashabı da öyle kâmil ve örnek bir nesildir. Peygamberimiz bu nesli yetiştirirken, eğitirken onlann bu ö/elliklerini dikkate almış, onlara mahsus yükümlülükler getirmiş, vazifeler vermiştir. Bunların parlak bir örneği hicreti takip eden günlerde yaşanmış, Peygamberimiz tarafından herbiri bir muhacire kardeş kılınan Ensâr (Medineli müslümanlar) onlarla herşeylerini paylaşmışlardır.
Sahabeden Berâ b. Azib rivayet ediyor: "Resûlullah (sav) bize yedi şeyi emretti, yedi şeyi de yasakladı: Hasta ziyaretini, cenazeyi kabre kadar götürmeyi, aksırana 'Allah sana rahmet etsin' demeyi, yemin edenin yeminine riâyet etmeyi, haksızlığa uğrayanın elinden tutmayı,

herkese selâm vermeyi ve davete katılmayı emretti. Altın yüzük takmayı, gümüş kap kullanmayı, kırmızı eyer yastığı kullanmayı,.kabartma çizgili ipek, kalın ipek, ince ipek ve genellikle ipek kullanmamızı yasakladı.[86][86]

Bu ondört maddenin bazılan farz, bazılan haram olmakla beraber, meselâ aksırana dua etmek farz değildir, kırmızı eyer yastığı kullanmak da haram değildir. Buna rağmen hepsinin bir arada zikredilmesi ashabı dünya ile fazla içli dışlı olmaktan alıkoymak, lüks ve refaha dalarak asıl maksattan uzaklaşmalarını önlemek içindi.

Sahabeden Râfi b. Hadîc'e amcası Zuhayr: "Resûlullah bizim için faydalı olan bir şeyi yasakladı" deyince Râfi: "Resûlullah ne demij ise o haktır, yerindedir" demiş ve ne olduğunu sormuştu, amcası anlattı: "Belli yerlerinden çıkan mahsul, yahut belli ölçekte ürün karşılığı kiraya veriyoruz" dedim. Efendimiz: "Öyle yapmayın, yi kendiniz ekin, ya ektirin, yahut da olduğu gibi tutun" buyurdu. Râfi amcasından bunu duyunca "emri başımın üstüne!" dedi. Müctehidlerin çoğu, Peygamberimiz'in bir sahâbi aileye yönelik bu emrini ümmetin tamamı için bağlayıcı saymamışlardır. Buharı de bu sebeple hadisi zikrettiği bölümün başlığında şöyle demiştir: "Ashabın aralarındaki yardımlaşmalar bölümü.[87][87]

Resûl-i Ekrem'in eşlerine, çocuk ve torunlarına karşı tutumunda, emir ve tavsiyelerinde bu "kemâl, takva ve örneklik" eğitiminin müstesna örnekleri vardır.

Canı gibi sevdiği kızı Fâtıma'nın kolunda gümüş bilezik gördüğü için evine girmemesi; yine Fâtıma'nın bir hizmetçi istemesi üzerine evine gelerek hem hizmetçi vermeyeceğini bildirmesi, hem de Allah'ı zikir şeklinde ek vazifeler vermesi; hanımları, diğer kadınlar gibi giyinip kuşanmak, takıp takıştırmak isteyince "Ey peygamber! Eşlerine şöyle de: 'Eğer siz dünya hayatını, zînet ve refahını istiyorsanız gelin -istediklerinizi- size verip güzellikle sizi boşayayım. (Yok) eğer Allah'ı, Resulü nü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, şüphesiz Allah, içinizden iyi amel sahibi olanlarınıza büyük bir mükâfat hazırlamıştır [88][88] mealindeki âyetin gelmesi bu örneklerden yalnız birkaçıdır.

10. İnce Ve Yüce Gerçekleri Öğretmek:

İslâm, insanların iman ve düşüncelerine de yön vermekte, ışık tutmaktadır, îman ve düşünce çerçevesine giren çok ince, zor ve yüce konular vardır. Bunları kavrama hususunda, sahabeden de olsa, kişiler aynı seviyede olamazlar, "insanın, Allah'ı anlayıp kavrayamayacağını anlaması, anlamanın ta kendisidir" diyen Ebû Bekir ile "Allah nerede?" sorusunu göğü göstererek cevap veren, buna rağmen imanı geçerli sayılan bedevi kadının idrâki aynı seviye de tutulamaz ve gerçekler bu iki farklı seviyeye aynı üslûb ile anlatılamaz.
Resûlullah (s.a.v) bir akşam üzeri Ebû Zerr'e Uhud Dağını göstererek şöyle demiştir: "Ey Ebû Zer! Şu dağ kadar altınım olsa, üç dinar hariç, hepsini -Allah yolunda- harcamaktan başka bir şey istemezdim.[89][89]
Peygamberimiz bu sözleri ile dünyaya, servet ve refaha bakışını dile getirmiş, gönlüne hâkim olan asıl sevginin ne olduğuna işaret buyurmuştu; alıkoyduğu üç dinar da borçları ve zaruri ihtiyaçları içindi, Ebû Zerr bunu böyle anlayacağı yerde müslümamn zarurî ihtiyaçları dışında para ve servet sahibi olmasının, bunları dağıtmayrp elinde tutmasının -zekâtını verse dahi- caiz olmadığı şeklinde anlamış, fakat diğer ashâb bu anlayışa katılmamışlardır.

11. Eğiterek Sakındırmak (Te'dib):

Bağlayıcı, farz ve zarurî olmadığı halde, iyi, güzel uygun olan davranış ve ibâdetleri teşvikte heyecanlı ve itici ifadeler kullanıldığı gibi, bunların zıddı söz konusu olduğu zaman da caydırıcı, alıkoyucu, engelleyici ifadeler kullanılmıştır.
Eğitimde bu üslûb ve ifade hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Müctehid, bı ifadelerden hangilerinin kesin olduğunu, hangilerinin böyle olmadığını diğeı delil ve karineleri değerlendirerek ayırmak mecburiyetindedir. Meselâ Peygamberimiz, namazı evlerinde kılıp cemâate gelmeyenler hakkında şöyle buyurmuşlardır:
"Hayatım elinde olana yemin olsun, içimden öyle geçiyor ki, emredeyim odun toplansın, sonra söyleyeyim ezan okunsun, sonra birisine emredeyim cemâate imam olsun, sonra ben onlardan ayrılıp evlerinde kalan adamların yanlarına varayım ve onlar içeride iken evlerini yakayım. Allah'a yemin ederim kî onların her biri yağlı bir

kemik, yahut iyisinden iki ayak (paça) bulacağını bilse hemen yatsı namazına gelirdi.[90][90]

Şüphe yok ki Allah Resulü, cemâate gelmeyenlerin evlerini yakacak değildir, aynca "yağlı kemik..." gibi sözleri nadiren söylemektedir; burada maksat, cemâatle namazın önemini anlatma'k ve cemâate gelmeme âdetini ortadan kaldırmak, müslümanlar cemâat sevabından ve bereketinden istifade etmelerini sağlamaktır.

Peygamberimiz yine bu maksatla "şöyle şöyle yapmayan iman etmiş olmaz" ifadesini çeşitli konular için kullanmıştır.

Bunlardan birinde şöyle buyurur: "Vallahi iman etmiş olmaz, vallahi iman etmiş olmaz!" "Kim, yâ Resti lullah?" diye sorarlar, devam eder: "Komşusu, kötülüklerindi de olmayan kimse.[91][91]

Bu nevi kusurların kişiyi imandan çıkarmadığı kesin deliller ile bilinmektedir; bu ifadenin yöneldiği maksat sakındırmak ve bu gibi davranışların mü'minlere yakışmadığını etkili bir şekilde ortaya koymaktır.

12. Örneklik İle İlgisi Olmayan Tabiî, Beşerî Davranışları:

Peygamberimiz bir insan olduğu, her İnsanda bulunan normal vasıfları, ihtiyaç ve temayülleri bulunduğu için bunlara bağlı davranışlarda bulunması da tabiîdir.

Günah ve yasak çerçevesine girmemek 'şartıyla gerek dinî hayatında ve gerekse dünya işlerindi günlük hayatında bu kabil davranışlarda bulunmuş, ümmetini de bu konularda serbest bırakmıştır. Yeme, içme, yatma, yürüme, binme şekli, bu konulardaki zevk ve tercihi burada örnek olarak zikredilebilir. Tamamen müsbet ilmin, tekniğin ve teknolojinin konusu olan dünya işleri de böyledir; O'nun bu konulardaki sözleri şahsî görüş, zan ve tecrübesine dayanmaktadır, ümmeti için bağlayıcı değildir.

Bedir savaşında mevzilenme yeri ile ilgili görüşü ve tavsiye üzerine yer değiştirmesi, ağaçlarının tozlaştırıİması konusundaki reyi ve bunun sonucu ile ilgili örneklere daha önce yer verilmişti.

Namazda secdeye giderken Resûlullah (sav) genellikle önce dizlerini, sonra ellerini yere koymuş ve böyle yapılmasını buyurmuştur. [92][92]

Mâlik ve Evzâî gibi bazı müctehidlerin önce ellerin konması gerektiği şeklindeki görüşlerine, "Peygamberimiz yaşlandığı zaman, önce dizlerini yere koymakta güçlük çektiği için böyle yapmıştır, sünnet olan önce dizleri koymaktır" şeklinde cevap verilmiştir. İşte bu önce ellerin konması, ibâdet için de olsa, beşeriyet icabı bir davranıştır.
Peygamberimiz Veda Haccmda, Veda Tavafından önceki gün, Mekke ile Mina arasıdaki Abtah düzlüğünde konaklamış, burada öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını kılmış, biraz istirahat etmiş, sabaha karşı halkı uyandırmış ve Veda Tavafı için Mekke'ye gelmiştir. Abdullah ibn Ömer bu düzlükte konaklama, namaz ve istirahatı sünnet (tebliğ tasarrufu) olarak yorumlamış ve ömrü boyu buna riayet etmiştir. Hz. Âişe ise şöyle demektedir: "Bu konaklama sünnet değildir, Peygamberimiz buna halka kolaylık olsun burası müsait olduğu için rahatça toplanıp hazırlıklarını yaparak veda tavafına gidebilsinlerf. diye yapmıştır, isteyen burada konaklar, istemeyen konaklamaz.[93][93]
Sabah namazından sonra sağ yanı üzerine yatıp istirahat etmesi de aynı şekilde farklı değerlendirilmiş; bazıları bunu sünnet telakki ederken bazıları beşerî, tabiî bir olay olarak yorumlamışlardır.
Hz. Meymûne'nin evinde Resûlullah'm (s.a.v) sofrasına kızartılmış çöl keleri konmuştu, yemek üzere elini uzattığı sırada bunun keler olduğunu söylediler ve elini geri çekti, "bu haram mıdır?" diye sorulunca "hayır, fakat bu bizim memleketimizde yoktur, ondan hoşlanmıyorum" dedi. Hadisi rivayet eden Hâlid b. Velid diyor ki: "Bunun üzerine Resûlullah'm gözü önünde keleri önüme çekip yedim.[94][94]
Hâlid b. Velid'in bu davranışı, Hz. Peygamberin keleri yememesini bundan hoşlanmamasına, keler eti yemeye alışmadığı için bunu sevmemesine bağlamasına dayanmaktadır. Helal olan bir şeyi sevip sevmemek beşerî, tabiî bir zevk ve tercih meselesidir.
Buraya kadar Resûl-i Ekrem Efendimiz'in çeşitli sıfatlarla ortaya koyduğu, bağlayıcılık bakımından farklı hükümler ifade eden davranışlarını gördük.
Şüphe yok ki O'nun asıl vazifesi ve Allah tarafından eğitilerek insanlığa gönderilmesinin sebebi peygamberliktir, tebliğdir ve

rehberliktir; bu sebeple de davranışlannm çoğu bu sıfatına dayanmaktadır.
Bunun en açık işareti de herkesin duyması için gayret sarfetmesi, herkesin gözü önünde uygulaması, buna uygun üslûblâr kullanmasıdır. Ancak verilen ve çoğaltılması mümkün bulunan örnekler O'nun başka sıfatlarla ve bağlayıcı olmayan davranışlarda da bulunduğunu açıkça ortaya koymaktadır.
Bu davranışlarının önemli işaretlerden biri herkesin duyması için gayret göstermemesi, uygulamada ısrar etmemesidir. Nitekim ebedî âleme intikalinden önceki hastalığında bazı tavsiyelerini yazmak üzere bir kâğıt istediği zaman yanında bulunan sahabe konuyu tartışmış, bazıları "Allah'ın Kitabı'nın elde olduğunu, dinin tamamlandığının bildirildiğini, bu halinde Hz. Peygamber'i bunlarla rahatsız etme ve yormanın doğru olmayacağını" veri sürerek kâğıt getirmeyelim demiş, bazılan İse getirmek istemişlerdi. Peygamberimiz tartışmayı keserek vazgeçtiğini bildirdi.[95][95]
Eğer bu isteği bir tebliğ olsaydı, peygamberlik görevinin gereği bulunsaydı, "güneşi sağ eline, ay'ı da sol eline verseler yine bu isteğinden vazgeçmezdi", ısrar eder ve vazifesini yerine getirirdi. [96][96]

YEDİ HADİS İMAMININ KISA BİYOGRAFİSİ

1. Bühârî: Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm ibnü'1-Muğîre b. Berdizbeh (belde yönünden), el-Buhârî (ki bu nispet, Buhara şehrine'dir), el-Cu'fî (ki bu, azadhk nispetidir), ezberleme zirvesi, alimlerin imamı. H. 194/809 yılında doğdu, H. 256/870 yılında ise öldü.
2. Müslim: Ebu'l-Hüseyin Müslim ibnü'l-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî (kabilesine nispet yönünden) en-Nîsâbûrî (şehir yönünden). H. 204/819 yılında doğdu, H. 261/875 yılında öldü.
3. Ebû Dâvud: Süleyman ibnü'l-Eş'as b. İshâk b. Beşîr b. Şeddâd el-Ezdî (Yemen'deki bir kabileye nispet yönünden) es-Sicistânî (şehir yönünden). H. 202/817 yılında doğdu, H. 275/888 yılında Basra'da öldü.

4. Tirmizî: Ebû îsâ Muhammed b. îsâ b. Sevre b. Mûsâ ibnu'd-Dahhâk es-Sülemî (Benû Süleym kabilesine nispet yönünden) et-Tirmizî (belde' yönünden). H. 209/824 yılında doğdu, H. 279/892 yılında öldü.
5. Nesâî: Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Alî b. Sinan b. Bahr en-Nesâî (Horasan şehirlerinden Nesâyâ nispet yönünden). H. 225/839 yılında doğdu, H. 303/915 yılında öldü.
6. İbn Mâce: Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd er-Rebe'î (ki bu, azadlıları olduğu Rebîa'ya nispettir), el-Kazvînî (Irak'ta meşhur bir şehir olan Kazvîn'e nispet yönünden). İbn Mâce el-Kazvînî adıyla meşhur oldu. H. 209/824 yılında doğdu, H. 273/886 yılında öldü.
7. İmam Ahmed B. Hanbel Eş-Şeybânî: Ehl-i Sünnet ve'l-ce-maâtin imamı. H. 164/780 yılında doğdu, H. 241/855 yılında öldü. [97][97]

Rahman ve Rahîm Allah'ın Adıyla

"Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz! Senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur. Şüphesiz Alîm (her şeyi bilen) ve hakîm (hüküm ve hikmet sahibi) olan ancak Sensin.[98][98]

BİRİNCİ BÖLÜM

NİYET BÖLÜMÜ [99][99]

1. Niyet Ve Îhlas

1. Hz. Ömer (r.a)'dan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu işittim:

"Ameller, niyetlere (Bir rivayette: niyete [100][100]) göre değerlendirilir. Herkese ancak niyet ettiği şey vardır. Öyleyse kimin hicreti, Allah'a ve Resülüne ise, onun hicreti Allah ve Resulünedir. Kimin hicreti de elde e-deceği bir dünyalığa veya evleneceği bir kadına ise, onun hicreti de o hicret ettiği şeyedir.[101][101]

Buhârînin bir rivayetinde ise, Alkame b. Vakkâs el-Leysî der ki:
"Ömer ibnu'l-Hattâb (r.a)'ın minber üzerinde şöyle dediğini işittim:
Ameller, niyetlere göre değerlendirilir. Herkese ancak niyet ettiği şey vardır. Öyleyse kimin hicreti, elde edeceği bir dünyalığa veya nikahlanacağı bir kadına ise, onun hicreti o hicret ettiği şeyedir.[102][102]

2. Ebu Mûsâ el-Eş'arî (r.a)'dan rivayet edilmiştir:

Resulullah (s.a.v)'e; cesurluk, hamiyet [103][103] ve riya için çarpışan kişinin, yani bunların hangisinin Allah yolunda olduğu soruldu. O da:

Sadece' Allah'ın kelimesinin [104][104] hakim olması için çarpışan kimse' diye cevap verdi.[105][105]

Bir rivayette İşte o kimse, Allah yolundadır" ilavesi yer almaktadır.[106][106]

Nesâî ile Ebu Davud'un rivayetinde ise, Ebu Mûsâ el-Eş'arî şöyle der:

Birbedevî, Resulullah (s.a.v)'e gelip:

Bir adam, anılmak için savaşıyor, (bir adam) övülmek için savaşıyor, (bir adam) ganimet elde etmek için savaşıyor ve (bir adam da kahramanlıktaki) derecesini göstermek için savaşıyor. Bunların hangisi Allah yolundadır?' diye sordu. O da:

Kim Allah'ın kelimesinin hakim olması için savaşırsa, İşte o kimse, Allah yolundadır' diye cevap verdi.[107][107]

Nesâî, (Bir adam) övülmek için savaşıyor" ifadesini zikretmemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

İMAN BÖLÜMÜ [108][108]

1. İmanın Şubelerinin Sayısı

3. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
İman, yetmiş küsur [109][109] şubedir.[110][110]

Buhârî'nin bir rivayetinde, Ebu Hureyre şöyle der:

İman, altmış küsur şubedir. Haya da, imandan bir şubedir.[111][111]
Bir rivayette ise, şu ilave vardır:
"İmanın en üst seviyesi, "Lâ ilahe illallah" (Allah'tan başka ilah yoktur) sözü ve en alt seviyesi ise, eziyet verecek şeyi yoldan kaldırmaktır.[112][112]
Tirmizî, Haya da, imandan bir şubedir" ifade-sine yer vermemiştir. Fakat diğer bir rivayetinde blj lîjLjj âîu'jl İman, altmış dört bölümdür" ifadesine yer vermiştir.[113][113]
Nesâî ise, diğer bir rivayetinde kısa olarak şu ifadeye yer vermiştir:

Haya da, imandan bir şubedir.[114][114]

2. Tevhide Ve İslamı Hükümlere Davet Etmek

4. Abdullah ibn Abbâs {r.anhümâj'dan rivayet edilmiştir:

Resulullah (s.a.v), Muaz b. Cebel'i Yemen'e göndereceği [115][115] sırada ona şöyle buyurdu:

"Gerçekten sen, Kitap ehli [116][116] olan bir kavme gidiyorsun. Buna göre onları; Allah'tan başka ilah olmadığına, benim de Allah'ın resulü olduğuma şahadet getirmeye davet eyle. Eğer buna itaat edecek olurlarsa, o zaman onlara, her gün ve gecede beş vakit namazın farz olduğunu bildir. Buna itaat edecek olurlarsa, o zaman onlara, Allah'ın, kendilerine, zenginlerinden alınıp fakirlerine verilecek olan zekatı farz kıldığını bildir. Eğer buna da itaat edecek olurlarsa, o zaman sakın mallarının en kıymetlilerini alma! [117][117] Mazlumun bedduasından da sakın! Çünkü mazlumun yaptığı dua ile Allah arasında perde yoktur.[118][118]
Konu ile ilgili bir rivayette ise; Resulullah (s.a.v), Muaz b. Cebel'e şöyle der:
Gerçekten sen, Kitap ehli bir kavme gitmektesin. (Gittiğinde) ilk önce onları, Allah'a ibadet etmeye çağır. Eğer Allah'a ibadet etmeyi bilirlerse, o zaman Allah'ın, gündüz ve gecelerinde beş vakit namazı onlara farz kıldığını bildir. Eğer bunu yapacak olurlarsa o zaman Allah'ın, zenginlerin mallarından zekatı alıp fakirlerine vermelerini

farz kıldığını bildir. Eğer buna itaat edecek olurlarsa, o zaman onlardan zekatı al. (Fakat) insanlann mallarından en iyile-rini almaktan da sakın!.[119][119]

3. Allah'ın, İnsanın Gönlünden Ve İçinden Geçirdiği (Kötü) Düşüncelerden Sorumlu Tutmaması

5. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
"Gerçekten yüce Allah, ümmetimin (fiilen) yapmadıkça yada (dilleriyle) söylemedikçe, gönüllerinden geçirdikleri (kötü) şeylerden [120][120] sorumlu tutmaz. [121][121]
Bir rivayette ise Gönüllerinden vesveseyi geçirmedikçe ifadesi yer almaktadır.[122][122]
Ebu Davud'un rivayet ettiği lafız ise şu şekildedir:
"Gerçekten Allah, ümmetimin (fiilen) yapmadığı ya da (dille) söylemediği, (fakat) gönüllerinden geçirdikleri (kötü) şeylerden sorumlu tutmaz.[123][123]

4. İnsanlar, "Allah'tan Başka İlah Yoktur" Deyinceye Kadar Onlarla Savaşma Emri

6. Ebu Hureyre (r.a)'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v) vefat edip ondan sonra Ebu Bekr (r.a) halife seçildiği
ve bazı Arap toplulukları dinden döndüğü zaman [124][124] Ömer ibnu'l-Hattâb, Ebu Bekr'e:
Allah'a yemin ederim ki, namaz ile zekatın arasını ayıranlarla mutlaka savaşacağım. Çünkü zekat, malî bir haktır. Allah'a yemin ederim ki, Resulullah (s.a.v)'e vermiş oldukları bir oğlağı bile bana vermezlerse, vermemelerinden dolayı onlarla muhakkak savaşırım' diye cevap verdi. Bunun üzerine Ömer:
Allah'a yemin ederim ki, Allah, Ebu Bekr'in gönlünü savaş için genişletmiş ve onun (bu konudaki) görüşünün hak olduğunu anladım

dedi. [125][125]
Bir rivayette ise, Vermiş oldukları bir deve yularını ifadesi yer almaktadır.[126][126]

5. İntihar Eden Kimsenin Hükmü

7. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
"Kendisini dağdan aşağıya atıp da canına kıyan kimse, cehennem ateşi içinde ebedi ve daimi olarak yuvarlanıp duracaktır. Zehir yutup da canına kıyan kimse, o zehiri cehennem ateşi içinde ebedi ve daimi olarak [127][127] yutmaya çalışacaktır. Kendisini bir demir parçasıyla öldüren kimse ise, elinde o demir parçası olduğu halde, onu karnına saplar bir vaziyette cehennem ateşinde ebedi olarak kalacaktır.[128][128]
Bu hadisi(n bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim, Tirmizî ile Nesâî rivayet etmiştir:
Yalnız Nesâî, bir demir parçası" ifadesinden sonra. Demir parçasını karnına saplayarak" ilavesi yer almaktadır.[129][129]
Ebu Dâvud ise, (bu hadisin) "zehir" ile ilgili bölümünü rivayet etmiştir. Konu ile ilgili hadisin lafzı şu şekildedir:
Zehir yutup canına kıyan kimse, o zehir (kadehin)i elinde, cehennem ateşi içinde ebedi ve daimi olarak yutmaya çalışacaktır.[130][130]

6. Din Kardeşini Kafirlikle İtham Eden Kimsenin Durumu

8. Ebu Kılâbe yoluyla Sabit ibnu'd-Dahhâk (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Sabit, Ebu Kılâbe'ye; Resulullah {s.a.v)'e, ağacın altında [131][131] bey'at ettiğini ve Aliah Rasulunun şöyle dediğini haber verdi:
Kim İslam'dan başka bir din adına yalan yere kasten yemin ederse, o kimse, dediği gibi (o dinden) olur. [132][132] Kim de kendini herhangi bir şeyle öldürürse, kıyamet günü (kendini öldürdüğü) o şeyle azab

olunur.[133][133] Kişi, sahip olamadığı bir şey hususunda adakta [134][134] bulunamaz' buyurmuştu.[135][135]
Bir rivayette ise, şu ilave yer almaktadır:
Mümin kimseye lanet etmek, onu öldürmek gibidir. [136][136] Herkim, mümin bir kimseyi küfürle itham ederse, onu öldürmüş gibidir. Kim kendisini herhangi bir şeyle keserse, kıyamet gününde, o şeyle kesilir.[137][137]
Diğer bir rivayette ise, şu ilave yer almaktadır:
Kim malını çok göstermek için yalan yere bir şey iddia ederse, Allah, o enin malını daha ziyade azaltmaktan başka bir şey [138][138] yapmaz. [139][139]
Tirmizî'nin bir rivayetinde ise, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Kişi, sahip olamadığı bir şey hususunda adakta bulunamaz. Mümine lanet eden kimse, onu öldüren gibidir. Bir mümini kafirlikle itham eden kişi, onu öldüren gibidir. Herhangi bir şeyle kendini öldüren kişiye, Alîah, kıyamel gününde, kendini öldürdüğü şeyle azab edecektir.[140][140]
Bazı rivayetlerde, Hz. Peygamber (s.a.v)'in Sahip olamadığı bir şey hususunda..." ifadesi yer almaktadır.[141][141]

7. İmanın, Günahlarla Azalması Ve Günah İşleyen Kimsenin Kâmil Bir Mümin Olmaması

9. Ebu Hureyre (r.a)'dan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Zina eden kimse, zina ederken, mümin olarak zina etmez. Hırsızlık yapan kimse, hırsızlık yaparken, mümin olarak hırsızlık yapmaz. İçki içen kimse de, içki içerken, mümin olarak içmez.[142][142]
(İbn Şihâb) der ki: (Hadisin) ravisi Ebu Bekr, Ebu Hureyre'den naklen der ki: "Ebu Hureyre, bu sözlere: İnsanların gözleri önünde kıymetli bir şeyi zorla yağma eden kimse, yağma ederken, mümin olarak

yağma etmez1 ifadesini eklemiştir. 143[143] (Hadisin lafeı Müslim'e aittir.) 144[144]

Benzeri bir rivayette, değerli bir şey" ifadesi düşmüştür. 145[145]
Başka bir rivayette ise İnsanların gözleri önünde yağma eden kimse" ifadesi düşmüştür. Diğer bir rivayette ise, şu ilave vardır;
Sizden biriniz ganimete hainlik ederken, mümin olarak hainlik etmez. Dolayısıyla (ganimetten mal aşındırmaktan) sakının! Sakının! 146[146]
Müslim'in rivayetinde, olarak" ifadesinden sonra tır ifadesi, ilave olarak gelmemiştir.
Tirmizî'nin rivayeti ise, şu şekildedir:
İçkiyi içerken, mümin 'Tevbe (kapısı), henüz açıktır.
Zina eden kimse, zina ederken, mümin olarak zina etmez. Hırsızlık yapan kimse, hırsızlık yaparken, mümin olarak hırsızlık yapmaz. Fakat tevb (kapısı) açıktır.147[147]
Nesâî'nin rivayeti de, şu şekildedir:
Zina eden kimse, mümin olarak'tina etmez. Mümin olarak hırsızlık yap maz. Mümin olarak içki içmez. (Ebu Hureyre der ki: Dördüncü bir şey dahc söyledi. Fakat ben onu unuttum.) Bunları yapan kimse, İslam'ın bağlarını ko parmış olur. Eğer tevbe ederse, Allah onun tevbesini kabul eder.148[148]

8. İslam'ın Şartları 149[149]

10. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v) ile birlikte mescitte oturduğumuz bir sırada deve üstünde bir kimse gelip devesini mescide çökertip sonrada onu bağladı. Ondan sonra:
Muhammed hanginizdir?1 diye sordu. Peygamber (s.a.v), sahabilerin arasında dayanmış oturuyordu. Ona:
İşte dayanmış olan şu beyaz kimsedir' dedik. Adam:
Ey Abdulmuttalib'in oğlu!' diye hitap etti. Hz. Peygamber (s.a.v):
Seni dinliyorum1 dedi. Adam:

Ben sana bazı şeyler soracağım. Fakat soracaklarım pek ağırdır. Gönlün, bana incinmesin' dedi. Hz. Peygamber (s.a.v): Aklına geleni sor?' dedi. Adam:
Senin ve senden öncekilerin Rabbi aşkına, seni bütün insanlara (peygamber olarak) Allah mı gönderdi?' diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):
Ya Allah, evet' diye cevap verdi. Adam:
Allah aşkına, bir gün ve bir gece içinde beş vakit namaz kılmamızı sana Allah mı emretti?' diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):
Ya Allah, evet' diye cevap verdi. Adam:
Allah aşkına, yılın şu bilinen ayında oruç tutmamızı sana Allah mı emretti?' diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):
Ya Allah, evet' diye cevap verdi. Adam:
Allah aşkına, şu zekatı zenginlerimizden alıp da fakirlerimize dağıtmayı sana Allah mı emretti?' diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):
Ya Allah, evet' diye cevap verdi. Adam:
Sen ne getirdin ise, ben ona iman ettim. Kavmimden geride kalanların elçisiyim. Ben, Sa'd b. Ebi Bekr oğullarının kardeşi Dımâm ibn Sa'lebe'yim [150][150] dedi.[151][151]
Müslim'in rivayetinde, Enes b. Mâlik şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'e bir şey sormaktan yasaklanmıştk.[152][152] Bundan dolayı çöl halkından aklı başında bir adam gelerek biz de dinlemek şartıyla Hz. Peygamber (s.a.v)'e soru sorması çok hoşumuza giderdi. Derken çöl halkından bir adam gelip:
Ey Muhammed! Bize senin elçin gelip şöyle bir söz söyledi. Güya sen, Allah'ın seni peygamber olarak gönderdiği iddiasında bulunuyormuşsun öyle mi?' dedi. Resulullah (s.a.v):
(Evet,) doğru söylemiş' buyurdu. O zat:
Şu halde gökyüzünü yaratan kimdir?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Allah'tır' buyurdu. O zat:
Ya yeri kim yaratmıştır?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Allah'tır' buyurdu. Adam:
(Peki) şu dağlan kim (bu şekilde) dikti ve onlarda her ne yarattı ise kim yarattı?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Allah'tır' buyurdu. Adam:

Öyleyse gökyüzünü ve yeri yaratan, şu dağları diken Allah aşkına seni Allah mı (peygamber olarak) gönderdi?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Evet' buyurdu. Adam:
Hem senin elçin, bize, günümüz ve gecemizde beş vakit namazın farz olduğunu söyledi?' dedi. Resulullah (s.a.v): Doğru söylemiş' buyurdu. Adam:
Öyleyse seni gönderen Allah aşkına, bunu sana Allah mı emretti diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Evet' cevabını verdi. Adam:
Elçin bize, mallarımızdan zekat vermenin farz olduğunu söyledi' dedi. Resulullah (s.a.v):
Doğru söylemiş' buyurdu. Adam:
Seni gönderen Allah aşkına, bunu sana Allah mı emretti' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Evet' cevabını verdi. Adam:
Elçin bize, yılda bir, Ramazan ayı orucunun farz olduğunu söyledi1 dedi. Resulullah (s.a.v):
Doğru söylemiş' buyurdu. Adam:
Seni gönderen Allah aşkına, bunu sana Allah mı emretti' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Evet cevabını verdi. Adam:
Elçin bize, yoluna gücü yetenlerimize Beyt(ullah)ı hac etmenin farz olduğunu söyledi.' Resulullah (s.a.v):
Doğru söylemiş1 buyurdu. Enes der ki: Sonra o adam:
Seni hak (din) ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, bu farzlardan fazla ve eksik yapmam' diyerek dönüp gitti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):
Yemin olsun ki, eğer bu adam doğru söyledi ise, mutlaka cennete girer buyurdu.[153][153]
Tirmizî, Müslim'in rivayetine benzerbîr rivayeti nakletmiştir.[154][154]
Nesâî'de, Buhârî ile Müslim'in rivayetine benzer bir rivayeti nakletmiştir.[155][155]
Ebu Dâvud'da, Buhârî'nin rivayet ettiği hadisin baş tarafından "sana (bir şeyler) soracağım" ifadesine kadar rivayet edip daha sonra şöyle demiştir: "Bundan sonra Enes, hadisin tamamını zikretmiştir.[156][156]

9. Yüce Allah'a İman Etme

11. Abdullah İbn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Bir kadın, Abdullah ibn Abbâs'a, küpte yapılan şırayı (nebîzi) sordu. Bunun üzerine Abdullah İbn Abbâs şöyle dedi:
Abdulkays kabilesinin heyeti, [157][157] Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanına gelmişti. Hz. Peygamber (s.a.v):
Abdulkays, kabileler İçerisinde Hz. Peygamber (s.a.v)'e ilk gelen heyettir. Bu kabile, Mekke'nin fethedildiği yıl gelmiştir. Heyetin başında, Eşeccu'l-Asarî lakabını taşıyan Münzir b. Aiz bulunuyordu. Bunların kişi oldukları ihtilaflıdır.
Bu gelen heyet ya da kavim kimlerdir?' diye sordu. (Yanında bulunan kimseler:)
Rebîalılar' dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):
Ey gelen heyet ya da kavim! Hoş geldiniz. (İnşallah) bu ziyaretten ötürü memnun kalır, pişman olmazsınız' buyurdu. (Gelen kimseler):
Ey Allah'ın resulü! Doğrusu biz, uzak bir yerden geliyoruz. Sizinle bizim aramızda şu kâfir kabile Mudarlılar var. Bu sebeple yanınıza ancak haram ayında gelmeye güç yetirebiliyoruz. Dolayısıyla bize, (kesin ve) açık bir amel emret ki, hem bu ameli geride bıraktıklarımıza da öğretelim ve hem de bu amelle cennete girelim' dediler.
Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v), onlara dört hususu emret [158][158] ve dört hususu da yasakladı. (Emrettiği hususlar şunlar:)
(İlk önce) onlara tek olan Allah'a iman etmeyi emretti ve (daha sonra da onlara:)
İman nedir biliyor musunuz?' diye sordu. Onlar da.
Allah ve Resulü daha iyi bilir!' dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan orucu tutmak, harpte elde edilen ganimetten beşte birini ödemenizdir buyurdu.
Resulullah (s.a.v), onlara, (şıra yapmada kullandıkları şu kaplan kullanmalarını) yasakladı: Dubbâ (su kabağından yapılmış testiler),

Hantem (topraktan yapılmış küp), Müzeffet (içi ziftle yada katranla cilalanmış kap), Nakîr (hurma kökünden aynlan çanak). 159[159]
Hadisin ravisi Şu'be: 'Galiba Mukayyer'den de' dedi.
Resûlullah (s.a.v): 'Bunları iyi anlayın ve geride kalanlarınıza haber verin1 buyurdu.160[160]
Benzer bir rivayette, şu ifade yer almaktadır:
Dubbâ, Nakîr, Hantem, Müzeffet'te şıra yapmayı size yasaklıyorum.161[161] Bir rivayette ise, şu ilave vardır:
Resulullah (s.a.v), Eşecc b. Abdulkays'a;
Sende iki özellik var ki, Allah, senin bu iki özelliğini sever. Bunlar: Yumuşak huylu hık ve acele etmemek' buyurdu.162[162]
Başka bir rivayette ise, şu ilave vardır:
Allah'tan başka ilah yoktur" (buyurmuş, daha sonra da) bir parmağım yummuştur.163[163]
Tirmizî ise, hadisin bir kısmını rivayet etmiş olup rivayet ettiği hadisin lafzı şu şekildedir:
Abdulkays heyeti, Resulullah (s.a.v)'e geldiği zaman:
Biz Rebia'nm şu kabilesi (nin bir koiu)yuz. Fakat biz sana ancak haram aylarda gelebiliyoruz. Bize öyle bir şey emret ki, onu senden alakm ve arkamızda olanları da ona davet edelim' dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): Size dört hususu emrediyorum: Allah'a îman. Sonra bunu, onlara: 'Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim Allah'ın resulü olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek ve elde ettiğiniz ganimetin beşte birini vermeniz 164[164] şeklinde açıkladı.165[165]
Nesâî ve Ebu Dâvud, bu hadisi uzunca bir şekilde rivayet etmiştir. Hadisin baş kısmı şu şekildedir:
Abdulkays heyeti, Resulullah (s.a.v)'e gelip:
Biz Rebia'nm şu kabilesi (nin bir kolu)yuz. Fakat biz sana ancak haram aylarda gelebiliyoruz. Bize öyle bir şey emret ki, onu senden alalım ve arkamızda olanları da ona davet edelim' dediler.166[166]
Bu hadis, Buhârî ve Müslim'in rivayetine benzemektedir.
Ebu Davud'un diğer bir rivayetinde, Naldr ve Mukayyer (kelimelerini rivayet etti. Fakat) Müzeffet (kelimesini) rivayet etmedi" ifadesi yer

almaktadır.[167][167]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti ise, muhtasar olarak Tirmizî'nin rivayetine benzemektedir. Fakat bu hadisin baş kısmı şu şekildedir:
Abdulkays heyeti, Resulullah (s.a.v)'e geldiği zaman, (Hz. Peygamber) onlara (ilk önce) Allah'a imanı emredip:
Allah'a iman nedir biliyor musunuz?' buyurdu. Onlarda:
Allah ve resulü daha iyi bilir' dediler. Hz. Peygamber (s.a.v):
Allah'tan başka ilah olmadığına (ve hadisin sonunda ise,) 'ganimet mallarının beşte birini [168][168] vermeniz' buyurdu.[169][169]

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TAHARET (TEMİZLİK) BÖLÜMÜ [170][170]

1. Süt İçmekten Dolayı Ağzı Çalkalama

12. Abdullah İbn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v), süt içti. Bunun üzerine ağzını çalkaladı ve Bu (süt), yağlıdır [171][171] buyurdu.[172][172]

2. Hz. Peygamber (S.A. V)'İn Abdest [173][173] Alış Şekli

13. Abdullah ibn Zeyd ibn Asım el-Ensârî'den rivayet edilmiştir:
Abdullah ibn Zeyd'e:
Bize, Resulullah (s.a.v)'in abdest alışı gibi abdest al' dediler. Bunun üzerine Abdullah, (orada bulunanlardan) bir kap (su) isteyerek o kaptan ellerine su döküp ellerini üç defa [174][174] yıkamış, sonra da elini kaba daldırarak ondan su almış ve bir avucundan, hem ağzına su çekmiş ve hem de burnuna su çekmiş. Bunu üç defa tekrarlamış. Sonra elini su kabına daldırarak su alıp yüzünü üç defa yıkamış, sonra elini kaba daldırarak su alıp ellerini dirsekleriyle beraber ikişer

ikişer yıkamış. Sonra yine elini su kabına daldırarak su çıkarıp başını mesh etmiş. (Başını mesh ederken,) iki elini, öne ve arkaya doğru götürmüş, sonra ayaklarını topuklanyla birlikte yıkamış. Daha sonra da:

Resulullah (s.a.v)'in abdest alış şekli işte bu şekildeydi' demiş.[175][175]
Bir rivayette İse, şu ifade yer almaktadır:
Başının ön tarafından başlayıp ellerini ensesine doğru götürür ve sonra da ellerini gerisin geriye ilk başlangıç yerine kadar getirirdi.[176][176]
Bir rivayette is, Abdullah b. Zeyd şöyle der:
Resulullah (s.a.v) geldi. Biz onun için bakırdan bir tas içinde su çıkardık.
(O sudan) abdest aldı. (Abdest alışı sırasında) yüzünü üç defa, ellerini de iki şer defa yıkadı. Başını mesh edip başın önünü ve arkasını sıvazladı. Ayaklan-nı da yıkadı.[177][177]
Bu hadisi(n bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî iie Müslim rivayet etmiştir. Yine Buhârî'nin bir rivayetinde, şu ifade yer almaktadır:
"Hz. Peygamber (s.a.v), (abdest organlannı) ikişer İkişer yıkamak tiyle) abdest aldı.[178][178]
Müslim'in bir rivayetinde ise, şu ifade yer almaktadır:
"(Abdullah b. Zeyd) Resuİullah (s.a.v)'i (n şu şekilde) abdest aldığını görmüş: (İlk önce) ağzına su çekti, (sonra) burnuna su çekti. Sonra yüzünü üç defa, sağ elini üç defa, diğer elini üç defa yıkadı. Elinin artığı olmayan (yeni) bir suyla başına mesh etti. Ayaklannı da, tertemiz edinceye kadar yıkadı.[179][179]
Ebu Davud'un rivayetinde ise, Daha sonra) suyu ellerine suyu döküp ellerini yıkadı, sonra ağzına ve burnuna su üç defa su çekti ifadesi yer almaktadır.[180][180]
Yine Ebu Dâvud bir rivayetinde, (Abdullah b. Zeyd'den bir önceki) hadisin aynısını rivayet edip (ilave olarak şunu nakletmiştir:)
Ağzına ve burnuna, bir eliyle su çekip bunu üç kere tekrarladı." Daha sonra Abdulla b. Zeyd, adisin geriye kalan kısmını aynen zikretti.[181][181]
Yine Ebu Davud'un bir rivayeti ise şu şekildedir:

(Abdullah b. Zeyd,) Resulullah (s.a.v)'in abdest alışını görüp onun abdest alış şeklini zikrederek şöyle demiş:
Başını, ellerinin artığı olmayan (yeni) bir su ile mesh etti. Ayaklarını da, tertemiz edinceye kadar yıkadı.[182][182]

Nesâî'de, bu hadisin bir benzerini rivayet etmiştir.[183][183] Tirmizî'nin bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), başını iki eliyle mesh edip başının ön tarafından başlayıp ellerini ileri ve geri hareket ettirdi. Başının ön tarafından başlayıp ensesine doğru götürür ve sonra da ellerini gerisin geriye ilk başlangıç yerine kadar getirirdi. Daha sonra da ayaklarını yıkadı.[184][184]
Yine Tirmizî'nin diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
(Abdullah b. Zeyd,) Peygamber (s.a.v)'in abdest alışını gor(üp (onun abdest alış şeklini şu şekilde zikret) m iştir: Peygamber (s.a.v), başını, ellerinin artığı olmayan (yeni) bir su ile mesh etti.[185][185]
Yine Tirmizî'nin başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) (şu şekilde) abdest aldı: Yüzünü üç ker yıkadı. Kollarını ikişer defa yıkadı. Başını mesh etti. Ayaklannı ikişer defa yıkadı.[186][186] Nesâî'de diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) (şu şekilde) abdest aldı: Yüzünü üç defa, kollarını ikişer defa yıkadı. Ayaklarını iki defa yıkadı. Başını da iki defa mesh etti.[187][187]

3. Küçük Abdest Yada Büyük Abdest Sırasında Kıbleye Dönme Ruhsatı

14. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Bir ihtiyacım sebebiyle (kız kardeşim) Hafsa'nın evinin damının üstüne çıkmıştım. Buesnada Hz. Peygamber (s.a.v)'i; önünü Şam'a [188][188] ve arkasını da Kıbleye dönmüş vaziyette (büyük) abdestini bozarken (gözlerimle) gördüm.[189][189]
Bu hadisifn bu .şekildeki metnin)!; Buhârî, Müslim ve Tirmizî rivayet etmiştir.
Buhârî'nin bir rivayeti şu şekildedir:

Abdullah ibn Ömer der ki: Bazı insanlar:
(Büyük) abdest bozmak için oturduğun zaman Kıbleye ve Beytu'1-Makdis'e karşı yönelme [190][190] diyorlar. Abdullah ibn Ömer de:
Doğrusu bir gün bizim evin damının üstüne çıkmıştım. Bu esnada Resulullah (s.a.v)'i, (büyük) abdest bozmak için Beytu'l-Makdis'e doğru iki kerpiç üzerine oturduğunu (gözlerimle) gördüm' dedi.[191][191]
Bir rivayette, Vâsi' ibn Hibbân şöyle der:
Mescitte namaz kılıyordum. Abdullah ibn Ömer'de sırtını Kıble'ye doğru dayanmış oturuyordu. Ben namazımı bitirince, bulunduğum yerden (kalkarak) onun yanına gittim. (Bu sırada) Abdullah şunları söylüyordu:
(Bazı) insanlar, (büyük) abdest bozmak için oturduğun zaman Kıbleye ve Beytu'l-Makdis'e karşı yönelme' diyorlar.
(Devamla:) Allah adına yemin ederim ki, bir evin damının üstüne çıkmıştım. Bu esnada Resulullah (s.a.v)'i, (büyük) abdest bozmak için Beytu'l-Makdis'e doğru iki kerpiç üzerine otururken (gözlerimle) gördüm1 dedi.[192][192]
Nesâî ve Ebu Dâvud, bu rivayetin son bölümünü nakletmiştir. Hadisin başlangıcı,
Doğrusu çıkmıştım. (Büyük) abdest bozmak için" şeklindedir.[193][193]

4. Elbiseye Bulaşan Spermi Yıkama

15. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Ben, Peygamber (s.a.v)in elbisesinden cünüplük (izi olan sperm)i yıkardım.[194][194] Peygamber (s.a.v), elbisesinde yıkama izi olduğu halde (insanlara) namaz (kıldırmak için mescide) çıkardı.[195][195]
Konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) (elbisesine bulaşan) spermi yıkar, sonra bu elbise ile namaz (kıldırmak için mescide) çıkardı. Ben, elbisede yıkamanın izini görürdüm.[196][196]
Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti ise şu şekildedir:
Bir adam, Aişe'ye misafir olmuştu. Adam sabahleyin elbisesini yıkamaya başlamıştı. Aişe, (ona): Eğer spermi gördünse, (değdiği)

yeri yıkaman sana yeterdi. Eğer görmedinse, etrafını yıkardın. Vallahi, ben, spermi Resulullah (s.a.v)'in elbisesinden ovalayarak çıkardığımı bilirim. Sonra da o elbiseyle namaz kılardı.[197][197]

Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:

Aişe, sperm hakkında der ki: Ben, onu, Resulullah (s.a.v)'in elbisesinden ovalardım.[198][198]

Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Abdullah b. Şihâb el-Hav-lânî şöyle der:

Aişe'ye misafirliğe gitmiştim. (Üzerimde bulunan) iki elbiseme birden il tilam olmuştum. Bunun üzerine elbiselerimi suya batırdım. Derken Aişe'n: bir cariyesi beni(m elbise yıkadığımı) görüp ona haber verdi. O da bana hi ber göndererek (yanına çağırtıp):

Elbiselerini böyle yapmaya seni ne sevk etti?' diye sordu. Ben de

Uyuyan kimsenin uyku halinde gördüğünü gördüm' dedim. Aişe:

Elbiselerde bir şey gördün mü? diye sordu. Ben de:

Hayır' diye cevap verdim. Aişe:

Eğer elbiselerinde bir şey görmüş olsaydın, onu yıkar miydin Çünkü ben, bizzat kendimin Resulullah (s.a.v) in elbisesinden spenr kuru olarak tırnağımla iyice kazıdığımı bilirim' dedi.[199][199]

Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti şu şekildedir:

Aişe, Resulullah (s.a.v)'in elbisesinden spermi yıkamıştı.[200][200]

Yine Tirmizî'nin diğer bir rivayetinde, Hemmâm ibnu'l-Hâris şöyle der:

Aişe'ye bir misafir gelmişti. Aişe, gelen misafire, sarı bir yorgan veril meşini emretti. Yorganı örtünerek uyuyan misafir (o gece) ihtilam oldu. Misa fir, yorganı, üzerinde ihtilam eseri olduğu halde göndermekten utandı. Dola yısıyla da yorganı (yıkamak için) suyun içine soktu. Sonra da (yıkanmış vaziyette yorganı geri) gönderdi. Bunun üzerine Aişe:

Yorganımızı neden bozdu? (Yorgana değen spermi) sadece parmaklan arasında ovalaması yeterliydi. (Bu tür hallerde) Resulullah (s.a.v)'in elbisesini bazen parmaklarımla ovaladığım olmuştu' dedi.[201][201]

Ebu Davud'un rivayetinde ise, Süleyman b. Yesar şöyle der:

Aişe'nin:

Ben, Resulullah (s.a.v)in elbisesinden spermi yıkardım. Daha sonra elbisedeki temizleme izlerini görürdüm' dediğini işittim.[202][202]
Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayetinde, Hemmâm ibnu'l-Hâris şöyle der:
(Bir gün) Hemmâm, Aişe'nin yanında (misafir) iken ihtilam olmuştu. Elbisesini yada elbisesindeki cünüplük izini (spermi) yıkarken Aişe'nin cariyesi onu gördü ve (onun bu halini) Aişe'ye haber verdi. Bunun üzerine Aişe:
(Şu anda) Resulullah (s.a.v)'in elbisesinden spermi ovaladığımı görür (gibiyim)' dedi.[203][203]
Yine Ebu Davud'un konu ile İlgili kısa bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:

Ben, Resulullah (s.a.v)'in elbisesinden spermi ovalardım. Resululîah s.a.v'de, o elbiseyle namaz kılardı.[204][204]
Nesâî'nin rivayetinde ise, Hz. Aişe şöyle der:
Ben, Resulullah (s.a.v)'in elbisesinden spermi ovaladığımı hatırlıyorum.[205][205]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Ben, Resulullah (s.a.v)'in elbisesinde sperm gördüğümde onu bir şeyle kazırdım.[206][206]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Ben, Resulullah (s.a.v)'in elbisesinden spermi ovalardım. Resulullah (s.a.v)'de, o elbiseyle namaz kılardı.[207][207]

5. Hayızlı Kadının, Kocasının Başını Yıkaması

16. Hişâm b. Urve, o da (babası) Urve ibnu'z-Zubeyr yoluyla Hz. Aişe (r.anhâ)'dan şöyle rivayet edilmiştir;
Urve ibnu'z-Zubeyre:
Hayızlı kadının [208][208] bana hizmet etmesi yada kadının cünüp iken yanıma gelmesi caiz midir?' diye soruldu. Urve ibnu'z-Zubeyr'd e:
Bana göre, bunun hepsi caizdir. Bundan dolayı hiçbir taraf için bir sakınca yoktur. Bana, Aişe (bu durumu) şöyle haber verdi:
Kendisi hayızlı olduğu halde ve odasında otururken, [209][209] Resulul-lah (s.a.v), mescitte i ti kafa girdiği [210][210] zaman, Resulullah (s.a.v), başını
Aişe'ye doğru uzatır, [211][211] o da Resulullah (s.a.v)in başını tarardı diye cevap verdi.[212][212]
Konu ile ilgili bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Peygamber (s.a.v), itikafta iken, mescitten başını bana uzatırdı. Ben de hayızlı olduğum halde, [213][213] onun başım tarardım. [214][214]
Yine konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:
Aişe hayızlı olduğu halde ve odasında otururken, Peygamber (s.a.v} mescitte itikafa girdiği zaman başını ona uzatırdı. O da, Peygamber (s.a.v)'in başını tarardı.[215][215]

Bir rivayette ise Peygamber (s.a.v), itikafta olduğu zaman, eve, ancak bir hacet (büyük ve küçük abdesti) için girerdi" ilavesi yer almaktadır.[216][216]

Diğer bir rivayette, Peygamber (s.a.v), eve ancak insanın hacetinden dolayı girerdi" ilavesi yer almaktadır.[217][217] Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:

Ben, hayızlı olduğum halde Resulullah (s.a.v)in başını tarardım.[218][218] Konu ile ilgili diğer bir rivayette ise şu şekildedir:

Ben, hayızlı olduğum halde Resulullah (s.a.v)'in başını yıkardım.[219][219] Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti ise şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v), itikafta olduğu zaman başını mescitten bana doğru çıkarırdı. Ben de hayızlı olduğum halde onun (başını) yıkardım.[220][220]

Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:

Peygamber (s.a.v), itikafa girdiği zaman başını bana uzatırdı. Ben de onun başını tarardım. Eve de ancak insanın hacetinden dolayı girerdi. [221][221] Ebu Davud'un rivayeti ise şu şekildedir:

"Resulullah (s.a.v) mescitte itikafa girdiği zaman odanın deliğinden (kapısından) başını bana doğru uzatırdı. Ben de onun başını yıkardım."

(Hadisin ravisi) Müsedded der ki: "Aişe'nin 'hayızlı olduğum halde başını tarardım' dediğini söyledi.[222][222]

Diğer bir rivayette ise Peygamber (s.a.v), (mescitte) itikafta iken, ben de hayızlı olduğum halde onun başını yıkardım" ifadesi yer almaktadır.[223][223]

6. Hayızlı Kadına, Namazın Değil De, Orucun Kazasının Vacip Olması

17. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir: "(Muâze adında) bir kadın, Aişe'ye:

Biz kadınlardan biri, (hayızdan) temizlendiği zaman (hayız zamanında kılamadığı) namazını kaza etmeli mi?' diye sordu. Aişe'de:

Sen, Harûriyye [224][224] misin? [225][225] Biz, Peygamber (s.a.v) ile birlikte (bulunduğumuz sırada) hayız olurduk. [226][226] Fakat bize, (hayızlı iken kılamadiğimiz) namazı kaza etmeyi emretmezdi yada biz bunu yapmazdık1 diye cevap verdi.[227][227]

Konu ile ilgili bir rivayette Muâze [228][228] der ki:
Aişe'ye:
Neden hayızh kadın orucu kaza ediyor da, namazı kaza etmi yor?' diye soru sordum. Aişe:
Sen, Harûriyye misin?' dedi. Ben de:
Harûriyye değilim, fakat (bunun hükmünü öğrenmek için) soı yorum' dedim. Aişe:
(Peygamber hayattayken) bu iş, bizim başımıza gelirdi. Dolaı sıyla da orucu kaza etmekle emrolunurduk. Fakat namazı kaza et-me le emrolunmazdık [229][229] diye cevap verdi.[230][230]
Konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Kadının biri, Aişe'ye:
Bizden biri, hayız günlerinde kılamadığı namazlarını (daha soı ra) kaza eder mi?' diye soru sordu. Aişe'de:
Sen, Harûriyye misin? (Peygamber hayattayken) herhangi bh miz hayız olurdu. Fakat (hiç birimiz, kılamadığımız namazları) kaa etmekle emrolunmazdı' diye cevap verdi.[231][231]
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v)'in hanımları elbette hayız görürlerdi. Yoksa Resululla (s.a.v), namazı kaza etme ile ilgili hammlanna bir şey mi emretmiş? [232][232]
Nesâî'nin bir rivayeti ise şu şekildedir:
Biz, Peygamber (s.a.v) zamanında hayız olurduk. Daha sonra temizlendiğimizde, bize (hayızh iken tutamadığımız) orucu kaza etmeyi emrederdi. Fakat (kılamadığımız) namazı kaza etmeyi emretmezdi. [233][233]
Yine Nesâî'nin bir rivayeti şu şekildedir:
Kadının biri, Aişe'ye:
Hayizlı kadın, (hayızh iken kılamadığı) namazı kaza etmeli mi?' diye sordu. Aişe:

Sen, Harûriyye misin? Peygamber (s.a.v) zamanında hayız olurduk (Hayız sırasında) namazı kaza etmezdik. Kaza etmekle de emr-olunmazdık' diye cevap verdi.234[234]

7. Teyemmüm 235[235]

18. Abdurrahman ibn Ebzâ'dan rivayet edilmiştir: "Adamın biri, Hz. Ömer'e gelip:
Doğrusu ben cünüp oldum. Fakat su bulamadım' dedi. Ömer:
Namaz kılma' diye cevap verdi. Bunun üzerine Ammâr b. Yâsir:
Hatırlar mısın, Ey Müminlerin Emiri! Hani senle ben, bir seriyyede 236[236] idik. İkimizde cünüp olmuştuk, fakat su bulamamıştık. Sen namaz kılmamıştın. Fakat ben, toprakta yuvarlanıp 237[237] (sonra da) namazımı kılmıştım. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Sana sadece ellerini yere vurman, sonra (ellerine bulaşan toprağı) üfürmeni, sonra da ellerinle, yüzüne ve kollarına mesh etmen yeterdi' buyurmuştu dedi. Bunun üzerine Ömer:
Ey Ammâr! Allah'tan kork1 dedi. Ammâr:
İstersen, bunu hiç söylememiş olayım' dedi. Ömer:
(Bu teyemmüm olayından) üzerine aldığın sorumluluğu sana bırakıyoruz1 dedi.238[238]
Ebu Davud'un rivayeti ise şu şekildedir:
(Abdurrahman ibn Ebzâ der ki:) Ben, Ömer'in yanında idim. Adamın biri gelip:
Biz, bir - iki ay bir yerde kalıyoruz. (Dolayısıyla cünüp olup su bulamıyoruz. Ne yapalım)' dedi. Ömer:
Ben olsam, su buluncaya kadar yıkanmam' cevabını verdi. (Orada bulunan) Ammâr:
Hatırlar mısın, Ey Müminlerin Emiri! Hani seninle deve (gütmek) de İdik. İkimizde cünüp olmuştuk. Bunun üzerine ben, yerde yuvarlandım. Resulullah (s.a.v)'a gelip durumu anlattım. Resulullah (s.av):
Şöyle yapman sana yeterdi' buyurup (daha sonra) ellerini yere vurdu, sonra ellerine üfledi, sonra da elleriyle yüzünü ve kolunun

yarısına kadar kollarını mesh etti' dedi. Ömer:
Ey Ammâr! Allah'tan kork' dedi. Ammâr:
Ey Müminlerin Emiri! Allah'a yemin ederim ki, eğer istersen bu olayı ebediyen (bir daha) söylemem' dedi. Bunun üzerine Ömer:
Hayır, Allah'a yemin ederim ki, teyemmüm olayından üzerine aldığın sorumluluğu sana bırakıyorum' dedi.[239][239]
Yine Ebu Davud'un bu hadis ile ilgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v):
Ey Ammâr! Şöyle yapman sana yeterdi' buyurdu.
Daha sonra Peygamber (s.a.v) ellerini bir kere yere vurdu, sonra bir elini diğer eline vurdu, sonra yüzünü ve dirseklerini aşmadan, kollarının yansına kadar mesh etti.[240][240]
Yine Ebu Dâvud, bu kıssa ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v):
(Ey Ammâr!) Sana sadece şunu (yapman) yeterdi' buyurdu.
Daha sonra Peygamber (s.a.v) elini yere vurdu, sonra eline üfledi, sonra da yüzünü ve ellerini mesh etti."
(Hadisin ravisi) Seleme şüphe edip: "Bu hadiste, (Resulullah'ın,) dirseklere kadar mı, yoksa bileklere kadar (manasına gelen bir şey) mi (dediğini) bilmiyorum' dedi. [241][241]
Yine Ebu Davud'un bu hadisle ilgili bir rivayetinde Ammâr b. Yâsir şöyle der:
(Ammâr b. Yâsir der ki:) Peygamber (s.a.v)'e teyemmümü sordum. Bunun üzerine bana, hem yüz ve hem de eller için bir defa [242][242] (yere ellerimle) vurmamı emretti. [243][243]
Yine Ebu Davud'un bu hadisle ilgili diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Katâde'ye teyemmümün hükmü soruldu. O da, Ammâr'm: Resulullah (s.a.v), (bana, yüzü ve) dirseklere kadar (ellerimi mesh etmemi emretti)' dediğini haber verdi.[244][244]
Nesâî'nin bir rivayetinde Ammâr b. Yâsir şöyle der:
Resulullah (s.a.v) İle birlikte toprakla teyemmüm yapıp yüzlerimizi, omuzlarımiza kadar [245][245] mesh ettik. [246][246]
Tirmizî ise bu hadisi şu şekilde rivayet etmiştir:

Peygamber (s.a.v), Ammâr'a, yüz ve eller için teyemmümü emretti.[247][247]
Tirmizî der ki: Ammâr b. Yâsir'in şöyle dediği rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v) ile birlikte omuzlara ve koltuklara kadar (meshi ulaştırarak) teyemmüm ettik.[248][248]

8. Cünüp Olan Kimseyle Tokalaşmanın Caiz Olması

19. Ebu Hureyre (r.a.)'tan rivayet edilmiştir:
"Ebu Hureyre, cünüp olarak, Medine sokaklarından birinde, Peygamber (s.a.v) ile karşılaşmıştı. Hemen onun yanında sıvışıp gitmiş, yıkanmış. Sonra (Peygamberin yanına geri) gelmişti. Peygamber (s.a.v),
ona:
Ey Ebu Hureyre! Neredeydin?' diye sormuş. Ebu Hureyre'de:
Cünüp idim. Temizlenmemiş bir vaziyetteyken seninle birlikte oturmayı uygun görmedim [249][249] diye cevap vermişti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Subhanallah! [250][250] Mümin kimse pis olmaz [251][251] buyurdu. [252][252]
Yine Buhârî'nin bir rivayetinde Ebu Hureyre şöyle der:
Cünüp iken, Resulullah (s.a.v) benimle karşılaşıp elimden tuttu. Böylece onunla birlikte yürüdüm. Sonunda (bir yerde durup) oturdu. Hemen onun yanından sıvışıp barındığım yere geldim ve yıkandım. Sonra (onun yanına geri) geldim. O halen oturuyordu. Bana: 'Ey Ebu Hureyre! Neredeydin?' diye sordu. Ben de, ona, (yaptığım şeyi) anlattım. Bunun üzerine: 'Subhanallah! Mü'mİn kimse pis olmaz buyurdu.[253][253]
Müslim'in rivayeti de şu şekildedir:
Ebu Hureyre, cünüp olarak, Medine sokaklarından birinde, Peygamber (s.a.v)'e rastlamıştı. (Onu görür görmez) hemen onun yanından sıvışıp gitmiş, yıkanmış. Peygamber (s.a.v), onu(n niçin sıvışıp gittiğini) araştırmış. Ebu Hureyre geldiği zaman, ona:
Ey Ebu Hureyre! Nerdeydin?1 diye sormuş. Ebu Hureyre'de:
Ey Allah'ın resulü! Bana, cünüb olduğum bir sırada rastladın. Ben de yıkanmadıkça senin yanında oturmayı doğru bulmadım' demiş.

Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):

Subhanallah! Mümin kimse pis olmaz' buyurdu.[254][254]
Tirmizî'nin birinci rivayetinde, olsüsaîtf ifadesi yer almaktadır. Haşiye'de ise doğru olanın, kelimesinin; gizlendim saklandım manasında olduğu belirtilmektedir.
Başka bir rivayette ise kelimesi, geri çekildim manasında tefsir edilmiştir.
Ebu Dâvud'da, gizlendim" kelimesi, Nesâî'nin rivayetinde ise sıvıştım" kelimesi geçmektedir.

9. İdrardan Sakınmaya Teşvik

20. Abdullah ibn Abbâs (r. anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v), iki mezarın yanından geçiyordu. (Mezarda azab gören [255][255] iki insanın sesini işitince;)
Bunlar, azab görüyorlar. Azab görmeleri, büyük bir şey değildir. Bunların biri, İdrardan sakınmazdı.[256][256] Diğeri de, koğuculuk yapardı [257][257] buyurdu.
Bunun üzerine (yapraklan soyulmuş) yaş bir hurma dalı alıp onu iki parçaya ayırdı. Sonra bir parçasını; kabirlerden birinin üzerine, diğerini de öbürünün üzerine dikti. (Yanında bulunan sahabiler, ona):
Ey Allah'ın resulü! Bunu niçin yapün?' diye sordular. Resulullah (s.a.v):
Bu dallar, yaş kaldıkları müddetçe belki onlardan azabları hafifletilir [258][258] buyurdu.[259][259]

Bir rivayette İdrardan uzaklaşmazdı" ifadesi yer almaktadır.[260][260]
Diğer bir rivayette ise İdrardan korun m azdı" ifadesi yer almaktadır.[261][261]
Başka bir rivayette ise, (Abdullah ibn Abbâs): Peygamber (s.a.v), Medine'de yada Mekke'deki bahçelerden birinin yanından geçerken mezarlarında azab gören iki insanın sesini işitti..."
deyip hadisi nakletmiştir.[262][262]
Yalnız bu rivayette "lfrhurma dalı" yerine Aty?-i "yapraksız hurma dalı" ifadesi geçmektedir.

10. Ayakta Bevletme

21. Huzeyfe ibnu'l-Yemân (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v) ile birlikte idim. Bir kavmin çöplüğüne gelmişti. Ayakta (dikelerek) işedi.[263][263]
Sonra da: Yaklaş'dedi.
Bunun üzerine ben de, topuklarının yanına kadar yaklaştım. (Ona su verdim. Bu suyla) abdest aldı. (Ayaklarına gelince,) mestlerinin üzerine mesh etti.[264][264]
Ebu Vâil yolundan gelen bir rivayet ise şu şekildedir:
Ebu Musa, idrar hususunda çok dikkatli davranırdı. Bir şi şeye işeyip (sonra da):
İsrail oğullarından birinin cildine [265][265] idrar bulaşırsa, değen yeri makaslarla keserlermiş [266][266] dedi. Bunun üzerine Huzeyfe:
Arkadaşınız (Ebu Musa)m (idrar konusunda) bu derece dikkat göstermemesini isterdim. Çünkü ben, Resulullah (s.a.v) ile beraber yürüdüğümüzü hatırlıyorum... Duvarın arkasındaki bir çöplüğe gidip sizden birinin yaptığı gibi ayakta işedi. Ben, ondan biraz ileriye gittim. (Bir müddet sonra yanına gitmem için) bana işaret etti. Ben de (onun yanına) gidip tuvalet ihtiyacının bitirinceye kadar arkasında durdum.[267][267]
Ebu Davud'un rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'i bir kavmin çöplüğüne gelip ayakta (dikilerek) işedi. Daha sonra su istedi. (O suyla abdest aldı. Ayaklarına gelince,) mestlerinin üzerine mesh etti.[268][268]
Ebu Davud (devamla) der ki:
Müsedded, Huzeyfe'den naklen şöyle dedi: "Peygamber (s.a.v), abdest bozarken yalnız kalmak isteyeceğini düşünerek oradan uzaklaşmak istediğimde, beni yanma çağırdı. Ben de (ona sütre olmak için) hemen arkasında durdum.[269][269]
Nesâî'de, Ebu Dâvud gibi, ayakta" kelimesini rivayet etmiştir.

11. Süt Emen Çocuğun İdrarının Hükmü

22. Ümmü Kays bint. Mihsaıı (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir: "Ümmü Kays, (bir gün) henüz yemek yemeye (başlamâya)n küçük oğlunu Resulullah (s.a.v)'e getirmişti. Resulullah (s.a.v), çocuğu kucağına oturttu. Çocuk, Resulullah (s.a.v)'in elbisesine işedi. Resulullah (s.a.v), su istedi. Suyu, (idrar değen yerin) üzerine döktü.[270][270] (İdrar değen yeri) yıkamadı.[271][271]
Bir rivayette, Resulullah (s.a.v), idrar (değen yer)in üzerine su serpmekten fazla bir şey yapmadı" ifadesi yer almaktadır.[272][272]
Başka bir rivayette ise Resulullah (s.a.v), idrar (değen yer)in üzerine su serpti" ifadesi yer almaktadır.[273][273]

12. Abdestte, Gusülde Ve Başka Yerlerde Hep Sağdan Başlamayı Teşvik Etme

23. Hz. Aişe (r. anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Ayakkabı giymede, saçını taramada, temizlenmede ve bütün işlerinde sağdan başlamak, Peygamber (s.a.v)'in hoşuna giderdi.[274][274]
Bir rivayet ise şu şekildedir:
"Peygamber (s.a.u) temizlenme, saç tarama ve ayakkabı giyme (gibi) bütün durumlarda güç yetirdiğince sağdan başlamayı severdi.[275][275]
Hadisin ravilerinden birisi şöyle demiştir:
"Misvak kullanırken de (sağdan başlamayı severdi)" diye rivayet etti. Fa kat "bütün işlerinde"187 (ifadesini) rivayet etmedi. [276][276]
Diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) temizleneceği zaman temizlendiğinde, taranacağı zaman taranışında ve ayakkabı giyeceği zaman giymede, sağdan başlamayı severdi.[277][277]

13. Erkeğin, Hayızlı İken Hanımıyla Cinsel İlişkide Bulunamaması

24. Hz. Aişe (r. anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
Biz (müminlerin annelerinden) biri hayız olduğu zaman, Resuluf-lah (s.a.v) tenini onun tenine dokundurmak istediğinde, ona, hayızmın şiddetli olduğu zamanda (diz kapağı ile göbeği arasını örtecek) bir peştamal bağlamasını emrederdi. Daha sonra da tenini, o kadınının tenine d okun dururdu. 278[278] Hangi biriniz, nefsine, Resulullah (s.a.v)in nefsine sahip olduğu kadar sahip olabilir? 279[279]
Konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:
Ben, Peygamber {s.a.v) ile birlikte her ikimizde cünüp iken bir kapdan yıkanırdık. (Hayız olduğumda) o, bana, (diz kapağı ile göbeği arasını örtecek) bir peştamal bağlamamı emrederdi. Ben de, peştamalı bağlardım. Hayızlı iken, tenini, tenime dokundururdu. Yine (mescitte) itikafta olduğu zaman başını mescitten bana doğru çıkarırdı. Ben de hayızlı olduğum halde onun (başını) yıkardım.280[280]
Ebu Davud'un bir rivayetinde Hayızının şiddetli olduğu (yada başlangıcında)" ifadesi yer almaktadır.281[281]
Ebu Davud'un ve Nesâînin bir rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Bizden biri hayız olduğunda, Resulullah (s.a.v), ona (diz kapağı ile göbeği arasını örtecek) bir peştamal bağlamamı emrederdi. Daha sonra da onunla (aynı yatağa) yatardı."
Hz. Aişe bir defasında şöyle demiştir: 'Tenini, o kadınının tenine dokundururdu.
Nesâî'nin diğer bir rivayetinde ise, Cumey' ibn Umeyr şöyle der:
Annem ve teyzemle birlikte Aişe'nin yanma geldik. Annem ve tey (ona):
Sizden biriniz hayız gördüğü zaman Resulullah (s.a.v) ne yapardı?' diye sordular. O da:
Bizden birisi hayız olduğu zaman, (diz kapağı ile göbeği arasını örtecek) geniş bir peştamal giymemizi emrederdi. Sonra da (bizi) kollarına alır göğsüne basardı' diye cevap verdi.

14. Tuvalete Girerken Okunacak Dua

25. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v) tuvalete girerken: "Allahümme innî eûzu bike mine l-hubsi ve'1-habâis"

(Allahımi Erkek ve dişi şeytanların [282][282] şerrinden sana sığıni [283][283] buyururdu.[284][284]
Bir rivayette Tuvalete girmek istediğinde..." ifadesi yer almaktadır.[285][285]
Diğer bir rivayette ise Tuvalete girerken..." ifadesi yer almaktadır. [286][286]

15. Müstehazanın Yıkanması Ve Namaz Kılması

26. Hz. Aişe (r. anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v)'in baldızı, Abdurrahman b. Avfın hanımı Ümmü Habîbe bint. Çalış yedi yıl istihaze [287][287] olmuştu ve bu hususu Resulullah (s.a.v)'e sordu. Resulullah (s.a.v):

Bu, hayz (kanı) değil, bir damar (kam)dır. Boy abdesti al [288][288] namazım kıl buyurdu."
Aişe der ki: Ümmü Habîbe, kız kardeşi Zeyneb bint. Cahş'ın odasında bir leğen içinde yıkanır, kanın kırmızılığı suyun yüzüne çıkardı.
İbn Şihâb'da der ki: "Bun bu hadis, Ebu Bekr b. Abdurrahman b. Haris b. Hişâm'a anklettim. Ebu Bekr:

Allah, Hind' [289][289] rahmet etsin. Bu fetvayı o işi t şeydi, vallahi ağlardı. Çünkü o, (müstehaza olması nedeniyle) namaz kılmazdı' dedi. [290][290]

Bu lafız, Müslim'e aittir.[291][291]
Buhârî'nin kısa bir şekilde naklettiği rivayet ise şu şekildedir:
Ümmü Habîbe, yedi yıl istihaza oldu ve bu hususu Resulullah (s.a.v)'e sordu. Resulullah (s.a.v), ona, yıkanmasını emredip:
Bu, (hayz kanı değil,) bir damar (kam)dır' buyurdu.
Bunun üzerine Ümmü Habîbe, her namaz için boy abdesti alır oldu.[292][292]

Buna benzer bir rivayet, kanın kırmızılığı suyun yüzüne çıkardı" ifadesine kadar nakledilmiş, bundan sonrası rivayet edilm em iştir.[293][293]
Başka bir rivayette ise Hz. Aişe şöyle demektedir:
Ümmü Habîbe bint. Cahş, Rg s ulu İlah (s.a.v)'den fetva isteyerek:
Ben, istihazalıyım1 dedi. Resulullah (s.a.v):
Bu, hayz (kanı) değil, bir damar (kanı)dır. Boy abdesti al ve namazını kıl' buyurdu.
Bunun üzerine Ümmü Habîbe, her namaz için boy abdesti alır oldu.
Leys b. Sa'd der ki: "İbn Şihâb, Resulullah (s.a.v)'in, Ümmü Habîbe bint. Cahş' her namaz için yıkanmasını emrettiğini söylemedi. Her namaz için boy abdesti alma işi, Ümmü Habîbe'nin kendiliğinden yaptığı bir şeydir.[294][294]
Yine Müslim'in bir rivayeti şu şekildedir:
Abdurrahman b. Avfın hanımı Ümmü Habîbe bint. Cahş, Resulullah (s.a.v)'e, (istihaze) kan (in) dan şikayet etti. Resulullah (s.a.v), ona:
Hayz in seni hapsettiği müddet bekle, sonra boy abdesti al " buyurdu.
Bunun üzerine Ümmü Habîbe, her namaz için boy abdesti alır oldu.[295][295]
Yine Müslim'in bir rivayetinde, Daha sonra yıkan ve namazım kıl" ifadesi yer almaktadır. Bu rivayetin içinde, Aişe dedi ki: Ben, Ümmü Habîbe'nin leğenini kanla dolu olduğunu gördüm [296][296] ifadesi de yer almaktadır.[297][297]
Ebu Davud'un konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Abdurrahman b. Avfın hanımı Ümmü Habîbe bint. Cahş, yedi yıl istihaza oldu. (Resulullah (s.a.v)'den, istihaze kanı ile ilgili fetva istedi.) Resulullah (s.a.v), ona:
Hayz vakti geldiğinde namazı terk etmesini, bittiğinde ise boy abdesti alıp namaz kılmasını emretti' emretti."
Ebu Dâvud (devamla) der ki: "Bu sözü, Zührî'nin arkadaşlarından Ev-zaî'den başka hiç kimse söylememiştir."
(Ebu Dâvud ilave olarak der ki:) İbn Uyeyne: Resulullah (s.a.v), Ümmü Habîbe'ye, hayz günlerinde namazı terk etmesini emretti"

ifadesini ilave etmiştir. Ebu Dâvud (devamla) der ki: Fakat bu, İbn Uyeyne'nin bir zannıdır.[298][298]
Ebu Dâvud, bu hadisi, başka bir rivayetinde, kanın kırmızılığı suyun yüzüne çıkardı" ifadesine kadar rivayet etmiştir.[299][299]
Yine Ebu Dâvud, bir rivayetinde, Aişe dedi ki: Bunun üzerine Ümmü Habibe, her namaz için boy abdesti alır oldu" ifadesini rivayet etmiştir.[300][300]
Yine Ebu Dâvud, başka bir rivayetinde, Zeyneb bint. Cahş istîhaza oldu. Resulullah (s.a.v), ona: Her namaz için boy abdesti al" buyurdu. (Süleyman b. Kesir bunu naklettikten sonra bahsin başındaki) hadisi ilave etti" ifadesine yer vermiştir.[301][301]
Yine Ebu Dâvud, diğer bir rivayetinde; Abdussamed, Süleyman b. Kesîr'den bu hadisi Her namaz için abdest al" şeklinde rivayet etti. Fakat bu, (hadisin ravisi) Abdussamed'in zannidir" ifadesine yer vermiştir.[302][302]
Nesâî'nin bir rivayeti ise şu şekildedir:
Abdurrahman b. Avfın hanımı Ümmü Habîbc bint. Cahş isti haz e oldu. Kendisinden devamlı kan geliyordu. Onun bu durumu, Resulullah (s.a.v)e bildirildi. Resulullah (s.a.v):
Bu, hayız (kanı) değildir. Şeytanın rahme musallat olmasından meydana gelen bir kandır. [303][303] Hayız gördüğü günler beklesin. Namazı bıraksın. Daha sonra (hayız müddeti bittiğinde, istihaze kanı sırasında) kalkıp her namaz için boy abdesti alsın' buyurdu.[304][304]
Yine Nesâî'nin bir diğer rivayeti ise şu şekildedir:
Ümmü Habîbe bint. Cahş, yedi yıl boyunca istihaze oldu. Bu durumunu Peygamber (s.a.v)'e sordu. O da, ona; bu kanın hayız olmadığını, damardan gelen bir kan olduğunu, sağlıklı iken gördüğü hayız ve temizlenme müddet kadar namaz kılmamasını, daha sonra boy abdesti alarak namazını kılmasını söyledi. Bunun üzerine Ümmü Habîbe, her namaz için boy abdesti alır oldu.[305][305]
27. Hz. Aişe (r. anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Fatıma bint. Ebi Hubeyş, Ebu Hubeyş, [306][306] Muttalib ibn Es e d in oğludur- Resulullah (s.a.v)'e:

Ben, (daimi surette) istihazalı bir kadınınım. Hiç temizlenemiyorum. Acaba namazı bırakayım mı? diye sordu. Resulullah (s.a.v), ona:
Bu, hayz (kanı) değil, bir damar kamdır. Hayız kanın geldiğinde namazı kılma. Hayız(ın) bittiği zaman kanı yıka ve namaz kıl. buyurdu.[307][307]
Süfyân'm rivayetinde, Hayız kanı geldiğinde namazı kılma. Hayızın) bittiği zaman boy abdesti al ve namazı kıl" ifadesi yer almaktadır.[308][308]
Diğer bir rivayette şu ifade yer almaktadır:
Fakat namazı, içinde hayızh bulunduğun günler sırasında kılma. (Hayızm bittikten) sonra boy abdesti al ve namaz kıl. [309][309]
Ebu Davud'un bir rivayeti şu şekildedir:
Fatıma bint. Ebi Hubeyş, Peygamber (s.a.v)'e geldi. (Burada hadisin ravisi Urve,) yukarıda geçen [310][310] Fatima ile ilgili haberi nakletti...
Resulullah (s.a.v):
(Hayızm bittikten) sonra boy abdesti al. Her namaz (vakti) için kıl abdest al ve namaz kıl1 buyurdu.[311][311] Nesâ nin bir rivayeti ise şu şekildedir:
Fatıma bint. Ebi Hubeyş, istihaze olmuştu. (Resulullah (s.a.v)'e gelip durumunu sordu.) O da:
Hayız kanı, bilinen siyah bir kandır. [312][312] Hayız günleri(nde), namazı kılma. Hayız günleri(n) bittiğinde abdest al' buyurdu.[313][313]
Nesâî'nin bir rivayetinde, şu ilave yer almaktadır: Resulullah (s.a.v)'e:
Boy abdesti almayacak mı?' diye soruldu. Resulullah (s.a.v)'de:
Zaten hiç kimse bunda şüphe etmiyor diye cevap verdi. [314][314]

16. Cünüp Kimsenin Uyumasının Caiz Olması

28. Abdullah ibn Ömer (r. anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Ömer, Resulullah (s.a.v)'e, geceleyin kendisine cünüplük isabet ettiğini zikretti. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): Abdest al, cinsel organını yıka ve sonra da uyu [315][315] buyurdu.[316][316]
Buhârî'nin bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır: (Ömer:)

Birimiz cünüp iken uyuyabilir mi? 317[317] diye (Peygamber efendimizden) fetva istedi. Peygamber (s.a.v)'de:

Abdest aldığı zaman, evet' diye cevap verdi. 318[318] Buhârî'nin başka bir rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
(Ömer:)
Birimiz cünüp iken uyuyabilir mi? diye sordu. Peygamber (s.a.v)' de:
Evet, herhangi bîriniz abdest aldıktan sonra cünüp olduğu halde (isterse) yatsın1 buyurdu.319[319]

Müslim'in rivayeti, buna benzemektedir.320[320]
Tirmizî'de, bu hadisi, Abdullah ibn Ömer yoluyla; Ömer, Peygamber (s.a.v)'e sordu. (deyip hadisin geri kalanını) nakletm iştir.321[321]
29. Hz. Aişe (r. anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
Ebu Seleme (b. Abdurrahman) der ki: Aişe'ye:
Peygamber (s.a.v) cünüp iken uyur muydu?' diye sordum. Aişe'de:
Evet, abdest alı(p öyle uyurdu)' diye cevap verdi.322[322]
Urve yolundan gelen rivayette Hz. Aişe şöyle der: Peygamber (s.a.v) cünüp iken uyumak istediğinde, cinsel organını yıkar ve namaz için abdest alır (gibi abdest alırdi. 323[323]
Bu hadîsi, Buhârî rivayet ermiştir. Müslim'in rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) cünüp iken uyumak istediğinde, uyumadan önce namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı.324[324]
Müslim'in diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) cünüp olduğunda, yemek yada uyumak istediğinde 325[325] namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı.326[326]
Müslim'in, Abdullah b. Ebi Kays yoluyla Hz. Aişe'den yaptığı bir rivayeti" de şu şekildedir:
Abdullah ibn Ebi Kays der ki: Aİşe'ye:
Resulullah (s.a.u)in vitir namazını' sordum diyerek hadisi zikretmiş ve sözüne şöyle devam etmiştir: (Aişe'ye:)
Resulullah (s.a.v) cünüp olduğunda ne yapıyordu? Uyumadan önce yıkanır mıydı? Yoksa yıkanmadan önce mi uyurdu?1 dedim. Aişe de: Bunların her ikisini de yapardı. Çünkü bazı defa yıkanıp öyle uyurdu. Bazen de abdest alıp öyle uyurdu' diye cevap verdi. Ben de:

Bu işte kolaylık veren Allah'a hamd olsun' dedim. 327[327] Ebu Davud'un rivayetinde Hz. Aişe şöyle der:
Peygamber (s.a.v) cünüp iken uyumak istediğinde namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı.328[328]
Ebu Davud'un bir rivayetinde, Cünüp iken (bir şey) yemek istediğinde ellerini yıkardı" ilavesi yer almaktadır.329[329]
Ebu Dâvud (devamla) der ki: Bu hadisi; İbn Vehb, Yûnus'tan rivayet edip "yemek yeme" hadisesini Hz. Aişe'nin sözü olarak göstermiştir."
Ebu Davud'un diğer rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) cünüp iken (bir şey) yemek istediğinde yada uyumak istediğinde abdest alırdı.330[330]
Ebu Davud'un, Gudayf ibnu'l-Hâris yoluyla Hz. Aişe'den yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Gudayf der ki: Aişe'ye:
Ne dersin? Resulullah (s.a.v) cünüplükten dolayı gecenin başında mı, yoksa gecenin sonunda mı yıkanırdı?' diye sordum. Aîşe:
Bazen gecenin başında ve bazen de gecenin sonunda boy abdesti alırdı' dedi. Ben:
Allahu Ekber!... Bu işte kolaylık veren Allah'a hamd olsun' dedim. (Tekrar ona:)
Vitri gecenin başında mı, yoksa sonunda mı kılardı? 331[331] Bunu bana haber ver' dedim. O da:
Bazen gecenin başında ve bazen de gecenin sonunda kılardı' diye cevap verdi. Ben de:
Allahu Ekber!... Bu işte kolaylık veren Allah'a hamd olsun' dedim. (Tekrar ona:)
(Gece) namazında, (kıraati) açıktan mı, yoksa sessiz mi okurdu 332[332] diye sordum. O da:
Bazen açıktan ve bazen de sessiz okurdu' dedi. Ben de:
Allahu Ekber!... Bu işte kolaylık veren Allah'a hamd olsun' dedim. 333[333]

Tirmizî'nin rivayeti de şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v) cünüp iken, uyur ve suya el değdirin ezdi. 334[334]

Tirmizî der ki: (Bir çok kimse,) Hz. Aişe'den Resulullah (s.a.v) (cünüp olduğunda) uyumadan önce abdest alırdı"
şeklinde rivayette bulunmuştur. Bu rivayet, (Esved yolundan gelen rivayetten) daha sahihtir.[335][335]

Ebu Dâvud, Tirmizî'nin birinci rivayetini nakletmiştir.[336][336]
Nesâî'nin rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) cünüp iken (bir şey) yemek yada uyumak istediği zaman abdest alırdı.[337][337]
Nesâî, bir rivayetinde, (abdest alırdı)" ilavesini "namaz için abdest aldığı gibi yapmıştır.[338][338]
Nesâfnin diğer bir rivayeti de şu şekildedir
Peygamber (s.a.v) cünüp iken uyumak istediğinde abdest alır (bir şey) yemek istediğinde ise sadece ellerini yıkardı.[339][339]
Nesârnin başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) cünüp iken uyumak istediğinde abdest alırdı. (Bir şey) yemek istediğinde yada (bir şey) içmek İstediğinde ellerini yıkar, sonra da (yemek) yerdi yada içerdi.[340][340]
Müslim, Abdullah ibn Ebi Kays yolundan ve Ebu Dâvud'da, Gudayf ibnu'l-Hâris yolundan bu hadis "kolaylık" ifadesine kadar rivayet etmişlerdir.[341][341]
Nesâi'nin Abdullah ibn Ebi Kays yolundan yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Abdullah ibn Ebi Kays der ki: Resulullİah (s.a.v) cünüp olduğu zaman yatmadan önce mi boy abdestj alır, yoksa boy abdesti almadan mı yatardı' diye sordum. Aişe:
Her ikisini de yapardı. Bazen boy abdesti alıp yatardı. Bazen de (namaz) abdesti alıp öyle yatardı' diye cevap verdi.[342][342]

17. Cünüplükten Dolayı Yıkanmanın Şekli

30. Meymûne (r. anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullİah (s.a.v) (önce) ayaklarını yıkamayarak namaz için ab dest aldığı gibi abdest aldı. Avret yerini ve (oraya) değen pis şeyleri yı kadı. Sonra da üzerine su döktü. Sonra da bir kenara çekilip

ayaklarını yıkadı.[343][343] Onun cünüplükten dolayı yıkanması, işte bu şekildedir.[344][344]
Buhârî'nin bir rivayetinde Meymûne şöyle der:
Peygamber (s.a.v) cünüplükten dolayı yıkanırken onu perdeledim. O ellerini yıkadı, sonra sağ eliyle sol elinin içine su döküp avret yerini ve oraya değen şeyleri yıkadı. Sonra eliyle duvar üzerine yada toprağa mesti etti.[345][345] Sonra ayaklannı yıkamayarak namaz için abdest aldığı gibi abdest aldı. Sonra kendi bedenine su döktü. Sonra bir kenara çekilip ayaklarım yıkadı.[346][346]
Buhârî'nin bir rivayeti şu şekildedir:
Eliyle avret yerini yıkadı. Sonra elini duvara sürttü. Sonra elini yıkadı. Sonra namaz için abdest aldığı gibi abdest aldı. Nihayet yıkanmasını bitirince, ayaklannı da yıkadı.[347][347]
Buhârî'nin diğer bir rivayetinde Meymûne şöyle der;
Peygamber (s.a.v) için (cünüplükten dolayı yıkanacağı) suyu hazırladım. (Su kabından) elleri üzerine su boşalttı, onları ikişer defa veya üçer defa yıkadı. Sonra sağ eliyle sol elinin İçine su döküp bu suyla avret yerlerini yıkadı. Sonra elini toprağa sürttü. Sonra ağzını çalkaladı ve burnuna su çekti.[348][348] Sonra yüzünü ve ellerini yıkadı. Başını da üç defa yıkadı. Sonra bedenine su döktü. [349][349] Sonra durduğu yerden bir kenara çekilip ayaklarım yıkadı.[350][350]
Buhârî'nin diğer bir rivayetinde ise, Meymûne'nin şu ifadesi yer almaktadır:
(Kurulanması için) Peygamber (s.a.v)'e bir bez uzattım. [351][351] Fakat o, eliyle şöyle yapıp onu istemediği işaret etti.[352][352]
Yine Buhârî'nin buna benzer başka bir rivayetinde, Meymûne'nin şu ifadesi yer almaktadır:
(Kurulanması için) Peygamber (s.a.v)'e bir bez getirdim. Fakat o, bu bezi istemeyip eliyle silkelemeye başladı.[353][353]
Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
(Kurulanması için) Peygamber (s.a.v)'e bir bez uzattım. Fakat o, bu bezi almadı. Ellerini silkeleyerek gitti.[354][354]

Müslim'in bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
(Kurulanması için) Peygamber (s.a.v)'e bir havlu getirildi. Fakat o, (bu havluya) dokunmadı. Suyu şöyle yapmaya, yani silkelemeye başladı.[355][355]
Ebu Davud'un rivayetinde, Meymûne şöyle der:
Peygamber (s.a.v)'e cünüplükten dolayı yıkanacağı suyu hazırladım. Kabı sağ elinin üzerine eğdi. İki veya üç (bu şüphe A'meş'tendir) defa yıkadı. Sonra avret yerine su döküp orayı sol eliyle yıkadı. Daha sonra da (sol) elini yere sürttü ve yıkadı. Sonra ağzına ve burnuna su çekti. Yüzünün ve ellerini yıkadı. Başına ve vücuduna su döktü. Kenara çekilip ayaklarını yıkadı. Ona havluyu verdim. Fakat o, (bu havluyu) almadı.[356][356] Suyu bedenînden (silkeleyerek) atmaya başladı.
(A'meş der ki:) Peygamber (s.a.v)'in havluyu kullanmayıp üzerinden suyu serptiğini İbrahim (en-Nehâî')ye söyledim. İbrahim: Onlar, havlu kullanmakta bir sakınca görmezlerdi. Fakat havlu kullanmayı adet edinmeyi mekruh sayarlardı' dedi.
Ebu Dâvud der ki: Müsedded dedi ki: Abdullah ibn Davud'a: "Onlar havlu kullanmayı adet edinmeyi mekruh sayarlardı" şeklinde bîr şey biliyor musun? dedim. O da: Evet, öyledir. (Meymûne'nin rivayetinde, onlar bunun adet edinmesini mekruh görürlerdi ifadesi yoktur,) fakat ben kitabımda bu ifadeyi mevcut olarak buldum.[357][357]
Tirmizî'nin rivayetinde ise Meymûne şöyle der:
Peygamber (s.a.v)'e cünüplükten dolayı yıkanacağı suyu hazırladım. Kabı sol eliyle eğip sağ eline su döktü ve iki elini yıkadı. Sonra elini kaba daldırıp (içinden su alıp) avret yerine döktü. Sonra elini duvara veya toprağa sürttü. Sonra ağzına ve burnuna su çekti. Yüzünü ve kollarını yıkadı. Sonra başına üç kere su döktü. Sonra vücudunun geri kalan kısımlarına su döktü. Sonra kenara çekilerek ayaklarını yıkadı.[358][358]
Nesâî'nin rivayetinde ise Meymûne şöyle der:
Cünüplükten dolayı yıkanacağı suyu Resulullah (s.a.v)'e getirdim. Önce iki veya üç kere ellerini yıkadı. Sonra sağ elini kaba daldırıp (içinden su alıp) avret yerine bir avuç su döktü. Sol eliyle de (avret yerini) yıkadı. Sol elini yere vurup iyice sürttü. Namaz için abdest aldığı gibi abdest aldı. Sonra başına üç avuç dolusu su döktü.

Vücudunun geri kalan kısımlarını yıkadı. Sonra durduğu yerden bir kenara çekilerek ayaklarını yıkadı. Sonra ona bir havlu götürdüm. Fakat o,.bu havluyu istemedi.[359][359]

Yine Nesâî'nin rivayetinde Meymûne şöyle der:

Resulullah (s.a.v) cünüplükten dolayı yıkanacağı zaman (önce) ellerini yıkardı. Sağ eliyle sol eline su dökerdi. Avret yerini (sol eliyle) yıkardı. Sonra elini yere vurup ellerini mesh ederdi. Sonra da ellerini yıkardı. Sonra namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı. Sonra başına ve vücudunun kalan kısımlarına su dökerdi. Sonra bir kenara çekilip ayaklarım yıkardı.[360][360]

Yine Nesâî'nin diğer bir rivayetinde Meymûne şöyle der:

Peygamber (s.a.v) cünüplükten dolayı yıkanacağı zaman avret yerini yıkardı. Elini yere yada duvara sürerdi. Sonra namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı. Sonra başına ve vücudunun kalan kısımlarına su dökerdi.[361][361]

31. Hz. Aişe (r. anhâ)'dan rivayet edilmiştir:

Peygamber (s.a.v) cünüplükten dolayı yıkanacağı zaman (önce) e-lerini yıkamayla başlardı. Sonra namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı. Sonra parmaklarını suya daldırıp onlarla saçlarının diplerini ovalardı. Sonra iki eliyle başı üzerine üç avuç su dökerdi. Sonra suyu bütün bedenine dökerdi.[362][362]

Buhârî'nin bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:

Sonra eliyle saçlarının arasına suyu iyice geçirirdi. Nihayet derisine iyice suyu geçirdiğini zannettiği zaman üzerine üç defa su dökerdi. Sonra bedeninin kalan kısmını yıkardı." Aişe der ki: "Ben, Resıı-lullah (s.a.v) ile aynı kabtan yıkanırdım. O kabtan beraberce su avuçlardık.[363][363]

Müslim'in rivayeti ise şu şekildedir.

Resulullah (s.a.v) cünüplükten dolayı yıkanacağı zaman (Önce) ellerini yıkamayla başlardı. Sonra sağ eliyle sol eline su döküp avret yerini yıkardı. Sonra namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı. Sonra (elleriyle) suyu alıp parmaklarıyla saçlarının diplerini ovalardı. İyice temizlendiğine kanaat getirdiğinde başına üç avuç su dökerdi. Sonra vücudunun kalan kısmına su dökerdi. Sonra da ayaklarını yıkardı Yine Müslim'in diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v) cünüplükten temizleneceği zaman (önce) ellerini su kabına daldırmadan önce ellerini yıkamayla başlardı. Sonra da namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı.[364][364]
Yine Müslim'in diğer bir rivayetinde Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v) (cünüplükten dolayı) yıkanacağı zaman sağından başlardı. (Önce) sağ eline suyu döküp onu yıkardı. Sonra vücudundaki pisliğin üzerine sağ eliyle su dökerdi. Onu sol eliyle yıkardı. (Bütün) bu işleri bitirince, başına su dökerdi."
Aişe (devamla) der ki: "Ben ve Resulullah (s.a.v), cünüp iken, aynı kabtan yıkanırdık.[365][365]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v) cünüplükten dolayı yıkanacağı zaman külek gibi bir kap isterdi. (Ondan) iki avucuyla (su) alıp (yıkanmaya) başının sağ tarafından başlardı. Sonra sol tarafını yıkardı. Sonra iki avucuyl (tekrar) su alıp onu başının üzerine dökerdi. [366][366]
Ebu Davud'un rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) cünüplükten dolayı yıkanacağı zaman -Süleyman ibn Harb'in rivayetine göre- önce sağ eliyle sol eline su dökerdi. Müsedded'in rivayeti göre ise önce kabtan suyu sağ eli üzerine dökerek ellerini yıkardı. -Sonra ikisinin ittifakla rivayetine göre ise ve avret yerini yıkardı. (Bundan sonra Müsedded:) Suyu sol eline dökerdi. Aişe (r. anhâ) bazen avret yerini kinayeli olarak söylerdi (sözlerini ilave etti).
(Hadisin bundan sonraki kısmında Süleyman ve Müsedded ittifak etmişlerdir:) Sonra Resulullah (s.a.v) namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı. Her İki elini de kaba daldırıp (su alırdı). Suyun, (başının) derisine ulaştığını anlayıncaya yada deriyi paklayıncaya kadar saçlarını ovalayıp [367][367] (sonra da) başına üç defa su dökerdi. Sudan artan olursa, onu da vücuduna dökerdi.[368][368]
Ebu Davud'un bir rivayetinde Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v) cünüplükten dolayı yıkanmak istediği zaman (önce) ellerini bileklerine kadar, sonra da avret yerini kaşığıyla birlikte yıkayıp onların üzerine su dökerdi. Ellerini temizlediği zaman, onları duvara sürerdi. Sonra abdest almaya başlardı. (Abdest aldıktan) sonra da başına su dökerdi.[369][369]

Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Teymullah ibn Sa'lebe oğullarından biri olan Cumey b. Umeyr'in şöyle söylediği nakledilmiştir:
Annem ve teyzemle birlikte Aişe'nin yanma gitmiştik. Onlardan birisi, Aişe'ye:
Boy abdesti (alırken Resulullah ile) neler yapardınız?' diye sordu. Aişe:
Resulullah (s.a.v) önce namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı. Sonra başına üç defa su dökerdi. Biz ise, saçımızdaki örgülerden dolayı beş defa [370][370] (su) dökerdik' diye cevap verdi.[371][371]
Ebu Davud'un diğer bir rivayetinde, Külek [372][372] gibi bir kap isterdi" ifadesi yer almaktadır.[373][373]
Nesâî'nin rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) cünüplükten dolayı yıkanacağı zaman ona bir kap su verilirdi. O da, ellerini o kaba sokmadan önce iyice temizleninceye kadar ellerine su dökerdi. Sonra sağ elini suya sokup onunla su dökerdi. Sol eliyle de avret yerini yıkardı. Bu iş bitince, sağ eliyle sol eline su döküp ellerini yıkardı. Sonra üç kere ağzına, üç kere de burnuna su verirdi. Daha sonra iki avucuyla su alıp üç kere başına dökerdi. (En son olarak ta,) vücudunun kalan kısmına su dökerdi.[374][374]
Nesâî'nin bir rivayetinde Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v) (önce) üç kere ellerine su dökerdi. Sonra avret yerini yıkardı. Sonra da ellerini yıkardı. Ağzına ve burnuna su verirdi. Sonra başına üç kere su dökerdi. (En son olarak ta,) vücudunun kalan kısmına su dökerdi.[375][375]
Nesâî'nin başka bir rivayetinde Ebu Seleme b. Abdurrahman şöyle der:.
Aişe, Peygamber (s.a.v)'in şöyle boy abdest aldığını anlattı: - (Önce) üç defa ellerini yıkardı. Sonra sağ eliyle, sol eline su döküp avret yerini ve oraya bulaşan (pislik)leri yıkardı.
Ömer, bu hadisin ancak şu şekilde bildiğini söyler: "Sağ eliyle sol eline üç defa su dökerdi. Sonra üç kere ağzına, üç kere burnuna su verir ve üç kere de yüzünü yıkardı. Sonra üç kere başına su dökerdi. (En son olarak ta,) suyu üzerine dökerdi.[376][376]

Nesâî'nin başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) cünüplükten dolayı yıkanacağı zaman (önce) ellerini yıkardı. Sonra namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı. Sonra parmaklarını suya sokup (aldığı suyla) saç diplerini ovalardı. Sonra da başına üç avuç su dökerdi. (En son olarak ta,) bütün vücuduna su dökerdi.[377][377]
Nesâî'nin diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) ellerini yıkardı. Abdest alırdı. Saçının diplerine suyun ulaşması için başını ovalardı. (En son olarak ta,) vücudunun kalan kısmına su dökerdi.[378][378]
Yine Nesâî'nin dîğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), suyu eliyle saçının her tarahna ulaştırırdı. Sonra da başına üç defa su dökerdi.[379][379]
Tirmizî'nin rivayetinde ise Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), cünüplükten dolayı yıkanmak istediği zaman (önce) ellerini su kabına daldırmadan önce ellerini yıkamayla başlardı. Sonra avret yerini yıkardı. Sonra namaz için abdest aldığı gibi abdest alırdı. Sonra suyu saçlarını(n diplerine kadar) ulaştırırdı. Sonra başından aşağı üç kere su dökerdi.[380][380]

18. Mestler Üzerine Mesh Etme [381][381]

32. Cerîr b. Abdullah (r. a)'tan rivayet edilmiştir:
Cerîr, küçük abdestini bozdu, sonra da abdest alıp mestler üzerine mesh etti. Ona:
Mestler üzerine mesh etmeyi yapar mısın?' diye soruldu. O da:
Evet, Çünkü Resulullah (s.a.v)'i abdestini bozduğunu, sonra ab dest alıp mestler üzerine mesh ettiğini gördüm [382][382] diye cevap verdi.[383][383]
A'meş der ki: ibrahim dedi ki: (Cerîr'in) bu sözü, Abdullah'ın arkadaş larının hoşuna giderdi. Çünkü Cerîr'in Müslüman olması, Mâide suresinin inmesinden sonradır."
Ebu Davud'un rivayetinde, Cerîr b. Abdullah şöyle der:

Cerîr, küçük abdestini bozdu, sonra da ab dest alıp mestler üzerine mesh etti. Sonra da: "Resulullah (s.a.v)'i mesh ederken gördüğüm halde (artık) beni (mestler üzerine) mesh etmekten ne alıkoyabilir?' dedi. (Ona:)

Yalnız Resulullah (s.a.v)'in mestler üzerine mesh etmesi, (galiba) Mâide suresinin inmesinden önce idî.[384][384] dediler. O da:

Ben, Mâide suresi indikten sonra Müslüman oldum1 dedi.[385][385]

Nesâî'nin rivayeti de şu şekildedir:

Cerîr abdest aldı. Mestleri üzerine mesh etti. Ona:

(Mestler üzerine) mesh mi ediyorsun?' diye soruldu. O da:

Resulullah (s.a.v)'i mestleri üzerine mesh ederken gördüm' diye cevap verdi.

Cerîr'in bu sözü, Abdullah'ın arkadaşlannın hoşuna giderdi. Cerîr, Resulullah (s.a.v)'in vefatına yakın bir zamanda Müslüman olmuştu.[386][386]

Tirmizî'nin diğer bir rivayetinde ise, Şehr b. Havşeb şöyle der:

Cerîr b. Abdullah'ı, abdest alıp mestlerinin üzerine mesh ederken gördüm. Bu hususu ona sordum. O da:

Ben Resulullah (s.a.v)'i, abdest alıp mestlerinin üzerine mesh ederken gördüm1 dedi. Ona:

Maide (süresindeki a yet) ten önce mi, yoksa sonra mı (Müslüman oldun) diye sordum. O da:

Mâide (süresindeki ayet)ten sonra Müslüman oldum' diye cevap verdi.[387][387]

33. Muğîre b. Şu'be (r.a)'tan rivayet edilmiştir:

Bir seferde Peygamber (s.a.v) ile beraberdim. (Resulullah, bana):

Ey Muğîre! (Yanına) bir su kabı al (benimle birlikte gel)' buyurdu.

Bunun üzerine (yanıma) su kabım aldım. Gözümden kayboluncaya kadar uzağa gitti. (Tuvalet) ihtiyacını giderdi. Üzerinde Şam (kumaşından yapılmış) bir cübbe vardı. Elini, cübbenin yeninden çıkarmaya çalıştı. Fakat cübbenin yeni dardı. Bunun üzerine elini, cübbenin altından çıkardı. (Yanımdaki su kabından) onun eline döktüm. Namaz için abdest aldığı gibi abdest aldı. Mestleri üzerine mesh etti. Sonra namaz kıldı.[388][388]

Buhârî'nin bir rivayeti şu şekildedir:

Ben, Peygamber (s.a.v)'in (eline) abdest suyu döktüm. O, mestler üzerine mesh etti. (Sonra da) namaz kıldı.[389][389]
Buhârî'nin başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) (tuvalet) ihtiyacı için gitti. (İhtiyacını giderdikten) sonra (dönüp) geri geldi. Onu su (kabı)yla kaşıladım. üzerinde Şam (kumaşından yapılmış) bir cübbe olduğu halde abdest aldı. Ağza ve burna su verdi. Yüzünü yıkadı. Elinin cübbesinin yenlerinden çıkarmaya çalıştı. Fakat cübbesinin yenleri dardı. Ellerini (cübbenin) altından çıkarıp onları yıkadı. Başını ve mestlerini mesh etti.[390][390]
Yine Buhârî'nin diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Muğîre, bir seferde, Resulullah (s.a.v) ile birlikte bulunmuş idi. Resulullah (s.a.v) (tuvalet) ihtiyacını gidermek için (gözden uzak bir yere) gitmişti. (Dönüp geri geldiğinde) abdest alırken, Muğîre, onun eline su dökmüştü. İşte bu ab destte Resulullah (s.a.v), yüzünü ve ellerini yıkamıştı. Başına ve mestleri üzerine mesh etmişti.[391][391]
Yine Buhârî'nin başka bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) bir ihtiyacım (gidermek için gözden uzak bir yere) gitmişti. Dönüp geri geldiğinde abdest alırken) -bunu ancak Te-bük gazvesinde [392][392] söylediğini biliyorum- Kalktım, onun eline su döktüm. Yüzünü yıkadı. Kollarını yıkamak istedi. Fakat cübbesinin yeni dar idi. Bunun üzerine kollarını cübbesinin altından çıkarıp yıkadı. Sonra da mestleri üzerine mesh etti.[393][393]
Yine Buhârî'nin diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Ben, bir seferde, Peygamber (s.a.v) ile birlikte idim. Mestlerini çıkarmak için eğildim. (Resulullah, bana): Mestleri bırak! Çünkü ben, onları (ayaklarım) temizken (abdest!iyken) giydim [394][394] deyip mestlerinin üzerine mesh etti. [395][395]
Müslim'in rivayetin şu şekildedir:
Ben, bir gece Peygamber (s.a.v) ile birlikte yolda idim. Bana: 'Yanında su var mı?' diye sordu. Ben de: 'Evet' dedim. Bunun üzerine hayvanından indi ve gecenin karanlığında gözden kayboluncaya kadar gitti. Sonra (dönüp geri) geldi. Ben, onun eline bir kapdan su döktüm. Yüzünü yıkadı. Üzerinde yünden (yapılmış) bir cübbe vardı. Kollarını bu cübbedcn çıkaramadı. Nihayet kollarını,

cübbesinin altından çıkarıp (öyle) yıkadı. Başına mesh etti. Sonra mestlerini çıkarmak için eğildim. (Bana:) 'Mestleri bırak! Çünkü ben, onları (ayaklarım) temizken (abdestliyken) giydim1 deyip mestlerinin üzerine mesh etti.[396][396]

Müslim'in diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:

Peygamber (s.a.v) mestlerinin üzerine, başının ön tarafına ve sarıgına mesh etti.[397][397]

Müslim'in başka bir Vivayeti de şu şekildedir:

Peygamber (s.a.v) abdest aldı. Alnına, sarığına ve mestleri üzerine mesh etti.[398][398]

Ebu Davud'un rivayeti şu şekildedir:

Biz Resulullah (s.a.v) ile birlikte bir deve süvarisi topluluğu içinde bulunuyorduk. Yanımda bir de su kabı vardı. Resulullah (s.a.v) (tuvalet) ihtiyacı için dışarı çıktı. (İhtiyacını giderdikten) sonra (dönüp) geri geldi. Onu su kabıyla karşıladım. (Yanımdaki su kabından) on(un elinje su döktüm. Ellerini ve yüzünü yıkadı. Sonra da kollarını (cübbesinin yenlerinden) dışarı çıkarmak istedi. Halbuki üzerinde yenleri dar, yünden (dokunmuş) bir Rum cübbesi vardı. Cübbe dar gelince, kollarını cübbenîn altından çıkarıp uzattı. Sonra mestlerini çıkarmak için onun mestlerine eğildim. Bana:

Mestleri bırak! Çünkü ben, onları ayaklarım temizken (abdest-liyken) giydim [399][399] deyip mestlerinin üzerine mesh etti. [400][400]

Şa'bî der ki: Urve, bu hadisi, babasından bizzat müşahede ettiğini, babasının da Resulullah (s.a.v)'den müşahede etmiş olduğunu kesinlikle ifade etmiştir.[401][401]

Ebu Davud'un diğer bir rivayeti de şu şekildedir:

Nebi (s.a.v) mestleri üzerine, alnına ve sangı üzerine mesh ederdi. [402][402]

Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti de şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v) mestleri üzerine mesh etti. Ben (de): 'Ey Allah'ın resulü! Yoksa (ayağınızı yıkamayı) unuttunuz mu?' diye sordu. O da: '(Hayır,) bilakis sen unuttun. Yüce Rabbim bana mestleri üzerine mesh etmeyi emretti' diye cevap verdi. [403][403]

Tirmizî'nin rivayeti de şu şekildedir:

Nebi (s.a.v) abdest aldı. Mestleri ve sarığı üzerine mesh etti. 404[404]
Nesâî'nin rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) (tuvalet) ihtiyacı için çıkmıştı. Döndüğünde, onu su dolu bir kapla karşıladım. Suyu döküp (önce) ellerini yıkadı. Sonra yüzünü yıkadı. Sonra kollarını yıkamak istedi. Cübbesinin yeni dardı. Bu sebeple kollarını cübbenin altından çıkarıp yıkadı. Sonra mestleri üzerine mesh etti ve bize namaz kıldırdı.405[405]
Nesâî'nin diğer bir rivayeti de şu şekildedir:,
Peygamber (s.a.v) (tuvalet) ihtiyacı için çıkmıştı. Muğîre'de, içinde su bulunan bir kapla arkasından gitti. Peygamber (s.a.v) (tuvalet) ihtiyacını bitirince, Muğîre (içinde su buluna su kabından Peygamberimizin eline) su döküp Peygamber (s.a.v) abdest aldı ve mestleri üzerine mesh etti.406[406]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Bir seferde Peygamber (s.a.v) ile beraberdim. Bana:
Ey Muğfre! Sen (insanlardan) geride kal. Ey İnsanlar? Siz seçip gidin' buyurdu.
Bunun üzerine ben geride kaldım. Yanımda bir su kabı vardı. İnsanlar geçip gitti. Peygamber (s.a.v), (tuvalet) ihtiyacı için uzaklaştı. Dönünce, eline su dökmek için yanına vardım. Peygamber (s.a.v)'in üzerinde, yenleri dar Bizans (malı) bir cübbesi vardı. Elini cübbenin yeninden çıkarmak istedi. Fakat cübbenin yeni dar geldi. Elini cübbenin altından çıkardı. Yüzünü ve kollarını yıkadı. Başını 407[407] ve mestleri üzerine mesh etti.408[408]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayeti ise şu şekildedir;
Resulullah (s.a.v) ile birlikte bir seferde idik. Yolda giderken yanındaki asayla sırtıma hafifçe vurup yoldan ayrıldı. Ben de onunla birlikte (yoldan) ayrıldım. Resulullah (s.a.v) filan yere gelince, devesini çökertti. Sonra (tuvalet) ihtiyacı İçin gitti. (Hadisin ravisi der ki:) Gözümden kayboluncaya kadar gitti. Sonra gelip:
Yanında su var mı?' diye sordu. Yanımda bir (su) kırbam vardı. Onu Resulullah (s.a.v)'e getirip (eline) dökmeye başladım. Resulullah (s.a.v) ellerini ve yüzünü yıkadı. Kollarım yıkayacaktı. Fakat üzerinde, kollan dar Şam kumaşından yapılmış bir cübbe vardı. Elini, cübbenin altından çıkardı. Yüzünü ve kollarını yıkadı.

(Ravi) Resulullah (s.a.v)'in, mübarek alınlarından ve sangından bahsetti. (Hadisin ravisi) İbn Avn: Bunİan, istenilen şekilde ezberieyedim1 der.
Muğîre (devamla) der ki: Sonra mesh I eri üzerine mesh etti. Sonra da:
(Tuvalet için senin) bir ihtiyacın var mı?1 diye sordu. Ben de:
Ey Allah'ın resulü! (Tuvalet için) hiçbir ihtiyacım yok' dedim.
Sonra diğerlerinin yanma geldik. Abdurrahman ibn Avf, [409][409] cemaate imam olup sabah namazından bir rekat kıldırmıştı. Abdurrahman ibn Avf a, Resulullah (s.a.v)'in geldiğini haber vermek istedim. Fakat Resulullah (s.a.v) bana engel oldu. [410][410] Sabah namazının farzından yetişebildiğimiz kadarını cemaatle kıldık. Kaçırdığımız rekatı ise kaza ettik.[411][411]
Nesâî'nin bir rivayetin de şu ifade yer almaktadır:
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) (cübbenin yenini) omzuna atıp kollarını yıkadı. Alnına, sarığına ve mestlerine mesh etti.[412][412]
Yine Nesâî'nin bir rivayetin de şu ifade yer almaktadır:
Bu sebeple kollarını cübbenin altından çıkarıp yıkadı. Sonra mestleri üzerine mesh etti ve bize namaz kıldırdı.[413][413]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetin de şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v) abdest aldı. Alnına, sangına ve mestlerine mesh etti" ifadesi yer almaktadır.[414][414]

19. Sperm Gelmesi Sebebiyle Kadına Boy Abdestinin Vacip Olması

34. Ümmü Seleme (r. anhâ)'dan rivayet edilmiştir: "Ümmü Süleym, Peygamber (s.a.v)'e gelip:
Ey Allah'ın resulü! Şüphesiz ki Allah, hak(kı açıklamak)tan haya etmez. [415][415] Acaba İhtilam olduğu zaman kadına boy abdesti almak lazım mıdır?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Evet! Suyu (spermi) görürse, (kadının boy abdesti alması) lazımdır' diye cevap verdi. Bunun üzerine Ümmü Seleme:

Ey Allah'ın resulü! Kadın hiç ihtilam olur mu?' dedi. Resulullah (s.a.v):
Allah iyiliğini versin. Çocuk, kadına neden benziyor (sanıyorsun)? [416][416] diye cevap verdi.[417][417]
Bir rivayette şu ilave yer almaktadır:
Ümmü Seleme dedi ki: (Ümmü Süleym'e:) '(Bu sözün sebebiyle) kadınları rezil ettin1 dedim.[418][418]
Başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Bunun üzerine Ümmü Seleme, (utancından) yüzü örterek:
Ey Allah'ın resulü! Kadın hiç ihtilam olur mu?' dedi. Resulullah (s.a.v)'de;
Evet! 'Allah iyiliğini versin. Çocuk, kadına neden benziyor (sanıyorsun)?' diye cevap verdi.[419][419]
Bir diğer rivayette ise Bunun üzerine Ümmü Seleme güldü" ifadesi yer almaktadır. [420][420]
Tirmizî'nin rivayeti ise baştaki hadis gibi olup içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v):
Evet! Suyu (spermi) görürse, (kadın) boy abdesti alsın1 buyurdu. Bunun üzerine Ümmü Seleme dedi ki: Ümmü Süleym'e: (Bu sözün sebebiyle) kadınları rezil ettin1 dedim.[421][421]
Nesâî, bu hadisi, baştaki rivayete benzer bir şekilde rivayet etmiştir.[422][422]
Ebu Dâvud'da, bu hadisi, Hz. Aişe'nin hadisinden sonra getirip sonunda şöyle der:
Hişâm b. Urve, Urve'den, Urve ise Zeyneb bint. Ebi Seleme'den, o da Ümmü Seleme'den; "Ümmü Süleym, Resulullah (s.a.v)'e geldi..." şeklinde rivayet etmiştir.[423][423]
Görüldüğü üzere Ebu Dâvud, hadisi, Hz. Aişe hadisine göndermede bulunmadan (ayrı bir şekilde) rivayet etmiştir.

20. Uykudan Uyanıldığında Elleri Yıkama

35. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Sizden biriniz uykudan uyandığı zaman üç defa elini yıkamadan kaba sokmasın. Çünkü (kişi,) elinin nerede gecelediğini bilemez. 424[424]

Müslim'in bir rivayeti şu şekildedir:
Sizden biriniz uykudan uyandığı zaman elini kabına sokmadan hemen eline üç defa su döksün. Çünkü (kişi,) elinin nerde gecelediğini 425[425] bilemez. 426[426]
Müslim'in bir rivayetinde Elini yıkamadan. ifadesine yer verilmiş, fakat "üç defa 427[427] ifadesine yer verilmemiştir. 428[428] Buhârî, bu manaya ilave yapmakla hadisi şöyle rivayet etmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu: Sizden biriniz abdest alacağı zaman burnuna su versin, sonra (burnuna verdiği suyu geri) çıkarsın. (Tuvalet ihtiyacını giderme esnasında) her kim taşla silinirce, sayısını tek yapsın. Sizden biriniz uykudan uyandığı zaman elini abdest suyunun içine sokmadan önce yıkasın. Çünkü sizden biriniz, (uykusunda) elinin nerede gecelediğini bilemez. 429[429]

Ebu Dâvud'da bu hadisi (bu şekilde) rivayet etmiştir. 430[430]
Tirmizî'nin rivayetinde Elinin üzerine iki yada üç defa su akıtmadan. ifadesi yer almaktadır. 431[431]
Yine Ebu Davud'un rivayetinde ise, Çünkü elinin gece nerelerde gecelediğini yada nerelerde dolaştığını bilemez" ifadesi yer almaktadır. 432[432]

Bu hadis, Nesâî'nin "Sünen"inde rivayet edilen ilk hadistir. 433[433]

21. Tuvalet İhtiyacı Sırasında Sağ Elin Kullanılmasının Yasaklanması

36. Ebu Katâde (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Sizden biriniz, işediği zaman erkeklik organına sağ eliyle dokunmasın. Tuvalete gittiğinde sağ eliyle silinmesin. Su içtiğinde de bir nefeste içmesin. 434[434]
Bu lafız, Ebu Davud'a aittir. Buhârî'nİn rivayeti ise şu şekildedir:

Sizden biriniz, işediği zaman erkeklik organını sağ eliyle tutmasın. Sağ eliyle temizlenmesin. 435[435] Su kabının içine nefesini 436[436] vermesin. 437[437]
Buhârfnin diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Sizden biriniz (su kabından) bir şey içtiği zaman onun içine nefesini vermesin. Tuvalete gittiği zaman erkeklik organına sağ eliyle dokunmasın. Sağ eliyle temizlenmesin. 438[438]
Müslim'in rivayeti ise şu şekildedir:
Sizden biriniz işerken erkeklik organını sağ eliyle kesinlikle tutmasın.
Tuvalette sağ eliyle silinmesin. Kabın içine nefesini vermesin. 439[439]
Peygamber (s.a.v) kabın içine nefes vermekten, erkeklik organını sağ elle tutmaktan ve (tuvalet ihtiyacı sırasında) sağ elle silinmekten yasaklamıştır.440[440]
Nesâî, Müslim'in ve Ebu Davud'un rivayetlerine benzer bir şekilde rivayette bulunmuştur. 441[441]
Tirmizf nin rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), kişinin, erkeklik organını sağ elle tutmasını yasaklamıştır.442[442]

22. Misvak Kullanmak

37. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu: Eğer ümmetime zorluk verecek olmasaydım, onlara misvak kullanmalarını mutlaka emrederdim.
Başka bir rivayette ise: "Eğer ümmetime yada insanlara zorluk verecek olmasaydım, onlara her namaz (başın)da misvak kullanmalarını mutlaka emrederdim. 443[443]
Bu lafız, Buhârî'ye aittir. Müslim'in rivayeti ise şu şekildedir:
Eğer müminlere Züheyr'in sözünde: ümmetime zorluk verecek olmasaydım, onlara her namaz (başında)da misvak kullanmalarını 444[444] mutlaka emrederdim. 445[445]
Ebu Davud'un rivayeti ise şu şekildedir:

Eğer müminlere zorluk verecek olmasaydım, yatsı namazını geciktirmelerini 446[446] ve her namaz (başm)da miavak kullanmalarını mutlaka emrederdim.447[447]

23. Mezi 448[448]

38. Hz. Ali (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Muhammed ibnu'l-Hanefiyye dedi ki: Hz. Ali der ki: "Ben, mezisi çok olan biriydim. Peygamber (s.a.v)'e meziyi sormaya, kızının ben (im nikahım altın)da olması sebebiyle utanıyordum. Bunun üzerine Mikda-d'a, (mezinin durumunu) Peygamber (s.a.v)'c sormasını istedim, O da, ona (mezi ile ilgili) sordu. Peygamber (s.a.v):
(Mezi gören kimse,) cinsel organını yıkar ve abdest alır' diye cevap verdi. 449[449]
Bu lafız, Buhârî ve Müslim'e aittir.
Buhârî'nin, Ebu Abdurrahman es-Sülemî yolundan yaptığı rivayet şu şekildedir:
"Ben bir kimseye, (mezi ile ilgili) Peygamber (s.a.v)'e sormasını istedim. (O da sordu.) Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Abdest al ve cinsel organını yıka1 diye cevap verdi.450[450]
Müslim'in, Abdullah yolundan yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Ali der ki: Mikdad b. Esvedi, Resulullah (s.a.v)'e gönderdik. Mik-dad, ona; insanın, kendisinden çıkan mezi ile ilgili ne yapacağım sordu. O da:
Abdest al ve cinsel organını yıka1 diye cevap verdi. 451[451]
Ebu Dâvud'da, Urve yoluyla Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
Ali, Mikdad'a şöyle dedi diyerek (bir önceki Süleyman b. Yesâr'ın riva-yetindekilerin) benzerini zikretti.
Sonra Urve der ki: Mikdad, Resulullah (s.a.v)'e (mezi kimsenin durumunu) sordu. O da:
Cinsel organını ve hayalarım yıkasın 452[452] diye cevap verdi. 453[453]
Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Peygamber (s.a.v)'in; Hayalarını" ifadesini zikretmediği belirtilmektedir. 454[454]

Ebu Davud'un Hz. Ali'den yaptığı diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Ben, mezisi çok gelen biriydim. (Sperme kıyas ederek) yıkanmaya başladım. Öyle ki sırtım çatladı. Bunun üzerine durumu Peygamber (s.a.v)'e anlattım yada anlatıldı. O da:
Böyle yapma! Meziyi gördüğünde, Cinsel organını yıka ve namaz için abdest aldığın gibi abdest al. Sperm çıktığında ise, yıkan' diye cevap verdi.[455][455]
Tirmizî'nin rivayetinde ise Hz. Ali şöyle der:
Peygamber {s.a.v)'e, mezi ile ilgili soru sordum. O da:
Meziden dolayı (namaz) abdesti alman ve sperm (meni) den dolayı ise boy abdesti alman gerekir' buyurdu.[456][456]
Nesâî'nin Hz. Ali'den yaptığı bir rivayet ise şu şekildedir:
Ben, mezisi çok gelen biriydim. Peygamber (s.a.v)'in kızı (Farıma nikahım) altında idi. Bundan dolayı (mezinin durumunu) ona sormaya utandım. Dolayısıyla yanımda oturan birisine, bunu, Peygamber (s.a.v)'e sormasını söyledim. O adam da, Peygamber (s.a.v)'e (mezinin durumunu) sordu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
(Mezi gelince,) abdest almak gerekir' diye cevap verdi. [457][457] Yine Nesâî'nin Hz. Ali'den yaptığı diğer bir rivayet ise şu şekildedir: Mikdad'a:
Bir kimse, ailesiyle, cinsel ilişki yapmaksızın oynaştığında mezi gelirse ne yapmalıdır? diye bunu Peygamber (s.a.v)'e sor. Çünkü ben, Peygamber (s.a.v)in kızı (nikahım) altında olduğundan ötürü bunu sormaya utanıyorum' dedim.
O da, (bu meseleyi) Peygamber (s-.a.v)'e sordu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Cinsel organını yıkar ve namaz abdesti gibi abdest alır' diye cevap verdi. [458][458]
Yine Nesâî'nin Hz. Ali'den yaptığı başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Ammâr'a, Peygamber (s.a.v)'in kızının (benim nikahım) altında olmasından ötürü (mezi meselesini) Resulullah (s.a.v)'den sormasını istedim. O da bu meseleyi Peygamber' sordu.) Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Mezi için abdest almak yeterlidir' diye cevap verdi. [459][459]

Yine Nesâî'nin, Abdullah ibn Abbâs yoluyla Hz. Ali'den yaptığı rivayet şu şekildedir:
Ali, Mikdad ve Ammâr aralannda konuşuyorlardı. Ali:
Benden çok mezi akıyor, kızı nikahım altında olduğundan dolayı Resulullah (s.a.v)'e (mezi meselesini) sormaya utanıyorum. İkinizden birisi benim (bu meselemi) sorsa' dedi.
Bunun üzerine ikisinden birisi -hangisi olduğunu unuttum- (mezi meselesini) Resulullah (s.a.v)'e sordu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
O, mezidir. Kimden akarsa, cinsel organını yıkasın. Namaz ab-desti gibi abdest alsın1 diye cevap verdi. [460][460]
Yine Nesâî'nin, Hz. Ali'den yaptığı rivayet şu şekildedir:
Ben, mezisi çok gelen biriydim. Birisine (bu mezi meselesini) Peygamber (s.a.v)'e sormasını istedim. O da (bu meseleyi) ona sordu.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v);
Abdest almak gerekir' diye cevap verdi.[461][461]
Yine Nesâî'nin bir rivayetinde, Abdest al ve cinsel organım yıka" ifadesi geçmektedir.[462][462]
Yine Nesâî'nin bir rivayetinde, Cinsel organım yıkasın ve namaz abdesti gibi abdest alsın" ifadesi geçmektedir.[463][463]
Yine Nesâî'nin, Râfi' b. Hadîc'den yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Ali, Ammâr'a; meziyi Resulullah (s.a.v)'den sormasını istedi. Resulullah (s.a.v):
Cinsel organını yıkar ve abdest alır' diye cevap verdi.[464][464]

24. Tuvalet İhtiyacı Giderildiği Sırada Kıbleye Dönmenin Yasak Olması

39. Ebu Eyyûb el-Ensârî (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Büyük abdeste gittiğiniz zaman önünü ve arkasını kıbleye dönmesin. Fakat (Medine'nin) doğu tarafına doğruyada batı tarafına doğru dönünüz."
Ebu Eyyûb der ki: "Biz Şam'a geldiğimizde yönleri kıbleye doğru yapılmış tuvaletler gördük. (Tuvaletlerin içinde kıbleden) dönüyorduk

ve Allah'a istiğfar [465][465] ediyorduk.[466][466]
Buhârî, Müslim, Tirmizî ve Ebu Dâvud, bu hadisi (bu lafızla) rivayet etmiştir.

Nesâî'nin, Râfi1 ibn İshâk'tan [467][467] yaptığı rivayet şu şekildedir:

(Râfi' ibn İshâk,) Mısır'da [468][468] bulunduğu sırada Ebu Eyyûb el-Ensârî'nin şöyle dediğini işitmiştir:
Resulullah (s.a.v): 'Herhangi biriniz büyük veya küçük abdeste gittiği zaman önünü ve arkasını kıbleye dönmesin [469][469] buyurmuştu. Allah'ın adına yemin ederim ki, ben bu tuvaletlerde nasıl hareket edeceğimi bilemiyorum.[470][470]
Nesâî'nin Ebu Eyyûb'tan yaptığı diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: Büyük veya küçük abdest yaparken önünüzü ve arkanızı kıbleye dönmeyin. Doğuya ve batıya [471][471] donun. [472][472]
Yine Nesâî'nin Ebu Eyyûb'tan yaptığı diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu: Herhangi biriniz büyük abdesie gittiği zaman yönünü kıbleye doğru dönmesin. Yönünü, doğuya ve batıya dönsün.[473][473]

25. Köpeğin Bir Kabı Ağzıyla Yalaması

40. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu: Köpek, sizden birinin kabından bir şey içtiği zaman hemen o kabı yedi defa yıkasın. [474][474]
Bu hadisi; Buhârî ve Müslim (bu lafızla) rivayet etmiştir. Müslim'in rivayeti şu şekildedir:

Köpek, sizden birinin kabını yaladığı [475][475] zaman hemen o kabın içindekini) döksün. Sonra da o kabı yedi defa yıkasın.[476][476]
Müslim, bu rivayetin bir benzerini rivayet edip fakat hemen o kabi (n içîndekini) döksün" ifadesini kullanmamıştır. [477][477] Yine Müslim'in rivayeti şu şekildedir:

Köpek, 478[478] sizden birinin kabını yaladığı zaman o kabın temizliği, birincisi toprakla (olamk şartıyla) onu yedi defa yıkamasidir.479[479]
Yine Müslim'in diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
"Köpek, sizden birinin kabını yaladığı zaman o kabın temizliği, onu yedi defa yıkamasıdır.480[480]
Ebu Davud'un bir rivayetinde, bu manada, Ebu Hureyre'den mevkuf olarak bir hadis rivayet edilmiştir. Fakat bu hadisin içerisine Ebu Hureyre:
Kedinin su içtiği kap bir kez yıkanır 481[481] cümlesini ilave etmiştir. 482[482]
Ebu Davud'un diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Köpek bir kabı yaladığı zaman, yedincisitoprakla (olmak şartıyla) onu yedi defa yıkayınız."
Ebu Dâvud (devamla) der ki: Bir topluluk, bu hadisi, Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir. Fakat onlar, v'j^1 toprak" kelimesini zikretmem işlerdir. 483[483]
Nesâî'de bu hadisi, (baştaki gibi değilde) ikinci şekliyle rivayet etmiştir. Tirmizî'nin rivayeti de şu şekildedir:
Köpek bir kabı yaladığı zaman o kap yedi kere yıkanır. Birincisi veya sonuncusu, toprakla (ovulur). Kedinin yaladığı kap ise bir kere yıkanır."
Tirmizî (devamla) der ki: Bu hadisi bir çok kimse rivayet etmiştir. Fakat bu hadisin içerisinde "Kedinin yaladığı kap ise bir kere yıkanır" cümlesi zikredilmemiştir. 484[484]

26. Elbiseye Bulaşan Hayız Kanının Yıkanması

41. Esma bint. Ebi Bekr (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Bir kadın, Resulullah (s.a.v)'e gelip: c
Ey Allah'ın resulü! Biz (kadınlardan) biri, elbisesine hayız kanı bulaştığında ne yapmasını buyurursunuz?' diye sordu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
(Birinizin elbisesine hayız kanı bulaşırsa,) o kanı (elleriyle y parmaklarıyla) kazır, sonra suyla ovalar, sonra üzerine su dök(üp yı-

k)ar, sonra da o elbiseyle namaz kılar' diye cevap verdi.[485][485]
Bu hadisi; Nesâî hariç diğer hadis imamları (bu lafızla) rivayet etmişlerdir.
Nesâî'nin rivayeti şu şekildedir:
Bir kadın, elbiseye bulaşan hayız kanı [486][486] hakkında Resulullah (s.a.v)'den fetva istedi.
Resulullah (s.a.v), ona: (İlk önce leke değen yeri ellerinle yada parmaklarınla) kazı, sonra suyla ovala, sonra üzerine su dök ve o elbiseyle namaz kü1 diye ceverdi. [487][487]
Ebu Davud'un bir diğer rivayeti ise şu şekildedir:
Bir kadının, Resulullah (s.a.v)'e: 'Biz (kadınlardan) biri temizlendiği zaman (hayızlı iken giydiği) elbisesini ne yapsın, onunla namaz kılsın mı?' diye sorduğunu işittim.Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Baksın, eğer elbisesinde kan görürse, biraz suyla ovalasın, (bu suda yada elbisede kan izi) görmeyinceye kadar (elbiseyi) yıkasın ve (bu elbiseyle) namazını kılsın' diye cevap verdi.[488][488]
Yine Ebu Dâvud, bu manada başka bir hadis daha rivayet edip bu hadi-sin içerisinde, O (kanı) kazı, sonra suyla ovala, sonra da yıka" ifadesi yer almaktadır.[489][489]

27. Durgun Suya İşemenin Yasak Olması

42. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Ebu Hureyre, Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu işitmiştir: Bizler, sonra gelenleriz, (Kıyamet gününde ise) öne geçecek olanlarız.
Sakın sizden birisi akmayan durgun suya İşemesin. Sonra ondan (su alıp) yıkanır.[490][490]
Lafız, Buhârî'ye aittir.
Müslim'de,bu hadisin bir benzerini rivayet etmiş, fakat "Bizler, sonra gelenleriz. (Kıyamet gününde ise) öne geçecek olanlarız" ifadesine yer vermemiştir.[491][491]
Tirmizî ile Nesâî'nin rivayeti ise şu şekildedir:

Sakın sizden birisi durgun suya işemesin. [492][492] Sonra ondan abdest alır. [493][493] Ebu Dâvud ile Nesâî'nin bir rivayeti, Tirmizînin bir rivayeti gibi olup bu Sonra ondan (su alıp) yıkanır" ifadesi yer rivayetin içerisinde, almaktadır.[494][494]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti şu şekildedir:
Sakın sizden birisi durgun suya işemesin. Sonra ondan yıkanır.[495][495] Nesâî'nin bir rivayetinde Durgun su" ifadesi yer almaktadır.[496][496]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti şu şekildedir:
Sakın sizden birisi durgun suya işemesin. Sonra ondan yıkanır yada abdest alır. [497][497]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) durgun suya işemeyi, sonra da cünüplükten dolayı orada yıkanılmasını yasaklamıştır. [498][498]

28. Fıtratın Hasletleri

43. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu işittim: Beş (şey vardır ki, bunlar,) fıtrat (tan) dır:
1. Sünnet olmak,
2. Kasıkları traş etmek,
3. Bıyıklan kısaltmak,
4. Tırnak kesmek,
5. Koltuk altındaki kılları yolmak. [499][499]
Bir rivayette, Beş şey fıtrattır [500][500] yada beş şey fıtrattandır" ifadesi yer almaktadır. [501][501]

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NAMAZ BÖLÜMÜ [502][502]

1. Namaz Kılarken Safların Duz Ve Doğru Tutulması

44. Nu'mân b. Beşîr (r.a)'tan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v)'in şöyie buyurduğunu işittim:

Ya saflarınızı düzeltirsiniz yada Allah yüzlerinizi başka başka taraflara çevirir.[503][503]

Buhârî ve Müslim, bu hadisi, (bu lafızla) rivayet etmişlerdir. Müslim'in diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v) bizjm saflarımızı düzeltir, hatta saflarımızı oklar gibi oluncaya kadar düzeltirdi. Safları düzeltme işine, [504][504] biz (saf bağlamayı) anlayıp öğreninceye kadar devam etti. Sonra bir gün (mescide) varıp namaza kalktı. Tam tekbir alacağı sırada göğsü saftan dışarı çıkmış bir adam gördü. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): Ey Allah'ın kulları! Ya saflarınızı düzeltirsiniz yada Allah yüzlerinizi başka başka taraflara çevirir' buyurdu.[505][505]

Ebu Dâvud, Tirmizî ve Nesâî'de, bu hadisi (bu şekilde) rivayet etmişlerdir,

Yine Ebu Davud'un bir rivayeti şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v) (bif gün) cemaate yönelerek üç defa: 'Saflarınızı düzeltiniz1 buyurdu. (Sonra sözüne şöyle devam etti:) 'Vallahi, ya saflarınızı düzeltirsiniz yada Allah kalplerinizi başka başka taraflara çevirir.
(Ravi Nu'mân) der ki: Ben, (Resulullah'ın bu sözünden) sonra gördüm ki, herkes omuzunu arkadaşının omuzuna, dizini arkadaşının dizine ve topuğunu (da) arkadaşının topuğuna yapıştırıyordu.[506][506]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), biz namaza kalkınca saflarımızı düzeltirdi. Biz (saflarımızda iyice) düzelince de tekbir alırdı.[507][507]

2. Namaza Sekinet Ve Vakarla Gelmenin Müstehab Olması

45. Ebu Hureyrc (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Namaz için kamet getirildiğini işittiğiniz zaman, sakin ve ağırbaşlı bir şekilde (namaz kılmaya) yürüyerek gelin. Hızlı bir şekilde gelmeyin. Namaza yetişebildiğiniz kadarını (imamla birlikte) kılın. Yetişemediğiniz kısmı ise (kendiniz) tamamlayın.[508][508]
Müslim'in bir rivayeti şu şekildedir:
Namaz için kamet [509][509] getirildiği zaman ona koşarak gelmeyin. Sakin bir şekilde yürüyerek gelin.[510][510] Yetişebildiğiniz kadarını (imamla birlikte) kılın. [511][511] Yetişemediğinizi (kendiniz) tamamlayın.[512][512]
Müslim'in diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Namaz için ikamet getirildiği zaman namaza hiç biriniz koşmasın. Sakin ve ağırbaşlı bir şekilde yürüsün. Yetişebildiğinizi (imamla birlikte) kılın. Yetişemediğinizi ise kaza edin.[513][513]
Yine Müslim'in bir rivayetinde, Çünkü sizden birisi, namaz maksadıyla yola çıkarsa namazda sayılır ilavesi yer almaktadır.[514][514]

3. Namaz Kılan Kimsenin Önünden Geçmenin Haram Olması

46. Büsr b. Saîd (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Zeyd b. Hâlid el-Cühenî, namaz kılanın önünden geçen kimse hakkında Resulullah (s.a.v)'den ne işittiğini sormak üzere Büsr'ü, Ebu Cuheym'e göndermişti. Bunun üzerine EbuCuheym (şunları) söylemişti: Resululiah (s.a.v): Namaz kılanın önünden geçen kimse, ne kadar günah işlediğini bilseydi, kırk.beklemeyi, (namaz kılanın) önünden geçmekten daha hayırlı bulurdu' buyurdu.
Ebu'n-Nadr: '(Ravinin) kırk gün mü, kırk ay mı, yoksa kırk yıl mı? Dediğini bilemiyorum' dedi. 515[515]
Tirmizî der ki: "Peygamber (s.a.v)',n şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:
Sizden birinizin yüz yıl durup beklemesi, namaz kılan (din) kardeşinin önünden geçmesinden 516[516] daha hayrlıdır.517[517]

4. Namaz Kılan Kimsenin Sütresi Ve (Önünden Geçilmesi Halinde) Namazın Bozulmaması

47. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Ebu's-Sahbâ1 der ki: Biz Abdullah ibn Abbâs'in yanında namazı bozan şeylerden bahsediyorduk. Abdullah ibn Abbâs şöyle dedi:
Ben ve Abdulmuttalib oğullarından bir çocuk, eşek üzerinde olduğumuz halde namaz kılmakta olan Peygamber (s.a.v)'e (önünden geçerek) geldik. Sonra o ve ben, eşekten inip eşeği safların önüne Salıverdik. (Bunu gören Peygamber) hiç aldırış etmedi. Ve (yine) Abdulmuttalib oğullarından iki genç kız gelerek safların arasına girdiler. Peygamber (s.a.v) bunu da Önemsemedi.518[518]
Ebu Davud'un bu hadisle ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Abdulmuttalib oğullarından iki genç kız gelerek (safların önünde) çekişmeye başladılar. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), bu iki kızı tutup arasını ayırdı.519[519]
Ebu Davud'un diğer bir rivayetinde, Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), birini diğerinden ayırdı. (Fakat) o, kızların bu durumuna önem

vermedi" ifadesi yer almaktadır. [520][520]
Ebu Davud'un başka bir rivayetinde Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu:
Sizden biriniz sütresiz [521][521] namaz kılarsa, (önünden geçecek) köpek, eşek, domuz, Yahudi, Mecusi ve kadın onun namazını bozar. [522][522] (Fakat bunlar, sizin önünüzden değü de,) bir iaş atım mesafesi uzaklıktan geçerlerse (o zaman) namazı(nız) tam olur. [523][523]

Ebu Dâvud (devamla) der ki: "Abdullah ibn Abbas dedi ki: Bu hadisin, Resulullah (s.a.v)'den geldiğini zannediyorum."
Ebu Davud'un diğer bir rivayetinde ise Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu:
Hayızlı kadın ve köpek [524][524] namazı bozar. [525][525]
Ebu Dâvud (devamla) der ki: "(Katade'nin ravisi) Şu'be bu hadisi rnerfu olarak (Hz. Peygamber'den) rivayet etmiştir."
Ebu Davud'un başka bir rivayetinde ise Abdullah ibn Abbâs şöyle dedi:
Dişi bir eşeğe binerek geldim. O sırada ben ergenlik çağına yaklaşmıştım. Peygamber {s.a.v) Mina'da [526][526] cemaatle namaz kılıyordu. Saffın birinin önünden (eşekle) geçtim. Sonra eşekden indikten otlasın diye onu (onların önüne) salıverdim. Kendim de saffa girdim. Hiç kimse bu durumu kötü karşılamadı.[527][527]
Tirmizî'nin rivayetinde ise Abdullah ibn Abbâs şöyle dedi: [528][528]
"Dişi bir eşeğin üzerinde Fadl'ın [529][529] arkasında idim. Resululah (s.a.v) Mina'da sahabüeriyle birlikte (cemaat halinde) namaz kılarken (onların yanına) geldik. Hemen eşekden inerek saffa girdik. Eşek, onların önünden geçti. (Fakat) onlar namazlarını bozmadılar.[530][530]
Nesâî'nin rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) Arafat'ta [531][531] (sahabilerinden oluşmuş) cemaata namaz kıldırırken dişi bir eşeğin üzerinde Fadl ile birlikte (onların yanına) geldik.
(Daha sonra Abdullah ibn Abbâs, bu manada şöyle bir ifade kulandi:) Bir saffın önünden geçtik. Sonra eşekden inerek onu otlatmaya

salıverdik. Resulullah (s.a.v) (önlerinden geçtiğimizden dolayı) bize hiçbir şey demedi.[532][532]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Katâde der ki: Câbir b. Zeyd'de, namazı neyin bozduğunu sordum. O da: Abdullah îbn Abbâs, (namazı bozan şeylerin) hayızli kadın ve köpek olduğunu söylüyordu' dedi.
Şu'be'de, (bu) hadisi merfu olarak Resulullah (s.a.v)'den rivayet etmiştir. [533][533]
Rezîn'in naklettiği rivayette ise şu ifadeler yer almaktadır:
Biz Abdullah ibn Abbâs'ın yanında namazı bozan şeylerden bahsediyorduk. Abdullah ibn Abbâs şöyle dedi:
Ben, insanlar namazda iken dişi bir eşeğin üzerinde geldim ve otlanması için onu safların önüne salıverdim. (Fakat) Resulullah (s.a.v) bu duruma hiç aldırış etmedi.
(Yine) Abdullah ibn Abbâs şöyle dedi:
İki genç kız, (namaz kıldığı sırada) Resulullah (s.a.v)in önüne gelip birbirleriyle çekişmeye başladılar. Resulullah (s.a.v) namazda olduğu halde bu iki kızın arasını ayırdı. Bu iki kız safların arasına girmişti. (Fakat) Resulullah (s.a.v) bu durumu hiç önemsemedi.
(Yine) Abdullah ibn Abbâs şöyle dedi:
Ben, Resulullah (s.a.v)'i, önünde sütre olmadığı halde sahrada namaz kılarken gördüm. Onun önüne salıverilmiş dişi bir eşek ile köpeğimiz vardı. (Fakat) Resulullah (s.a.v) bu durumu hiç önemsemedi."

5. Namaza Başlarken Tekbir Almak Ve Elleri Kaldırmak

48. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resululah (s.a.v) namaz kılmaya kalktığı zaman ellerini omuzları hizasına kadar kaldırır. [534][534] sonra tekbir alırdı. [535][535] Rükuya gitmek istediği zaman da böyle yapar, rükudan doğrulduğu zaman da böyle yapardı. Başını secdeden kaldırdığı zaman bunu yapmazdı. [536][536]

(Hadisin metni, Müslim'e aittir.)
Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır;

Resululah (s.a.v) başını rükudan kaldırdığı zaman ellerini de (omuzlarının hizasına kadar) kaldırır ve Semiallâhu limen hamideh Rabbena ve leke'1-hamd (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitir. Rabbimiz! Hamd, yalnızca sanadır) derdi.[537][537]
Bunun benzeri başka bir rivayette ise,
Resululah (s.a.v) secdeye giderken ve secdeden başını kaldırırken [538][538] (elleri kaldırma hareketini) yapmazdı" ifadesi yer almaktadır.[539][539]
Buhârî'nin Nâfi'den yaptığı rivayet İse şu şekildedir:
Abdullah ibn Ömer, namaza başlarken tekbir alır ve iki elini fvu-karıva) kaldırırdı. Rükuya giderken yine ellerim kaldırırdı. Semiallâhu limen hamideh' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitir) dediği zaman da ellerini kaldırırdı, ikinci rek'atten sonra ayağa kalktığı zaman yine ellerini (yukarı) kaldırırdı. Abdullah ibn Ömer, bu fiilleri, Peygamber (s.a.v)'e dayandırdı. [540][540]
Ebu Dâvud, Buhârî'nin Nâfi'den yaptığı rivayeti nakledip daha sonra da şöyle der: "Gerçekte bu, Abdullah ibn Ömer'in (kendi) sözüdür. Hz. Peygamber (s.a.v)'den merfu [541][541] olarak rivayet edilmiş bir hadis değildir. Ayrıca bu hadisi, es-Sekafî'de mevku [542][542] olarak (Abdullah ibn Ömer'den) rivayet etmiş olup bu hadisin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
"İkinci rek'atten (sonra üçüncü rek'ate) kalkarken ellerini gömisle-ri hizasına [543][543] kadar kaldırırdı."
Doğru olan da bu (hadisin mevkuf olması)dır.
Yine Ebu Dâvud (devamla) der ki; Hammâd b. Seleme, bu hadisi Hz. Peygamber (s.a.v)'e dayandırdı. Fakat Eyyûb ile Mâlikfin rivayetlerinde,) ikinci rekatten (sonra üçüncü rekata) kalktığında (ellerini) kaldırdığından bahsetmemişlerdir.
İbn Cüreyc, bu rivayet hakkında dedi ki: Nâfi'ye: 'Abdullah ibn Ömer, ellerini iftitah tekbiri alırken mi daha yukarı kaldırırdı, yoksa diğerlerinde mi' diye sordum. O da: 'Hayır, (hepsinde) aynı seviyede (kaldırırdı) dîye cevap verdi. Bunun üzerine ben de: Bana (bunu) işaretle göster' dedim. O da göğüslerine yada biraz daha aşağısına işaret etti.[544][544]

Ebu Davud'un diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
"Peygamber (s.a.v), (ilk) iki rekattan (üçüncü rekata) kalktığı man tekbir alır ve ellerini kaldırırdı.[545][545]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
"Peygamber (s.a.v), namaz kılmaya kalktığı zaman (iftitah tekbiri alırken) ellerini omuzları hizasına kadar kaldırırdı. Sonra tekbir getirip yine aynı şekilde ellerini kaldırır ve rükuya varırdı. Sonra (rükudan) belini doğrultmak isteyince de ellerini omuzları hizasına kadar kaldırır.[546][546] sonra 'Semiallâhu limen hamiden' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitir) derdi. Secde(ye eğileceğin) d e (ve secdeden kalkacağında ise) ellerini kaldırmazdı Namaz bitinceye kadar rükudan önce aldığı her tekbirde ellerini kaldırırdı.
Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'i; namaza başlarken, rükuya varmadan önce ve (başını) rükudan kaldırdığında ellerini omuzlarının hizasına kadar kaldırırken gördüm. Secdeye vardığında ve iki secde arasında ise ellerini kaldırmazdı. [547][547]
Tirmizî'de, Ebu Davud'un naklettiği (721 nolu) hadisi rivayet etmiştir.
Nesâî ise, ilk (üç) rivayetini [548][548] Buhârî ile Müslim'in rivayetlerine ve son rivayetini [549][549] ise Ebu Davud'un (720 nolu) rivayetine (uygun bir şekilde) rivayet etmiştir.
Yine Nesâî'nin (konu ile ilgili) başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) namaza başladığı zaman, rükuya giderken, rükudan kalkarken ve ikinci rekattan ayağa kalkınca ellerini omuzlan hizasına kadar kaldırırdı. [550][550]
Yine Nesâî başka bir rivayetinde Vâsi' b. Habbân yolundan şu şekilde rivayette bulunmuştur:
Abdulah ibn Ömer'e, Resulullah (s.a.v)'in nasıl namaz kıldığını sordum. Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer şöyle dedi:
(Rükuya) inişinde "Allahu Ekber" ve (rükudan) kalkışında "Allahu Ekber" derdi. [551][551] Sağma selam verirken "es-Selâmu aleykum ve rahmetulah", soluna selam verirken "es-Selâmu aleykum ve rahmetulah" derdi.[552][552]

6. Besmeleyi Açıktan Okumama (Gizli Okunması) Meselesi

49. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Ben Resulullah (s.a.v), Ebu Bekr, Ömer ve Osman ile birlikte na maz kıldım. (Fakat) bunların hiç birinin (açıktan) (Bismillâhirrahmânirrahîm)'i okuduklarını 553[553] işitmedim.554[554]
(Hadisin metni, Müslim'e aittir.) Bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), Ebu Bekr ve Ömer -Allah her ikisinden de razı olsun- ile birlikte namaza hep (Elıamdu liİlâhi Rabbi'l-Âlemîn) ile başlardı.555[555]
Müslim'in bir rivayeti ise şu şekildedir:
Ömer, şu kelimeleri açıktan okurdu: (Subhâneke A Hainimin e ve bihamdik ve tebâre-kesmuk ve teâlâ cedduk velâ ilahe ğayruk)
Evzâî, Katâde'den naklen şöyle der: Katâde, Evzâî'ye Enes'ten naklen şu haberi yazmış: Enes dedi ki;
Peygamber (s.a.v) ile Ebu Bekr, Ömer ve Osman'ın arkasında namaz kıldım. Bunlar namaza (Elhamdu lillâhi Rabbi'l-Âlemîn) ile başlarlardı. (Fakat) (Bismillâhirrahmânirrahîm)'i kıraatin başında ve sonunda (açıktan) söylemezlerdi.556[556]
Nesâî, (bu hadisi) birinci rivayetinde, Tirmizî ile Ebu Dâvud ise ikinci rivayetinde nakletm iştir.
Nesâî'nin diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), Ebu Bekr ve Ömer Allah her ikisinden de razı olsun- ile beraber namaz kıldım. Onlar (kıraate) (Elham-du lillâhi Rabbi'l-Âlemîn) ile başlarlardı.557[557]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti de şu şekildedir:
"Resulullah (s.a.v), bize namaz kıldırdı. (Fakat) Bismillâhirrahmânir-rahînı'i (açıktan) okuduğunu işitmedik.558[558]

7. Namazda İken (Secde Yerinde Bulunan) Çakıl Taşlarını Düzleme Meselesi

50. Muaykib (r.a)'tan rivayet edilmiştir:

Peygamber (s.a.v) secde edeceği yerdeki toprağı düzelten kişi hakkında:

Eğer yapacaksan, (bari bunu) bir defada yap' buyurdu. 559[559]

Bu hadisifn metnini), Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. 560[560] Müslim'in bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) mescitte meshi (secde yerinde bulunan) çakıl taşlarını düzleme 561[561] (işini) zikretti. (Daha sonra da:)

Eğer mutlaka yapacaksan, (bari) bir defada yap' buyurdu. 562[562] Yine Müslim'in başka bir rivayeti de şekildedir:
Sahabiler Peygamber (s.a.v)'e; namaz (kılarken secde yerinde bulunan çakıl taşlarını) kaldınp atmafnın hükmünü) sordular. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):

Bir defada (kaldırıp atmak gerekir)1 buyurdu. 563[563]
Tirmizî'nin rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v)'e (secde yerinde bulunan) çakıl taşlarını düzleme (işini) sordum. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): Mutlaka yapman gerekiyorsa, (bari bunu) bir defada yap1buyurdu.564[564]
Ebu Davud'un rivayeti ise şu şekildedir:
Namazda iken sakın (çakıl taşlarına) el sürme (düzleme). (Fakat) mutlaka yapman gerekirse, o zaman çakıl taşlarını düzeltme (işini) bir defada yap.565[565]
Nesâî'nin rivayetinde ise, Mutlaka yapman gerekiyorsa, (bari bunu) bir defada yap" ifadesi yer almaktadır.566[566]

8. Rüku Sırasında Elleri Dizlerin Üzerine Koymak Ve Avuçları Birbiri Üzerine Kapamanın Hükmünün Kaldırılması

51. Ebu Ya'fûr Abdurrahman ibn Ubeyd'den rivayet edilmiştir: (Ebu Ya'fûr der ki): Mus'ab ibn Sa'd'ın şöyle dediğini işittim: Ben, (bir defasında) babam Sa'd ibn Ebi Vakkâs'ın yanında namaz kıldım. Rükuda iki avucumu biribirine yapıştırdıktan sonra o vaziyette

ellerimi iki diziminin arasına koydum.[567][567] Babam, beni bundan nehyedip:
Önceleri biz bunu yapardık. (Fakat sonr bundan) nehyolunduk ve ellerimizi dizlerimizin üzerine koymakla emrolunduk' dedi. [568][568]

9. Akşam Namazında Kıraat

52. Ümmü Fadl binti'l-Hâris [569][569] (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir: "Akşam namazında Peygamber (s.a.v)'i And olsun ki birbiri ardınca gönderilenlere [570][570] (dîye başlayan Mürselât suresini) okurken İşittim, Bundan sonra artık Allah onun ruhunu alıncaya kadar bize (hiç) namaz kıldırmadı. [571][571] (Birinci rivayet)
(Müslim'in) bir rivayetinde, (s.a.v), bundan sonra Allah onun ruhunu alıncaya kadar (bir da Wıber maz kılmadı" ifadesi yer almaktadır.[572][572]
Başka bir rivayette ise Abdullah İbn Abbâs şöyle der:
Ümmü Fadl, Abdullah ibn Abbâs'ı
And olsun birbiri ardınca gönderilenlere [573][573] (diye başlayan Mürselât sUresinij okurken işitmiş. Bunun üzerine Abdullah ibn Abbâs'a:
Ey oğulcuğum! Vallahi sen bu sureyi okuyuşunla benim hafızamı tazeledin. Bu sure, ResuluHah (s.a.v)'i son defa akşam namazında okuduğunu işittiğim suredir' demişti. [574][574] (İkinci rivayet)
Bu hadisifn metnini), Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.[575][575] İmam Malik ve Ebu Davud ise ikinci rivayeti nakletmiştir.[576][576] Tirmizî'nin rivayetinde ise Ümmü Fadl şöyle der:
"ResuluHah (s.a.v) (ölümüne yakın) hastalığı sırasında başını sarmış olarak bizim için (yatağından kalkıp) gelip akşam namazını (evinde) kıldırdı ve (namaz sırasında) "Mürselât" suresini okudu. Bundan sonra Allah'a kavuşuncaya kadar (bir daha) akşam namazını [577][577] kılamadı. [578][578]
Nesâî'nin rivayetinde ise Ümmü Fadl şöyle der:

Resulullah (s.a.v), evinde, bize (vefatından önce) akşam namazım kıldırdı ve (namaz sırasında) "Mürselat" suresini okudu. Bundan sonra ruhu alınıncaya kadar (bize) bir (daha hiç) namaz kıldırmadı.579[579]

10. Yatsı Namazında Kıraat

53. Berâ ibnu'1-Âzib (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) bir seferde idi. Yatsı namazını son (vaktinde) 580[580] kıldı. (Namazın) iki rekatinden birinde "ve't-Tîni ve'z-Zeytûni" suresini okudu. (Bu zamana kadar) ses yada kıraat yönünden ondan (daha güzel sesli yada ondan daha güzel okuyuşlu) hiç kimseyi dinlemedim. 581[581] Bu hadisi(n metnini), Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. 582[582] Ebu Dâvud ile Nesâî'nin rivayeti, ve Tîn ifadesiyle bitmektedir, Tirmizî ile Nesâî'nin rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
"Resulullah (s.a.v) ile birlikte yatsı namazını kıldım. Bu namaz sırasında "ve't-Tîni ve'z-Zeytûni 583[583] suresini okudu. 584[584]

11. Fatiha Süresini Okumanın Vacip Olması

54. Übâde ibmı's-Sâmit (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resuluilah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
(Namazda) Fatiha suresini okumayan 585[585] kimsenin namazı yok.586[586]
(Hadisin ravisi) Süfyân der ki: Fatiha'ya ek olarak bir miktar daha Kur'an okumak) yalnız başına namaz kılan içindir.587[587]
Nesâîde ise, "(Fatiha'ya) ek olarak (bîr miktar daha Kur'an okumak)" ilavesi vardır.588[588]

12. İmamlığa En Layık Olan Kimse

55. Mâlik ibnu'l-Huveyris (r.a)'dan rivayet edilmiştir: "Bizler, (yaşça) birbirine akran gençler Peygamber (s.a.v)'in yanına geldik. Onun

yanında yirmi gün yirmi gece kaldık. Resuluilah (s.a.v) çok merhametli ve çok yumuşak huylu birisiydi. Ailelerimizi özlediğimizi anlayınca, geride kimleri bıraktığımızı sordu. Biz de ona (geride bıraktığımız kimseleri) haber verdik. Bunun üzerine Resuluilah (s.a.v):
Haydi ailelerinizin yanına geri dönün. Onların içerisine yerleşin. Onlara (burada öğrendiğiniz hususları) öğretin ve onlara, filanca namazı filanca vakitte ve filanca namazı da filan vakitte kılmalarım emredin. Namaz vakti geldiğinde içinizden biri size ezan okusun. (Yaşça) daha büyük olanınız ise size imam olsun buyurdu. 589[589]
Bu hadisi(n metnini), Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. 590[590]
Buhârî'nin bir rivayetinde, Benim namaz kıldığım gibi namaz kılın" ifadesi yer almaktadır. 591[591]
Müslim ise bu hadisi kısa bir şekilde şöyle rivayet etmiştir:
Ben ve bir arkadaşım, Peygamber (s.a.v)'in yanına geldik. (Onun yanından ailemizin yanına geri dönmek istediğimiz zaman) bize:
Namaz vakti geldiği zaman ezanı okuyun. Sonra kamet getirin. (Yaşça) daha büyük olanınız size imam olsun' 592[592]buyurdu. 593[593]
Yine Müslim'in bir rivayetinde, Bu iki genç kıraat 594[594] hususunda da birbirine yakın idiler" ilavesi yer almaktadır.595[595]
Nesâî'nin kısa bir şekilde naklettiği rivayette Mâlik ibnu'I-Huveyris şöyleder:
Ben ve amcamın oğlu, (başka bir defada ise, ben ve bir arkadaşım} Peygamber (s.a.v)'in yanına geldik. (Onun yanından ailemizin yanına geri dönmek istediğimiz zaman bize):
Yolculuğa çıktığınız zaman ezan okuyun, kamet getirin 596[596] (yaşça) büyük olanınız size imam olsun1 buyurdu.597[597]
Tirmizî ile Ebu Davud'un rivayeti de bu şekilde kısadır.
Tirmizî'nin rivayetinde, Ben ve amcamın oğlu" ifadesi yer almaktadır. 598[598]

Ebu Davud'un başka bir rivayetinde ise, Biz ilim 599[599] bakımından (o sırada) birbirimize çok yakındık" ilavesi yer almaktadır. 600[600]

13. (Mescide Girildiği Zaman İki Rekat) Tahiyyatu'l-Mescid Namazı Kılmanın Müstehab Olması

56. Katâde (r.a)'dan rivayet edilmiştir: Resululfah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
"Sizden biriniz mescide girdiğiniz zaman oturmadan önce iki rekat namaz kılsın.[601][601]
Bu hadisifn metnini, bir topluluk rivayet etmiştir.
Ebu Davud'un rivayetinde, iki rekat namaz kılsın" ifadesi yer almaktadır. [602][602]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Bundan sonra isterse otursun, isterse (bir) ihtiyacı için (çıkıp) gitsin" şu ilave yer almaktadır. [603][603]
Buhârî ile Müslim'in başka bîr rivayetinde Katâde şöyle der:
"Mescide girdim. Resulullah (s.a.v) cemaatin arasında oturuyordu. Ben de oturdum. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Oturmadan önce iki rekat namaz kılmaktan seni ne alıkoydu?' buyurdu. Ben de:
Ey Allah'ın resulü! Seni otururken gördüm. Cemaat de oturuyordu. (Bunun için iki rekat namaz kılmadım)' dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v)
Öyleyse sizden biriniz mescide girdiği zaman iki rekat kılmadan [604][604] oturmasın' buyurdu. [605][605]

14. Ezan Lafızlarının İkişer İkişer Ve Kamet Lafızlarının İse Birer Birer Okunması

57. Enes ibn Mâlik (r.a)'dan rivayet edilmiştir:
"İnsanlar çoğalınca, namaz vaktini tanıyacakları bir şeyle (insanlara) bildirmeyi konuştular. Kimi bir ateş tutuşturmayı yada kimi de bir çan çalmayı teklif ettiler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), Bilâle; ezanı (n lafızlarını) İkişer ikişer ve kameti(n lafızlarını) da birer birer [606][606] okumasını emretti. [607][607]
(Hadisin lafzı, Buhârîye aittir.)

Bir rivayette ise, Yalnız 'kad kameti's-salâtu' lafzı müstesna (ki bu iki defa söylenir)" ifadesi yer almaktadır.[608][608]

15. Ezan Okunurken Müezzini İşittiği Zaman Kişinin Ne Demesi Gerektiği Meselesi

58. Ebu Saîd el-Hudrî (r.a)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
Ezan sesi duyunca, müezzinin dediğini [609][609] siz de söyleyin.[610][610]
Bu hadisi(n metnini), bir topluluk rivayet etmiştir.

16. Sehiv Secdesi

59. Abdullah ibn Mes'ud (r.a)'dan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) namaz kıldırdı. Fazla yada eksik (namaz kıldırdı). Bazı raviler (bu konuda) şüphe etti. Doğrusu, Peygamber (s.a.v)'in fazla kıldırmasıdır- Selam verince, ona:
Ey Allah'ın resulü! Namaz hakkında yeni bir şey mi var?1 denildi. Resulullah:
Ne oldu?' buyurdu. (Orada bulunan sahabiler:)
Namazı şöyle şöyle kıldın' dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) hemen bacaklarını bükerek kıbleye karşı oturdu ve iki secde yaptı. Sonra selam verdi. Sonra yüzünü bize çevirip:
Gerçekten namaz hakkında yeni bir şey olsaydı, ben onu size haber verirdim. Fakat ben de ancak (ve ancak) bir insanım. Sizin gibi ben de unuturum. Bununla birlikte bir şeyi unuttuğumda hemen bana hatırlatın! Biriniz namazında şüphe ederse (kaç rekat kıldığı ile ilgili) doğruyu araştırıp namazını onun üzerine tamamlasın. Sonra da İki secde yapsın' buyurdu. [611][611]
Başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır: (Sahabiler:)
Namazı beş rekat kıldın' dediler.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) kıbleye döndü ve iki secde yaptı. Sonra da selam verdi. [612][612]
Bu hadisi(n metnini), Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Diğer bir rivayet ise şu şekildedir:

Peygamber (s.a.v), iki sehiv secdesini 613[613] selam 614[614] ve kelamdan 615[615] sonra yaptı. 616[616]
Müslim, bunun benzeri bir hadisi kısa bir şekilde Abdullah ibn Mes'ud dan şöyle rivayet etmiştir:
Resulullah (s.a.v) bize beş (rekat) namaz kıldırdı. Bunun üzerine biz:
Ey Allah'ın resulü! Namaza (bir şey mi) ilave edildi1534 dedik. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Ne oldu?1 buyurdu. (Sahabiier:)
Namazı beş (rekat) kıldırdın' dediler. Resulullah (s.a.v):
Ben de ancak (ve ancak) sizi gibi bir insanım. Sizin hatırladığınız gibi hatırlar, unuttuğunuz gibi ben de unuturum 617[617] buyurdu. Sonra iki sehiv secdesi yaptı.618[618]
Yine Müslim'in daha önce geçene benzeyen başka bir rivayeti, Hz. Peygamber (s.a.v)'den naklen §u şekildedir:
Doğruyu bulmak için bunların hangisinin daha layık olduğuna bir baksın. 619[619]
Yine Müslim'in diğer bir rivayetinde Doğruyu bulmak için bunların hangisinin daha layık olduğuna bir baksın"
ifadesi yer almaktadır. 620[620]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde; Hasan b. Ubeydullah yoluyla İbrahim'b. Süveyd'in şöyle dediği geçmektedir:
Aikame bize öğle namazını beş rekat kıldırdı. Selam verince, (namazdaki) cemaat:
Ya Eba Şîbil! Namazı beş rekat kıldırdın'dediler. Aikame:
Hayır! Ben (bunu) yapmadım' dedi. Cemaat:
Evet! (Yaptın)' dediler.
(Hadisin ravisi İbrahim b. Süveyd der ki:) Çocuk olduğum halde ben de cemaatin tarafında idim. Ben dahi:
Evet! Beş rekat namaz kıldırdın' dedim. Aikame, bana:
Ey şaşı gözlü sende mî bunu söylüyorsun?' dedi. Ben de:
Evet!' cevabını verdim.
Bunun üzerine Aikame kıbleye dönüp iki secde yaptı. Sonra da selam verdi. Daha sonra da şöyle dedi: Abdullah ibn Mes'ud şöyle dedi ki:

Resulullah (s.a.v) bize beş rekat namaz kıldırdı. Namazı bitirince, cemaat kendi arasında kargaşalık çıkardı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Ne oluyor size?' buyurdu. Cemaat:
Ey Allah'ın resulü! Acaba namaza (bir şey mi) ilave edildi' dediler. 'Resulullah (s.a.v) :
Hayır!' diye cevap verdi. Cemaat:
Doğrusu beş rekat namaz kıldırdında...' dediler. Bunun üzerine
Resulullah (s.a.v) kıbleye döndü ve iki secde yaptı. 621[621] Sonra selam verdi. 622[622] Sonra da:
Ben de ancak (ve ancak) sizi gibi bir insanım. Sizin unuttuğunuz gibi ben de unuturum' buyurdu.623[623]
Yine Müslim'in bir rivayetinde, Sizden bîriniz (kaç rekat namaz kıldığını) unuttuğu zaman iki secde yapsın"
ilavesi yer almaktadır. 624[624]
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) bize namaz kıldırdı. Ya fazla kıldırdı yada eksik kıldırdı. (Hadisin ravisi İbrahim der ki: Bu şüphe, benden kaynaklanmaktadır.) Selam verince, ona:
Ey Allah'ın resulü! Namaza bir şey mi ilave edildi?' diye soruldu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Ben de ancak' (ve ancak) sizi gibi bîr insanım. Sizin unuttuğunuz gibi ben de unuturum. Sizden biriniz (kaç rekat namaz kıldığını) unuttuğu zaman oturduğu yerden iki secde yapsın' buyurdu.
Daha sonra Resulullah (s.a.v) (kıbleye) dönüp iki secde yaptı. 625[625]
Ebu Dâvud ve Nesâî, Buhârî ile Müslim'in irtifak ederek rivayet ettikleri (en başta gelen hadisin metnini) rivayet etmişlerdir. 626[626]
Yine Nesâî, Müslim'in rivayet ettiği bir hadisi(n metnini) de rivayet etmıştır. 627[627]
Nesâî'nin buna benzer başka bir rivayetinde, Öğle namazını 628[628] kıldırdı" ifadesi yer almaktadır. 629[629] Tirmizfnin rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) öğle namazını beş (rekat) kıldırdı. Ona:

Namaza (bir şey mi) ilave edildi?' denildi. Bunun Peygamber (s.a.v) selam verdikten sonra iki secde [630][630] yaptı.[631][631]
Tirmizî'nin başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
"Peygamber (s.a.v) konuştuktan sonra sehiv secdesi yaptı. [632][632]
Ebu Dâvud ile Nesâi, Tirmizî'nin ilk rivayeti(ne uygun bir metinle bu hadisi) rivayet etmişlerdir.
60. Ebu Hureyre {r.a)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) ikinci rekattan ayrıldı. Bunun üzerine Zu'I-Yedeyn, Resulullah (s.a.v):
Ey Allah'ın resulü! Namaz kısaltıldı mı, yoksa unuttun mu?' dedi. Resulullah (s.a.v):
Zu'1-Yedeyn doğru mu söylüyor?' buyurdu. İnsanlar:
Evet, doğru söyledi1 dediler.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) kalktı ve son iki rekatı da kıldırdı. Sonra slam verdi. Sonra tekbir alıp secdeye vardı. Her zamanki secdesi kadar yada daha uzun müddet secdede kaldı. Sonra başını kaldırdı.[633][633]
(Hadisin metni, Buhârî'ye aittir.)
Seleme b. Alkame'den gelen rivayette şu ifade yer almaktadır:
Muhammed ibn Sîrîn'e Sehiv secdelerinde teşehhüd var mıdır' diye sordum. O da: - 'Ebu Hureyre hadisinde teşehhüd yoktur' diye cevap verdi.[634][634]
Buhârî'nin diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) öğle yada ikindi namazlarından birini kıldırdı. - (Hadisin ravisi) Muhammed ibn Şîrîn: Zannimm çoğu ikindi namazı olmasıdır' der. - Peygamber (s.a.v) iki rekat kıldırdıktan sonra selam verdi. Ondan sonra mescidin önündeki bir tahta parçasına doğru kalkıp elini onun üzerine koydu. Bu cemaatin içinde; Ebu Bekr ile Ömer de vardı. Bu ikisi, (konu ile ilgili) Peygamber (s.a.v) ile konuşmaktan çekindiler. (Bazı) insanlar hızlı bir şekilde (mescitten) çıkıp (birbirlerine):
Namaz kısaltıldı mı?' diye sordular. (Bu cemaatin içerisinde yine) Peygamber (s.a.v)'in 'Zu'1-Yedeyn [635][635] (iki el sahibi) adını verdiği bir kişi vardı. Bu kişi:

(Ey Allah'ın resulü!) Namaz kısaltıldı mı, yoksa unuttun mu?' dedi. Resululiah (s.a.v):
Unutmadım, (namaz da) kısaltılmadı' buyurdu. Zu'1-Yedeyn:
Evet! Unuttun' dedi.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) (kalkıp) iki rekat (daha) kıldırdı. Sonra selam verdi. Sonra tekbir alıp secdeye vardı. Her zamanki secdesi kadar yada daha uzun müddet secdede kaldı. Sonra başını kaldırıp tekbir aldı. Sonra başım yere koydu. Sonra tekbir alıp yine (ilk) secde de yaptığı kadar yada daha uzun bir müddet secde yaptı. Sonra başını (secdeden) kaldırıp tekbir aldı. 636[636]
Yine buna benzer bir rivayetin içerisinde, Mescidin kıble tararında duran bir hurma kütüğüne doğru gelip kızgın bir tavırla 637[637] ona dayandı" ifadesi yer almaktadır.638[638] Yine bu rivayetin içerisinde şu ifade de yer almaktadır:
Zul-Yedeyn:
Ey Allah'ın resulü! Namaz kısaltıldı mı, yoksa unuttun mu?' dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) sağa ve sola bakıp:
Zu'1-Yedeyn ne diyor?' buyurdu. (Sahabiler:)
Zu'1-Yedeyn doğru söylüyor. Çünkü (dört rekat namaz kıldıracağına) sadece iki (rekat) namaz kıldırdın' dediler.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) iki (rekat) namaz kıldı ve selam verdi. Sonra tekbir alıp secde etti. Sonra yine tekbir alıp (başını secdeden) kaldırdı. Sonra tekbir alıp secdeye gitti. Sonra yine tekbir alıp (başını secdeden) kaldırdı.
(Hadisin ravisi Muhammed ibn Şîrîn) der ki: İmrân b. Husayn'dan haber aldığıma göre, o: '(Peygamber başını secdeden kaldırdıktan sonra) selam verdi'demiştir. 639[639]
Bu hadisifn metnini), Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Buhârî'nin başka bir rivayetinde ise Ebu Hureyre şöyle der:
Peygamber (s.a.v) Öğle namazını iki rekat kıldırdı. Ona: İki rekat kıldırdın' denildi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) iki rekat (daha) namaz kıldırdı. Sonra selam verdi. Sonra iki secde yaptı.640[640]
Peygamber (s.a.v) öğle yada ikindi namazını kıldırıp (ikinci re-katten sonra yanılarak) selam verdi. Bunun üzerine Zu'1-Yedeyn, Peygamber (s.a.v):

Ey Allah'ın resulü! Namaz kısaltıldı mı?' dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), sahabilerine:
Zu'1-Yedeyn'İn söylediği şey doğru mu?' diye sordu. Onlarda:
Evet' diye cevap verdiler.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) son iki rekatı da kıldırdı. Sonra (yanılmadan dolayı) iki secde yapü.
Sa'd ibn İbrahim der ki: Ben, Urve ibnu'z-Zübeyr'i gördüm. O, akşam namazını iki rekat kıldırdı ve (yanılmadan dolayı) iki secde yaptı. Ve: 'Ben, Peygamber (s.a.v)'in (yanılmadan dolayı namazın sonunda iki secde) yaptığını böyle gördüm1 dedi. [641][641]
Müslim'in ravisi şöyle der:
Ebu Hureyre'yi şöyle derken işittim:
Resulullah (s.a.v) bize ikindi namazını kıldırıp ikinci rekatte(n sonra yanılarak) selam verdi. Bunun üzerine Zu'1-Yedeyn, ayağa kalkıp:
Ey Allah'ın resulü! Namaz kısaltıldı mı, yoksa unuttun mu?1 dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Bunların hiçbiri olmadı' buyurdu. ZuYedeyn: Hayır, Ey Allah'ın resulü! Bunlardan biri muhakkak oldu' dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), cemaate dönüp:
Zu'1-Yedeyn doğru mu söylüyor?' buyurdu. Cemaat:
Evet, Ey Allah'ın resulü!' dediler.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) namazdan kalan mikdan tamamladı. Selam verdi. Daha sonra da oturduğu yerden iki secde [642][642] yapü.[643][643]
Yine Müslim'in başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) bize öğle namazım iki rekat kıldırıp (yan il arak) selam verdi. Bunun üzerine Süleym oğullarından birisi gelip ona:
Ey Allah'ın resulü! Namaz kısaltıldı mı, yoksa unuttun mu?' demiş ve hadisi rivayet etmiş. [644][644]
Ebu Davud'un rivayetinde ise Ebu Hureyre şöyle der:
Resulullah (s.a.v) bize iki aşiyy'den, öğle veya ikindi namazlarından birini kıldırdı. İkinci rekaü kıldırırken (yanılıp) selam verdi. Sonra mescidin Ön tarafında bulunan tahtanın yanında durup ellerini birbiri üstüne gelecek şekilde o tahtanın üzerine koydu. Yüzünde hiddet (belirtileri) görülüyordu. Bu sırada "namaz kısaldı, namaz kısaldı" diyerek aceleyle mescitten çıkanlar oldu. Cemaatin içerisinde Ebu

Bekr ile Ömer de vardı. Fakat bu ikisi, (konu ile ilgili) Resulullah (s.a.v)'e bir şey söylemekten çekindiler. Bu esnada Resulullah (s,a.v)'in "Zu'1-Yedeyn" adını verdiği bir adam kalkıp:
Ey Allah'ın resulü! Unuttun mu, (yoksa) namaz kısaltıldı mı?1 dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Unutmadım, (namaz da) kısaltılmadı' buyurdu. Zu'1-Yedeyn:
Evet! Unuttun' dedi.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), cemaate dönüp:
Zu'1-Yedeyn doğru mu söylüyor? buyurdu. Cemaat:
Evet' diye işarette bulundular.[645][645]
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) yerine dönüp kalan iki rekatı kıldırdı. Sonra selam verdi. Tekbir aldı, her zamanki secdesi kadar yada ondan daha uzun secde yapıp başını (secde yerinden) kaldırdı. Tekrar tekbir aldı, normal secdesi kadar yada ondan daha uzunca bir secde daha yaptı. Sonra (başını secde yerinden) kaldırdı ve takbir aldı. (Hadisin ravisi Eyyûb) der ki: Muhammed'e: '(Peygamber) yanılmada selam verdi mi?' denildi. O da: 'Bunu, Ebu Hureyre'nin söylediğini hatırlamıyorum, fakat İmran b. Husayn'ın "Sonra selam verdi" dediğini haber aldım' dedi. [646][646]
Ebu Dâvud bununla ilgili olarak şöyle der:
Hammâd'm (bundan önceki) hadisi daha tamdır. (Hadisin ravisi Mâlik önceki hadisteki) Bize" sözünü söylemeden ResuluIlah (s.a.v) namaz kıldırdı" dedi. İşaret ettiler" sözünü İnsanlar: 'Evef dediler" şeklinde ifade etti. (Hadisin ravisi Mâlik rivayetine şöyle devam etti:) Sonra (başını secde yerinden) kaldırdı" (dedi, fakat) Tekbîr aldı. Sonra (sehiv secdesi için) tekbir aldı ve diğer secdeleri kadar veya onlardan daha uzun secde etti ve sonra (başım secde yerinden) kaldırdı" demedi."
(Mâlik'in) hadisi (bu şekilde) tamamlandı. Bundan sonrasını zikretmedi.
Ebu Dâvud (devamla) der ki: Hammâd b. Zeyd dışında hadisin ravi-Ierinden hiçbirisi tekbir aldı" sözü ile İşaret ettiler" sözünü, söylemedi. [647][647]
Ebu Davud'un bu manada başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Ebu Hureyre: "ResuluIlah (s.a.v) bize namaz kıldırdı (diye başlayıp) "İmrân b. Husayn'ın: Sonra selam verdi" dediği bana haber verildi'

cümlesinin sonuna kadar tamamen Hammâd (bir önceki) hadisinin manasını (nakletti).
(Hadisin ravisi Seleme devamla) dedi ki: (Muhammed ibn Sîrîn'e:) Teşehhüd de (zikredildi mi)? dedim. O da: 'Teşehhüd hakkında bir şey işitmedim, fakat bana teşehhüdünde bulunmuş olması daha uygun geliyor' dedi.
(Seleme, Hammâd'ın hadisinde zikredilen) "ResuluIlah ona 'Zu'l-Yedeyn' adını vermişti" ifadesini, "işaret ettiler" ifadesini ve "(Resulullah'ın yüzünde) hiddet (vardı) ifadesini zikretmedi. 648[648]
Yine Ebu Davud'un bu hadisle ilgili başka bir rivayetinde,
Allah kendisine kesin olarak bildirinceye kadar ResuluIlah (s.a.v) sehiv secdelerini yapmadı" ifadesi yer almaktadır.649[649]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Bilahare selam verdikten sonra sehiv secdelerini.650[650] yaptı. 651[651]
Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) sehiv secdelerini yaptı. 652[652]
Tirmizî, Buhârî ile Müslim'in ittifak ederek rivayet ettikleri (birinci rivayeti) nakletmişlerdir. 653[653]
Yine Tirmizî'nin kısa olarak rivayet ettiği diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) sehiv secdesini selamdan sonra yaptı. 654[654]
Nesâî'de, bu hadisi; Buhârî, Müslim ve Ebu Dâvud'da (geçen bazı rivayetlere uygun bir şekilde) rivayet etmiştir.655[655]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v,) Zu'1-Yedeyn günü, selamdan sonra iki secde yaptı. 656[656]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), namazda yanıldığını zannederek selamdan sonra sehiv secdesi yapü.657[657]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), oturduğu halde sehiv secdelerini yaptı. Sonra da selam verdi. 658[658]

Yine Nesâî'nin bir başka rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), selamdan önce ve selamdan sonra hiçbir zaman secde etmedi. 659[659]
61. Abdullah ibn Mâlik ibn Bu hay ne (r.a)tan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), öğle namazının ilk iki rekatından sonra, aralarında (teşehhüd için) oturmadan (direkt üçüncü rekat için) ayağa kalktı. Namazını tamamladığında, iki secde yaptı. Daha sonra bu iki secdenin ardından selam verdi. 660[660]
(Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.) (Buhârî'nin) diğer bir rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), bize namazların birinden iki rekat kıldırdı. Sonra (birinci teşehhüde) oturmadan (üçüncü rekat için) ayağa kalktı. Cemaat de, onunla birlikte ayağa kalktı. Resulullah (s.a.v) namazını tamamladığında, biz selam vermesini beklerken, o, selam vermeden önce (Allahu Ekber diye) tekbir alıp oturduğu halde (yanılmadan dolayı) iki secde yaptı, sonra da selam verdi. 661[661]
Yine Buhârî'nin buna benzer bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), bize namaz kıldırdı. (İlk teşehhüde) oturmadan önce ilk iki rekattan (üçüncü rekat için) ayağa kalktı. Namazına devam etti. Namazını tamamladığında, cemaat, onun selam vermesini beklerken, o, selam vermeden önce tekbir alıp secde yaptı. Sonra başını (secde yerinden) kaldırdı. Sonra tekbir alıp secde yaptı. Sonra başını (secde yerinden) kaldırıp selam verdi. 662[662]
Yine Buhârî'nin başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), öğle namazının (ilk teşehhüdünde) oturması gerekirken (üçüncü rekat için) ayağa kalktı. Namazını tamamlayınca, selam vermeden önce oturduğu yerde her secde için tekbir alıp iki secde yaptı. Cemaat da, Peygamber (s.a.v)'in unuttuğu oturmanın teşehhüdün) yerine onunla birlikte bu iki secdeyi yaptı. 663[663]
Bu hadisi{n metnini), Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Ebu Dâvud'da, (en baştaki hadisin) bir benzerini rivayet etmiştir. Fakat bu rivayetinde "öğle namazı" ifadesini belirtmemiştir. 664[664]
Yine Ebu Dâvud, bu manada başka bir hadis daha rivayet etmiş ve daha sonra da, "Bizden ayakta (kıyamda) iken tahiyyat (duası)

okuyan kimseler vardı" sözünü ilave etmiştir. [665][665]
Tirmizî'nin rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v), öğle namazının (ilk teşehhüdünde) oturması gerekirken (üçüncü rekat için) ayağa kalktı. Namazını tamamlayınca, selam vermeden önce oturduğu yerde her secde için tekbir alıp İki secde yaptı. Cemaat da, Peygamber (s.a.v)'in unuttuğu oturmanın (teşehhüdün) yerine onunla birlikte bu iki secdeyi yaptı. [666][666]
Nesâî, Tirmizî'nin rivayetine (benzeyen bir hadisi) rivayet etmiştir. [667][667] Yine Nesâî'nin bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), namaz kıldırdı. İkinci rekattan sonra oturmak isterken ayağa kalkıp namazına devam etti. Namazın sonuna gelince, selam vermeden önce iki defa secde etti. Sonra da selam verdi. [668][668]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), namaz kıldırdı. İkinci rekatta(n sonra) ayağa kalktı. (Bunun sahabiler, uyarma mahiyetinde ona) tesbihde bulundular. [669][669] (Fakat o) namazına devam etti. Namazı bitirince, selam vermeden önce iki defa secde etti. Sonra da selam verdi. [670][670]

17. Sıcak Yada Soğuk Zamanlarda Elbise Üzerine Secde Yapmanın Caiz Olması

62. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Biz, Peygamber (s.a.v) ile birlikte sıcağın aşın olduğu zamanlarda namaz kılardık, (içimizden) bîrimiz, (aşırı sıcaktan dolayı) yüzünü yere koymaya güç yetiremediğinde, elbisesini (yere) serip onun üzerinde secde ederdi.[671][671]
Nesâî'nin rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Biz, öğlen sıcaklarında Peygamber (s.a.v)'in arkasında namaz kıldığımız zaman, sıcaktan korunmak için elbiselerimizin üstünde secde [672][672] yapardık. [673][673]

18. Her İki Ezan Arasında Bîr Namaz Olması

63. Abdullah ibn Muğaffel (r.a)'tan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

Her iki ezan arasında bir namaz vardır. [674][674] Her iki ezan arasında bir namaz vardır. Üçüncüsünde, 'dileyen kimse için (her iki ezan arasında bir namaz vardır)' buyurdu.[675][675]
Bu hadisi(n metnini) bir topluluk rivayet etmiştir.
Bu ifade; Tirmizî'de bir defa, Ebu Davud'da ise iki defa geçmektedir.

19. Namazdaki "Amin" Sözü

64. Ebu Hurcyrc (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu:
İmam, "Amin" dediği zaman, siz de "Amin" deyiniz. Çünkü kimin "Amin" demesi, meleklerin "Amin" demesi (vakti)ne denk gelirse, o kişinin geçmiş günahları bağışlanır. [676][676]
(Hadisin ravisi) İbn Şihâb dedi ki: "Resulullah (s.a.v)'de "amin" derdi."
Bu hadisi(n metnini), Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. [677][677]
Buhârî'nin rivayetinde Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
(Namazda Kur'an) okuyan kimse, "Amin" dediği zaman siz de "Amin" deyiniz. Çünkü kimin "Amin" demesi, meleklerin "Amin" demesi (vakti)ne denk gelirse, o kişinin geçmiş günahları bağışlanır.[678][678]
Buhârî'nin başka bir rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Sizden birisi (namazda) "Amin" dediği zaman, melekler de gökte "A-min" deseler ve bunların her ikisi(nin söylemiş olduğu bu "Amin" sözü) birbirine denk gelirse, o kimsenin geçmiş günahları bağışlanır.[679][679]

Müslim'de (buna benzer) bir rivayeti nakletmiştir. [680][680]
Yine Buhârî'nin diğer bir rivayetinde.Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
İmam (namazda): Gayri'l-mağdûbi aleyhim vele'd-dâllîn1 dediği zaman, siz de "Amin" deyiniz. Çünkü her kimin Amin" sözü,

meleklerin "Amin" demesi (vakti)ne denk gelirse, o kişinin geçmiş günahları bağışlanır.[681][681]
Müslim'in bir rivayetinde Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
(Namazda Kur'an)"okuyan kimse, Gayril-mağdûbi aleyhim vele'd-dâllîn' dediği zaman, arkasında bulunan kimse de: "Amin" der ve o kimsenin (bu) sözü, gök halkının ("Amin") sözüne denk gelirse, o kimsenin geçmiş günahları bağışlanır.[682][682]
Ebu Dâvud ile Nesâî; birinci, üçüncü ve dördüncü ve Tirmizî'de birinci rivayeti nakletmiştir.

20. Namaz Kılınan Yerde Namazı Bekleme

65. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Sizden biri, namaz, kendisini (namaz kıldığı yerde) alıkoyduğu müddetçe namaza devam etmiş olur. (Çünkü) o kimseyi ailesine dönmekten alıkoyan şey, namazdan başka bir şey değildir. [683][683]
Bu hadisifn metnini,) Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. [684][684]
Buhârî'nin rivayet ettiği hadisin başında, Müslim'in aynı senedle rivayet ettiği hadiste olmayan şu ilave vardır:
Sizden biri, abdestini bozmadıkça, namaz kıldığı yerde [685][685] bulunmakta devam ettiği müddetçe melekler, ona: Allahümme iğflr lehu, Allahümme irhamhu' (Allahım! Ona mağfiret eyle. Allahım! Ona merhamet eyle) diye dua ederler. [686][686]
Daha sonra Buhârî, bu hadisi sonuna kadar rivayet etmiştir.
Yine Buhârî'nin rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Sizden biri, namaz, kendisini (namaz kıldığı yerde) alıkoyduğu müddetçe namaza (devam etmiş) olur. Namazdan ayrılmadığı ve abdestini bozmadıkça, [687][687] melekler, ona: 'AHahümme iğfir lehu Allahümme verhamhu
HAllahım! Ona mağfiret eyle. Allahım! Ve ona merhamet eyle) diye dua ederler. [688][688]
Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Bir kul namazı bekleyerek abdestini bozmadan mescitte bulunduğu müddetçe namaza devam etmiş olur. (Ebu Hureyre, bu hadisi söyleyince,) yabancı bir adam, ona:
Ey Ebu Hureyre! Hades (abdesti bozan şey) nedir?' diye sordu. Ebu Hureyre'de:
Sesli yellenmeyi kast ederek 'sestir' diye cevap verdi. [689][689]
Müslim'in bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Şüphesiz ki sizden birisi, (namaz için) oturduğu yerde bulunduğu müddetçe melekler ona salat getirirler ve abdestini bozmadığı müddetçe de, ona:
Allahümme iğfir lehu, Allahümme irhamhu' (Allahım! Ona mağfiret eyle. Allahım! Ona merhamet eyle) diye dua ederler. Sizden birisi, namaz, kendisini (namaz kıldığı yerde) alıkoyduğu [690][690] müddetçe namazda (sayılır).[691][691] Yine Müslim'in başka bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Kul, namaz kıldığı yerde beklediği müddetçe namaza devam etmiş olur. Melekler, o kişi (yerinden) gidinceye kadar yada abdestini bozuncaya kadar: 'Allahümme iğfir lehu, Allahümme irhamhu' (Allahım! Ona mağfiret eyle. Allahım! Ona merhamet eyle) diye dua ederler.
(Hadisin ravisi, Ebu Hureyre'ye:) 'Abdesti bozan şey nedir? diye sordum. O da: Sessiz ve sesli yellenmektir' diye cevap verdi. [692][692]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Sizden birisi namazı bekleyerek oturduğu müddetçe abdestini bozmadıkça namazda (sayılır). Melekler, ona: Allahümme iğfir lehu, Allahümme
irhamhu' (Allahim! Ona mağfiret eyle. Allahım! Ona merhamet eyle) diye dua ederler. [693][693]
Ebu Dâvud'da (buna benzer bazı hadisleri) nakletmiştir.
Tirmizî'nin rivayetinde ise, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Sizden birisi, namazı (namaz kıldığı yerde) beklemeye devam ettiği müddetçe namaza devam etmiş olur. Sizden birisi abdestini bozmadıkça, mescitte kaldığı müddetçe, melekler, ona: 'Allahümme

iğfir lehu, Allahümme irhamhu' (Allahım! Ona mağfiret eyle. Allahım! Ona merhamet eyle) diye dua ederler. 694[694]

21. "Allahümme Rabbena Lekel-Hamd" Demenin Fazileti

66. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"İmam (namazda rükudan doğrulurken): 'Semiallâhu limen ha mi d eh
(Allah, kendisini hamd eden kimseyi işitir) dediği zaman, siz de: 'Allahümme Rabbena leke'1-hamd" (Allahım! Rabbimiz! Hamd, yalnızca sana mahsustur) deyin. 695[695] Çünkü kimin bu sözü, meleklerin bu sözüne denk gelirse, o kişinin geçmiş günahları bağışlanır. 696[696]

22. Evde Nafile Namazı Kılmanın Müstehab Olması

67. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Namazlarınızın bir kısmını evlerinizi kılın.697[697] Evlerinizi kabirlere çevirmeyin. 698[698]

23. Binek Üzerinde Nafile Namaz Kılmanın Caiz Olması

68. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v) (yolculuk sırasında) binek üzerinde yüzü nereye yönelik olursa olsun (o tarafa doğru) başıyla ima ederek teşbihte bulunurdu (nafile namazını kılardı). (Hadisin ravisine göre;) Abdullah ibn Ömer de, böyle yapardı.699[699]
Bu hadisi(n metnini,) Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Müslim'in rivayetinde, şu ifade yer almaktadır:
"Resulullah (s.a.v) (yolculuk sırasında) binek üzerinde yüzü nereye yönelik olursa olsun (o tarafa doğru) teşbihte bulunurdu (nafile

namazı kılardı). Vitri de onun üzerinde kılardı. [700][700] Yalnız binek üzerinde farz namaz kılmazdı.[701][701]

Buhârî ile Müslim'in, Saîd b. Yesâr'dan şöyle rivayette bulunmuşlardır:

Ben, Abduiah ibn Ömer ile birlikte Mekke yolunda yürüyordum. Sabah olacağından endişe edince, (bineğimden) inip vitir namazını kıldım. Sonra ona yetiştim. Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer, (bana):

Neredeydin?' diye sordu. Ben de;

Sabah olacağından endişe ettim. Bunun üzerine vitir namazını kıldım' diye cevap verdim. Abdullah ibn Ömer;

Resulullah (s.a.v)'de senin için güzel bir örnek yok mu?' dedi. Ben de:

Evet! Vallah dedim. Abdullah ibn Ömer:

Resulullah (s.a.v) vitir namazını deve üzerinde kılardı' dedi.[702][702]

Buhârî'nin bir rivayetinde, Nâfi' derki:

Abdullah ibn Ömer, bineği üzerinde (nafile) namaz kılardı ve vitri
de onun üzerinde kılardı. (Daha sonra da) Peygamber (s.a.v)'in böyle yaptığını haber verirdi.[703][703]

Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Dinar şöyle der:

Abdullah ibn Ömer, yolculuk esnasında bineği üzerinde, bineği hanai arafa yönelirse (o tarafa doğru) ima ederek (nafile) namazın, kılardı tuaha Sonra da) Peygamber (s.a.v)'in böyle yaptığını bildirirdi [704][704]

Yine Buhârî'nin diğer bir rivayetinde, Abdullah ibn Ömer şöyle der:

Peygamber (s.a.v) yolculuk esnasında bineği üzerinde, bineği yönünü hangi tarafa çevirirse (o tarafa doğru) namazını kılardı. Farzlardan başka gece namazını ima ederek kılardı. Vitir namazını da bineği üzerinde kılardı.[705][705]

Müslim'in rivayetinde ise Abdullah ibn Ömer şöyle der:

Ben, Resulullah (s.a.v)'i bir eşek üzerinde Hayber'e [706][706] doğru yönelmiş olduğu halde (nafile) namaz kılarken gördüm. [707][707]

Yine Müslim'in başka bir rivayetinde ise Abdullah ibn Ömer şöyle der:

Peygamber (s.a.v)in bineği, onu nereye döndürürse (o tarafa doğru nafile) namaz kılardı.[708][708]
Yine Müslim'in diğer bir rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v) in devesi, onu hangi tarafa döndürürse nafile namazım (sübha) [709][709] (o tarafa doğru) kılardı.[710][710]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), Mekke'den Medine'ye doğru gelirken, devesi hangi tarafa dönerse o tarafa doğru (nafile) namaz kılardı.
(Abdullah ibn Ömer) der ki: Her nereye dönerseniz dönün Allah'ın vechi oradadır [711][711] ayeti bu konu hakkında nazil oldu. [712][712]
Yine Müslim'in diğer bir rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), bineği hangi tarafa dönerse (o tarafa doğru nafile) namaz kılardı.
(Hadisin ravisi Abdullah ibn Dinar der ki:) Abdulah ibn Ömer'de böyle yapardı. [713][713]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde ise şu ifade almaktadır:
"Resulullah (s.a.v), bineği üzerinde vitir namazını kılardı.[714][714]
Ebu Davud'un bir rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Yalnız binek üzerinde farz namaz kılmazdı.[715][715]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde ise "Hayber" kelimesi yer almaktadır. [716][716]
Tirmizî'nin rivayetinde ise, Saîd b. Yesâr şöyle der:
Bir yolculuk esnasında Abdullah ibn Ömer ile birlikte idim. Derken ondan geri kaldım. (Tekrar ona yetişdiğimde, bana:)
Nerdeydin?' dedi. Ben de:
Vitir namazı kıldım' dedim. Bunun üzerine:
Resulullah (s.a.v)'de senin için güzel bir örnek yok mu? Çünkü ben, Resulullah (s.a.v)'i bineği üzerinde vitir namazı kılarken gördüm' dedi.[717][717]
Yine Tirmizî'nin rivayet ettiği diğer rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) Mekke'den Medine'ye doğru gelirken, bineği hangi tarafa dönerse o tarafa doğru bineğinin üzerinde nafile namaz kılardı.
Daha sonra Abdullah ibn Ömer,

Doğu da batı da Allah'ındır" [718][718] ayetini okudu. Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer:

İşte bu ayet, bu hususta nazil oldu' dedi. [719][719]
Nesâî'nin rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:

Yalnız binek üzerinde farz namaz kılmazdı. [720][720]

Ayrıca Saîd b. Yesâr'a dayanan rivayeti, [721][721] içerisinde Bakara: 2/115 ayeti ile iniş sebebini bildiren rivayeti ve Müslim'in naklettiği rivayeti nakletmiştir. [722][722]

24. Ayakta Yada Oturarak Nafile Namaz Kılmanın Caiz Olması

69. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir: Abdullah b. Şakîk der ki: Aişe'ye:
Peygamber (s.a.v) oturarak hiç namaz kılar mıydı?' diye sordunf: Aişe:
Evet! İnsanlar onu ihtiyarlattıktan sonra (oturarak kıldı)' diye vap verdi. [723][723]
Müslim'in rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Peygamber (s.a.v)'in yaşı ilerleyip (vücudu) ağırlaşınca, çoğunlukla namazım oturarak kılardı.[724][724]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Peygamber fs.a.v), bir çok namazını oturarak kılmadan vefat etmedi.[725][725]
Yine Müslim'in diğer bir rivayetinde ise, Alkame b. Vakkas şöyle der:
Aişe'ye:
Resulullah (s.a.v), oturarak kıldığı iki rekati nasıl yapardı?' diye sordum. O da:
İkisinde de (Kurandan bölümler) okurdu. Rükuya gitmek istediğinde ise ayağa kalkar, sonra da rükuya giderdi.[726][726]
Resulullah (s.a.v) (bazen namazda) oturduğu yerde (Kurandan bölümler) okurdu. Rükuya gitmek istediğinde ise ayağa kalkıp bir insanın kırk ayet okuyabileceği kadar ayakta dururdu.[727][727]

Buhârî ile Müslim, Urve'den şöyle bir rivayette bulunmuşlardır:
Aişe, Urve'ye; Resulullah (s.a.v)'iıı, gece namazını yaşlanıncaya kadar hiçbir vakit oturarak kıldığını görmediğini, (yaşı ilerleyince) oturarak (Kur'an'dan bölümler) okuduğunu, rükuya varmak istediğinde ise ayağa kalkıp otuz ayet yada kırk ayet kadar (Kur'an'dan bölümler) okuyup sonra rükuya vardığını [728][728] haber vermiştir.[729][729]
(Konu ile ilgili Müslim'in) rivayetinde ise, Hz. Aişe şöyle der:
Ben, Resulullah (s.a.v)'i, gece namazlarının hiç birinde oturarak (Kur'an'dan bölümler) okuduğunu görmedim. İhtiyarladığı zaman, oturarak (Kur'an'dan bölümler) okumaya başladı. Hatta okuduğu sureden otuz yada kırk ayet kalınca, ayağa kalkıp onları ayakta okurdu, Sonra da rükuya giderdi.[730][730]
Buhârî'nin bir rivayetinde ise, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v) oturarak namaz kılardı. Oturarak namaz kıldığında, (Kurandan bölümler) okurdu. Okuduğu sureden otuz yada kırk ayet kadar kalınca, ayağa kalkar ve ayaktayken bir o kadar daha ayet okurdu. Sonraya rükuya varırdı. Sonra da secdeye varırdı. Sonra ikinci rekatta da, ilk yaptığı gibi yapardı. Namazını bitirince, bakardı; eğer ben uyanık olursam benimle konuşurdu. Eğer uyumakta isem yan üstü uzanırdı. [731][731]
Ebu Dâvud ile Tirmizî'de bu hadisi rivayet etmiştir.
Yine Tirmizî, Ebu Dâvud ile Nesâî'nin rivayetinde, Abdullah b. Şakîk şöyle der:
Aişe'ye:
Resulullah (s.a.v)'in nafile namazını sordum. O da:
(Bazı) geceleyin uzun uzun ayakta durarak yada uzun uzun oturarak namaz kılardı.[732][732] Ayakta (Kur'an'dan bazı bölümler) okuduğu zaman rüku ve secdesini ayakta yapardı. Oturarak (Kur'an'dan bazı bölümler) okuduğu zaman ise rüku ve secdesini oturduğu yerde yapardı.[733][733]
Yine Nesâî'nin rivayetlerinde "Peygamber (s.a.v)'i bağdaş kurmuş oturarak namaz kılarken gördüm [734][734]"bunun gibi [735][735] Bu hadis

ile ilgili bir hata olduğunu zannetmiyorum [736][736] gibi ifadeler yer almaktadır.

25. Yolculukta Nafile Namaz Kılıp Kılmama Meselesi

70. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Ben, Peygamber (s.a.v) ile birlikte yolculuk ettim. Onun yolculuk sırasında nafile kıldığını görmedim. Zikri yüce olan Allah, "Doğrusu Allah'ın resulünde sizin için güzel bir örnek vardır [737][737] buyurdu.[738][738]
(Lafız, Buhârî'ye aittir.)
Müslim'in, Yezîd ibn Züreyy'den yaptığı rivayet şu şekildedir:
(Hafs der ki:) Bir hastalığa yakalanmıştım. Abdullah ibn Ömer, bana geçmiş olsuna gelmişti. Ona, yolculukta nafile kılınıp kılınmayacağım sordum. Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer:
Ben, Resulullah (s.a.v) ile birlikte bir yolculukta bulundum. Onu nafile kılarken görmedim. [739][739] Eğer ben, nafile kılacak olsaydım, farz namazın tamarnını kılardım. Çünkü yüce Allah, Doğrusu Allah'ın resulünde sizin için güzel bir örnek vardır [740][740] buyurdu. [741][741]
Buhârî'nin, Âsım'dan yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Asım, Abdullah ibn Ömer'in şöyle dediğini işitti: Ben, Resulullah (s.a.v) İle birlikte bir yolculukta bulundum. O, yolculuk sırasında iki rekattan fazla kılmıyordu. Ebu Bekr, Ömer ve Osman ile de birlikte yolculukta bulundum. Onlar da yolculukta nafile kılmıyorlardı. [742][742]
Müslim'in, Asım'dan yaptığı rivayette Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Peygamber (s.a.v) Mina'da yolcu namazı kıldı. Ebu Bekr ile Ömer ve sekiz yada altı yıl Osman'da orada yolcu namazı kıldı.
Hafs der ki: Abdullah ibn Ömer, Mina'da iki rekat namaz kılardı. Sonra yatağına gelirdi. Ben:
Ey amca! Bu iki rekattan sonra iki rekat daha namaz kılsan olmaz mı?' dedim. O da:
Öyle yapsaydım, namazı tamam kılmış olurdum' dedi. [743][743] Yine Müslim'in, Asım'dan yaptığı rivayet şu şekildedir:
Abdullah ibn Ömer ile birlikte Mekke yolunda yolculukta bulundum. Öğle namazını bize iki rekat kıldırdı. Sonra dönüp geldi. Biz de onunla birlikte döndük. Konakladığı yere gelip oturdu. Onunla birlikte

biz de oturduk. Bir ara namaz kıldığı yere bir öz atıp bir takım kimselerin ayakta olduklarını görüp;

Bunlar ne yapıyorlar?' diye sordu. Ben de:

Teşbihte bulunuyorlar (nafile namaz kılıyorlar)' dedim. Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer:

Ben teşbih yapacak olsam, 744[744] mutlaka namazımı tamamlardım. Kardeşimin oğlu! Ben, Resulullah (s.a.v) ile birlikte bir yolculukta bulundum. Allah'ın onun ruhunu alıncaya kadar o (yolculuk sırasında) iki rekattan fazla (nafile) namaz kılmadı. Ebu Bekr İle birlikte yolculukta bulundum. Allah'ın onun ruhunu alıncaya kadar o da (yolculuk sırasında) iki rekattan fazla (nafile) namaz kılmadı. Ömer ile birlikte yolculukta bulundum. Allah'ın onun ruhunu alıncaya kadar o da (yolculuk sırasında) iki rekattan fazla (nafile) namaz kılmadı. Sonra Osman ile birlikte yolculukta bulundum. Allah'ın onun ruhunu alıncaya kadar o da (yolculuk sırasında) iki rekattan fazla (nafile) namaz kılmadı. Çünkü yüce Allah idi 'Doğrusu Allah'ın resulünde sizin için güzel bir örnek vardır.745[745] buyurdu.746[746]

Ebu Davud'un rivayeti, Müslim'in bu rivayetine benzer durumdadır. Tirmizî'nin rivayetinde ise, Abdullah ibn Ömer şöyle der:

Ben; Peygamber (s.a.v), Ebu bekr, Ömer ve Osman ile birlikte yolculukta bulundum. Onlar öğle ve ikindi(nin farzlarını) ikişer rekat olarak kılarlardı. Bundan önce ve sonra bir namaz kılmazlardı.

Abdullah ibn Ömer der ki: Ben (yolculuk sırasında iki rekat olarak kılınan farz namazların) öncesinde ve sonrasında (nafile) namaz kılacak olsam, (iki rekat olarak kıldığım namazları dört rekata) tamamlardım. 747[747]

Nesâî'nin rivayetinde ise, Asım şöyle der:

Abdullah ibn Ömer ile birlikte bir yolculukta bulundum. O, öğle ve ikindi namazlarının farzlarını) ikişer rekat olarak kıldı. Sonra da yaygısına çekildi. Cemaatin teşbih çektiğini (nafile namaz kıldığını) görünce:

Onlar ne yapıyorlar?' diye sordu. Ben de:

Teşbih çekiyorlar (nafile namaz kılıyorlar) dedim. Bunun üzeri ne Abdullah ibn Ömer:

Eğer farz namazdan önce ve sonra namaz kılmam gerekseydi, (iki rekat olarak kıldığım) farz namazı tamamlardım. Resulullah (s.a.v) ile

birlikte bulundum. O, yolculukta olduğu zaman iki rekattan fazla kılmazdı. Ebu Bekr ölünceye kadar böyle yaptı. Ömer ve Osman'da, böyle yaptı dedi. [748][748]

26. Namazda, Namaz Dışı Bir Eylem Bir Yapmak

71. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Sizden birisi namaz kılmaya kalktığı zaman şeytan ona gelip Ç rekat kıldığını bilmeyecek kadar zihnini karıştırır. Birinize böyle bir şey olduğu zaman, oturarak iki defa secde yapsın.[749][749]
(Lafız, Buhârî'ye aittir.)
Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Namaz için nida getirildiği zaman şeytan ezanı işitmemek için dönüp sesli yellenerek kaçar.[750][750] Ezan bitirildiği zaman dönüp geri gelir. Namaz için kamet getirilince, yine dönüp kaçar. Kamet getirme bitirilince yine gelir, (namaz kılan) kişi ile nefsi (kalbi) [751][751] arasına sokulup: "filanca şeyi hatırla, filanca şeyi hatırla" diyerek (namazdan önce insanın) hiç de aklında olmayan şeyleri hatırlatır durur. [752][752]
Sonunda kişi kaç rekat kıldığını bilemez olur. İşte herhangi biriniz; üç rekat mi, yoksa dört rekat mi kıldığını bilemediği zaman oturduğu yerde iki secde [753][753] yapsın.[754][754]
Müslim'in rivayeti ise şu şekildedir:
"Doğrusu namaz için nida getirildiği zaman şeytan dönüp kaçar. (Kaçıp giderken) onun sesli bir yellenmesi olur (deyip) bu hadisin bir benzerini zikretti.[755][755]
Ebu Dâvud ile Tirmizî, ilk (baştaki hadisin metnini) rivayet etmiştir.
Yine Ebu Davud'un bir diğer rivayetinde, Namaz kılan kişi selam vermeden önce otururken..." ilavesi yer almaktadır.[756][756]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Selam vermeden önce iki defa secde yapsın, sonra da selam versin" ifadesi yer almaktadır.[757][757]
Nesâî'nin rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:

Namaz için nida getirildiği zaman şeytan dönüp sesli yellenerek kaçar. Kamet getirme bitirildiği zaman zaman dönüp geri gelir. (Namaz kılan) kişi ile kalbi arasına sokulup (namazdan önce insanın aklına gelmeyen şeyleri ona) hatırlatıp durur. Sonunda kişi kaç rekat kıldığını bilemez olur. İşte sizden birinin başına böyle bir durum gelirse, iki secde yapsın.[758][758]

27. Cemaatle Kılınan Namazın Faziletli Olması

72. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Şüphesiz ki münafıklara en ağır gelen namaz, yatsı ile sabah namazlarıdır. Fakat onlar, sabah İle yatsı namazlarında neler olduğunu bilseler emekleyerek bile olsa kesinlikle bu iki namaza gelirlerdi. İçimden öyle geçti ki; namaz için (kamet getirilmesini) emredeyim de kamet getirilsin, sonra bir adama emredeyim de cemaata namazı kıldırsın. Sonra yanlarında odun demetleri bulunan bazı adamları yanıma alarak namaza gelmeyen o gruba gideyim ve evlerini onların üzerine ateşle yakayım! [759][759]
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [760][760]
Yine benzeri bir rivayetin sonunda, Namaza çıkmayan kimselerin evlerini onların üzerlerine) yakayım" ifadesi yer almaktadır. [761][761]
Buhârî, Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, içimden öyle geçti ki; (bir çok) odun toplanmasını emredeyim. Odunlar toplansın. Sonra namaz için (ezan okunmasını) emredeyim, ezan okunsun. Sonra birine emredeyim de o insanlara imam olsun. Sonra o cemaati bırakayım da namaza gelmeyen erkeklerin üzerine gidip evlerini onlann üzerlerine yakayım. [762][762] Yine nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, onların herhangi birisi, (burada) semiz etli bir kemik parçası yada iki tane güzel paça bulunacağını bilseydi, muhakkak yatsı namazına gelip [763][763] hazır bulunurdu. [764][764]
Yine Buhârî'nin bir rivayetinde, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

İçimden öyle geçti ki; namaz için (kamet getirilmesini) emredeyim, kamet getirilsin. Sonra (namaz için kamet getirildiğine) şahit olduğu halde namaza gelmeyen topluluğun üzerine gidip evlerini onlann üzerlerine yakayım.[765][765]
Müslim'in rivayetinde, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Resulullah (s.a.v), bir namazda bazı kimseleri görememişti. Bunun üzerine şöyle buyurmuştu:
İçimden öyle geçti ki; bir adama cemaata namaz kıldırmasını emredeyim. Sonra o cemaata gelmeyen bazı adamlara gideyim. [766][766] Onlar hakkında emir vereyim de odun demetleriyle evlerini onlann üzerlerine yaksınlar. Bunlardan biri, yağlı bir kemik bulacağını bilseydi, ona (yatsı namazına) mutlaka gelirlerdi.[767][767]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
İçimden öyle geçti ki; gençlerime benim için odun demetleri hazırlamalarını emredeyim. Sonra bir adama cemaata namazı kıldırmasını emredeyim. Sonra da bazı evler, içindekilerin üzerlerine yakayım.[768][768]
Ebu Dâvud ile Nesâî, Buhârî'nin ilk (rivayetine benzer bir metni) rivayet etmişlerdir. [769][769]
Yine Müslim ile Ebu Davud'un başka bîr rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
İçimden öyle geçti ki; gençlerime odun demetleri toplamalarını emredeyim. Sonra da özürsüz olarak (cemaata gelmeyip) namazı evlerinde kılanlara gideyim ve evlerimi yakayım.
(Hadisin ravilerinden Yezîd b. Yezîd der ki:) Yezîd ibnu'l-Esamm'a:
Ey Ebu Avf! (Resulullah, bununla;) Cuma namazını mı, yoksa başka bir namazı mı kast etti?' diye sordum. Bunun üzerine Yezîd ibnu'l-Esamm:
Eğer ben, bunu, Ebu Hureyre'yi, Resulullah (s.a.v)'den (böylece) rivayet ederken işitmemişsem kulaklarım sağır olsun. Çünkü Ebu Hu-rey re, bunun; Cuma namazı mı, yoksa başka bir namaz mı olduğunu söylemedi' dedi.[770][770]
Tirmizî'nin kısa olarak rivayet ettiği rivayette, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: içimden öyle geçti ki; gençlerime odun

demetleri toplamalarını emredeyim, namaz için (kamet getirilmesini) emredeyim de kamet getirilsin. Sonra da Sonra (namaz için kamet getirildiğine) şahit olduğu halde namaza gelmeyen topluluğun evlerini onların üzerlerine yakayım.771[771]

28. Namazdaki Rükunların İmamdan Önce Yapılmasının Haram Olması

73. Ebu Hureyre (r.a)!tan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Sizden birisi, başını, imam secdede iken kaldırınca 772[772] Allah'ın, onun başını eşek başına yada suretini eşek suretine çevireceğinden 773[773] korkmaz mı? 774[774]

29. İkindinin Farzından Sonra Nafile Namaz Kılmanın Caiz Olmaması

74. Abdullah İbn Abbâs (r.anhüma)'dan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Kendilerinden razı olunmuş bir çok adamlar, ki, bence onların en razı olunanı, Ömer ibnu'I-Hattâb'tir- Peygamber (s.a.v)'in, sabah namazından sonra güneş işrak edinceye (o vakte gelinceye) kadar (nafile) namaz kılmaktan yasaklamış olduğunu benim yanımda şahadet etmişlerdir. 775[775]

Bir rivayette ise, (Güneş) tulu' edinceye 776[776] (kadar) ve güneş batıncaya kadar ikindi namazından sonra (nafile namaz kılmaktan yasakladı)" ifadesi yer almaktadır. 777[777]
Bu hadisi(n bu şekildeki metnini); Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizî rivayet etmiştir.
Nesâî'nin rivayetinde ise Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Peygamber (s.a.v)'in bir çok sahabilerinden -ki bunlar içerisinde en çok sevdiğim, Ömer'dir Resulullah (s.a.v) in şafaktan sonra güneş doğuncaya kadar, ikindi namazından sonra da güneş batıncaya kadar (nafile) namaz kılmayı yasakladığını 778[778] duydum.779[779]

Yine Nesâî'nin kısa bir şekildeki rivayetinde, Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
"Resulullah (s.a.v) ikindi namazından sonra (nafile) namaz kılmayı yasaklamıştır. 780[780]

30. Namazın Bir Rekatına Yetişen Kimse

75. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Resulullah {s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Kim namazın bir rekatına yetişirse, o namaza yetişmiş 781[781] demektir.782[782]
Bir rivayette ise, Kim imamla birlikte kılınan namazın bir rekatına yetişirse," ifadesi yer almaktadır.783[783]
Başka bir rivayette ise, Namazın tamamına yetişmiş demektir" ifadesi yer almaktadır. 784[784]
Bu hadisifn bu şekildeki metnini); Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Geri kalanlar ise, birinci rivayet (hususunda) Buhârî ile Müslim'in rivayetine katılmışlardır.

31. Sabah Namazı Ve İkindi Namazının Vakti

76. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Kim güneş doğmadan önce sabah namazının bir rekatine yetişirse, (sabah namazına) yetişmiş olur. Kim de güneş batmadan önce ikindi namazının bir rekatine yetişirse (ikindi namazına) yetişmiş 785[785] olur.786[786]
Bu hadisi(n bu şekildeki metnini) bir topluluk rivayet etmiştir.
Buhârî ile Nesâînin rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Sizden birisi güneş batmadan önce ikindi namazından bir secdeye 787[787] yetiştiğinde, namazını tamamlasın. Güneş doğmadan önce sabah namazının bir secdesine yetiştiğinde de namazını tamamlasın. 788[788]

Yalnız Nesâî'nin rivayetinde, ilk secdesine" ifadesi iki defa yer almaktadır.[789][789]

32. Zeval Vaktinden Sonra Namaz Kılmanın Yasaklanması [790][790]

77. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Sıcak şiddetlendiği zaman (öğle) namazı(nı) serinliğe bırakınız. [791][791]

Çünkü sıcağın şiddeti, cehennemin kükremesindendir. [792][792]
Bu hadisifn bu şekildeki metnini), bir topluluk rivayet ermiştir.

33. İkindi Namazının Vakti

78. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"ResuluIlah (s.a.v) ikindi namazını henüz Aişe'nin odasında güneş varken ve gölge Aişe'nin odasından yükselmeden kılardı. [793][793]
Buhârî der ki: Ebu Usâme, bu hadisi, Hişâm yolundan, "Aişe'nin odasının içerisinden" şeklinde rivayet etmiştir. [794][794] Başka bir rivayette ise Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v) ikindi namazım, güneş, Aişe'nin odasından çıkmadan kılardı.[795][795]
Diğer bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v) ikindi namazını, güneş, benim odama vurmakta iken [796][796] kılardı. [797][797]
Bu hadisi(n bu şekildeki metnini), Buhârî iie Müslim rivayet etmiştir. Tirmizî ile Nesâî ise, ilk (baştaki hadisn metnini) rivayet etmişlerdir. Ebu Davud'un rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v) ikindi namazını, güneş, Aişe'nin odasında iken henüz (ışığı) yükselmeden (odadan çıkıp gölge yayılmadan) kılardı.[798][798]

34. Sabah Namazının Vakti

79. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir;
Mümin kadınlar, Resulullah (s.a.v) ile birlikte sabah namazında örtülerine bürünmüş olarak hazır bulunurlardı. Sonra namazı kıldıkları zaman evlerine dönerlerdi. (Fakat daha henüz ortalık) alaca karanlık olduğundan dolayı onları hiç kimse tanımazdı. 799[799]
(Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.)
Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Sonra mü'min kadınlar, evlerine dönerler. (Fakat) Resulullah (s.a.v) (sabah) namazını, alaca karanlıkta kıldırdığı için 800[800] tanınmazlardı.801[801] Bunun bir benzeri rivayet daha var.
Bu hadisi(nu bu şekildeki metnini), bir topluluk rivayet etmiştir. Buhârî'nin diğer rivayeti ise şu şekildedir:
Mü'min kadınlar, (sabah namazını kıldıktan sonra evlerine geri) dönerler.802[802] (Fakat) alaca karanlıktan dolayı tanınmazlardı yada kadınlar birbirlerini tanımazlardı. 803[803]

35. İkindi Namazını Kılmanın Önemi

80. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)Tdan rivayet edilmştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"İkindi namazını kaçıran kimse, sanki ailesini ve malını 804[804] kaybetmiştir. 805[805]
Bu hadisi(n bu şekildeki metnini), bir topluluk rivayet etmiştir.
Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, ifadesi yer almaktadır.806[806]

36. Namazı Uyuyarak Yada Unutarak Geçiren Kimse

81. Ebu Katâde (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Bir gece Peygamber (s.a.v) ile birlikte yolculuk ediyorduk. Topluluktan biri:

Ey Allah'ın resulüf Bizlere bir gece sonu konaklaması yap tirs an dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Uyuya kalıp namazı geçireceğinizden korkarım' buyurdu. Bilâl:
Ben sizleri uyandırırını' dedi.
Bunu üzerine yattılar. Bilal'de arkasını, bindiği deveye dayadı. Derken gözleri kapanıp o da uyuya kaldı. Sonunda Peygamber (s.a.v) güneşin doğmasıyla uyandı. Resulullah (s.a.v):
Ey Bilal! Sözün nerede kaldı?' buyurdu. Bilâl:
Üzerime böyle bir uyku hiç çökmedi' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):

Yüce Allah, ruhlarınızı dilediği zaman kabzeder, dilediği zaman geri gönderir. Ey Bilâl! Kalk, insanlara namaz için ezan oku' buyurdu.
Daha sonra Resulullah (s.a.v) abdest aldı ve güneş yükselip beyaz-laşınca kalktı, kafileye cemaatle namaz kıldırdı. [807][807]
Bu hadisi(n bu şekildeki metnini), Buhârî ile Nesâî rivayet etmiştir. Ebu Davud'un bir rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v) bir yolculukta idi. Birden yoldan ayrıldı. Onunla birlikte ben de aynldım. (Bana:)
Bak bakalım (hiç kimseyi görebiliyor musun)?1 buyurdu. Ben de:
Biz yedi kişi oluncaya kadar, bu bir süvari, bu ikisi iki süvari, bunlar üç süvari ...' dedim. Sabah namazını kast ederek:
Bize namazımızı geçirtmeyiniz1 buyurdu.
Uyuya kaldılar. Ancak güneşin hararetiyle uyanabildiler. Uyanır uyanmaz hemen kalktılar ve birazcık yürüdüler. Biraz sonra konaklayıp abdest aldılar. Bilal ezan okudu. Önce sabah namazının iki rekat (sünnet)ini, sonra da farzını kılıp [808][808] (hayvanlarına) bindiler. Sahabiler, birbirlerine:
(Uyua kaldığımız için namazı kaçırdığımızdan dolayı) namazımızda kusur yaptık1 dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Uyuya kalmaktan dolayı kusur yoktur. Kusur, ancak uyamkken-dir. Biriniz namazı unutursa, hatırladığı zaman kılsın. Ertesi gün de ise (o namazı) vaktinde kılsın [809][809] buyurdu.[810][810]
Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayetinde, şu ifade yer almaktadır:
(Ebu Katâde;) 'Resulullah (s.a.v), emirler ordusunu [811][811] gönderdi' deyip (daha sonra) şu olayı anlattı:
Bizi ancak doğmakta olan güneş uyandırdı. Namazımız (geçti) diye korkuyla kalktık. Resulullah (s.a.v), güneş yükselinceye kadar:
Yavaş olun, acele etmeyin' buyurdu. (Güneş yükselince,) Resulullah (s.a.v):
Sizden, sabah namazının (sünnet olan) iki rekatini devamlı kılmakta olanlar (şimdi de) kılsın' buyurdu.
Bunun üzerine önceden (sünnet olan) iki rekati kılmayı itiyad eden de etmeyen de kalkıp kıldı. Sonra Resulullah (s.a.v), namaz için ezan okunmasını emretti. Ezan okundu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), kalkıp bize (sabah) namazını(n farzını) kıldırdı. Namaz bitince:
Dikkat ediniz! Allah'a hamd ederiz ki, biz, bizi namazdan alıkoyan dünya işlerinden bir şeyde değildik. Fakat ruhlarımız, Allah'ın elinde (olduğu için uyuya kaldık). Allah, ruhlarımızı, dilediği zaman geri gönderir. Sizden her kim, yarının sabah namazına vaktinde yetişirse, onunla birlikte onun gibisini (bugün vaktinde kılamadığı sabah namazını) kaza etsin' buyurdu.[812][812]
Yine Ebu Dâvud, Tirmizî ile Nesâî'nin rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Sahabiler, Peygamber (s.a.v)'e; (uyuya kaldıkları için) namazı kaçirdık-lannı söylediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Uyuya kalmaktan dolayı namazı kaçırmada bir kusur yoktur. Kusur ancak diğer namaz vakti girinceye kadar namazı kılmayan kimsede vardır. [813][813] Buna göre kim uyuya kalma işini yaparsa uyandığı zaman o namazı kılsın' buyurdu. [814][814]
Tirmizî ile Nesâî'nin rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Kusur, ancak uyamkkendir. Sizden birisi, namazı unuttuğu yada uyuya kaldığı zaman, hatırladığı zaman o namazı kılsın.[815][815]

37. Geçmiş Namazın Kazası

82. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resululiah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Kim bir namazı (kılmayı) unutursa, onu hatırladığı zaman kılsın O namaz için bundan başka bir kefaret yoktur.
(Hadisin ravisi) Katâde, 'Beni zikretmek için namazı dosdoğru kıl [816][816] ayetini okudu. [817][817]
(Hadisin Iafeı, Buhârî'ye aittir.)
Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Sizden birisi uyuya kaldığından yada gaflet (e dalıp unuttuğun) dan dolayı namaz kılmadığında, onu hatırladığı zaman kılsın. [818][818] Çünkü Allah, 'Beni zikretmek için namazı dosdoğru kıl [819][819]

buyurmaktadır. 820[820]
Tirmizî ile Nesâfnin rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Kim bir namazı (kılmayı) unutursa, hatırladığı zaman onu kılsın.821[821]
Nesâî'nin bir başka rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Resululiah (s.a.v)'e:
Bir kimse uyuya kalıp veya gafletinden dolayı namaz kılmayan kimsenin durumu (ne olacak)?' diye soruldu. Resululiah (s.a.v):
O namazın kefareti, onu hatırladığında kılmaktır' diye cevap verdi. 822[822]
Ebu Dâvud ise, ilk (baştaki hadisin metnine uygun bir şekilde bu hadisi) rivayet etmiştir.

38. Cemaatin İmama Uyması

83. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v), bir attan düşüp vücudunun sağ tarafı zedelenmişti. Bunun üzerine biz, ziyaret için onuna yanma girdik. Derken namaz vakti geldi. Peygamber (s.a.v), bize oturarak namaz kıldırdı. Biz de arkasında oturarak namazı kıldık. Namazı bitirince:
İmam ancak kendisine uyulmak için (imam olmuş)tur. O tekbir alığı zaman sizde tekbir alın. Secde ettiği zaman siz de secde edin. (Başını secdeden) kaldırdığında siz de kaldırın. İmam, 'Semiallahu limen hamideh1 (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitir) dediği zaman siz de, 'Rabbena ve Ieke'1-hamd1 (Rabbimiz! Hamd yalnızca sanadır) deyin. İmam oturarak namaz kıldığında sîz de toptan oturarak namaz kılın' buyurdu. 823[823]
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.)
(Hadisin) ravilerinden birisi (bu hadisi rivayet edip daha sonra da), İmam ayakta kıldığı zaman siz de ayakta kılın" cümlesini ilave etmiştir.824[824]
Bu hadisifn bu şekildeki metnini), Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.825[825] Humeydî der ki: "Diğer rivayetlerin manalan birbirine yakındır." Yine Humeydî şu ilaveyi yapmıştır: "'İmam oturarak namaz kıldığında siz de oturarak kılın' sözü; Peygamber (s.a.v)'in eski bir hastalığı sırasında olmuştu. Ölümüne doğru hastalığında İse yine oturarak namaz kıldırdı. İnsanlar, onun arkasında ayakta namaz kıldılar. Peygamber (s.a.v), onlara oturmayı emretmedi. Dolayısıyla Peygamber (s.a.v)'in sonuncu uygulamasını alırız. 826[826]
Bu hadisi; Ebu Dâvud, Tirmizî ve Nesâî rivayet etmiştir. Yine Nesâî, bu hadisi kısa olarak şöyle rivayet etmiştir:
Resulullah (s.a.v) bir defasında attan sağ tarafı üzerine düşmüştü. 827[827] Bunun üzerine sahabiler, Resulullah (s.a.v)'i geçmiş olsuna geldiler. Namaz vakti olmuştu. Resulullah (s.a.v), namazı kıldırmayı bitirince:
İmam kendisine uyulmak İçin (imam olmuş)tur. Rükuya vardığı zaman siz de rükuya varın. (Başını rüku d an) kaldırdığında siz de kaldırın. Secde ettiği zaman siz de secde edin. İmam, 'Semiallahu limen hamideh' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitir) dediği zaman siz de, 'Rabbena leke'1-hamd' (Rabbimiz! Hamd yalnızca sanadır) deyin' buyurdu. 828[828]

39. Namazda Teşehhüd Okuma

84. Abdullah ibn Mes'ud (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), bana, teşehhüdü, 829[829] Kurandan bir sure öğretir gibi öğretti: "et-Tahiyyâtu lillâhi ve's-Salavâtu ve't-Tayyibâtu es-Selâmu aleyke eyyuhe'n-Nebiyyu ve Rahmetullâhi ve Berakâtuhu es-Selâmu aleynâ ve alâ i badi İlâhi's-sâlihîn eşhedu enlâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resûluhu' (Bütün tehiyyeler, salavât ve tayyibât Allah'adır. Selam sana ey Peygamber! Allah'ın rahmet ve bereketleri de senin üzerine olsun. Selam, bizim ve Allah'ın salih kullan üzerine olsun. Ben, Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederim. Ben, Muhammed'in; Allah'ın kulu ve resulü olduğuna da şahadet ederim) 830[830]
(Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.)

Bir rivayette ise Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Sizden birisi namazda oturduğu zaman: 'et-Tahiyyâtu lillâhi desin (deyip) hadisi zikretti. 831[831]
Ayrıca ibâdillâhis-sâlihîn" (Selam, Allah'ın salih kullan üzerine olsun) sözü ile ilgili olarak; Çünkü sizler bu sözü söylediğiniz zaman muhakkak Allah'ın gökteki ve yerdeki her bir salih kuluna selam vermiş olursunuz" ilavesi var.832[832]
Başka bir rivayette ise, Bundan sonra (na-mazda) dilediğini istemekte 833[833] serbesttir" ifadesi yer almaktadır.834[834]
Bu hadis(ler)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Nesâî ise birinci rivayeti nakletmiştir. Yalnız Nesâî'nin bu rivayetinde, ifadesi yerine sözü yer almaktadır.835[835]
Yine Nesâî ile Tirmizî'nin rivayetinde ise, Abdullah ibn Mes'ud şöyle der:
Resulullah (s.a.v), bize, ikinci rekatta(n sonra) oturduğumuzda: et-Tahiyyâtu dememizi 836[836] öğretti. 837[837]
Ebu Davud'un rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
"Biz Resulullah (s.a.v) ile birlikte namazda oturduğumuzda, -Selâmu alâllâhi kable ibâdihi' (Selam, kullarından önce Allah'ın üzerine olsun), es-Selâmu alâ fulân ve838[838] (Selam, filan ve filanın üzerine olsun) derdik. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Selam, Allah'adır' demeyin. Çünkü Allah ('in bizzat kendisi) Selâm'dır. 839[839] Sizden birisi, (teşehhüd için) oturduğu zaman: et-Tahiyyâtu 840[840] lillâhi ve's-Salavâtu 841[841] ve't-Tayyibâtu 842[842] es-Selâmu aleyke eyyuhe'n-Nebiyyu ve Rahmetullâhi ve Berakâtuhu es-Selâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn' (Bütün tehiyyeler, salavât ve tayyibât Allah'adır. Selam sana ey Peygamber! Allah'ın rahmet ve bereketleri de senin üzerine olsun. Selam, bizim ve Allah'ın salih kulları üzerine olsun. Ben, Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederim. Ben, Muhammed'in; Allah'ın kulu ve resulü olduğuna da şahadet ederim) desin.
Sizden birisi 'ibâdillâhi's-sâlihîn (Allah'ın saiih kulları üzerine selam olsun) sözünü söylerse, yerdeki ve gökteki yada yer ve gök arasındaki bir salih kula isabet etmiştir. (Sonra da)
'Eşhedu enlâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resûluhu' (desin) buyurdu.
Resulullah {sözüne devamla):
(Bunu okuyan kimse daha) sonra beğendiği herhangi bir duayı seçip onu okusun' buyurdu.843[843]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, şu ifade yer almaktadır:
Biz namazda (teşehhüd için) oturduğumuzda ne diyeceğimizi bilmezdik. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v)'e de, (bizim bilmediğimiz) öğretilmişti."
(Daha sonra hadisin ravisi Temîm, önceki hadisi) buna benzer bir sekide rivayet etti. 844[844]
Şerik der ki: Önceki hadisin bir benzerini (Abdullah ibn Mes'uddan) rivayet edip (sonra da) şöyle der:
ResuluIlah (s.a.v), bize bazı sözler öğretiyordu. Fakat onları, teşehhüdü öğrettiği gibi (düzenli) öğretmiyordu. Bu sözler şunlardır:
Allahım! Bizim kalplerimizi(n arasını) birleştir. Aramızdaki problemleri düzelt ve bize kurtuluş yollarını göster. Bizi (küfrün) karanlık-lar(ın)dan aydınlığ(ın)a çıkar ve büyük günahların görüneninden ve görünmeyeninden uzaklaştır. Bize, kulaklarımızda, gözlerimizde, kalbimizde eşlerimize ve çocukalrımızda bol hayr ver. Tevbelerimizi kabul eyle! Çünkü Sen, tevb eleri kabul edensin, merhametlisin. Bizi; nimetlerine şiikı edenlerden, onları itiraf edenlerden, razı olanlardan eyle! Ve bize nimetlerini tamamla!' 845[845]
Başka bir rivayette ise, Alkame şöyle der:
ResuluIlah (s.a.v), Abdullah ibn Mesudun elinden tutup mazda (okunacak) teşehhüdü öğretti.
(Hadisin ravisi) A'meş'in rivayetindeki duanın aynısını zikretti. (Söz konusu olan A'meş, hadisine ilave olarak, ResuluIlah veya Abdullah ibn Mes'ud şöyle dedi:)
Bunu (^teşehhüdü) söylediğin veya tamamladığın zaman, namazını tamamladın (demektir). (Bundan sonra) istersen kalk, istersen otur.846[846]
Nesâî'nin rvayetinde ise Abdullah ibn Mes'ud şöyle der:

Biz, (her) iki rekati(n sonunda); Rabimizi tekbîr, tahnıîd ve tes-bîhden başka diyecek bir şey bilmiyorduk. Fakat Muhammed (s.a.v), bize, hayrın başlangıç ve bitimini (bütün hayrları) öğretip her iki re-katta(n sonra) oturduğunuzda:

et-Tahiyyâtu lillâhi ve's-Salavâtu ve't-Tayyibâtu [847][847] es-Selâmu aleyke eyyuhe'n-Nebiyyu ve Rahmetullâhİ ve Berakâtuhu es-Selâmu aleynâ ve alâ ibâdîllâhi's-sâlihîn, Eşhedu enlâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resûluhu1 (Bütün tehiyyeler, salavât ve tayyibât Allah'adır. Selam sana ey Peygamber! Allah'ın rahmet ve bereketleri de senin üzerine olsun. Selam, bizim ve Allah'ın saîih kullan üzerine olsun. Ben, Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederim. Ben, Muhammed'in; Allah'ın kulu ve resulü olduğuna da şahadet ederim) deyin buyurdu. [848][848]

Nesâî'nin başka bir rivayetinde ise, Abdullah ibn Mes'ud şöyle der:

ResuluIlah (s.a.v), bize; namazdaki teşehhüdü ve ihtiyaç anındaki teşehhüdü de öğretti. Namazdaki teşehhüd şöyledir:

et-Tahiyyâtu lillâhi ve's-Salavâtu ve't-Tayyibâtu es-Selâmu aleyke eyyuhe'n-Nebiyyu ve Rahmetullâhİ ve Berakâtuhu es-Selâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn, Eşhedu enlâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resûluhu1 (Bütün tehiyyeler, salavât ve tayyibât

Allah'adır. Selam sana ey Peygamber! Allah'ın rahmet ve bereketleri de senin üzerine olsun. Selam, bizim ve Allah'ın salih kullan üzerine olsun. Ben, Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederim. Ben, Muhammed'in; Allah'ın kulu ve resulü olduğuna da şahadet ederim) [849][849]

Yine Nesâî'nin diğer bir rivayetinde, Abdullah ibn Mes'ud şöyle der:

Biz, Resulullah s.a.v ile beraberdik. Hiçbir şey bilmiyorduk. Resulullah (s.a.v), bize, namazdaki her oturuşta:

et-Tahivyâtu Hllâhi ve's-Salavâtu ve't-Tayyibâtu es-Selâmu aley-ke eyyuhe'n-Nebiyyu ve Rahmetullâhi ve Berakâtuhu es-Selâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn, Eşhedu enlâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resûluhu' (Bütün tehiyyeler, salavât ve tay-yibât Allah'adır. Selam sana ey Peygamber! Allah'ın rahmet ve bereketleri de senin üzerine olsun. Selam, bizim ve Allah'ın salih kulları üzerine olsun. Ben, Allah'tan başka İlah olmadığına şahadet ederim. Ben, Muhammed'in; Allah'ın kulu ve resulü olduğuna da şahadet ederim) deyin buyurdu. [850][850]

Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Mes'ud şöyle der:

Namaz kılarken ne okuyacağımızı bilmiyorduk. Resulullah (s.a.v), bize, 'cevâmiu'l-kelim1 (=Az söz ile çok manayı ifade eden edebî vecizeler) öğretip bize:

et-Tahivyâtu lillâhl ve's-Salavâtu ve't-Tayyibâtu es-Selâmu aley-îıe evyuhe'n-Nebiyyu ve Rahmetullâhi ve Berakâtuhu es-Selâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn, Eşhedu enlâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resûluhu' (Bütün tehiyyeler, salavât ve tay-yibât Allah'adır. Selam sana ey Peygamber! Allah'ın rahmet ve bereketleri de senin üzerine olsun. Selam, bizim ve Allah'ın salih kullan üzerine olsun. Ben, Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederim. Ben, Muhammed'in; Allah'ın kulu ve resulü olduğuna da şahadet ederim) deyin buyurdu. [851][851]

Yine Nesâî'nin bir diğer rivayetinde, Abdullah ibn Mes'ud şöyle der:

Biz, Resulullah (s.a.v) ile birlikte namaz kıldığımız zaman: 'es-Selâmu alâllâh' (Selam, Allah'ın üzerine olsun), es-Selâmu alâ Cibril' (Selam, Cebrail'in üzerine olsun), 'es-Selâmu alâ Mîkâîl' (Selam, Mikail'in üzerine olsun) derdik. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):

es-Selâmu alâllâh' (Selam, Allah'ın üzerine olsun) demeyin. Çünkü Allahfın bizzat kendisi) Selâmdır. Fakat:

et-Tahivyâtu Hllâhi ve's-Salavâtu ve't-Tayyibâtu es-Selâmu aleyke eyyuhen-Nebiyyu ve Rahmetullâhi ve Berakâtuhu es-Selâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn, Eşhedu enlâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resûluhu1 (Bütün tehiyyeler, salavât ve tay-yibât Allah'adır. Selam sana ey Peygamber! Allah'ın rahmet ve bereketleri de senin üzerine olsun. Selam, bizim ve Allah'ın salih kullan üzerine olsun. Ben,

Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederim. Ben, Muhammed'in; Allah'ın kulu ve resulü olduğuna da şahadet ederim) deyin buyurdu.[852][852]

Yine Nesâî'nin bir başka rivayetinde, Abdullah ibn Mes'ud şöyle der:

Biz, Resululah (s.a.v) ile birlikte namazda (teşehhüd için) oturduğumuz zaman: es-Selâmu alallâhi min ibâdihi' (Kullarmın selamı, Allah'ın üzerine olsun), 'es-Selâmu ala filan filan' (Selam, filan ve filan kimsenin üzerine olsun) derdik. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

es-Selâmu alallâh' (Selam, Allah'ın üzerine olsun) demeyin. Çünkü AHah('ın bizzat kendisi) Selâmdır. Fakat sizden birisi (teşehhüd için) oturduğu zaman şöyle desin:
et-Tahiyyâtu lillâhi ve's-Salavâtu ve't-Tayyibâtu es-Selâmu aley-ke eyyuhe'n-Nebiyyu ve Rahmetullâhi ve Berakâtuhu es-Selâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihtn' (Bütün tehiyyeler, salavât ve tayyibât Allah'adır. Selam sana ey Peygamber! Allah'ın rahmet ve bereketleri de senin üzerine olsun).
Çünkü siz, ibâdillâhi's-sâlihîn' (Selam, Allah'ın salih kulları üzerine olsun) dediğiniz zaman, yerdeki ve gökteki bütün salih kullara dua etmiş olursunuz.
Eşhedu enlâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve resûluhu' (Ben, Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet ederim. Ben, Muhammed'in; Allah'ın kulu ve resulü olduğuna da şahadet ederim) (deyin).
(Bunu okuyan kimse daha) sonra beğendiği herhangi bir duayı seçip onu okusun. [853][853]

40. Peygamber (S.A.V)'E Salevat Getirmenin Şekli

85. İbn Ebi Leylâ'dan rivayet edilmiştir:
Bana, Ka'b b. Ucre (r.a) rastlamıştı. (Bana) şöyle dedi:
Sana bir hediye takdim edeyim mi? (Bir defasında) Resulullah (s.a.v) yanımıza çıkıp gelmişti. (Ona:)
(Ey Allah'ın Resulü!) Sana nasıl 'Selâm [854][854] vereceğimizi öğrendik. Fakat sana nasıl 'Salât [855][855] okuyacağı (m ızı bilmiyoru) dedik.[856][856] Resulullah (s.a.v)'de:
Allahım! Muhammed'e ve Onun aile halkına, [857][857] İbrahim'e salat buyurduğun gibi salat eyle! Şüphesiz ki Sen, Hamîd ve Mecîdsin. Allahım! Muhammed'e ve Onun aile halkına, İbrahim'e İhsan eylediğin bereket gibi bereket ihsan eyle! Çünkü Sen, Hamîd ve Mecîdsin' deyin buyurdu.[858][858]
Bu, Buhârî ile Müslim'in rivayetidir.
Tirmizî, Ebu Dâvud ile Nesâî İse hediye" kelimesini zikretme-misler, bunların rivayet ettikleri hadisin baş kısmı, Ka'b b. Ucre dedi ki: Ey Allah'ın resulü!. dedik" şeklinde ve son kısmı ise İbrahim'e ihsan eylediğin bereket gibi bereket ihsan eyle! Çünkü Sen, Hamîd ve cîdsin" biçimindedir. [859][859]
Nesâtnin bir rivayetinde hediye" kelimesi yer almaktadır.[860][860]

41. Yedi Organ Üzerine Secde Etme

86. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)dan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v): Yedi organ; alın, iki avuç, dizler ile ayaklar üzerine secde etmekle ve saç(lar) ile elbise(ler)i toplamamakla emr-olunduk. [861][861] (Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.)
Bir rivayet de ise, Peygamber (s.a.v): Secde etmekle em rol unduk ifadesi yer almaktadır.[862][862]
Yine hadis ravilerinden birisi (bu hadisi bu şekilde) rivayet etmiştir.
Başka bir ravinin rivayetin de secde etmekleemrolundum [863][863] ifadesi yer almaktadır.[864][864] Yine bu ravilerden birisinin rivayetin de, yedi kemik [865][865] üzerine" ifadesi yer almaktadır. [866][866]
Başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v): Ben yedi kemik üzerine, eliyle burnuna işaret ederek (yüz eller, dizler, ayakların uçlan üzerine secde etmekle ve elbise ile saç(lar)ı toplamamakla emroİundum.
Yine diğer bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v), yedi (şey) üzerine secde etmekle emrolundu. Saç-ları ile elbiseflerini) toplamakla (da) yasaklandı.
Ebu Davud'un bir rivayetinde, emrofundum" ifadesi yer almaktadır.
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamberiniz, yedi organ üzerine secde etmekle ve saç ile elbiseflerini) toplamamakla emrolundu.
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde herhangi bir ilave olmaksızın, Yedi organ üzerine secde etmekle" ifadesi yer almaktadır.
Tirmizî ile Nesâî ise, bu hadisi, (en başta rivayet edilen hadise göre değil de) Buhârî ile Müslim'in son rivayetine (uygun bir şekilde) rivayet etmişlerdir.

42. "Salatu'l-Vusta" (Orta Namaz) İle, İkindi Namazının11 Kast Edilmesi

87. Hz. Ali (r.a)'dan rivayet edilmiştir:

"Peygamber (s.a.v) Ahzab günü (bir rivayete göre ise: Hendek -savaşının yapıldığıgün) 867[867] şöyle buyurdu:
Bizi, ta güneş batıncaya kadar orta namazdan nasıl alı koy dul arsa, Allah'da onların kabirlerini ve evlerini ateşle 868[868] doldursun. 869[869]

Bir rivayette ise, Bizi, orta namazdan, 870[870] (yani) ikindi namazından alıkoydular" ifadesi yer almaktadır.

Sonra Bir başka rivayette ise, yatsıyı kıldırdı" ilavesi yer almaktadır.871[871]
Bu; Buhârî, Müslim ile Tirmizî'nin (naklettiği) rivayetlerdir. Ebu Dâvud İle Nesâfnin rivayetleri ise bunlara in rivayetleri ise bunlara benzerdir.

43. Secdede İtidal Üzere Bulunma

88. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Reulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Secdede itidal üzere bulunun. 872[872] Sizden birisi, (secdede iken) köpeğin yayması (gibi) kollarını yaymasın.873[873]
Bu hadisi(n bu şekildeki metnini); Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizî ile Nesâî rivayet etmiştir.
Buhârî'nin başka bir rivayetinde şu ilave vardır:
"(Namaz kılarken sıkışıp) tükürdüğü zaman, önüne ve sağ tarafına tükürmesin. Çünkü namaz kılan kimse, Rabbi ile münacaat etmektedir.874[874]

44. Namaz Hususunda Orta Yolu Tutmak

89. Aişe (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v)in bir hasırı vardı. Onu geceleyin kendisine hücre yapıp (-yada etrafına işaretler koyup) içinde namaz kılardı. Gün-düzleyin ise onu (yere) yayıp üzerinde otururdu. Derken cemaat Peygamber (s.a.v)'in (arkasında) toplanıp onun namazına uymaya başladılar. Ta ki (böylece) çoğaldılar. (Namazı bitirip) döndü ve şöyle buyurdu:
Ey cemaat! Güç yetirebileceğiniz amellere bakm. Çünkü siz usanmadıkça Allah usanmaz. Allah katında amellerin en sevimlisi, az da olsa devamlı yapılanıdır. 875[875]
Bir rivayette, şu ilave vardır:

Muhammed'in ev halkı, bir amel işledikleri zaman, artık ona devam ederler. 876[876]
Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v)'e:
Allah katında amellerin en sevimlisi hangisidir?' diye soruldu. Resulullah (s.a.v)'de:

Az da olsa devamlı olanıdır 877[877] buyurdu.878[878]

Bir rivayette ise, O Güç yetirebileceğiniz amelleri yapın" ilavesi yer almaktadır. 879[879]
Bir rivayette ise Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Doğru yolu tutun. (İbadetleriniz ve amelleriniz hususunda) aşırı gitmeyin. Şunu iyi bilin ki; sizden birisini, kendi ameli cennete girdiremeyecektir. Amellerin Allah'a en sevimli olanı, az da olsa devamlı olanıdır. 880[880]

Başka bir rivayette ise, şu ilave vardır:
(İnsanları, ameller üzerine sevabla) müjdeleyip sevdir)in. Şu muhakkak ki, hiçbir kimseyi kendi ameli cennete girdi re m ez' buyurdu. Sahabiler:
Ey Allah'ın resulü! Seni de mi (kendi amelin cennete girdiremez)' diye sordular. Resulullah (s.a.v):

Evet beni de! Ancak Allah, beni, bir mağfiret ve bir rahmetle bürüyüp korumuştur' buyurdu. 881[881]
Bunlar, Buhârî ile Müslim'in naklettikleri rivayetlerdir. Buhârî'nin rivayetinde, Hz. Aişe der ki:

Resulullah (s.a.v)'in en çok sevdiği amel, sahibinin üzerinde (sürekli olarak) devam ettiği ameldir. 882[882]

Müslim'in rivayetinde ise Hz. Aişe şöyle der:
Allah katında amellerin en sevimlisi, az da olsa devamlı olanıdır."
(Hadisin ravisi) der ki: Aişe bir ameli işlediği zaman onu devamlı yapardı.[883][883]
Tirmizî'nin rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v)'e en çok sevdiği amel, az da olsa devamlı olanıdır. [884][884] Yine Tirmizî'nin başka bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır: da:
Aişe ile Ümmü Seleme'ye:
Resulullah (s.a.v)'e en sevimli olan şey nedir?' diye soruldu. Onlar
Az da olsa devamlı olan (amel)' dediler.[885][885]
Ebu Davud'un rivayetinde ise Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Güç yetirebileceğiniz ameler)i yapın. Çünkü siz usanmadikça Allah maz. Allah katında amellerin en sevimlisi, az da olsa devamlı yapıla.[886][886]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde ise Alkame şöyle der:
Aişe'ye:
Resulullah (s.a.v)'in ibadet ediş şekli nasıldı? Günlerinden birine tahsis ettiği bir şey olur muydu?' diye sordum. O da:
Hayır! Onun ameli, devamlıydı. Resulullah (s.a.v)'in güç yetire-bildiği bir şeye hanginiz güç yetirebilir ki!1 diye cevap verdi.[887][887]
Nesâî'nin rivayetinde ise Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'in bir hasırı vardı. Gündüzleyin onu yayardı. Geceleyin ise onu hücre yapıp (=yada etrafına işaretler koyup) içinde namaz kılardı. Cemaat, Resulullah (s.a.v)'in hasır üzerinde namaz kıldığını öğrenince, Resulullah (s.a.v) ile birlikte namaz kılmaya başladılar. Resulullah (s.a.v) ile onların arasında o hasır vardı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Güç yetirebileceğiniz amel(ler)i yapın. (Çünkü siz usanmadıkça şanı yüce olan Allah usanmaz. Şam yüce olan Allah katında amellerin en sevimlisi, az da olsa devamlı yapılanıdır' buyurdu.[888][888]
Daha sonra Resululiah (s.a.v) o hasır üzerinde namaz kılmayı terk etti. Şanı yüce olan Allah, onun ruhunu alıncaya kadar bir daha o hasırın üzerinde (namaz kılmaya) dönmedi. Resululiah (s.a.v) bir şey yaptığında onu devamlı yapardı.[889][889]

45. Bir Tek Elbise İçerisinde Namaz Kılmaya Ruhsat Verilmesi

90. Ömer b. Ebi Seleme (r.a)'dan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v), bir elbise içerisinde, i kî ucunu çapraz bağlamış olarak namaz kılardı. [890][890] (Birinci rivayet) Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır;
Ömer b. Ebi Seleme, Peygamber (s.a.v)'i, Ümmü Seleme'nin evinde, bîr elbise içerisinde, iki ucunu omuzlarının üzerine atmış vaziyette namaz
kılarken görmüştü.[891][891] (İkinci rivayet)
Başka bîr rivayette İse, Ömer b. Ebi Seleme der ki:
Peygamber (s.a.v)'i, Ümmü Seleme'nin evinde, bir tek elbiseye8" sarınmış olarak, iki ucunu da omuzlannın üzerine koymuş olarak namaz kılarken gördüm. [892][892] (Üçüncü rivayet)
Bir diğer rivayette, "bürünmüş olarak" ifadesi yer almaktadır.[893][893]
Bir başka rivayette ise, bağlamış olarak" ifadesi yer almaktadır.[894][894]
Bir rivayette ise, omuzlan üzerine" ilavesi vardır. [895][895]
Bu rivayetleri, Buhârî ile Müslim nakletmiştir.
Tirmizî, bu hadisin ikinci şeklini; Nesâî'de birinci şeklini; Ebu Dâvud'da üçüncü şeklini rivayet etmiştir.

46. (Temiz Olan) Bir Şey Üzerinde Namaz Kılınması

91. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:

Enes'in ninesi Müleyke, kendi yaptığı bir yemeğe Resulü I lalı (s.a.v)'i davet etmişti. 896[896] Resulullah (s.a.v)'de (davete icabet edip) o yemekten yemişti. Sonra da:

Haydi kalkın! Size namaz kıldırayım 897[897] buyurdu.
Enes der ki: Bunun üzerine ben, kalkıp çok kullanılmaktan kararmış bir hasın(mızı getirmeye) gittim. (Yumuşaması için) o hasırın üzerine biraz su serptim. 898[898] Daha sonra Resulullah (s.a.v), o hasırın üzerinde namaza durdu. Yetim 899[899] ile ben de, Resulullah (s.a.v) in arkasında saf tuttuk. Yaşlı kadın da 900[900] arkamıza durdu. (Böylece) Resulullah (s.a.v), bize iki rekat namaz kıldırdı.901[901] Sonra çekip gitti. 902[902]
Bu hadisi{n bu şekildeki metnini), Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Müslim'in bir rivayeti de şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v), Enes ile annesine yada teyzesine 903[903] namaz kıldırmıştı. Enes der ki: Resulullah (s.a.v), beni sağ tarafına ve kadını da arkamıza durdurmuştu.904[904]
Müslim'in başka bir rivayetin de, Enes şöyle der:
"Resulullah (s.a.v), ahlak yönünden insanları en güzeliydi. O, bizim evde bulunduğu sırada bazen namaz (vakti) girerdi. Hemen altındaki yaygının temizlenmesini emrederdi. Bunun üzerine yaygı süpürülürdü. Sonra da (yumuşaması için hasınn üzerine biraz) su serpildi. Daha sonra ResuluUah (s.a.v) imam olurdu. Biz de onun arkasında dururduk. Bunun üzerine bize namaz kıldırırdı.

Enes'lerin yaygısı, hurma yaprağındandı.905[905]
Ebu Dâvud, Tirmizî ile Nesâî, birinci rivayeti nakletmiştir.
Ebu Davud'un başka bir rivayetinde ise Enes şöyle der:
Peygamber (s.a.v), (bazen) Ümmü Süleym'i ziyaret ederdi. Bazen (bu ziyaret esnasında) namaz (vakti) girerdi. Peygamber (s.a.v), bize ait ve üzerine biraz su serpilmiş hasırdan ibaret olan bir yaygı üzerinde namaz(mı) kılardı.906[906]
Nesâî'nin başka bir rivayetinde Enes şöyle der:
"Ümmü Süleym, ResuluUah (s.a.v)'den; evine gelip namaz kılmasını ve namaz kıldığı yeri de namazgah edineceğini söyledi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), Ümmü Süleym'in evine geldi. Ümmü Süleym, hemen hasın getirdi. (Yumuşaması için) hasırın üzerine biraz su serpti. ResuluUah (s.a.v). hasır üzerinde namaz kıldı. Onlar da, ResuluUah (s.a.v) ile birlikte namaz İddilar.907[907]

47. Yolcuların Namazı Ve Namazlarını Kısaltmaları

91. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:

"Peygamber (s.a.v) ile birlikte Medine'den Mekke'ye (doğru yola) çıktık. 908[908] Medine'ye döndüğümüz zamana kadar bize, (akşam namazından başka namazları hep) ikişer rekat kıldırdı.

Enes'e: 'Mekke'de biraz kaldınız mı?' diye soruldu. O da: 'Orada on (gün) kaldık' diye cevap verdi.909[909]
Buharı ile Müslim'in kısa bir şekilde naklettikleri rivayet de, şu ifade yer almaktadır:

"Peygamber (s.a.v) ile birlikte on gün kaldık. Namazı(mızı da) 910[910] kısalttık. 911[911]

48. Hususuyla Ve Rükusuyla Namazı Tamamlamanın Vacip Olması

93. Ebu Hurcyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:

"Resulullah (s.a.v), mescide girmişti. Onun arkasından bir kişi 912[912] (de mescide) girip namaz kılmıştı. Sonra da Resulullah (s.a.v)'e selam verdi. Resulullah (s.a.v)'de onun selamını alıp (ona):
Dön de namazını (yeniden) kıl. Çünkü sen namazını kılmadın' buyurdu. O kişi dönüp evvelce kıldığı gibi namazı tekrar kıldı. Sonra Peygamber (s.a.v)'e gelip selam verdi. Resulullah (s.a.v):
Dön de namazını (yeniden) kıl. Çünkü sen namaz kılmadın' buyurdu ve bunu üç defa tekrarladı. Nihayet o kişi:
Seni hak (din) ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, ben, bundan daha iyisini becereniiyorıım. Bana (namaz kılmanın doğrusunu) öğret' dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):

Namaza kalktığın zaman tekbir al. Sonra kolayına geldiği kadar Kuran oku. Sonra rüku et ve (organların) yattşıncaya kadar rüku d a kal. Sonra (başını rükudan) kaldırıp iyice doğrul. Sonra secdeye varıp (organların) yatışın caya kadar secde et. Sonra (başını secde yerinden) kaldır ve (organların) yatışıncaya kadar otur ve bunu bütün namazlarında (böyle) yap' buyurdu.[913][913]
Buna benzer bir rivayet daha olup bu rivayetin içerisinde, "Ve aleykesselâmu, (deyip daha sonra) dön" ifadesi yer almaktadır [914][914]
Yine buna benzer bir rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Namaza kalktığın zaman güzelce bir şekilde abdest al. Sonra kıbleye dönüp tekbir al. Sonra da kolayına geldiği kadar Kuran oku..[915][915]
Başka bir rivayette ise şu ifave yer almaktadır:
(Organların) yatışıncaya kadar otur. Sonra secdeye varıp (organların) yatışıncaya kadar secde et. Sonra (başını secde yerinden) kaldır ve (organların) yatışı ne aya kadar otur. Bunu bütün namazlarında (Ule) yap.[916][916]
Ebu Davud'un bir rivayetinde ise şu ilave yer almaktadır:
"Bunu (böyle) yaptığın zaman namazın tamamdır. Bundan tiğin şey kadar namazından eksiltmiş olursun.[917][917]

49. Hazarda İki Namazı Birden Kılma

94. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v) Medine'de akşam ile yatsı namazını (n fanfan nı birleştirerek) yedi (rekat) olarak ve öğle ile ikindi namazını da (birleştirerek) sekiz (rekat) olarak kıldı."
Eyyûb: 'Acaba bunu yağmurlu bir gecede kıldı?' diye sordu. Abdullah ibn Abbâs:
Umulur ki' diye cevap verdi.[918][918] (Birinci rivayet) Bir rivayette, Abdullah ibn Abbâs şöyle der;
Resulullah (s.a.v) ile birlikte iki namazı bir arada kılmak suretiyle sekiz (rekat olarak) ve (yine) iki namazı bir arada kılmak suretiyle yedi (rekat olarak) namaz kıldım.
Amr der ki: (Ebu Şa'sâa'ya:)
Ey Ebu Şa'sâa! Zannederim, öğleyi te'hir ve ikindiyi ise acele kıldı. Akşam namazını te'hir ve yatsı namazını da acele kıldı dedi. Ebu Şa'sâa:
Ben de bunu (öyle) zannediyorum1 dedi. [919][919] (İkinci rivayet)
Müslim'in bir rivayetinde, Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Resulullah (s.a.v), hiçbir korku ve yolculuk hali yokken, [920][920] öğle namazı ile ikindi namazını bir arada ve akşam namazı ile yatsı namazını (n farzlarını birleştirerek) bir arada kıldı. [921][921]
Yine Müslim'in bir rivayetinde, şu ilave vardır:
(Hadisin ravisi) Ebu'z-Zubeyr der ki: '(Ravi) Saîd b. Cübeyr Acaba Resulullah (s.a.v), bunu niçin (böyle) yaptı?' diye sordum. Saîd (b. Cü-beyr)'de şöyle dedi:
Ben de, (bu meseleyi) senin sorduğun gibi Abdullah ibn Abbâs'a sordum.' Oda:
Resulullah (s.a.v), ümmetinden hiçbir kimseyi meşakkate sokmamak istedi' diye cevap verdi.[922][922]
Yine Müslim'in buna benzer başka bir rivayeti daha var. Bu rivayette, Abdullah ibn Abbâs'ın, Hiçbir korku ve yağmur hali.[923][923] yokken" ifadesi yer almaktadır.[924][924]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde, Abdullah b. Şakîk el-Ukaylî der ki:
Bir gün Abdullah ibn Abbâs, ikindiden sonra bize hutbe verdi. Bu hutbe ta güneş kaybolup yıldızlar görününceye kadar devam etti. Halk: 'Namaza namaza ....' demeye başladı. Derken yanına Temîm oğullarından fütursuz ve sözünü esirgemeyen bir adam gelip:
Namaza namaza ....' dedi. Bunun üzerine Abdullah ibn Abbâs:
Annesiz kalasıca! Bana sünneti mi öğretiyorsun?' dedi. Sonra da:
Ben, Resulullah (s.a.v)in öğle namazı ile ikindi namazını ve akşam ile de yatsı namazım (n farzlarını birleştirerek) bir arada kıldığım gördüm' dedi.
Abdullah b. Şakîk: '(Abdullah ibn Abbâs'ın) bu sözünden kalbime bir şüphe düştü. Hemen Ebu Hureyre'ye gidip ona (Resulullah'ın öğle namazı ile ikindi namazını ve akşam ile de yatsı namazını

birleştirerek bir arada kılıp kılmadığını) sordum.O, Abdullah ibn Abbâs'ın (bu) sözünü doğruladı dedi.[925][925]
Yine Müslim'in diğer rivayetinde, Abdullah b. Şakîk el-Ukaylî der ki:
Bir adam, Abdullah ibn Abbâs'a:
Namaz(ı kıl)' dedi. Abdullah ibn Abbâs sustu. Sonra (yine ona):
Namaz(ı kıl)' dedi. Abdullah ibn Abbâs (yine) sustu. Sonra (yine ona):
Namaz(ı kıl)1 dedi. Abdullah ibn Abbâs (yine) sustu. Sonra (bu sözü söyleyen adama);
Annesiz kalasıca! Namaz (kılmay)ı, bize mi öğreteceksin? Biz, Resulullah (s.a.v) döneminde iki namazı (birleştirerek) bir arada kı-liyor-duk' diye cevap verdi.[926][926]
Ebu Dâvud, Tirmizî ve Nesâî; Müslim'in 49 (705) nolu hadisine benzer bir şekilde rivayette bulunmuşlardır.[927][927]
Yine Ebu Davud'un, Yatsı (namazı)" ile ilgili kısma kadar rivayet ettiği hadis, muttefekun aleyhtendir.[928][928]
Yine Ebu Davud'un, başka bir rivayetinde, Hiçbir yağmur hali yokken..." ilavesi yer almaktadır.[929][929]
Yine Ebu Davud'un, Hiçbir yolculuk hali yokken" ifadesine kadar rivayet ettiği başka bir rivayeti, Müslim'in bir rivayetine benzemektedir.[930][930]
Yine Ebu Dâvud, şu rivayeti de ilave etmiştir:
(Hadisin ravisi) Ebu'z-Zübeyr, bu hadisi rivayet edip (sonra da) şöyle dedi:
(Bu olay,) Tebük seferine [931][931] çıktığımızda oldu.[932][932]
Nesâî, ikinci rivayeti nakletmiştir. Bu hadis, muttefekun aleyhtendir. Bu hadisin lafzı şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) ile Medine'de sekiz (rekat olarak) bir arada ve yedi (rekat olarak) bir arada kıldım. Öğle namazını te'hir etti, ikindi namazını ta'ci! etti, akşam namazını te'hir etti ve yatsı namazını da ta'cil etti. [933][933]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti, ziyadesiz bir şekilde Müslim'in bir rivayetine benzemektedir. [934][934]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Abdullah ibn Abbâs, Basra'da, (meşgul olduğu bir günde) öğle ile ikindi namazını ve akşam ile yatsı namazını (birleştirerek) bir arada kıldı. Aralarında başka bir namaz kılmadı.
Abdullah ibn Abbâs, Medine'de, Resulullah (s.a.v) ile birlikte öğle namazı ile ikindi namazını sekiz (rekat olarak) bir arada kıldığını ve ikisi arasında başka bir namaz kılmadığını söyledi. [935][935]

50. Namaz Kılarken Uyuklayan Kimse

95. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Sizden birisi namaz kılarken uyuklarsa, uykusu dağılıncaya kadar uyuyuversin. Çünkü uyuklayarak namaz kılacak olursa, belki istiğfar edeyim derken, kendine söver. [936][936] (Birinci rivayet)
Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Sizden birisi, namaz kılarken uyuklarsa, (uykulu vaziyette namaz kılmayı) bıraksın. [937][937] Çünkü (uykulu bir vaziyette kıldığı namaz sırasında) farkında olmadan kendine beddua [938][938] edebilir. [939][939] (İkinci rivayet)
Nesâî, ikinci rivayeti nakletmiştir. Geri kalanlar ise, ilk rivayeti nakletmişlerdir.

51. (Namaz Kılarken İmamın Bir Yanılgısı Üzerine) Erkeklerin "Subhânallah" Demesi Ve Kadınların İse "El Çırpması"

96. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"(Namazda imam yanıldığında) teşbih (subhânallah' demek) erkekler [940][940] içindir. El çırpmak ise [941][941] kadınlar içindir.[942][942]
Tirmizî der ki: Hz. Ali şöyle dedi:

Peygamber (s.a.v) namaz kılarken ondan izin istediğim zaman, subhânallah derdi.[943][943]
Nesâî'de, bu hadisi, rivayet etmiştir. [944][944]

52. Vitir Namazının Vakti

97. Aîşe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v) gecenin her vaktinde; başında, ortasında ve sonunda vitir namazı kılmıştır. Onun vitir namazı kılma (vakti), seherde son bulmuştur.[945][945]
Bu hadisifn bu şekildeki metnini); Buhârî, Müslim ile Nesâî rivayet etmiştir.
Buhârî'nin rivayet ettiği hadisin lafzı şu şekildedir:
"Resulullah (s.a.v), her gece vitir (namazı) kılmıştır. Onun vitir namazını kılma (vakti), seherde son bulmuştur.[946][946]
Tirmizî'nin rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Vefatı yaklaştığında Resulullah (s.a.v)'in vitir namazını kılma (vakti), [947][947] seherde son bulmuştur.[948][948]
Ebu Davud'un rivayetinde, (hadisin ravisi Mesrûk) der ki:
Aişe'ye:
Resulullah (s.a.v), vitri hangi vakitte kılardı?1 diye sordum. O da: ye sordum.
Gecenin başında, ortasında ve sonunda kılardı. Bunların hepsini yaptı. Ama vefatına doğru (vitir namazını) seher (vaktin)e kadar geciktirirdi'dedi. [949][949]
Tirmizî'nin rivayetinde ise, (hadisin ravisi Abdullah b. Ebi Kays) der ki:
Aişe'ye:
Resulullah (s.a.u)in, vitir namazı nasıldı; vitir namazım, gecenin başında mı kılardı, yoksa sonunda mı kılardı?' diye sordum. Aişe:
Bunların hepsini de yapmıştır. Vitir namazını, bazen gecenin başında kılardı, bazen de gecenin sonunda kılardı' diye cevap verdi. Bunun üzerine ben:
Allah'a hamd olsun ki, şeriat işinde (bize) genişlik (kolaylık) kılmıştır!1 dedim. Sonra, (Aişe'ye):
Resulullah (s.a.v)'in, (vitir namazındaki) kıraati nasıldı; gizli mi, yoksa açıktan mı okurdu?' diye sordum. Aişe:
Bunların hepsini de yapardı. Bazen gizli okurdu, bazen de açıktan okurdu!' diye cevap verdi. Ben:
Allah'a hamd olsun ki, şeriat işinde (bize) genişlik (kolaylık) kılmıştır!' dedim. Sonra, (Aişe'ye tekrar):
Cünüplük halinde ne yapardı; uyumadan önce mi yıkanırdı, yoksa yıkanmadan önce mi uyurdu?' diye sordum. Aişe:
Bunların hepsini de yapardı. Bazen yıkanıp sonra uyur, bazen de abdest alıp sonra uyurdu' diye cevap verdi. Ben (yine):
Allah'a hamd olsun ki, şeriat işinde (bize) genişlik (kolaylık) kılmıştır!'dedim. [950][950]
Ebu Davud'un lafzı ise şu şekildedir:
(Abdullah b. Ebi Kays der ki:) Aişe'ye, Resulullah (s.a.v)'in vitir namazını (ne vakitte kıldığını) sordum. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Bazen gecenin başında, bazen de sonunda (vitir namazını) kılardı' dedi. Ona:
(Vitir namazı kılarken) kıraati nasıldı? Gizli mi okurdu, yoksa açıktan mı okurdu?' diye sordum. O da:
Bunların hepsini yapardı. Bazen gizli okurdu, bazen de açıktan okurdu. (Cünüb olunca,) bazen gusledip uyurdu. Bazen de abdest alıp uyurdu diye cevap verdi.
Ebu Dâvud der ki: "(Aişe'nin 'Bazen gusledip uyurdu' sözüyle) 'cünüp olunca' (demek istediğini) Kuteybe değil, başkası söylemiştir. [951][951]

53. Sabah Namazının Farzından Önce İki Rekat Sünnet Namazı Kılmanın Müstehab Olması

98. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:

"Peygamber (s.a.v), nafile namazlardan hiçbirinde, sabah namazının (farzından önce) iki rekat (sünneti kılma)da olduğu kadar devamlı değildi.[952][952]
(Birinci rivayet)
Bir rivayette ise, Sabah namazının (farzından önceki) iki rekat (sünnet kılmaya) devam etmede...." ifadesi yer almaktadır.[953][953]
Bir rivayette ise, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), nafile namazlardan hiçbirinde, sabah namazının (farzından önce) iki rekat (sünneti kılma) da olduğu kadar sürat gösterdiğini [954][954] görmedim.[955][955]
Bu hadis(Ierin bu şekildeki metnin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Müslim'in diğer bir rivayetin de, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Sabah namazının iki rekat (sünnet)i, dünyadan ve dünyadaki her şeyden daha hayrhdır. [956][956]
Yine Müslim'in başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), fecrin doğduğu vakitte (kılman) iki rekat (sünnet) hakkında:
Bu iki rekat namaz, bana, bütün dünyadan daha sevimlidir' buyurdu.[957][957]
Ebu Dâvud, birinci rivayeti nakletmiştir. Tirmizî'de, (bu hadisi,) Müslim'in bir rivayetin(e uygun bir şekild)e nakletmiştir.[958][958]
Nesâî ise şu rivayeti nakletmiştir:
Sabah namazınfm farzın)dan önce (kılınan) iki rekat (sünnet) namazı, bütün dünyadan daha hayrlıdır.[959][959]

54. Mescit İçerisine Tükürmenin Yasak Olması

99. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Mescide tükürmek, günahtır. Kefareti ise onu (yere) gömmektir. [960][960]
Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Mescide tükürmek, günahtır.[961][961] Kefareti ise (kişinin) onu (yere) gömmesidir.[962][962]
Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayetinde ise, en-Nuhâa" (bal-gam çıkarma/sümkürme) [963][963] ifadesi yer almaktadır.[964][964]

55. Gecenin Sonunda Dua Etmenin Fazileti

100. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resululiah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Rabbîmiz, her gece, gecenin son üçte biri kaldığında en alt ya inip:
Hani Bana dua eden kimse? Onun duasını kabul edeyim ! Hani Benden istek dileyen? Onun istediğini vereyim! Hani Benden bağışl ma dileyen? Onu bağışlayayım!' buyurur. [965][965]
(Birinci rivayet)
Bu hadisfn bu şekildeki metnin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Müslim'in bir rivayeti şu şekildedir:
Şüphesiz ki Allah, mühlet verir. Gecenin ilk üçte biri [966][966] gittiği vakit en alt semaya inip: [967][967]
Var mı bağışlanma dileyen! Var mı tevbe eyleyen! Var mı isteyen! Var mı dua eden!1 buyurur. (Bu durum,) tan yeri aydınlamncaya kadar (böyle devam eder).[968][968]
Yine Müslim'in başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Gecenin yarısı yada üçte ikisi geçtiği zaman şanı pek yüce olan Allah, en alt semaya inip:
Var mı isteyen? (İstediği şey ona) verilecek! Dua eden var mı? Duası kabul edilecek! Bağışlanma isteyen var mı? Ona mağfiret olunacak! buyurur. (Bu durum,) sabah aydmlamncaya kadar (böyle devam eder). [969][969]
Yine Müslim'in diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Allah, her gece, [970][970] en alt semaya inip:
Melik, Benim! 'Melik, Benim Var mı Bana dua eden? Onun duasını kabul edeyim! Var mı Benden isteyen? İstediğini vereyim! Var mı Benden mağfiret dileyen? Onu affedeyim!1 buyurur. (Bu durum,) tan

yeri ağanneaya kadar (böyle devam eder). 971[971]
Yine Müslim'in buna benzer başka bir rivayeti daha var.
Yine Müslim'in diğer bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:

Daha sonra (yüce Allah): Yoksul ve zalim olmayan (Allah')a, kim ödünç (borç) verecek' buyurur. 972[972]
Yine Müslim'in buna benzer diğer bir rivayeti daha var. Bu rivayetin içerisinde ise şu ifade yer almaktadır:
Sonra şanı pek yüce olan Allah, iki elini yayıp:

Yoksul ve zalim olmayan (Allah)a, kim ödünç (borç) verecek buyurur.973[973]
Ebu Dâvud, birinci rivayeti nakletmiştir. Tirmizî ise, beşinci rivayeti nakletmiştir.

56. Gece Namazında Ve Kıyamında Dua

101. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edişlmiştir:

Peygamber (s.a.v) geceleyin teheccüd namazına 974[974] kalktığı zaman 975[975] (şöyle) derdi:

Allahım! Rabbimiz! Gökleri, yeri ve bunların içindekileri ayakta tutan (Kayyim) 976[976] Sensin. Hamd, Sana mahsustur. Göklerin, yerin ve bunların içindekilerin mülkü Senindir. Hamd, Sana mahsustur. Göklerin, yerin ve bunların içindekilerin nuru 977[977] Sensin. Hamd, Sana mahsustur. Sen haksin. 978[978] Senin va'din haktır. Sana kavuşmak haktır. Senin sözün haktır. Cennet (haktır) ve cehennem de haktır. Peygamberlerin haktır. Muhammed haktır. Kıyamet haktır. Allahım! Yalnız Sana teslim oldum. Ancak Sana iman ettim. Ancak Sana dayandım. Yalnız Sana yöneldim. Ben (Senin düşmanlarına karşı) ancak (Senin verdiğin oüç)le mücadele ettim. 979[979] Ancak Senin hükmüne baş vurdum. 980[980] Benim gerek önceki ve gerekse de sonradan işlediğim günahlarım ile gizli ve aşikar yaptıklarımı 981[981] bağışla. 982[982]

Bir rivayette şu ifade yer almaktadır:

Mukaddim 983[983] olan Sensin, Muahhir 984[984] olan sensin. Senden başka ilah yoktur. Senin dışında bir ilah da yoktur.985[985]
Bir başka rivayette ise şu ifade yer almaktadır:

Allahım! Hamd, Sana mahsustur. Göklerin, yerin ve bunların İçindekilerin rabbi Sensin. 986[986]
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in naklettiği rivayetlerdir.
Tirmizî'nin de buna benzer bir rivayeti var. Fakat bu rivayetin içerisinde, "bunların içindekilerin Peygamberlerin haktır.
Senin sözün haktır Mukaddim olan Sensin, Muahhir olan sensin. Senden başka ilah yoktur. Senin dışında bir ilah da yoktur" ifadeleri olmayıp diğer ifadeler yer almaktadır.987[987]

Ebu Davud'un bir rivayeti, Tirmizî'nin rivayetine benzemektedir. Yalnız (burada) Mülk/melik 988[988] kelimesi yerine Rabb" kelimesi geçmektedir.
Nesâî'nin bir rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Allah Hamd, Sana mahsustur. Göklerin, yerin ve bunların içindekilerin nuru Sensin. Hamd, Sana mahsustur. Gökleri, yeri ve bunların içindekileri ayakta tutan Sensin. Hamd, Sana mahsustur. Göklerin, yerin ve bunların içindekilerin meliki Sensin. Hamd, Sana mahsustur.
Sen haksin. Senin va'din haktır. Cehennem haktır. Kıyamet haktır. Peygamberler hakür. Muhammed haktır. Yalnızca Sana teslim oldum. Ancak Sana dayandım. Ancak Sana iman ettim. Ben (Senin düşmanlarına karşı) ancak (Senin verdiğin güç) mücadele ettim. Ancak Senin hükmüne başvurdum. Benim gerek önceki ve gerekse de sonradan işlediğim günahlarım ile gizli ve aşikar yaptıklarımı bağışla.
Mukaddim olan Sensin, Muahhir olan sensin. Senden başka ilah yoktu" Güç ve kuvvet, ancak Aliyy 989[989] ve Azîm 990[990] olan Allah'a aittir.991[991]

57. Gece Namazının İkişer İkişer Kılınması

102. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Bir kişi ayağa kalkıp:
Ey Allah'ın resulü! Gece namazı nasıl kılınır?' diye sordu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):

(Gece namazı,) ikişer ikişer (kılınır). Sabah (vaktinin gireceğimden korkarsan, bir rekat kıl' buyurdu. 992[992]

Bu hadis(in bu şekildeki metinin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud ile Nesâî rivayet etmiştir.
Tirmizî, bu rivayete Namazının sonunu bir rekat yap" şeklinde bir ilave yapmış, fakat Hz. Peygamber (s.a.v)'e soru soran kimsenin sorusuna yer vermemiştir. 993[993]
Yine Ebu Davud'un ve Nesâî'nin başka bir rivayetinde şu husus yer almaktadır:
Bedevilerden biri, Peygamber (s.a.v)'e; gece namazının (nasıl kılındığını} sordu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), iki parmağıyla şöyle işaret ederek:

(Gece namazı,) ikişer ikişer (kılınır). 994[994] Vitir, gecenin sonunda ise bir rekat (olarak kılınır) 995[995] buyurdu.996[996]
Tirmizî'nin, Ebu Davud'un ve Nesâî'nin bir rivayetinde ise, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Gece ve gündüz 997[997] (kılınan nafile) namazı, ikişer ikişer (kılınır). 998[998]
Tirmizî der ki: "Abdullah ibn Ömer'den gelen bu hadis hakkında görüş ayrılığı olmuştur. Bazıları, bu hadisin merfu olduğunu söylemiştir. Bazıları da mevkuf olduğunu belirtmiştir. Bu konuda gündüz" kelimesi olmaksızın Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: "Gece namazı, ikişer ikişer (kılınır)" şeklinde Abdullah ibn Ömer'den rivayet edilen hadis sahihtir. 999[999]

Nesâî der ki: Bu hadis, yani içerisinde gündüz" kelimesi geçen hadis yanlıştır.1000[1000]

58. Gece Namazı Ve Peygamber (S.A.V)İn Geceleyin Kıldığı Namazların Rekat Sayısı

103. Aişe (r.anhâ)'tan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v), geceleyin, sabah namazının iki rekat (sünnet)i ve (bir de, bir rekat) vitir namazı ile birlikte on üç rekat namaz kılardı.1001[1001]
Bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'in geceleyin (kıldığı) namaz, on rekat idi. Bir sec-yle (rekatla) vitir ve sabah namazının iki rekat (sünnet)ini kılardı. İşte bu şekilde geceleyin kıldığı namazlar on üç rekat 1002[1002] olurdu. 1003[1003] Başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Peygamber (s.a.v), geceleyin on bir rekat namaz kılardı. Şafak doğduğu zaman hafif iki rekat (daha) namaz kılardı. Sonra müezzin gelip ezanı okuyuncaya kadar sağ tarafına yaslanırdı. 1004[1004]
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), (geceleyin) on bir rekat namaz kılardı. İşte bu, onun (geceleyin kıldığı) namazdır. Sizden birisi, başını secde (yerinden) kaldırmadan önce elli ayet okuyacak kadar secde de beklerdi. Sabah namazı-(nın farzi)ndan önce iki rekat (daha) namaz kılardı. Sonra müezzin (sabah) namazı için (ezan okumaya) gelinceye kadar sağ tarafına yaslanırdı.1005[1005]
Bununla ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), geceleyin, bir (rekat) vitir namazı ile birlikte on bir rekat namaz kılardı. Onu bitirdiği zaman müezzin (sabah namazı için el:an okumaya) gelinceye kadar sağ tarafına yaslanırdı. (Müezzinin gelişine müteakiben) hafif iki rekat (daha) namaz kılardı.1006[1006]
Yine başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), yatsı namazını -ki insanlar, bu namaza 'Ateme' derler- bitirdikten sonra sabah namazıfn farzı)na kadar on bir rekat (daha) namaz kılardı. Her iki rekat arasında selam verirdi. Bir rekatta vitir kılardı.1007[1007] Müezzin sabah namazı için (ezan okuyup) sustuğu, sabahın olduğunu iyice anladığı ve {namaz vaktinin geldiğini haber vermek için) müezzin ona geldiği zaman kalkıp hafif iki rekat (daha) namaz kılardı. Sonra müezzin kamet için gelinceye kadar sağ tarafına yaslanırdı.1008[1008]
Yine diğer bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), geceleyin, on üç rekat namaz kılardı. Bunlardan beş (rekat)i ile vitir kılardı. En son iki rekatta oturup selam verinceye kadar bu beş (rekat)in hiç birinde 1009[1009] oturmazdı.1010[1010]
Yine başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:

Resulullah (s.a.v), geceleyin, on üç rekat namaz kılardı. Sonra sabah ezanını işittiğinde, hafif iki rekat namaz kılardı.[1011][1011]
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Ebu Seleme ibn Abdurrahman, Aişe'ye:
Resulullah (s.a.v), Ramazan (ayın)da nasıl namaz kılardı?' diye sordu. Aişe:
Ramazanda ve Ramazan'ın dışında (geceleyin) on bir rekattan fazla (nafile) namaz kılmazdı. (Önce) dört rekat namaz kılardı. Artık bu namazların güzelliğini ve uzunluğunu sorma! Sonra dört rekat (daha) namaz kılardı. Bunların da güzelliğini ve uzunluğunu sorma! Sonra üç rekat (daha) namaz kılardı. Ben;
Ey Allah'ın Resulü! Vitir namazını kılmadan mı uyuyacaksın?' dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Ey Aişe! Gerçekten beni gözlerim uyur, fakat kalbim uyumaz! [1012][1012]
buyurdu. [1013][1013]
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in naklettiği rivayetlerdir. Yine Buhârî'nin bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Peygamber (s.a.v) yatsı namazını kıl(ar)dı. Sonra ayakta sekiz rekat (daha) kıl(ar)dı. İki rekat ta, (sabah olunca) iki ezan [1014][1014] arasında kıl(ar)dı. Bu iki rekatı, hiçbir zaman bırakmazdı. [1015][1015]
Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde, Mesrûk ibnu'1-Ecda' şöyle der:
Yine Aişe'ye; Resulullah (s.a.v)'in geceleyin (kaç rekat nafile) namaz kıldığını sordum. Oda:
Sabah namazının iki rekat (sünneti) dışında yedi, dokuz ve on bir rekat idi1 diye cevap verdi.[1016][1016]
Müslim'in rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), (geceleyin) sabah namazının iki rekat (sünneti) ile birlikte on üç rekat namaz kılardı.[1017][1017]
Yine Müslim'in, Ebu Seleme'den yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Aişe'ye:
Resuluüah (s.a.v)'in (geceleyin kaç rekat) namaz kıldığını sordum. O da:
Resulullah (s.a.v), (geceleyin) on üç rekat namaz kılardı.[1018][1018] (Önce) sekiz rekat kılardı. Sonra (bir rekat) vitir kılardı. Oturmuş olduğu halde iki rekat (daha) kılardı. Rükuya varmak istediğinde ayağa kalkıp (sonra da) ıtika varırdı. Sonra sabah namazıfnın farzından önce), ezan ile kamet arasmdai!: rekat (daha) namaz kılardı.[1019][1019]
Yine Müslim'in buna benzer bir rivayeti daha var. Bu rivayetin içerisi^ şu ifde yer. almaktadır:
Ayakta, içerisinde (bir rekat ta) vitir namazının bulunduğu dokuz rekat namaz kılardı. [1020][1020]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde, Ebu Seleme şöyle der:
Aişe'ye gelip (ona):
Ey anneciğim! Bana, Resulullah (s.a.v)'in (geceleyin kaç rekat) namaz kıldığını haber verir misin?' diye sordum. Bunun üzerine Aişe:
Resulullah (s.a.v)'in, Ramazan'da ve Ramazan'ın dışında geceleyin (İddığı) namazı; on üç rekat idi. Bu on üç rekat namazın içerisinde, sabahna-mazının iki rekat (sünneti de) var1 diye cevap verdi. [1021][1021]
Yine Müslim'in, Ebu Ishâk'tan yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Esved ibn Yezîd'e:
Aişe'nin, kendisine, ResuluUah (s.a.v)'in namazları ile ilgili neler söylediğini' sordum. Aişe:
Resulullah (s.a.v), gecenin başında uyurdu. Sonunu ise ihya ederdi. Sonra ailesi ile ilgili.bir (cinsel ilişki) ihtiyacı olursa, ihtiyacını görüp (akabinde) uyurdu. Birinci ezan vakti olduğunda (yatağından) sıçrardı.
(Ravi: Vallahi, Aişe "kalktı" demedi' der.)
Sonra üzerine su dokunurdu.
(Ravi: 'Vallahi, Aişe "yıkandı" demedi. Fakat ben, onun ne demek istediğini biliyorum' der.)
Eğer cünüp değilse, bir insanın namaz için aldığı abdest gibi abdest alırdı. Sonra da namaz kılardı' demiş. [1022][1022]
Ebu Dâvud, bu rivayetin; birinci, ikinci, dördüncü, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu metnini rivayet etmiştir.
İkinci rivayetinin içerisinde, Sabah namazının iki rekatlik (sünnetini) kılardı" şeklinde ifade yer almaktadır.[1023][1023]

Yine Ebu Davud'un, bu rivayetin birinci şekli ile ilgili rivayeti; Buhârî'nin naklettiği bir rivayete uygun düşmektedir.
Yine Ebu Davud'un, bu rivayetin ikinci şekli ile ilgili rivayeti; Müslim'in bir rivayetine uygun düşmektedir.
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti de şu şekildedir:
ResuluIlah (s.a.v), yatsı namazını bitirdikten sonra sabah oluncaya kadar on bir rekat namaz kılardı. Her iki rekatta bir selam verirdi. Bir rekatta vitir kılardı. Secdede iken başını kaldırmadan önce elli ayet okuyacak kadar beklerdi. Müezzin sabah namazının birinci ezanını [1024][1024] bitirince kalkıp hafif iki rekat namaz kılardı. Sonra da müezzin gelinceye kadar sağ tarafına yaslanırdı. [1025][1025]
Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
ResuluIlah (s.a.v), geceleyin on üç rekat namaz kılardı. Dokuz rekat ta, [1026][1026] vitir kılardı - yada Aişe buna benzer bir şey söyledi [1027][1027] ve oturarak iki rekat (daha) namaz kılardı. Sonra da ezan ile kamet arasında sabah namazının iki rekat (sünnetini) kılardı. [1028][1028]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
ResuluIlah (s.a.v), (geceleyin) dokuz rekat ta, vitir kılardı. (İhtiyarladıktan) sonra yedi rekat vitir kılar oldu. Vitri kıldıktan sonra oturarak iki rekat (daha) namaz kılardı. Bu iki rekatta (oturarak) okur, nikuya varmak istediğinde, ayağa kalkıp rükuya varırdı, sonra da secdeye varırdı.[1029][1029]
Yine Ebu Davud'un Esved ibn Yezîd'den yaptığı başka rivayet ise şu şekildedir:
"Esved ibn Yezîd, Aişe'nin yanına girip ona; ResuluIlah (s.a.v)'in geceleyin (kaç rekat) namaz kıldığını sormuştu. Bunun üzerine Aişe:
Resulullah {s.a.v) geceleyin on üç rekat namaz kılardı. (İhtiyarladıktan) sonra iki rekatı terk etti. On bir rekat kılar oldu. Daha sonra vefat etti. Vefat ettiği sıralarda geceleri dokuz rekat kılmakta idi [1030][1030] ve geceleyin (kıldığı) namazın sonuncusu da vitir olurdu.[1031][1031]
Tirmizî ise bu rivayetin; beşinci, yedinci ve dokuzuncu metnini rivayet etmiştir. Yedinci rivayetin metninde şu ilave yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), (geceleyin sabah namazının farzından önce) müezzin ezan okuduğunda kalkıp hafif iki rekat namaz kılardı.[1032][1032]
Yine Tirmizî'nin başka bir rivayetinde Hz. Aişe şöyle der:
Peygamber (s.a.v), geceleyin, dokuz rekat namaz kılardı.[1033][1033] Yine Tirmizî'nin diğer bir rivayetinde Hz. Aişe şöyle der:
Peygamber (s.a.v), geceleyin, (gece) namazı kılamadığı zaman, (ki bazen) uyku onu namazdan aııkoyar veya (uykulu) gözlerine yenilirdi gündüzleyin on iki rekat (nafile) namaz kılardı.[1034][1034]
Nesâî'de; beşinci, dokuzuncu ve ikinci ile üçüncü rivayeti de Müslim'in iki rivayetine ve (ayrıca bu hadisi) Ebu Davud'un birinci rivayetine (uygun bir şekilde) rivayet etmiştir.
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde Esved b. Yezîd şöyle der:
Aişe'ye; Resulullah (s.a.v)'in (geceleyin kaç rekat) namaz kıldığını sordum. Bunun üzerine Aişe:
Gecenin ilk bölümünde uyurdu. Sonra (ikinci bölümünde) kalkıp namaz kılardı. Sahur vakti geldiğinde, vitri kılardı. Daha sonra da yatağına gelip yatajrdı. Eğer (cinsel ilişki yapmak) ihtiyacı istediğinde, yatağına değil de hanımlarının yanına giderdi. (Üçüncü bölümünde ise) sabah ezanını işittiğinde hemen kalkardı. Cünüp ise guslederdi. Cünüp değilse, abdest alıp namaz (kılmak için mescide) çıkardı' diye cevap verdi.[1035][1035]

59. Küsûf (Güneş Tutulması) Namazı

104. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v) zamanında güneş tutulmuştu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) kalkıp halka namaz kıldırdı. (Ayakta iken) kıraati uzattı. Sonra rükuya vardı. Rükuyu uzattı. Sonra başını (kıyam için rü-kudan) kaldırdı. (Kıyamda iken yine) kıraati uzattı. Bu, ilk kıraattan daha azdı Sonra rükuya vardı. Rükuyu ilk rükudan daha az uzattı. Sonra başını (rükudan) kaldırıp (secdeye varıp) iki secde yatı. Sonra (ikinci rekat için) ayağa kalktı. İkini rekatı da bunun gibi yaptı. (Namazı bitirdikten) sonra ayağa kalkıp:
Güneş ve ay, bir kimsenin ölümü yada hayatı için tutulmazlar. Fakat güneş ve ay, Allah'ın varlığının delillerin d endir. Allah, bunları kullarına gösterir. Güneş ve ayın tutulduklarını gördüğünüz zaman

hemen namaz kılmaya koşun!' buyurdu.[1036][1036]
Yine buna benzer başka bir rivayet daha var. Yalnız bu rivayetin devamı şu şekildedir:
Sonra selam verdi. Güneş açıldı. Halka güneşin ve ayın tutulması ile ilgili bir hutbe irad edip:
Güneş ve ay, Allah'ın varlığının delillleı indendir Hiç bir kimsenin ölümü yada hayatı için tutulmazlar.[1037][1037] Tutulduklarını gördüğünüz zaman hemen namaz kılmaya koşun!' buyurdu.[1038][1038]
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) zamanında güneş tutulmuştu. [1039][1039] Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) mescide çıktı. Halk da onun arkasında saf tuttu.[1040][1040] Sonra (namaz için) tekbir aldı. Resulullah (s.a.v) uzunca bir (zammı) sure okudu. Sonra tekbir al(ıp rükuya var)di. Uzunca bir rüku yaptı. Sonra (rükudan doğrulur-ken): 'Semiallâhu limen hamiden' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti) buyurdu. Ayakta durup secdeye varmadı. (Yine) uzunca bir (zammı sure) okudu. Bu, ilk (okuduğu zammı) sureden daha kısa idi. Sonra tekbir al(ıp rükuya var)dı. Uzunca bir rüku yaptı. Bu, ilk (yaptığı) rükudan daha kısa idi. Sonra (rükudan doğrulurken): 'Semiallâhu limen hami deh. Rabbena vele-ke'1-hamd' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti. Rabbİmİz! Hamd, yalnızca senin içindir) buyurdu. Sonra secdeye vardı. Son rekatta da, bunun (ilk rekattakiler) gibi dedi. {Böylece namazı,) dört rüku ve dört secdeyle tamamlamış oldu. [1041][1041] (Namazdan) ayrılmadan önce güneş açıldı. (Namazı bitirdikten) sonra ayağa kalkıp Allah'a layık olduğu şekliyle övgüde bulundu. Sonra da:
Güneş ve ay, Allah'ın varlığının delillerindendir. Hiç bir kimsenin ölümü yada hayatı için tutulmazlar. Tutulduklarını gördüğünüz zaman hemen namaz kılmaya koşun!' buyurdu.
Kesîr b. Abbâs, Abdullah ibn Abbâs'ın şöyle söylediğini haber vermiştir:
Peygamber (s.a.v), iki rekatlık (Küsûf) namazını, dört rüku ve dört secdeyle kılardı.
Zührî der ki: Urve'ye:
Kardeşin (Abdullah ibnü'z-Zübeyr,) Medine'de güneş tutulduğu gün, (Küsûf namazını, rekat ve kılma yönünden) sabah namazının (farzı) gibi kıldı. İki rekat üzerine (herhangi bir rekatı) ilave etmedi' dedim. Urve:
Evet! Öyle yaptı. Çünkü o, (bu konudaki) Sünneti ıskalamıştır dedi.[1042][1042]
Buhârî der ki: "Küsûf namazında kıraati açıktan okuma ile ilgili bu hadisi, Zührî'den rivayet etme hususunda Süfyan ibn Hüseyin ile Süleyman ibn Kesîr, İbn Nemir'e mutabaat etmişlerdir. [1043][1043]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), Husuf (Ay tutulması) namazı [1044][1044] sırasında kıraati açıktan okudu. Kıraati bitirdiği zaman (Allahu Ekber) diye tekbir alıp rükuya vardı. (Başını) rükudan kaldırdığı zaman 'Semiallâhu limen hamideh. Rabbena veleke'1-hamd' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti. Rabbimiz! Hamd, yalnızca senin içindir) buyurdu.
Sonra Küsûf (güneş tutulması) namazında da kıraate başlayıp (bu namazı,) iki rekat içinde dört rüku ve dört secdeyle (kıldırırdı).
(Hadisin ravisi Velîd der ki:) Evzâî ile bir çoğu; Zührî'den, Urve yoluyla Hz. Aişe (r.anhâ)'nin şöyle dediğini belirtmişlerdir:
"Resulullah (s.a.v) zamanında güneş tutulmuştu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Bi's-salâti câmiaten' (Ceinatle namaza hazır olun) diye nida etmek üzere bir münadi çıkardı. Daha sonra (cemaatin) önüne geçip iki rekt içinde dört rüku ve dört secdeyle (Küsûf) namaz(ını) kıldırdı."
Buhârî der ki: "(Küsûf/güneş tutulması namazında kıraati) açıktan okuma ile ilgili bu hadisi; Zührî'den rivayet etme hususunda Süfyan ibn Hüseyin ile Süleyman ibn Kesîr, İbn Nemîr'e mutabaat etmişlerdir.[1045][1045]
Baş kısmı buna benzer başka bir rivayet daha var. Bu rivayetin devamında şu husus yer almaktadır:
Sonra (rükudan doğrulurken): 'Semiallâhu limen hamideh. Rabbena veleke'1-hamd' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti. Rabbimiz! Hamd, yalnızca senin içindir) buyurdu. Sonra ayağa kalkıp uzunca (bir zammı sure) okudu. Bu, ilk kıraattan daha kısa idî.[1046][1046] Sonra tekbir al(ıp rükuya var)dı. Uzunca bir rüku yaptı. Bu, ilk rükudan daha kısa idi. Sonra (rükudan doğrulurken): 'Semiallâhu limen hamideh. Rabbena veleke'l hamd' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti. Rabbimiz! Hamd, yalnızca senin içindir) buyurdu. Sonra secdeye vardı. (Hadisin ravisi Ebu't-Tâhir: 'Secdeye vardı' ifadesini zikretmedi) Sonra diğer rekatı da, bunun ilk rekattakiler gibi yaptı. (Böylece namazı,) dört rüku ve dört secdeyle

tamamlamış oldu. (Namazdan) ayrılmadan önce güneş açıldı. (Namazı bitirdikten) sonra ayağa kalkıp layık olduğu şekliyle Allah'a övgüde bulundu. Sonra da:
Güneş ve ay, Allah'ın varlığının delillerindendir. Hiç bir kimsenin ölümü yada hayatı için tutulmazlar. Tutulduklarını gördüğünüz zaman hemen namaz kılmaya koşun!' buyurdu."
Yine Resulullah (s.a.v): Allah, (onları) üzerinizden açı(p korkularınız yok olu)ncaya kadar namaz lalın' buyurdu.
Yine Resulullah (s.a.v): 'Bu makamımda, size vaat edilen her şeyi gördüm. 1047[1047] Kendimi, cennetten bir salkım üzüm koparmak isterken gördüm' buyurdu.
"Biraz daha ilerledim. (Bir rivayette hadisin ravisi: 'Ukaddimu' (ilerledim) yerine 'Etekaddemu' fiilini kullanmıştır.) Cehennemin birbirine çarpan dalgalarını gördüm. Bunun üzerine biraz geriledim. Orada, (Kabe için) adanan.develerin yükten ve binmekten azat edilmesi adetini getiren İbn Lühayy 1048[1048] gördüm' buyurdu."
Görüldüğü üzere, (hadisin ravisi) Ebu't-Tâhir'in hadisi; "Hemen namaz kılmaya koşun!" ifadesiyle bitmektedir. O, bundan sonrasını nakletm emiştir. 1049[1049]
Başka bir rivayette ise Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v) zamanında güneş tutulmuştu. Bunun üzerine Resu-luilah (s.a.v) ayağa kalkıp (halka) namaz kıldırdı. Kıyamı gerçekten uzattı. Sonra rükuya vardı. Rükuyu gerçekten uzattı. Sonra başını (rükudan) kaldırdı. Kıyamı gerçekten uzattı. Bu, ilk kıyamdan daha az idi. Sonra rükuya vardı. Rükuyu gerçekten uzattı. Bu, ilk rükudan daha az idi. Sonra secdeye vardı. Sonra Resulullah (s.a.v) (namazdan) ayrıldı. Güneş açıldı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), halka hutbe irad edip Allah'a hamd etti ve övgüde bulundu, (sonra da):
Güneş ve ay, Allah'ın varlığının delillerindendir. Hiç bir kimsenin ölümü yada hayatı için tutulmazlar. Tutulduklarını gördüğünüz zaman tekbir alıp Allah'a dua edin, namaz kılın ve sadaka verin!
Ey Muhammed ümmeti! Köle ve cariyesinin zina etmesine, Allah'tan daha çok kıskançlık gösteren hiç kimse yoktur.
Ey Muhammed ümmeti! Allah adına yemin ederim ki, eğer benim bildiğimi bilseydiniz, mutlaka az gülüp çok ağlardınız' buyurdu.1050[1050]
Bir rivayette, Dikkat edin ki, tebliğ ettim mî?" ilavesi yer almaktadır. 1051[1051]
Yine başka bir rivayette, Sonra ellerini kaldırıp: Allahim! Tebliğ ettim mi?' buyurdu" ilavesi yer almaktadır. 1052[1052] Yine başka bir rivayette İse Hz. Aişe şöyle der:
Dilenen Yahudi bir kadın (bana) gelip:
Allah seni kabir azabından korusun' dedi. Bunun üzerine Aişe, Resulullah (s.a.v)'e:
Ey Allah'ın resulü! İnsanlar kabirlerinde azab görüyorlar mı?' diye sordu. O da:
Kabir azabından Allah'a sığınının' buyurdu.
Sonra Resulullah (s.a.v), (oğlu İbrahim'in son anlarını yaşadığını haber aldığından) erkenden bir bineğe bin(ip dışarı çik)tı. Derken güneş tutuldu. Kuşluk vakti geri dönüp (mescidin bitişiğinde hanımlarına ait olan) odaların aralarına uğradı.
Sonra kalkıp namaza durdu. Halk ta, onun arkasına (saf tutup) durdu. Uzun süren bir kıyamda durdu. Sonra uzun süren bir rüku yaptı. Rükudan kalkıp uzunca bir kıyamda durdu. Bu, birinci kıyamdan biraz daha kısa idi. Sonra uzun süren bir rüku yaptı. Bu, birinci rükudan biraz daha kısa idi. Sonra rükudan kalkıp secdeye vardı.(Secdeden sonra tekrar) kıyama kalktı ve uzun süren bir kıyamda durdu. Bu, birinci (rekattaki) kıyamda biraz daha kısa idi. Sonra uzun süren bir rüku yaptı. Bu, birinci (rekattaki) rükudan biraz daha kısa idi. Sonra rükudan kalkıp secdeye vardı. (Sonra namazdan) ayrıldı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Allah, ne söylemesini diledi ise onları söyledi' buyurdu.
Sonra sahabilerine, kabir azabından (Allah"a) sığınmalarını emretti.1053[1053]
Yine buna benzeyen başka bir rivayet daha var. Bu rivayetin sonunda şu husus yer almaktadır:
Ben, sizin, kabirlerinizde, Deccâl'in fitnesi gibi fitneye uğradığı üm. Amre der ki: Bunun üzerine Aişe'nin:
Bunun üzerine Aişe'nin:
Ben, Rcsulullah (s.a.v)'in, bundan sonra cehennem azabından bundan sonra cehennem azabın
ve kabir azabından (Allah'a) sığındığını duyuyordum' dediğini işittim. Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in naklettiği rivayetlerdir. Yine Müslim'in bir rivayeti şu şekildedir: 1054[1054]

Peygamber (s.a.v), (Küsûf/güneş tutulması namazını,) altı riiku [1055][1055] ve dört secdeyle kılmıştır.[1056][1056]
Yine Müslim'in başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) zamanında güneş tutulmuştu. Bunun üzerine Resu-lullah (s.a.v) aşırı derecede bir kıyam yaptı. Uzun süre ayakta durdu. Sonra rükuya vardı. Sonra (rükudan) doğruldu. Sonra rükuya vardı. (Böylece) üç rüku ve dört secdeli iki rekat namaz kıldı.
Sonra güneş açılmış olduğu halde namazdan ayrıldı. Rükuya varacağı zaman, "Allahu Ekber" derdi. Sonra da rükuya varırdı. (Rükudan) başını kaldırdığı zaman, "Semiallâhu limen hanı i deh" (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti) diyerek doğrulurdu. Allah'a, hamd ve övgüde bulunurdu. Sonra da:
Güneş ve ay, hiç bir kimsenin ölümü yada hayatı İçin tutulmazlar. Güneş ve ay, Allah'ın varlığının delillerindendir. Allah, onlarla kullarını korkutur. Şu halde siz, bir güneş tutulması gördüğünüz zaman, güneş açılıncaya kadar Allah'ı zikredin' buyurdu. [1057][1057]
Tıımizî ise bu rivayetin, birinci metnini,
İkinci rekatı da, bunun (lk rekattakiler) gibi yaptı" ifadesine kadar rivayet etmiştir.[1058][1058]
Yine Tirmizî'nin başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), Küsûf (Güneş Tutulması) namazını kıldı ve bu namazda kıraati açıktan okudu.[1059][1059]
Ebu Dâvud ise, H2. Aişe'den şöyle rivayet etmiştir:
Resulullah (s.a.v) zamanında güneş tutulmuştu. Bunun üzerine Re-sulullah (s.a.v) hemen mescide gitti, (namaza) durup tekbir aldı. Halk da onun arkasında saf tuttu. Resulullah (s.a.v), uzunca bir (zammı sure) okudu. Sonra tekbir al(ıp rükuya var)dı. Uzunca bir rüku yaptı. Sonra başını (rüku-dan) kaldırırken: 'Semiallâhu Iimen hamideh. Rabbena veleke'1-hamd' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi İşitti. Rabbimiz! Hamd, yalnızca senin içindir) buyurdu. Sonra ayakta durup uzunca (bir zammı sure) okudu. Bu, ilk kıraattan daha kısa idi. Sonra tekbir alip rükuya vardı. Uzunca bir rüku yaptı. Bu, ilk rükudan daha kısa idi. Sonra (rükudan doğrulurken): 'Semiallâhu Iimen hamideh. Rabbena veleke hamd' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti. Rabbimiz! Hamd, yalnızca senin içindir) buyurdu. Sonra diğer rekat da, bunun (ilk rekattakiler) gibi yaptı. İşte böylece (güneş tutulması namazını,) dört rüku ve dört secde ile tamamlamış oldu. (Namazdan) ayrılmadan önce güneş açıldı.[1060][1060]
Yine Ebu Davud'un bu rivayetin son rivayetini, Müslim'inkine benzemektedir. Yalnız bu rivayetin orta kısmından itibaren şu husus yer almaktadır:
Her rekatta üç rüku olmak ve üçüncü rükudan sonra secdeye varmak suretiyle iki rekat (namaz kılıyordu). Hatta o gün kıyamın uzunluğundan dolayı (bazı) insanlar bayılıp üzerlerine su kovaları(yla su) dökülürdü.[1061][1061] Resulullah (s.a.v), (bu namazda) rükuya vardığı zaman, "Allahu Ekber", doğ-rulduğu zaman da 'Semiallâhu Iimen hamideh1 (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti) derdi. Resulullah (s.a.v), bu namazı, güneş açılıncaya kadar devam etti. Sonra:
Güneş ve ay, hiç bir kimsenin ölümü yada hayatı için tutulmazlar. Onlar, Allah'ın varlığının delillerindendir. Allah, onlarla, kullarını korkutur. O halde ay ve güneşi tutulursa, hemen namaz kılmaya koşun' buyurdu.[1062][1062]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) zamanında güneş tutulmuştu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) (mescide) çıkıp cemaate namaz kıldırdı. (Bu namazda) kıyama durdu. (Kıyamdaki) kıraatini tahmin ettim. Bakara suresi (kadarı)nı okuduğunu zannettim.
(Hadisin ravisi, hadisi nakledip daha sonra sözüne şöyle devam etti:) Sonra iki defa secde yaptı. Sora kalkıp kıraati yine uzattı. Onun buradaki okuyuşunu d tahmin ettim. Al-i îmrân suresi (kadarı)nı okuduğunu zannettim.[1063][1063]
(Hadisin ravisi bundan sonra) Ebu Davud'un lafzı ile ilgili hadisin geri kalanını rivayet etmiş, fakat hadisin (normal) lafzını rivayet etmemiştir. Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) zamanında güneş tutulmuştu. Bunun üzerine Re-sulullah (s.a.v): 'Namaz toplayıcıdır [1064][1064] (diye çağırması için) bir kimseyi (halka) gönderdi.[1065][1065]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), yani güneş tutulması namazında, kıraati uzun tutmuş ve (bu namazda) kıraati açıktan988 okumuştur.[1066][1066]

Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Güneş ve ay, bir kimsenin ölümü yada hayaü için tutulmazlar. O halde güneşin ve ayın tutulduklarını gördüğünüz zaman Allah'a dua edin, tekbir getirin ve sadaka [1067][1067] verin.[1068][1068]
Nesâî ise bu rivayetin, üçüncü metnini rivayet etmiş olup bu metnin içerisinde, Halk, onun arkasında saf tuttu" ifadesi yer almaktadır.[1069][1069]
Yine Nesâî, bu rivayetin dördüncü metnini rivayet edip bu metnin içerisinde, Güneş tutulması namazında kıraati açıktan okudu [1070][1070]
Yine Nesâî, bu rivayetin beşinci metnini rivayet edip bu metnin içerisinde "(Kabe için) adanan develerin yükten ve binmekten azat edilmesi adetini getiren" ifadesi yer almaktadır. [1071][1071]
Yine Nesâî, bu rivayetin altıncı metnini rivayet edip bu metnin içerisinde, "zina" ifadesi yer almaktadır.[1072][1072]
Yine Nesâî, bu rivayetin yedinci metnini rivayet edip bu metnin içerisinde, "kabir azabı" ifadesi yer almaktadır.[1073][1073]
Yine Nesâî, bu rivayetin birinci metnini, Müslim'in bir rivayetine benzemektedir.
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti daha var. Fakat bu rivayeti, Ebu Davud'un naklettiği bir rivayete benzemektedir.
Bir rivayeti ise şöyle nakletmiştir:
Resulullah (s.a.v) zamanında güneş tutulmuştu. Bunun üzerine Resu-luilah (s.a.v) abdest alıp 'namaz toplayıcıdır' diye namaza çağrılmasını emretti. (Kalkıp namaza) durdu. Namazda kıyamı uzattı.
Aişe: '(Kıyamda) Bakara suresini okuduğunu zannediyorum1 dedi.
Sonra rükuya vardı. Rükuyu uzattı. Sonra (rükudan doğrulurken) 'Semiallâhu limen hamiden' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti) buyurdu. Sonra (önceki) durduğu kadar ayakta.durdu. Secdeye varmadı. Sonra (yine) rükuya varıp (akabinde) secdeye vardı. Sonra (ikinci rekat için) ayağa kalktı. Birinci rekatta yaptığı gibi iki rüku ile bir secde yapıp sonra oturdu. Bu sırada güneş açıldı. [1074][1074]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), zemzem kuyusunun önünde Kusûf (güneş tutulması) namazı kıldı. (Bu namazda,) dört rüku ve dört de secde yaptı. [1075][1075]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) zamanında güneş tutulmuştu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), bir kimseye: 'Namaz toplayıcıdır diye (halka) çağrıda bu-lun-ması emretti. Bunun üzerine cemaat toplandı, saf oldular. Resulullah (s.a.v), dört rüku ve dört secdeyle iki rekat (cemaate) namaz kıldırdı. [1076][1076]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), kusûf (güneş tutulması) namazında dört rüku ve dört secde yaptı. Namazda, kıraati açıktan okudu. Başını (her) rükudan kaldırışında: 'Semiallâhu limen hamiden. Rabbena veleke'1-hamd' O Allah. kendisine hamd eden kimseyi işitti. Rabbimiz! Hamd, yalnızca senin içindir) buyururdu. [1077][1077]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Güneş tutulmuştu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), birinin; 'namaz toplayıcıdır' diye çağırmasını emretti. (Bu çağrı üzerine) cemaat toplandı. Resulullah (s.a.v), onlara (güneş tutulması) namazı kıldırdı. Namazda (iftitah) tekbiri aldı. Sonra uzunca (bir zammı sure) okudu. Sonra tekbir alıp rükuya var)dı. Rükuyu, kıyam gibi yada kıyamdan daha fazla uzattı. Sonra başını (rükudan) kaldırırken: 'Semiallâhu limen hamiden' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti) buyurdu. (Doğrulduğunda) uzunca (bir zammı sure) okudu. Bu, ilk kıraatten daha kısa idi. Sonra tekbir al(ıp rükuya var)dı. Rükuyu uzunca yaptı. Bu, ilk rükudan daha kısa idi. Sonra başını (rükudan) kaldırırken: 'Semiallâhu limen hami d eh' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti) buyurdu. Sonra tekbir al(ıp secdeye var)dı. Secdeye, rüku gibi yada rükudan daha fazla uzattı. Sonra tekbir alıp başını kaldırdı. Sonra tekbir alıp secdeye vardı. Sonra tekbir alıp ayağa kalktı. (Kıyamda) uzunca (bir zammı sure) okudu. Bu, İlkinden daha kısa idi. Sonra tekbir al(ıp rükuya var)dı. Sonra bir rüku yaptı. Bu, ilk rükudan daha kısa idi. Sonra başını (rükudan) kaldırırken: 'Semiallâhu limen hamiden' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti) buyurdu. Sonra (bir zammı sure) okudu. Bu, ikinci kıyamdaki ilk kıraatten daha kısa idi. Sonra tekbir al(ip rükuya var)dı. Rükuyu uzunca yaptı. (Bu,) ilk rükudan daha az idi. Sonra tekbir alıp başını (rükudan) kaldırırken: 'Semiallâhu limen hami d eh' (Allah, kendisine hamd eden kimseyi işitti) buyurdu. Sonra tekbir alıp secdeye vardı. Bu secdesi, ilk secdelerinden daha kısa idi. Sonra teşehhüde oturdu. Sonra selam verdi.

Cemaatin içerisinde ayağa kalkıp Allah'a hamd etti ve övgüde bulundu. Daha sonra da:
Güneş ve ay, hiç bir kimsenin ölümü yada hayatı için tutulmazlar. Onlar, Allah'ın varlığının delillerindendir. İkisi yada ikisinden birisi tutulursa, şanı yüce olan Allah'ı anmak üzere namaza koşun!!' buyurdu.1078[1078]

60. İstiskâ (Yağmür İsteme) Namazı 1079[1079]

105. Abdullah ibn Zeyd el-Müzenî (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v), yağmur duası için şu musallaya çıktı. Dua etti. Yağmur istedi. Sonra kıbleye dönüp elbisesini ters çevirdi.1080[1080]
(Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.) 1081[1081]
Bir rivayette ise, Sonra iki rekat namaz kıldı" ilavesi yer almaktadır. 1082[1082] Buhârî der ki:
(Süfyan) ibn Uyeyne, (bu yağmur duası hadisinin ravisini,) ezan sahibi olan Abdullah ibn Zeyd zannediyordu. Fakat bu zan, bir vehimdir. Çünkü bu (yağmur duası hadisinin ravisi olan) zat, Abdullah ibn Zeyd ibn Asım el-Mâ-zinî olup Mâzinu'l-Ensâr'dır. 1083[1083]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Ebu Davud'un bir rivayetinde, şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), sahabeleriyle birlikte (musallaya) yağmur duasına çıkıp onlara iki rekat namaz kıldırdı. Bu rekatlarda kıbleye karşı durup bu iki rekatta kıraati açıktan okudu ve elbisesini ters çevirdi. Ellerini kaldırıp dua etti 1084[1084] ve yağmur istedi.1085[1085]
Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayetinde, Abdullah ibn Zeyd şöyle der:
Resulullah (s.a.v) bir gün yağmur duasına çıktı. Allah'a dua eder(ken), insanlara sırtını çevirerek -Süleyman b. Davud'un dedifğine göre): Kıbleye döndü- elbisesini ters çevirdi. Sonra da iki rekat namaz kıldı.
(Hadisin ravisi) İbn Ebi'z-Zibh (rivayetinde) 'Resulullah (s.a.v) bu iki rekatta okudu1 dedi.
İbnu's-Serh'de (İbn Ebi'z-Zibh'in, bununla;) açıktan okumayı kast ettiğini ilave etti.1086[1086]
Ebu Davud'un bu hadisle ilgili başka bir rivayeti daha var. Yalnız bu rivayette "namaz" ifadesi geçmemektedir. Bu rivayet, şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) elbisesini çevirip sağ tarafını sol omuzu 1087[1087] üzerine, sol tarafını da sag omuzu üzerine koydu. Sonra şanı yüce olan Allah'a dua etti.1088[1088]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Zeyd şöyle der:
Resulullah (s.a.v), üzerinde 'Hamîsa 1089[1089] denilen siyah elbisesi olduğu halde yağmur duasına çıktı. Resulullah (s.a.v) (önce) elbisesinin aşağısını yukarıya koymak istedi. Fakat ağır gelince, 1090[1090] sağ tarafını sol tarafına, sol tarafını da sağ omuzu üzerine koydu. 1091[1091]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Abdullah ibn şöyle der:
Zeyd şöyle der:
Resulullah (s.a.v), yağmur duası için musallaya çıktı. Dua etmek isteyince, kıbleye döndü. Sonra da elbisesini ters çevirdi. 1092[1092]
Nesâî'de, bu rivayetin, birinci metnini ilaveyle rivayet etmiştir. 1093[1093] Yine Nesâî'nin bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), üzerinde 'Hamîsa' denilen (desenli) siyah bir elbise olduğu halde yağmur duasına çıkmıştı.1094[1094]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti de şu şekildedir;
Abdullah ibn Zeyd, Resulullah (s.a.v) ile birlikte yağmur duasına çıkmıştı. Resulullah (s.a.v) elbisesini ters çevirdi. Arkasını da cemaate dönerek dua etti. Daha sonra da iki rekat namaz kıldı. Namazda kıraati açıktan okudu. 1095[1095]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)yağmur duasına çıkmıştı. İki rekat namaz kıldı ve elbisesini ters çevirdi.1096[1096]

Abdullah ibn Zeyd, Resulullah (s.a.v)'i, yağmur duasında görmüştü. Resulullah (s.a.v), kıbleye dönmüştü, elbisesini ters çevirmişti ve ellerini [1097][1097] kaldırmıştı. [1098][1098]
Nesâî, bu rivayetin, ikinci şekli ile son şeklini Ebu Davud'un rivayetine (uygun bir biçimde) nakletmiştir.
Tirmizî'de, bu rivayetin, birinci şeklini rivayet etmiştir.

61. Korku Namazı

106. Sehl ibn Ebi Hasme (r.a)'tan rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v), korku anında sahabelerine namaz kildırmişti. Onları arkasına iki saf yapmıştı. Hemen arkasında bulunan kimselere bir rekat kıldırmıştı. Sonra ayağa kalkmış ve arkasındakiler bir rekat namaz kılıncaya kadar ayakta durmuştu. Sonra geri saftaki 1 er ilerlemiş, ön saftakiler de gerilemişler. Bu suretle (ilerleyenlere) bir rekat kıldırmıştı. Sonra Resulullah (s.a.v), gerileyenler bir rekat namaz kılıncaya kadar oturmuş, sonra da selam vermişti. [1099][1099] (Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [1100][1100]

Yezîd b. Rûmân yoluyla, Salih ibn Havvâftan, onun da Zatu'r-Rikâa gazvesi [1101][1101] meydana geldiği gün Resulullah (s.a.v) İle birlikte korku namazını [1102][1102] kılan bir kimseden gelen rivayet ise şu şekildedir:
Bir grup, Peygamber (s.a.v) ile birlikte saf olmuş, bir grupta düşmanın karşısına durmuştu. Resulullah (s.a.v), yanındakilere bir rekat namaz kıldırıp sonra ayakta durmuş, (namaz kılan grup) namazı kendi kendilerine tamamlamışlar. Sonra namazı tamamlayıp düşmanın karşısına saf olmuşlar. (Bu defa) diğer grup gelmiş. Resulullah (s.a.v), onlara da kalan rekatı kıldırmış. Sonra oturup beklemiş. Cemaat, namazı kendi kendilerine tamamlamışlar. Sonra da Resulullah (s.a.v), onlara selam verdirmiş. [1103][1103]
Tirmizî'nin de buna benzer bir rivayeti var. Fakat rivayetinin sonunda,
Bu namaz; imam için iki, (savaşa katılan Müslümanlardan her bir) grup için ise bir rekattır" ilavesi yer almaktadır. [1104][1104]
Ebu Dâvud, bu rivayetin birinci şeklini; Buhârî ile Müslim'in rivayetlerine (benzer bir biçimde) rivayet etmiştir.
Nesâînin rivayeti ise şu şekildedir:
"İmam kıbleye dönüp ayakta durur. (Müslümanlardan) bir grup, imamla birlikte, diğer bir grup ta düşman tarafında yüzleri düşmana karşı durur, imam, arkasındakiler; bir rüku, iki secde ile bir rekat namaz kıldırır. Sonra bunlar, (durdukları) yerde kendi başlarına bir rüku ve iki secde yapıp diğerlerinin yerlerine giderler. (Bu defa) onlar, (imamın arkasına) geli(p saf oluklar. (Yine aynı şekilde) imam, onlara da; bir rüku, iki secde ile bir rekat na maz kıldırır. Böylece imam, iki rekat ve cemaat ise bir rekat namaz kılmış olur. Bunun için her iki grup ta bir rüku ile iki secde yapıp birer rekat daha namaz kılarlar. Bu namaz; imam için iki, (savaşa katılan Müslümanlardan her bir) grup için ise bir rekattır. Sonra onlar da bir rüku ve iki secde yaparlar.[1105][1105]
Yine Nesâî'nin kısa şekildeki başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Resuiullah (s.a.v), arkasındaki safa bir rekat namaz kıldırdı. Sonra bunlar, (düşmanın karşısında bulunan) diğerlerinin yerin)e gittiler. Onlar da (Resulullah'ın arkasına) gelip durdular. Resuiullah (s.a.v), onlara da bir rekat namaz kıldırdı.[1106][1106]

BEŞİNCİ BÖLÜM

CUMA NAMAZI BÖLÜMÜ 1107[1]

1. Cuma Günü (Mescide) Erkenden Gitme

107. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Bir kimse Cuma günü cünüplükten dolayı (yıkandığı gibi) yıkanır, sonra da erkenden (mescide) giderse, bir deve tasadduk etmiş gibi olur. ikinci saatte 1108[2] giden bir sığır, üçüncü saatte giden boynuzlu bir koç, dördüncü saatte giden bir tavuk, beşinci saatte giden de bîr yumurta tasadduk etmiş gibi sevap alır. İmam (minbere) çıktığı zaman, melekler (minberin yanına) gelip hutbeyi dinlerler.1109[3]
(Birinci rivayet) Bir rivayette ise, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Cuma günü olduğu zaman, melekler, mescide (açılan) kapıların her birinin önüne (oturup geliş sıralanna göre mescide giren kimseleri) tek tek yazarlar. İmam (minbere çıkıp) oturduğu zaman, defterleri kapatıp (minberin yanma) gelirler ve hutbeyi dinlerler.1110[4]
Başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Cuma günü olduğu zaman, melekler, mescide (açılan) kapıların her birinin önünde durup (geliş sıralarına göre mescide giren kimseleri) tek tek yazarlar. İlk gelen bir deve tasadduk etmiş gibi olur. (Ondan sonra) gelen kimse, bir sığır, (ondan sonra gelen ise) bir koç, (ondan sonra gelen kimse ise) tavuk ve (ondan sonra gelen ise) yumurta tasadduk etmiş gibi sevap alır. İmam (minbere çıktığı zaman, defterlerini kapatıp (minberin yanınnda) hutbeyi dinlerler.1111[5]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)!, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Müslim'in bir rivayetinde ise Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Mescide (açılan) kapıların her birinin önünde, (mescide giren kimseleri) tek tek yazan bir melek vardır.

Resuîullah (s.a.v), (ilk önce) deve tasadduk ermeyi örnek vermiş, sonra gelenlerin derecelerini indire indire yumurta kadar küçültmüş.
İmam (minbere çıkıp) oturduğu zaman, (görevli melekler) defterleri kapatıp hutbeyi (dinlemeye) gelirler.[1112][6]
Tirmizî, Ebu Dâvud ile Nesâî ise, (bu rivayetin) birinci şeklini rivayet etmiştir.
Nesâî'nin bir rivayetinde Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
(Cuma günü) namaza ilk giden kimse, Allah rızası için bir deve tasadduk etmiş gibidir. Ondan sonra gelen kimse, bir sığır tasadduk etmiş gibidir.
Ondan sonra gelen kimse ise bir koç, ondan sonra gelen kimse ise bir tavuk ondan sonra gelen kimse ise bir yumurta tasadduk etmiş gibi sevap alır. [1113][7]
Yine Nesâî'nin birinci metne benzer bir rivayeti daha var. Bu rivayetin devamında şu husus yer almaktadır:
Cumaya ilk gelen kimse bir deva tasadduk etmiş gibi, ondan sonra gelen bir sığır tasadduk etmiş gibi, ondan sonra gelen bir koyun tasadduk etmiş gibi. Ondan sonra gelen bir ördek, ondan sonra gelen bir tavuk ve en son gelen ise bir yumurta tasadduk etmiş gibi sevap alır.[1114][8]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti daha var. Fakat bu rivayetin içerisinde, İki' "ördek" kelimesi [1115][9] geçmemektedir.[1116][10]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti daha var. Bu rivayetin içerisinde; "tavuk" kelimesinden sonra kuş" kelimesi geçmekte, yine "ördek" kelimesi düşmüştür.[1117][11]

2. Cuma (Günü Hutbe Verirken) Nafile (Namaz Kılma Meselesi

108. Câbir b. Abdullah (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v), cuma günü hutbe verirken bir adam (mescide) girmişti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (o kimseye):
Namaz kıldın mı?' diye sordu. Adam:
Hayır!' diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v):

Kalk, iki rekat namaz kıl' buyurdu.[1118][12] (Birinci rivayet)

Bir rivayette ise, Kalk, namaz kıl" ifadesi yer almaktadır.[1119][13]

Başka bir rivayette ise, Kalk, iki rekat [1120][14] namaz kıl" ifadesi yer almaktadır.[1121][15]

Başka bir rivayette ise, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Sizden birisi, Cuma günü imam (minbere) çıktığı zaman, mescide gelirse, İki rekat namaz kılsın.[1122][16]

Bu hadisfn bu şekildeki metinlerin)!, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Müslim'in bir rivayeti de şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v), Cuma günü minberde otururken Süleyk el-Gata-fânî çıka gelmişti. Süleyk, (hiçbir) namaz kılmadan (yere) oturdu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), (ona):

İki rekat namaz kıldın mı?' diye sordu. Süleyk:

Hayır!' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):

Kalk, iki rekat namaz kıl' buyurdu.[1123][17] (İkinci rivayet)

Yine Müslim'in başka bir rivayetinde ise şu ilave vardır:

Resulullah (s.a.v), Süleyk'e:

Ey Süleyk! Kalk, iki rekat namaz kıl. (Fakat) bu iki rekat namazı, hafif tut1 buyurdu.[1124][18] (Üçüncü rivayet)

Yine Müslim'in diğer bir rivayetinde ise şu ilave yer almaktadır:

Sizden birisi, Cuma günü, imam (minberde) hutbe verirken, mescide gelirse, iki rekat namaz kılsın. (Fakat) bu iki rekat namazı, hafif tutsun.[1125][19] (Dördüncü rivayet)

Ebu Dâvud ise, bu hadisin; ikinci rivayetini [1126][20] ve birinci rivayeti ise [1127][21] Müslim'in tek başına (naklettiği rivayete uygun bir biçimde) rivayet etmiştir.

Yine Ebu Dâvud, başka bir rivayette, Câbir ile Ebu Hureyre'den Müslim'in tek başına (naklettiği rivayete uygun bir biçimde bu hadisin) ikinci rivayetini rivayet etmiştir.[1128][22]

Tirmizî'de, bu hadisin, ikinci rivayetini nakletmiştir.

Nesâî'de, bu hadisin, hem birinci ve hem de dördüncü rivayetini nakletmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

BAYRAM NAMAZLARI BÖLÜMÜ 1129[23]

1. Kadınların, Bayramlarda Namazgaha Gitmelerinin Ve Hutbe Dinlemelerinin Mubah Olması

109. Ümmü Atiyye (ranhâ)'dan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v), bize, akıl-ergenlik çağına giren ve girmeyen genç kızların bayram namazlarına gitmemizi ve hayızlı kadınların ise Müslümanların namazgah (namaz kıldıkları yer) den ayrılmalarını emretti.1130[24]
Başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Bize, namaz yerine çıkmamız ve hayizlıları, (evlenme çağı geldiği halde henüz evlenmemiş) genç kızları ve perde ehli genç kızları çıkarmamız emredildi.
(Hadisin ravisi) Ibn Avn, (şüphe ederek): Yada perde sahibi olan genç kızları' dedi.
Hayızh kadınlara gelince, onlar; Müslümanların cemaatında ve (topluca yaptıkları) dualarında hazır bulunurlardı, (Fakat) Müslümanların namaz kıldıkları yerden biraz ayrı dururlardı.1131[25]
Buhârî, Ibn Sîrîn'den naklen şöyle der: "Ümmü Atiyye: 'Resulullah (s.a.v)'in bu sözü (söylediğini) işittim' dedi.1132[26]
Başka bir rivayette ise, Ürnmü Atiyye şöyle der:
"Biz kadınlara, bayram günü namazgaha çıkmamız, hatta bulundukları ev köşelerinden bakire kızlara ve hayızh kadınlara varıncaya kadar namaz kıldıkları yere çıkarmamız emredilirdi.
Kadınlar, erkeklerin arka tarafında olurlar, onların tekbir getirmelerine uyup tekbir getirirler ve onların dualarıyla birlikte dua ederlerdi. Onlar, bu bayram gününün bereketini ve paklığını (günahlardan temizlenmeyi) umut ederlerdi.1133[27]
Konu ile ilgili diğer bir rivayette ise, Ümmü Atiyye şöyle der:

"Biz, bayramlarda, örtülü hanımlar ve bakire kızlarla birlikte (namazgaha) çıkmaya emrolunurduk. Hayızlılar da, (bizimle birlikte bayram günü namazgaha) çıkardı. Fakat cemaatın arkasında bulunup cemaatla birlikte tekbir
alırlardı. [1134][28]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Hafsa bint. Sîrîn'in şöyle söylediği nakledilmiştir:
Biz taze kızlanmızı, (bir rivayette: Evlenme çağı geldiği halde henüz evlenmemiş genç kızlan) bayram gününde, (namazgaha) çıkmalarına engel olurduk.
Basra'ya bir kadın gelip Halef oğullarının kasrına indi. Ben de, o kadının yanma geldim. O kadın, kız kardeşinin kocasının, Peygamber (s.a.v)'le birlikte on iki gazvede bulunduğunu, kız kardeşinin de bizzat bunlardan altı gazvede kocasıyla birlikte bulunduğunu, onun:
Biz, hastalara bakıyor ve yaralılara ilaç yapıyorduk' dediğini rivayet ettikten sonra dedi ki: Kız kardeşim:
Ey Allah'ın resulü! Bizden herhangi bizden herhangi birimizin cilbabı (örtünecek dış elbisesi) olmazsa, (namazgaha) çıkmamasında bîr sakınca var mıdır?' diye sormuştu. Resulullah (s.a.v):
Diğer bir kadın arkadaşı, kendi cilbablanndan birini ona giydirip bu kadın hayr (meclislerin) de ve müminlerin duasında hazır bu-I unsun buyurmuştu.
Hafsa bînt. Şîrîn (devamla) şöyle der: Ümmü Atiyye, buraya geldiğinde, ben, onun yanına gelip:
Böyle böyle buyurduğunu sen Peygamber (s.a.v)'den işittin mi? diye sordum. Ümmü Atiye:
Babam, ona feda olsun! Evet, işittim' dedi.
(Ümmü Atiyye, ne zaman Peygamber (s.a.v)'i ansa, muhakkak 'babam ona feda olsun' derdi.) Peygamber (s.a.v):
Perde ehli genç kızlar (hadisin ravisi Eyyûb, bu konuda, tereddüt edip) yada (evlenme çağı geldiği halde henüz evlenmemiş) genç kızlar ile perde ehli genç kızlar ve hayızlı kadınlar, namazgaha çıksınlar. Hayızh kadınlar; namazgahtan biraz uzakta dursunlar. (Fakat) hayr (meclisler in) ve müminlerin duasında hazır bulunsunlar' buyurdu. Hafsa (devamla) der ki: Ben, Ümmü Atiyye'ye:

Hayizlılar da mı (namazgaha çıkıyordu)?' diye sordum. Ümmü Atiyye:
Evet! Bu hayızlı kadınlar, Arafat'ta ve filan filan yerde hazır bulunmuyorlar mı?' diye cevap verdi. 1135[29]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayette, Ümmü Atiyye şöyle der:
Resulullah (s.a.v), bize; Ramazan ve Kurban bayramlarında, genç kızları, hayızlı kadınları ve perde ehli genç-kızları, (namazgaha) çıkarmamızı, fakat hayızlı kadınların İse; namaz (kılınan yer)den biraz uzak durmalarını, hayr (meclislerin)de ve müminlerin duasında hazır bulunmalarını emretti. 1136[30]
Bu hadis(n bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Tirmizî'nin rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v); bakireleri, (evlenme çağı geldiği halde henüz evlenmemiş) genç kızları,1137[31] perde ehli genç kızları 1138[32] ile hayız olan kadınları bayram (namazların)a çıkarırdı.1139[33] Fakat hayız olan kadınlar, namazgahtan uzak durup (sadece) Müslümanların dualarına katılırlardı.1140[34] Kadınlardan biri:1141[35]
Ey Allah'ın resulü! (Biz) kadınlardan birinin bayrama yerine çıkacak) cilbabı (örtünecek dış elbisesi) yoksa, (o zaman o kadın ne yapsın?)' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Kız kardeşi (arkadaşı), cilbablarından bîrini ona (emaneten) ödünç versin' buyurdu.1142[36]
Ebu Davud'un bir rivayeti de, Tirmizî'nin bu rivayetine benzemektedir. Fakat bu rivayette, "bakireler ve (evlenme çağı geldiği halde henüz evlenmemiş) genç kızlar" ifadeleri yer almamaktadır.1143[37]
Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Hayız olan kadınlar, Müslümanların namazgahından biraz uzakta dururlardı" ifadesine yer verilmiş, fakat "elbise" konusuna değinilmemiştir. 1144[38]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Ümmü Atiyye şöyle der:
Hayızlı kadınlar, cemaatin arkasında durup onlarla birlikte tekbir alırlardı. 1145[39]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti de şu şekildedir:

Resululİah (s.a.v), Medine'ye gelince, Ensar'ın kadınlarını bir evde topladı. Bunun üzerine bize Ömer ibnu'I-Hattâb'ı gönderdi. Ömer, kapının yanında durup bize selam verdi. Biz de onun selamına karşılık verdik. Daha sonra Ömr
Ben size Resulullah (s.a.v)'in elçisiyim. dedi. Ve bize evlenme çağına gelen genç kızlar ve hayızlı olan kadınlarla birlikte iki bayram (namazın) a çıkmamızı, (fakat) Cumaya ise gitmememizi emretti. Cenazelerin peşinde gitmemizi de yasakladı. 1146[40]
Nesâî'nin rivayetinde ise, Hafsa bint Şîrîn şöyle der:
Ümmü Atiyye, Resululİah (s.a.v)'i her andığında mutlaka:
Babam ona feda olsun' derdi. Ona:
Böyle dediğini (hiç) Resululİah {s.a.v)'den duydun mu?' diye sordum. O da:
Evet! Babam ona feda olsun. Genç kızların, perde ehli genç kızların ve hayızlı kadınların bayram (namazın)a gitmelerini, (orada) hayr (meclislerin)e ve Müslümanların duasına katılmalarını, (fakat) hayızlı kadınların; namazgahtan biraz uzak durmalarını emretti. 1147[41]

2. Bayram Namazları

110. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v) bayram günü çıkıp iki rekat namaz kıldı. (Bu iki rekat namazdan) önce ve sonra (hiçbir) namaz kılmadı. Sonra Bilal ile birlikte kadınların yanma gelip onlara sadakada bulunmalarını emretti. Bunun üzerine kadınlar, (halkadan) küpelerini ve gerdanlıklarını sadaka (olarak) vermeye başladılar. 1148[42]
(Hadisin lafeı, Buhâıfye aittir.) 1149[43]
Bir rivayette ise, Resulullah (s.a.v), Edhâ (Kurban Bayramı) veya fıtr (Ramazan Bayramı) günü1150[44] (namazgaha) çıktı".ifadesi yer almaktadır. 1151[45]
Başka bir rivayette ise, Peygamber (s.a.v), Fıtr (Ramazan Bayramı) günü iki rekat namaz kıldı" ifadesi yer almaktadır.1152[46]
Tirmizî ile Nesâî'nin naklettiği rivayetin sonu, (Bayram günü) iki rekat namazdan sonra (namaz kılmadı)" (ifadesiyle) bitmektedir.1153[47]

YEDİNCİ BÖLÜM

CENAZELER BÖLÜMÜ 1154[48]

1. Ölüyü Yıkama

111. Ümmü Atiyye el-Ensârî (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v), kızı vefat ettiğinde yanımıza gelip:
Onu, üç veya beş yada lüzum görürseniz bundan daha fazla su ve sidr ile yıkayın. Sonuncusunda ise kâfur veya kâfura (benzer) bir şey kullanın. Bitirince, bana haber verin' buyurdu.
Biz yıkama işini(n bittiğini), Resulullah (s.a.v)'e haber verdik. Resulullah (s.a.v), bize:
Hakve" (denilen kendi izannı) verip:
Bunu, ona giydirin (iç gömleği yapın)' buyurdu. 1155[49]
Bir rivayette ise, şu ilave vardır:
(Hadisin ravisi Eyyûb der ki:) Hafsa, (bu hadisi) bana, Muhammed (ibn Sîrîn)'in hadisi gibi anlattı. Hafsa hadisinde şu ifade yer almaktadır:
Onu, tek (yada) üç veya beş veyahut yedi yahut lüzum görürseniz bundan daha fazla 1156[50] yıkayın... (Yıkama işi bittiği zaman, Resulullah, bize:)
(Yıkama işine,) onun sağından ve abdest azalarından 1157[51] başlayın' buyurdu.... Ummü Atiyye:
Onun saçlarını tarayıp üç örgü yaptık' dedi. 1158[52]
(Muhammed) ibn Şîrîn der ki:
Ümmü Atiyye, 1159[53] Peygamber (s.a.v)'e bey'at eden Ensar'dan bir kadındı. Oğlunu görmek için Basra'ya gelmişti. (Fakat) oğlunu görememişti. Bunun üzerine bize (şunu) anlattı:
Resutullah (s.a.v), kızı vefat ettiğinde yanımıza gelip:
Onu, üç veya beş yada lüzum görürseniz bundan daha fazla su ve sidr 1160[54] ile yıkayın. Sonuncusunda ise kâfur 1161[55] veya kâfura

(benzer) bîr şey kullanın. Bitirince, bana haber verin' buyurdu.
Biz yıkama işini(n bittiğini), ResuluIlah (s.a.v)'e haber verdik. Resulü İlah (s.a.v), bize:
Hakve" {denilen kendi izannı) verip:
Bunu, ona giydirin (iç gömleği yapın) 1162[56] buyurdu."
Giydirin" ifadesinin, "Onu, onun içerisine sarın" anlamında olduğunu iddia etmiştir.
Yine (Muhammed) ibn Sîrîn'de, bu kelimenin; "izar yapın" anlamında değil de, "giydirin" anlamında olduğunu kaydetmiştir. 1163[57]
Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v), 'Hikve' denilen izarını (belinden) çikanp: 'Bu izan, ona iç gömleği yapın' buyurdu.1164[58]
Başka bir rivayette ise, Ümmü Atiyye der ki:
Peygamber (s.a.v)'in kızının saçlarını üç örgü yaptık."
Vekî der ki: Süryân es-Sevrî: 'Alnın perçemini bir bukle, (başın) iki yan tarafının saçlarını da (ayrı ayrı) iki bukle (yaptık)' dedi. 1165[59]
Yine diğer bir rivayette ise, Ümmü Atiyye şöyle der:
Saçlanna üç örgü yaptık. Alnının perçemini bir bukle, (başın) iki yan tarafının saçlarını da (ayrı ayrı) iki bukle (yaptık) 1166[60] Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Ümmü Atiyye şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'in kızı Zeyneb 1167[61] vefat edince, Resulullah (s.a.v), bize:
Onu tek, üç yada beş defa yıkayın. Beşincisinde, kâfur yada kâfura (benzer) bir şey kullanın. Onu yıkadığınızda, (yıkama işinin bittiğini) bana bildirin buyurdu. (Yıkama işi bittiği zaman) bunu, Resulullah (s.a.v)'e haber verdik. Resulullah (s.a.v), bize:
Hakve" (denilen kendi izannı) verip:
Bunu, ona giydirin (iç gömleği yapın)' buyurdu.1168[62]
Bu hadistin bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Tirmizînin rivayetinde, Tek, üç yada beş" ifadesi yer almaktadır.1169[63]
Yine başka bir rivayette, Ümmü Atiyye şöyle der:
Onun saçlanna üç örgü yapük ve saçlannı arkasına salıverdik Yine başka bir rivayet ise şu şekildedir:1170[64]

Resulullah (s.a.v), bize: '(Yıkama işine,) onun sağından ve abdest azalanndan başlayın' buyurdu [1171][65]
Ebu Davud'un bir rivayeti ise, Tirmizî'nin bir rivayetine benzer olup bu rivayette, yaptık" yerine saçlannı taradık" ifadesi yer almaktadır. [1172][66]

Yine Ebu Davud'un bir rivayetinde da yedi veya lüzum görürseniz bundan daha fazla" ilavesi yer almakdır.[1173][67]
Nesâî'de, bu hadisi, Tirmizfnin rivayetine benzer bir şekilde rivayet etmiştir. [1174][68]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti İse şu şekildedir:

Kadınlar, Peygamber (s.a.v)'İn kızınıfn yıkark ışlar Ben: [1175][69]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir ri en onun saçlarına) üç örgü mü yaptınız?' diye sordum. Ümmü Atiyşka bir rivayeti de şu şekildedir:[1176][70]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde iti yada yedi" ilavesi yer almaktadır.[1177][71]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayetinin sonunda, Onun saçlarını tarayıp üç örgü yaptık ve saçlarını arkasına Salıverdik" ifadesi yer almaktadır. [1178][72]
Yine Nesâî'nin bir rivayeti daha var. Bu rivayetin sonunda şu ifade yer almaktadır:
(Hadisin ravisi Eyyûb:) ResululIah (s.a.v)'in, 'onu, ona giydirin' sözü, 'onu ona izar yapın' mı demektir?' diye sordum. Muhammed ibn Sîrîn'de:
Hayır! Zannetmiyorum. Yalnız 'onu, onun içine sarın' anlamında olsa gerek1 diye cevap verdi.[1179][73]

2. Cenaze Namazı Kılmanın Ve Cenazeyi Uğurlamanın Fazileti

112. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: ResuluIlah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Kim, namazı kıiınıncaya kadar bir cenazenin yanında bulunursa, onun için bir kırat (mükafat) vardır. Kim de, (cenaze, mezara) konuluncaya kadar (cenazenin başında) beklerse, onun için iki kırat (mükafat) vardır. (Resulullah'a:) iki kırat nedir? diye soruldu. O da:
(İki kırat,) iki büyük dağ gibidir.[1180][74] (Birinci rivayet) (Hadisin lafzı, Buhârî'ye ve Müslim'e aittir.) [1181][75] Bir rivayette ise şu ilave vardır:
îbn Şihâb der ki: Salim b. Abdullah b. Ömer dedi ki: 'Abdullah ibn Ömer, cenazenin namazını kılar, sonra (beklemeden hemen oradan) ayrılırdı. Ebu Hureyre'nin, (bu hadisi,) Abdullah ibn Ömer'e ulaşınca:
Demek ki, biz, pek çok kıratlar kaybettik [1182][76] dedi. [1183][77] Bir rivayette ise, Ebu Hureyre şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'in: 'Kim bîr cenazenin arkasından giderse, onun için bir kırat [1184][78] mükafat vardır' buyurduğunu işittim. (Bu hadisi duyan) Abdullah ibn Ömer:
Ebu Hureyre, bize hadis rivayet etme hususunda (artık) çok oluyor dedi.
Daha sonra Aişe'ye birini gönderip (bu meseleyi) sordurdu. Aişe, Ebu Hureyre'yi doğruladı. Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer:
Demek ki, biz, pek çok kıratları (mükafat olarak) almada kusur ettik1 dedi. [1185][79]
Yine birinci rivayete benzer bir hadis olup bu hadis (İki kırat,) iki büyük dağ gibidir" ifadesiyle bitmektedir. Yine bu rivayetin içerisinde, Cenazenin (gömülme vazifesi) bitirilinceye kadar" ilavesi yer almaktadır. [1186][80]
Başka bir rivayette ise, (Cenaze) Iahde [1187][81] konuluncaya kadar" ifadesi yer almaktadır. [1188][82]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayette ise, Cenaze defnediiinceye kadar onun arkasından gidene de..." ifadesi yer almaktadır. [1189][83]
Bu hadis(n bu şekildeki metinlerinji, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Yine Buhârî'nin bir rivayetinde, Ebu Hureyre şöyle der:
"Kim, imanı sebebiyle ve (sevabını yalnızca Allah'tan) umarak bir müslumanin cenazesinin arkasından gider ve üzerine (cenaze) namazı kılıp gömülme (vazifesini) bitirinceye kadar (onun başında) birlikte bulunursa, iki kırat (mükafat almış olarak) döner. Ki, kıratların

her biri, Uhud dağı gibidir Kim de o cenaze üzerine namaz kılıp gömülmeden önce (geri) dönecek olursa, bir kırat (mükafat almış olarak) döner. 1190[84]

Yine Müslim'in bir rivayetinde ise, Ebu Hureyre şöyle der:

Kim bir cenaze için namaz kılıp (defnoluncaya kadar) cenazenin arkasından gitmezse, onun için bir kırat (mükafat) vardır. Eğer (defno-luncaya kadar) cenazeni arkasından giderse, onun için İki kırat (mükafat) vardır. (Resulullah'a:)

İki kırat nedir?' diye soruldu. 0 da:

İki kıratın en küçüğü, Uhud dağı gibidir. 1191[85]

Yine Müslim'in başka bir rivayetinde, (hadisin ravisi) Ebü Hâzim (hadise İlave olarak) der ki:

Ebu Hureyre'ye: 'Kırat nedir?' diye sordum. O da: Uhud dağı gibi' diye cevap verdi. 1192[86]

Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Sa'd b. Ebi Vakkâs'm oğlu Amirfin oğlu Davud) şöyle der:

Babası (Âmir),.Abdullah ibn Ömer'in yanında oturuyormuş. Birden, Maksûre'nin sahibi Habbâb çıka gelip:

Ey Abdullah ibn Ömer! Ebu Hureyre'nin ne söylediğini işitmiyor musun? (Baksana!) Resulullah (s.a.v)'i:

Kim cenaze ile birlikte onun evinden çıkıp namazını kılar, sonra da defnedilme ey e kadar cenazenin arkasından giderse, o kimseye, iki kırat (mükafat) vardır. Her bir kırat, Uhud dağı kadardır. Cenazenin namazını kılıp dönen kimseye ise Uhud dağı kadar bir mükafat vardır' buyururken işitmiş.

Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer, Habbâb Ebu Hureyre'nin söylediklerini sorarak gelip kendisine haber vermek için Aişe'ye göndermiş. Abdullah ibn Ömer, mescidin çakıllarından bir avuç almış, onları elinde evirip çeviriyormuş. Nihayet elçi dönüp gelip Aişe'nin:

Ebu Hureyre doğru söylemiş dediğini bildirmiş. Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer, elindeki çakılları yere vurarak:

Demek ki, biz, pek çok kıratları (mükafat olarak) almada kusur ettik'demi

Ebu Dâvud, bu hadisi, Müslim'in (bir önce geçen) rivayetine benzer bir şekilde rivayet etmiştir. Fakat bu rivayetin içerisinde, Oİ-f biri,

Uhud dağı gibi" ifadesi yer almaktadır.
Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayeti, Müslim'in bir rivayetine benzer olup bu rivayetin içerisinde, çakıl taşlanfnı evirip çevirmesi) olayı ile Abdullah ibn Ömer'in sözü yer almamaktadır.[1193][87]
Nesâî ise (bu hadisi;) birinci rivayete ve Buhârî'nin bir rivayetine (benzer bir şekilde) rivayet etmiştir.[1194][88]
Tirmizî ise birinci rivayeti nakletmiştir.

3. Cenaze Namazında Tekbirler Getirme

113. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"KesilinHah (s.a.v), (Habeş hükümdarı) Necâşî öldüğü gün, onu öldüğünü (sahabelere) bildirdi. Onları musallaya çıkarıp saf yaptı. Ne câşî'nin ölümü üzerine dört tekbir alip gıyabî cenaze namazı kaldi.[1195][89] (Birinci rivayet)
(Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.) [1196][90] Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), Habeş hükümdarı Necâşî öldüğü gün, onun öldüğünü bize bildirip:
Kardeşiniz için mağfiret dileyin' buyurdu. [1197][91]
Bu hadis(n bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim ile Nesâî rivayet etmiştir.
Tirmizî ile Ebu Dâvud'da, birinci rivayeti nakletmiştir.

4. Ölüyü Kefenlemek

114. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v), (vefat ettiğinde) "Sehûliyye" (denilen) üç parça pamuklu beyaz Yemen kumaşı ile kefenlendi. Bunların içerisinde kamîs (=gömlek) ve sarık yoktu. [1198][92]
Hadisin lafzı, Buhârî'ye ve Müslim'e aittir Bir rivayette ise Hz. Aişe şöyle der: [1199][93]
Resulullah (s.a.v), ilk önce, Abdullah ibn Ebi Bekr'e ait bir Yemen elbisesi içine sarılmıştı. Sonra elbise, ondan çıkarılıarak, "Sehûliyye"

(denilen) üç parça pamuklu beyaz Yemen (kumaşı) ile kefenlendi. Bunların içerisinde, gömlek ve sarık yoktu.
Bunun üzerine Abdullah, bu elbiseyi kaldırıp:
Onun içine ben kefenlenirim' dedi. Sonradan;
Bunun içine Resulullah (s.a.v) kefenlenmedi de, ben mi kefenle-neceğim?' diyerek onu (satıp parasını) sadaka (olarak) verdi. [1200][94]
Yine buna benzer başka bir rivayet daha var. Bu rivayetin içerisinde şu ilave var:
Elbiseye gelince, bunun, Resulullah (s.a.v)'e kefen yapmak için satın alınıp alınmadığında halk şüpheye düştüğünden dolayı elbise terk olundu ve Resulullah {s.a.v), "Sehûliyye" (denilen) üç parça pamuklu beyaz (Yemen) kumaşı ile kefenlendi. Bu elbiseyi, Abdullah b. Ebi Bekr alıp:
Ben bu elbiseyi kendime kefen yapmak için muhafaza edeceğim' dedi. ! Sonradan:
Buna, şanı yüce olan Allah, Peygamberi için razı olsaydı, ona kefen yapardı' deyip elbiseyi sattı. Parasını da sadaka (olarak) verdi. [1201][95]

Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)ir Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Yine Müslim, başka bir rivayetinde bu hadisi Ebu Seleme ibn Abdurrah-man yolundan şöyle rivayet etmiştir:
Aişe'ye:
Peygamber (s.a.v), kaç (parça bez ile) kefenlendi?' diye sordum. O da:
Sehûliyye [1202][96] (denilen) üç parça (beyaz Yemen kumaşı ile) kefenlendi' diye cevap verdi.[1203][97]
Yine Buhârî ile Müslim'in başka bir rivayetleri ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) vefat ettiği zaman (üzeri) "Hibera [1204][98] (denilen bir Yemen) kumaşı [1205][99] ile örtülmüştür.[1206][100]
Nesâî ise bu hadisi, ilk baştaki rivayet (gibi) nakletmiş, yine bazı rivayetlerinde; "Sehûliyye" (denilen) üç parça (beyaz Yemen kumaşı ile)" ifadesi geçmektedir. [1207][101]
Tirmizî'nin rivayetinde ise şu ilave yer almaktadır:

Aişe'ye; halkın, (Peygamber'in) iki elbise ve "Hibera" denilen (Yemen) kumaşı içinde (kefenlendİğine dair) sözlerini anlattılar. Bunun üzerine Aişe:
Gerçekten (bir Yemen) kumaşı getirilmişti. Fakat (sahabeler,) bu kumaşı kabul etmediler ve Peygamber (s.a.v)'i o kumaşla kefenlemediler' diye cevap verdi. [1208][102]
Tirmizî'nin bu rivayetini; Ebu Dâvud ile Nesâî'de rivayet etmiştir. [1209][103] Ebu Davud'un başka bir rivayetinde ise Aişe şöyle der:
Peygamber (s.a.v) (vefat edince cesedi) "Hibera" (denilen Yemen) kur masıyla örtülmüştü. Sonra (o kumaş) vücudundan soyulup [1210][104] çıkarıldı. [1211][105]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), üç parça beyaz Yemen kumaşı ile kefenlendi. Bunların içerisinde gömlek ve sarık yoktu.[1212][106]
Ebu Dâvud, bu rivayeti, Buhârî ile Müslim'in rivayetlerine uygun şekilde rivayet etmiştir. [1213][107]
Nesâî'nin başka bir rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
"Resulullah (s.a.v), üç parça pamuklu beyaz Yemen kumaşı ile kefenlendi. [1214][108]

5. Ölü(Nün Arkasından Feryadu Figanla) Ağlamanın Yasak Olması

115. Amre bint. Abdirrahman'dan rivayet edilmiştir: "Aişe'nin şöyle dediğini işittim:
Aişe'ye; Abdullah ibn Ömer'in: 'Ölü, dirilerin ağlaması sebebiyle azab görür' (hadisini) söylediği anlatıldı. Bunun üzerine Aişe:
Allah, Ebu Abdurrahman'a mağfiret etsin! Yalan söylememiş, Fakat o, ya unutmuş yada hata etmiş. (Bu olay şu şekilde olmuştur:)
Resulullah (s.a.v), bir Yahudi kadının yanma uğramıştı. (Fakat o kadın ölmüş olup orada bulunan kadınlar,) o kadın için ağlaşiyorlardı. Resulullah (s.a.v):
Onlar, şu (ölüye) ağlıyorlar. (Fakat) o, kabrinde (bu ağlamalardan dolayı) azab görüyor' buyurdu. [1215][109]

Tirmizî'nin rivayetinde ise şu ilave yer almaktadır:
Abdullah İbn Ömer: 'Ölü, ailesinin ağlaması sebebiyle azab görür' (şeklinde bir hadis) söylemişti. Bunun üzerine Aişe:
Allah, ona merhamet eylesin! Fakat o, yanılmıştır. (Bu olay şu şekilde olmuştur:)
Resulullah (s.a.v), ölmüş bir Yahudi kişi ile ilgili olarak:
Onlar, o (ölüye) ağladıktan için ölü, (bu ağlamalardan dolayı kabrinde) azab görüyor' buyurdu. [1216][110]
Ebu Dâvud ile Nesâî'nin rivayetinde İlave olarak ise Aişe şöyle der:
(Abdullah ibn Ömer'i kast ederek) o, 'yamlrmştn Çünkü Peygamber (s.a.v), bir kabre uğrayıp:
Gerçekten şu (mezar) sahibi kimse, aile halkının ağlaması sebebiyle azab görüyor [1217][111] buyurdu. Sonra da "Hiçbir günahkar, başkasının günahını çekmez [1218][112] ayetini okudu. [1219][113]

6. Kabir Azabı

116. Berâ' ibnul-Âzib (r.ahümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
"Kabirde soru sorulduğunda, Müslüman kişi; Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resulü olduğuna şahitlik[1220][114]
Allah'ın; 'Allah, kendisine iman edenleri, dünya ve ahiret hayatında sabit bir söz üzere tespit eder [1221][115] sözü (nün anlamı), budur. [1222][116]

(Hadisin lafeı, Buhârî'ye aittir.) [1223][117]
Bir rivayette ise, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurur:
Allah, kendisine iman edenleri, sabit bir söz üzere tespit eder.[1224][118] sözü, kabir azabı hakkında inmiştir. (Çünkü kabirde) kişiye: Rabbin kimdir?' diye sorulur. Kişi de:
Rabbim Allah'tır. Peygamberim de, Muhammed (s.a.v) dir' diye cevap venr.[1225][119]
Yalnız başka bir rivayette ise Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurur:

Allah, kendisine iman edenleri, sabit bir söz üzere tespit eder [1226][120] sözü, kabir azabı [1227][121] hakkındadır. (Çünkü kabirde) kişiye:

7. Cenazeyi Defnetme Hususunda Acele Etmeye Teşvik

117. Ebu Hureyre (r.aj'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Cenazeyi, (kabre) süratle götürün. [1228][122] Eğer ölen kişi, salih bir kimse ise, bu (ölen kimse için) bir hayrdir. (Çünkü kabrine bir an önce defnetmekle) onu, hayra ulaştırmış olursunuz. Eğer (ölen kişi,) salih bir kimse değilse, bu da (ölen kimse için) bir serdir. (Bir an önce) onu omuzlarınızdan indirmiş olursunuz. [1229][123]

8. Cenaze Geçerken Ayağa Kalkmak

118. Amir b. Rebîa (r.aj'tan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Sizden birisi (yanından yada önünden) bir cenazefnin geçtiğini) gördüğünde, onunla beraber (kabre kadar) gitmek istemese, cenaze(yi götürenler) ileri geçinceye kadar yada cenaze kendisini(n bulunduğu yeri) geçmeden, yere indirilene kadar ayakta dursun.[1230][124] (Birinci rivayet)
Başka bir rivayette ise, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"(Yanınızdan yada önünüzden) cenazefnin geçtiğini) gördüğünüzde, [1231][125] cenaze sizi geride bırakıncaya kadar [1232][126] ayakta durunuz. [1233][127] (İkinci rivayet)
Bu hadisfin bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî, Müslim ile Nesâî rivayet etmistir.[1234][128]
Tirmizî ile Ebu Dâvud ise, ikinci rivayeti nakletmişlerdir.
Ebu Davud'un rivayetinde, yada (kabre) konuluncaya kadar" ilavesi yer almaktadır.[1235][129]

9. Cenaze Defnedildikten Sonra Kabirin Yanında Cenaze Namazı Kılmak

119. Amir eş-Şa'bî'den rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v) ile birlikte (diğer kabirlerden) uzakça bir yerdeki kabre uğrayanlardan birisi bana anlattı:
Peygamber (s.a.v), (kabre vardığında, beraberinde olan) kimseleri arkasına saf yapıp onlara imam olmuş.
Şeybânî der ki: Şa'bî'ye:
Ey Ebu Amr! O kimdi?' diye sordum. Şa'bî:
Abdullah ibn Abbâs' diye cevap verdi.1236[130]
Zaid bir rivayette ise Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Resulullah (s.a.v), bir kabre geldi. (Orada bulunanlar):
Bu cenaze, dün (gece) gömüldü' dediler. (Abdullah ibn Abbâs, bu kelimeyi, 'dufine' yada 'dufinet' şeklinde tereddütlü söylemiştir.)
Abdullah ibn Abbâs: 'Biz, Resulullah (s.a.v)'in arkasında saf olduk. Sonra Resulullah (s.a.v), (bize) o gömülü cenaze üzerine namaz kıldırdı1 dedi. 1237[131]
Yine konu ile ilgili bir rivayetin devamında şu ilave yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), (bu ölüyü, hastalığı sırasında ziyaret etmiş bulunduğundan) cenaze sahiplerine:
(Bu kişinin öldüğünü) bana niçin haber vermediniz?' diye sordu. Onlar da:
Biz, onu, gecenin karanlığında gömdük. Sizi o vakitte uyandırmak istemedik' dediler.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), namaza durdu. 1238[132] Biz de, arkasında saf bağladık.
Abdullah ibn Abbâs: 'Ben de, bu safların içinde bulundum. 1239[133]
Resulullah (s.a.v), bu gömülü olan ölüye namaz kıldı' dedi. 1240[134]
Başka bir rivayette ise, konu ile ilgili şu husus yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), (bir gün bazı sahabileriyle birlikte mezarlıkta gezinirken toprağı daha) yaş olan bir kabrin yanma varıp üzerine namaz kıldı. (Beraberindeki sahabiler de), onun arkasında saf

oldular. Resulullah (s.a.v), (bu namazı kıldırırken) dört tekbir [1241][135] aldı. [1242][136]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)!, Buharı ile Müslim rivayet etmiştir.
Ebu Dâvud ise bu hadisi, (önceki) rivayete uygun bir şekilde rivayet edip bu rivayete şu ilaveyi yapmıştır:
(Hadisin ravisi Ebu İshâk der ki:) Şa'bî'ye:
(Bunu) sana kim anlattı?1 diye sordum. Şâbî de:
Güvenilir birisi olan (ve o anda orada bulunan) Abdullah ibn Abbas-(söyledi)1 diye cevap verdi.[1243][137]
Tirmizî'nin rivayetinde ise Şa'bî şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'i gören bir kişi, bana anlattı:
Resulullah (s.a.v), (bir gün bazı sahabileriyle birlikte gezinirken diğer kabirlerden) uzakça bir yerdeki kabri gördü. Hemen (beraberindeki) sahabi-lerini saf yapıp o kabrin üzerine (cenaze) namazı kıldı.
Şa'bî'ye:
Bu sana kim anlattı?' diye soruldu. Şa'bî:
Abdullah ibn Abbâs' diye cevap verdi. [1244][138] Nesâî'nin rivayetinde ise Şa'bî şöyle der:
Peygamber (s.a.v) ile birlikte (diğer kabirlerden) uzakça bir yerdeki kabre uğrayanlardan birisi bana anlattı:
Peygamber (s.a.v), (beraberindeki) sahabileri arkasına saf yapıp o kabrin üzerine (cenaze) namazı kıldı.
Şa'bî'ye:
Bunu sana kim anlattı?' diye soruldu. O da:
Abdullah ibn Abbâs1 diye cevap verdi. [1245][139]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde ise Şa'bî şöyle der:
Peygamber (s.a.v) ile birlikte (diğer kabirlerden) uzakça bir yerdeki kabre uğrayanlardan birisi bana anlattı:
Peygamber (s.a.v), (beraberindeki) kimseleri arkasına saf yapıp onlara imam olmuş.
(Hadisin ravisi,) Şa'bî'ye:
Ey Ebu Amr! (Bun sana anlatan) o kimse, kimdir?' diye sordum
Şabî: Abdullah ibn Abbâs' diye cevap verdi. [1246][140]

10. İmamın, Ölen Erkek Ya Da Kadının Cenaze Namazında Cenazenin Hangi Tarafına Doğru Duracağı Meselesi

120. Semure ibn Cündub (r.a)'tan rivayet edilmiştir: "Ben, Resulullah (s.a.v) zamanında çocuk idim. Ondan (duyduklarımı) ezberliyordum. Onları söylememe bir engel yok. Fakat burada benden yaşça daha büyük olan bazı kimseler var.
Resulullah (s.a.v)'in arkasında, lohusa halinde iken ölen bir kadının (cenaze) namazını kıldım. Resulullah (s.a.v), namazda, kadının (tam) orta (hiza)sına doğru durdu. [1247][141]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Tirmizî ise, bu hadisi muhtasar bir şekilde Semure ibn Cündub'tan şöyle rivayet etmiştir:
Peygamber (s.a.v), (ölen) bir kadının üzerine (cenaze) namazı kıldı. (Namaz kılarken) kadının (tam) orta (hiza)sma [1248][142] doğru durdu. [1249][143] Ebu Davud'un rişvayetinde ise Semure ibn Cündub şöyle der:
Peygambe (s.a.v)'in arkasında, lohusa halinde iken ölen bir kadının (cenaze) namazını kıldım. Resulullah (s.a.v), namazda, kadının (tam) orta (hi-za)sına doğru durdu. [1250][144]
Müslim'in başka bir rivayeti ile Nesâî'nin bir rivayetinde, Semure ibn Cündub şöyle der:
"Resulullah (s.a.v), İohusa halinde iken ölen Ümmü Ka'b el-Ensârî üzerine namaz kıldığı [1251][145] gün ben Resulullah (s.a.v)'in arkasında namaz kıldım. Resulullah (s.a.v), {namaz kılarken) kadının (tam) orta hizajşma doğru durdu.[1252][146]

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ZEKÂT BÖLÜMÜ [1253][147]

1.Fıtır Sadakası

121. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), Fıtır sadakasını; her köle yada hür kimse, küçük yada büyük kimse üzerine bir sâ' (kuru) hurma yada bir sâ arpa (vermeyi) farz kılmıştır. [1254][148] (Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.)
Bir rivayette ise Müslümanlardan [1255][149] hür veya köle, [1256][150] kadın yada erkek [1257][151] her kimse üzerine" ifadesi yer almaktadır.[1258][152]
Bir rivayette ise, Daha sonra [1259][153] halk, yarımsâ' buğdayı (diğer şeylerden bir sâ'ya) denk tuttu" ilavesi yer almaktadır.[1260][154]
Bir rivayet ise şu ifade yer almaktadır:
Abdullah ibn Ömer, (fıtır sadakası olarak) (kuru) hurma verirdi. (Bir yıl ortaya çıkan hurma kıtlığından dolayı) Medineliler, (kuru) hurma bulamadılar. (Kuru hurma yerine) arpa verdiler.
Abdullah ibn Ömer, büyük-küçük (herkesin fitresini) verirdi. Hatta (Nâfi'nin) çocuklarının (fitresini bile) verirdi.
Abdullah ibn Ömer, fıtır sadakasını, (bayram sabahı) toplayan (zekat memullarına verirdi. Halbuki halk, (fıtır sadakalannı), bayramdan bir yada iki gün önce verirlerdi. [1261][155]
Bir rivayette ise Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Peygamber (s.a.v), Fıtır sadakasınr; [1262][156] bir sâ [1263][157] (kuru) hurma yada bir sâ1 arpa (vermeyi) emretmiştir (farz kılmıştır).
Abdullah ibn Ömer: insanlar, iki müdd buğdayı (bir sâ1 kuru hurmaya) denk tuttular'dedi. [1264][158]
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in naklettiği rivayetlerdir. Yine Buhârî'nin bir rivayetinde, Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Resulullah (s.a.v), Fıür sadakasını; Müslümanlardan köle yada hür kimse, erkek veya kadın, küçük yada büyük kimse üzerine bir sâ1 (kuru) hurma yada bir sâ' arpa (vermeyi) faiz kılmıştır. Fıtır sadakasını, halk, (bayram) namazına çıkmadan önce (gereken yerlere) verilmesini farz kıldı. [1265][159]
Yine Müslim'in bir rivayetinde ise, Abdullah ibn Ömer şöyle der:

Resulullah (s.a.v), Fıtır sadakasını; Ramazan (ayın)da Müslümanlardan hür yada köle kimse, erkek veya kadın, küçük yada büyük herkes üzerine bir sâ1 (kuru) hurma yada bir sâ' arpa [1266][160] (vermeyi) farz kilmıştır.[1267][161]
Yine Buharı ile Müslim, bu hadisi, muhtasar bir şekilde şöyle rivayet etmişlerdir:
Peygamber (s.a.v), Fıtır sadakasını; halk, (bayram) namazına çıkmadan önce (gereken yerlere) verilmesini emretti [1268][162]
Tirmizî, Ebu Dâvud ile Nesâî, bu hadisin farklı bir varyantını nakletmişlerdir.
Timıizî der ki: "Bu hadisi, Nâfi'den bir çok kimse rivayet etmiştir."
Fakat Tirmizî, bu hadisin içerisinde Müslümanlardan" ifadesine yer vermemiştir. [1269][163]
Yine Tirmizî, bu hadisin farklı bir varyantını nakletmiştir. Yine Tirmizî, bu hadisi şu şekilde de rivayet etmiştir:
Resulullah (s.a.v), (Fıtır) sadakasını; (halk) fıtır (Ramazan bayramı) günü erkenden namaza çıkmadan önce verilmesini emrederdi. [1270][164]

Ebu Dâvud ile Nesâî, Buhârî'nin tek başına rivayet ettiği hadisi de nak-letm işlerdir.
Ebu Davud'un tek başına naklettiği rivayette, Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Resulullah (s.a.v), bize, Fıür sadakasını; halk, (bayram) namazına çıkmadan önce [1271][165] verilmesini emretti.
(Hadisin ravisi Nâfi1 der ki:) Abdullah ibn Ömer, Fıür sadakasını, bayramdan bir gün yada iki gün önce[1272][166] verirdi. [1273][167]
Ebu Dâvud, Nâfi' yolundan gelen bazı varyantlarda her Müslüman üzerine", bazı varyantlarında Müslümanlardan" ifadesi vardır. Fakat Ubeydullah'tan gelen meşhur bir rivayette Müslümanlardan" ifadesi yer almamaktadır. [1274][168]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti ile Nesâînîn bir rivayetinde, Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Halk, Resulullah (s.a.v) zamanında Fıtır sadakasını; arpa, (kuru) hurma, Peygamber arpası [1275][169] ve kuru üzümden bir sâ' olarak

verirdi.
(Hadisin ravisi) Nâfi' der ki:
Abdullah ibn Ömer: 'Ömer, (halife) olup buğday çoğalınca, yarım sâ' buğdayı, (öteki) şeylerden bir sâ1 yerine (bedel) kıldı' dedi.[1276][170]
Başka bir rivayette ise Nâfi1 der ki:
Abdullah ibn Ömer: 'Daha sonra halk, yarım sâ1 buğdayı (diğer şeylerden bir sâ'ya) denk tuttu1 dedi.
(Nâfi') der ki:
Abdullah ibn Ömer, fıtır sadakası olarak (kuru) hurma verirdi. Bir yıl (ortaya çıkan hurma kıtlığından dolayı) Medineliler kuru hurma bulamadılar. (Kuru hurma yerine) arpa verdiler.[1277][171]
Nesâî'nin bu rivayet ile ilgili nakli, "yada kuru üzüm" ifadesiyle son bulmaktadır. [1278][172]
Yine Nesâî, bu hadisi, çeşitli varyantlarla rivayet ermiştir. Bir rivayeti de, Buhârî ile Müslim'in rivayelerine uygun bir şekilde nakletmiştir. [1279][173]

122. Ebu Saîd el-Hudri (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Biz, Fıtır sadakasını; yiyecekten bîr sâ', arpadan bir sâ\ (kuru) hurmadan bir sâ\ keşten bir sâ\ kuru üzümden bir sâ' olarak verirdik. [1280][174] (Birinci rivayet)
Bir rivayette ise {bu hadise) şu ilave vardır:
"Muaviye, (saltanathk yönetiminin başına) gelip [1281][175] (Şam'dan) bol buğ elince:day gelince:
(Şam) buğdayından iki müdd'ün, (diğer şeylerden) bir sâ' (kuru) hurmaya denk olduğu görüşündeyim' dedi. [1282][176](İkinci rivayet)
Bir rivayette ise şu husus yer almaktadır:
Biz, Fıtır sadakasını; Fıtır (Ramazan bayramı) günü yiyecekten bir sâ' olarak verirdik.
Ebu Saîd (devamla) der ki: Bizim yiyeceğimiz; [1283][177] arpa, kuru üzüm, keş [1284][178] ve (kuru) hurma idi.[1285][179] (Üçüncü rivayet)
Başka bir rivayette ise, Ebu Saîd el-Hudrî şöyle der:
Biz, (Fıtır) sadakasını, arpadan bir sâ' olarak yedirirdik (verirdik).[1286][180] (Dördüncü rivayet)

Ebu Saîd el-Hudrî, bu rivayete, herhangi bir şeyi ilave etmemiştir. Diğer bir rivayette ise bu husus şu şekilde yer almaktadır:
"Biz, Resulullah (s.a.v) içimizde olduğu halde, biz, fıtır sadakasını; küçük-büyük ve hürköle her kes için yiyecekten bir sâ' yada (kuru) hurmadan bir sâ' yada kuru üzümden bir sâ' olmak üzere üç sınıftan verirdik.
Muaviye (hac yada umre etmek için Medine'ye gelip minberde halka konuşma yapıp) (Şam) buğdayından iki müdd'ün, bir sâ' (kuru) hurmaya denk olduğu gorüşü(nü belirtinceye) kadar böyle vermeye devam ettik. .
Ebu Saîd der ki: Bana gelince, onu (eskisi gibi) vermeye devam edeceğim. 1287[181] (Beşinci rivayet)
Bir rivayette ise şu ilave yer almaktadır.
Yaşadığım müddetçe, (hayatımın) sonuna kadar onu (eskisi gibi) vermeye devam edeceğim. 1288[182]
Bu hadisfin bu şekildeki metinlerin)!, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Tirmizî, bu hadisi, ilk (baştaki) rivayet gibi nakledip daha sonra da Ebu Saîd el-Hudrî'den şöyle nakilde bulunur:
Muaviye (hac yada umre etmek için) Medine'ye gelinceye kadar sadakas, olarak buğdaydan bir sâ', arpadan bir sâ', hurmadarı bir üzümden bir sâ', keşkten bir sâ') vermeye devam ettik. Muaviye (gelince,) konuşma yapt. ve halka söyledikleri arasında şu da vard!:
Ben, Şam buğdayından iki müdd'ün, bir sâ1 (kuru) hurmaya dpnl, olduğunu görüşündeyim dedi.
Bunun üzerine halk, Muaviye'nin (bu) görüşüne uydu.Ebu Saîd el-Hudrî: "(Hayatımın sonuna kadar)
Ebu Dâvud'da bu hadisi, Tirmizfnin rivayeti gibi nakledip hadise giriş yaptıktan sonra şu ilaveyi yapmıştır:
Fıtır sadakasını; her küçük ve büyük, hür ve köle için yiyecekten bir sâ' yada keşten bir sâ' veya arpadan bir sâ' veya kuru hurmadan bir sâ' yada kuru üzümden bir sâ' (olarak verirdik). Muaviye (hac yada umre etmek için) Medine'ye gelip minberde halka konuşma yapıncaya kadar böyle vermeye devam ettik.1289[183]
Ebu Dâvud der ki; Bir adam, (hadisin ravisi) İbn Uleyye'den yaptığı rivayette: veya bir sâ' buğday" (sözünü) söyledi. Fakat bu söz,

mahfuz değildir. [1290][184]
Bir rivayette ise, ("yiyecekten bir sâ" yerine) "buğdaydan ya«m sâ" ifadesi geçmektedir. Bu söz, hadisin ravisinden rivayette bulunan birinden meydana gelen bir hatadır.[1291][185]
Başka bir rivayette ise Ebu Saîd el-Hudrî şöyle der:
Ben, asla bir sâ'dan başkasını vermem. [1292][186] Çünkü biz, Resulullah (s.a.v) zamanında (fitır sadakasını) kuru hurma veya arpa yada keş veya kuru üzümden bir sâ1 olarak verirdik. [1293][187]
Ebu Dâvud der ki: "Süfyân ibn Uyeyne, (yapığı rivayette bu sayılanlara) "veya undan bir sâ" sözünü ilave etmiştir. (Muhaddisler,) bu ilaveden dolayı Süiyân'ı kınadılar. Bunun üzerine Süfyân, bu ilaveden vazgeçmiştir. [1294][188]Ebu Dâvud der ki: Bu ilave, Süfyân ibn Uyeyne'nin hatasıdır. [1295][189]
Nesâî'de, beşinci rivayeti nakledip bu rivayetinde içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Biz, Fıtır sadakasını, (yiyecekten bir sâ', (kuru) hurmadan bir sâ1, kuru üzümden bir sâ' olmak üzere) üç sınıftan verirdik.[1296][190]
Yine Nesâînin başka bir rivayetinde, Ebu Saîd el-Hudrî şöyle der;
Biz, Resulullah (s.a.v) zamanında, (Fıtır sadakasını) sadece kuru hurmadan bir sâ' veya arpadan bir sâ' yada kuru üzümden bir sâr yada undan bir sâ' veya keş'ten bir sâ1 yada Peygamber arpasından bir sâ' olarak verirdik.
Daha sonra Süfyân şüpheye düşüp: 'Un yada Peygamber arpası' dedi.

2. Zekata Tabi Olan Mallar

123. Ebu Saîd el-Hudrî (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Üçer yaşındaki beş (dişi) deveden daha az olan (deve)de zekat ur. Beş ukiyye'den daha az olan (gümüş)de zekat yoktur. Beş Bir rivayette ise, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Beşten veskten [1297][191] daha az olan hurma ile hububatta [1298][192] zekat yoktur..[1299][193]
Görüldüğü üzere bu rivayete herhangi bir ilave yapılmamıştır. - Başka bir rivayette ise Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Beş veski bulmadıkça hububat ile hurmada zekat yoktur. Üçer yaşındaki beş (dişi) deve (zevd)'den [1300][194] daha az olan (deve)de zekat yoktur. Beş ukiyye (evak)'den [1301][195] daha az olan (gümüş)de zekat yoktur.[1302][196]
Yine Müslim'de, konu ile ilgili buna benzer başka bir rivayet daha var. Yalnız bu rivayette, hurma" kelimesi yerine y£ "meyve" kelimesi yer almaktadır.[1303][197]
Buhârî ise bu. hadisi, Abdullah b. Abdurrahman b. Ebi Sa'saa yoluyla Ebu Saîd el-Hudri'den rivayet etmiştir. (Bu rivayette,} Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Beşk veskten daha az olan hurmada zekat yoktur. Beş ukiyye gümüşten daha az olan (gümüş)de zekat yoktur. Üçer yaşındaki beş (dişi) deveden daha öz olan (deve)de zekat yoktur.[1304][198]
Humeydî der ki: Buhârî, konu(muz) ile ilgili hadisi, [1305][199] Abdullah ibn Ömer'in şu hadisinden sonra rivayet etmiştir. (Bu rivayette,) Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Yağmurun ve akarsuların suladığı yada aseriyye olanda (sulanmayıp kökleri vasıtasıyla su emip yetişmiş olan toprak mahsullerinde) öşür (onda bir zekat) vardır. Develerle [1306][200] (kuyulardan yada kova ve dolapla) sulanan (toprak mahsullerde ise yirmide bir zekat vardır."
Buhârî, (bu hadisi naklettikten sonra) şöyle der: Bu hadis, önceki (Ebu Saîd el-Hudrî) hadisinin [1307][201] tefsiridir. Ebu Saîd el-Hudrî hadisinde, (onda bir yada yirmide bir diye) bir sınırlama getirilmemiştir.
(Ravi der ki: Buhârî, 'bu hadis' sözüyle;) Abdullah ibn Ömer'in, Yağmurun suladığı (mahsullerde) öşür (onda bir zekat) vardır" hadisini kast etmektedir.
Peygamber (s.a.v), Abdullah ibn Ömer hadisinde, ('onda bir yada yirmide bir olanı) açıklayıp mikdarı tayin etmiştir. [1308][202]

Güvenilir raviden gelen ziyade, kabul edilmiştir. Müfesser (hâss) olan, mübhem (âmm) olan üzerinde hükmeder (onu tahsis eder). Ziyade, güvenilir raviler rivayet ettiği zaman kabul edilir.
Nitekim Fadl ibn Abbâs: Peygamber {s.a.v), fetih günü Kabe'de namaz kılmadı' diye rivayet etti. Bilal ise: Peygamber (s.a.v), (Mekke'nin) fethi günü Kabe'de namaz kıldı' dedi.
Sonuçta; BÜal'in sözü alındı, Fadl'ın sözü alınmadı.[1309][203]
Tirmizî, Üçer yaşındaki beş (dişi) deveden daha az olan (deve)de zekat yoktur" hadisi ile ilgili olarak şöyle der:
"Develerin sayısı, yirmi beşe ulaşınca onlarda iki yaşına girmiş bir dişi deve yavrusu vardır. Yirmi beşten az olan develerde, her beş devede [1310][204] (zekat olarak) bir koyun vardır.[1311][205]
Ebu Davud'un rivayetinde ise Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Beş veskten az olan (hurma, üzüm ve hububat gibi mahsul)de zekat yoktur. Bir vesk, damgalanmış altmış sâ'dır.[1312][206]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde ise İbrahim (en-Nehaî) şöyle der:
Bir vesk, Haccâc'm sâ'ıyla- damgalanmış altmış sâ'dır.[1313][207]
Nesâî'nin rivayetinde ise Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır;
Beş veskten az olan hububat veya hurmada zekat yoktur.[1314][208]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Peygamber (s.a.v) şöyle buy maktadır:
Beş veske ulaşmadıkça buğday ve hurmaya zekat düşmez. Beş ukiyye-ye ulaşmadıkça gümüşe zekat düşmez. Üçer yaşındaki beş (dişi) deveye ulaşmadıkça deveye de zekat düşmez.[1315][209]
Bu hadis, bir grup hadis imamın rivayet etmede ittifak ettiği bir hadistir.

3. Kadının, Kocasının Malından Sadaka Vermesinin Caiz Olup Olmadığı Meselesi

124. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Kadın, kocasının evinin yiyeceğinden kötülük kast etmeksizin in-fak ederse,[1316][210] ona infakın sevabı, kocasına da kazanmasının sevabı verilir. Hizmetçisine de, o kadar sevap verilir. Bunlardan birisi, diğerinin sevabından bir şey eksiltmez. [1317][211]
Bu hadis(in bu şekildeki metninji; Buhârî, Müslim ile Eu Dâvud rivayet etmiştir.
Tirmizî ile Nesâî'nin rivayetinde ise, infak ederse" kelimesi yerine "sadaka verirse" ifadesi geçmektedir.[1318][212]
Başka bir rivayette ise, cJüjl "infak ederse" kelimesi yerine "verirse" ifadesi geçmektedir. [1319][213]

4. At Ve Kölenin Zekatı

125. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Müslümana, kölesinden ve atından dolayı zekat yoktur. [1320][214] (Birinci rivayet)
Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır: tadır:
"Fitır sadakası hariç, kölede zekat yoktur. [1321][215] (İkinci rivayet) Buhârî ile Müslim, bu hadisin ikinci rivayet şeklini rivayet etmişlerdir. Diğerleri ise birinci metni rivayet etmişlerdir. Yine Ebu Davud'un bir rivayetinde, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmakdır:
"Kölenin fıtır sadakası hariç, at ve kölede [1322][216] zekat yoktur.[1323][217]
Yine Nesâî'nin bir rivayetinde ise, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktaır.
"Müslüman kişiye, kölesinin ve atının [1324][218] zekatı yokur.[1325][219]

DOKUZUNCU BÖLÜM

ORUÇ BÖLÜMÜ [1326][220]

1. Orucun Faziletleri

126. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Adem oğlunun (işlediği) her iyi amel, on mislinden yedi yüz misline kadar katlanır.
Şanı yüce olan Allah:
Oruç, müstesna! Çünkü oruç, benim için tutulur. Onun mükafatını (ancak) Ben veririm. (Zira oruçlu kimse,) benim için; yemesini ve cinsel arzusunu bırakır' buyurdu.
Oruçlu kimse için iki sevinç vardır: (Biri) iftar anındaki sevinci, (diğeri ise;) Rabbine kavuştuğu andaki sevincidir.
Emin olun ki, oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha güzeldir. (Birinci rivayet)
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.)
Bir rivayette ise Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Şanı yüce olan Ailah şöyle buyurmaktadır:
Adem oğlunun (işlediği) her (iyi) amel, kendisi içindir. Yalnız oruç müstesna! Çünkü oruç, benim için tutulur. Onun mükafatını (ancak) Ben veririm' buyurdu.
Oruç, bir kalkandır. Sizden birisinin oruç tuttuğu bir gün olursa, o gün kötü söz söylemesin ve gürültü çıkarmasın. Eğer bir kimse, kendisine, söver yada kavga ederse:
Ben oruçlu bir kimseyim' desin.[1327][221]
Muhammed'in nefsini elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, oruçlu kimsenin ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha güzeldir.
Oruçlu kimse için, iki sevinç vardır: (Biri;) iftar ettiği zaman iftarına sevinir, (diğeri ise;) Rabbine kavuştuğu zaman orucuna sevinir.[1328][222] (İkinci rivayet)
Başka bir rivayette ise bu hadis kısa bir şekilde şöyledir:
Şanı yüce olan Allah şöyle buyurmaktadır:
Adem oğlunun (işlediği) her (iyi) amel, kendisi içindir. Yalnız o-ruç müstesna! Çünkü oruç, benim için tutulur. Onun mükafatını (ancak) Ben veririm1 buyurdu.

Oruçlu kimsenin ağız kokusu, Allah katında misk kokuşundan daha güzeldir.[1329][223]
Konu ile ilgili bir rivayette, Muhammed'in nefsini elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, oruçlunu ağız kokusu. ifadesi yer almaktadır.[1330][224]
Konu ile ilgili başka bir rivyette ise, Muhammed'İn nefsini elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, o-nıçlunu ağız kokusu..." ifadesi yer almaktadır.[1331][225]
Bu hadisfn bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Yine Buhârî'nin bir rivayetinde ise, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Şanı yüce oln Allah şöyle buyurmaktadır:
(İşlenen) her (iyi) amel için bir kefaret vardır. (Oruç müstesna! Çünkü) oruç, benim için tutulur. Onun mükafatını ancak Ben veririm buyurdu.
Emin olun ki, oruçlunun ağız kokusu, (kıyamet günü,) Allah katında isk kokusundan Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde ise, Peygamb vurmaktadır:[1332][226]
Oruç bir kalkandır. Oruçlu kimsei kötü söz söylemesin ve cahillik yapn. Eğer herhangi bikmsei kötü söz söylemesin ve cahillikmasın. Eğer herhangi bir kimse, kendisine kavga eder yada küfrederse, iki, defa:
Ben oruçluyum' desin.
Nefsimi elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, oruçlu kimsenin ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha güzeldir.(Yüce Allah:)
(Oruçlu kimse,) benim için; yemesini, içmesini ve cinsel arzusunu terk eder. Oruç, benim için tutulur. Onun mükafatını (ancak) Ben veririm'. (Halbuki diğer) güzel işler, on misliyle (ödenir) (buyurdu).[1333][227]
Yine Müslim'in bir rivayetinde ise, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Sizden birisi, bir gün, oruçlu olarak sabahladığında, kötü söz söylemesin ve cahillik etmesin. Eğer bir kimse, kendisine, küfreder

yada kavga ederse:

Ben oruçluyum, ben oruçluyum' desin.[1334][228]

Başka bir rivayette ise Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Oruç bir kalkandır. [1335][229]Sizden bir kimse, oruçlu olarak sabahladığında .[1336][230]

Ebu Hureyre ve Ebu Saîd el-Hudrî yolundan gelen başka bir rivayette, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Şanı yüce olan Yüce Allah:

Oruç, benim için tutulur. Onun mükafatını (ancak) Ben veririm" buyurdu.

Oruçlu kimse için, iki sevinç vardır: (Biri;) iftar ettiği zaman sevinir, (diğeri ise;) Allah'a kavuştuğu zaman sevinir. Muhammed'in nefsini elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, oruçlu kimsenin ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha güzeldir.[1337][231]

Konu ile ilgili diğer bir rivayette ise ifade yer almaktadır:

(Oruçlu kimse,) Allah'a kavuşup ta Allah, onun mükafatını verdiği zaman sevinir.[1338][232]

Diğer bir rivayette ise Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Nefsimi elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, oruçlu kimsenin ağız kokusu, şanı yüce olan Allah katında, misk kokusundan daha güzeldir. Yüce Allah:

Oruçlu kimse, ancak benim için; cinsel arzusunu, yemesini ve içmesini bırakır. Çünkü oruç, Benim için tutulur. Onun mükafatını (ancak) Ben veririm. (Diğer yapılan) her güzel iş ise, on mislinden yedi yüz misline kadar (katlanır). Oruç müstesna! Çünkü oruç, Benim için tutulur. Onun mükafatını ancak Ben veririm1 buyurdu.[1339][233]

Ebu Davud'un bir rivayetinde, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Oruç, bir kalkandır. Sizden birisi oruçlu olduğu zaman, çirkin söz söylemesin ve cahillik yapmasın. Eğer bir kimse, kendisine, kavga eder yada küfrederse:

Ben oruçluyum, ben oruçluyum' desin.[1340][234]

Tirmizî'nin rivayetinde ise, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Rabbiniz:

Her iyilik, on mislinden yedi yüz misline kadar (katlanır). Yalnız oruç, benim için tutulur. Onun mükafatını (ancak) Ben veririm' buyurmaktadır.
Oruç, (cehennem) ateşine karşı bir kalkandır. Emin olun ki, oruçlu kimsenin ağız kokusu, Allah katında, misk kokusundan daha güzeldir. Bir cahil, sizden birinize, oruçlu iken (sataşmak suretiyle) cahillik ederse:
Ben oruçluyum1 desin.[1341][235]
Yine Tirmizî'nin bir rivayetinde, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Oruçlu kimse için iki sevinç vardır: (Biri;) iftar ettiği andaki sevinç, (diğeri ise;) Rabbine kavuştuğu andaki sevinçtir. [1342][236]
Nesâî ise; Ebu Hureyre ve Ebu Saîd el-Hudrî yolundan ikinci rivayeti Tirmizî'nin birinci rivayetini nakletmiştir.[1343][237]
Yine Nesâî'nin bir rivayeti ise şu şekildedir:ve "Oruç kalkandır.[1344][238]
Nesâî, bu rivayete herhangi bir şey ilave etmemiştir.

2. Ramazan Ayını İbadetle Geçirmek

127. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v), kesin emir vermemekle brlikte halkı, Ramazan (ayın)ı ibadetle geçirmeye teşvik edip:
Kim Ramazan (ayın)i, Allah'a iman ve (sevabını O'ndan) bekleyerek ibadetle geçirirse, geçmiş günahları(ndan bazısı) bağışlanır1 buyurdu.
(Hadisin ravisi der ki:) Durum böyle iken, Resuhıllah (s.a.v), vefat etti. Ebu Bekrin hilafeti döneminde ve Ömer'in hilafetinin ilk yıllarında da durum [1345][239] böyleydi. [1346][240] (Birinci rivayet)
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [1347][241]
Bir rivayette ise Ebu Hureyre şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'in, Ramazan (ayı) için şöyle buyurduğunu işittim:
Kim Ramazan (ayın)ı, Allah'a iman ve (sevabım O'ndan) bekleyerek ibadetle geçirirse, geçmiş günahları(ndan bazısı) [1348][242] bağışlanır.

(İkinci rivayet)
Yine bir rivayette, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Kim Kadir Gecesinde (Allah'a) iman ve (sevabını O'ndan) bekleyerek ibadetle geçirirse, geçmiş günahlarından bazısı) bağışlanır.
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Buhârî'nin bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Kim Kadir Gecesinde (Allah'a) iman ve (sevabını O'ndan) bekleyerek ibadetle geçirirse, geçmiş günahlarından bazısı) bağışlanır.
Yine Müslim'in bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Kim Kadir Gecesini İbadetle geçirip (zannederim, Allah'a iman sevabını O'ndan bekleyerek) o geceye rastlarsa, o kimse bağışlanır.
Ebu Dâvud, Tirmizî ile Nesâî, birinci rivayeti nakletmişlerdir. Yine Ebu Dâvud ile Nesâî, ikinci rivayeti nakletmişlerdir.
128. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), Ramazan (ayın)in son on günü girdiğinde, geceleri (ibadetle) ihya eder, [1349][243] ailesini uyandırır, [1350][244] (ibadet etmeye karşı daha) ciddiyet gösterir, paçaları.[1351][245] sıvardı.[1352][246]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud ile Nesâî rivayet etmiştir.
Yine Müslim'in bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), Ramazanda ve (özellikle de) Ramazan (ayın)in son on gününde, başka zamanlarda (ibadet hususunda) göstermediği gayreti gösterirdi.[1353][247]
Tirmizî'nin rivayetinde ise, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), (Ramazan ayının) son on gününde, başka zamanlarda (ibadet hususunda) göstermediği gayreti gösterirdi.[1354][248]

3. Fıtır (Ramazan Bayramı) Günü Ve Edhâ (Kurban Bayramı) Günü Oruç Tutmanın Yasak Olması

129. Ebu Ubeyd Sa'd b. Ubeyd -Ezher'in azadlı kölesi-, Ömer'den ve Ali'den müsned olarak ve Osman'dan ise mevkuf olarak rivayet etmiştir:
"Ebu Ubeyd, bir Kurban bayramı günü Ömer ibnü'l-Hattâb ile birlikte bayram namazında hazır bulunmuştu. Ömer, bayram namazını, hutbeden önce kıldırıp sonra da insanlara hutbe verip:
Ey insanlar! Şüphesiz ki, Resulullah (s.a.v), sizleri, şu iki bayram gününde oruç tutmayı yasakladı. (Bazıları: "İki bayram" ile kastedilen, Ramazan ve Kurban bayramıdır" demişlerdir.) Bu bayramlardan biri, orucunuzu bıraktığınız bu (Ramazan bayramı) günüdür. Diğerine gelince, o da, içinde kurbanlarınızın etlerinden yemekte olduğunuz (Kurban bayramı) günüdür dedi.
Ebu Ubeyd (devamla) der ki: Sonra Osman ibn Affân ile birlikte (kılınan bir bayram namazında) hazır bulundum. Osman, bayram namazını, hutbe vermeden önce kıldırdı. Bu bayram, bir Cuma gününde idi. Yüksek köyler halkından olan kimselere:
Kim (öğleyin kılınacak olan) Cuma namazını beklemek isterse, (Cuma namazını) kılsın! Kim de evine dönmek isterse, ona izin verdik' dedi.
Ebu Ubeyd (devamla) der ki: Ali ibn Ebi Talib ile birlikte (kılınan bir kurban bayramı namazında da) hazır bulundum. Ali, hutbeden önce namaz kıldırıp sonra da hutbe verip:
Resulullah (s.a.v), sizleri, üç günlük yiyeceğinden) fazla kurbanlarınızın etlerini yemeyi yasaklamıştır dedi.[1355][249]
(Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.)[1356][250]
Tirmizî'nin rivayetinde ise, Ebu Ubeyd şöyle der:
Ömer ibnü'l-Hattâb (ile birlikte) Kurban bayramında bulundum. O, hutbeden önce namaza başlayıp sonra da:
Resulullah (s.a.v)'in, şu iki (bayram) gününde oruç tutmayı yasakladığını [1357][251] kendisinden işittim. Ramazan bayramı, orucunuzu bıraktığınız [1358][252] ve Müslümanların bayramıdır. Kurban bayramı ise, kurbanlarınızın etlerinden yediğiniz (gündür)!' dedi.[1359][253]
Ebu Davud'un rivayeti de, Tirmizî'nin rivayeti gibi olup bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:

"Kurban bayramı günü, kurbanlarınızın etlerinden yiyeceğiniz (gündür). Ramazan bayramı günü ise, orucunuzu bıraktığınız (gündür). [1360][254]

4. Ramazanda (Oruçlu İken) Hanımıyla Cinsel İlişkide Bulunan Kimse Ve Bunun Keffareti

130. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Biz, Resulullah (s.a.v) ile birlikte otururken, bir adam gelip:
Ey Allah'ın resulü! Mahvoidum' dedi. Resulullah (sav):
Ne oldu?' diye sordu. Adam:
(Ramazanda gündüzleyin) oruçlu iken hanımımla cinsel ilişkide bulundum1 diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):
Azad edecek bir kölen var mı?' diye sordu. Adam:
Hayır!' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):
Arka arkaya iki ay oruç tutabilir misin?' diye sordu. Adam:
Hayır!' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):
Altmış fakire yemek yedirebilir misin?' diye sordu. Adama:
Hayır!' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):
(Öyleyse şurada) otur!' buyurdu.
Peygamber (s.a.v), bir müddet bekiedi. Bizler de, bu bekleyiş üzerinde iken Peygamber (s.a.v)'e, içerisinde hurma bulunan bir arak getirildi. Arak:
Büyükçe sepet'tir. Peygamber (s.a.v):
Soru soran kişi nerede?' diye sordu. Adam:
Ben (buradayım)' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):
Bu sepeti al, (yoksullara) sadaka (olarak) dağıt!' buyurdu. Adam:
Ey Allah'ın resulü! Bunu, benden daha fakir olana mı vereceğim? Allah'a yemin ederim ki, Medine'nin iki kara taşlığı arasında benim ev halkımdan daha bir fakir bir ev halkı daha yoktur!' diye cevap verdi.
(Ravi der ki:) iki lâbe ile, '(Medine'nin) iki kara taşlığı1 kast etmektedir.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), azı dişleri görürünüceye kadar güldü. Sonra da o adama:
(Öyleyse bu sepeti al) ailene yedir!' buyurdu. [1361][255] Bir rivayette ise, şu ifade yer almaktadır:

"Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Medine'nin (kara taşlarla kaplı) iki yakası arasında benden daha ihtiyaç sahibi bir kimse (daha) yoktur! (dedi).
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), azı dişleri görününceye kadar güldü. Daha sonra da:
(Öyleyse) bu sepeti al, (ailene yedir)' buyurdu.[1362][256]
Buna benzer bir rivayet daha var. Bu rivayetin içerisinde, içerisinde hurma bulunan bir arak... Arak: Zenbil'dir" İfadesi yer almakta, fakat Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), azı dişleri görününceye kadar güldü" ifadesi yer
almamaktadır.[1363][257]
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
"Peygamber (sav), Ramazanda orucunu bozan [1364][258] bir adama, bir köle azad etmesini yada iki ay oruç tutmasını yada altmış fakiri doyurmasını emretti. [1365][259]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet ermiştir. Ebu Davud'un rivayetinde ise, Ebu Hureyre şöyle der:
Bir adam, [1366][260] Peygamber (s.a.v)'e gelip:
Mahvoldum! [1367][261] dedi. Resulullah (s.a.v):
Derdin nedir?1 diye sordu. Adam:
Ramazanda (gündüzleyin) [1368][262] hanımımla cinsel ilişkide bulundum' diye cevap verdi. Resulullah {s.a.v):
Az ad edecek kölen var mı?' diye sordu. Adam:
Hayır!' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):
Arka arkaya iki ay oruç tutabilir misin?' diye sordu. Adam:
Hayır!' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):
Altmış fakire yemek yedirebilir misin? [1369][263] diye sordu. Adam:
Hayır! diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v): (Öyleyse şurada) otur' buyurdu.
Peygamber (s.a.v)'e, içerisinde hurma olan büyükçe bir sepet getirildi. Peygamber (s.a.v), adama:
Bu sepeti, (fakirlere) sadaka (olarak) dağıt!' buyurdu. Adam:
Medine'nin kara taşlarla kaplı iki yakası arasında bizden daha fakir bir aile yoktur!' dedi.

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), iki ön dişi, görününceye kadar güldü. Daha sonra da:
(Öyleyse) bunu ailene yedir!' buyurdu."
(Hadisin ravisi) Müsedded başka bir rivayette: ("iki ön dişi" İfadesi yerine) Azı dişi" ifadesine yer vermektedir.[1370][264]
Yine Ebu Dâvud'da, mana bakımından bu hadis ile ilgili bir rivayet daha var. Yalnız bu rivayette şu İlave var:
Zührî: 'Bu, (hurmayı kendi ailesine yedirmesi) sadece o şahsa özel bir ruhsattır. Eğer bugün bir adam böyle bir şey yapsa, onun için kefaretten (başka) bir kurtuluş (yolu) yoktur [1371][265] dedi.[1372][266]
Başka bir rivayette ise, şu ilave var:
Evzâîderki: (Resululiah, adama:) 'Allah'tan af dile [1373][267] (buyurdu).[1374][268] Yine Ebu Davud'u diğer bir rivayetinde, Ebu Hureyre şöyle der:
Ramazanda orucunu bozan bir adam, Peygamber (s.a.u)'c geldi..."
Ebu Hureyre, (bir önceki) hadiste geçenleri haber verdi. Ancak bu ri yette, o, şunları söyledi:
Resululiah (s.a.v)'e, içerisinde on beş sa' kadar hurma olan bir pet getirildi."
(Hişâm'ın rivayetine göre; Ebu Hureyre devamla Peygamber'in) şu sözlerini de ekledi:
(Bu hurmayı,) hem kendin ye ve hem de ailene yedir. Bir gün oruç tut [1375][269] ve Allah'tan af dile.[1376][270]
Tirmizî'nin rivayeti ise, Ebu Davud'un (naklettiği) ilk rivayet gibi olup bu rivayetin içerisinde şu husus yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v)'e, içerisinde hurma bulunan bir arak getirildi. Arak: 'Büyükçe sepet'tir... Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), azı dişleri görünün-ceye kadar güldü. Daha sonra da:
Bunu ailene yedir' buyurdu.[1377][271]

5. Ölen Bir Kimse Adına Orucun Kaza Edilmesi Ve Nezrinin Yerine Getirilmesi Meselesi

131. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Bir kadın, Resululiah (s.a.v)'e gelip (ona):
Ey Allah'ın resulü! Annem, üzerinde nezir orucu olduğu halde öldü- Onun yerine bu orucu ben tutabilir miyim?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Eğer annenin (başka) bir borcu olsa, bu borcu, ödeseydin, bu borç onun adına geçer miydi? buyurdu. Kadın:
Evet!' dedi. Resulullah (s.a.v):
(Öyleyse) annenin yerine orucu tut' buyurdu.[1378][272] (Birinci rivayet) (Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [1379][273]
Bir rivayette ise, Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Bir adam, Peygamber (s.a.v)'e gelip (ona):
Ey Allah'ın resulü! Annem, üzerinde bir ay oruç (borcu) olduğu halde öldü. Onun yerine bu orucu kaza edebilir miyim? [1380][274] diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Evet, (kaza et)! Çünkü Allah'a olan borç ödenmeye daha layıktır!' diye cevap verdi. [1381][275] (İkinci rivayet)
Başka bir rivayette ise, "Kız kardeşim öldü" ifadesi yer almaktadır.[1382][276]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Ebu Davud'un rivayeti, ikinci rivayete benzer olup bu rivayetin içerisinde, Bir kadın geldi" ifadesi yer almaktadır.[1383][277]
Tirmizî'nin rivayetinde ise, Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Bir kadın, Peygamber (s.a.v)'e gelip (ona):
Kız kardeşim, üzerinde peş peşe iki ay oruç (borcu) olduğu halde öldü' dedi Resulullah (s.a.v):
Kız kardeşinin (mal ve para gibi maddi bir) olsaydı, onu öder miydin?' diye sordu. Kadın:
Evet!' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v);
Allah'ın hakkı, (borç olarak ödenmeye diğerlerinden) daha kayıktır!' buyurdu.[1384][278]
Ebu Davud'un ve Nesâînin rivayetinde ise şu husus yer almaktadır:"Bir kadın gemiye binmişti. Eğer Allah, kendisini kurtarırsa

(sahile çıkarırsa) bir ay oruç tutmayı adadı. Allah'da onu kurtardı. Fakat kadın, orucunu tutmadan öldü. Kızı veya kız kardeşi 1385[279] Resulullah (s.a.v)'e gelfip (meseleyi sor)du. Peygamber (s.a.v), o kadına; ölenin yerine oruç tutmasını emretti. 1386[280]

6. Cünüp Olduğu Halde Üzerine Fecr Doğan Kimsenin Orucunun Sahih Olması Meselesi

132. Aişe ile Ümmü Seleme (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v), Ramazan'da ihtilam sebebiyle değil, cinsel ilişkiden dolayı cünüp olduğu halde sabahlar, sonra da oruç tutardı. 1387[281]

(Hadisin lafe, Müslim'e aittir.) 1388[282]
Başka bir riayette ise bu hadis Abdurrahman b. Ebi Bekr'den şu şekilde gelmiştir:
Mervan, Abdurrahman b. Ebi Bekr'i; cünüp olarak sabahlayan bir kimse, oruç tutacak mı?' diye sormak için Ümmü Seleme'ye göndermişti. Ümmü Seleme:
Resulullah (s.a.v), (Ramazan'da) ihtilam sebebiyle değil, cinsel ilişkiden dolayı cünüp olduğu halde sabahlar, 1389[283] sonra da orucunu bozmaz ve kaza etmezdi' dedi. 1390[284]
Başka bir rivayette ise Aişe şöyle der:
Peygamber (s.a.v), Ramazan'da ihtilam sebebiyle değil de (cinsel ilişkiden jlayı cünüp olduğu halde) fecre erişip gusül abdesti alır ve orucunu tudi. 1391[285]
Bu hadis(in bu şekildeki metin!erin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir:
Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde, Ebu Bekr ibn Abdurrahman şöyle der:
Ben, babam ile birlikte gittim. Nihayet Aişe (r.a)'ın yanına girdik. Aişe:
Resulullah (s.a.v) üzerine şehadet ederim ki, o, ihtilamdan dolayı değil, cinsel ilişkiden dolayı 1392[286] cünüp olduğu halde sabahlar, sonra (cünüp olarak girdiği o gün de susul abdesti alıp) oruç tutardı1 dedi.

Daha sonra Ümmü Seleme'nin yanma girdik. O da, Aişe'nin söylediğine benzer söz söyledi.[1393][287]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde, Ümmü Seleme şöyle der:
Resulullah (s.a.v), (Ramazan'da) ihtilam sebebiyle değil, (cinsel ilişkiden dolayı) cünüp olduğu halde sabahlar, sonra da orucunu tutardı. [1394][288]
Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde, Ebu Bekr ibn Abdurrahman şöyle der:
Mervan'a, Aişe ile Ümmü Seleme'nin, Ebu Abdurrahman'a; 'Resulullah (s.a.v), ailesiyle (cinsel ilişkide bulunduğundan dolayı) cünüp olduğu halde fecr ona erişirdi, daha sonra gusül abdesti alırdı ve orucunu tutardı' diye haber verdiler.
Bunun üzerine (vali) Mervan, Abdurrahman (ibnü'l-Hâris'e hitaben):
Allah'a yemin ederim ki, sen bu haberinle Ebu Hureyre'yi doğrusu zorluğa düşülüyorsun' dedi.
Mervan, o günlerde (Muaviye tarafından) Medine üzerinde (hakim) bulunuyordu.
Ebu Bekr ibn Abdurrahman der ki: Abdurrahman, Mervan'ın bu sözünden hoşlanmadı. Bundan bir müddet sonra Zulhuleyfe'de Ebu Hureyre ile bir araya gelememiz mukadder oldu. Ebu Hureyre'nin orada bir arazisi vardı, işte bu bulaşmada, Abdurrahman, Ebu Hureyre'ye:
Ben sana bir şey söyleyeceğim. Eğer Mervan bu iş hususunda bana yemin etmiş olmasaydı, ben, bu işi sana anlatmazdım' dedi.
Daha sonra ona, Aişe ile Ümmü Seleme'nin (yukarıda geçen) sözlerini anlattı. (Ebu Hureyre'nin yüzü renklenip:)
Görüşüm böyledir.[1395][289] Çünkü (bu hadisi) bana Fadl ibnü'l-Abbâs haber verdi. O, daha iyi bilendir' dedi.
Buhârî (devamla) der ki: Hemmâm dedi ki: Abdullah ibn Ömer, bana, Ebu Hureyre'den naklen şöyle haber verdi:
Peygamber (s.a.v), (Ramazan'da cünüp olarak sabahlayan kimseye) orucunu bozmasını emrederdi.'
Birinci hadis, [1396][290] (sened yönünden) daha sağlamdır. [1397][291]
Müslim'in rivayetinde ise, Abdulmelik b. Ebi Bekr ibn Abdurrahman yoluyla Ebu Bekr şöyle der:

Ebu Hureyre (r.a)'ı kıssa ederken dinledim. Kıssasında (şunlan) söylüyordu:
Bîr kimse, cünüp olarak sabahlarsa, oruç tutmasın.'
Ben, bu rivayeti, (babam) Abdurrahman b. Hâris'e anlattım. Babam, bu rivayeti kabul ermedi. Bunun üzerine (babam) Abdurrahman kalkıp gitti. Onunla birlikte ben de gittim. Nihayet Aişe ile Ümmü Seleme'nin yanlanna girdik. (Babam) Abdurrahman, bu meseleyi, onlara sordu. İkisi birden:
Peygamber (s.a.v), ihtilam sebebiyle değil de (cinsel ilişkiden dolayı) cünüp olduğu halde sabahlar, (gusül abdesti alır,) sonra da orucunu tutardı dediler.
Oradan kalkıp Mervan'ın yanma girdik. Babam, bu meseleyi, ona da anlattı. Mervan:
Ben, sana, Ebu Hureyre'ye giderek (bu) söylediklerini ona iade etmeni kesinlikle emrediyorum' dedi.
Bunun üzerine Ebu Hureyre'ye geldik. Ebu Bekr (yani ben), bütün bunlara tanıklık etmiştir. (Babam) Abdurrahman, konuşulanları kendisine anlattı. Ebu Hureyre:
Bunları, sana, onlar mı [1398][292] anlattı?' diye sordu. Babam:
Evet' diye cevap verdi. Ebu Hureyre:
Onlar, bunu daha iyi bilirler [1399][293] dedi.
Bundan sonra Ebu Hureyre, bu hususta söylediklerini Fadl ibn Abbâs'a nispet etti. Artık:
Ben, bu rivayeti, Fadi'dan işittim. Peygamber {s.a.v) d en duymadım' demeye başladı. oldu.
Böylece Ebu Hureyre, bu hususta, söylemekte olduğu sözlerden dönmüş (Hadisin ravisi) Yahya b. Saîd, Abdulmelik'e:
Aişe ile Ümmü Seleme: '(Ramazan'da) dediler mi?1 diye sordum.
Böylece, (yani) Peygamber (s.a.v), ihtilam sebebiyle değil de (cinsel ilişkiden dolayı) cünüp olduğu halde sabahlar, (gusül abdesti alır,) sonra da orucunu tutardı' dedi. [1400][294]
Yine Müslim'in Aişe'den yaptığı başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'e fetva sormak için bir adam geldi. Aişe'de, konuşulanları, kapının arkasından işitiyormuş. (Soru sormaya gelen) kişi:

Ey Allah'ın resulü! (Bazen) cünüp iken namaz (vakti) geliyor, (o gün) oruç tutayım mı?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):

Ben, cünüp iken de namaz (vakti) geliyor, (fakat) ben oruç tutuyorum' diye cevap verdi. O zat:

Ey Allah'ın resulü! Sen, bizim gibi değilsin. Allah, senin, geçmiş ve gelecek (bütün) günahlarını [1401][295] atfetmiştir [1402][296] dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):

Allah'a yemin ederim ki, ben, Allah'tan en çoka korkanınız ve O'ndan ne ile korktuğunu en iyi bileniniz olmayı umarım' buyurdu. [1403][297]

Ebu Dâvud ise bu hadisi Aişe ile Ümmü Seleme'den şöyle nakletmiştir:

Resulullah (s.a.v), -Abdullah el-Ezremî'nin hadisine göre- Ramazan'da ihtilamdan dolayı değil, cinsel ilişkiden dolayı cünüp olarak sabahlar, sonra da oruç tutardı. [1404][298]

Ebu Dâvud der ki: "Bunu, yani Ramazan'da cü-nüp olarak sabahlardı" sözünü söyleyen ne kadar azdır. Hadis aslında; Peygamber (s.a.v), oruçlu olduğu halde cünüp olarak sabahlardı" şeklindedir. [1405][299]

Yine Ebu Davud'un bir rivayeti Müslim'in (naklettiği rivayete benzer olup) bu rivayetin baş tarafında.

Bir adam, kapıda durarak Resulullah (s.a.v)'e: 'Ey Allah'ın resulü! Cünüp olarak sabahlıyorum, oysa oruç tutmak istiyorum. (Bu caiz mi?)' diye sordu. Resulullah (s.a.v): 'Oruç tutmak istediğim halde, ben de, cünüp olarak sabahlarım. Gusül abdesti alırım ve oruç tutarım' diye cevap verdi" ifadesi yer almakta ve son kısmında ise, Yaptığı şeyi en iyi bileniniz olmayı umarım" ifadesi yer almaktadır. [1406][300]

Tirmizî'nin rivayetinde ise, Aişe ile Ümmü Seleme şöyle derler:

Peygamber (s.a.v), ailesiyle (cinsel ilişkide bulunduğundan dolayı) cü-nüp olduğu halde fecr ona erişirdi, daha sonra gusül abdesti alırdı ve orucunu tutardı. [1407][301]

Nesâî'nin rivayetinde ise, Süleyman b. Yesâr şöyle der:

Ümmü Seleme'nin yanına gitmiştim. Bana:

Resulullah (s.a.v), ihtilamdan dolayı değil, (cinsel ilişkiden dolayı) cünüp olarak sabahlar, sonra da oruç tuttardı' dedi. [1408][302]

7. Şaban Orucu

133. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), (bazen) o derce oruç tutradı ki, biz: 'Artık orucu bırakmaz' derdik. (Bazen de) orucu öyle terk ederdi ki, biz: 'Artık (hiç) oruç tutmaz' derdik. Ben, Resulullah (s.a.v)'in, Ramazandan başka hiçbir ay'ı kamilen oruçla geçirdiğini görmedim. Şaban ay'ı kadar hiçbir ayda da çok oruç tuttuğunu (hiç) görmedim. [1409][303] {Birinci rivayet) Bir rivayette ise Ebu Seleme b. Abdurrahman şöyle der:
Aişe'ye; Resulullah {s.a.v)'in orucunu sordum. Aişe'de: - Resulullah (s.a.v), (bazen) o kadar çok oruç tutardı ki, biz: 'Artık hep oruç tutacak' derdik. (Bazen de) orucu o kadar bırakırdı ki, biz: 'Artık hiç oruç tutmayacak' derdik. [1410][304] Ben, onun, hiçbir ayda Şaban ayındakinden daha çok oruç tuttuğunu görmedim. (Bazen) Şaban ayının tamamında oruç tutardı. (Bazen de) Çok az bir kısmı hariç Şaban'ı oruçla geçirirdi [1411][305] dedi.[1412][306] (İkinci rivayet)
Buharı, Müslim ile Ebu Dâvud, (metin olarak) birinci rivayeti nakletmiştir. [1413][307]

Müslim ile Nesâî ise ikinci rivayeti nakletmiştir.[1414][308] Tirmizî'nin rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Peygamber (s.a.v)'i, hiçbir ayda, Şaban'da tuttuğu oruçtan daha çok' oruç tuttuğunu görmedim. Çok az bir kısmı hariç Şaban'ı oruçla geçirirdi. Hatta Şaban ayının tamamında oruç tutardı.[1415][309]
Ebu Davud'un rivayetinde ise Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'e en sevimli ay, Şaban (olup o ay)da oruç tutmaktı. [1416][310] Sonra da Şaban (orucun)'u, Ramazan (orucun)'a [1417][311] birleştirirdi. [1418][312]
Yine Nesâî, bu hadisi, Tirmizî ile Ebu Davud'un rivayetine benzer bir şekilde rivayet etmiştir. [1419][313]
Yine Nesâî'nin bir rivayetinde, Aişe şöyle der:

Resulullah (s.a.v), (bazı günlerde) oruç tutardı. Öyle ki biz: '(Bu ay,) orucu (hiç) bırakmayacak' derdik. Öyle ki (bazen de): '(Bu ay, hiç) oruç tutmayacak' derdik. Resulullah (s.a.v), Şaban (aym)ının (tamamında) yada çoğunda oruç tutardı.[1420][314]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), (Ramazan ayı hariç) Şaban ayında tuttuğundan daha çok oruç tutmazdı. Çünkü Resulullah (s.a.v), Şaban (ayın)inin (tamamında) yada çoğunda oruç tutardı. [1421][315]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayetinde, Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), çok az bir kısmı hariç, Şaban'ı oruçla geçirirdi. [1422][316]

Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Aişe şöyle der:
Resulullah (sav), Şaban (ayın) in tamamında [1423][317] oruç tutardı.[1424][318]
Yine Buhârî ile Müslim'in rivayetinde, Aişe şöyle der:
"Peygamber (s.a.v), hiçbir ayda, Şaban (ayindakin)den daha fazla (nafile) oruç tutmazdı. Çünkü Peygamber (s.a.v), Şaban ayının çoğunda oruç tutardı. Ve:
Amellerden (devam etmeye) gücünüzün yeteceği kadarını alın. Çünkü Allah, sizler, (amelden) bıkmadıkça (sevap vermekten) bıkmaz buyurdu.
Peygamber (s.a.v)'e en sevimli olan namaz, az da olsa üzerinde devam edilen namazdı. Peygamber (s.a.v) herhangi bir (nafile) namazı kılmaya başlayınca, ona devam ederdi.[1425][319]

8. Ramazandan Bir Gün Yada İki Gün Önce Oruç Tutmanın Yasak Olması

134. Ebu Hurcyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Hiçbir kimse, bir gün yada iki gün (önce) oruçla Ramazan (ayın)a kesinlikle başlamasın. Daha önceden oruç tutan kimse hariç. [1426][320]
O, oruç tutmaya devam etsin.[1427][321]

Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud ile rivayet etmiştir.
Tirmizî'nin başka bir rivayetinde ise şu ilave vardır:
"Hilali görerek oruç tutun ve (yine) onu görerek orucunuzu açın (bayram yapın). Eğer hava bulutlu ise (Ramazan'ı) otuz sayın. Sonra da orucunuzu açın.[1428][322]
Nesâî'de bu hadisi, diğerleri (nin naklettiği metin) gibi rivayet etmiştir.[1429][323] Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Ebu Hureyre şöyle der:
(Daha önceden) oruç tutarak (Ramazanın başladığı) güne oruçla giren kimse hariç (Ramazan ayı öncesinde) oruca başlamayın.[1430][324]

9. Devamlı (Ömür Boyu) Oruç Tutmanın Yasak Olması

135. Abdullah ibn Amr ibnü'l-Âs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v), (Abdullah ibn Amr'a hitaben):
Doğrusu sen, her gün oruç tutuyor ve bütün gece ibadet mi yapıyorsun? buyurdu. Ben:
Evet' dedim. Peygamber (s.a.v):
Sen böyle yaptığın zaman, doğrusu bundan dolayı göz zayıflayıf göz çukuru içine çökecek ve nefis de çok yorulacaktır. Devamlı (ömür boyu) oruç tutan kimse, oruç tutmamıştır. (Her aydan) üç gün oruç tutmak, yılın tamamını oruç tutmak (gibi)dir' buyurdu. Ben;
Ben, bundan daha çoğuna güç yetirebilirim' dedim. Peygamber
Öyleyse Davud (a.s)'ın orucu gibi oruç tut. O, bir gün gün oruç tutar, bir gün oruç tutmazdı. Düşmanla karşılaştığı zaman ise (düşmandan) kaçmazdı' buyurdu. [1431][325]
Bir rivayette ise şu ilave vardır: (Abdullah ibn Amr:)
Ey Allah'ın peygamberi! (Düşmandan kaçmama özelliğini) bana kim sağlar?' (dedi. Peygamber:
O, bir ilahî ihsandır' buyurdu).
(Hadisin ravisi) Atâ' ibn Ebi Rebâh der ki: Ben (bu kıssada ravinin) devamlı orucu nasıl zikrettiğini bilmiyorum. (Yalnız) Peygamber (s.a.v)'in, iki kere:

Devamlı oruç tutan [1432][326] kimse, oruç tutmamıştır [1433][327] buyurdu (şeklindeki sözünü ezberimde tutuyorum). [1434][328]
Başka bir rivayette ise, Peygamber (s.a.v), Abdullah ibn Amr'a şöyle buyurdu:
Senin (devamlı bir şekilde) oruç tuttuğun, (orucu hiç) bırakmadığın ve geceleyin (uyumayarak) namaz kıldığın (bana) haber verilmedi mi [1435][329] (zannediyorsun)? Böyle yapma! Çünkü gözlerinin senin üzerinde hakkı var. Nefsinin senin üzerinde hakkı var. Ailenin senin üzerinde hakkı var. [1436][330] Buna göre (bazen) oruç tut, (bazen) oruç tutma, (bazen) namaz kıl ve (bazen de) uyu! (Bir de,) her on günde bir oruç tut. (Tutmadığın) dokuz günün sevabını da alırsın1 buyurdu....
Peygaber (s.a.v) {daha sonra) üç kere:
Devamlı oruç tutan kimse, oruç tutmamıştır' buyurdu. [1437][331]
Başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Benim (devamlı bir şekilde) oruç tuttuğum, Resulullah (s.a;v)'e anlatılmıştı. Derken (bir gün) Resulullah (s.a.v) yanıma girdi. Hemen ona, içi hurma lifiyle doldurulmuş, deriden yapılmış bir yastık koydum. Fakat Resulullah (s.a.v) yere oturdu. Yastk, ikimizin arasında kaldı. Bana:
Sana her aydan üç gün oruç tutmak yetmiyor mu? [1438][332] buyurdu. Ben de:
Ey Allah'ın resulü! Bu kadarı, bana yetmez!1 diyecek oldum. (Sözümü keserek:}
Beş gün oruç tut!' buyurdu. Ben:
Ey Allah'ın resulü!' dedim. Resulullah (s.a.v):
Yedi gün oruç tut!' buyurdu. Ben:
Ey Allah'ın resulü!' dedim. Resulullah (s.a.v):
Dokuz gün oruç tut!1 buyurdu. Ben:
Ey Allah'ın resulü!' dedim. Resulullah (s.a.v):
On bir gün oruç tut!' buyurdu. Be yine:
Ey Allah'ın resulü!' dedim. Resulullah (s.a.v):
Davud (a.s)'ın orucunun üstünde (hiç bir) oruç yoktur. Bu oruç, yılın yarısıdır. Bir gün oruç tutmak, bir gün tutmamaktan ibarettir' buyurdu.

[1439][333]

Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Müslim'in bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), Abdullah ibn Amr'a:
(Her ayda) bir gün oruç tut. Geri kalan (günlerin) sevabını da alırsın1 buyurdu. Abdullah:
Ben bundan daha fazlasına güç yetirebilirim1 dedi. Resulullah (s.a.v):
(O zaman her ayda) iki gün oruç tut. Geri kalan (günlerin) sevabını da alırsın' buyurdu. Abdullah:
Ben bundan daha fazlasına güç yetirebilirim' dedi. Resulullah (s.a.v):
(O zaman her ayda) üç gün oruç tut. Geri kalan (günlerin) sevabını da alırsın' buyurdu. Abdullah:
Ben bundan daha fazlasına güç yetirebilirim' dedi. Resulullah (s.a.v):
(O zaman her ayda) dört gün oruç tut. Geri kalan (günlerin) sevabını da alırsın' buyurdu. Abdullah:
Ben bundan daha fazlasına güç yetirebilirim' dedi. Resulullah (s.a.v):
Allah katında en faziletli orucu, Davud (a.s)'m orucunu tut. Çünkü Davud (a.s), bir gün oruç tutar ve bir gün oruç tutmazdı [1440][334] buyurdu. [1441][335]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Amr şöyle der:
Resulullah (s.a.v), bana:
Ey Abdullah ibn Amr! Senin, gündüzleri oruç tuttuğun ve geceleri de ibadet ettiğin haberi bana ulaştı. Böyle yapma! Çünkü vücudunun senin üzerinde hakkı var. [1442][336] Gözlerinin senin üzerinde hakkı var. Eşinin senin üzerinde hakkı var. [1443][337] (Bazen) oruç tut, (bazen de) oruç tutma. Her aydan üç gün oruç tut. İşte bu, devamlı (bütün sene) oruç tutmak demektir [1444][338] buyurdu. Ben:
Ey Allah'ın resulü! Ben dayanıklıyım' dedim. Resulullah (s.a.v):
Öyleyse Davud (a.s)'ın orucunu tut. Bir gün oruç tut, bir gün oruç tutma' buyurdu.
Abdullah ibn Amr (yaşlanıp da Resulullah'ın tavsiyesini yapmakta zorlanınca):

Keşke (Resulullah'ın bana tavsiye ettiği) ruhsat(lar)ı yapsaydım derdi. [1445][339]
Nesâî ise, bu hadisin; içerisinde "yastık" İfadesi geçen ikinci rivayeti, [1446][340] ilk baştaki rivayeti [1447][341] ve Müslim'in ilk rivayetini nakletmiştir.
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Amr şöyle der:
Peygamber (s.a,v)'e oruç (um d an) bahsettim. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Her on günde bir oruç tut. Geri kalan dokuz günün de sevabını alırsın1 buyurdu. Ben;
Bundan (daha) fazlasına da gücüm yeter' dedim. Peygamber (s.a.v):
Her dokuz günde bir oruç tut. Geri kalan sekiz günün de sevabını alırsın' buyurdu. Ben:
Bundan (daha) fazlasına gücüm yeter' dedim. Peygamber (s.a.v):
Öyleyse her sekiz günde bîr gün oruç tut. Geri kalan yedi günün sevabını da alırsın' buyurdu. Ben:
Bundan (daha) fazlasına da gücüm yeter' dedim. Peygamber {s.a.v) bu şekilde devam etti. Sonunda:
Bir gün oruç tut, bir gün oruç tutma' buyurdu. [1448][342]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayetinde, Abdullah ibn Amr şöyle der:
Babam, beni, soylu bir kadınla evlendirmişti. (Babam,) ona gidip kocası (benim) ile ilgili soru sormuştu. Bunun üzerine kadın:
O, çok iyi bir insan. Fakat evlendiğimizden bu yana ne yatağımıza geldi ve ne de örtülü eteğimizi araştırdı1 demiş.
Bunun üzerine (babam,) durumu Peygamber (s.a.v)'e anlatmış. Peygamber (s.a.v):
Onu bana getir' buyurmuş.
Bunun üzerine babamla birlikte Peygamber (s.a.v)'e gittim. Peygamber (s.a.v):
Nasıl oruç tutuyorsun?' diye sordu. Ben de:
Hergün' diye cevap verdim. Peygamber (s.a.v):
Haftada üç gün oruç tut' buyurdu. Ben de:
Daha fazla tutabilirim' dedim. Peygamber (s.a.v):
iki gün oruç tüt, bir gün oruç tutma' buyurdu. Ben de:
Daha fazlasına da gücüm yeter' dedim. O zaman Peygamber (s.a.v):

En faziletli oruç, Dâvud (a.s)'ın orucudur. Dolayısıyla bir gün o-ruç tut ve bir gün oruç tutma' buyurdu.
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Abdullah İbn Amr şöyle der:
ResuluIlah (s.a.v), bana:
Senin geceleri ibadet ettiğin ve gündüzleri oruç tuttuğun haberi bana ulaştı buyurdu. Ben:
Ey Allah'ın resulü! Ben bu (yaptıklarımla) ancak hayr istemekteyim1 dedim. ResuluIlah (s.a.v):
Devamlı (ömür boyu) oruç tutan kimse, oruç tutmamıştır. Fakat devamlı (ömür boyu) oruç tutma yerine, (her) aydan üç gün oruç tutman sana yeterlidir' buyurdu. Ben:
Ey Allah'ın resulü! Ben bundan fazlasına gücüm yeter' dedim. ResuluIlah (s.a.v):
Beş gün oruç tut' buyurdu. Ben:
Bundan daha fazlasına gücüm yeter' dedim. Resulullah (s.a.v):
On gün oruç tut' buyurdu. Ben;
Bundan daha fazlasına gücüm yeter' dedim. Resulullah (s.a.v):
Dâvud (a.s)'ın orucunu tut O, bir gün oruç tutardı, bir gün oruç tutmazdı1 buyurdu.[1449][343]
Yine Nesâî'nİn konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Amr şöyle der:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurdu: En faziletli oruç, Dâvud (a.s)'m orucudur. O, bir gün oruç tutardı, bir gün oruç tutmazdı. [1450][344]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Amr şöyle der:
Resulullah (s.a.v) bana:
Kur'an-ı ayda bir oku (hatmet)' buyurdu. Ben de:
Bundan daha fazlasına gücüm yeter' dedim.
(Bu şekilde günleri azaltmasını) istemeye devam ettim. Sonunda Resulullah (s.a.v):
Beş günde (Kur'an- hatmet)' buyurdu. Ayrıca da:
Ayda üç gün oruç tut' buyurdu. Ben de:
Bundan daha fazlasına gücüm yeter' dedim. (Bu şekilde günleri azaltmasını) istemeye devam ettim. Sonunda Resulullah (s.a.v):
Şanı yüce olan Allah katındaki oruçların en sevimlisi olan Dâvud (a.s)'ın orucu (gibi) oruç tut. Çünkü o, bi gün oruç tutardı, bir gün

oruç tutmazdı' buyurdu. [1451][345]
Atâ' ibnu's-Sâib'in babası yolundan gelen rivayette, Abdullah ibn Amr şöyle der:
Resulullah (s.a.v), bana:
Her ayda üç gün oruç tut, bir defa da Kuran oku [1452][346] (hatmet)' ise, buyurdu.
Bunun üzerine ben, ondan, (bu müddeti) kısaltmasını istedim. benden (Kur'an okumayı ve orucu) azaltmamı istedi.
Bir gün oruç tut, bir gün iftar et' buyurdu.
Atâ' der ki: (Kur'an-ı hatmetmenin en az müddeti konusunda) babam (es-Sâib)'in dediğinde ihtilaf ettik. Kimimiz; 'Yedi günde' derken, kimimiz de: 'Beş günde1 dedi. [1453][347]
Tirmizî'nin bir rivayetinde ise, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"En faziletli oruç; kardeşim Davud'un orucudur. O, bir gün oruç tutardı, bir gün oruç tutmazdı. (Düşmanla) karşılaştığında kaçmazdı.[1454][348]

10. Yolculuk Sırasında Oruç Tutma Yada Oruç Tutmama Konusundaki Serbestlik

136. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
Hamza ibn Amr el-Eslemî, Peygamber (s.a.v)'e: . Yolculuk sırasında oruç tutayım mı?' diye sordu. O, çok oruç tutan bir kimseydi. Peygamber (s.a.v): istersen tut, işersen tutma!' buyurdu. [1455][349]
Bir. rivayette, Ben, çok oruç tutan birisiyim" ifadesi yer almaktadır.[1456][350]
Başka bir rivayette ise Hamza, Peygamber (s a.v)'e; yolculuk sırasında oruç (tutup tutamayacağı) [1457][351] ile ilgili soru sordu" ifadesi yer almaktadır. [1458][352]

11. Ramazan Orucunun Kazasını Geciktirmek

137. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:

Bazen üzerimde Ramazan (aym)dan kalma oruç borcu olurdu da onu Şaban'dan başka zamanlarda kaza etmezdim. [1459][353]
Yahya ibn Saîd, (Hz. Aişe'den naklen) der ki: "Bu, Peygamber (s.a,v)'den iler! gelen yada Peygamber (s.a.v) ile meşgul olma(m)dan ileri gelirdi. [1460][354]
Konu ile ilgili bir rivayette, Bu Resulü İlah (s.a.v)'in durumundan ileri geliyordu" ifadesi yer almaktadir.[1461][355]
Bu hadisfin bu şekildeki metinlerin)!, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Müslim'in bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
"Gerçekten bizden birisi, Resulullah (s.a.v) zamanında (Ramazan ayında bazen) oruç tutamazdı. Resulullah (s.a.v) ile birlikte bulunma(mız) sebebiyle (tutamadığımız) o orucu, ta Şaban (ayı) gelinceye kadar [1462][356] kaza edemezdi. [1463][357]
Ebu Davud'un rivayetinde ise, Hz. Aişe şöyle der:
Benim Ramazan orucundan (tutamadığım borcum) olurdu da, o orucu, Şaban (ayı) gelmeden kaza edemezdim.[1464][358]
Tirmizî'nin rivayetinde ise, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'in vefatına kadar Ramazan'dan üzerimde kalan orucu, ancak Şaban'da kaza ederdim.[1465][359]
Nesâî ise, bu hadisi, ilk baştaki rivayet (gibi) ve Müslim'in bir rivayetine benzer şekilde rivayet edip bu rivayetin içerisinde şu ilave yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), çok azı hariç, Şaban (ayın)da oruç tuttuğu kadar hiçbir ayda oruç tutmazdı. Hatta (bazen) Şaban (ayın)da tamamen oruç tutardı.[1466][360]
Bu ilaveyi, Buhârî ile Müslim'de rivayet etmiştir.

12. İtikaf

138. Hz. Aîşe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
Allah, Peygamber (s.a.v)'in ruhunu alıncaya kadar, o, Ramazanın son on gününde itikafa girerdi. Onun (itikafa girmesinin ardından) hanımları itikafa girerdi. [1467][361]
Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:

Resulullah (s.a.v), Ramazanın son on günü içerisinde itikafa girerdi [1468][362] ve: 'Kadir gecesini, Ramazan'ın son on günündeki (tek gecelerde) arayın1 buyururdu.[1469][363]
Başka bir rivayette ise şu husus yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), her Ramazan ayında itikafa girerdi. Sabah namazını kıldırınca, içinde itikaf etmekte olduğu mekana (çadırına) girerdi. [1470][364]
(Hadisin ravisi) der ki: (Bir defasında) Aişe, mescitte itikafa girmek için Peygamber (s.a.v)'den izin istedi. Peygamber (s.a.v), Aişe'ye izin verdi.[1471][365]
Bunun üzerine Aişe, (kendisi için) mescitte bir çadır kurdu. Zeyneb, Aişe'nin (itikafa girmek için mescidin içinde) çadır kurduğunu işitince, o da (itikafa girmek için mescidin içine) bir çadır kurdu. Resulullah (s.a.v), sabah namazından çıktığı zaman dört tane çadır görüp:
Bunlar da nedir?' diye sordu. Ona, o çadırların haberi bildirildiğinde:
Kadınları bu işe sevk eden şey nedir? İyilik (hayr ve ibadet) mi? Bu çadırları sökün, onlan bir daha görmeyeyim' buyurdu.
Bunun üzerine bütün çadırlar bozulup söküldü. Resulullah (s.a.v) ise, (o) Ram azan1 d a itikafa girmedi.[1472][366] Nihayet Şevval ayının son on günü içinde itikafa girdi. [1473][367]
Diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
(Acaba bu yaptıklarınızla) iyilik mi istiyorsunuz? buyurdu ve derhâl çadırının sökülmesini emretti. Çadır söküldü. Artık o Ramazan ayında mkafı terk etti. Ta Şevval ayının ilk on gününde itikafa girdi.[1474][368] Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir. Tirmizî ise, bu hadisi, Hz. Aişe ile Ebu Hureyre yolundan muhtasar bir şekilde şöyle rivayet etmiştir:
Allah, Peygamber (s.a.v)'in ruhunu alıncaya kadar, o, Ramazan'm son on gününde itikafa girerdi.[1475][369]
Yine Tirmizî'nin başka bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), itikafa girmek istediğinde, sabah namazını kılar, sonra da i'tikafa gireceği yere girerdi.[1476][370]

Ebu Dâvud, bu hadisi; Buhârî'nin rivayetine ve Müslim'in ilk rivayetine benzer şekilde rivayet etmiştir.[1477][371]
"ResuluIlah (s.a.v) itikafa girmek istediğinde sabah namazını kılar, sonra itikafa gireceği yere girerdi. (Bir defasında) Ramazan'ın son on gününde (mescitte) itikafa girmek isteyip çadınnın kurulmasını emretti. Bunun üzerine çadırı kuruldu. ResuluIlah (s.a.v)'in (mescitte çadır kurdurduğunu görünce, ben de, çadırımın kurulmasını emrettim. Bunun üzerine çadırım kuruldu. ResuluIlah (s.a.v)'in benden başka hanımları da (mescitte) çadırlannın kurulmasını emrettiler. Onların da çadırları kuruldu.
ResuluIlah (s.a.v), sabah namazını kılınca, çadırlara bakıp:
Bunlar da ne? (Acaba siz böyle yapmakla) iyilik mi istiyorsunuz? (Gerçekten) iyilik mi istiyorsunuz?' buyurdu. [1478][372] Yine Ebu Davud'un bir rivayetinde, şu ifade yer almakadır:
ResuluIlah (s.a.v) (bir defa):
(Acaba böyle yapmakla) iyilik mi istiyorsunuz?1 buyurdu.
Bunun üzerine ResuluIlah (s.a.v), çadırının (yıkılmasını) emretti. Hemen çadırı yıkıldı. Hanımları da, çadırlarının bozulmasını emrettiler. Onların da çadırları bozuldu. Sonra Peygamber (s.a.v), itikafı, Şevval ayının ilk on gününe erteledi. [1479][373]
Bir rivayette ise, (hadisin ravisi Yahya b. Saîd, "Şevval'in ilk on günü" Şevvalden yirmi gün itikafa girdi" ifadesini yerme)
Kullanmaktadır [1480][374]Nesâî ise bu hadisi; Buhârî'nin bir rivayetine ve Müslim'in de sonuncu rivayetine uygun bir şekilde rivayet etmiştir. [1481][375]

ONUNCU BÖLÜM

HAC BÖLÜMÜ

1. Hac [1482][376] Ve Umre [1483][377] Mıkatları

139. Abdullah ibn Ömer ibnu'I-Hattâb (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Medine halkı, Zulhuleyfe'den; Şam halkı, Cuhfe'den; Necid halkı, Kamdan ihrama girerler. [1484][378]
Bu rivayet, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir.

2. Resulullah (S.A.V)'İn İhrama Nerede Girdiği Meselesi

Resulullah (s.a.v) ise, ancak ağacın yanında [1485][379] devesi kendisini kaldırdığı zaman telbiye getirmiştir. [1486][380]
Yine başka bir rivayette, Abdullah ibn Ömer şöyle der: a
Resulullah (s.a.v), ayağını üzengiye koyup hayvanı kendisini kaldırarak doğrulttuğu zaman Zulhuleyfe mescidinin yanında telbiye getirirdi. [1487][381] Başka bir rivayette ise, Abdullah ibn Ömer şöyle der: Resulullah (s.a.v)'i, Zulhuleyfe'de bineğine binip sonra bineği kalkıp doğrulana kadar telbiye getirdiğini gördüm. [1488][382] Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir. Diğerleri ise, ilk baştaki rivayeti nakletmişlerdir.

Tirmizî'nin rivayetinde, Ağacın yanında" ilavesi yer almaktadır.[1489][383]
Nesâî'nın bir rivayetinde ise, (hadisin ravisi) Ubeyd b. Cureyc şöyle der:
Abdullah ibn Ömer'e:
Deven, seni kaldırdığı sırada telbiye getirdiğini gördüm' dedim. Abdullah ibn Ömer:
Resulullah (s.a.v)'de, kendisi üzerinde olduğu halde devesi doğrulup düzeldiği sırada telbiye getirirdi' dedi.[1490][384]

3. İhramlı Kimsenin, Giymesinin Caizi Olmadığı Elbiseler

141. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v)'e:
İhramh kimse, (hangi elbiseleri) giymez?' diye soruldu. Peygamber (s.a.v)'de:

İhramh kimse; gömlek, sarık, bornoz, don, alaçehre veya safran çiçeğiyle boyanmış elbise ve mest giyemez. Ancak (dikişsiz) ayakkabı bulamayan (kimse,) mestleri, topuklardan aşağı olacak şekilde kes (ip öyle giy)sin' buyurdu. [1491][385] (Birinci rivayet)
Bu rivayet, Buharı ile Müslim'in (naklettiği) rivayettir.
Yine Buhârî'nin bir rivayetinde, Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Bir adam ayağa kalkıp:
Ey Allah'ın resulü! Biz ihramlı iken [1492][386] (hangi) elbiseyi giymemizi emir buyurursunuz?' dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Gömlek, don, sarık ve bornoz giymeyin. Ancak bir kimsenin (dikişsiz) ayakkabı bulamaması müstesnadır. (Bu takdirde o kimse,) mest giysin. (Fakat) mestleri, topuklardan aşağı olacak şekilde kessin.
(Yine) safran veya alaçehre ile boyanmış bir elbiseyi de giymeyin. İhramlı bir kadın ise, [1493][387] yüzünü örtmez ve eldiven giymez' buyurdu. [1494][388] (İkinci rivayet)
Buhârî ile Müslim'in başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Resulullah {s.a.v), ihramlı bir kimsenin; safran ve alaçehre ile boyanmış bir elbise giymesini yasaklamıştır. (Dikişsiz) ayakkabı bulamayan kimse ise, mest giysin. (Fakat) mestleri, topuklardan aşağı olacak şekilde kessin.[1495][389]
Ebu Dâvud ise, hem ilk baştaki rivayeti ve hem de ikinci rivayeti nakletmiştir. [1496][390]
Tirmizî ise, ikinci rivayeti nakletmiştir. [1497][391]
Nesâî'de birinci ve ikinci rivayeti nakletm iştir. [1498][392]
Yine Nesâî'nin bu manada başka bir rivayeti daha var. Fakat bu rivayetinde, peçe ve eldiven" kelimelerine yer vermemiştir. [1499][393]
Ebu Dâvud der ki: Bu hadisin bir benzeri, Abdullah ibn Ömer'den mevkuf olarak rivayet edilmiştir. Başka bir yoldan ise merfu olarak rivayet edilmiştir. [1500][394]

4. İhrama Girerken Koku Sürünmek

142. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v)'e, iki elimle, şu iki halinde güzel koku sürdüm. (Biri,) ihrama girerken ve (diğeri de, cemre ve traşın ardından) ihramdan çıktığı zaman.
(Kabe'yi, ziyaret) tavafı yapmadan önce, Aîşe, (Resulullah'a bu zamanda elleriyle koku sürdüğünü söylerken, her) iki elini (birden) uzatmıştır. (Birinci rivayet)
(Hadisin lafeı, Buhârî'ye aittir.)
Buna benzer bir rivayet daha var. Bu rivayetin içerisinde, (ilk İhramdan çıkılıp Kabe'ye ziyaret) tavafı etmek hareket etmeden önce" ifadesi yer almaktadır. Başka bir rivayette ise, şu ifade yer almaktadır:
Ben, Peygamber (s.a.v)'i; (biri,) ihrama girmezden önce ve (diğeri dej Kurban bayramı günü Kabe'yi tavaf etmezden önce, içinde misk bulunan bir kokuyu sürerdim. (İkinci rivayet)
Yine diğer bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Ben, Resulullah (s.a.v)'i; Veda haccı yılında, ihramdan çıkarken ve ihrama girerken "Zerîre" denilen kokuyu kendi elimle sürdüm. [1501][395] (Üçüncü rivayet)
Yine konu ile başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Ben, Peygamber (s.a.v)'i; ihrama girerken, bulabildiğim en güzel kokuyu sürerdim. [1502][396]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayette, Urve der ki: Aişe'ye:
Resulullah (s.a.v)'i, ihrama gireceği zaman hangi kokuyu sürdün?' diye sordum. Aişe:
Kokunun en güzeliyle!' diye cevap verdi. [1503][397]
Başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Ben, Resuîullah (s.a.v)'i, ihrama girmeden önce bulabildiğim en güzel kokuyla koku sürerdim, Sonra da ihrama girerdi, [1504][398]
Yine diğer bir rivayette şu husus yer almaktadır:
Ben, Peygamber (s.a.v)'i, hoşlandığı en güzel kokuyla koku sürerdim. Hatta sürdüğüm koku, onun başında ve sakalında parlaklığını görünceye kadar sürmeye devam ederdim.[1505][399]
Yine başka bir rivayette İse, Hz. Aişe şöyle der:

Resulullah fs.a.v), ihramlı iken, başının saç ayırımındaki kokunun parlaklığını halen görür gibiyim. [1506][400]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Saîd b. Cübeyr şöyle der:
Abdullah ibn Ömer, ihrama girerken zeytin yağıyla yağlanırdı.
(Hadisin ravisi Mansûr der ki:) Ben, İbrahim en-Nehaî'ye; Abdullah ibn Ömer'in, ihrama girerken koku sürmekten kaçınmasının nedenini sordum. O da dedi ki:
Sen, Abdullah ibn Ömer'in da dedi ki:
h'ın, Abdullah ibn Ömer'in yaptığına muhalif Şöyle ki:) Esved, bana, Aişe'nin şöyle dediğini anlattı:
Sen, Abdullah ibn Ömer'in sözünü ne yapacaksın? (Çünkü Resulullah'ın, Abdullah ibn Ömer'in yaptığına muhalif olan fiili sabit olmuştur. Şöyle ki)
Resulullah (s.a.v)in, ihramlı iken, başının saç ayırımındaki kokunun parlaklığını halen görür gibiyim. [1507][401]
Bir rivayette ise, işte bu, Resulullah (s.a.v)'in ihramının kokusu idi" ilavesi yer almaktadır.[1508][402]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayette, Muhammed ibnü'l-Münteşir şöyle der:
Abdullah ibn Ömer'e, koku sürünmek, sonra ihramlı olarak sabahlayan bir kimsenin hükmünü sordum. Abdullah:
Ben, ihramlı olarak sabahlayıp koku sürün m ey i sevmem. Katrana bulanmam, benim için bunun yapmamdan daha makbuldür' diye cevap verdi.
Bunun üzerine Aişe'nin yanma girip ona, Abdullah ibn Ömer'in:
Ben, ihramlı olarak sabahlayıp (üzerimden güzel) koku yayılmasını sevmem. Katrana bulanmam, benim için bunun yapmamdan daha makbuldür' dediğini haber verdim. Aişe:
Ben, Resulullah (s.a.v)'i, ihrama girerken koku sürdüm. Sonra hanımları arasında dolaştı. Sonra ihramlı olarak sabahladı' diye cevap verdi. [1509][403]
Bir rivayette ise, Güzel koku yayılırdı" ilavesi yer almaktadır. [1510][404]
Bu rivayetler, Buharı ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir. Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:

Ben, Resulullah (s.a.v)'e , ihrama gireceği zaman ihramı için, [1511][405] Beytullah'ı tavaf etmeden önce ihramdan çıkmak için koku sürdüm. [1512][406] Yine Müslim'in başka bir rivayeti şu şekildedir:
Ben, Resulullah (s.a.v)'e, ihramdan çıkarken ve ihrama girerken koku sürdüm. [1513][407]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde şu husus yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), telbiye getirirken, başının saç ayırımındaki kokunun parlaklığını halen görür gibiyim. [1514][408]
Tirmizî, üçüncü rivayeti nakletmiştir. [1515][409]
Ebu Dâvud ise birinci, sekizinci ve dokuzucu rivayeti nakletm iştir. [1516][410]
Nesâî'nin rivayeti ise şu şekildedir:
"Resuluilah (s.a.v), ihrama girmek istediği zaman (başına) bulabildiği en güzel yağla yağlanırdı. O kadar ki, saç ve sakalmdaki yağın parlaklığını görürdüm.[1517][411]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
"Resulullah (s.a.v)'in başının saç ayırımındaki yere sürdüğü güzel kokunun parlaklığını [1518][412] üç günden sonra bile görürdüm. [1519][413]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
Ben, Resulullah (s.a.v)'e, ihrama gireceği zaman, bulabildiğim en güzel kokuyu sürerdim. [1520][414]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde ise, İhrama girmek, ihramdan çıkmak ve Beyt(ullah)'i tavaf etmek istediği zaman" ilavesi yer almaktadır. [1521][415]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Ben, Resulullah (s.a.v)'e, ihrama girmek istediği zaman ve Akabe cemresini taşladıktan sonra ihramdan çıkmak istediği zaman (güzel) koku sürdüm. [1522][416]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Ben, Resulullah (s.a.v)'e, ihramdan çıkacağı zaman ve ihrama gireceği zaman güzel koku sürdüm. Onun kokusu, sizinkine

benzemez. Yani kokusu etkisiz [1523][417] değildi. [1524][418]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
"Ben, Resulullah (s.a.v)'e koku sürerdim. O da, (geceleyin) hanımlarını dolaşırdı. (Üzerine sürdüğüm) kokunun etkisi üzerinde olduğu halde sabahlardı. [1525][419]

5. İhramlı Kimsenin, (Zaruret Halinde) Don Ve Mest Giymesi

143. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"İzar (eteklik) bulamayan (ihramh) kimse, don giysin. (Dikişsiz) ayakkabı bulamayan (ihramh) kimse de, mest giysin.[1526][420]
Bir rivayette ise, Resulullah (s.a.v) in Arafat'ta hutbe verirken şöyle buyurduğunu işittim ifadesi yer almaktadır. [1527][421] Bu hadisi, bir topluluk rivayet etmiştir. [1528][422]
Yalnız Tirmizî'nin rivayetinde, Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'İn şöyle buyurduğunu işittim: İhramh kimse, izar bulamadığı zaman don giysin.[1529][423] (Dikişsiz) ayakkabı bulamadığı zaman ise mest giysin.[1530][424]
Ebu Davud'un rivayetinde ise Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Don, izar bulamayan (ihramli kimseler) içindir. Mest de, (dikişsiz) ayakkabı bulamayan (ihramlı kimseler) içindir, [1531][425]
Nesâî'nin rivayeti de, Tirmizî'nin rivayeti gibidir. [1532][426]

6. Telbiyenin Şekli Ve Vakti

144. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v)'in, telbiye getirirken şöyle buyurduğunu işittim: Lebbeyk Allahümme lebbeyk, lebbeyke Lâ şerîke leke lebbeyfcf in-ne'1-hamde ve'n-Ni'mete leke ve l-Mülk, Lâ şerîke lek.
(-Allahım! Tekrar tekrar İcabet sana. Tekrar tekrar icabet sana. Tekrar tekrar icabet sana. Senin ortağın yoktur. Emret! Hamd, Sana

mahsustur. Nimeti veren Sensin. Mülk Senindir. Senin benzerin ve ortağın yoktur.) [1533][427]
Bu kelimelere (herhangi bir) ilave yapılmamıştır.
Bir rivayette ise şu ilave vardır:
Abdullah ibn Ömer der ki:
'Resulullah (s.a.v), Zulhuleyfe'de iki rekat namaz kılar, sonra Huleyfe mescidinin yanında devesi kendisini kaldırarak doğrulttuğunda bu kelimelerle telbiye yapardı.
(Yine) Abdullah ibn Ömer der ki:
(Babam) Ömer ibnü'l-Hattâb, Resulullah (s.a.v)'in şu kelimelerden ibaret olan telbiyesini yapar, [1534][428] (sonra da:)
Lebbeyk Allahümme lebbeyk, lebbeyk ve sa'deyk, ve'1-Hayru bi yedeyk, lebbeyk ve'r-Rağbâu ileyke vei-Amel (Emret, emrine amadeyim, emret! Senden saadetler dilerim, hayr(lar) Senin elindedir, emret, di-iek(ler) Sana (arz edilir), amel(ler) de Sana'dır)' derdi. [1535][429]
Yine bir rivayette, Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Ben, telbiyeyi, Resulullah (s.a.v)'in (mübarek ağzm)dan kaptım."
(Hadisin ravisi, bu hadisi,) ziyadeyle birlikte bunun bir benzerini rivayet etmiştir. [1536][430]
Bu, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayettir.
Tirmizî, Ebu Dâvud ile Nesâînin rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v)'in telbiyesi (şu şekildeydi:)
Lebbeyk Allahümme lebbeyk, lebbeyke Lâ şerike leke lebbeyk, in-ne'1-hamde ve'n-Ni'mete leke ve'1-Mülk, Lâ şerike lek.
(Allahım! Tekrar tekrar icabet sana. Tekrar tekrar icabet sana. Tekrar tekrar icabet sana. Senin ortağın yoktur. Emret! Hamd, Sana mahsustur. Nimeti veren Sensin. Mülk Senindir. Senin benzerin ve ortağın yoktur.)
(Hadisin ravisi Nâfî') der ki: Abdullah ibn Ömer, telbiyesine (şu kelimeleri de) ilave ederdi:
Lebbeyk lebbeyk lebbeyk ve sa'deyk, ve'1-Hayru bi yedeyk, lebbeyk ve'r-Rağbâu ileyke ve Amel {Emret, emrine amadeyim, emret!

Senden saadetler dilerim, hayr(lar) Senin elindedir, emret, dilekler Sana (arz edilir), amel(ler) de Sana'dır.)" [1537][431]
Yalnız Ebu Davud'un rivayetinde, Lebbeyk lebbeyk lebbeyk (Emret, emrine amadeyim, emret!)" ifadesi, Abdullah ibn Ömer'in ziyadesinde üç defa tekrar edilmiştir.
Nesâî'nin rivayeti de, Buhârî ile Müslim'in rivayetine benzer olup bu rivayeti, Şu kelimeler ile" ifadesine kadar ziyadeyle nakletmiştir. [1538][432]

7. İhraml1 Kişinin, Hastalık Yada Başına Gelen Bir Eziyetten Dolayı Bir Engelle Karşılaşması Durumunda Ne Yapması Gerektiği Meselesi

145. Ka'b b. Ucre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), Hudeybiye zamanında yanıma gelmişti. Yüzümde bitler saçılıyordu. (Bu durumumu gören) Resulullah (s.a.v), (bana):
Başının böcekleri sana eziyet veriyor mu?' diye sordu. Ben:
Evet' diye cevap verdim. Resuhullah (s.a.v):
Öyleyse traş ol, üç gün oruç tut yada altı fakiri doyur yada bîr kurban kes!' buyurdu.
(Hadisin ravisi) Eyyûb der ki: 'Resulullah (s.a.v)'in bu (sıralama)nm hangisinden başladığını bilemiyorum' dedi. (Birinci rivayet) Bir rivayette ise Ka'b b. Ucre şöyle der:
İçinizden hasta olan yada başından bir rahatsızlığı bulunan (ve bundan ötürü traş olmak zorunda kalan) kimseye, oruçtan yada sadakadan yada kurbandan bir fidye lazım gelir [1539][433] ayeti, benim hakkında inmiştir. Resulullah (s.a.v)'e geldim. Bana:
Yaklaş!' dedi. Ben de, ona yaklaştım. (Tekrar bana:)
(İyice) yaklaş!' buyurdu. Ben yine ona yaklaştım. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Böceklerin sana eziyet veriyor mu?' buyurdu.
(Hadisin ravisi) İbn Avn der ki: Zannederim ki, Ka'b: 'Evet!' cevabını vermiş. Ka'b: 'Resulullah (s.a.v), bana, oruçtan yada sadakadan

yada kurbandan kolayına gelen bir fidye vermeni emir buyurdu' demiştir.[1540][434] (İkinci rivayet)
Başka bir rivayette ise şu husus yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), Ka'b'ın yanında durmuştu. (O sırada) Ka'b'ın başından bitler saçılıyormuş. (Onun bu durumumu gören) Resulullah (s.a.v), (bana):
Böceklerin sana eziyet veriyor mu?' buyurdu. Ben de:
Evet' diye cevap verdim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Öyleyse başını traş et' buyurdu.
İçinizden hasta olan yada başından bir rahatsızlığı bulunan (ve bundan ötürü traş olmak zorunda kalan) kimseye, oruçtan yada sadakadan yada kurbandan bir fidye lazım gelir [1541][435] ayeti, benim hakkında inmiştir.[1542][436] (Bu ayetin inmesi üzerine) Resulullah (s.a.v), bana:
Üç gün oruç tut yada bir farak [1543][437] zahireyi altı fakire sadaka (olaeyi altı fakire sadaka (rak) ver yada kolayına gelen bir kurban kes1 buyurdu. [1544][438] (Üçüncü ri yet) Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), Mekke'ye girmeden önce, Hudeybiye'de, ihrama giren Ka'b'in yanına uğramıştı. Ka'b, çömleğin altına ateş yak(maya çalış)ıyor-du. (O sırada) Ka'b'm yüzünde bitler saçılıyordu.
Peygamber (s.a.v), (Ka'b ve beraberindeki topluluk Hudeybiye'de iken) onlara ihramdan çıkmalarını belirtmemiş ve Mekke'ye girmeleri arzusu üzerlerinde bulunurken, Allah, (ihramlmın başına gelen rahatsızlığı giderme mahiyetinde) fidye [1545][439] ayetini indirmişti. [1546][440] (Dördüncü rivayet)
Başka bir rivayette, Farak, üç sâdır'' ifadesi ile yada bir kurban kes'' ifadesi yer almaktadır. [1547][441]
Yine diğer bir rivayette, yada (kurbanlık) bir koyun kes'' ifadesi yer almaktadır.[1548][442]
Yine başka bir rivayette, Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), bir berber çağırdı. Berbere, (bitli saçlarımı) traş ettirdi. Sonra da bana, fidye (vermemi) emretti'' ifadesi yer almaktadır.[1549][443]

Buna benzer bir rivayet daha var. Bu rivayetin içerisinde ise şu husus yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v), Ka'b'a:

Sana ulaşan rahatsızlığın gözümle görmekte olduğum bu dereceye ulaştığım sanmıyordum -yada sana ulaşan meşakkatin gözümle görmekte olduğum bu dereceye varacağını düşünmüyordum. Bir koyun bul(up onu kurban ed)ebilir misin?' buyurdu. Ben:
Hayır!' dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Öyleyse üç gün oruç tut yada her bir fakire yiyecekten yarım sâ' vermek suretiyle altı fakiri doyur! Başını da traş et!' buyurdu.
(Ka'b der ki:) [1550][444] ayeti; özel olarak benim hakkımda, genel olarak ise sizin hakkında inmiştir.[1551][445]
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir. Ebu Davud'un rivayetinde, şu husus yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), Hudeybiyye (seferi) sırasında Ka'b'ın yanına gelip:
Başının bitleri sana eziyet veriyor mu?' dîye sormuştu. O da:
Evet' diye cevap vermişti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Başını traş et, sonra da kurbanlık bir koyun kes yada üç gün oruç tut veya altı fakire üç sâ' hurma yedir' buyurdu.
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
İstersen bir kurban kes, işersen üç gün oruç tut, istersen altı fakire üç sâ' hurma yedir.[1552][446]
Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
(Resuiullah, Ka'b'a:)
Yanında kurban(hk koyun) var mı?' diye sormuştu. O da:
Hayır' diye cevap vermişti. Bunun üzerine Resuiullah (s.a.v):
O halde üç gün oruç tut yada her iki fakire bir sa' olmak ü altı fakire üç sa' hurmayı tasadduk et' buyurdu.[1553][447]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde ise şu husus yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v), Ka'b'a; (Harem-i şerife) bir sığır [1554][448] hediye etmesini emretmiştir. [1555][449]
Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Resuiullah (s.a.v) ile birlikte iken başıma bitler musallat oldu. Öyle ki gözlerimden endişelenmeye başladım. Derken yüce Allah, benim hakkımda: "İçinizden hasta olan yada başından bir rahatsızlığı bulunan (ve bundan ötürü traş olmak zorunda kalan) kimse [1556][450] ayeti indi. Bunun üzerine Resuiullah (s.a.v) beni çağınp:
Başını traş et ve üç gün oruç tut yada altı fakire bir farak kuru üzüm yedir veya (kurbanlık) bir koyun kurban et1 buyurdu.
Bunun üzerine başımı traş ettim, sonra da (kurbanlık) bir koyun kurban ettim. [1557][451]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Bunlardan hangisini yaparsan, [1558][452] (o) sana yeter" ifadesi yer almaktadır. [1559][453]
Tirmizî ise, içerisinde Hudeybiyye geçen Buhârî ile Müslim'in rivayet ettiği dördüncü rivayeti nakletm iştir.[1560][454]
Nesâî'nin ise konu ile ilgili naklettiği rivayet ise şu şekildedir:
İhrama girmiştim. Basımdaki bitler çoğalmıştı. Bu (durum1,) Peygamber (s.a.v)'e ulaşmıştı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), ben, arkadaşlarıma çömlekte yemek pişirirken yanıma geldi. Parmaklanyla başıma dokundu
Git de başını traş et! Altı fakire de sadaka ver!' buyurdu.

8. İhramlı Kimsenin, Av Eti Yemesinin Caiz Olması

146. Ebu Katâde (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Ben, bir gün, Peygamber (s.a.v)'in bazı sahabileriyle birlikte Mekke yolundaki bir konaklama yerinde oturuyordum. Resulullah (.s.a.v) de önümüzde idi. Sah a bil er ise (umre niyetiyle) ihrama girmişlerdi. Ben, (keşif görevinde olduğum için) ihrama girmemiştim. (Bu olay,) Hudeybiye yılında idi. İhramlı sahabiler, bir yaban eşeği gördüler. Ben de (tam o sırada) ayakkabımı dikmekle meşgul idim. Onlar, bana, yaban eşeğini bildirmediler. (Onlar ihramlı olduklarından) benim, onu, kendiliğimden görmüş olmamı İstediler. Döndüm ve hayvanı gördüm. Hemen atıma doğru kalkıp onu eyerledim. Sonra da (ata) bindim. Bu sırada kamçımı ve mızrağımı yerde unutmuştum. Hemen arkadaşlara:

Kamçı ile mızrağı bana uzatın' dedim. Onlar:
Hayır! Vallahi, biz sana (bulduğumuz) bu (vahşi) hayvan aleyhine hiçbir şekilde yardım etmeyiz' dediler.
Ben, (onların bu yaptıklarına) öfkelendim ve inip bunları kendim aldım. Bunun üzerine (tekrar atıma) binip (atımı) yaban eşeği üzerine hızlıca koşturdum ve onu vurdum. Sonra ölü olarak onu (onlara) getirdim. İhramlı sahabiler, hemen onun üzerine üşüşüp etini yeme giriştiler. Sonra da kendileri ihramlı iken bu av etinden yemeleri(nin uygun olup olmadığı) konusunda şüpheye düştüler. Bunun üzerine yürüdük. Ben, beraberimde, (yaban eşeğinin) ön budunu sakladım. Resulullah (s.a.v)'e yetiştik. Ona, bu meseleyi sorduk. Resulullah (s.a.v):
Beraberinizde ondan (artan) bir şey var mı?' diye sordu. Ben de:
Evet! (Var)' dedim.
Bunun üzerine ona, budu uzatıp verdim. Resulullah (s.a.v), ihram-h olduğu halde onu (n tamamını) yedi. 1561[455]

(Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.) 1562[456]

Bir rivayette ise, Bu, ancak Allah'ın size yedirdiği bir yiyecektir" ilavesi yer almaktadır. 1563[457]

Başka bir rivayette ise, O, helaldir. Onu yiyin" ifadesi yer almaktadır. 1564[458]
Yine başka bir rivayette ise, Abdullah b. Ebi Katâde şöyle der:

Babam (Ebu Katâde), Hudeybiye yılında 1565[459] (umre yapmak niyetiyle Peygamber ile sahabileriyle birlikte Mekke'ye doğru) gitmişti. Arkadaşları, îh-ramlı idi. Fakat babam, ihrama girmemişti...
Peygamber (s.a.v)'e, bir düşmanın kendisiyle savaşacığı haberi verilmişti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) gitti.
Ben, onun sahabileri arasında bulunduğum sırada, bir ara onlann bir kısmı diğer bir kısmına doğru gülüştü. Etrafa bakındım. Bir de baktım, bir yaban eşeğiyle karşılaştım. Üzerine saldırdım. Onu (mızrakla vurup) yerinde hareketsiz bıraktım. (Onu yükleyip onlara (getirmek için) sahabilerden yardım (etmelerini) istedim. (İhramlı olduklarından) bana yardım etmekten kaçındılar. Nihayet onu (kendi başıma alıp getirdim ve hepimiz) onun etinden yedik.
Bu sırada biz, Resulullah {s.a.v) ile aramızın (düşman tarafından) kesilmesinden endişe ettik. Hemen Peygamber (s.a.v)'i aradım.
Atımı bazen şahlandırıyor, bazen de normal yürüyüşle sürüyordum. Gece ortasında Gıfar oğullan'ndan bir kimseye kavuştum. Ona:
Peygamber (s.a.v)i nerede bıraktın?' diye sordum. O da:
Ben, Peygamber (s.a.v)!, Tahin mevkiinde bıraktım. Çünkü o, es-Sukyâ (köyün)de öğle uykusu uyumak istiyordu' diye cevap verdi.
Ben, (sonunda) Peygamber (s.a.v)'e ulaştım. Ona:
Ey Allah'ın resulü! Ehlin (bir rivayette: Keşif yolundaki sahabileri n), sana selam ediyorlar ve Allah'ın rahmetini diliyorlar. Onlar, düşman tarafından senin ile aralarının kesilmesinden endişe ediyorlar. Onların (buraya) gelmesini beki e (meniz iyi olur)!' dedim.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) (onları) beklemeye koyuldu. (Bu sırada) ben:
Ey Allah'ın resulü! Ben, bir yaban eşeği vurdum. Yanımda onun etinden artmış bir parça vardır' dedim.
Peygamber (s.a.v), (yanında bulunan) topluluk İhramlı oldukları halde (onlara) hitaben:

(Bu av etini) yiyin!' buyurdu. 1566[460]
Yine başka bir rivayette, Ebu Katâde şöyle der:
Biz, Peygamber (s.a.v)'in beraberinde el-Kâha mevkiinde bulunuyorduk. Bizlerden kimimiz ihramlı, kimimizde ihramsız idi. Arkadaşlarımı gördüm ki, onlar, birbirlerine bir şey gösteriyorlar. Etrafa bakındım. Derhal bir yaban eşeğiyle karşılaştım. Bir de baktım, bir yaban eşeğiyle karşılaştım.
{Hadisin ravisi der ki:) Ebu Katade'nin kamçısı düştü. Arkadaşları:
Biz, sana, o av üzerine hiç bir şeyle yardım etmeyiz. Çünkü bizler, ihramlıyız' dediler.
Bu son söz üzerine ben kendim bir şeyle o kamçıya uzandım ve onu yerden aldım. Sonra ben, taş tepenin arkasından yanaşıp yaban eşeğine yaklaştım, onu vurup öldürdüm. Daha sonra onu arkadaşlarıma getirdim. Onların bazıları:
(Bunu) yiyin dediler. Bazıları da:
Yemeyin' dediler.
Bunun üzerine ben, Peygamber (s.a.v)'in yanına geldim. Peygamber (s.a.v), önünmüzde idi. Ona, {ihramlı kimsenin) bu av etini (yemesinin caiz olup olmadığını) sordum. Peygamber (s.a.v):

Onu yiyin, helaldir' buyurdu. [1567][461]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Ebu Katâde şöyle der:
Resülullah (s.a.v), {Beytullah'ı) hac (umre) [1568][462] niyetiyle (Medine'den) yola çıktı. Onun beraberinde sahabüer de yola çıktılar. (Zulhueleyfe'den 34 mil mesafedeki Ravha'ya ulaştıklarında müşriklerden bir düşman grubunun kendilerine saldıracağını Peygamber'e haber verdiler.) Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), içlerinde Ebu Katâde'nin de bulunduğu (müfreze konumunda olan) bir grup sahabiyi çevirdi. Onlara:
Sizler, deniz kenarı yolunu tutun, nihayet buluşuruz' buyurdu. Onlar, deniz kenarını tuttular. Peygamber (s.a.v)'den ayrıldıkları zaman,
Ebu Katâde hariç, hepsi ihrama girmişlerdi. Ebu Katâde ise ihrama girmemişti. Onlar, buşekilde yol alırlarken birden bire bir yaban eşeği sürüsüyle karşılaştılar. Ebu Katâde, yaban eşekleri üzerine sladırdı. Onlardan bir dişi eşek vurup öldürdü. Nihayet hepsi, bineklerinden inip o dişi yaban eşeğinin etinden yediler. Bu esnada:
Bizler, ihramlı olduğumuz halde av etini yer miyiz?' dediler. Daha sonra dişi yaban eşeğinin etinden geri kalanı taşıdık. Resülullah (s.a.v)'e geldikleri zaman:
Ey Allah'ın resulü! Bizler, ihrama girmiştik. Ebu Katâde ise, ihrama girmemişti. Bir sürü yaban eşeği gördük. Ebu Katâde, onların üzerine saldırdı ve onlardan bir dişi yaban eşeğini vurup öldürdü. İnip onun etinden yedik. Sonra kendi kendimize:
Biz, ihramlı olduğumuz halde av etini yiyebilir miyiz? dedik. Onun etinden geri kalanı beraberimizde taşıyıp getirdik' diye söyledik. Resülullah (s.a.v):
Sizlerden herhangi bir kimse, Ebu Katâde'ye, o yaban eşeği üzerine saldırmasını emr yada (bir şeyle) işarette bulundu mu?' diye sordu. Sahabiler:
Hayır!' diye cevap verdiler. Resulullah (s.a.v):
Öyleyse bu av etinden geri kalanı yiyin' buyurdu. [1569][463] Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir.
Yine Müslim'in bir rivayetinde, Abdullah ibn Ebi Katâde şöyle der:
Babam (Ebu Katâde), Hudeybiye yılı, Resulullah (s.a.v) ile birlikte yola çıktı. Bazı arkadaşları ihrama girmişti. Bazısı ise ihrama girmemişti.
Resulullah (s.a.v)'e, Gayka'da düşman bulunduğunu söylemişler. O da orya (doğru) gitmişti.
Ebu Katâde (devamla) der ki: Ben, Resulullah (s.a.v)'in sahabileriyle birlikte bulunduğum bir sırada sahabiler birbirlerine gülüyorlardı. Bir de baktım, bir yaban eşeğiyle karşılaştım, Hemen onun üzerine saldırdım ve hayvanı vurarak (olduğu yere) çökerttim. Derken (beraberimdeki) sahabilerden yardım istedim. Onlar, (ihramlı olduklan için) bana yardım etmekten kaçındılar. Daha sonra onun etinden yedik. Düşmanın, önümüzü keseceğinden korktuk. Ben, Resulullah (s.a.v)'i aramaya gittim. (Yolda giderken) bazen atımı şah-landınyor, bazen de yavaş gidiyordum. Az sonra gece yansı Gıfar oğulları'n-dan bir adama rastladım. Ona:
Resulullah (s.a.v)'e nerede rastladın?' diye sordum. O da:
Ben, onu, Tahin mevkiinde rastladım. Çünkü o, es-Sukyâ (kö-yün)de öğle uykusu uyumak istiyordu' diye cevap verdi.
Nihayet Resulullah (s.a.v)'e yetiştim. Ona:
Ey Allah'ın resulü! Sahabüerin, sana selam ediyor ve Allah'ın rahmetini diliyorlar. Sen yokken, düşman tarafından yoUannın kesilmesinden korktular. Onları bekle(men iyi olur)' dedim. Bunun üzerine 'RsululÎah (s.a.v), onlan bekle(meye başla)dı. (Bu sırada) ona:
Ey Allah'ın resulü! Ben bir av vurdum. Ondan geri kalan bir parça yanımdadir' dedim. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (beraberindeki) topluluğa, ihramlı olduklan halde:
(Ondan) yiyin' buyurdu.[1570][464]
Yine Müslim'in başka bir rivayetinde, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle der:
Sizden birisi, Ebu Katâde'nin, o yaban eşeği üzerine saldırmasını emr yada (bir şeyle) işarette bulundu mu? [1571][465]
Yine Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
(Resulullah:) 'İşaret ettiniz yada yardımda bulundunuz yada avladınız mı?' (buyurdu). Şu'be: 'Yardım ettiniz mi?' buyurdu, yoksa 'Avladınız mı?' buyurdu bilemiyorum' dedi. [1572][466]
Tirmizî, Ebu Dâvud ile Nesâî'nin konu ile ilgili rivayetleri, bu rivayetlerden birine benzemektedir.

Yine Nesâî'nin bir rivayeti, Abdullah b Ebi Katâde'den gelen rivayete benzemektedir. [1573][467]

9. İhramlı Kimsenin Kan Aldırmasının Caiz Olması

147.Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v), ihramlı iken kan aldırmıştır.[1574][468] (Birinci rivayet) Bu, Buhârî ile Müslim'in naklettiği rivayettir. Yine Buhârî'nin bir rivayeti şu şekildedir:

Peygamber (s.a.v), ihramh iken ve oruçlu iken [1575][469] kan aldırmıştır.[1576][470] (İkinci rivayet)
Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Peygamber (s.a.v), ihramlı olduğu halde kendisinde bulunan bir baş ağrısı hastalığından dolayı (Mekke ile Medine arasında bulunan) 'Lahy-u ce-mel' denilen bir su yanındaki yerde başından kan aldırmıştır.[1577][471] (Üçüncü rivayet)
Yine bir rivayette, Peygamber (s.a.v)'de bulunan yanm baş ağrısından dolayı" ifadesi yer almaktadır.[1578][472] Tirmizî, birinci rivayeti nakletmiştir.[1579][473]

Ebu Dâvud ise, birinci rivayeti ve üçüncü rivayeti de, M [1580][474] "Peygamber (s.a.v)'de bulunan" ifadesine kadar rivayet etmiştir. Nesâî ise birinci rivayeti nakletmiştir.[1581][475]

10. Kurbanlık Koyuna Nişan Takılması

148. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), bir defasında, Beyt(ullah)'a, boynuna gerdanlık takmış vaziyette bir koyun göndermiştir.[1582][476]

Bu, Müslim ile Nesâî'nin naklettiği rivayettir. Buhârî'nin ve Müslim'in bir rivayeti de bu şekildedir.[1583][477]

Ebu Davud'un bir rivayeti de, bunun gibi olup yalnız "(Kurbanlığın boynuna) gerdanlık takmıştı [1584][478] ifadesi (metinden) düşmüştür.[1585][479]
Yine Buhârî ile Müslim'in bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
"Ben, Peygamber (s.a.v), in (Beytullah'a göndereceği) kurbanlıklar) için gerdanlık ördüm. Bununla; 'Peygamber (s.a.v), ihrama girmeden önce (Beytullah'a göndereceği kurbanlıklar için) gerdanlıklar örerdim1 demek istemiştir. [1586][480]
Tirmizi ile Nesâî'nin rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
"Resulullah (s.a.u)'in (Beytullah'a) kurbanlık olarak (göndereceği) koyun(lar) için bütün gerdanlıkları ben örerdim. (Gönderdikten hemen) sonra Peygamber (s.a.v), ihrama girmezdi.[1587][481]
Yine Nesâî, başka bir rivayetini; "ihram" kelimesine yer vermeksizin "koyun" ifadesine kadar nakletm iştir.[1588][482]

11. Beytullaha Kurbanlık Göndermenin Caiz Olması

149. Hz.Aişe (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Ben, (Resulullah'ın Beytullah'a gönderdiği kurbanlıkların) gerdanlığını, yanımda bulunan (renkli) yün(Ier)den ördüm. Sonra Resulullah (s.a.v)'de aramızda ihramsız olarak sabahladı. İhramsız bir kimse gibi ailesine yaklaştığı gibi (ailesine) yaklaşırdı yada bir adamın, ailesine yaklaştığı gibi yaklaşırdı. [1589][483] (Birinci rivayet)
Başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Ben, Resulullah (s.a.v)'in (Beytullah'a göndereceği) develerinin gerdanlıklarını ellerimle ördüm. Sonra Resulullah (s.a.v), (göndereceği) develeri işaretledi. Boyunlarına gerdanlık taktı ve Beyt(ullah)'a gönderdi. (Kendisi de) Medine'de kaldı.[1590][484] Fakat (bununla,) kendisine, helal olan hiçbir şey haram olmadı.[1591][485] (İkinci rivayet)
Yine başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:

Resulullah (s.a.v), Medine'den (Mekke'deki Beytullah'a) kurbanlık gönderirdi. Ben, kurbanlığının gerdanlığını örerdim. (Kurbanlığı gönderdikten) sonra ihrama giren kimsenin sakınacağı şey(ler)den sakınmazdı.[1592][486] (Üçüncü rivayet)

Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet şu şekildir:

Ben, Peygamber (s.a.v)'in (Beytullah'a göndereceği) kurbanlığı için gerdanlık örerdim. O, bu gerdanlıkları, (kurbanlık) koyun(lar)ın (boynuna) takardı. Sonra da ailesi içerisinde ihramsız (bir kimsenin kalışı gibi) kalırdı.[1593][487] (Dördüncü rivayet)

Yine başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:

Biz, (Beytullah'a gönderilecek kurbalik) koyu(lar)m (boyunlarına) gerdanlık takardık. Sonra da onları (Beytullah'a) gönderirdik. Resulullah (s.a.v) ise, (gönderdiği bu kurbanlıklardan dolayı) kendisine hiçbir şey haram.olmayarak ihramsız halde (aramızda) bulunurdu.[1594][488] (Beşinci rivayet)

Konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir:

Mesrûk ibnu'l-Ecda', Aişe'ye gelip ona:

Ey müminlerin annesi! Bir adam, Kabe'ye kurbanlık(lar) gönderiyor, bulunduğu beldede oturuyor ve beraberinde kurbalık(lar) gönderdiği kimselere de, kurbanlık develerine, (kurbanlık olduklarının bilinmesi için) gerdanlık takılmasını tavsiye ediyor. İşte bu adam, kendisinde, kurbanlık(lar) gönderdiği bu günden itibaren bütün hacılar Mekke'de ihramlarından çıkacakları zaman kadar kendi oturduğu şehirde i lira mlı gibi olmakta devam ediyor! diye sordu.

(Mesrûk devamla) der ki: Ben, Aişe'nin kendi sesinin işitilmesi için perdenin arkasından ellerini birbirine çarptığını işittim. Bu el çarpmadan sonra Aişe:

Doğrusu ben, Resulullah (s.a.v)'in kurbanlıklar)ımn gerdanlıklarını örerdim. Sonra o, kurbanlıklarını, gerdanlı olarak Kabe'ye gönderirdi. Fakat ihramsız erkeklerin, ailesiyle helal olan şeylerden hiçbiri, (hacı olan) insanlar geri dönünceye kadar ona haram olmadı' diye cevap verdi.

Konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir:

Ziyâd b. Ebi Süfyân, Aişe'ye; Abdullah ibn Abbâs'ın, 'Kim (Beytul-lah'a) bir kurbanlık gönderirse o kurban kesilinceye kadar hacılara haram olan her şey o kimseye de haramdır' dediğini yazıp:

Ben kurbanlığımı (Beytullaha) gönderdim. (Bu konudaki) emrini bana yaz' dedi.

(Hadisin ravisi Amra bint. Abdurrahman devamla) der ki: Aişe, (bu meselenin,) Abdullah ibn Abbâs'ın dediği gibi olmadığını söyleyip:

Ben, Resulullah (s.a.v) in kurbanlıklarına kendi ellerimle gerdanlık ördüm. Sonra Resulullah (s.a.v), bu gerdanlıkları, kendi eliyle o kurbanlıkların (boyunlarına) taktı. Daha sonra onları, babamla (Beytullaha) gönderdi. Resulullah (s.a.v)'e, Allah'ın helal kıldığı bir şey, ta kurban kesilinceye kadar haram olmadı' diye cevap verdi. [1595][489]

Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir. Yine Müslim'in başka bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:

Ben, Resulullah (s.a.v)'in kurbanhk(lar)i için şu iki elimle gerdanlıklar örerdim. Sonra (hacıların uzaklaştığı) hiçbir şeyden uzaklaşmaz ve bir şeyi terk etmezdi. [1596][490]

Yine Müslim'in diğer bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:

Resulullah (s.a.v), (Beytullah'a) kurbanlik(lar) gönderdi. Ben, onların gerdanlıklarını kendi ellerimle örerdim. Sonra Resulullah (s.a.v), ihramsız bir kimsenin çekinmediği hiçbir şeyden çekinmezdi. [1597][491]

Nesâî ise, konu ile ilgili bazı rivayetleri; ilavelere ve Abdullah ibn Abbâs Ue ilgili açıklamalara yer vermeksizin rivayet etmiş, bazı rivayetleri de kısa bir şekilde rivayet etmiştir.

Yine Nesâî ve Tirmizî, Hz. Aişe (r.anhâ)'dan şöyle bir hadis rivayet etmişlerdir:

"Ben, Resulullah (s.a.v)'in (Beytullah'a göndereceği) kurbanlık(lar) için gerdanlıklar ördüm. Sonra da ihrama girmedi ve (giyinilmesi mubah olan) elbiseden (giymedik) hiçbir (elbise) bırakmadı (her türlü elbiselerini giydi).[1598][492]

Yine Nesâî ile Ebu Dâvud; birinci, ikinci ve üçüncü rivayeti nakletmelerdir.

Yine Nesâî, beşinci rivayeti de nakletmiştir.

Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:

Ben, Resulullah (s.a.v)'in (Beytullah'a göndereceği) kurbanlık(lar)ın gerdanlıklarını örerdim. Sonra da onları (Beytullah'a) gönderindi. Daha sonra da o kurbanlıklar, yerlerine varmadıkları müddetçe, (ailesine) ihramsız bir şekilde yaklaşan kimseler gibi yaklaşırdı.[1599][493]

11. Kıran Haccı 1600[494]

150. Enes (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Ben, Peygamber (s.a.v)'i, hac ile umrenin her ikisi için telbiye getirirken işittim.
(Hadisin ravisi) Bekr der ki: Ben, bunu, Abdullah ibn Ömer'e anlattım. Abdullah ibn Ömer:
Resulullah (s.a.v), yalnızca hac için telbiye getirirdi' dedi.
Daha sonra Enes'e rastlayarak, ona, Abdullah ibn Ömer'in (bu) sözünü anlattım. Enes:
Siz, bizi, galiba çocuk sayıyorsunuz? Ben, Resulullah (s.a.v)'i:
Umre ve hac için Lebbeyk!' buyururken işittim, dedi. 1601[495]
Bu, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayettir. Yine Müslim'in bir rivayetinde, Enes şöyle der:"Ben, Resulullah (s.a.v)'i, umre üe haccin her ikisine birden:
Umre ile hac için Lebbeyk! Umre ile hac için Lebbeyk!1 buyururken 1602[496] işittim.1603[497]
Yine Müslim'in bir rivayetinde, Umre ve hacca Lebbeyk!" ifadesi yer almaktadır.1604[498]
Ebu Dâvud ile Nesâî'nin bir rivayeti, Müslim'in tek başına rivayet ettiği hadise benzer durumdadır.1605[499]
Tirmizî'nin rivayetinde ise Enes şöyle der:
Ben, Peygamber (s.a.v)'i, 'umre ve haccta Lebbeyk!' buyururken işittim. 1606[500]

12. (Hac Zamanı Dışında) İhramsız Olarak Mekke'ye Girmenin Caiz Olması

151. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v), Fetih yılında Mekke'ye 1607[501] başında miğferle girmişti.1608[502] Miğferi çıkannca yanına bir adam gelip:
İbn Hatal, Kabe'nin örtüsüne sarılmış (duruyor)'dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Onu öldürün' buyurdu. 1609[503]
Ebu Dâvud der ki: "İbn Hatai'ın asıl adı, Abdullah'tır.1610[504] Onu, Ebu Berze el-Esiemî öldürdü.1611[505]

13. (Tavaf Esnasında) Hacerü'l-Esved'i Öpmenin Caiz Olması

152. Abis b. Rebîa (rh)'ten rivayet edilmiştir:
"Ömer ibnü 1-Hattâb, Hacerü'l-Esved'in yanına gelip onu öpmüş ve:
Biliyorum ki, sen, bir taşsın. Fayda yada zarar veremezsin. Eğer Peygamber (s.a.v)'i, seni öperken görmeseydim, seni (asla) öpmezdim' demiştir. 1612[506]
Bu hadisi, bir topluluk rivayet etmiştir.
Buhârî'de bu hadisi, Eşlem yoluyla Hz. Ömer'den rivayet etmiştir. 1613[507]
Müslim ise bu hadisi; bir rivayette Salim yoluyla Abdullah (ibn Ömer) 1614[508] o da Hz.. Ömer'den, bir rivayette ise Nâfi' yoluyla Abdullah ibn Ömer'den, 1615[509] başka bir rivayette ise bu ikisinin dışında diğer bir yoldan nakistir. 1616[510]
Müslim'in bir rivayetinin ilavesinde ve Nesâî'nin iki rivayetinden birinde, "Fakat ben, Resulullah (s a.v)'i, sana saygı gösterdiğini gördüm" ifadesi yer almaktadır. Fakat Resulullah (s.a.v)'i, seni, öperken gördüm" ifadesi yer almamaktadır.1617[511]
Yine Müslim'in konu ile ilgili Abdullah ibn Sircis (r.a)'tan naklettiği rivayet ise şu şekildedir:
Dazlağı, yani Ömer ibnü'1-Hattâb'ı, Hacerü'l-Esved'i öperken gördüm. O, (Hacerü'l-Esved'i öperken) şunları söylüyordu:
Vallahi, seni öpüyorum. Biliyorum ki, sen bir taşsın. Fayda yada zarar veremezsin. Eğer Resulullah (s.a.v)'in, seni öptüğünü görmüş olmasaydım, 1618[512] seni (asla) öpmezdim.1619[513]
Bir rivayette ise, maktadır.1620[514]
Dazlakçağızı gördüm" ifadesi yer almaktadır.

14. Tavaf Sırasında Remel (Hızlı Adımlarla Yürümek Ve Yürürken Omuzları Sallamanın Müstehab Olması

153. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâj'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), sahabileriyle birlikte (kaza umresi için) Mekke'ye gelmişti. Onları, Yesrib (Medine'n)in [1621][515] sıtması zayıf düşürmüştü. Müşrikler:
Yarın size Öyle bir kavim gelecek ki sıtma, onları bitirmiş, ondan çok acı çekmişler' dediler.
Bunun üzerine HİCr'in arkasına oturdular.
(Yüce Allah'ın, müşriklerin söylediklerini Peygamber'e bildirmesi Üzerine,) Peygamber (s.a.v), müşrikler, Müslümanların dinçliğim görsünler diye sahabilerine tavafın her üç turunda remel yapmalarını, iki köşe arasında ise normal yürüyüşle yürümelerini emir buyurdu. Bunun üzerine müşrikler:
Sıtmanın, kendilerini bitirdiği adamlar bunlar mı? Bunlar, filan ve filancadan daha sağlammışlar' dediler.
Abdullah ibn Abbâs (devamla): 'Resulullah (s.a.v), sahabilerine bütün turlarda remel yapmalarını emir buyurmaktan men eden şey, ancak onlara acıması olmuştur' dedi.[1622][516] (Birinci rivayet)
Buhârî'nin rivayetinde, Abdullah ibn Abbâs'tan naklen şu ilave yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v), banş anlaşması yaptığı yılda (Mekke'ye) geldiği zaman, müşriklerin, sahabilerin dinç olduklannı görmeleri için, sahabilerine:
Koşunuz! emrini verdi.
Yine konu ile ilgili muhtasar bir rivayette ise, Abdullah ibn Abbâs şöyle der.

"ResuluIlah (s.a.v), Beytullah'ı ve Safa ile Merve arasında ancak müşriklere dinçliğini göstermek için sa'y yapmıştır. [1623][517] (Üçüncü rivayet) Bu, Buhârîile Müslim'in (naklettiği) rivayettir.
Tirmizî'de, bu hadisi, üçüncü rivayet (gibi) kısa bir şekilde nakletmiştir. [1624][518]
Ebu Dâvud ile Nesâî ise, ilk baştaki hadisi nakletmişlerdir.[1625][519] Yalnız Ebu Davud'un rivayetinde, sağlammışlar" ifadesi yer almaktadır.[1626][520]Yine Ebu Davud'un başka bir
Bunlar, bizden daha rivayetinde, şu husus yer almaktadır;
Peygamber (s.a.v) (Kaza umresinde Beytullah'i tavaf ederken) ıztıbâ [1627][521] yaptı. (Hacerü'i-Esved'i) selamladı. Tekbir getirdi. Sonra (ilk) üç turda Rükn Yemânî'ye vardıkları zaman (sahabiieriyle birlikte) remel yaptı. Kureyş'in gözlerinden kayboldukları zaman normal yürüyüşle yürüdüler. Sonra (tekrar) onların karşısına çıktıkları zaman remel yaptılar. (Bunu gören) Kureyş (müşrikleri): 'Bunlar, ceylan yavrusu gibiler1 demeye başladılar.
Abdullah ibn Abbâs: '(Tavafın ilk üç turunda remel yapmak o günden itibaren) sünnet oldu' dedi.[1628][522]

15. Safa İle Merve Arasındaki Sayin Vacip Olması

154. Urve ibnu'z-Zübeyr (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Aişc'yc (bir soru) sorup:
Yüce Allah'ın, "Şüphesiz ki, Safa ile Merve (tepeleri), Allah'ın (emrine itaati belirlemek için koyduğu) işaretlerindendir. Şimdi kim Beyt(ullah)'ı hacceder yada umre yaparsa, onların arasında say yapmasında bir sakınca yoktur [1629][523] ayeti hakkındaki görüşün nedir? Vallahi, (benim bu ayetten anladığım;) Safa ile Merve arasını sa'y etmeyi terk etmesi, hiçbir kimseye günah getirmez şeklindedir' dedim. Aişe:
Ey yeğenim! Söylediğin güzel olmadı. Eğer buradaki maksat; senin yorumladığın gibi olsaydı, "Bu ikisinin arasını sa'y etmemenizde bîr günah yoktur" şeklinde olması gerekirdi. Fakat bu ayet, Ensar hakkında inmiştir. Ensar, Müslüman olmazdan önce Müşellel (tepesindeki), taptıkları tağut Menat (putu) için ihrama girerlerdi. Onlara göre ihrama giren kişi, 'Safa ile Merve arasını sa'y ederse, günaha girer' diye sıkıntıya düşerlerdi. Ancak Müslüman olduklarında, bunun hükmünü Resulullah (s.a.v)'e:
Ey Allah'ın resulü! Biz, Safa ile Merve arasını sa'y etenizden dolayı günaha girilir diye sıkıntıya düşerdik' şeklinde (soru) sordular. Bunun üzerine yüce Allah:
"Şüphesiz ki, Safa ile Merve (tepeleri), Allah'ın (emrine itaati belirlemek için koyduğu) işaretlerindendir.[1630][524] ayetini indirdi' demiştir.

Yine Aişe: 'Resulullah (s.a.v), bu iki tepenin arasında sa'y yapmıştır Bu nedenle de hiçbir kimsenin, bu tepenin arasında sa'y yapmayı terk etmesi uygun değildir' demiştir.
Zührî'de: Ebu Bekr ibn Abdurrahman'a şöyle haber verdim: Ben bu bilgiyi işitmiş değilim. Fakat ben, [1631][525] Ensar ile Arapların diğer bir kavminden oluşan her iki fırka hakkında, yani hem cahiliyet döneminde Safa ile Merve arasında tavaf etmeyi günah sayanlar fırkası ile hem de cahiliyet döneminde Allah'ın Beytini tavaf edegeldikleri halde sonradan İslam döneminde Allah'ın Beyti tavaf etmeyi emredip de [1632][526] Safa ile Merve'yi zikretmediği için Safa ile Merve arasını tavaf etmeyi günah sayanlar fırkası hakkında indiğini işittim.

Nihayet Allah, Beyt'i tavaf etmeyi zikretmesinin [1633][527] ardından, bu safa ile Merve arasındaki sa'yi de [1634][528] zikretti.[1635][529]
Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:

Müslüman olmazdan önce Ensar ile Gassân, (hac sırasında) Menat (putu) [1636][530] için telbiye getirirler, Safa ile Merve arasında sa'y yapmaktan çekinirlerdi. Bu, onların, babalanndan kalma bir adet idi. Menat (putu) için ihrama giren, Safa ile Merve arasında sa'y yapmazdı. İslam'ı kabul ettikleri zaman, bunu(n hükmünü), Resulullah (s.a.v)'e sormuşlardı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Şüphesiz ki, Safa ile Merve (tepeleri), Allah'ın (emrine itaati belirlemek için koyduğu) işareti erindendir. Şimdi kim Beyt(ullah)'ı hacceder yada umre yaparsa, onların arasında sa'y yapmasında bir sakınca yoktur. Kim kendiliğinden bir hayr işlerse, bilmeli ki, Allah, Şâkir (şükrü kabul eden), Alîm (her şeyi bilen) dir [1637][531] ayeti inmiştir. [1638][532]
Bu hadisfin bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Yine Buhârî ile Müslim'in bu hadis ile ilgili başka rivayetleri daha var. Bu rivayetler, "Hac Bölümü"nde geçmektedir.
Tirmizî ile Nesâî ise, bu hadisi, ilk baştaki rivayet benzer şekilde rivayet etmişlerdir.
Ebu Dâvud'da, bu hadisin bir bir benzerini rivayet etmiştir. Bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır: "Menat (putu), Kildeydin karşısında idi. (Ensar'dan bazı kimseler, Menat putuna saygılarından dolayı cahiliyye döneminde) Safa ile Merve arasında sa'y etmekten çekinirlerdi. [1639][533]
Bu rivayeti, Buhârî ile Müslim'de rivayet etmiştir.

16. Tavaf Ve Say Sırasında Bir Şeye Binmenin Caiz Olması

155. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v), Veda haccı sırasında deve üzerinde (ve Hace-rü'1-Esvedin bulunduğu) rüknü, (ucu eğri bir) bastonla selamlayarak (Kabe'yi) tavaf ederdi.[1640][534]
Bu (metin olarak); Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud İle Nesâî'nin (naklettiği) bir rivayettir.
Yine Buhârî, Nesâî ile Tirmizî'nin naklettiği rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), Beyt(ullah)'ı devesi üzerinde tavaf etti. (Hacerü'l-Esved'in bulunduğu) rükne gelince, ona işaret etti. [1641][535]
Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde şu ilave yer almaktadır:

(Beytullah'a) elindeki bir şeyle işaret edip tekbir getirdi. [1642][536]
Ebu Davud'un başka bir rivayetinde ise şu husus yer almaktadır:

Resulullah (s.a.v), Mekke'ye rahatsız olarak geldi. (Beytullah'ı) hayvanı üzerinde tavaf etti.[1643][537] (Hacerü'l-Esved'in bulunduğu) rükne her gelişinde, onu, (ucu eğri bir) asayla selamladı.[1644][538] Tavafını bitirince, (devesini) çöktürüp iki rekat namaz [1645][539] kıldı. [1646][540]

17. Kabe'nin İçinde Namaz Kılma

156. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v), (Mekke'nin fethi günü beraberinde) Üsâme b. Zeyd, Bilal ile Osman b. Talha olduğu halde Beyt(ullah)' girip üzerlerine kapıyı kapadılar. (Kapıyı) açtıkları zaman (oraya) ilk giren ben oldum. Bilal e rastlayıp ona:
Resulullah (s.a.v), Beyt(ullah'ın içind)e namaz kıldı mı?' diye sordum. Bilal:

Evet, iki Yemânî direğin arasında namaz kıldı' diye cevap verdi.[1647][541]
Bir rivayette şu ilave yer almaktadır:
(Bilal'e,) Peygamber (s.a.v) (Kabe'nin içinde) kaç rekat namaz laldı?' diye sormak aklıma gelmedi.[1648][542]
Başka bir rivayette ise konu ile ilgili şu ifade yer almaktadır:
Bilal'e: 'Peygamber (s.a.v) (Kabe'nin) neresinde namaz kıldı?' diye sordum. O da:
İki ön direk arasında (namaz kıldı)' diye cevap verdi. [1649][543]
Konu ile ilgili diğer bir rivayette ise şu husus yer almaktadır:
(Kabe'nin içinden dışarı) çıktığında Bilal'e:
Peygamber (s.a.v), (Kabe'nin içinde) ne yaptı?' diye sordu. O da:
Bir direği sol tarafına, bir direği sağ tarafına, üç direği de arka tarafına alıp - o sırada Beytullah, altı direk üzerinde idi [1650][544] sonra namaz laldı. [1651][545]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet şu şekildedir:
Bilal'e sorup:
Peygamber (s.a.v), (Kabe'nin içinde) namaz kıldı mı?' dedim.
Evet, kapıdan giren kimsenin sol tarafına düşen iki direk arasında iki rekat namaz kıldı. Sonra dışarıya çıkıp Kabe'nin [1652][546] yüzü (kapısı) karşısında (Makanw İbrahim'de) iki rekat namaz kıldı. [1653][547]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), (Mekke'nin) fethi yılında [1654][548] Kasvâ (adlı devesinin) terkisinde Usame b. Zeyd'de olduğu halde (Kabe'ye) geldi. Yanında Bilal, Osman b. Talha'da vardı. Devesini, Beyt(ullah)'ın yanına çöktürdü. Sonra Osman'a:
Bize (Kabe'nin) anahtarını getir' buyurdu.
Bunun üzerine Osman (hemen gidip annesinden Kabe'nin anahtarını) getirip (Kabe'nin) kapısını açtı. Resulullah (s.a.v), Üsame b. Zeyd, Bilal ve Osman ile birlikte (Kabe'nin içine) girdiler. Sonra (Kabe'nin) kapısını üzerlerine kapattılar. [1655][549] içeride uzunca bir zaman kaldılar. Sonra Resulullah (s.a.v) dışarı çıktı. İnsanlar, (Kabe'nin içine) girmek (için) koştular. Ben onları geride bırakıp Bilal'ı (Kabe'nin) kapısının yanında ayakta (dikelmiş bir vaziyette) buldum. Ona:
Resulullah {s.a.v) (Kabe'nin içerisinde) nerede namaz kıldı?1 diye sordum. O da:
Şu ön iki direk arasında namaz kıldı' diye cevap verdi. O sırada Kabe, iki sıra altı direk üzerinde kurulu idi.
(Bilal sözüne devamla:) Resulullah (s.a.v) namaz kılarken Kabe kapısını arkasına aldı. Yüzü ile de, (Kabe'ye girdiğinde karşına gelen) duvara doğru durdu. Resulullah (s.a.v) ile karşısındaki duvar arasında üç arşmfhk bir mikdara) yakın bir mesafe vardı.
Abdullah ibn Ömer der ki: Bilal'e:
Peygamber, Kabe'nin içinde kaç rekat namaz kıldı' diye sormayı unuttum. Resulullah (s.a.v)'in namaz kıldığı yerde kırmızı bire mermer vardı. [1656][550]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette şu ifade yer almaktadır:
Bana, Bilal yada Osman b. Talha şöyle haber verdi: Resulullah (s.a.v) Kabe'nin içinde iki Yem ân i direğin [1657][551] arasında [1658][552] namaz kıldı. [1659][553]
Yine Müslim'in konu ile İlgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), (Mekke'nin) fethi yılında Üsame b. Zeyd'e ait di bir deve üzerinde gelip onu Kabe'nin Harîm'ine çöktürdü. Sonra Osman Talha'yı çağırıp ona:
Bana (Kabe'nin) anahtarını getir' buyurdu. Osman hemen (Kabe' nin anahtarını getirmek için) annesine gitti. Fakat annesi (Kabe'nin) anahtarı nı ona vermek istemedi. Osman:
Vallahi, ya o anahtarı bana verirsin yada şu kılıç belimden çıkan dedi.
Bunun üzerine annesi, anahtan ona verdi. O da, Peygamber (s.a.v) gelip anahtarı ona teslim etti. Resulullah (s.a.v), (Kabe'nin) kapısını açtı.
(Hadisin ravisi,) bundan sonra bu hadisin bir benzerini rivayet etti. [1660][554] Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir. Tirmizî'de, bu hadisi, bu üç rivayetten birine benzer olanı nakletmiştir.
Yine Tirmizî'nİn konu ile ilgili Abdullah ibn Ömer yoluyla Bilal'den naklen yaptığı başka bir rivayet şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), Kabe'nin içinde namaz kıldı.[1661][555]

Abdullah ibn Abbâs ise: 'Namaz kılmadı, fakat tekbir aldı1 diyor.[1662][556]
Ebu Davud'un da buna benzer bir rivayeti olup bu rivayetin içerisinde "direkleri" ifadesi yer almayıpra (Peygamber, Kabe'nin içinde) namaz kıldı. Kendisi ile kıble arasında üç arşın(lık bir mesafe) [1663][557] vardı" şu ifade yer almaktadır. [1664][558] Yine bir rivayette şu ilave yer almaktadır:
"Ben, (Bilal'e: 'Peygamber, Kabe'nin içinde) kaç rekat namaz kıldı' diye sormayı unuttum. [1665][559]
Nesâî ise şu rivayeti nakİetmiştir:
"Resulullah (s.a.v), Kabe'ye girmişti. Yanında Üsâme b. Zeyd, Bilal ile Osman el-Hacebî vardı. İçeriye girince, üzerlerine kapıyı kapadı. Resulullah (s.a.v), dışarı çıktığında, Bilal'e:
Resulullah (s.a.v), (Kabe'nin içerisinde) ne yaptı?' diye sordum. O da:
Resulullah (s.a.v), Kabe'nin bir direğini sol tarafına, iki direğini de sağ tarafına aldı. Üç direği de arkasında bıraktı. O sırada Kabe'nin altı direği vardı. Sonra namaz kıldı. Kendisi ile duvar arasında üç arşındık mesafe) vardı. [1666][560]
Yine Nesâî'nin ilk baştaki rivayeti nakİetmiştir.
Yine Nesâî, naklettiği bir rivayetin sonunda şu ifade yer almaktadır:
Kabe'nin yüzü (kapısı) karşısında (Makam-ı İbrahim'de) iki rekat namaz kıldı. [1667][561]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), Beyt(ullah)'a girmişti. Yanında Fadl ibn Abbâs, Üsâme b. Zeyd, Osman b. Talha ile Bilal vardı. Üzerlerine kapıyı kapayıp bir müddet içeride kaldılar. Sonra Peygamber (s.a.v) (dışarı) çıktı. İlk karşılaştığım Bilal idi. Ona:
Resulullah (s.a.v) (Kabe'nin) neresinde namaz kıldı?' dîye sordum. O da:
iki direğin arasına gelen yerde (namaz kıldı)' diye cevap verdi.[1668][562]

18. Telbiyeyi, Bayram Günü Cemre-İ Akabe'de Taş Atmaya Başlayıncaya Kadar Devam Ettirmenin Müstehab Olması

157. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: Üsâme, Arafat'tan Müzdelife ye kadar Peygamber (s.a.v)'in terkisinde idi. Sonra Peygamber (s.a.v), Müzdelife'den Mina ya kadar da Fadl ibn Abbâs'ı terkisine bindirdi.
(Abdullah İbn Abbâs devamla) der ki: Bunların her İkisi de: 'Peygamber (s.a.v), Akabe cemresini iaşlayıncaya kadar telbiye etmeye devam etti' demişlerdir. [1669][563]
Bu, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayettir.
Yine Buhârî'nin konu ile ilgiii bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), Fadl ibn Abbâs'ı, Müzdelife'den Mina'ya [1670][564] kadar terkisine bindirdi. Fadl, Peygamber (s.a.v)'İn (Akabe) cemresini taşlaymcaya kadar telbiyeye devam ettiğini [1671][565] haber vermiştir. [1672][566]
Tirmizî ile Nesâfnin rivayetinde Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Fadl ibn Abbâs dedi ki: Resulullah (s.a.v), beni, Müzdelife'den Mina'ya kadar terkisine bindirdi. (Akabe) cemresini taşlaymcaya kadar telbiye etmeye devam etti. [1673][567]
Ebu Davud'un rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), Akabe cemresini (büyük şeytanı) [1674][568] taşlaymcaya kadar telbiyeye devam etmiştir. [1675][569]
Nesâî'nin başka bir rivayetinde Abdullah İbn Abbâs şöyle der.
Resulullah (s.a.v)'in terkisinde bulunuyordum. Akabe cemresini taşlayincaya kadar telbiyeye devam etti. Oraya yedi (ufak) taş [1676][570] attı. Her taşı atarken tekbir getiriyordu. [1677][571]
Yine Nesâî'nin buna benzer bir rivayeti daha var. Fakat bu rivayetinde, yedi (ufak) taş" ifadesine yer vermemiştir. Bu rivayette, (Akabe cemresini) taşlayınca, telbiyeyi kesti" ilavesi almaktadır. [1678][572]

19. (Akabe Cemresinde) Taşlar Nasıl Atılır?

158. Abdurrahman ibn Yezîd (rh)'den rivayet edilmiştir:
"Abdullah ibn Mes'ud, Akabe cemresinde vadinin içinden yedi (u-fak) taş attı. Her taşı atarken tekbir getiriyordu. [1679][573]
(Hadisin lafei, Müslim'e aittir.) [1680][574] Bir rivayet ise şu şekildedir:
(Abdullah ibn Mes'ud, Akabe cemresinde yedi ufak taş atarken,) Bey-t(ullah)'ı sol tarafına ve Mina'yi da sağ tarafına aldı. [1681][575] Ona:
(Bazı) insanlar, taşları, vadinin üst tarafından atıyorlar' dediler. Bunun üzerine Abdullah ibn Mes'ud:
Kendinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, üzerine Bakara suresi indirilen zatın makamı, burasıdır1 dedi. [1682][576]
Bu, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayettir. Tirmizî ile Nesâî'nin rivayeti şu şekildedir:
Abdullah ibn Mes'ud, Akabe cemresine [1683][577] gelince, vadinin orta yerinde durdu ve Kabe'ye yönelip taşlan sag kaşı üzerinden atmaya başladı. Sonra yedi (ufak) taş attı. Her taşı atarken tekbir getirdi. Sonra da:
Kendinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, üzerine Bakara suresi indirilen zat, tam buradan (Akabe cemresine) taş attı' dedi. [1684][578]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Abdullah ibn Mes'ud'a:
insanlar, Akabe cemresinin üst tarafından taş atıyorlar?1 denildi.
Bunun üzerine Abdullah ibn Mes'ud, (Akabe cemresine) vadinin içinden taş attı. Sonra da:
Kendinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, üzerine Bakara suresi indirilen zat, tam buradan (Akabe cemresine) taş attı dedi. [1685][579]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Abdullah ibn Mes'ud, Beyt(ullah)'ı sağ tarafına alıp (Akabe) cemresine yedi tane (ufak) taş attı. Sonra da:
Kendinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, üzerine Bakara suresi indirilen zatın makamı, burasıdır' dedi. [1686][580]
Ebu Davud'un rivayeti ise şu şekildedir:
Abdullah ibn Mes'ud, Büyük Cemre (denilen Akabe cemresine) varınca, Beyt(ullah)'ı sol tarafına ve Mina'yı da sağ tarafına alıp (Akabe) cemresine yedi (ufak çakıl) taşı attı. (Resulullah'ı kast ederek:)
Kendisine Bakara suresi indirilen zat, işte böyle taş attı' dedi.[1687][581]

20. Hac İle İlgili Hususlarda Yapması Gereken Bir Şeyi Daha Önce Yapan Kimsenin Durumu

159. Abdullah ibn Amr ibnu'1-Âs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), Veda Haccında halk(m bilmediklerini) kendisine sormaları için Mina'da durdu. Derken bir adam gelip:
Ben bilemedim. (Yanlışlıkla kurbanı) kesmeden önce traş oluverdi m' dedi. Resulullah (s.a.v):
(Kurbanını) kes, zararı yok' buyurdu. Bir başka adam daha gelip (o da):
Hiç anlayamadım. (Cemreye) taş atmadan önce kurbanı kesiver-dim' dedi. (Ona da):
(Taşları) at, zararı yok' buyurdu.
O gün kendisine (sırasından) öne alınan veya geriye bırakılan (hac ile ilgili) ne sorulduysa, (hepsine) sadece:
Yap, zararı yok' diye cevap verdi. [1688][582]
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Abdullah ibn Amr, Nahr (Kurban bayramı) günü (bineği üzerinde} hutbe verirken Peygamber (s.a.v)'in yanında hazır bulunmuştu. (Hutbeden sonra) adamın birisi, ayağa kalkıp:
Ben, şu işin, şu işten önce yapılacağım sanıyordum' dedi. Sonra bir (diğer) kimse ayağa kalkıp:
Ben, şu işin, şu işten önce yapılacağım sanıyordum... Kurban kesmeden önce traş oldum. Cemreye taş atamadan önce kurban kestim' dedi ve buna benzer şeyler söyledi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Bunları yap, bu fiillerin hepsi için hiçbir zarar yoktur [1689][583] buyurdu.

O gün Peygamber (s.a.v)'e ne sorulduysa, (hepsine) sadece: Yap, zararı yok' diye cevap verdi. [1690][584]
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), dişi devesi üzerinde durdu...
Sonra bu hadisin bir benzerini anlattı. [1691][585]
Konu ile ilgili diğer bir rivayette şu ifade yer almaktadır:
O gün insanın unuttuğu veya bilmediği şeylerden birini diğerinden önce yapma (ile ilgili) veya buna benzer bir şey sorulup da Resulullah (s.a.v)'in: Bunu yapın, zararı yok' sözünden başka bir şey söylediğini işitmedim.[1692][586]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette Abdullah ibn Amr şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'i (kendisine sorulan sorular ile ilgili şöyle buyurduğunu) işittim:
O, Nahr (Kurban bayramı) günü cemrede dururken yanına bir adam gelip:
Ey Allah'ın resulü! Ben, (cemreye) taş atmadan önce traş oldum1 dedi. Resulullah (s.a.v):
(Taşlarını) at, zararı yok1 buyurdu. Bir başkası daha gelip:
Ben, (cemreye) taş atmadan önce Beyt(ullah)'a gidip 'ifada (zitavafı [1693][587]yaptım dedi. Resulullah (s.a.v):
(Taşlarını) at, zararı yok buyurdu. O gün kendisine bir şey sorulup da:
Yapın, zararı yok' demekten başka bir şey söylediğini görmedim. [1694][588] Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir. Tirmizî'nin konu ile İlgili muhtasar rivayeti ise şu şekildedir:
Bir adam, Resulullah (s.a.v)'e:
Kurbanı kesmeden traş oldum' dedi. Resulullah (s.a.v):
(Kurbanını) kes, zararı yok' buyurdu. Başka bir adam ise:
(Cemreye) taş atmadan önce kurban kestim' dedi. Resulullah (s.a.v):
(Taşlarını) at, zararı yok' buyurdu. [1695][589]

21. Muhacir Bir Kimsenin, Hac İle İlgili Hususları Yerine Getirdikten Sonra Mekke'de Kalıp Kalamayacağı Meselesi

160. Alâ' ibnu'l-Hadramî (r.a)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Muhacir, hac ibadet(lerin) i yerine getirdikten sonra Mekke'de üç (gün) kalabilir. [1696][590]
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [1697][591] Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Ömer ibn Abdilaziz, Sâib b. Yezîd'e:
(Muhacirin, hac ibadetlerini bitirdikten sonra) Mekke'de (kaç jgün) kalabileceğini sordu. O da, Alâ1 ibnu'l-Hadramî'yi şöyle derken işittim: 'Resulullah (s.a.v):
(Muhacir olan bir kimse,) sader (veda) tavafından [1698][592] sonra (Mekke'de) üç (gün) kalabilir [1699][593] buyurdu' dedi.[1700][594]
Konu ile ilgili bir başka rivayette ise Alâ1 ibnu'I-Hadramî şöyle der:
"Resulullah (s.a.v)'in şöyle buıyurduğunu işittim:
Muhacirin, sader tavafından sonra Mekke'de üç (gün) kalma hakkı vardır.
Sanki Resulullah (s.a.v): 'Mekke'de (üç günden) fazla kalınmaz' demektedir.[1701][595]

22. İfaza (Ziyaret) Tavafından Sonra Hayız Olan Kadının Durumu

161. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v)'in hanımı Safîye bint. Huyey hayız olmuştu. Bu durumu, Peygamber (s.a.v)'e anlattı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v): O, bizi (yolumuzdan) alıkoyacak mı?' buyurdu. Orada bulunanlar:
O, ifaza (ziyaret) tavan yapmıştı' dediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Öyleyse (o, bizi, yolumuzdan alıkoyacak) değildir' buyurdu. [1702][596]
Bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:

Safiyye bint. Huyey, ifaza tavafını yaptıktan sonra hayız olmuştu.[1703][597] Ben, onun hayız halini, Resulullah (s.a.v)'e anlattım. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
O, bizi (yolumuzdan) alıkoyacak mı? buyurdu. Ben de:
Ey Allah'ın resulü! O, ifaza (ziyaret) tavafını yapmıştı ve Beyt ullah'ı tavaf etmişti. İfaza tavafından sonra hayız gördü' dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Öyleyse yola çıkın1 buyurdu. [1704][598]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'in hanımı Safiye bint. Huyey, Veda Haccında temiz iken ifaza tavafını yaptıktan sonra hayız görmüştü. [1705][599] Yine diğer bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Peygamber (s.a.v), (Mina'dan) dönmek istediğinde, Safiyye, çadırının önünde üzgün ve kederli bir şekilde duruyordu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (ona):
Allah, haynın versin! Sen bizi (yolumuzdan) alıkoyacaksın?' buyurdu. (Sonra da) Safiyye'ye:
Sen, Nahr (Kurban bayramının birinci) günü, ifaza tavafını yaptın mıydı?' diye sordu. Safiyye'de:
Evet, (yaptım)' diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Öyleyse yola koyul' buyurdu.[1706][600]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Biz, Resulullah (s.a.v) ile birlikte hacdan başka bir şey zikretmeyerek Medine'den yola çıktık. Mekke'ye geldiğimiz zaman, Resulullah (s.a.v), bize, ihramdan çıkmamızı emretti. Nihayet Mina'dan memleketlere dağılma gecesi olduğu zaman, Safiye bint. Huyey hayız oldu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Allah, hayrını versin! Ben onu ancak sizleri (yolunuzdan) alıkoyacağını sanıyorum' buyurdu. Sonra da Safiyye'ye:
Sen, Nahr (Kurban bayramının birinci) günü, ifaza tavafını yaptın mıydı?' diye sordu. Safiyye'de:
Evet, (yaptım)' diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Öyleyse yola koyul' buyurdu. Aişe der ki: Ben:
Ey Allah'ın resulü! Ben, (Mekke'ye geldiğimde) ihramdan çıkamadım (=umre yapamadım)' dedim. Resulullah (s.a.v):
Öyleyse Ten'îm'de umre yap' buyurdu.
Bunun üzerine (Aişe'nin) kardeşi Abdurrahman, Aişe ile birlikte Tenfm'e çıktı.
Aişe der ki: Umreyi tamamlayıp döndüğümüzde, Peygamber (s.a.v)'e gecenin sonunda (veda tavafı yapmak üzere Mekke'ye doğru) gittiği bir sırada kavuştuk. O, bana:
(Veda tavafından sonra Medine'ye hareket için) buluşma yerimiz, şu ve şu yer(de) olsun1 buyurdu. [1707][601]
Yine bu hadise benzer başka bir rivayette şu ifade yer almaktadır:
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Galiba Safiyye, bizi, (yolumuzdan) alıkoyacak. Sizinle birlikte Beyt(ullah)'ı tavaf etmiş miydi?' diye sordu. Orada bulunanlar:
Evet, (yapmıştı)' dîye cevap verdiler. Resulullah (s.a.v):
Öyleyse yola çıksın' buyurdu. [1708][602]
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir. Yine Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
"Bİz, Veda (Haccı) yılında Peygamber (s.a.v) ile birlikte hac yapmıştık. Nahr (Kurban bayramının birinci) günü ifaza tavafını yaptık. Bu tavafın ardından Safiyye bint, Huyey, hayız olmuştu. Peygamber (s.a.v), Safiy-ye'den; herhangi bir erkeğin, kendi hanımından isteyeceği şeyi istedi.
(Aişe der ki:) Ben:
Ey Allah'ın resulü! Safiyye, hayız olmuştur' dedim. Peygamber (s.a.v):
O, bizi (yolumuzdan) alıkoymuştur' buyurdu. Orada bulunanlar:
Ey Allah'ın resulü! Safiyye, Nahr (Kurban bayramının birinci) günü ifaza tavafını yaptı' dediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Öyleyse yola çıkın' buyurdu. [1709][603]
Yine Müslim'in de bu hadis benzer bir rivayeti var. Fakat bu rivayet, (Hac Bölümü'nde değil de) başka bir bölümde geçmektedir.
Yine onun konu ile diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resülullah (s.a.v), Safiyye bint. Huyey'den bahsetmişti. Ona:

Safiyye, hayız oldu' denildi. Bunun üzewrine Resülullah (s.a.v):
Galiba o, bizi (yolumuzdan) alıkoyacak' buyurdu. Orada bulunanlar:
Ey Allah'ın resulü! Safiyye, tavafım yaptı' dediler. Bunun üzerine Resülullah (s.a.v):
Öyleyse (o, bizi, yolumuzdan alıkoyacak) değildir' buyurdu. (Hadisin ravisi) Urve der ki: Aişe dedi ki:
Eğer kadınlar, erkeklere bir faydası yoksa, erkekler kadınları neden önceden gönderiyorlar? Eğer onların dedikleri (gibi) olsaydı, Mina'da tavafını yapmış altı binden fazla kadının hayızh olarak bulunması gerekirdi.[1710][604]

Ebu Dâvud ile Tirmizî, ilk baştaki rivayeti nakletmişlerdir. [1711][605]

Nesâî ise, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) son rivayeti nakletmiştir. [1712][606]

23. (Müzdelife'den Mina'ya Dönerken) Kadınlar İle Diğer Zayıf Kimselerin, (Herkesten) Önce Yola Çıkmalarının Müstehab Olması

162. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Müzdelife gecesinde, Peygamber (s.a.v)în, ailesinin zayıfları içinde Mina'ya önden gönderdiği kimseler arasında [1713][607] ben de vardım. [1714][608]
Bu hadisfi bu şekildeki metninji, bir topluluk rivayet etmiştir.
Tirmizî, Ebu Dâvud ile Nesâî'nin de buna benzer başka bir rivayeti olup bu rivayette şu ilave yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v), onlara:
Güneş doğuncaya kadar (Akabe) cemresine taş atmayın [1715][609] buyurdu. [1716][610]
Yine Ebu Dâvud ile Nesâî'nin konu ile ilgili bir diğer rivayetleri şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), Müzdelife gecesinde, Abdulmuttalib oğullan(mdan) biz(im gibi) çocuklan, (Mina'ya) eşeklerle önden gönderdi. (O esnada) uyluklarımıza hafifçe vurup:
Ey yavrularım! Güneş doğuncaya kadar (Akabe) cemresine taş atmayın' diyordu. [1717][611]
Yine Nesâî'nin, Abdullah ibn Abbâs'tan yaptığı diğer bir rivayette Fadl ibn Abbâs şöyle der:
Peygamber (s.a.v), Mûzdelife gecesinde, Haşim oğullanndan zayıf lanların, (Mina'ya doğru) geceden yola çkmalannı emretti. [1718][612] Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Resulullah (s.a.v), ailesinin zayıf olanlarıyla birlikte beni de (Müzde-üfden Mina'ya geceleyin) gönderdi. Sabah namazını, Mina'da kıldık. (Daha sonra Akabe) cemresine taş attık.[1719][613]

24. İhramlı İken Ölen Bîr Kimseye Nasıl Bir İşlem Yapılır?

163. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Bir adam, Arafat'ta, Resulullah (s.a.v) ile birlikte vakfe yaparken hayvanından ansızın düştü.
(Eyyûb: Hayvan, adamın boynunu kırdı yada hemen onu öldürdü1 dedi. Amr'da: Hayvan, adamın boynunu kırdı1 dedi.)
Bu olay, Peygamber (s.a.v)'e haber verilince:
O adamı, su ve si diri e yıkayıp iki (parçadan oluşan ihram) elbisesinin içine kefenleyin! Koku sürmeyin? Başını da (bir bez parçasıyla) sarmayın!' buyurdu.
Eyyûb: 'Çünkü Allah, kıyamet gününde, o adamı, telbiyeci olarak dirilte-cektir' dedi.
Amr'da: 'Çünkü Allah, o adamı, kıyamet gününde telbiye eder bir yette diriltecektir' dedi. [1720][614]
Hadisin ravilerinden birinin rivayetinde, (parçadan oluşan ihram) elbisesinin içine" ifadesi yer almaktadır. [1721][615]

Başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:[1722][616]
Onun (ölüsüne) güzel koku yaklaştırmayın! Yüzünü de (bir bez parçasıyla) örtmeyin! Çünkü o adam, (kıyamet günü) telbiye ederken diriltilecek-

Başka bir rivayette ise, ihramlı (bir vaziyette)" ifadesi yer almaktadır.[1723][617]
Yine diğer bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Başı ve yüzü, açıkta kalsın! Çünkü kıyamet gününde, saçları keçeleşmiş

olarak diriltilecektir. 1724[618]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Bir adamı, (telbiye getirdiği bir sırada) hayvanı (yere) düşürerek boynunu kırdı. (Bunun üzerine adam öldü.) Bu kişi, Resulullah (s.a.v) ile birlikte bulunuyordu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), sahabilerine; o kimsenin cenazesini, su ve sidirle yıkamalarını, yüzünü (ravi) zannederim: 'Başını' dedi-açmalannı emredip:
Çünkü o kimse, kıyamet gününde ihramlı bir vaziyette diriltilecektir1 buyurdu. 1725[619]
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) ile birlikte bir yolculukta bulunuyorduk. Peygamber (s.a.v), ihramlı iken hayvanından düşerek boynu kırılan ve bunun üzerine ölen bir adam gördü.1726[620] Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
O kimseyi, su ve sidirle yıkayın. İki (parçadan oluşan ihram) elbisesi içinde kefenleyin. Başını da (bir bez parçasıyla) sarmayın. Çünkü o kimse, kıyamet gününde ihramlı olarak yada telbiye getirirken diri itilecektir!' buyurdu.1727[621]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'e, hayvanının, yere çarpmasıyla ihramlı iken boynu kırılıp ölen bir adam getirildi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
O adamı, iki (parçadan oluşan İhram) elbisesini içine kefenleyin. Onu, su ve sidirle yıkayın. (Sakın) başını (bir bez parçasıyla) sarmayın. Çünkü Allah, onu, kıyamet gününde, 'lebbeyk' duası okuduğu halde diriltecektir1 buyurdu. 1728[622]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Onu, iki (parçadan oluşan ihram) elbisesinin içine kefenleyin" ifadesi yer almaktadır. Ayrıca Ona, 'Hannût' (denilen kokuyu) sürmeyin" ilavesi de yer almaktadır. 1729[623]
Yine Ebu Davud'un, ikinci rivayete benzer bir rivayeti olup bu rivayetinde, Çünkü o kimse, (kıyamet gününde) ihramlı olarak diri İtilecektir" ifadesi yer almaktadır. 1730[624]
Nesâî ise, bu hadisi; ilk baştaki rivayet ve Ebu Davud'un birinci rivayeti (gibi) nakletmiştir.
Yine Nesâî'nin bu rivayete benzer bir rivayeti daha olup bu rivayetin içerisinde,
Adamın biri, hayvanından düşüp hemen ölmüştü" ifadesi yer almaktadır. 1731[625]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
İhramlı (olarak) ölen kimseyi, iki parça elbise içinde su ve sidsirle yıkayın. Onu, (ihramlıyken giydiği) iki (parçadan oluşan ihram) elbisesinin içine kefenleyin. Ona, koku sürmeyin. Başını (bir bez par-ça-sıyla) sarmayın. Çünkü o kimse, kıyamet gününde, ihramlı olarak di-rütilecektir. 1732[626]

ONBİRİNCİ BÖLÜM

NİKAH BÖLÜMÜ 1733[627]

1. Mehrin Miktarı

164. Sehl b. Sa'd es-Sâadî (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Bir kadın, Resulullah (s.a.v)'e gelip ona:
Ey Allah'ın resulü! Nefsimi, sana hibe etmek için geldim' dedi.
Resulullah (s.a.v), kadına baktı. Bakışını, yukarıya kaldırıp doğrulttu. Sonra da başını aşağıya indirdi. Kadın, Peygamber (s.a.v)'in, kendisi hakkında herhangi bir hüküm vermediğini görünce oturdu. Bunun üzerine sahabilerden birisi, ayağa kalkıp:
Ey Allah'ın resulü! Senin bu kadına ihtiyacın yoksa, bu kadını, benimle evlendir' dedi. Resulullah (s.a.v), (bu sahabiye):
(Mehir olarak) yanında neyin var?' diye sordu. Sahabi:
Hayır, vallahi, ey Allah'ın resulü! (Yanımda hiçbir şey yoktur) diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):
(Haydi) ailenin yanına git, (kadına mehir olarak bir şey vermen için bir şeylere) bak. Bir şey bulacak mısın?' buyurdu.

Bunun üzerine sahabi, gitti. Sonra dönüp geldi:
Hayır, vallahi! Hiçbir şey bulamadım' dedi. Resulullah (s.a.v):
Bak, demnirden bîr yüzük bile olsun (bul getir)' buyurdu. Bunun üzerine sahabi, yine gitti. Sonra dönüp geldi:
Hayır, vallahi, ey Allah'ın resulü! Demirden bir yüzük bile bulamadım. Sadece (belimden aşağısını örten şu) izanm var.
(Sehl b. Sa'd der ki: Bu fakir sahabinin ridası bile yoktu.) Bunun yarısını, (kadına mehîr olarak) verebilirim' dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Bu izarınla ne yapabilirsin? Onu sen giyersen, kadının üstünde ondan bir şey bulunmaz, açıkta kalır. Kadın giyerse, senin üzerinde ondan bir şey kalmaz, (be defa da) sen çıplak kalırsın' buyurdu.
Bunun üzerine o sahabi, bulunduğu yere oturdu. Bu oturuşu uza-yınca (ümitsiz bir halde) kalkıp gitti. Peygamber (s.a.v), bu sahabinin (ümitsiz bir şekilde) arkasını çevirip gittiğini görünce, onu(n geri getirilmesini) emretti. Bunun üzerine o sahabi, çağırıldı. Geldiği zaman, ona:
Kur an dan senin ezberinde ne var?1 diye sordu. Sahabi:
Ezberimde; şu sure, şu sure var' diye bazı sureleri saydı. Peygamber (s.a.v), ona:
Sen bu sureleri, ezberinden okuyabiliyor musun?' diye sordu. Sahabi:
Evet, (okuyabiliyorum)' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):
Öyleyse git! Kuran d an ezberindeki sureleri (kadına öğretmen) karşılığında seni bu kadınla evlendirdim' buyurdu. [1734][628]
Bu; Kuteybe'nin, Abdulaziz ibn Ebi Hâzim'den, onun da babasından [1735][629] naklettiği hadistir. Ya'kûb ibn Abdurrahman el-Kârî'nin rivayeti ise, [1736][630] lafız itibariyle buna yakındır.
(Ravi) Zâide'nin hadisinde şu ifade yer almaktadır:
Haydi git! Onu seninle evlendirdim. (Mehir karşılığında) ona, Kuran (dan ezberinde olan sureleri) öğret. [1737][631]
(Ravi) Gassân'ın hadisinde ise şu ifade yer almaktadır:
Kur'an'dan ezb erindeki sureleri (kadına öğretmen) karşılığında bu kadım sana nikahladım. [1738][632]
(Ravi) Fudayl b. Süleyman'ın hadisinde ise şu ifade yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v), kadına doğru bakışını alçaltıp yükseltti. Fakat kadına cevap vermedi. Bunun üzerine sahabilerden birisi:
Ey Allah'ın resulü! Bu kadını, benimle evlendir!' dedi. Resuluüah (s.a.v):
Yanında (mehir olarak verecek) herhangi bir şey var mı?' buyurdu. Sahabi:
Yanımda (mehir olarak verecek) hiçbir şeyim yok' dedi. Resulullah (s.a.v):
Demirden bir yüzük de mi yok?1 buyurdu. Sahabi:
Demirden bir yüzük de yok. Fakat ben, şu üstümdeki elbisemi ikiye bölüp yansım kadına (mehir olarak) verebilirim. Diğer yarıyı da kendim alırım' dedi. Resulullah (s.a.v):
Bu olmaz. Ezberinde Kur'an'dan bir şey var mı? buyurdu. Sahabi:
Evet, (var)!' dedi. Resulullah (s.a.v):
Haydi git! Ezb erindeki Kur'an (surelerini kadına öğretmen) karşılığında seni o kadınla evlendirdim' buyurdu.[1739][633]
(Ravi) İbnü'l-Medînî'nİn rivayetinde ise Sehl b. Sa'd şöyle der:
Ben, Resuluîlah (s.a.vj'in yanında (bulunan) bir topluluğun içinde idim. O sırada bir kadın gelip:
Ey Allah'ın resulü! Bu kadın, nefsini sana hibe etmiştir (seninle evlenmek istemektedir). [1740][634] Sen, bu kadın hakkındaki görüşünü ortaya koy' dedi.
Resulullah (s.a.v), kadına hiçbir cevap vermedi. Sonra kadın ikinci defa yine ayağa kalkıp:
Ey Allah'ın resulü! Şüphesiz bu kadın, kendi nefsini sana hibe etmiştir. Şimdi sen bu kadın hakkındaki görüşünü bildir1 dedi.
Resulullah (s.a.v), yine bu kadına hiçbir cevap vermedi. Sonra kadın üçüncü kere ayağa kalkıp:
Ey Allah'ın resulü! Şüphesiz bu kadın, kendi nefsini sana hibe etmiştir. Şimdi sen bu kadın hakkındaki görüşünü kullan' dedi. [1741][635]
Bunun üzerine bir adam, ayağa kalkıp:
Ey Allah'ın resulü! Bu kadını, benimle evlendir' dedi. Resulullah (s.a.v):
Yanında (mehir olarak verecek herhangi) bir şey [1742][636] var mı?' buyurdu. Sahabi:

Hayır, (yok)' dedi. Resulullah (s.a.v):
Haydi git! (Mehir olarak verecek bir şey) araştır. Demirden bir yüzük bile olsa (bulup getir)' buyurdu.
Bunun üzerine sahabi, gitti. (Mehir olarak verecek bir şey) araştırdı. Sonra gelip:
(Mehir olarak verecek) hiçbir şey bulamadım. Demirden biri yüzük bile bulamadım1 dedi. Resulullah (s.a.v):
Ezberinde Kur'an'dan bir şey var mı?' diye sordu. Sahabi:
Ezberimde; şu sure ve şu sure var' dedi. Resuiullah (s.a.v):
Haydi git! Ezberindeki Kur'an (surelerini kadına öğretmen) karşılığında o kadını sana nikahladım' buyurdu.[1743][637]
Muhtasar şekildeki diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), adama:
Demirden bir yüzük bile olsa (bulup o mehirle) evlen' buyurdu. [1744][638]
Nesâî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Ben, Resulullah (s.a.v)'in yanında (bulunan) bir topluluğun içinde idim. Bir kadın:
Ey Allah'ın resulü! Bu kadın, nefsini sana hibe etmiştir. Sen, bu kadın hakkındaki görüşünü ortaya koy' dedi.
Resulullah {s.a.v) susup hiçbir cevap vermedi. Kadın tekrar ayağa kalkıp:
Ey Allah'ın resulü! Bu kadın, nefsini sana hibe etmiştir. Sen, bu kadın hakkındaki görüşünü bildir? dedi.
Bunun üzerine bir adam ayağa kalkıp:
Bu kadını, benimle evlendir' dedi. Resulullah (s.a.v):
(Mehir olarak verecek) bir şeyin var mı?' diye sordu. Sahabi:
Hayır, (yok)1 diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):
Git! Demirden bîr yüzük bile olsa (bulup getir)' buyurdu.
Sahabi, gidip (kadına mehir olarak verecek bir şey) aradı. Sonra (hiçbir şey bulamadan dönüp geri) gelip:
Demirden bir yüzük bile olsa (mehir olarak verecek hiçbir şey) bulamadım' dedi. Resulullah (s.a.v):
Ezberinde Kur'an'dan bir şey var mı?' diye sordu. Sahabi:
Evet! Şu ve şu sureler var' diye cevap verdi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Ezberindeki Kuran (bu kadına mehir olarak öğretmen karşılığında) seni bu kadınla nikahladım' buyurdu.

1. Düğün Yemeği

165. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Abdurrahman ibn Avf, (muhacir olup Mekke'den Medine'ye) geldiği zaman, Peygamber (s.a.v), Abdurrahman ile Sa'd ibnu'r-Rebî' el-Ensâri arasında (din yönünden) kardeşlik akdi yapmıştı. Ensârî'nin (nikahı) altında iki kadın vardı. Ensârî, Abdurrahman'a; kadınlarını ve malını, yan yarıya bölüşmeyi teklif etti. Abdurrahman ibn Avf, Sa'd ib-nu'r-Rebî'ye:
Allah, ailen ve malın hususunda sana bereket ihsan eylesin! Sen, bana, (içinde alışveriş yapılan) çarşıyı göster dedi.
Bunun üzerine Abdurrahman ibn Avf, (Kaynuka kabilesine ait) çarşıya gitti. (Yaptığı alışverişlerin) sonunda bir miktar yoğurt kurusu ile bir miktar da yağ kazandı.
Bir kaç gün sonra Peygamber (s.a.v), Abdurrahman ı, üzerinde yeni evlenen kişilere özgü Sufre (san boyalı bir koku) olduğu halde görüp ona:
Ey Abdurrahman! Ne vaziyettesin (evlendin mi)?' diye sordu. Abdurrahman:
Ensarlı bir kadınla evlendim' diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v):
O kadına mehir olarak ne verdin?' diye sordu. Abdurrahman:
Bir çekirdek ağırlığında (beş dirhem) altın verdim' diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v):
Bir koyun bile olsa, düğün yemeği yap1 buyurdu. [1745][639]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Abdurrahman ibn Avf, bir nevat [1746][640] ağırlığı altını mehir vererek bir kadınla evlenmişti. [1747][641]
Bu mikdara, hejrhangi bir ilave yapılmamıştır.
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, şu ilave yer almaktadır:

Resulullah (s.a.v), Abdurrahman ibn Avf'a: - 'Bir koyun bile olsa, düğün yemeği [1748][642] yap' buyurdu. [1749][643]

Tirmizî'nin konu İle ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Sa'd ibnu'r-Rebî', Abdurrahman ibn Avf a:
Gel, malımı ikiye bölüp seninle paylaşayım ve iki eşim var; birini boşa-nm iddeti dolduğu zaman onunla evlen' dedi. Abdurrahman:
Allah, ailen ve malın hususunda sana bereket ihsan eylesin! Sen, bana, (içinde alışveriş yapılan) çarşıyı göster1 dedi.
Abdurrahman'a çarşıyı gösterdiler. O gün beraberinde (yaptığı alışverişten) artırdığı bir miktar yoğurt kurusu keşj ve yağ olduğu halde döndü.
Bir kaç gün sonra Peygamber (s.a.v), Abdurrahman'ı, üzerinde yeni evlenen kişilere özgü Sufire (san boyalı bir koku) olduğu halde görüp ona:
(Ey Abdurrahman!) Ne vaziyettesin (evlendin mi)?' diye sordu. Abdurrahman:
Ensardan bir kadınla evlendim' diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v):
O kadının mehri ne kadardır?' diye sordu. Abdurrahman:
Bir çekirdek (ağırlığında beş dirhem altın) verdim' diye cevap verdi,
(Ravi) Humeyd der ki: 'Veya çekirdek ağırlığında altın' diye cevap verdi.
Peygamber (s.a.v):
Bir koyun bile olsa, düğün yemeği yap [1750][644] buyurdu. [1751][645]
Bu hadisi, Buhârî'de rivayet ermiştir.[1752][646] Yine Tirmizî, Müslim'in (burada) naklettiği son rivayeti de nakletmiştir.[1753][647]
Nesâî'nin konu ile ilgili rivayeti şu şekildedir:
Abdurrahman ibn Avf, Peygamber (s.a.v)'in yanına geldi. Üzerinde yeni evlenen kişilere özgü Sufre (=san boyalı bir koku) izi vardı. Resulullah (s.a.v), ona, bu kokunun sebebini sordu. Abdurrahman'da, Ensarh bir kadınla evlendiğini söyledi. Resulullah (s.a.v), ona:
O kadına ne kadar mehir verdin?1 diye sordu. Abdurrahman:
Bir çekirdek ağırlığında (beş dirhem) altın (verdim) diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v):
Bir koyun bile olsa, düğün yemeği yap1 buyurdu. [1754][648]
Yine Nesâî'nin konu iie ilgili başka bir rivayetinde, Abdurrahman ibn Avf şöyle der:
Resulullah (s.a.v), beni gördü. Ben de, düğün neşesi vardı. (Ona:)
Ensardan bir kadınla evlendim' dedim. Resulullah (s.a.v):
O kadının mehri ne kadardır?' diye sordu. Ben de:
Bir çekirdek ağırlığında (beş dirhem) altın (verdim)' diye cevap verdim. [1755][649]
Yine Nesâî, ilk baştaki rivayeti de nakletm iştir.
Ebu Dâvud ise, bu hadisi, Nesâînin ilk rivayetine (benzer) bir şekilde rivayet etmiştir.

3. Şiğâr (Değiş-Tokuş Yoluyla Mehirsiz) Evlenmenin Yasak Olması

166. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v), Şiğâr'ı yasaklamıştır. Şiğâr; aralarında mehir olmamak üzere bir kimsenin, kızını başkasına, o da kızım kendisine vermek şartıyla evlendirmesidir.[1756][650] (Birinci rivayet)
Müslim'in bir rivayeti ise şu şekildedir:
İslam'da şiğâr [1757][651] yoktur.[1758][652] (İkinci rivayet)
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), Şigâr'ı yasaklamıştır. [1759][653] (Üçüncü rivayet) Müslim, bu rivayeti (bu şekilde rivayete edip) herhangi bir ilave yapmamistir.[1760][654]

4. Kıskançlık Ve Kişinin, Kızı İle İlgili Durumlarda İnsaflı Davranması

167. Misvcr b. Mahreme (r.a)tan rivayet edilmiştir:

nin hlBİr ara) A1- fbu9eMin kız'V'a nişanlanmak istedi. Fafma, Ali'mn bu arzusunu ,şitti. Bunun üzerine Faüma, Resulullah (s.a.v)e gelip öfkelenmez ocuğunu söylüyorlar, işte Ah! Ebu Cehlin kızıyla evlenecek' dedi.
Bunun üzerine Resuhıllah (s.a.v) kalk (ip bir hutbe ver)di.
Misver der ki: Ben, Resulullah (s.a.v)'den bu hutbesinde şehadet getirdikten sonra şöyle derken işittim:
Amma ba'du (Sözün bundan sonrasına gelince); Şüphesiz ben, (kızım Zeyneb'i,) Ebu'l-Âs ibn Rebîa ile evlendirdim. 1761[655] O bana söz verdi ve bana karşı verdiği sözde durdu. Şüphesiz Hatıma, benden bir parçadır. Muhakkak ki ben, ona fenalık yapılmasını çirkin görürüm. Vallahi, Allah resulünün kızı, Allah düşmanının kızı ile bir erkeğin (nikahı) altında 1762[656] kesinlikle bir araya gelmez.
Bunun üzerine Ali, Ebu Cehlin kızıyla evlenmekten vazgeçti. 1763[657] (Birinci rivayet)
Bir rivayette ise Misver b. Mahreme şöyle der:
Resuluilah (s.a.v)'in minberde şöyle buyurduğunu işittim: Hişâm b. Muğîre oğulları, kızlarını, Ali b. Ebi Talib'e nikahlamak için benden izin istediler. Ben onlara izin vermiyorum. (Tekrar ediyorum,) onlara izin vermiyorum. Ancak Ebu Talib'in oğlu (Ali), benim kızımı boşayıp onların kızıyla evlenmek isterse 1764[658] o başka. Çünkü kızım, benden bir parçadır. Onu rahatsız eden şey, beni de rahatsız eder ve onu üzen şey beni de üzer.1765[659] (İkinci rivayet)
Bu hadisin bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Tirmizî, ilk (baştaki) rivayeti nakletmiştir. 1766[660]Ebu Dâvud ise, ikinci rivayeti nakletmiştir. 1767[661]
Bazı rivayetlerde, Bana söz verdi ve bana (karşı verdiği) sözde durdu" ifadesi yer almaktadır. 1768[662]
Tirmizî'nin rivayetinde ise, üç defa, Ben onlara İzin vermiyorum" ilavesi yer almaktadır. 1769[663]

5. Kişi, Han1mıyla Cinsel İlişkide Bulunmak İstediği Zaman Ne Söyleyeceği Meselesi

168. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: Peygamber {s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Sizden birisi, hanımiyla cinsel ilişkide bulunmak istediği zaman: 'Bismillah. AUahümme cennibnâ's-şeytân ve cennibi's-sevtân1 (Allah'ın ismiyle!'Allahım! Bizi şeytandan uzak eyle! Bize vereceğin (çocuk)tan da şeytanı uzak eyle!) demiş olsa, aralanndaki (bu birleşmeden dolayı onlara) bir çocuk verilecek olursa, 1770[664] şeytan o çocuğa hiçbir zaman zarar vermez.1771[665]

6. Nikahta Koşulan Şartları Yerine Getirme

169. Ukbe b. Amir (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Sizin yerine getireceğiniz şartların en başta geleni, kendisiyle kadınları helal kıldığınız şey 1772[666] (mehir)dir.1773[667]

7. Cariyesini Hürriyetine Kavuşturur Sonra Da Onunla Evlenen Kimsenin Fazileti Hakkında

170. Ebu Musa el-Eş'arî (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
1. Her kimin kendine ait bir cariyesi olup bu cariyesini eğitir, eğitimini güzel yapar, onu hürriyetine kavuşturur ve onunla evlenirse, işte böyle bir kimse için iki kat sevap vardır.
2. (Yine) Allah'ın hakkını ve efendisinin hakkını yerine getiren herhangi bir köle için de iki kat sevap vardır. 1774[668] (Birinci rivayet)
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Üç kişi vardır ki, onlara iki kat sevap verilir:
1. Allah'ın hakkım ve efendisinin hakkını yerine getirirse, 1775[669] işte böyle bir köle için iki kat sevap vardır.

2. Yanında güzel bir cariyesi olup eğitir, eğitimini güzel yapar, onu hürriyetine kavuşturur, sonra onunla evlenir ve bunlan yaparken Allah'ın rızasını kast ederse, işte böyle bir kimse için iki kat sevap vardır.
3. Önceki kitaba iman eder ve sonra kendisine sonuncu kitap gelince, ona da iman ederse, işte böyle bir kimse için de iki kat sevap vardır.[1776][670] (İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:
Horasanlı bir adam, Şş'bî'ye:
Bazı Iraklılar: 'Cariyesini hürriyetine kavuşturur, sonra onunla evlenen bir kimse hakkında: (Böyle) bir adam, kurbanlık devesine binen kimse gibidir' diyorlar. (Bu konuda ne dersin?)1 diye sordu. Şa'bî:
Bana, Ebu Bürde ibn Ebi Musa el-Eş'arî, o da babasından naklen Re-sulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:
Üç kişi vardır ki, bunlara iki kat sevap verilir:
1. Ehl-i kitaptan olup peygamberine iman eden bir kimse, Peygamber (s.a.v)'e erişip ona iman eder, ona tabi olur ve onu tasdik ederse, bu kimse için iki kat sevap vardır.
2. Başkasına ait olan bir köle, [1777][671] hem Allah'ın hakkını ve hem de efendisinin hakkını yerine getirirse, bu kimse için iki kat sevap vardır.
3. Cariyesi olan bir kimse; cariyesini besler, gıdasına iyi bakar, sonra onu eğitir, eğitimini iyi yapar, sonra onu hürriyetine kavuşturur ve onunla evlenirse, bu kimse için iki kat sevap vardır.
Daha sonra Şa'bî, Horasanlıya:
Bu hadisi, bir şeysiz al! Vaktiyle bir adam, bundan daha basit bir mesele için ta Medine'ye -bir rivayette: Irak'a- kadar giderdi' dedi. [1778][672] (Üçü rivayet)
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
O cariyeyi hürriyetine kavuşturur, sonra da onun mehrini verirse.[1779][673] (Dördüncü rivayet)
Yine bu konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Üç kişi vardır ki, bunlara iki kat sevap verilir:
1. Cariyesi olan bir kimse; cariyesini eğitir, eğitimini iyi yapar, ona (bilmediklerini) öğretir, öğretimini iyi yapar, sonra da onu hürriyetine kavuşturup onunla evlenen kimse,
2. Hem Allah'ın ve hem de efendisinin hakkını yerine getiren köle,
3. Ehl-i kitaptan (olup hem peygamberine ve hem de Resulullah'a) iman eden kimse.[1780][674] (Beşinci rivayet)
Konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Kim cariyesini hürriyetine kavuşturur, sonra da onunla evlenirse, iki kat sevap alır. [1781][675] (Altıncı rivayet)
İkinci rivayeti, Tirmizî; üçüncü rivayeti, Buhârî ile Müslim; dördüncü rivayeti ta'lik olarak Buhârî; beşinci rivayeti, Nesâî; altıncı rivayeti ise Ebu Dâ-vud ile Nesâî rivayet etmiştir.

8. İhramlı İken Akd Edilen Nikahın Haram Olması

171. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v), Meymûne ile, ihramlı iken evlenmiştir. [1782][676]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i, bir topluluk rivayet etmiştir. Buhârî'nin rivayetinde, Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Peygamber (s.a.v), Meymûne ile, Umretu'1-Kaza [1783][677] sırasında evlendi.[1784][678]
Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Peygamber (s.a.v), Meymûne ile, ihramlı iken Mekke'de evlendi. İhramdan çıktıktan sonra da gerdeğe girdi.[1785][679] Meymûne, Mekke yakınındaki 'Şerif [1786][680] (denilen) yerde vefat etti. [1787][681]
Ebu Dâvud der ki: Saîd ibnü'l-Müseyyeb dedi ki: "Abdullah ibn Abbâs, ti (Resulullah'm,) Meymûne ile ihramlı iken evlendiğifne dair rivayeti)nde yanılmıştır. [1788][682]
Nesâî'nin rivayetinde ise, Abdullah ibn Abbâs şöyle der;
ResuluIlah (s.a.v), Meymûne ile, ikisi de ihramlı oldukları halde evlendi.[1789][683]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, bahsermeksizin şöyle der:
Resulullah (s.a.v), ihramlı iken evlendi. [1790][684]

Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:

ResuluJlah fs.a.v), ihramlı iken evlendi. [1791][685]

Yine Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayetinde şu ilave yer almaktadır:[1792][686]

9. Bir Kadının, Halası Yada Teyzesiyle Aynı Nikah Altında Bulunmasının Haram Kılınması

172. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v), bir kadının, kendi halası ve teyzesi üzerine nikahanmasını yasaklamıştır.
(Zührî der ki:) Biz, haram kılma hususunda, kadının babasının teyzesini de bu konumda görmekteyiz. Çünkü Urve, bana, Aişe'den naklen:

Nesep yönünden haram olanı, süt yönünden de haram kılınız' haber verdi. [1793][687]

(Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.) [1794][688]
Müslim'in konu ile ilgili rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Hala, (erkek) kardeşinin kızı üzerine ve kız kardeşin kızı da teyze üzerine nikah edilemez. [1795][689]
Yine Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
ResuluIlah (s.a.v), bir erkeğin, bir kadın ile halasını ve (yine) bir kadın İle teyzesini bir nikah altında toplamasını yasaklamıştır. [1796][690]
Zührî der ki: "Biz, kadının babasının teyzesi ile babasının halasını da aynı konumda görmekteyiz. [1797][691]

Yine Buhârî ile Müslim'in bir başka rivayetinde, ResuluIlah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Bir kadın ile halası ve (yine) bir kadın ile teyzesi bir nikah altında toplanmaz. [1798][692]
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir başka rivayeti ise şu şekildedir:

ResuluIlah (s.a.v), bir kadının, halası yada teyzesi üzerine nikahlanmasını yasaklamıştır. [1799][693]
Yine Müslim'in bir rivayeti şu şekildedir:
ResuluIlah (s.a.v), dört kadının bir nikah altında toplanmasını; (yani) bir kadın ile halasını ve (yine) bir kadın ile teyzesini beraberce nikahlamayı yasaklamıştır. [1800][694]
Yine Müslim'in başka bir rivayeti şu şekildedir:
ResuluIlah (s.a.v), bir kadının, halası yada teyzesinin üzerine nikahlanmasını veya bir kadının, kız kardeşinin kabında olanı boşaltmak için onun boşanmasını istemesini yasaklamıştır. Çünkü şanı yüce olan Allah, onun rızkını verir.[1801][695]
Yine Müslim'in bir diğer bir rivayeti şu şekildedir:

Bir adam, (din) kardeşinin dünürlüğünün üzerine dünür göndermez. [1802][696] (Din) kardeşinin pazarlığı üzerine pazarlığa girişmez. [1803][697] Bir kadın, halasının yada teyzesinin üzerine nikah edilemez. (Yine) bir kadın, kız kardeşinin kabını boşaltmak için onun boşanmasını isteyemez. Kadın isteyene varmalıdır. Onun nasibi, ancak Allah'ın kendisine takdir ettiği şeydir. [1804][698]
(Sonuncu rivayet)
Tirmizî ile Ebu Davud'un rivayeti ise şu şekildedir:
Bir kadın halasının üzerine, hala da erkek kardeşinin kızı üzerine, kadın 3 teyzesinin üzerine, teyze de kız kardeşinin kızı üzerine nikah edilemez. (Yine) büyük küçük üzerine ve küçük de büyük üzerine nikah edilemez. [1805][699] Nesâî ise sonuncu rivayeti, desine kadar nakletmiştir. [1806][700]

10. Evlenmeye Teşvik

173. Alkame b. Kays'tan [1807][701] rivayet edilmiştir:
"Mina'da, Abdullah ibn Mes'ud ile birlikte yürüyordum. Derken ona Osman (b. Affân) rastladı ve onunla konuşmaya başladı. Osman, ona:

Ey Ebu Abdurrahman [1808][702] Seni genç (bakire) bir kadınla evi en dirsek! Olur ki, sana geçmiş zamanından (kaybettiğin) bazı şeyleri, sana (geri) hatırlatır' dedi. Bunun üzerine Abdullah ibn Mes'ud:

Sen böyle dedinse de, Resulullah (s.a.v)'in, bize:
Ey gençler topluluğu! Sizden kimin evlenmeye gücü yetiyorsa, hemen evlensin. Çünkü evlilik, gözü (harama) daha çok kapattırıcı, namusu daha çok koruyucudur. Sizden kimin (evlenmeye) gücü yetmiyorsa, o da, oruca devam etsin. Çünkü oruç, o kimse için, hayaları kesmek (gibi)dir' buyurdu. [1809][703]

Yine buna benzer bir rivayet daha var. Bu rivayetin başında,

Ey gençler topluluğu!" ifadesi yer almaktadır. [1810][704] Bu hadis(in bu şekildeki metinlerinji, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Tirmizî'nin rivayetinde, Abdullah ibn Mes'ud şöyle der:
Peygamber {s.a.v) ile birlikte çıkmıştık. Genç idik. (Mali imkanlardan dolayı) hiçbir şeye güç yetiremiyorduk. Derken Peygamber (s.a.v):

Ey gençler topluluğu! Evlenmeye çalışın. Çünkü evlilik, [1811][705] gözü (harama) daha çok kapattıncı, namusu daha çok koruyucudur. Sizden kimin (evlenmeye) gücü yetmiyorsa, o da, oruca devam etsin. Çünkü oruç, o kimse için, hayalarını kesmek (gibi)dir' buyurdu. [1812][706]
Ebu Davud'un rivayetinde ise Alkame şöyle der:
Abullah ibn Mes'ud ile birlikte Mina'da yürüyordum. Derken ona Osman (ibn Affâ'n) rastladı. Abdullah ile ikili konuşmak istedi. [1813][707]
Abdullah, Osman'ın, (kendisine) ihtiyacı olmadığını anlayınca, bana (hitaben):
Ey Alkame! Sen de gel dedi. Ben de hemen (yanlarına) vardım. Osman, ona:
Ey Ebu Abdurrahman! Seni bakire bir kadınla evlendirsek. Olur ki nefsinden kaybettiğin bazı şeyler sana (geri) döner' dedi. Bunun üzerine Abdullah:

Sizden kimin evlenmeye gücü yetiyorsa, hemen evlensin. Çünkü evlilik, [1814][708] gözü (harama) daha çok kapattıncı, namusu daha çok koruyucudur. Sizden kimin (evlenmeye) gücü yetmiyorsa, o da, oruca devam etsin. Çünkü oruç, o kimse için, hayalarını kesmek (gibi)dir' buyururken işittim' dedi. [1815][709]

Nesâî'de, ilk (baştaki) rivayeti nakletmiştir. [1816][710]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Mes'ud şöyle der:
Resulullah (s.a.v) ile birlikte çıkmıştık. Genç idik. (Mali imkanlardan dolayı) hiçbir şeye güç yetiremiyorduk. Resulullah (s.a.v):
Ey gençler topluluğu! Evlenmeye çalışın. Çünkü evlilik, gözü (harama) daha çok kapattırıcı, namusu daha çok koruyucudur. Sizden kimin (evlenmeye) gücü yetmiyorsa, o da, oruca devam etsin. Çünkü oruç, o kimse için, hayalarını kesmek (gibi)dir' buyurdu. [1817][711]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayetinde, Alkame şöyle der:

Abdullah ibn Mes'ud, Arafat'ta, [1818][712] Osman (ibn Affân)'a rastladı. Onunla yalnız kalıp (bir şeyler) konuştu. Osman, Abdullah ibn Mes'ud'a: (İstediğin) bir kız varsa, seni onunla evlendireyim' dedi. [1819][713] Bunun üzerine Abdullah, Alkame'yi çağırıp ona, Peygamber (s.a.v)'in:
Sizden kimin evlenmeye gücü yetiyorsa, evlensin. Çünkü evlilik, gözü (harama) daha çok kapattırıcı, namusu daha çok koruyucudur. Sizden kimin (evlenmeye) gücü yetmiyorsa, o da, oruca devam etsi kü oruç, o kimse için, hayalarını kesmek (gibi)dir [1820][714] buyurduğunu haber verdi. [1821][715]
Yine Nesâî'nin bina benzer bir rivayeti olup bu rivayetin içinde, şu ifade yer almaktadır:
"Sizden kimin gücü yeterse evlensin! Çünkü evlilik, gözü (harama) daha cok kapattıncı, namusu daha çok koruyucudur. Kiminde (evlenmeye) gücü yetmezse onun için oruç vardır. Çünkü oruç, o kimse için, hayalarını kesmek gibidir.[1822][716]

ONİKİNCİ BÖLÜM

SÜT EMZİRME BÖLÜMÜ [1823][717]

1. Süt, Doğumun (Nesebin) Haram Kılmakta Olduğu Her Şeyi Haram Kılar.

174. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:

"Ebu'l-Kuays'ın erkek kardeşi Eflah, örtü emrinin inmesinden sonra benim yanıma gelmek için izin istedi. Ben de, (ona):
Vallahi, bu konuda Resululİah (s,a.v)'den izin isteyinceye kadar, ben ona izin veremem. Çünkü beni, Eflah'm kardeşi Ebu'l-Kuays emzirme d i. Fakat beni, Ebui-Kuays'ın hanımı emzirdi!' dedim.
Bu sırada Resululİah (s.a.v), benim yanıma girdi. Ben:
Ey Allah'ın resulü! Beni erkek emzîrmedi. Fakat beni Ebu'l-Kuays'm hanımı emzirdi dedim. Resulullah (s.a.v):
Onun sen(in yanma gel meşine) e izin ver. Çünkü o, senin (süt) amcandır. "Teribet yemînuki" (sağ elin toprak olası)!' buyurdu.
(Hadisin ravisi) Urve ibnu'z-Zübeyr: 'Bu hadiste zikredilen şey sebebiyle Aişe:
Nesep d en dolayı haram olanı, sütten dolayı da haram kılın' derdi, demiştir. [1824][718]
Buna benzer bir rivayet daha var. Bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Bu sırada Peygamber (s.a.v), benim yanıma girdi. Ben:
Ey Allah'ın resulü! Ebu'l-Kuays'ın erkek kardeşi Eflah gelip (yanıma girmek için) benden izin istedi. Ben de, senden izin almadam (ona) izin vermekten kaçındım1 dedim. Peygamber (s.a.v):
(Süt) amcanın (yanına gelmeye) izin vermenden seni alıkoyan şey nedir?' diye sordu. Aişe'de:
Ey Allah'ın resulü! Beni erkek emzirmedi. Fakat beni Ebu'l-Kuays'ın hanımı emzirdi' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v), (bana):
Ona izin ver. Çünkü o, senin (süt) amcandır. Sağ eli toprak olası!' buyurdu.
Urve ibnu'z-Zübeyr: 'Bu hadiste zikredilen şey sebebiyle Aişe:
Nesepden dolayı haram olanı, sürten dolayı da haram kılın [1825][719] demiştir. [1826][720]
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
"Ebu'l-Kuays'ın erkek kardeşi Eflah, örtü emrinin inmesinden sonra gelip Aişe'nin yanına girmek için istedi. Eflah, [1827][721] Aişe'nin süt amcası idi. (Aişe der ki:) Ben, ona izin vermekten kaçındım. Resulullah (s.a.v), gelince, ona (bu durumu) haber verdim. Hemen Eflah'ın, benim yanıma girmesine izin vermemi emretti. [1828][722]
Bu manada buna benzer başka bir rivayet daha var. Bu rivayetin içerisinde, O, senin (süt) amcandır. Varsın senin yanına girsin" ifadesi yer almaktadır. [1829][723]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Eflah, örtü ayeti indikten sonra, benim yanıma girmek için benden izi istedi. Ben, ona izin vermedim. Bunun üzerine Eflah:
Ben, senin (süt) amcan iken, benden (perde arkasına saklanmak /örtünmek suretiyle mi) kaçınıyorsun?' dedi. Ben de:
Bu amcalık nasıl oluyor?1 diye sordum. O da:
Erkek kardeşim Vâil'in hanımı, kardeşimden dolayı meydana gelen sütü sana içirdi1 diye cevap verdi.
Derken bu durumu, Resulullah (s.a.v)'e sordum. Resulullah (s.a.v)'de:
Eflah doğru söylemiş. Ona, yanına girmesi için izin ver' buyurdu. [1830][724]
Yine konu ile diğer bir rivayette, Hz. Aişe. şöyle der:
Resulullah (s.a.v), Aişe'nin yanında bulunduğu sırada, Aişe, Hafsa'nm evinin önünde izin isteyen bir erkek sesi işjtmişti. Aişe der ki: Ben:
Ey Allah'ın resulü! Şu adam, senin evine girmek için izin istiyor.
dedim. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Sanırım ki, o, Hafsa'nm süt amcası filanca kimsedir!' buyurdu.
Aişe:
Aişe'nin süt amcası filanca kimse hayatta olsaydı, benim yanıma girebilecek miydi?1 diye sordu. Peygamber (s.a.v): Evet, (girebilirdi.) Çünkü süt, doğumun (nesebin) haram kılmakta olduğu her şeyi haram kılar' buyurdu. [1831][725] Yine kısa bir şekilde gelen diğer bir rivayette ise, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Süt, doğumun (nesebin) haram kılmakta olduğu her şeyi haram kılar. [1832][726]
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Aişe'nin, 'Eflah' ismi verilen süt amcası, onun yanına girmek için izin istemişti. Aişe'de, ona izin vermemişti. Böylelikle kendisini (perde arkasına saklanmak/örtünmek suretiyle) ondan korunmuş oldu.
Daha sonra {bu olayı) Resulullah (s.a.v)'e anlattı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):

(Perde arkasına saklanmak/örtünmek suretiyle) ondan korunma! Çünkü nesep yönünden haram olan, süt yönünden de haramdır' buyurdu. [1833][727]
Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Süt amcam Ebu'I-Ca'd yanıma girmek için izin istedi. Ben, onun (yanıma girmesini) kabul etmedim.
Derken Peygamber (s.a.v), geldi. Ona bu olayı anlattım. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Ona izin verseydin ya! Sağ eli toprak olası yada eli toprak olası' buyurdu.
Hişâm, bana: 'Bu zat, ancak Ebu'I-Kuays dedi. [1834][728] Nesâî ise, bu hadisi, ilk (baştaki) rivayet gibi nakletmiştir.[1835][729]
Yine Nesâî, içerisinde Hafsa geçen rivayeti ve aynca hem Aişe ve hem de Hafsa geçen rivayeti nakletmiştir.[1836][730]
Ebu Dâvud ile Tirmizî ise, bu hadisi, ilk (baştaki) rivayet (gibi) nakletmiştir. Bu rivayetin içerisinde, "Hafsa" ismi de geçmektedir. Yalnız Tirmizî'nin rivayetinde, Şüphesiz ki Allah, haram kılmıştır" ifadesi yer almaktadır.[1837][731]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Doğumun (nesebin) haram kıldığı (her) şeyi, süt (kardeşliği) de haram kılar.[1838][732]

ONÜÇÜNCÜ

TALAK (BOŞANMA) BÖLÜMÜ [1839][733]

1. Yüce Allah'ın, "Ey Peygamber! Sen, Hanımlarının Hoşnutluğunu Arayarak, Allah'ın Sana Helal Kıldığı Şeyi Niçin (Kendine) Haram Kılıyorsun? [1840][734] Ayetinin Tefsiri

175. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), balı ve helvayı (tatlı türü şeyi) severdi, ikindi namazından döndüğünde, hanımlarının yanına girip onlardan birinin yanına yaklaşırdı. [1841][735]
Bir gün, Ömer'in kızı Hafsa'nın yanına girmişti. (Orada normal) kalışından daha fazla kaldı. Ben de (onun orada bu çok kalışını) kıskandım (ve bunun sebebini araştırdım). Bana:
Hafsa'ya, kavminden bir kadın küçük bîr çömlek bal hediye etti. O da, bu baldan Peygamber (s.a.v)'e şerbet içirdi1 denildi. Ben de kendi kendime:
Vallahi, biz bunun için muhakkak bir hile yaparız' dedim. Daha sonra Şevde bint. Zem'a'ya (gidip ona):
Biraz sonra Resulullah (s.a.v), muhakkak sana yaklaşacaktır. Sana yaklaştığında, ona:
Sen, 'meğafir' mi yedin?' dersin. O da, sana:
Hayır!' diyecektir. Bunun üzerine sen de, ona:
Senden hissetmekte olduğumu bu koku nedir?' diye sorarsın.
(Bir rivayette: "Resulullah, kendi üzerinde, (hoş olmayan) bir kokunun kokmasından hoşlanmazdı" ilavesi yer almaktadır.)
Muhakkak o da, sana:
Hafsa, bana, bal şerbeti içirmişti!1 diyecektir. Sen de, ona:
O balın arısı, (galiba) Urfut (ağacın)dan yemiş!' dersin. Çünkü Resulullah (s.a.v), bana geldiğinde ben de böyle söyleyeceğim. Ey Safi yy e! (Resulullah, sana geldiğinde) sen de böyle söyle!' dedim.
Aişe, bu talimatın uygulanma şeklini şöyle anlatmıştır: Şevde:
Kendinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, çok geçmedi. Resulullah (s.a.v) kapının Önünde durdu. Ey Aişe! Senden korktuğum için bana emrettiğin sözü hemen Resulullah (s.a.v)'e orada iken söylemek istedim' dedi. (Aişe der ki:) Resulullah (s.a.v), Sevde'ye yaklaşınca, Şevde, Resulullah (s.a.v)'e:
Ey Allah'ın resulü! Sen, 'meğafir' mi yedin?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Hayır!' diye cevap verdi. Şevde:
(O halde) senden hissetmekte olduğumu bu koku nedir?' diye (tekrar) sordu. Resulullah (s.a.v):
Hafsa, bana bal şerbeti içirmişti!' diye cevap verdi. Şevde:

O balın arısı, 'Urfut' (ağacin)dan yemiş!' dedi.
Sonunda Resulullah (s.a.v), benim odama dönüp geldiğinde, ben de bu sözlerin benzerini söyledim. Safîyye'ye gittiğinde, o da, bu sözlerin benzerini söyledi. Sonra Resulullah (s.a.v), dönüp Hafsa'nın yanına vardığında, Hafsa, ona:
Ey Allah'ın resulü! Sana bal şerbetinden içireyim mi?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Hayır! Benim, o bal şerbetine ihtiyacım yoktur!' diye cevap verdi.
Aişe, (rivayetine son vererek) dedi ki: Şevde, bana:
Vallahi! Biz, Resulullah (s.a.v)'i, bal şerbetinden mahrum ettik' diyordu. Ben de, Sevde'ye:
Sus!' dedim (ve Hafsa hakkındaki hile ve oyunumuzun duyulmasını istemedim). [1842][736]
Bir rivayette ise, Hz. Aişe şöyie der;
Peygamber (s.a.v), Zeyneb bint. Cahş'ın [1843][737] yanında eğleşip bal (şerbeti) İçermiş.
Aişe der ki: Bunun üzerine ben, Hafsa ile (Peygamber'in, Zeyneb'in yanında bal şerbetini içme eylemini engellemek üzere) anlaştım. [1844][738] Peygamber (s.a.v), hangimizin yanma girerse, ona:
Ben, sen de 'meğâfîr [1845][739] kokusu hissediyorum, meğâfîr mî yedin?' diyecekti.
Derken Peygamber (s.a.v), (günün birinde) bu iki hanımından birini yanma girmiş. O hanımı, bu sözü, ona söylemiş. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Hayır! Ben, Zeyneb bint. Cahş'ın yanında bal (şerbeti) içtim. Fakat bir daha bal şerbeti içmeyeceğim' buyurmuş. Bunun üzerine:
Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? [1846][740]ayeti; Aişe
Hafsa'va (hitap eden):
Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz, [1847][741] ayetine kadar (indi) ve Hani Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti [1848][742] ayeti de, "Hayır! Ben, bal şerbeti içmiştim. Artık bir daha bal şerbeti içmeyeceğim" sözü için inmiştir.

2. Ayhali Gören Kadının Boşanması Meselesi

176. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Abdullah ibn Ömer, hanımım, ayhali (hay izli) iken boşamışü. Bunun üzerine Ömer, (bu durumu,) Resulullah (s.a.v)'e anlatmış. Resu-lullah (s.a.v)'de bu duruma kızmış, sonra da:
Hanımına geri dönsün. (Hayızmdan) temizlenip (tekrar) bir hayız (daha) görüp sonra (tekrar) temizleninceye kadar (hanımını nikahı altında) tutsun. Eğer onu boşamak isterse, temizken (kendisiyle) cinsel İlişkide bulunmadan boşasın.
İşte şanı yüce olan Allah'ın; kadınların, içinde, boşanmasını emrettiği iddet (dönemi), budur' buyurmuştur.[1849][743]
Buna benzer bir rivayet daha var. Bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Ona emret! Hanımına geri dönsün. Ta ki kadın, içerisinde boşadığı ha-yızdan başka yeni bir hayız gör(ünceye kadar onu nikahı altında tut)sun. Eğer onu boşamak isterse, hayızından temizken (kendisiyle) cinsel ilişkide bulunmadan boşasın. İşte yüce Allah'ın emrettiği iddet (dönemi) için boşamak, budur.
Abdullah ibn Ömer, hanımını, bir talak İle boşamıştı. Bu da, kadının talaklarından (bir talak) sayıldı.[1850][744] Bunun üzerine Abdullah, Resulullah (s.a.v)'in kendisine emrettiği (şekil-üzere) hanımına geri döndü.[1851][745]
Zübeydî yolundan buna benzer bir rivayet daha var. Yalnız bu rivayette, Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Bunun üzerine eşime geri döndüm. Yapmış olduğum talak ise, kadın için bir talak sayıldı.[1852][746]
Yine Müslim'in bir rivayeti, şu şekildedir:
Abdullah ibn Ömer, hanımını, hayızlı iken boşamıştı. Bunun üzerine Ömer, bu durumu, Peygamber (s.a.v)'e anlatmış. Peygamber (s.a.v):
Ona emret! Hanımına geri dönsün. Sonra onu, ya temizken yada hamile olduğu halde boşasın' buyurdu. [1853][747]
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Ömer şöyle der:

Resulullah (s.a.v) zamanında eşimi hayız halinde iken boşamıştım. (Babam) Ömer, bu durumu, Resulullah (s.a.v)'e anlatmış. Bunun üzerine Resu-luilah (s.a.v):

Ona emret! Hanımına geri dönsün. Sonra onu, temizlenip başka bir hayız görünceye kadar terk etsin. Kadın temizlendiği zaman, onu, ya cinsel ilişkide bulunmadan önce boşasm [1854][748] yada nikahında tutsun. Çünkü Allah, kadınların İçinde boşanmasını emrettiği iddet (dönemi) budur. [1855][749]

Ubeydullah der ki:

Nâfi'ye: Boşama ne oldu?' diye sordum O da:

Bu boşama, bir talak olup onu (bir talak) saydı1 diye cevap verdi, [1856][750] Yine Buhârî ile Müslim'in, buna benzer bir rivayeti daha olup bu rivayeti Kadınların içinde boşanmasını" ifadesine kadar nakletmişlerdir. [1857][751]

Yine Buhârî ile Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayetleri şu şekildedir:

Abdullah ibn Ömer, hanımlarından birini, hayız halinde iken bir talakla boşamıştı. Resulullah (s.a.v), (bu durumu haber alınca, ona,) hanımına geri dönmesini, sonra hanımı temizlenip kendi yanında ikinci bir (kez) hayız görünceye kadar alıkoymasını ve kadına o hayızdan temizleninceye kadar mühlet vermesini emretmiş. Eğer kadını boşamak isterse, kadın temizlendiği zaman onunla cinsel ilişkide bulunmadan boşamasını, işte kadınların içinde boşanmasını Allah'ın emrettiği iddet (dönemin)in [1858][752] bu olduğunu bildirmişmiş.[1859][753]

Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:

Abdullah ibn Ömer'e, (hanımını) üç (talakla) boşayan kimsenin hükmü soruldu. Abdullah ibn Ömer, soruyu soranlardan (her) birine:

Eğer (hanımını) üç (talakla) boşamış isen, artık o kadın, senden başka bir erkekle evleninceye kadar sana haram olmuştur' diye cevap verdi.

Buhârî (devamla) der ki: Bu konuda bir başkası ise şunu ilave etmiştir: Abdullah ibn Ömer:

Eğer (hanımını) bir talakla yada iki talakla boşamış olsaydın, elbette kadına dönme hakkın olurdu. Çünkü (eşimi bir talakla boşa-dığım zaman,) Peygamber (s.a.v), bana, eşime geri dönmemi emretti dedi. [1860][754]

Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:

Abdullah ibn Ömer'e, (hanımını) üç (talakla) boşayan kimsenin hükmü soruldu. Abdullah ibn Ömer, soruyu soranlardan her birine:

Eğer hanımın, bir yada iki talakla boşadıysan; işte Resulullah (s.a.v), (eşimi bir talakla boyadığımda) bana, eşime geri dönmemi emretti. Eğer (hanımını) üç talakla boşadıysan, o, başka bir erkekle ev-Ienmedikçe kadın sana haram olmuştur. Hem hanımını boşaman hususunda sana verdiği emirde Allah'a asi oldum' dedi.

Müslim (devamla): '(Hadisin ravisi) Leys: 'Bir talak" sözünde dikkatli davranmıştır' dedi. [1861][755]

Yine Buhârî ile Müslim'in, Muhammed ibn Şîrîn yolundan yaptığı rivayet şu şekildedir:

Kendisini itham etmediğim bir kişi, bana, yirmi yıldır şu hadisi rivayet edip durur:

Abdullah ibn Ömer, hanımını, hayız halinde iken boşamış, ona hanımına geri dönmesi emir buyurulmuş.

Ben (hadisin) ravisini itham etmiyor, fakat hadisi de bilmiyordum. Derken (günün birinde) Ebu Gallâb Yûnus ibn Cübeyr el-Bâhilî'ye rastladım. Bu kişi, özü-sözü sağlam birisi idi. Bana anlattığına göre; kendisi, Abdullah ibn Ömer'e, (hayızh iken kadını bir talakla boşamanın hükmünü) sormuş o da; hanımını, hayız halinde iken bir talakla boşadığını, sonra da (hanımına) geri dönmekle emrolunduğunu rivayet etmiş. Ebu Gallâb dedi ki: Ben:

Bu talak, senin aleyhine sayıldı mı?' diye sordum. Abdullah ibn Ömer:

Neden (olmasın)! Eğer (insan) acizlik gösterip ahmaklık ederek (hanımını boşasa, onun bu ahmaklığı, bu talakı geri getirir mi)?' diye cevap verdi."

Bu; Müslim'in, Ali b. Hucr'dan yaptığı rivayetin metnidir, [1862][756] Abdulvâris'in rivayetinde ise, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Onu, iddetinin önünde boşar. [1863][757]

Buhârî ise, bu hadisi, Muhammed ibn Sîrîn'den bu manada rivayet etmiş, fakat hadisin baş kısmında geçen Muhammed ibn Sîrîn'in sözüne yer vermemiştir. [1864][758]

Yine Buhârî ile Müslim, bu hadisi, Enes ibn Şîrîn yoluyla Abdullah ibn Ömer'den rivayet etmişlerdir. 1865[759]

Yine Müslim'in, Ebu'z-Zübeyr yolundan yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
"Ebu'z-Zübeyr, Azze'nin azadlısı Abdurrahman ibn Eymen'i, Abdullah ibn Ömer'e şöyle soru sorarken işitmiş:
Hanımını hayız halinde iken boşayan bir adam hakkında ne dersin? diye sormuş. Bu konuşmayı, Ebu'z-Zübeyr'de işitiyormuş. Abdullah ibn Ömer:
Resulullah (s.a.v) zamanında Abdullah ibn Ömer, hayız halindeki hanımını boşamıştı. Ömer, (bu meseleyi,) Resulullah (s.a.v)'e sorarak:
Gerçekten Abdullah ibn Ömer, hanımını, hayızh iken boşamış dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), Ömer'e:
Oğlun, hanımına geri dönsün!' diyerek kadını (bana) iade edip:
Kadın (hayizdan) temizlendiği zaman (oğlun) onu, ya boşasın yada (nikahı altında) tutsun' buyurdu. Abdullah ibn Ömer: Peygamber (s.a.v):
Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınız zaman onları iddetlerinîn önünde boşaym 1866[760] ayetini okudu' dedi. 1867[761]
Yine Buhârî'nin bir rivayetinde, Ma'mer der ki: Bize Abdulvâris tahdis etti. Abdulvâris'de dedi ki: Bize Eyyûb, Saîd ibn Cübeyr'den tahdis edip dedi ki: Abdullah ibn Ömer:
(Hanımımı boşamam,) benim üzerime bir talak sayıldı. 1868[762]
Buna herhangi bir şey ilave edilmemiştir.
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
"Resulullah (s.a.v) zamanında Abdullah ibn Ömer, hayız halindeki hanımını boşamışti. Ömer, bu meseleyi, Resulullah (s.a.v)'e sormuştu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Ona emret, hanımına geri dönsün. Sonra (hayızından) temizlenip (tekrar) bir hayız (daha) görüp sonra (tekrar) temizleninceye kadar (nikahı altında) tutsun. Bundan sonra isterse (nikahı altında) tutar, isterse cinsel İlikide bulunmadan önce onu boşar. İşte şanı yüce olan Allah'ın, kadınların içinde boşanmasını emrettiği iddet (dönemi) budur. 1869[763]
Tirmizî ile Nesâî ise, bu hadisi; Muhammed ibn Sîrîn'den naklen Yûnus ibn Cübeyr şöyle der:
Abdullah ibn Ömer'e sordum. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), Abdullah ibn Ömer'e; hanımına geri dönmesini emretti.Yûnus ibn Cübeyr der ki: Abdullah ibn Ömer'e:
Bu, bir talak sayılır mı?' diye sordum. O da:
Neden (olmasın)! Eğer (insan) acizlik gösterip ahmaklık ederek (hanımını boşasa, onun bu ahmaklığı, bu talakı geri getirir mi) dersin?' diye cevap verdi. 1870[764]
Yine Ebu Davud'un rivayetinde ise, Muhammed ibn Sîrîn'den naklen Yûnus ibn Cübeyr şöyle der:
(Yunus,) Abdullah ibn Ömer'e:
Hanımım kaç talak ile boşadm?' diye sormuş. Abdullah ibn Ömer'de:
Bir (talak) ile' diye cevap vermiştir. 1871[765]
Ebu Dâvud ile Nesâî, Müslim'in, Ebu'z-Zübeyr'den naklettiği rivayeti şu şekilde rivayet etmişlerdir.
Ebu Dâvud der ki: Bu hadisi, bir topluluk bu manada rivayet etmiştir. Bunların hepsi de, Abdullah ibn Ömer'den naklen şöyle demişlerdir:
Peygamber (s.a.v), Abdullah ibn Ömer'e; hanımına geri dönmesini, temizleninceye kadar (onu nikahı altında tutup) sonra isterse onu boşamasını yada isterse (nikahı altında) tutmasını emretmiştir."
Yine Salim ile Nâfi'nin Abdullah ibn Ömer'den yaptıkları rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), Abdullah ibn Ömer'e; hanımına geri dönmesini ve (hayız halinden) temizlenip sonra (tekrar) hayız oluncaya (ve) sonra (tekrar) temizleninceye kadar (onu nikahı altında tutup) sonra isterse boşamasını yada isterse (nikahı altında) tutmasını emretmiştir."
Ebu Dâvud (devamla) der ki: Bu hadislerin hepsi, Ebu'z-Zübeyr hadisine 1872[766] aykırıdır. 1873[767]
Tirmizî'de, bu hadisi, Sâlİm yoluyla Abdullah ibn Ömer'den kısa bir şekilde şöyle rivayet etmiştir:
Abdullah ibn Ömer, hanımını, hayız halinde iken boşamıştı. Ömer, (bu meseleyi,) Peygamber (s.a.v)'e sormuş. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Ona emret! Hanımına geri dönsün ve sonra onu, ya (hayızdan) temizlenince yada hamile iken boşasın' buyurdu. 1874[768]

Yine Nesâî, bu hadisi, nakledip rivayetin sonunda ise konu ile ilgili şu ifadeye yer vermektedir:
Abdullah ibn Ömer'e, bu mesele soruldu. O da, soruyu sonranlardan (her) birine:
Eğer hanımını, bir talakla yada iki talakla boşadıysan.[1875][769]

3. Kocası Ölen Kadının Yas Tutması

177. Zeyneb bint. Ebi Seleme'den rivayet edilmiştir: Humeyd b. Nâfi1 der ki:
"Zeyneb, şu üç hadisi (bana) haber vermiştir;
1. Zeyneb der ki: Babası Ebu Süfyân ibn Harb öldüğü zaman Pey-gamber'in hanımı Ümmü Habîbe'nin yanına girmiştim. Derken Ümmü Habî-be, içerisinde "Halûk [1876][770] ve "Sufre" denen (sarı renkte güzel) bir koku yada (içerisinde) başka bir koku bulunan (kutuyu) istedi. Bu boyayı, cariyeye sürdü, sonra da yanaklarına sürdü. Sonra da:
Vallahi, benim (süslenmek için) kokuya hiç ihtiyacım yok. Fakat ben, Resulullah (s.a.v)'i minber üzerinde:
Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kadının, (kocasından başka) bir ölü için (üç gün ve) üç geceden fazla yas tutması helal değildir. Yalnız kadının, kocasının ölümü üzerine dört ay on gün yas tutması müstesna!" derken işittim.
2. Zeyneb der ki: Sonra (bir kere de,) erkek kardeşi öldüğü zaman Zeyneb bint. Cahş'm yanına girmiştim. O da, bir koku isteyip ondan kendisine sürdü. Sonra da:
Dikkat edin! Vallahi, benim koku (sürünme)ye hiçbir ihtiyacım yoktur. Fakat ben, Resulullah (s.a.v)'i minber üzerinde:
Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kadının, (kocasından başka bir) ölü için üç gün ve (üç) geceden fazla yas tutması helal değildir. Yalnız kadının, kocasının ölümü üzerine dört ay on gün yas tutması müstesna!" derken işittim.
3. Zeyneb der ki: Annem Ümmü Seleme'yi Şöyle derken işittim: Bir kadın, Resulullah (s.a.v)'e gelip:
Ey Allah'ın resulü! Kızımın kocası öldü. Kendisinin de gözü ağrıyor. Bu durumda kızımın gözlerine sürme çekebilir miyim?' diye sordu. Resulullah (s.a.v): Hayır!' buyurdu.
Kadın, iki yada üç defa bu isteğini tekrarladı. Resulullah (s.a.v), bunların hepsinde de: 'Hayır!' diyordu. Sonra Resulullah (s.a.v):
Kocası ölen kadının iddeti, dört ay on gündür. Halbuki sizden birisi cahiliye döneminde (bir yıl beklerdi de) (deve) tezeğini yılın sonunda atardı' (ve böylece yastan çıkardı)" buyurdu.
(Bu hadisi, Zeyneb'den nakleden) Humeyd der ki: Zeyneb'e:
Bu, "(Deve) tezeğini yılın sonunda atardı" sözünden maksat nedir?' diye sordum. Zeyneb:
Cahiliyye döneminde kadın, kocası öldüğü zaman, küçük bir eve girer, en kötü elbiselerini giyer, bir yıl geçinceye kadar, koku ve hiçbir şey sürünmezdi. (Böyle ağır bir hapis hayatını tamamladıktan) sonra kadının yanına eşek yada koyun yada kuş türünden bir hayvan getirilirdi. Kadın (efsunlanır gibi kendisine getirilen) o hayvanı, vücuduna sürterdi. Kadının (böyle vücudunu sürte sürte ezdiği) hayvan genellikle ölürdü.
Sonra kadın, (o çirkin yerden) dışarıya çıkardı. Bu defa kadının eline, bir (deve) tezeği verilirdi. Kadın, onu (fırlatıp) atardı. (Bu törenden) sonra artık kadın, istediği kokuyu (sürünür) ve diğer (şeyleri) yapardı' diye cevap verdi.
İmam Mâlik'e: "Tataddu bihi" ne demektir?' diye soruldu. İmam Malik:
Kadın, (kendisine getirilen) o hayvanı vücuduna sürterdi' demektir, diye cevap verdi. [1877][771]
Konu ile ilgili bir rivayette, Zeyneb şöyle der:
Ümmü Habîbe'nin bir yakını ölmüştü. Bunun üzerine Ümmü Habîbe, (içerisinde) "sufre" (denen sarı renkte) bir koku istedi. Sonra da onu kollarına sürdü. [1878][772] Sonra da;
Ben, bunu ancak, Resulullah (s.a.v)'i:
Allah'a ve alı i ret gününe iman eden bir kadının, (kocasından başka bir ölü için) üç (gün ve üç gece)den fazla yas tutması helal değildir. Yalnız kadının, kocasının ölümü üzerine dört ay on gün yas tutması müstesna! [1879][773] derken işittiğim için yapıyorum' dedi,
Zeyneb, bu hadisi; annesi ile Peygamber (s.a.v)'in hanımı Zeyneb'den yada Peygamber (s.a.v)'in hanımlanndan birinden naklen rivayet etmiştir.[1880][774]
Bu hadisfin bu şekildeki memin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud ile Nesâî rivayet etmiştir.

Yine Buhârî ile Müslim, bu hadisi, Humeyd b. Nâfi'den, o da Zeyneb yoluyla Zeyneb'in annesi Ümmü Seleme'den naklen şöyle rivayet ermiştir:
Bir kadının kocası ölmüştü. (Kadının yakınları,) bu kadının gözlerinin (ağrımasından) endişe ettiler. Resulullah (s.a.v)'e gelip kadının gözlerine sürme çekme hususunda ondan izin istediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Gözüne sürme çekme! Sizden birisi, (cahiliye döneminde, kocası Öldüğünde) en kötü elbiseler içerisinde yada evinin en kötü yerinde (bir yıl) beklerdi. Bir yıl dolup (oradan) bir köpek geçtiğinde (bir hayvan) tezeği at (m ak suretiyle iddet döneminden çık)ardı. Dört ay on gün geçinceye kadar (sakın gözüne sürme çekmesin) buyurdu.[1881][775]
Buhârî, bu hadise şu ilaveyi yapmıştır:
Humeyd der ki: Zeyneb bint. Ümmü Seleme'nin, Ümmü Habîbe'den naklen şöyle haber verdiğini işittim:
Allah'a ve ahiret gününe iman eden Müslüman bîr kadının, (kocasından başka bir ölü için) üç gün (ve üç gece)den fazla yas tutması helal değildir. Yalnız kadının, kocasının ölümü üzerine dört ay on gün yas tutması müstesna! [1882][776]
Yine Buhârî ile Müslim'in bir rivayetinde, Zeyneb şöyle der:
Ümmü Habîbe, babasının ölüm haberi gelince, (yas tutmasının üçüncü gününde) bir koku istedi. Bu kokuyu, kollarına sürdü. Sonra da:
Benim güzel (koku sürünmeye) ihtiyacım yok. Fakat ben, Resulullah (s.a.v)'i:
Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kadının, (kocasından başka) bir ölü için üç (gün ve üç gece) den fazla yas tutması helal değildir. Yalnız kadının, kocasının ölümü üzerine dört ay on gün yas tutması müstesna!1 derken işittim. [1883][777]
Yine Buhârî ile Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Şam'dan Ebu Süfyân'ın ölüm haberi Medine'ye geldiğinin üçüncü günü (Ebu Süfyân'ın kızı olan) Ümmü Habîbe sufre" (denen san renkte bir koku) istedi. Bu kokuyu, yanaklarına ve kollarına sürdü. Sonra da:
Doğrusu ben, bu kokuyu (sürünmeye) muhtaç değilim. Fakat ben, Peygamber (s.a.v)'i:
Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kadının, (kocasından başka) bir ölü için üç (gün ve üç gece)den fazla yas tutması helal değildir. Yalnız kadının, kocasının Ölümü üzerine dört ay on gün yas tutması müstesna!' derken işittim. [1884][778]
Tirmizî ise, ilk (baştaki) rivayeti; yılın sonunda" ifadesine kadar nakletmiş, fakat Humeyd'in "(Deve) tezeğini atma" ile ilgili Zeyneb'e sorduğu soruya yer vermemiştir. [1885][779]
Nesâî ise sadece Ümmü Habîbe hadisi ile Ümmü Seleme hadisini [1886][780] rivayet etmiş, fakat konu ile ilgili olaya yer vermemiştir.
Yine Nesâî, Buhârî ile Müslim'in Ümmü Seleme'den naklettikleri rivayeti de nakletmiştir. [1887][781]
Yine Nesâî'nİn konu ile ilgili bir başka rivayeti şu şekildedir:
Bir kadın, kocasının ölümü üzerine ölüm iddeti esnasında sürme çekip çekemeyeceğini, Ümmü Seleme ile Ümmü Habîbe'ye sormuştu. Bunun üzerine (Ümmü Seleme yada Ümmü Habîbe):
Peygamber (s.a.v)'e bir kadın gelip bu hususu ona sormuştu. Peygamber fs.a.v):
Sizden birisi, cahiliye döneminde, kocası öldüğünde bir yıl (evinde) kalır, sonra arkasına (deve) tezeğini arkasına doğru atıp (böylece) yastan çıkardı. (Artık kadın için) iddet süresi, sadece dört ay on gündür. (İddet) süresi geçinceye kadar (sakın gözüne sürme çekmesin)!1 buyurdu. [1888][782]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili Ümmü Seleme'den naklen yaptığı bir diğer rivayeti ise şu şekildedir:
Kureyş'ten bir kadın, Resulullah (s.a.v)'e gelip ona:
Ey Allah'ın resulü! Kızımın gözü ağrıyor. (Gözüne) sürme çekebilir miyim?' dedi. Çünkü kızının kocası ölmüştü. Resulullah (s.a.v):
(Ölüm iddeti olarak,) dört ay on gün bekleyecek!' buyurdu. Daha sonra kadın:
Gözlerinin bozulmasından korkuyorum' dedi. Resulullah (s.a.v):
Hayır! Dört ay on gün (bekledikten sonra sürme çekebilir). Çünkü sizden birisi, cahiliye döneminde, kocasının (ölümü üzerine) bir yıl yas tutardı. Bir yılın sonunda (deve) tezeğini (arkasına doğru) atıp (böylece) yastan çıkardı. [1889][783]
Yine Nesâî'nin, Ümmü Seleme'den, buna benzer başka kısa rivayetleri de nakletmiştir.[1890][784]

4. Kocası Ölen Ve Hamile Olan Kadının İddetî

178. Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
Buharı, bu hadisi, Zeyneb bint. Ebi Seleme yoluyla Peygamber (s.a.v)'in hanım olan annesi Ümmü Seleme'den [1891][785] (şu şekilde) nakletmiştir:
"Eşlem kabilesinden Sübey'a adından bir kadın, (Mekke'den hicret etmesinin ardından Mekke'de ölen) kocası (Sa'd ibn Havle) nin nikahı altında idi. Kocası öldüğü zaman, kadın gebe idi. (Kadın çocuğunu doğurunca,) Ebu's-Senâbil ibn Ba'kek (adından birisi) bu kadınla evlenmek istedi. Kadın, bu adamla nikahlanmayı kabul etmedi. Ebıı's-Senâbîl, (kadının, başka isteyenleri için) süslendiğini görünce, (kadına):
Vallahi, sen, iki müddetin sonuncu (zun) olanını iddet beklemedikçe, o kimseyle evlenmen uygun olmaz' dedi.
Kadın, (çocuğu doğurmasının ardından) on geceye yakın (daha iddet) bekledi. Sonra Peygamber (s.a.v)'e gelip (artık evlenip evlenemeyeceğini) sordu. Peygamber (s.a.v), ona:
(Çocuğu doğurman sebebiyle artık bir başkasıyla) evlenebilirsin' buyurdu. [1892][786]
Müslim ise bu hadisi, Süleyman ibn Yesâr yoluyla şöyle rivayet etmiştir:
Ebu Seleme ibn Abdurrahman ile Abdullah ibn Abbâs, Ebu Hureyre'nin yanında bir araya gelip, kocasının ölümünden birkaç gün sonra nifas gören kadının (iddetinin ne zaman bittiği hususunda) müzakere ediyorlardı.[1893][787]
Abdullah ibn Abbâs: 'Bu kadının iddeti, iki müddetinin uzun olanıdır [1894][788] dedi.
Ebu Seleme ise: '(Çocuğu doğurmakla) kadın(ın bir başkasıyla evlenmesi) helal olmuştur [1895][789] dedi. Derken bu konuda tartışmaya başladılar.
(Hadisin ravisi) der ki: Bunun üzerine Ebu Hureyre, Ebu Seleme'yi kast ederek: 'Ben, (bu meselede) kardeşim oğlu ile aynı (görüşte)yim' dedi.
Daha sonra Abdullah ibn Abbâs'ın azadlısı Küreyb'i, bu meseleyi sorması için Ümmü Seleme'ye gönderdiler. Küreyb, (Ümmü Seleme'nin yanına gidip bu meselenin hükmünü sordu, sonrada geri dönüp) geldi. Onlara, Ümmü Seleme'nin şöyle dediğini haber verdi:
Sübey'a el-Eslemî, [1896][790] kocasının ölümünden [1897][791] birkaç gün sonra nifas gördü. Bunu, Resulullah (s.a.v)'e bildirdi. Resulullah (s.a.v)'de, ona, evlenmesini [1898][792] emretti. [1899][793]
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Abdullah ibn Abbâs ile Ebu Hureyre'ye, kocası ölen hamile kadının iddeti soruldu.
Abdullah ibn Abbâs: '(Kadın,) iki müddeti (ölüm iddeti ile hamilelik iddeti)nin uzun olanı kadar (iddet bekler)' dedi.
Ebu Hureyre: 'Çocuğunu doğurunca, (iddet biter. Başka bir erkekle evlenmesi) helal olur' dedi.
Bunun üzerine Ebu Seleme ibn Abdurrahman, Peygamber (s.a.v)'in hanımı Ümmü Seleme'nin yanına gidip bu meseleyi ona sordu. Ümmü Seleme:
Sübey'a el-Eslemî, kocası öldükten on beş gün sonra (çocuğunu) doğurdu. Onunla, biri genç ve diğeri de yaşlı iki kişi evlenmek istedi. Kadının gönlü, gence meyletti. Yaşlı:
Daha (iddetin) bitmedi' dedi.
Kadının ailesi, seyahatte idi. (Kadının ailesi seyahattan) dönünce, yaşlı adam, (diğerinden önce davranarak) kadını kendisine vermelerini onlardan rica etti. Bunun üzerine kadın, Resulullah (s.a.v)'e gel(ip durumu ona bil-dir)di. Resulullah (s.a.v), ona:
(İddetin bitti. Artık bir başkasıyla evlenmen) helal oldu. İstediğin kimseyle evlen1 buyurdu."
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise, Müslim'in rivayetine benzer olup rivayetin içerisinde Sübey'a el-Eslemî, kocasının ölümünden kısa bir müddet sonra (çocuğunu) doğurdu" ifadesi yer almaktadır.[1900][794]
Nesâî ise, bu hadisi, Müslim ile Buhârî'nin rivayetine (benzer bir şekilde) rivayet edip rivayetin içerisinde, a£J Yirmi güne yakın (bekledi)" ifadesi yer almaktadır. [1901][795]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Ebu Seleme şöyle der:
Ebu Hureyre ile Abdullah ibn Abbâs, (hamile iken) kocası ölen kadının, çocuk doğurduktan sonra hemen evlenip evlenemeyeceği hususunda ihtilafa düştüler.
Ebu Hureyre: 'Evlenir' dedi.
Abdullah ibn Abbâs: '(Ayette belirtilen) iki iddeti (ölüm iddeti ile hamilelik iddetini)n uzun olanı kadar (iddet bekler)' dedi.

Bunun üzerine Ümmü Seleme'ye haber gönder(ip bu meseleyi ona sor)dular. Ümmü Seleme şöyle dedi:
Sübey'a'nın kocası ölmüştü. Sübey'a, kocasının ölümünden yarım ay (-on beş gün) sonra (çocuğunu) doğurdu. Bunun üzerine Sübey'a ile iki kişi evlenmek istedi. O da, onlardan bir tanesini kendisine seçti. (Diğer adam ve kadının yakınları), kadının (ellerinden) gitmesinden endişe ederek:
Doğrusu sen helal olmazsın (=evlenemezsin)' dediler. Sübey'a derki:
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v)'e gittim (Durumu ona anlattım.) Resulullah (s.a.v):
(Çocuğu doğurman sebebiyle bir başkasıyla evlenmen artık) helal oldu. İstediğinle evlen buyurdu. [1902][796]

Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Ebu Seleme şöyle der:
Abdullah ibn Abbâs'a, kocasının ölümünden yirmi gün sonra çocuk doğuran bir kadın hakkında:
(Bu kadının hemen) evlenmesi doğru olur mu?' diye soruldu. Abdullah ibn Abbâs:
Hayır, iki iddetin (ölüm iddeti ile hamilelik îddetinîn) uzun olanı kadar (iddet bekler)' dedi.
Ebu Seleme der ki:
Ben, Yüce Allah, "Hamile kadınların iddetleri, doğurmalanyla biter [1903][797] buyuruyor' dedim. Abdullah ibn Abbâs:
O, boşanma sonucu olan ayrılmalar için geçerlidir' dedi. Ebu Hureyre'de, Ebu Seleme'yi kast ederek:
Ben de, kardeşim oğlu ile aynı (görüşte) yi m1 dedi.
Bunun üzerine Abdullah ibn Abbâs, kölesi Kureyb'i gönderip ona:
Ümmü Seleme'ye git! Ona; acaba böyle bir şey, Resulullah (s.a.v)'in sünnetinde var mı?' diye sor' dedi.
Kureyb, (Ümmü Seleme'nin yanına gidip bu meselenin hükmünü sordu, sonrada geri dönüp) geldi.
Kureyb der ki: Ümmü Seleme:
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Ebu Seleme şöyle
Ebu Hureyre ile Abdullah ibn Abbâs, (hamile iken) kocası ölen kadının, çocuk doğurduktan sonra hemen evlenip evlenemeyeceği hususunda ihtilafa düştüler.
Ebu Hureyre: 'Evlenir' dedi.
Abdullah ibn Abbâs: '(Ayette belirtilen) iki iddeti (ölüm iddeti ile hamilelik iddetini)n uzun olanı kadar (iddet bekler)' dedi.
Bunun üzerine Ümmü Seleme'ye haber gönder(ip bu meseleyi ona sor)dular. Ümmü Seleme şöyle dedi:
Sübey'a'nın kocası ölmüştü. Sübey'a, kocasının ölümünden yarım ay (on beş gün) sonra (çocuğunu) doğurdu. Bunun üzerine Sübey'a ile iki kişi evlenmek istedi. 0 da, onlardan bir tanesini kendisine seçti. (Diğer adam ve kadının yakınları), kadının (ellerinden) gitmesinden endişe ederek:
Doğrusu sen helal olmazsın (evlenemezsin)' dediler. Sübey'a derki:
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v)'e gittim (Durumu ona anlattım.) Resulullah (s.a.v):
(Çocuğu doğurman sebebiyle bir başkasıyla evlenmen artık) helal oldu. İstediğinle evlen' buyurdu.
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Ebu Seleme şöyle der:
Evet! Sübey'a el-Eslemî, kocasının Ölümünden yirmi 9ün sonra (çocuğunu) doğurdu. Resulullah (s.a.v), ona evlenmesini emretti. Sübey'a ile evlenmek isteyenler arasında Ebu's-Senâbil'de vardı' dedi.[1904][798]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Ebu Hureyre, Abdullah ibn Abbâs ile Ebu Seleme ibn Abdurrahman, kocası öldüğünde, çocuğunu doğuran bir kadının iddet müddeti konusunda müzakerede bulunuyorlardı. Abdullah ibn Abbâs:
İki iddetin uzun olanı kadar (iddet bekler)1 dedi. Ebu Seleme:
Hayır! Çocuğunu doğurduğunda, (bir başkasıyla) evlenmesi helaldir1 dedi. Ebu Hureyre, (Ebu Seleme'yi kastederek):
Ben de, kardeşim oğlu ile aynı (görüşte)yim' dedi.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v)'in hanımı Ümmü Seleme'ye (bir adam) gönderfip ona bu meseleyi sord)ular. Ümmü Seleme:
Sübey'a el-Eslemî, kocasının ölümünden kısa bir müddet sonra (çocuğunu) doğurdu. Resulullah (s.a.v)'e, (hemen evlenip evi en enleyeceğinin) fetvasını sordu. Resulullah (s.a.v)'de, ona, evlenmesini emretti'dedi. [1905][799]
Yine Nesâî'nin kısa bir şekilde naklettiği bir rivayette, Ümmü Seleme şöyle der:
Sübey'a, kocasının ölümünden birkaç gün sonra (çocuğunu) doğurdu. Resulullah (s.a.v), ona, evlenmesini emretti. [1906][800]

5. Üç Talakla Boşanan Bir Kadının, Başka Bir Kocayla Evlenmedikçe Ve (Yeni) Kocası Onunla Cinsel İlişkide Bulunmadıkça, Boşayan Kocasına Helal Olmaması

179. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
Adamın biri, hanımını, üç talakla boşamıştı. Kadın da, (bir başkasıyla) evlendi. (Daha sonra) adam, bu kadını (cinsel ilişkide bulunmadan geri) boşadı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v)'e; eski eşinin, bu kadınla tekrar evlenip evlenemeyeceği soruldu. Peygamber (s.a.v):
Hayır! İkinci kocası onun balçığından, birincinin tattığı gibi tat-madıkça onunla evlen em ez buyurdu.[1907][801] (Birinci rivayet)
Yine konu ile ilgili bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Bir adam, hanımını, (üç talakla) boşamıştı. Kadın da, bir başka erkekle evlendi. (İkinci kocası,) kadını (cinsel ilişkide bulunmadan geri) boşadı. (Çünkü ikinci kocanın erkeklik aleti, elbisenin) saçağı gibi sarkık idi. Bu nedenle de arzu etmekte olduğu cinsel ilişkiden hiçbir şey elde edemedi. Çok geçmeden kadını boşadı. Bunun üzerine kadın, Peygamber (s.a.v)'e gelip:
Ey Allah'ın resulü! Birinci kocam, beni (üç talakla) boşadı. Ben de, bir başka erkekle evlendim. (Bu ikinci kocam,) benimle gerdeğe girdi. Onun (erkeklik aleti,) ancak (elbisenin) saçağı gibi sarkık idi. Dolayısıyla da bana ancak bir defa yaklaşabildi. Fakat benden hiçbir şey elde edemedi. Şimdi ben, ilk kocama helal olur muyum?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
İkinci kocan, senin balçığından, birincinin tattığı gibi tatmadık-ça, sen birinci kocana helal olmazsın' diye cevap verdi. [1908][802] (İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Rifâa el-Kurazî'nin hanımı, Resulullah (s.a.v)'e gelip:
Ben, Rifâa'nın (nikahı) altında idim. Beni (üç talakla) boşadı. Boşamayı da, (geri dönülmeyecek şekilde kesin) yaptı. Ben de, Abdur-rahman ibnü'z-Zübeyr ile evlendim. (Fakat) onun (erkeklik aleti,) elbisenin saçağı gibi gevşek idi' dedi.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) gülümseyerek:
Rifâa'ya geri dönmek mi istiyorsun? Hayır, sen ikinci kocanın balçığını ve o da senin balçığını tatmadıkça, (ilk kocana) geri dönemezsin1 buyurdu. [1909][803] (Üçüncü rivayet)
Konu ile ilgili bir rivayette ise, şu ilave yer almaktadır:
Ebu Bekr, (o sırada) Resulullah (s.a.v)'in yanında oturuyordu. Hâlid b. Saîd ibnü'l-As ise, (içeriye girmek için) kapıda kendisine izin verilmesini bekliyordu. (Hâlid, kadının, kocasını küçük düşürücü açık ifadelerini işitince,) Ebu Bekr'e:
Ey Ebu Bekr! Bu kadının, Resulullah (s.a.v)'in yanında apaçık bir şekilde (neler konuştuğunu) işitmiyor musun?' dedi. [1910][804]
Yine bununla ilgili diğer bir rivayet ise şu şekikdedir:
(Halid, Ebu Bekr'e:) 'Bu kadının, Resulullah (s.a.v)'in yanında apaçik bir şekilde konuşmaktan (niye) men etmiyorsun?' (dedi).
Resulullah (s.a.v) ise, gülümse metken [1911][805] başka bir şey yapmadı. [1912][806]
Yine bu rivayetin içerisinde şu ifade de yer almaktadır:
(Kadın:) Ey Allah'ın resulü! (Abdurrahman'ın erkeklik aleti,) ancak (elbise) saçağı sarkık idi' (dedi).
Kadın, üstündeki elbiseden sarkan bir püskülü (elinde tutarak) sarkıklığı (Resulullah'a) gösterdi. [1913][807]
Bir rivayette ise, Rifâa, o kadını, üç talakın sonuna kadar boşadı" ifadesi yer almaktadır. [1914][808]
Bu hadisfin bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Ebu Dâvud ile Nesâî'de, ilk (baştaki) rivayeti nakletmiştir. [1915][809]
Tirmizî ile Nesâî ise, (bu hadisin) üçüncü rivayetini "(İkinci kocan,) senin balcağızından tutmadıkça" ifadesine kadar nakletmiştir. [1916][810]
Yine Nesâî, üçüncü rivayetin tamamını da nakletmiştir. [1917][811]

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ITK (KÖLE AZAT ETME) BÖLÜMÜ 1918[1]

1. Mükatebe (Yazışmalı) Kölenin Satışı

180. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
(Bir gün) Berîre, (efendisiyle imzalamış olduğu) ve (henüz) borcundan bir şey ödemediği yazışma anlaşmasında kendisine yardım etmesi için Aişe ye gelmişti. Aiş e, ona:
Efendilerine dön! Eğer senin, velayet (hakkim, bana ait olmak üzere (senin bu) borcunu senin yerine ödememe razı olurlarsa, (bunu) yaparım1 dedi.
Bunun üzerine Berîre (gidip) efendilerine bu (durumu) anlattı. (Fakat onlar bunu) kabul etmeyip:
Sana (yapacağı bu işin sevabını Allah'tan umarak) velayet (hakkı) da bizim olmak üzere (yapacaksa) yapsın' dediler.
Bunun üzerine Aişe, bu durumu, Resulullah (s.a.v)'e arz etti. Resu-lullah (s.a.v), Aişe'ye:
Sen (bu cariyeyi) satın al ve hürriyetine kavuştur. Onların ileri sürdüğü şartların hiçbir önemi ve geçerliliği yoktur. (Çünkü) velayet (hakkı), ancak (köleyi) hürriyete kavuşturan kimseye aittir' buyurdu.
Daha sonra Resulullah (s.a.v), (mescide gidip orada) ayağa kalkarak:
(Bazı) insanlara ne oluyor da, Allah'ın Kitab'inda olmayan bir takım şartlar ileri sürüyorlar. Allah'ın Kitabında bulunmayan bir şartı ileri sür(mek suretiyle bir sözleşme yap)mış olan kimse için (bu şarta uyulmasını isteme hakkı) yoktur. İsterse bu şartı yüz defa kabul ettirmiş olsun. (Çünkü Kur'an'da bulunan) Allah'ın şart(Iar)ı, en doğru ve en sağlam olanıdır' buyurdu. 1919[2]
(Hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) 1920[3] Bir rivayette ise Hz. Aişe şöyle der:
Berîre, bana gelip:
Efendilerimle her bir yılda bir ukiyye ödemek üzere dokuz ukiy-yeye kendi hürriyetimi satın alma yazışması yaptım. Bunun için bana yardım et' dedi. Aişe:
Eğer efendilerin, senin, velayet (hakk)ın, bana ait olmak üzere (senin bu) bedelini senin yerine ödememe razı olurlarsa, (bunu) yaparım dedi. 1921[4]
Bunun üzerine Berîre efendilerine (gidip) onlara Aişe'nin teklifini söyledi. (Fakat) onlar (bu teklifi kabul etmediler. Daha sonra Berîre, onların yanından (Aişe'nin yanına) geldi. Bu sırada Resulullah (s.a.v), Aişe'nin yanında oturmaktaydı. Berîre, (Aişe'ye):
Ben, senin teklifini onlara arz ettim. Onlar, (senin teklifinden) kaçınıp ve ân in, yalnızca kendilerine ait olma (şartını dayattılar)' dedi.
Peygamber (s.a.v), (Berîre'nin bu sözlerini) işitti. Aişe'de, (meseleyi) "Peygamber (s.a.v)'e arılattı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (Aişe'ye):
Berîre'yi satın al! Velayet (hakkı)nı da onlara şart kıl. Çünkü ve-lâ (hakkı), ancak (köleyi) hürriyete kavuşturan kimseye aittir' buyurdu.
Bunun üzerine Aişe, bu satın alma ve hürriyete kavuşturma işlemlerini yaptı. Daha sonra Resulullah (s.a.v) (mescitte) insanlar içinde ayağa kalktı. Allah'a hamd edip senada bulundu. Bundan sonra da şu hutbeyi verdi:
(Bazı) insanlara ne oluyor da, Allah'ın Kitabında olmayan bir takım şartlar ileri sürüyorlar. Allah'ın Kitab'ında bulunmayan bir şartı ileri sür (m ek suretiyle bir sözleşme yap) mı ş olan kimsenin (bu şartı,) geçersizdir. İsterse bu şartı yüz defa kabul ettirmiş olsun. Allah'ın hükmü, en sağlam olandır. (Çünkü Kuranda bulunan) Allah'ın şart(lar)ı, en sağlam olandır. Velayet (hakkı), ancak (köleyi) hürriyete kavuşturan kimseye aittir' buyurdu.1922[5]
Bu hadisi(n bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayetinde Hz. Aişe şöyle der:
Berîre, yazışma bedeli hakkında yardım istemek için Aişe'ye gelmişti. Berîre'nin üzerinde, beş yıl içerisinde taksitlere ayrılmış beş ukiyye borç vardı. Aişe, Berîre bu konuya arzu duyarak ona:
Ne dersin! Ben, senin efendilerine, bu beş ukiyyeyi bir defada versem, efendilerin seni bana satarlar mı? Ve velayet (hakk)m bana ait olmak üzere seni hürriyetine kavuştursam!' dedi.
Berîre, efendilerine gidip onlara (Aişe'nin) bu teklifini arz etti. Onlar:

Hayır, (seni ona satmayız.) Ancak velayet (hakk)ın bize ait olursa (o zaman seni Aişe'ye satarız)' dediler. Aişe (devamla) der ki: (Bu sırada) Resulullah (s.a.v) yanıma girmişti. Ona, onların (Berîre ile ilgüi) dediklerini anlattım. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), Aişe'ye:

Sen, Berîre'yi satın al ve onu hürriyetine kavuştur. Doğrusu velayet (hakkı), ancak (köleyi) hürriyete kavuşturan kimseye aittir1 buyurdu.

Daha sonra Resulullah (s.a.v), (mescitte) hutbe vermek üzere ayağa kalktı. (Allah'a hamd ve sena yaptıktan sonra):

(Bazı) insanlara ne oluyor da, Allah'ın Kitab'ında olmayan bir takım şartlar ileri sürüyorlar. Allah'ın Kitab'ında bulunmayan bir şartı ileri sür (m ek suretiyle bir sözleşme yap)mış olan kimsenin (bu şartı,) geçersizdir. (Çünkü Kuranda bulunan) Allah'ın şart(lar)ı, en doğru ve en sağlam olanıdır' buyurdu [1923][6]

Konu ile ilgili başka bir rivayette, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle der:

(Onların ileri sürdükleri) bu şart, seni, Bcrîreyi (satın almaktan) men edemez. Sen, onu satın al ve hürriyetine kavuştur.

Daha sonra Resulullah (s.a.v), (mescitteki) topluluk içinde ayağa kalkıp Allah'a hamd ve senada bulundu. Ardından da:

Emmâ ba'd' buyurdu.[1924][7]

Yine Buhârî'nin konu ile İlgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:

Berîre, yardım istemek için mü'minlerin annesi Aişe'ye ona:

Eğer efendilerin arzu ederlerse, senin yazışma bedelini bir dö-küşle onlara dökeyim ve seni hürriyetine kavuşturayım, bunu yapayım' dedi.

Bunun üzerine Berîre (hemen) efend ilerin (in yanına gidip onlarja (Aişe-nin) bu teklifini haber verdi. Onlar:

Hayır, (razı olmayız). Ancak velayet (hakk)ın, bize ait olmak şartıyla (onun bu teklifini) kabul ederiz1 dediler.

(Hadisin ravisi) Amra dedi ki: Aişe, bu (meseleyi), Resululiah (s.a.v)'e anlattı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), (Aişe'ye):

Sen, Berîre'yİ satın al ve onu hürriyetine kavuştur. Şüphesiz ki velayet (hakkı) ancak (köleyi) hürriyete kavuşturan kimseye aittir' buyurdu. [1925][8]

Nesâî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:

Berîre, hürriyetine kavuşturulması karşılığında, her yıl bir ukiyye ödemek şartıyla dokuz ukiyye ödemeye (efendileriyle) anlaştı. Bunun üzerine Berîre, yardım istemek için Aişe'nin yanına geldi. Aişe, (ona):

Hayır, fakat velayet (hakkın) bende olmak şartıyla, bütün taksitlerini bir defa da onlara öderim' dedi.

Bunun üzerine Berîre, gidip bu konuda efendileriyle konuştu. Onlar, ancak velayet (hakkın)ın kendilerinde kalmak şartıyla teklifi kabul edebileceklerini belirttiler. Daha sonra Berîre, (tekrar) Aişe'nin yanına geldi. Bu sırada (onların yanına) Resulullah (s.a.v) geldi. Berîre, Aişe'ye; efendilerinin ne dediğini anlatıyordu. Aişe:

Hayır, velayet ancak ben de olmak şartıyla (kabul ederim)' dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):

Mesele nedir? diye sordu. Aişe:

Ey Allah'ın resulü! Bcrire bana geldi. Anlaşmasındaki borcunu ödemek üzere benden yardım istiyor. Ben de, velayet bende olmak şartıyla taksitlerini bir defa da ödeyebileceğimi, değilse yardım edemeyeceğimi söyledim. O da, durumu efendilerine anlattı. Onlar da, velayet, kendilerinde kalmak şartıyla razı olabileceklerini söylemişler' dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):

Onu satın al. Velayetin de onlarda kalması şartını kabul et. Çünkü velayet, (köleyi) hürriyete kavuşturan kimseye aittir buyurdu.

Daha sonra (mescitte) hutbe vermek üzere insanlar içinde ayağa kalktı. Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra:

(Bazı) insanlara ne oluyor da, 'filancayı (satın al) hürriyetine kavuştur, velayet (hakkı da) ben de kalsın' şeklinde Allah'ın Kitabında olmayan bir takım şartlar ileri sürüyorlar. Allah'ın Kitabı, en doğru olandır. Allah'ın şart(lar)ı da en sağlam olandır. Allah'ın Kitabında bulunmayan bir şartı ileri sür(mek suretiyle bir sözleşme yap)mış olan kimsenin (bu şartı) geçersizdir. İsterse bu şartı yüz defa kabul ettirmiş olsun' buyurdu.

Daha sonra Resulullah (s.a.v), Berîre'yi kocasından ayrılıp ayrılmama konusunda serbest bıraktı. Çünkü Berîre'nin kocası da, köle idi. Berîre, hürriyeti seçti. (Hadisin ravisi) Urve der ki: Eğer Berîre'nin kocası hür olsaydı, Resulullah (s.a.v), Berîre'yi serbest bırakmazdı. [1926][9]

2. Müdebber Satışı

181. Câbir b. Abdullah (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"(Ebu Mezkûr adında) bir kimse, kendine ait olan bir köleyi, müabber olarak, azad etmişti. Daha sonra bu kimse, (kölenin bedeline) uhtaç oldu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), köleyi alıp (müzayedeye sunarak):
Bunu, benden kim satın almak ister?1 buyurdu.
(Müzayede sonunda) Nuaym ibn Abdullah, bu köleyi şöyle şöyle dirhemle satın altı. Peygamber (s.a.v)'de, kölenin bedelini, (ihtiyaç sahibi olan) o kimseye verdi. [1927][10] (Birinci rivayet)
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
(Ebu Mezkûr adında) bir sahabi, kölesini, müdebber olarak azad ettiği [1928][11] haberi, Peygamber (s.a.v)'e ulaştı. Bu sahabinin, bu köleden başka hiçbir malı yoktu. (Maddi sıkıntıya düşerek kölenin bedeline muhtaç oldu.}[1929][12] Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), o köleyi, 800 dirhem karşılığında sattı. Sonra da o kölenin bedelini, o kimseye gönderdi. [1930][13] (İkinci rivayet) Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Ensar'dan (Ebu Mezkûr adında) bir kimse, kölesini, müdebber olarak azad etmişti. (Fakat) o kimsenin, bu köleden başka bir malı yoktu. (Maddi sıkıntıya düşerek kölenin bedeline muhtaç oldu.) Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), o köleyi, sattı. O köleyi, ibnu'n-Nahhâm [1931][14] satın aldı. O, Kıbtî bir köle olup Abdullah ibnü'z-Zübeyr'in valiliğinin birinci yılında öldü. [1932][15] (Üçüncü rivayet) Bu hadisin bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
(Ebu Mezkûr adında) bir kimse, kölesini, (müdebber olarak) azad etmişti. (Fakat) o kimsenin, bu köleden başka bir malı yoktu. (Maddi sıkıntıya düşerek kölenin bedeline muhtaç oldu.) Peygamber (s.a.v), o kölenin, (mübber olarak satışını) kabul etmeo köleyi satışa çıkar)dı. Bu köleyi, Peygamber (s.a.v)'den, Nuaym ibnu'n-Nahhâm satın aldı.[1933][16] Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Benu Uzra oğullan kabilesinden (Ebu Mezkûr âdında) bir adam, kölesini, müdebber olarak azad etmişti. Bu durum, Resulullah (s.a.v)'e ulaştı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), (kölesini azad eden kimseye):
Senin» bu köleden başka bir malın var mı?' diye sordu.
(Resulullah, adamın, bu köleden başka hiçbir malının olmadığı görünce, bu köleyi satışı çıkardı.) Nuaym b. Abdullah el-Adevî, bu köleyi, Resulullah (s.a.v)'den 800 dirheme satın aldı. Parayı, Resulullah (s.a.v)'e getirip teslim etti. Daha sonra Resulullah (s.a.v), (kölesini azad eden kimseye) :
(Eline geçen maddi imkanlardan yararlanmak hususunda) ilk önce kendinden başla ve kendine harca. Eğer (eline geçen bu maddi imkandan geriye) bir şey artarsa, onu, ailene, ailenden de bir şey artarsa akrabana ver. Akrabandan da bir şey artarsa şöyle ve şöyle yap' buyurdu ve 'önünde, sağında, solundaki muhtaçlara ver' diye işaret etti. [1934][17]
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Ensar'dan Ebu Mezkûr diye anılan bir kimse, kölesini, müdebbe azad etmişti. [1935][18]
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Ensar'dan (Ebu Mezkûr adında) bir adam, kölesini, müdebber olarak azad edip ölmüştü.[1936][19] Geriye, ondan başka mal bırakmamıştı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), köleyi sattı. Bu köleyi, Nuaym b. Abdullah ibnu'n-Nahhâm satın aldı. O, Kıbtf bir köle olup Abdullah İbnü'z-Zübeyr'in valiliğinin birinci yılında öldü. [1937][20]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Ensar'dan Ebu Mezkûr diye anılan birisi, Ya'k'ûb adındaki kölesini mü-, oiara]< azad etti. Bu kişinin, bu köleden başka bir malı da yoktu. (Bir gün) Resulullah (s.a.v), o köleyi çağırmış ve (orada hazır bulunan kimselere):
Bunu kim satın alır?' diyerek satılığa çıkarmış. Bunun üzerine Nu-b Abdullah ibnu'n-Nahhâm,onu, 800 (dirhem)e satın almış ve (bu dirhemleri) o kölenin sahibine vermiş. Daha sonra Resulullah (s.a.v):
Sizden birisi fakir olduğu zaman (eline geçen maddi imkanlardan yararlanmak hususunda) önce kendisinden başlasın. Eğer (eline çeçen bu) maddi imkanda (kendi ihtiyacından artan) bir fazlalık varsa

onu da ailesine, eğer (daha) fazlalık varsa onu da yakınlarına, hısımlarına, fazlalık daha da varsa onu da şuraya buraya (versin)' buyurdu. 1938[21]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
(Ebu Mezkûr adında) bir adam, kölesini, müdebber olarak azad etti. O adamın, bu köleden başka bir malı da yoktu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (orada bulunan kimselere,) bu köleyi (getirmelerini) emretti. (Köle getirilince,) 700 yada 900 (dirhem)e satıldı.1939[22]
Yine Ebu Davud'un bir rivayetin de şu ilave vardır:
Peygamber (s.a.v): 'Sen (bu kölenin) değerinfi almay)a (herkesten) daha layıksın. Allah'ın da, ona ihtiyacı yoktur1 buyurdu. 1940[23]
Nesâî'de, ikinci rivayeti nakledip daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v)'den naklen şu ilaveyi yapmıştır:
(Bu parayı al) borcunu öde, (geriye kalanını da) ailene harca.1941[24] Yine Nesâî, Müslim'in birinci rivayeti ile içerisinde Ebu Mezkûr geçen Ebu Davud'un naklettiği rivayeti de nakletmiştir.
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, bu hadis, kısa bir şekilde şöyls geçmektedir:
Peygamber (s.a.v), müdebber olan köleyi sattı. 1942[25]

3. Azad Edilen Kimsenin, Kendini Azad Eden Kimselerden Başkasının Velayeti Altına Girmesinin Haram Olması

182. Yezîd b. Şureyk b. Târik et-Temîmî (rh.a)'den rivayet edilmiştir: "Ali'y' minberde hutbe verirken gördüm. Onun şöyle dediğini işittim: Hayır, Vallahi! Beraberimizde, Allah'ın Kitabı ile (kılıcının kılıfında asılı bir sahifeye işaret ederek) şu sahifeden başka hiçbir şey yoktur. Bu sahifeyi yaydı. İçerisinde, develerin yaşları 1943[26] ile yaralara ait bazı şeyler vardı. Yine bu sahife de, (şunlar yazılı) idi: Peygamber (s.a.v):
Medine, Âir ve Sevr arası 1944[27] (olmak üzere) haremdir. Buna göre kim (orada) bir bidat ortaya koyar yada bid'atçıyı barındırırsa, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti 1945[28] onun üzerinedir. Kıyamet gününde Allah, o kimsenin farz veya nafile 1946[29] hiçbir ibadetini kabul etmez. 1947[30]
Müslümanların zimmeti 1948[31] birdir. Bu zimmet uğrunda onların en aşağı olanı, gayret gösterir. Kim bir müslümana vermiş olduğu ahdî bozarsa, (kıyamet gününde) Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerinedir.
(Hürriyetine kavuşturulmuş kölelerden) birisi, (eski) efendilerinin izni olmadan bîr başkasını efendi edinecek olursa, 1949[32] (bir rivayette ise: Kendisini, babasının dışında birisine nispet ederse) (kıyamet gününde) Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerinedir. Kıyamet gününde Allah, o kimsenin farz veya nafile hiçbir ibadetini kabul etmez' buyurdu. 1950[33] (Birinci rivayet)
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Yine Buhârî'nin, konu ile ilgili Ebu Cuhayfe'den yaptığı rivayet ise şu şekildedir: Ali'ye:
Allah'ın kitabında bulunandan başka yanınızda vahiyden bîr şey var mıdır?' diye sordum. Ali:
Hayır (yoktur.) Taneyi toprak içinde yaran ve insanı yaratan Allah'a yemin ederim ki, benim bildiğim şey, ancak Allah'ın Kurandaki hükümleri anlama hususunda insana ihsan etmekte olduğu anlama kabiliyeti ile (bir de, kılıcının kınındaki şeyi işaret ederek) şu s ah i fede yazılı olan hükümlerdir' diye cevap verdi. Ben:
Bu sahifedeki hükümler nelerdir?1 diye (tekrar) sordum. Aile:
Bu sahifede; öldürülen kimsenin diyeti, esirin kurtarılması ve bir kafire karşı bir müslümanın öldürülemeyeceği hükümleri vardır' dedi, 1951[34] (İkinci rivayet)
Tirmizî ise birinci rivayeti 1952[35] ve ikinci rivayeti 1953[36] hem kısa ve hem de tam olarak nakletmiştir.
Ebu Dâvud ise Medine'nin haram kılınması ve Müslümanların zimmeti ile ilgili hususu İbrahim et-Teymî yoluyla babasından,1954[37] bu rivayetin bir benzerini de Ebu Hassan yolundan 1955[38] nakletmiştir.
Nesâî'de, Ebu Cuhayfe rivayetini nakletmiştir. 1956[39]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili Ebu Hassân'dan naklettiği rivayet ise şu şekildedir:

Ali: Resulullah (s.a.v), kılıcımın kınındaki sah i feden başka, başkalarına yapmadığı bir vasiyeti bana yapmadı' dedi.[1957][40]
(Orada bulunan kimseler,) bu sahifeyi görmede ısrar edince, sahifeyi çıkardı. Bu sahifenin içinde şunlar (yazılı) idi:
Mü minlerin kanları birbirlerine eşittir. Onlardan en aşağı mertebede olan (herhangi) biri, (düşmana) eman verebilir. Onlar, kendilerinin dışında olan kimselere karşı tek vücutturlar. Mü'min, kafire karşı öldürülmez. Eman verdiğiniz kimse, emamna bağlı kaldığı müddetçe öldürülmez. [1958][41]

4. Bir Kimsenin, Bir Köledeki Hissesini Azad Etmesi

183. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Bir kimse, bir başkası ile aralarında (ortak mal) olan bir köleyi a-zad ederse, o kimsenin üzerine, malında, eksik-fazlahk olmamak şartıyla, adil kıymet biçilir. Sonra eğer zenginse, köle, malından azad olur.[1959][42] (Birinci rivayet)
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
İki kişi arasında ortak olan bir köleyi azad eden kimse, eğer zengin ise kölenin kıymeti biçilir. Sonra kölenin tamamı azad edilir. [1960][43] (İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir: .
Bir kimse, bir köledeki hissesini azad edip kölenin (geri kalan) kıymetini ödeyecek kadar mala sahip bulunursa, köleye, o maldan adil bir kıymet biçilir. Ortaklarına hisselerini verir ve köle onun namına azad olur.[1961][44] (Eğer hissesini azad eden ilk kimsenin, diğer ortakların hisselerini ödeyecek bir malı bulunmazsa,) işte o zaman köleden azad ettiği h: 31 azad olur. [1962][45] (Üçüncü rivayet)
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet ermiştir.
Humeydî der ki: Buhârî İle Müslim, bu hadisi; Ubeydullah ibn Ömer yolu ile Leys yolundan, Eyyûb b. Keysân es-Sahtiyânî yolu ile Muhammed b. Abdurrahman b. Ebi Zi'b yolundan, İsmail b. Ümeyye yolundan ta'lik olmak üzere bunların hepsi de Nâfi' yoluyla Abdullah ibn Ömer'den naklen Mâlik'in Nâfi'den naklettiği hadis manasında, yani üçüncü rivayeti ve Yahya b. Saîd yoluyla Nâfi'den ta'lik olmak üzere nakletmİşlerdir.
Buhârî'nin, Eyyûb ile Yahya yolundan gelen hadiste şu ifade yer almaktadır:
(Eğer hissesini azad eden ilk kimsenin, diğer ortakların hisselerini ödeyecek bir malı bulunmazsa,) işte o zaman köleden azad ettiği hissesi azad olur.[1963][46]
Eyyûb ile Yahya: 'Malı olmayan kimsenin hükmü, Nâfi'nin kendinden söylediği bir şey mi, yoksa hadise dahil bir şey mi olduğunu (doğrusu) bilemiyorum' derler. [1964][47]
Yine Buhârî'nin, Abdullah ibn Ömer'den naklettiği bir rivayet ise şu şekildedir:
Abdullah ibn Ömer, ortaklar arasında ortak bulunacak erkek köle yada kadın köle hakkında fetva verip:
Ortaklardan biri, köleden olan kendi hissesini azad ederse, bu kölenin, tamamen azad edilmesi şu takdirde onun üzerine vacip olmuştur. Şöyle ki:
Bu azad eden kimsenin, ortakların hisselerine yetecek kadar malı bulunduğu zaman, bu azad eden kimsenin malından adil surette bir kıymet biçilir. (Diğer) ortaklarına kendi hisseleri ödenir ve azad edilen kölenin yolu boşaltılır' derdi
Abdullah ibn Ömer, bunu, Peygamber (s.a.v)'den olmak üzere haber verirdi.[1965][48]
Buhârî (devamla) der ki: Bu hadisi; Leys, İbn Ebi Zi'b, İbn İshâk, Cü-veyriye, Yahya b. Saîd, İsmail b. Ümeyye; Nâfi' yoluyla Abdullah ibn Ömer'den, o da Peygamber (s.a.v)'den olmak üzere muhtasar olarak rivayet etmişlerdir.[1966][49]
Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Kim bir köledeki kendine ait olan hisseyi azad ederse, eğer onun kölenin bedeli kadar malı varsa, kölenin tamamını azad etmesi onun üzerine vacip olur. Adil bir kıymetle bedeli biçilir. Ortaklarına kendi hisseleri verilir ve azad edilen kölenin yolu boşaltılır. [1967][50]
Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti ise şu şekildedir:
Bir kimse, bir köledeki hissesini azad ederse, köleye o maldan adil bir kıymet biçilir. Ortaklarına hisselerine verir ve köle onun namına azad olur. [1968][51]

Ebu Dâvud ile Tirmizî, üçüncü rivayeti nakletmişlerdir.
Yine Ebu Dâvud, Buhârî'nin Eyyûb ile Yahya yolunda naklettiği rivayete ilave yapmakla nakletmiştir.
Yine Ebu Dâvud, birinci rivayeti de nakletmiştir.
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Kim kölesi üzerinde bulunan hissesini azad ederse, eğer (kölenin kalan kısmının) bedeline yetecek kadar malı varsa, (bu malı da ortaklarına vermek suretiyle kölenin) tümünü azad etmek de ona düşer. (Eğer kendisinde buna yetecek kadar) mal yoksa (köleden sadece onun) hissesi (kadarı) azad olur. (Ortaklarının hissesi, yine köle olarak kalır.) 1969[52]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti de şu şekildedir:
Kim kölesi üzerinde bulunan hissesini azad ederse, eğer onun kölenin (kalan kısmının) bedeline yetecek kadar malı varsa, kölenin kalan kısmı da onun malı üzerinden azad edilmiş olur. 1970[53]
Nesâî'de, bu hadisi, (Ebu Davud'un) bu son rivayetine benzer bir şekilde nakletmiştir. 1971[54]
184. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Kim köle üzerinde bulunan hissesini azad ederse, eğer malı varsa (bu) malıyla köleyi (tamamen) azad etmek onun üzerine borç olur. E-ğer malı yoksa, köle(nin kıymeti) adil bir şekilde takdir edilir. (Bu kıymeti kazanıp da diğer sahibine ödemesi için) fazla meşakkat vermemek şartıyla köle çalıştırılır. 1972[55]
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Sonra azad etmeyenin kimsenin hissesine karşılık, köle, fazla meşakkat vermemek şartıyla çalıştırılır. 1973[56]
Bu hadis{in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud ile Ne-sâî rivayet etmiştir.
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Kim köle üzerindeki hissesini azad ederse, (bir rivayette: kendisine düşen hissesini öderse,) eğer malı varsa (bu) malıyla köleyi (tamamen) azad etmek onun üzerine borç olur. (Eğer malı yoksa,) köle(nin kıymeti) takdir edilir. Köle, fazla meşakkat vermemek şartıyla (diğer sahibi için) çalıştırılır. 1974[57]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayeti de şu şekildedir:
"Bir adam, bir köle üzerindeki hissesini azad etmişti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (o kimsenin bu) azad işlemini geçerli kıldı ve o kimseyi, (kölenin) kıymetinin geri kalan kısmını da ödemekle yükümlü kıldı. 1975[58]

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

ALIŞ VERİŞ BÖLÜMÜ 1976[59]

1. Köpeğin (Satışı Karşılığında Alınan) Paranın, Fahişenin Mehrinin Ve Kahinin Ücretinin Haram Kılınması

185. Ebu Mes'ud (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v); köpeğin (satışı karşılığında alınan) parayı, fahişenin mehri (zina karşılığı aldığı ücreti)ni ve kahinin ücretini 1977[60] yasaklamıştır.1978[61]

2. Bir Kimsenin, Din Kardeşinin Satışı Üzerine Satış Yapmasının Ve Fiyat Artırmanın Yasaklanması

186. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v), şehirlinin, (köylünün malını) köylü adına satmayı yasakladı... (Müşteriyi aldatmak İçin pazarlık sırasında yalan yere) fiyat artırmayın. Bir kimse, (din) kardeşinin satışı üzen ne satış yapmasın. (Din) kardeşinin dünürlüğü üzerine dünürlükte bulunmasın. (İffetli) kadın da, (din) kardeşinin (nikahı altında) bulunan bir kadının çanağını twaltmak için (kocasının onu) boşamasını istemesin. (Bir rivayette:) &tr kimse, (din) kardeşinin satışı üzerine artırma yapmasın. (Bir rivayette ise:) Bir kimse, (din) kardeşinin pazarlığı üzerine pazarlık yapmasın. 1979[62]

Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v), şehre mal getiren kimseleri karşılamayı, [1980][63] (şehirde oturan) muhacirin bedevi adına bedevinin malını alıp satmasını, [1981][64] kadının (nikah sırasında din) kardeşi olan (diğer bir kadını) boşamayı şart kılmasını, bir kimsenin (din) kardeşinin pazarlığı üzerine pazarlık etmesini, (pazarlık sırasında) fiyat artırmayı [1982][65] ve (alıcıları aldatmak için hayvanı sağmadan) sütü memede biriktirmeyi [1983][66] yasakladı. [1984][67]
Bu hadisfin bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yalnız Müslim'in, bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), (alıcıları aldatmak için hayvanı sağmadan) sütü memede biriktirmeyi ve şehirlinin, (köylünün malını) köylü adına satmayı yasakladı.[1985][68]
Yine Buhârî ile Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Malını satmak için gelen kafileleri (yolda) karşılamayınız. Bazılarınız bazılarınızın satışı üzerine satışta bulunmasın, (Pazarlık sırasında) fiyat artırma-yım. Şehirli, (köylünün malını) köylü adına satmasın. Koyunları bol sütlü göstermeye çalışmayın. Kim sütü memesinde biriktirilmiş bir hayvan satın alırsa, o, bu hayvanı sağdıktan sonra iki görüş muhayyerliğindedir. Bu haliyle razı olursa, onu mülkiyetinde tutar. Razı olmazsa, o hayvanı bir sâ1 hurmayla birlikte geri verir. [1986][69]
Ebu Dâvud'da (Buhârî ile Müslim'in bu) rivayetini nakletmiş, fakat "(Pazarlık sırasında) fiyat artırmayın. Şehirli, (köylünün malını) köylü adına satmasın" iradesine yer verilmemiştir. [1987][70]
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Bir kimse, (din) kardeşinin satışı üzerine satış yapmasın. (Din) kardeşinin dünürlüğü üzerine dünürlükte bulunmasın. [1988][71] Yine Tirmizî'nin başka bir rivayeti şu şekildedir:
Şehirli, (köylünün malını) köylü adına satmasın. [1989][72]
Nesâî, birinci rivayeti ve içerisinde (Şehirde oturan) muhacirin bedevi adına bedevinin malım alıp satmasını" ifadesiyer alan rivayeti nakletm iştir. [1990][73]
Yine Nesâî, birinci rivayeti başka bir defa yine nakledip bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Allah, din kardeşinin hanımının boşanmasını arzulayan o kadına, neyi (yada kimi) kısmet etmişse ona kavuşur. [1991][74]

3. Borçlu Kimsenin İflası

187. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Bir kimse, iflas eden bir adamın - veya İflas eden bir insanın - yanında iken malının aynını bulursa, o kimse, o mala, başkasından daha fazla hak sahibidir. [1992][75]
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), bir kimsenin, (iflas eden) bir kimsenin yanında mal bulunduğu zaman (ne yapılacağı) hakkında söz söylemiş, fakat 'elde bulunan malın, o malı satan sahibine ait olduğu1 üe ilgili bir ayırıma gitmemiştir. [1993][76]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet şu şekildedir:
Bir kimse iflas ettiği zaman, (alacaklı) kimse de, malını (iflas eden kimsenin yanında) aynen bulursa, [1994][77] o kimse o malda alacaklılardan daha fazla hak sahibidir. [1995][78]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Bir kimse iflas ettiği zaman, (alacaklı) kimse de, malını, iflas eden kimsenin yanında aynını bulursa, o malı (almaya başkasından) daha fazla hak sahibidir. [1996][79]
Bu hadîs(in bu şekildeki metinlerin)!, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Ebu Dâvud ile Tirmizî'nin rivayeti ise şu şekildedir:
Bir kimse İflas eder de, (alacaklı) kimse malının aynını, (iflas eden kimsenin yanında) bulursa, o (alacaklı) kimse, o malı (almaya) başkalarından daha fazla hak sahibidir. [1997][80]
Yalnız Ebu Davud'un rivayetinde malı" ifadesi, Tirmizî'nin rivayetinde ise malı" ifadesi yer almaktadır.

Yine Ebu Dâvud, bu hadisi, Ebu Bekr ibn Abdurrahman ibnü'l-Hâris b. Hişâm yoluyla Hz. Peygamber (s.a.v)'den naklen rivayet etmiştir. Fakat Ebu Hureyre'yi zikretmemiştir. [1998][81]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Ebu Bekr yolundan buna benzer bir rivayet daha gelmiş olup bu rivayette şu ilave yer almaktadır:
Eğer onun parasından bir şey ödemişse, [1999][82] o (satıcı) malda (öteki) alaarla eşittir.[2000][83]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Ebu Bekr b. Ab-durrahman yoluyla Ebu Hureyre'den buna benzer şöyle bir hadis rivayet etcaklılarla eşittir.
Eğer (alıcı) malın parasından bir şey ödemişse, satıcı kalanı(nda) diğer alacaklılarla eşittir. Bir kimse, yanında bir başkasının malı aynen durduğu halde ölürse, satıcı onun parasından bir miktar tahsil etsin yada etmesin-alacakhlarla eşittir. [2001][84]
Nesâî'de, bu rivayetlere benzer rivayetleri nakletmiştir.

4. Sarf Ve Altının Gümüşle Satışı

188. Hz. Ömer (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Altını gümüş, buğdayı buğday, arpayı arpa ve hurmayı da hurma karşılığında satmak (yada satın almak) ribadır. Ama ikisi de peşin olursa müstesna. [2002][85]
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Gümüşü gümüş, altını altın karşılığında satmak (yada satın almak) ribadır. [2003][86] Ama ikisi de peşin olursa müstesna. [2004][87] Bu hadisfin bu şekildeki metinlerin)!, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Buhârî'nin bir rivayetinde, Mâlik b. Evs şöyle der:
Mâlik b. Dînâr, (bir defasında) yüz dinarı (alün parayı), dirhemler (gümüşler)le değiştirmek istemişti. Talha ibn Ubeydullah, beni çağırdı. Birbirimizle bu para değiştirme işini görüşüp anlaştık. Benden altmları istedi. Altm(lar)ı (benden alıp) elinin içinde onları çevirmeye başladı. Sonra da:
(Dirhemler yanımda yok.) Veznedarım, Gâbe (ormanın)dan gelinceye kadar bekle, (dirhemleri sana vereyim)' dedi.
Ömer bu konuşmayı işitmişti. Bunun üzerine Ömer şöyle dedi:
Vallahi, sen, dinarları, Talha'dan alıncaya kadar ondan ayrılmayacaksın. Çünkü Resulüllah (s.a.v):
Altını altın, buğdayı buğday, hurmayı hurma ve arpayı arpa karşılığında satmak (yada satın almak) ribadır. Ama ikisi de peşin olursa müstesna' buyurdu. [2005][88]
Görüldüğü üzere hadis, birinci rivayete benzer bir şekilde nakledilmiştir. Yalnız bu rivayetin içerisinde; (sıralamada) hurmayı, arpadan önce getirmiştir. [2006][89]
Müslim ile Tirmizî'nin rivayetinde ise Mâlik şöyle der:
Altını, dirhem (=gümüş) ile değiştirecek var mı?' diye (seslene)rek geldim. Ömer ibnü'l-Hattab'ın yanında bulunan Talha b. Ubeydullah:
Bize altınını göster! Sonra hizmetçimiz geldiği zaman gel de sana gümüşünü verelim!' dedi.
Bunun üzerine Ömer, (Talha b. Ubeydullah'a hitaben) şöyle dedi:
Vallahi, olamaz! Ya bunun gümüşünü (peşin) verirsin yada altınım geri verirsin! Çünkü Resulullah (s.a.v):
Gümüşü altın, buğdayı buğday, arpayı arpa ve hurmayı hurma karşılığında satmak (yada satın almak) ribadır. Ama ikisi de peşin olursa müstesna' buyurdu. [2007][90]
Görüldüğü üzere hadis, birinci rivayete benzer bir şekilde nakledilmiştir. Yine Ebu Davud'un rivayeti, birinci rivayete benzemektedir. Nesâî'de birinci rivayeti nakletmiştir.

5. Helal Ve Haramın Belli Olması

189. Nu'mân b. Beş îr (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Nu'mân, iki parmağıyla kulaklarına uzanıp- Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu işittim:
Doğrusu helal belli, haram da bellidir. (Fakat) bunların arasında (helal mi, haram mı olduğu belli olmayan bazı) şüpheli şeyler vardır ki, insanlardan bir çoğu, onları bilmez. Buna göre kim bu şüpheli şeylerden sakınırsa, dinini ve ırzım kurtarmış demektir. [2008][91] Kim de bu şüpheli şeylere dalarsa, harama dalmış

olur. [2009][92] Korunan bir yerin etrafıda hayvan otlatan çobanın hayvanlarını oraya kaçırması çok yakın olması gibi.
Dikkat edin ki! Her hükümdann bir korusu vardır.
Dikkat edin ki! Allah'ın korusu ise haram kıldığı şeylerdir.
Dikkat edin ki! Bedende bir et parçası vardır ki, bu parça işe yarayışlı olursa, bütün beden yarayışlı olur. Eğer (bu parça) bozuk olursa, bütün beden bozuk olur.
Dikkat edin ki! Bu (parça), kalptir. [2010][93]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Tirmizî'de,'bu hadisi, "Allah'ın haram kıldığı şeylerdir" ifadesine kadar rivayet etmiştir.
Ebu Dâvud'da, bu hadisi, Harama dalmış olur" ifadesine kadar rivayet ermiştir.
Yine Ebu Davud'un bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şqyle buyurmaktadır:
Doğrusu helal bellidir, haram da bellidir. (Fakat) bunlar arasında (helal mi, haram mı olduğu belli olmayan bazı) şüpheli şeyler vardır ki, [2011][94] ben bu konuyu size bir örnekle anlatacağım:

Şüphesiz ki Allah, (girilmesi yasak olan) bir koru kurmuştur. [2012][95] Biliniz ki, Allah'ın korusu, haram kıldığı şeylerdir. Şüphesiz hayvanlarını korunun etrafında otlatan kişi, her an o koruluğa dalabilir. Şüphesiz ki şüpheli şeylere dalan kişi de, (harama) her an cesaret edebilir. [2013][96]
Nesâî'de, bu hadisi, Ebu Davud'un rivayeti doğrultusunda nakletmiştir. [2014][97]
Yine konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
"Helal bellidir, haram da bellidir. (Fakat) bunlar arasında (helal mi, haram mı olduğu belli olmayan bazı) şüpheli şeyler vardır. Buna göre kim, kendisince günah olma şüphesi olan bir şeyi terk ederse, haram olduğu açık olanı çoktan terk etmiş demektir. Kim de günah olması şüpheli olan şeye cesaret ederse, haram olduğu açık olan şeylere dalmaya yaklaşmıştır. Masiyetler (haramlar), Allah'ın korusudur. Korunun etrafında hayvanlarını otlatan kimse, her an oraya dalabilir. [2015][98]

6. Zengin Kimsenin, Borcunu Geciktirmesinin Haram Olması

190. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Zengin kimsenin, borcunu geciktirmesi zulümdür. [2016][99] (Birinci rivayet)
Konu İle ilgili bir rivayet(in devamında ise şu ilave) vardır:
"Sizden birisi, (alacağı) zengin birisine havale edilirse, [2017][100] kabul etsin.[2018][101] (İkinci rivayet)
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)!, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Ebu Dâvud, Tirmizî ile Nesâî; ikinci rivayeti nakletmişlerdir.

7. Şufa

191. Câbir b. Abdullah (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), şufayı, taksim edilmeyen her şeyde (geçerli) kıldı. Hudutlar belirlendiği ve yollar ayrıldığı zaman şufa yoktur.[2019][102] (Birinci rivayet)
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud ile Tirmi-zî rivayet etmiştir.
Yine Müslim, bu hadisi, şu şekilde rivayet etmiştir:
Resulullah (s.a.v), taksim edilmemiş bulunan her ortaklıkta ev olsun, bahçe olsun şufa (hakkı) olduğunu bildirdi. [2020][103] Ortağına haber vermeden (di ortağın) satış yapması, kendisine helal olmaz. (Ortağı) isterse alır, isterse frk eder. Eğer satar da ortağına haber vermezse, ortağı o mala en layık kimsedir. [2021][104]
Yine Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Şufa (hakkı); arazi, eve yada bahçeye ait her ortaklıkta vardır. (Ortağın), ortağına arz edip o da, ya alıp yada terk ermedikçe satışı geçerli değildir. Bunu yapmazsa, kendisine haber verinceye kadar ortağı o mala en layık kimsedir.[2022][105]
Ebu Dâvud, birinci rivayeti nakletmiştir. [2023][106]

Tirmizî'nin konu ile ilgili bir rivayeti ise şu şekildedir:
Kimin bir bahçede ortağı bulunursa, o bahçedeki hissesini, ortağına teklif etmeden (başkasına) satamaz. 2024[107]
Yine Ebu Dâvud ile Tirmizî'nin konu ile ilgili bir diğer rivayeti şu şekildedir:
Komşu, komşunu şuf asına daha hak sahibidir. Yollan bir olduğu zaman komşu gaipse beklenir. 2025[108]
Tirmizfnin başka bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
(Satılan) evin komşusu, (şuf'a hakkı olarak) o ev(i almaya diöerlerinden) daha hak sahibidir. 2026[109]
Nesâî'de, bu hadisi, Müslim'in rivayetlerine uygun bir şekilde nakletmiş-tir.
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Hanginizin (ortaklaşa) arazisi veya hurmalığı varsa, onu, ortağına teklif etmeden (başkasına) satamaz. 2027[110]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), şuf a (hakkı) ve komşuluk (hakkı) olduğunu bildirdi. 2028[111]

8. Yiyeceklerde Ve Meyvlerde Selem

192. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v), Medine'ye geldiğinde, Medineliler meyvelerde bir veya iki seneliğine selem yapıyorlardı.2029[112] Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), onlara:
Kim hurmada selem yapacaksa, belli ölçüde yada belli tartıda, belli bir müddete kadar yapsın' buyurdu. 2030[113]
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise, Ve belli tartıda" ifadesi yer almaktadır. 2031[114]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)!, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Tirmnizî'nin rivayeti de buna benzer olup yalnız, Bir veya iki seneliğine" ifadesine değil de, Ve belli tartıda" ifadesine yer vermiştir. 2032[115]
Ebu Davud'un rivayeti de buna benzemektedir. 2033[116]
Yine Buhârî'nin bir rivayeti buna benzer olup bu rivayetin içerisinde, İki yada üç seneliğine" ifadesi yer almaktadır. 2034[117]
Nesâîde, bu hadisi rivayet edip rivayetin içerisinde, İki yada üç seneliğine" ifadesi yer almaktadır. 2035[118]

9. Hamile Devenin Yavrusu, Gebe Kalıncaya Kadar (Vadeli) Satışının Haram Kılınması

193. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), habelü habelenin (hamile devenin yavrusu gebe kalıncaya kadar vadeli) satışım yasakladı. Çünkü cahiliyye halkı, deve etlerini, hamile deve yavrusu gebe kalıncaya kadar (vadeli) satarlardı. Habelü'l-Habele: Dişi devenin, karnındaki (cenini) doğurması, sonra da o yavrunun hamile olmasıdır.2036[119] (Birinci rivayet)
Bu hadis(in bu şekildeki metninji, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Yine Buhârî'nin buna benzer bir rivayeti olup bu rivayetin içerisinde, Sonra devenin, karnındaki (cenini) doğurması" ifadesi yer almaktadır. 2037[120]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Cahiliyye halkı, (deve) etlerini, hamile deve yavrusu gebe kalıncaya kadar (vadeli) satarlardı. Peygamber (s.a.v), (sonu belli olmayan) bu satışı yasakladı.
(Hadisin ravisi olan) Nâfi1, bunu, "Dişi devenin, karnındaki (cenini)
doğurmasına kadar" diye tefsir etmiştir. 2038[121] (İkinci rivayet)
Müslim, Ebu Dâvud ile Tirmizî, muhtasar olarak, bu hadisi, şu şekilde rivayet etmişlerdir:
"Peygamber (s.a.v), habelü-habelenin (hamile devenin yavrusu gebe kalıncaya kadar vadeli) satışını 2039[122] yasakladı. 2040[123] (Üçüncü rivayet)

Yine Ebu Dâvud, bu hadisi, Buhârî ile Müslim'in rivayetine benzer bir şekilde tam olarak rivayet etmiştir. 2041[124]

Nesâî'de, üçüncü rivayeti nakletmiştir. 2042[125]

10. Satışı Helal Olmayan Şeyler

194. Câbir b. Abdullah (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v)'i, Fetih yılında Mekke'de iken şöyle buyururken işittim:
Şüphesi Allah; şarap (içki), leş, domuz ve putların satışını haram kıldı.2043[126] Resulullah (s.a.v)'e:
Ey Allah'ın resulü! Leş yağları konusunda ne buyurursun? Onlarla gemiler boyanıyor, deriler yağlanıyor, insanlar aydınlanıyor' diye soruldu. Resulullah (s.a.v):
Hayır, haramdır' buyurdu. 2044[127]
Daha sonra Resulullah {s.a.v) (sözüne) şöyle devam etti:
Allah, Yahudileri kahretsin! Şüphesiz Allah, onlara, leşlerin iç yağlarını yasakladığı zaman, onlar, onu erittiler, sonra da satıp parasını yediler. 2045[128]

11. Alış Veriş Yapan Kimselere, Meclis Muhayyerliğinin Sabit Olması

195. Abdullah İbn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Alışveriş yapan kimseler, birbirlerinden ayrılmadıkları müddetçe alışverişleri hususunda muhayyerliğe sahiptirler yada alış veriş muhayyeri i olur.2046[129] (Birinci rivayet)
Nâfi' der ki: "Abdullah ibn Ömer, hoşuna gitmekte olan bir şey satın aldığı zaman, o malı, satın almış olduğu sahibinden ayrılırdı.2047[130] Konu ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Alışveriş yapan kimseler, birbirlerinden aynlmadıklan müddetçe muhayyerliktedirler 2048[131] yada ikisinden biri, diğerine: (Satışı yada feshi) tercih et' der.
Belki de şöyle buyurmuştur: "Yada satış muhayyerli satış olur.2049[132] (İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Alışveriş yapan kimselerden her biri, birbirlerinden ayrılmadıkları müddetçe, arkadaşına karşı muhayyerdir. Ama muhayyerlikte satış müstesna. 2050[133] (Üçüncü rivayet)
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet şu şekildedir:
İki kişi, alışveriş yaparlarsa, beraber bulunup birbirlerinden ayrılmadıkları müddetçe, onlardan her biri muhayyerdir. Meğer ki, biri diğerini muhayyer bıraka! Eğer biri diğerini muhayyer bırakır da, bu şartla alışveriş yaparlarsa, (bu) alışveriş vacip olmuştur. Eğer alış verişi yaptıktan sonra ayrılırlar da ikisinden biri satıştan vazgeçmezse, (yine o zaman bu) alışveriş de vacip olmuştur.2051[134] (Dördüncü rivayet)
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir.
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayetinde Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Alışveriş yapan herhangi iki kimse arasında birbirlerinden ayrılmadıkları müddetçe satış yoktur. Ancak muhayyerlik şartıyla yapılan satış müstesna! 2052[135] (Beşinci rivayet)
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayetinde Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Ben, Mü'minlerin e Osman b. Affân'dan, onun Hayber'deki bir malı karşılığında diğer bir vadide bir mal (bir arazi yada bir akar) satın aldım. Alışverişi yaptığımız zaman, ben, topuğum üzerinde geri dönüp onun evinden dışarı çıktım. (Böyle çabuk dışarı çıkışım,) satışı geri almak istemesi korkumdan dolayı idi. (O vakit satışta) sünnet (olan hukukî yol):
Alışveriş yapan kimseler, birbirlerinden ayrılıncaya kadar (meclis) muhayyerliğinde olmaları' şeklinde idi.
(Abdullah devamla der ki:) (Osman'ın evinden çıkmamla,) benim ve onun bu satış muamelesi vacip olunca, (kesînleşip fesih hakkı kalmayınca) ben, bu satış işinde onu aldattığımı gördüm. Çünkü ben, onu, üç gecelik yol ile Semûd kavmi arazisine gönderdim. O ise, beni üç gecelik yol ile Medine'ye gönderdi.2053[136] (Altıncı rivayet)
Yine Müslim'in konu ile jlgili başka bir rivayeti şu şekildedir:

Alışveriş yapan iki kimseden her biri, satışı tamamladıklarında, birbirlerinden ayrılmadıkları müddetçe yada satışları muhayyerlik şartıyla olmadıkça, her biri satış akdinde muhayyerdir. Satışları muhayyerlik şartıyla yapılmışsa, satış vacip olmuştur.
Abdullah ibn Ömer, başka bir rivayetine şu ilaveyi yapmıştır: Nâfi' der ki: Abdullah ibn Ömer, bir kimseyle alışveriş yaptığında satışı bozmak istemezse kalkıp biraz yürür, sonra onun yanına geri dönerdi.[2054][137]
(Yedinci rivayet)
Tirmizî'nin rivayetinde ise Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Alışveriş yapan kimseler, birbirlerinden ayrılmadıkça yada (satış ile fesihten birini) tercih etmedikçe, muhayyerdirler. [2055][138]
Nâfi' der ki: "Abdullah ibn Ömer, oturmakta iken bir mal satın aldığı zaman, kendisi için satışın meydana gelmesi gayesiyle ayağa kalkardı. [2056][139]
Ebu Dâvud, ikinci ve üçüncü rivayeti nakletmiştir.
Nesâî'de, birinci rivayeti nakletmiştir. İkinci rivayeti de nakletmiş, fakat Nâfi'nin Abdullah ibn Ömer ile ilgili sözüne yer vermemiştir. Dördüncü, beşinci ve yedinci rivayeti de nakletmiş, fakat Nâfi'nin konu ile ilgili sözüne yer vermemiştir.

12. Olgunlaştığı Meydana Çıkıncaya Kadar Meyveyi Satmanın Yasaklanması

196. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Olgunlaştığı meydana çıkıncaya kadar meyveyi satmayın. Yaş hurmanın da, kuru hurma karşılığında satmayın. [2057][140] {Birinci rivayet)
Salim der ki: Bana, Abdullah ibn Ömer, Zeyd ibn Sâbit'ten naklen şöyle haber verdi:
"Resulullah (s.a.v), yaş hurmanın, kurusuyla değiştirilmesini yasakladıktan sonra, ariyyenin (belirli bir ağaçtaki yaş hurmanın, yerdeki) yaş yada kuru hurmayla değiştirilmesine izin verdi. Bundan başkasına izin vermedi.[2058][141]
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
"Resulullah (s.a.v), olgunlaştığı meydana çıkıncaya kadar meyveyi satmayı yasakladı. [2059][142] (Bunu,) hem satıcıya ve hem de alıcıya yasakladı.[2060][143] (I-kinci rivayet)
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), olgunlaştığı meydana çıkıncaya kadar meyveyi satmayı yasakladı.
(Abdullah ibn Ömer'e,) meyvenin (ne zaman) olgunlaştığı sorulduğu zaman:
(Olgunlaşıp) afete uğraması (ihtimalinin) gitmesine kadar demektir1 diye cevap verdi.[2061][144] (Üçüncü rivayet)
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir.
Ebu Dâvud, ikinci rivayeti nakletmiştir.
Nesâî'de, birinci ve ikinci rivayeti nakletmiştir.
Yine Müslim'in, Ebu Davud'un, Tirmizî'nin ve Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah {s.a.v), meyvesi olgunlaşıncaya kadar hurmayı, danesi be-yazlaşip afetten emin oluncaya kadar başağıyı satmayı yasakladı. (Bunu,) hem satıcıya ve hem de alıcıya yasakladı. [2062][145]
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Meyveyi, olgunlaştığı ortaya çıkıp afetten kurtuluncaya kadar satmayın.
(Abdullah ibn Ömer:) '(Meyvenin) olgunlaştığının ortaya çıkması; meyvenin kızarması ve sararmasıdır' dedi.[2063][146]
Yine Müslim'in ve Nesâî'nin bir rivayetinde, Olgunlaştığı meydana çıkıncaya kadar" ifadesi yer alıp bundan sonra herhangi bir ilave yapılmamıştır. [2064][147]

13. Mühâkale İLE MUZÂBENE'NİN YASAK OLMASI

197. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v), muzâbeneyi yasaklamıştır. Muza ben e; Yaş hurmayı, kuru hurma karşılığında ölçekle satmak, (yine) taze üzümü de kuru üzüm

karşılığında ölçekle satmaktır.2065[148] (Birinci rivayet) Konu ile ilgili bîr rivayet ise şu şekildedir:

Resulullah {s.a.v), muzâbeneyi yasakladı. Muzâbene: 2066[149] Bahçesinin yemişini, hurma ise hurma karşılığında ölçekle, bağ ise üzümünü kuru üzüm karşılığında ölçekle, ekin ise kile ile zahire karşılığında satmaktır. Taze hurmayı, kuru hurma karşılığında ölçekle satmak ve taze üzümü de kuru üzüm karşılığında ölçekle satmaktır. Resulullah (s.a.v), bunların hepsini yasakladı. 2067[150] (İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili bir başka rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), muzâbeneyi yasakladı. Muzâbene: Hurmaların üzerindeki yemişi, belli ölçekle satarak: Artarsa benim, yetmezse, ben tamamlayacağım" demektir. 2068[151] (Üçüncü rivayet)
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir.
Yine Müslim'in bir rivayetinde, Göz kararıyla her meyveyi (satmayı yasakladı)" ilavesi yer almaktadır. 2069[152]

Tirmizî'nin konu iie ilgili rivayeti ise, Resulullah (s.a.v), münâkaleyi 2070[153] ve muzâbeneyi yasakladı" şeklinde olup buna herhangi bir ilave yapmamıştır, 2071[154] Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), taze hurmayı kuru hurma karşılığında, taze üzümü de kuru üzüm karşılığında ve biçilmemiş ekini de buğday karşılığında ölçekle satmayı yasakladı. 2072[155]
Nesâî ise, birinci ve üçüncü rivayeti nakletmiştir.
198. Câbir b. Abdullah (r.ânhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v); muhabereyi, muhâkaleyi, muzâbeneyi ve olgunlaşması meydana çıkıncaya kadar meyveyi satmayı ve (bu yaş meyvelerin,) a ri yy eler hariç, 2073[156] dinar ve dirhemlerin dışında bir şey karşılığında satmayı yasakladı. 2074[157]
Konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), meyveyi, yenilecek hale gelinceye kadar satmayı (yasakladı). 2075[158]
Konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:
Atâ' der ki: "Câbir, bize, (konu ile ilgili) şu açıklamaları yaptı: Muhabere; boş tarlayı sahibinin, birine vermesi, alanında ona harcamalarda bulunması, sonra da sahibinin meyveden (bir miktar) almasıdır.
Yine Câbir'e göre, Muzâbene ise; hurmalıktaki taze hurmayı kuru hurma karşılığında ölçekle satmaktır.
Ekinde yapılan Muhâkale de, bunun gibi bir şey olup sahibi, onu, başa-ğındaki ekini ölçekle satar. 2076[159]

Yine konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), muhâlekayı, muzâbeneyi, muhabereyi ve işkâh haline gelinceye kadar hurma satın almayı yasakladı.
İşkâh; hurmanın kızarması yada sararması veya bazı tanelerinin yenilmeye başlanmasıdır.
Münâkale ise; ekinliğin bilinen bir zahire karşılığında ölçekle satılmasıdır.
Muzâbene ise; hurmalığın (meyvesi) birkaç yük kuru hurma karşılığında satılmasıdır.
Muhabere 2077[160] ise; üçte bir, dörtte bir ve buna benzer şeylerdir. Zeyd b. Uneyse der ki:
Atâ'ya:
Sen, Câbîr b. Abdullah'ı, bu hadisi Resulullah (s.a.v) den naklederken işittin mi?' diye sordum. Atâ':
Evet' cevabını verdi.2078[161]
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v); muzâbeneyi, münâkaleyi, muhabereyi ve işkâh haline gelinceye kadar meyveyi satmayı yasakladı. (Hadisin ravisi Selîm) der ki: Saîd (b. Mînâ'y)'a:
İşkâh nedir?' diye sordum. Saîd:
Meyvenin kızarmaya veya sararmaya başlaması ve yenilecek hale gelmesidir 2079[162] diye cevap verdi.2080[163]
Yine Müslim'in konu ile İlgili bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v); muhâkaleyi, muzâbeneyi, muâvemeyi ve muhabereyi yasakladı.
(Hadisin ravisi) der kî: Muâveme, 2081[164] birkaç yıllığına satış yapmak demektir.
İstisnah satışı da 2082[165] yasakladı. (Sadece) ariyyeler(in satişm)a izin verdi.2083[166]
Yine konu İle ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:

Peygamber (s.a.v), (bir yeri yada bir şeyi,) birkaç yıllığına 2084[167] satmayı yasakladı. 2085[168]
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v); muhâkaleyi, muzâbeneyi, muhabereyi ve miktan bilinmeyen sunyâyı 2086[169] yasakladı.2087[170]
Yine Tirmizî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v); muhâkaleyi, muzâbeneyi, muhabereyi ve muâve-meyi yasakladı. (Sadece) ariyyeler(in satışm)a İzin verdi. 2088[171]
Ebu Davud'un konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), (bir yeri yada bir şeyi,) birkaç yıllığına bey'u's-Si-nîn'i satmayı yasakladı. Afetlerin (yok ettiği meyvelerin bedelini ise) 2089[172] indirdi. 2090[173]
Yine Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), muâvemeyi yasakladı.
(Hadisin) ravilerinden biri, ('muâveme' yerine) 'bey'u's-Sinîn1 dedi. 2091[174]
Yine Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v); muhâkaleyi, muzâbeneyi, muhabereyi ve muâvemeyi yasakladı. 2092[175]
Yine Ebu Davud'un bir rivayetinde şu ilave yer almaktadır:
(Ravilerden birisi, 'Muâveme' yerine) 'bey'u's-Sinîn' (dedi.) Sonra da derler ki:
Peygamber (s.a.v), sünyâyı yasakladı. (Sadece) ariyyeler(in satışın)a izin verdi. 2093[176]
Yine Ebu Davud'un ve Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v); muzâbeneyi, muhâkaleyi ve miktarı bilinmeyen sunyâyı yasakladı. 2094[177]
Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v); muhabereyi, muzâbeneyi, muhâlekayı ve ariyyeler hariç, yenilecek hale gelinceye kadar meyveyi satmayı yasakladı."
Yine Nesâfnin konu ile İlgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Yine NesâTnin konu ile ilgili bir başka rivayeti daha olup buna herhanoi bir şeyi ilave etmemiştir:
Peygamber {s.a.v), birkaç senenin meyvesini önceden satmayı yasakla.
Yine Nesâî, bu hadisi, birinci rivayete benzer şekilde rivayet etmiştir. Yine Nesâfnin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
"Resulullah (s.a.v), birkaç senenin mahsulünü satmayı yasakladı.

14. Satışta Ve Pazarlıkta Şart Koşma

199. Câbir b. Abdullah (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Ben, bir yolculukta, Peygamber (s.a.v) ile birlikte, ağır hareket eden bir deve üzerinde (yolculuk ediyor) idim. Bu deve ancak topluluğu (ordunu)n sonunda idi. Derken yanıma Peygamber (s.a.v) uğrayıp:
Bu (arkada kalan) kimdir?' diye sordu. Ben:
Câbir b. Abdullah' dedim. Peygamber (s.a.v):
Neyin var (ki, geride kaldın)?' buyurdu. Ben:
Ağır hareket eden bir deve üzerindeyim' diye cevap verdim. Peygamber (s.a.v):
Yanında deve sürecek bir çubuk var mı?' diye sordu. Ben:
Evet, (var)' dedim. Peygamber (s.a.v): (Öyleyse) onu bana ver?' buyurdu.
Bunun üzerine çubuğu ona verdim. O da, çubukla deveye vurup azarladı. Derken deve, (Peygamberin ona vurduğu) bu yerden itibaren ordunun önde gidenlerinden oldu. Peygamber (s.a.v):
Bu deveyi bana sat' buyurdu. Ben:
Ey Allah'ın resulü! Bilakis bu deve, (bedelsiz olarak) senindir' dedim. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Hayır, Bu deveyi bana sat. Ben bu deveyi, senden dört dinar karşılığında satın aldım. Medine'ye kadar onun sırtı (binme hakkı) senindir' buyurdu.
Medine'ye yaklaştığımız zaman, ben hızlı gitmeye başladım. Peygamber (s.a.v):
(Bu kadar aceleyle) nereye (gitmek) istiyorsun?' buyurdu. Ben:
Kocası ölmüş bir kadınla evlendim. (Onun yanına gidiyorum)' dedim. Peygamber (s.a.v):
Onun seninle, senin de kendisiyle oynaşacağın bakire bir kızla evlenseydin ya!' buyurdu. Ben:

Babam (Abdullah) vefat etti. (Geriye) bazı kız çocukları bıraktı. Bu sebeple de ben, (evlilik konusunda) tecrübe kazanmış ve kendinden toyluk gitmiş bir kadınla evlenmek istedim' dedim. Peygamber (s.a.v):
(Öyleyse) bu evlilik, (sana hayrlı olsun!)' buyurdu. Medine'ye geldiğimizde, Peygamber (s.a.v):
Ey Bilal! Câbir'e devesinin bedelini öde. Bedelini biraz da artır' buyurdu.
Bunun üzerine Bilal, Câbir'e dört dinar verdi. (Devenin) bedelini, bir kırat ta artırdı. Câbir:
Resulullah (s.a.v)'in bu ziyadesi artık benden ayrılmasın' dedi.
(Hadisin ravisi Ata' der ki:) Artık bu kırat, Câbir b. Abdullah'ın kılıcının kınından ayrılmaz oldu. 2095[178]
Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir. 2096[179]
Yine Buhârî ile Müslim'in konu ilgili bir rivayeti şu şekildedir;
Resulullah (s.a.v) ile birlikte (bir) gazvede bulundum. Peygamber (s.a.v), (arkamdan) bana ulaştı. Ben, bize ait olan bir su taşıma devesi üzerinde idim... Deve yorulmuştu. Resulullah (s.a.v) arka tarafa geçti. Deveyi azarlayıp dua etti. (Bundan sonra} devem, (diğer) develerin önüne (doğru geçmeye) başladı. (Sonra da) onların önünde yürüyordu.
Peygamber (s.a.v), bana:
Deveni nasıl görüyorsun?' buyurdu. Ben:
(Devem) hayrla beraberdir. Ona, senin bereketin dokundu' dedim. Peygamber (s.a.v):
Bu deveyi bana satar mısın?' buyurdu.
Ben, (Resulullah'tan) utandım. Bizim, ondan başka su taşıma devemiz yoktu.
Ben:,
Evet' dedim.
Bunun üzerine o deveyi, Resulullah (s.a.v)'e, Medine'ye varıncaya kadar ırt kemikleri {=binme hakkı) bana ait olmak (şartıyla) sattım. 2097[180]
Ben:
Ey Allah'ın resulü! Ben yeni evliyim' deyip ondan, (önden gitmek lususunda) izin istedim. O da, bana izin verdi.
Bunun üzerine ben, Medine'ye ulaşma yolunda insanların önüne geçtim, ionunda Medine'ye geldim. Beni, dayım karşıladı. Bana, devemi sordu. Dna, deve hakkında yaptığım işi anlattım. O da, (başka devemiz olmadığı çin) devenin satışı hususunda beni azarladı.
Resulullah (s.a.v)'den izin istediğim sırada bana:
Kızla mı, yoksa dul ile mi evlendin?' diye sormuştu. Ben de:
Dul kadın ile evlendim' dedim. Resulullah (s.a.v):
Senin onunla oynaşacağın ve onun da seninle oynaşacağı bir kız le evlenseydin ya! 2098[181] buyurdu. Ben:
Ey Allah'ın resulü! Babam vefat etti yada şehit edildi. Benim kü-:ük kız kardeşlerim var, Onlan terbiye edemeyecek ve onların işlerini göremeyecek durumda onlara akran (bir kızla) evlenmemi hoş görmedim Bu sebeple onlann işlerini görmesi ve onlar, terbiye edip yetiştirmesi için dul bir kadınla evlendim1 dedim.
Resulullah (s.a.v) Medine'ye geldiği zaman, ben, deveyi onun yanına götürdüm. O da, bana, hem devenin bedelini verdi ve hem de deveyi bana geri verdi.2099[182]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Câbir, kendisine ait olan bir deve üzerinde yolculuk ediyordu. Devesi yorulmuştu Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (Câbir'in yanma) uğradı. Câbir'e dua etti. Bunun üzerine (o yorgun deve,) bir benzenmn daha yürümediği hızh bir yürüyüşle yürüdü. Daha sonra Peygamber (s.a.v).
Bu deveyi bana bir ukiyy 2100[183] karşılığında saf buyurdu. Ben:
Hayır, (satmam)' dedim. Sonra Peygamber (s.a.v) (ikinci defa):
Bu deveyi bana bir ukiyye karşılığında sat' buyurdu.
Bunun üzerine deveyi, ona sattım. Fakat beni, ailemin yarana vanneaya kadar (sırtında) taş,ması/yük yükleme (şartmı) 2101[184] istisna ettim.
Medine'ye geldiğimizde, deveyi, Peygamber (s.a.v)'e getirdim. Peygamber (sav) (Bilal'in araal.ğıyla) bana devemin bedelini verdi. Sonra ben dönüp gidenken, Peygamber (s.a.v) arkamdan haberci göndenp bera çağırttı. (Yanına geldiğimde, bana:)
Buhârî'nin bir rivayetinde Câbir der ki:

Resulullah (s.a.v), beni, Medine'ye kadar devenin sırt kemikleri (binme hakkı bana ait olmak şartıyla devenin üzerinde) taşıttı.2102[185] Yine Buhârî'nin başka bir rivayetinde Câbir der ki:
Bu deveyi, Resulullah (s.a.v)'e, Medine'ye varıncaya kadar sırt kemikleri binme hakkı) bana ait olmak (şartıyla) sattım. 2103[186]
Yine Buhârî'nin diğer bir rivayetinde Câbir der ki:
Medine'ye kadar devenin sırtı (binme hakkı) senindir. 2104[187] Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde Câbir der ki: Câbir, Medine'ye kadar devenin sırtını (binme hakkını) şart koştu. 2105[188]
Buhârî der ki:
Şart kılma (hükmü), bana göre, (rivayetler içerisinde) daha çoktur ve çıkış kaynağı bakımından) daha sahihtir." 2106[189] Yine Buhârî'nin konu İle ilgili diğer bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Câbir, bu deveyi, Peygamber (s.a.v)'e, bir ukiyye karşılığında sattı.2107[190]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Bu deveyi (senden) dört dinara (satın) aldım2108[191]Buhârî der ki:
Bu dört dinar, bir dinann onda biri karşılığı olması hesabı üzere, bir ukiyye olur. 2109[192]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Bir ukiyye altın" ifadesi yer almaktadır. 2110[193]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, yuz dirhem" ifadesi yer almaktadır. 2111[194]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde Câbir der ki:
"Zannederim ki, Peygamber (s.a.v), bu deveyi, Tebuk yolunda satın aldı.
Câbir der ki: (Peygamber, bu deveyi,) dört ukiyye karşılığında (satın aldı). 2112[195]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
"Peygamber (s.a.v), bu deveyi, yirmi dinara satın aldı. 2113[196]
Buhârî der ki: "Şa'bî'nin: 'Bir ukiyye' sözü, 2114[197] (rivayetler içinde) daha çoktur. 2115[198]
Yine Buhârî ile Müslim'in, birinci rivayete benzer bir rivayeti daha olup bu rivayet içerisinde şu ifade de yer almaktadır:
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (hayvanından) inip bastonuyla vemi çekti. Sonra da (bana):
(Devene) bin! dedi.
Ben de bindim. Yemin olsun ki, devem, Resuluilah (s.a.v)'in devesini geçmesin diye onu durdurmaya çalıştığımı bilirim. Resulullah (s.a.v):
Evlendin mi?' diye sordu. Ben de:
Evet' diye cevap verdim. Resulullah (s.a.v}:
Bakire ile mi, yoksa dul ile mi evlendin?' diye sordu. Ben de:
Dul ile evlendim' dedim. Resulullah (s.a.v):
Bakire ile evlenseydin ya! Sen onunla, o da seninle oynaşırdı1 buyurdu. Ben:
Benim (küçük) kız kardeşlerim var. 2116[199] Bu sebeple onları toplayıp başlarını tarayacak, kendilerine bakacak bir kadınla evlenmek istedim 2117[200] dedim. Resulullah (s.a.v):
Dikkat et! İşte (evine) geliyorsunuz! Evine vardığın zaman cima' etmeye bak, cima' etmeye!' buyurdu. Sonra da:
Deveni satıyor musun?' diye sordu. Ben de:
Evet' dedim.
Onu, benden, bir ukiyye karşılığında satın aldı. Daha sonra Resulullah (s.a.v), (Medine'ye) geldi. Ben, ertesi gün geldim. Az sonra mescide geldim. Onu, mescidin kapısında buldum. (Bana:)
Şimdi mi geldin?' diye sordu. Ben de:
Evet' dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Öyleyse deveni bırakıp (mescide) gir ve iki rekat namaz kıl!1 buyurdu.
Hemen içeri girerek namaz kıldım. 2118[201] Sonra döndüm. Resulullah (s.a.v), Bilal'e, benim için bir ukiyye tartmasını emretti, Bilal'de dolu dolu tarttı. 2119[202] Ben oradan çekildim. Uzaklaştığım zaman, (yanındakilere):
Bana Câbir'i çağırın' buyurdu. Bunun üzerine beni çağırdılar. (İçimden:)

Şimdi deveyi bana geri verecek' dedim. Çünkü bu hayvan kadar kendisinden hoşlanmadığım hiçbir şey yoktu. (Yanma vardığımda, bana:)
Al deveni! Parası da senin olsun' buyurdu. [2120][203]
Yine Buhârî ile Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Biz, bir gazvede, Resulullah (s.a.v) ile birlikte idik. (Gazveden) döndüğümüz zaman, ben, yavaş giden deveme binerek (Medine'ye varma hususunda herkesten önce) acele davrandım. Derken arkamdan bana bir süvari yetişip elindeki sopayla (deveme) dürttü. Bunun üzerine devem, görmüş olduğum en iyi develer gibi koşmaya başladı. Bir de baktım ki, Resulullah (s.a.v)'in huzurunda değil miyim! (Bana:)
Ey Câbir! (Medine'ye varma hususunda) niye (bu kadar) acele ediyorsun?' diye sordu. Ben de:
Ey Allah'ın resulü! Ben, yeni evliyim' diye cevap verdim. Resulullah (s.a.v):
Bakire ile mi, yoksa dul ile mi evlendin?' buyurdu. Ben de:
Dul ile evlendim' dedim. Resulullah (s.a.v):
Bakire alsaydın ya! Sen onunla, o da seninle oynaşırdı! buyurdu.
Medine'ye geldiğimiz zaman, şehre girmeye hazırlandık. Resulullah (s.a.v):
Ağır olun! Ta ki dağınık saçlı kadının taranması, kocası evde olmayanın kasıklarım rraş edebilmesi için şehre geceleyin, yani yatsı zamanı girelim!' buyurdu.
Müslim'in rivayetinde şu ilave yer almaktadır: Medine'ye vardığın zaman, cima' etmeye bak, cima1 etmeye![2121][204]
Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) ile birlikte Mekke'den Medine'ye yollandık.[2122][205] Derken benim devem hastalandı.
Bu hadisi, bundan önceki hadise benzer şekilde anlattı. Bu hadiste şu hususta var:
Daha sonra Resulullah (s.a.v), (bana):
Şu deveni bana sat!' buyurdu. Ben de:
Hayır, o senindir' dedim. Resulullah (s.a.v):
Hayır, sen onu bana sat! buyurdu. Ben:
Hayır, Ey Allah'ın resulü! O senindir!' dedim. Resulullah (s.a.v):
Hayır, sen onu bana sat!' buyurdu. Ben:
Bîr adamın bende bir ukiyye altın alacağı var. Bu para karşılığında deve senin olsun!' dedim. Resulullah (s.a.v):
Onu (satın) aldım. Ama sen yükünü onunla Medine'ye götür!' buyurdu.
Medine'ye geldiğimde, Resulullah (s.a.v), Bîâl'e:
Ona bir ukiyye altın ver, biraz da artır' buyurdu.
Bilal, bana, bir ukiyye altın verdi. Bir kırat ta fazla verdi. Bunun üzerine ben:
Resulullah (s.a.v)'in fazlalığı benden ayrılmasın' dedim.
Bu para, bir kesemin içinde duruyordu. Sonunda Harre savaşında, Şamlılar onu aldı. [2123][206]
Yine Müslim'in, buna benzer bir rivayeti daha var. Bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v):
Bu deveyi, bana şu, şu miktara satar mısın? Allah'da seni mağfiret eylesin!' buyurdu. Ben de:
Ey Allah'ın peygamberi! O, senindir dedim. (Yine) Resulullah (s.a.v):
Bu deveyi, bana şu, şu miktara satar mısın? Allah'da seni mağfiret eylesin!' buyurdu. Ben de:
Ey Allah'ın peygamberi! O, senindir' dedim. Resulullah (s.a.v), bana:
Baban (Abdullah) öldükten sonra [2124][207] (bir kadınla) evlendin mi?' diye sordu. Ben de:
Evet' dedim. Resulullah (s.a.v):
Dul ile mi, yoksa bekar ile mi evlendin?' diye sordu. Ben de:
Dul ile evlendim' diye cevap verdim. Resulullah (s.a.v):
Bakire ile evlenseydin ya! Birbirinizi güldürür;o seninle, sen de onunla oynaşırdın!' buyurdu.
(Hadisin ravisi) Ebu Nadra der ki: Artık bu söz: 'Şöyle şöyle yap! Allah da seni mağfiret eylesin!' şeklinde Müslümanların söyledikleri bir deyim haline geldi. [2125][208]
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), bana:
Besmeleyle (devene) bin! buyurdu. Daha sonra da devamlı ilave de bulunup:
Allah senin mağfiret eylesin' diyordu.[2126][209]
Yine Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:

Peygamber (s.a.v), deveyi dürttü. Deve sıçrayıverdi. Bundan sonra artık Resulullah (s.a.v)'in sözünü işiteyim diye dizginini kasıyor, fakat onu durdu-ramıyordum. Sonunda Resulullah (s.a.v), bana yetişip:
Bu deveyi bana sat!' buyurdu.
Ben de, ona: 'Medine'ye (varıncaya) kadar sırtı (binme hakkı) benim olmak (şartıyla)1 deyip deveyi beş ukiyyeye sattım. O da:
Medine'ye (varıncaya) kadar devenin sırtı (binme hakkı) senin olsun1 buyurdu.
Medine'ye geldiğimde, deveyi ona getirdim. Bana, bir ukiyye'de fazla verdi. Sonra da deveyi bana verdi.[2127][210]
Yine Buhârî ile Müslim'in konu ile ilgili bir rivayetinde, Câbir der ki:
Ben, seferlerin birinde, Resulullah (s.a.v) ile birilikte yolculukta bulundum.
(Hadisin ravisi) Ebu'l-Mütevekkil: '(Bunun;) gazve mi, yoksa umre mi olduğunu bilmiyorum' dedi.
Seferden döndüğümüz zaman, Peygamber (s.a.v):
Kim ailesine acele gitmek isterse, yürüyüşünü çabuklaşürsın' buyurdu.
Câbir der ki: Ben, kül renkli devemin üzerine binmiş olarak (Medine'ye) dönüyordum. Bu devede başka bir renk yoktu. İnsanlar, benim arkamda idiler, işte ben, böyle herkesin önünde yol aldığım sırada devem yorgunluktan dolayı birden durdu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (bana):
Ey Câbir! Deveni sıkı tut!' buyurup kamçısıyla ona {bir kere) vurdu. (Vurmasıyla birîikte) deve yerinden birden sıçrayiverdi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (bana):
(Bu) deveyi, (bana) satar mısın?' buyurdu. Ben de:
Evet' dedim.
Medine'ye geldiğimizde ve Peygamber (s.a.v), bir grup sahabi ile birlikte mescide girdiği. Ben de, devemi mescidin kenanndaki taş döşemeliğe bağlayarak onun yanma girdim. Ona:
İşte (benden satın aldığın) deven buradadır' dedim. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (mescitten dişan) çıkıp:
Bu deve, bizim devemizdir' diyerek devenin etrafında dolaşmaya başladı.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), Câbir'e, bir ukiyye altın gönderip (yanındakilere):
Bunu Câbir'e verin' buyurdu. Daha sonra (bana):
Devenin bedelini tastamam aldın mı?' buyurdu. Ben de:
Evet, (aldım)' dedim. Peygamber (s.a.v):
Hem (sana verdiğim) para ve hem de bu deve, (hibe olarak) senindir' buyurdu.[2128][211]
Yine konu île ilgili bir rivayet şu şekildedir:,
Peygamber (s.a.v), benden; iki ukiyye ve bir dirhem yada iki dirhem karşılığında bir deve satın aldı. Sırâr (mevkiin) [2129][212] gelince, bir sığır kesilmesini emretti. Sığır kesildi. (Yolculukta bulunan kimseler,) onu pişirip yediler.
Medine'ye gelince, Peygamber (s.a.v), bana mescide gelmemi ve iki maz kılmamı emretti. Daha sonra da bana devenin bedelini tartıp vt. Bir rivayette ise şu ifade ye almaktadır:
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Câbir, deveyi, Peygamber (s.a.v)'e sattı ve ailesine varıncaya kadardevenin sırtını (binme hakkını) şart koştu.[2130][213]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayetinde ise Câbir şöyle der:
Onu, yani deveyi, Resulullah (s.a.v)'e sattım. (Fakat) ailemin yanma varıncaya kadar üzerine binmeyi/yük yüklemeyi şart koştum.[2131][214] Bu rivayetin sonunda şu İfade yer almaktadır:
(Resulullah, Medine'ye geldiğinde, Câbir'e:)
Deveni alıp götürmek için mi akid yapüğımı zannediyor Hem deveni ve hem de parasını al. Onların ikisi de senin' du.[2132][215]
Nesâî'de, daha önce geçen buna benzer çeşitli rivayetleri nakletmiştir.

15. Müsakat [2133][216] Ve Müzâraa [2134][217]

200. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Resulullah fs.a.v), Hayber'de çıkan meyve yada ekinin yansını (Hayber halkına) verdi. Hanımlarına ise; her yıl, kuru hurmadan seksen, arpadan yirmi vesk [2135][218] olmak üzere yüz vesk veriyordu.

Ömer, hilafete geçince, Peygamber (s.a.v)in hanımlarını, ya kendilerine arazi ve su bölmek yada her yıl onlara veskleri ödemek şarla serbest bıraktı. [2136][219] Onlar, (kendi aralarında) farklı davranışlarda bulundular. Bazısı, arazi ile suyu ve bazısı da her yıl vesklerin veri İmcin i tercih ettiler. Aişe ile Hafsa ise, arazi ile suyu tercih edenlerdendi. [2137][220] (Bjnnci rivayet)
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), Hayber [2138][221] Yahudilerine; (o arazide) çalışmaları, ziraî (faaliyetlerde) bulunmaları ve araziden çıkacak mahsulün yansı kendilerinin olmak üzere (Hayber arazisini onlara) verdi.[2139][222] (İkinci rivayet)
Müslim'in konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir;
Hayber feth edilince, (Hayberli) Yahudiler, Resulullah (s.a.v)'den, Hayber'de çıkan meyve ve ekinin yarısını, çalışmak suretiyle (kendilerine) vermesi şartıyla, kendilerini Hayber'de bırakmasını istediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Bu şartla dilediğiniz müddetçe sizi Hayber'de bırakıyorum buyurdu.
(Hadisin ravisi devamla) der ki: Meyve, Hayber'in yarı gelirinden iki his şeye bölünürdü.[2140][223] Resulullah (s.a.v), beşte birini alırdı. [2141][224] (Üçüncü rivayet) Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), Hayber'in arazi ve hurmalıklarını; meyvesinin yarısı, kendisine ait olmak şartıyla ve (yarısını da) kendi mallarında çalışmaları üzere Hayber Yahudilerine verdi[2142][225] (Dördüncü rivayet)
Ebu Dâvud ile Tirmizî, birinci rivayeti şu şekilde nakletmişlerdir:
Resulullah (s.a.v), (Hayber arazisini ve bahçelerini,) çıkacak ekin meyvenin yansı karşılığında Hayber (halkm)a orta(kh)ğa verdi. [2143][226]
Yine Ebu Dâvud ile Nesâî, dördüncü rivayeti nakletmiştir.[2144][227]

16. Musarrât Satışın Yasak Olması

201. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"(Bol sütlü görünmesi için hayvanın memesinde sütü birkaç gün sağmayarak) sütü biriktirmeyin.[2145][228]
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
"Devenin ve koyunun, (bol sütlü görünmesi için sütü birkaç gün sağmayarak hayvanın memesinde) sütü biriktirmeyin.[2146][229] Kim sütü (memesinde) süt biriktirilmiş bir hayvan satın alırsa, o kimse, bu hayvanı sağdıktan sonra iki görüş muhayyerliğindedir. (Eğer koyunun) bu haline razı olursa, onu mülkiyetinde tutar. Razı olmazsa, o hayvanı bir sa' hurmayla birlikte (sahibine) geri verir.[2147][230]
Buhârî'nin konu İle ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
"Kim (memesinde) sütü biriktirilmiş bir koyun satın alıp (akabinde) bu koyunu sağarsa, (müşteri serbesttir). Eğer (koyunun bu halinden) memnun kalırsa, o koyunu mülkiyetinde bırakır. Eğer koyunun (bu halinden memnun kalmayıp) öfkelenirse, (koyunu sahibine geri verir. Eğer koyunu sahibine verecek olursa,) koyunu sağması karşılığında (mal sahibine) bir sa' hurma verir.[2148][231]
Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
"Kim (memesinde) sütü biriktirilmiş bir koyun satın alırsa, hemen onu götürüp sağsın! Eğer sütünden memnun kalırsa, o koyunu mülkiyetinde bırakır. Aksi takdirde (mal sahibine) o koyun ile birlikte bir sa1 kuru hurma geri
verir.[2149][232]
Yine Müslim'in konu İle ilgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
"Kim (memesinde) sütü biriktirilmiş bir koyun satın alırsa, üç gün muhayyerdir. Dilerse onu mülkiyetinde bırakır. Dilerse onu (mal sahibine) geri verir. (Mal sahibine) o koyun ile birlikte, bir sa' da kuru hurma verir.[2150][233]
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, "(Mal sahibine) o koyunla birlikte, buğday değil, bir sa1 yiyecek verir" ifadesi yer almaktadır.[2151][234]

Yine Müslim'in diğer bir rivayetinde, Buğday değil, kuru hurma" ifadesi yer almaktadır.[2152][235]
Yine Buhârî ile Müslim'in başka bir rivayetinde hadisin baş kısmında şu ilave yer almaktadır:
(Şehir dışından) mal getirmekle olan binincileri, pazar haricinde karşılamayın. Sizden bazisi, bazısının satışı üzerine satışta bulunmasın. Şehirli, köylü namına satış yapmasın. Müşteriyi (kandırmak için onları) kızıştırmayın. Koyunun memesinde) süt biriktirmeyin.[2153][236]
Ebu Dâvud, Tirmizî ile Nesâî; bunlara benzer rivayetleri nakletmişlerdir.
Nesâî'nin bir rivayetinde, Kim (memesinde) sütü toplanmış yada biriktirilmiş (bir hayvan) satın alırsa, ..." ifadesi yer almaktadır.[2154][237]
Yine Nesâî'nin bir rivayetinde Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Sizden birisi, koyun yada deve sattığında (fazla para almak kastıyla) sütünü sağmamazlık etmesin![2155][238]

17. Üzerinde Meyve Olan Hurmayı Satan Kimse

202. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) in şöyle buyurduğunu işittim: "Kim aşılanmış bir meyve ağacını satarsa, (bir rivayette: satın alırsa) müşteri (kendisi için) şart koşmamışsa, (mal) satıcıya aittir. (Yine) kim (malı olan) bir köle satın alırsa, müşteri (kendisi için) şart[2156][239] kölmamışsa, (köle ile birlikte bulunan) mal satıcıya aittir.[2157][240]
Bu; Müslim, Ebu Dâvud ile Tirmizî'nin (naklettiği) rivayettir.
Buhârî ise başka bir manayı nakletmiştir.
Yine Ebu Dâvud ile Tirmizî, bundan farklı bir rivayet nakletm işlerdir. Yalnız bunlar, bu rivayeti, Abdullah ibn Ömer yoluyla Hz. Ömer'den mevkuf olarak nakletm işlerdir. [2158][241]
Nesâî ise, bu hadisi, Müslim'in rivayetine uygun bir şekilde nakletmiştir. [2159][242]
Yine Nesâî, bu hadisi, başka bir rivayetinde, sadece hurma ile ilgili (cümleyi) nakletmiştir. [2160][243]

18. Araziyi Ve Ekinlikleri Kiraya Verme

203. Râfi' b. Hadîc (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Biz, Ensar'ın en çok tarla sahibi olanlarındandık. Araziyi; şurası bizim ve şurası kiracıların olmak şartıyla kiraya verirdik. Çok defa, (bunlardan) birinin arazisi ürün verir ve diğerin ki ürün vermezdi. Bundan dolayı Peygamber (s.a.v), bunu, bize yasakladı. (Fakat araziyi) gümüş (karşılığında kiraya vermey)e gelince, (bunu,) bize yasaklamadı. [2161][244]
Bir rivayette ise "(Araziyi) altın ve gümüş (karşılığında kiraya vermey)e gelince, o zamanda (böyle bir adet) yoktu" ilavesi yer almaktadır. [2162][245]
Konu ile ilgili bir rivayette ise, Nâfi1 şöyle der:
Abdullah ibn Ömer, tarlalarını, Resulullah (s.a.v) zamanında, Ebu Bekr, Ömer, Osman'ın devlet başkanlığı ile Muaviye'nin emirliğinin ilk dönemlerinde kiraya verirdi. Muaviye'nin emirliğinin sonunda, RâfT b. Hadîc'in; Peygamber (s.a.v)'in, tarlaları kiraya vermeyi yasaklaması ile ilgili bir hadis rivayet ettiğini duydu. Ben de, Abdullah ibn Ömer'in yanında olduğum halde, hemen Râfi' b. Hadîc'in yanına girip (bu meseleyi) sordu. Râfi' b. Hadîc: Resulullah (s.a.v), ekinliklerin kiraya verilmesini yasak ediyordu' dedi.
Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer, bu işten vaz geçti. Bir daha kendisine bu mesele sorulursa, Râfi' b. Hadîc:
Resulullah (s.a.v)'in bunu yasak ettiğini söyledi' derdi. [2163][246] Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayetinde, Hanzala b. Kays şöyle der:
Râfi' b. Hadîc'e; araziyi, altın ve gümüş karşılığında kiraya verme meselesini sordum. O da:
Bunda sakınca bir yoktur. Çünkü insanlar, Peygamber (s.a.v) zamanında su boylan ile ark başları, tarla sahiplerine tahsis edilmek üzere yada ekinden bir şeyler vermek şartıyla kiraya verirlerdi. Buna göre bazen birine ait olan yer telef olur, ötekinin hissesi kurtulurdu. Bazen de ötekinin hissesi kurtulur, diğerinin hissesi telef olurdu. (O dönemde) insanlar için bundan başka kiraya verme şekli yoktu. İşte bu

sebepten dolayı bundan sakındırıldılar. Fakat bilinen ve garantili bir şey olursa, (böyle bir durumda araziyi kiraya vermede) bir sakınca yoktur [2164][247] dedi. [2165][248]
Buhârî ile Müslim, ekinliklerin kiraya verilmesinin yasak olduğu ile ilgili Nâfi' yoluyla Râfi1 b. Hadîc'ten merfu olarak bir hadis rivayet etmişlerdir.
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayetinde, Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Biz (vaktiyle) ziraî ortakçılık yapmada [2166][249] bir sakınca görmezdik, Geçen sene Râfi', Peygamber (s.a.v)'in onu yasak ettiğini söyledi. Bundan dolayı biz de onu terk ettik. [2167][250]
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Doğrusu Râfi1, bizi, arazimizin faydasından men etti. [2168][251]
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Râfi b. Hadîc yoluyla Hz. Peygamber (s.a.v)'den "zahire hacüsi'Yıe [2169][252] benzer bir rivayet nakletmiş fakat bu rivayette "zahire" ifadesi yer almaktadır. [2170][253]
Yine Müslim, bu hadisi Râfi' b. Hadîc yoluyla Hz. Peygamber (s.a.v)'den nakletti. Fakat bu rivayette, Amcalarının birinden' demedi" ifadesi yer almaktadır. [2171][254]
Yine Müslim'in, Râfi1 b. Hadîc'ten naklettiği bir diğer rivayette "amcalarının birinden" ifadesi yer alıp bu rivayetin devamı şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), bizim için faydalı olan bir şeyi bize yasakladı. (Fakat) Allah ve resulüne itaat, bizim için daha faydalıdır. Çünkü Resulullah (s.a.v), araziyi muhâkale yaparak üçte birle, dörtte birle ve belirli bir miktar mahsulle kiraya vermeyi bize yasakladı. [2172][255] (Yine) arazi sahibine yerini, ya ekmesini yada ektirmesini emretti. Kiraya vermeyi ve bundan başkasını hoş görmedi.[2173][256] Tirmizî'nin rivayetinde ise, Râfi1 b. Hadîc şöyle der:
Resulullah (s.a.v), bizim için faydalı olan bir şeyi bize yasakladı. Birimizin bir arazisi olduğu zaman, mahsulünün bir kısmı yada bir miktar dirhem karşılığında o araziyi (birine) verirdi. Çünkü-Resulullah (s.a.v):
Sizden birisinin toprağı varsa, onu, ya (din) kardeşine bağışlasın yada kendisi eksin!1 buyurdu.[2174][257]
Ebu Davud'un bir rivayeti, Müslim'in bir rivayeti gibidir.[2175][258]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Biz, Resulullah (s.a.v) zamanında ziraî ortakçılık yapardık.
Râfi', amcalarından birinin, kendisine gelip şöyle dediğini söyledi:
Resulullah (s.a.v), bizim için faydalı olan bir şeyi (bize) yasakladı. (Fakat) Allah ve resulüne itaat, bizim için daha faydalıdır, (daha faydalıdır). (Ravi devamla) der ki:
O nedir?' dedik. O da: Resulullah (s.a.v):
Kimin arazîsi varsa eksin yada (din) kardeşine ektirsin. Üçte birine yada dörtte birine yada miktan belli olan bir buğday karşılığında kiraya versin' buyurdu.[2176][259]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Râfi' b. Hadîc şöyle der:
Ebu Râfi1,[2177][260] Resulullah (s.a.v)'in yanından gelip bize şöyle dedi: Resulullah (s.a.v), bizim için faydalı olan şeyi bize yasakladı. (Fakat) Allah ve resulüne itaat, bizim için daha faydalıdır. Bizi, maliyetine sahip olduğumuz yada birisinin karşılıksız olarak ekmemiz için verdiğinin dışındaki bir toprağı ekmeyi yasakladı.[2178][261]
Yine Ebu Davud'un diğer bir rivayetinde, Useyd b. Zuhayr [2179][262] şöyle der:
Râfi' b. Hadîc bize gelip şöyle dedi:
Doğrusu Resulullah (s.a.v), size, sizin için faydalı olan bir şeyi yasaklıyor. (Fakat) Allah ve resulüne itaat, sizin için daha faydalıdır. Şüphesiz ki Resulullah (s.a.v), size, Muhâkaleyi (araziyi kiraya vermeyi) yasaklıyor. Resulullah (s.a.v):
Arazisine ihtiyaç duymayan kişi, onu, (karşılıksız olarak) ya (din) kardeşine versin yada onu boş bıraksın1 buyurdu.[2180][263]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Ebu Ca'fer el-Hatmî şöyle der:
Amcam, beni bir çocuğu birlikte Saîd ibnü'i-Müseyyeb'e gönderdi. Biz, Saîd'e:
Senden bize m uzara a ile ilgili bir haber ulaştı' dedik. (Bize şu)
karşılığı verdi:

Abdullah ibn Ömer, kendisine, Râfi' b. Hadîc'in hadisi gelinceye kadar muzâraada bir sakınca görmezdi.
Râfi' b. Hadîc, Abdullah ibn Ömer'e gelip şunu haber verdi:
ResuluIlah (s.a.v), Harise oğullarına gelip Zuhayr'm tarlasındaki ekini görüp:
Zuhayr'm ekini ne kadar güzel!' buyurdu. Orada bulunanlar:
(Artık bu tarla,) Zuhayr'm değil' dediler. ResuluIlah (s.a.v):
(Bu) tarla, Zuhayr'ın değil mi?' buyurdu. Orada bulunanlar:
Evet, (tarla Zuhayr'm, fakat) ekin filanın' dediler. Bunun üzerine ResuluIlah (s.a.v):
Ekininizi alın, Zuhayr'a da ücretini verin' buyurdu.
Râfi' b. Hadîc: Biz ekinimizi aldık, Zuhayr'a da ücretini verdik1 dedi. Saîd ibnü'l-Müseyyeb'de: Tarlanı, (karşılıksız olarak) ya (din) kardeşine ver yada (bir miktar) dirhem karşılığında kiraya ver' buyurdu.[2181][264]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Râfi1 b. Hadîc şöyle der:
Resulullah (s.a.v), münâkale ve muza ben ey i yasakladı [2182][265]ve: Ancak üç kişi ekin ekebilir. Bunlar:
1. Tarlası olanlar,
2. Kendisine karşılıksız olarak arazi verilen kişi. Bu kimse, kendisine verilen tarlayı eker,
3. Altın yada gümüş karşılığında tarla kiraya tutan kişi' buyurdu.[2183][266]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Osman b. Sehl b. Râfi' b. Hadîc şöyle der:
Ben, (dedem) Râfi' b. Hadîc'in yanında bir yetim idim. Onunla birlikte hacca da gittim. Kardeşim İmrân b. Sehl, (dedem) Râfi' b. Hadîc'e gelip (ona):
Arazimizi, filan kadına, iki yüz dirhem karşılığında kiraya verdik dedi. Bunun üzerine Râfi':
Bırak onu! Çünkü ResuluIlah (s.a.v), tarlayı kiraya vermeyi yasakladı' dedi.[2184][267]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Râfi' b. Hadîc şöyle der:
Râfi' b. Hadîc, bir araziyi ekmişti. [2185][268] Tarlayı sularken kendisine, ResuluIlah (s.a.v) uğrayıp:
Ekin kimin? Tarla kimin?' diye sordu. Râfi1 b. Hadîc:
Tohumum ve emeğim karşılığında benim ekinim; yansı benim, yarısı da filan oğullarının' dîye cevap verdi. Bunun üzerine ResuluIlah (s.a.v):
Riba muamelesi yaptınız. Araziyi sahibine ver. Sen de ücretini al buyurdu.[2186][269]
Nesâî'nin bir rivayetinde Useyd b. Zuhayr şöyle der:
Râfi1 b. Hadîc bize gelip:
Resulullah (s.a.v), size; Münâkaleyi yasakladı. Münâkale: Araziyi, mahsulün üçte biri yada dörtte biri oranında kiraya vermektir. Mu-zâbeneyi de (yasakladı). Muzabane ise: Ağaçtaki hurmayı bir vesk hurma karşılığında şöyle şöyle almayı yasakladı' dedi. [2187][270]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Useyd b. Zuhayr şöyle der:
Râfi'b. Hadîc bize gelip:[2188][271]
Resulullah (s.a.v), bizim için faydalı olan bir şeyi bize yasakladı. (Fakat) Resulullah (s.a.v)'e itaat etmek ise, sizin daha hayrlıdır. Size, Muhâkaleyi (araziyi kiraya vermeyi) de yasakladı ve:
Kimin arazîsi varsa, onu ya (karşılıksız olarak din kardeşine) versin yada onu boş bıraksın' buyurdu.
(Yine) Resulullah (s.a.v), Muzâbeneyi de yasakladı. Muzâbene: Hurma ile ilgili çok malı olan bir kimsenin gelip ağaçtaki hurmayı bir vesk hurma karşılığında şöyle şöyle almasıdır.[2189][272]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayetinde, Useyd b. Zuhayr şöyle der:
Râfi1 b. Hadîc yanımıza gelip:
Anlayamıyorum' dedi. Daha sonra da:
Resulullah (s.a.v), sizin faydanıza olan bir şeyi yasakladı (s.a.v)'e itaat ise, sizin fayda sağladığınız şeyden daha hayrlıdır.
(Yine) Resulullah (s.a.v), size, Muhâkaleyi de yasakladı. Muhâkale: Araziyi, mahsulün üçte biri yada dörtte biri karşılığında ekmeye/ortaklığa ve ermektir.
Kimin bir arazisi olup da ona ihtiyaç duymuyorsa, onu, (karşılıksız rak) ya (din) kardeşine versin yada onu boş bıraksın.
(Yine) Resulullah (s.a.v), size, Muzâbeneyi de yasakladı. Muzâbene: sinin, çok malla bir miktar hurma almaya gelip:
Bu yıl, (ağaçtaki) bu hurmayı, bir vesk hurma karşıhsin şöyle al' demesidir' dedi. [2190][273]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayetinde, Râfi' b. Hadîc şöyle der.

Resulullah (s.a.v), size, bizim için faydası olan bir şeyi yasaklalullah (s.a.v)'e itaat ise, bizim için daha faydalıdır. Resuiuliah (s.a.v):
Kimin bir arazisi varsa, (gücü yetiyorsa) onu eksin. Eğer onu ekmeye gücü yetmiyorsa, o zaman o araziyi (din) kardeşine (karşılıksız olarak) ektirsin' buyurdu.[2191][274]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Râfi' b. Hadîc şöyle der:
"Resuiuliah (s.a.v), bizim için faydası olan bir şeyi bize yasakladı. Resuiuliah (s.a.v)'in emri, baş(ım) ile göz(üm) üstünedir. Resuiuliah (s.a.v), bize; araziyi, mahsulün bir kısmı karşılığında vermemizi yasakladı.[2192][275]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Râfi1 b. Hadîc şöyle der:
Resuiuliah (s.a.v), Ensar'dan muhtaç olduğunu bildiğini bir adamın arazisinin yanından geçmişti. (Bu sırada):
Bu arazi kimindir?1 diye sordu. Oradaki kimse:
Filanındır. (Fakat) burasının bana kiraladı' dedi. Bunun üzerine Resuiuliah (s.a.v):
Keşke bu araziyi (din) kardeşine (karşılıksız olarak) verseydi!' buyurdu.
Bunu duyan Râfi', Ensar'ın yanına gelip (ona):
Resuiuliah (s.a.v), sizin için faydası olan bîr şeyi size yasakladı. Resuiuliah (s.a.v)'e itaat ise, sizin için daha faydalıdır.[2193][276]
Yine Nesâî, bu hadisi, kısa bir şekilde Râfi' b. Hadîc'ten naklen şöyle rivayet etmiştir:
"Resuiuliah (s.a.v), Münâkaleyi (araziyi kiraya vermeyi) yasakladı.[2194][277] Yine Nesâî'nin bir rivayetinde, Râfi' b. Hadîc şöyle der:
Resuiullah (s.a.v), yanımıza çikageldi. Bizim için faydalı olan bir şeyi bize yasakladı ve:
Kimin bir arazisi varsa, onu, ya eksin, ya (din kardeşine karşılıksız olarak) versin yada boş bıraksın' buyurdu.[2195][278]
Yine Nesâî'nin buna benzer bir rivayeti daha var. Bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Resuiuliah (s.a.v)'in emri, bizim için daha hayrlıdır. Resuiuliah (s.a.v):
Kimin bir arazisi varsa, onu, ya eksin, ya boş bıraksın yada (din kardeşine karşılıksız olarak) versin' buyurdu.[2196][279]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Râfi' b. Hadîc şöyle der:
Resulullah (s.a.v), araziyi (bir şey karşılığında) kiraya vermeyi yasakladı.
Yine Nesâî, Müslim'in bir rivayeti ile Ebu Davud'un Ebu Ca'fer Hat-mî'den naklettiği hadisi de rivayet etmiştir.
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayetinde, Râfi' b. Hadîc şöyle der:
Biz, Resulullah (s.a.v) zamanında araziyi (bir şey) karşılığında kiraya verirdik. Araziyi (muhâkale yaparak) üçte birle, dörtte birle ve belirli bir miktar mahsul karşılığında kiraya verirdik. Bir gün amcalarımdan biri gelip:
Resulullah (s.a.v), bizim için faydalı olan bir şeyi bana yasakladı. Allah'a ve Resulüne itaat ise, bizim için daha faydalıdır' dedi.
Resulullah (s.a.v), araziyi (bir şey karşılığında) kiraya vermeyi ve (araziyi muhâkale yaparak) üçte birle, dörtte birle ve belirli bir miktar yiyecekle kiraya vermeyi de bize yasakladı.[2197][280]
Resulullah (s.a.v), tarla sahibine; araziyi, ya kendilerinin ekmelerini, yada (din kardeşine) ektirmesini emretti. Kiraya vermeyi ve bundan başkasını hoş görmedi.[2198][281]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Râfi' b. Hadîc şöyle der:
Biz, arazîyi, (bir şey karşılığında) kiraya verirdik. (Yine) araziyi (muhâkale yaparak) üçte birle, dörtte birle ve belirli bir miktar mahsul karşılığında kiraya verirdik.[2199][282]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Râfi' b. Hadîc şöyle der:
Biz, Resululah (s.a.v) zamanında araziyi kiraya verirdik.
Râfi', amcalarından birinin, kendisine gelip:
Resulullah (s.a.v), bizim için faydalı olan bir şeyi bana yasakladı. Allah ve resulüne İtaat, bizim için daha faydalıdır' dediğini söyledi. Biz:
O da nedir?' dedik. Amcam dedi ki: Resululah (s.a.v):
Kimin bir arazisi varsa, onu ya eksin, ya (din) kardeşine ektirsin. Onu, üçte birle, dörtte birle ve belirli bir miktar mahsul karşılığında kiraya vermesin' buyurdu.[2200][283]

Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Râfi' b. Hadîc şöyle der:
Resuluîah (s.a.v), bizi, arazimizi kiraya vermeyi yasakladı. O sırada (araziyi) altın ve gümüş karşılığında (kiraya verme adeti) yoktu. (Arazi sahibi) kimse arazisini, verimli yeri, ark başları ve (ekinden) belirli bir miktarı kendi
Yine Nesâî, Zührî'nin Sâlim'den naklettiği üçüncü rivayeti nakletmiştir.
Yine Nesâî diğer bir rivayetinde, İbn Şihâb'tan naklen Râfi' b. Hadîc şöyr:
"Resululah (s.a.v), araziyi kiraya vermeyi yasakladı.[2201][284]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, İbn Şihâb'tan naklen Râfi' b. Hadîc şöyle der:
"Bundan sonra Râfi'ye:
(O zaman) araziyi nasıl kiraya veriyorlardı?' diye soruldu. Râfi' b. Hadîc:
(Arazi sahibi kimse, arazisini,) belli bir miktar mahsul karşılığında ve arazinin su kenarları ile ark başlan (yakınında yetişen mahsul) kendisinde kalması şartıyla kiraya veriyordu' dedi.[2202][285]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Nâfi1 şöyle der:
"Râfi' b. Hadîc, Abdullah ibn Ömer'e; 'amcalarının, Resulullah (s.a.v)'e gittiklerini, döndüklerinde ise Resulullah (s.a.v)'in; tarlalanni kiraya vermeyi yasakladığını söylediler' dedi. Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer:
Tarla sahibi kimse, Resulullah (s.a.v) zamanında, tarlasını; su (kanallarının) çıktığı verimli yer(Ier)in (mahsulü tarla Sahibine ait olmak üzere) ve ne kadar olduğunu bilmediğim bir miktar bedel/saman karşılığında kiraya verdiğini bilmekteyiz' dedi.[2203][286]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Nâfi1 şöyle der: .
Abdullah ibn Ömer, arazisini kira verirdi. Ona, (araziyi kiraya vermenin yasak olduğu ile ilgili) Râfi' b. Hadîc'ten bir şeyler) ulaştı. Bunun üzerinden elimden tutup beraberce Râfi' b. Hadîc'in yanına gitt(k). Râfi' b. Hadîc, (bize); amcalarından birinin, Resulullah (s.a.v)'in; araziyi kiraya vermeyi yasakladığını (duyduğunu) söyledi. Bundan sonra Abdullah ibn Ömer, (arazisini kiraya vermeyi) terk etti.[2204][287]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Nâfi1 şöyle der:
Abdullah ibn Ömer, tarlalarını kiraya verirdi. Muaviye'nin emirliğinin son(lar)ında, Râfi' b. Hadîc'in, Resulullah (s.a.v)'in; tarlaları kiraya vermeyi yasakladığı haberi Abdullah ibn Ömer'e ulaştı. Beraberce Râfi' b. Hadîc'in yanına gittik. Ona, (tarlaları kiraya vermenin durumu ile ilgili soru) sordu. Bunun üzerine Râfi' b, Hadîc:
Resulullah (s.a.v), tarlaları kiraya vermeyi yasaklardı' dedi.
Bundan sonra Abdullah ibn Ömer, arazisini kiraya vermeyi terk etti. Kendisine bu husus sorulduğunda:
Râfi' b. Hadîc, Resulullah {s.a.v)'in; tarlaları kiraya vermeyi yasak ettiğini bildirdi' derdi.[2205][288]
Yine Nesâî'nin buna benzer bir rivayeti daha var. Bu rivayette şu ifade yer almaktadır:
Beraberce Belât (denilen yerde oturan) [2206][289] Râfi' b. Hadîc'in yanına geldik. Ona, (arazisini kiraya vermenin durumu ile ilgili soru) sordu. Bunun üzerine Râfi' b. Hadîc:
Evet, Resulullah (s.a.v), tarlaları kiraya vermeyi yasakladı' dedi.
Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer, tarlalarını kiraya vermeyi terk eti [2207][290]
Yine Nesâî'nin diğer bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Abdullah ibn Ömer, ben ve (Resuİullah'm, araziyi kiraya vermeyi yasakladığını Râfi' b. Hadîc'ten naklen) haber veren kişiyle birlikte (Râfi' b. Hadîc'e doğru) gittim. Nihayet Râfi1 b. Hadîc'in yanına vardik. Râfi1 b. Hadîc, Abdullah ibn ömer'e; Resulullah (s.a.v)'in, araziyi kiraya vermeyi yasakladığını haber verdi.
Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer, arazisini kiraya vermeyi terk etti.[2208][291] Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Nâfi' şöyle der:
Râfi1 b. Hadîc, Abdullah ibn Ömer'e; Resulullah (s.a.v)'in, tarlaları kiraya vermeyi yasakladığını haber verdi.[2209][292]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Nâfi1 şöyle der:
Abdullah ibn Ömer, arazisini, mahsulünün bir miktan karşılığında kiraya verirdi. Râfi1 b. Hadîc'in; bunu men ettiğini ve 'Resulullah (s.a.v) bunu yasakladı' dediği (haberi,) Abdullah ibn Ömer'e ulaştı.
Abdullah ibn Ömer:
Biz, Râfi1 b. Hadîc'i tanımadan önce araziyi kiraya verirdik' dedi
Daha sonra (bu hususta) kendisinde (şüphe) bulup (beni yanına alarak)
elini omuzuma koymuş bir vaziyette Râfi1 b. Hadîc'in yanına vardık. Abdullah

ibn Ömer, Râfi' b. Hadîc'e: der:
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Useyd b. Zuhayr şöyle
Useyd b. Zuhayr, kavmi olan Harise oğullarının yanına gidip (onlara):
Üzerinize bir musibet gelecek!' dedi. Onlar:
Ne oldu?' diye sordular. Useyd b. Zuhayr şöyle dedi:
Resulullah (s.a.v), araziyi kiraya vermeyi yasakladı. Biz:
Ey Allah'ın resulü! Araziyi, dane karşılığında bir şeyle kiraya veriyoruz' dedik. Resulullah (s.a.v):
Hayır, (olmaz)' buyurdu. Biz:
Araziyi, bedel/samandan bir şey verilmek üzere kiraya veriyoruz' dedik. Resulullah (s.a.v):
Hayır, (olmaz)' buyurdu. Biz:
Araziyi, tarlanın verimli yerinin mahsulü (arazi sahibine ait olmak üzere) kiraya veriyoruz' dedik. Resulullah (s.a.v):
Hayır, (olmaz). Araziyi, ya (kendin) ek yada (din) kardeşine (karşılıksız olarak) ver' buyurdu.[2210][293]

ONALTINCI BÖLÜM

FERÂİZ (MİRAS HUKUKU) BÖLÜMÜ 2211[1]

1. Müslümanın Kafire Ve Kafirin De Müslümana Mirasçı Olamaması

204. Üsâme b. Zeyd (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Müslüman, kafire, kafir de müslümana mirasçı 2212[2] olamaz.2213[3]

2. Velayet Hakkının Satılması Ve Bağışlanması

205. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v), velayet (hakkm)ın satılmasını ve bağışlanmasını 2214[4] yasakladı. 2215[5]

3. Kelâlenin Mirası

206. Câbir b. Abdullah (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Ben hastalanmıştım. (Baygın bulunduğum bir sırada) Peygamber (s.a.v), Ebu Bekr ile birlikte yaya olarak beni ziyarete gelmişti. Baygınlığım sebebiyle onunla konuşamadım. Bunun üzerine abdest alıp (abdest suyunu) üzerime serptti. Bunun üzerine ayıldım. Bir de baktım ki Resulullah (s.a.v) (yanımda oturmakta. Ona:)
Ey Allah'ın resulü! (Geride kalacak kız kardeşlerim olması hasebiyle) malım hakkımda nasıl (bir işlem) yapayım? Malım hakkında nasıl (bir hüküm) vereyim?' diye sordum.
Resulullah (s.a.v), bana hiçbir cevap vermedi. Nihayet Miras ayeti 2216[6] indi. 2217[7]
Konu ile ilgili bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
(Ayıhp) kendime geldim. (Yanımda oturmakta olan Resulullah'a:)

Bana kelâleden [2218][8] başkası mirasçı olamayacak. Buna göre (benîm) mirası (m) nasıl olacak?' diye sordum.

Bunun üzerine Ferâiz ayeti indi.[2219][9]
Başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Bunun üzerine "Allah, size, çocuklarınız hakkında (miras vermenizi) emreder [2220][10] ayeti indi.[2221][11]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayette şu ifade yer almaktadır:
"Resulullah (s.a.v), bana hiçbir cevap vermedi. Nihayet "Senden fetvî isterler. De ki: Allah, kelâle (babası ve çocuğu olmayan kimse)nin| mirası hakkındaki (hükmünü şöyle) açıklıyor [2222][12] (mealindeki)] miras ayeti indi.[2223][13]
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir. Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
(Ayıhp kendime gelince, yanımda oturmakta olan Resulullah'a:)
Ey Allah'ın peygamberi! Malımı, çocuklarım arasında nasıl taksim edeyim?' diye sordum.
Resulullah (s.a.v), bana hiç bir cevap vermedi. Bunun üzerine "Allah, size, çocuklarınız hakkında; erkeğe, kadının payının İki misli (miras vermenizi) emreder [2224][14] ayeti indi.[2225][15]
Yine Tirmizî'nin, Buhârî ile Müslim'in naklettiği rivayete benzer bir rivayeti daha var. Bu rivayette şu ilave yer almaktadır:
Câbir b. Abdullah'ın dokuz kız kardeşi vardı. Nihayet "Senden fetva isterler. De ki: Allah, kelâle (=babasız ve çocuksuz kimse)nin mirası hakkındaki (hükmünü şöyle) açıklıyor [2226][16] (mealindeki) miras ayeti indi.[2227][17]
Ebu Dâvud'da, birinci rivayeti nakletmiş olup bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Baygınlığım sebebiyle onunla konuşamadım. Bunun üzerine abdest alıp (abdest suyunu) üzerime serptti. Bunun üzerine ayildim. (Yanımda oturmakta Resulullah (s.a.v)'e:)
Ey Allah'ın resulü! Malım hakkımda nasıl (bir işlem) yapayım? Benim (geride kalacak) kız kardeşlerim var' dedim.
Bunun üzerine (hemen orada) "Senden fetva isterler. De ki: Allah, kelâle (babasız ve çocuksuz kimse)nin mirası hakkındaki (hükmünü

şöyle) açıklıyor 2228[18] (mealindeki) miras ayeti indi.2229[19]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
(Bir defasında) hastalanmıştım. Yanımda yedi kız kardeşim vardı. (Baygınlık geçirdiğim bir sırada) Resulullah (s.a.v), yanıma gelip yüzüme üfürmüş. Bunun üzerine (ayılıp) kendime gelmiştim. (Yanımda Resulullah'ı görünce, ona:)
Ey Allah'ın resulü! (Ben ölünce,) kız kardeşlerime (kalacak olan malımın) üçte ikisini 2230[20] vasiyet edebilir miyim?' diye sordum. Resulullah (s.a.v):
(Kız kardeşlerine) iyi davran!1 buyurdu. Ben:
(Bu malın) yarı sı (m vasiyet etsem olmaz mı?)' dedim. Resulullah (s.a.v):
(Kız kardeşlerine) iyi davran!' buyurdu.
Daha sonra beni bırakıp çıktı. (Çıkıp giderken:)
Ey Câbir! Bu hastalığından dolayı öleceğini sanmıyorum. Şüphe-•z ki Allah, (Kur'an'da miras ayetini) indirdi ve kız kardeşlerine düşecek olan payı da açıkladı. Onlara, üçte iki payı ayırdı1 buyurdu. (Bu hadisi, Câbir'den nakleden Ebu Zübeyr) dedi ki: Câbir: "Senden fetva isterler. De ki: Allah, kelâle babasız ve çocuksuz kimsenin mirası hakkındaki (hükmünü şöyle) açıklıyor 2231[21] (mealindeki) bu ayet, benim hakkımda indirildi' derdi.2232[22]

ONYEDİNCİ BÖLÜM

HİBELER (=BAĞIŞLAR) BÖLÜMÜ 2233[23]

1. Yapılan Bağıştan Dönmenin Ve Onu Satın Almanın Hükmü

207. Hz. Ömer (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"(Bir defasında) atı (mı), Allah yolunda (kullanması için bir kimseye sadaka olarak) vermiştim/bindirmiştim. (Sadaka olarak verdiği) at, bu kişinin yanında (yeterince bakım gösterilmediği için değerini)

yitirmişti. Bu sebeple de o kişi, bu atı ucuz bir fiyatla satacağını zannederek bu atı ondan satın almak istedim. Dolayısıyla Resulullah (s.a.v)'e, (bu atı satın alıp alamayacağımı) sordum. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
(Bu atı,) satın alma! Bu atı sana bir dirhem karşılığında verse bile artık yapmış olduğunu sadakana (bir daha) dönme! Çünkü verdiği sadakayı (geri satın almaya) dönen kimse, kustuğunu (tekrar yemeye) dönen kimse gibidir' buyurdu. [2234][24]
Konu ile ilgili bir rivayette İse şu ifade yer almaktadır:
Verdiği sadakayı (satın almaya geri) dönen kimse, kustuğunu (tekrar yemeye) dönen köpek gibidir.[2235][25]
Bu hadisfin bu şekildeki metinlerinji; Buhârî, Müslim ile Nesâî rivayet etmiştir.
Ebu Davud'un rivayetinde ise Abdullah ibn Ömer şöyle der:
Ömer ibnü'l-Hattâb (r.a), bir atını, Allah yolunda (kullanılması için) sadaka (olarak) vermişti. [2236][26] Daha sonra (onu satılırken görüp) onu satın almak istemişti. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v)'e, (sadaka olarak verdiği atını) satın alıp alamayacağını sordu. Resulullah (s.a.v):
Onu satın alma! Sadakana dönme' buyurdu.[2237][27] Tirmizî'de, bu hadisi, bu rivayet benzer bir şekilde nakletmiştir.
Nesâî'de, bu hadisi, buna benzer bir şekilde nakledip bu rivayette, Sadakana dönme!" ifadesi yer almaktadır.[2238][28] Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Ömer, bir atını, Allah yolunda (kullanılması için) sadaka (olarak) vermişti. Daha sonra o atın satıldığını gördü. Bu atı satın almak istedi. Sonra Resulullah (s.a.v)'e gidip bu atı satın alamayacağım sordu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Sadakana dönme!' buyurdu.[2239][29]

2. Verilen Sadakadan Ve Bağıştan Dönmenin Haram Olması

208. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:

Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
(Şu) kötülük sıfatı, biz (müslümanlar)a yakışmaz: Yaptığı bağışı (satın almaya geri) dönen kişi, kustuğunu (tekrar yemeye) dönen köpek gibidir.[2240][30]
Konu ile ilgili başka bir rivayette şu ifade yer almaktadır:
(Sadakasından dönen kimsenin misali,) kusup sonra da kusmuğuna dönerek onu yiyen köpeği misali[2241][31] gibidir.[2242][32]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî, Müslşim, Tirmizî ile Nesâî rivayet etmiştir.
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
"Bağışından dönen kimse, kusmuğunu (tekrar yutan) kimse gibidir.[2243][33] Katâde der ki:
"Biz, kusmuğu ancak haram olarak biliriz.[2244][34]

3. Bağışta Bulunan Kimsenin, Bağış Esnasında Bazı Çocuklarına, Diğerlerinden Daha Çok Mal Vermesi Sebebiyle Üstün Tutmasının Mekruh Olması

209. Nu'mân ibn Beş îr (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Nu'mân'ın babası (Beşîr), Nu'mân'ı, Resulullah (s.a.v) in yanına getirip:
Ben, bu oğlum Nu'mân'a bir köle verdim' dedi. Resulullah (s.a.v):
Çocuklarının hepsine bunun benzerini verdin mi?' diye sordu. Beşîr:
Hayır (vermedim)' diye cevap verdi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Öyleyse (Nu'mân'a verdiğin) köleyi (ondan) geri al' buyurdu.[2245][35]
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Babam (Beşîr), malının bir kısmını bana sadaka (olarak) verdi. Bunun üzerine annem Amra bint. Ravâha:
Resulullah (s.a.v)'i şahit göstermedikçe, (buna) razı olmam' dedi.
Bunun üzerine babam (Beşîr), sadakama şahit tutmak için beni Peygamber (s.a.v)'e götürdü. Resulullah (s.a.v), babama:
Bunu, bütün çocuklarına yaptın mı?' diye sordu. Babam:
Hayır (yapmadım)' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):

Allah'tan korkun! Çocuklarınız arasında adaletli davranın! [2246][36] buyurdu.
Bunun üzerine babam geri dönüp (verdiği) o sadakayı geri aldı.[2247][37]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayetin devamında, şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v):
Ey Beşîr! Bundan başka çocuğun var mı?' diye sordu. Beşîr:
Evet (var)1 diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):
Buna yaptığın kadar hepsine bağışta bulundun mu?' diye sordu.
Hayır (yapmadım)' diye cevap verdi. Bunun üzerine Resulullah
O halde beni (buna) şahit tutma! Çünkü ben, adaletli olmayan bir şeye şahitlik yapmam' buyurdu.[2248][38]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), (babam Beşîr'e):
Öyleyse buna, benden başkasını şahit tut!1 buyurdu. Daha sonra da:
Sana iyilik yapma hususunda (bütün) çocuklarının eşit olmaları seni sevindirmez mi?1 diye sordu. Beşîr:
Evet (isterim)' diye cevap verdi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Öyleyse böyle yapma!' buyurdu.[2249][39]
Bu hadisin bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Babası, ona, bir köle vermişti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), Nu'-mân'a:
Bu köle de nedir?' diye sordu. Nu'mân:
Onu, bana, babam verdi' dedi. Peygamber (s.a.v), (babası Beşîr'e):
Bunu, bütün kardeşlerine de buna verdiğin gibi verdin mi?1 diye sordu. Beşîr:
Hayır (vermedim)' diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), {Beşîr'e):
Öyleyse onu (ondan) geri al' buyurdu.[2250][40]
Tirmizî ile Nesâî, bu hadisi, birinci rivayet gibi nakledip Nesâî'nin rivayetinde, "Onu (almak için) geri dön" ifadesi yer almaktadır.[2251][41]

Ebu Dâvud ile Nesâî ise, bu hadisi, Müslim'in bir rivayetine uygun bir şekilde nakletm işlerdir.[2252][42]
Muğîre'nin rivayetinde ise şu ifade yer almaktadır:
Babam (Beşîr), bana, bir mal (bir rivayette: bir köle) bağışladı. Annem Amra bint. Ravâha, (babam Beşîr'e):
Resulullah (s.a.v)'e git. Onu, bu bağışa şahit tut' dedi. Babam, Resulullah (s.a.v)'e gidip ona olayı anlatıp:
Ben oğlum Nu'mân'a bir mal bağışladım. Fakat (Numânın annesi) Amra, buna, şahit tutmamı istedi1 dedi. Resulullah (s.a.v):
Senin başka çocuğun var mı?' buyurdu. Babam:
Evet (var)' dedi. Resulullah (s.a.v):
Hepsine, Nu'mân'a verdiğin gibi mal verdin mi?' buyurdu. Babam:
Hayır (vermedim)' dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Bu, zulümdür (bir rivayette ise: Bu, zorlamadır). Buna, benden başkasını şahit tut' buyurdu.[2253][43] (Resululiah:)
İyilik ve lütufta hepsinin eşit olmalan seni sevinidirmez mi?' (buyurdu). Babam:
Evet' dedi. Resulullah (s.a.v):
Buna, benden başkasını şahit tut' buyurdu.[2254][44] Mücâlid'in rivayetinde ise, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Sana iyilk yapmaları, senin onlar üzerindeki hakkın olduğun gibi, aralarında adaletli davranman da onların senin üzerindeki haklarıdır.[2255][45]
Yine Ebu Davud'un bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Çocuklarınız arasında adaletli davramnın, oğullarınız arasında adaletli davranın.[2256][46]
Nesâî'de, (Ebu Davud'un) bu rivayetini nakletm iştir. [2257][47] Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde şu husus yer almaktadır:
Nu'mân'm babası (Beşîr), Nu'mân'ı, Peygamber (s.a.v)'in yanına getirip sadece (oğlu) Nu'mân'a verdiği hediye hususunda (kendisine) şahit olmasını (Peygamber'den) istedi. Resulullah (s.a.v):
Ona verdiğin gibi, bütün çocuklarına da verdin mi?' diye sordu. Beşîr:
Hayır' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):

Öyleyse ben, hiçbir şeye şahitlik yapmam. Sana karşı iyilik yapma hususunda (bütün) çocuklarının eşit olmaları seni sevindirmez mi?' buyurdu. Beşîr:
Evet' dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Öyleyse böyle yapma!' buyurdu.[2258][48]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Nu'mân'm annesi Amra bint. Ravâha, Nu'mân'ın babası (Beşîr)'den; malından bir miktarını, oğluna bağışlamasını istedi. Fakat Nu'mân'm babası (Beşîr), bunu (ağırdan alıp) bir sene geciktirdi. Sonra fikrini değiştirip oğluna (malından) bir şeyler verdi. (Hanımı) Amra:
(Buna,) Resulullah (s.a.v)'i şahit tutmadıkça razı olmam' dedi. Bunun üzerine (Nu'mân'ın babası Beşîr, Resulullah'a gelip ona:)
Ey Allah'ın resulü! Bu çocuğun annesi Amra bint. Ravâha, bu çocuğa yaptığım bağış hususunda beni uğraştırıyor?' dedi. Resulullah (s.a.v):
Ey Beşîr! Bundan başka çocuğun var mı?' diye sordu. Beşîr:
Evet (var)' dedi. Resulullah (s.a.v):
Bu oğluna verdiğin gibi, bütün çocuklarına da verdin mi?' buyurdu. Beşîr:
Hayır' dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Öyleyse beni buna şahit tutma. Çünkü ben, adaletli olmayan bir şeye şahitlik yapmam1 buyurdu.[2259][49]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Beşîr, Peygamber (s.a.v)'e gelip (ona):
Ey Allah'ın resulü! Eşim Amra bint. Ravâha, oğluna bir sadaka vermemi istedi. (Fakat) buna, seni şahit tutmamı istedi' dedi. Peygamber (s.a.v), ona:
Bundan başka çocukların var mı?' diye sordu. Beşîr:
Evet (var)' diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v):
Buna verdiğin gibi, onlara da verdin mi?1 buyurdu. Beşîr:
Hayır (vermedim)1 dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Beni, adil olmayan bir şeye şahit tutma!' buyurdu.[2260][50]

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

VASİYYETLER BÖLÜMÜ 2261[51]

1. Arazinin Aslını Vakfedip Gelirini Sadaka Olarak Dağıtmak

210. Hz. Ömer (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Hayber arazisinden, bir arazi hisseme düşmüştü. Bunun üzerine (istişare yapmak üzere) Resulullah (s.a.v)'e gelip (ona):
(Hayber arazisinden) bir arazi hisseme düştü. (Şimdiye kadar) bana, bundan daha güzel ve daha harika bir mal düşmedi. (Bana) bu arazi ile ilgili (ne yapmamı) emredersin?' dedi. Resulullah (s.a.v):
İstersen arazinin aslını vakfedip (gelirini) sadaka (olarak) verirsin1 buyurdu.
Bunun üzerine Ömer, bu arazinin aslı; satılmamak, hibe edilmemek (şartıyla gelirini) fakirlere, yakınlara, köleleri (azad etmek isteyen kimseler)e, misafir(ler)e ve Allah yolunda (çalışanlara) tasadduk etti.
Bu araziye bakan kimsenin, bundan mal edinmeksizin ve mülkiyetine dokunmaksızın örfe göre yemesinde, bir dostuna yedirmesinde bir günah yoktur.2262[52]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizî ile Nesâî rivayet etmiştir.
Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Ömer, Peygamber (s.a.v)'e:
Hayber (gazası sonunda, ganimet taksim de bana düşen yüz hisse, şimdiye kadar hiç sahip olmadığım derecede güzel. Ben, onu, sadaka (olarak) vereceğim' dedi. Peygamber (s.a.v):
Arazinin aslını vakfet. 2263[53] Gelirini/meyvesini de (Allah yolunda) sadaka (olarak) ver! buyurdu.2264[54]
Yine Nesâî'nin buna benzer bir rivayeti daha var. Bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Benim yüz baş hayvanım vardı. Onlarla, Hayber halkından yüz hisse arazi aldım. Şimdi de o araziyi, (sadaka olarak vermek suretiyle) şanı yüce olan Allah'a yaklaşmak istiyorum' (dedi). Peygamber (s.a.v):

Arazinin aslını vakfet. Gelirini/meyvesini de (Allah yolunda) sadaka (olarak) ver!' buyurdu.[2265][55]

Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Hz. Ömer şöyle der:

Resulullah (s.a.v)'e, Semğ'deki arazimi (ne yapayım diye) sordum. Resulullah (s.a.v)'de:

Arazinin aslını vakfet. Gelirini/meyvesini de (Allah yolunda) sadaka (olarak) ver!1 buyurdu.[2266][56]

2. Malın Üçte Birini Vasiyet Etmek

211. Sa'd b. Ebi Vakkâs (r.a)tan rivayet edilmiştir:

Veda haccı yılı hastalığımın artması üzerine, Resulullah (s.a.v) beni ziyarete gelmişti. Ona:

Ey Allah'ın resulü! Gördüğün gibi, hastalığım çok şiddetlendi. Ben mal sahibiyim. Bir kızımdan başka da mirasçım yok. Malımın üçte ikisini sadaka (olarak) verebilir miyim?' dedim. Resulullah (s.a.v):

Hayır, (veremezsin)' buyurdu. Sa'd:

Ey Allah'ın resulü! (Malımın) yarısını (sadaka olarak verebirlir miyim)?1 dedim. Resulullah (s.a.v):

Hayır (veremezsin)' buyurdu. Sa'd:

Üçte birini (verebilir miyim)?' dedim. Daha sonra Resulullah (s.a.v):

Üçte biri (olur), (aslında) üçte biri (de sadaka olarak vermeye) çok yada büyüktür. Mirasçılarını zengin bırakman, onları, insanlara el açar bir halde bırakmandan daha harlıdır. Allah'ın rızasını kazanmak için vereceğin her nafaka, hatta hanımının ağzına koyduğun her lokma bile sevap kazanmana vesile olur' buyurdu. Sa'd:

Ey Allah'ın resulü! Ben arkadaşlarım (in hicretin)den geri mi kalacağım?' dedim. Resulullah (s.a.v):

Doğrusu sen (hayatta) kalıp Allah rızası için (salih) amel(ler) işlersen, bununla ancak yüksekliğin ve derecen artmış olur. Hatta (hicretten) geri kalmakla (bazı) insanlar (=Müslümanlar) senden yararlanır, diğer bir kısmı (müşrikler) de senden zarar görür.

(Daha sonra da:) Allah im! Sahabilerimin hicretini tamamla, onları ökçeleri üzerinde (şirke ve küfre) geri döndürme!' buyurdu.

Fakat hali üzüntülü olan Sa'd b. Havledir.[2267][57] Mekke'de ölmesinden dolayı, Resulullah (s.a.v), Sa'd b. Havle hakkında mersiye söyledi.[2268][58]
Konu ile ilgili bu anlamda bir rivayet nakledilmiş. Fakat (hadisin ravisi,) Resulullah {s.a.v)'in, Sa'd b. Havle ile ilgili sözünü zikretmeyip sadece şu sözünü nakletm iştir:
Sa'd, kendisinden hicret ettiği bir yerde ölmekten [2269][59] çekiniyordu.[2270][60] Bu hadisfin bu şekildeki metinlerin)!, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Buhârî'nin bir rivayetinde, Hastalandım. Resulullah (s.a.v), beni ziyarete geldi" ifadesi yer alıp bu hadis kısa bir şekilde nakle-dilmiştir. Bu rivayetin içerisinde, Üçte biri (olur), (aslında) üçte biri (de sadaka olarak vermeye) çok" ibaresi geçmektedir.[2271][61]
Müslim ise, bu hadisin benzerini, bir çok yoldan nakletmiştir. Bu rivayetlerden birisi şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), Mekke'de, Sa'd'ı ziyaret için yanma girmişti. Derken Sa'd ağladı. Peygamber (s.a.v);
Niçin ağlıyorsun?' diye sordu. Sa'd:
Kendisinden hicret ettiğim bir yerde, Sa'd b. Havi en in öldüğü gibi ölmekten korktum' cevabını verdi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) üç defa:
Allahım! Sa'd'a şifa ver! Allahım! Sa'd'a şifa ver!' diye dua etti. Sa'd:
Ey Allah'ın resulü! Benim çok malım var. Fakat bana yalnızca kızım mirasçı oluyor.2222 Bütün malımı vasiyet edeyim mi?' diye sordu. Peygamber (s.a.v):
Hayır' diye cevap verdi. Sa'd:
Üçte ikisini (vereyim mi?' diye sordu. Peygamber (s.a.v):
Hayır' diye cevap verdi. Sa'd:
Yarısını (vereyim mi)?' diye sordu. Peygamber (s.a.v):
Hayır' diye cevap verdi. Sa'd:
Üçte birini (vereyim mi)?' diye sordu. Peygamber (s.a.v):
Üçte biri olur. (Aslında) üçte biri de (sadaka olarak vermeye) çok. Malından verdiğin sadaka, sadakadır. Fakat ailene verdiğin nafaka da bir sadakadır. Hatta hanımının senin malından yediği miktar bile bir sadakadır. Şüphesiz ki aileni hayrla (bir rivayette: yada maişetle)

bırakman, onları, insanlara el açar bir vaziyette bırakmandan daha hayrlıdır1 buyurup eliyle işarette bulundu.
Ebu Dâvud ile Nesâî, birinci rivayeti nakletmiştir. Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), ben hasta iken ziyaretime gelmişti. (Bana:)
Vasiyet ettin mi?' diye sordu. Ben de:
Evet (ettim)' dedim. Resulullah (s.a.v):
Ne kadarını (vasiyet ettin)?' buyurdu. Ben de:
Bütün malımı Allah yolunda (sadaka olarak verilemesi için vasiyette bunundum)' dedim. Resulullah (s.a.v):
Çocuklarına ne kadarını bıraktın?' buyurdu. Ben de:
Onlar, iyilikle birlikte zenginlik içindedirler' dedim.
Sa'd der ki: Resulullah {s.a.v) İle münakaşaya giriştim. Nihayet Resulullah (s.a.v):
Üçte biri vasiyet et. (Aslında) üçte biri de (sadaka olarak vermeye) çok' buyurdu. [2272][62]
Tirmizî der ki: "Resulullah (s.a.v)'den, (bazen) büyük" ifadesi rivayet edilmiştir.[2273][63]
Yine Tirmizî'nin ve Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
(Mekke'de) ağır bir şekilde hastalandım. Bu hastalık yüzünden ölümle karşı karşıya geldim. Derken (günün birinde) Resulullah {s.a.v), beni ziyarete geldi, (Ona:)
Ey Allah'ın resulü! Benim çok malım var. Bir kızımdan başka da mirasçım yok. Şimdi bütün malımı (Allah yolunda) vcasiyet edebîlj, miyim?' dedi. Resulullah (s.a.v):
Hayır (olmaz)' buyurdu. Sa'd:
Malınım üçte ikisini (vasiyet edeyim mi)?' dedi......ve hadisi anlarrı.[2274][64]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Sa'd, Mekke'de (hasta yatar) iken, Peygamber (s.a.v) onu ziyarete geldi] Sa'd, vaktiyle hicret ettiği bu yerde ölmek istemiyordu. Peygamber {s.a.v) (ona):
Allah, Sa'd b. Afra'ya [2275][65] rahmet etsin yada Allah, Sa'd b. Afrayaİ yardım eylesin' diye dua ediyordu.
Sa'd b. Afra'nın, bir tek kızı vardı. Sa'd:

Ey Allah'ın resulü! Bütün malımı vasiyet edebilir miyim?' diye sordu. Peygamber (s.a.v):
Hayır, (olmaz)1 buyurdu. Sa'd:
(Malımın) yarısını (vasiyet edeyim mi)?' dedim. Peygamber (s.a.v):
Hayır, (olmaz)' buyurdu. Sa'd:
(Malımın) üçte birini (vasiyet edeyim mi)?' dedim. Peygamber (s.a.v):
Üçte biri (olur). (Aslında) üçte bir de çok Fakat zengin bırakman, onlar, insanlarınilinde kilere daha hayrhdır1 buyurdu.[2276][66] muhtaç bırakmandan

3. Vasiyet Etmeye Teşvik

212. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Vasiyet edecek bîr şeyi olup üzerinden iki gece (=bir rivayette: üç gece) geçen bir müslümanm hakkı ancak vasiyetinin,[2277][67] yazılı olarak yanında bulunmasıdır.[2278][68]
Nâfi' der ki: Abdullah ibn Ömer'in şöyle dediğini işittim:
"Resulullah (s.a.v)'in, bunu söylediğini işittiğimden beri vasiyetim yanımda olmaksızın üzerimden bir gece geçmiş değildir.[2279][69]

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

YEMİNLER VE ADAKLAR BÖLÜMÜ

1. Allah Tan Başkası Adına Yemin Etmenin Yasak Olması

213. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "(Babam) Ömer'in şöyle dediğini işittim: Resulullah (s.a.v):
Doğrusu Allah, sizi, atalarınız/babalarınız adına yemin etmeyi yasaklıyor [2280][70] buyurdu.[2281][71]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizî ile Nesâî rivayetr etmiştir.

Buhârî hariç [2282][72] diğerleri, bu rivayetin içerisine şu hususu ilave etmişlerdir:
"Vallahi, Resulullah (s.a.v)'in bunu yasak ettiğini işittim işiteli, kendim için ve bir başkası için bu yemini yapmadım.[2283][73]

2. Bir Müslümanın Hakkını Yalan Yere Yeminle Elinden Alan Kimsenin Cehennemle Tehdit Edilmesi

214. Abdullah ibn Mes'ud (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Bir kimse, Müslüman bir kimsenin malını almak için yalan yere yemin ederse, o kimse, Allah'a, kendisine gazaplı olduğu halde Ona kavuşur.
Abdullah der ki: Daha sonra Resulullah (s.a.v), bize, yüce Allah'ın Kitab'ından bunun doğruluğunu tasdik eden;
Allah'a verdikleri ahid ve sözlerini birkaç paraya satanlar varya! işte onlar için ahirette hiçbir pay yoktur" (mealindeki) [2284][74] ayeti okudu.[2285][75]
Bu manada bir rivayet oîup bu rivayete şu husus ilave edilmiştir:
Eş'as b. Kays, {oturduğu yerden yanımıza) gelip:
Ebu Abdurrahman, [2286][76] size (hangi) hadisleri anlatıyor?' dedi. Biz de:
(Abdullah ibn Mes'ud, bize,) şunu, şunu anlattı' dedik. Bunun üzerine Eş'as b. Kays şöyle dedi:
Ebu Abdurrahman doğru söyledi. Benim üe bir (başka) adam arasında bir kuyu hususunda çekişme vardı. Biz, bu davamızı, Resulullah (s.a.v)'e götürdük. Resulullah (s.a.v):
(Senin üzerine) iki şah i d (getirmen) yada (onun üzerine de) kendi yemini düşer [2287][77] buyurdu. Bunun üzerine ben de:
O zaman (çekiştiğim kişi,) yeminin önemine aldırmayarak yemin eder [2288][78] dedim. Resulullah (s.a.v):
Bir kimse, Müslüman bir kimsenin malını almak İçin yalan yere yemin ederse, [2289][79] o kimse, Allah'a, kendisine gazaplı olduğu halde Ona kavuşur' buyurdu.

Bunun üzerine "Allah'a verdikleri ahid ve sözlerini birkaç paraya satanlar varya! İşte onlar için ahirette hiçbir pay yoktur" (mealindeki) [2290][80] ayeti indi.[2291][81]
Bu hadis{in bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud ile Tirmizî rivayuet etmiştir.
Yalnız Ebu Dâvud, Tirmizî'nin rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
"Benim ile Yahudi olan [2292][82] bir kişi arasında çekişme vardı.[2293][83]

3. Kabe'ye Yalın Ayak Yürümeyi Adayan Kimsenin Durumu

215. Ukbe b. Amir (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Kız kardeşim yalın ayak olarak Beytullah'a (Kabe'ye) yürümeyi adadı. Bana da, bu meseleyi, onun namına Resulullah (s.a.v)'e danışmamı emretti. Ben de (bu meseleyi,) ona danıştım. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Hem yürüsün ve hem de binsin!' buyurdu. [2294][84] (Birinci rivayet) Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Yalın ayak, başı açık {yürüreyerek gitmeyi nezretti). Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Allah, senin kız kardeşinin bedbahthğyla bir şey kuracak değildir. Binsin, başını örtsün ve sonra üç gün oruç tutsun! [2295][85] buyurdu.[2296][86] (ikinci rivayet)
Ebu Dâvud ise, her iki rivayeti de nakletmiştir. Nesâî'de, ikinci rivayeti nakletmiştir.

4. Lât Ve Uzzâ Adına Yemin Edilmemesi Ve (Yemin Edildiği Takdirde İse) Bunun İçin Kefaret Verilmesi

216. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Kim yemin edip, yemininde: 'Lâfa ve Uzzâ'ya yemin olsun ki [2297][87] diyen kimse, hemen 'Lâ ilahe illallah' desin. Arkadaşına: 'Gel seninle

kumar oynayalım' diyen kişi, sadaka versin.[2298][88]
Ebu Davud'un rivayetinde, bir şey (versin)11 ifadesi yer almaktadır.[2299][89]
Müslim der ki: Gel seninle kumar oynayalım' diyen kişi, sadaka versin[2300][90] ibaresini, Zührî'den başka hiçbir kimse rivayet etmemiştir. Zührî'nin, Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği doksan kadar hadisi vardır ki, iyi senedlerle bu konuda kendisine katılan olmamıştır.[2301][91]

5. Ölünün Adağını Yerine Getirme

217. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Sa'd b. Ubâde el-Ensârî, Resulullah (s.a.v)'den; annesinin borcu olan bir adak hakkında fetva istedi. Çünkü annesi, bunu ödeyeni eden ölmüştü, Resulullah (s.a.v):
(Onun adına) o borcu (sen) öde!' buyurdu.[2302][92] Nesâî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Sa'd b. Ubâde, Peygamber (s.a.v)'e gelip (ona):
Annem, üzerinde adak (borcu) olduğu halde öldü. Onun adına bir köle azad etsem, onun adak borcunu ödemiş olur muyum? [2303][93] diye sordu. Peygamber {s.a.v):
Annen adına köle azad et' buyurdu.[2304][94]

6. Adağı Yerine Getirme

218. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: 'Ömer:
Ben, cahili yy e döneminde Mescid-i Haramda bir gün itikafta kalmayı adamıştım' dedi. Peygamber (s.a.v), ona:
Adağını yerine getir! [2305][95] buyurdu.[2306][96]

7. İslam Dini Dışında Başka Bir Dine Yemin Etmek

219. Dahhâk b. Sabit (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"İslam dininden başka bir din üzerine yalan yere yemin eden kimse, 2307[97] dediği gibidir.2308[98]
Nesâî'nin rivayetinde şu ilave vardır:
Kim kendisini bir şeyle öldürürse, Alİah, onu, cehennem ateşinde o şeyle azab eder.2309[99]

8. Adağı Yasaklamak

220. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir.
"Adak adamak, Adem oğluna; benim kendisi için takdir etmediğim bir şeyi getirmez. Fakat adak, insanı; kendisine takdir edilen şeye iletir. Onunla cimri(nin elin)den mal çıkarılır. Cimri, önceden bana vermediği o adağı bu sayede bana vermiş olur.2310[100] (Birinci rivayet)
Konu ile ilgili bir rivayette, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Adak adamak, Adem oğluna; benim kendisi için takdir etmediğim bir şey getirmez. 2311[101] Fakat adak, insanı; benim kendisi için takdir ettiğim şeye iletir. Onunla cimrini (elin)den mal çıkarılır.2312[102] {İkinci rivayet)
Müslim'in konu ile ilgili rivayetinde, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Adak, Adem oğluna; Allah'ın takdir etmediği bir şeyi yaklaştırmaz. Fakat adak, (bazen) kadere uygun düşer de bu sayede cimri(nin elin)den çıkarmak istemediği (malı) çıkarılır.2313[103] (Üçüncü rivayet)
Yine Müslim'in konu ile İlgili rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), adağı yasaklayıp:
Adakta bulunmayın! Çünkü adak, kaderden hiçbir şeye fayda sağlamaz. Onunla sadece cimrifnin elin)den (mal) çıkarılır1 buyurdu.2314[104] (Dördüncü rivayet)
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Adakta bulunmayın! Çünkü adak, kaderden hiçbir şeye fayda sağlamaz. Onunla sadece cimri(nin elin)den (mal) çıkarılır.[2315][105] (Beşinci rivayet)
Tirmizî ile Nesâî, bu beşinci rivayeti nakletm iştir. Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti şu şekildedir:
Adak, Adem oğluna; benim kendisine takdir ettiğimden başka bir şey getirmez. Fakat adak, kendisiyle cimri(nin elin)den (mal) çıkarılan bir şeydir.[2316][106]
Ebu Dâvud'da, birinci rivayetin benzerini nakletmiş, bu rivayetin sonunda şu ifade yer almaktadır:
"Cimri, önceden vermediği adağı, bu sayede vermiş olur.[2317][107]

YİRMİNCİ BÖLÜM

HUDÛD (=HAD CEZALARI) BÖLÜMÜ [2318][108]

1. Hırsızlık Cezası Ve Hırsızlık Cezasının Uygulanması İçin Gerekli Nisap Miktarı

221. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v) zamanında hiçbir hırsızın eli, 'mıcenn' yada hacefe' (denilen) bir kalkan bedelinden daha aşağıda bir mal için kesilmeni iştir. Bu kalkanlardan her biri, kıymetli şeylerdi. (Birinci rivayet)
Konu İle ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) zamanında hırsızın eli, ancak 'hacefe' denilen bir kalkan yada 'turs (denilen) bir kalkan kıymetinde bir mal çaldığında kesilirdi. (İkinci rivayet)
Yine konu ile İlgili diğer bir rivayette, Hz. Aişe şöyie der:
Resulullah (s.a.v):
Hırsızın eli, ancak çeyrek dinar (alün)da kesilir' buyurmaktadır. (Üçüncü rivayet)
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), hırsızın elini, çeyrek dinar (altın)da ve daha fazlasında [2319][109] keserdi. [2320][110] (Dördüncü rivayet)

Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet şu şekildedir:
Hırsızın eli, ancak çeyrek dinar (altın)da ve daha fazlasında kesilir.[2321][111] (Beşinci rivayet)
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in naklettiği rivayetlerdir. Yine Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
El, çeyrek dinar (aitin)da kesilir.[2322][112] (Altıncı rivayet) Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti ise şu şekildedir:
El, ancak çeyrek dinar (altın)da ve onun yukansında kesilir.[2323][113]
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Hırsızın eli, ancak çeyrek dinar (altın)da ve daha fazlasında kesilir.[2324][114]
Ebu Dâvud ile Tirmizî, dördüncü rivayeti nakletmiştir.
Yine Ebu Dâvud, altıncı rivayeti de nakletmiştir.
Nesâî ise birinci, dördüncü, beşinci ve altıncı rivayeti nakletmiştir.
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), çeyrek dinar (altın)da (hırsızın elini) keserdi.[2325][115]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
El ancak 'mıcenn' denilen bir kalkanın değerinde olan üç dinar (altın) yada bir dinar (altın)m yarısı ve daha fazlasında kesilir.[2326][116]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
El, 'micen' (denilen bir kalkan kıymetinde bir mal çalındığımda kesilir.[2327][117]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayetlerinden birinde Urve şöyle der:
Micen (denilen kalkan); dört dirhem (gümüş)tür. [2328][118]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Aradan ne uzun zaman geçti ve ne de unuttum. (El) kesme, çeyrek dinar (altın)da ve daha fazla olan şeylerde geçerlidir.[2329][119]

2. Cezaların Kaldırılması Hususunda Aracı Olmanın Doğru Olmaması

222. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
Mahzûm kabilesine mensup, hırsızlık yapan bir kadının durumu Kureyş'i üzmüştü.Bunun üzerine
Onun hakkında Resulullah (s.a.v) ile kim konuşur' dediler. (Bazıları:)
Buna, Resulullah (s.a.v)'in çok sevdiği Usâme b. Zeyd'den başka kim cesaret edebilir?1 dediler.
Bunun üzerine Usâme, Resulullah (s.a.v) ile (o kadının affedilmesi meselesini) konuştu. Resulullah (s.a.v), (ona):
Allah'ın cezalarından bir cezaya şefaat mi ediyorsun?' buyurdu. Daha sonra Resulullah (s.a.v) kalkıp halka hitaben:
Şüphesiz sizden öncekiler, içlerinde itibarlı birisi hırsızlık yaptığı zaman bırakıverdi ki eri ve zayıf birisi hırsızlık yaptığında ise kendisine ceza uyguladıkları için helak oldular. Allah'a yemin ederim ki, eğer Muhammed'in kızı Fatıma (bile) hırsızlık yapsa (onun da) elini keserim' buyurdu.[2330][120] (Birinci rivayet)
Bu manada buna benzer bir rivayet daha var. Bu rivayetin içerisinde şu husus yer almaktadır:
İsrail oğulları, içlerinde itibarlı birisi hırsızlık yaptığı zaman onu bırakı-verdikleri, [2331][121](İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) zamanında, Fetih gazasında hırsızlık eden kadının hali Kureyş (kabilesin)i üzmüştü. Bunun üzerine:
Onun hakkında Resulullah (s.a.v) ile kim konuşur?1 dediler. (Bazıları:)
Buna, Resulullah (s.a.v)'in çok sevdiği Usâme b. Zeyd'den başka kim cesaret edebilir?' dediler.
Kadın, Peygamber (s.a.v)'e getirildi. Usâme, Resulullah (s.a.v) ile (o kadının affedilmesi meselesini) konuştu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v)'in yüzü renklendi. Daha sonra da:
Allah'ın cezalarından bir cezaya şefaat mi ediyorsun? [2332][122] buyurdu. Usâme:
Ey Allah'ın resulü! Benim için (o kadını) bağışla' dedi.
Akşam olunca, Resuiullah (s.a.v) ayağa kalkıp hutbe okudu, Allah'a gerektiği övgüde bulundu. Daha sonra da:
Şüphesiz sizden öncekiler, içlerinde itibarlı birisi hırsızlık yaptığı zaman bira ki verdikleri ve zayıf birisi hırsızlık yaptığında ise

kendisine ceza uyguladıkları için helak oldular.
Hiç şüphe yok ki ben, nefsimi elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, eğer Muhammedin kızı Fatıma (bile) hırsızlık yapsa (onun da) elini keserim' buyurdu.
Daha sonra emredip hırsızlık eden o kadının eli kesildi.
Aişe: 'Daha sonra bu kadın, güzelce tevbe edip evlendi. Bu işten sonra (bazen) bana gelir ve ben de onun ihtiyacını Resuiullah (s.a.v)'e arz ederdim' dedi. [2333][123] (Üçüncü rivayet)
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in naklettiği rivayetlerdir. Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
"Mahzûm kabilesinden bir kadın, eşyayı ödünç alır, (sonradan) bu (aldığı eşya)yı inkar ederdi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), o kadının elinin kesilmesini emretti. Derken kadının ailesi, Usâme b. Zeyd'e gelip onunla (bu kadının affedilmesi meselesini) konuştular. O da (gidip), Resuiullah (s.a.v) ile (bu kadının affedilmesi meselesini) konuştu.
Bundan sonra (hadisin ravisi,) bu hadisi, Leys ve Yûnus'un (naklettiği rivayete) benzer bir şekilde nakletmiştir. [2334][124] (Dördüncü rivayet) Tirmizî, birinci rivayeti nakletmiştir. Ebu Dâvud ise birinci, üçüncü ve dördüncü rivayeti nakletmiştir.
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayetinde Hz. Aişe söyle der:
Bir kadın, tanınmış kimselerin adına kendini tanımayan insanlardan borç aldı. Fakat o, (ödünç aldığı) eşyayı sattı. Yakalanıp Resuiullah (s.a.v)'e getirildi. Resuiullah (s.a.v), kadının elinin kesilmesini emretti.[2335][125]
Bu kadın hakkında Usâme'nin şefaatçi olup Resuiullah (s.a.v)'in, bilinen sözleri söylediği [2336][126] kadındır.[2337][127]
Nesâî ise birinci rivayet etmiştir.
Yine Nesâî'nin buna benzer rivayetlerinin birisinde, Hz. Peygamber (s.a.v), Usâme'ye hitaben şöyle buyurur:
Ey Usâme! Hiç kuşkusuz İsrail oğulları, içlerinde itibarlı birisi hırsızlık yaptığı zaman birakıvermeleri ve zayıf birisi hırsızlık yaptığında ise kendisine ceza uygulamamaları sebebiyle helak oldular. Eğer

Muhammed'in kızı Fatıma (bile) hırsızlık yapsa onun da (elini) keserdim.[2338][128]

Yine Nesâî'nin buna benzer bir rivayeti daha var. Bu rivayette, Hz Aişe'nin; o kadının tevbe ettiği, kendisinin yanına geldiğinde ihtiyacını Resulullah (s.a.v)'e arz ettiği ile ilgili sözü de yer almaktadır. [2339][129]

Yine Nesaî'nin, Ebu Davud'un bir rivayetine benzer bir rivayeti daha var. Bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:

Kadın, (ödünç olarak aldığı eşyayı) satıp parasını yedi. (Kadın yakalanıp) Resulullah (s.a.vj'e getirildi. Kadının yakınlan, (kadının bağışlanmas. için) Usâme'ye koştular. Usâme, kadın(ın affedilmesi meselesini) Resulullah (s.a.v) ile konuştu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v)'in yüzü renklendi Daha sonra da:

Allah'ın ceza lan n d an bir cezaya şefaat mi ediyorsun?' buyurdu Usame:

Ey Allah'ın resulü! Benim için (o kadını) bağışla' dedi. [2340][130]

Yine Nesaî, bir rivayetinde; hadisi, hutbeyi, Hz. Peygamber (s.av)'in konu ile ilgili sözünü nakletti. Sözünün sonunda ise şöyle buyurdu:

Daha sonra bu kadının (elini) kesti. [2341][131]

3. Ta'zir

223. Hâni' b. Niyâr el-En sâri (r.a)'tan [2342][132] rivayet edilmiştir: Hâni1 b. Niyâr, Peygamber (s.a.v)'i şöyle buyururken işitmiştir:

"Yüce Allah'ın hadlerinden bir haddin dışında, on değnekten fazla vurulmaz.[2343][133]

Bu hadisfin bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim ile Ebu Dâvud rivayet etmiştir.[2344][134]

4. Recm Meselesi [2345][135]

224. Abdullah ibn Abbâs (r.anhürnâ)'dan rivayet edilmiştir:

"Ben, Muhâcirler'den bir çoğundan Kur'an öğreniyordum, onlardan biri de, Abdurrahman İbnu Avf idi.

Ben, Mina'da, Abdurrahman İbnu Avfın evinde bulunduğum sırada, Abdurrahman İbnu Avf da, Ömer'in son defa yapmış olduğu haccda onun yanında idi. Oradan evine benim yanıma yanıma dönüşte şöyle dedi:

Bugün Ömer'in yanına gelen bir adamı keşke sen de görseydin.

O adam şöyle dedi:

Ey mü'minlerin emîri! Ne dersin. Cuma günü, güneş ortadan meylettiği zaman mescide gidişte acele davrandık.

(Rezîn: 'Öğle sıcağında çıktım' ilavesinde bulundu.) (Abdullah ibn Abbas olayı anlatmaya şöyle devam etti:) (Camiye gelince,) Saîd ibn Zeyd ibn Amr ibn Nüfeyl'İ minberin köşesinde oturmuş buldum. Dizim dizine değecek şekilde onun yanına oturdum. Çok beklemeden Ömer ibnü'l- Hattâb (minbere doğru) çıktı. Onun gelmekte olduğunu görünce, (yanımda oturmakta olan) Saîd ibn Zeyd ibn Amr ibn Nüfeyl'e:

Bu öğle, Ömer, halife olduğu günden beri hiç yapmadığı önemli bir konuşma yapacak1 dedim. Zeyd, (söylediğim sözü) hoş karşılamayıp:

Daha önce konuşmadığı şeyi konuşması ne mümkün!' dedi.

Deken Ömer minbere oturdu. Müezzin ezanını tamamlayınca, ayağa kalktı. Yüce Allah'a lâyık olduğu şekilde (hamd ve) övgüde bulundu. Sonra da şunları söyledi:

Emmâ ba'd. Ben şimdi sizlere, Cenab-ı Hakk'ın söylememi takdir buyuracağı bir konuşma yapacağım. Bilemiyorum, belki de ecelim yakındır, (=bu son hutbem olur). Kim bu sözlerimi anlar ve hafızasına alabilirse (bunları) bineğinin götürdüğü her yerde nakletsin. Kim de anlamış olmaktan kor-karsa, hiç kimseye hakkımda yalan söylemesini helâl etmiyorum/Yüce Allah, Muhammed (s.a.v)'i hakla gönderdi, kendisine kitap indirdi. Allah'ın indirdikleri arasında recm âyeti de vardı. Biz onu okuduk, anladık ve ezberledik.

Resûlullah (s.a.v) recm cezası verdi. Ondan sonra da bizler de (recm cezası) verdik. Şahsen aradan fazla zaman geçince, bazılarının çıkıp: - Allah'ın kitabında biz recm âyeti bulamıyoruz' diyerek Allah'ın indirmiş olduğu bir farzı terkedip sapıtmalarından korkuyorum.

Recm, Allah'ın kitabında muhsan (=ergenlik çağına girmiş, akıllı, sahih bir evlilikle evlenmiş ve gerdek yapmış olduğu halde) zina eden kadın ve erkeklere ispatlayın bir delil veya hamilelik veya itiraf olduğu takdirde uygulanması gereken bir haktır.'

Sonra bizler, Allah'ın Kitabı'ndan okumakta olduğumuz şeyler arasında: - Babalarınızdan yüz çevirmeyin! Hiç kuşkusuz, sizin babalarınızdan yüz çevirmeniz (^babalarınızdan başkalarına mensupluk iddia etmeniz), sizin nankörlüğünüzdür yada sizin babalarınızdan yüz çevirmeniz, hiç kuşkusuz sizin için bir küfürdür!' sözler de vardı.[2346][136]

Dikkat edin! Daha sonra Resûlullah (s.a.v):

Sizler, beni, Meryem oğlu İsa'nın batıl üzere aşırı övülmesi gibi mübalağalı ve aşırı şekilde övmeyin. Sizler, bana: 'Allah'ın kulu ve Resulü' deyin!' buyurdu.

Sonra sizden birisinin:

Ömer ölünce, (herkesle istişare, biat aramaksızın) filanca kimseye biat edeceğim' dediği bana ulaştı. Sakın ha! Hiç kimseyi, 'Ebû Bekr'in seçimi de oldu bittiye geldi. (Biz de onun seçilme tarzına uygun olarak birini seçebiliriz)' gibi sözler aldatmasın.[2347][137]

Dikkat edin! Evet onun seçimi çabuk olmuştur. Fakat Allah (umumiyetle çabuk yapılan işlerde bilâhere karşılaşılan) serlerden (bu ümmeti) korumuştur. Sizden hiç kimse, kendisine hızlı bir şekilde gidilmekte (develerin) boyunlarının kopmasında, Ebû Bekr gibi olamaz.

Öyleyse Müslümanların istişare (ve te'yidi tahakkuk) etmeksizin kim bir başkasına biat ederse, bilsin ki, ne biat edene ve ne de edilene itibar edilmeyecektir. Böyle bir biat akdi, edeni de edileni de ölüme maruz bırakacaktır. (Ebû Bekir'e yapılan biat böyle kıt düşüncelilerin zannettiği gibi değildir. İç yüzünü anlatayım:)

Resûlullah (aleyhissalâtu vesselamdın ruhunu yüce Allah kabzettiği zaman, haberimiz oldu ki, Ensar büyük bir grup hâlinde bizden ayrı olarak Benî Sâide sakîfesinde toplanmışlardı. Ali, Zübeyr ve bunlarla birlikte (Abbâs gibi diğer) bazıları bizden ayrılarak (cenazeyle meşgul olmak üzere) geride kaldılar. Muhacirler de, Ebû Bekr'in etrafında toplanmışlardı. Ebû Bekr'e:

Ey Ebû Bekir! Haydi şu Ensârlı kardeşlerimizin yanlarına gidelim!' dedim. Onlara (bir an önce yetişmek üzere) yürüdük. Yakınlarına varınca, onlardan iki sâlih zatla karşılaştık. Kavmin (Sa'd İbnu Ubâde'yi halife seçme hususundaki) kararlarını anlattılar. Sonra da:
Ey Muhacirler topluluğu! Nereye gidiyorsunuz?' diye sordular. Biz de:
Şu Ensârlı kardeşlerimize gidiyoruz!' dedik. Onlar:
Hayır, onlara yaklaşmayın. Hükümlerini versinler' dediler. Ben:
Vallahi, onlar(ın yanın)a gideceğiz1 dedim ve yürüdük. Onları Benî Sâide sakîfinde [2348][138] bulduk. Ortalarında üzeri örtülü birisi vardı.
Bu da kim?' dedim. (Orada bulunanlar:)
Bu, Sa'd ibn Ubade'dir!'dediler. Ben:
Nesi var?' diye sordum.
Titriyor!' dediler.
Biraz oturmuştuk ki, onların hatibi [2349][139] şehâdet kelimerini getirerek söze başladı. Yüce Allah'a gerektiği şekilde (hamd ve) övgüde bulunduktan sonra da:
Emmâ ba'dî Biz Allah'ın yardımcıları ve İslâm'ın büyük ordusu-yuz. Siz ey Muhacirler topluluğu! Sizler, (Mekke'deki) kavminizden (bize) yürüyüp gelmiş olan (içimizdeki) bir azınlıksınız! Hal böyle iken şimdi bu azınlık, bizi asi (en müstehak olduğumuz) fonksiyonumuzdan bizi koparmak, emirlikten uzak tutmak istiyorlar' dedi.
(Ömer der ki:) (Hatip sözlerini) tamamlayınca, ben de konuşmak istedim. Bu esnada, içimden söyleyecek güzel sözler hazırlamıştım, bunlar hoşuma da gitmişti. Bunları Ebû Bekr'in huzurunda söylemek istiyordum. Çünkü ben (bazen) onun hiddetini yatıştınyordum. Tam konuşmak istediğim sırada Ebû Bekr, (bana):
Acele etme!' dedi. Onu öfkelendirmek istemedim (ve konuşmaktan vazgeçtim).
Ebû Bekr konuştu. O aslında benden daha çok hilme sahip ve daha vakur idi. Allah'a yeminle söylüyorum, Ebu Bekr, içimde hazırladığım bütün güzel sözleri eksiksiz aynı güzellikte ve hattâ daha da güzel bir biçimde bu konuşması esnasında söyledi. Şöyle ki:
Hakkınızda söylediğiniz hayr (ve fazilet ne varsa) hepsine lâyıksınız. Ancak bu (emîrlik) işi, Kureyş kabilesine (meşru) tanınır. Onlar, neseb yönüyle de, yurt yönüyle de Arab'ın ortasında yer alır. Ben

sizin için şu iki şahıstan birini uygun buldum, bunlardan hangisini isterseniz ona biat edin!' dedi.
Böyle deyip benim elimi ve Ebû Ubeyde ibnu'l-Cerrâh'm elini tuttu. Ebû Bekr, ikimizin arasında oturuyordu. Onun (ikimizi imamlığa teklif eden cümlesinden başka) bütün söyledikleri hoşuma gitti. Valİahi, Ebû Bekr'in bulunduğu bir kavmin başına emîr seçilmektense, ortaya çıkanlıp boynumun vurulmasını gerektirecek bir günah işlemek bana daha sevgili gelirdi. Ancak nefsimin bana ölüm ânında hoş gösterdiği şeyi şimdi bulamıyorum.
Derken Ensar'ın bir sözcüsü:[2350][140]
Beni (hasta hayvanların kaşınarak rahatladıkları) kaşınma çubukcağızı, yaslandığı dikme ile ayakta duran hurma fıdancığı kabul edin (ve fikrimi dinleyin):
Ey Kureyş topluluğu! Sizden bir emîr, bizden de bir emîr olsun1 dedi.
Bunun üzerine her kafadan bir söz çıkmaya başladı, gürültü çoğaldı. Öyle ki ihtilâf çıkacak diye korktum. Ebû Bekr'e:
Ey Ebû Bekr, uzat elini!' dedim. Elini uzattı, ben ona biat ettim. Muhacirler de biat ettiler. Sonra da Ensâr biat etti. Sa'd İbnu Ubâde'nin üzerine atıldık.
Derken onlardan biri:
Sa'd İbnu Ubâde'yi öldürdünüz!1[2351][141] demez mi? Ben de:
Sa'd İbnu Ubâde'yi Allah öldürsün!' dedim.
Ömer (halka hitaben minberdeki sözüne devamla): Vallahi, biz, Peygamber (s.a.v)'in defni sırasında, Ebû Bekr'in seçiminden daha önemli bir şey düşünemedik. Biat gerçekleşmeden halkı terketmemiz halinde, oradan ayrılınca, arkamızdan kendilerinden birini halife seçiverecekler diye korktuk.[2352][142] Böyle bir durumda, ya bize de gönülsüz biat edecek veya muhalefet edecek, böylece ikisi de fesad olacaktı,
Bilesiniz ki, Müslümanlarla istişare etmeden kim bir başkasına biat ederse, ne biat edene, ne de kendisine biat edilene itibar edilmez, ikisinin de öldürülmesinden korkulur [2353][143] dedi.[2354][144]
Müslim, bu hadisi, kısa bir şekilde rivayet etmiştir.

5. Madenin, Kuyunun Ve Hayvanların (Verdiği Zararın) Heder Olması

225. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Hayvan(lann yaptığı zarar)ın diyeti hederdir. Kuyu (da uğranılan zarar) hederdir. Maden (de uğranılan zarar) hederdir. Define mallarında ise beşte bir oranında (hak) vardır.[2355][145]
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Kuyunun yaralaması hederdir. Madenin yaralaması hederdir. Hayvanın yaralaması hederdir. Define mallarında ise beşte bir oranında (hakt) [2356][146] vardır.[2357][147]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerinji; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizî ile Nesâî rivayet etmiştir.
Yine Ebu Davud'un bir rivayetinde, Resuullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Ayakfın tepip vurduğu) hederdir.[2358][148]
Ebu Dâvud (bu vurma şekli ile ilgili olarak): 'Adam üzerinde binili iken hayvanın ayağıyla vurması [2359][149] dedi.[2360][150]
Yine Ebu Davud'un bir rivayetinde, Resuullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Ateş (in değdiği) [2361][151] hederdir.[2362][152]

6. Hırsızlık Cezasının Haddi Ve Bunun İçin Gerekli Nisap Miktarı

226. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v), kıymeti üç dirhem (gümüş) olan bir kalkan çalan hırsızı(n elini) kesti.[2363][153]
Bir rivayette, Fiyatı" ifadesi yer almaktadır.[2364][154]
Ebu Davud'un konu ile ilgili bir rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), kadınlar sofasından fiyatı üç dirhem (gümüş olan) bir kalkan çalan adamın elini[2365][155] kesti.[2366][156]

Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayetinde, Kıymeti beş dirhem (gümüş) olan..." ifadesi yer almaktadır.[2367][157]
Doğrusu, üç dirhem (gümüş)" olmasıdır.

7. Müslümanlara Savaş Açanların Ve Dinden Dönen Kimselerin Durumu

227. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Ukl ve Ureyne (kabilelerin) den bazı insanlar Medine'ye Peygamber (s.a.v)'in yanına geldiler. (Tevhidi telaffuz etmek suretiyle) İslam'a (girdiklerini) söylediler. Daha sonra da:
Ey Allah'ın nebisi! Bizler, sürü sahibi kimseleriz, ekin sahibi kimseleri değiliz' dediler,
Medine'nin havasını sağlıklarına uygun bulma (yarak Medine'de kalmak isteme)diler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), onlara; zekat develerinin ve çobanının bulunduğu yere gitmelerini, o develerin içine çıkıp onların sütlerinden ve idrarlarından içmelerini emretti.
Onlar, oraya gidip onların (sütlerinden ve idrarlarından) içtiler. Nihayet Harre tarafında bulundukları zaman (sağlıklarına kavuşup se-mizledikleri ve renkleri kendilerine geldiğinde) İslam'a girmelerinin ardından kafir oldular. Peygamber (s.a.v)'in çobanını öldürdüler ve develeri önlerini katıp götürdüler. Bu iş, Peygamber (s.a.v)'e ulaştı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), onları bulmak için arkalarından (bîr müfreze) gönderdi. (Gönderilen müfrezedekiler, onları yakalayıp Peygamber'in yanına getirdiler.)
Peygamber (s.a.v), onlara, kısas yapılmasını emretti. Daha sonra o canilerin gözlerine mil çektiler, ellerini kestiler ve kendi halleri üzere ölünceye kadar Harre tarafına salıverildiler.
Katâde: 'Bundan sonra Peygamber (s.a.v) in sadaka vermeyi teşvik edip ölünün vücut organlarını kesmekten yasakladığı haberi bize ulaştı' dedi.[2368][158]
(Hadisin metni, Buhârî'ye attir.) [2369][159]
Konu ile ilgili bir rivayette, Katâde'nin şu sözü ilave edilmiştir:
Muhammed ibn Şîrîn, bana; bu olayın, had (ceza)lannm inmesinden önce olduğunu haber verdi.[2370][160]

Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in (naklettiği) rivayetlerdir. Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Ureyne (kabilesin)den bazı insanlar, (mide ağrısına tutulduklarından dolayı) Medine'(nin havasına) uyum sağlayamadılar.
Resulullah (s.a.v), onlara; sadaka develerinin bulunduğu yere gitmelerine, (devlerin içine girip) onların sütlerinden ve idrarlarından içmelerine izin verdi.
(Bunlar, oraya gidip orada bulunan develerin sütlerinden ve idrarlarından için iyileştiklerinde,) oradaki çobanı öldürdüler ve develeri önlerine katıp götürdüler. (Bu haber, Peygamber'e ulaşınca,) Peygamber (s.a.v), (onların arkalarından bir müfreze) gönderdi.
(Daha sonra onlar yakalanıp) Peygamber'in yanına getirildiler. Peygamber (s.a.v), (işledikleri suçlara bedel olarak çaprazvari bir şekilde) onların ellerini ve ayaklannı kestirdi., gözlerine mü çektirdi. Daha sonra da onları, Harre taşlığına salıverdi. Onlar, ölünceye kadar orada taşlan [2371][161] kemirdiler.[2372][162]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Kendilerinde hastalık bulunan bazı kimseler, (Medine'ye gelip):
Ey Allah'ın resulü! Bizi barındır ve doyur' dediler. Sağlıklarına kavuştukları zaman:
Doğrusu Medine havası ağır (bir yer)dir' dediler.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), onları, zekat develerinin bulunduğu Harre denilen yere yerleştirdi. (Onlara:)
Develerin sütlerini için' buyurdu.
Onlar, orada sağlıklarına kavuşunca, Peygamber (s.a.v)'in çobanını öldürdüler ve develeri önlerine katıp götürdüler.
(Bu haber, Peygamber'e ulaşınca,) Peygamber (s.a.v), onların arkalarından (bir müfreze) gönderdi. (Daha sonra onlar yakalanıp Peygamber'in yanına getirildiler.) Peygamber (s.a.v), (İşledikleri suçlara bedel olarak çaprazvari bir şekilde) onların ellerini ve ayaklarını kestirdi., gözlerine mil çektirdi.
(Enes der ki:) Ben onlardan birini gördüm ki, ölünceye kadar diliyle yeri yalayıp kemiriyordu.
(Hadisin ravisi) Selfâm der ki: 'Bana ulaştı ki; Haccâc, Enes'e:
Peygamber (s.a.v)in tatbik ettiği en şiddetli cezayı bana haber ver!' dedi.
Bunun üzerine Enes, ona, bu olayı anlatmıştır.

Bu, Hasan (el-Basri'ye) ulaşınca, o: 'Enes'in, bu hadisi Haccâc'a haber vermemiş olmasını arzu ederdim [2373][163] dedi.[2374][164]
Yine Müslim'in buna benzer bir rivayeti var. Bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Medine'de, Mûm denilen Birsam hastalığı meydana gelmişti.[2375][165]Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayetinde şu ilave vardır:
Yanında Ensar'dan yirmiye yakın genç vardı. Bunları, onlara gönderdi. Beraberlerinde onların izlerini araştıracak bir izci gönderdi.[2376][166]
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde Enes şöyle der:
Peygamber (s.a.v), onların gözlerine mil çektirdi. Çünkü onlar da, çobanların gözlerine mil çekmişlerdi.[2377][167]
Tirmizi'de buna benzer rivayetleri nakletmistir. Bu hadisin bir varyantını, Et'ime Bölümü'nde nakletmistir.[2378][168]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Uki yada Üreyne (kabilesin)den bir topluluk, Resulullah (s.a.v)'e geldi. Fakat Medine'nin (mide ağrısına tutulduklarından dolayı) Medine'nfin hava-sın)a uyum sağlayamadılar. Resulullah (s.a.v), onlara sağmal develeri tavsiye edip idrarlarından ve sütlerinden içmelerini emretti.[2379][169] Onlar da (belirtilen yere) gittiler. Sağlıklarına kavuştukları zaman, Resulullah (s.a.v)'in çobanını öldürdüler ve develeri önlerine katıp gönderdiler.
Onların bu yaptıklarının haberi, daha günü başında Resulullah (s.a.v)'e ulaştı. Resulullah (s.a.v), onlann peşlerinden (bir müfreze) gönderdi. Günün ilerlemiş bir vaktinde, (yakalanarak) Resulullah (s.a.v)'e getirildiler. Resulullah (s.a.v), (kısas edilmelerini) emretti ve (işledikleri suçlara bedel olarak çapraz-vari bir şekilde) onlann elleri ve ayaklan kesildi, gözlerine mil çekildi.[2380][170] Har-re'ye salıverildiler. (İnsanlardan) su istiyorlardı, fakat kendilerine su verilmiyordu.
Ebu Kılâbe: 'Bunlar; çalan, öldüren, imandan sonra kafir olan, Allah ve Resulüne karşı savaş açan bir topluluktur' dedi.[2381][171]
Yine Ebu Davud'un bir rivayetinde, şu ifade yer almaktadır:

"Resululîah (s.a.v), çiviler istedi. Çiviler kızartıldı. Daha sonra da onlann (gözlerine bu çivilerle) mil çekti. (İşledikleri suçlara bedel olarak çaprazvari bir şekilde) onların ellerini ve ayaklarını kestirdi. Fakat onları (kanlarının durması için damarlarını ateşle) dağlamadı.2382[172]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayetinde, şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a;vj, onları bulmak için (onların arkalarından) bîr izci (müfrezesi) gönderdi.'Onlar (yakalanıp Resulullah'a) getirildiler. Bunun üzerine yüce Allah, "Şüphesiz Allah ve Resulü ile savaşanların ve yeryüzünde fes a d çıkaranların cezası..... (öldürülmeleri vey asılmaları yada ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi yada yerlerinden sürülmeleridir. Bu onlra dünyada bir rezilliktir. Onlara ahirerte de büyük bir azab vardır)2383[173] ayetini indirdi.2384[174]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Enes şöyle der:
Onlardan birisini, susuzluktan, ağzıyla toprağı yalarken gördüm.2385[175] Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, şu ilave yer almaktadır:
Daha sonra Resulullah (s.a.v), müsleyi (insanlann kulak, burun, dudak gibi organlarını kesmeyi) yasakladı.2386[176]
Ebu Dâvud, Muhammed ibn Sîrîn'in şu sözünü de nakletmiştir:
Bu olay, had (ceza)lannm inmesinden önce meydana geldi. Nesâî'de buna benzer rivayetler nakletmiştir. Bu rivayetlerin lafızlan, birbirine yakındır. Yalnız bu rivayetlerin birinde şu ifade yer almaktadır:
Onlar, sekiz kişilik bir grup idiler.2387[177]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde şu husus yer almaktadır:
"Resulullah (s.a.v), (işledikleri suçlara bedel olarak çaprazvari bir şekilde) onların ellerini ve ayaklarını kestirdi. Gözlerine mil çektirdi. (Daha sonra da) onları çarmıha gerdi.2388[178]

8. (Zina Eden) Evli Kimsenin Recm Edilmesi

228. Ebu Hureyre ile Zeyd b. Hâlid el-Cuhenî (r.anhümâ)dan rivayet edilmiştir:
"Bir bedevi, oturduğu bir sırada Peygamber {s.a.v)'e gelip:
Ey Allah'ın Resulü! Allah aşkına, hakkımda Allah'ın Kitabıyla hükmet! dedi. Bundan daha anlayışlı olan diğeri de:
Evet, aramızda Allah'ın Kitabıyla hükmet [2389][179] ve bana da izin ver! dedi. Peygamber (s.a.v):
(Derdini) söyle!' (dinliyorum)' buyurdu. Adam:
Oğlum, bu (adam)in yanında ücretli (işçi) idi. Hanıımyla zina etti. Oğlumun recm edileceğini haber aldım. Hemen oğlum namına yüz koyun İle bir cariyeyi fidye verdim. Sonra da (bu yaptığımı bir de) ilim adamlarına sordum. Bana:
Oğluna yüz değnek ve bir yıl sürgün cezası gerekir, bu adamın karısına da recm cezası icabeder' dediler,[2390][180] dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v):
Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, ikinizin arasını Allah'ın Kitabına uygun şekilde hükme bağlayacağım:
Cariye ve koyunlar sana geri verilecek. Oğluna yüz sopa ve bir yıl sürgün tatbik edilecek' buyurdu.
Daha sonra (Eşlem kabilesinden bir adama seslenerek):
Ey Üneys! Buadamın hanımına git, eğer (zina ettiğini) itiraf ederse, onu recmet!1 buyurdu.
Bunun üzerine Üneys, kadının yanına gitti. Kadın, suçunu itiraf etti. Resûlulluh (s.a.v) (kadının recm edilmesini) emretti. Kadın da recmedildi. [2391][181]

YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM

DİYETLER BÖLÜMÜ [2392][182]

1. Müslümanın Kanın Ancak Üç Şeyden Biriyle Helal Olması

229. Abdullah ibn Mes'ud (r.a)'tan rivayet edilmiştir:

Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Allah'tan başka ilah olmadığına, benim Allah'ın Resulü olduğuma şehadet eden Müslüman bir kişinin kanı ancak üç şeyden birisiyle 2393[183] helal olur:
1. Zina eden evli kimse,
2. (Haksız yere) adam öldüren kimse,
3. Dinini terk edip (islam) topluluğundan ayrılan kimse.2394[184]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizî iie Nesâî rivayet etmiştir.
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim Allah'ın Resulü olduğuma şehadet eden hiçbir müslümanm öldürülmesi caiz değildir:
1. (Dinini terk edip) İslam topluluğundan aynlan kimse,
2. Zina eden evli kimse,
3. (Haksız yere) adam öldüren kimse,2395[185]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
1. (Haksız yere) adam öldüren kimse,
2. Zina eden evli kimse,
3. Dinini terk edip (İslam) topluluğundan aynlan kimse, 2396[186]

2. Kasâme 2397[187]

230. Sehl ibn Ebi Hasme (r.a)tan rvayet edilmiştir:
Abdullah b. Sehl ile Muhayyisa b. Mes'ud b. Zeyd, Hayber'e gittiler. Hayber, o sırada sulh halinde idi. Bunlar, (orada) işlerini görmek için birbirlerinden ayrıldılar. Muhayyisa, işlerini görüp Abdullah ibn Sehl'in yanına geldiğinde onu kanlar içinde ölü buldu. Onu (Hayber'e) gömüp Medine'ye geldi.
Abdurrahman b. Sehl, Huveyyisa ve Muhayyisa, Resulullah (s.a.-v)'in yanına geldiler. Yaşça onların en küçükleri olan Abdurrahman konuşmak isteyince, Resulullah (s.a.v) (ona):
Büyük (konuşsun), büyük' buyurdu.

Bunun üzerine Abdurrahman sustu. Diğerleri konuştu. Resulullah (s.a.v):
(Sizden elli kişi) yemin verebilirseniz, öleninizin yada arkadaşınızı (n kanını) hak edersiniz?' buyurdu. Onlar:
Ey Allah'ın resulü! Nasıl yemin edelim! (Arkadaşımız öldürdüklerine diar) ne şahit olduk ve ne de gördük' dediler. Resulullah (s.a.v):
O zaman Yahudilerden elli kişi, (arkadaşınızın kendileri tarafından öldürülmediğine dair) yemin etsinler!' buyurdu. Onlar:
Ey Allah'ın resulü! Kafir bir kavmin yeminlerini nasıl kabu! edelim?1 dediler.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), ölen kimsenin diyetini kendi yanından verdi.[2398][188]
Yine konu ile ilgili bir rivayette, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Sizden elli kişi, onlardan bir adam aleyhine yemin eder ve adam, tamamen size verilir [2399][189] (buyurdu). Onlar:
(Görmediğimiz bir iş konusunda) nasıl yemin ederiz!1 dediler. Resulullah {s.a.v):
O zaman Yahudilerin kendilerinden elli kişi, (adamınızın kendileri tarafından öldürülmediğine dair) size yemin etsinler!' buyurdu. Onlar:
Ey Allah'ın resulü! Onlar, kafir bir kavim' dediler.
(Hadisin ravisi) der ki: Artık Resulullah (s.a.v), (ölen) o adamın diyetini, kendi yanından verdi. [2400][190]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, şu ifade yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v), onlara:
Onu öldüren kimse üzerine bir delil getireceksiniz?1 buyurdu. Onlar:
Bizim bir delilimiz yoktur?' dediler. Peygamber (s.a.v):
O zaman Yadudiler, (arkadaşınızı, kendilerinin öldürmediklerine dair) yemin ederler' buyurdu. Onlar:
Biz, Yahudilerin yeminlerini kabul etmeyiz' dediler.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), ölen kişinin kanını, geçersiz kılmayı istemeyip onun diyeti olmak üzere zekat develerinden yüz tanesini (onlara) verdi.[2401][191]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayette şu ifade yer almaktadır:

Abdurrahman ve Mes'ud'un iki oğlu olan Huveyyisa ile Muhayyisa Peygamber (s.a.v)'in yanına geldiler.[2402][192]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette şu ifade yer almaktadır:
Ensar'dan Harise oğulları (kabilesi)nden Abdullah b. Sehl b. Zeyd deni-le bir kimse, Muheyyisa b. Mes'ud b. Zeyd adı verilen amcası oğluyla birlikte [2403][193] (Resulullah'm yanma) gittiler.[2404][194]
Konu ile ilgili diğer bir rivayet, Sehl ibn Ebi hasme ile Râfi' b. Hadîc'ten nakledilmiş bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
"Daha sonra (Peygamber'in diyet olarak kendi yanından onlara verdiği yüz devenin durumunu görmek için) bir gün onlann deve ağılına girmiştim. Bu develerden bir dişi deve, beni ayağıyla tepmişti.[2405][195]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Sehl ibn Ebi Hasme, ri gelenlerinden bazı adamlardan naklen şöyle der:
Abdullah ibn Sehl iie Muhayyisa, başlarına gelen bir Hayber'e çıkmışlardı. Az sonra Muhayyisa gelip Abdullah ibn Sen düğünü ve bir kuyuya yada bir çukura atıldığını haber verdi. hudilere gidip:
Vallahi, onu siz öldürdünüz' dedi. Yahudiler:
Vallahi, onu biz öldürmedik' dediler.
Daha sonra dönüp kavminin yanma geldi. Bunu, onlara sonra kendinden büyük olan kardeşi Huveyyisa ve Abdurrahm birlikte geldiler. Muhayyisa konuşmaya davrandı. Hayber'de t» idi. Fakat Resulullah {s.a.v), yaşı kast ederek, Muhayyisa'ya:
Büyük (konuşsun), büyük [2406][196] buyurdu.
Bunun üzerine Huveyyisa konuştu. Sonra Huveyyisa konuştu. Resu-lullah (s.a.v):
Ya arkadaşınızın diyetini verirler yada savaşa hazır olduklarını bize bildirirler' buyurdu.
Resulullah (s.a.v), bu hususta onlara mektup yazdı. Yahudiler:
Vallahi, onu biz öldürmedik' diye cevap yazdılar. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v); Huveyyisa, Muhayyisa ve Abdurrahman b. Sehl'e: (Sizden elli kişi) yemin verebilirseniz, arkadaşınızın kanını hak edersiniz?' buyurdu. Onlar:
Hayır1 dediler. Resulullah (s.a.v):

O zaman Yahudilerden elli kişi, arkadaşınızın kendileri tarafından öldürülmediğine dair) size yemin etsinler!' buyurdu. Onlar:
Onlar, Müslüman değildirler' dediler.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), ölen kimsenin diyetini kendi yanından verdi. Onlara, yüz dişi deve gönderip (bu develer) onların ta evlerine/yurtlarına kadar götürüldü.
(Hadisin ravisi) Sehl: 'Gerçekten beni onlardan kızıl bir dişi deve tepti dedi. [2407][197]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Müslim'in bir rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), ölen kimsenin diyetini yanından verdi.
Sehl: 'Gerçekten o diyet develerinden birisi ağılda beni tepti' dedi.[2408][198]
Buna benzer daha önce geçen bir rivayet daha var. Bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), (onların) bu (hali)ni görünce, ölen kimsenin diyetini kendisi verdi.[2409][199]
Yine konu ile ilgili bir rivayette, Hz. Peygamber (s.a.v)'in şu ifadesi yer almaktadır:
Büyüğünü büyük bil yada (konuşmaya) en büyük olan başlasın! [2410][200]

Ebu Dâvud ise, Sehl ibn Ebi Hasme ile Râfi' b. Hadîc rivayetini uzunca bir şekilde nakletmiştir. Hadisin lafzı şu şekildedir:
Muhayyisa b. Mes'ud ile Abdullah b. Sehl, Hayber tarafına gitmişlerdi. (İşlerini görmek için) hurmalıkta birbirlerinden ayrılmışlardı. Abdullah b. Sehl öldürüldü. Yahudileri, (onu öldürmekle) itham ettiler. Kardeşi Abdurrahman b. Sehl ve amcasının oğullan Huveyyisa ile Muhayyisa, Resulullah (s.a.v)'in yanına geldiler.
Onların en küçüğü olduğu halde, kardeşinin başına gelen şey konusunda Abdurrahman konuşfmak iste)di. Resulullah (s.a.v):
Büyük konuşsun, büyük yada büyük olan (konuşmaya) başlasın buyurdu.
Bunun üzerine Huveyyisa ile Muhayyisa, arkadaşlannın (=amca oğullarının durumu) hakkında konuştular. Resulullah (s.a.v):

Sizden elli kişi, onlardan bir adam aleyhine yemin ederse, onun diyeti (size) verilir' buyurdu. Onlar:
Görmediğimiz bir şey ile ilgili nasıl yemin edelim?' dediler. Resulullah (s.a.v):
O halde Yahudiler, kendilerinden elli kişinin yeminiyle size karşı yemin etsinler1 buyurdu. Onlar:
Ey Allah'ın resulü! Onlar, kafir kimselerdirler. (Onların yeminlerine nasıl güvenebiliriz?)' dediler.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), öldürülen kimsenin diyetini kendi yanından verdi.
Sehl: 'Daha sonra (Peygamber'in diyet olarak kendi yanından or verdiği yüz devenin durumunu görmek için) bir gün onların deve ağılına mistim. Bu develerden bir dişi deve, beni ayağıyla tepmişti' dedi.
Hammâd'da, bunu ve bunun benzerini söyledi.
Ebu Dâvud: 'Bu hadisi, Bişr ibnü'l-Mufaddal ile Mâlik, Yahya b. S; den rivayet ettiler. Yahya, bu rivayette, Resulullah (s.a.v)'in:
Elli defa yemin edip arkadaşınızın veya ölenin kanını hak esiniz1 dediğini rivayet etti.
Fakat Bişr, 'Kan' (ifadesini) anmadı. [2411][201]
Yine Ebu Davud'un bir rivayetinde, şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), ölen kimsenin diyeti (için onlara), zekat develerim yüz tane verdi. [2412][202]
Yine Ebu Davud'un Abdurrahman b. Büceyd'den yaptığı başka bir r yeti şu şekildedir:
Vallahi, Sehl (b. Ebi Hasme) hadiste vehme kapıldı. Şüphesiz ki Resulullah (s.a.v), Yahudilere:
Aranızda Öldürülmüş birisi bulundu, onun diyetini verin' diye mektup) yazdı. Onlar da, elli kez:
Onu biz öldürmedik ve öldüreni de bilmiyoruz1 diye Allah'a yer ederek (cevap) yazdılar.
(Hadisin ravisi) derki: Resuluİlah (s.a.v), ölen kimsenin diyeti (için onlara), yanındaki (zekat develerinden) yüz dişi deve verdi. [2413][203]
Nesâî'nin rivayetinin sonunda ise şu ifade yer almaktadır:
Resuluİlah (s.a.v), ölen kimsenin diyeti (için onlara), zekat develerinden [2414][204] yüz tane verdi.[2415][205]

Yine Nesâî, Sehl b. Ebi Hasme ile Râfi' b. Hadîc'den yaptığı rivayeti, Ebu Davud'un bu konuda naklettiği rivayete benzer bir şekilde nakletmiştir.[2416][206]

Yine Nesâî'nin bir rivayetinin başında Kardeşi (Abdurrahman b. Sehl) ve amcasının oğullan Huvey-yisa ile Muhayyisa" ifadesi ve sonunda ise, Gerçekten o diyet develerinden birisi bizim ağılda beni tepti" ifadesi yer almaktadır.[2417][207]

Yine Nesâî'nin bu konu ile ilgili değişik rivayetleri vardır, Tirmizî'de, bu hadisi, Sehl b. Ebi Hasme ile Râfi' b. Hadîc yolundan gelen rivayete benzer bir şekilde nakletmiştir. Bu rivayetin sonunda şu ifade yer almaktadır:

Resulullah (s.a.v), (onların) bu (hali)ni görünce, ölen kimsenin diyetini kendisi verdi. [2418][208]

3. Bir Başkasını Öldüren Kimsenin, Öldürdüğü Gibi Kısas Uygulanması

231. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:

"Bîr yahudi gümüş zinetleri için bir cariyeyi öldürmüştü. Onu taşla öldürmüştü. Cariye, (can vermeye) az bir zaman kala Peygamber (s.a.v)'e getirildi. Peygamber (s.a.v), cariyeye:

Seni filanca kimse mi öl dür (m ek iste)di?' diye sordu. Cariye başıyla:

Hayır!' diye işaret etti. .Sonra ikinci defa (yine onu öldürmek isteyenin filanca kimse mi olduğunu) sordu. Cariye başıyla:

Hayır!' diye işaret etti. Sonra üçüncü defa (yine onu öldürmek isteyenin filanca kimse mi olduğunu) sordu. Cariye başıyla:

Evet!' diye işaret etti.

Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), o yalı udiyi, iki taşla öldürdü. [2419][209]

Bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:

O yahudinin başını, iki taş arasında ezdi [2420][210] Yine konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:

Bir yahudi, bir cariyenin başını iki taş arasında ezmişti. 2421[211] (Tam ölmek üzereyken bu cariye Peygamber'e getirildi.) O cariyeye:
Bunu sana kim yaptı? Filanca kimse mi, (yoksa) filanca kimse mi? diye soruldu.
Nihayet cariye, (kendisini öldürmeye teşebbüs eden) o yahudinin adı söylenince, başıyla:
Evet!' diye işaret etti.
O yahudi (yakalanıp) getirildi, (Ona, bu cariyeyi öldürmeye teşebbüs edip ermediği) soruldu. O da suçunu itiraf etti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) (İşlediği suça kısas olarak) başının taşla ezilmesini emretti. 2422[212]
(Hadisin ravisi) Hemmâm: 'İki taşla ezildi' dedi. 2423[213]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir Yine Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), bir yahudiyi, üstündeki gümüş zinetlerini almak için öldürdüğü bir cariye kadına mukabil öldürdü. 2424[214]
Yine Müslim'in konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Yahudilerden bir adam, Ensar'dan bir cariyeyi zinetleri için öldürmüştü. Sonra da onu kuyuya atmıştı. Başını da taşla ezmişti. Ardından yahudi yakalanıp Resulullah (s.a.v)'e getirildi. O da ölünceye kadar taşlanmasını emretti. 2425[215]Bunun üzerine Yahudi ölünceye kadar taşlandı. 2426[216]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Bir cariyenin üzerinde zinetleri vardı. Bir yahudi, bu zinetleri (o cariyeden zorla alıp) başını taşla ezdi. Cariye, (can vermeye) az bir zaman kala Peygamber (s.a.v)'e getirildi. Peygamber (s.a.v), cariyeye:
Seni kim öldürfmek iste)di? Filanca kimse mi seni öldür(mek is-te)di? diye sordu. Cariye başıyla:
Hayır!' dedi. Peygamber (s.a.v), ona;
Seni filanca kimse mi öldür(mek iste)di?' diye sordu. Cariye başıyla:
Evet!' dedi.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), o yahudinin (yaptığına kısas olarak öldürülmesini) emretti. Bunun üzerine o yahudi(nin başı), iki taşın

arasında (ezdirilerek) öldürüldü. 2427[217]
Yine Ebu Dâvud, bir rivayetini, Müslim'in bir rivayetine uygun bir şekil- de nakletmiştir. 2428[218]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Başı iki taş arasında azilmiş bir cariye bulundu. (Tam ölmek üzereyken) ona:
Bunu sana kim yaptı? Filanca mı, falanca mı?' diye soruldu.
Bir yahudinin ismi söylenince, başıyla (evet diye) işaret etti. Yahudi ya-kalndı. (Suçunu) itiraf etti. Resulullah (s.a.v)'de, (yptıgına kısas olarak) o yahudinin başının taşla ezilmesini emretti. 2429[219]
Nesâî ise, Ebu Davud'un bütün rivayetlerine benzer şekilde rivayette bulunmuştur.
Tirmizî ise, Ebu Davud'un ilk rivayetine benzer bir rivayet nakledip bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
"O yahudinin başını, iki taş arasında ezdi. 2430[220]

2. Ceninin Diyeti

232. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Huzeyl (kabilesin)den iki kadın birbirleriyle doğuştu. Bu kadınların biri, diğerine taş attı. (Taş atan kadın, diğer) kadını ve karnındaki cenini öldürdü.
Daha sonra (ölen kadının ailesi ile öldüren kadının ailesi, diyet meselesini,) Peygamber (s.a.v)'e getirdiler. Peygamber (s.a.v), ceninin diyetinin; 2431[221] (tam bir diyet bedelinin ondan birinin yarısına ulaşacak erkek) bir köle yada bir cariye olduğuna hükmetti. (Ölen) kadının diyetini de, 2432[222] öldüren kadının asabesi 2433[223] (erkek akrabaları) üzerine hükmetti. 2434[224]
Bir rivayette ise buna ilaveten şu ifade yer almaktadır:
(Öldürülen) kadının çocuklarını ve onlarla beraber bulunanları da (öldüren) kadına mirasçı yaptı. Derken (öldüren kadının asabesinden olan) Hamel b, Nâbiğa el-Huzelî:
Ey Allah'ın resulü! Ben yememiş, içmemiş, konuşmamış; doğarken bağırma mı ş bir kimse(nin diyetini) nasıl ödeyebilirim. Böylesi

hükümsüz sayılır' dedi. Bunun üzerine Resululiah (s.a.v):
Bu (adam), yaptığı sec'ili (kafiyeli) konuşmadan kahinlerin kardeşlerindendir 2435[225] buyurdu. 2436[226] . Yine konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Huzeyl (kabilesin)den iki kadin? birbirlerine taş atmışlardı. (Bi nucunda kadınlardan biri) çocuğunu düşürdü. Resululiah (s.a.v), sogurreye; (yani) (öldüren tarafın) bir köle ve bir cariyeyi (öldürülen turnesine) hükmetti.2437[227]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Resululiah (s.a.v), Lehyân oğullarından bir kadının ölü olarak düşen çocuğu hakkında gurreye; (yani) bir köle ve bir cariye (verilmesine) hükmetti. Sonra hakkında gurre ile hükmolunan kadın öldü. 2438[228] Ardından Resululiah (s.a.v), mirasını, çocukları ile kocasına; diyetini de (suçlunun) asabesine hükmetti. 2439[229]
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in naklettiği rivayetlerdir. Ebu Dâvud, birinci ve üçüncü rivayeti nakletmiştir. Nesâî ise, birinci rivayeti nakletmiştir. Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), (anne kamından düşürülen) cenin için gurre; (yani) bir bir köle ve bir cariye (verilmesine) hükmetti. Aleyhine hüküm verilen kimse:
Ben yememiş, içmemiş, konuşmamış; doğarken bağırma m iş bir kimse(nin diyeti) nasıl ödenebilir. Böylesi hükümsüz sayılır' dedi. Bunun üzerine Resuiullah (s.a.v):
Bu (adam), şairin sözü gibi konuşuyor! Evet, seninde gurre; (yani) bir köle ve bir cariye (verme) var' buyurdu.2440[230]
233. Muğîre b. Şu'be (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Ömer ibnü'l-Hattâb, gebe kadının kamına vurulması sebebiyle ceninini ölü olarak düşürmenin hükmünü şöyle sordu:
Hanginiz Peygamber (s.a.v)'den bu konuda bir şey işitti?' dedi. Ben:
O konuda (Peygamber'den bir şey) işittim' dedim. Ömer:
İşittiğin şey nedir?' diye sordu. Ben:
Ben, Peygamber (s.a.v)'in;
Ceninin düşürülmesinde, ceninin diyeti bir gurre; (yani) bir köle yada bir cariyedir" buyurduğunu işittim' dedim. Bunun üzerine Ömer:

Bu söylediğin hadis hususunda bana bir çıkış yeri (bir delil) getirmedikçe [2441][231] ayrılma!' dedi.
Hemen Ömer'in yanından çıktım. Muhammed ibn Mesleme'yi bulup onu Ömer'e getirdim. O da, benimle beraber Peygamber (s.a.v)'in;
Ceninin düşürülmesinde, ceninin diyeti bir gurre; (yani) bîr köle yada [2442][232] bir cariyedir" buyururken işittiğine şehadet getirdi. [2443][233]
Bu, Buhârî ile Müslim'in naklettiği bir rivayettir. Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Bir kadın, kumasını, gebe olduğu halde çadır direğiyle döverek öldürmüştü. Bunlardan biri, Lihyân (kabilesin)den idi. Resulullah (s.a.v); öldürülenin diyetini, karnındaki (cenin) için de bir gurreyi, öldüren kadının asabesinin (vermesine) hükmetti. Bunun üzerine öldüren kadının asabesinden bir adam:
Biz yememiş, İçmemiş, doğarken bağırmam iş bir kimse (n in diyetini) nasıl ödeyebiliriz. Böylesi hükümsüz sayılır' dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Bu (adam), Bedevilerin sec'i gibi sec'i (konuşuyor)!' buyurdu. (Ravi) der ki: Resulullah (s.a.v), diyeti, onlara yükledi. [2444][234]
Yine Müslim'in buna benzer bir rivayeti daha var. Bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:
Kadın çocuğunu düşürdü. Bu mesele, Peygamber (s.a.v)'e arz olundu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), o çocuk hakkında gurreye hükmetti. Bu işi(n diyetinin verilmesini de), kadının velilerinin üzerine yükledi.
Hadiste, "kadının diyeti" ifadesi geçmemektedir. [2445][235] Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
İki kadın, birbirleriyle kuma idiler. Derken biri, diğerine taş yada çadırın direğiyle vurup kadının ceninini düşürdü. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v); (düşürülan) cenin için gurreye; (yani) bir köle yada bir cariye (verilmesine) hükmetti. Bu (diyeti de), (vuran) kadının asabesi üzerine yükledi. [2446][236]
Ebu Dâvud ile Nesâî'nin konu ile ilgiii rivayeti ise şu şekildedir:
Huzeyl (kabilesin)den bir adamın nikahı altında iki kadın vardı. Bunlardan birisi, diğerine; bir direkle vurup he kadını ve hem de (kadının karnındaki) cenini öldürdü. (Öldüren kadının ailesi ile

öldürülen kadının yakınları, bu meseleyi,) Peygamber (s.a.v)'e getirdiler. (Öldüren kadının) adamlarından birisi:
Biz yememiş, içmemiş, doğarken bağırmamış bir k i m s e (n in diyetini) nasıl ödeyebiliriz. Böylesi hükümsüz sayılır' dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Bu (adam), Bedevilerin sec'i gibi sec'i (konuşuyor)!1 buyurup cenin hakkında gurreye hükmetti. Bunu da, (öldüren) kadının âkilesine 2447[237] yükledi. 2448[238]
Yine Ebu Dâvud ile Nesâî'nin, bu manada bir rivayeti daha olup bu rivayetinde şu ilave yer almaktadır:
Resuluflah (s.a.v), öldürülen kadının diyetini, öldürenin âkilesine yükledi. Karnındaki cenin için ise, gurreye hükmetti. 2449[239]
Yine Nesâî'nin buna benzer bir rivayeti daha olup bu rivayetinde şu ilave yer almaktadır:
Ebu Davud'un, Buhârî ile Müslim'in bir rivayetine benzer bir rivayeti vardır. 2450[240]

5. Kimin Bir Kimsesi Öldürülürse, O Kimse; Diyet Yada Kısastan Dilediğini Seçmede Serbest Olması

234. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Huzâa (kabilesi), cahiliyet günlerinde öldürülmüş bir müşrik Huzâahya karşılık Leys oğullanndan birini Mekke'nin fethi yılında öldürmüşlerdi. Bu olay, Peygamber (s.a.v)'e haber verildi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), bineğine binip hitap ederek (önce) Allah'a hamd etti ve Onu övdü. 2451[241]
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Yüce Allah, Resulünü; Mekke fethine müyesser kılınca, 2452[242] Resulullah (s.a.v), insanlar içerisinde ayağa kalkıp Allah'a hamd etti ve O'nu övdü. Sonra da şöyle buyurdu:
Doğrusu Allah, fili, 2453[243] Mekke'ye girmekten men etmiştir. Resulünü ve mü'minleri de (bir defa olmak üzere) Mekke halkına musallat etmiştir.

Mekke, benden önce hiçbir kimse için asla helal olmadı. O, sadece bir gündüzün bir saatinde [2454][244] bebim için helal kılındı. Benden sonra da hiçbir kimse için asla helal olmayacaktır.

Mekke'nin av hayvanları ürkütülmez, [2455][245] ağacı koparılmaz, [2456][246] yitiğini kimse alamaz. Meğer ki sahibini arayıp bulmak isteyen olsun. [2457][247]

Kimin bir kimsesi öldürülürse, o İki şeyden hangisi kendi hakkında daha hayrlı ise onu isteyebilir: Ya kendisine diyet verilir, ya öldürülenin ailesi, öldüren kimseyi kısas ettirir.

Abbâs:

Ey Allah'ın resulü! Izhırdan [2458][248] başka! Çünkü bizler, onu kabirlerimizin ve evlerimizin yapımm)da kullanıyoruz' dedi. Bunun üzerine Re-sulullah (s.a.v):

Izhırdan başka!' buyurdu.

Bunun üzerine kendisine Ebu Şâh denilen Yemenli bir kimse:

Ey Allah'ın resulü! (Bu söylediklerinizi) benim için yazınız?' dedi. Resulullah (s.a.v), (yanındaki kimselere):

(Bu söylediklerimi) Ebu Şâh için yazın' buyurdu. (Hadisin ravisi Velîd,) Evzâî'ye:

Ey Allah'ın resulü! (Bu söylediklerinizi) benim İçin yazınız" sözü ne (anlama gelemkte)dir?' diye sordum. Evzâî:

Resulullah (s.a.u)ten işitmiş olduğu bu hutbenin yazılmasını istedi' diye cevap verdi. [2459][249]

Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)!; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.

YİRMİİKİNCİ BÖLÜM

DAVALAR BÖLÜMÜ [2460][250]

1. Hâkimin, İctihad Ettiğinde Hem İsabet Etmesi Ve Hem De Hata Etmesi Halinde Sevap Kazanmış Olması

235. Amr ibnü'I-As (r.a) ile Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Hakim, hüküm verir(ken) ictihadda bulunupda isabet ederse/ onun için iki sevap vardır. Ama hüküm verir(ken) i eti had edipde yanı' hrsa, ona bir sevap [2461][251] vardır. [2462][252]

2. (Meselenin İç Yüzüne Vakıf Olmayarak) Zahiri (Delillere) Ve Delili İyi Anlatmaya Göre Hüküm Verme

236. Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v), kapısının önünde davacı gürültüsü işitip onların yanlanna çıktı. (Onlara:)
Ben ancak bir insanım! Bana gerçekten davacılar geliyor. Ama bazılarınız hakkı savunurken delilinim ifade etme hususunda) bazıların (iz) d an daha güçlü olabilir. Ben de (bu şartlar içerisinde) onu daha doğru zannederek onun lehine hüküm vermiş olabilirim. Şimdi (her) kime, bir Müslüman (kardeşin)in hakkı olan (bir şeyin verilmesine) hükmetmişsem bu ancak (o kimse için) ateşten bir parçadır. (Artık bu şartlar içerisinde) o hükmü (dilerse) alsm yada almasın' buyurdu. (Birinci rivayet)
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [2463][253]
Yine konu ile ilgili bir rivayette, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Ben ancak bir insanım. [2464][254] Siz, davalarınıza bakmam için bana müracaat ediyorsunuz. Bir kısmınız (hakkı savunurken) delilini ifade etme hususunda (diğer) bir kısmınızdan daha güçlü olabilir. Ben de ondan dilediklerime göre hüküm veririm. Buna göre ben {bu şartlar içerisinde) herhangi bir kimse için, (müslüman) kardeşinin hakkı olan bir şeyin verilmesine hükmedersem, o kimse bu şeyi almasın. Çünkü ben, (bu şekilde verdiğim hükümle) ona ateşten bir parça kes(ip ver)mişim [2465][255] (demek)tir. [2466][256] (İkinci rivayet)
Buna benzer başka bir rivayet daha var. Bu rivayette, Resuluîlah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Buna göre ben (bu şartlar içerisinde) herhangi bir kimse için, (müslüman) kardeşinin hakkı olan bir şeyin verilmesine hükmedersem, [2467][257] o kimse bu şeyi almasın. Çünkü ben, (bu şekilde verdiğim hükümle) ona ateşten bir parça kes(ip ver}mişim (demek)tir. [2468][258]
Bu hadisfin bu şekildeki metinlerin)i; Buharı ile Müslim nakletmiştir. Diğerleri ise, ikinci rivayeti nkaletmiştir.[2469][259] Ebu Davud'un diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Kendilerine ait bir miras hususunda ihtilafa düşen iki kişi, Resulullah ; (s.a.v)'e geldiler. (Davalarını ispata yarayacak) bir belgeleri yoktu. Sadece (kendilerine göre) bir iddiaları vardı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (onlara bir öncekin hadiste geçen) benzeri sözler söyledi. (Bu) iki adam, (Pey-gamber'in bu konuşmasını dinleyince,) ağlafmaya başla)dilar. Her biri (diğerine):
Benim hakkım senin olsun' dedi. Bunun üzerine Peyugamber (s.a.v): (Şu) davranışı gösaterdiğinize göre; malınızı kendi aranızda bölüşme yoluna gidiniz. Bunu yaparken önce (mah) iki eşit parçaya bölünüz, sonra (ramzda) kur'a çekiniz, (sonunda birbirinizle) helallesin' buyurdu. [2470][260]
Ebu Davud'un bu hadisle ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
(İki şahıs,) miras ve kaybolup gitmiş bazı mallar hususunda (Peygamber'e gelerek birbirlerinden) davacı oldular. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Ben, hakkında bana (bir vahiy) inmemiş olan hususlarda kendi reyimle hüküm veririm [2471][261] buyurdu. [2472][262]

4. Umrâ [2473][263] Ve Rukbâ'ya [2474][264] Göre Hüküm Verme

237. Câbir b. Abdullah (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), umrâ (ömürlük verilen bîr mülk) ün, hibe edilen kimseye ait olacağına hükmetti. [2475][265] (Birinci rivayet) (Hadisin

lafzı, Buhârî'ye aittir.) 2476[266] Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Herhangi bir kimseye ve çocuklarına ömürlük bir ülk verilirse, o mülk, verilen kimsenindir. Verene dönmez. Çünkü o kimse, öyle bir şey vermiştir ki; onda, miraslar meydana gelmiştir. 2477[267] (İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Her kim bir adama ve çocuklarına ömürlük bir mülk verirse,kendi sözü o mülkteki hakkını kesmiştir. Artık o mülk, ömürlük olarak verilen kimseye ve çocuklarına aittir.2478[268] (Üçüncü rivayet)
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Herhangi bir adam, bir kimseye, kendine ve çocuklarına ömürlük bir mülk verir de: 'Bunu, sana ve sizden bir kişi kaldığı müddetçe çocuklarına verdim1 derse, artık o mülk, verilen kimsenin olur. Sahibine dönmez. Çünkü (veren) o kimse, öyle bir şey vermiştir ki; onda, miraslar meydana gelmiştir. 2479[269] (Dördüncü rivayet)
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet ise şu şekildedir:
Resuîullah (s.a.v)'in cevaz verdiği umrâ:
Bu, senin ve çocuklarının olsun!' demekle yapılır. Fakat:
Bu mülk, yaşadığın müddetçe senin olsun!' derse, o mülk, sahibine döner.
Ma'mer: 'Zührî, bununla fetva verirdi' dedi.2480[270] (Beşinci rivayet)
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v):
Kendisine ve çocuklarına ömürlük mülk verilen kimse hakkında: 'Bu mülk, kesinlikle onundur; veren kimse İçin o mülk hususunda şart ve istisna caiz değildir' diye hüküm verdi. 2481[271] (Altıncı rivayet)
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v):
Umra, caizdir 2482[272] buyurdu. 2483[273]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)!; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Umrâ, (kendisine mal hibe edilen kimsenin) ailesine mirastır. 2484[274]

Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Mallarınızı ellerinizde tutun. Onları batırmayın. Çünkü kim bir ömürlük mülk verirse, o mülk, ölü iken de, diri iken de verilen kimsenin ve çocuklarının olur! 2485[275]
Yine Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Ensar, (Mekke'den Medine'ye hicret eden) Muhacirlere; ömürlük mülk vermeye başladılar. Bunun üzerine Resuluîlah (s.a.v):
Mallarınızı elinizde tutun' buyurdu. 2486[276]
Yine Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Ebu'z-Zübeyr şöyle der:
Medine'de, bir kadın, bir bahçesini, bir oğluna ömürlük vermişti. Sonra (kadının o) oğlu öldü. Arkasından kadın da öldü. (Kadın) geride bir çocuk bıraktı. Bu çocuğun, ömürlük (olarak verilen) kimsenin oğulları olan kardeşleri vardı. Ömürlük (veren kadının) oğlu:
(Bu) bahçe, bize, geri dönecek' dedi. Ömürlük verilen kimsenin oğullan ise:
Hayır, bu bahçe; diri İken de, ölü iken de babaraızındı' deyip Osman'ın azadlisı Tânk'ın huzuruna çıktılar.
Tank, Câbir'i çağırdı. Câbir, umra (ömürlüğ)ün, (kendisine verilen) hibine ait olduğuna Resulullah (s.av) üzerine şehadet etti. Tank da, böyl hüküm verdi.
Daha sonra Tank, (Emevî hükümdan) Abdulmelik'e mektup yazarak ona bu meseleyi ve Câbir'in şahidliğini haber verdi. Abdulmelik: Câbir doğru söylemiş' dedi. Bunun üzerine Tank, hükmünü yürürlüğe koydu. Bu bahçe, bugüne kadar ömürlük verilen kimsenin oğullarına ait kalmiştır.
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Tank, Câbir b. Abdullah'ın; Resulullah (s.a.v)'den naklen söylediklerine dayanarak, umrânm, mirasçıya ait olduğuna hüküm vermiştir. Ebu Dâvud, Tirmizî ile Nesâî, ikinci rivayeti nakletmişlerdir.
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
"Umrâ (ömürlük verilen bir mülk), hibe edilen kimseye aittir.

Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:Bir kimseye ömürlük bir mülk verilirse, o mülk; kendisine ve çocuklarına aittir. Çocuklarından adama mirasçı olanlar, verilen o mülke de mirasçı olurlar.[2487][277]

Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:

Rukbâ yapmayın, umrâ da yapmayın! [2488][278] Her kime rukbâ veya umrâ yoluyla bir şey verilirse, o (verilen şey), (o adamın) mirasçılarına aittir. [2489][279]

Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v) şöyle (bir) hüküm verdi:

Ensar'dan bir kadına, oğlu bir hurma bahçesi vermişti. Akabinden kadın öldü. Oğlu:

O bahçeyi, (ona sadece) hayatı boyunca vermiştim' dedi. Oğlanın kardeşleri de vardı. Resulullah (s.a.v):

O bahçe, diri iken de, ölü iken de kadına aittir1 buyurdu. Oğlu:

Ben, o bahçeyi ona sadaka olarak vermiştim' dedi. Resulullah:

Bu (sadaka verme işi, hibeden) sana daha uzaktır [2490][280] buyurdu. [2491][281]

Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Umrâ, (kendisine mal hibe edilen kişinin) ailesi için caizdir. Rukbâ da, (kendisine mal hibe edilen kişinin) ailesi için caizdir. [2492][282] Nesâî'nin rivayeti ise şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v), onlara hitap edip: Umrâ, caizdir' buyurdu.[2493][283]

Nesâî, başka bir rivayetinde, Onlara hitap etti" ifadesine vermemiştir. [2494][284]

Yine Nesâî, diğer bir rivayetinde, bu hadisi, Câbir yolund Ata' yolundan şöyle nakletm iştir:

Resulullah (s.a.v), umrâ ve rukbâ (yoluyla mal hibe etme)yi yasakladı. Ben:

Rukbâ nedir? diye sordum O da:

Rukbâ: Bir kimsenin, (diğer) bir kimseye, (malını): 'Yaşadığın müddetçe bu senindir' d em es i d ir. Eğer böyle yaparsanız bu

caizdir' dedi. [2495][285]
Yine Nesâî, başka bir rivayetinde, bu hadisi, Câbir yolundan değil de, Atâ1 yolundan şöyle nakletmiştir:
Bir kimseye, yaşadığı müddet (şartıyla) bir şey verirse, o verilen şey, diri iken de, ölü iken de ona aittir. [2496][286]
Yine Nesâî, Ebu Davud'un birinci, ikinci ve üçüncü rivayetini de nakletmiştir.
Yine Nesâî'nin başka bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Kime umrâ (yoluyla) bir şey verilirse, artık o mal, diri iken de ölü iken de ona aittir. [2497][287]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Ey Ensâr topluluğu! Mallarınızı elinizde tutun. Onları, umrâ (yoluyla) vermeyin. Çünkü kim umrâ (yoluyla başkasına) bir şey verirse, artık verdiği o mal, diri iken de, ölü iken de verilen kimsenindir. [2498][288]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Mallarınızı elinizde tutun. Onları, umrâ (yoluyla) vermeyin. Çünkü kim umrâ (yoluyla başkasına) bir şey verirse, artık verdiği o mal, diri iken de, ölümünden sonra da verilen kimsenindir. [2499][289]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Rukbâ, caizdir. [2500][290]
Nesâî, bu rivayeti, Ebu Davud'un rivayetlerinden birine uygun bir şekilde nakletmişür.[2501][291]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde ise, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
(Kendisine hibe yoluyla) umrâ verilen o kimse için, o mülk; kendisine ve çocuklarına aittir. Çocuklarından adama mirasçı olanîar, verilen o mülke de mirasçı olurlar.[2502][292]
Yine Nesâî, Buhârî ile Müslim'in üçüncü rivayetini nakletmiş ve altıncı rivayete de şunu ilave etmiştir:

Ebu Seleme der ki: Çünkü o malı hibe eden, miraslar meydana gel bir hibede bulundu. Mirasçılar ise, şartını kesti. [2503][293]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Herhangi bir adam, bir kimseye, kendine ve çocuklarına ömüriük bir mülk verir de: 'Bunu, sana ve sizden bir kişi kaldığı müddetçe çocukl verdim' derse, artık o mülk, verilen kimsenin olur. Sahibine dönmez. Çünkü (veren) o kimse, öyle bir şey vermiştir ki; onda, miraslar meydana gelmiştir. [2504][294]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), umrâ hakkında:
Bir kişinin, (diğer) bir kiri ye ve onun çocuklarına bir hibede bulunması, sana ve çocuklarına bir şey mal olursa, o mal, verilen kimseye ve onun çocuklarına aittir' diye hükmetti. [2505][295]

5. Derelerde (Akan Sularda)N Şirb (Ekili Alanda Sulamak İçin Sudan Yararlanma Nöbeti) Ve Suyu (Ekili Arazide) Tutma Miktarı

238. Abdullah ibnü'z-Zübeyr (r.anhümâ) yoluyla babasından rivayet edilmiştir:
"Bir adam, (halkın) kendisiyle (hurma bahçelerini) suladıkları Har-re arkı (içinden gelen su) yüzünden Zübeyr'den davacı olmuştu. (Zü-beyr'i dava eden bu) En sâri ı (zat, Zübeyr'e):
Suyu bırak! (Önünü kesme, kendi haline) akıp gitsin!' demişti.
(Zübeyr, onun bu isteğini) kabul etmemişti. Bunun üzerine (her) ikisi de, Peygamber (s.a.v)'in yanına (gidip) davalaştılar. Peygamber (s.a.v), Zübeyr'e:
Ey Zübeyr! (Bahçeni) sula ve sonra da suyu bırak, komşuna (gitsin)' buyurdu. Bunun üzerine Ensârlı zat öfkelenip, sonra Resulullah (s.a.v)'e:
(Zübeyr) halanın oğlu olduğu için mi (böyle hüküm veriyorsun)?' dedi.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v)in yüzünün rengi attı. Sonra:
Ey Zübeyr! (Kendi bahçeni iyice sula.) Sonra da suyu, (bahçe duvarın (in) temeline (yada ağaç köklerine) erişinceye kadar salma!'

buyurdu.
Zübeyr (sözlerine devam ederek): 'Vallahi, "Rabbin hakkı için, onlar aralarında meydana gelen her çekişmede senin hakem kılmadıkları sürece iman etmiş olmazlar [2506][296] ayetinin, bu olay hakkında indiğini zannediyorum' dedi. [2507][297] Bu hadis(in bu şekildeki metninji; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Yine Buhârî'nin, Abdullah ibnü'z-Zübeyr'i belirtmeksizin, Urve ibnü'z-Zübeyr yolundan yaptığı rivayet şu şekildedir:
Zübeyr, (Ensar'dan) bir adamla davalaştı.[2508][298] (Önceki rivayetin benzerini nakledip daha sonra şu ilaveyi yapmıştır:)
Resululiah (s.a.v), o zaman, Zübeyr'e, kendi hakkını bol bol kullanmasını söyledi. Halbuki bundan önce Zübeyr'e; hem kendisine ve hem de Ensarlı zatın lehine müsamahalı bir sulama yapmasını işaret etmişti.
Ensarlı zat, Resulullah (s.a.v)'a öfkelenince, Resulullah (s.a.v), Zübeyr'e; apaçık hüküm içinde hakkını bol bol kullanmasını bildirmiştir.
Urve der ki: Zübeyr:
Vallahi, ben "Rabbin hakkı için, onlar aralarında meydana gelen her çekişmede senin hakem kılmadıkları sürece iman etmiş olmazlar [2509][299] ayetinin, bu olay hakkında indiğini zannediyorum' dedi. [2510][300]

Ebu Dâvud, Tirmizî ile Nesâî, birinci rivayeti nakktmiştir.

6. Hâkimin, Öfkeli İken, Hüküm Vermesinin Mekruh Olması

239. Ebu Bekre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Abdurrahman b. Ebi Bekre der ki: Babam, Sicistân'da kadı olan Abdullah ibn Ebi Bekre'yc: ben,
Öfkeli olduğun halde, iki kişi arasında hüküm verme! Çünkü , ResulüIlah (s.a.v)'i:
Hiçbir kimse öfkeli olduğu halde, iki kişi arasında hüküm vermesin!' buyururken işittim' diye mektup yazdı. Mektubu, onun namına ben yazdım.

Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:"Hakim, öfkeli iken, iki kişi arasında hüküm veremez.
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî, Müslim, Tirmizî ile Nesâî rivayet etmiştir.
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:,
Ebu Bekre, (Sicistân'da kadılık görevinde bulunan AbduUah/Ubeydullah isimli) oğluna bir mektup yazarak, Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir:
Hâkim, öfkeli iken, iki kişi arasında hüküm veremez. [2511][301]
Nesâfnin diğer bir rivayeti İse şu şekildedir:
Abdurrahman b. Ebi Bekre der ki:
Babam, (Sicistân'da kadı olan Abdullah/Ubeydullah'a hitaben) bana şu mektubu yazdırdı:,
Öfkeli iken, davacılann/bir davada birbirine zıt iki hüküm konusunda (kesinlikle) hüküm verme. Çünkü Resulullah (s.a.v)'i:
Hiçbir kimse, öfkeli iken, hasımlar arasında (kesinlikle) hüküm vermesin1 buyururken işittim. [2512][302]
240. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Eğer insanlara (mücerred) davaları sebebiyle (delilsiz ve şahitsiz istedikleri) verilecek olsaydı, (bazı) insanlar, bazı kimselerin kanlarını ve mallarını iddia ederlerdi. Fakat davalıya yemin düşer.[2513][303]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i, Müslim rivayet etmiştir.[2514][304]Yine Müslim'in ve Buhârf nin bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), davalıya, yemin lazım geldiğine [2515][305] hükmetmiştir.[2516][306]
Yine Buhârî'rıİn konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
İki kadın, bir ev içerisinde yada bir odada deri işleri dikerlerdi. Bunlardan birisi, avucuna biz [2517][307] batırılmış olarak dışarı çıktı. Diğer kadını dava etti. Kadınların bu davası, Abdullah ibn Abbâs'a arz olundu. Abdullah ibn Abbâs:
Resulullah (s.a.v):
Eğer insanlara (mücerred) davaları sebebiyle (delilsiz ve şahitsiz istedikleri) verilecek olsaydı, kavmin malları ve kanları zayi olup

giderdi1 buyurdu.
Aleyhine dava edilen kadına, Allah adına yalan yere yemin etmenin kötülüğünü hatırlatın ve ona, "Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir paraya değişenler, işte onlar için ah i ret t e hiçbir pay yoktur [2518][308] ayetini okuyun' dedi.
Abdullah ibn Abbâs'ın bu emri üzerine, orada bulunan kimseler, davalı kadına bunları hatırlattılar. Bunun üzerine davalı kadın, suçunu itiraf etti. Abdullah ibn Abbâs'da, davacı kadına:
Peygamber (s.a.v):
Yemin, davalıya düşer' buyurdu, dedi. [2519][309]

YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHKÂM (HÜKÜMLER) BÖLÜMÜ [2520][310]

1.Lükata

241. Süveyd b. Gafele (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Ben, Zeyd b. Sûhân ve Selmân b. Rebîa gazaya çıkmıştım. (Yolda giderken) bir kamçı buldum ve onu (yerden) aldım. (Her) iki arkadaşım, bana:
Onu (aldığın yere) bırak (çünkü o başkasına aittir)1 dediler. Ben de:
Hayır, (onu atmayacağım.) Fakat ben onu ilan ederim. Sahibini bulursam, (ona teslim ederim.) Yoksa ondan kendim faydalanırım' dedim.
Gazamızdan dönünce, haccetmem mukaddermiş. (Hac görevini yerine getirip) Medine'ye geldim.
Übey b. Kaba rastladım. Ona, (bulmuş olduğum) yitik kamçı meselesini ve arkadaşlarımın (bununla ilgili) sözünü anlattım. Übey şöyle dedi:
Ben, Resulullah (s.a.v) zamanında, içinde yüz alün bulunan bir kese bulmuştum. Onu, Resulullah (s.a.v)'e getirdim. Resulullah (s.a.v):
Onu bîr sene ilan et!' buyurdu.

Ben de onu (bir sene boyunca) ilan ettim. Fakat onu bilen bir kimse bulamadım. Sonra Resulullah (s.a.v)'e vardım. Yine o:
Onu bir sene ilan et!' buyurdu.
Tekrar ilan ettim. Fakat (yine) onu bilen bir kimse bulamadım. (Tekrar) Resulullah (s.a.v)'e vardım. (Yine) o:
Onu bir sene ilan et!' buyurdu.

İlan ettim. Fakat (yine) onu bilen bir kimse bulamadım. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
O altınların sayısını, kesesini ve ağız bağını muhafaza et! Eğer sahibi (bir gün) gelecek olursa, (onları, ona teslim edersin); gelmezse, ondan kendin yararlanırsın!' buyurdu.
(Hadisin ravisi Seleme b. Kuheyl): (Süveyd b. Gafele,) 'onu (bir sene) ilan et1 sözünü üç (defa) mı, yoksa bir (defa) mı naklettiğini (iyice) bilemiyorum' dedi. [2521][311]
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [2522][312]
Konu ile ilgili bir rivayette, Şu'be der ki:
"Seleme (b. Kuheyl'i) on sene sonra dinledim: -Onları bir sene ilan et1 diyordu. [2523][313]
Bu hadis(in bu şekildeki metninji; Buharı, Müslim ile Ebu Dâvud rivayet etmiştir.
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayetinde, İki yada üç (sene) [2524][314] ifadesi; diğer bir rivayetinde, Eğer sana biri gelip o (altınlar)in sayısını, kesesini ve ağız bağını haber verirse, o zaman o keseyi ona ver!" ifadesi; başka bir rivayetinde, Eğer sahibi gelmezse, o zaman) o kese, senin malının sebili gibidir" ifadesi yer almaktadır. [2525][315]
Tirmizî'nin rivayetinde ise, Hayır, o (kamçıyı), yırtıcı hayvanlara yem olarak bırakmam" ilavesi yer almaktadır.[2526][316]
242. Münbaisin azadlisı Yezîd, Zeyd b, Hâlid el-Cühenî (r.a)'ın şöyle dediğini işitmiştir:
Peygamber (s.a.v)'e altın yada gümüş buluntunun hükmü soruldu. Peygamber (s.a.v):
Onun ağız bağını ve kesesini muhafaza et! Sonra onu bir sene ilan et! Eğer (sahibini) ogrenemezsen, onu harca(yabilirsin). Buluntu senin elinde bir emanet olsun! Eğer günlerden bir gün arayıcısı gelirse, o buluntuyu ona ver!' buyurdu.
Soruyu soran zat, Peygamber (s.a.v)'e, kaybolan deve(nin hükmünü) de sordu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Ondan sana ne? Bırak onu! Çünkü onun çarığı ve su tulumbası yanındadır. Sahipleri onu buluncaya kadar suya gelir, ağaçları otlar!' buyurdu. O zat, koyunu da sordu. Peygamber (s.a.v):
Onu al! Çünkü o ancak ya senin, ya (din) kardeşinin yada kurdundur buyurdu. [2527][317]
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [2528][318]
Konu ile ilgili başka bir rivayette, buluntu (lukata) kelimesinden sonra şu ifade yer almaktadır:
Buluntu, (bulan kimsenin} yanında bir emanettir.
Yahya (ibn Saîd): işte 'buluntu (bulan kimsenin) yanında bir emanettir' sözü; Resulullah (s.a.v)'in hadisi içinde mi, yoksa Yezîd'in kendi tarafından söylediği bir şey mi olduğunu bilmediğim bir şeydir' dedi.
Daha soruyu soran kimse:
Koyun yitiği hakkındaki görüşünüz nedir? diye sordu. Peygamber (s.a.v):
Onu al! Çünkü o ancak ya senin, ya (din) kardeşinin yada kurdundur!' buyurdu.
(Münbais'in azadlısı) Yezîd: O, yani koyun yitiği de ilan edilir' dedi. [2529][319]
Yine buluntu ile ilgili diğer bir rivayette, "O buluntu malın sahibi gelirse, (o zaman o buluntuyu ona verirsin. Eğer gelmezse,) onu nasıl istersen öyle yap" ifadesi yer almaktadır. [2530][320]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, (Sahibi bulunmazsa, o zaman) o buluntu malı harcayabilirsin" ifadesi yer almaktadır. [2531][321] Yine konu ile ilgili başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır: (Soruyu soran kişi):
Kaybolan devenin [2532][322] (hükmünü)' sordu.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), o kadar öfkelendi ki, yanakları yada yüzü kızardı. Daha sonra da:
Ondan sana ne? (Çarığını beraberinde) taşır' buyurdu. [2533][323] Yine konu ile ilgili diğer bir rivayette, şu ilave yer almaktadır:
Eğer sahibi gelip kesesini, sayısını ve ağız bağını bilirse, o zaman o malı Dna ver. Yoksa o senindir. [2534][324]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:.
Resulullah (s.a.v)'e, buluntunun hükmü soruldu. O da.
Onu bir sene ilan et! Eğer (sahibi) bulunmazsa, onun kesesini ve ağız bağını muhafaza et! (Daha sonra) onu ye! Fakat sahibi gelirse, o zaman o buluntuyu ona ver!1 buyurdu. [2535][325]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:

Eğer (o buluntunun sahibi) bulunursa, o zaman o buluntuyu ona ver. (Sahibi çıkmazsa, o zaman) onun kesesini, ağız bağını ve sayısını muhafaza et! 2536[326]
Son iki rivayet hariç bu hadisfin bu şekildeki metinlerin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Çünkü son iki rivayeti, Müslim tek başına nakletmişti
Ebu Dâvud ile Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Bir adam, Resulullah (s.a.v)'e, buluntu malın (hükmünü) sordu. O da:
Onu bir sene İlan et! Sonra ağız bağı ile kesesini muhafaz et! (Sahibi çıkmazsa,) onu harca(yabilirsin). Eğer sahibi gelirse, o buluntu malı ona verirsin' buyurdu. Bunun üzerine adam:
Ey Allah'ın resulü! Kaybolan koyun (un hükmü nedir) 2537[327] dedi. Resulullah (s.a.v):
Onu al. Çünkü o ancak ya senin, ya (din) kardeşinin yada kurdundur!' buyurdu. (Yine adam:)
Ey Allah'ın resulü! Kaybolan deve(nin hükmü nedir)?' dedi.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) o kadar öfkelendi ki, yanakları yada yüzü kızardı. Daha sonra da:
Ondan sana ne? Sahibi gelinceye kadar onun çarığı ve su tulumbası beraberindedir' buyurdu. 2538[328]
Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Su tulumbası yanındadır, (bu sayede) suya gelir ve ağacı otlar" ifadesi yer alıp yitik koyun hakkında {geçen) "onu al" ifadesi yer almamakta, buluntu mal hakkında ise "Onu bîr sene ilan et! O buluntu malın sahibi gelirse, (o zaman o buluntuyu ona veirsin. Eğer gelmezse,) onu nasıl istersen öyle yap" ifadesi yer almakta, akat "(Sahibi bulunmazsa, o zaman o buluntu malı) harcayabilirim" ifadesi yer almamaktadır. 2539[329]
Yine Ebu Davud'un bu manada başka bir rivayeti daha var. Bu rivayetin gerisinde şu İlave yer almaktadır:
Eğer arayıcısı gelip (malın) kesesini ve sayısını bilirse, ozaman o malı ver. 2540[330]
Ebu Dâvud: (Bu hadisin bir benzeri) Amr b. Şuayb, onun babası ve dedesi yoluyla Peygamber (s.a.v)'den rivayet edilmiştir' dedi. Fakat hadisin lafzını belirtmemiştir.
Yine Ebu Davud'un, Zeyd b. Hâlİd el-Cühenî'den yaptığı başka bir rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v)'e, buluntu (malın hükmü) soruldu. Bunun üzerine Resulullah {s.a.v):
Onu bir sene ilan et! Eğer sahibi gelirse, o malı ona teslim edersin. Gelmezse, ağız bağını ve kesesini muhafaza et. Sonra onu kendi malına katarsın. Eğer bir müddet sonra sahibi gelecek olursa, bunu ona verirsin' buyurdu.2541[331]

YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CİHÂD BÖLÜMÜ 2542[332]

1. İnsanların Hangisinin En Faziletli Olduğu Meselesi

243. Ebu Saîd el-Hudrî (r.a)'tan rivayet edilmiştir: "Bir adam, Resulullah (s.a.v)'e gelip:
İnsanların hangisi en faziletlidir' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Allah yolunda, canıyla ve malıyla cihad eden kimsedir' buyurdu. Adam:
Ondan sonra kim?1 diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Kuytulardan bir kuytuda Allah'a ibadet eden (bir rivayette: Allah'tan ittika eden) ve insanları kendi kötülüğünden uzak tutan kimsedir' buyurdu. 2543[333] (Birinci rivayet)
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)!; Buhârî, Müslim ile Tirmizî rivayet etmiştir.
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'e, müminlerin iman yönünden hangisi daha olgundur?' diye soruldu. Peygamber (s.a.v):
Allah yolunda canıyla ve malıyla cîhad eden kimse ile kuytulardan bir kuytuya çekilip 2544[334] Allah'a ibadet edip insanların, onun kötülüğünden azade kılınan kimsedir' buyurdu. 2545[335] (İkinci rivayet)
Nesâî, birinci rivayeti nakletmiştir.

2. (Savaş Sırasında) Kafirlerin Ağaçlarını Kesmenin Ve Yakmanın Caiz Olması

244. Abdullah ibn Ömer {r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v), (yahudi olan) Nadîr oğulları (kabilesi)nin Bu-veyre (şehrî)nin hurmalıkların! kestirip yaktı. (İşte bu Buveyre şehrinin hurmalıklarının yakılıp kesilmesi ile ilgili olarak şair) Hassan (b. Sabit) şöyle der:
Lüey oğullarının ileri gelenlerine önemsiz geldi. 2546[336] (Birinci rivayet)
Konu ile ilgili bir rivayette ise şu ilave yer almaktadır:
(Peygamber'in amcasının oğlu) Ebu Süfyân ibnü'l-Hâris, 2547[337] Hassân'a şöyle cevap verdi:
Allah bu yakmayı bîr yapıcıdan devam ettirsin,
Ve Medine etrafını da alevli bir taş yaksın,
Yakında bileceksin ki, Buveyre'ye hangimiz uzakta olacak!
Ve yine bileceksin ki, Mekke ve Medine arazilerimizden hangisi bununla zarar görecek! 2548[338]
Müslim'in konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), (yahudi olan) Nadîr oğullan (kabilesi)nin (Buveyre (şehrinin) hurmalıklarını kestirip yaktı.2549[339] (İşte bu Buveyre şehrinin hurmalıklarınm yakılıp kesilmesi ile ilgili olarak şair) Hassan (b. Sabit) şöyle der:
Buveyre (hurmaliğin)da yayılan yangın,
Lüey oğullarının ileri gelenlerine önemsiz geldi.
İşte bu konuda "Hurma ağaçlarından her hangi bir şey kesmeniz veya kökleri üzerinde bırakmanız," (Haşr: 59/5) ayeti inmiştir. 2550[340] (İkinci rivayet)
Resulullah (s.a.v), (yahudi olan) Nadîr oğullan (kabilesi)nin Buveyre (şehri)nin hurmalıklarını kestirip yaktı. Bunun üzerine yüce Allah, "Hurma ağaçlarından her hangi bir şey kesmeniz veya kökleri üzerinde bırakmanız hep Allah'ın izniyle ve Onun, yoldan çıkanları cezalandırması içindir 2551[341] (ayetini) indirdi.2552[342] (Üçüncü rivayet)
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), (yahudi olan) Nadîr oğulları (kabilesi)nin hurmalıklarını kestirip yaktı. 2553[343]
Ebu Dâvud ile Tirmizî, üçüncü rivayeti nakletmiştir.

3. (Savaş Sırasında) Kasıtsız Olarak Evlerdeki Kadınları Ve Çocukları Öldürmenin Hükmü

245. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Sa'b b. Cessâme der ki:
Peygamber (s.a.v), bize, (Mekke ile Medine arasında yerleşim merkezî olan) Ebvâ yada Veddân'da uğramıştı. Ona, (savaşta) gece baskını düzenlenen müşriklerin ev halkı(nın durumu) soruldu. Çünkü bu baskınlarda onların kadınları ve çocukları da isabet alıyordu. Peygamber (s.a.v):
Onlar da, onlardandır' büyürdür. Yine Peygamber (s.a.v)'i:
Dokunulmaz bölge, yalnızca Allah ve Resulü içindir' diye buyururken işittim.
Bir rivayette: Onlar da, babalanndandır' (ifadesi yer almaktadır).
Bu hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.
Müslim'de, bu hadisin ilk bölümünü nakletmiş olup "dokunulmaz bölge" ifadesinden itibaren olan cümleyi zikretmem iştir.
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayetinde, Sa'b b. Cessâme şöyle der:
Ey Allah'ın resulü! Atlarımız, (savaş sırasında) müşriklerin (bazı) kadınlarını ve çocuklarını çiğnedi' dedim. Peygamber (s.a.v) Onlar da, onlardandır' buyurdu. Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Sa'b b. Cessâme, Peygamber {s.a.v)'e; (savaşta) gece baskını düzenlenen müşriklerin ev halkı(nın durumu) soruldu. Çünkü bu baskınlarda onların kadınları ve çocuklan da isabet alıyordu. Peygamber (s.a.v):
Onlar da, onlardandır' buyurdu.
Bir rivayette: Onlar da, babalanndandır' (ifadesi yer almaktadır).
Zührî: 'Bundan sonra Resulullah (s.a.v), (savaşta) kadınların ve çocukların öldürülmesini yasakladı 2554[344] dedi.2555[345]

4. (Allah Yolundaki) Mücahidi Her Türlü Şekilde Donatan Kimsenin Fazileti

246. Zeyd b. Hâlid el-Cühenî (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Kim Allah yolundaki bir mücahidi donatırsa, 2556[346] (Allah yolunda) savaşmış olur. Kim de bir mücahidin ailesi hakkında hayrlı bir vekil olursa, 2557[347] o da (Allah yolunda) savaşmış olur. 2558[348]
Bu hadisfin bu şekildeki metnin)i, bir topluluk rivayet etmiştir.
Yine Tirmizî, konu ile ilgili başka bir rivayetinde, bu hadisin sadece ilk bölümünü rivayet etmiştir. 2559[349]

5. Atlar Arasında Koşu Ve Onlara İdman Yaptırma

247. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v), antrem anlı atını, Hafyâ'dan Seniyyetü'1-Vedâ'-ya kadar koşturdu. Antrem anlı olmayan (atın)ı da, Seniyyetül-Vedâ1-dan Zurayk oğulları mescidine kadar koşturdu.
Abdullah ibn Ömer: (At) koşturanlar içerisinde ben de vardım. At, beni, mescitten atlattı' dedi.
Süfyân: Hafyâ'dan Seniyyetü'l-Vedâ'ya kadar olan (mesafe); 5 mil yada 6 mil, (bir rivayette: 6 yada 7 mildir. Seniyyetü'l-Vedâ'dan Zurayk oğulları mescidine kadar olan (mesafe ise); 1 mildir' dedi. 2560[350]
Bu hadisfin bu şekildeki metnin)i, bir topluluk rivayet etmiştir.
Yalnız Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), antremanli atları arasında yarış yaptırdı. 2561[351] Bu atları, Hafyâ'dan salıverdi. Bu koşu yarışının hedefi, Seniyyetü'1-Vedâ 2562[352] idi.
(Hadisin ravisi İshâk,) Musa (b. Ukbe)'ye:
Bu mesafenin arası ne kadar idi?' diye sordum. Musa: 6 yada 7 mildir' diye cevap verdi.
Yine Resulullah (s.a.v), antremanlı olmayan atları arasında da yarış yaptırdı. Bu atları, Seniyyetü'l-Vedâ'dan salıverdi. Bu yarışın sonu da, Zurayk oğullan mescidi idi.
(Hadisin ravisi İshâk,) Musa (b. Ukbe)'ye:
Bu mesafenin arası ne kadar idi?' diye sordum. Musa: 1 mil yada buna yakındır' diye cevap verdi.
Abdullah ibn Ömer, bunlar içerisinde yanşan kimselerden idi. 2563[353]

YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜM

EDÂHÎ (KURBAN) BÖLÜMÜ 2564[354]

248. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Fera1 ve atîre yoktur. Fera': İlk yavrudur. Araplar, onu, tağutlan/-putları için keserlerdi. Atîre ise: Receb (ayını tazim etmek için o ay) içerisinde (kurban kesmektir). 2565[355]
Bu hadisfin bu şekildeki metnin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Tirmİzî'nin konu ile ilgili rivayeti şu şekildedir:
Fera' ve atîre yoktur. Fera1: İlk yavrudur. (Cahiliyye dönemi Arapları) onu, kurban ederlerdi. 2566[356]
Daha sonra Tirmizî der ki: "Bu konuda Nübeyşe ile Mıhnef b. Sü-leym'den de hadis rivayet edilmiştir.
Bu hadis, hasen-sahihtir.
Atîre: 2567[357] Öyle bir kurbandır ki, Araplar, Receb ayında kurban keserler ve Receb ayını ta'zim ederlerdi. Çünkü Receb, haram ayların birincisidir. Haram aylar; Receb, Zilka'de, Zilhicce ve Muharrem'dir. Hac ayları ise; Şevval, Zilka'de ve Zilhicce'dir. Hac ayları hakkında Resulullah (s.a.v)'in sahabile-rinden ve sonrakilerden bazılarından böylece rivayet edilmiştir. 2568[358]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Fera1 ve atîre yoktur. 2569[359]
Yine Ebu Davud'un bir rivayetinde, Saîd ibnü'l-Müseyyeb der ki:

Fera [2570][360] İlk yavrudur. (Cahiüyye dönemi Araplan) onu, (putları için) kurban ederlerdi. [2571][361]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayetinde, Saîd ibnü'l-Müseyyeb şöyle der:
Fera': İlk yavrudur. {Cahiliyye dönemi Araplan) onu putlan için kurban ederler, sonra yerler ve derisini de bir ağaç üzerine atarlardı. Atîra ise: (Cahiliyye dönemi Araplannın) Receb'in ilk on (gün)ünde (putlarına kurban ederek yedikleri ilk yavrudur.) [2572][362]
Nesâî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Fera' ve atîre yoktur. [2573][363]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
"Resulullah (s.a.v), Fera' ve Atîre'yi [2574][364] yasaklamıştır.[2575][365]

YİRMİALTINCI BÖLÜM

EŞRİBE (İÇECEKLER) BÖLÜMÜ [2576][366]

1. Su Kabına Üflemenin Mekruh Olması

249. Ebu Katâde (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Sizden birisi (bir şey) içtiği zaman kabın içine üflemesin. Tuvalete girdiği zaman ise cinse! organına sağ eliyle dokunmasın, sağ eliyle (temizlenip) silinmesin. [2577][367]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim ile Nesâî rivayet etmiştir.
Tirmizî, bu hadisi, Kabın içine" ifadesine kadar, [2578][368] Nesâî ise Kendi kabının içine [2579][369] ifadesine kadar rivayet etmiştir.
Yine Nesâî, bu hadisi şu şekilde rivayet etmiştir.
Peygamber (s.a.v), bir kimsenin, (su içtiği) kaba üflemesini, [2580][370] sağ eliyle cinsel organına dokunmasını ve sağ eliyle temizlenmesini yasaklamıştır. [2581][371]

2. Hurma Koruğu İle Kuru Hurmayı Birbirine Karıştırıp Şıralarını Çıkarmanın Yasak Olması

250. Câbir b. Abdullah {r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) kuru üzüm ile kuru hurmanın ve hurma koruğu ile yaş hurmanın (ikisini bir araya getirip şıralarını çıkarmayı) yasakladı. [2582][372] (Birinci rivayet)
(Hadisin lafzı, Buhârîye aittir.) [2583][373]
Yine konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), kuru üzüm ile kuru hurma ve hurma koruğu ile kuru hurma(dan elde edilen şıraların birbirine) karışımını [2584][374] yasakladı. [2585][375] (İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet ise şu şekildedir:
"Peygamber (s.a.v), kuru hurma ile kuru üzümün (ikisini bir araya getirip) birlikte şıralarını çıkarmayı ve yaş hurma ile hurma koruğunun (ikisini bir araya getirip) birlikte şıralarını çıkarmayı [2586][376] yasakladı.[2587][377] (Üçüncü rivayet)
Buhârî, Müslim ile Nesâî; birinci ile ikinci rivayeti nakletmiştir. Ebu Dâvud'da, üçüncü rivayeti nakletmiştir.
Tirmizî ise sadece şu rivayeti nakletmiştir:
"Resulullah (s.a.v), hurma koruğu ile yaş hurmanın (ikisini bir araya getirip) birlikte şıralarını çıkarmayı yasakladı.[2588][378]

3. Sarhoşluk Verici Her Maddenin Haram Olması

251. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: "Sarhoşluk verici her içki haramdır.[2589][379] (Birinci rivayet) Yine konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v)'e, bal şerbetlinden yapılan içkinin hükmü} soruldu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Sarhoşluk verici her İçki [2590][380] haramdır' buyurdu. [2591][381] (İkinci rivayet) Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'e, bal şerbetlinden yapılan içkinin hükmü) soruldu.
Bu, bal (şerbetinden yapılmış) bir nebiz (içki) olup bunu Yemenliler içerdi.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Sarhoşluk verici her içki haramdır [2592][382] buyurdu. [2593][383] (Üçüncü rivayet)
Buhârî, Müslim ile Nesâî, birinci rivayeti nakletmiştir.
Diğerleri de, ikinci rivayeti nakletmiştir.
Ebu Dâvud ile Tirmizî'nin diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v):
Sarhoş eden her şey, haramdır. Bir farak [2594][384] içildiği zaman, sarhoş eden içkiden avuç dolusu içmek de haramdır' buyurdu.[2595][385]
Ebu Davud'un (önceki) hadisinde Resulullah (s.a.v)'i işittim" ifadesi yer alırken, Tirmizî'nin rivayetinde ise, Bir İçimi de" ifadesi yer almaktadır. [2596][386]
Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir: (sarhoş edici) içeceklerin hükmü) soruldu. Aişe:
Resulullah (s.a.v), sarhoşluk veren her şeyi yasakladı' diye cevap verdi. [2597][387]

4. Sarhoşluk Veren Her Şeyin, İçki Olması

252. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Sarhoşluk veren her şey, içkidir. Sarhoşluk veren her şey, haramdır. Bir kimse dünyada içki içip ona devam ederek tevbe etmeden ölürse, ahirette, [2598][388] onu içemez. [2599][389] (Birinci rivayet)
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [2600][390]
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Sarhoşluk veren her şey, içkidir. Sarhoşluk veren her şey, haramdır. [2601][391] {İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili buna benzer bir rivayet daha var. Bu rivayet ise şu ifade yer almaktadır:
Bu (ifadeyi), Peygamber (s.a.v)'den başka hiçbir kimseden işittiğimi bilmiyorum.[2602][392] (Üçüncü rivayet)
Konu ile ilgili diğer bir rivayette ise, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmak-
tadır:
Kim dünyada içki İçip (sonra bu günahından) tevbe etme{den öfür)se, ahiretteki (cennet içkisinden) mahrum kalır.[2603][393] (Dördüncü rivayet)
Konu ile ilgili bir rivayette (Ahirettekî o cennet içkisi) o kimseye sunulmaz" ilavesi yer almaktadır. [2604][394]
Müslim; birinci, ikinci ile üçüncü rivayeti nakletmiştir. Buhârî'de, dördüncü rivayeti nakletmiştir. Tirmizî'de, birinci rivayeti nakletmiştir.
Ebu Davud'un rivayeti de, buna benzerdir. Fakat Ebu Dâvud, Tevbe etmezse" ifadesine yer vermemiştir.
Nesâî'nin bir rivayeti ise şu şekildedir:
Sarhoşluk veren her şey, içkidir. [2605][395]
Yine Nesâî'nin başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Sarhoşluk veren her şey, haramdır. Sarhoşluk veren her şey, içkidir. [2606][396] Yine Nesâî, konu ile ilgili diğer bir rivayetinde;
"Kim dünyada içki içip.[2607][397] şeklinde birinci rivayeti nakletmiştir.
Yine Nesâî'nin buna benzer bir rivayeti daha var. Fakat Nesâî, bu rivayetinde, İçkiye devam ederek" İfadesine yer vermemiştir. [2608][398]

5. İçerisinde Nebîz Yapılan Kapları Kullanmanın Yasak Olması

253. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Ebu Cemre der ki: Abdullah ibn Abbâs'a: Benim (testiler içinde) nebiz içkisi yapılan bir testim var ki. ben ondan nebiz İçiyorum. Eğer ondan içmeyi çoğaltır ve bir toplulukla oturup, oturmayı da uzatırsam, sarhoşların hali gibi kusurlu olmamdan endişe ediyorum' dedim. Bunun üzerine Abdullah ibn Abbâs:
Abdulkays heyeti, Resulullah (s.a.v)'in huzuruna (ikinci defa) se-mişlerdi. Resulullah (s.a.v), onlara:
Topluluğa merhaba (hoş geldiniz)! Allah, sizi utandırmasın, pişman etmesin' buyurdu. Onlar:
'Ey Allah'ın resulü! Doğrusu biz, uzak bir yerden geliyoruz-bizim aramızda şu kâfir kabile Mudarlılar var. Bu sebeple yacak haram ayında gelmeye güç yetirebiliyoruz. Dolayısıyla bize ve) açık bir amel emret ki, hem bu ameli geride bıraktıkla öğretelim ve hem de bu amelle cennete girelim' dediler.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Sizlere dört hususu emrediyorum ve dört hususu da ram: (Emrettiğim hususlar şunlardır:)
Allah'a iman etmek! Allah'a iman etmenin ne demek oldu.
Sizlere (şu) dört hususu yasaklıyorum:
Dubbâ (su kabağından yapılmış testiler), Hantem (toprata yapılmış küp), Müzeffet (içi ziftle yada katranla cilalanmış kap), Nakîr (hurma kökünden ayrılan çanak).[2609][399]
Bu hadis, "İman Bölümü'nde geçmişti. [2610][400] Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), (içerisinde nebiz yapılan) Dubbâ, Müzeffet İle Nakîr (denilen kapları kullanmayı) [2611][401] yasakladı.[2612][402]
Konu ile ilgili bir rivayette, Hantem" ifadesi yer almaktadır.[2613][403]
Başka bir rivayette ise, hurma koruğu ile olgunlaşmaya başlamış hurin a (d an elde edilen şıraları birbirine) karıştırmayı
(yasakladı)" ilavesi yer almaktadır. [2614][404]
Buhârî ile Müslim, birinci rivayeti nakletmiştir.
Yine Müslim, diğerlerini ise tek başına nakletmiştir. Ebu Dâvud ise birinci rivayeti nakletmiş, fakat Ebu Cemre'nin sözüne yer vermemiştir. [2615][405]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Abdulkays heyeti (içerisinde bulunan bazı kimseler):
Ey Allah'ın resulü! (Şıralarımızı) hangi kaplarda pişlrelim?' diye sordular. Peygamber (s.a.v):
(Sakın onları) kabaktan yapıJmış kaplarla ve hurma kütüğünden yapılmış kaplarda içmeyin. Şıralarınıza (ince deriden yapılmış) su tulumlarında yapın1 buyurdu. Onlar (ikinci defa):
Ey Allah'ın resulü! Eğer (şıralarımız) su tulumlarında kaynafyıp köpüre)cek olursa o zaman ne yapalım?' dediler. Peygamber (s.a.v):
(Şıranın) üzerine su dökün' buyurdu. Onlar:
Ey Allah'ın resulü! (Şıranın kaynaması iyice artacak olursa, o zaman ne yapalım? diye soruyu birkaç defa daha tekrarladılar.) Peygamber (s.a.v), üçüncü yada dördüncü de onlara:
(Öyleyse) onu dökün' diye cevap verdi. Sonra da:
Şüphesiz Allah bana (farabı, kuman ve kûbeyi) haram kıldı' (buyurdu) yada '(Şüphesiz Allah) şarabı, kuman ve kûbeyi haram kıldı ve sarhoşluk veren her şey haramdır' buyurdu.
Süfyân (es-Sevrî) der ki: 'Ben (bu hadisin ravilerinden olan) Ali b. Bezîme'ye, kûbe'(nin ne olduğunu) sordum. O da:
(Kûbe,) davuldur' diye cevap verdi.[2616][406]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir;
Abdulkays heyeti (içerisinde bulunan bazı kimseler):
Ey Allah'ın nebisi! (Şıralarımızı) hangi kaplarda pişirdim?' diye sordular. Peygamber (s.a.v):
Size ağızları bağlanan deri su kapları lazım' buyurdu.[2617][407]
Nesâî, bu hadisi, birinci rivayete benzer bir şekilde nakletmiştir. Yine Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
"Resulullah (s.a.v), (içerisinde nebiz yapılan) Dubbâ, Hantem, Müzeffet akîr (denilen kapları kullanmayı) ve hurma komğu ile olgunl hurma(dan elde edilen şıraları birbirine) karıştırmayı yasakl Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:[2618][408]

Resulullah (s.a.v), (içerisinde nebiz yapılan) Duba ile Müzeffet (denilen kaplan kullanmayı) yasakladı.[2619][409]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Nakîr (denilen kabı kullanmayı) ve kum hurma ile kuru üzümü ve olgunlaşmaya başlamış hurma ile kum hurma(dan elde edilen şıraları birbirine) karıştırmayı yasakladı [2620][410]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), (içerisinde nebiz yapılan) Dubbâ, Hantem, Müzeffet ile Nakîr (denilen kapları kullanmayı) ve ham hurma ile kuru hurma ve kum üzüm ile kum hurmafdan elde edilen şıraları birbirine) karıştırmayı yasakladı.
Necranlılara ise:
Kuru üzüm ile kuru hurmanın (ikisini bir araya getirip) birlikte ka-rıştırfıp şerbet yap)mayın' diye yazdı.[2621][411]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), (içerisinde) nebiz (içkisi yapılan) testiyi yasakladı.[2622][412]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili mevkuf olarak naklettiği rivayette, Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Yalnız ham hurma(dan yapılan İçki) haramdır. [2623][413]
Yine Nesâî'nin konu İle ilgili başka bir rivayetinde, Abdullah ibn Abbâs şöyle der;
Yüce Allah, "Resulün size getirdiklerini alın, size yasak ettiklerinden sakının" (Haşr: 59/7) buyurmadı mı?' dedi. (Esma' bint. Yezîd'in amcasının oğlu Enes:)
Evet' dedim. Abdullah ibn Abbâs:
Yüce "Allah, Allah ve Resulü, herhangi bir hususta hükmünü bildirdiğinde erkek ve kadın hiçbir müminin o hususta tercih hakkı yoktur [2624][414]buyurmadı mı?' dedi. Ben de:
Evet' dedim. Bunun üzerine Abdullah ibn Abbâs:
O halde ben, Peygamber (s.a.v)'in; Nakîr, Mukayyer, Öubbâ' ile Hantem (denilen kapları kullanmayı) yasakladığına şahitlik ederim1 dedi. [2625][415]
Tirmizî'de, bu hadisi, birinci rivayete benzer bir şekilde nakletmiş, fakat Ebu Cemre'nin sözüne yer vermemiştir.

YİRMİYEDİNCİ BÖLÜM

İMARET (DEVLET BAŞKANLIĞI) BÖLÜMÜ [2626][416]

1. Masıyet Dışındaki Konularda Emir Sahiplerine İtaatin Vacip Olması

254. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Kendisine (Allah'a ve Resulüne) isyan emredilmedikçe hoşlandığı ve hoşalnmadiğı bir işte (emir sahibi kimseyi) dinlemek ve (ona) itaat etmek, Müslüman bir kimseye vaciptir. Fakat kendisine (Allah'a ve Resülüne) isyan emredîlirse, [2627][417] o zaman (hiçbir emir sahibi kimseyi) dinlemek de yoktur, itaat da yoktur. [2628][418]
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [2629][419]
255. Abdullah îbn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v), Ulıid (savaşı) günü beni savaşta kontrol etti. [O zaman) 14 yaşında idim. (Savaşa katılmam hususunda) bana izin ver-nedi. Hendek (savaşı) günü de beni kontrol etti. (O zaman) 15 yaşında dim. (Savaşa katılmam hususunda) bana izin verdi.
Nâfi' der ki: Ömer b. Âbdulaziz, halife iken (günün birinde) onun yanına gittim. Ona, bu hadisi anlattım. Ömer b. Abdulaziz:
Gerçekten bu, küçüklük ile büyüklük arasından bir sınırdır [2630][420] dedi. Bunun üzerine memurlarına: 15 yalında olan kimseye asker aylığı bağlamalarına yazdı. Bu yaştan aşağı olan(Iar)ı, aile fertlerlnin/ çocuklar(ın yanın)a katın' diye yazdı.[2631][421]

(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [2632][422]

YİRMİSEKİZİNCİ BÖLÜM

SAYD (AVLANMA) BÖLÜMÜ [2633][423]

1. Yırtıcı Hayvanlardan Azı (Kesici) Dışı Taşıyan Her Hayvanın (Etini) Yemenin Haram Olması

256. Ebu Salebe el-Huşenî (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Resulullah (s.a.v), yırtıcı hayvanlardan azı (kesici) dişi taşıyan her hayvanın (etini) yemeyi yasaklamıştır.[2634][424]
Bu hadis(n bu şekildeki metnin)i; Buharı ile Müslim rivayet etmiştir. Tirmizî'nin konu ile ilgili bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), yırtıcı hayvanlardan azı (^kesici) dişi taşıyan her hayvanın [2635][425] (etini) yasaklamıştır. [2636][426]
Görüldüğü üzere bu rivayette, "yeme" ifadesi yer almamaktadır. Ebu Dâvud ile Nesâî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Yırtıcı hayvanlardan azı (kesici) dişi taşıyan her hayvanın [2637][427] (etini) yemek, haramdır.[2638][428]

2. Eğitilmiş Köpeklerle Avlanma

257. Adiyy b. Hatim (r.a)'tan rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v)'e sordum:
Biz, şu köpeklerle av avlayan bir kavimiz' dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Eğitilmiş köpeklerini salıp üzerlerine de Allah'ın ismini andığın zaman, senin için tuttukları avdan ye! Ancak köpek avdan yemişse, (o zaman o avdan) yeme! Çünkü {bu durumda) avı sadece kendisi için tutmuş olmasından korkarım. Eğer onlara başka bir köpek karışırsa (o zaman o avdan da) yeme!' buyurdu.[2639][429] (Birinci rivayet)
(Bu hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) [2640][430] Konu ile ilgili bir rivayette, Adiyy b. Hatim şöyle der:
Ben:
Ey Allah'ın resulü! Köpeğimi, (Allah'ın) ismini anarak gönderiyorum, (onun her avladığı bana helal olur mu?) diye sordum. Peygamber (s.a.v):
(Allah'ın) ismini anarak köpeğini gönderdiğin, o da (avı) yakalayıp Öldürdüğü ve ondan yediği takdirde, artık sen o avdan yeme! Çünkü köpek, onu ancak kendisi için tutmuştur' buyurdu. Ben:
Köpeğimi gönderiyorum, sonra onun beraberinde başka bir köpek daha buluyorum. Fakat avı, bu iki köpekten hangisinin yakaladığını bilemiyorum dedim. Peygamber (s.a.v):
Bu takdirde sen, o avın etini yeme! Çünkü sen, (Allah'ın) ismini ancak kendi köpeğin için anmışîın, başka bir köpek için anmamıştın [2641][431] buyurdu.
Yine Peygamber (s.a.v)'e, mi'râd (denilen iki tarafı ince, ortası enli odunla avlanan) avı sordum. Peygamber (s.a.v):
Sen mi'radın keskin tarafıyla avladıysan, o avı ye! Mi'radın enli tarafıyla avlayıp onu öldürdüysen, o (haram kılınan) vekîze'dir.[2642][432] Artık sen onu yeme!' buyurdu.[2643][433] (İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili bir rivayet başka bir rivayet şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'e, mi'rad (ile avlanan) avı sordum. Peygamber (s.a.v):
Mi'radın [2644][434] keskin tarafı isabet eden avı ye! Miradır» enli taran isabet eden avı yeme! Çünkü mi'radın enli tarafıyla vurulan av vekîze'dir1 buyurdu.
Ben, Peygamber (s.a.v)'e; köpekle yapılan avın hükmünü sordum. Peygamber (s.a.v):
Köpeğin senin için tuttuğu (ve muhafaza ettiği) avı ye! Çünkü köpeğin avı yakalayıp tutması, şer'i kesimdir. Eğer köpeğin avı yakalayıp öldürmüşse ve kendi köpeğinin yada köpeklerinin yanında başka bir köpek de bulursan ve bu sebeple yabancı köpeğin, kendi köpeğin ile birlikte avı yakalayıp öldürmüş

olmasından endişelenirsen, bu halde o avı yeme! Çünkü senin ava salıverirken, Allah'ın ismini anman, ancak kendi köpeğine aittir. Başka bir köpek için değildir' buyurdu.2645[435] (Üçüncü rivayet)
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v)'e, mi'rad (ile avlanan) avı sordum. Resulullah (s.a.v):
Mi'radın keskin tarafını isabet ettirdiğin zaman onu ye! Mi'radın enli tarafını isabet ettirdiğinde ise, bununla avı öldürdüysen, işte bu vekîzedir. Artık onu yeme!' buyurdu. Ben:
Köpeğimi, av üzerine gönderiyorum, (onun her avladığı bana helal olur mu?) diye sordum. Resulullah (s.a.v):
Köpeğini (Allah'ın) ismini anarak gönderdiğin zaman, o avın etini ye! buyurdu. Ben:
(Köpek, avı tuttuktan sonra onu) yerse (ne yapayım)?' diye sordum. Resulullah (s.a.v):
O halde yeme! Çünkü köpek, avı senin için değil, ancak kendisi için tutmuştur' buyurdu. Ben:
'Köpeğimi av üzerine gönderiyorum, fakat onun yanında (bazen) aşka bir köpek buluyorum' dedim. Resulullah (s.a.v):
O zaman o avdan yeme! Çünkü sen ancak kendi köpeğin üzerine (Allah'ın) ismini andın, diğer köpek üzerine (Allah'ın) ismini anmadın!1
buyurdu. 2646[436] (Dördüncü rivayet)
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet şu şekildedir:
Ey Allah'ın resulü! Biz, eğitilmiş köpeklerimizi av üzerine) gönderiyoruz, (onun avladığı bana helal olur mu?)' diye sordum. Resulullah (s.a.v):
Onların senin için tuttuklan avı ye!' buyurdu. Ben:
Bu köpekler, (tuttukları avı) öldürürlerse, (o zaman ne yapayım?)' dedim. Resulullah (s.a.v):
Öldürseler de (ye. Çünkü öldürme, avın tezkiyesidir)!' buyurdu. Ben:
Biz, (ava) mi'rad atıyoruz?' dedim. Resulullah (s.a.v):
Delip yaraladığı avı ye! Enli tarafıyla dokun(up öldür)düğü avı yeme!' buyurdu. 2647[437]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:"(Allah'ın) ismini anarak köpeğini (ava) gönderdiğin zaman avı tutup öldürürse, onu! Eğer tuttuğu avdav yerse, artık onu yeme! Çünkü köpek, onu ancak kendi için tutmuştur. Köpeğin, üzerlerine Allah'ın ismi anılmayan bazı yabancı köpeklerle karışmış olduğu (halde sana gelecek olursa, o zaman) onların tuttukları ve öldürdükleri avı yeme! Çünkü sen, o avı, köpeklerden hangisinin öldürdüğünü bilemezsin.
Ava atış yapıp da avı bir yada iki gün sonra (bulduğunda), avın üzerindeki kendi okunun vurma izinden başka bir yaralama izi bulunmazsa, o avın etini ye! Eğer av vurulduktan sonra suya düşmüşse, o zaman onu da yeme! 2648[438]
Abdu'1-A'lâ, Âmir'den nakletti ki:
Adiyy, Peygamber (s.a.v)'e:
(Bizden birisi,) ava (okunu) atıp da avın izini iki ve üç gün sonra takip edip, sonra avı ölmüş olarak ve oku da hayvan üzerinde saplamış vaziyette buluyor, (o zaman ne yapmalı?)1 diye sordu. Peygamber (s.a.v), ona:
Dilerse onu yer! 2649[439] buyurdu. 2650[440]
Bu rivayetler, Buhârî'nin naklettiği rivayetlerdir.
Müslim ise birinci, üçüncü ve dördüncü rivayeti nakletmiştir.
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Ey Allah'ın resulü! Ben, eğitilmiş köpekleri gönderiyorum, onlar bana (av) yakalıyorlar. Üzerlerin de Allah'ın ismini anıyorum! 2651[441] dedim. Resulullah (s.a.v):
Allah'ın ismini anarak eğitilmiş köpeğini (avın üzerine) saldığın zaman, (onun etini) ye!' buyurdu. Ben:
Bu köpekler, (tuttukları avı) öldürürlerse, (o zaman ne dedim. Resulullah fs.a.v):
Onlarla birlikte olmayan bir köpek onlara katılmadığı çe, öldürseler de (ye. Çünkü öldürme, avın tezkiyesidir)!1 buyurdu,
Ava, mi'rad ile (ok) atıyorum ve (onu) vuruyorum1 dedim. Resulullah (s.a.v):
Mi'rad ile (ava ok) atıp da (hayvanı) delerce, onu ye! Enli tarafıyla isabet ederse, onu yeme!' buyurdu.2652[442]
yapayım?) Ben:
Yine Müslim'in, konu ile ilgili olarak Şa'bî yolundan naklettiği ri kildedir şu şekildedir:
Adiyy b. Hâtim'i dinledim. -Adiyy, Nehrayn'de bizim gidip geldiğimiz ve dişip kalktığımız bir komşumuzdu.

Adiyy, Peygamber (s.a.v)'e sormuş:
Ben, köpeğimi (ava) salıyorum. Sonra köpeğimin yanında avı yakalamış bir köpek buluyorum. (Avı) hangisinin tuttuğunu bilemiyorum'
dedi. Peygamber (s.a.v):
O halde (o avdan) yeme! Çünkü sen, ancak kendi köpeğinin üzerine (Allah'ın) ismini andın, başka köpek üzerine anmadın' buyurdu.[2653][443]
Yine Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Adiyy b. Hatim şöyle der:
Resulullah (s.a.v), bana:
Köpeğini (ava) saldığın zaman hemen (onun) üzerine Allah'ın adını an. Eğer (gönderdiğin köpek, avı,) senin için tutar da o ava dîri iken yetişirsen, hemen onu kes. Eğer öldürmüş de avdan (bir şey) yememiş olduğu halde o ava yetişirsen, onu ye!
(Avın yanında) köpeğin ile birlikte başka bir köpek bulursan ve (avı da) öidürmüşse o zaman (o avı) yeme! Çünkü o avı, hangisinin öldürdüğünü bilemezsin.
(Ava) okunu atacak olursan, hemen Allah'ın İsmini an! Eğer (av) senden bir gün kaybolur da, (daha sonra) o av üzerinde senin okunun izinden başka bir şey bulamazsan, dilersen (ondan) ye! Avı, suda boğulmuş (olarak) bulursan yeme!' buyurdu. [2654][444]
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Adiyy b. Hatim şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'e, avı(n hükmünü) sordum. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Okunu attığın zaman üzerine Allah'ın ismini an. Avı öldürmüş (olarak) bulursan (onu) ye! Ancak onu suya düşmüş bulursan, (onu yeme)! Çünkü onu, suyun mu öldürdüğünü, (yoksa) senin okun mu (öldürdüğünü) bilemezsin!' buyurdu.[2655][445]
Ebu Dâvud ise, bu hadisi, birinci ile dördüncü rivayete benzer şekilde nakletm iştir.
Bir de, Müslim'in tek başına naklettiği bir rivayeti nakletm iştir. [2656][446]
Yine Ebu Davud'un konu ile İlgili bir rivayetinde, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Allah'ın ismini anarak okunu atıp da ertesi gün bulduğun avını, (bir) su içerisinde bulmuş olmaman ve üzerinde senin okundan başka bir (okun) izi olmaması şartıyla yiyebilirsin.!
Senin (av üzerine göndermiş olduğun eğitilmiş) köpeklerine başka bir köpek karışacak olursa, (onların yakaladığı avı) yeme! Çünkü onu, (senin gönderdiğin) köpeklerden olmayan (bir köpeğin) öldürmüş ol(up olma)dığını bilemezsin.[2657][447]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Avladığın (hayvan), bir su içerisine batarak ölmüşse, (onu) yeme! [2658][448]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Eğittikten sonra Allah'ın ismini anarak (av üzerine) gönderdiğin bir köpek yada bir şahinin senin için yakaladığı avı yiyebilirsin! (buyurdu). Ben:
(Avı) öldürmüşse de mi?' diye sordum. Peygamber (s.a.v):
Eğer onu öldürmüşse ve ondan bir şey yem em işse, onu ancak senin için yakalamış demektir' buyurdu.[2659][449]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Adiyy b. Hatim şöyle der:
Ey Allah'ın resulü! Birimiz ava (bir ok) atıyor ve onun izini iki yada üç gün takip ediyor, sonra da onu, üzerinde okuyla birlikte ölü olarak buluyor. (O kimse bu avın etini) yiyebilir mi?' diye sordu. Peygamber (s.a.v):
İsterse evet yada isterse yiyebilir' buyurdu. [2660][450]
Tirmizî'de, Müslim'in tek başına naklettiği rivayeti nakletmiştir. [2661][451]
Yine Tirmizî'nin, buna benzer başka bir rivayeti daha var. Yalnız bu rivayetin içerisinde mi'rad (ile avlanmanın hükmü) soruldu" ifadesi yer almaktadır. [2662][452]
Yine Tirmizî, Ebu Davud'un tek başına naklettiği bir rivayeti nakletmiştir.[2663][453]
Yine Tirmizî'nin bu konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Ben, Resulullah (s.a.v)'e, eğitilmiş köpeğin avladığı (avın hükmünü) sordum. Resulullah (s.a.v):
Eğitilmiş köpeğini (avın üzerine) Allah'ın ismini anarak saldığın zaman, senin için yakaladığı (avı) ye! Eğer (yakaladığı avdan) yerse, o zaman yeme! Çünkü bu durumda o, ancak kendisi için yakalamıştır' buyurdu. Ben:

Ey Allah'ın resulü! Köpeklerimize, bir başka köpek karışırsa, (o zaman ne yapalım)?' diye sordum. Resulullah (s.a.v):
Sen sadece kendi köpeğinin üzerine Allah'ın ismini andın, başka bir köpeğin üzerine {Allah'ın ismini) anmadın' buyurdu. 2664[454]
Yine Tirmizî'nin bu konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'e, mi'rad (ile avlanan) avi(n hükmünü) sordum. Peygamber (s.a.v):
(Ava,) miradın keskin tarafını isabet ettirdiğin zaman onu ye! Mi'radın enli tarafını isabet ettirdiğinde ise, işte bu vekîzedir' buyurd.2665[455]
Yine Tirmizî'nin bu konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Ey Allah'ın resulü! Ava (ok) atıyorum ve ertesi gün okumu on(un vücudun)da (saplı olarak) buluyorum' dedim. Peygamber (s.a.v):
Onu, senin okunun öldürdüğünü anlar ve (vücudunda) bir yırtıcı hayvan izi görmezsen, (işte o zaman onun etini) yiyebilirsin!' buyurdu.2666[456]
Yine Tirmizî'nin bu konu ile ilgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v)'e, şahinin avladığı (avın hükmünü) sordum. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Senin için yakaladığı (avı) ye!' buyurdu.2667[457]
Nesâî ise üçüncü ile beşinci rivayeti, bir de üçüncü rivayete benzer bir rivayeti nakletmiştir.
Yine Nesâî, Müslim'in tek başına naklettiği bir rivayeti de nakletmiştir.2668[458]
Yine Nesâî, Müslim'in naklettiği bir rivayeti, Hangisinin öldürdüğü" ifadesiyle bitirmektedir.2669[459]
Yine Nesâî, Tirmizî'nin tek başına naklettiği bir rivayeti de nakletmiştir.2670[460]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Adiyy b. Hatim, Resulullah (s.a.v)'e; avı(n hükmünü) sordu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Köpeğini (avın üzerine) gönderdiğinde, o köpeğe;, üzerlerine (Allah'ın) ismi anılmamış (başka) köpekler de karışı (p avı birlikte öldürür-le)rse, (o avı) yeme! Çünkü o avı, hangisinin öldürdüğünü bilemezsin' buyurdu. 2671[461]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Ben, Resulullah (s.a.v)'e; köpek (ile (avlanmanın hükmün)ü sordum. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Köpeğini, (Allah'ın) ismini anarak (avın üzerine) gönderdiğinde, (onun yakaladığı avı) ye! Eğer köpeğinin yanında başka bir köpeğe rastlarsan (o zaman o avı) yeme! Çünkü sen, sadece kendi köpeğinin üzerine (Allah'ın) ismini anmıştın. Diğeri üzerine (Allah'ın) ismini anmamıştın' buyurdu.2672[462]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Adiyy b. Hatim, Resulullah (s.a.v)'e; avı(n hükmünü) sordu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Okunu ve köpeğini, (Allah'ın) ismini anarak (avın üzerine) gönderdiğinde, okun (o avı) öldürmüşse, (onu) ye!1 buyurdu. Adiyy b. Hatim:
Ey Allah'ın resulü! (Av) benden (ayrı) bir gece geçirmişse, (o zaman ne yapayım)?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Okunu bulduğunda üzerinde başka bir şey ile ilgili iz bulamaz-san, (onu) ye! Eğer (bulduğun av,) suya düşmüşse, (onu) yeme!' buyurdu.2673[463]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Ben:
Ey Allah'ın resulü! Biz, avcı topluluğuyuz. (Bazen) bizden birisi, ava (ok) atıyor ve o avdan, bir yada iki gece ayrı kalıyor. (Daha sonra o avın) izini arayıp onu, üzerinde (attığı) ok olduğu halde ölü olarak buluyor. (O zaman ne yapmalı?)' diye sordum. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Oku, avın üzerinde bulup (herhangi) bir yırtıcı hayvan izine de rastlamazsan, okunun onu öldürdüğü kanaatine varırsan (onu) ye!' buyurdu. 2674[464]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir: Ben:
Ey Allah'ın resulü! Ava (ok) atıyorum. Avın izini, geceden sonra arıyorum. (Bu durumda ne yapmalıyım?) diye sordum. Resulullah (s.a.v):
Okunu avın üzerinde bulup yırtıcı hayvan da o avdan bir şey yeni cm işse, (o zaman onu) ye!' buyurdu.2675[465]
258. Ebu Salebe el-Huşenî (r.a)'tan ri "Ben: rivayet edilmiştir:

Ey Allah'ın nebisi! Biz, Kitap ehli bir kavmin diyarında [2676][466] (bulunuyoruz). Biz (Müslümanlar), onlann kaplarını yemek yiyebilir miyiz? Yine ben bir av diyannda (bulunuyorum). Yayımla, okumla, eğitilmemiş köpeğimle ve eğitilmiş köpeğimle av yapabilir miyim? Benim için doğru olan nedir?' diye sordum. Peygamber (s.a.v):

Kitap ehli kimselerin kaplanna dair anlattığına gelince; eğer siz Kitap ehli kimselerin kaplanndan başka yemek kapları bulursanız, onların kaplanndan yemeyin! Eğer onlann kaplarından başka yemek kaplan bulamazsanız, Kitap ehli kimselerin kaplarını yıkayıp (sonra da) o kapların içinden yemek yiyin!

xx (Av meselesine gelince;) yayınla, okunla Allah'ın ismini anarak avlarsan, onuye! Allah'ın adını anarak eğitilmiş köpeğinle avladığın avın etini de ye! Eğitilmemiş köpeğinle av yaptığında, avı (henüz daha diri iken) kesmeye yetiştiğin (avı boğazlayıp), ye!' buyurdu. [2677][467]

(Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.) [2678][468]

Konu üe İlgili bir rivayet ise şu şekildedir:

Resululiah (s.a.v)'e gelip:

Ey Allah'ın resulü! Biz, Kitap ehli bir kavmin diyannda (bulunuyoruz). Biz (Müslümanlar), onlann kaplarında yemek yiyoniz. Yine ben bir av diyarında (bulunuyorum). Yayımla, eğitilmemiş köpeğimle ve eğitilmiş köpeğimle av yapıyorum. Bana, bunlardan helal olanlarını haber ver!' dedim. Resululiah (s.a.v):

Kitap ehli kimselerin diyannda (bulunup oniarın kaplanndan ye-mpk yeme meselesi ile ilgili) anlattığına gelince; eğer sîz onların kaplarından başka yemek kaplan bulursanız, Kitap ehli kimselerin kaplarında yemek yemeyin. Eğer onların kaplarından başka kap bulmazsanız, onların kaplarını yıkayınız, sonra onlann içinde yemek yiyin! [2679][469] Av diyarında olman ile ilgili anlattığına gelince; Yayınla av yaptığında (oku atarken) Allah'ın İsmini an, sonra (avın etini) ye! Eğitilmiş köpeğinle av yaptığında (köpeği gönderirken) Allah'ın ismini an, sonra da (avın etini) ye! Eğitilmemiş köpeğinle avladığında, (henüz daha diri İken) kesmeye yetiştiğin (avı boğazlayıp), ye!' buyurdu.[2680][470]

Buna benzer bir rivayet daha var. Bu rivayetin içerisinde şu ifade yer almaktadır:

Eğitilmiş köpeğinle av yaptığında, (köpeği gönderirken) Allah'ın ismini an ve (sonra onun etini) ye! [2681][471]

Bu rivayetler, Buhârî'nin naklettiği rivayetlerdir.

Müslim'de, bu rivayetlerden birini nakletmiş ve rivayetin içerisinde, Kitap ehli bir kavmin diyarında (bulunuyoruz)" ifadesi ile Eğitilmiş yada eğitilmemiş köpeğimle" ifadesi yer almaktadır. [2682][472]

Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v), köpeğin avladığı av hakkında:

Köpeğini (avın üzerine) Allah'ın ismini anarak gönderdiğinde, (onun yakaladığı avı) yiyebilirsin! İsterse o avın bir tarafını yemiş olsun! Kendi ellerinle avladığın avı da ye!1 buyurdu. [2683][473]

Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir ri rivayeti şu şekildedir: Ben:

Ey Allah'ın resulü! Eğitilmiş olan köpeğimle ve eğitilmemiş olan köpeğimle avlanıyorum. (Bunların birlikte yakaladıkları avın etini yiyebilir miyim?) dedim. Resulullah (s.a.v):

Eğitilmiş köpeğinle avladığın av (üzerine köpeği gönderirken) Allah'ın ismini an ve (sonra o avı) ye! Eğitilmemiş olan köpeğinle avladığın ve (henüz diri iken) kesmeye yetişdiğin (avı boğazlayıp) ye buyurdu.[2684][474]

Yine Ebu Davud'un konu üe iîgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v), bana:

Ey Ebu Salebe! Kendi yayınla ve köpeğinle avladığın avı yiyebilirsin' buyurdu.

Bir rivayette şu ilave yer almaktadır:

Eğitilmiş (olan köpeğinle) ve(ya) kendi elinle avladığın avı (diri olarak ele geçirmişsen onu) keserek (yiyebilirsin) ve (eğer ölü olarak ele geçir-mişsen) kesmeden yiyebilirsin. [2685][475]

Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:

Ebu Sa'lebe:

Ey Allah'ın resulü! Benim eğitilmiş bir köpeğim var. Bunun avladığı av ahkkında bana fetva ver (ir misin)?' dedi. Resulullah (s.a.v):

Eğer senin eğitilmiş köpeklerin varsa, onların senin için yakaladıkları avı yiyebili irsin' buyurdu. Ebu Sa'Iebe:

(Bu avı diri olarak ele geçirince) keserek yada (ölü olarak ele geçirince) kesilmeden yiyebilir miyim' dedi. Resulullah (s.a.v):
Evet1 buyurdu. Ebu Sa'lebe:
Köpek avın bir tarafını yese bile (onun etini yiyebilir miyim)?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Evet, o avın bir tarım yemiş olsa da (yiyebilirsin)' buyurdu. Ebu Sa'lebe:
Ey Allah'ın resulü! Bana (kendisiyle avcılık yaptığım) yayım hakkında fetva verfir misin)?' buyurdu. Resulullah (s.a.v):
Yayınla valadığın avı yiyebilirsin' buyurdu, Ebu Sa'lebe:
(Eğer elime diri olarak ele geçerse) 'kesilmiş olarak' yada (ölü olarak ele geçerse) 'kesilmeden' (yiyebilir miyim)?'dedi. Resulullah (s.a.v):
Evet' buyurdu. Ebu Sa'lebe:
Ey Allah'ın resulü! (Bu av) gözümden (bir süre) kaybolmuşla da
(yiyebilir miyim)?' diye sordu. Resulullah (s.a.v):
Evet, (hayvanın) bozulup kokuşmaması ve üzerinde okundan başka bir ok izi bulunmamış olması şartıyla sen (in gözün iden (bir süre) kaybolmuş da olsa (yine onun etini yiyebilirsin)' buyurdu. Ebu Sa'lebe:
Ey Allah'ın resulüf Bir de, 'bana kendilerine kaçınılmaz şekilde muhtaç olduğumuz Mecusilerin [2686][476] (kullandıkları) kaplar bakında fetva versen' dedi. Resulullah (s.a.v):
Onları (n kullandıkları kapları kullanmak istediğinizde, ilk önce o) kapları yıkar ve (sonra da) içlerinde yemek yersin' buyurdu. [2687][477]
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Ben:
Ey Allah'ın resulü! Biz, avcılık yapan kimseleriz. (Ava köpek gönderdiğimizde ne yapalım)?' dedim. Resulullah (s.a.v):
Allah'ın ismini anarak köpeğini (avın üzerine) gönderdiğinde,
(köpeğin o avı) senin için yakaladığında (o avı) ye!' buyurdu. Ebu Sa'lebe:
Öldürse de mi (yiyelim)?1 dedim. Resulullah (s.a.v):
Öldürse de (onu yiyebilirsin)!1 buyurdu. Ebu Sa'lebe:
Biz, (ava ok) atan kimseleriz' dedim. Resulullah (s.a.v):
Kendi yayınla avladığın avı yiyebilirsin!' buyurdu. Ebu Sa'lebe:
Biz, yolculuk yapan kimseleriz. (Bazen) Yahudi, Hıristiyan ve Mecusilere uğrayıp onların kaplarından başka kap bulamıyoruz' dedim. Resulullah (s.a.v):
Başka kap bulamadığınız zaman, o kapları suyla yıkayın, sonra da o kaplarda yiyin ve için' buyurdu.[2688][478]
Nesâî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir: Ben:
Ey Allah'ın resulü! Biz, Kitap ehli bir kavmin diyarında (bulunuyoruz). Yayımla avlanıyorum. Eğitilmiş olan köpeğimle ve eğitilmemiş olan köpeğimle avlanıyorum salıyorum. (Bunların birlikte yakaladıkları avın etini yiyebilir miyim?)1 dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Yayınla (ava) isabet ettirirsen, Allah'ın ismini an ve (o ondan) ye! Eğitilmiş köpeğinle avladığın av (üzerine köpeği gönderirken) Allah'ın ismini an ve (sonra o avı) ye! Eğitilmemiş olan köpeğinle avladığın ve (henüz diri iken) kesmeye yetindiğin (avı boğazlayıp) ye!' buyurdu. [2689][479]

3. Tavşan Eti Yemenin Mubah Olmasi

259. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:

(Bir gün yolda yürürken) Merru'z-Zehrân (denilen yer)de [2690][480] bir tavşan kaldırdık. (Yanımızdaki) topluluk, (tavşanı yakalamak için üzerine) koştular. Ben, tavşana yetiştim ve onu yakalayıp Ebu Ta Ih a ya getirdim. O da, tavşanı, merve [2691][481] ile kesti. Buduyla iki uyluğunu, Peygamber (s.a.v)'e gönderdi. Peygamber (s.a.v)'de, onu yedi. [2692][482] En es b. Mâlik'e: Peygamber (s.a.v), onu yedi mi?' diye soruldu. Enes'te: Onu kabul etti1 diye cevap verdi.[2693][483]

Tirmizî'nin rivayetinde, Budunu yada iki uyluğunu.. ifadesi yer almaktadır. [2694][484]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:

"Ben, ergenlik çağına yaklaşmış becerikli bir çocuktum. (Bir gün) bir tavşan avlayıp onu kızarttım. Ebu Talha, (bu tavşanın) arka tarafını benimle Peygamber (s.a.v)'e gönderdi. Ben onu Peygamber (s.a.v)'e getirdim. Peygamber (s.a.v)'de, onu kabul etti.[2695][485]

4. At Eti Yemenin Hükmü

260. Câbir b. Abdullah (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:

"Peygamber (s.a.v) (bize) evcil eşek eti yemeyi yasakladı. (Fakat) at (eti yemeye) izin verdi.[2696][486] (Birinci rivayet)
Konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:

Biz, Hayber (savaşı) zamanı, at ve yaban eşeklerini yedik.[2697][487] Fakat Peygamber (s.a.v), bizi, evcil eşek (etini yemek)ten yasakladı.[2698][488] (İkinci rivayet)
Bu hadisfin hu şekildeki metnin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Nesâî'de, ikinci rivayeti nakletmiştir.
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:

Resulullah (s.a.v), Hayber (savaşı) günü; evcil eşek, katır, [2699][489] yırtıcı hayvanlardan azı (kesici) dişi taşıyan her hayvanın ve kuşlardan her yırtıcı pençelinin etlerini (bize) haram kıldı.[2700][490]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Biz, Hayber (savaşı) günü (bazı) atları, katırları ve (evcil) eşekleri kesmiştik. Resulullah {s.a.v), bize, katırlarla eşekleri(n etlerini yemeyi) yasakladı. (Fakat) atları(n etini yemeyi) yasaklamadı.[2701][491]
Yine Ebu Davud'un başka bir rivayeti ile Nesâî'nin bir rivayeti şu şekilrdedir:
Resulullah (s.a.v), Hayber (savaşı) günü, (bize) evcil eşek etlerini (ye-meyi9 yasakladı. (Fakat) At (eti yemeye) izin verdi. [2702][492]
Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Biz, at etleri yerdik. (Hadisin ravisi Atâ' der ki: Câbir'e:)
Katır (eti de yediniz mi?)1 diye sordum. Câbir:
Hayır' diye cevap verdi.[2703][493]

5. Av Yada Tarla İçin Köpek Beslemek

261. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Bir kimse, (kapısında) köpek tutarsa, amelinden her gün bir kırat eksilir. Yalnız tarla veya koyun köpeği (beslemek) müstesna! [2704][494]

Bu hadisfin bu şekildeki metnin)i, Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.[2705][495]
Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Hz. Peygamber {s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

Bir kimse; av, koyun yada arazi köpeğinden başka bir köpek edinirse,[2706][496] gerçekten o kimsenin sevabından her gün iki kırat [2707][497] eksilir.[2708][498] Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Koyun, av yada tarla köpeği müstesna, bir kimse köpek edinirse, sevabından her gün bir kırat eksilir."
Zührî der ki: Abdullah ibn Ömer'e, Ebu Hureyre'nin bu sözü haber verildi. Bunun üzerine Abdullah ibn Ömer:
Allah, Ebu Hureyre'ye rahmet eylesin! Çünk Ebu Hureyre tarla sahibi' dedi.[2709][499]
Yine Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:

"Bir kimse, av ve koyun köpeğinden başka bir köpek edinirse, amelinden her gün bir kırat eksilir.[2710][500]

Ebu Dâvud, bu hadisi, Müslim'in bir rivayetine uygun bir biçimde nak-letmiştir.[2711][501]

Tirmizî ile Nesâîde, bu hadisi, bu şekilde nakletmişlerdir. [2712][502]

Yine Nesâî, birinci rivayeti, Müslim'in rivayetine uygun bir biçimde nakletm iştir. [2713][503]

6. Deniz Avı

262. Câbir b. Abdullah (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v), bizi, (bir sefere) gönderdi. Biz üçyüz (kişilik) bir süvari birliği idik. Komutanımız, Ebu Ubeyde ibnü'l-Cerrâh idi. Ktıreyş'in bir kervanını gözetliyorduk. Bu sebeple sahilde yarım ay (15 gün kadar) kaldık. (Bu sırada) bize şiddetli hir açlık isabet etti. Nihayet biz, 'Habat' denilen (dikenli bir ağacın yapraklarını ve yemişlerini) yedik. İşte bundan dolayı, (bu sefer,) Ceyşul- Habat [2714][504] diye adlandırıldı.
(Bu sırada) deniz, bize, 'Anber [2715][505] denilen (büyük) bir hayvan attı. [2716][506] Yanm ay (15 gün kadar) ondan yedik ve yağıyla da yağlandık. Nihayet vücutlarımız kendine geldi.
(Câbir sözüne devamla) der ki: Ebu Ubeyde, onun kaburga kemiklerinden birini alıp dikti. Sonra ordudan en uzun bir adama ve en uzun bir deveye baktı. (Ordunun içinden bulduğu) en uzun adamı, o deveye bindirdi. Bu adam, (o deveyle balığın kaburga kemiğinin) altından geçti. Balığın gözünün içine bir kaç kişi oturdu. Gözünün içinden küpler dolusu yağ çıkardık.
Yanımızda bir dağarcık kuru hurma vardı. Ebu Ubeyde, (bundan) her birimize birer tane veriyordu. Sonra birer tane vermeye başladı. Hurma bitince, doğrusu onun yoklıığunufn acısını) da tattık. [2717][507]
(Hadisin lafzı, Müstim'e aittir.) [2718][508]
Yine konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), bizi, (üç yüz kişilik bir süvari birliği olarak bir sefere) gönderdi. Bize, Ebu Ubeyde'yi komutan tayin etti. Kureyş'İn bir kervanıyla ! karşilacaktik. Bize, azık olarak bir dağarcık kuru hurma verdi. (Bundan) başkasını bulamadı. Ebu Ubeyde, bize, birer tane hurma veriyordu. (Hadisin ravisi Ebu'z-Zübeyr) der ki: (Câbir'e:)
Bu (bir tek hurma) ile ne yapıyordunuz?' diye sordum. O da:
Onu, çocuğun emdiği gibi emiyor, üzerine su içiyorduk. Bu, bize, o gün geceye kadar yetiyordu. Bir de, sopa(ları)mızla 'Habat' (denilen dikenli bir ağacın yapraklarını ve yemişlerini) düşürüyor, sonra da onu suyla ıslatıp yiyorduk1 dedi.
(Câbir devamla) der ki: Derken deniz sahiline vardık. Denizin kıyısında, bize, yüksek kum tepesi şeklinde bir şey yükseldi. Ona (doğru) yaklaştık. Bir de ne görelim, 'Anber' denilen büyük bir hayvan!..
Ebu Ubeyde (ilk önce):
(Bu,) bir leştir' dedi. Sonra da:
Hayır, bilakis biz, Resulullah (s.a.v) in elçileriyiz ve Allah yolundayız. Zor durumdasıfız. Dolayısıyla (ondan) yiyin dedi.
(Câbir devamla) der ki: Onun yanında bir ay kaldık. Üç yüz kişi idik. Hatta semizle(n)dik. Doğrusu onun gözünün içinden küplerle yağ aldığımızı görmüşümdür. Ondan öküz gibi ya da öküz kadar parçalr kesiyorduk.
Ebu Ubeyde, bizden onüç kişi alıp bu hayvanının gözünün içine oturttu. (Daha sonra da) onun kaburgalarından birini alıp dikti. Sonra yanımızdaki en büyük deveyi semerleyip deve onun altından geçti. Onun etinden et haşlamaları yaptık. Medine'ye geldiğimiz zaman, Resulullah (s.a.v)'e gidip bunu ona anlattık. Bunu üzerine Resuiullah (s.a.v):
O, Allah'ın sizin için (denizden) çıkardığı bir rızıktır. Yanınızda onun etinden bir şey var mı?' diye sordu.
Bunun üzerine Resulullah (s.a.v)'e ondan bir parça gönderdik, o da (onu) yedi. [2719][509]
Yine konu ile ilgili bir rivayette şu ifade yer almaktadır:
Süfyân der ki: "Amr (b. Dînâr), Câbir'in 'Ceyşu'l-Habat' hakkında şöyle dediğini işitmiştir:
Gerçekten bir adam, üç tane deve boğazladı, sonra üç tane daha, sonra tane daha... Sonra Ebu Lbeyde, o adama, (deve boğazlamayı) yasakladı.[2720][510]
Yine konu ile ilgili bir rivayette Câbir şöyle der:
Peygamber (s.a.v), bizi, (bir sefere) gönderdi. Biz, üçyüz kişi idik. Azık-Ianmızı boyunlarımızda taşıyorduk.[2721][511]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayet şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), üç yüz kişilik bir seriyeyi (bir sefere) gönderdi. Onların üzerine de, Ebu Ubeyde ibnü'l-Cerrâh'ı komutan tayin etti. Derken azıkları bitti. Ebu Ubeyde, (kalan) azıkları bir kaba topladı. Bunun üzerine bize yiye ceğimizi veriyordu. Öyle ki her birimize günde bir hurma düşü-yordu. [2722][512]
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayette Câbir şöyle der:
Resulullah (s.a.v), içlerinde benim de olduğum (üç yüz kişilik) bir seriyeyi bir deniz sahiline gönderdi...." (deyip) hadisi nakletti. Bu hadisin içerisinde, "Ordu, o (balık)tan onsekiz gece yedi" ifadesi de yer

almaktadır.[2723][513]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Resulullah (s.a.v), Cüheyne t uğrağına askeri bir birlik gönderdi. Onların üzerine de, bir kimseyi komutan tayin etti. (deyip bu) hadisi (daha önce geçen hadise) benzer bir şekilde nakletmiştir.[2724][514]
Bu rivayetler, Müslim'in naklettiği rivayetlerdir. Buhârî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), bizi, (askeri bir birlik mahiyetinde) üçyüz süvari olarak (bir sefere) gönderdi. Komutanımız, Ebu Ubeyde idi. Kureyş'in bir kervanını gözetliyorduk. (Bu sırada) bize şiddetli bir açlık isabet etti. Nihayet biz, 'Habat' denilen (dikenli bir ağacın yapraklarını ve yemişlerini) yedik. İşte bundan dolayı, (bu sefer,) 'Ceyşul- Habat' diye adlandırıldı.

(Bu sırada) deniz, sahile, Anber denilen büyük bir balık attı. Biz, yarım ay (15 gün kadar) [2725][515] bu balığın (etinden yiyip) yağıyla yağlandık. Nihayet vücutlarımız kendine geldi.
(Câbir sözüne devamla) der ki: Ebu Ubeyde, bu balığın kaburga kemiklerinden birini alıp dikti. Onun altından bir süvari geçti.
Biz de bir adam vardı. Açlık şiddetli olduğu zaman üç (tane) deve kesmişti. (Bunları yedikten) sonra (tekrar acıktıklarında) üç deve (daha) kesmişti. Sonra Ebu Ubeyde, (Ömer'in isteğiyle) ona (develeri kesmeyi) yasakladı. [2726][516] Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), deniz sahili tarafına askeri bir birlik gönderdi. Onların üzerine de, Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh'ı komutan tayin etti. Bu birlik, üç yüz kişi idi. Ben de bunların içerisinde idim. Biz yola çıktık. Sonunda yolun bir kısmında bulunduğumuz sırada azığımız tükendi. Bunun üzerine Ebu Ubeyde, bu askeri birliğin mücahidlerine yanlarında bulunan azıkları getirmelerini emretti. Getirilen azıkları, bir yere topladı. Toplanan erzak, iki dağarcık hurmadan ibaretti. Ebu Ubeyde, bu hunna(iardan) azar azar vererek bizi geçindiriyordu. Nihayet bu da tükendi. Artık bizlerin payına her gün ancak birer hurma düşüyordu.
(Câbir bu olayı anlatırken, Câbir'in ravisi Vehb ibn Keysân, Câbir'e:)
Günde bir hurma (size) yetmez' dedim. Câbir:
(Sen ne diyorsun?) Bu bir hurma da tükenince, doğrusu onun yokluğunu (n acısını) da tattık' defyip olayı anlatmaya şöyle devam et)ti:
Sonra deniz sahiline ulaştık. Bir de gördük ki, deniz sahilinde küçük dağ gibi bir balık bulunuyor. İşte bu askeri birlik, 18 gece bu balığın etinden yedi. Sonra Ebu Ubeyde, bu balığın kaburgalarından ikisinin dikilmesini emretti. Bunun üzerine (iki kaburga kemiği) hazırlandı. Sonra (hayvanına) binmiş birsüvari, bu iki kemiğin altından geçti. Fakat o iki kemiğe değmedi.
Yine Buhârî'nin, Müslim'in konuyla ilgili rivayetine uygun bir rivayeti daha olup bu rivayeti ise balığın (kamurga kemiğinin) altından (bir adam) geçti" ifadesine kadar rivayet etti.[2727][517] (Bu hadisin devamında) Câbir der ki: (Beraberimizdeki) topluluktan bir adam, üç deve kesti. Sonra yine üç deve (daha) kesti. Sonra üç deve (daha) kesti. Daha sonra Ebu Ubeyde, o kimseye, (deveye kesmeyi) yasakladı. [2728][518]
(Hadisin ravisi) Amr (b. Dînâr) şöyle der:
Bize, Ebu Salih haber verdi ki, Kays ibn Sa'd, babası Sa'd ibn Ubâde'ye (Medine'ye döndüklerinde) şöyle demiştir:
Ben de, o askerlerin içerisinde idim. Acıktılar. 'Kes' dedi, 'Kestim' dedi. Sonra yine acıktılar. Yine 'kes' dedi. Yine 'kestim' dedi. Sonra yine acıktılar. Yine 'kes' dedi. Ben de 'kestim' dedi. Sonra (yine) acıktılar. 'Kes' dedi. Ben, "kesmekten nehyolundum' dedi.[2729][519]
Yine Buhârî'nin, birinci rivayete benzer bir rivayeti daha var. Bu rivayet ise şu şekildedir:
(İbn Cüreyc der ki:) Bana, Ebu'z-Zübeyr haber verdi. Kendisi, Câbir'i şöyle derken işitmiştir:
Ebu Ubeyde, (bize):
(Bu deniz hayvanını yedik. Daha sonra) Medine'ye dönüp geldiğimizde bu olayı Peygamber (s.a.v)'e arz ettik. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
(Ey mücahidler!) Yiyin! Allah, onu, denizden size bir rızık olması için çıkarmıştır. Eğer beraberinizde varsa, bize de yedirin buyurdu.
Askerlerden bazıları, (o balık etinin pastırmasından bir parça) Peygamber (s.a.v)'e getirdi. Peygamber (s.a.v)'de, onu yedi.[2730][520]
Ebu Dâvud, bu hadisi, Müslim'in bir rivayetine benzer bir şekilde nakletmiş olup bu rivayeti şu şekilde bitirmektedir:

Üç yüz kişi idik. Hatta -balıktan yiye yiye semizleşmiştik. Resulullah (s.a.v)'e dönünce, bu olayı ona anlattık. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
O, Allah'ın sizin çıkardığı bir rızıktır. Yanınızda onun etinden biraz varsa ondan bize de yed irsen i 2?' buyurdu.
Bunun üzerine (balıktan artanın bir kısmını, Peygamber'e) gönderdik. O da, (onu) yedi.[2731][521]
Ebu Davud'un bu rivayetinin içerisinde şu ilave yer almaktadır:
(Bu,) bir leştir. Bize helal değildir. [2732][522]
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), bizi, (askeri bir birlik olarak bir sefere) gönderdi. Biz, üç yüz kişi idik. Azığımızı, boyunlarımızda taşıyorduk. Derken azığımız tükendi. Nihayet bizden birisi için, her gün, bir hurma düşer oldu. Ona: (Câbir bu olayı anlatırken, Câbir'in ravisi Vehb ibn Keysân tarafından, Câbir'e:)
Ey Abdullah! Bir hurma, bir adamın neresine yeter?' denildi. O da:
Bir hurmayı da bulamaz olduğumuz zaman, onun yokluğunu hissettik. Sonra denize vardık. Denizin, sahile attığı büyük bir balıkla karşılaştık. 18 gün o balıktan istediğimiz kadar yedik' dedi.[2733][523]
Nesâî'de, bu hadisi, Tirmizî'nin rivayetine uygun bir biçimde nakledip bu rivayeti,gün" ifadesiyle bitirmiştir.[2734][524]
Yine Nesâî, bu hadisi, Müslim'in bir rivayetine uygun bir şekilde nakledip bu rivayeti şu şekilde tamamlamıştır:
O balığın (kamurga kemiğinin) altından (bir adam) geçti... Sonra
acıktılar. "(Beraberimizdeki topluluktan) bir adam, üç deve kesti. Sonra (yine) acıktılar. Bir adam üç deve (daha) kesti. Sonra (yine) acıktılar. Bir adam üç deve (daha) kesti. Daha sonra Ebu Ubeyde, o kimseye, (deveye kesmeyi) yasakladı.
Süfyân der ki: Ebu'z-Zübeyr, Câbir'in şöyle dediğini nakletti: "(Medine'ye geldiğimizde) Resulullah (s.a.v)'e, (bu balığın hükmünü) sorduk, O: Yanınızda ondan bir şey kaldı mı?' (buyurdu).
Balığın gözlerinden küpler dolusu yağ çıkardık. Gözünün çukuruna dört kişi oturmuştu.
(Sefere çıkarken,) Ebu Ubeyde'nin yanında bir dağarcık hurma vardı. Bize, (günde,) bir(er) avuç dağıtıyordu. Daha sonra bir(er) hurmaya düştü. Onu da bulamayınca, onun yokluğunufn acısını) da tattık. [2735][525] Yfne Nesâî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), bizi, (bir yere) Ebu Ubeydef'nin komutası altında) bir seriyye (,askeri birlik) gönderdi. (Yolda giderken) azığımız bitti. (Denizin kenarına vardığımızda, sahilde) denizin dışarı attığı büyük bir balık gördük. Bu balıktan yemek istedik. Ebu Ubeyde, bize, (bu balık etinden yemeyi) yasakladı. Daha sonra EbuUbeyde:
Biz, Resulullah (s.a.v)'in elçileriyiz. Allah yolundayız. (Ondan) yiyin' dedi.
Bunun üzerine günlerce o balık etinden yedik. Resulullah (s.a.v)'in yanıla döndüğümüzde, ona (bu balık İle ilgili olayı) anlattık. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Ondan yanınızda bir şey kaldıysa, onu, bize de gönderin' buyurdu.[2736][526]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), bizi, (bir yere,) Ebu Ubeydefnin komutası altında) gönderdi. Biz, üçyüz on küsur kişi idik. (Resulullah) bize, (kumanya olarak) bir dağarcık hurma verdi. Ebu Ubeyde, bize (bu kumanyadan) günde birer avuç hurma veriyordu. Azahnca, birer hurma vermeye başladı. Öyle ki o hurmayı, çocukların emdiği gibi emiyor ve üzerine su içiyor olduk. Tüketince, onu da arar olduk. O kadar aç kaldık ki, yaylarımızla (Habat denilen ağacın yapraklarına) vurup onu (yere) döküyor, (onları yiyor ve) üzerine su içiyorduk. Öyle ki 'Ceyşu'l-Habat' diye adlandırıldık.
Daha sonra sahile ulaştık. Bir de baktık ki, kum yığını gibi, 'Anber' denilen (balık türü büyük bir) hayvan. Ebu Ubeyde:
(Bu,) bir leştir. Onu yemeyin' dedi. Daha sonra da:
(Biz,) Resulullah (s.a.v)'in askerleriyiz. Allah yolundayız. Zor durumdayız. Allah'ın adıyla onu yiyin'2700 dedi.
Ondan yedik ve ondan kavurma yaptık. Gözünün çukuruna, 13 kişi oturdu.
(Câbir devamla) der ki: Ebu Ubeyde, balığın kaburga kemiğinden birini (yere) koydu, en uzun boylu deveye birisini bindirip o adamı {o kaburga kemiğinin) altından geçirdi.
Resulullah (s.a.v)'in yanma dönünce, (bize):
Neden geciktiniz? [2737][527] diye sordu. Biz de:

Kureyş'in kervanlarını takip ediyorduk' deyip ona (bu büyük balık türü olan) hayvanın olayını anlattık. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
O, yüce Allah'ın (size) verdiği bir nzıktır. Yanınızda ondan (geriye kalan) bir şey var mı?' diye sordu. Biz de:
Evet' dedik. [2738][528]

7. Hayvanı Boğazlama Aleti

263. Râfi' b. Hadîc (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Biz, (Huneyn savaşı dönüşünde) Tihâme'de olan Zu'1-Huleyfe'de, [2739][529] Peygamber (s.a.v) ile birlikte idik. Topluluğa (orduya) açlık isabet etti. Sahabiler, (Huneyn'den bir çok) deve ve koyun ele geçirmişlerdi.
Peygamber (s.a.v), ordunun arkalarında kalmıştı. Sahabiler acele edip (ganimet develeri ile koyunlarından bazılarını) boğazlamışlar ve kazanlara yerleştirmişlerdi. (Peygamber gelip onların bu halini görünce, onlara) kazanların (dökülmesini) emretti. Bunun üzerine kazanlar(ın içindekiler) döküldü.
Daha sonra Peygamber (s.a.v), (ganimet malını, sahabiler arasında) paylaştırdı. (O günün rayiç bedeline göre;) on koyunu, bir deveye denk saydı. (Bu sırada} develerden birisi kaçmıştı. [2740][530]
Sahabiler, onu aradılar. (Fakat bu deve,) onları aciz bıraktı. Ordu içerisinde, çok az sayıda at vardı.
(Bu sırada sahabilerden) birisi, okuyla (bu devenin) peşine düş(üp ona bir ok fırlattı ve onu vur)du. Bunun üzerine Allah, (hedefine isabet eden bu ok sebebiyle) o devenin canını aldı. Daha sonra Peygamber (s.a.v):
Vahşi hayvanların kaçıştan gibi, evcil hayvanların da kaçışları vardır. Onlardan biri size galebe ederse, siz de ona böyle muamele edin [2741][531] buyurdu.
(Râfi'nin torunu Abâye) der ki: (Dedem Râf):
Ey Allah'ın resulü! (Kiliçlanmızı hayvan kesmekte körletmeyelim. Çünkü) biz, yarın düşmanla karşılaşma durumumuz var. Yanımızda bıçak da yok. O halde kamışla hayvan boğazlayabilir miyiz?' diye sordum. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
(Hayvanı,) kan akıtan şeylerle boğazlamah [2742][532] ve üzerine Allah'ın adı anılmak. (Boğazlama aleti,) tırnak yada diş olmamak [2743][533] (kaydıyla kesilen hayvanın etini) yiyin. (Şimdi) size bunu(n sebebini) açıklayayım:
Dişe gelince, o, bir kemik (olup bir şey kesmez). Tırnağa gelince, o da, Habeşlilerin bıçakları (=kesme aletleredir' buyurdu. [2744][534]
Bu hadisfin bu şekildeki metnin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.2708
Tirmizi ise, bu hadisi, üç şekilde nakletmiştir: Kaçan deve ile Peygamber (s.a.v)'in bununla ilgili sözünü bir yerde, [2745][535] bıçaklar ile Peygamber (s.a.v)'in bununla ilgili sözünü diğer bir yerde2710 ve (sahabilerin açlıktan dolayı bazı) develer ile koyunları boğazlayıp pişirmek için kazanlara koymalannı İse başka bir yerde (nakletmiştir).
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
(Bir gün) Resulullah (s.a.u)'in yanına varıp (ona):
Ey Allah'ın resulü! Yarın düşmanla karşılaşacağız. Yanımızda bıçak da yok. (Bir hayvan kesmek gerekirse, onu) keskin taşla yada (uzunlamasına ikiye bölünmüş bir) değneğin (keskin) tarafıyla boğazlayabilir miyim?' dedim. Resulullah (s.a.v):
(Hayvanı,) kan akıtan şeylerle boğazlarken ve üzerine Allah'ın adı anılırken (elini) çabuk tut yada acele. (Boğazlama aleti,) tırnak yada diş olmamak (kaydıyla kesilen hayvanın etini) yiyîn. (Şimdi) size bunun sebebini) açıklayayım:
Dişe gelince, o, bir kemik (olup bir şey kesmez). Tırnağa gelince, o da, Habeşlilerin bıçakları (kesme aletleredir1 buyurdu.
Halktan (bir öncü birlik, Resulullah'ın önünden geçip) süratle gittiler ve (ileride) ganimetler ele geçirdiler. Resulullah (s.a.v), halkın (ordunun) arkasında bulunuyordu. (Derken öncü askerler, acele edip ganimet develerinden veya koyunlardan bazılarını boğazlamışlar ve etleri içine koydukları) kazanları yerleştirmişlerdi. Resulullah (s.a.v), kazanların yanma varıp onların (dökülmesini) emretti. Bunun üzerine kazanlar(ın içindekiler) döküldü. [2746][536]

Resulullah (s.a.v), (ganimet mallarını) sahabilerin arasında bölüştürdü. (O günün rayiç bedeline göre;) on koyunu, bir deveye denk saydı. 2747[537] (Bu sırada) ordunun develerinden birisi kaçmıştı. Yanlarında (onu takibe yarayacak cinsten yeterli sayıda) at da yoktu..
(Bu sırada sahabilerden) birisi, kaçan deveye bir ok at(ıp onu vur)du. Bunun üzerine Allah, (hedefine isabet eden bu ok sebebiyle) o devenin canını aldı. Daha sonra Peygamber (s.a.v):
Vahşi hayvanların kaçışları gibi, evcil hayvanların da kaçışları vardır. Onlardan biri size bu şekilde davranacak olursa, siz de ona böyle muamele edin1 buyurdu. 2748[538]
Nesâî ise, bu hadisi; başından itibaren, muamele edin" ifadesine kadar rivayet etmiştir. 2749[539]
Yine Nesâî, bu hadisin son kısmını şu şekilde nakletmiştir:
Siz de ona böyle Resulullah (s.a.v):
(Hayvanı,) kan akıtan şeylerle boğazlamak ve üzerine Allah'ın adı amlmalıdır. (Boğazlama aleti,) tırnak yada diş olmamak (kaydıyla kesilen hayvanın etini) yiyin' buyurdu. 2750[540]
Yine Nesâî, bu hadisin bir kısmını şu şekilde nakletmiştir:
Ben (-Râfi'b. Hadic):
Ey Allah'ın resulü! Yarın düşmanla karşılaşabiliriz. Yanımızda bıçak da yok. (Hayvanlarımızı neyle keselim?) diye sordum. Bunun üzerine Resulullah {s.a.v}:
(Hayvanı,) kan akıtan şeylerle boğazlamalı ve üzerine Allah'ın adı anılmah. (Boğazlama aleti,) tırnak yada diş olmamak (kaydıyla kesilen hayvanın etini) yiyin. (Şimdi) size bunufn sebebini) açıklayayım:
Dişe gelince, o, bir kemik (olup bir şey kesmez). Tırnağa gelince, o da, Habeşliİerin bıçakları (kesme aletleredir buyurdu. 2751[541]

YİRMİDOKUZUNCU BÖLÜM

ETİME (YİYECEKLER) BÖLÜMÜ 2752[542]

1. Yemek Yerken Ikı Hurmayı Birden Yemenin Yasak Olması

264. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v), (toplu halde yemek yerken sofrada bulunan yemek) arkadaşlarının izin vermeleri müstesna iki hurmayı birleştirerek yeme)yi yasakladı.2753[543]
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) 2754[544]
Şu'be der ki: Buradaki izin isteme ile ilgili (kısım), Abdullah ibn Ömer'in sözündendir. 2755[545]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
"Resulullah (s.a.v), (toplu halde yemek yerken sofrada bulunan yemek) arkadaşlarının izin vermeleri müstesna (iki hurmayı) birleştirerek yeme)yi 2756[546] yasakladı. 2757[547]

2. Altın Ve Gümüş Kap Kullanmanın Haram Olması

265. Abdurrahman b. Ebi Leylâ (rh)'dcn rivayet edilmiştir: "Onlar, Medâİn'de, 2758[548] Huzeyfe'nin yanında bulunmuşlar. Huzeyfe su istemişti. Bir Mecûsî, gümüş bir kapta su getirmişti. Huzeyfe, kabı, (içindeki suyla birlikte fırlatıp) atmıştı. Daha sonra da şöyle dedi:
Ben, bu adama, bana bu kap içerisinde su vermemesini emrettim. Çünkü Resulullah (s.a.v)'i:
Dibac 2759[549] ve ipeği giymeyin! Altın ve gümüş kaptan su içmeyin! (Yine) altın ve gümüş tabaklar (içerisinde yemek) de yemeyin. Çünkü bunlar, dünyada onlar(a ait süs eşyalaradır' buyururken işittim. 2760[550]

Bir rivayette, Ahirette ise size (ait süs eşyaları olacaktır" ifadesi yer almaktadır. 2761[551]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. 2762[552]

Yine Müslim'in buna benzer bir rivayeti daha olup bu rivayetin içerisinde, (Yine) altın ve gümüş tabaklar (içerisinde yemek) de yemeyin" ifadesi yer almamaktadır. [2763][553]

Ebu Dâvud ile Tirmizî, bu hadisi, Müslim'in naklettiği rivayete benzer bir şekilde nakletmişlerdir. [2764][554]
Nesâî ise bu hadisi şu şekilde rivayet etmiştir:
Huzeyfe, su istemişti. Duhkân (köy/çiftlik ağası), ona, gümüş bir kapta su getirdi. Huzeyfe'de, o kabı fırlattı. Daha sonra Huzeyfe, yaptığından dolayı onlar (çiftlik ağası ile yanında bulunanlardan özür dileyip şöyle dedi:
Doğrusu ben, gümüş kaptan su içmekten yasaklandım. Çünkü ResulülIah (s.a.v)'i:
Altın ve gümüş kaptan su içmeyin! [2765][555] Dibac ve ipeği giymeyin [2766][556] Çünkü bunlar, dünyada onlar(a ait süs eşyalaradır. Ahirette ise bize ait (süs eşyaları)dır. buyururken işittim. [2767][557]

OTUZUNCU BÖLÜM

LİBÂS (ELBİSE) BÖLÜMÜ

1. Saç (Ve Sakalı) Boyamak

266. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resuiullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Yadudiler ile Hıristiyanlar, (saçlarını ve sakallarını) boyamıyorlar.
(Saçlarınızı ve sakallarınızı boyamak suretiyle) onlara muhalefet ediniz. [2768][558]
Bu hadis(İn bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud ile Nesâî rivayet etmiştir.
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayetinde ise Resuiullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır;
Ağarmış saçı (boyamak suretiyle rengini) değiştirin [2769][559] ve Yahudilere benzemeyin.[2770][560]

2. Yüzük Takmak

267. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Enes, bir gün, Resulullah (s.a.v)in elinde gümüşten bir yüzük görmüştü. Daha sonra insanlar, gümüşten yüzükler yaptırıp onları takındılar. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) yüzüğünü attı, [2771][561] insanlar da yüzüklerini attılar.[2772][562] (Birinci rivayet)
(Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.) [2773][563] Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), sağ eline gümüş bir yüzük takmıştı. [2774][564] Yüzüğün içinde, Habeş (işlemesi) bir taş vardı. Yüzüğün taşını avuç tarafına çevirirdi.[2775][565] (İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Enes şöyie der:
Peygamber (s.a.v), bir mektup yazdırdı yada yazdırmak istedi. Peygamber (s.a.v)re:
Onlar, [2776][566] bir mektubu, mühürlü olmadıkça okumazlar' denildi.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) gümüşten bir (mühür) yüzük [2777][567] edindi. Nakşı: Mu hammed Resulullah' İdi. Bu mührün, Peygamber (s.a.v)'in elindeki beyazlığı halen gözümün önündedir.
(Hadisin ravisi Şu'beJ Katâde'ye:
Peygamber (s.a.v)'in mührünün nakşı: Muhammed Resulullah' diyen kimdir?' diye sordum. Katâde:
Enes' dedi. [2778][568] (Üçüncü rivayet)
Yine konu ile ilgili diğer bir rivayet şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), gümüşten bir (mühür) yüzük edinmişti. Üzerine de: 'Muhammed Resulullah' (cümlesini) nakşetmişti. İnsanlara:
Ben gümüşten bir yüzük edindim. Üzerine de: 'Muhammed Re-su-lullah' (cümlesini) nakşettim. Artık hiçbir kimse bunun nakşı üzerine nakış yapmasın!' buyurdu. [2779][569] (Dördüncü rivayet)
Bu rivayetler, Buhârî ile Müslim'in naklettiği rivayetlerdir. Yine Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:

Peygamber (s.a.v), (gümüşten) bir yüzük edinmişti. (İnsanlara:) Biz (gümüşten) bir yüzük edindik. Üzerine de, bir nakış (Muhammed Resulullah cümlesini) nakşettik. Artık hiçbir kimse, (bu yazıyı,) yüzük üzerine nakşetmesin!' buyurdu.
Enes: 'Ben, şimdi Peygamber'in küçük parmağında o mühür yüzüğün panldamasını doğrusu görmekteyim dedi.[2780][570]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Allah'ın Peygamber'i (s.a.v), bir çok kimseye yada (bazı) yabancı (hü-kümdar)lara mektup yazmak istedi. Peygamber (s.a.v)'e:
Onlar, üzeri mühürlü olmadıkça hiçbir mektup kabul etmezler' denildi.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), nakşı: 'Muhammed Resulullah'
olan, gümüşten bir (mühür) yüzük edindi.
(Enes der ki:) (Şimdi bile) Peygamber'in parmağında yada elinde o (mühür) yüzüğün parıldamasi sanki karşımda gibidir. [2781][571]
Yine Buhârî'nin konu İle ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Ebu Bekr halife seçildiği zaman, Enes'e (zekat miktarlarını bildiren) bir mektup yazdı. Mührün nakşı, üç satır halinde idi:
Muhammed1 bir satır, Resul' bir satır ve Allah' bir satır.[2782][572]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'in bu (mühür) yüzüğü, hayatında kendi elinde bulundu. Ondan sonra Ebu Bekr'in elinde, Ebu Bekr'den sonra Ömer'in elinde oldu. Osman halife olduğu zaman (altı yıl onun elinde kaldıktan sonra) Osman, Erîs kuyusunun başına oturdu.
Osman, orada (mühür) yüzüğünü parmağından çıkarıp (parmağına sokup çıkarmakla suretiyle) onunla oynamaya başladı. İşte tam bu sırada (mühür) yüzük elinden kuyunun içine düştü.
Enes der ki: Biz, Osman ile birlikte üç gün gidip geld)ik, (kuyuya inip çıktık,) kuyunun suyunu çıkar(arak ara)dık.[2783][573] Fakat bir türlü onu bulamadık. [2784][574]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) bir (mühür) yüzük edindi mi' diye soruldu. Enes şöyle dedi:
Peygamber (s.a.v), bir gece yatsı namazım gece yarısına kadar geciktirdi. Namazı kıldırdıktan sonra yüzünü bize yöneltti. O zaman ki Peygamber (s.a.v)'in gümüş (mühür) yüzüğünün parıltısı halen gözümün önünde gibidir.
Peygamber (s.a.v):
(Bu saatte) insanlar namaz kılıp uyumuışlardır. Sizler ise namazı beklemekte bulunduğunuz müddetçe hep devamlı namaz içinde olmaktasınız' buyurdu. [2785][575]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'in (mühür) yüzüğü, gümüşten idi. Yüzüğünün kaşı da gümüşten idi. [2786][576]
Müslim'in konu ile ilgili rivayetinde, Enes:
Peygamber (s.a.v)'in (mühür) yüzüğü şunda (deyip) sol elinin küçük parmağına [2787][577] işaret etti. [2788][578]

Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Enes'e, Peygamber (s.a.v) in (mühür) yüzüğünü sordular. Bunun üzerine Enes şöyle dedi:
Peygamber (s.a.v), bir gece, yatsı namazını gece yarısına yada gecenin yarısı hemen hemen geçmek üzere bulunduğu ana kadar geciktirdi. Sonra gelip:
Şüphesiz insanlar namazlarını kılıp uyumuşlardır. Sizler ise namazı beklediğiniz müddetçe namazdasınız!' buyurdu.
Enes: Gümüşten yapılmış yüzüğünün parılıtısını halen görür gibiyim1 deyip küçük parmağıyla işaret ederek sol elinin parmağını kaldırmıştı.[2789][579] Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Enes şöyle der:

Bir gece Resulullah (s.a.v)'i (namaz kıldırmaya gelmesi için mescitte) bekledik. Öyle ki, gecenin yarısına yakın bir vakit oldu. Sonra Resulullah (s.a.v) gelip (bize yatsı) namaz (mı) kıldırdı. (Namazı bitirdikten) sonra yüzünü bize çevirdi. Elindeki gümüş yüzüğün parıltısını halen görür gibiyim.[2790][580]

Yine Müslim, dördüncü rivayete benzeyen bir hadis nakletmiş, fakat bu hadisin içerisinde 'Muhammed Resulullah' ifadesi geçmemektedir.[2791][581]
Yine Müslim, üçüncü rivayete benzeyen bir hadis nakletmiş, bu rivayetin baş tarafı şu şekildedir:
Allah'ın Peygamber1! (s.a.v), (bazı) yabancı (hükümdarlara) mektup yazmak istedi..[2792][582]
Yine Müslim'in konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), Kisrâ'ya, Kayser'e ve Necâşî'ye mektup yazmak istemişti. [2793][583] (Ona:)
Onlar, mühürsüz mektup kabul etmezler' denildi.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), gümüşten halka bir yüzük yaptırdı. Üzerine de: 'Muhammed Resulullah (cümlesini) nakşettirdi.[2794][584]
Ebu Dâvud, birinci rivayete benzeyen bir hadis nakletmiştir.[2795][585] Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), bazı yabancılara mektup yazdmak istedi. Peygamber (s.a.v)'e:
Onlar, bir mektubu, mühürlü olmadıkça okumazlar' denildi.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) gümüşten bir (mühür) yüzük edindi. Onun: Muhammed Resulullah1 nakşetti.[2796][586]
Yine Ebu Davud'un bu mana ile ilgili başka bir rivayetinde, şu ilave yer almaktadır:
O yüzük, Resulullah (s.a.v) vefat edinceye kadar elinde kaldı. (Daha sonra) vefat edinceye kadar Ebu Bekr'in elinde kaldı. (Ondan sonra) vefat edinceye kadar Ömer'in elinde kaldı. (Ondan sonra da) Osman'ın elinde idi. Fakat Osman bir kuyunun yanında iken (yüzüğü) kuyuya düşürdü. Kuyunun suyunun boşaltılmasını emretti ve (kuyunun suyu) boşaltıldı. Fakat o yüzüğü bulamadı.[2797][587]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir: var
Peygamber (s.a.v)'in yüzüğü gümüşten idi. Kaşın da, Habeş (işlemesi) var idi.[2798][588]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v)'in yüzüğünün tamamı gümüşten idi. Kaşı da, gümüşten idi.[2799][589]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), gümüşten bir yüzük edindi. Daha sonra onu attı.[2800][590]
Tirmizî ise bu hadisi şu şekilde nakletmiştir:
Peygamber (s.a.v), (bazı) yabancı (hükümdarlara) mektup yazmak istemişti. Ona:
Yabancı (hükümdarlar), üzerinde mühür olmayan mektubu kabul etmezler' denildi.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (yüzükden) bir mühür yaptırdı.
Enes; 'Şimdi bile Peygamber'İn elindeki yüzüğün beyazlığını görür gibiyim'dedi.
Yine Tirmizî'nin konu İle ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'in gümüşten bir yüzüğü vardı. Kaşın da, Habeş kelemesi vardı.
Yine Tirmizî'nin konu ile ilgili başka bir ri rivayeti şu şekildedir:
Yüzüğünün kaşı da, gümüşten idi. Yine Tirmizî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:
Muham in ed' bir satır, 'Resul' bir satır ve 'AHah' bir satır.
Peygamber (s.a.v), gümüşten bir yüzük yaptırdı. Yüzüğünün üzerine de: 'Muhammed Resulullah' (cümlesini) nakşetti. Daha sonra da:
(Sizler) yüzük üzerine (aynı) nakşı yapmayın' buyurdu. [2801][591]
Yani Peygamber (s.a.v), herkese, yüzüğünün üzerine: 'Muhammed Resulullah1 (cümlesini) nakşetmeyi yasakladı.
Nesâî ise ikinci ile üçüncü rivayeti nakletmiştir.
Yine Nesâî, üçüncü rivayetin bir benzerini, Müslim'in tek başına naklettiği rivayete uygun şekilde nakletmiştir.[2802][592]
Yine Nesâî, bu hadisi, Ebu Davud'un bir rivayetine uygun bir biçimde nakletmiştir.[2803][593]
Yine Nesâî'nin konu i!e ilgili rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), bir gümüş halka takınmış olduğu halde (evinden dışarı) çıkıp:
Bu yüzük (gibi) yaptırmak isteyen yaptırsın. (Fakat) bunun nakısı (gibi) nakış yaptırmasın' buyurdu.[2804][594]
Yine Nesâî'nin konu ile ügili başka bir rivayeti şu şekildedir:

Peygamber (s.a.v) gümüşten bir yüzük edinmişti. Kaşın da, Habeş (işlemesi) vardı. Yüzüğün üzerine de: Muhammed Resulullah' nakşedilmişti.[2805][595]

3. Yüzük

268. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v), altından bir yüzük yaptırmıştı. Onu takındığı zaman, taşını, avucunun içine çevirirdi. İnsanlar da yüzükler yaptırmaya başladı. Daha sonra Peygamber (s.a.v), (insanların bu halini görünce,) minberin üzerine oturdu ve yüzüğü çıkarıp:
Ben bu yüzüğü takıyor ve taşını içeriye çeviriyordum' dedi ve hemen yüzüğü attı. Sonra da:
Vallahi, onu ebediyen takmam! buyurdu.
Bunun üzerine insanlar da, (altın) yüzüklerini attılar. [2806][596]
Bir rivayette şu ilave yer almaktadır:
O (altın) yüzüğü sağ eline taktı.[2807][597]
Bu (metin olarak), Buhârî ile Müslim'in naklettiği bir rivayettir. [2808][598]
Yine Buhârî'nin buna benzer bir rivayeti daha olup bu rivayette şu ifade yer almaktadır:
(Hadisin ravisi Cüveyriye:} (Nâfi'nin,) 'Yüzüğü sağ eline takardı' dediğini kuvvetle sanıyorum' demiştir.[2809][599]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), gümüşten bir (mühür) yüzük edindi. Bu yüzük, (hayatta iken) onun elinde kaldı. Sonra onun vefatının ardından Ebu Bekr'in elinde kaldı. Sonra onun vefatının ardından Ömer'in elinde kaldı. Sonra Ömer'in vefatının ardından Osman'ın elinde kaldı. Nihayet bu yüzük, Erîs kuyusunun içine düştü. Bu (mühür) yüzüğün nakşı: 'Muhammed Resulullah' (cümlesi) vardı.[2810][600]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) altından bir (mühür) yüzük edinmişti.[2811][601] (Onu takındığı zaman yazılı) kaşını avucunun içine gelen tarafa çevirirdi. Resulullah (s.a.v) bu (mühür) yüzüğün kaşına: Muhammed Resulullah1 (cümlesini) nakşettirdi. İnsanlar da onun gibi (altından yüzük) edindiler. Resulullah (s.a.v), insanların da altından yüzük edinmiş olduklarını görünce, kendi (altın mühür) yüzüğünü (çıkarıp) attı ve:
Ben bu (altın mühür) yüzüğü ebediyen takınmayacağım' buyurdu.
Bundan sonra gümüşten bir (mühür) yüzük edindi İnsanlar da gümüşten yüzükler edindiler. Abdullah ibn Ömer: 'Bu gümüşten (mühür) yüzüğü, Peygamber (s.a.v)'den sonra Ebu Bekr, sonra Ömer, sonra Osman taktı. Nihayet Osman'ın elinden Erîs kuyusunun içine düştü1 der.[2812][602]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili kısa bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), altından bir (mühür) yüzük edinmişti. (Bir gün) onu (çıkarıp) attı ve:
Ben, bu (altın mühür) yüzüğü ebediyen takınmayacağım' buyurdu.
Bunun üzerine (parmaklanna altın yüzük takmış olan) insanlar da kendi yüzüklerini (çıkanp) attılar.[2813][603]
Müslim'in konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), altın bir (mühür) yüzük edinmişti. Sonra onu attı. Daha sonra gümüşten bir (mühür) yüzük edindi. Onun üzerine: 'Muhammed Resulullah' (cümlesini) nakşettirdi ve:
Hiç kimse, benim bu yüzüğümün nakşı (gibi kendi yüzüğüne) nakış yapmasın! [2814][604] buyurdu.
Peygamber (s.a.v}, (bu gümüş mühür) yüzüğünü taktığı zaman, taşını avucunun içine çevirirdi.[2815][605]
Muaykib'fin elinden [2816][606] Erîs kuyusuna [2817][607] düşen yüzük odur. [2818][608]
Ebu Dâvûd, bu hadisi, Buhârî'nin tek başına naklettiği bir rivayete uygun bir biçimde nakletmiş olup bu rivayetin devamında şu ifade yer almaktadır:
"Daha sonra gümüşten bir (mühür) yüzük edindi. Yüzğünün üzerine: Muhammed Resulullah' (cümlesini) nakşetti. Sonra bu yüzüğü Peygamber (s.a.v)'in ardından Ebu Bekr taktı. Sonra Ebu Bekr'in ardından onu Ömer taktı. Sonra Ömer'in ardından onu Osman taktı. Nihayet Osman, onu, Erîs kuyusunun içinbe düşürdü.
Ebu Dâvûd: insanlar, yüzük kuyuya düşünceye kadar, Hz. Osman'a karşı çıkmadilar' dedi. [2819][609]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili diğer bir rivayeti şu şekildedir:

Peygamber (s.a.v) yüzüğünün üzerine: 'Muhammed Resulullah1 (cümlesini) nakşetti ve:
Hiç kimse, benim bu yüzüğümün nakşı (gibi kendi yüzüğüne) nakış yapmasın!1 buyurdu.
(Hadisin) ravisi, sonra hadisi(n devamını) nakletti.[2820][610]
Yine Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
(Sahabiler, kuyuya düşen) o yüzüğü aradılar. (Fakat) bulamadılar. Bunun üzerine Osman, bir yüzük yaptırdı ve üzerine: 'Muhammed Resulullah (cümlesini) nakşetti.[2821][611]
(Hadisin ravisi:) 'Osman, (yaptırdığı) bu yüzüğü takardı/(resmi yazılan) mühürlerdi yada takınırdı/(resmi yazıları) mühürletirdi' dedi. [2822][612]
Tirmizî ile Nesâî ise bu hadisi şu şekilde nakletmişlerdir:
Peygamber (s.a.v), altından bir yüzük edinmişti. Bu yüzüğü de, sağ eline takmıştı. Sonra minberin üzerine oturup:
Doğrusu ben, sağ elime bu yüzüğü takmıştım' buyurup ardından bu yüzüğü (elinden çıkanp) attı. Bunun üzerine insanlar da, kendi (ellerindeki altından) yüzükleri (çıkanp) attılar.[2823][613]
Yine NesârYıin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v}, alunfdan yaptırdığı) yüzüğü üç gün taktı. Sahabiler, Resulullah (s.a.v)'in (elinde altından yüzük) görünce, onlar da, altından yüzük yaptırdılar. Bunun üzerine Resulullah {s.a.v), (elindeki altın) yüzüğü (çıkanp) attı.
(Hadisin ravisİ:) Resulullah (s.a.v)'in o yüzüğü ne yaptığını bilemiyorum' (dedi.)
Daha sonra Resulullah (s.a.v), (kendisi için) gümüş yüzük yapılmasını ve üzerine de: Muhammed Resulullah' (cümlesinin) nakşedilrnesini emretti.
Bu yüzük, vefat edinceye kadar Resulullah (s.a.v)'in elinde kaldı. (Sonra) vefat edinceye kadar Ebu Bekr'in elinde kaldı. (Sonra) vefat edinceye kadar Ömer'in elinde kaldı. (Sonra) hilafeti sırasında Osman'ın elinde altı sene kaldı. (Devlet büyüyüp mühürlenecek yazılar) çoğalınca, yüzüğü, Ensar'dan bir adama teslim etti. O kişi de, o mühürle (resmi yazılan) mühürlüyordu/o yüzüğü takınıyordu.
Bu kişi, (bir gün) Osman'ın Kalîb (denilen yerine) gitti. Yüzüğü, (kuyuya) düşürdü. Yüzük, (kuyunun içinde) arandı. (Fakat) bulunamadı.
Osman, bu yüzüğün (bir) benzerini(n yapılmasını) emretti ve üzerine de: 'Muhammed Resulullah1 (cümlesini) nakşetti. [2824][614]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
"Resulullah (s.a.v) altından bir yüzük edinmişti. Kaşını da, avucunun içine çevirirdi. İnsanlar da, altından yüzükler edindiler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), altın yüzüğü (çıkarıp) attı. İnsanlar da, (ellerindeki altın) yüzükleri (çıkanp) attılar. Resulullah (s.a.v), gümüşten bir yüzük edindi. Onunla (resmi yazıları) mühürlerdi/onu takardı, (devamlı) takmazdı.[2825][615]

4. Ölü Hayvanın Derisi

269. Abdullah ibn Abbâs (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v), ölmüş bir koyunun yanından geçerken:
Onun derisinden faydalansanız ya!1 buyurdu. (Oradaki sahabiler:)
Bu koyun (kendiliğinden) ölmüştür' dediler. Resulullah (s.a.v): (Ölmüş hayvanın) ancak etini yemek haramdır' buyurdu. [2826][616] (Birinci rivayet) (Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.) [2827][617] Konu ile ilgili bir rivayet İse şu şekildedir:
Meymûne'nin azadlı bir cariyesine, bir koyun sadaka (olarak) verilmişti. (Bir süre sonra) koyun öldü. Resulullah (s.a.v), koyunun yanından geçerken:
Onun derisini alsanız da tabaklayıp sonra da ondan faydalansanız ya! [2828][618] buyurdu. (Oradaki sahabiler:)
Bu koyun (kendiliğinden) ölmüştür' dediler. Resulullah (s.a.v):
(Ölmüş hayvanın) ancak etini yemek haramdır' buyurdu.[2829][619] (İkinci rivayet)
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), ölmüş bir dişi keçinin yanından geçerken: Eğer bu ölmüş keçinin sahipleri, onun derisi yi e faydalanmalardı, bu keçinin sahipleri üzerine (hiçbir günah) olmaz' buyurdu.[2830][620]

Yine Müslim'in konu ile ilgili rivayetinde, Abdullah ibn Abbâs şöyle der:
Meymûne, Abdullah ibn Abbâs'a şöyle haber verdi: Resulullah (s.a.v)'in hanımlarından birinin bir koyunu vardı. (Bir süre sonra) koyun öldü. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Onun derisini alsanız da, ondan faydalansanız ya!' buyurdu. [2831][621]
Tirmizî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
"Bir koyun ölmüştü. Resulullah (s.a.v), o koyunun sahiplerine:
Onun derisini soysanız, sonra onu tabaklasanız, sonra da ondan faydalansanız ya!' buyurdu.[2832][622]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Bizim azadlı bir cariyemize, sadaka (olarak toplanmış koyunlar)dan bir koyun hediye edilmişti. (Bir süre sonra) koyun öldü. Derken Peygamber (s.a.v), (ölü olarak yol üzerine atılmış olan) bu koyunun yanından geçerken:
Bu koyunun derisini tabaklayıp ondan yararlansalardı ya!' buyurdu. (Orada bulunan kimseler:)
Ey Allah'ın resulü! Bu koyun (kendiliğinden)'ölmüştür' dediler. Resulullah (s.a.v}:
(Ölmüş hayvanın) ancak etini yemek haramdır1 buyurdu [2833][623] Ebu Davud'un konu ile ilgili başka bir rivayetinde, (hadisin ravisi Zührî,) Meymûne'yi zikretmemiş, (fakat) Peygamber (s.a.v): Onun derisinden faydalanmalıydınız" buyurdu, dedifkten sonra bir önceki hadisin) manasını nakletmiş, (fakat orada geçen) tabaklamayı İse rivayet etmemiştir.[2834][624]
Ma'mer der ki: "Zührî, (deri) tabaklama (işini) kabul etmezdi ve dolayısıyla 'deriden her halükar da yararlanılabilir1 derdi.[2835][625]
Nesâî ise ikinci rivayeti, Buhârî'nin naklettiği bir rivayeti ve Tirmizî'nin naklettiği rivayeti nakletmiştir.[2836][626]
Yine Nesâî, Abdullah ibn Abbâs yoluyla Meymûne'den konu ile ilgili bir hadis de rivayet etmiştir.[2837][627]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili Abdullah ibn Abbâs yoluyla Meymûne'den yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v) (bir gün yolun bir tarafına) atılmış ölmüş bir koyuna rastlamıştı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Bu, kime aittir?' buyurdu. (Orada bulunanlar:)
Meymûne'nindir' dediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Eğer onun derisinden fayda la nsaydı, onun üzerine (hiçbir günah) olmaz1 buyurdu. (Orada bulunanlar:)
Bu koyun (kendiliğinden) ölmüştür' dediler. Resulullah (s.a.v):
Yüce Allah (ölmüş hayvanın) ancak etini yemeyi haram kıldı' buyurdu [2838][628]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili Abdullah ibn Abbâs'tan yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v), hanımı Meymûne'nin azadlı cariyesine (sadaka olarak) vermiş olduğu ölmüş bir koyuna (yolun kenannda) rastladı.
Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Bu koyunun derisinden faydalanmalıydı!' buyurdu. (Orada bulunanlar:)
Bu koyun (kendiliğinden) ölmüştür' dediler. Resulullah (s.a.v):
(Ölmüş hayvanın) ancak etini yemek haramdır' buyurdu.[2839][629]

5. Resimler Ve Şekiller

270. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v), bir seferden gelmişti. Ben de, üzerinde resimler bulunan saçaklı bir perde asmıştım. Peygamber {s.a.v), bana, onu (yerinden) çıkarmamı emretti. Ben de hemen onu (oradan) çıkardım. Ben, Peygamber (s.a.v) ile birlikte aynı kaptan yıkanırdım. [2840][630]
Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir. [2841][631]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
"Resulullah (s.a.v), bir seferden gelmişti. Ben kapıma saçaklı bir perde örtmüştüm. Bu perde de kanatlı at resimleri vardı. Bana, (o perdeyi oradan kaldırmamı) emretti. Ben de, onu (oradan) çıkardım. [2842][632]
Yine buna benzer başka bir rivayet daha olup bu rivayetin içerisinde,
Resulullah (s.a.v), bir seferden gelmişti" ifadesi yer almamaktadır.[2843][633]

Müslim'in konu ile ilgili rivayetinde; Hz. Aişe'nin, Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte aynı kaptan yıkanması ile ilgili ifade yer almamaktadır.
Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Bizim bir perdemiz vardı. Üzerinde kuş resmi vardı. Biri içeri girdiği zaman, onu karşısında bulunurdu. Resulullah (s.a.v), bana:
Bunu çevir! Çünkü ben her içeri girmemde onu görüyor ve dünyayı hatırlıyorum' buyurdu.[2844][634]
(Aişe devamla) der ki: Bizim bir kadife (elbise)miz vardı. Bunun çizgileri ipektir derdik ve onu giyerdik.[2845][635]
İbnü'i-Müsennâ der ki: Abdu'1-A'lâ, bu hadise (şu cümleyi) ilave etmiştir:
(Fakat) Resulullah (s.a.v) bize onu kesmeyi emretmedi.[2846][636] Yine Müslim, bu hadisi, Zeyd b. Hâlid el-Cühenî yoluyla Ebu Talha el-Ensârî'den şöyle nakletmiştir:
Resulullah (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu işittim: Melekler, içerisinde köpek ve resim bulunan eve girmezler.[2847][637]
(Ebu Talha) der ki: Bunun üzerine Aişe'nin yanına gelip (ona):
Şu adam, bana, Peygamber (s.a.v)'in:
'Melekler, içerisinde köpek ve resim bulunan eve girmezler' buyurduğunu haber veriyor. Sen, Resulullah (s.a.v)'in bunu söylediğini işittin mi?' diye sordum. Aişe:
Hayır, Fakat onun yastığını gördüğüm bir şeyi anlatacağım. Onun bir gazveye çıktığını gördüm. Bir perde/yaygı alıp onu kapıya örttüm. (Gazveden) geldiği zaman örtüyü gördü. Ben, (onun, bundan) hoşlanmadığını yüzünden anladım. Derken örtüyü çekip yırttı yada parçaladı. Daha sonra da:
Allah, bize; taşları, toprakları giydirmemizi emretmedi!' buyurdu.
(Aişe devamla) der ki: Bunun üzerine biz de, ondan iki yastık yaptık ve ben (o yastıkların) içlerini (hurma) ile doldurdum. Bundan dolayı bunu bana ayıp görmedi.[2848][638]
Buhârî ise, bu hadisin, Ebu Talha ile ilgili sadece bir kısmını nakletmiş, Hz. Aişe'nin sözüne yer vermemiştir.[2849][639]
Tirmizî ise bu hadisi şu şekilde rivayet etmiştir:
Kapımın üzerinde resimli ince bir yün perdemiz vardı. Resulullah (s.a.v) onu görüp:
Kaldır onu! Çünkü o, bana dünyayı hatırlatıyor' buyurdu.
(Aişe devamla) der ki: Eski bir kadife (elbise)miz vardı. Bunun çizgileri ipekti. Biz de, onu giyerdik.[2850][640]
Nesâî, bu hadisi, içerisinde "kuş" ifadesi olan Müslim'in rivayetine uygun bir şekilde nakletmiştir.[2851][641]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Evimde, üzerinde resimler bulunan bir elbise vardı. Onu, evin içinde (kullanılan) bir perde yaptım. Resulullah (s.a.v), bu perdeye karşı namaz kılıyordu. Daha sonra:
Ey Aişe! Bunu karşımdan kaldır' buyurdu.[2852][642]
Bunun üzerine o perdeyi çıkardım ve on(dan) yastıklar yaptım.[2853][643] Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v), (evden dışarı) çıktı. Sonra (eve geri) girdi. (O sırada duvara/kapıya) üzerinde kanatlı at resimleri bulunan ince bir perde asmıştım. (Aişe devamla) der ki: Onu görünce: Bunu çıkar!1 buyurdu.[2854][644]
Ebu Dâvud ise, başında Ebu Talha el-Ensârî ile ilgili bahis bulunan bu hadisi, Müslim'in rivayetine uygun bir şekilde nakletmiştir:
(Fakat) size, Peygamber (s.a.v)'i (bizzat) yaparken gördüğümü (b benzer bir şeyi) anlatacağım:
Resulullah (s.a.v), bir savaşa çıkmıştı. Ben, onun savaştan dönmesini bekliyordum. Derken (yünden dokunmuş olan) bize ait bir yaygıyı genişçe bir tahtanın üzerine örttüm. (Resulullah) gelince, onu karşılayıp:
Ey Allah'ın resulü! Selam, Allah'ın Rahmet ve Bereketi Senin üzerine olsun, Seni Azîz ve Kerîm kılan Allah'a hamd olsun' dedim.
Eve bakıp yaygıyı gördü. Bana hiçbir cevap vermedi. Yüzünde bir memnuniyetsizlik (alameti) gördüm. Hemen yaygıya varıp onu yırttı, daha sonra da:
Allah, bize, nzık olarak verdiği şeylerde (harcama yaparak) taşları, kerpiçleri giydirmenizi emretmedi' buyurdu.

(Aişe devamla) der ki: Ben de o yaygıyı kestim ve ondan iki yastık yaptım. (O yastıkların) içlerini (hurma) lif (i) ile doldurdum. Bundan dolayı da bana itiraz etmedi.[2855][645]

6. Tek Ayakkabı İçerisinde Yürümenin Mekruh Olması

271. Ebu Hur ey re (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Sizden birisi, bir tek ayakkabıyla yürümesin. (Giymek istediğinde,) ya ikisini birden giysin yada (çıkarmak istediğinde,) ikisini birden çıkarsın! [2856][646]
(Bu hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) [2857][647]
Konu ile ilgili bir rivayette ise Ya ikisini birden çıkarsın yada ikisini birden giysin" ifadesi yer almaktadır.[2858][648]
Nesâî'nin konu ile ilgili rivayetinde ise, Ebu Rezîn el-Ukaylî şöyle der:
Ebu Hureyre'yi, eliyle alnına vurup:
Ey Iraklılar! Resulullah (s.a.v)in üzerine yalan söylediğimi, hadis uydurduğumu iddia ediyorsunuz. Resulullah (s.a.v)'i:
Sizden birisinin ayakkabısının tekinin kayışı kopacak olduğu zaman, tamir edinceye kadar diğer ayakkabıyla yürümesin! [2859][649] buyururken duyduğuma şahitlik ederim dediğini gördüm. [2860][650]

7. Erkeklere Uyuz Hastalığından Ötürü İpek Giymeye İzin Verilmesi

272. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v), Abdurrahman ibn Avf ile Zübeyr b. kendilerinde bulunan bir uyuzdan dolayı ipek giymeye izin verdi.[2861][651]
(Hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) [2862][652] Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Abdurrahman ibn Avf ile Zübeyr b. Avvâm, Resulullah {s.a.v)'e bitten şikayet ettiler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), insinin de (katıldıkları) bir savaşta onlara ipek gömlek giymelerine izin verdi.[2863][653]
Yine konu ile ilgili buna benzer bir rivayet daha olup bu rivayetin içerisinde, Seferde, Abdurrahman ibn Avf ile Zübeyr b. AwanVm kendilerinde uyuz bulunduğu için" ifadesi yer almaktadır.[2864][654]

8. İpek Giymenin Haram Olması

273. Ebu Osman en-Nehdî (rh)'dan rivayet edilmiştir: "Biz Azerbeycan'da iken, Ömer, bize (şöyle bir) mektup yazdı: - 'Ey Utbe b. Ferkad! Bu (mal) senin alnının terinden değildir. Babanın alnının terinden, annenin alnının terinden de değildir. O halde kendi konaklamanda neyle doyuyorsan, Müslümanları da onunla doyur. Refaha kaçmaktan, müşriklerin elbisesini giymekten ve ipek elbiseden sakının! Çünkü Resulullah (s.a.v), ipek giymeyi (erkeklere) yasakladı. Ancak şöyle olabilir:
Resulullah (s.a.v) iki parmağını, orta parmağını ve şehadet parmağını kaldırıp onlan yan yana getirdi' dedi.[2865][655] (Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) [2866][656]
Biz, Utbe b. Ferkad ile birlikte idik. Bize, Ömer'in (şu) mektubu geldi: Resulullah (s.a.v):
İpeği ancak ahirette ondan nasibi olmayan kimse giyer. Yalnız şu kadar müstesna!' buyurdu.
Ebu Osman der ki: (Ömer) baş parmaktan sonra gelen iki parmağı (hadet ile orta parmağı) ile (işaret ederek ancak bu kadarı caizdir dedi).[2867][657]
Bu hadisn bu şekildeki metinlerini; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Yine Müslim'in konu ile ilgili Süveyd b. Gafele yolundan yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Ömer, Câbiye'de hutbe okuyup:
Allah'ın nebisi, (erkeklere) ipek giymeyi yasak etti. Yalnız iki parmak yada üç parmak yada dört parmak müstesna! [2868][658] dedi. [2869][659]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Ömer, Utbe b. Ferkad'a (şu) mektubu yazdı:
Peygamber (s.a.v), ipeği (erkeklere) yasaklamıştır. İki, üç ve dört parmak kadarı olanı müstesna'.[2870][660]
Nesâî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:

Biz, Utbe b. Ferkad ile birlikte idik. (Bize,) Ömer'in (şu) mektubu geldi: Resulullah (s.a.v):
İpeği ancak ahirette ondan hiçbir nasibi olmayan kimse giyer. Yalnız şu kadar müstesna!' buyurdu.
Ebu Osman der ki: (Ömer) baş parmaktan sonra gelen iki parmağı (şehadet ile orta parmağı) ile (işaret ederek ancak bu kadarı caizdir' dedi). (Bakınca,) taylasanınm [2871][661] ipek düğmelerini ve iki parmak genişliğinde ipek çizgilerini gördüm.[2872][662]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili Süveyd b. Gafele yolundan yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Ömer, dibac'ın üzerinde ancak dört parmak genişliğinde ipek bulunmasına izin verdi.[2873][663]

OTUZBİRİNCİ BÖLÜM

EDEB BÖLÜMÜ 2874[1]

1. Saça Saç Ekleyen, Ekletme Yapan, Dövme Yapan Ve Yaptıran Kadınların Bu Yaptıklarının Haram Olması

274. Abdullah ibn Mes'ûd (r.a)'tan rivayet edilmiştir:

"Allah dövme yapan ve yaptıran kadınlara, yüzden kıl yolan ve yolduran kadınlara, güzellik için 2875[2] diş törpilettiren kadınlara, Allah'ın yarattığı şekli değiştiren kadınlara lanet etmiştir.
Bu söz, Esed oğullan (kabilesi) nden Ümmü Ya'kûb denilen bir kadının kulağına gitmişti. Bu kadın, (o sırada) Kur'an okuyordu. Hemen Abdullah ibn Mesuda gelip (ona):
Senden benim (kulağım)a gelen bu söz de ne? Sen dövme yapanlara ve yaptıran kadınlara, yüzden kıl yolduran kadınlara, güzellik için diş törpületenler kadınlara, Allah'ın yarattığı şekli değiştiren kadınlara lanet okumuşsun! dedi. Abdullah ibn Mes'ûd:
Resulullah (s.a.v)'in lanet ettiklerine ben neden lanet etmeyecekmişim. Hem bu, Allah'ın Kitabı'nda da var dedi. Kadın:
Doğrusu ben mushafin iki kapağı arasındakileri okudum. Fakat böyle bir şey bulamadım' dedi. Abdullah ibn Mes'ûd:
Gerçekten Kur'an-ı okudunsa, mutlaka bulmuşsundur. Yüce Allah, "Peygamber size neyi getirmişse onu alın! Sîzi neyden yasakladı ise hemen (ondan) vazgeçin 2876[3] (mealindeki) buyurdu' dedi. Bunun üzerine kadın:
Gerçekten ben şimdi senin hanımının üzerinde bundan bir şey görüyorum1 dedi. Abdullah ibn Mes'ûd:
Git de bak! dedi.
Bunun üzerine kadın, Abdullah ibn Mesudun hanımının yanına girdi. Fakat (onda bununla ilgili) bir şey göremedi. Abdullah ibn Mes1-ûd'un yanına gelip:
Bir şey göremedim' dedi. Abdullah ibn Mes'ûd:
Bana bak! Böyle bir şey onda olsaydı, onunla bir arada olamazdık diye cevap verdi.2877[4]
(Hadisin lafzı, Müslim'e aittir.) 2878[5]
Konu ile ilgili kısa bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
Peygamber (s.a.v), dövme yapan kadınlara lanet etmiştir."
Bu (cümleye) herhangi bir ilave yapılmamıştır.
Bu hadisfin hu şekildeki metnin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Tirmizî, bu hadisin sadece bir kısmını rivayet etmiş, kadın ile ilgili olayı anlatmamıştır.
Saç ekleyen kadınlara" ilavesiyle
Ebu Dâvud ise, bu hadisi, O rivayet etmiştir.
Nesâî ise, bu hadisi şu şekilde rivayet etmiştir:
Bir kadın, Abdullah ibn Mes'ûd'a gelip (ona):
Ben, saçları az olan bir kadınım. Saçlarıma (ilave saç) takmam uygun olur mu?' diye sordu. Abdullah ibn Mes'ûd:
Hayır diye cevap verdi. Kadın:
Bunu(n caiz olmadığını); Resulullah (s.a.v)den mi duydun, yoksa Allah'ın Kitabı'nda da mı gördün?' diye sordu. Abdullah ibn Mes'ûd:
Hayır, Resulullah (s.a.v)'den duydum ve bunu Allah'ın Kitabında da bulurum' diye cevap verdi. 2879[6]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti şu şekildedir:
Resulullah (s.a.v) dövme yapan ve yaptıran kadınlara, 2880[7] yüzden kıl yolan ve yolduran kadınlara, 2881[8] güzellik için diş törpilettiren kadınlara lanet etmiştir.2882[9]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayette, Abdullah ibn Mes'ûd şöyle der.
Resulullah (s.a.v)'i; yüzden kıl yolan ve yolduran kadınlara, yüzden kıl yolduran kadınlara ve yüce Allah'ın yarattığı şekli değiştiren kadınlara lanet ederken işittim.2883[10]

Yine Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayette, Abdullah ibn Mes'ûd öyle der; şöyle der;
Resulullah (s.a.v) dövme yapan ve yaptıran kadına, saça saç ekleyen ve ekleten kadına, faiz yiyen ve yediren kimseye, (üç talakla boşanan kadının tekrar ilk kocasına helal olması için) hülle (geçici nikah) yapan ve kendisi için hülle yapılan (kocay)a [2884][11] lanet etmiştir.[2885][12]
275. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Allah, saça saç ekleyen ile ekleten kadına [2886][13] ve dövme yapan île yaptıran kadına lanet etmiştir.[2887][14]

2. Misafirlik

276. Ebu Şureyh el-Adew (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) konuşurken kulaklarım duydu ve gözlerim gördü. Peygamber (s.a.v):
Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, komşusuna ikram etsin. (Yine) kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, misafirine, hediyesini ikram etsin buyurdu. (Sahabiler:)
Ey Allah'ın resulü! Misafirin hediyesi nedir? diye sordular. Peygamber (s.a.v):
Misafirin (bu ziyaretine karşılık dünyada hak ettiği) hediyesi, (ev sahibinin hediyeleriyle geçen) bir günü ve gecesidir. Misafirlik, üç gündür. Bundan fazlası ise (misafire) bir sadakadır.
(Yine) kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, (ya) hayr söylesin yada sussun!' buyurdu.[2888][15] (Birinci rivayet)
(Hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) [2889][16]
Yine konu ile ilgili bir rivayette, şu ilave yer almaktadır:
Müslüman bir kişiye, (din) kardeşinin yanında onu günaha sokacak kadar (fazla) kalması helal olmaz. (Sahabiler:)
Ey Allah'ın resulü! (Müslüman kişi, din) kardeşini nasıl günaha sokar?' diye sordular. Peygamber (s.a.v):
Onun yanında oturur kalır ve onu ağırlayacak bir şeyi de yoktur!' buyurdu.[2890][17]
Yine konu ile ilgili bir rivayette, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, komşusuna İyilik etsin. (Yine) kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, misafirine ikram etsin [2891][18] (Yine) kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, (ya) hayr söylesin yada sussun! [2892][19] (İkinci rivayet)
Buhârî ile Müslim, birinci rivayeti nakletmiştir. Müslim ise, ikinci rivayeti nakletmiştir.
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayetinde ise, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, misafirine ikram etsin. Misafirin (bu ziyaretine karşılık dünyada hak ettiği) hediyesi, (ev sahibinin hedi-yeleriyle geçen) bir günü ve gecesidir. Misafirlik, üç gündür. Bundan fazlası ise (misafire) bir sadakadır. Misafirin, ev sahibinin yanında onu bıktırıncaya kadar oturması caiz değildir.[2893][20]
Ebu Dâvud der ki:
Enes b. Mâlik'e, Peygamber (s.a.v)'in: 'Misafirin (bu ziyaretine karşılık dünyada hak ettiği) hediyesi, (ev sahibinin hediyeleriyle geçen) bir günü ve gecesidir' sözü(nün anlamı) soruldu. Bunun üzerine Enes:
Ev sahibi, misafire, bir gün ve bir gece ikram eder, ona iyilikte bulunur ve onu barındırır. (Misafirin) üç gün misafir olma (hakkı) vardır1 diye cevap verdi.[2894][21]

3. Aksıran Kimseye, "Yerhamukellâh" Diye Dua Etmek

277. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"İki kişi, Resulullah (s.a.v)'in yanında aksırdı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), birine dua etti ve diğerine ise dua etmedi. Resulullah (s.a.v)'e, (birisine dua edip diğerine dua etmeyişinin nedeni) soruldu. Resulullah (s.a.v):
Bu, Allah'a hamd etti (bu nedenle ben de ona dua ettim). Şu ise
Allah'a hamd etmedi (dolayısıyla ben de ona dua etmedim)' buyurdu.[2895][22]
Konu ile ilgili başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır;
Resulullah (s.a.v)'in, kendisine dua etmediği kimse:

Ey Allah'ın resulü! Şuna dua ettin, bana ise dua etmedin [2896][23] dedi. Resulullah (s.a.v):
Bu, Allah'a hamd etti (bu nedenle ona dua ettim). Sen ise Allah'a etmedin (dolayısıyla sana da dua etmedim)' buyurdu. [2897][24]

4. Bir Müslümanın, (Diğer) Müslüman Üzerindeki Hakları

278. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Bir Müslümanın, (diğer) Müslüman üzerindeki hakkı beştir:
1. Selamı almak,
2. Hastayı ziyaret etmek,
3. Cenazeyi uğurlamak,
4. Davete katılmak,
5. Aksıran (kimse 'elhamdülillah' dediği takdirde on)a, ('yerhamukellah' diye) dua etmek.[2898][25]
Bu hadisin hu şekildeki metninji; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.[2899][26] Yine Müslim'in konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Bir Müslümanın, (diğer) Müslüman üzerindeki hakkı [2900][27] altıdır. (Resulullah'a):
Ey Allah'ın resulü! Onlar nedir?' diye soruldu. Resulullah (s.a.v):
1. Ona rastladığın zaman selam ver,
2. Seni (davete) çağırdığı zaman (davetine) katıl,
3. Senden nasihat istediği zaman ona nasihat et,
4. Aksırdığı zaman Allah'a hamd ederse (Elhamdülillah derse),
ona ('yerhamukellah' diye) dua et,
5. Hastalandığı zaman onu ziyarete git,
6. Öldüğü zaman (mezara konuluncaya kadar cenazesinin) arkasından git1 buyurdu. [2901][28]
Ebu Dâvud, birinci rivayeti nakletmiştir.
Tirmizî ise, ikinci rivayetin benzerini nakletmiş, fakat bu rivayette "selamı almak" ifadesi yerine Uzakta yada yanında olduğu zaman (her halükar da) onun iyiliğini ister" ifadesi yer almaktadır. [2902][29]
Nesâînin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Bir mü'minin, (diğer) bir mümine karşı altı görevi vardır:
1. Hastalandığında onu ziyaret eder,
2. Öldüğünde (mezara konuluncaya kadar cenazesinde) bulunur,
3. Davet ettiği zaman onu(n davetine) katılır,
4. Karşılaştığı zaman selam verir,
5. Aksırsığı zaman ona dua eder,
6. Uzakta yada yanında olduğu zaman (her halükarda) onun iyiliğini ister.[2903][30]

OTUZİKİNCİ BÖLÜM

SELÂM BÖLÜMÜ [2904][31]

1. (Kuran İle) Rükya Yapmak Ve Rükya Yapan Kimsenin, (Yaptığı Rukyâ Karşılığında) Ücret Alması

279. Ebu Saîd el-Hudrî (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Biz, bir yolculukta idik. Bir yerde konakladık. Derken bir kız/cariye gelip (bize):
Kabilenin reisi, (bîr akrep tarafından) sokulmuştur. Erkeklerimiz yanımızda yoklardır. İçinizde tedavi yapan bir kimse var mıdır?' diye sordu.
Bunun üzerine tedavi yaptığını bilmediğimiz bizden birisi, onunla birlikte kalk(ıp git)ti. Bu kimse, (akrep sokmuş) kimseye okuyarak tedavi yaptı. Bunun üzerine {akrep tarafından sokulmuş olan kabile reisi)

iyileşti. Kabile reisi, (yanındakilere,) okuyarak tedavi yapan kimseye otuz koyun (verilmesini) emretti. Bizlere de sütü içirdi. (Bizden olan) kimse (yanımıza) geri dönünce, ona:
Sen okuyarak tedaviyi güzel yapabiliyor muydun? yada sen (hiç) okuyarak tedavi yapıyor muydun?' diye sorduk. O da:
Hayır, (yapmazdım). Ben ona ancak Ümmü'l-Kitâb'ı (Fatiha suresini) okumaktan başka bir tedavi yapmadım' dedi. (Birbirimize:)
Biz (Medine'ye) varıncaya kadar yada Peygamber (s.a.v)'e (bu olup bitenleri arz edip) kadar hiçbir şey ortaya koymayın1 dedik.
Nihayet Medine'ye geldiğimizde, bu olayı Peygamber (s.a.v)'e anlattık. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Fatiha suresinin (bu kadar etkili bir) tedaviye yaradığını (nereden) bildi?' buyurdu.
Daha sonra Peygamber (s.a.v), (askeri birliğe katılan kimselere:)
(Koyun sürüsünü kendi aranızda) paylaştırın. Benim için de (on-lan) bir pay ayırın' buyurdu.[2905][32]
(Hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) [2906][33] (Birinci rivayet) Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v)'in sahabilerinden bir askeri birlik görevli oldukları bir sefere gitti. Bunlar, Arap kabilelerinden birinin yanma konakladılar. Onlara, kendilerini misafir etmelerini istediler. (Fakat) onlar, sahabileri, misafir etmekten kaçındılar.
Bu (sırada) kabilenin reisi, (bir akrep tarafından) sokuldu. Bunun üzerine kabile halkı, ona (fayda sağlayacak) her çareye koştular. (Fakat) ona hiçbir şey fayda sağlamadı. Kabile halından bazıları:
Yakınımıza konaklayan şu topluluğa gitseniz, belki onların yanında (fayda sağlayacak) bir şey bulunabilir?1 dedi.
Bunun üzerine (kabile halkından) bazıları, sahabiler(in yanına) geldiler. (Onlara:)
Ey topluluk! Reisimiz (bir akrep tarafından) sokuldu. Ona (fayda sağlayacak) her şeye koştuk. Fakat ona hiçbir şey fayda sağlamadı. Sizden birisinin yanında (ona fayda sağlayacak) bir çare şey var mı?' dediler. Topluluktan birisi:
Evet (ben varım), Allah'a yemin ederim ki, ben (onu) okuyarak tedavi ederim. [2907][34] Fakat (yine) Allah'a yemin ederim ki, sizin bizi misafir etmenizi istemiştik. Siz ise bizi misafir etme(kten kaçın)dınız. Şimdi bize (yapacağım tedavi karşılığında) bir ücret belirtmedikçe, size okuyarak tedavi etmefde yardımcı olma)m' dedi.
Bunun üzerine kabile halkı, sahabilerle bir koyun sürüsü üzerinde anlaştılar. O kişi de, (kendisine akrep sokmuş reisin yanına) gitti. "El-hamdu lillâhi Rabbi'l-Âlemîn" (suresini sonuna kadar) okuyup (akrep tarafından sokulan) reisin üzerine üfürdü.
Bunun üzerine reis, sanki (bağlandığı) iplerden kurtulmuşçasına
(hızlı bir şekilde) yürüyerek gitti ve onda hiçbir hastalık (belirtisi) kalmadı.
(Okuyarak tedavi yapan kişi) der ki: Kabile halkı, üzerinde anlaştıkları ücreti sahabilere ödediler.
Sahabilerden bazıları: '(Bu koyunları) paylaştırın' dediler. Okuyarak tedavi yapan kimse ise:
Peygamber (s.a.v)'e gidip olup biteni ona anlatmamıza ve bize ne emredeceğine bakmamıza kadar (bu koyunları paylaştırma) yapmayın!' dedi.
Daha sonra Peygamber (s.a.v)'e gelip ona (olan biteni) anlattılar. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (okuyarak tedavi yapan sahabiye hitaben):
Fatiha suresinin [2908][35] (bu kadar etkili bir) tedaviye yaradığını (nereden) bildin?' buyurdu.
Daha sonra Peygamber (s.a.v), (askeri birliğe katılan kimselere:)
İsabet ettiniz. (Koyun sürüsünü kendi aranızda) paylaştırın. Benim için de (ondan) bir pay ayırın1 buyurdu.
Daha sonra da Peygamber (s.a.v), gülümsedi. [2909][36] (İkinci rivayet)
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Ebu Dâvud ise, ikinci rivayeti nakletmiştir.
Tirmizî'nin rivayeti ise, Resulullah (s.a.v) bizi bir seriye içinde (bir yere) gönderdi" ifadesiyle başlayıp bu rivayet, (daha önceki rivayetlerin) benzeri konumunda olup bu rivayetin içerisinde, "okuyarak tedavi yapan kimsenin Ebu Saîd el-Hudrî olduğu" ve "Ebu Saîd el-Hudrî nin, Fatiha suresini yedi defa okuduğu ve (bu okuma karşılığında ona) otuz tane koyun verildiği" ifade edilmektedir. [2910][37]
Yine Tirmizî, bu hadisi, başka bir rivayetinde, daha önce geçen (ikinci) rivayete benzer bir şekilde nakletmiştir.[2911][38]

2. (Herhangi Bir Şeyi) Uğursuzluğa Yorma Ve Uğursuzluk

280. Abdullah ibn Ömer (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir: Resululiah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Hastalık bulaşması 2912[39] ve (herhangi bir şeyi) uğursuzluğa yormak 2913[40] yoktur.
Uğursuzluk 2914[41] ancak üç şeydedir:
1. (Sert başlı) atta,
2. (İsyankar) kadında,
3. (Dar) evdedir. 2915[42]
(Hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) 2916[43] Konu ile ilgili bir rivayet ise ise şu şekildedir:
(Sahabiler,) Peygamber (s.a.v)'in yanında uğursuluktan bahsettiler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Herhangi bir şeyde uğursuzluk meydana gelseydi;2917[44]
1. (Dar) evde,
2. (İsyankar) kadında,
3. (Sert başlı) atta olurdu' buyurdu.2918[45]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Müslim'in konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
(Yani uğursuzluk) varsa;
1. (İsyankar) kadında,
2. (Sert başlı) atta,
3. (Dar) meskendedir. 2919[46]

OTUZÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RÜ'YÂ BÖLÜMÜ 2920[47]

1. Rüyanın Allahtan Ve Hulmun İse Şeytandan Olması

281. Ebu Katâde el-Hâris b. Rib'î el-Ensârî (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Ebu Katâde, Peygamber (s.a.v)'in sahabilerinden ve süvarilerinden idi. O şöyle dedi:
Resulullah (s.a.v)'i:
Rüya, Allah tarafından dır. Hulm ise, Şeytandandır. Sizden birisi hoşlanmayacağı bir hulm gördüğü zaman, uyanınca hemen sol tarafına tükürüp Şeytandan Allah'a sığınsın. Böylece Şeytan ona zarar veremez!' buyururken işittim. 2921[48] (Birinci rivayet)
(Hadisin lafzı, BuhârTye aittir.) 2922[49]
Konu ile ilgili bir rivayette ise, Ebu Seleme şöyle der:
Ne zaman rüya görsem, bu rüya bent hasta ediyordu. Nihayet Ebu Katâde'nin şöyle dediğini işittim:
Ne zaman rüya görsem, bu rüya beni hasta ediyordu. Nihayet peygamber (s.a.v)'i:
Salih rüya, Allah'tandır. Kötü rüya ise, 2923[50] Şeytandandır. Sizden birisi (rüyasında) sevdiği bir şey görürse, onu, sevdiği bir kimseden başkasına söylemesin. Hoşlanmadığı bir şey görürse, sol tarafına üç defa tükürsün. Şeytanın ve rüyanın kötülüğünden Allah'a sığınsın. O (kötü rüyayı) hiç kimseye söylemesin. Çünkü o kötü rüya, kendisine (asla) zarar vermez' buyururken işittim. 2924[51] (İkinci rivayet)
Ebu Seleme derki:
Doğrusu ben, üzerime dağdan daha ağır gelen rüyaIar) gördüğüm olurdu. Bu hadisi işittikten sonra, artık bu rüya(Iara) aldırmıyordum. 2925[52] Tirmizî ise, bu hadisi, birinci rivayete benzer şekilde nakletmistir. Ebu Dâvud ise, ikinci rivayetin bir kısmını nakletmistir. Yine Müslim'in konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Ebu Seleme der

(Kötü) rüya(lar) görüyordum. Ondan sıtmalanıyor, yalnız örtünmüyordum. Nihayet Ebu Katâde'ye rastladım. (Gördüğüm) bu (kötü rüyala)n ona anlattım. Bunun üzerine Katâde şöyle dedi:
Resulullah (s.a.v)'i:
Rüya, Allah'tandır. Hu im ise, 2926[53] Şeytandandır. Sizden birisi (rüyasında) hoşlanmadığı bir düş görürse, sol tarafına üç defa tükür-sün.2927[54] Onun kötülüğünden Allah'a sığınsın. Çünkü o düş kendisine kendisine (asla) zarar vermez' buyururken işittim.2928[55]

OTUZDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KURANIN FAZİLETLERİ BÖLÜMÜ 2929[56]

1. Kur'an-I Ezberlemenin Fazileti

282. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Kur'anfı okuma)da maharetli olan kişi» 'sefere1 (denilen) kerîm ve itaatkar peygamberlerle/meleklerle beraberdir. 2930[57] Kendisine zor gel diği halde kekeleyerek Kuran okuyan kimseye ise iki katdır.2931[58]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî İle Müslim rivayet etmiştir.
Ebu Dâvud ile Tirrnizînin rivayetinde ise, Kur'an okuyan ve bu hususta maharetli olan kişi" ifadesi yer alıp "kekeleyerek" ifadesi yer almamaktadır. Yine Ebu Davud'un rivayetinde, "Kendisine zor geldiği halde" ifadesi yer almaktadır.2932[59]

2. Kuran Okumanın Fazileti

283. Ebu Mûsâ el-Eş'arî (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
(Devamlı) Kur'an okuyan 2933[60] mümin; kokusu hoş, tadı güzel bir portakal gibidir.
(Devamlı) Kur'an okumayan mümin de; tadı güzel, kokusu olmayan hurma gibidir.
Kur'an okuyan münafık kimse İse; kokusu güzel, tadı acı olan fesleğen gibidir.
Kur'an okumayan münafık kimse ise; tadı acı, kokusu olmayan Ebu Cehil karpuzu gibidir. 2934[61]
(Hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) 2935[62]
Konu ile ilgili bir rivayette ise; (arka arkaya) iki yerde Günahkar kimse, gibidir" ifadesi yer almaktadır.2936[63]
Yalnız Tirmizî, Ebu Cehil karpuzu" hakkında: Kokusu acı" ifadesini kullanmaktadır. 2937[64]

3. Bakara Sûresinin Son İki Ayetinin Fazileti

284. Ebu Mes'ud el-Bedrî2911 (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Resulullah fs.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Kim bir gecede Bakara Sûresinin son iki ayetini okursa, 2938[65] bu ona yeterlidir. 2939[66]
(Hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) 2940[67]

OTUZBEŞİNCİ BÖLÜM

FAZİLETLER BÖLÜMÜ 2941[68]

1. Resulullah (S.A.V)'İn Şekli

285. Berâ b. Âzib (r.a)'tan rivayet edilmiştir:

Resulullah (s.a.v); yüz (güzelliği) bakımından insanların en güzeli ve ahlak yönünden ise [2942][69] (insanların) en güzeli idi. (Boyu,) fazla uzun ve kısa değildi.[2943][70] (Birinci rivayet)
(Hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) [2944][71] Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v); orta boylu, omuzlarının arası geniş, kulaklarının yumuşağına inecek kadar gür saçlı idi. (Bir defasında) Peygamber (s.a.v)'i kırmızı bir elbise içerisinde gördüm. Ben, Peygamber (s.a.v)'den daha güzel hiçbir şey görmedim. [2945][72] (İkinci rivayet)
Yine konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
"Ben, (bir defasında) kırmızı (ve yeşil çizgili) bir elbise içerisinde [2946][73] Peygamber (s.a.v)'den daha güzel hiçbir kimseyi görmedim.
Arkadaşlarımın bazısı, (hocam) Mâlik ibn İsmail'den (naklen): 'Peygamber (s.a.v)'in saçı, (sarktığı zaman) omuzlarına yakın (bir yerek kadar) inerdi1 demişlerdir.
Ebu İshâk'da: 'Ben, bu hadisi, Berâ' b. Azib'ten bir çok defa rivayet ederken işittim. O, bu hadisi, her rivayet edişinde muhakkak güldü' demiştir. [2947][74]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette ise şu ifade yer almaktadır:
"Saçı, kulaklarının yumuşağına inecek kadar çok idi. [2948][75]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Ebu Dâvud, ikinci rivayeti nakletmiştir.[2949][76]
Nesâî'nin [2950][77] konu ile ilgili bir rivayeti şu şekildedir:
Ben, bir defasında kırmızı ve yeşil çizgili bir elbise içerisinde, saçı omuzlarına yakın [2951][78] olan(lar) arasında Peygamber (s.a.v)'den daha güzelini (hiç) görmedim. Çünkü Resulullah (s.a.v)'in saçı, omuzlarına inecek kadar idi.[2952][79]
Yine Nesâfnin konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir;
Resuluilah (s.a.v); yiğit, orta boyİu, omuziarınm arası geniş, sakalı sık ve alyanakli idi. Saçı, kulaklarının yumuşağına kadar inerdi. [2953][80] Onu, (bir defasında) kırmızı bir elbise içerisinde gördüm. (Daha önce) ondan daha güzelini (hiç) görmedim.[2954][81]
Tirmizî, ise bu hadisi şu şekilde rivayet etmiştir:
Ben, kırmızı bir elbise içerisinde, saçı omzuna kadar yakın olan(lar) arasında Resuluilah (s.a.v)'den daha güzelini (hiç) görmedim. Onun, omuzlarına (kadar) inen saçı vardı. İki omzunun arası genişti. (Boyu,) uzun ve kısa değildi.[2955][82]

OTUZALTİNCI BÖLÜM

FEZÂİLITS-SAHÂBE (SAHABENİN FAZİLETLERİ) BÖLÜMÜ [2956][83]

1. Sahabeye Sövmenin Haram Olması

286. Ebu Saîd el-Hudrî (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
Sahabilerime sövmeyin! Eğer sizden birisi, (sadaka olarak,) Uhud dağı kadar altın dagıtsa, (dağıtılan) bu (altın), onlardan birinin bîr müdd(lük sadakasının sevab)ına yada yarısına ulaşamaz. [2957][84]
Yine konu ile ilgili bir rivayet şu şekildedir:
Hâlid b. Velîd ile Abdurrahmân ibn Avf arasında bir şey vardı. Hâlid, Abdurrahman ibn Avfa sövdü. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):
Sahabilerimden kimseye sövmeyin! [2958][85] Eğer sizden birisi, (sadaka olarak,) Uhud dağı kadar altın dağıtsa, (dağıtılan) bu (altın), onlardan birinin bir müdd(lük sadakasının sevab)ına [2959][86] yada yarısına erişemez' buyurdu.[2960][87]

2. Hz. Fâtıma (R.Anhâ)'Nın Fazileti

287. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Peygamber (s.a.v), vefatına doğru olan hastalığı sırasında (kızı) Fatıma'yı (yanına) çağırıp ona bir şeyler fısıldadı. Bunun üzerine Fa-tıma ağladı. Sonra (ağladığını görünce,) onu (tekrar) çağırıp ona (yine) bir şeyler fısıldadı. Bunun üzerine Fatıma güldü.
Fatıma'ya, bu (ağlaması ve gülmesinin sebebini) sorduk. Fatıma:
Peygamber (s.a.v), bana, vefat sebebi olan bu rahatsızlığı (sonunda ruhunun) alınacağını fısıldadı. Bunun üzerine ben de ağladım. Sonra bana, (tekrar) fısıldayıp ev halkından kendisine ilk kavuşanın ben olacağımı bildirdi. Bunun üzerine ben de güldüm. [2961][88]
(Hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) [2962][89] Konu ile ilgili bir rivayet ise şu şekildedir:
(Peygamber ölüm döşeğinde iken) Peygamber (s.a.v)'in hanımları, onun yanında idiler. Onlardan hiçbirini terk etmemişti. Derken Fatıma yürüyerek geldi. Yürüyüşü, Resulullah (s.a.v)'in yürüyüşünden farklı değildi.
Resulullah (s.a.v), Fatıma'yı görünce, onu hoşça karşılayıp:
Merhaba! Kızım' buyurdu.
Sonra onu sağına yada soluna oturttu. Sonra ona, bir şeyler fısıldadı. Bunun üzerine Fatıma aşın derecede ağladı. Onun ağlamasını görünce, (yanına çağırıp) ikinci defa ona bir şeyler fısıldadı, (Bu defa) Fatıma güldü.
Fatıma'ya:
Resulullah (s.a.v) kadınların arasından sır söylemek için seni seçti. Sonra da sen ağlıyorsun?' dedim.
Resulullah (s.a.v), (yanımızdan) kalktığı zaman Fatma'ya:
Kesulullah (s.a.v), sana ne söyledi?' diye sordum. Fatıma:
Ben, Resulullah (s.a.v)in sırrını açığa çıkaramam!' dedi. Resulullah (s.a.v) vefat edince, Fatma'ya:
Senin üzerinde olan hakkım namına yemin ediyorum ki, bana, Resulullah (s.a.v)'in sana ne söylediğini söyle!' dedim. Fatma:
İşte şimdi (olur). Evet! Birinci defa bana fısıldadığında Cebrail'in her sene kendisine bir yada iki defa Kuranı arzettiğini, bu kez ise iki defa arzettiğini haber verip:
Ben, ecelimin yaklaştığını görüyorum. Allah'tan kork! Sabret! Çünkü ben, senin İçin ne iyi öncüyüm!' buyurdu.
Ben de gördüğün şekilde ağladım. Benim ağladığımı görünce, bana tekrar fısıldayıp:
Ey Fatıma! Mü'minlerin kadınlarının hanımefendisi yada bu ümmetin kadınlarının hanım efendisi olmak istemez misin! [2963][90] buyurdu. Ben de gördüğün şekilde güldüm' dedi. [2964][91]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Hz. Aişe şöyle der:
(Peygamber ölüm döşeğinde iken) Peygamber {s.a.v)'in hanımları (onun yanında) toplandı. Onlardan hiç birini terk etmemişti. Derken Fatıma yürüyerek geldi. Onun yürüyüşü, Resulullah (s.a.v)'in yürüyüşü gibi idi. (Resulullah, Fatma'yı görünce, ona:) [2965][92]
Merhaba! Kızım' buyurdu.
Sonra onu sağına yada soluna oturttu. Sonra ona, bir şeyler fısıldadı. Bunun üzerine Fatıma ağladı. (Onun ağlamasını görünce, onu tekrar yanma çağırıp ikinci defa) ona (bir şeyler) fısıldadı. (Bu defa) Fatıma güldü.
Fatıma'ya:
Niye ağlıyorsun?' dedim. Fatıma:
Ben, Resulullah (s.a.v)'in sırrını açığa çıkaramam!' dedi. Ben de:
Bugünkü kedere daha yakın bir sevinç görmedim1 dedim. Ağladığı zaman Fatıma'ya:
Resulullah (s.a.v) konuşmak için bizi bırakıp seni seçti. Sonra (bir de) ağlıyorsun1 dedim ve (Resulullah'm) ona ne söylediğini sordum. (Yine) Fatıma:
Ben, Resulullah (s.a.v)'in sırrını açığa çıkaramam!' dedi. Nihayet Resulullah (s.a.v) vefat edince, Fatıma'ya (tekrar aynı soruyu)
sordum. Bunun üzerine Fatıma:
(Birinci defa bana fısıldadığında) Cebrail'in her sene kendisine bir defa Kur'an arzettiğini, bu sene iki defa Kuranı arzettiğini, bu kez ise iki defa arzettiğini haber verip:
Ben, ecelimin yaklaştığını görüyorum. Ailemden bana ilk katılacak olan sensin! Ben, senin için ne İyi öncüyüm! buyurdu.

Ben de bunun için ağladım. (Ağladığımı görünce,) bana (ikinci defa) tekrar fısıldayıp:
Müminlerin kadınlarının hanımefendisi yada bu ümmetin kadınlarının hanım efendisi olmak istemez misin!' buyurdu.
Ben de bunun için güldüm, dedi. 2966[93]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Tirmİzî'nin konu ile ilgili rivayetinde ise, Hz. Aişe şöyle der:
Şekil, hal ve tavır bakımından gerek kalkışında ve oturuşunda, Resulullah (s.a.v)'e, ResuluIlah (s.a.v)'in kızı Fatıma'dan daha çok ben-r zeycn hiç kimse görmedim,
Fatıma, Peygamber (s.a.v)'in yanma girdiği zaman, Peygamber (s.a.v) ona doğru ayağa kalkar, 2967[94] onu öper ve kendi yerine oturturdu.
Peygamber (s.a.v)'de, Fatıma'nın yanma girdiği zaman, Fatıma, oturduğu yerden kalkar, Peygamber (s.a.v)'i öper ve onu kendi yerine oturturdu.
Peygamber (s.a.v) (ölümüne doğru) hastalanınca, Fatıma (onun yanına) girip eğilerek Peygamber (s.a.v)'i öptü ve sonra başını kaldırıp ağladı. Sonra (tekrar) Peygamber (s.a.v)'e eğildi ve sonra başını kaldırıp güldü. Bunun üzerine ben, (kendi kendime):
Fatıma'yı, kadınlarımızın en akıllılarından zannederdim. (Fakat) o (sıradan) kadı nl ardan mı ş dedim.
Peygamber (s.a.v) vefat edince, Fatıma'ya:
Söyler misin, Peygamber (s.a.v)'e eğilip sonra başını kaldırdığın zaman ağlamış ve daha sonra (tekrar) eğilip başını kaldırdığın zaman gülmüştün. Seni, bunu yapmaya sevk eden (sebep) ne idi?1 diye sordum. Fatıma:
Ben boşboğaz bir kadının kulağıyım. Peygamber (s.a.v), bana, (ilk önce) bu rahatsızlığının sonun)da öleceğini bildirdi. Bunun üzerine ben de ağladım. Sonra bana, ev halkından kendisine en çabuk kavuşacak olanın ben olduğumu bildirdi. İşte bu da, gülmemin (sebebi) idi diye cevap verdi. 2968[95]
Ebu Dâvud ise, bu hadisi, Tirmizî'nin Fatıma, Peygamber (s.a,v)'İ oturduğu yere oturturdu" ifadesine kadar rivayet etmiştir. 2969[96]

3. Hz. Âişe (R.Anhâ)Nın Fazileti 2970[97]

288. Hz. Âişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir: "Resulullah (s.a.v), bir gün, bana:
Ey Aişe! Şu (yanımdaki) Cebrail sana selam söylüyor!' buyurdu. Ben de:
Selam, Allah'ın rahmeti ve bereketleri onun üzerine olsun!' dedim.
Aişe, (sözüne devamla,) Resulullah (s.a.v)'i kast ederek: 'O, benîm göremediğimi görüyordu1 dedi. 2971[98]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim, Tirmizî ile Nesâî rivayet etmiştir.
Ebu Dâvud ile Tirmizî'nin rivayetinde şu ifade yer almaktadır:
Ben de: 'Selam ve Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun!' dedim. 2972[99] Nesâî'nin bir rivayetinde ise, Hz. Aişe şöyle der:
Ben, Resulullah (s.a.v) ile birlikte iken, Allah, Peygamber (s.a.v)'e vahyetti. Hemen (onun yanından) kalktım ve benim ile onun arasındaki kapıyı kapattım. Vahiyden sonra kendine gelince, bana:
Ey Aişe! Cebrail sana selam söylüyor! 2973[100] buyurdu. 2974[101]

OTUZYEDİNCİ BÖLÜM

BİRR (İYİLİK) VE SILA (AKRABALIK/DOSTLUKBAĞI) BÖLÜMÜ 2975[102]

1. Anne-Babaya İyilik Yapmanın Fazileti

289. Abdullah İbn Amr (r.anhümâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Bir adam, Peygamber (s.a.v)e gelip cihada (gitme) hususunda ondan izin istedi. Peygamber (s.a.v):
Senin annen-baban yaşıyor mu?' diye sordu. Adam:

Evet (var)' diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):

Öyleyse onların hizmetinde (bulunarak) cihad et!' buyurdu.[2976][103] (Hadisin lafzı, Buhârî ile Müsalim'e aittir.) [2977][104]

Müslim'in konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:

Bir adam, Peygamber (s.a.v)'e gelip:

Sana hicret ve cihad etmek üzere bey'at [2978][105] ediyorum. Sevabı(nı) Allah'tan diliyorum' dedi. Bir adam, Peygamber (s.a.v): Annenle-babandan yaşayan biri var mı?' diye sordu. Adam:

Evet, ikisi de (yaşıyor)!' cevabını verdi. Peygamber (s.a.v):

Sevabını Allah'tan diler misin?' diye sordu. Adam:

Evet!' diye cevap verdi. Peygamber {s.a.v):

O halde hemen annenle-babana dön! [2979][106] Onlarla olan sosyal ilişkini güzel yap!' diye cevap verdi.[2980][107]

Ebu Dâvud ile Nesâî'nin konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:

Bir adam, Resuiullah (s.a.v)'e gelip:

Sana hicret etmek üzere bey'at etmek üzere geldim. Annemi ve babamı da, (arkamda) ağlıyor olarak bıraktım' dedi. Resuiullah (s.a.v):

O halde hemen annenle-babana dön! Onları ağlattığın gibi güldür! buyurdu.[2981][108]

OTUZSEKİZİNCİ BÖLÜM

KADER BÖLÜMÜ [2982][109]

1. İnsanın, Anne Karnında Yaratılmasının Mahiyeti

290. Abdullah ibn Mes'ûd (r.a)'tan rivayet edilmiştir:

"Doğru olan ve doğruluğu (Allah tarafından) tasdik edilmiş olan Re-sulullah (s.a.v) bize şöyle buyurmaktadır:

Sizden birisinin yaratılış (maddesi) annesinin karnında kırk günde tamamlanır. Sonra (yaratılış maddesi olan sperm yine) bu şekilde (bu kırk günlük müddet içerisinde) kan pıhtısı halini alır. Sonra (yine) bu şekilde bir çiğnem (et) haline gelir. (Bu kırkar günlük üç merhaleden} sonra Allah, anne karnındakine dört kelime (yazması için) bir melek gönderir. Bunun üzerine melek, (bu çocuğun;) rızkını, ecelini, amelini, bedabaht mı, bahtiyar mı olacağını yazar. Sonra ona ruh üfürür. [2983][110]

Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, şüphesiz ki sizden birisi cennet ehline ait ameller işler, o kadar ki cennet ile kendi arasında sadece bir arşın kadar (bir mesafe) kalır. Fakat (hakkındaki) yazgı önüne geçer de cehennem ehlinin amelini işler ve cehen-neme girer.[2984][111]

Yine sizden birisi cehennem ehline ait bir amel işler, o kadar kî cehennem ile kendi arasında bir arşın kadar (bir mesafe) kalır. Fakat (hakkındaki) yazgı önüne geçer de cennet ehlinin amelini işler ve cennete girer.[2985][112]

Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud ile Tirmizî rivayet etmiştir.

Bu rivayetin içerisinde, almaktadır.[2986][113] yada bir arşın kadar" ifadesi yer

Konu ile ilgili olarak Rezîn'in naklettiği rivayet ise şu şekildedir:

Nutfe (=sperm) rahme düştüğü zaman, nutfe, rahimde kırk gün uçuşur.

Sonra (bu sperm, sonraki) kırk gün(lük müddet içerisinde) kan pıhtısı halini alır. Sonra (bu kan pıhtısı) kırk günflük müddet içerisinde) bir çiğnem (et) haline gelir. (Bu kırkar günlük üç merhaleden sonra) yaratılma işlemi tamamlandığında, Allah (ona) bir melek gönderip onu şekillendirir. Melek, iki parmağı arasında bir toprak getirip onu bir çiğnem (etle) karıştırır, sonra onu hamur haline getirir, sonra da emrolunduğu gibi (onu) şekillendirir. Sonra (bu melek, Allah'ın huzuruna gidip ona):

Erkek mi olsun, yoksa dişi mi? Bedbaht mı olsun, yoksa bahtiyar mı? Ömrü ne kadar olsun? Rızkı ne kadar olsun? Emaresi ne olsun? (Uğrayacağı) musibetler ne(ler) olsun?' der.

Yüce Allah'da (ona gereken şeyleri) söyier. Melek de, (Allah'ın söylediği bu şeyleri) yazar. (Zamanı geldiğinde) bu ceset öldüğü zaman, toprağın(ın) alındığı yere gömülür."

OTUZDOKUZUNCU BÖLÜM

ZİKİR VE DUA BÖLÜMÜ 2987[114]

1. "La Havle Ve La Kuvvete İlla Billah" (Güç Ve Kuvvet Ancak Allah'a Mahsustur) İfadesinin Fazileti

291. Ebu Mûsâ el-Eş'arî (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
"Biz, bir seferde, Peygamber (s.a.v) ile birlikte idik. İnsanlar, açıktan tekbir alıyorlardı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v):
Ey insanlar! Kendinize acıyın! 'Sizler, sağırı ve gaip olanı çağırmıyorsunuz Doğrusu siz, işiten yakın bir zata dua ediyorsunuz ki, o sizinle beraberdir 2988[115] buyurdu.
(Ebu Musa sözüne devamla) der ki: Ben, Peygamber (s.a.v)'in arka-s nidaydı m ve "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh" (güç ve kuvvet ancak Allah'a mahsustur) diyordum. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), (banahi taben):
Ey Abdullah b. Kays! Sana, cennet hazinlerinden bir hazine göstereyim mi?' buyurdu. Ben de:
Evet, ey Allah'ın resulü!' dedim. Peygamber (s.a.v):
Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh 2989[116] (güç ve kuvvet ancak Allah'a mahsustur) de!' buyurdu. 2990[117]
(Hadisin metni, Müslim'e aittir.) 2991[118]
Konu ile ilgili bir rivayet ise şu ifade yer almaktadır:
Sizin dua etmekte olduğunuz (Allah), sizin her birinize binek (deves)inif1 boynundan daha yakındır. 2992[119]
Bu hadis(in bu şekildeki metnin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir.
Peygamber (s.a.v) bir dağ yolunda (hadisin ravisi dedi ki:) yada bîr tö" pede (yol) al(ıp yürüjdü. Derken dağ yolunda (yada tepede) bir adamın ni dası duyuldu. Sesi, "Lâ ilahe illallâhu vallâhu ekber" (Allah'tan başk ilah yoktur, Allah en büyüktür) (giderek) yükseldi. O sırada Resulullah (s.a.v) katırının üzerinde idi. (Sesin bu kadar yüksek olmasının anlamsızlığını b^' lirtmek için):
Sizler, sağırı ve gaip olanı çağırmıyorsunuz!1 buyurdu. Sonra (Ebu Musa el-Eş'arî'ye hitaben):
Ey Ebu Musa yada ey Abdullah (b. Kays}! Sana, cennet haz»' nelerinden bir hazine göstereyim mi?' buyurdu. Ben de:
Evet, ey Allah'ın resulü!' dedim. Peygamber (s.a.v):
Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh' (güç ve kuvvet ancak mahsustur) de! Buyurdu.2993[120]
Yine Ebu Davud'un, Buhârî ile Müslim'in bir rivayetine uygun başka bir rivayeti daha var. 2994[121]
Tirmizî ise bu hadisi kısa bir şekilde rivayet etmiştir. Lafız, birbirine yakındır.

2. Acizlik, Tembellik Gibi Hususlardan Allah'a Sığınma

292. Hz. Âişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle dua ederdi:
"Allâhumme innî eûzu bîke mine'l-keseli ve'l-heremi ve'l-mesemi 'el-mağrami ve min fitneti]- kabri ve azâbi 1-kabri ve min fitnetin-nâri re min şerri fitneti 1-ğınâ. Ve eûzu bike min fitneti'l-fakri ve eûzu bike nin fitnetil-Mesihi'd-Deccâli. Allahumme'ğsil annî hatâyâye bi-mâi's-ielci ve'l-beradi ve nakkı kalbî mine 1- hatâya kemâ nakkaytes-sevbel-ibyâde mine'd-denesi. Ve bâid beynî ve beyne hatâyâye kemâ bâadte teyne'I- meşrıkı ve'1-mağribi 2995[122] (Allahım! Tembellikten, (bunaklık derecesinde) ihtiyarlıktan, günahtan, korkaklıktan, kabir sorgusundan ve kabir azabından, (cehennem) ateşi fitnesinden ve azabından, zenginlik gururunun şerrinden Sana sığınırım.
Fakirlik fitnesinden de Sana sığınırım. Mesih Deccâl'in fitnesinden de Sana sığınırım.

Ali ahi m! Günahlarımın kirini) benden kar ve buz suyuyla yıka! Kalbimi de, beyaz elbiseyi kirden temizlediğin gibi, günahlardan temizle! Benim ile günahlarımın arasını da doğu ile batı arasını uzaklaştırdığın gibi uzaklaştır.) [2996][123] (Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.) [2997][124]
Konu ile ilgili kısa bir rivayette ise Hz. Aişe şöyle der:
Resulullah (s.a.v)'i, namaz kılarken, Deccâl'in fitnesinden (Allah'a) sığındığını işittim. [2998][125]
Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir.
Tirmizî ise bu hadisi(n içerisinde yer alan ifadeleri), ileri ve geri almak suretiyle rivayet etmiş, bu rivayetin, içerisine günah" ifadesini ise; korkaklık" ifadesinden önce ve beyaz elbiseyi kirden (temizlediğin gibi)" ifadesinden sonra ilave etmiştir. [2999][126]
Nesâî ise, bu hadisi, Tirmizî'nin naklettiği rivayete benzer şekilde rivayet etmiştir. [3000][127]
Ebu Davud'un konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
"Peygamber (s.a.v) şu sözlerle dua ederdi:
Allahümme innî eûzu bike min fitneti'n-nâri ve azâbi'n-nâri ve min şerriğınâ ve'fakri
(Allahım! (Cehennem) ateşinin fitnesinden ve azabından, zenginlik ve fakirliğin şerrinden Sana sığınırım) [3001][128]
Nesâî'nin konu ile ilgili başka bir rivayeti ise şu şekildedir:
Peygamber (s.a.v), kabir azabından ve Deccâl'in fitnesinden (Allah'a) sığınıp:
Sizler, kabirlerinizde imtihana çekileceksiniz1 buyururdu. [3002][129]
Yine Nesâî'nin konu ile ilgili diğer bir rivayetinde, Resululîah (s.a.v) şöyle dua etmektedir:
"Cebrail, Mikail ve İsrafil'in Rabbi Allahım! (Cehennem) ateşinin sıcağından ve kabir azabından Sana sığınırım! [3003][130]

3. Ölümü Temenni Etmenin Yasak Olması

293. Enes b. Mâlik (r.a)'tan rivayet edilmiştir:
Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Sizden birisi, başına gelen bir zarardan dolayı kesinlikle ölümü istemesin. İstemekten başka çaresi yoksa o zaman:
Allahım! Benim için hayat hayrlı ise beni yaşat. Benim için ölüm daha hayrlı ise canımı al!' desin.[3004][131]
(Hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) [3005][132] Konu ile ilgili bir rivayette, Enes şöyle der:
"Resulullah (s.a.v):
Sakın sizden birisi ölümü temenni etmesin buyurmasaydı, ben ölümü temenni [3006][133] ederdim. [3007][134]

KIRKINCI BÖLÜM

FİTEN (FİTNELER) BÖLÜMÜ

1. Türklerle Savaş

294. Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Siz, ayakkabıları kıldan (yapılmış) bir kavimle savaşma d ıkça kıyamet kopmayacaktır ve siz, yüzleri kılıflı kalkanlar gibi olan bir kavimle savaşmadıkça kıyamet kopmayacaktır.[3008][135] (Birinci rivayet)
(Hadisin lafzı, Buhârî'ye aittir.) [3009][136]
Süfyân (ibn Uyeyne), bu hadise; Ebu Hureyre'den naklen şunu ilave yapmıştır: der ki:
Gözleri küçük, burunları yassı, yüzleri kılıflı kalkanlar gibi olan....[3010][137]
Konu ile ilgili bir rivayet İse şu şekildedir:
Sizler), kıyametin önünde, ayakkabıları kıldan (yapılmış) bir kavimle savaşacaksınız. Yüzleri kılıflı kalkanlar gibidir. Yüzleri kırmızı, gözleri küçüktür.[3011][138] (İkinci rivayet)

Bu hadis(in bu şekildeki metinlerin)i; Buhârî ile Müslim rivayet etmiştir. Yine Buhârî'nin, Kays b. Ebi Hâzim'den yaptığı rivayet ise şu şekildedir:
Biz, Ebu Hureyre (r.a)'(ın yanm)a geldik. Ebu Hureyre dedi ki:
Ben, Resulullah (s.a.v) ile (sıkı bir şekilde) üç yıl beraber bulundum. Ömrümde bu yıllar kadar, söylerken kendisinden işittiğim hadisi ezber etmeye hırslı olmamışım dır. Resulullah (s.a.v) eliyle işaret ederek:
Sizler, kıyametin önünde, ayakkabıları kıldan (yapılmış) bir kavimle savaşacaksınız. İşte o, (arzın boş yerinde) ortaya çıkacak (olan bir kavim)dirr buyurdu.
(Hadisin ravisi) Süfyân bir defasında: 'Bunlar, Ehlu'l-Bâzir, yani Farshlar'dır. [3012][139]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili bir rivayetinin sonunda şu ilave yer almaktadır.
İnsanların en İyilerinden bir kısmını, emir (devlet başkanı/yönetici) oluncaya kadar şu idare (=devlet başkanlığı/yönetim) konusunda (bu emirliği) arzu etmeyen kimseler (olarak) bulursunuz, insanlar, madenler (gibi)dir. (Kimi halis, kimi karışıktır.) Onların cahiliyette hayrlı olanları İslam (döne-min)de de hayrlı kimselerdir. Sizden birisinin üzerine öyle bir zaman gelecek ki, onda beni görmesi, ona kendisinin bir kat daha ailesi ve malı olmasından daha sevimli olacaktır.[3013][140]
Yine Buhârî'nin konu ile ilgili başka bir rivayetinde, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:
"Sizler, Arap olmayan (topluluk)lardan olan Hûz ve Kirman (halkıyla) [3014][141] savaşmadıkça kıyamet kopmayacaktır. Onların yüzleri kırmızı, burunları basık, gözleri küçük, yüzleri kılıflı kalkanlar (gibi)dir, ayakkabıları kıldan yapılmıştır. [3015][142]
Müslim'in konu ile ilgili rivayeti ise şu şekildedir:
Müslümanlar; yüzieri kılıflı kalkanlar gibi olup kıl elbise giyen ve kıl (ayakkabı) içinde yürüyen bir kavim olan Türklerle savaşmadikça[3016][143]kıyamet kopmayacaktır.[3017][144] (Son rivayet)
Ebu Dâvud ise birinci [3018][145] ile son rivayeti [3019][146] nakletmiştir. Tirmizî ise birinci rivayeti nakletmiştir.
Ebu Dâvud ile Nesâî, son rivayeti nakletmiştir. Yalnız Ebu Dâvud, Kıl (ayakkabı) içinde yürürler" ifadesini nakletmem iştir.

KIRKBİRİNCİ BÖLÜM

TEFSİR BÖLÜMÜ

1. Yüce Allah'ın,

295. Hz. Aişe (r.anhâ)'dan rivayet edilmiştir:
"Kureyş ile onlann dininde bulunan kimseler, Müzdelife'de vakfe yaparlardı. Onlara, Hums' denilirdi. Diğer Arap (kabile) I eri ise, Arafat'ta vakfe yaparlardı. [3020][147] İslam gelince, yüce Allah, Peygamber (s.a.v)'e; Arafat'a giderek orada vakfe yapmasını, sonra oradan hareket etmesini emretti. İşte bu, Yüce Allah'ın; "Sonra insanların (sel gibi) aktığı yerden siz de akın edin [3021][148] ayeti kelimesidir. [3022][149]
(Hadisin lafzı, Buhârî ile Müslim'e aittir.) [3023][150]
Yine konu ile ilgili başka bir rivayette, Urve ibnü'z-Zübeyr (r.anhümâ) şöyle der:
İnsanlar, cahiliye (dönemin)de Hums hariç, (Beyrullah'i) çıplak olarak tavaf ederlerdi. Hums ise Kureyş (kabilesi) ile onlann çocuklarıdır. Arapkabileleri, Hums'un, kendilerine elbise vermesi dışında (Beytullah'ı) çıplak olarak tavaf ederlerdi. (Hums'tan olan kimselerden) erkekler erkeklere ve kadınlar da kadınlara (elbise) verirdi. Hums, Müzdelife'den çıkmazlardı. (Hacca gelen) insanların hepsi ise, Arafat'a ulaşırlardı.
(Hadisin ravisi) Hişâm (b. Urve) der ki: Babam (Urve), bana, Aişe'nin şöyle dediğini haber vermiştir:
Hums, haklarında, Allah'ın; "Sonra insanların (sel gibi) aktığı yerden siz de akın edin [3024][151] ayetini indirdiği kimselerdir.
(Aişe sözüne devamla) der ki: (Diğer) insanlar Arafat'tan akın ederlerdi. Hums'da, Müzdelife'den akın edip:
Biz ancak Harem'den akın ederiz' derlerdi.
"Sonra insanların (sel gibi) aktığı yerden siz de akın edin [3025][152] ayeti inince, Arafat'a döndüler.[3026][153]
Buhârî ile Müslim, ikinci rivayeti, tek başlanna nakletmişlerdir.

Kaynakça

BUHARI, Muhammed b. İsmail, SahîhuV-Buhârî, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992
ÇEKER, Doç. Dr. Orhan, Fıkıh Dersleri 1, Seha Neşr. İstanbul 1994
DAVUDOGLLJ, Ahmed, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, Sönmez Yayınları, İstanbul 1978
DERVEZE, İzzet, Kur'anu'l-Mecîd, Ekin Yayınlan, İstanbul 1997 HAVVA, Said, el-Esas-ı fü-Tefsir, Şamil Yayınevi, İstanbul 1989 İslam Akaidi, Aksa Yayın, İstanbul 1996
HEYET, İlmihal, T.D.V, İstanbul 1999
HEYET, İslam Ansiklopedisi, T.D.V., İstanbul 1997
HEYET, Şamil İslam Ansiklopedisi, Akit Gazetesi, İstanbul 2000
İBN HANBEL, Ahmed, Müsned-u Ahmed b. Hanbel, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992
İBN KUTEYBE, Hadis Müdafaası, çev. Hayri Kırbaşoğlu, Kayıhan yayınlan, 2. baskı, İstanbul 1989
İBN MÂCE, Muhammed b. Yezîd, Sünen-u İbn Mâce, Çağrı Yayınlan, İstanbul'1992
KARAMAN, Prof. Dr. Hayreddin, Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar, İz yayıncılık, İst. 2003 islam'ın Işığında Günün Meseleleri 2, İz Yayıncılık, İstanbul
HATİPOGLU, Haydar, Sünen-i İbn Mâce Tercüme ve Şerfifclfr man Yayınları, İstanbul 1982
KERİMOĞLU, Yusuf, Emanet ve Ehliyet, Ölçü Yayınlan, b# 1985
MİRAS, Kamil, Sahîh-i Buharı Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Teras * Şerhi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991
NESAI, Ahmed b. Şuayb Ebu Abdurrahman, Sünen-uMfi Müctebâ), Çağrı Yayınları, İstanbul 1992
Sünenü'I'Kübrâ, Dâru'l-Kütübi'I-İlmiyye, Birinci Bask. 1991
Amelü'l-Yevm ve'I-Leyl, Müessesetü'r-Risâle, 1 cilt, Beyrut 1406
ÖZEL, Dr. Ahmed, İslam Hukukunda Ülke Kavramı, İklim baskı, İstanbul 1991
TAHÂVÎ, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed el-Hanefî, Âsâr, Kahire 1968

Notlar

[←1]

[1] İsrâ': 17/71

[←2]

[2] Nahl: 16/44, 64

[←3]

[3] Ebu'1-Bekâ, Külliyât, s. 370, 402

[←4]

[4] İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, 7/33

[←5]

[5] İbn Teymiyye, Fetava, 13/10; Keşfu'z-Zünûn, 1/635-636

[←6]

[6] Buhârî, İlm 30

[←7]

[7] Buhârî, Menâkıb 23

[←8]

[8] Buhârî, İlm 27

[←9]

[9] Buhârî, İlm 9, Hac 132; Ebu Dâvud, İlm 10; Tirmizî, İlm 7

[←10]

[10] Müsned, 2/403

[←11]

[11] Süleymâniye kütüphanesi, Şehid Ali Paşa, nr. 541, vr 136-174

[←12]

[12] Müslim, Mukaddime 5

[←13]

[13] Buhârî, İlm 34; Dârimî, Mukaddime 43

[←14]

[14] İbn Abdilberr, Câmiu'1-Beyâni'l-İlm, 1/331

[←15]

[15] M. Mustafa el-A'zâmî, İlk Devir Hadis Edebiyatı, s. 58-161; İmtiyaz Ahmed, Delâilu't-tev-sîki'l-mübekkir Ii's-sünneti ve'1-hadîs, s. 416-590

[←16]

[16] Kitâbu'1-İlel, s. 738

[←17]

[17] el-Câmi', es-Sünen, el-Muvatta

[←18]

[18] Râmehürmüzî, Muhad-disu'1-Fasl, s. 611-614

[←19]

[19] A'lâmun-nübelâ, 19/206

[←20]

[20] İslam Ansiklopedisi, T.D.V., İstanbul 1997, 15/30-36

[←21]

[21] Seyyid Hüseyin Nasr, İslam: İdealler ve gerçekler, s. 91

[←22]

[22] The Authenticity of the Tradition Literatüre, s. 1

[←23]
[23] Goldziher, AÜİFD, 19/223-235

[←24]

[24] Bu hadisi rivayet eden sahabilerin isim listesi, tahricleri ve bu hadis ile ilgili açıklama için b.k.z: Kettânî, Mütevatir Hadisler, trc. Hanifı Akın, Karınca Yayınlan, İstanbul 2003 s 44-56

[←25]

[25] Etudes sur tradition İslamique, s. 162-163

[←26]

[26] Bu hadis ile ilgili olarak b.k.z: Kettânî, Mütevatir Hadîsler, trc. Hanifı Alan, Karınca Yayınları, İstanbul 2003, s. 35-43

[←27]

[27] İsrâ': 17/84

[←28]

[28] el-Akîde ve'ş-şerîa, s. 44

[←29]

[29] Etudes sur tradition İslamique, s. 217

[←30]

[30] İslam Tarihi, 1/86

[←31]

[31] İslam Tarihi, 1/88

[←32]

[32] Dozy, 1/161-165

[←33]

[33] İslam Tarihi, 1/90

[←34]

[34] İslam Tarihi, 1/91

[←35]

[35] The Early Development of Muham-medanism, s. 66, 70, 76

[←36]

[36] İzziyye Ali Taha, Mecelletü'l-Buhûsi'l-İslâmiyye, s. 284-285

[←37]

[37] İbn Hacer, el-İsâbe, 7/438

[←38]

[38] Müslim, Müsakât 56

[←39]

[39] trc. Mustafa Ertürk, İslam Fıkhı ve Sünnet, İstanbul 1995

[←40]

[40] Müsned, 2/90; Tirmizî, Birr 31

[←41]

[41] 18/21, 22

[←42]

[42] Müslim, Eşribe 141

[←43]

[43] islam and the West, s. 105-107

[←44]

[44] Buhârî, Enbiyâ 50; Müslim, İlm 6

[←45]

[45] Buhârî, İ'tisâm 25, Tevhîd 51

[←46]

[46] M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, s. 56-61

[←47]

[47] DMİ, 7/230-247

[←48]

[48] Beyrut 1403/1983

[←49]

[49] Riyad 1404/1984

[←50]

[50] Riyad 1408/1987

[←51]

[51] Tunus 1991

[←52]

[52] M. S. Hatipoğîu, Batıdaki Hadis Çalışmaları Üzerine, Birinci İslam Araştırmaları Sempozyumu, İzmir 1985, s. 84-94

[←53]

[53] Muhammed'in Hayatı, s. 4

[←54]

[54] Studies on islam, s. 99-111/ İslam Ansiklopedisi, T.D.V. İstanbul 1997, 15/40-44

[←55]

[55] İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, 19/448

[←56]

[56] Buhârî, İmân 40

[←57]

[57] Buhârî, İlm 9, 37

[←58]

[58] Subhî es-Sâlih, s. 63-69

[←59]

[59] İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, XIII/366

[←60]

[60] Buhârî, Tefsir, 2/11

[←61]

[61] el-Ümm, VII/250. 254

[←62]

[62] Bakara 2/282; Talâk: 65/2

[←63]

[63] Hâkim, Müstedrek, 1/109-110

[←64]

[64] Nahl: 16/89

[←65]

[65] En'âm: 6/38

[←66]

[66] Nahl: 16/44, 64

[←67]

[67] Haşr: 59/7

[←68]

[68] Hadim Hüseyin İlâhî bahş, s. 233-238

[←69]

[69] a.g.e., s-238-242

[←70]

[70] Fazlurrahman, Islamic Methodology in History, s. 10-11

[←71]

[71] İslam Ansiklopedisi, T.D.V., İstanbul 1997, 15/44^47

[←72]

[72] Ebu Dâvud, Sünnet 5

[←73]

[73] Ebu Dâvud, Menâsik 87; Nesâî, Hac 224

[←74]

[74] Buhân, Ahkâm 20, Hiyel 15; İmam Ahmed, Müsned, 4/320

[←75]

[75] Buhârî", Büyü1 95; Nesâî, Kaza 31

[←76]

[76] İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, Kahire 1959, 11/435-440

[←77]

[77] Buhârî, Humus 18, Meğâzî 54; Müslim, Ci-hâd42

[←78]

[78] Karâfî, İhkâm, s. 96-108

[←79]

[79] Buhârî, İmân 22, Itk 15; Müslim, Eymân 40

[←80]

[80] Buhârî, Sulh 10, 14, Husûmât 20-21

[←81]

[81] Buhârî, Şirb 6, 7, 8; Müslim, Fezâil 129

[←82]

[82] Buhârî, Büyü' 73; Müslim, Itk 8, 14

[←83]

[83] Buhârî, Büyü' 85; Ebu Dâvud, Büyü' 22

[←84]

[84] Buhârî, Hibe 12; Müslim, Hibât 9, 10, 17

[←85]

[85] Müslim, Talâk 36

[←86]

[86] Buhârî, Libâs 28, 36, 45; Müslim, Libâs 2, 28, 31, 64

[←87]

[87] Buhârî, Hars 18

[←88]

[88] Ahzâb: 33/28-29

[←89]

[89] Buhârî, Zekât 4; Müslim, Zekât 31

[←90]

[90] Buharî, Ezan 29, 34; Müslim, Mesâcid 251-254

[←91]

[91] Buhârî, Edeb 29; Müslim, İmân 73

[←92]

[92] Ebu Dâvud, Salâtl37

[←93]

[93] Buhârî, Hac 148; Ebu Dâvud, Menâsik 86-87

[←94]

[94] Buhârî, Zebâih 33; Müslim, Sayd 44

[←95]

[95] Buhârî, İlm 39; Müslim, Vasiyet 22

[←96]

[96] Prof. Dr. Hayreddin Karaman, İslam'ın Işığında Günün Meseleleri 2, İz Yayıncılık, İstanbul 2000, s. 17-30

[←97]

[97] Bu hadis imamlarının biyografileri için Hafız Zehebî'nİn "Siyerü A'lâmi'n-nübelâ" ile Hafız Mizzî'nin "Tehzîbü'l-kemâl" adlı eserine bakabilirsiniz.

[←98]
[98] bakara: 2/32

[←99]

[99] Kişinin yaptığı işler, niyete göre değer kazanır. Bu durum Allah katında da, kulun yanında da böyledir. Aynı eylemi yapan iki ayrı kişi, niyetlerindekî farklılık sebebiyle birbirine zıt karşılık görebilirler. Çünkü şer'i hükümler ve dinî sorunmluluklar, iki esas üzerine kuruludur:

a. Organlarla yapılan ameller, işler, hareketler ve davranışlar.

b. Kalbin bir şeye yönelmesi, onu kastetmesi, o şeye varması, onu kabullenmesi şeklindeki kaibî ameller

Bu sebeple bütün amellerin değer kazanması, ilk önce İçimizdeki gizli niyetlere, ikinci olarak ta organların görünürdeki fiil ve hareketlerine dayanmaktadır.

Niyet Hadisi; kişinin yapmış olduğu hareketin değeri ancak niyetine bağlıdır. Herkesin sevap ve cezası, niyet ettiği iyilik ve kötülükten ibarettir. 0 halde her çeşit hareketimiz üzerinde niyetin büyük bir önemi vardır.

Bütün ameller, değerini, niyete göre kazandığı için, İslam alimleri, eserlerini, bu hadisle başlatmayı genellikle adet edinmişlerdir, (ç)

[←100]

[100] Buhâri, Eymân 23, Itk 6, Nikâh 5, Hiyel 1; Müslim, İmaret 155 (1907)

[←101]

[101] Buhâri, Bed'ü'1-Vahy 1, İmân 41, Itk 6, Menâkıbu'l-Ensâr 45, Nikâh 5, Hiyel 1; Müslim, İmaret 155 (1907); Ebu Dâvud, Talâk 11 (2201); Tirmizi, Fezaİlu'I-Cihâd 16 (1647); Nesâî, Taharet 60, İbn Mâce, Zühd 26 (4227); Ahmed b. Hanbel, 1/25

[←102]

[102] Buhâri, Bed'ü'l-Vahy 1, İmân 41, Itk 6, Nikâh 5, Eymân 23, Hiyel 1; Müslim, İmaret 155 (1907)

[←103]

[103] Hamlyyct" kelimesi sözlükte; fanatizm, tutuculuk, izzeti nefis, gayret, kavim ve kabile müdafaası gibi anlamlara gelmektedir. Buna göre kişi, Allah yoluna çıktığında, bu tür bir amaca kendisini nispet edecek olursa, bunun yaptığının doğru olmadığı anlatılmak istenilmektedir, (ç)

[←104]

[104] Allah'ın kelimesinden maksat; "La İlahe illallah"dır. Bu kelime-i tevhidi yaymak, ulaştırmak ve her tarafa hakim kılmak için savaşan kimseler, Allah yolunda savaşmış olurlar. Bunun dışında herhangi bir maksatla savaşa çıkan kimselerin ise Allah yolunda savaşmış olmalarından bahsedilemez, (ç)

[←105]

[105] Buhâri, Cihad 15, Farzu'1-Hums 10; Müslim, İmaret 149-150 (1904); Ebu Dâvud, Cihad 15 (2517); Tirmizî, Fezâilu'l-Cihad 16 (1646); Nesâî, Cihad 21; İbn Mâce, Cihad 13 (2783); Ahmed b. Hanbel, 4/404, 405, 417

[←106]

[106] Buhâri, fim 45, Cihad 15, Farzu'1-Hums 10, Tevhid 28; Müslim, İmaret 149, 150, 151 (1904)

[←107]

[107] Ebu Dâvud, Cihad 15 (2517); Nesâî, Cihad 21

[←108]

[108] İman" kelimesi, sözlükte; bir kişiyi söylediği sözde tasdik etmek, doğrulamak, söylediğini kabullenmek, gönül huzuruyla benimsemek, karşısındakine güven vermek, güvenlikte olmak, şüpheye yer vermeyecek biçimde içten yürekten inanmak" anlamlarına gelir. Terim olarak ise; Hz. Peygamber (s.a.v)'i, yüce Allah'ın getirdiği kesin olarak bilinen hükümler (=zarürât-ı diniyye)de tasdik etmek, onun haber verdiği şeyleri tereddütsüz kabul edip bunların gerçek ve doğru olduğuna gönülden inanmak demektir. İmanın hakikati ve özü, kalbin tasdikidir. Kaibin tasdiki, imanın değişmeyen asiî unsurudur. Yalnız kalpte neyin gizli olduğunu İnsanlar bilemediği için, kalpteki inancın dil ile söylenip açığa vurulması, o kişinin, dünyada bu söz ve İkrarına göre bir işleme tabi tutulması gerekmektedir. Bu sebeple kalpte bulunan İnancın dil ile ifade edilmesi, İmanın bir parçası değil adeta onun dünyevi şartıdır.

Amel: İradeye dayalı işT davranış ve eylem demektir. Esasen tasdik ve ikrar da birer eylemdir. Ancak amel deyince daha çok kalp ile dil dışında kalan organların ameli anlaşılmaktadır. Bu durumda iman ve amel birbirinden ayrı şeyler olmasına, amelin imanın bir parçası olmamamsma rağmen her İkisi arasında çok sıkı bir bağ ve ilişki bulunmaktadır. Çünkü amelin geçerli olabilmesi için iman şart kılınmaktadır.

Kur'an'ın bir çok ayetinde iman ile Salih amel yan yana zikredilmiş, müminlerin salih amelleri işleyerek maddi-manevi gelişmelerini sağlamaları ısrarla istenmiştir. Çünkü düşünce ve kalp alanından eylem ve hareket alanına çıkamamış olan iman, meyvesiz bir ağaca benzer. Kalpte mevcut olan iman ışığının hiç sönmeden parlaması ve giderek gücünü artırması, salih amellerle mümkün olur. Ayrıca İmanın olgunluğuna ermesi, imanı üstün bir dereceye getirmek ve böyle iman sahiplerine Allah'ın vaat ettiği sonsuz nimetlere kavuşmak için de amel gereklidir.

İnsan sadece inanılması gerekli hususları tasdik edip ameli umursamayan bir tavır sergileyip yasaklan çiğnerse, dine, Allah'a ve Peygamber'ine olan bağlılığı yavaş yavaş azalır. Günün birinde kalbindeki iman ışığı da sönüp gider. 0 halde amelin, hem imanı güçlendirmede üstlendiği rol ve hem de müminin cehennem azabından kurtularak nimetlere ulaşmasına aracı olması ve Rabbine karşı kulluk görevini gerçek anlamda yerine getirmesi bakımından önemi çok büyüktür, (ç)

[←109]

[109] Bu hadis; imânın, amellerden teşekkül eden bir takım şubeleri ve dalları olduğunu, bu dallardan ve şubelerden tecrid edilmiş bir İmânın kamil bir İmân olmayacağını ifade etmektedir. Ayrıca İmânın yetmiş küsur şubeden meydana geldiği ve İmânın, haya gibi dışa vuran alametleri olduğu ifade edilerek İmânın dışa vuran alametleri olduğu belirtilmiştir.

Bazı rivayetlerde, "altmış küsur", bazılarında "yetmiş küsur", bazılarında tereddütlü olarak "altmış küsur yada yetmiş küsur", Tirmizî'nin rivayetinde "altmış dört bölüm" olarak geçmektedir. Ancak burada vurgulanan; sayısal değer değil, İmânın tezahürlerinin sayısal değerlerle kayıtlanamayacağıdır. Zira Arapça'da yetmiş, altmış veya katlarıyla ifade edilen sayısal değerler çokluktan kinaye lafızlardır.

Kısacası: İmânın kemali, ameller ve tamamı ise taatlerledir. Taatieri benimseyerek bu şubelere katmak, tasdik cümlesinden olup tasdike delil sayılır, (ç)

[←110]

[110] Buhârî, İmân 3; Müslim, İmân 57, 58 (35); Ebu Dâvud, Sünnet 14 (4676); Tirmizî, İmân 6 (2614); Nesâî, İmân 16; İbn Mâce, Mukaddime 9 (57); Ahmed b. Hanbel, 2/414, 445

[←111]

[111] Buhârî, İmân 3

[←112]

[112] Müslim, İmân 58;

[←113]

[113] Tirmizî, İmân 6 (2614) 22 Tirmizî, İmân 6 {2614}

[←114]

[114] Nesâî, İmân 16

[←115]

[115] Muaz'ın Yemen'e vali olarak gönderilmesi, hicretin 9. yılında Tebük gazasından sonra olmuştur, (ç)

[←116]

[116] Kitap ehli: Kendilerine Allah tarafından peygamber gönderilen ve kitap İndirilen gayri müslimlerdir. Yemenliler de, Kitap ehli idiier. "et-Telvih"de, Yemenlilerin, o sırada Yahudi oldukları kaydedilmektedir.

Kitap ehli, her ne kadar Allah'ın varlığını kabul etseler bile, Allah'ı mahlukatına benzetip O'nu cisimlestiren Yahudiler ile O'na çocuk ve eş nispet eden Hıristiyanlar, gerçekte, Allah'ı bilmiş değillerdir. Dolayısıyla Resululiah (s.a.v), Muaz'a; onlara ilk önce kelime-i şahadeti teklif etmesini, daha sonra da namazın ve Zekâtın onlara farz olduğunu bildirmesini istemiştir.

Oruç hicretin 2. yılında, hac ise hicretin 9. yılında farz kılınmasına rağmen hadiste geçmemesi ile ilgili olarak İbnu's-Salah fö. 643/1245), bunun, ravilere ait bir hata olduğunu belirtir, (ç)

[←117]

[117] En kıymetli mallardan Zekât alınmamasının nsdeni; mal sahiplerine bir lütuf ve onların kalplerini İslam'a ısındırmaktır, (ç)

[←118]

[118] Buhârî, Zekât 1, Meğâzî 60; Müslim, İmân 29 (19); Ebu Dâvud, Zekât 5 (1584); Tirmizî, Zekât 6 (625); Nesâî, Zekât 1, 46; İbn Mâce, Zekât 1 (1783); Ahmed b. Hanbel, 1/233

[←119]

[119] Buhârî, Zekât 41, Tevhidi

[←120]

[120] Yüce Allah, insanın gönlünden geçirip de uygulama sahasına koymadığı kötü düşüncelerden sorumlu tutmamıştır. İslam'ın ilk yıllarında Müslümanlar,bu çeşit düşüncelerden dolayı endişeleniyorlardı. Fakat yüce Allah, "Allah, kimseye gücünün üstünde bir şey yükle-mez" (Bakara: 2/286} ayetiyle Müslümanları bu endişelerden kurtarmıştır, (ç)

[←121]

[121] Buhârî, Eymân 15, Itk 6; Müslim, İmân 201, 202 (127); Ebu Dâvud, Talak 14 (2209); Tirmizî, Talâk 8 (1183); Nesâî, Talâk 22; İbn Mâce, Talâk 14 (2040); Ahmed b. Hanbel, 2/398,425,474,481,491

[←122]

[122] Buhârî, Itk 6

[←123]

[123] Ebu Dâvud, Talâk 14 (2209)

[←124]

[124] Resulullah (s.a.v), "İnsanlar, 'Allah'tan başka ilah yoktur1 deyinceye kadar onlarla savaşmakla emrolundum. Kim 'Allahtan başka ilah yoktur' derse, malını ve canını benden korumuş olur. Ancak İslam'ın hakkı müstesna. Onun asıl hesabı, Allaha kalmıştır' buyurduğu halde, nasıl olur da sen insanlarla savaşırsın?1 diye sordu. Ebu Bekr:

Resulullah (s.a.v), hicretin 11. yılında Rebiülevvel ayının 12'sinde Pazartesi günü öğleye doğru vefat etmiş, Benu Sâide Sakifesi denilen yerde bir araya gelen Müslümanların İstişaresi sırasında Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekr'e hemen orada beyat etmiş, ondan sonrada oradakilerin hepsi Hz. Ebu Bekr'e beyat etmişlerdi. Böylece Hz. Ebu Bekr halîfe seçilmiş oldu. O sırada bazı Müslüman gruplar, dinden dönmeye başlamışlardı. Hattabî (ö. 388/998)'ye göre, bunlar 2 sınıftır:

1. Dinden Tamamen Dönenler: a. MüseyÜmetu'l-Kezzâb'm peygamberlik iddiasını tasdik eden Benu Hanife ile Esvedu'l-Ansî'ye uyanlar. Bunların hepsi, Hz. Muhammed (s.a.v)'İn peygamberliğini inkar ediyorlardı. Hz. Ebu Bekr, onlarla savaşıp Müseylimetu'I-Kezzâb'ı Yemame'de, Esvedu'l-Ansfyi de San'a'da öldürttü. Onlara uyanların çoğu, öldürüldü. Kalanlar ise kaçıp dağıldılar.

b. Dinin bütün hükümlerini inkar edip namaz-Zekât gibi İbadetleri terk edenler. Bunlar, cahiliyet dönemindeki eski hallerine dönmüşlerdi.

2. Namaz ile Zekatı Birbirinden Ayıranlar: Bunlar, namazın farz olduğunu kabul ediyor, fakat Zekâtı vermiyorlardı. Bunların içinde Zekât vermek isteyip de reislerinden korktukları için veremeyenler de vardı. Bazıları da, Allah'ın, "onların mallarından, kendilerini temizleyeceğin bir Zekât al" {Tevbe: 9/103) hitabını, sadece Hz. Peygamber (s.a.v)'e özgü kılıp Zekât vermekten kaçınmışlardı.

Sahabe-İ kiram, namaz kılmayan kimselerle harp edileceği ile ilgili icması vardı. Hz. Ebu Bekr, Zekâtı namaza kıyas yaparak Zekât vermeyen kimselere savaş açmaya karar vermişti.

Burada, Hz. Ömer'in hadisin genel anlamını dikkate almasına karşın Hz. Ebu Bekr'in kıyasla hüküm vermesi, amm (=genel) bir hükmün kıyasla tahsis edilebileceğine delildir, (ç)

[←125]

[125] Buhârî, Zekât 1, İ'tisam 2, İstitabetu'I-Murteddîn 3; Müslim, İmân 32 (20), 33-35 (21); Ebu Dâvud, Zekât 1 (1556); Nesâî, Zekât 3; Tirmizî, İmân 1 (2610); İbn Mâce, Mukaddime 9 (71); Ahmed b. Hanbel, 2/277, 423, 475, 476, 502

[←126]

[126] Buhârî, İ'tisam 2; Müslim, İmân 32 (20)

[←127]

[127] İntiharın helal olduğuna inanarak bir şekilde canına kıyan kimse ebedi cehennemliktir. Çünkü bu kimse, canına kıymayı helal görmektedir. Bu sebeple de ebedi cehennemde kalmayı hak etmektedir. Fakat nefsine uyarak intihar eden kimse İse ebedi cehennemlik değildir. Bunlar hakkında cehennemde ebedi kalmak, uzun müddet orada yanmadan kinaye dir. B.k.z: Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, Sönmez Yayınlan, İstanbul 1973, 1/424-426

Ayrıca Aliah Rasulu bu hadisinde, çeşitli metotlarla canına kıyan kimsenin yaptığı bu işin, son derece çirkin bir eylem olduğuna dikkat çekmekte ve inananları bu tür eylemlerden sakındırmak (=terhib) için şiddetli bir cehennem azabı tehdidinde bulunmuştur, (ç)

[←128]

[128] Buhârî, Tıb 56; Müslim, İmân 175 (109); Ebu Dâvud, Tıb 11 (3872); Nesâî, Cenâiz 68; Tirmizî, Tib 7 (2044); İbn Mâce, Tıb 11 (3460); Ahmed b. Hanbel, 2/254, 478

[←129]

[129] Nesâî, Cenâiz 68

[←130]

[130] Ebu Dâvud, Tıb 11 (3872)

[←131]

[131] Ağacın altında yapılan bu bey'ata, "Rıdvan Bey'atı" denilir. Bu bey'at, Mekke'ye 8 mil uzaklıkta bulunan Hudeybiye'de büyük bir ağacın altında olmuştur. Bu olayın özeti şu şekildedir:

Hz. Peygamber (s.a.v), hicretin 6. yılında Zilkade ayında yanında 1400 kadar sahabi olduğu halde umre yapmak amacıyla Mekke'ye doğru yola çıkmıştı. Fakat Kureşliler, Müslümanların Mekke'ye girmelerine engel olmaları üzerine Hz. Peygamber (s.a.v), Hz. Osman'ı, Kureyşlilerle görüşmesi için Mekke'ye göndermişti. Onun öldürüldüğü söylentileri üzerine Hz. Peygamber (s.a.v), Kureyşlilerle savaşmaya karar verdi. Bunun için sahabilerinden, ölünceye kadar savaşacaklarına ve savaş meydanından kaçmayacaklarına dair bu ağacın altında bey'at aldı. Fakat Müslümanlar ile Mekkeüler arasında bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşma, İslam Tarihİ'nde "Hudeybiye Anlaşması" olarak bilinir, (ç.)

[←132]

[132] Bu yeminde maksat; "Şöyle edersem kâfir olayım, Yahudi olayım..." gibi yeminlerdir. Burada tehdit ve azab bakımından mübalağaya işaret vardır. O kişinin, bu sözüyle Yahudi olacağı veya İslam'dan uzak olacağı anlamına gelmez. Hz. Peygamber (s.a.v)'İn, "Namazı terk eden kflfir olmuştur" sözü de bu şekildedir.

İbn Hacer (ö. 852/1447) ve Münzirî (ö. 656/1258)'de, bu tür sözlerle yemin eden kimsenin, Yahudi ve kâfir olmayacağı doğrultusundadır.

Bu tür sözler, şeriat örfünde yemin sayılır mı, sayılmaz mı? Bu sözlerin yerine getirilmemesi halinde kefaret gerekir mi, gerekmez mi meselesi ihtilaflıdır.

tbnü'l-Cevzî (ö. 597/1200)'ye göre; küfür olan dinlerden birine yemin eden kişi, kâfire benzer. İmam Şafiî (ö. 204/819} ile İmam Mâlik (ö. 179/795)'e göre; bu tür sözler yemin olmayıp bu tür bir sözde durmamak kefareti gerektirmez.

İmam Ebu Hanîfe (ö. 150/767), İmam Ahmed (6.241/795), Nehaî, (ö. 95/713), Evzâî (ö. 157/774), Sevrî (ö. 161/777) ise bu tür sözlerin yemin mahiyetinde olup bozulması halinde kefaretin gerekli olduğu görüşündedirler. Örneğin, Allah zıhar yapana kefareti emretmiştir. Çünkü zıhar, günah ve yalan bir sözdür. Anılan sözlerle yemin etmek de günahtır. Bundan dolayı kefaret gerekir.

Bununla ilgili olarak 213 nolu hadise bakabilirsiniz, (ç)

[←133]

[133] İnsanın nefsi, mutlak olarak, kendisinin değil, Allah'ındır. Kişi, kendi nefsi hususunda istediği gibi tasarrufta bulunmaz. Ancak Allah'ın İzin verdiği şekilde tasarrufta bulunabilir. Burada insanın, kendisini öldürmesinin günahının başkasını öldürmenin günahı gibi olduğu anlatılmaktadır.

[←134]

[134] Bu, "Allah hastama şifa verirse, filanca kimse hür olsun" sözü gibi. Yine sahibi olmadığı halde bir köleyi azad etmek veya başkasının koyununu kurban etmek üzere adakta bulunan kişi, adağını yerine getirmesine gerek yoktur.

Burada kişi, kendisine ait bir şey üzerinde değil de, başkasına ait bir şey üzerinde tasarruf sahibi olmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla da kişi, başkasıyla ilgili adakta bulunması halinde bu adağını yerine getirmesine gerek yoktur, (ç)

[←135]

[135] Buhârî, Cenâiz 84, Eymân 7; Müslim, İmân 176-177 (110); Ebu Dâvud, Eymân 7 (3257); Tirmizî, İman 16 (238); Nesâî, Eymân 7; İbn Mâce, Keffârât 3 (2098); Ahmed b. Hanbel, 4/33, 34

[←136]

[136] Buradaki benzetme, günah hususundadır. Bazıları da, bunun, haram olması hususunda olduğunu söylemişlerdir. Çünkü mümini öldürmek, onu nasıl tasarruftan alıkoyarsa, lanet etmekte onu rahmetten alı koyar, (ç)

[←137]

[137] Buhârî, Edeb 44, 73; Müslim, İmân 177 (110)

[←138]

[138] Bu ifade, insanın, kendinde olmayan bir şeyi varmış gibi gösterme hususunda her İddiayı kapsamaktadır. Malı yok kendini zengin göstermek, soyunu büyük tanıtmak, alim değilken alim görünmek gibi. (ç)

[←139]

[139] Müslim, İmân 176 (110}

[←140]

[140] Tirmizî, İmân 16 (238)

[←141]

[141] Buhârî, Edeb 44; Müslim, İmân 176 (110); Nesâî, Eymân 31; Tirmizî, İmân 16 (238); Ebu Dâvud, Eymân 7 (3257)

[←142]

[142] Burada zina yapmak, içki içmek, hırsızlık yapmak, ganimet malından aşırmak gibi günah olan fiilleri yapan kimse, bu yaptıkları eylemleri helal saymadığı müddetçe, onun için tevbe kapısı açıktır. Tevbe ederlerse, cezalan düşer. Tevbe etmeden ölecek olurlarsa, işleri Allah'a kalır. Dilerse affeder, dilemezse affetmez.

Müminler, bu tür günahları işlemeleri sebebiyle dinden çıkmazlar. Mümindirler, fakat günahkardırlar. Bu günahları işlemek suretiyle İmânları zayıflar, (ç)

[←143]

[143] Buhârî, Mezalim 30, Eşribe 1; Müslim, İmân 100 (57); Ebu Dâvud, Sünnet 15 Wı, Imân XI (2627); Nesâî, Sârik 1; ibn Mâce, Rten 3 (3936);' Ahmed b

[←144]

[144] Müslim, İmân 100 (57)

[←145]

[145] Müslim, İmân 101-102 (57)

[←146]

[146] Müslim, İmân 103

[←147]

[147] Tirmizî, İmân 11 (2627)

[←148]

[148] Nesâî, Sârik 1

[←149]

[149] İslam'ın şartlarını belirten hadis, "beş şart" olarak bilinmektedir. Yalnız bunların dışında daha başka şartlan Kur'anda bulmak mümkündür: İyiliği emredip kötülükten kaçındırma, cihad, adalet, anne-babaya iyi davranma, infak, Peygambere itaat etme gibi.

Bu beş şart, İslam'ın ibadete yönelik farzlarıdır. Bunun dışında İslam'ın inanç esasları, Muamelat (=insanlar arası ilişkiler), Ceza ile ilgili esaslar, Ahlak ile ilgili esaslar, Siyaset ile ilgili esaslar vb. esaslar vardır. İslam bu şekilde bir bütün olur. Yoksa ibadet ile ilgili beş şart, İslam'ın kendisi değildir, (ç)

[←150]

[150] Dımâm ibn Sa'lebe, Hz. Peygamber {s.a.u)in yanına Mekke'nin fethinden sonra hicretin dokuzuncu yılında gelmiştir. Bu yıl, "Heyetler Yılı" olarak bilinir.

Dımâm ibn Sa'lebe'nİn, Hz. Peygamber (s.a.v)'İn yanına gelmeden önce, Müslüman olup olmadığı konusu ihtilaflıdır. Buhârî {Ö. 256/870}'ye göre, Müslüman olup Hz. Peygamber (s.a.v)'e sordukları sorular gerçekte sorular olmayıp tekrar etme mahiyetindedir. Abdullah ibn Abbâs'dan gelen rivayete göre ise; Dımâm'ın, sorularını bitirdikten sonra kelime-i şahadet getirdiği, sonra kavminin yanına dönerek onlara İslamiyeti anlattığı ve hepsinin Müslüman oldukları kaydedilmektedir, (ç)

[←151]

[151] Buhârî, İlm 6; Müslim, İmân 10 (12); Ebu Dâvud, Salât 23 (486); Tirmizî, Zekât 2 (619); Nesâî, Sıyâm 1; İbn Mâce, İkâme 194 (1399); Ahmedb. Hanbel, 3/109

[←152]

[152] Sahabiler, Hz. Peygamber (s.a.v)'e çok soru soruyorlardı. Hatta bir defasında Hz. Peygamber (s.a.v), bazılarının kendisini zor durumda bırakmak İçin soru sorduklarını hissederek gazaba gelip yüzü kıpkırmızı olmuştu. Onlara, kızgın ve Öfkeli bir şekilde ne sorurlarsa cevap vereceğini söyledi. Bunun üzerine sahabiler sormaktan çekinir olmuşlardı. Bunun üzerine "çok şeyler sormayın" (Maide: 5/101) ayeti inmiştir. Artık bu ayetten sonra bir müddet kimse Hz. Peygamber (s.a.v)'e soru sorumaz olmuştu. Enes'in sözü buna işaret ermektedir.

Soru sormak yasak edildikten sonra sahabiler, çöl halkından birinin sormasını arzu etmeleri, onlara henüz bu yasağın ulaşmadığından ötürü onların mazur sayılacakları içindir. Aklı başında biri olmasını istemeleri, böyle bir kimsenin, kendileri için lüzumlu olan şeyleri sorması içindir. Böylece herkes bundan yararlanabileceklerdi, (ç)

[←153]

[153] Müslim, İmân 10 (12}

[←154]

[154] Tirmizî, Zekât 2 (619)

[←155]

[155] Nesâî, Sıyâm 1

[←156]

[156] EbuDâvud,Salât23(486}

[←157]

[157] Abdulkays kabilesi, Rebia kabilesinin bir koludur. Bahreyn tarafında yaşamaktaydılar. Mudar kabilesi, aslında Rebia kabilesinin kardeşi olmakla birlikte henüz o sırada müşrik idiler. Bundan dolayı Rebialilar, Medine'ye gidemiyorlardı. Ancak haram ayların gelmesini bekliyorlardı. Çünkü müşrikler, haram aylara hürmetten dolayı savaşmazlardı. Haram aylar; Zilkade, Zilhicce, Muharrem, Receb. Bu konuda alimlerin irtifakı vardır. Bu aylarda savaşmak, Hz. İbrahim (a.s) zamanında haram kılınmıştı. Bu yasak, İslam'ın ilk yıllarına kadar devam etmişti. Nihayet Receb ayında savaş helal kılınmış, diğerlerinde yine -haram olarak kalmıştır. Hatta bazılarına göre, Receb ayında bile savaşmak haramdır. Bunun sırrı, güvenliği sağlamaktır, (ç)

[←158]

[158] Resulullah (s.a.v)'in, "dört hususu emretmesine rağmen, çoğu rivayetlerde beş şey zikredilmektedir. Bu probleme bir çok cevap vermişlerdir. Bu probleme cevap verme mahiyetinde en makbul olanı, İbn Battal (ö. 449/1057)'m, "Sahîh-i Buhârî" şerhinde verdiği şu cevaptır.

Buna göre Resulullah (s.a.v)'in, onlara dört hususu emretmesine rağmen beşinciyi de anmasının nedeni, onların kafir olan Mudarr kabilesine karşı girişecekleri saldırılar sebebiyle onlara taltifte bulunmak istemiştir, (ç)

[←159]

[159] Bu yasak, bir müddet devam ettikten sonra Büreyde hadisiyle nesh edilmiştir. Ebu Hanîfe, Şafiî ve alimlerin çoğunun görüşü de bu şekildedir. Büreyde hadisi İçin b.k.z: Ebu Dâvud, Eşribe 7 (3698) Bu konuda daha geniş bilgi için 253 nolu hadisin açıklamasına bakabilirsiniz, (ç)

[←160]

[160] Buhârî, İmân 40, İlm 25; Müslim, İmân 23, 24, 25 (17); Ebu Dâvud, Eşribe 7 (3692); Tirmizî, İmân 5 (2611); Nesâî, İmân 25; İbn Mâce, Zühd 18 (4187); Ahmed b. Hanbel, 1/228

[←161]

[161] Müslim, İmân 23 (17)

[←162]
[162] İbn Mâce, Zühd 18 (4186)

[←163]

[163] Müslim, İmân 23 (17); Ebu Dâvud, Eşribe 7 (3692)

[←164]

[164] İbnu's-Salâh (ö. 643/1245)'a göre, hadiste haccm zikredilmemesi, o zaman henüz haccın farz kıhnmamasmdan dolayıdır. Fakat aynı rivayette orucun zikrediimemesi, ravinin ihma-lindendir. Yani Hz. Peygamber (s.a.v)'den meydana gelen bir ihtilaftan değil, rauiierin bel-leyiş ve zabt hususundaki farklardan doğan ihtilaftandır, (ç)

[←165]

[165] Tirmizî, îmân 5 (2741)

[←166]

[166] Nesâî, İmân 25; Ebu Dâvud, Eşribe 7 (3692)

[←167]

[167] Ebu Dâvud, Eşribe 7 (3692)

[←168]

[168] Humus (=beşte bir) vergisinden maksat, düşmandan cihad yoluyla elde edilen malların, "Biliniz ki, ganimet olarak aldığınız şeylerin beşte biri: Allah'a, peygamber'e, yakın akrabalara, öksüzlere, muhtaçlara ve yolculara aittir" (Enfâl: 8/41) emrine uyarak ayette belirtilen yerlere vermektir, (ç)

[←169]

[169] Ebu Dâvud, Sünnet 14 (4677)

[←170]

[170] Temizlik", (manevi pislikten) ve necasetten temizlenmek anlamında bir fıkıh terimidir. İslam dini, özü İtibariyle, manevi kirlerden arınma (hades), Allah'ı tanıma, O'na İtaat ve ibadet ermeden ibaret gibi görünse de ruhun yücelişi ve İnsanın böyle manevî bir bağlantı ortamına geçebilmesi için insanı çevreleyen fizik şartların da buna uygun olması gerekir. İbadet hayatıyla ve manevi temizlenme ile beden ve çevre temizliğ arasında sıkı bir bağın kurulması, hatta Kur'an'da temizlikten, hem maddî ve hem de manevî temizliği kapsayacak şekilde gene! bir anlatımla söz edilmesi böyle bir anlam taşır.

Öte yandan İslam dini, ferdin ahiret kadar dünya hayatında da her yönden mutlu ve huzurlu olmasını arzu ettiği, Müslümanların sağlıklı ve güvenli bir toplum oluşturmasını dinî hayat için adeta ön şart mesabesinde gerekli gördüğü için, başta beden temizliği olmak üzere maddî temizliği de dinî mükellefiyet kapsamında görmüş, bu konuda ferde bir dizi ödev ve sırumluluk yüklemiştir.

İslam'da genel anlamdaki temizlik ile ibadet amaçlı temizlik, birbirini tamamlar ve birlikte bir anlam ifade eder. Bu sebeple İslam bilginleri, temizliği; maddî temizlik, hükmî temizlik ve manevî temizlik şeklinde üç aşamalı bir faaliyet olarak görmüşlerdir. Beden, elbise ve çevre temizliği şeklinde ifade edilebilecek olan maddî temizliğin de, genei-de, ibadete hazırlık ve ön şart olarak, bazı durumlarda ibadet olarak değerlendirilmiş olması, ona, İslam'da bir ibadet içeriği kazandırıldığını gösterir. Abdest ve gusül, hükmî temizlik mesabesindedir.

Üçüncü kademede ise kişinin organlarını gıybet, yalan, haram yemek, kalbini haset, kibir, gösteriş, hırs ve benzeri kötü huy ve hastalıklardan, hatta benlik ve bilincini Allah'tan başkasından (mâsivâ} temizlemesi gelir.

Müslümanın kademe kademe arınması ve temizlenmesi, Allah'ın huzuruna böyie bir safiyet ve arılıkla çıkması öğütlenir, (ç)

[←171]

[171] Bu hadis, süt ve benzeri yağlı şeyleri yiyip içtikten sonra ağzı yıkamanın müstehab olduğunu göstermektedir.

Yine Resulullah (s.a.v)'in "Sevîk" (arpa ve buğdayı un haline getirip ateşte pişirmek suretiyle yapılan yiyecek) denilen yiyeceği yedikten sonra ağzını suyla çalkaladığını bildiren rivayet, yağsız yiyecekleri yedikten sonra da ağzı yıkamanın müstehab olduğunu göstermektedir. Bu rivayet için b.k.z: Buhârî, Vudû' 51 Yine yemekten önce ve sonra ellerin yıkanması da, müstehabttr. (ç)

[←172]

[172] Buhârî, Vudû1 52, Eşribe JL2; Müslim, Hayz 95 (358); Ebu Dâvud, Taharet 76 (196); Tir-mizî, Taharet 66 (89); NeJâî, Taharet 124; İbn Mâce, Taharet 68 (517); Ahmed b. Hanbel, 1/223,227, 329

[←173]

[173] Abdest: Farsça "âb" (su) ve "dest" (el) kelimelerinden oluşan ve "el suyu" anlamına gelip belirli ibadetlerin yerine getirilmesinin ön şarh olan ve kendisi de ibadet mahiyetinde görülen bir çeşit hükmî temizliktir.

Arapça karşılığı ise güzellik, temizlik ve parlaklık anlamına gelen "vudû"dur.

Terim olarak ise abdest; "belli organları usulüne uygun olarak suyla yıkamak ve bazılarını da eldeki su ıslaklıgıyla meshetmek" şeklindeki ibadet temizliği olarak tarif edilir, (ç)

[←174]

[174] Hadisin çeşitli varyantlarında, Resulullah {s.a.v), abdest organlarının bazısını üç, bazısını iki ve bazısını da bir defa yıkamıştır. Bu şekilde alınan abdestin sahih olduğundan şüphe yoksa da her abdest organını birer birer yıkamak farz, ikişer ikişer ve üçer üçer yıkamak ise, müstehabtır.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in çeşitli zamanlarda böyle değişik şekilde abdest alması, bu şekillerin her birinde abdest almanın caiz olduğunu göstermek içindir. Bunları bir sözle bir defada da açıklayabilirdi. Fakat sözün yorumlamaya İhtimali var. Uyguluma da ise böyle bir ihtimal yoktur. Çünkü uygulamanın, insanın ruh hali üzerindeki etkisi daha büyük olur. (ç)

[←175]

[175] Buhârî, Vudû' 22, 38; Müslim, Taharet 18 (235), 19 (236); Ebu Dâvud, Taharet 51 (118, 119, 120); Tirmizî, Tahâret27 (35), 36 (47); Nesâî, Taharet 80, 81, 82; İbn Mâce, Taharet 51 (434); Ahmed b. Hanbel, 3/443, 4/237

[←176]

[176] Buhârî, Vudû' 38; Müslim, Taharet 18 (235); Ebu Dâvud, Taharet 51 (118); Tirmizî, Taharet 24; Nesâî, Taharet 80, 81

[←177]

[177] Buhârî, Vudû1 45

[←178]

[178] Buhârî, Vudû123

[←179]
[179] Müslim, Taharet 19 (236)

[←180]

[180] Ebu Dâvud, Taharet 51 (118)

[←181]

[181] Ebu Dâvud, Taharet 51 (119)

[←182]
[182] Ebu Dâvud, Taharet 51 (120)

[←183]

[183] Nesâî, Taharet 80, 81

[←184]

[184] Tirmizî, Taharet 24 (32)

[←185]

[185] Tirmizî, Taharet 27 (35)

[←186]

[186] Tirmizî, Taharet 36 (47)

[←187]

[187] Nesâî, Taharet 82

[←188]

[188] Burada daha Önce kıble olan Kudüs'e dönülme kast edilmektedir, (ç)

[←189]

[189] Buhârî, Vudû' 12, 14; Müslim, Taharet 61 (266); Ebu Dâvud, Taharet 5 (12) Nesâî, Taharet 22; îbn Mâce, Taharet 18 (322); Ahmed b. Hanbel, 2/4, 12, 13, 41, 299

[←190]

[190] Kible'ye dönük abdest bozmayı yasak mı, yoksa serbest mi olduğu meselesi, konu ile İlgili farklı hadislerin gelmesinden dolayı farklı görüşlerin çıkmasına neden olmuştur. Yasak olduğunu belirtenler de, abdest bozmayı yasaklayan hadisin hükmü üzerinde ihtilaf etmiştir. Bu konudaki görüşleri şöyle özetleyebiliriz:

a. Kırda abdest bozarken kıble'ye yönelmek haramdır. Fakat evlerde bulunan etrafı kapalı tuvaletlerde abdest bozarken kıbleye yönelmekte bir sakınca yoktur. İmam Mâlik (Ö. 179/795), İmam Şâfıî (ö. 204/819), Abdullah ibn Abbas, Abdullah ibn Ömer bu görüştedirler.

b. Gerek kırda ve gerekse de evlerdeki tuvaletlerde abdest bozarken kıbleye yönelmek caiz değildir. Fakat evlerde kıbleye sırtını dönerek abdest bozmakta bir sakınca yoktur. Ebu Hanîfe, Ebu Eyyub el-Ensari ve Mücahid bu görüştedirler. Bu görüş, İmam Ahmed, sahabe ve bazı tabiundan da rivayet olunmuştur.

c. Kırda ve evlerde kıbleye yönelerek abdest bozmakta bir sakınca yoktur. Urve b. Zubeyr ile İmam Mâlik'in hocası Rabia b. Abdurrahman bu görüştedir.

d. Kıbleye ve Kudüs'e karşı yönelerek yada sırtını dönerek büyük abdest bozmak, haramdır. İbrahim en-Nehaî ile İbn Şirin bu görüştedir.

e. Kıbleye karşı yönelerek yada sırtını dönerek büyük abdest bozma yasağı, sadece Medi-nelilerle, kıblesi Medinelilerle aynı yönde bulunan memleketler halkına aittir. Bu, Ebu Avane (ö. 316/928)'nin görüşüdür.

f. Sadece binalar içerisinde kıbleye sırtını dönerek büyük abdest bozmak caizdir. Buda, Ebu Yusuf un görüşüdür.

Konumumla ilgili hadisleri esas alan bazı sahabiler ile alimlere göre ise; kırda yada binalar içerisinde kıbleye sırtını dönerek büyük abdest bozmak caizdir.

Bazı alimler, bu iki konuda gelen hadislerin arasını birleştirmeye çalışmışlardır. Bunun için nesh yoluna gidilerek; kıbleye dönerek abdest bozma ile ilgili yasağın, Hz. Peygamber (s.a.u)'in vefatından bir yıl önce kaldırıldığı belirtilmiştir.

Fakat Hadis Usulü'nde, zahiren birbirine aykırı gibi görünen hadislerin arasını birleştirmek mümkün iken nesh yoluna gidilmez. Burada ise bu hadislerin arasını birleştirmek mümkündür. Nesh'e gerek yoktur. Buna göre kıbleye yönelerek abdest bozmayı yasaklayan hadisler, açıkta kıbleye dönerek abdest bozmakla ilgilidir. Bunun caiz olduğunu belirten hadisler ise, etrafı kapalı tuvaletlerde abdest bozmakla ilgilidir. Her ne kadar İmam Ebu Ha-nîfe'nin bu tür tuvaletlerde kıbleye dönülemeyeceğini ifade eden bir rivayet varsa da, caiz gördüğüne dair de bir rivayet vardır. Ahmed Davudoğlu, İbn Abidin Terceme ve Şerhi, 1/588 (ç)

[←191]

[191] Buhârî, Vudû' 12

[←192]

[192] Müslim, Taheret 61 (266)

[←193]

[193] Ebu Dâvud, Taharet 5 {12) Nesâî, Taharet 22

[←194]

[194] Bu hadis, kurumuş olan spermin ovalamakla temizleneceği görüşünde olanların delillerin-dendir. Fakat bu konu, alimler arasında ihtilaflıdır.

İmam Şafiî (ö. 204/819), Said ibnu'I-Müseyysb (ö. 92/712), Atâ (ö. 115/733)'ya göre, sperm (=meni) temizdir. İmam Ahmed'İn iki rivayetinden tercih edileni de bu şekildedir. Bu görüşte olanların delili, spermin ovalanmakla izale edilebildiğini gösteren rivayettir. Bunlara göre, sperm pis olsaydı, ovalamakla temizlenmezdi.

Hanefi mezhebine göre ise, sperm pistir. Yaş olanı ancak yıkamakla ve kuru olanı da ovalamak suretiyle temizlenebilir.

Konu ile ilgili Hz. Aişe hadisi, bu görüşün delillerindendir. Spermin ovalamak suretiyle giderilmesi, onun temiz olmasını gerektirmez, (ç)

[←195]

[195] Buhârî, Vudû1 64, 65; Müslim, Taharet 105-106 (288), 108 (289), 109 (290); Ebu Dâvud, Taharet 135 (371, 372, 373); Tirmizî, Taharet 85 (116), 86 (117); Nesâî, Taharet 187, 188; İbn Mâce, Taharet 81 (536); Ahmed b. Hanbei, 6/35, 43, 47, 67, 97, 132, 135

[←196]

[196] Müslim, Taharet 108 (289)

[←197]

[197] Müslim, Taharet 105 (288)

[←198]

[198] Müslim, Taharet 106

[←199]

[199] Müslim, Taharet 109 (290)

[←200]

[200] Tirmizî, Taharet 86 (117)

[←201]

[201] Tirmizî, Taharet 85 (116)

[←202]

[202] Ebu Dâuud- Taharet 135 (373)

[←203]

[203] Ebu Dâuud, Taharet 134 (371)

[←204]

[204] Ebu Dâvud, Taharet 134 (372)

[←205]

[205] Nesâî, Taharet 188

[←206]

[206] Nesâî, Taharet 188

[←207]

[207] Ahmed b. Hanbel, 6/132

[←208]

[208] Hayız", Fıkıh literatüründe; ergenlik çağına giren sağlıklı kadının rahminden düzenli aralıklarla akanı ifade eder.Kadınlarda ergenlikten menopoza kadar görülen bu fizyolojik olaya da; hayız hali (=regl/mensturasyon), adet görme, adet kanaması, ay başı hali gibi isimler verilir.

Hayız hali; kadında döl yatağının (=rahmin) İç yüzünü kaplayan zarın, yumurtanın döl-lenmeyip ölmesi ve hormon salgısının kesilmesi üzerine parçalanarak kanla birlikte dışarı atılmasından ibarettir.

Hayız kanının kesilmesiyle kadının temizlik dönemi başlar. İki hayız kanı arasındaki süre-ye, temizlik süresi denilir.

Fıkıh bilginlerinin çoğunluğuna göre; kadınlar, 9 yaşlarından itibaren adet görmeye başlayıp yaklaşık 50-55 yaşlarına geldiklerinde adetten kesilirler. Bu rakamlar, fıkıh bilginlerinin tecrübe birikimlerine göre verilmiş süreler olup bu konuda fiilî adet görmenin başlaması ve sona ermesi, esastır. Bugünkü tıbbî bilgiler, adet kanamasının 11-13 yaşlarında başlayıp 45-50 yaşlarında sona erdiğini, adet süresinin de 3-6 gün civarında olduğunu ifade etmektedir. Bu rakam, Hanefi mezhebine göre adetin en az süresi 3, en uzun süresi ise 10 gündür, iki adet arasında kalan en az temizlik süresi de 15 gündür. Yalnız fizikî bünye, psikolojik durum ve çevre şartlarına bağlı olarak kadınların adet çağı ve süresi, farklılık gösterebilmektedir, (ç)

[←209]

[209] Resulullah (s.a.v)'in hanımlarının odaları, Mescİd-i Nebevi'nin etrafında idi. Odalardan mescide açılan pencereler vardı. İşte Hz. Peygamber (s.a.v) itikafta iken, başını Hz. Aişe'nin odasına açılan pencereden uzatırdı. O da, Hz. Peygamber {s.a.v)'İribaşını yıkayarak tarardı.

[←210]

[210] "İ'tikâf kelimesi, sözlükte; "durmak, kalmak, devam etmek" gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise; îtikaf niyetiyle cemaatin toplanıp namaz kıldığı, imamı ve müezzini bulunan bir camide durmak" demektir. İ'tikâf, Ramazân ayının son on gününde yapılır. İ'tikâfa durmak, sünnettir, (ç)

[←211]

[211] Hadis, itikafta olan kişinin camiden çıkmaması gerektiğine delildir. Ayrıca İtİkaflı kişinin, vücudunun bir kısmını mescitten çıkarması, onun itikafına zarar vermez. İtikafta bulunan kişinin, başını yıkaması ve saçlarını taraması yada hayızlı bir kadına yıkatması ve taratması caizdir.

Ayrıca alimler; saçı traş etmeyi, koltuk altlarını yolmayı ve tırnaklan kesmeyi de buna dahil etmişlerdir, (ç)

[←212]

[212] Buharı, Hayz 2, İ'tikâf 2, 3, 4, Libâs 76; Müslim, Hayz 6-10 (297); Ebu Dâvud, Siyam 19 (2467, 2468, 2469); Tirmizî, Savm 80 (804); Nesâî, Hayz 20, 21; İbn Mâce, Sıyâm 63 (1776); Ahmed b. Hanbel, 6/32, 81, 100, 208, 271

[←213]

[213] Burada hayızlı kadının vücudunun temiz olduğu ifade edilmektedir, (ç)

[←214]

[214] Buharı, İ'tikâf 2

[←215]

[215] Buhârî, İ'tikâf 19; Nesâî, Hayz 20

[←216]

[216] Buhârî, İ'tikâf 3; Müslim, Hayz 7

[←217]

[217] Müslim, Hayz 6 (297); Tirmizî, Savm 80 (804); Ebu Dâvud, Savm 19 (2467)

[←218]

[218] Buhârî, Hayz 2; Müslim, Hayz 8; Nesâî, Hayz 21

[←219]

[219] Müslim, Hayz 10

[←220]

[220] Buhârî, Hayz 5; Müslim, Hayz 8

[←221]

[221] Müslim, Hayz 6 Ebu Dâvud, Sıyâm 79 (2467)

[←222]

[222] Ebu Dâvud, Sıyâm 79 (2469)

[←223]

[223] Buhârî, Hayz 5, İ'tikâf 4; Nesâî, Hayz 21

[←224]

[224] Harûrâ: Küfeye iki mil uzaklıktaki bir köyün adıdır. Haricilerin toplandıkları ilk yerdir. Bu nedenle Haricilere, bu köye nispetle, "Harûriyye" denilmiştir. Siffîn savaşında ortaya çıkan meselenin çözümlenmesi için hakem tayin edilmişti. Hariciler, "Hüküm ancak Allah'ındır" sözünü düstur edindikleri için, hem Hz. Ali (ö. 40/660) ve hem de Muaviye (ö. 60/679) ile taraftarlarını tekfir edip her iki taraftan da ayrılmışlardı. Bu nedenle onlar, din ile hakkın haricine çıktıkları ve Hz. Ali'den ayrıldıkları için "Hariciler" {=çıkanlar/karşı çıkanlar) diye meşhur olmuşlardır, (ç)

[←225]

[225] Hz. Aişe (ö.58/677)'nin, kadına böyle soru sormasının nedeni; Haricilerin, hayız olan kadının hayız müddetince kılamadığı namazları, temizlendikten sonra kaza etmesinin gerektiğini kabul etmeleriydi, (ç)

[←226]

[226] Hayız olan kadın, genel kabule göre; namaz kılamaz, oruç tutamaz, kocasıyla cinsel ilişkide bulunamaz. Bunun yanı sıra Hanefiler dahil fakihlerin çoğunluğuna göre, hayızli kadının; Kur'an okuması, Mushafı eline alması, mescide girip orada kalması caiz değildir. Bu konuda hayızlı kadın, cünüp kimse gibidir. Dolayısıyla ihtiyaç halinde mescide girebilirler, duâ ve zikir niyetiyle duâ ayetlerini, Fatiha, İhlas gibi sureleri, besmeleyi, kemle-i tevhid ile şahadeti okuyabilirler.

Mâliki fıkıhçıları ise, bazı sahabe ve tabiun alimlerinden rivayet edilen görüşlerin desteğiyle, kadının, hayız süresi içerisinde Kur'an okuyabileceğini, fakat hayız kanı kesildiği andan itibaren gusledip temizleninceye kadar cünüp hükmünde olup Kuran okuyamayacaklarını belirtmişlerdir. İbn Hazm (ö. 456/1063), bu şartı da aramaz.

Mâlikîler ve İbn Hazm dahil bir grup İslam alimi, cünüplük halinin iradî, hayızın ise gayri iradî oluşundan hareketle hayızh kadın lehine bir ayırım yapmayı gerekli görmüş,özellikle Mâlikîler, kadınların Kur'an öğretimi ve öğrenimi için böyle bir ruhsata ihtiyacı bulunduğu noktasından hareket etmişlerdir.

Hayızh kadının, hayız sebebiyle ibadet edememesi, dinin ona tanıdığı bir muafiyettir. Bu ibadetleri yapamadığı için dinî bir sıkıntı, eksiklik ve sorumluluk duyması yersizdir. İbadetlerde, sayı ve süreden ziyade niyet ve fıkrî-ruhî yoğunluk önemlidir, (ç)

[←227]

[227] Buhârî, Hayz 20; Müslim, Hayz 67 (335); Ebu Dâvud, Taharet 104 (262, 263); Tirmizî, Taharet 97 (130), Savm 68 (787); Nesâî, Hayz 17, Savm 64; İbn Mâce, Taharet 119 (631); Ahmed b. Hanbel, 6/231-232

[←228]

[228] Asıl adı, Muâze bint. Abdullah el-Adeviyye'dir. îbn Maîn, bu kadının, güvenilir birisi olduğunu belirtmiştir. Hicretin 83. yılında vefat etmiştir, (ç)

[←229]

[229] Namaz ibadeti, bedenî olma bakımından oruca benzemektedir. Hayızlı olan kadmlanı orucu kaza etmeleri gerekir. Çünkü oruç ibadeti, yılda bir defa yapılmaktadır. Dolayısıyla tutulamayan oruç için kaza edilmesinde bir güçlük yoktur. Hayız (=ay hali/regl) hali ise genelde, her ay meydana gelmesinden ötürü günlük ibadet olan namazın birikmesine böylece de ibadette güçlük doğmasına sebep olur. Allah ise, kuluna güçlük dilemez. Bı nedenle de İslam, bu güçlüğü kaldırmıştır, (ç)

[←230]

[230] Müslim, Hayz 69

[←231]

[231] Tirmizî, Taharet 97 (130)

[←232]

[232] Müslim, Hayz 68

[←233]

[233] Nesâî,Savm64

[←234]

[234] Nesâî,Hayzl7

[←235]

[235] Teyemmüm" kelimesi sözlükte; bir İşe yönelmek, bir şeyi kast etmek" anlamına gelir. Dinî literatürde ise; suyu temin etme veya kullanma imkanının bulunmadığı dırımlarda büyük ve küçük hükmî kirliliği gidermek maksadıyla temiz toprak veya yer cinsinden sayılan bir maddeye sürülen ellerle yüzü ve iki kolu mesh etmekten ibaret hükmî temizlik demektir. Abdest ve gusül normal durumlarda suyla yapılan ve maddî bir temizlenme özelliği taşıyan hükmî bir temizlik iken teyemmüm istisnai hallerde başvurulan, abdest ve gusül yerine geçen sembolik bir işlemdir. İslam'ın, mükellefler için böyle bir İmkanı getirmiş olması, hem namaz başta olmak üzere İbadetlerin yerine getirlmesine önem vermiş olmasının ve hem de kolaylığı ilke edinmiş olmasının sonucudur. Hanefilere ve Mâlikilere göre, teyemmümde, tertip şart değildir.

Hanefi alimlerinden bazıları, Abdullah ibn Abbâs hadisine dayanarak, suyu kullanma İmkanı olduğu halde abdestin yerine teyemmümün caiz olduğunu söylemişlerdir. Bu hadis İçin b.k.z: Ebu Dâvud, Taharet 122 (329)
Kur'an'da teyemmüm İmkanıyla ilgili olarak şöyle buyurulmaktadır: "Eğer hasta olur veya yolculukta bulunursanız yada biriniz ayak yolundan gelirse veyahut kadınlarla temasta bulunur da su bulamazsanız, temiz toprakla teyemmüm edin. Onunla yüzlerinize ve kollarınıza mesh edin" (Mâide: 5/6)

Teyemmümle ilgili bu hüküm, hicretin 5. yılında inmiş olup Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından uygulamalı olarak gösterilmiştir, (ç)

[←236]

[236] Seriyye: Hz. Peygamber (s.a.v)'in bizzat katılmayıp kendi yerine bir komutan eşliğinde gönderdiği askeri birliğe verilen isimdir, (ç)

[←237]

[237] Ammâr, burada ictihad etmiş ve cünüplük halinin abdesteizliğe benzemediği zannıyla teyemmümü gusle kıyas etmiştir. Ayrıca bu olayda, Ammâr'ın, teyemmümün asimi bildiği anlaşılmaktadır.

Yine Resulullah (s.a.v) zamanında sahabenin içtihadı caiz midir?, değil midir meselesi Fıkıh Usulü alimleri arasında ihtilaflıdır. Esah olan görüşe göre, caizdir, (ç)

[←238]

[238] Buhârî, Teyemmüm 4, 5, 7, 8; Müslim, Hayz 112 (368); Ebu Dâvud, Taharet 121 (322, 323, 324, 326, 327, 328); Nesâî, Taharet 196, 199, 200, 201; Tirmizî, Taharet 110 (144); İbn Mâce, Taharet 91 (569); Ahmed b. Hanbel, 4/320

[←239]

[239] Ebu Dâvud, Taharet 121 (322)

[←240]

[240] Ebu Dâvud, Taharet 121 (323}

[←241]

[241] Ebu Dâvud, Taharet 121 (324)

[←242]

[242] Teyemmümde, bir vuruşun yeterli olduğunu söyleyen alimler varsa da, İki vuruşun farz olduğunu söyleyenler ise Hanefiler, Şâfıîler ve Mâükilerdir. (ç)

[←243]

[243] Ebu Dâvud, Taharet 121 (327)

[←244]

[244] Ebu Dâvud, Taharet 121 (328)

[←245]

[245] İslam alimleri, teyemmümde, el ve kollardan nerelere kadar mesh yapılacağı konusunda üç görüşe ayrılmışlardır:

a. Parmak uçlarından omuzlara kadar mesh edilmesi görüşüdür. Bu görüş, İmam Zühri {ö 124/741)'ye aittir.

b. Yalnız bileklere kadar mesh edilmesi gerektiğini söyleyenlerin görüşü. Bu görüş ise, Ammâr b. Yâsir'den gelen sahih bir hadise dayanmaktadır.

c. Dirsekler de dahil, dirseklere kadar mesh edilmesi görüşü. Bu görüş; Hanefiler de dahil, cumhurun görüşüdür, (ç)

[←246]

[246] Nesâî, Taharet 198

[←247]

[247] Tirmizî, Taharet 110 (144}

[←248]

[248] Tirmizî, Taharet 110 (144}

Ammârdan gelen bu iki farklı teyemmüm uygulaması şöyle uzlaştırılmaya çalışılmıştır: Teyemmümün, yüz ve ellerin meshinden ibaret olduğu hakkındaki Ammâr hadisi, hasen-sa-hihtîr. "Omuzlar ve koltuk altları" hadisi ise, "yüz ve eller" hadisine ters düşmemektedir. Çünkü Ammâr, teyemmümde, meshin, omuzlara ve koltuklara kadar ulaştırılmasını Peygamber (s.a.v)'in emrettiğini söylemiyor. Sadece "şöyle ve şöyle yaptık" diyor. Ammâr, cünüp olduğunda durumunu Peygamber (s.a.u)'e sorunca, ona, yüzü ve elleri mesh etmeyi emretmiş. O da, Peygamber (s.a.v)'in kendisine öğrettiği gibi yüz ve ellerde karar kılmıştır. Çünkü Ammâr, Hz. Ömer'le geçen olayda, Peygamber (s.a.v)'in, kendisine yüz ve elleri öğrettiğini ve kendisinin, Peygamber (s.a.v}den öğrendiği husus üzerinde karar kıldığını göstermektedir, (ç)

[←249]

[249] Ebu Hureyre'nin, Hz. Peygarnber (s.a.v)'den geri kalmasının sebebi şudur: Resulullah (s.a.v), sahabilerinden biriyle karşılaştığında, onunla tokalaşır ve ona duâ ederdi. Ebu Hureyre, cünüp olması sebebiyle kendisinin pis olduğunu zannetmiş ve dolayısıyla Resulullah (s.a.v)'le tokalaşmaktan korkmuştur. Bundan dolayı da onun yanından sıvışarak yıkanmaya gitmiştir. Resulullah (s.a.v)'de, onun bu yaptığın şaşırarak "Subhanallah! Mümin kişi pis olmaz" buyurmuştur, (ç)

[←250]

[250] Mü'minin pis olmamasının nedeni; onun, cünüplük sebebiyle pis olmayacağı ve başkasını pisletmeyeceğidir. Bu sebeple cünüp birisiyle konuşmak, ona dokunmak yada tokalaşmakta bir sakınca yoktur.

"Müşrikler, necistir" (Tevbe: 9/28) ifadesiyle kast edilen husus; onların inançlarının ve fiillerinin pisliğidir. Bedenlerinin pisliği değil.

Ölünün pis olup olmayacağı tartışma konusu olmuştur. Hanefi alimlerinden Aynî'ye göre; ister ölü ve ister diri olsun hiçbir şekilde Müslüman'ın necis olamaz, (ç)

[←251]

[251] Subhanallah" kelimesi, burada, taaccüp ve hayret etmek için kullanılmıştır, (ç)

[←252]

[252] Buharı, Gusl 23, 24; Müslim, Hayz (371); Ebu Dâvud, Taharet 91 (231); Tirmizî, Taharet 89 (121); Nesâî, Taharet 172; İbn Mâce, Taharet 80 (534); Ahmed b. Hanbel, 2/471

[←253]

[253] Buhârî, Gusl 24

[←254]

[254] Müslim, Hayz 371

[←255]

[255] Ölen kimsenin azap çekmesini iki şekilde açıklamak mümkündür: "

1. Ruh açısından: Ölen kimselerin ruhları, kabirdeki sorgulamalarına göre gittikleri berzah hayatında, eğer dünyada günahkar kimselerden iseler orada mutsuz ve huzursuz bir hayat sürdürmeleri, onlar İçin bir azap şeklidir. Çünkü Kıyamet kopuncaya kadar bu şekilde bir hayat geçirmeleri, manevi açıdan onları hüzünlendirir. Bu da onları mutsuz kılar. 2. Beden Açısından: Ölen kimsenin, kabirde; Yılan-çıyan ve haşerat tarafından ısırılması ve sokulması, cehennemlik olan kimseye sabah-akşam cehennemdeki yerinin gösterilmesi, bazı kötü kimselerin toprak tarafından kabul edilmeyip insanlara ibret olsun diye dışarı atılması gibi hususlar, (ç)

[←256]

[256] İdrardan sakınmamak; adam öldürmek, zina yapmak gibi günahların en büyüklerinden sayılmazsa da, namazın sıhhatine engel olduğu için kabir azabına sebep olmaktadır, ç

[←257]

[257] Koğuculuk ise; zarar vermek maksadıyla insanlar arasında söz taşımaktır. Ya devamlı olduğu için yada insanlar arasında büyük felaketlerle sebep olduğu için kabir azabına sebep olmuştur, fç)

[←258]

[258] islam alimlerine göre; Resulullah (s.a.v), hurma dallarını mezarların üzerine dikmekle azab gören kabir sahiplerine şefaatçi olmak istemiştir.

[←259]

[259] Bunârî, Vudû' 55, 56, Cenâiz 89; Müslim, Taharet 111 (292); Tirmizî, Tahâret53 (70);

Ebu Dâvud, Taharet 11 (20, 21); Nesâî, Cenâiz 116; İbn Mâce, Taharet 26 (347); Ahmed b. Hanbel, 1/225

[←260]

[260] Nesâî, Cenâiz 116

[←261]

[261] Müslim, Taharet 111 (292); İbn Mâce, Taharet 26 (347)

[←262]

[262] Buhârî, Vudû'55

[←263]

[263] Hz. Peygamber (s.a.v)'in ayakta işemesi ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

İmam Şafiî (ö. 204/819), Hz. Peygamber (s.a.v)'in bel ağrısından dolayı ayakta işediğini belirtmiştir.

Bazılarına göre ise; çöplük, necaset yeri olduğu için oturmaya müsait değildi. Dolayısıyla Hz. Peygamber (s.a.v), devamlı oturarak küçük abdest bozması adeti olduğu halde böyle bir yerde ayakta işedi.
Bazılarına göre ise, idrarın sıçramayacağı yerlerde ayakta işemenin caiz olduğunu göstermek için böyle hareket etmiş olma ihtimali daha kuvvetlidir.

Bazılarına göre İse, Hz. Aişe hadisi, Hz. Peygamber (s.a.v)'İn evdeki yada kapalı yerdeki durumunu anlatması sebebiyle evlerde veya kapalı yerlerde oturarak işenilmesi gerektiği, Huzeyfe'den gelen hadisin ise, açıka alanda yada evin dışında caiz olduğunu belirtmişlerdir.

Ayrıca Hz. Aişe, Hz. Peygamber (s.a.v)'in ayakta İşediğini söyleyen kimsenin sözüne inanılmaması gerektiğini belirtmiş olsa da, Hz. Aişe, Hz. Peygamber (s.a.v)'in ancak evdeki halini bilebilir. Halbuki sahabenin büyüklerinden olan Huzeyfe'nin şahadetine göre, Hz. Peygamber (s.a.v), Medine'de bir çöplükte ayakta dikilerek küçük abdest bozmuştur. Yine Hz. Ali, Hz. Ömer ve Zeyd b. Sâbit'in de ayakta işedikleri sabittir. Bütün bu durumlar, ayakta işemenin mekruh olduğunu, fakat idrar sıçramasından emin olunduğu zaman ke-rahetsiz olarak caiz olduğunu gösterir. Hanefi ve Şafiî fıkıhçilannin görüşü bu şekildedir. Yine ayakta işemek, Hanbeli mezhebine göre mubah, Mâliki mezhebine göre ise sıçrama ihtimali yoksa caiz, aksi takdirde mekruhtur. B.k.z: Ahmed Davudoğlu, İbn Abidin Ter-cemesi, 1/592-593; N. Yeniel - H. Kayapınar, Sünen-i Ebu Dâvud Terceme ve Şerhi, 1/50-51; Komisyon, Sünen-i Nesâî, 1/46-48 (ç)

[←264]

[264] Buhârî, Vudû' 60, 62; Müslim, Taharet 73 (273); Ebu Dâvud, Taharet 12 (23); Tirmizî, Taharet 9 (13); Nesâî, Taharet 24; İbn Mâce, Taharet 13 (305, 306); Ahmed b. Hanbel, 5/382, 394. 402

[←265]

[265] Burada geçen "cild" kelimesi; bazılarına göre, İsrail oğullarının sırtlarına giydikleri kürktür ve bazılarına göre ise zahiri anlamda tendir, (ç)

[←266]

[266] Hadis, bu ümmete gösterilen kolaylıklara delildir. İsrail oğulları ise bunun zıddına zor şeylerle emrolunmuşlardı. İdrar sıçrayan yeri makasla kesmek, bunlardan sadece birisidir. Alimler, iğne ucu kadar ufak idrar damlalarının hükmü hususunda ihtilaf etmişlerdir. imam Mâlik (ö. 179/795)'e göre bu tür idrar damlalarını yıkamak müstehabür, Şâfiîlere göre farzdır, imam A'zam Ebu Hanîfe (ö. 150/767} ise her necasetin az miktarında olduğu gibi burada da kolaylık gösterip yıkamanın lazım olmadığını belirtmiştir, (ç)

[←267]

[267] Müslim, Taharet 273

[←268]

[268] Ebu Dâvud, Taharet 12 (23)

[←269]

[269] Ebu Dâvud, Taharet 12 (23)

[←270]

[270] Henüz yemek yemeye başlamamış çocukların İdrarının temizleniş biçimi alimler

arasında ihtilaf konusu olmuştur. İmam Şafiî (ö. 204/819), İmam Ahmed (Ö.241/795) gibi bazı alimler; Ebu Dâvud (ö. 275/888), Tirmizî (ö. 279/892), İbn Mâce (ö. 273/886)'nin rivayet ettiği "kızın idrarı yıkanır, oğlan çocuğunun idrarının üzerine su serpilir" hadisine dayanarak kız çocuğu ile oğlan çocuğunun İdrarını ayırmışlardır. Hanefi mezhebi ile İmam Mâlik (Ö. 179/795) gibi bazı alimlere göre ise kız ve oğlan çocuklarının idrarları arasında fark yoktur. Her ikisinin idrarı da pistir. Ancak yıkanmakla temizlenir.

Yemek yiyen çocukların idrarı, ittifakla ancak yıkanmakla temizlenebilir, (ç)

[←271]

[271] Buhârî, Vudû' 59; Müslim, Taharet 103 (287); Ebu Dâvud, Taharet 135 (374); Tirmizî, Taharet 54 (71); Nesâî, Taharet 189; İbn Mâce, Taharet 77 (524); Ahmed b, Hanbel, 6/355

[←272]

[272] Müslim, Taharet 103 (287)

[←273]

[273] Müslim, Taharet 103 (287), Selam (287); Tirmizî, Taharet 54 (71)

[←274]

[274] Buhârî, Vudû1 31, Salât 47, Et'ime 5; Müslim, Taharet 66 (268); Ebu Dâvud, Libâs 41 (4140); Tirmizî, Cum'a 75; Nesâî, Taharet 90; İbn Mâce, Taharet 42 (401); Ahmed b. Hanbel, 6/96, 130,147, 187,188

[←275]

[275] Buhârî, Salât 47; Müslim, Taharet 67 .

[←276]

[276]

Hadis, Hz. Peygamber (s.a.v)'in, her işe sağdan başladığını ifade ermektedir. Fakat hadisin bazı varyantlarında "bütün işlerinde" ifadesinin yer almaması; hadisin, genellik ifade etmediği ve bazı harici unsurlarla sınırlandırıldığı ifade edilmiştir. Bu konu ile ilgili olarak İmam Nevevî (ö. 676/1277)şöyIe der:

"Sağdan başlama meselesi, şeriatın daimi bîr kuralıdır. Bu kural şu şekildedir: Saygı ve değer yönünden olan; elbise ve mest giymek, mescide girmek, misvakı kullanmak, sürme çekmek, tırnak kesmek, bıyık kısaltmak, saç taramak, koltuk altı tıraşı yapmak, saç kesmek, namazda sağa selam vermek, Taharet organlarını yıkamak, heladan çıkmak, yiyip İçmek, tokalaşmak, Hacerü'l-Esved taşını öpmek ve benzeri durumlarda sağdan başlamak müstehaptır. Bunun zıddı olan helaya girmek, mescitten çıkmak, burnu silmek, Taharet lenmek, elbise, don ve mest çıkarmak gibi şeylerde İse soldan başlamak müstehaptır. Bütün bunlar, sağ tarafın yücelik ve şerefindendir."

Bazıları da şöyle demişlerdir: Bu meselenin aslı şöyledir: Yapılması hoş ve iyi olan İşlerde sağdan başlamak müstehaptır. Soldan başlaması müstehap olan fiiller, -fıtrat gereği- iyi olan şeyler değildir. Bunlar, ya terk edilmesi iyi olan yada yapılması hoş olmayan işlerdir." (Ç) Ebu Dâuud, Libâs 41 (4140)

[←277]

[277] Müslim, Taharet 66 (268); Tirmizî, Cum'a 75; İbn Mâce, Taharet 42 (401)

[←278]

[278] Mübaşeret: Çıplak olarak, uücudu vücuda dokundurmaktır. Bazı durumlarda, cinsel ilişki için kullanılıyorsa da, burada, ittifakla birinci manada kullanılmıştır.
Hadis, Resulullah (s.a.v)'in, diz kapağı ile göbeği arası kapalı olan hayız halindeki hanımlarından istifade ettiğini göstermektedir. Buna göre kişinin, her ne şekilde olursa olsun, hanımının, göbek İle diz kapağı arası hariç vücudun geri kalan kısmıyla faydalanması helaldir.

Hayiztı kadınla cinsel ilişki, Kur'an'in açık ifadesi ve sahih hadislerle yasaklanmıştır. Hane-filere göre, kişinin, haram olduğunu bildiği halde hayizlı hanımiyla cinsel ilişkide bulunması günahtır. Tevbe edip istiğfar etmesi lazımdır. Cumhura göre ise, bir yada yarım dinar sadaka vermesi müstehaptır. Bazılarına göre ise vaciptir.

Hanefilere göre, kan kesildikten sonra gusül abdesti almadığı halde, üzerinden bir namaz vakti geçmesi halinde kişinin hanımıyla cinsel ilişki de bulunmasında bir sakınca yoktur. (Ç)

[←279]

[279] Buhârî, Hayz 5; Müslim, Hayz 1-2 (293); Ebu Dâvud, Taharet 106 (268, 273}; Tirmizî, Taharet 99 (132); Nesâî, Hayz 12, 13; İbn Mâce, Taharet 121 (635); Ahmed b. Hanbel, 6/33, 34, 78, 90, 113, 123,128,143, 174

[←280]

[280] Buhârî, Hayz 5

[←281]

[281] Ebu Dâvud, Taharet 106 (273); İbn Mâce, Taharet 121 (635)

[←282]

[282] Hubus" kelimesi, "Habîs" kelimesinin çoğulu olup "erkek şeytanlar" anlamına gelmektedir. Habâis" ise "Habise" kelimesinin çoğulu olup "dişi şeytanlar" anlamına gelmektedir.

İbnü'l-Arabî (ö. 643/1148)'ye göre, bu kelime; çirkin şeyler için kullanılır. Hubs, genellikle, sözde sövmeyi, inançta küfrü, yiyeceklerde haramı, içeceklerde zararlı şeyleri ifade eder. Tuvalete girmek isteyen kimse, bu Duayı okumalıdır. Çünkü tuvaletler, Allah'ın açıkça zikredilmesi uygun olmayan yerler olduğu için şeytanlar, buralarda, çokça eğleşir ve insan oğluna daha çok musallat olurlar. Tuvalete girerken şeytanlardan Allah'a sığınmak, bu nedenden dolayı gereklidir. Açık arazide abdest bozmak da, tuvalette abdest bozmak gibi Allah'a sığınmayı gerektirir. Tuvalete girerken Allah'a sığınmayı unutan kimse, İslam alimlerinin çoğunluğuna göre, girdikten sonra kalben Allah'a sığınır, (ç)

[←283]

[283] Hz. Peygamber (s.a.v)'in abdest bozacağı yere girerken Allah'a sığınması; kulluğunu göstermek, ümmetine abdest bozmanın edeblerinİ öğretmek içidir. Aslında o, bütün kötülüklerden ve şeytanlardan korunmuştur, (ç)

[←284]

[284] Buhârî, Vudû' 9, Deavât 15; Müslim, Taharet 122 (375); Ebu Dâvud, Taharet 3 (4, 5); Tirmizî, Taharet 4 (5); Nesâî, Taharet 18; İbn Mâce, Taharet 9 (296); Ahmed b. Hanbel, 3/409

[←285]

[285] Buhârî, Vudû'9

[←286]

[286] Müslim, Taharet 122 (375)

[←287]

[287] İslam hukukçuları, kadınların gördükleri kanı üçe ayırmışlardır: 1. Hayız (=adet) Kanı, 2. Nifas {=Ioğusa) Kanı, 3. İstihaze Kanı.

İstihaze Kanı: Rahim içi damarlardan hayız ve nifas hali dışında bir hastalık veya yapısal bir bozukluk sebebiyle gelen özür kanıdır. Diğer bir ifadeyle, İstihaze; kadının hayız ve loğusalık dışındaki kanamalarının genel adıdır.

İstihaze kanı konusunda, her bir kadının kendi tecrübe ve kanaatinin önemli olduğu ve nihai olarak tıp biliminin tespitlerinin ölçü alınması gerektiği bilinmelidir. İstihaze kanı; dinmeyen burun kanaması, tutulamayan idrar ve yaradan sürekli kan akması gibi sadece abdesti bozan bir özür halidir. Bu durumdaki kadın, gerekli maddî-bedenî temizliği yapar, gerekli tedbirleri alır ve özürlü kimselere tanınan ruhsat ve muafiyetleri kullanarak her bir namaz vakti için ayrı ayrı namaz abdesti alıp ibadetlerini yerine getirir. Hanefi mezhebine göre; adet hali belli olan müstehaza bir kadının hayzının bittiği, adet halinin geçmesiyle bilinir.Kadın adet zamanını şaşırırsa araştırır. Adet günlerinin geçtiğine kanaat getiremezse, bildiği günlerin en azıyla amel eder.

Yeni hayız görmeye başlayan bir kızın adet hali, sabit olmaksızın kanı kesilmeyip devam edecek olursa, her ayın on günü adet haline sayılır, yirmi gün de temizlik müddeti sayılır. (Ç)

[←288]

[288] Bu kanın, hayız kanı değil de, damardan gelen bir kan olması nedeniyle boy abdestini gerektirmemesi gerekir. O halde Resulullah (s.a.v), istihaze halinde boy abdesti alınması gerektiğini niçin emretmiştir? Resulullah (s.a.v)'in bu emri, hayızdan yıkanma şeklinde yorumlanır. Resulullah (s.a.v)'in sözünün özeti: "Bu devam eden kan, hayız kanı değil, istihaze kanıdır. Hayız günlerin geçince boy abdesti al ve namazını kıl" şeklindedir. İmam Şafiî {ö. 204/819), istihaze olan Ümmü Habîbe'nin, her namaz için tetavvu olarak boy abdesti aldığını söylemektedir. Cumhura göre, Resulullah (s.a.v), Ümmü Habîbe'ye; her namaz için boy abdestini emretmemiştir. Müslim, Hayz 63 .{334); Tirmizî, Taharet 96 (129)'de de geçtiğine göre; bu hanım, boy abdesti alma işini, kendi başına yapmıştır. Ebu Dâvud, Taharet 109 {285)'de, bunun, Evzaî (ö. 157/774)'den başka hiç bir kimsenin söylemediği belirtilmiştir.

Ayrıca her namaz için boy abdesti alma işini, kanın azalmasını sağlamak için bir tedavi metodu olduğu şeklinde yorumlamak ta mümkündür.

Ümmü Habîbe hadisinin, Fatıma bint. Ebi Hubeyş hadisiyle nesh edildiği de ileri sürülmüştür.
Hattabî (ö. 388/998)'ye göre; bu hadis, kısa bir şekilde rivayet edilmiştir. Kadının hali, genişçe bir şekilde açıklanmamıştır. Her istihazalı ^kadına boy abdesti almak vacip değildir. Boy abdesti alma emri; gelen kanın, hayız kanı mı, yoksa istihaze kanı mı olduğunu ayı-ramayan yada gününü, vaktini ve sayısını unutan kimse kadın İçin geçerlidir. Böylesi bir kadın, hiçbir namazını terk edemez ve her namaz için yıkanması gereklidir, (ç)

[←289]

[289] Burada geçen "Hind"in, hadisin ravisi olan Ebu Bekr ibn Abdurrahman'ın hanımı mı, yoksa akrabası mı olduğuna dair hiçbir yerde bir bilgiye rastlanılmam ıştır. İbn Hacer (ö. 852/1447)'in, "el-İsâbe" adlı eserinin sonunda bir "Hind"den bahsedilmiş, fakat kim olduğu açıklanmamıştır, (ç)

[←290]

[290] Buhârî, Hayz 26; Müslim, Hayz 63-66 (334); Ebu Dâyud, Taharet 110 (288, 289, 290, 291}; Tirmizî, Taharet 96 (129); Nesâî, Hayz 2, 3, 4; İbn Mâce, Taharet 115; Ahmed b. Hanbel, 6/71, 215, 296

[←291]

[291] Müslim, Hayz 64

[←292]

[292] Buhârî, Hayz 26; Ebu Dâvud, Taharet 110 (288}

[←293]

[293] Ebu Dâvud, Taharet 110 (288)

[←294]

[294] Müslim, Hayz 63 (334); Tirmizî, Taharet 96 (129)

[←295]

[295] Müslim, Hayz 66

[←296]

[296] Leğenin kanla dolu olmasından maksat; saf kanla dolu olması demek değildir. İşin aslı, o leğen içinde yıkandığında leğendeki suyun içerisine damlayan kan, suyun rengini kan rengine çevirmiş olmasıdır, (ç)

[←297]

[297] Müslim, Hayz 65; Ebu Dâvud, Taharet 107 (279)

[←298]

[298] Ebu Dâvud, Taharet 109 (285); Nesâî, Hayz 2, 4

[←299]

[299] Ebu Dâvud, Taharet 110 (288)

[←300]

[300] Ebu Dâvud, Taharet 110 (289, 290, 291)

[←301]

[301] Ebu Dâvud, Taharet 110 (292); Müslim, Hayz 63 (334); Nesâî, Hayz 4

[←302]

[302] Ebu Dâvud, Taharet 110 (292)

[←303]

[303] Kadınların öteden beri gelen adetlerinin biyolojik sebeplerine uymadığı İçin şeytanın vur-masıyla adet kanamasının meydana gelmeyeceği bir gerçektir. Bu tür kanamalar, bazı kadınlarda olduğu malumdur. Bunun, bünye ve hastalık sebebiyle, özellikle de sıcak ülkelerde kanamanın fazla olması sebebiyle damar çatlamasında olacağı açıktır. Böyle bir durumda Peygamber (s.a.v)'in tavsiye buyurduğu yol; belli bir müddet sonra yıkanmak ve özürlüler gibi, her namaz ayrı birer abdest alarak namazını kılmaktır.

Ayrıca şu mananın da netlik kazanması lazımdır ki; şeytanın vurması, onun fırsat gözetleyip kadını kandırması, insanın en zayıf olduğu yönünden gelip istediğini yaptırması demektir. B.k.z: G. Scognamillo & A. Arslan, Doğu ve Batı Kaynaklarına Göre Şeytan, Karizma Yay. 3. baskı, İst. 2002, s. 217

[←304]

[304] Nesâî, Taharet 135, Hayz 4

[←305]

[305] Nesâî, Taharet 135

[←306]

[306] Ebu Hubeyş'in asıl adı, Kays b. Muttalib'dir. (ç)

[←307]

[307] Buhârî, Hayz 19, 24; Müslim, Hayz 62 (333); Ebu Dâuud, Taharet 108 (282), 112 (298); Tirmizî, Taharet 93 (125); Nesâî, Hayz 4, 6; İbn Mâce, Taharet 115 (621, 624); Ahmed b. Hanbel, 6/128, 129

[←308]
[308] Buhârî, Hayz 24

[←309]

[309] Buhârî, Hayz 24

[←310]

[310] Ebu Dâvud, Taharet 108 (282)

[←311]

[311] Ebu Dâvud, Taharet 112 (298)

[←312]

[312] Bu ifade, hayzın başlangıcını ve bitiş zamanını belirtmek içindir. İstihazalı kadın, ya kanın sıfatından yada adet günlerinde kanın gelmesinden, gelen kanın hayız kanı olduğunu bilir. Fatıma bint. Ebu Hubeyş'in de, adet hali bilinen bir kadın olduğu ihtimal dahilindedir. Hanefiler İle İmam Ahmed (ö. 241/795)'in meşhur olan görüşüne göre; bu meselede, kanın rengine değil, adet haline itibar edilir, (ç)

[←313]

[313] Nesâİ, Taharet 138, Hayz 6

[←314]

[314] Nesâî, Taharet 138, Hayz 6

[←315]

[315] Resulullah (s.a.v)'in, Hz. Ömer'e "Abdest al, cinsel organım yıka, sonra da uyu" buyurması, abdest imanın öne alınmasını gerektirmez. Çünkü cümleleri birbirine bağlayan atıf edatı olan "vau" harfi, tertibe delalet etmez. Sadece iki şeyin bir arada toplanmasını ifade eder. Buna göre hadiste, abdest almakla cinsel organını yıkama işlerinin ikisinin de yap-ıulmasi emredilmektedir. Nitekim hadisin İmam Mâlik (ö. 179/795)'ten rivayet, "cinsel organını yıka, abdest al, sonra da uyu" şeklindedir. Hadiste abdestin önce alınması, onu tazim ve teberrük içindir. Buhârî'nin rivayetinde abdest alma, emir sığasıyla değil, "Abdest aldığı zaman uyur" şeklinde şart sığasıyla gelmiştir, (ç)

[←316]

[316] Buhârî, Gusi 25, 27; Müslim, Hayz 23 (306); Ebu Dâvud, Taharet 86 (221); Tirmizî, Taharet 88 {120}; Nesâî, Taharet 167; İbn Mâce, Taharet 99 (585); Ahmed b. Hanbel, 1/125

[←317]

[317] Cünüp olan kimsenin, uyumadan önce abdest alması meşrudur. Ancak bunun hükmü hususunda ihtilaf edilmiştir.

Süfyan es-Sevrî, Saîd ibnu'l-Müseyyeb, İmam Ebu Yûsufa göre; cünüp kimsenin abdest almadan uyuması caizdir.

Evzâî (ö. 157/774), İmam Şafiî (ö. 204/819), İmam Mâlik (ö. 179/795), İmam Ahmed b. Hanbeî (ö. 241/795), İmam Azam Ebu Hanîfe (ö. 150/767) ve alimlerin çoğuna göre; cünüp kimsenin uyumadan önce abdest alması müstehabtır. Bunlar, konu ile ilgili hadiste, "abdestin emredilmesini" mendub olma şeklinde yorumlamışlardır.

Bir grup alim de, burada, "abdestin alınması"ndan maksadın; "sözlük anlamı itibariyle abdest alma" olduğunu belirtmişlerdir. Bunlara göre, gerekli olan, eİleri ve cinsel organını yıkamaktır. İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1200), bunun hikmetinin; meleklerin pislik ve kötü kokudan uzaklaşıp şeytanların yaklaşması olduğunu söylemektedir. Şah Veliyyullah Dihlevî (ö. 1176/1762)'de, "cünüplük, meleklerin melekliğine zıt olduğuna göre, mümin hakkında uy gun olan, cünüp olarak uyumamak ve yemeği uzatmamaktadır. Eğer boy abdesti alması mümkün olmazsa abdestiterk etmemesi gerekir" der. (ç)

[←318]

[318] Buhârî, Gusl 27

[←319]

[319] Buhârî, Gusl 25

[←320]

[320] Müslim, Hayz 23 (306)

[←321]

[321] Tirmizî, Taharet 88 {120}

[←322]

[322] Buhârî, Gusl 25, 27; Müslim, Hayz 21 (305), 26 (307); Ebu Dâvud, Taharet 87 (222, 223), 88 (224); 89 (226, 228), Vitr 8 (1437); Tirmizî, Taharet 87 (118, 119); Nesâî, Taharet 163, 164, 165, 166, Gusl 5; İbn Mâce, Taharet 99 (584), 104 (593); Ahmed b. Hanbel, 6/92,102,103, 119, 120

[←323]

[323] Buhârî, Gusl 27

[←324]
[324] Müslim, Hayz 21 (305)

[←325]

[325] Hadisin zahirinden anlaşıldığına göre, cünüp kimsenin bir şey yemek isterse, ellerini yıkamalıdır.

İmam Ahmed b. Hanbel (ö. 241/795)'e göre; cünüp oian kişinin uyumazdan, ikinci defa İlişkide bulunmazdan veya yiyip içmezden Önce cinsel organını yıkamakla beraber abdest alması müstehabtır. İmam Mâlik (ö. 179/795) ile İmam Şâfıî (ö. 204/819)'ye göre; ellerine pislik bulaşmışsa onları yıkar.

İmam A'zam Ebu Hanîfe (ö. 150/767)'ye göre ise, cünüp olan kişi, bir şey yemek isterse, ellerini yıkar, ağzını da suyla çalkalar. Abdest almadan uyumasında bir sakınca olmamakla birlikte alması daha uygundur.

Yalnız burada abdest almak, ruhsat olarak gösterilmektedir. Boy abdesti almak ise azimet olarak İfade edilmektedir. Azimet ise, ruhsattan daha faziletlidir, (ç)

[←326]

[326] Müslim, Hayz 22 (305)

[←327]

[327] Müslim, Hayz 26 {307}

[←328]

[328] Ebu Dâvud, Taharet 87 (222)

[←329]

[329] Ebu Dâvud, Taharet 87 (223)

[←330]

[330] Ebu Dâuud, Taharet 88 (224)

[←331]

[331] Hz. Aişe, burada, soru biçimine uyarak Resulullah (s.a.v)'in, vitri; bazen gecenin başında ve bazen de gecenin sonunda kıldığını söylemiştir. Halbuki Resulullah (s.a.v)'in, vitri, gecenin ortasında kıldığı da olmuştur, (ç)

[←332]

[332] Hanefilere göre; gece namazındaki kıraat; hem açıktan ve hem de sessiz olarak okumak caizdir. Hanefî alimlerinden Aynî (ö. 855/1451): "Sahih olanın; okuyanın zamanı, yeri ve haliyle sınırlandığını, sesli veya sessiz okumada bu hususların göz önünde bulundurulması gerektiğini" söyler, (ç)

[←333]
[333] Ebu Dâvud, Taharet 89 (226)

[←334]

[334] Tirmizî, Taharet 87 (118)

[←335]

[335] Tirmizî, Taharet 87 (119)

[←336]

[336] Ebu Dâvud, Taharet 89 (228)

[←337]

[337] Nesâî, Taharet 163

[←338]

[338] Nesâî, Taharet 163

[←339]

[339] Nesâî, Taharet 164

[←340]

[340] Nesâ\, Taharet 165

[←341]

[341] Müslim, Hayz 26 (307); Ebu Dâvud, Taharet 89 (226)

[←342]

[342] Nesâî,Gusl5

[←343]

[343] Bu ifadeden; Resulullİah (s.a.v)'in ayaklarını yıkamak için yerini değiştirdiği ve ayaklarını yıkama İşini en sona bıraktığı anlaşılmaktadır.

Cumhur, bu tür rivayetlere dayanarak mutlak olarak boy abdestinde ayaklan en son yıkamanın müstehab olduğu görüşüne varmıştır.

İmam A'zam Ebu Hanîfe (ö. 150/767) ve öğrencilerine göre, gusledilen yer; leğen, küvet gibi suyun biriktiği bir yer durumunda ise ayakları yıkama işini en sona bırakmak, değilse abdestin hemen sonunda yıkamak müstehabür. (ç)

[←344]

[344] Buhârî, Gusl 1, 5; Müslim, Hayz 37 (317); Ebu Dâvud, Taharet 97 {245); Tirmizî, Taharet 76 (103); Nesâî, Taharet 161, Gusl 14, 15, 22; İbn Mâce, Taharet 94 (573); Ahmed b. Hanbel, 6/236, 325, 330, 2/129

[←345]

[345] Burada Hz. Peygamber (s.a.v)'in, avret yerini yıkama esnasında eline herhangi bir kokunun bulaşmış olma ihtimaline karşılık ellerini yere iyice sürttüğü anlaşılmaktadır. Bu da, Hz. Peygamber (s.a.v)'in, temizliğe ne derece önem verdiğini ve hoş olmayan kokuların bedeni üzerinde kalmaması için ne kadar dikkat ettiğini göstermektedir, (ç)

[←346]

[346] Buhârî, Gusl 21

[←347]

[347] Buhârî, Gusl 8

[←348]

[348] Boy abdesti ve namaz abdesti sırasında ağza ve buma su vermenin hükmünün ne olduğu konusunda alimler arasında görüş ayrılığı vardır:

Ahmed b. Hanbel (ö. 241/795)'e göre; boy abdesti ve namaz abdesti sırasında ağza ve

burna su vermek farzdır.

İmam Mâlik (ö. 179/795) ve İmam Şâfıî (ö. 204/819) alimlerine göre ise; hem boy abdes-

tinde ve hem de namaz abdestinde sünnettir.

Hanelilere göre ise; boy abdestinde farz olup namaz abdestin de farz değildir, (ç)

[←349]

[349] Başım da üç defa yıkadı. Sonra bedenine su döktü" ifadesinden; Resulullah (s.a.v)'in saçlarının arasını ovalamadığı, sadece suyu dökmekle yetindiği anlaşılır. Fakat başka rivayetlerde, daha su dökünmeye başlamadan vücutta kıl olan yerlerini ovaladığı zikredilmiştir. Burada ravinin, hadisi uzatmamak için bunu zikretmemiş olduğu anlaşılacağı gibi, Hz. Peygamber (s.a.v)'in ovalamayı bazen terk ettiği de anlaşılabilir, (ç)

[←350]

[350] Buhârî, Gusl 10

[←351]

[351] Bu ifadeden; bir kimsenin, boy abdesti yada namaz abdesti alan kimseye yardım etmesinin caiz olduğu anlaşılmaktadır, (ç)

[←352]

[352] Buhârî, Gusl 11

[←353]

[353] Buhârî, Gusl 16

[←354]

[354] Buhârî, Gusl 18

[←355]

[355] Müslim, Hayz 38

[←356]

[356] Cabir b. Abdullah (ö. 74/693), İbn Ebi Leyla (ö. 148/765) ve Saîd b. Müseyyeb (ö. 92/ 712), bu hadise dayanarak, boy abdesti ve namaz abdesünden sonm kurulanmanın mekruh olduğunu söylemişlerdir.

Şâfiîlerin meşhur olan görüşüne göre, silinmeyi terk etmek müstehabtır. Hz. Osman, Hasan b. AH, Enes b. Mâlik, Hasen el-Basrî, İmam Mâlik, İmam Ahmed ve İmam A'zam Ebu Hanîfe'ye göre; boy abdesti ve namaz abdestinden sonra kurulanmada bir mekruhluk görmemişlerdir. Bunlar görüşlkerine, İbn Mâce'nin Selmân el-Fârisî'den ri vayet ettiği, "ResuluIlah (s.a.v) abdest aldı, üzerinde olan yün cübbeyi ters çevirdi ve onunla yüzünü sildi" hadisi ile Tirmizî'nin Hz. Aişe'den rivayet ettiği "Resulullah (s.a.v)'in bir bez parçası vardı. Abdestten sonra bununla kurulanırdı" hadisini delil olarak kabul etmişlerdir.

Resulullah (s.a.v)'İn havlu kullanmaması, her zaman kullandığının aksinedir. Onuri bu hareketi, o gün havlu kullanma İhtiyacını hissetmemesinden veya serinleme isteğinin bulunmamasından olsa gerektir, (ç)

[←357]

[357] Ebu Dâvud, Taharet 97 (245)

[←358]
[358] Tirmizî, Taharet 76 (103)

[←359]

[359] Nesâî, Taharet 161

[←360]

[360] Nesâî, Gusl 15

[←361]

[361] Nesâî, Gus! 22

[←362]

[362] Buhârî, Gusl 1, 15; Müslim, Hayz 35 (316}; Ebu Dâvud, Taharet 97 (240, 241, 242, 243, 244); Tirmizî, Taharet 76 (104); Nesâî, Taharet 152, 153, 155, 156, 157; İbn Mâce, Taharet 94 (574); Ahmed b. Hanbel, 6/52, 70, 72, 96,101,110, 143

[←363]

[363] Buhan, Gusl 15

[←364]

[364] Müslim, Hayz 36

[←365]

[365] Müslim, Hayz 43 (321)

[←366]

[366] Müslim, Hayz 39 {318}

[←367]

[367] Hz. Peygamber (s.a.v) saçlarını ve vücudundaki kılları ovalayarak aralarına suyun geçmesini sağlıyordu. Suyun, tenine değmesiyle oranın temizlenmesine kanaat getirdiği an, üç defa başına su alarak bütün vücudunu yıkıyordu. Artan su kalırsa, hepsini birden vücuduna döküyordu.

Mâlikîlere göre; sık olsun, seyrek olsun, vücuttaki bütün kılların ovalanması vaciptir. Şafiî ve Hanbelilere göre ise, ovalanmadığı takdirde su deriye ulaşıyorsa kılların ovalanması mendub, ulaşmıyorsa vaciptir.

Hanefilere göre ise; ovalanmadan su deriye kadar ulaşırsa saçın ve sakalın ovalanması müstehab, ovalanmadan deriye ulaşmazsa farzdır, (ç)

[←368]

[368] Ebu Dâvud, Taharet 97 (242)

[←369]

[369] Ebu Davud, Taharet 97 (243)

[←370]

[370] Bu ifade, kadınların başlarını beş defa yıkamalarının müstehab olduğunu gösterir. Ancak senedde adı geçen Cümey'den dolayı bu hadis zayıf kabul edilmiş ve delil olarak kabul edilmemiştir. Ayrıca Ebu Dâvud, Taharet 99 (251)'de, kadınların saç örgülerinin durumu ve başlarına üç defa su dökülebileceklerine dair açık ifadeler vardır, (ç)

[←371]
[371] Ebu Dâvud, Taharet 97 (241)

[←372]

[372] Bu kap, süt sağacak kaba denir. Uzunluğu ve genişliği, bir karıştan azdır, (ç)

[←373]
[373] Ebu Dâvud, Taharet 97 (240)

[←374]

[374] Nesâî, Taharet 152

[←375]

[375] Nesâî, Taharet 153

[←376]

[376] Nesâî, Taharet 155

[←377]

[377] Nesâî, Taharet 156

[←378]

[378] Nesâî, Taharet 157

[←379]

[379] Nesâî, Taharet 157

[←380]

[380] Tirmizî, Taharet 76 (104)

[←381]

[381] İslam dini, namazın yerine getirilmesini, dini temel veciblerinden saymış olmasının yanı sıra her türlü mükellefiyette zorluğu gidermeye ve kolaylığı temein etmeye de ayrı bir önem vermiştir. Bunun bir örneği de, mükelelfler için mestler üzerine mesh yaparak abdest alam ve böylece üzerine düşen ibadetleri yerine getirme imkanı vermiş olmasıdır. "Mesh": Bir şey üzerinde eli gezdirmek, o şeyi elle silmek demektir. Fıkıh literatüründe; bir çeşit hükmi temizlik İşlemi olup abdestte elin ıslaklığıyla bir uzuv, mest veya herhangi bir şey üzerinde yapılan bir temizlik çeşididir.

Dinimizin, ibadetlerde kolaylığı tercih etmiş olması sebebiyle ayaklara mest yada benzeri bir şey giyildiğinde, abdest için bunun çıkarılması ve ayağın yıkanması İstenmeyip mestin üzerine mesh yapma caiz görülmüştür.

"Mest": Deri ve benzeri maddelerden ayaklara giymek maksadıyla yapılan, ayakları topuklarla birlikte örten, içine su geçinmeyecek veya yere konduğunda kendi kendine dik durabilecek bir ayakkabı çeşididir.

Abdest alıken mestin üzerinde eiin üç parmağı kadar yerin elin ıslaklığıyla bir defa mesh edilmesi gerekir. Bunun için mestin abdestli olarak giyilmiş, mestin ayağın abdestte yıkanması gereken yerlerini tamamen kaplamış olması aranır.

Abdesti bozan durumlar, mest üzerine meshi de bozar. Üzerine mesh edilen mestin ayaktan çıkması veya çıkarılması, mestin içerisine giren suyun bir ayağın yandan fazlasını ıslatmaı, mesh süresinin sona ermesi meshi bozar.

Mestler üzerien emsh etme süresi; yolcu olmayanlar için 24 saat, yolcular için 72 saattir. Bu süre, mestin abdestli olarak giyilmesinden sonra abdesti bozan ilk durumdan baslar. (Ç)

[←382]

[382] Cerîr b. Abdullah'ın, ayaklarını mesh ettiğini gören bazı kimseler, ona: "Senin bu abdest

alış şeklin, Maide suresi inmeden önce vardı. Maide suresi indikten sonra ayağa mesh etme izni kaldırılmıştır" dediler. Bunun üzerine Cerîr: "Ben Maide suresi indikten sonra Müslüman oldum' der. Cerîr, bu sözüyle; "Ben Resulullah {s.a.vj'in mestli ayağına bu şekilde mesh ederek abdest alışını Maide suresi indikten sonra gördüm. Dolayısıyla sizin, Maide suresi ayaklara mesh etmenin hükmünü kaldırmıştır demeniz yanlıştır" demek istemiştir. (ç)

[←383]

[383] Buhârî, Salât 25; Müslim, Taharet (272); Ebu Dâvud, Taharet 60 (154); Tirmizî, Taharet 70 (93); Nesâî, Taharet 96; İbn Mâce, Taharet 84 (543); Ahmedb. Hanbel, 4/358, 361

[←384]

[384] Maİde suresinden kast edilen ise; abdest ayetidir. Bu ayet, Benî Mustalık gazvesi sırasında inmiştir. Cerîr İse, ondan sonra Müslüman olmuştur. Buna göre bu abdest ayetinin hükmü, yani ayakların yıkanması emri, mest giymeyenlerle ilgili genel bir emirdir.

Cerîr'in hadisi İse; ayağında mest bulunan kimselerin ayaklarına mesh edebileceklerini açıklama mahiyetinde meshin hükmünü, yıkamanın genel hükmünün dışına çıkarmaktadır. (ç)

[←385]

[385] EbuDâvud, Taharet 60 (154}

[←386]

[386] Nesâî, Taharet 96

[←387]

[387] Tirmizî, Taharet 70 (94)

[←388]

[388] Buhârî, Vudû' 35, 48; Müslim, Taharet 75 (274); Ebu Dâvud, Taharet 60 (149, 150, 151); Tirmizî, Taharet 72 (97), 73 (98), 74 (99); Nesaî, Taharet 66, 87, 96, 97; İbn Mâce, Taharet 84 (545); Ahmed b. Hanbel, 4/245,246, 247,251,253,254

[←389]

[389] Buhârî, Salât 25

[←390]

[390] Buhârî, Cihad 90, Libâs 10

[←391]

[391] Buhârî, Vudû1 35

[←392]

[392] Tebük seferi, hicretin 9. yılında Bizanslılara karşı düzenlenmiş bir seferdir, (ç)

[←393]

[393] Buhârî, Meğâzî 81

[←394]

[394] Bu ifade, meshlerin sahih olabilmesi için abdestii iken giyilmelerinin şart olduğuna delalet eder. (ç)

[←395]

[395] Buhârî, Vudû149

[←396]

[396] Müslim, Taharet 79

[←397]

[397] Müslim, Taharet 82

[←398]

[398] Müslim, Taharet 83

[←399]

[399] Bu ifade, meshlerin sahih olabilmesi için âbdestli iken giyilmelerinin şart olduğuna delalet eder. (ç)

[←400]

[400] Bu hadis; Hz. Peygamber (s.a.u)'in, mestler üzerine mesh ettiğini anlatmaktadır. Yalnız Imamiyye, Hariciler ve Davud ez- Zahirî,, Peygamber (s.a.v)'in abdest öğrettiği bir kişiye: "Ayaklarım yıka, yoksa namazın kabul olmaz sözü ile Maide süresindeki abdest ayetlerini ve "Vay o topukların ateşteki haline" hadisini delil getirerek "meshin caiz olduğuna dair gelen hadisler nesh edilmiştir" demektedirler. Bunların bu iddialıma şu şekilde cevap verilmiştir:

a. Hz. Peygamber (s.a.v)'in "ayaklarını yıka" sözündeki emri; "abdest ancak yıkamakla olur" anlamına gelmeyip meshin caiz olduğunu ifade eden hadisler bunu göstermektedir.

b. Yine onların, mesh İle ilgili hadislerin nesh edildiğine dair iddiaları, doğru değildir. Çünkü abdest ayeti, Müğreysİ gazvesi sırasında, hicretin 5. yılında nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v)'in, mestlerini mesh ettiği ile ilgili konumuzla ilgili hadis, Tebük seferinde hicretin 9. yılında meydana gelmiştir.

c. Onların, "mesh, abdest ayetiyle nesh edilmiştir" İddiaları yanlıştır. Abdest ayetlerinin, meshİ nesh edici bir yönü yoktur. Yalnız yıkamak mı, yoksa mesh mi daha faziletlidir meselesi üzerinde ihtilaf vardır. Bu konuda İmam Mâlik, İmam Şâfıî, îmam A'zam Ebu Hanî-fe'ye göre; yıkamanın, daha faziletli olduğu görüşündedirler. Çünkü yıkamak, asıldır.
Halbuk alimlerin büyük çoğunluğu, meshin caiz olduğu görüşündedirler. Örneğin, İmam A'zam Ebu Hanîfe bu konuda şöyle der: "Bana ulaşan mesh hadisleri, gündüz aydınlığı kadar açık, kesin ve parlak olmadıkça onların üzerinde bîr şey söylemedim. Mesh caiz görmeyenlerin küfre düşeceklerinden korkarım. Çünkü mesh ile ilgili hadisler, hemen hemen mütevatir drecesinde kuvvetli (=müstefız) hadislerdir." (ç)

[←401]

[401] EbuDâvud, TahâretöO (151)

[←402]

[402] EbuDâvud, Taharet 60 (150)

[←403]

[403] EbuDâvud, Taharet 60 (156)

[←404]

[404] Tirmizî, Taharet 75 (100)

[←405]

[405] Nesâî, Taharet 96

[←406]

[406] Nesâî, Taharet 96

[←407]

[407] Abdest alırken baş, boyun ve kulakların mesh edilmesi, abdestin aslî hükmüdür. Mest, nk ve sargı üzerine mesh ise yıkama yerine geçen (=bedej, halef) bir işlemdir, (ç)

[←408]

[408] Nesâî, Taharet 97

[←409]

[409] Abdun-ahman ibn Avf, cennetle müjdelenmiş ve sahabenin önde gelenlerinden birisidir. (Ç)

[←410]

[410] Bu ifade; faziletçe üstün olan kimsenin, kendisinden faziletçe daha aşağı olan kişiye namazda uymasının caiz olduğunu göstermektedir, (ç)

[←411]

[411] Nesâî, Taharet 66

[←412]

[412] Nesâî, Taharet 87

[←413]

[413] Nesâî, Taharet 96

[←414]

[414] Nesâî, Taharet 87

[←415]

[415] Kadının ihtilam olmasının hükmünü Peygamber (s.a.v)'e sormak, kadın İçin adeten ayıp bir şey sayıldığı için kadın, ilk önce Peygamber (s.a.v)'e nezaketle ve özür belirterek soruyu sormaktadır. Halbuki kişi, yararına uygun olan şeyleri sormaktan utanmaması gerekir. Utanılacak cinsten de olsa, bilmediği bir şeyi soran kimseyi ayıplamak doğru değildir. Kadın da erkek gibi İhtilam olur ve ondan da sperm gelir, (ç)

[←416]

[416] Bu ifadeden; erkeğin suyunun galip gelmesi halinde çocuğunun babaya, kadının suyunun galip gelmesi halinde İse çocuğun anneye benzeyeceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla doğan çocuk, babasına benzediği gibi annesine de benzeyebilir, (ç)

[←417]

[417] Buhârî, İlm 50, Gusl 22, Enbiya 1, Edeb 68, 79; Müslim, Hayz 32 (313); Ebu Dâvud, Taharet 95 (237); Tirmizî, Taharet 90 (122); Nesâî, Taharet 131; İbn Mâce, Taharet 107 (600); Ahmed b. Hanbel, 6/306

[←418]

[418] Müslim, Hayz 32 (313)

[←419]

[419] Buhârî, İlm 50

[←420]

[420] Buhârî, Enbiya 1, Edeb 68

[←421]

[421] Tirmizî, Taharet 90 (122)

[←422]

[422] Nesâî, Taharet 131

[←423]

[423] Ebu Dâvud, Taharet 95 (237)

[←424]

[424] Buhârî, Vudû' 26; Müslim, Taharet 87 (278); Ebu Dâvud, Taharet 49 (103, 104, 105); Tirmizî, Taharet 19 (24); Nesâî, Taharet 1; İbn Mace, Taharet 40 (393); Ahmed b. Han-bei, 2/265, 284, 403, 500,

[←425]

[425] Burada uykudan uyanan kimsenin, elini yıkaması emredllmektedir. Elinde ibrik gibi bir su kabının bulunmaması halinde yıkamadan elini abdest alacağı kaba sokmaması İstenilmektedir.

İbn Kayyim (ö. 751/1350) gibi bazı aiimelere göre; yıkama emri taabbudidir. Yanibunun hikmetini akıl kavrayamaz. Sadece kulların kulluklarını göstermeleri için verilmiş bir emirdir. Ancakhadiste, yıkama emrinin sebebi açıklanmış olduğundan bu görüş reddedilmiştir. Hadisten anlaşıldığına göre, bu emrin sebebi; insanın gece ellerinin nerelerde gezindiğini bilmemesidir. Geceleyin eller, vücudun pis yerlerinde dolaşarak yada sivilceli ve yaralı yerleri kaşıyarak pislenebilirler. Dolayısıyla kaba sokmadan önce elleri yıkama emrinin hikmeti budur.

Şafiî, Mâlikî ve Hanbelî alimlerine göre. su kabına daldırmadan elleri yıkamak sünnettir. Çünkü kişinin ellerinin nerede gezdiğini bilmemesinin bu yıkamaya sebep olarak gösterilmesi, ellerin temiz olup olmaması şüphesinin bu emrin sebebi olduğunu gösterir. Bu da, bu emrin hakiki manası olan vaciplik ifade etmekten çıkması demektir. Dolayısıyla bu imamlar, uykudan kalkıpta abdest almak isteyen kimsenin ellerini kaba sokmadan yıkamasının hükmünün sünnet olduğunu söylemişlerdir, (ç

[←426]

[426] Müslim, Taharet 88

[←427]

[427] Ellerin üç kere yıkanması müstehabtır. (ç)

[←428]

[428] Müslim, Taharet 88

[←429]

[429] Buhârî, Vudû1 26

[←430]

[430] Ebu Dâvud, Taharet 49 (103)

[←431]

[431] Tirmizî, Taharet 19 (24)

[←432]
[432] Ebu Dâvud, Taharet 49 (105)

[←433]

[433] Nesâî, Taharet 1

[←434]

[434] Buhârî, Vudû' 18, 19; Müslim, Taharet 63 (267); Ebu Dâvud, Taharet 18 (31); Tirmizî, Taharet 11 (15); Nesâî, Taharet 23, 42; İbn Mâce, Taharet 15 (310); Ahmed b. Hanbel, 5/300

[←435]

[435] Resulullah (s.a.u)'in uygulamalarından biri; sağ elini, yiyecek ve içecek şeylerde ve sol elini İse temizlik işlerine ayırmıştı. Bu durum, insanın büyük abdest bozması halini de kapsamaktadır. Şâfiîler ile Hanbelİlerden bazılarına göre, bu şekilde temizlenmek haramdır. Cumhura göre ise sağ elle silinmenin hükmü, tenzihen mekruhtur, (ç)

[←436]

[436] Suyu bir nefeste içmek, su içme adabına uymayan bir davranıştır.Islamî edebe göre; su, üç nefeste içilir. Ayrıca bir nefeste içmekte; ağzadan gelen akıntının suya karışması ve ağız kokusunun kaba sinmesi gibi durumlardan dolayı o kapdan su içenlerin yada bakan kimselerin iğrenmesi söz konusudur. Suyu yavaş yavaş içmek, mide açısından daha sağlıklı bir durumdur. Yine yemek yerken yemeği üflemek te, bu duruma girmektedir, (ç)

[←437]

[437] Buhârî, Vudû119

[←438]

[438] Buhârî, Vudû118

[←439]

[439] Müslim, Taharet 63 (267)

[←440]

[440] Müslim, Taharet 65 (267)

[←441]

[441] Nesâî, Taharet 23, 42

[←442]

[442] Tirmizî, Taharet 11 (15)

[←443]

[443] Buhârî, Cum'a 8, Temenni 9; Müslim, Taharet 42 (252); Ebu Dâvud, Taharet 25 (46); Tirmizî, Taharet 18 (22); Nesâî, Taharet 7; İbn Mâce, Taharet 7 (287); Ahmed b. Hanbel, 2/245, 299, 429, 460, 509

[←444]

[444] Misvak: Dişleri temizlemek için kullanılan lifli bir ağacın dallarına denir. Bu dallar, genellikle, bir karış boyunda kesilerek ucundan kabuğu soyularak lifleri çıkarılır ve bu kısımla dişler fırçalanır. Misvakın en iyisi, "Erâk" ağacından olanıdır.

Hz. Peygamber (s.a.v) çeşitli hadislerinde Müslümanları misvak kullanmaya teşvik etmiştir. Abdest alırken, abdestin bozulma durumu yoksa namaza başlamadan önce ve diğer zamanlarda ağzın tmizlenmesi güzel bir davranıştır. Zaten hadisin metninde geçen "sivak" kelimesi; hem diş fırçalamada kullanılan ağaç dalına ve hem de bizzat fırçalama eylemine denir ki, bu da, dişlerin, bu dal parçası veya benzeri bir şeyle fırçalanmasıdır. Bununla birlikte dişlerin kirlerini gideren ve ağzı temizleyen her türlü fırça ve malzeme kullanmak sünnete uygundur.

Misvak kullanmak, Hz. Peygamber (s.a.v) için farz ise de, ümmetine mendubtur. Ümmetien farz kılınmayışının nedeni, "zorluk korkusu"dur. (ç)

[←445]

[445] Müslim, Taharet 42 (252)

[←446]

[446] Her nekadar namazı vaktinde kılmak en faziletli durum ise de, bu hadis; yatsı namazını, gecenin ilk üçte birine kadar veya yarısına kadar geciktirmenin mendub olduğunu gös-termektedirr. Bu sayede kişi, namazı bekleme sevabı alır. Çünkü insan, namazı beklediği sürece namazdaymış gibi sevap alır. Buhârİ'nin bir rivayetinde, "Siz namazı beklediğiniz müddetçe namazdasınız" buyurulmaktadır. (ç)

[←447]

[447] Ebu Dâvud, Taharet 25 (46)

[←448]

[448] Erkeklerden çıkan maddeler dört çeşittir:

a. İdrar: İdrar, ittifakla necistir. Affedilen mikdarı aştığı takdirde yıkanması şarttır.

b. Vedî: Bazen idrarın peşinden çıkan yapışkan bir maddedir. Bu da idrar gibi necistir.

c. Meni (=sperm): Şehvetten dolayı akan sıvıdır. Boy abdestini gerektirir.

d. Mezi: Beyaza benzeyen yapışkan bir sıvıdır. Oynaşma veya öpüşme esnasında bazen erkekten yada kadından gelir. Pistir. Fakat boy abdestini gerektirmez. Bundan dolayı ancak abdest almak gerekir.

Soru sormak ve fetva istemek hususunda vekil tayin etmek caizdir. Kişinin, hanımın yakınlarıyla, örfen ayıp kabul edilen meselelerde direkt olarak konuşmayıp bir aracı kişiyle çözümlemesi uygundur, (ç)

[←449]

[449] Buhârî, İlm 51, Vudû1 34, Gusl 13; Müslim, Taharet 17 (303); Ebu Dâvud, Taharet 82 (206, 207, 208, 209); Tirmizî, Taharet 83 (114); Nesâî, Taharet 112, Gusl 28; İbn Mâce, Taharet 70 (504); Ahmed b. Hanbel, 1/124, 126

[←450]

[450] Buhârî, Gusl 13

[←451]

[451] Müslim, Hayz 19 (303)

[←452]

[452] Şafiîlere ve Hanefilere göre; necaset mahallinin yıkanması yeterlidir. Dolayısıyla meziden dolayı erkeklik organıyla birlikte hayalarda yıkanmalıdır, (ç)

[←453]

[453] Ebu Dâvud, Taharet 82 (208)

[←454]

[454] Ebu Dâvud, Taharet 82 (209}

[←455]

[455] Ebu Dâvud, Taharet 82 (206)

[←456]

[456] Tirmizî, Taharet 83 (114)

[←457]

[457] Nesâî, Taharet 112

[←458]

[458] Nesâî, Taharet 112

[←459]

[459] Nesâî, Taharet 112

[←460]

[460] Nesâî, Gusl 28

[←461]

[461] Nesâî, Gusl 28

[←462]

[462] Nesâî, Gusl 28

[←463]

[463] Nesâî, Gusl 28

[←464]

[464] Nesâî, Taharet 112

[←465]

[465] Ebu Eyyûb'un "istiğfarı"; bazılarına göre, tuvaletleri kıbleye karşı yapanlar içindir. Çünkü günahkarlar için istiğfarda bulunmak sünnettir. Bazıları da, bu sitiğfarın, kıbleye karşı oldukları için yapıldığını söylerler. Fakat hadisin zahiri manasına göre, söz konusu istiğfarı yapanlar, başkaları için değil kendi nefisleri için yapmışlardır.

Abdest bozmak günah olmadığı halde, buradaki istiğfara neden gerek duyulduğuna; takva ehli kimselerin adetinin bu şekilde olması belirtilmiştir. Çünkü takva ehli kimseler, günaha girmekten korunmak için kendilerini daima kusurlu görerek istiğfarda bulunurlar, (ç)

[←466]

[466] Buhârî, Vudû' 11, Salât29; Müslim, Taharet59 (264); Ebu Dâvud, Tahâret4 (9); Tirmizî, Taharet 6 (8); Nesâî, Taharet 19, 20, 21; İbn Mâce, Taharet 17 (318); Ahmed b. Hanbel, 5/416, 417, 421

[←467]

[467] Bu kişinin, Şifâ'nın ailesinin kölesi yada Ebu Talha'mn kölesi olduğu söylenmiştir.

[←468]

[468] Rivayetlerde hem Şam ve hem de Mısır isminin geçmesi, Ebu Eyyûb'un bu iki şehre geldiği ve ikisinde de tuvaletlerin yönlerinin kıbleye doğru olduğunu gördüğü ve bundan dolayı canının sıkıldığı geçmektedir, (ç)

[←469]

[469] Büyük ve küçük abdest yaparken, ön ve arkayı, kıbleye dönme yasağının zahirine bakan imam A'zam Ebu Hanîfe ve bir grub alim, hem kırda ve hem de kapalı yerlerde bunun yasak olduğunu söylemişlerdir. Diğer fıkıhçılar İse, bu yasağın sadece kıra özgü olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bununla ilgili açıklama daha önce geçmişti, (ç)

[←470]

[470] Nesâî, Taharet 19

[←471]

[471] Alimlerin açıklamasına göre; abdest bozarken doğuya ve batıya dönme emri, Medineliler ile Medine hizasında bulunup da doğuya ve batıya döndüğü zaman Kabe karşısına ve arkasına gelmeyenler hakkındadır. Bununla birlikte dünyanın diğer memleketlerinde yaşayanlar, bu emre göre hareketle abdest bozarken Kabe'nin ön veya arka taraflarında kalmamasına dikkat edeceklerdir. Çünkü kıbleye karşı saygı göstermek, müslümanların görevlerindendir. Hadiste kast edilen husus budur, (ç)

[←472]

[472] Nesâî, Taharet 20

[←473]

[473] Nesâî, Taharet 21

[←474]

[474] Buhârî, Vudû1 33; Müslim, Taharet 90 (279); Ebu Dâvud, Taharet 37 (71, 72, 73); Tirmizî, Taharet 68 (91); Nesâî, Taharet 52, Mİyâh 7; İbn Mâce, Taharet 31 (363, 364); Ahmed b. Hanbel, 2/460

[←475]

[475] Hadisin metninde geçen "veleğa" kelimesi; köpeğin, dilinin kenarıyla su içmesi anlamında kullanılır. Bu konuda bir çok rivayet gelmiştir. Bu rivayetler, şu dört hususu içermektedir: a. Birinci yıkayışta toprakla ovmak, b. Yedincisinde toprakla ovmak caizdir. Ancak birincide toprakla ovmak daha İyidir, c. Bu yıkayışların her hangi birisinde toprakla ovmak yeterlidir, d. Sekizince de toprakla ovmak.

Hanefilere göre kabı yedi kere yıkamakve toprakla ovmak gerekmez. Meşhur alim Tahavî, Hanefilerİn bu görüşü hakkında özetle şöyle der:

"Köpek bir kabı yaladığı zaman o kabı hemen dök. Sonrada üç kere yıka" (Tehâ-nevî, İ'lau's-Sünen, 1/197, Zeylaî, Nasbu'r-R'aye, 1/131) hadisini Ebu Hureyre rivayet etmiştir. Yedi defa yıkamanın vacipliği bu hadisle kaldırılmıştır. Çünkü yedi defa lafzını da Ebu Hureyre rivayet etmiştir. Hiçbir sahabenin, Hz. Peygamber (s.a.v)'den işittiğinin tersine amel etmesi veya fetva vermesi hela! olmaz. Demek ki, ikinci hadis, birincinin hükmünü kaldırdığından Ebu Hureyre ikinci hadisle amel etmiştir. EbuHureyre'den rivayet eden raviler için bu hadis, haberi ahad olması bakımından zayıf sayılabilirse de haberi bizzat Resulullah (s.a.v)'den işiten Ebu Hureyre için zayıflık söz konusu değildir. Çünkü Ebu Hureyre, bu hadisle amel etmiştir." (ç)

[←476]

[476] Müslim, Taharet 89 (279); Nesâî, Taharet 52, Miyâh 7

[←477]

[477] Müslim, Taharet 89 (279)

[←478]

[478] Cumhura göre; köpek, necistir. Salyasıda necistir. Dolayısıyla salyasının girdiği kabı, yedi kere yada üç kere yıkamak vaciptir. Fakat "hayvanların size tutuverdiklerinden de yiyin" (Maide: 5/4) ayeti, av sırasında köpeğin yaladığı hayvanın etini bundan istisna etmektedir, (ç)

[←479]

[479] Müslim, Taharet 91 (279); Ebu Dâvud, Taharet 37 (71)

[←480]

[480] Müslim, Taharet 92 (279)

[←481]

[481] Kedinin su içtiği kabın yıkanması, kedinin salyasının pis olmasından dolayı olmayıp sadece temizliğe riayet içindir. Yalnız Hanefiler, bu hadisle, yabani kır kedisinin artığının ve salyasının ğis olduğuna hükmetmişlerdir. Bunun sebebi de; pis şeylerle beslenmelerinden dolayıdır, (ç)

[←482]

[482] Ebu Dâvud, Taharet 37 (72)

[←483]

[483] Ebu Dâvud, Taharet 37 {73)

[←484]

[484] Tirmizî, Taharet 68 (91)

[←485]

[485] Buhârî, Vudû1 63, Hayz 9; Müslim, Taharet 110 (291); Ebu Dâvud, Taharet 130 (360, 361, 362); Tirmizî, Taharet 104 (138); Nesâî, Taharet 185; İbn Mâce, Taharet 118 (629); Ahmed b. Hanbel, 6/346, 353

[←486]

[486] Kan, her halükarda necistir. Namaz kılabilmek için elbiseden kanın çıkarılması şarttır. Ha-nefilere göre; ağır sayılan necis madde eğer katı ise yaklaşık olarak 3.5 gramı (= 1 dirhem), sıvı ise el ayasını (=avuç içini) kapsayacak miktarı ve fazlası vücut, elbise veya namaz kılınacak yerde bulununca namazın sıhhatine engel olur. (ç)

[←487]

[487] Nesâî, Taharet 185

[←488]

[488] Ebu Dâvud, Taharet 130 (360)

[←489]

[489] Ebu Dâvud, Taharet 130 (362)

[←490]

[490] Buhârî, Vudû' 68; Müslim, Taharet 95 (282); Ebu Dâvud, Taharet 36 (69, 70); Tirmizî, Taharet 51 (68); Nesâî, Taharet 46, Gusi 1; îbn Mâce, Taharet 25 (344); Ahmed b. Hanbel, 2/246, 259,265, 362

[←491]
[491] Müslim, Taharet 95 (282)

[←492]

[492] Durgun suya işemenin yasaklanmasının sebebi; o suya abdest almak ve boy abdesti almak için ihtiyaç duyulacağındandır. Hanefi ve Şâfiîlere göre, bu durum, suyun çokluğuna ve azlığına göre değişir. Pislik.az suyu mutlaka murda eder. Çok su ise renk, koku ve tat gibi üç özelliğinden biri bozulmadıkça pislenmez. Ancak Hanefiler ile ŞâfÎîler, çok suyun miktarı konusunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Hanefî mezhebinde, suyun çokluğu, 10 . 10 arşındır.

İnsanların yararlandıkları herhangi bir suya işemek yasaklanmıştır. Az olsun yada çok olsun durgun suyun kirletilmemesi, çevre sağlığı bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca suya İşemek ile suda yıkanmak, birbirinden farklı şeylerdir, (ç)

[←493]

[493] Tirmizî, Taharet 51 (68); Nesâî, Taharet 46, Gusl 1

[←494]

[494] Ebu Dâvud, Taharet 36 (69); Nesâî, Taharet 46, Gusl 1

[←495]

[495] Ebu Dâvud, Taharet 36 (69)

[←496]

[496] Nesâî, Gusl 1

[←497]

[497] Nesâî, Gusl 1

[←498]

[498] Nesâî, Gusl 1

[←499]

[499] Buhârî, Libâs 63, 64, İsti'zan 51; Müslim, Taharet 49 (257); Ebu Dâvud, Tereccül 16 (4198); Tİrmizî, Edebl4 (2756); Nesâî, Taharet 10; İbn Mâce, Taharet 8 (292); Ahmed b. Hanbel, 2/239, 283, 410, 489

[←500]

[500] Fıtrat" ile ilgili çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Bunlar içerisinde en güzeli olanlarından birisi şudur: Fıtrat; Allah katında değişmeyen dini esaslar ve Hz. İbrahim (a*.s)'ın ve onun neslinden gelen peygamberlerin sünnetleridir.

Hadiste anılan bu beş şeyin fıtrattan, yani mehur manasıyla sünnetten olduğu zikredilmektedir. Hiç kuşkusuz bunu, "Beş şey fıtrattır" şeklinde değil, "Beş şey fıtrattandır" şeklinde bir ifade tarzının seçilmiş olmasından anlıyoruz ki, fıtratın tamamı beş değil, daha fazladır. Nitekim Ebu Davud, Taharet 29 (53)'de Hz. Aise'den gelen hadiste, on şeyin fıtrattan olduğu rivayet edilmiştir. Bu iki hadis arasında bir çelişki yoktur. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v) Hz. Aişe hadisinde, fıtrattan olan şeylerden on tanesini, Ebu Hureyre'den gelen hadiste ise beş tanesini anmıştır. Hatta İbnü'I-Arabî, fıtrattan olan otuz kadar şey saymıştır.

a. Sünnet Olmak: Bu ifade, hem kadınlar için ve hem de erkekler için geçerlidir. Erkeklerin sünnet edilme keyfiyetleri bellidir. Fakat kadınlarla ilgili sünnet olma, Türkiye'de mevcut olan bir durum değildir.

b. Kasıkları Traş Etmek: Kasık traşı, jilet ile olduğu gibi, yolmak veya başka bir yolla da yapılabilir. Önmelİ olan, fazla kılların alınmasıdır.

c Bıyıkları Kısaltmak: Üst dudakların kırmızısı görürün ünceye kadar sarkan kısımları kesmektir. Fakat bazı rivayetlerde, "kazıyınız" ve bazı rivayetlerde ise "kesiniz" ifadesi geçmektedir ki, bunun ikisiyle de amel etmek caizdir.

d. Tırnak Kesmek: Parmaklara zarar vermemek kaydıyla dipten kesmek müstehabtır.

e. Koltuk Altındaki Kılları Yolmak: Koltuk altındaki kıllar için asıl olan yolmak ise de, traş etmekle de sünnet yerine getirilmiş sayılır. Önemli olan, kılların kesilmesidir, (ç)

[←501]

[501] Müslim, Taharet 49 (257); Ebu Dauud, Tereccül 16 (4198); İbn Mâce, Taharet 8 (292)

[←502]

[502] Namaz" diye tercüme edilen "salât" kelimesi, Arapça'da; dua etmek, övmek, ta'zim

etmek gibi anlamlara gelmektedir.

Terim olarak ise belli eylemler ve özel rükünlerle yüce Allah'a kulluk etmektir. Namaz, yüce yaratıcınınbir emri olduğu için yerine getirilir. Ayrıca namaz kılan kimsenin; yüce Allah'ın kudret ve kuvvetini, azabını, rahmetini, hayal ve hafızasına nakşederek nefsini tehzib etmesi ve bu suretle kendisini her türlü fenalıklardan, hatalardan, suçlardan alı-koyar. Çünkü Allah düşüncesi ve kalbi Allah'a bağlama, insanı her türlü fenalıktan alıkoyan Namaz da, Allah'ı sürekli hatırlamanın en büyük vesilesidir. Nite kim ayette, "Beni hatırlamak/anmak İçin namaz kıl" (Tâhâ: 20/14) buyuruimaktadır.

İslam'ın başlangıç yıllarında namaz, sabah ve akşamleyin kılınan ikişer rekatten ibaret İken (A'râf: 7/205), yaygın kabul gören görüşe göre, Mi'rac olayından sonra beş vakit namaz farz kılınmıştır, (ç)

[←503]

[503] Buhârî, Ezan 71; Müslim, Salât 127 (436); Ebu Dâvud, Salât 93 (662, 663); Tirmizî, Salât 53 (227); Nesâî, İmame 25; İbn Mâce, İkâme 50 (994); Ahmed b. Hanbel, 4/271, 272, 276, 277

[←504]

[504] Safların düzeltilmesinden maksat; bir safta bulunan cemaatin tamamıyla bir hizada durmasıdır. Safların arasındaki boşlukları doldurmaya, tesviye denir. Hadisin çeşitli rivayetlerinde geçen "tesviye", "İtmam" ve "İkâme" hep safları düzeltme manasında kullanılmıştır. "Allah yüzlerinizi başka başka taraflara çevirir" ifadesinden maksat; safları düz tutmayan kimseler hakkındaki tehdittir. Cemaat, çeşitli yönlere dönerek safları bozunca, cezalan da suçlan cinsinden olmak üzere yüzleri başka kılıklara döndürülecektir. Bazılarına göre ise bu ifade; "Allah aranıza düşmanlık ve kin sokar, kalplerinizi değiştirir" şeklindedir. Namazda safları düzelimek, İmam A'zam {ö. 150/767), İmam Şafiî (ö. 204/819)ve İmam Mâlik (ö. 179/795)'e göre sünnettir, (ç)

[←505]

[505] Müslim, Salât 128 (436)

[←506]

[506] Ebu Dâvud, Salât 93 (662)

[←507]

[507] Ebu Dâvud, Salât 93 (665)

[←508]

[508] Buharı, Ezan 21, Cum'a 18; Müslim, Salât 151-154 (602); Ebu Dâvud, Salât 54 (572, 573); Tirmizî, Salât 127 (327); Nesâî, İmame 57; İbn Mâce, Mesâcîd 14 (775); Ahmed b. Hanbel, 2/270,489

[←509]

[509] Erkekler, yalnız başlarına yada cemaatle farz namaz kılacakları zaman kamet getirilir. Kamette, Ezanın sözleri aynen okunur. Sadece "Hayye ale'l-felâh"tan sonra iki kere "Kad kameti's-salâh" (=namaz başladı} denilir. Kamet, vakit namazlarında sünnettir. KameV vaktin değil namazın sünneti olduğu için kaza namazı kılarken de kamet okumak sünnet kabul edilmiştir, (ç)

[←510]

[510] Namaz için kamet getirilirken koşarak giden kimse yorulur ve namaza bitkin bir vaziyette

başlar. Böyle yorgun ve bitkin bir şekilde kılman namazda ise beklenilen huşu' elde edilmez. Fakat namaz vaktinde ağırbaşlı ve sakin bir şekilde giden kimse, mescide kametten,. önce varacağı için namaza rahat bir şekilde kılar. Bu nedenle hiçbir telaş ve yorgunluk bü-° lunmadan kılınan namaz, elbette huşu' ile daha mükemmel olur.

Cuma namazı hakkında "Allah'ın zikrine koşun" (Cum'a: 9) ifadesinede yer alan koşmak; yürüyüp gitmektir. Burada mecazi anlatım vardır. Hadisteki koşmak ise hakiki anlamında kulamlmıştır.

Hadisin zahirine göre; koşularak gidilen namaz, mutlaktır. Cuma namazı veya başka bir namaz arasında fark yoktur, (ç)

[←511]

[511] Hadisin çeşitli varyantlarında geçen, "kaza etmek" ile "tamamlamak" ifadelerinin aynı anlama gelip gelmediği konusunda İhtilaf edilmiştir. İmama sonradan yetişen bir kimsenin imamla birlikte kıldığı rekatler, namazın başı mıdır, yoksa sonu mudur? meselesindeki görüş ayrıhğıda buradan çıkmaktadır.

Cumhura göre; bu durumda kişinin imamla birlikte kıldığı kısmı namazın başıdır. Hz. Ali (ö. 40/660), Hasan el-Basrî (ö. 110/728), İmam Şâfıî (ö. 204/819) ve bazıları bu görüştedir.

Süfyân es-Sevrî (ö. 161/777), Ebu Hanîfe (ö. 150/767), İmam Ahmed (Ö. 241/795) ve bazılarına göre de; bu durumda kişinin imamla kıldığı kısım, namazın sonudur. Tek başına kaza ettiği bölüm ise, namazın başıdır. Yalnız namazın bir bölümünde cemaate yetişen kimse, cemaat sevabı alır. (ç)

[←512]

[512] Müslim, Salât 151 (602)

[←513]

[513] Müslim, Salât 154 (602)

[←514]

[514] Müslim, Salât 152 (602)

[←515]

[515] Buhârî, Salât 101; Müslim, Salât 261 (507); Ebu Dâvud, Salât 108 (701); Tirmizî, Salât 134 (336); Nesâî, Kıble 8; İbn Mâce, İkâme 37 (945); Ahmed b. Hanbei, 4/116

[←516]

[516] Namaz kılmakta olan kimsenin önünden geçmek, çok çirkin bir iştir. Bunu yapan kimse günahkar olur. Namaz kılan kimse, namazını, ister tek başına ister imama uyarak kılıyor olsun önünden geçmek isteyen kimseye engel olmalıdır. Bunun nedeni, namaz kılan kimsenin zihnini bozmak ve huşu'sunu bozmaktır.

Geçilmesi mekruh olan yerin mikdan, bazılarına göre; secde yeri, bazılarına göre ise iki yada üç saf, bazılarına göre ise üç arşın, bazılarına göre ise beş arşın, bazılarına göre ise kırk arşındır, (ç)

[←517]

[517] Tirmizî, Salât 134 (336)

[←518]

[518] Buhârî, Salât İlm 18, Salât 90; Müslim, Salât 254-257 (504); Ebu Dâvud, Salât 109 (703, 704), 112 {715, 716, 717); Tirmizî, Salât 135 (337); Nesâî, Kıble 7; İbn Mace, İkâme 38 {947, 949); Ahmed b. Hanbel, 1/347

[←519]

[519] Ebu Dâvud, Salât 112 (717)

[←520]

[520] Ebu Dâvud, Salât 112 (717)

[←521]

[521] Sütrc: Namaz kılan kimsenin, namaz kılarken önünden geçme ihtimali bulunan yerde önüne koyduğu şeydir. Öne konulan sütrenin mahiyeti ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Ebu Dâvud, Salât 102 (689)'da geçen hadise göre; önce duvar, ağaç ve benzeri tabii süt-reler tercih edilir. Bunlardan birisi bulunmaz ise o zaman sütre olarak baston dikilir. Baston da bulunmazsa o zaman kıbleye doğru uzanan bîr çizgi yada soldan sağa doğru mih-rab gibi kavisli bir çizgi çizilir.

Sütreye doğru namaz kılan kimse, sütreyi, ya sağ yada sol yönüne doğru koymalıdır. Direkt önüne koymamalıdır.

Sütre İle namaz kılan kimsenin arasından geçmek haramdır. Namaz kılmakta olan kimse, önünden geçilmesini engel olmakla yükümlüdür. Fakat namaz esnasında önünden geçen kimseye müdahale etme hakkının oluşması İçin sütre olma niteliği taşıyan bir nesnenin önüne konulmuş olması lazımdır (B.k.z: Ebu Dâvud, Salât 102 (689), 107 (700)). Ebu Dâvud, Salât 107 (700)'de geçtiği üzere; namaz kılmakta olan kimse, önünden geçen kimse kendisine yakınsa ona eliyle engel olur, uzaksa işaretle yada "subhanellah" diyerek sesini yükseltmekle engel olur.

Hanefi alimlerine göre; efdal olan, namaz kılan kimsenin, önünden geçen kimseye müdahale etmemesidir. Çünkü müdahalede bulunan kimsenin dikkati daha da dağılacaktır, (ç)

[←522]

[522] İmam Mâlik, İmam Şâfiî ve Ebu Hanîfe'ye, selef ve halef imamlarının cumhuruna göre namaz kılmakta olan kimsenin önünden köpek, kadın, eşek ve daha başka bir şeyin geçmesiyle namaz bozulmaz. Bu konudaki görüşlerinin delili, Ebu Dâvud, Salât 114 (720)'de geçen "kişinin namazını hiçbir şey bozmaz" hadisi ile konumuzla alakalı Abdullah ibri Abbâs'ın, Veda haccında bir eşek üzerinde Hz. Peygamber (s.a.v)'in Mina'da cemaate namaz kıldırırken önlerinden geçmesine rağmen bir tepki göstermemeleri ile ilgili hadistir.' Ayrıca bu tür varlıkların namazı bozmaları, namaz kılan kimsenin dikkatinin dağılmasından dolayı namaz kılan kimsenin huşu'suna engel teşkil etmelerinden kinayedir. Çünkü namaz kılan kimse, önünden bu tür varlıkların geçmesiyle dikkati dağıldığından namazdan elde edeceği sevabı azalmaktadır.

Zaten konumuzla alakalı Abdullah ibn Abbâs hadisi; kendisi ve Fadl, eşek üzerinde olduğu halde önlerinden geçmeleri ve iki kızın safların önüne gelerek birbirleriyle çekişmeleri üzerine Peygamber (s.a.v)'in onların arasını bulması hep önünden geçilmesiyle namazın bozulmadığını göstermektedir, (ç)

[←523]

[523] Ebu Dâvud, Salât 109 (704)

[←524]

[524] Burada hayızli kadın ile, "hayız görme çağına erişmiş baliğa kadın" kast edilmektedir. Dolayısıyla hayızlı kadın ile hayızlı olmayan kadın arasında bir arasında bir fark yoktur. Eşek, köpek, domuzun; namaz kılmakta olan kimsenin dikkatini dağıtması, yarahlışların-daki fevkalade dikkat çekici özelliklerle ilgilidir.

Kadının dikkat dağıtması ise; onun cinsel cazibesi, ve erkekler için zaaf kaynağı olmasıyla ilgilidir. Namazda gaye; ibadet olması ve Allah'a bağlılık olması hasebiyle kadının, namaz kılan kimsenin önünden geçmesiyle, namaz kılan kimsede olması gereken bu durumlar ile kadın sevgisiyle karışırsa o zaman namazın hikmetinin ortadan kalkacağı bilinen bir durumdur. İşte burada kadının zikredilmesinin nedeni budur, (ç)

[←525]
[525] Ebu Dâvud, Salât 109 (703)

[←526]

[526] Mina: Mekke ile Arafat arasında, İkisini birbirine bağlayan yol üzerinde bir yerdir. Burası birinci ve ikinci Akabe bey'atlannda Hz. Peygamber (s.a.s) ile Medineliler arasındaki görüşmenin gerçekleştiği yerdir. Kuzeyinde Sabir dağı bulunmaktadır. Akabe Cemresi ile Muhassir Vadisi arasında kalan yere Mina denilir.

[←527]

[527] Ebu Dâvud, Salât 112 (715)

[←528]

[528] Buhârî, Cezau's-Sayd 25

[←529]

[529] Fadl: Peygamberimizin amcası Abbâs'ın oğludur. Dolayısıyla Abdullah ibn Abbâs'ın da kardeşidir, (ç)

[←530]

[530] Tirmizî, Salât 135 (337)

[←531]

[531] Arafat: Mekke'nin yirmi km. uzaklığında ve doğusunda bulunan bir dağ. Aynı adı taşıyan ova içinde yaklaşık yetmiş metre kadar yükseklikte bir tepe görünümündedir. Tepeye koyu yeşil taş yığınları hakimdir. Arafat'a "CebelüY-rahme" (Rahmet Dağı) da denir. Hac ibadetinin rükünlerinden biri olan Vakfe'nin yapıldığı yer olmasından dolayı büyük bir önem taşımaktadır. Bu dağın, ismini nasıl aldığı hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür, ç

[←532]

[532] Nesâî, Kıble 7

[←533]

[533] Nesâî, Kıble 7

[←534]

[534] İki görüşünden birine göre İmam Mâlik (ö. 179/795), İmam Şâfıî (ö. 204/819) ve İmam Ahmed {ö. ö. 241/795)'e göre; eller, omuzların hizasına kadar kaldırılır. Hanefiiere göre ise; eller, kulakların yumuşağına kadar kaldırılır. Hanefilerin bu konudaki deiili; Müslim'in, Mâlik ibnu'l-Huveyris'den naklettiği şu rivayette: "Peygamber (s.a.v) ellerini kaldırdığı zaman ta kulaklarının hizasına vardırırdı" denilmektedir. Bu manada bir başka hadisi, Dârekutnî, sahih bir senedle Enes'den rivayet etmiştir. Tahâvî (ö. ö. 321/933)'nin Berâ b. Azib'den rivayet ettiği bir hadiste; ellerin baş parmakları kulak yumuşağına yaklaşacak surette kaldırılacağı bildirilmektedir.

Kısacası; bu görüşlerin hepsine delalet eden meşhur ve mahfuz rivayetler vardır. Bu hadisler, bu hususta müsaade ve cevaza delalet ederler, (ç)

[←535]

[535] Hadis, namaz için başlama tekbiri alınırken ellerin kaldırılacağını açıkça ifade etmektedir, jbn Münzir "el-Mühezzeb" şerhinde ise İftitâh tekbiri alırken elleri kaldırmanın müstehab olduğu hususunda bu ümmetin İcma ettiğini belirtmiştir.

Ellerin nasıl kaldırılacağı meselesi ihtilaflıdır. Tahâvî (ö. 321/933)'ye Söre, parmaklar yayılarak ellerin içi kıbleye karşı gelecek şekilde kaldırılacaktır. Tahâvî, bu görüşünü; Taberânî (Ö. 360/970)'nin "el-Evsat" adlı kitabında Abdullah İbn Ömer'den merfu olarak "Herhangi biriniz namaz kılmaya niyetlenirken ellerini kaldırsın, ellerinin içlerini kıbleye karşı çevirsin" şeklinde rivayet ettiği hadise dayandırmaktadır.

Tirmizî (ö. 279/892}'nin Ebu Hureyre'den merfu olarak "Peygamber (s.a.v) namaz kılmaya kalktığı zaman ellerini ne fazla açardı ve ne de fazla kapardı" şeklinde rivayet ettiği hadis zayıf kabul edilmiştir.

Buhârî (ö. 256/S70)'nin rivayetinde, ellerin İftitâh tekbiri ile beraber kaldırılacağı; Müslim (ö. 261/S75)'in rivayetinde ise ilk önce eller kaldırılıp sonra tekbir alınacağı bildirilmektedir. Resulullah (s.a.v), bu her iki şeklin caiz olduğunu bildirmek için böyle yapmıştır. Hanefi mezhebinde, her İki görüşte yer almıştır.

Bazıları, el kaldırmanın bir teabbüd olduğunu söylemiş, bazıları da bunun tevhide İşaret olduğunu ileri sürmüşlerdir. El kaldırmanın hikmeti hususunda daha bir çok görüş vardır. (Ç)

[←536]

[536] Buhârî, Ezan 83, 84, 85, 86; Müslim, Salât 21-23 (390); Ebu Dâvud, Salât 114-115 (721, 722), 115-116 {741, 742, 743); Tirmizî, Salât 76 (255); Nesâî, İftitâh 1, 2, 3, 86; İbn Mâce, İkâme 15 (858); Ahmed b. Hanbel, 2/147

[←537]

[537] Buhârî, Ezan 83

[←538]

[538] Hadis, secdeye giderken ve secdeden doğrulurken ellerin kaldmlmayacağına delildir. Fa-kihlerin çoğunun görüşü de bu doğrultudadır, (ç)

[←539]

[539] Buhârî, Ezan 85

[←540]

[540] Buhârî, Ezan 86

[←541]

[541] Merfu': Hz. Peygamber (s.a.v)'den gelen hadise denir, (ç)

[←542]

[542] Mevkuf: Sahabeden gelen hadise denir, ç

[←543]

[543] İmam Mâlik (ö. 179/795)'in iki meşhur görüşünden birine göre; eller, göğüsler hizasına kadar kaldırılır,

[←544]

[544] Ebu Dâvud, Salât 115-116 (741)

[←545]

[545] Ebu Dâvud, Salât 115-116 (743)

[←546]

[546] Hanefîlere göre ise, namazda eller yalnızca İftitah tekbiri alınırken kaldırılır. Sütyân es-Sevrî (ö. 161/777), İbrahim en-Nehaî (ö. 95/713), İbn Ebi Leylâ (ö. 14/765}'nın görüşü de bu doğrultudadır. İbn Kasım'm, İmam Mâlik'den rivayet ettiği meşhur ve Mâlİkilerce kabul edilen görü§ de budur.

Tirmizî (ö. 279/892), "Sahabe ile tabiinin bir oklarının görüşleri de budur" diyor. "el-Bedâyi" isimli eserde, Abdullah ibnn Abbâs'm, "Resulullah (s.a.v)'in cennetle müjdelediği on zat, İftitah tekbirinden başka namazın hiçbir yerinde ellerini kaldırmazdı" dediği rivayet olunmaktadır. Başkaları Abdullah ibn Mes'ud, Câbİr b. Semure, Berâ b. Âzib, Abdullah ibn Ömer ve Ebu Saîd el-Hudrf'den de aynı görüşü paylaştıklarını söylemişlerdir. Hanefilerin diğer bir delili de; Ebu Davud'un Salât 116-117 (749)'da, Berâ b. Âzib'den gelen rivayette; "Peygamber (s.a.v) namaz için İftitah tekbiri aldığı zaman ellerini ta baş parmakları kulak yumuşaklarına varıncaya kadar kaldırır, bir daha bunu tekrarlamazdı" denilmektedir. Ayrıca bu hadisi, Tahâvî ile İbn Ebi Şeybe'de rivayet etmiştir. Nesâî, İftitah 87'de, Abdullah'tan şöyie bir hadis gelmiştir: "Size Resulullah (s.a.v)'İn namazını (nasıl kıldığını) haber vereyim?' dedi. (Orada bulunanlar) Evet deyince, Abdullah kalktı. (Namaza başlarken) ellerini kaldırdı. Bir daha da kaldırmadı."

Ayrıca Hanefiler; rükuya giderken ve rükudan doğrulurken ellerin kaldırılacağına dair rivayetlerin, İslamiyetin ilk "yıllımda geçerli olduğunu, daha sonra bu hadislerin nesh edildiğini söylemişlerdir. Neshe delil İse; Abdullah ibn Zübeyr'den gelen hadistir. Bu hadis göre; "Abdullah, namazda rükuya giderken ve rükudan doğrulurken elleri kaldıran bir zat görmüş. Ona: 'Böyle yapma! Çünkü bu, Resulullah (s.a.v)'in bîr zamanlar yaptığı bîr iştir. Sonra onu terk etti' demiştir." Yine neshi, Tahâvînin sahih bir senedle Mü-cahid'den rivayet ettiği hadis te doğrulamaktadır. Bu hadiste Mücahİd: "Abdullah ibn Ömer'in arkasında namaz kıldım. İftitah tekbirinden başka namazın hiçbir yerinde ellerini kaldırmazdı" demiştir. Tahâvî, bu hadisi rivayet ettikten sonra şöyle der: "İşte Abdullah ibn Ömer..., Peygamber (s.a.v)'in vaktiyle ellerini kaldırdığını görmüş, sonra bundan vazgeçmiştir. O, bunu ancak kendince nesh sabit olduğundan yapmıştır." Bu hadisi, İbn Ebi Şeybe'de rivayet etmiştir.

Bununla birlikte Hanefiler ile diğer görüş sahipleri arasında, bu rivayetler ile ilgili çeşitli tartışmalar yapılmıştır. Her biri kendi görüşünün doğruluğunu ortaya koymaya, diğerinin görüşünü ise çürütmeye çalışmışlardır.

Kısacası; bu görüşlere delalet eden çeşitli rivayetler vardır. Bu rivayetler, bu hususta müsaade ve cevaza delalet ederler, (ç) Ebu Dâvud, Salât 114-115 (722)

[←547]

[547] Ebu Dâvud,Salât 114-115 (721)

[←548]

[548] Nesâî, îftifâh 1, 2, 3

[←549]

[549] Nesâî, İftitâh 86

[←550]

[550] Nesâî, Sehv3

[←551]

[551] İftitâh tekbiri, yani namaza başlarken "Allahu Ekber" demek; Ebu Hanîfe, Mâlik, Şafiî, Ahmed b. Hanbel, sahabe-i kiram iie tabiunun büyük çoğunluğuna göre vacip (=farz)dir. Sadece Kadı İyaz (ö. 544/1149) ile diğer bazı alimler, İftitâh tekbirinin; Said ibnu'l- Müseyyeb (ö. 92/712}, Hasan el-Basrî (ö. 110/728), Zührî (ö. 124/742), Katâde (ö. 118/736) ve Evzaî (ö. 157/774)'ye göre vacip (-farz) değil, sünnet olduğunu belirttiklerini rivayet etmişlerdir, (ç)

[←552]

[552] Nesâî, Sehv 70

[←553]

[553] Açıktan okunan nanazlarda İmamın besmeleyi açıktan okuyup okumaması meselesi, ilim adamlar: arasında büyük görüş ayrılıklarına sebep olmuştur.

1. Bazı sahabiler, namazda besmele okumamışlardır.

2. Bazı sahabiler ise, namazda besmele okumuşlardır. Namazda besmelenin okunacağını söyleyenler ise kendi aralarında 2 gruba ayrılmıştır:

a. Besmele, namazda açıktan (sesli) okunur.

b. Besmele, namazda gizli (=sessiz) okunur.

Bu görüş ayrılığı, besmelenin, Fatiha'dan bir ayet olup olmadığı meselesine dayanmaktadır. Hanefilere ve Hanbelilere göre; Resulullah (s.a.v), Fatiha suresini okurken besmeleyi de mutlaka okumuş, fakat gizli okuduğu için işitilmem iştir. Şafıîlere göre ise; besmele, Fa-tiha'nin ilk ayetidir. Dolayısıyla da okunuşta Fatiha'ya tabidir. Fatiha'nm gizli okunduğu yerlerde gizli, açıktan okunduğu yerlerde ise açıktan okunur. İmam Mâlik'e göre ise, farz namazlarda besmele hiç okunmaz. Nafile namazlarda ise dileyen okur, dileyen okumaz. Çünkü besmele, Fatiha'dan bir ayet değildir, (ç)

[←554]

[554] Buhârî, Ezan 89; Müslim, Salât 50-52 (399); Ebu Dâvud, Saiât 121-122 (782); Tirmizî, Salât 68 (246); Nesâî, İftitâh 21, 22; İbn Mâce İkâme 4 (813)- Ahmed b. Hanbel, 3/101, 111,114, 168,178,183

[←555]

[555] Buhârî, Ezan 89

[←556]

[556] Müslim, Salât 52 (399)

[←557]

[557] Nesâî, İftitâh 20

[←558]

[558] Nesâî, İftitâh 22

[←559]

[559] Buhârî, Amel fı's-Salât 8; Müslim, Mesâcîd 47-49 (546); Ebu Dâvud, Salât 170-171 (146); Tirmizî, Salât 162 (380); Nesâî, Sehv 7; İbn Mâce, İkâme 62 (1026); Ahmed b. Hanbel, 3/426, 5/426

[←560]

[560] Buhârî, Amel fi's-Salât 8;. Müslim, Mesâcîd 49 (546)

[←561]

[561] Hz. Peygamber (s.a.v), namaz kılan kimsenin secde yerinde bulunan küçük çakıl taşlarını düzeltmekten men etmektedir. Eğer mutlaka yapılması gerekiyorsa, bunun, bir defada yapılmasını emretmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in sadece küçük çakıl taşlarını söz konusu etmesi, yasağın sadece bu taşlara mahsus olmasını gerektirmez. Secde yerindeki kum ve toprakların düzeltilmesi de aynı yasağın hükmü içerisine girmektedir. Ebu Dâvud, Salât 170-171 (145)'de; Hz. Peygamber {s.a.v), küçük taşların düzeltilmesini yasaklarken buna illet olarak; o esnada rahmetin namaz kılan kimseye yönelmekte olduğunu göstermiş ve rahmete önem göstererek yasaktan önce illetini belirtmiştir, (ç)

[←562]

[562] Müslim, Mesâcîd 47 (546)

[←563]

[563] Müslim, Mesâcîd 47 (546)

[←564]

[564] Tİrmizî, Salât 162 (380)

[←565]

[565] Ebu Dâvud, Salât 170-171 (146)

[←566]

[566] Nesâî,Sehv7

[←567]

[567] Rükuya varınca iki elin parmaklarını birbirine geçirerek dizlerin arasına koymaya "tafbîk" denir. İslam'ın ilk yıllarında uygulama böyle iken sonradan yasaklanarak yürürlükten kaldırılmıştır. Ahmed Naim efendi, tatbikin, haram değil de tenzihen mekruh olduğunu belirtmiştir. Bu konuda Ömer ile Sa'd'm, tatbikden yasakladıkları halde namazın iadesini emretmediklerini delil getirir.

Elleri diz kapaklan üzerin koymaya ise "Tefrîc" denir.

Terficİn tatbike tercih edilmesinin hikmeti olarak Hz. Aişe şöyle der: "Tatbik, Yahudilerin-den fiillerinden olduğu için Peygamber {s.a.v) bunu yasaklamıştır. Hakkında yasak nazil olmayan hususlarda Ehl-i Kitaba uymak, Peygamber (s.a.vj'in hoşuna giderdi. Sonraları onlara muhalefet etmek kendsine emrolundu." B.k.z: Ahmed Naim, Tecrİd Tercemesi, 2/793 {441 nolu hadis), (ç)

[←568]

[568] Buhârî, Ezan 118; Müslim, Mesâcîd 29-31 (535); Ebu Dâvud, Salât 145-146 (867); Tirmizî, Salât 77 (259); Nesâî, İftitâh 91 {=Tatbîk 1); İbn Mâce, İkâme 17 (873); Ahmed b. Hanbel, 1/182

[←569]

[569] Ümmü Fadl: Abdullah ibn Abbâs'ın annesidİr. Asıl adı, Lübâbe binti'l-Hâris el-Hilâifdir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in hanımı Meymune'nin kız kardeşidir. Hz. Hatice'den sonra ilk Müslüman olan kadın olduğu söylenir, (ç)

[←570]

[570] Mürselât: 77/1

[←571]

[571] Buhârî, Ezan 98, Meğâzî 83; Müslim, Salât 173 (462); Ebu Dâvud, Salât 127-128 (810); Tirmizî, Salât 116 (308); Nesâî, İftitâh 64; İbn Mâce, İkâme 9 (831); Ahmed b. Hanbel, 6/338, 340

[←572]

[572] Müslim, Salât 173 (462)

[←573]

[573] Mürselât: 77/1

[←574]

[574] Buhârî, Ezan 98; Müslim, Salât 173 (462)

[←575]

[575] Buhârî, Megâzî'83; Müslim, Salât 173 (462)

[←576]

[576] Ebu Dâvud, Salât 127-128 (810); Muvatta, Nida 24

[←577]

[577] Resulullah (s.a.v)'in son kıldığı namazın hangisi olduğu meselesi alimler arasında tartışma konusu olmuştur. Çünkü BuhârîYıİn Hz. Aişe'den rivayet ettiği hadiste, Resululîah (s.a.v)'in son kıuldığı namaz öğle namazıdır. Hadis alimleri bu iki hadisi şöyle uzlaştırmıştır:

Hz. Aişe'nin rivayet ettiği hadis mescitte, Ümmü Fadl'ın rivayet ettiği hadis ise evinde imam olarak kıldığı son namazdır. Nesâî'de geçen bu hadis, bu görüşü desteklemektedir. Bu hadis, akşam namazında "Mürselat" suresinin okunduğunu göstermektedir. Ebu Dâvud, Salât 127-128 (811)'da ise Resulullah (s.a.v)'in "Tûr" suresini okuduğu, Nesâî, Iftitâh 67'de ise A'raf suresini ikiye bölerek her rekatte bir bölümünü okuduğu belirtilmektedir. Bu tür hadislere dayanılarak, Resulullah (s.a.v)'in akşam namazlarında nadiren uzun sureleri okuduğunu belirtilir. Dolayısıyla akşam namazında uzun sureleri okumanın müs-tehab olduğu belirtilmiştir.

HanefÜer, Beyine suresinden aşağısının kısa sure olarak kabul ettiği için akşam namazlarında Beyyine'den sonra gelen kısa surelerinin okunmasının sünnet olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü onların bu konudaki delillerinden birisi; Hz. Ömer'in, Ebu Musa el-Eş'arîye yazdığı, "Akşam namazında kısa sureleri, yatsıda orta, sabah namazında ise uzun sureleri oku" şeklindeki hadistir (ç)

[←578]

[578] Tirmİzî, Salât 116 {308}

[←579]

[579] Nesâî, İftitâh 64

[←580]

[580] Normalde en faziletli olan, namazı vaktinde kılmaktır. Fakat Tirmizîde geçen "Eğer ümmetime meşakket vermemiş olsaydım yatsıyı gecenin üçte biri yada yarısına kadar ertelemelerini emrederdim" hadisi; yatsı namazının en faziletli vaktinin, gecenin son üçte birinde olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla kişi yatsı namazını ertelediğinde kendinde güç bulabilir ve uykuya yenilmediği takdirde yatsıyı gecenin son üçte birine ertelemesi müste-habtır. Başta Tahâvî (ö. 321/933), İmam Mâlik (ö. 179/795), İmam Ahmed (ö. 241/795), sahabilerile tabiunun bir çoğu, yatsıyı gecenin son üçte birine ertelemeyi müstehab kabul etmişlerdir, {ç)

[←581]

[581] Buharı, Ezan 100, 102, Tefsiru Sure-i Tin (95) 1, Tevhid 52; Müslim, Salât 175 (464); Ebu Dâvud, Sefer 6 (1221); Tirmizî, Salât 231 (310); Nesâî, İftitâh 73; İbn Mâce, İkâme 10 (834, 835); Ahmed b. Hanbel, 4/284, 286, 291, 298, 301, 302, 303, 304

[←582]

[582] Buhârî, Ezan 100, 102, Tefsiru Sure-i Tin (95) 1, Tevhid 52; Müslim, Salât 175 (464)

[←583]

[583] Kur'an'daki sureler, tertip sırasına göre uzun ve kısa oluşları şu şekildedir:

a. Seb'u't-Tıval: Fatiha'dan sonra gelen 7 uzun sure. Bunlar; Bakara, Âl-i İmrân, Nisa, Mâide, En'am, A'râf

b. Miûn: Ayet sayılan 100'den fazla veya buna yakın olan surelere denir.

c. Mesânî: Ayet sayıları 100'den az olan surelere denir.

d. Mufassal: Daha kısa ve besmeleli fasılaları çok olan surelere denir. Bu da, 3 kısma ayrılır:

1. Hucurât suresinden Burûc suresine kadar olan olan surelere "Tıval", 2. Burûc suresinden Beyyine suresine kadar olan surelere "Evsat", 3. Beyyine suresinden Nâs suresine kadar olan surelere ise "Kısar" denir.

Bu hadis, Resulullah (s.a.v)'in seferde yada hazarda yatsı namazlarında "Evsat-i mufassal" denilen Burûc suresi üe Beyyine sureleri arasındaki kısa sureleri okuduğunu göstermektedir. Çünkü Tin suresi, bu bolüm içerisinde yer almaktadır. Ayrıca bu hadis, yolculuk esnasında kılınan namazlarda kıraati kısa tutmanın caiz olduğuna işaret etmektedir, (ç)

[←584]

[584] Nesâî, İftiran 72

[←585]

[585] Namazda Fatİha'nin okunması; İmam Şafiî, İmam Mâlik ve İmam Ahmed'e göre farz ve Ebu Hanîfe'ye göre ise vacibtir. Ebu Hanîfe, Kur'an'dan bir miktarın okunmasını yani kıraati farz anlamıştır. Bu konudaki dayanağı ise "Kur'an'dan kolay geleni (ne ise onu) okuyun" (Müzzemmil: 73/20) ayetidir. Dolayısıyla farz olan şey Fatiha okumak değil Kur'an okumaktır, (ç)

[←586]

[586] Buhârî, Ezan 94; Müslim, Salât 34-37 (394); Ebu Dâuud, Saiât 131-132 (822); Tirmizî, Salât 183 (247); Nesâî, İftiran 24; İbn Mâce, İkâme 11 (837); Ahmed b. Hanbel, 5/321, 322

[←587]

[587] Ebu Dâuud, Saiât 131-132 (822)

[←588]

[588] Nesâî, İftitâh 24; Ebu Dâuud, Salât 131-132 (822); Müslim, Salât 37 (394)

[←589]

[589] Buhârî, Ezan 17, 18, 49; Müslim, Mesâcîd 292-293 (674); Ebu Dâuud, Salât 60 (589); Tirmizî, Salât 37 (205); Nesâî, Ezan 7, 8, İmame 4; İbn Mâce, İkâme 46 (979); Ahmed b. Hanbel, 3/436, 5/53

[←590]

[590] Buhârî, Ezan 18, 49; Müslim, Mesâcîd 292 (674)

[←591]

[591] Buhârî, Ezan 18

[←592]

[592] İmamlığa layık olmanın en önde gelen şartı; bazılarına göre, fıkhı en iyi şekilde bilen, bazılarına göre ise Kur'an-ı en güzel şekilde okuyan, daha sonra İse günahtan sakınmakta da ha titiz olan, daha yaşlı olan, ahlakı en güzel olan tercih edilir. Eşitlik halinde kıua çekilir yada cemaatin tercihiyle birisi imamlığa seçilir.

Daha yaşlı olan kimseden maksat; Müslüman olarak yaşanan yaştır. Yoksa yeni Müslüman olmuş bir ihtiyar daha önce Müslüman olan bir gence tercih edilemez, (ç)

[←593]

[593] Müslim, Mesâcîd 293 (674)

[←594]

[594] Bu rivayete göre, imamlık için kıraatta eşitlik olunca yaşça büyük olanı tercih edilir, (ç)

[←595]

[595] Müslim, Mesâcîd 293 (674)

[←596]

[596] Az önce geçen "Haydi ailelerinizin yanına geri dönün. Onların içerisine yerleşin. Onlara (burada öğrendiğiniz hususları) öğretin ve onlara, filanca namazı filanca vakitte ve filanca namazı da filan vakitte kılmalarını emredin. Namaz vakti geldiğinde içinizden biri size Ezan okusun" ifadesi başka bir rivayette "Namaz vakti geldiği zaman Ezanı okuyun" şeklindedir. Ayrıca diğer bir rivayette, "Yolculuğa çıktığınız zaman Ezan okuyun, kamet getirin" ifadesi yer almaktadır. Bu iki ifade arasında görünüşte iki ayrı hüküm ifade etmektedir:

1. a) Birinci rivayete göre, ailelerinin yanına varıp onlara namazı emrettikten sonra Ezan okumaları emredilmektedir. b) İkinci hadise göre ise, hemen Medine'den çıkar çıkmaz daha ailelerinin yanına varmadan yolculuk halinde iken Ezan okumaları emredilmektedir.

2. Bu iki rivayet arasındaki bir başka farklılık ise şöyledir: a) Birinci rivayette, Ezanın içlerinden biri tarafından okunması emredilmektedir. b) İkinci rivayette ise, ikisine birden Ezan okumaları emredilmektedir.

Her ne kadar görünüşte bu rivayetler arasında fark varsa da, gerçekte en küçük bir ayrılık dahi yoktur. Çünkü bîr hadiste, evlerine vardıkları zaman Ezan okumalarının emrediimesi, yolculuk esnasında Ezan okumalarına engel değildir. Yine ikinci hadiste, yolculuk esnasında Ezan okumalarının emrediimesi, yolculuk bittikten sonra evlerinde Ezan okumalarına engel değildir.

ikisine birden Ezan okumalarının emredilmesinin hikmeti, ikisinin de Ezan okumaya liyakat bakımından eşit olmalarıdır. Çünkü Ezan okuma hususunda yaşlı olmak gibi şartlar aranmaz. Çünkü bir rivayette, "Namaz vakti geldiğinde içinizden biri size Ezan o-kusun, (yaşça) büyük olanınız sîze İmam olsun" ifadesi yer almaktadır, (ç)

[←597]

[597] Nesâî, Ezan 7, İmame 4

[←598]

[598] Tirmizî, Saiât 37 (205)

[←599]

[599] Bu rivayete göre ise, imamlık İçin ilimde eşitlik olunca yaşça büyük olanı tercih edilir, (ç)

[←600]

[600] Ebu Dâvud, Salât 60 (589)

[←601]

[601] Buharı, Salât 60, Teheccüd 25; Müslim, Salâtu'l-Müsâfirîn 69-71 (714); Ebu Dâvud, Salât 19 (467, 468); Tirmizî, Salât 118 (316); Nesâî, Mesâcîd 37; İbn Mâce, İkâme 57 (1013); Ahmed b. Hanbel, 5/311, 295, 303

[←602]

[602] Ebu Dâvud, Salât 19 (467)

[←603]

[603] Ebu Dâvud, Salât 19 (468)

[←604]

[604] Tahiyyatu'I-mescid namazı, mescidin selamlanması, saygı gösterilmesi anlamına gelmiş olsa bile, esasında mescitlerin sahibi olan Allah'a saygı ve tazim anlamını İçermektedir, Her ne kadar burada hadisin zahiri tahiyyatu'l-mescid namazının vacip olmasını gerektiriyorsa da, Buhârî, Müslim, Ebu Dâvud ve Nesâînin Dımâm İbn Sa'iebe'den rivayet ettikleri hadis, beş vaktin dışındaki namazları tatavvu' {=nafile} olarak nitelendirmektedir. Dolayısıyla tahiyyatu'l-mescid namazı, vacip değildir.

Hanefilere göre, tahiyyatu'l-mescid namazı müstehabür. En azı iki rekat ve en çoğu için ise bir sınır yoktur. Namaz kılınması mekruh olan vakitlerde ve Cuma günü hatip hutbe okurken tahiyyatu'l-mescid namazı kılmak mekruhtur.

Tahiyyatu'l-mescid namazı, mescide girildiğinde hemen kılınması mı gerektiği yada biraz oturduktan sonra kılınıp kılınamayacağı meselesi ihtilaflıdır. Hanefî ve MâİÎkilere göre; mescide girince uzun zaman da geçmiş olsa bile oturduktan sonra tahiyyatu'l-mescid namazı kılmabilir. Ayrıca bir günde birkaç defa camiye giren kimsenin bir defa tahiyyatu'l-mescid namazı kılması kafidir, (ç)

[←605]

[605] Buhârî, Salât 60, Teheccüd 25; Müslim, Salâtu'l-Musâfirin 70 (714)

[←606]

[606] Bu hadis, Ezan kelimelerinin ikişer ikişer ve kamet kelimelerinin de birer birer okunacağını söyleyen İmam Şafiî İle İmam Ahmed'İn delilidir.

Hanefilere göre ise, Ezânm başında bulunan tekbirler dört kere, bunun dışındaki cümleielr İse Ezânm sonundaki kelime-i tevhid hariç hepsi iki kere okunur. Tevhid ise bir kere okunur. Toplamı on beş cümledir. Kamet de ise ayrıca iki kere "kad kameti's-salâtu" denilir. Hanefilerin bu konudaki delili; Tirmizî, Ezan 25; Ebu Dâvud, Salât 28 (499); İbn Mâce, Ezan 1; Dârimi, Salât 3; Ahmed b. Hanbel, 4/43'de geçen Abdullah b. Zeyd hadisidir, (ç)

[←607]

[607] Buhârî, Ezan 2, Ebu Dâvud, Salât 29 (508)

[←608]

[608] Buhârî, Ezan 2, 3, Enbiya 50; Müslim, Satât 2-5 (378); Ebu Dâvud, Salât 29 (508); Tirmizî, Ezan 27 (193); Nesâî, Ezan 2; İbn Mâce, Ezan 6 (730); Ahmed b. Hanbel, 3/103

[←609]

[609] Namaza çağrı mesabesinde olan Ezana icabet, fiilî ve kavlî olmak üzere İki durumda incelenebilir:

1. Fiilî İcabet: Bu iki kısm ayrılır: a.) Ezanla namaz vakti bildirildiğine göre, vakit içerisinde mükellefin namaz kılarak yapmış olduğu fiilî İcabettir, b. } Şartlarını yerine getiren mükellefin, namazını cemaatle eda etmek için cemaate katılma icabetidir.

2. Kavlî İcabet: Müezzinin söyledikIerini aynen tekrar ederek yapacağı icabettir.

Ezanı işiten kimse, hayye ale'lerin dışında bütün cümleleri aynen söylemesi, hayye ale'Ierde İse "La havle velâ kuvvete illâ billahi'1-alivyi'l-azîm" demesi mendubtur B.k.z: Müslim, Salât 12; Ebu Dâvud, Salât 36 (527). Ezana sadece kalbî icabet etmek yeterli olmayıp dil ile de telaffuz etmek mendubtur.

Her ne kadar bu hadisin zahirine göre Ezana icabet etmek farz gibi görünse de, hadisteki "Ezan sesi duyunca, müezzinin dediğini siz de söyleyin" emrinin hükmünü farz olmaktan çıkarıp müstehaba çeviren delil, Müslim, Salât 9'da geçen şu hadistir: Resulullah (s.a.v) fecr doduğu zaman baskın yapardı. Ezanı dinletirdi. Eğer Ezan sesi işitirse, baskından vazgeçer. İşitmezse, baskın yapardı. Bir defa Allahu Ekber, Allahu Ekber1 diyen birini işitti. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): 'İslam fıtratı üzere' buyurdu. Sonra o kişi: 'Eşhedü enlâ ilahe illallah, 'Eşhedü enlâ İlahe illallah' dedi. Resuiullah (s.a.v) ise: 'Cehennemden çıktı' buyurdu. Daha sonra Ezanı okuyan kimsenin, bir keçi çobanı olduğunu anladılar."

Ezan okunurken ve kamet getirilirken cemaatin konuşmaması, mescit dışında bulunanların Kur'an okumaması, selam almaması, kısacası müezzine icabetten başka bir şeyie meşgul olmaması gerekir, (ç)

[←610]

[610] Buhâri, Ezan 7; Müslim, Salât 7 (383); Ebu Dâvud, Salât 36 (522); Tirmizî, Ezan 40 (208); Nesâî, Ezan 33; İbn Mâce, Ezan 4 (720); Ahmed b. Hanbel, 3/6, 53, 78

[←611]

[611] Buhârî, Salât 31, Sehv 2; Müslim, Mesâcîd 89-96 (572); Ebu Dâvud, Salât 189-190 (1019, 1020, 1021, 1022}; Tirmizî, Salât 172 (392, 393); Nesâî, Sehv 25, 26; İbn Mâce, İkâme 129 (1203), 130 (1205), 133 (1211,1212); Ahmed b. Hanbel, 1/279, 424, 455

[←612]

[612] Buhârî, Sehv 2; Müslim, Mesâcîd 92 (572)

[←613]

[613] Sehiv kelimesi, sözlükte; "yanılma, unutma ve dalgınlık" gibi anlamlara gelmektedir. BurW göre sehiv secdesi; yanılma, unutma veya dalgınlık gibi durumlar yüzünden namazın vaciplerinden birini terk yada geciktirme durumunda namazın sonunda yapılan secdelere denilir.

Sehiv secdesi sayesinde namazda meydana gelen kusur düzeltilmiş, eksiklik telafi edilmiş olur. Namaz esnasında huşu'lu olmak esas olmakla birlikte, çeşitli nedenlerle İnsanlar namazlarında yanılabilirler. Peygamberimiz bu tür durumlarda namaz kılan kimsenin kendini suçlamasını ve karamsarlığa düşmesinin Önüne geçerek kişiyi rahatlatmak, vesveseden kurtarmak ve her yanılmada namazı yeni baştan kılmanın önüne geçmek maksadıyla, asli olan bir farzın terk edilmediği durumlarda bir telafi ve bir düzeltme mekanizması olarak sehiv secdesi uygulamasını öngörmüştür.

Sehiv secdesi, Hanefilere göre vacib, Mâlikî ve Şafıîiere göre sünnet, Hanbelilere göre ise bazen vacip, bazen sünnet, bazen de mubah olur. Hanefilere göre sehiv secdesi gerektiği halde bunu yapmayan kişi, günah işlemiş olur. Fakat namazı batıl olmaz, (ç)

[←614]

[614] Hadis, sehiv secdesinin selamdan sonra olduğunu söyleyen Hanefilerin delilleri arasındadır, (ç)

[←615]

[615] Namazda konuşmak, namazı bozduğu halde Hz. Peygamber (s.a.v)'in konuştuktan sonra sehiv secdesi yapması, namazda konuşmanın haram kılınmazdan önceki zamanlara yorumlanmıştır, (ç)

[←616]

[616] Müslim, Mesâcîd 95 (572)

[←617]

[617] Sahabİlerin, fazla rekata kaîkan Hz. Peygamber (s.a.v)'i ilk anda uyarmayışlarının nedeni, dört rekatli fatz namazın beş rekata çıkması ihtimalinin mevcudiyetindendir. Çünkü Sahabiier, Hz. Peygamber (s.a.v)'in beşinci rekata kalkmasıyla namazın beş rekata çıktığını zannetmişlerdi. Hz. Peygamber {s.a.v) yaptığı hatanın farkında varmadığı için onlara, fNe oldu?' diye sorarak ortada bir şey o!up olmadığını anlamak istemiştir. Namazda hata ettiği kendisine haber verilince, hemen kıbleye karşı teşehhüd durumunda oturmuş ve iki sehiv secdesi yapmıştır. Namazdan sonra da sahabilerine kısa bir ko9nuşma yapmıştır, (ç)

[←618]

[618] Peygamberlerden fıi! hususunda hatanın meydana geiip gelmeyeceği konusu alimler arasında tartışma konusu oimuştur. Cumhura göre fiiller hakkında unutmak peygamberlere de caizdir. Yalnız onlar hataları üzere bırakılmazlar. Yüce Allah, onların hatalarını kendilerine bildirerek onlara doğru olanı gösterir, (ç)

[←619]

[619] Müslim, Mesâcîd 93 (572)

[←620]

[620] Müslim, Mesâcîd 93 (572)

[←621]

[621] Bu hadis, bize; kişi hata yaptığı zaman etrafındaki insanlar tarafından uyarıldığı zaman, kendi hatasına kılıflar ve bahaneler değil, hatasının telafisi yoluna gitmesi gerektiğini göstermektedir. Çünkü insan hata yapabilir, dolayısıyla hata düzeltilmesi gereklidir. Hata üzerinde ısrar edilmemelidir, (ç)

[←622]

[622] Bu rivayet ise, sehiv secdesinin selamdan önce olduğunu söyleyen Şâfiîler ile Hanbelilerin delilleri arasında yer almaktadır, (ç)

[←623]

[623] Müslim, Mesâcîd 92 (572)

[←624]

[624] Müslim, Mesâcîd 92 (572)

[←625]

[625] Müslim, Mesâcîd 94 (572)

[←626]

[626] Nesâî, Sehv 25; Ebu Dâvud, Salât 189-190 (1020)

[←627]

[627] Nesâî, Sehv 26; Müslim, Mesâcîd 92 (572)

[←628]

[628] Kılınan namazın öğle miT yoksa ikindi mi olduğu İle ilgili tartışma, bu konuda her iki vakit ile ilgili rivayetlerin gelmesinden kaynaklanmaktadır, (ç)

[←629]

[629] Nesâî, Sehv 26

[←630]

[630] Hanefilere göre sehiv secdesi yapıldıktan sonraki oturuşta tahiyyat okumak ve selamla namazdan çıkmak vaciptir. Salli ve Barik Dualarının sehiv secdesinden önce mi, yoksa sehiv secdesinden sonra mı okunacağı konusunda iki farklı görüş vardır.

Son oturuşta sehiv secdesi öncesinde her iki tarafa selam verileceği görüşü, Ebu Hanîfe (ö. 150/767) ile EbuYusuf (ö. 182/797)'a aittir. İmam Muhammed (ö. 189/8051'e göre ise sadece sağ yana selam verdikten sonra sehiv secdesi yapılır, (ç)

[←631]

[631] Tirmizî, Salât 172 (392)

[←632]

[632] Tirmizî, Salât 172 (393)

[←633]

[633] Buhârî, Sehv 3, 4; Müslim, Mesâcîd 97-100 (573); Ebu Dâvud, Salât 188489 (1008, 1009, 1010, 1011, 1012); Tirmizî, Salât 172 (394), 175 (399); Nesâî, Sehv 22, 23; İbn Mâce, İkâme 134 (1214); Ahmed b. Hanbel, 2/460

[←634]

[634] Buhârî, Sehv 4

[←635]

[635] Zu'1-Yedeyn'İn asıl adı hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Müslim'deki İmran b. Hu-sayn hadisine dayanarak bir çok alim, bu zatın, Hirbak es-Sülemî olduğunu sözylemiştir. İbn Hibbân ise, Hirbak ile Zu'!-Yedeyn'in ayrı kişiler olduğunu belirtmiştir. İbn Hacer (ö. 852/1447) ise "el-İsabe"de Zu'1-Yedeyn'in Abdi Amr b. Nedla el-Huzaî olduğunu kaydetmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v), ona, elleri uzun olduğu için yada çok cömert olduğundan dolayı "iki el sahibi" anlamında "Zu'1-Yedeyn" adını vermiştir, (ç}

[←636]

[636] Buhârî, Sehv 5, Salât 88; Müslim, Mesacîd 97 (573}

[←637]

[637] Hz. Peygamber (s.a.v)'in hiddetlenmesine neyin sebep olduğu kesin olarak belli değildir. Bazı alimler, Hz. Peygamber (s.a.v)'in Müslümanlarla ilgili bir işten dolayı namazdan önce hiddetlendiği ve bu halde namaza durup bu yüzden yanıldığını söylemişlerdir. Bazıları da Müslim'deki İmran b. Husayn hadisine dayanarak, Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanlışlıkla selam verdikten sonra kendi evine girdiğini, fakat Zu'1-Yedeyn'in "Unuttun mu, yoksa namaz kısaltıldı mı?" sorusuna canı sıkıldığını ve bu halde mescide geri geldiğini ve hadisi metninde ileri ve geri almanın olduğunu belirtmişlerdir. Ahmed Naim Efendi'de "Tecrid Tercemesi"nde bu ikinci görüşü tercih ettiği için diğer olasılığa hiç temas etmemiştir, (ç)

[←638]

[638] Müslim, Mesâcîd 97 (573)

[←639]

[639] Müslim, Mesâcîd 97 (573}

[←640]

[640] Buhârî, Ezan 69

[←641]

[641] Buhârî, Sehv 3

[←642]

[642] Konu ile ilgili bu rivayetler, Hz. Peygamber (s.a.u)'in dört rekatli bir namazın ikinci rekatından sonra selam verip bir müddet bekledikten, yerinden ayrıldıktan hatta konuştuktan sonra namazın kalan kısmını kıldırdığını ifade etmektedir. Bu konuda mezheplerin görüşleri kısaca şu şekildedir:
İmam Şafiî'den iki görüş nakledilmiştir. Bunlardan en sağlam olanına göre, namaza devam etmek sahihtir. Yalnız İmam Şafiî'nin, namazın batıl olduğuna dair olan içtihadı da Şâfiîler arasında mevcuttur.

İmam Mâlik, abdest bozulmadıkça zaman ve ara verme, ne kadar uzun olursa olsun, namaza devam etmenin caiz olduğu görüşündedir.

İmam A'zam Ebu Hanîfe ve öğrencilerine göre ise; imam, sehven iki rekatta selam verirse, bulunduğu yerde yüzünü kıbleden çevirmedikçe ve insan kelamı konuşmadıkça namazın kalan kısmı eda edilir. Mescidin tamamı, namaz mahalli olduğu İçin tek mekan hükmündedir. Dolayısıyla imam konuşmadığı müddetçe yönünü kıbleden çevirmiş de olsa, namazına devam ermesi, caizdir. Fakat camiden çıktıktan sonra yanıldığını hatırlarsa artık devam edemez. Yeni baştan kılmalıdır.

Görülüyor ki, sehiv secdesi konusunda Hanelilerin içtihadı, diğer mezheplere göre daha katı bir durumdadır. Çünkü bu, namazda olması gereken huşu' ve huzu'ya daha uygundur, (ç)

[←643]

[643] Müslim, Mesâcîd 99 (573)

[←644]

[644] Müslim, Mesâcîd 99 (573)

[←645]

[645] Hanefiler; bu hadise, Abdullah ibn Mes'ud ve Zeyd b. Erkam'ın rivayet ettikleri hadislere dayanarak namazda sadece ima ve işaretin caiz olduğunu, bilmeyerek ve unutarak konuş-

manın namazı bozacağı görüşüne sahip olmuşlardır, (ç)

[←646]

[646] Ebu Dâvud, Salât 188-189 (1008)

[←647]

[647] Ebu Dâvud, Salât 188-189 (1009)

[←648]

[648] Ebu Dâvud, Salât 188-189 (1010)

[←649]

[649] Ebu Dâvud, Salât 188-189 (1012}

[←650]

[650] Hz. Peygamber (s.a.v)'in namaz kılarken yanılıp sehiv secdesi yaptığı ve bunun birden fazla olduğu ile ilgili rivayetler var. Alimlerin tespitine göre; Hz. Peygamber (s.a.v), namazdaki bir sehiv (yanılma)dan dolayı beş defa secde yapmıştır. Bunlar:

1. Buhârî'deki İbn Buhayne hadisinde görüldüğü üzere; Hz. Peygamber (s.a.v)'in, iki rekat kıldıktan sonra teşehhüdsüz üçüncü rekata kalkması,

2. Konumuzla alakalı Zu'l-Yedeyn hadisinde geçtiğine göre; üçüncü rekattan sonra selam
3. İmran b. Husayn hadisinden anlaşıldığına göre; beş rekat kılması,

4. Abdullah ibn Mes'ud hadsinde geçtiğine göre; beş rekat kılması,

5. Ebu Saîd el-Hudrî hadisinde geçtiğine göre; şüphe etmesi, (ç)

[←651]

[651] Ebu Dâvud, Salât 188-189 (1016)

[←652]

[652] Ebu Dâvud, Salât 188-189 (1017)

[←653]

[653] Tirmizî, Salât 175 (399)

[←654]

[654] Tirmizî, Salât 172 (394)

[←655]

[655] Nesâî, Sehv 22; Buhârî, Sehv 5, Salât 88; Müslim, Mesâcîd 97, 99 (573); Ebu Dâvud, Salât 188-189 (1008)

[←656]

[656] Nesâî, Sehv 23

[←657]

[657] Nesâî, Sehv 23

[←658]

[658] Nesâî, Sehv 76

[←659]

[659] Nesâî, Sehv 23

[←660]

[660] Buhârî, Sehv 1, 5; Müslim, Mesâcîd 85-87 (570); Ebu Dâvud, Salât 193-194 (1034, 1035); Tirmizî, Salât 171 (391); Nesâî, Sehv 21, 28; İbn Mâce, İkâme 131 (1206, 1207);

Ahmed b. Hanbel, 1/376, 409, 2/460, 468, 4/427, 431

[←661]

[661] Buhârî, Sehv 1; Müslim, Mesâcîd 85 (570)

[←662]

[662] Buhârî, Eymân 15

[←663]

[663] Buhârî, Sehv 5; Müslim, Mesâcîd 86 (570)

[←664]

[664] Ebu Davûd,Salât 193-194 (1034)

[←665]

[665] Ebu Davûd,Salât 193-194 (1035)

[←666]

[666] Tirmizî,Salâtl71 (391}

[←667]

[667] Nesâî, Sehv 21, 28

[←668]

[668] Nesâî, İftitâh 196

[←669]

[669] imam yanıldığında cemaatin onu "subhanallah" sözüyle uyarması meşru bir durumdur. (Ç)

[←670]

[670] Nesâî, İftitâh 196

[←671]

[671] Buharı, Salât 13, Amel fi's-Salât 9; Müslim, Mesâcîd 191 (620); Ebu Dâvud, Salât 92 {660}; Tirmizî, Cum'a 58 (584); Nesâî, İftitâh 149; İbn Mâce, İkâme 64 (1033); Ahmed b. Hanbeİ, 3/119, 184, 190

[←672]

[672] Yazın sıcak günlerinde öğleyi serinlik zamanında kılmak müstehabtır. Namaz kılan kimsenin üzerine giymiş olduğu elbisenin bir ucuna çeşitli nedenlerden ötürü secde etmesi caizdir, (ç)

[←673]

[673] Nesâî, İftitâh 149

[←674]

[674] HattâbîVıin İfadesine göre; metinde geçen "iki ezân"dan birisi ezan, diğeri de kamettir. Araplar, dile kolay geldiği İçin iki ayrı ismi tağlib yoluyla tensiye sîğasıyla ifade ederler. Kara olmadıkları halde su ve hurma İçin "Esvedeyn" (=iki kara), Ebu Bekr ve Ömer için "Ümerân" (iki Ömer), güneş ve ay için "kamereyn" (=iki ay) demeleri gibi. Hadisin metninde gecen "namaz" kelimesinden, nafile namaz anlamında kullanılmıştır. Hadiste geçen "dileyen kimse için" kaydı, bu namazdan maksadın nafile namaz olduğunu gösterdiği gibi, namaz kelimesinin nekre olarak gelmiş olması da ezan ile kamet arasında belli bir nafilenin değil, bütün nafilelerin kılınabileceğine işaret etmektedir. Hanefıİere göre, ezan ile kamet arasının ne kadar ayrılacağı meselesinde görüş ayrılığı vardır, (ç)

[←675]

[675] Buhârî, Ezan 14, 16; Müslim, Salâtu'l-Musâfırîn 304 (838); Ebu Dâvud, Tatavvu 11 (1283); Tirmizî, Salât 22 (185); Nesâî, Ezan 39; İbn Mâce, İkâme 110 (1162); Ahmed b. Hanbeİ, 4/86, 5/54, 56

[←676]

[676] Buhârî, Ezan 111, Deavât 63; Müslim, Salât 71 (409), 72.76 (410); Ebu Dâvud, Salât 167-168 (934, 935, 936); Tirmizî, Salât 116 (250); Nesâî, îftitâh 33, 34; İbn Mâce, İkâme 14 (851, 852); Ahmed b. Hanbel, 2/458

[←677]

[677] Buhârî, Ezan 111; Müslim, Salât 72 (410)

[←678]

[678] Buhârî, Deavât 63

[←679]

[679] Buhârî, Ezan 112

[←680]

[680] Müslim, Salât 74-75 (410)

[←681]

[681] Buhârî, Ezan 113

[←682]

[682] Müslim, Salât 76 (410)

[←683]

[683] Ezân 36; Müslim' Mesâcîd 273-275; Ebu Dâvud, Salât 20 (469 470

471); Tırmızî, Salât 128 (330); Nesâî, Mesâcîd 40; İbn Mâce, Mesâcîd 19 (799)- Ahmed b' Hanbel, 2/486

[←684]

[684] Buhârî' Ezân 36i Müslim, Mesâcîd 275

[←685]

[685] Bu ifadenin; insanın evindeki namaz kıldığı yer için kullanılması muhtemel olduğu gibi tum mescitler için kullanılmış olması da muhtemeldir, (ç)

[←686]

[686] Buhârî, Ezân 36

[←687]

[687] Bazı alimler, mescitte yel çıkarmanın haram olduğunu beürtmişlerse de, alimlerin çoğu bunun haram olmadığını, fakat sakınılması gereken bir husus olduğunu söylemişlerdir. Mescitte abdestsiz olarak oturmak, meleklerin Dualarına engel İse de caizdir, (ç)

[←688]

[688] Buhârî, Bed'ü'1-halk 23

[←689]

[689] Buhârî, Vudû' 36

[←690]

[690] Bu ifadeden maksat; o şahsın, namaz kıldığı yerde bir sonraki namazın girmesini beklemesi ve yerinden ayrılmasıdır. Buna göre namaz kılınan yerde oturup diğer namaz vaktini bekleyen bir kimse sanki namaz içindeymiş gibi sevaba müstahak olur. Her ne kadar o ki-se, gerçek anlamda nama2da değilse bile hükmen namazda sayılır. Çünkü bu kimsenin evine, ailesini yanına dönmemesine sebap, namazı beklemesidir. (ç)

[←691]

[691] Müslim, Mesâcîd 273

[←692]

[692] Müslim, Mesâcîd 274

[←693]

[693] Müslim, Mesâcîd 276

[←694]

[694] Tirmizî, Salât 128 (330)

[←695]

[695] Bu hadîs; imamın rükudan doğrulurken "Semiallâhu limen hamideh" diyeceği görüşünde olan Abdullah ibn Mes'ud, Ebu Hureyre, Ebu Hanîfe İle İmam Mâlik'in delilidir.

Yalnız başına namaz kılmakta o!an kimseye gelince, Mâlikî ve Hanbelîlere göre; her iki duayı da okur.

Şafiî alimlerine göre ise; namaz kılan kimse, ister imam, İster cemaat, isterse tek başına olsun bu iki cümleyi de okur.

Hanefilerine göre İse; yalnız başına namaz kılan kişinin durumu ihtilaflıdır. Bazılarına göre yalnız başına namaz kılan kimse sadece, "Rabbena leke'1-hamd" der. Hafız Zeylaî (ö. 762/1360)'ye göre; Hanefi alimlerinin büyük çoğunluğu bu görüştedir. Ebu Bekr er-Râ-zfye göre ise; yalnız başına namaz kılan kimse sadece "Semiallâhu limen hamideh" der. Çünkü bu kimse, her ne kadar namazı tek başına kılıyorsa da aslında kendisinin imamıdır. Kısacası; bu duaları okumak müstehabtır. Zaten namazın her anı bir zikirdir. Dolayısıyla namaz kılan kimse namazda bu tür duaları hep okumaya çalışmalıdır, (ç)

[←696]

[696] Buhârî, &ân 125, Bed'ü'l-halk 33; Müslim, Salât 71 (409); Ebu Dâvud, Salât 139-140 (484); Tirmizî, Salât 86 (267); Nesâî, Tatbik 23; İbn Mâce, İkâme 18 (875); Ahmed b. Hanbel, 2/459

[←697]

[697] Hz. Peygamber (s.a.v)'in evlerde kılınmasının tavsiye ettiği namazlar, nafile namazlardır. Ayrıca "Evlerinizi kabirlere çevirmeyin" sözüyle; içerisinde namaz kılınmayan evleri kabirlere, taat ve ibadetten gafil olanları da ölülere benzetmektedir.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in, nafile namazları, evde kılmaya teşvik etmesindeki hikmet; riyadan uzak ve evlere rahmet meleklerinin inmesine sebep olmasıdır. Ayrıca bu sebeple evde kadın ve çocuklara namazı öğretmek ve çocukları namaza alıştırmak gibi başka büyük faydaları da vardır, (ç)

[←698]

[698] Buhârî, Salât 52, Teheccüd 37; Müslim, Salâtul-Musâfırîn 208-209 (777); Ebu Dâvud, Salât. 198-199 (1043), Vitr 11 (1448); Tirmizî, Salât 213 (451); Nesâî, Kıyâmu'I-Leyl 1; İbn Mâce, İkâme 186 (1377); Ahmed b. Hanbel, 2/16

[←699]

[699] Buhârî, Vitr 5, 6, Taksiru's-Salât 7, 8, 12; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 31-39 (700); Ebu Dâvud, Sefer 8 (1224, 1226); Tirmizî, Vitr 14 (472), Tefsire Sure-i Bakara 2 (2958); Nesâî, Kıble 2, Kıyâmu'l-Leyl 33; İbn Mâce, İkâme 127 (1200); Ahmed b. Hanbel, 2/4, 7, 13, 20, 38, 40, 41, 44

[←700]

[700] Hadis, binek üzerinde nafile namaz kılınabileceğine, vitir namazının da binek üzerinde kılınabileceğine, fakat farz namazı kılmanın caiz olmadığını ifade ermektedir. Hanefılere göre; binek nereye dönerse namazı o tarafa doğru kılmak mendubtur. Bineğin döndüğü tarafı bırakıp ta başka tarafa dönmek caiz değildir. Çünkü bunun için bir zaruret yoktur. Ayrıca binek üzerinde namaz kılmak için yolculuk şart değildir. Namaza niyetlenirken kıbleye karşı dönmek şart değildir. Yine bu namaz, ima ile de kılınır. Farz ve vacip namazlar ile sabah namazının sünnetini, binek üzerinde kılmak caiz değildir. Fakat imam Muhammed'e göre; farz namazı üılamama gibi bir özür durumunda binek ü-zerinde farz namaz kılmak caizdir, (ç)

[←701]

[701] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 39 (700)

[←702]

[702] Buhârî, Vitr 5; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 36 (700)

[←703]

[703] Buhârî, Taksiru's-Salât 7

[←704]

[704] Buhârî, Taksiru's-Salât 8

[←705]

[705] Buhârî, Vitr 6

[←706]

[706] Hayber: Şam-Medine yolu üzerinde Medine'nin 150 km. kuzeyinde bir yerleşim merkezidir. Hicretin 7. yılında feth edilmştir. (ç)

[←707]

[707] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 35 (700}

[←708]

[708] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 32 (700)

[←709]

[709] SübhaMan maksat; nafile namazdır. Teşbihin hakikati noksanlıklardan tenzih etmektir. Yalnız mecazen tahmid, temcid ve diğer hususlarda kulanıldığı gibi cüz'ü zikir; kullu irade kabilinden mecaz-ı mürsel olmak üzere nafile namaza da "Sübha" denilir, (ç)

[←710]

[710] Müslim, Saatul-Musâfırîn 31 (700)

[←711]
[711] Bakara: 2/115

[←712]

[712] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 33 (700)

[←713]

[713] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 37 (700)

[←714]

[714] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 38 (700)

[←715]

[715] Ebu Dâvud, Sefer 8 (1224)

[←716]

[716] Ebu Dâvud, Sefer 8 (1226)

[←717]

[717] Tirmizî, Vitr 14 (472)

[←718]

[718] Bakara: 2/115

[←719]

[719] Tirmizî, Tefsiru Sure-i Bakara 2 (2958)

[←720]

[720] Nesâî, Kıble 2

[←721]

[721] Nesâî, Kiyâmu'I-Leyl 33

[←722]

[722] Nesâî, Kıble 2

[←723]

[723] Buhârî, Taksiru's-Salât 20, Teheccüd 16; Müslim, Salâtu'l-Musâfîrîn 111 (731), 115-117 (732); Ebu Dâvud, Salât 174-175 (953, 954, 955, 956); Tirmizî, Saiât 158 (374, 375); Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl 18, 19, 22; İbn Mâce, İkâme 140 (1226, 1227, 1228); Ahmed b. Hanbel, 6/30, 98, 100, 112

[←724]

[724] Müslim, Salâtu'l-Musâfırîn 117 (732)

[←725]

[725] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 116 (732)

[←726]

[726] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 114 (732)

[←727]

[727] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 113 {732}

[←728]

[728] Bu hadis; bir rekatın yarısını oturarak ve yarısını da ayakta kılmanın caiz olduğunun delilidir. Mâlik, Şafiî, Ebu Hanîfe ve alimlerin çoğunun görüşü bu şekildedir, (ç)

[←729]

[729] Buhârî,Taksiru's-SaIât20

[←730]

[730] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 111 (731)

[←731]

[731] Buhârî,Taksİru's-Salât20

[←732]

[732] Bu hadise göre; Hz. Peygamber (s.a.v)'in, hem ayakta ve hem de oturarak namaz kılması

ya aynı gecede olmuş yada ayrı gecelerde olmuştur.

Nafileye ayakta başlayan kimse, rükusunu da ancak ayakta, oturduğu yerde başlayan kimse de ancak oturarak yapabilir. Bu, Mâlikiler ile Hanefilerin görüşüdür, (ç)

[←733]

[733] Tirmizî, Safât 128 (375); Ebu Dâvud, Salât 174-175 (955); Nesâî, Kıyâmul-Leyl 18, 19

[←734]

[734] Nesâî, Kıyâmul-Leyl 22

[←735]

[735] Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 18

[←736]

[736] Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl 22

[←737]

[737] Ahzâb: 33/21

[←738]

[738] Buhârî, Taksiru's-Salât 11; Müslim, Salâtu'I-Musâfirîn 8-9 (689); Ebu Dâvud, Sefer 7 (1223); Tirmîzî, SaJât 39 (544); Nesâî, Taksiru's-Salât 5; İbn Mâce, İkâme 75 (1071); Ah-med b. Hanbel, 2/20, 44, 45, 56, 57, 83, 84

[←739]

[739] Hadis; Resulullah (s.a.v)'İn, yolculukta beş vakit namaza bağlı olarak kılınan revatıb sünnetleri kılmadığını ve Raşid halifelerin de aynı yolu takip ettiklerini ifade etmektedir. Yalnız alimler, beş vaktin sünnetlerinden başka nafile namazların yolculuk sırasında kılınabileceği hususunda görüş birliğine varmıştır.

Bununla birlikte bazı sahabiler, İmam Ahmed, İmam Şafiî, Ebu Hanîfe ve alimlerin çoğuna göre; yolculukta sünnet namazların kılınabileceğini belirtmişlerdir. Şafiî alimlerinden olan İmam Nevevî (ö. 676/1277) bu konu île İlgili olarak şöyle der: "ihtimal Peygamber (s.a.v)'in sünnetleri konukladığı yerde kılması muhtemeldir. Fakat Abdullah ibn Ömer, onun, sünnetleri kıldığını görmemiş olabilir. Çünkü nafileyi evde kılmak, daha faziletlidir. Yada sünnetlerin bazen terk edilebileceğine dikkatleri çekmek için onları bazı vakitlerde kılmamişür." (ç)

[←740]

[740] Ahzâb: 33/21

[←741]

[741] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 9 (689}

[←742]

[742] Buhârî, Taksiru's-Salât 11

[←743]

[743] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 18 (694}

[←744]

[744] Yani 'beş vakit namaza bağlı olarak kılınan sünnet namazlarını kılacak olsam, farz namazı dört rekat olarak tamamlardım. Bu, benim için daha makbuldür. Fakat ben, bunların ikisini de yapmıyorum. Yolculukta sünnete uygun olan namaz şekli; dört rekatli farz namazları iki rekat kılmak ve sünnetleri de terk etmektir1 demektir, (ç)

[←745]

[745] Ahzâb: 33/21

[←746]

[746] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 9 (689)

[←747]

[747] Tirmizî,Salât39(544)

[←748]

[748] Nesâî,Taksiru's-Salât5

[←749]

[749] Buhârî, Sehv 6, 7; Müslim, Salât 16-20 (389); Ebu Dâvud, Salât 191-192 (1030, 1031); Tirmİzî, Salât 174 (397); Nesâî, Sehv 25; İbn Mâce, İkâme 135 (1216, 1217); Ahmed b Hanbel, 2/330

[←750]

[750] Alimler, bu tür hadislere dayanarak şeytanın gerçek anlamda yellenip yellenmeyeceği konusunda ihtilaf etmişlerdir.

Aynî (ö. 855/1451), bu yellenmenin bir temsil olduğunu belirtir. Şeytanın Ezandan kaçması, korkudan perişan olmuş bir adamın haline benzetilmiştir.

Bazılarına göre; şeytanın Kur'an okumadan ve namazdan kaçmayıp Ezan sesinden kaçması, Kıyamet gününde onu İşittiğine şahadet etmemek içindir. Çünkü bir hadiste geçtiğine göre; müezzinin sesini işiten İnsan, cin ve her şey Kıyamet gününde onu işittiğine şahadet edecektir.

Bazılarına göre ise; şeytanın kaçması, Ezanın azametindendir. Çünkü Ezan, dinin bütün kurallarına kpsayan ve İslam'ın şiarını ilandan ibarettir. Dolayısıyla şeytan, bunları işitmeye tahammül edemez.

Bazılarına göre ise; şeytanın kaçması, yeis ve ümitsizlik halindendir. Çünkü şeytan, tevhidin ilanını duyunca insana vereceğinden ümidini keser, (ç)

[←751]

[751] Buhârî, burada geçen "nefis" kelimesini, "kalb" diye tefsir etmiştir, (ç)

[←752]

[752] Namaz kılan ve Kur'an okuyarak Allah'a münacatta bulunan kimseden şeytan kaçmaz. Çünkü o hallerde kendisine vesvese kapıları açıktır. İstediği gibi kulun damarlarına kadar sokularak her türlü vesveseyi onun hatırına getirebilir. O derecede ki, namaz kılan kimse kendinden geçerek kaç rekat kıldığını bile unutabilir. Bundan kurtulmanın yolu, hatıra gelen şeyi derhal reddetmek ve hatıra gelen vesveseyi düşünmemektir, (ç)

[←753]

[753] Hadis; namazında kıldığı rekat sayısında şüphe edip de bir tarafı tercih edemeyen kimsenin, namazının sonunda sehiv secdesi yapmasına işaret etmektedir.

Hanefılere göre; rekat sayısında şüphe eden kimseye bu hal ilk defa meydana geliyorsa namazını iade eder. Bu konudaki delil, Taberânî (ö. 360/970)'nin "el-Kebir" adlı adlı eserinde geçen şu hadistir: "Namazın kaç rekat kıldığını hatırlamayan bir kimsenin ne yapacağı, Resulullah (s.a.v)'e soruldu. Resulullah (s.a.v): 'Namazını iade etsin. (Namazın sonunda da) oturarak iki defa secde yapsın' buyurdu. "

Bir kimseye bu şüphe ilk defa değil de, fazlaca meydana geliyorsa, kendi kendine araştırır. Kanaati ne tarafa meylederse, ona göre hareket edip namazını tamamlar. Namazı İadeye gerek yoktur. Eğer kanaati bir tarafa yönelmezse o zaman şüphesindeki az tarafa itibar eder. Bununla ilgili hadis daha önce geçmişti, (ç)

[←754]

[754] Buhârî, Sehv 6; Müslim, Salâtu'l-Musâfırîn 16 (389)

[←755]

[755] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 18 (389)

[←756]

[756] Ebu Dâvud, Salât 191-192 (1031)

[←757]

[757] Ebu Dâvud, Salât 191-192 (1032)

[←758]

[758] Nesâî,Sehv25

[←759]

[759] Buharı, Ezan 29, Husumât 5, Ahkam 52; Müslim, Mesâcîd 251-253 (651); Ebu Dâvud, Satât 46 (548, 549); Tirmizî, Salât 48 {217}; Nesâî, İmame 49; İbn Mâce Mesâcîd 18 f797);Ahmedb. Hanbel, 2/424

[←760]

[760] Müslim, Mesâcîd 252 (651)

[←761]

[761] Buhârî, Ezan 34

[←762]

[762] Resulullah (s.a.v), camiye gelmeyen kimselerin evlerini yakhrmamıştır. Kadı İyâz (ö. 544/ 1149)'m ifadesine göre; namaz İçin cemaatin farz oluşu, İslam'ın İlk zamanlarında münafıkların namazı terk etmelerine engel olmak içindi. Daha sonra bu farziyetin hükmü kaldırılmıştır. (ç)

[←763]

[763] Müslim'in rivayetinden anlaşıldığı üzere; bu hadisin vurud sebebi, Resulullah (s.a.v)'in, bazı sahabileri sabah ve yatsı namazlarında cemaat İçinde görememesidir. Çünkü sabah ve yatsı namazına devam etmeme işinin, münafıklara ait bir özellik olduğunu vurgulamaktadır. Ki böylece gerçek sahabiler, münafıklardan ayırt edilmiş olsun.

Bu tür hadisler, cemaate gelemeyip namazı evde de kılmayan münafıkları da İlgilendirmektedir. Çünkü münafıklar, gösteriş İçin namazı camide kılıp evlerine gittiklerinde kılmazlardı. Dolayısıyla hadis; münafıklar hakkında değil, cemaata katılımı devamlı sağlamak için müslüman sahabiler hakkında varid olmuştur, (ç)

[←764]

[764] Buhârî, Ezan 29

[←765]

[765] Buhârî, Husumat 5

[←766]

[766] Hadisin tehdit ve korkutmasının zahirinden, bütün namazlarda cemaatle namaz kılmanın

Farzı ayn olduğu anlaşılmaktadır. Bu görüş; Hanbeliİer, Euzaî gibi alimlere aittir.

Şafiî ve Mâlikî alimlerine göre ise, cemaatle namaz kılmak, farzı kifayedir.

Hanefıiere göre ise; sünnet-i müekkededir. Hanefıler bu konuda "Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi beş derece daha faziletlidir" hadisidir.

[←767]

[767] Müslim, Mesâcîd 251 (651)

[←768]

[768] Müslim, Mesâcîd 253 (651)

[←769]

[769] Ebu Dâvud, Salât 46 (548)

[←770]

[770] Ebu Dâvud, Salât 46 (548)

[←771]

[771] Tırmizî, Salât 48 (217)

[←772]

[772] Hadis; imamdan önce başını secdeden kaldıran yada imamdan önce rükudal kalkan kimse için büyük bir tehdit içermektedir, (ç)

[←773]

[773] İbn Hacer ile Aynî, bu suret değişikliğinin, hakiki manada olduğunu söylemişlerdir. Fakat Kadı Ebu Bekr ibnü'l-Arabî (ö. 543/1148)'ye göre ise; Allah'ın eşek başına çevirdiği bir kimse bu ümmette mevcut değildir. Çünkü bu ümmet, bir başka şekle dönüşmekten münezzehtir. Burada kastedilen husus; olsa olsa, eşeğin huyu olan ahmaklık ve inatçılıktır. Çünkü böyle bir kimse, İmama uymaya niyet etmiş olmasına rağmen imama uymamakta, dolayısıyla da avami İfadeyle, eşeklik etmektedirler.

Alimlerin büyük çoğunluğuna göre; başını imamdan önce kaldırmak haram ise de bundan dolayı namazın adesi gerekmez, (ç)

[←774]

[774] Buharı, Ezan 53; Müslim, Salât 114-116 (427); Ebu Dâvud, Salât 75 (623); Tirmizî, Salât 56 (582); Nesâî, İmame 38; İbn Mâce, İkâme 41 (961); Ahmed b. Hanbef, 2/456

[←775]

[775] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 30; Müslim, Salâtu'I-Musâfirîn 286-287 (826); Ebu Dâvud, Tatavvu 10 (1276); Tirmizî, Salât 20 (183); Nesâî, Mevâkît 32; İbn Mâce, İkâme 147 (1250); Ahmed b, Hanbel, 1/18

[←776]

[776] Kerahat vakitlerinin sınırını açıklayan hadisler, farklı lafızlarla geldikleri için, konu ile hükümler de bu rivayetler çerçevesinde değerlendirilmiş, dolayısıyla fakihler bu konuda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Örneğin, hadisin metninde "Güneş işrak edinceye (=aydmlık verinceye) kadar" lafzı, bazı yerde Güneş tulu' edinceye kadar" şeklinde gelmektedir. Tulu'nun başlangıcından işraka kadar olan vaktin, namaz için yasaklanmış vakit olduğuna delalet eden hadisler çoktur.

Yine güneşin yükselmesine kadar olan zamanı kerahet vakti sayanlar; 'çÜ£ lafzını, ö'p manasında özel bir tulu1 ile açıklamışlardır. Dolayısıyla her iki lafızla gelen rivayetler arasında fark gözetmezler, (ç)

[←777]

[777] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 30; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 286-287 (826); Ebu Dâvud, Tatavvu 10 (1276); Tirmizî, Salât 20 (183)

[←778]

[778] Hanefiler, bu tür hadisleri delil getirerek sabah namazından sonra güneş doğup bir mızrak boyu yükselinceye kadar, ikindi namazından sonra da güneş batincaya kadar; tahiyyetü'l-mescid namazı, abdest namazı, tavaf namazı gibi bir sebebe bağlı olarak kılınan nafile namazların mekruh olduğu hükmüne varmışlardır. Şâfiîlere göre; bu iki vakitte tahiyyetü'l-mescid, abdest namazı ve tavaf namazı gibi namazları kılmak caizdir. Bunun dışında kalan nafileleri kıimak ise caiz değildir, (ç)

[←779]

[779] Nesâî, Mevâkît 32

[←780]

[780] Nesâî, Mevâkît 35

[←781]

[781] Hadis; zahiri anlamıyla mutlaktır. Dolayısıyla bütün namazlarla alakalıdır. Bununla birlikte bir rekata yetişen kimsenin namaza yatışmış olmasından maksat; cemaatın farzına yetişmiş, eda hükmüne yetişme veya vücubuna yetişme manalarından biri de olabilir, (ç)

[←782]

[782] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 17, 28; Müslim, Mesâcîd 161-162 (607); Ebu Dâvud, Salât 233-235 (1121); Tirmizî, Salât 25 (524); Nesâî, Mevâkît 30; İbn Mâce, İkâme 91 (1122); Ahmed b. Hanbel, 2/280

[←783]

[783] Müslim, Mesâcîd 162 (607)

[←784]
[784] Müslim, Mesâcîd 162 (607)

[←785]

[785] Hadis; güneş batmadan önce ikindinin veya güneş doğmadan Önce de sabahın birer rekatine yetişen kimsenin bu vakitlere yetişmiş olacağına işaret etmektedir. Bununla birlikte ikindi namazının bir rekatini kıldıktan sonra güneş batıverse, bütün alimlerin ittifakıyla, namaz bozulmaz., o namazın tamamlanması gerekir. imam Şafiî, İmam Mâlik ile Ahmed b. Hanbel'e göre; sabah namazı, ikindi namazı gibidir. Yani bir rekatini kıldıktan sonra güneş doğarsa namaza devam etmek gerekir. Ebu Hanîfe'ye göre ise; sabah namazı kılınırken güneşin doğması halinde namaz bozulmuş olur. (ç)

[←786]

[786] Buhârî, Mevâkîru's-Salât 17, 28; Müslim, Mesâcîd 163 (608); Ebu Dâvud, Salât 5 (412); Tirmizî, Salât 23 (186); Nesâî, Mevâkît 11, 28; İbn Mâce, İkâme 11 (699); Ahmed b. Hanbel, 2/348

[←787]

[787] Burada "secde"den maksat; Müslim'in rivayetinde açıklandığı üzere "rekaf'ür. B.k.z: Ahmed Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 3/567 İst. 1975 (ç)

[←788]

[788] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 17, 28; Nesâî, Mevâkît 11, 28

[←789]

[789] Nesâî, Mevâkît 11

[←790]

[790] Metinde geçen "Hâcira" kelimesi, zeval vaktinden sonra güneşin sıcaklığının şiddetli olduğu zamandır. Bu vakitte insanlar, sıcağın şiddetinden dolayı çalışmayı terk ettikleri için bu ad verilmiştir, (ç)

[←791]

[791] Bu hadis; yaz aylarında öğle namazını, ortalık serinleyinceye kadar ertelenmesi tavsiye edilmektedir. Yalnız öğle namazının ortalık serinleyinceye kadar ertelenmesinin hikmetinin ne olduğu konusunda ihtilaf edilmiştir. Bazı alimlere göre; geciktirme, meşakkati uzaklaştırmak içindir. Çünkü sıcak, huşuya engel olur. Bazılarına göre ise; sıcağın şiddetlendiği bu vaktin, azabın yayılma vaktî olmasıdır. Bazılarına göre ise nedenini araştırmak lüzumsuzdur. Çünkü namazı serinliğe bırakmayı bizzat Peygamber (s.a.v) bildirmiştir. Öyleyse bununla ilgili araştırmanın bir anlamı, yoktur.

Bu hükmün; sadece cemaati mi, yoksa tek başına kılanlarıda kapsayıp kapsamadığı konusu ihtilaflıdır. Fakat hadisin zahirine göre; cemaat ile tek başına kılan kimse arasında fark yoktur.

Alimler, cehennemin kükremesini iki şekilde açıklamışlardır:

1. Bu, bir teşbih ve temsildir. Yani öğle vaktinin sıcağı, cehennemin kükremesi gibi şiddetli

olur.

2. Bu söz, hakiki manasında kullanılmıştır. Öğle vaktîndeki şiddetli sıcak, cehennemin kükremesinin etkisiyledir. Nevevî, bu görüşü savunanlar İçerisinde yer almaktadır, (ç)

[←792]

[792] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 9; Müslim, Mesâcîd 230-232 (645); Ebu Dâvud, Salât 4 (402); Tirmizî, Salât 5 (157); Nesâî, Mevâkît 5; Ibn Mâce, Salât 4 (677); Ahmed b. Hanbel, 2/266, 394

[←793]

[793] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 13, Farzu'1-Hums 4; Müslim, Mesâcîd 168-170 (611); Ebu Dâvud, Salât 5 (407); Tirmizî, Salât 6 (159); Nesâi, Mevâkît 8; İbn Mâce, Salât 5 (683); Ahmed b. Hanbel, 6/37, 85, 199, 204, 279

[←794]

[794] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 13

[←795]

[795] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 13

[←796]

[796] Benim odama vurmakta iken" ifadesi; Peygamber (s.a.v)'in ikindi namazını vaktin başında kıldığını açıklamaktadır.

"Henüz (sünesin ışığı) yükselmeden" ifadesi; güneşin ışığı odadan çıkmadan anlamındadır. Çünkü Hz. Aişe'nin odası, dar ve alçak idi. Bu nedenle de güneş çabucak çekilir ve görünmez olurdu.

"Gölge Aişe'nin odasından yükselmeden" ifadesi; gölgenin odanın içerisine yayılmasıdır. "Zuhur" (yükselme) kelimesinin; güneşe nispetle odadan çıkmak ve gölgeye nispetle İse odanın içine yayılmak manasında gelmesi itibariyle birbirine zıt değildir. Çünkü gölgenin yayılması, ancak güneş çıktıktan sonra mümkün olur.

Bu hadis; İkindi namazını edada acele etmemn daha faziletli olduğunu söyleyen İmam Şafiî, Hattâbî ile Nevevî gibi alimlerin görüşlerini desteklemektedir.

Hanefîlere göre; İkindi namazını, vaktin başında değil de sonunda kılmak kılmak müste-habür. (ç)

[←797]

[797] Müslim, Mesâcîd 170 (611)

[←798]

[798] Ebu Dâvud, Salât 5 (407)

[←799]

[799] Buhârî, Salât 13, Mevâkîtu's-Salât 27, Ezan 165; Müslim, Mesâcîd 230-232 (645); Ebu Davud, Salât 8 (423); Tirmizî, Salât 2 (153); Nesâî, Mevâkît 21; İbn Mâce, Salât 2 (669); Ahmed b. Hanbel, 6/33, 37, 179, 248

[←800]

[800] Bu hadîs; sabah namazını ortalık iyice aydınlanmadan alaca karanlıkta kılmanın daha faziletli olduğuna delet etmektedir, imam Mâlik, İmam Şafiî ile İmam Ahmed bu görüştedir. Hanefiler ise; sabah namazını biraz aydınlığa bırakmak daha faziletlidir. Bu görüş, Hz. Ali ile Abdullah ibn Mes'ud'dan da rivayet edilmiştir. Bu görüş sahiplerinin delili; RafT b. Ha-dîc'ten gelen "Sabah namazını aydınlığa bırakınız" hadisi ile Buhârî ile Müslim'in Abdullah ibn Mes'ud'dan gelen, "Resululah (s.a.v)'i iki namaz hariç hiçbir namazı vakti dışında kıldığını görmedim. Bunlar, {Müzdelife'de) akşam ile yatsıyı cem etti. O gün sabah namazını da vaktinden evvel kıldı" hadisidir.

Kısacası; Hz. Peygamber (s.a.v)'in sabah namazını, bazen alacakaranlıkta ve bazen de ortalık ağardiğında kıldığını gösterir. Çünkü her iki uygulama da vardır, (ç)

[←801]

[801] Müslim, Mesâcîd 231 (645)

[←802]

[802] Bu hadis; kadınların mescitlere gidebilecekleri ve erkeklere karışmaksizın namazı müteakip hemen mescidi terk edip evlerine dönmelerine işaret etmektedir, (ç)

[←803]

[803] Buhârî, Ezan 165

[←804]

[804] Hadis; ikindi namazını kaçırma ve geciktirmenin çok kötü bir hareket olduğuna ve bu du-rama düşen bir kimsenin aile ve malını kaybetmiş gibi üzülmeye layık olduğuna işaret etmektedir, (ç)

[←805]

[805] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 14; Müslim, Mesâcîd 200-201 (626); Ebu Dâvud, Salât 5 (414, 415); Tirmizî, Salât 14 (175); Nesâî, Salât 17; İbn Mâce, Salât 6 (685); Ahmed b. Hanbel, 2/75

[←806]

[806] Ebu Dâvud, Salât 5 (414)

[←807]

[807] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 35, Tevhid 31; Müslim, Mesâcîd311 (681); Ebu Dâvud, Salât 11 (437, 438, 439, 440, 441); Tirmİzî, Salât 16 (177); Nesâî, Mevâkîtu's-Salât 53, 54, İmame 47; İbn Mâce, Salât 10 (698); Ahmed b. Hanbel, 5/307

[←808]

[808] Bu hadis; geçmiş namazların kazasında Ezan okumanın meşru olduğunu, sabah namazının sünnetinin farzıyia birlikte öğleye kadar kaza edilebileceğini ve uyku yada unutma sebebiyle namazı vaktinden sonraya bırakmakta günah olmadığını göstermektedir, (ç)

[←809]

[809] Ebu Dâvud, Salât 11 (437)

[←810]

[810] Ertesi gün de ise (o namazı) vaktinde kıtsın" İfadesi; alimler arasında bazı görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Bu sözün zahiri, geçirilen bir namazın bir defa, hatırlandığı zaman da bir de ertesi günkü vaktinde olmak üzere iki defa kaza edilmesini gerekli, göstermektedir. Nitekim bazı alimler, bu cümleyi bu şekilde anlamışlar, ancak ertesi günkü vakit te kazayı müstehab kabul etmişlerdir. Şu da var ki, cumhur-u ulema, bu görüşü benimsememiş, seleften hiç birisi kaza edilen bir namazın ertesi günkü vaktinde tekrar kılınmasını müstehab görmemiştir. Çünkü "Menhel" adlı kitabın yazarı, bunun, ravinin bir vehmi olduğu söylemiştir. Ayrıca Tirmizî ile başkaları, Buhârî'nin, bu hadisi, galat kabul ettiğini söylemişlerdir.

Yine Altı hadis imamının Enes'den rivayet ettiği "Bir namazı unutan kimse onu hatırladığı zaman kılsın. O namaz için bundan başka bir kefaret yoktur" hadisi ile Nesâî'nin Imran b. Husayn'dan rivayet ettiği "Sahabiler: Ey Allah'ın resulü! Bu geçen namazı yarınki vaktinde tekrar kaza etmeyelim mi?' dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): Hayır, Allah sizi ribadan men ettiği halde onu sizden alır mı?' buyurdu" hadisi, bu cümlenin galat olduğu yada raviden bir vehmin olduğu fikrini doğrulamaktadır, (ç)

[←811]

[811] Bazı sarihler, "Emirler Ordusu'Yıun, Mute savaşındaki ordu olduğu söylenmişse de bu doğru değildir. Çünkü Resulullah (s.a.v), bu savaşa katılmamıştır.

"Emirler Ordusu" sözü, hadisi rivayet eden ravinin bir vehmi değilse, bu ordu, olsa olsa, Hayber'i fetheden ordu olabilir. Çünkü bu savaşta, Hz. Peygamber (s.a.v), baş ağrısına tutulduğu için sancağiilk gün Ebu Bekr'e, ertesi gün Ömer'e, daha sonra ise Hz. Ali'ye vermştir. Fetih, Hz. Ali'nin eliyle gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu orduda üç ayrı emir görev almıştır. Öyleyse "Emirler Ordusu" denilip de içerisinde Hz. Peygamber (s.a.v)'in bulunduğu anlaşılan ordunun, Hayber savaşındaki ordu olduğunu anlamak, gayet doğal ve mantıklıdır, (ç)

[←812]

[812] Ebu Dâvud, Salât 11 (438)

[←813]

[813] Buna göre özürsüz olarak uyuma ve unutma sebebiyle namazı vaktinde kılamamaktan dolayı günah yoktur. Günah, özürsüz olarak vaktinde kılamamaktan dolayıdır, (ç)

[←814]

[814] Müslim, Mesâcîd 311 (681); Ebu Dâvud, Salât 11 (441); Tirmizî, Salât 16 (177); Nesâî, Meuâkît 53

[←815]

[815] Tirmîzî, Salât 16 (177); Nesâî, Mevâkît 53

[←816]

[816] Taha: 20/14

[←817]

[817] Buhârî, Mevâkîfu's-Salât 37; Müslim, Mesâcîd 314-316 (684); Ebu Dâvud, Salât 11 (442); Tirmizî, Salât 17 (178); Nesâî, Mevâkît 52, 53; İbn Mâce, Salât 10 (695, 696); Ahmed b. Hanbel, 3/100, 282

[←818]

[818] Hadis; unutularak vaktinde kılınmayan namazın, hatırlandığı zaman kaza etmekten başka bir kefaretinin olmadığını belirtmektedir. Yalnız unuttuğundan dolayı günahkar olmaz. Kerahat vakti dışında hatırladığı zaman o namazı kılması gerekir, (ç)

[←819]

[819] Taha: 20/14

[←820]

[820] Müslim, Mesâcîd 316 (684)

[←821]

[821] Tirmizî, Salât 17 {178); Nesâî, Mevâkît 52

[←822]

[822] Nesâî, Mevâkît 53

[←823]

[823] Buhârî, Salât 18, Ezan 51, Taksiru's-Salât 17; Müslim, Salât 77-81 (411); Ebu Dâvud, Salât 68 (601); Tirmizî, Salât 150 (361); Nesâî, İmame 16, 40, İbn Mâce, İkâme 144 (1238); Ahmed b. Hanbel, 3/162

[←824]

[824] Buhârî, Ezan 51; Müslim, Salât 77 (411)

[←825]

[825] Müslim, Salât 79

[←826]

[826] Buhârî, Ezan 51

[←827]

[827] İbn Hibbân (ö. 354/965)'ın rivayetinden anlaşıldığına göre; hadiste anlatılan olay, hicretin 5. yılında olmuştur. Çeşitli rivayetlerin ifadesinden anlaşıldığına göre; Resulullah (s.a.v) attan düşerek bir hurma kütüğüne çarpıp ayağı çıkmıştı. Bunun üzerine sahabiler, onu ziyarete gittiler. Namaz vakti gelince Resulullah (s.a.v) oturduğu yerden imam olarak kendilerine namaz kıldırmışrj. Sahabiler, namazı ayakta kıldıklarını görünce, oturmalarını İşaret etmişti. Onlar da oturarak kılmışlardı.

Bununla birlikte çeşitli rivayetlerin İfadelerindekİ farklılıklar, olayların ayrı ayrı zamanlarda meydana gelmiş olması ihtimalini de mümkün kılmaktadır. Yalnız oturarak kılınan bu namazın, farz veya nafile olduğu hususu ilim adamları arasında İhtilaflıdır. Hanbeliier; ayakta namaz kılmaya gücü yeten-kimselerin, ayağa kalkmaktan aciz olan kimse arakasında oturarak kılmasının caiz olduğunu kabul ediyorlarsa da bu namazın sahih olabilmesi için imamın görevli mahale imamı yada devlet reisi olmasını şart koşmuşlar ve bunların dışındaki imamların arkasında bu şekilde kılınacak namazın caiz olmadığını söylemişlerdir.

Şafiîler ile Hanefılere göre ayağa kalkamayan kimsenin arakasında namaz kılmak caizdir. Yalnız cemaatin namazı ayakta kılması şarttır. Bu konuda Buhârî ile Müslim'in Hz. Aişe'den rivayet ettikleri Peygamber (s.a.v)'in son hastalığında namaz kıldırmakta olan Ebu Bekr'in soluna gelip oturarak oturduğu yerden namaz kıldırdığına dair olan hadisi delil getirmişlerdir, (ç)

[←828]

[828] Nesâî, İmame 16

[←829]

[829] Teşehhüd" kelimesi, sözlükte; "şehadet getirme" anlamına gelmektedir. Şehadet getirmekten kasıt ise, Kelime-i şehadeti söylemektir. Bir de, teşehhüd, bir namaz terimi olarak; ka'delerde {= oturmalarda) okunan ve içerisinde Kelime-i şehadetin de yer aldığı öze! bir duadır. Bu nedenle de namazda bu duanın okundupu bölüme, teşehhüd denilmiştir. Teşehhüd duası; Resufullah (s.a.v)'in miraç yolculuğu sırasında yüce Allah'la yaptığı konuşmayı anımsatmaktadır. Şu halde "müminin miracı" olarak nitelendirilen namazdaki teşehhüd, ruhen ve kalben hüşyar olan müminlere, günde beş vakit, Resulullah (s.a.v)'in kulluk hayatındaki en zirve olan miraç safhasını yaşatmaktadır, (ç)

[←830]

[830] Buhârî, Ezan 148, 150, Amel fi's-Salât 4; Müslim, Salât 55 (402); Ebu Dâvud, Salât 177-178 (969); Tîrmtzî, Salât 99 (289); Nesâî, İftitâh 190; İbn Mâce, Salât 24 (899); Ahmed b. Hanbel, 1/437

[←831]

[831] Buhârî, Deavât 17; Müslim, Salât 55 (402)

[←832]

[832] Buhârî, Amel fi's-Salât 4; Müslim, Salât 55 (402)

[←833]

[833] Bu ve benzeri İfadeler; namaz kılan kimsenin teşehhüdden sonra dilediği duayı yapabileceğini göstermektedir. Fakat Kur'an lafızlarına benzeyen ve Peygamber (s.a.v)'den rivayet edilen dualardan istediğiyle duâ edilebilir. Yalnız fesaddan sakınmak için insanların sözlerine benzeyen şeylerle duâ edilmez, (ç)

[←834]

[834] Müslim, Salât 55, 57 (402)

[←835]

[835] Nesâî, İftitâh 190

[←836]

[836] Ebu Bekr el-Bezzâr (ö. 292/904), Abdullah ibn Mes'ud'dan gelen bu teşehhüd ile ilgili olarak şöyle der: "Bu, teşehhüd hakkında gelen en sahih hadistir. Yirmi küsur yoldan rivayet edilmiştr."

Müslim'de: "İnsanlar, Abdullah ibn Mes'ud'un teşehhüdünde icma etmişlerdir. Çünkü onun arkadaşları, birbirine muhalif değildir. Diğerleri ise muhaliftir" demektedirler. Hanefilere ve HanbelÜere göre, teşehhüd hadisler içerisinde tercihe şayan olanı, Abdullah ibn Mes'ud'unkidir.

Abdullah ibn Abbâs'dan gelen teşehhüd ise, altı hadis kitabının hepsinde geçmemektedir. Abdullah ibn Abbâs'ın teşehhüd hadisinde sadece "mubarekât" kelimesi fazladır. Hanefiferdeki sahih olan görüşe göre, her iki oturuşta teşehhüd okumak vaciptir, (ç)

[←837]

[837] Tirmizî, Salât 99 (289); Nesâî, İftitâh 190

[←838]

[838] Sahabiler, önceleri, oturuşlarda "Selam, filan ve filanın üzerine olsun" diyorlardı. Buradaki filan ve filandan maksat; meleklerdir. Buhârî'dekİ, "Biz, Resulullah (s.a.v)'in arkasında namaz kıldığımız zaman, selem, Cebrail'e ve Mîkail'e olsun derdik" şeklindeki hadis ile Müslim ve İbn Mâce'deki "kullarından" tarzındaki rivayet bu filanların, melekler olduğuna işarettir, (ç)

[←839]

[839] Selâm: Allah'ın güzel isismlerin (=Esma-İ Hüsna'dan)dır. Bir kimseye, "es-Selâmu aleyke" denildiği zaman bu şu demektir: Selam olan Allah, seni gözetir ve muhafaza eder. Allah, selameti, kullarına verir. Bizzat kendisi selamete muhtaç değildir. Afet ve tehlike gelmesi mümkün olanlar için kullanılan bu lafzın, bizzat Allah için kullanılması doğru değldir. Bu sebeple Resulullah (s.a.v), sahabilerini, böyle söylemekten men etmiştir, (ç)

[←840]

[840] Tahiyyât" kelimesi, "Tahiyye" kelimesinin çoğuludur. Manası, selamdır. Ayrıca Beka, azamet, afet ve kusurlardan salamet ve mülk manalarına gelir.

[←841]

[841] Salavat" kelimes hakkında değişik manalar verilmiştr. Bu manaları şu şekilde özetlemek mümkündür: Beş vakit, namaz, bütün şeriatlardaki her türlü farz ve nafile, bütün ibadetler, dualar, ve rahmet, (ç)

[←842]

[842] Tayyibât", sözün güzeli ve "Allah övülmeye layık" demektir. Bunu, Allah'a zikr, Duâ ve övgü gibi Salih sözler ve Salih ameller diye manalandıranlar da vardır.

Tahiyyâf'in ^aviî ibadetler, "Salavaf'ın fiilî ibadetler ve "Tayyibâf'ın 'se ma'î sadakalar olduğunu söyleyenler de vardır, (ç)

[←843]

[843] Ebu Dâvud.Salât 177-178 (968}

[←844]

[844] Ebu Dâvud,Salât 177-178 (969)

[←845]

[845] Ebu Dâvud, Salât 177-178 (969)

[←846]

[846] Ebu Dâvud, Salât 177-178 (970)

[←847]

[847] Teşehhüdün buraya kadar olan bölümünde hitap Allah'a, bundan sonrasında ise Resulü-nedir. (ç)

[←848]

[848] Nesâî, İftitâh 190

[←849]

[849] Nesâî, İftitâh 190

[←850]

[850] Nesâî, İftitâh 190

[←851]

[851] Nesâî, İftitâh 190

[←852]

[852] Nesâî, İftitâh 190

[←853]

[853] Nesâî, Sehu 56

[←854]

[854] Resulullah (s.a.u)'e selam verme, tahiyyat Duasında Peygamber! "Selam", Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerine olsun" şeklinde geçmektedir. Bu nedenle de teşehhüdde okunan tahiyyat duâsıyla, Hz. Peygamber (s.a.v)'e selam verilmiş olunmaktadır, (ç)

[←855]

[855] Salât", rahmet ve duâ anlamına gelmektedir. Burada Salât, hem Hz. Peygamber (s.a.v)'e ve hem de onun aile halkına yapılmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v)'e Salât getirilmesinin nedeni hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Namaz dışında Hz. Peygamber (s.a.v)'e salavat getirmenin hükmü ihtilaflıdır. Hanefiler, bu konuda Ahzab: 33/56 ayetini göz.önünde bulundurarak ömürde bir defa salavat getir menin farz, bunun dışında her anıldığında salavat getirmenin vacip ve mecliste birkaç defa anıldığında her defasında salavat getirmenin müstehab olduğu görüşündedir, (ç)

[←856]

[856] Ey imân edenler! Ona (=peygambere) salevatt ve selam getirin" {Ahzab: 33/56) ayeti nazil olunca, sahabeler, Resulullah (s.a.v)'e gelip saievat getirmenin keyfiyetini sormuşları. Hz. Peygamber (s.a.v)'e sorulan sorunun, "salevat nedir?" tarzında değil de, "sana nasıl saievat okuyalım?" şeklindedir. Bu ifade; sahabilerin salevat kelimesi hakkında bilgilerinin olduğunu, fakat salevatm keyfiyetini Öğrenmek İstediklerini gösterir.

Hanefilere göre; teşehhüdden sonra salli-barik okumak vacip değil,.sünnettir, (ç)

[←857]

[857] Muhammed'in aile halkı" ifadesinden maksadın ne olduğu hakkında değişik görüşler İleri sürülmüştür. Bunları şöyle özetlemek mümkündür:

1. Resuluıllah'a yakınlığından dolayı kendisine Zekât verilmesi caiz olmayanlar, bunların da kim oldukları konusunda ihtilaf edilmiştir: a. Sadece Haşİm oğulları, b. Haşim ve Muttalib oğulları, c. Hz. Fatıma ile Ali'nin çocukları olan Hasan ve Hüseyin'in soyundan Kıyamete kadar gelecek olan nesil.

2. Kayıtsız şartsız Hz. Peygamber (s.a.v)'e yakınlığı olanlar,

3. Kıyamete kadar Hz. Peygamber (s.a.vj'in izinden giden bütün Müslümanlar,

4. Müslümanların takva sahipleri

Yalnız bu kelimeyle; duada ümmet, övgüde takva sahipleri, Zekât konusunda kendilerine

Zekât verilmeyenler kast edilebilir.

"Muhammed'in ail? halkı"na salevat getirmek, Hanefilere göre vacip değil, sünnettir.

[←858]

[858] Buhârî, Deavât 32, Enbya 10, Tefsiru Sure- Ahzab 10; Müslim, Salat 66 (406); Ebu Dâvud, Salât 178-179 (976); Tirmizî, Salât20 (483); Nesâî, Sehv 51; İbn Mâce, Salât25 (904); Ahmed b. Hanbel, 4/241, 242

[←859]

[859] Ebu Dâvud, Salât 178-179 (976); Tirmizî, Salât 20 (483); Nesâî, Sehv 51

[←860]

[860] Nesâî, Sehv 51

[←861]

[861] Buhârî, Ezan 133, 134, 137, 138; Müslim, Salât 227-231 (490); Ebu Dâvud, Salât 150-151 (889, 890); Tirmizî, Salât (273); Nesâî, İftİtâh 40; İbn Mâce, İkâmet 19 (883, 884); Ahmed b. Hanbel, 1/285, 286

[←862]

[862] Buhârî, Ezan

[←863]

[863] emrolundum" yada "peygamberiniz" gibi ifadeler; Hz. Peygamber (s.a.v)'e ait özel bir emir olduğunu ifade ediyorsa da, alimlerin çoğuna göre; "yedi organ üzerine secde etmek, Resulullah {s.a.v)'e olduğu gibi ümmetine de farzdır." (ç)

[←864]

[864] Yedi kemik yada yedi organ; yüz, eller, dizler ile ayaklardır. Yedi organ üzerine secde etmek, imam Şâfıî ile Hanbelilere göre farzdır. Ebu Hanîfe'ye, Mâlikiİere ve fıkıh alimlerinin çoğunluğuna göre ise, sadece alın üzerine secde etmek farzdır. Diğer organlar üzerine secde etmek, sünnettir. İmam Şafiî'nin bir görüşü de böyledir. Yalnız İbnu'l-Hümam'a göre ise eller, dizler ile ayaklar üzerine secde etmek vaciptir, (ç)

[←865]

[865] Buhârî' Ezân ;Müs'im, Salât 228, 230 (490)

[←866]

[866] Buhârî, Ezân ;Müslim, Salât 227-228 (490)

[←867]

[867] Hendek Savaşı: Bazı rivayetlere göre, hicretin 4. yılı Şevval ayında, bazılarına göre İse hicretin 5. yılı Zİ'1Ka'de ayında meydana gelmiştir.

Mekkeliler ile Gatafan müşrikleri ile Yahudiler ortaklaşa olarak Müslümanlarla savaştıkları için bu savaşa "Ahzâb Savaşı"da denilir.

"Hendek Savaşı" denilmesinin sebebi ise; İran asıllı olan Selman-ı Fârisî'nin fikriyle Medine etrafına hendek kazılarak Medine'nin savunulmasıdır.

Bu savaşta Müslümanların sayisı.3.000, karşı tarafın sayısı ise 10 yada 12. 000 kişi idi. 24 gün karşılıklı ok atışından sonra, Resuiullah (s.a.v)'İn kullandığı bir casus vasıtasıyla düşman kuvvetlerinin arası açılmış, sonunda şiddetli bir fırtına çıkıp müşriklerin ağırlıklarını uçurunca müşrikler geri dönüp gitmek zorunda kalmışlardı. Bu savaşta, Müslümanlar 6 şehid, müşrikler İse 3 ölü vermişlerdi.

Bu savaşta, Hz. Peygamber (s.a.v) ile sahabilerİ, ikindi namazını vaktinden geriye bırakmışlardı. Henüz meşru olmadığı için korku namazını kılmamışlardı. Bu gün için savaş sebebiyle namazı ertelemek caiz değildir. Çünkü böyle bir durumda artık "Korku Namazı" kılınır, (ç)

[←868]

[868] Hz. Peygamber (s.a.v)'in, müşriklere bedduada bulunmasının nedeni; Hendek savaşında Müslümanları meşgul edip ikindi namazını kılmalarına fırsat vermemeleridir. Bu hadis, bize; zalimler için zulmüne uygun olarak beddua etmenin caiz olduğunu göstermektedir, (ç)

[←869]

[869] Buharı, Cihad, 97, Meğazî 27, Deavât 57; Müslim, Mesacîd 202-205 (627); Ebu Dâvud, Saiât 5 (409); Tirmizî, Tefsiru Sure-i Bakara (2987); Nesâî, Salât 14; İbn Mâce, Salât 6 (684); Ahmed b. Hanbel,l/79,154

[←870]

[870] Salâtu'l-Vusta (=Orta Namaz)"ın, hangi "namaz olduğu konusu alimler arasında tartışma konusu olmuştur. Hafız Dimyatı (ö. 749/1348), bu konuda "Keşfu'l-Muğatta ani's-Salâti'l-Vusta" adında bir kitap yazmış ve burada 19 görüş zikretmiştir. Abdullah ibn Mes'ud, Ebu Hureyre, Ahmed b. Hanbel, Şâfiîlerin çoğuna ve Hanefilerin sahih olan görüşüne göre, "Salâtu'l-Vusta", ikindi namazıdır, (ç) Müslim, Mesâcîd 205 (627), 206 (628)

[←871]

[871] Müslim, Mesâcîd 205 (627)

[←872]

[872] Bu ifade; "tamamen büzülerek kollarınızı yanlarınıza, karnınıza, uyluklarınıza bitiştirmediğiniz gibi kollarınızı da tamamen gerilerek köpeğin yaptığı gibi yere sermeyin. Aksine secde halinde ellerinizi yere koyarak dirseklerinizi kaldırın, iki taraftan kanat gibi açın, karnınızı da uyluklarınızdan uzak tutun" demektir.

Alimlere göre; dirsekleri yerden kaldırarak koltukların altı görünecek derecede açmak müs-tehabtır. Bunun aksini yapan kimsenin namazı sahih olmakla birlikte tenzihen mekruhtur. Bu şekilde namaz kılmak; kibirden uzak, tevazuya daha uygun, alın ile burnun yere secde etmelerine daha müsait ve tembel kimselerin haline benzemekten daha uzaktır. Çünkü kollarını yere sererek secde eden kimse, hadiste de belirtildiği üzere, köpeğin yere serilerek yatmasına benzer. Böyle bir kimsenin bu şekildeki hali, onun namaza önem vermediği intibaını gösterir.

Kolların bu şekilde yere serilerek köpeğin yatışına benzetilmesi; ümmetin bu davranıştan tiksinmesi ve böyle bir şeyden uzaklaşması içindir, (ç)

[←873]

[873] Buhârî, Ezan 141; Müslim, Mesâcîd 233 (493); Ebu Dâvud, Salât 153-154 (897); Tİrmizî, Salât 89 (276); Nesâî, İftitâh 50; İbn Mâce, İkâme 21 (892); Ahmed b. Hanbel, 3/115, 177,179,274

[←874]

[874] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 8

[←875]

[875] Buhârî, İmân 31, Rikak 18; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 215-216 (782); Ebu Dâvud, Tatavvu' 27 (1368, 1370}; Tİrmizî, Edeb 70 (2856); Nesâî, Kiyâmu'l-Leyl 17; İbn Mâce, Zühd 28 (4238); Ahmed b. Hanbel, 6/84,128, 244, 249

[←876]

[876] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 215 (782)

[←877]

[877] Hadisi şerif, ibadete devamı teşvik etmektedir. Çünkü devamlı olarak yapılan az ibadet, bir müddet sonra bırakılan çok ibadetten daha hayrlıdır. Zira devamlı olarak yapılan İbadet az bile olsa, Allah'a taat, zikir, murakabe ve ihlası devam ettirir. Bu devamlılık sayesinde az amel, devam etmeyen çok ameli kat kat geçer.

Hz. Peygamber (s.a.v) her ayın başında, ortasında ve sonunda üç gün, haftanın Pazartesi ve Perşembe günlerinde oruç tutması, buna bir örnektir, (ç)

[←878]

[878] Buhârî, Rikak 18

[←879]

[879] Buhârî, Rikak 18

[←880]

[880] Buhârî, Rikak 18

[←881]

[881] Buhârî, Rikak 18

[←882]

[882] Buhârî, Rikak 18

[←883]

[883] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 218 (782)

[←884]

[884] Tirmizî, Edeb 70 (2856}

[←885]

[885] Tirmizî, Edeb 70 (2856)

[←886]

[886] EbuDâvud,Tatawu',27(1368)

[←887]

[887] Ebu Dâvud, Tatavvu1, 27 (1370); Müslim, Salâtul-Musâfirîn 217 (783) .

[←888]

[888] Hadisi şerif, ibadet ile ilgili olarak kısaca şunu ifade etmektedir: Gücünüzün yettiği amelleri işleyin. Gücünüzün yetmediği için devam edeceğiniz amellere girişmeyin. Çünkü gücünüzün yetmeyeceği ameller, size bıkkınlık verir. Bu sebeple de onu terk etmek zorunda kalır-smız.Siz bıkmadan ibadete devam ettiğiniz müddetçe, Allah da o ibadetin mükafatını vermeye devam eder. Fakat siz bıkıp ta bu amelinizi bırakıverecek olursanız, Allah sizin bu bıkkınlığınıza ve amelinizi terk edişinize karşılık olarak bu ibadetiniz için size vermekte olduğu mükafatı keser. Yani siz İbadetinize son vermedikçe Allah da sevab vermeye son vermez.

Her ne kadar bu hadis, ibadetlerle ilgili olarak insanın gücünün yettiği ve devamlı yapabileceği amellere sarılmayı tavsiye ediyorsa da bu tavsiye aslında, sadece ibadetlere ait değildir. İbadetler dışında kalan diğer meşru işler de bu tavsiyenin kapsamına girmektedir. Meşru olan işlerin Allah'a en hoş geleni ve mükafata en çok layık olanı, az bile olsa, de vamlı ve düzenli olanıdır. Çünkü önemli olan, çokluk değil, düzenli ve devamlı olanıdır. Bu da, ifrat ve tefritten sakınarak iki uç arasında bir orta yolu tutmakla mümkündür. "Allah usanmaz" "ifadesi, Allah terk etmez" anlamındadır, (ç)

[←889]

[889] Nesâî, Kıble 13

[←890]

[890] Buhârî, Salât 4; Müslim, Salât 278-280 (517); Ebu Dâvud, Salât 77 (628); Tirmizî, Salât 137 (339); Nesâî, Kıble 14; İbn Mâce, Salât 69 (1049); Ahmed b. Hanbel, 1/256, 265, 303, 320

[←891]

[891] Buhârî, Salât 4

[←892]

[892] Hadisin metninde geçen "sevb" kelimesi, elbise demektir. Kelimenin asıl anlamı; dokunuş bez, keten, ipek ve yün gibi kumaşlar için kullanılır.

O zamanın tam takım elbisesi; bir "İzar" ve diğeri de "rida" olmak üzere iki ayrı kumaştan meydana gelirdi. "İzar", futa gibi bele bağlanır, "Rida" İse İhram gibi omuza atılırdı. İşte bu ikisi, bir elbise teşkil ederdi. Dolayısıyla burada "bir tek elbise" sözünden maksat; omuza atılan ridadır. Çünkü rida; bir ucu sol omuzun üzerinden, diğer ucu da sağ omuzun altından geçirilerek yada göğüs tarafından veya arkadan bağlamak suretiyle bürünülen elbisedir. Böyle çapraz bir şekilde bürünmeye; "teveşşuh", "iltihaf' ve "İstimal" denir. Kumaşın iki ucunu bağlamaktaki hikmet; rüku esnasında örtünün düşmemesini ve namaz kılan kimsenin kendi avret yerlerini görmemesini sağlamaktır. Yalnız bu örtünün, bütün avret yerlerini örtecek kadar geniş ve uzundu. Yoksa beline bağlardı. İbn Cerîr (ö. 676/1277), Tavus (ö. 106/724), İbrahim en-Nehaî (ö. 95/713) ve bir rivayette Ahmed b. Hanbel (Ö. 241/795) bu görüşe katılmayarak bir tek elbise içerisinde namaz kılmanın mekruh olduğunu söylemişlerdir. Bunlar, bu konuda Abdullah ibn Ömer'den gelen "iki elbise İçerisinde namaz kilma"yı ifade eden hadisi delil almışlardır. İmam Mâlik (ö. 179/795), İmam Şâfıî (ö. 204/819), bir rivayette Ahmed b. Hanbel ve Ebu Hanîfe (ö. 150/767); bir tek elbise içerisinde nama kılmanın caiz olduğunu belirtmişlerdir. Tek elbise içerisinde erkeklerin namaz kılma durumu; İslamiyet'in ilk yıllarında Müslümanların sıkıntı ve imkansızlıklarından dolayı bir parçadan ibaret olan elbiseyi giymeleri ve bu elbiseyi de, namaz içerisinde avret yerleri gözükmesin diye boyunlarına bağlama mecburiyetinden kaynaklanmaktaydı.

Tek elbise içerisinde namaz kılmayı caiz gören alimler, iki elbiseyi giymeyi emreden Abdullah ibn Ömer hadisini daha faziletli olmakla tefsir etmişlerdir. Çünkü asıl olan, elbiseyi, omuzdan aşağıya doğru sarkıtarak örtünmektir. Bu şekilde örtülen elbise, avret mahallini kapamaya yetmiyorsa, o zaman bele bağlayarak örtünmek lazımdır. Sonuç olarak; önemli olan, elbisenin sayısı ve cinsi değil, avret yerlerinin örtülmesidir. (ç)

[←893]

[893] Müslim, Salât 278 (517}

[←894]

[894] Müslim, Salât 280 (517)

[←895]

[895] Müslim, Salât 280 (517)

[←896]

[896] Bir davete icabetin; sünnet mi, vacip mi, yoksa farzı kifaye mi olduğu meselesi tartışma konusu olmuştur.

[←897]

[897] Bu ifade; 'cemaat İçerisinde kadınlar da bulunduğu zaman nasıl saf oluşturularak namaz kılınacağını öğretmek için size namaz kıldırayım' demektir. Resulullah (s.a.v)'in evlerde bu şekilde cemaat oluşturarak namaz kıldırmakla camiye gelemeyen kadınlara da cemaatle namazın nasıl kılınacağını öğretmiş olmaktadır.

Ayrıca bu hadis, cemaat halinde kılınan namazda kadınların safın arkasında ayrıca saf tutacaklarını göstermektedir, (ç)

[←898]

[898] Enes,'in, hasırın üzerine su serpmesi; onu yumuşatmak ve tozunu almak olduğu gibi, uzun müddet kullanılması sebebiyle bir pisliğin bulaşmış olması ihtimalinden dolayı da olabilir. Yalnız burada geçen ç-Ült "Nadh" kelimesi, su serpmek anlamına geldiği gibi, yıkamak anlamına da geldiğinden dolayı Enes'İn hasın yıkamış olması da mümkündür. Ancak birinci ihtimal daha kuvvetlidir, (ç)

[←899]

[899] Yetim ile kast edilen, Dumeyr b. Sa'd el-Himyerî'dir. Dumeyr, Resulullah (s.a.v)'in azadlı kölesidir. (ç)

[←900]

[900] Bununla kast edilenin, Enes'in annesi Ümmü Süleym yada Müleyke olduğu ileri sürülmüştür, (ç)

[←901]

[901] Bu hadis; cemaatle namaz kılmanın caiz olduğunu göstermektedir, (ç)

[←902]

[902] Buhârî, Salât 20, Ezan 78, 161, 164, Teheccüd 25; Müslim, Mesâcîd 266 (658), 267 (659}; 268 (660); Ebu Dâvud, Salât 70 (612), 91 (658); Tirmizî, Salât 59 (234); Nesâi, Mesâcîd 43, İmame 19; İbn Mâce, Salât 44 (975); Ahmed b. Hanbel, 3/217 Enes'in teyzesinin adı, Ümmü Haram olup Resulullah (s.a.v)'in süt annesidir. Ümmü Haram, Enes'in annesi Ümmü Süleym ile birlikte otururdu. Bu bakımdan Resulullah (s.a.v), sık sık bu iki kadını ziyarete giderdi. Bazen bu ziyaret saatlerine, namaz vakti İsabet ederdi. Bu sebeple de namazın ilk sünnetini yada farz namaza bağlı olarak kılınan revatib sünnetlerinden birini orada kılardı, (ç)

[←903]

[903] Müslim, Mesâcîd 269 (660)

[←904]

[904] Hadisi şerif; hasır, post, elbise, seccade, yaygı ve sergiler üzerinde namaz kılmanın caiz olduğunu açıklamaktadır. Bu yaygıların, hurma yaprağı gibi bitkilerden yada hayvan derilerinden yapılmış olması önemli değildir. Önemli olan bunların temiz olmasıdır, (ç)

[←905]

[905] Müslim, Mesâcîd 267 (659)

[←906]

[906] Ebu Dâvud, Salât 91 (658)

[←907]

[907] Nesâî, Mesâcîd 43

[←908]

[908] Veda Haccı için hicretin 10. yılında Zilka'de ayının 25 Cumartesi günü öğle ile ikindi arasında Medine'den Mekke'ye doğru yola çıkılmıştır. O günü öğfe namazı Medine'de dört, ikindi namazı ise Zulhuleyfe'de iki rekat olarak kıldırılmış ve Zilhicce'nin 4. Pazar sabahı Mekke'ye varılmıştır. Hac ibadeti yerine getirildikten sonra Zilhicce'nin 14. Çarşamba günü sabahı Mekke'den çıkılıp Medine'ye dönülmüştü.

ResuluUah (s.a.v)'in Mekke'de kaç gün kaldığı konusu alimler arasında tartışmalıdır. Enes hadisi, bu müddetin 10 gün olduğunu göstermektedir. Hanefiler ise bu konuda Ebu Dâvud, Sefer 10 (1231); Nesâî, Taksiru's-Salât 4; İbn Mâce, İkâme 76'deki hadisleri esas alarak ResuluUah (s.a.v)'in Mekke'de 15 gün kaldığını ileri sürmüşlerdir. Dolyısıyla da bir yerde 15 günden daha az kalmaya niyet eden kimse, Akşam namazı hariç, namazlarını, ikişer rekat olarak kılar.

Yalnız Enes hadisinde geçen 10 gün ifadesi; ResuluUah (s.a.v)'in sadece Mekke'de değil, Mekke ile birlikte Mina'da kaldığı günü belirtmektedir. Ayrıca Enes hadisi, Mekke'nin Fethi ile ilgili olmayıp Veda Haccı ile ilgilidir, (ç)

[←909]

[909] Buhârî, Taksiru's-Salât 1, Meğâzî 49; Müslim, Salâtul-Musâfirîn 15 (693); Ebu Dâvud, Sefer 10 (1233); Tirmizî, Salât 40 (548); Nesâî, Taksiru's-Salât 4; İbn Mâce, İkâme 76 (1077); Ahmed b. Hanbel, 3/187,190, 282

[←910]

[910] ResuluUah (s.a.v), İslamiyet'in ilk yıllarında öğle, ikindi, yatsı ve sabah namazlarını ikişer rekat, akşam namazını ise üç rekat olarak kılardı. O, bu namazları, henüz kıble, Kabe'ye çevrilmezden önce kılmıştır. Resulullah (s.a.v), bir öğle namazını İki rekat olarak Beyt-İ Makdis'e doğru kıldıktan sonra Cebrail gelmiş, onu Kabe'ye doğru çevirerek iki rekat daha kılmasını işaret etmiş, bundan sonra ikindi ve yatsıyı dörder rekat, sabah namazını iki rekat kılmasını emredip: "Ey Muhammedi İlk kıldığın farz, ümmetinin yolcuları ile gazilerine aittir" demiştir.

Bundan sonra yolculuğa çıkan kimseler, Akşam namazı hariç dört rekatli farz namazları ikişer rekat olarak kılmaya devam etmişlerdir, (ç)

[←911]

[911] Buhâri, Meğâzî 49

[←912]

[912] Resulullah (s.a.v)'in arkasından mescide giren kişi, Hallâd b. Râfi1 (r.a)'dır. Alimler arasında "Müsî Hadisi" diye bilinen bu hadis; bir çok ihtilaflı meseleleri İhtiva etmekte ve tarafların hepsi için delil olma niteliği taşımaktadır, (ç)

[←913]

[913] Buharı, Ezan 94, 122, İsti'zan 18; Müslim, Salât 45-46 (397); Ebu Dâvud, Salât 143-144 (856); Tirmizî, Salât 110 (303); Nesâî, İftitâh 8; İbn Mâce, Salât 72 (1060); Ahmed b. Hanbel, 2/437

[←914]

[914] Müslim, Salât 45 (397); Ebu Dâvud, Salât 143-144 (856); Nesâî, İftitâh 8

[←915]

[915] Müslim, Salât 46 (397); Ebu Dâvud, Salât 143-144 (856)

[←916]

[916] Buhârî, İsri'zan 18

[←917]

[917] Ebu Dâvud, Salar 143-144 (856)

[←918]

[918] Buhârî, Mevâkîtu's-Salât 12, Teheccüd 30; Müslim, Salâtu'i-Musâfirîn (705); Ebu Dâvud Sefer 5 (1210, 1211, 1214); Tirmizî, Salât24 (187); Nesâî, Mevâkîtu's-Salât 47; İbn Mâce Salât 74 (1069); Ahmed b. Hanbel, 1/221, 223, 251,273, 283

[←919]

[919] Buhârî, Teheccüd 30; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 55 (706)

[←920]

[920] Bazı alimler, hazarda, namazları birleştirmenin özürsüz olarak caiz olmadığını söylemiştir. Bazıları ise, bu hadisi delil getirerek bir ihtiyaçtan dolayı hazarda iki namazın arasını birleştirmek suretiyle bir arada kılınabileceğini söylemişler, ancak bunun âdet edinilmemesini şart koşmuşlardır. İbn Şîrîn, İbnü'l-Münzir, Kaffâl el-Kebîr bu görüştedirler, (ç)

[←921]

[921] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 49 (705)

[←922]

[922] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 50 (705)

[←923]

[923] Yağmur"dan dolayı iki namazın birleştirilerek bir arada kılınabileceği görüşünde olan haleften ve seleften bir çok ilim adamı vardır.

Şâfıîlerden Müzeni (ö. 264/878), Ebu Hanîfe {Ö. 150/767) ve diğer bazı alimlere göre ise yağmurdan dolayı namazları birleştirerek bir arada kılmak kesinlikle caiz değildir. Bunlara göre; namazların birleştirilerek bir arada kılınabileceğine dair hadislerdeki "cem' erme" kelimelerinden maksat; hakiki manada cem (=birleştirme) değil, şeklî manada cem' etmektir. Buna göre birinci namazı son vaktinde, İkinci namazı ise ilk vaktinde kılmaktır ki, ilk bakışta insana bu her iki namazın da bir vakitte kılındığı intibaını verir. Bu görüşü; Kurtubî (ö. 671/1273), İmamu'l-Harameyn (ö. 478/1085}, Tahâvî (ö. 321/933} ve İbn Seyyidinnas (ö. 734/1333) bu görüşü takdir edip tercih etmişlerdir.

İbn Hacer (ö. 852/1447) de der ki: "Resulullah (s.a.v)'in namazları cem1 ederek kıldığını ifade eden Ebu Davud hadisinin 'şeklî olarak birleştirerek kılmak' manasına geldiği kabul edilirse, namazın şartı olan vakit korunmuş olur. Hem de bu hadis, bu şekilde te'vile müsaittir. Fakat takdim ve te'hir suretiyle cem' manasına te'vil edilecek olursa, o zaman namaz, özürsüz olarak şart olan vaktin dışına çıkarılmış olur." (ç)

[←924]

[924] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 54

[←925]

[925] Müslüm, Salâtu'l-Musâfirîn 57

[←926]
[926] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 58

[←927]

[927] Ebu Dâvud, Sefer.5 (1210); Tirmizî, Salât 24 (187); Nesâî, Mevâkîtu's-Salât 47

[←928]

[928] Ebu Dâvud, Sefer 5 (1210}

[←929]

[929] Ebu Dâvud, Sefer 5 (1211)

[←930]

[930] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 49 (705); Ebu Dâvud, Sefer 5 (1210)

[←931]

[931] Tebük: Arap yarım adasının kuzeyinde, Medine ile Şam'ın ortasında bir yerin adıdır. Tebük Seferi; Hz. Peygamber (s.a.v)'in hicretin 9. yılında, Şam'da toplanan 40 bin kişilik Bizans ordusuna karşı savaşmak üzere Medine'den Tebük'e kadar sevk ettiği en son ve en güçlü askeri hareketidir. Bu seferde, savaş çıkmayıp geri Medine'ye dönülmüştür, (ç)

[←932]

[932] Ebu Dâvud, Sefer 5 (1210}

[←933]

[933] Nesâî, Mevâkîtu's-Salât 44

[←934]

[934] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 49 (705); Nesâî, Mevâkîtu's-Salât 47

[←935]

[935] Nesâî, Mevâkîtu's-Salât 44

[←936]

[936] Buhâri, Vudû' 53; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 222 (786); Ebu Dâvud, Tatavvu' (1310); Tirmizî, Salât 146 (355); Nesâî, Taharet 117; İbn Mâce, İkâme 184 (1370); Ahmed b. Hanbel, 6/202

[←937]

[937] Farz veya nafile namazları kılarken, ister gündüz ve ister gece olsun, kişiyi uyku basacak olursa bu uykuyu dağıtıncaya kadar kişinin yatıp uyuması müstehabtır. Ancak farz namazlar için bu durum, namaz vaktinin çıkmaması şartına bağlıdır, (ç)

[←938]

[938] Ebu Dâvud, Vitr (1532)'de de geçtiğine göre; insanın kendi aleyhine bedDuâ etmesi yasaklanmıştır, (ç)

[←939]

[939] Nesâî, Taharet 117

[←940]

[940] İmamın, namaz esnasında namazla ilgili hareketlerinde veya kıraatte yanıldığını kendisine haber vermek için erkeklerden oluşan cemaatin "subhânallah" demesinin caiz olduğu hu susunda ittifak vardır. Bunun dışındaki kelimelerin söylenip söylenmeyeceği konusunda alimler arasında görüş ayrılığı vardır, (ç)

[←941]

[941] Hadis, namazda ihtiyaç hasıl olduğu zaman kadınların el çırpmasını gerekli görmektedir. Hanefilere göre, kadın, namazda bir ihtiyaçtan dolayı el çırpacak olursa namazı bozulur. Çünkü onlara göre, kadınlarla ilgili bu ifade, namazla ilgili değildir. Bu İzin, kadınların, namazın dışında bulundukları zamanlarda geçerlidir. Mâlikilere göre, kadınların namazda el çırpmaları mekruhtur. Şafiî ve Hanbelilere göre ise, el çırpma, çok yapılırsa namaz bozulur, (ç)

[←942]

[942] Buhârî, Amel fı's-Salât 5; Müslim, Salât 106 (422); Ebu Dâvud, Salât 168-169 (939); Tirmizî, Salât 155 (369); Nesâî, Sehv 16; İbn Mâce, İkâme 65 (1034); Ahmed b. Hanbel, 2/479

[←943]

[943] Tirmizî, Salât 155 (369)

[←944]

[944] Nesâî, Sehv 16

[←945]

[945] Buhârî, Vitr 2; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 136-138 (745); Ebu Dâvud, Vitr 8 (1435, 1437); Tirmizî, Vitr 4 (456), Fezâilu'l-Kur'an 16 (2924); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 30; İbn Mâce, İkâme 121 (1185); Ahmed b. Hanbel, 6/46, 47, 73, 94,100, 107

[←946]

[946] Buhârî, Vitr 2

[←947]

[947] Hadis; vitir namazını, gecenin herhangi bir vaktinde kılmanın caiz, ama fecrin doğmasından hemen önceki vakitte kılmanın efdal olduğunu göstermektedir.

Vitrin ilk vakti, cumhura göre; yatsı namazı kılındıktan sonradır. Ebu Hanîfe'ye göre, vitir ile yatsının vakti aynıdır. İmam Şafiî'ye göre ise vitrin vakti, yatsı namazı eda edildikten sonra sonradır. Bu görüş ayrılığı; vitrin, Ebu Hanîfe'ye göre vacib ve diğerlerine göre İse sünnet oluşu görüşüne dayanmaktadır. Bu tertip, rivayet açısından gereklidir. Vitrin müstehab vakti; gecenin sonudur, (ç)

[←948]

[948] Tirmizî, Vitr 4 (456)

[←949]

[949] EbuDâvud,VitrS(1435)

[←950]

[950] Tırmızı, Fezâilu'l-Kur'an 23 (2924)

[←951]

[951] EbuDâuud, Vitr8(1437)

[←952]

[952] Buhârî, Teheccüd 27; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn (725); Ebu Dâvud, Tatavvu1 2 (1254); Tirmizî, Salât 190 (416); Nesâî, Kiyâmu'l-Leyl 56; İbn Mâce, İkâme 102 (1150); Ahmed b. Hanbel, 6/265

[←953]

[953] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 94 (724)

[←954]

[954] Hadis; sabah namazının farzından önce kılman iki rekat sünnetin, müekked sünnetlerden olduğunu göstermektedir. Hatta Hanefi alimlerinden Îbnu'l-Hümâm (ö. 861/1457)'a göre, sünnet namazlar içerisinde en faziletli sabah namazının sünnetidir. Çünkü Resululiah (s.a.v), hazarda ve seferde sabah namazının sünnetini hiç terk etmemiştir. Hatta sabah namazı kazaya kaldığında, bu iki rekatlık sünnet namazını da kaza olarak kılmıştır, (ç)

[←955]

[955] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 95 (724)

[←956]

[956] Müslim, Salâtu'I-Musâfirîn 96 (725}

[←957]

[957] Müslim, Salâtu'l-Musâfîrîn 97 (725)

[←958]

[958] Müslim, Salâtu'l-Musâfîrîn 96 (725); Tirmizî, Salât 190 (416)

[←959]

[959] Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 56

[←960]

[960] Buhârî, Salât 37; Müslim, Mesâcîd 55 (552); Ebu Dâvud, Salât 22 (474 475 476)- Tırmızî, Cum'a 49 (572); Nesâî, Mesâcîd 30; İbn Mâce, Mesâcîd 10 (762)- Ahmed b. Hanbel, 3/183, 232

[←961]

[961] Bu hadisi şerif; önce mescide tükürmeyi günah olarak nitelemekte, sonra da bu günahın kefaretinin, o tükürüğün İzalesi gerektiğini belirtmektedir.

Tercümede "günah" diye geçen "hatie" kelimesi, tam günah karşılığı olan "İsm" ile ilgili değil de, Müslümanın, bu işi ancak hata ile yapabileceğine işaret içindir. Hadisteki bu ifadeden, bazı alimler, mescide tükürmeyi günah kabul ederken, bazıları da bu konudaki diğer rivayetleri de göz önüne alarak tükürüğün gömülmesi halinde günah olmadığını, gömülmedigi takdirde günahın söz konusu olduğunu belirtmişlerdir. Bu konudaki görüş ayrılığı; bu hadis ile tükürme ihtiyacı duyan kimsenin sol tarafına yada sol ayağının altına tükürmesini tavsiye eden (Ebu Dâvud, Salât 22 (478), Nesâî, Taharet 192; Tirmizî, Cum'a 49; İbn Mâce, İkâme 61) hadisten kaynaklanmaktadır. Mescide tükürmeyi günah kabul eden Nevevî (ö. 676/1277), konumuzla alakalı bu hadisi "amm" (-genel) kabul etmiş, diğer hadisi ise "mescide olmadığı takdirde" kaydı ile tahsis etmiştir.

İslam dininin, temizliğe verdiği önem ve başka İnsanları rahatsız etmeme prensibi gereği mescide tükürmenin yada sümkürmenin, günah olmadığı kabul edilse bile, en azından Müslümanın edebine aykırı olduğu açıktır. Dolayısıyla Müslümanlar, mescitleri kirletmekten ve ibadet için gelen mümin kardeşini rahatsız etmekten kaçınmalıdır. Ayrıca Müslüman kişi, yerleşim bölgelerindeki yollara, sokaklara, caddelere ve benzeri yerlere tükürmekten de her zaman kaçınmalıdır, (ç)

[←962]

[962] Bu hadisi şerif; önce mescide tükürmeyi günah olarak nitelemekte, sonra da bu günahın kefaretinin, o tükürüğün izalesi gerektiğini belirtmektedir.

Tercümede "günah" diye geçen iüı*- "hatîe" kelimesi, tam günah karşılığı olan f\ "ism" ile ilgili değil de, Müslümantn, bu işi ancak hata ile yapabileceğine işaret içindir. Hadisteki bu ifadeden, bazı alimler, mescide tükürmeyi günah kabul ederken, bazıları da bu konudaki diğer rivayetleri de göz önüne alarak tükürüğün gömülmesi halinde günah olmadığını, gömülmedigi takdirde günahın söz konusu olduğunu belirtmişlerdir. Bu konudaki görüş ayrılığı; bu hadis ile tükürme ihtiyacı duyan kimsenin ol tarafına yada sol ayağının altına tükürmesini tavsiye eden (Ebu Dâvud, Salât 22 (478), Nesâî, Taharet 192; Tirmizî, Cum'a 49; İbn Mâce, İkâme 61) hadisten kaynaklanmaktadır. Mescide tükürmeyi günah kabul eden Nevevî, konumuzla alakalı bu hadisi "amm" (=genel) kabul etmiş, diğer hadisi ise "mescide olmadığı takdirde" kaydı ile tahsis etmiştir, islam dininin, temizliğe verdiği önem ve başka İnsanları rahatsız etmeme prensibi gereği mescide tükürmenin yada sümkürmenin, günah olmadığı kabul edilse bile, en azından Müslümanın edebine aykırı olduğu açıktır. Dolayısıyla Müslümanlar, mescitleri kirletmekten ve ibadet için gelen mümin kardeşini rahatsız etmekten kaçınmalıdır. Ayrıca Müslü man kişi, yerleşim bölgelerindeki yollara, sokaklara, caddelere ve benzeri yerlere tükürmekten de her zaman kaçınmalıdır, (ç)

[←963]

[963] İlk rivayette, "tükürük" kelimesinin karşılığı olarak, 3Ca3i "el-Busâk", ikinci rivayette 'et-Tefl", üçüncü rivayette "en-Nuhâa" ve başka bir rivayette ise Ül>ll "el-Buzâk" ifadesi geçmektedir, "et-Tefi" kelimesi, az tükürük; "el-Buzâk" kelimesi, balgam karışımı tiksindirici bol miktardaki tükürük, "en-Nuhâa" kelimesi ise balgam çıkarmak yada süm-kürmek anlamındadır.

Bu farklılıklar; hadisenin tekerrüründen dolayı yada rivayetin birinin mana olarak yapılmış olmasından ötürü olmuş olabilir, (ç)

[←964]

[964] Ebu Dâvud, Salât 22 (476)

[←965]

[965] Buhârî, Teheccüd 14, Deavât 14, Tevhid 35; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 168-172 (758); Ebu Dâvud, Tatavvu' 21 (1315), Sünnet (4733); Tirmizî, Deavât 78 (3493); Nesât (el-Kübrâ), Amelü'1-Yevm vel-Leyl 6/123 (10310, 10311, 10312, 10313), 6/124 (10314, 10317), 6/125 (10318, 10319, 10320), Amelü'1-Yevm ve'l-Leyl 1/339 (477, 478, 479), 1/340 (480), 1/341 (483, 484,485), 1/342 (486); İbn Mâce, İkâme 182 (1366); Ahmed b. Hanbel, 2/282, 487

[←966]

[966] Hadisin rivayetleri arasında bazı farklılıklar var. Çünkü hadisin bazı rivayetlerinde, "gecenin son üçte biri kaldığında iner" denilirken, bazılarında "gecenin İlk üçte biri geçtiği zaman iner", bazılarında "gecenin yarısı yada üçte ikisi geçtiği zaman iner" ve bazılarında "gece yarısı yada gecenin son üçte birinde iner" ifadeleri var. Tirmizî (ö. 279/892) gibi bazı muhadisîere göre; bu rivayetlerin hepsi sahihtir. Nevevî (ö. 676/1277)'de, "Resuluüah (s.a.v)'in bu vakitlerin hepsini ayrı ayrı zamanlarda söylemiş olması mümkündür" diyerek Tirmizî'nin görüşüne katılmıştır, (ç)

[←967]

[967] Nuzûl Hadisi" diye bilinen bu hadis, kütüb-ü s itte de ve onun dışındaki sahih hadis kitaplarında sayıları yirmiye kadar ulaşan bir sahabi topluluğundan rivayet edilmiştir. Bu hadisin çeşitli varyantlarında yüce Allah hakkında "Nuzûl", "Hubût", "Sakin olmak", 'Yukarı çıkmak" gibi ifadeler geçmektedir.

Selefin salihînin bir kısmı, bu tür müteşabih hadis ve ayetleri olduğu gibi kabul etmiş, bu tür müteşabihlerde geçen el, yüz, inmek gibi kelimelerin, yaratıklarda olan ele, yüze ve inmeye benzemediğini, fakat mahiyetini ancak Allah'ın bileceği bir inme, bir el ve yüz olduğunu söyleyerek icmali bir te'vil yoluna gidip yüce Allah'ı mahlukatına benzetmekten, O'na keyfiyet ve kemiyet isnadından kaçınmışlardır.

Selefi salihinden sonra gelen müteahhirin alimlerine göre; bazı müteşabih ayet ve hadislerin, bazı hallerde Islsam'ın genel çerçevesine, akla, Arap dili gramerine uygun, yüce Allah'a layık bir şekilde tafsilî olarak te'vil etmişlerdir.

Müteahhirin alimleri, bu yolu seçerken hiçbir şekilde selefin yolundan ayrılmayı düşünmemişlerdir. Ancak içinde bulundukları şartlar onları buna zorlamıştır. Çünkü sahabe, Hz. Peygamber {s.a.v) ile birlikteliğin verdiği bir imkanla bu tür konularda tereddütlere düşmekten oldukça uzaktı. Zamanla çeşitli mezheplerin ortaya çıkmasıyla ortam tamamen değişmiş ve bu tür nasları yüce Allah'a uygun bir şekilde, aklı tatmin edici ve mü'minleri zararlı akımların etkisinden koruyucu bir te'vil yoluna gitme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Hatta bunlardan bazıları: "Eğer biz, selefi salihinin şartları içerisinde bulunmuş olsaydık, asla bu tür ihtilaflı konulara girmezdik" demişlerdir.

[←968]

[968] Bununla birlikte müteahhirin alimlerinin müdekkîkleri, yaptıkları te'vilin, yegane ve en isabetli bir te'vil olduğunu söylemekten de kaçınmışlar ve "Bu kelimelerin en doğru manaî^ Allah bilir" demişlerdir.

İmam Mâlik, "nüzûl"u iki şekilde te'vil ettiği rivayet edilmektdir:

1. "Allah'ın emri", "rahmeti", "melekleri nazil olur" demektir.

2. 'Yüce Allah'ın Dua edenin Duasını kabul etmesi, ona lütuf ve merhametle muamele etmesi" demektir.

İmam Kurtubî {ö. 671/1273) gibi bazı alimler; "yunzilü" fiili, "indirir" manasına müteaddi (=geçişli) bir fiil olduğundan, bu fiile bîr meful takdir ederek bu cümleyi, "Allah, {bir melek) İndirir" şeklinde tamamlamışlardır. Kurtubî (ö. 671/1273), bu görüşüne delil olarak, "Sonra (Allah,) bir münadiye; Duâ eden yok mu? demesini emreder" şeklinde Nesâî (Ö. 303/915)'de geçen rivayeti göstermektedir.

Bazılarına göre ise, "nüzul" fiili, bazı rivayetlerde, "yetenezzelü" şeklinde "tenezzül" anlamında geçtiğinden dolayı buradaki inmenin, "manevi nüzul" olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü yüce Allah'ın azamet ve celali, fakir ve hakir kimselere Önem vermemeyi gerektirdiği halde yüce Allah, bir lütuf olarak onların hallerine rahmet buyurmayı tenezzül eder. Aynî (Ö. 855/1451)'ye göre ise, "nüzul" kelimesi; Ham, kavi, ikbâl, teveccüh, bir hükmün ortaya çıkması gibi çeşitli manaları olan müşterek bir kelime olduğu için bu kelimenin, yüce Allah'ın, kendisiyle vasıflanması caiz olan bir manada yorumlanması en doğru bir harekettir, (ç)

[←969]

[969] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 170 (758)

[←970]

[970] Bu hadis; gece namazının ecir ve sevabının büyük olduğunu, gece namazını özellikle gecenin son saatlerinde kılmanın daha faziletli olduğu, bu vakitlerde yapılan duaların ve istiğfarların daha makbul olduğu, dolayısıyla mümin kullara bu vakitlerde uyanık olmaları tavsiye edilmektedir, (ç)

[←971]

[971] Müslim, Salâtu'l-Musâfirin 169 (758)

[←972]

[972] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 171 (758)

[←973]

[973] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 171 (758)

[←974]

[974] Teheccüd" kelimesi, gece namazdır. Bu kelime, teheccede" kökünden türemiş olup uyumak" manasına geldiği gibi, "uyanık kalmak" manasına da gelir. Teheccüd namazı, önceleri Hz. Peygamber (s.a.v) ile sahabilere farz iken, beş vakit namazın farz kılınması üzerine teheccüd namazı sahabilere farz olmaktan çıkmış, fakat Hz. Peygamber (s.a.v)'e farz olma özelliğini devam ettirmiştir, (ç)

[←975]

[975] Bu hadis; Hz. Peygamber (s.a.v)'in geceleyin teheccüd namazına kalktığı zaman bu Duayı okuduğunu ifade etmektedir, (ç)

[←976]

[976] Kayyim", Kayyûm" ve "Kayyâm" kelimeleri aynı manada olup; "varlığı kendisinden olup başkasını var eden, ayakta tutan" demektir, (ç)

[←977]

[977] Göklerin, yerin ve bunların içindekilerin nuru" ifadesinden maksat; gökler ile yerin nurunu yaratarak onları nurlandıran Sensin" demektir. Ebu Ubeyde, bu cümlenin; "yerde ve gökte bulunanlar, ışıklarını ancak Senden alırlar" manasına geldiğini söylemiştir. Hartâbî (ö. 388/998)'de, Allah'ın "Nur" ismini açıklarken; "görmeyen O'nun nuruyla görür. Şaşıran O'nun hidayetiyle yol bulur. İşte "Allah göklerin nurudur" sözü de bu anlamdadır. Yani gökler ile yerin nuru, Allah'tandır demektir, (ç)

[←978]

[978] Burada geçen "Hakk" kelimesinin manası; varlığı kesin demektir. Varlığı gerçekleşecek olan her şey, haktır. Yüce Allah'ın varlığı, ezelden ebede kadar uzanan ve kendi zatının gerektirdiği bir varlıktır, (ç)

[←979]

[979] Yani bana verdiğin kuvvet ve delillerle Seni inkar edenlere karşı mücadele ettim ve onları kesin delillerle ve kuvvetle mağlup ettim, (ç)

[←980]

[980] Yani hakkı İnkar eden kimselere karşı yalnızca Seni hak tanıdım. Kafirlerin ve müşriklerin yaptıkları gibi, putları, kahinleri, ateşi değil ancak Senin hükmünü tanırım, (ç)

[←981]

[981] Bu İki cümle de; Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Allah'ın huzurunda iken O'na karşı olan müte-vaziliği, O'na karşı beslediği ta'zim duygulan ve ayrıca ümmetine, Duanın adab ve erkanını öğretme arzusu vardır, (ç)

[←982]

[982] Buhârî, Teheccüd 1, Deavât 9; Müslim, Salâtu'l-Musâfîrîn 199 (769); Ebu Dâvud, Salât 118-119 (771); Tirmizî, Deavât 29 (3418); Nesâî, Kıyâmu'l-Ley! 9; İbn Mâce, İkâme 180 (1355); Ahmed b. Hanbel, 1/298

[←983]

[983] Mukaddim: "Varlık ve şerefte yada zaman ve mekanda eşyayı birbirine takdim eden" anlamında yüce Allah'ın güzel isimİerindendir. (ç)

[←984]

[984] Muahhir: "Geri bırakan" anlamında Allah'ın güzel İsimlerinden biridir, (ç)

[←985]

[985] Buhârî, Teheccüd 1, Deavât 9

[←986]

[986] Buhârî, Tevhid 8, 64; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 199 (769)

[←987]

[987] Tirmizî,Deavât29(3418)

[←988]

[988] Bu kelimenin geçtiği yer İçin b.k.z: Buhârî, Teheccüd 1

[←989]

[989] Aliyy: "Her türlü kusur, kötülük ve noksanlıklardan uzak olan" anlamında Allah'ın güzel isimlerindendir. (ç)

[←990]

[990] Azîm: "Büyüklük ve yücelik sahibi olan" anlamında Allahm güzel isimlerinden biridir, (ç)

[←991]

[991] Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl 9

[←992]

[992] Buhârî, Salât 84, Teheccüd 10, Vitr 1-2; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 145-148 (749); Ebu Dâvud, Tatavvu' 24 (1326), Vitr 3 (1421); Tirmizî, Safât 206 (437); Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl 26, 30, 34, 35; İbn Mâce, İkâme 171 (1318, 1319, 1320); Ahmed b. Hanbel, 2/49, 66, 71, 77, 79

[←993]

[993] Tirmizî, Salât 206 (437)

[←994]

[994] Gece namazları ikişer rekattır. Yani her iki rekatta bîr selam verilir. İmam Şafiî, İmam Mâlik, İmam Ahmed ile Hanefilerden Ebu Yusuf ile İmam Muhammed, bu görüştedir. \,&\ imam A'zam Ebu Hanîfe'ye göre ise gece namazları dört rekattır. Delili ise; Aişe'den, "Peygamber (s.a.v) yatsı namazını cemaatle kılıp evin dönerdi. Sonra da dört rekat namaz kılıp yatağına utanırdı" (Ebu Dâvud, Tatavvu' 26 (1346)) şeklinde rivayet edilen hadistir.

Yine İmam Ahmed'in, "Müsned", 4/4'inde, Abdullah ibnu'z-Zübeyr'den, "Peygamber (s.a.v) yatsıyı kıldıktan sonra dört rekat daha kılardı. Bir rekatla da vitir kılardı. Sonra uyur, ondan sonra gece namazını kılardı" şeklinde rivayet edilen hadis de bu görüşü doğrulamaktadır, (ç)

[←995]

[995] Sahabe-i kiramı hiçbir nafile namazı kılmadan bir rekat vitir namazı kıldıkları sahih hadislerle sabittir. İçlerinde İmam ŞâfİÎ ile İmam Mâlik'in de bulunduğu cumhuru ulemaya göre, vitir namazını bir rekat olarak kılmak meşrudur.

Hanefilere göre ise vitir namazını bir rekat olarak kılmak asla caiz değildir. Delilleri ise, Aişe'nin rivayet ettiği, "Resulullah (s.a.v) vitir namazının ikinci rekatında selam vermezdi" {Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl 36) hadisi İle Hâkim'in "Müstedrek"İnde, Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih senedle rivayet ettiği "Resulullah (s.a.v) vitri üç rekat olarak kılardı. Selamı da ancak sonunda verirdi" hadisi delil getirmişlerdir, (ç)

[←996]

[996] Ebu Dâvud, Vitr 3 (1421); Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl 34

[←997]

[997] Yine bu hadisi; Tirmizî, Cum'a 65 (597)'de, Ebu Dâvud, Tatavvu' 12 (1295)'de, Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl 26'da, İbn Mâce, İkâme 172 (1322), İbn Hibbân, "Sahih", (636)'da, İbn Huzeyme'de, Hâkim, "Ulûmu'l-Hadîs"de, Beyhakî, 2/487'de rivayet etmiştir.

Musannifin belirttiği gibi Tirmizî der ki: "Abdullah ibn Ömer'den gelen bu hadis hakkında görüş ayrılığı olmuştur. Bazıları, bu hadisin merfu olduğunu söylemiştir. Bazıları da mevkuf olduğunu belirtmiştir. Bu konuda gündüz" kelimesi olmaksızın "Resululİah (s.a.v} şöyle buyurmaktadır: "Gece namazı, ikişer ikişer (kılınır)" şeklinde Abdullah ibn Ömer'den rivayet edilen hadis sahihtir." Nesâî der ki: "Bu hadis, yani içerisinde "gündüz" kelimesi geçen hadis yanlıştır." Hafız Zeylaî (ö. 762/1360), Nasbu'r-Râye, 2/13'de der ki: "Nesâî, "Sünenü'l-Kübrâ"da dedi ki: Bu hadisin İsnadı, ceyyiddir. Fakat Abdullah İbn Ömer'in arkadaşlarından bir topluluk, Ezdfye muhalefet edip hadisin İçerisinde j0ı "gündüz" kelimesine yer vermemişlerdir. Bu muhalefet eden kimseler içerisinde; Salim, Nâfî', Tâvûs'da var. Daha sonra Nesâî, bu üç kimsenin rivayetini nakletmiştir...."

Yine Ebu Nuaym, 'Târîhu İsbehân'da, bu konuda Aişe'den gelen hadisi, İbrahim el-Harbî'de "Garîbu'l-Hadîs"te Ebu Hureyre'den gelen hadisi rivayet etmiştir. Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye (ö. 728/1327)'de, Fetâvâ, 2/55'de der ki: "Bu; güvenilir meşhur hadis ravilerinin, Abdullah ibn Ömer'den yaptıkları rivayete ters düşmektedir. Çünkü bu güvenilir raviler, bu hadisi, Buhârî İle Müslim'in "Sahîh"lerinde; "Adamın biri, Resulullah (s.a.v)'e, gece namazının nasıl kılındığını sormuştu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v): Gece namazı, ikişer ikişer (kılınır). Sabahın olacağından korkarsa, tek rekat kıl" şeklinde rivayet etmişlerdir. İşte bundan dolayıdır ki, İmam Ahmed ve araştırmacı bir çok hadis alimi, bu hadisi zayıf kabul etmiştir. İşte bu, sika raviden kaynaklanan bir fazlalıktır denilmez.....

Derim ki: Münzirî (ö. 656/l258)'nin, "Tehzîbu Süneni Ebu Dâvud", 2/87da dediği gibi, bazıları, bu fazlalığı sahih kabul etmiştir.

Hafız İbn Hacer el-Askalanî (ö. 852/1447)'de, "Fethul-Bârî", 2/397, 398'de şöyle der: "İbn Huzeyme ve bîr çok hadis alimi, Gece ve gündüz (kılınan nafile) namazı, ikişer ikişer (kılınır)" şeklinde Ali el-Ezdî yoluyla Abdullah ibn Ömer'den merfu' olarak rivayet edilen hadisin sahih olduğunu kabul etmişlerdir. Çünkü hadis imamlarının çoğu, Abdullah ibn Ömer'in arkadaşlarından olan hadis hafızlarının yer vermedikleri ji^Jı "gündüz" şeklindeki bu fazlalığın peşine düşüp bu fazlalığın varlığını) ispat ermeye çalışmışlardır. Nesâfde, bu hadisin ravilerinin (bu fazlalığa yer vermemelerinde) dolayı bu fazlalığın yanlış olduğunu belirtmiştir.

İbn Vehb, bu hadisi, sağlam bir isnadla Abdullah ibn Ömer'den. Gece ve gündüz (kılınan nafile) namazı, ikişer ikişer (kılınır)" şeklînde mevkuf ola rak rivayet etmiştir. İbn Abdilberr'de bu hadisi bu yoldan rivayet etmiştir. Belki de el-Ezdî, bu hadisin; mevkuf mu, yoksa merfu' mu olduğunu karıştırıştır. Dolayısıyla bu fazlalık, şazz

değilse, sahih hadiste bulunması gerekli şartlan ileri süren kimselerin metoduna göre sahih değildir.

İbn Ebi Şeybe (ö. 235/849), başka bir yoldan Abdullah ibn Ömer'den, Peygamber (s.a.v), gündüzleyin dörder dörder namaz kılardı" şeklinde bir hadis rivayet etmiştir. Bu, Yahya ibn Maîn'in anlattıklarına uygun düşmektedir, (ç)

[←998]

[998] Tirmizî, Cum'a 65 (597); Ebu Dâvud, Tatavvu' 12 (1295); Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl 26

[←999]

[999] Tirmizî, Cum'a 65 (597)

[←1000]

[1000] Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl 26

[←1001]

[1001] Buhârî, Teheccüd 10; Müslim, Salâtu'l-Musâfırîn 121-122 (736), 123-124 (737); Ebu Dâuud, Tatavvu1 26 (1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1360); Tirmizî, Salât 208 (439, 440, 441), 210 (443, 444), (445); Nesâî, Kıyâmu'I-Leyl 30, 35, 36, 44, 53; İbn Mâce, İkâme 181 (1358, 1359,1360); Ahmed b. Hanbel, 6/32

[←1002]

[1002] Hz, Peygamber {s.a.v), ilk zamanlarda, yatsı namazını ve son sünneti kıldıktan sonra bir süre uyur ve gecenin ikinci yarısında kalkıp vitir namazıyla birlikte içinde bulunduğu şartlara göre yedi İle on üç rekat arasında değişen sayıda gece namazı kılardı. Farz olsun, nafile olsun, gece kılman bütün namazlara "Gece Namazı" denilmekle birlikte, bir Fıkıh terimi olarak, "Gece Namazı" denilince; geceleyin kılınan vitir ve teheccüd namazları anlaşılır. Her ne kadar akşam ve yatsı namazları geceleyin kıhnırlarsa da bunlar "Gece Namazı"ndan sayılmazlar. Çünkü geceleyin yatsı namazından sonra uyumadan veya bir miktar uyuduktan sonra kılınan namazlara "Gece Namazı" (Salâtu'l-Leyl) denir. Gece Namazı kılmak, mendubtur.

Teheccüd Namazı ise, bir miktar uyuduktan sonra kalkıp kılınan namazlara denir. Teheccüd namazı, Hz. Peygamber (s.a.v)'e farz bir namazdı. Fakat bu namazı nastl kıldığı konusunda mezhep imamları arasında görüş ayrılığı vardır. Teheccüd Namazı ile ilgili ihtilafların sadece eda ediliş tarzı ile ilgili olduğu, fakat onun ümmet üzerine vacip olmadığına dair ittifak bulunduğu, vitrin ise hem edasında ve hükmünde ihtilaf bulunduğu anlaşılır. Hz. Peygamber (s.a.v), Teheccüd Namazını, çeşitli zamanlarda farklı şekillerde kıldığı için gece namazlarının rekat sayıları ve keyfiyetleri de birbirinden farklıdır. Bu farklılık, Hz. Peygamber (s.a.v)'in içinde bulunduğu zaman ve şartlarda kaynaklanmaktadır. Ancak değişmeyen bir şey varsa o da, hiç aksatmadan ve devamlı olarak gece namazını kılmış olmasıdır. Kaçıracak olursa, Tİrmizîde geçen ifadeye göre, gündüzleyin on iki rekat kılardı. İşin gerçeği şu ki; Hz. Peygamber (s.a.v), ilk zamanlardaki ruhî ve tabiî duruma göre, bazen yedi, bazen dokuz ve bazen de sabah namazının iki rekat sünnetiyle birlikte on üç rekat gece namazı kılmıştır. Bu on üç rekat namaz, şu şekilde açıklanmıştır:

1. Vitir ile birlikte dokuz rekat,

2. Vitirden sonra oturarak iki rekat,

3. Sabah namazının Ezanı ile kameti arasında iki rekat daha. (ç)

[←1003]

[1003] Müslim, Salâtu'l-Musâfırîn 128 (738)

[←1004]

[1004] Buhârî, Deavât 5

[←1005]

[1005] Buhârî, Vitr 1, Teheccüd 3

[←1006]

[1006] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 121 (736)

[←1007]

[1007] Vitrin bir rekat kılınacağına delil gösterilen bu hadislerden hiç birisi, başlı başına bir rekata niyet edilerek vitir kılındığını açık olarak ifade etmemektedir. Vitrin, başlı başına bir rekat kılınmış olması, sadece bir kanaatten İbarettir, (ç)

[←1008]

[1008] Salâtu'l-Musâfirîn 122 (736)

[←1009]

[1009] Şafiıler, bu hadisi delil alarak, vitir namazını, bir selamla beş rekat olarak kılmanın caiz olduğunu söylemişlerdir. bu hadis' muzdarib olup delil olma niteliğinden uzaktır, (ç)

[←1010]

[1010] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 123 (737)

[←1011]

[1011] Buhârî, Teheccüd 28

[←1012]

[1012] Hz. Peygamber (s.a.v)'in uykusunun, abdestini bozmaması; onunla ilgili özel bir durumdur, (ç)

[←1013]

[1013] Buhârî, Salâtu't-Terâvîh 1, Menakib 21; Müslim, Salâtu'l-Musâfırîn 125 (738)

[←1014]

[1014] sabah namazının Ezanı ile kameti (ç)

[←1015]

[1015] Buhârî, Teheccüd 22

[←1016]

[1016] Buhârî, Teheccüd 10

[←1017]

[1017] Müslim, Saiâtu'l-Musâfirîn 124 (737)

[←1018]

[1018] Bu hadis ile Hz. Peygamber (s.a.v)'in on bir rekat namaz kıldığını ifade eden daha önceki hadis arasında herhangi bir çelişki yoktur. Çünkü konu ile ilgili daha önceki hadiste sabah namazının iki rekatlık sünneti dahil değildi, (ç)

[←1019]

[1019] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 126 (738)

[←1020]

[1020] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 126 (738)

[←1021]

[1021] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 127 (738)

[←1022]

[1022] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 129 (739)

[←1023]

[1023] Ebu Dâvud, Tatavvu' 26 (1334)

[←1024]

[1024] Bununla; sabah namazının ikinci Ezanı kast edilmektedir. Kamete nispetle "birinci Ezan" tabiri kullanılmıştır, (ç)

[←1025]

[1025] Ebu Dâvud, Tatauvu' 26 (1336)

[←1026]

[1026] Bazı rivayetlerde ise, "yedi rekat ta vitir kılardı" ifadesi yer almaktadır. Bu durumda, yedi rekatın içerisine, gece namazına başlarken kılman iki rekat namaz hesaba katılmamış olur. Bu iki rekat ta, buna katıldığı zaman o zaman dokuz rekat olmuş olur.

[←1027]

[1027] Rauinin bu ifadesi, hadisinin lafızlarını aynen muhafaza ederek değil de mana olarak naklettiğini gösterir, (ç)

[←1028]

[1028] Ebu Dâvud, Tatavvu' 26 (1350)

[←1029]

[1029] Ebu Dâvud, Tatavvu'26 (1351)

[←1030]

[1030] Resulullah (s.a.v)'in geceleri vitir namazı ve vitir namazından sonra oturarak kıldığı iki rekat ile birlikte on üç rekat namaz kılarken, daha sonra bunların iki rekatını terk ederek vitirden sonra oturarak kıldığı iki rekat namaz dahil vitirle birlikte toplam on bir rekat gece namazı kılmaya başlamıştır. Daha sonra yaşı ilerleyince, iki rekat daha azaltarak vitirden sonra oturarak kıldığı iki rekat dahil vitirle birlikte kıldığı gece namazlarının sayısını dokuz rekata indirmiştir.

Geceleri dokuz rekat namaz kılmaya devam ettiği günlerde vefat etmiştir. Burada anlatılan sayılara, sabah namazının iki rekatıık sünneti dahil değildir. Çünkü sabah namazının iki rekatıık sünnetini kılmayı asla bırakmamıştır, (ç)

[←1031]

[1031] Ebu Dâvud, Tatavvu'26 (1363)

[←1032]

[1032] Tirmizî, Vitr 6 (459)

[←1033]

[1033] Tirmİzî,Salât210(443)

[←1034]

[1034] Tirmizî, Salât (445)

[←1035]

[1035] Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl 30

[←1036]

[1036] Buhârî, Küsûf 2, 4; Müslim, Küsûf 1, 2, 3, 4, 6 (901); Ebu Dâvud, îstiskâ1 3 (1177), 4 (1180), 5 (1187, 1188), 6 (1190), 7 (1191); Tirmizî, Cum'a 44 (561), 45 (563); Nesâî, Küsûf 6, 7, 10,11; İbn Mâce, İkâme 152 (1263); Ahmed b. Hanbel, 6/168

[←1037]

[1037] Hicretin 10. yılında Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Mariye'den olan oğlu İbrahim ölmüştü. Bu sırada güneş tutulması gerçekleşmişti. İşte bu güneş tutulması olayı, Hz. Peygamber (s.a.v)'in oğlu ibrahim'in ölümüne denk gelmişti. Bu nedenle bazı kimseler, güneşin, ibrahim'in ölümünden dolayı tutulduğu inancına varmışlardı. Aslında bu zan, onlara, bazı müneccimlerin: "Güneş, bazı büyüklerin ölümü veya bazı büyük işlere haberci olmak üzere tutulur" sözlerinden geçmişti.

Hattâbî (ö. 388/998)'nin bildirdiğine göre; cahiliyye döneminde insanlar bu kanaate sahiptiler. Hz. Peygamber {s.a.v}, bu yanlış kanaati kaldırmak için güneş ve ayın bazı insanların ölümü veya hayatı için tutulmadıklarını, bunun, yüce Allah'ın kudret ve azametine delalet eden olaylardan olduklarını söylemiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v), bu sözleriyle; güneş ve ayın hiçbir güce sahip olmadıklarına, bütün kuvvetin Allah'ın elinde olduğuna, onların Allah'ın emrine amade iki yaratık olduklarına İşaret ermiştir. Ayrıca böyle bir şeyle karşılaştıkları zaman, hemen namaza sığılmasını emretmiştir.

Bu, korku ve felaket anlarında namaz, duâ ve istiğfar gibi yollarla yüce Allah'a sığınmaya teşvik etmektedir, (ç)

[←1038]

[1038] Buhârî, Bed'ül-Haik 4

[←1039]

[1039] Küsûf Namazı, çeşitli şekillerde rivayet edilmiştir. Özet olarak:

1. İki rekattır, diğer nafileler gibi kılınır.

2. İki rekattır, ancak her rekatta iki rüku vardır.

3. iki rekattır, ancak her rekatta üç rüku vardır.

4. iki rekattır, ancak her rekatta dört rüku vardır.

5. İki rekattır, ancak her rekatta beş rüku vardır.

Bu farklı rivayetler, Küsûf Namazının keyfiyetinde alimlerin ihtilafına sebep olmuştur.

Şevkânî (ö. 1250/1834), alimlerin, bu namazın sünnet oluşunda ittifak ermekle birlikte kılınış biçiminde farklı görüşlere sahip olduklarını belirtir.

Nevevî'de bu konuyu şöyle özetler: Mâlik, Şafiî, Ahmed ve cumhura göre bu namaz, iki rekat olup her rekatta iki rüku vardır. Ebu Hanîfe, Sevrî ve Nehaî ise bu namazın, diğer nafileler gibi her rekatta tek rüku olmak üzere iki rekat olduğu görüşündedir, (ç)

[←1040]
[1040] Bu ifade; Küsûf Namazının, cemaatle kılınacağına delil kabul edilmiştir, (ç)

[←1041]

[1041] Bu ifade; Küsûf Namazının, her rekatta ikişer olmak üzere dört rükulu olduğunu söyleyen Şafiî, Mâliki ve Hanbelilerin görüşüne delildir, (ç)

[←1042]

[1042] Buhârî, Küsûf 4

[←1043]

[1043] Buhârî, Küsûf 19

(Süfyan ibn Hüseyin'in naklettiği hadisi, Tİrmizî ve Süleyman ibn Kesîr'in naklettiği rivayeti İse Ahmed b. Hanbel rivayet etmiştir.) (ç)

[←1044]

[1044] Şafiî ve Hanbelilere göre; Husuf Namazı, her rekatta ikişer rüku olmak üzere iki rekattır. Cemaatle kılınır. Delilleri ise; Beyhakî (ö. 458/1066) 'in, Hasan el-Basrî yoluyla Abdullah ibn Abbâs'a izafeten rivayet ettikleri bir haberdir. Bu haber de, Abdullah ibn Abbâs, Basra'da emir iken ay tutulduğunda, cemaate iki rekat namaz kıldırdı ve her rekatta ikişer defa rüku yaptığı bildirilmektedir. Yalnız senedindeki İbrahim b. Muhammed'den dolayı bu hadis zayıf kabul edilmiştir.

Mâliki ve Hanefilere göre ise; Husuf Namazı, iki rekattır. Diğer nafileler gibi rekatları tek rukuludur. Bu namaz, münferiden kılınır.

Bu namazla ilgili ihtilaflar, Küsûf Namazı ile ilgili ihtilaflarda kaynaklanmaktadır, (ç)

[←1045]

[1045] Buhârî, Küsûf 19

[←1046]

[1046] Küsûf Namazında, kıyamlardan birincisinin uzunluğu, ikincisine nispetle daha uzundur. Kukuiarın uzunluğu da, Kıyamlar kadardn-. Rükular arasındaki kiyâmlarda mümkün mertebe uzun süreler okunur. Küsûf Namazı, güneş açılıncaya kadar devam edilmelidir, (ç)

[←1047]

[1047] Bu ifade; Hz. Peygamber (s.a.u)'in dünyada, dünyevî felaketleri ile zaferleri ve ahirette ise cennet ile cehennemde olan şeyleri gördüğünü göstermektedir ki, İbn Lühayy'ı cehennemde gördüğünü anlatmaktadır, (ç)

[←1048]

[1048] İbn Lühayy'ın asıl isminin ne olduğu konusunda farklı görüşler gelmiştir. Bazılarına göre Ömer, bazılarına göre Amr, bazılarına göre Ebu Temâme, bazılarına göre ise Amr İbn Amir el-Huzâî'dİr.

Hz. İbrahim'in "Hanif dinini ilk değiştiren kişi bu adamdır. İbadet için putlar dikmiş ve onlara kurban kesilmek üzere develer tahsis etmiştir, (ç)

[←1049]

[1049] Müslim, Küsûf 3 (901)

[←1050]

[1050] Müslim, Küsûf 1 (901)

[←1051]

[1051] Müslim, Küsûf 1 (901)

[←1052]

[1052] Müslim, Küsûf 2 (901)

[←1053]

[1053] Buhârî, Küsûf 7, 12

[←1054]

[1054] Müslim, Küsûf 8 (908)

[←1055]

[1055] Ibn Hacer (Ö. 852/1447), metinler arasındaki bu farklılığı göz önünde bulundurarak, rivayetleri arasını ulaştırmak için, Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde bîrden fazla güneş tutulması olayının gerçekleştiğini söyleyerek Hz. Peygamber (s.a.v)'in her birinde değişik bir uygulamada bulunmuş olabileceğini ileri sürmüştür, (ç)

[←1056]

[1056] Müslim, Küsûf 7 (901)

[←1057]

[1057] Müslim, Küsûf 6 (901)

[←1058]

[1058] Tirmizî, Cum'a 44 (561)

[←1059]

[1059] Tirmizî, Cum'a 45 (563)

[←1060]

[1060] Ebu Dâvud, İstiska 4 (1180)

[←1061]

[1061] Bu namazdaki kıyamın uzunluğundan dolayı sahabelerden bazıları bayılmış veya bayılacak hal gelmişlerdi.

Metindeki "üzerlerine su kovaları (yla su) dökülürdü" cümlesinin akla getirdiği ilk mana bayılanları ayıltmak için üzerlerine kovalar dolusu su dökülüşüdür. O zaman akla: "Peki cemaat tüm namazda olduğun göre, onların üzerine suyu kim dökmüştür?" şeklinde biı soru gelebilir. Bu soruya: "Suyun, namaz bittikten sonra dökülmüş olması veya bayılma abdest ve namazları bozulduğu içi biraz kendilerine su dökülmüş olması da muhtemeldir1 diye cevap verilmiştir.

Bazı alimler de, "üzerlerine su kovalarımla su) dökülürdü" sözünün; çok terlemekter kinaye olduğunu, bazı alimler de sahabelerin sanki üzerlerine kovalara dolusu su dökül müş gibi kan ter içinde kaldıklarının ifade edilmek istendiğini söylemişlerdir, (ç)

[←1062]

[1062] Ebu Dâvud, İstiska 4 (1177)

[←1063]

[1063] Ebu Dâuud, İstiska 5 (1187)

[←1064]

[1064] İbn Dakîk el-îd (ö. 702/1301), güneş tutulması namazında, Ezan ve kametin olmadığı hususunda görüş birliği olduğunu belirtmiştir, (ç)

[←1065]

[1065] Ebu Dâvud, İstiska 6 (1190)

[←1066]

[1066] Daha önceki rivayette, Hz. Aişe'nİn, Resulullah (s.a.v)'İn okuduğu sureyi tahmin ettiği bildirildiği halde, burada Resulullah (s.a.v)'in açıktan okuduğu açıkça ifade edilmektedir. Bu durum, hadisler arasında tezat varmış gibi görünse de aslında herhangi bir tezat yoktur. Çünkü Resulullah (s.a.v)'in aslında bu namazda açıktan okuduğu halde Hz. Aişe uzak bîr yerde olduğu için Resulullah (s.a.v)'in sözlerini İyice anlayamamış ve tahminen okunan surelerin Bakara ve Âl-İ İmran olduklarını çıkarmış olması mümkündür. Yada olay, birkaç defa tekerrür etmiş, Resulullah (s.a.v) bazılarında açıktan okuduğu halde, bazılarında gizli okumayı tercih etmiş olabilir, (ç)

Ebu Dâvud, İstiska 5 (1188)

[←1067]

[1067] Küsûf Namazında; İmam Azam, İmam Mâlik ve İmam Ahmed'e göre hutbe yoktur. Çünkü Resulullah {s.a.v), güneş tutulunca, namaz kılınmasını, Duâ edilmesini ve sadaka kılınmasını tavsiye etmiş, hutbeyi emretmemiştir. İmam Şafiîye ve bazı hadisçilere göre ise bu namazda hutbe okunması müstehabtır. (ç)

[←1068]

[1068] Ebu Dâvud, istiska 7 (1191)

[←1069]

[1069] Nesâî, Küsûf 7, 11

[←1070]

[1070] Nesâî, Küsûf 18

[←1071]

[1071] Nesâî, Küsûf 11

[←1072]

[1072] Nesâî, Küsûf 11,23

[←1073]

[1073] Nesâî, Küsûf 11,12

[←1074]

[1074] Nesâî, Küsûf 13

[←1075]

[1075] Nesâî, Küsûf 12

[←1076]

[1076] Nesâî, Küsûf 6

[←1077]

[1077] Nesâî, Küsûf 18

[←1078]

[1078] Nesâî, Küsûf21

[←1079]

[1079] İstiskâ': "Su istemek" anlamına gelir. İhtiyaçları olup su bulamayanların, gniş lsanlasrs çıkıp duâ ve yakarışta bulunarak yüce Allah'tan yağmur niyaz etmelerine İstiskâ' {yağmur isteme duası}, bu niyaz esnasında kılınan namaz da istiskâ' namazı denir. Yağmur Duasının meşru oluşunda, bütün alimler görüş birliğine varmışlardır. Meşruiyeti, Kitap ve sünnetle sabittir. Kitaptan delili; "Ey kavmim! Rabbinizden bağışlamasını dileyin. Sonra da tevbe edin ki, size gökten bol bol yağmur göndersin" (Hûd: 11/52) ile "Dedim ki: Rabbinizden bağışlanma dileyin. Doğrusu O, çok bağışlayandır. Size gökten bol bol yağmur İndirsin" {Nûh: 71/10-11).

Burada Hûd ile Nûh peygamberlerin, duâ ve istiğfar konusundaki tavsiyeleri kendi ümmetlerine ise de, Allah'ın ve Resulü'nün bunu reddetmemesi, onlara ait olan hükmün bizim için de geçerli olmasını gerektirir. Üzerinde durduğumuz hadisler, sünnetten olan delillerdir.

Hz. Peygamber (s.a.v), yağmur duası için boş bir araziye çıkmıştı. Yağmur duasında İki rekat namaz kılmıştı. Bu namaz sırasında kıraati açıktan okumuştu. Halka namazdan ön- CG hutbe vermi3fi- Hbisesini ters çevirmişti, (ç)

[←1080]

[1080] Buhârî, İstiskâ1 1, 4; Müslim, İstiskâ1 1-4 (894); Ebu Dâvud, İstiskâ' 1 (1161, 1162, 1163, 1164); Tirmizî, Cum'a 43 (556); Nesâî, İstiskâ' 2, 5, 7, 8, 11, 12,-14; İbn Mâce, İkâme 153 (1267); Ahmed b. Hanbel, 4/38, 39, 40 44

[←1081]

[1081] Buhârî, Deavât 24

[←1082]

[1082] Buhârî, İstiskâ' 4; Müslim, (894)

[←1083]

[1083] Buhârî, İstîskâ' 4

(Buhârî, bu konudaki isim benzediği ile ilgili yanlışlığı önlemek için bu bilgiyi verme gereğini duymuştur.) (ç)

[←1084]

[1084] Bazı rivayetlerde, önce namaz kılındığı sonra da dua edildiği, bazı rivayetlerde ise önce duâ edildiği sonra da namaz kılındığı, yine bazı rivayetlerde önce hutbe verildiği sonra namaz kılındığı ve yine bazı rivayetler de önce namaz kılındığı sonra da hutbe verildiği şeklinde ifadelerin farklı olmasının nedeni; Resulullah (s.a.v)'in, birden çok yağmur duasına çıkmış olup her birinde ayrı ayrı şekilleri uygulamış olmasındandır, (ç)

[←1085]

[1085] Ebu Dâvud, îstiskâ11(1161)

[←1086]

[1086] Ebu Dâvud, İstiskâ' 1 {1162)

[←1087]

[1087] Atik: Aslında omuz ile boyun arasındaki kısma denilir. Türkçe'de bu organ için ayrı bir kelime kullanılmadığı İçin "omuz" diye tercüme edilmiştir, (ç)

[←1088]

[1088] Ebu Dâvud, İstiskâ' 1 (1163)

[←1089]

[1089] Hamîsa: Kare biçiminde yün veya başka bir şeyden dokunmuş İki tarafında iki işaret olan bir elbisedir. Bazıları, bunu, siyah renkli olarak ta kayıtlar, (ç)

[←1090]

[1090] Rivayetten anlaşıldığına göre; Hz. Peygamber (s.a.v), çıkmış olduğu bir yağmur duasında elbisesini alt üst etmek; yani alt ucunu yukarıya, üst ucunu da aşağıya almak istemiştir. Fakat elbisenin ağır olması sebebiyle bu iş kendisine zor gelince, ondan vazgeçmiş, bu Dolayısıyla yağmur duasına (ç)

[←1091]

[1091] Ebu Dâvud, İstiskâ'1(1164)

[←1092]

[1092] Ebu Dâvud, İstiskâ11{1167)

[←1093]

[1093] Nesâî, İstiskâ'2

[←1094]

[1094] Nesâî, İstiskâ' 3

[←1095]

[1095] Nesâî, İstiskâ1 5

[←1096]

[1096] Nesâî, İstiskâ'6

[←1097]

[1097] Ebu Dâvud, İstiskâ' 2 (1171)'deki Enes hadiside; Resulullah (s.a.v) yağmur duasında; ellerini, koltuklarının beyazlığı görününceye kadar uzatmış, avuçlarını da yere doğru tutmuştur.

Nevevî (ö. 676/1277}, alimlerden çoğunun; bir belayı uzaklaştırmak için yapılan dualarda avuçların içinin yere, hayrh bir şeyi istemek için yapılan dualarda ise ellerin semaya doğru tutulmasının sünnet olduklarını söylediklerini bildirir. Çünkü Allah'tan hayrh bir şey istenildiğinde, ellerin semaya doğru kaldırılması ile ilgili hadis şu şekildedir: "Allah'tan bir şey istediğiniz zaman, avucunuzun içiyle isteyin. Sirtıyla istemeyin. Duayı bitirince, avuçlarınızı yüzlerinize sürün" B.k.z: Ebu Dâvud, Vitr 23 (1485); ibn Mâce, Duâ 13 (ç)

[←1098]

[1098] Nesâî, İstiskâ'8

[←1099]

[1099] Buhârî, Meğâzî 29; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 309 (841); Ebu Dâvud, Sefer 13 (1237), 14 (1238, 1239); Tirmİzî, Cum'a 46 (565); Nesâî, Salâtu'l-Havf 1; İbn Mâce, İkâme 151 (1259); Ahmed b. Hanbel, 3/448

[←1100]

[1100] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 309 (841)

[←1101]

[1101] Zatu'r-Rikâa Gazvesi; Necd bölgesinde Gatafan topraklarında meydana gelmiş bir gazvenin adıdır. Buhârfye göre; bu savaş, hicretin yedinci yılında, bazılarına göre hicretin dördüncü yılında ve bazılarına göre İse hicretin beşinci yılında meydana gelmiştir.

Bu savaşa, "Zatu'r-Rikâa" denilmesinin sebebi; Müslüman askerlerin ayaklan delindiği ve bu sebeple de ayaklarına bez bağladıkları için "yamalı" anlamında bu isim verilmiştir. Yine bu savaşın meydana geldiği yerde; siyah, beyaz ve kırmızı renkleri olan bir dag bulunduğu İçin bu savaşa bu ismin verildiği de söylenir, (ç)

[←1102]

[1102] Burada korku ile kast edilen, zelzele, deprem ve yangın gibi musibetler anında kılınması tavsiye edilen nafile namazlar değil, savaş devam ederken kılınacak vakit namazlarıdır. Çünkü savaşın en şiddetli anında bile beş vakit namazın kazaya bırakılmasına ruhsat verilmemiştir. Savaşın şiddetli anlarında bile namazın edası emredilmiştir. Abdullah ibn Ömer, İmam Mâlik, İmam Şafiî, Hanefîler ile alimlerin çoğuna göre; savaş korkusunun rekat sayılarına hiçbir etkisi yoktur. Bunlara göre; namazın kısaltılması, savaş İle ilgili değil, sefer İle ilgilidir. Çünkü sahabeler, bu yerlerde, yolcu konumunda idiler. Korku namazı, Müzeni (ö. 264/878) ile Ebu Yusuf (ö. 182/798) dışında bütün alimlere göre her zaman geçerlidir, (ç)

[←1103]

[1103] Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 310 (842)

[←1104]

[1104] Tırmizî, Cum'a 46 (565)

[←1105]

[1105] Nesâî, Salâtu'l-Havf 1

[←1106]

[1106] Nesâî, Salâtu'1-Havf 1

[←1107]

[1] Cuma Namazı: Cuma İslam dininde çok önemli kabul edilen haftalık toplu ibadet günüdür. Cuma gününün önemine ve haftalık toplu ibadet günü seçilmesinin anlamına ilişkin olarak Hz. Peygamber (s.a.v)'den bir çok hadis rivayet edilmektedir. Cuma günü için Perşembe günü aksamından başlamak üzere maddi ve manevi temizliğe her zamnakinden daha fazia önem vermek gerekir. Bunların başında boy abdesti almak geiir ki, Cuma günü boy abdesti almak, alimlerin çoğuna göre sünnet, bazılarına göre farzdır. Mümin, böyle değerli ve önemli bir günün manevi havasına girmeli, dua ve tevbesini bu günde saklı olup duâ ve tevbelerin kabul edileceği vakit olduğu bildirilen "icabet saati"ne denk düşürmeye çalışmalı, ayrıca Kur'an okumalı, tezekkür ve tefekkür etmeli, Resulullah'a salât ve selam getirmeli, samimi bir kalp ile yüce Allah'a duâ ve istiğfarda bulunmalıdır.

Cuma namazı, farzı ayndır. Farz olduğu; kitap, sünnet ve İcma ile sabittir. Ayrıca gerek Cuma namazının fazileti, gerekse kuvvetli bir farz olduğu ve bu namazı özürsüz olaraka terk etmenin büyük günah sayıldığı konusunda sahih hadisler bulunmaktadır. Hz. Peygamberin, Cuma namazını, ilk defa hicret esnasında, Medine yakınlarındaki Ranuna vadisinde Salim b. Avf kabilesini ziyaretleri sırasında oradaki namazgahta kıldırmış olduğu, alimîerce kabul edilmektedir. Öte yandan kaynaklarda, daha hicretten önce Es'ad b. Zürare'nin Medine'de Cuma namazı kıldırdığı kaydedilmektedir. Bu durum karşısında Cuma namazının ne zaman farz kılındığı hususunda iki farklı rivayet ve görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisine göre, Cuma namazı, Mekke'de farz kılınmış olmakla birlikte müşriklerin baskıları yüzünden orada kılmamam ıştır. Diğer rivayete göre ise Cuma namazı, hicret esnasında farz kılınmış olup ilk cumayı, Hz. Peygamber, Ranuna vadisinde kildırmışhr. Bu rivayeti benimseyenlere göre, Es'ad b. Zürare'nin Cuma namazını kıldırma uygulaması, farz değil, nafile hükmü kapsamındadır, (ç)

[←1108]

[2] Cumhur, burada geçen "saat" kelimelerini, "zaman" manasında yorumlamışlardır. Ancak bu saatlerin ne zamandan itibaren başlayacağı hususunda görüş ayrılıkları vardır. Râfifye göre, burada geçen "saat" kelimesinden maksat; gece ve gündüzün zaman dilimleri olan saatler değil, dereceleri tertibe koymak ue Önce gelenlerin, sonra gelenlerden daha çok fazilete nail olduklarını bildirmektedir, (ç)

[←1109]

[3] Buhârî, Cum'a 4, 12; Müslim, Cum'a 10 (850), 24-25 (850); Ebu Dâvud, Taharet 128 (351); Tirmizî, Cum'a 6 (499); Nesâî, Cum'a 13, 14; İbn Mâce, İkâme 82 (1092); Ahmed b. Hanbel, 2/460

[←1110]
[4] Buhârî, Cum'a 31, Bed'ü'l-halk 6

[←1111]

[5] Buhârî, Cum'a 31; Müslim, Cum'a 24 (850)

[←1112]

[6] Müslim, Cum'a 25 (850)

[←1113]
[7] Nesâî, İmame 59

[←1114]
[8] Nesâî, Cum'a 13

[←1115]

[9] Bu hadisin rivayetleri arasında ufak-tefek bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Bununla birlikte hepsinin ittifak ettiği manaya göre; cumaya gelenlerin alacakları sevaplar, geliş sırasına göre farklıdır. Hatip minbere çıkınca, melekler, bu yazma işini bırakıp okunacak hutbeyi dinlemek üzere minberin yanına gelirler. Artık bu vakitten sonra gelenler, söz konusu olan sevaplardan faydalanamazlar. Sadece Cuma namazına ait sevaplara nail olurlar.

Camiye erken gelenlere verilen sevapların farklı oluşu, gelenlerin; namaz kılmak, Kur'an okumak, teşbih çekmek gibi ibadetleri daha çok yapacakları içindir, (ç)

[←1116]
[10] Nesâî, Cum'a 13

[←1117]
[11] Nesâî, Cum'a 13

[←1118]

[12] Buhârî, Cum'a 32, 33; Müslim, Cum'a 54-59 (875); Ebu Dâvud, Salât 229-231 (1115, 1116. 1117}; Tirmizî, Cum'a 15 (510); Nesâî, Cum'a 21, 27; İbn Mâce, İkâme 87 (1112, 1114); Ahmed b. Hanbel, 3/369, 380

[←1119]
[13] Buhârî, Cum'a 32; Müslim, Cum'a 54 (875)

[←1120]

[14] Bu hadis; imam hutbe okurken camiye gelen bir kimsenin iki rekat tahiyyerü'l-mescid (=mescidi selamlama) namazı kılması; Şâfıîferde göre müstehab, Hanefilerde ise esah olan görüşe göre tahrimen mekruhtur.

Hanelilerin bu konudaki delilleri şu şekildedir:-

1. Süleyk'in camiye gelmesi, Hz. Peygamber (s.a.u)'in hutbeye başiamasından öncedir. Çünkü Nesâî, Süleyk Hadisi için özel bir bab açmış ve bu babı, "Hutbeden önce namaz" diye isimlendirmiştir. Sonra da Ebu Zübeyr yoluyla Câbir'den şu hadisi nakletmiştir: "Resulullah (s.a.v) Süleyk el-Gatafânî çıka gelmişti. Süleyk, (hiçbir) namaz kılmadan (yere) oturdu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v), (ona):

İki rekat namaz kıldın mı?1 diye sordu. Süleyk:

Hayır!' diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v):

Kalk, iki rekat namaz kıl1 buyurdu."

Yine bu hadisi, Müslim'de, Cum'a 58 (875)'da rivayet etmiştir.

2. Süleyk mescide geldiğinde üstü başı yırtıktı. Resulullah (s.a.v}, onun bu hafini görsünler de yardım etsinler diye cemaate göstermek İçin onun namaz kılmasını emretmişti. Dolayısıyla bu olay, genel bir durum olmayıp özel bir durumdur.
3. Bu olay, namazda konuşmanın caiz olması nesh edilmeden Önce meydana gelmiştir. Namazda konuşma nesh edilince, hutbe esnasında konuşma da nesh edilmiştir. Çünkü hutbe, Cuma namazının yarısı yada şartıdır.

Tahavî (ö. 321/933) der ki: Cuma günü imam hutbe okurken yanmdakine "sus" diyen kimsenin boş laf ettiğine dair Resulullah (s.a.v)'den gelen rivayetler tevatür derecesine ulaşmıştır. İnsanın, yanındakine "sus" demesi, boş laf olunca, imamın cemaate, "kalk, namaz kıl" demesi de aynı şekilde boş laf olur. Bu da gösteriyor ki, Resulullah (s.a.v)'in, Süleyk'e: "Namaz kıl" buyurduğu olay, hutbe anında konuşma yasaklanmadan önce olmuştur. 0 zaman ki hüküm ile konuşmanın boş laf olduğu zamanki hüküm birbirine muhaliftir, (ç)

[←1121]
[15] MüsÜm, Cum'a 55 (875)

[←1122]

[16] Müslim, Cum'a 57 (875}

[←1123]
[17] Müslim, Cum'a 58 (875)

[←1124]
[18] Müslim, Cum'a 59 (875)

[←1125]
[19] Müslim, Cum'a 59 (875)

[←1126]
[20] Ebu Dâvud, Salât 229-231 (1117)

[←1127]

[21] Ebu Dâvud, Salât 229-231 (1115); Müslim, Cum'a 54-56 (875)

[←1128]

[22] Ebu Dâvud, Salât 229-231 (1116)

[←1129]

[23] Müslümanların, birisi Ramazân'dan sonra "Fıtr Bayramı" ve diğeri de Zİlhicce'nin 10. günü başlayan "Kurban Bayramı" olmak üzere iki bayramı vardır.

Bu bayramlarda kılman özel bir namaz vardır. Bu namazın meşruiyetinde bütün alimler grüş birliğine varmış olmakla birlikte, hükmünde ihtilaf etmişlerdir.

Bayram namazları; Hanbeliiere göre farz-ı kifaye, Hanefilere göre vacip, diğer alimlere göre ise sünnettir.

Vacib oluşuna kail olan Hanefilere göre; kendisine Cuma namazı olanlara bayram namazı vaciptir. Eda yönünden Cuma ve Bayram namazları arasında bir benerlik mevcuttur. Her ikisi de cemaatle kılınır. Her ikisi de ikişer rekattir ve hutbeleri vardır. Ancak cumanın hutbesi, Hanefilere göre vacip olup namazdan önce hutbe verilir. Bayram namazlarının hutbeleri ise, sünnet olup namazdan sonra hutbe okunur. Cuma namazından farklı olarak Bayram namazlarında "zaid tekbirler" vardır. Bu namazın kılmış şekli, ilmihal ve fıkıh kitaplarında mevcuttur, (ç)

[←1130]

[24] Buhârî, İydeyn 15, 20; Müslim, İydeyn 10-12 (890); Ebu Dâvud, Salât 238-241 (1136, 1137, 1138, 1139); Tirmİzî, Cum'a 36 (539, 540); Nesâî, İydeyn 3, 4; İbn Mâce, İkâme 165 (1307, 1308); Ahmed b. Hanbei, 5/84, 85

[←1131]
[25] Buhârî, Salât 21

[←1132]
[26] Buhârî, Salât 2

[←1133]
[27] Buhârî, Salât 12

[←1134]
[28] Müslim, İydeyn 11 (890)

[←1135]
[29] Buhârî, İydeyn 20

[←1136]
[30] Müslim, İydeyn 12 (890)

[←1137]

[31] Seldiği halde henüz evlenmemiş kız manalarında kullanıldığı belirtilir, (ç)

[←1138]

[32] Perde ehli genç kızlar"dan maksat; evin bir köşesinde bakire kızlar için perdelerle ayrılmış bölüme denir, (ç)

[←1139]

[33] Konu ile ilgili tüm hadisler, genç-ihtiyar, evli-bekar, hayız ve temiz farkı gözetmeden bütün kadınların bayram namazına çıkmalarının meşru olduğunu göstermektedir. Ancak ha-yıziı olanlar, namaz kılmazlar. Yalnız bu cevazın, fitne korkusu olmaması şartıyla kayıtlı olması gerekir, (ç)

[←1140]

[34] Hayızlı kadınların, cemaate katılıp namaz dışındaki Duâ ve tekbir gibi ibadetlere katılmaları tavsiye edilmektedir. Ayrıca kadınların bayram namazlarına gitmelerinin meşru olduğu anlaşılmaktadır, (ç)

[←1141]
[35] Bu soruyu soran kadının, Ümmü Atiyye olduğu belirtilmektedir, (ç)

[←1142]

[36] Tirmızı>Cuma36(539)

[←1143]
[37] Ebu Dâvud'Salât 238-241 (1136}

[←1144]

[38] Ebu Dâvud'Salât 238-241 (1137}

[←1145]

[39] Ebu Dâvud'Salât 238-241 (1138}

[←1146]

[40] Ebu Dâvud, Salât238-241 (1139)

[←1147]
[41] NesâUydeyn 3

[←1148]

[42] Buhârî, İydeyn S, 16, 18; Müslim, 1-2 (884); Ebu Dâvud, Salât 247-250 (1159); Timıizî, Cum'a 35 (537); Nesâî, İydeyn 29; İbn Mâce, İkâme 155 (1273); Ahmed b. Hanbel, 1/280, 340, 355

[←1149]
[43] Buhârî, Ubâs 56

[←1150]

[44] Hadis, bayram namazından önce ve sonra sünnet bir namazın olmadığını gösterir. Yalnız alimler, bunda ittifak etmekle birlikte mutlak manada nafile kılmanın caiz olup olmadığı konusunda ihtilaf etmişlerdir.

Abdullah ibn Abbâs, Abdullah ibn Mes'ud, Ömer, Ali, Abdullah ibn Ömer, Câbİr, Huzey-fe gibi sahabeler ve Mesrûk, Kasım, Salim, İmam Ahmed gibi alimlere göre ise; bayram namazından önce ve sonra nafile namaz kılmanın mekruh olduğunu belirtmişlerdir. Irâkî (ö. 805/1402)'nin belirttiğine göre ise; Enes, Büreyde, Râfi' b. Hadîc, Sehl b. Sa'd gibi sahabeler ve ibrahim en-Nehâî, Said b. Cübeyr, Hasen el-Basrî, Said ibnü'I-Müseyyeb gibi alimler, bayram namazından önce ve sonra nafile namaz kılmanın caiz olduğu görüşündedirler.

Bazıları ise namazdan önce kılınan nafile ile sonra kılınanın arasını ayırmışlar; her birini ayrı ayrı hükümler altında ele almışlardır. Bu görüşte olanlar ise; İbnü'l-Münzîr, Mücahid, Sevrı gibi alimlerdir.

Basralılar ise fam aksine namazdan önce kılmanın caiz, sonra kılmanın İse caiz olmadığı görüşündedirler.

Hanefilere göre ise; musallada hem namazdan önce ve hem de sonra namaz kılmak mekruhtur. Evde İse, kılmakta bir beis yoktur. Hanefİler bu konuda, "Resulullah (s.a.v), bayram namazından önce bir şey kılmazdı. Evine döndüğü zaman ise iki rekat namaz kılardı" şeklinde Ebu Saîd el-Hudrîden gelen rivayete dayanmışlardır. Bu ihtilaflara sebep; Hz. Peygamber (s.a.v)'İn, "Biriniz mescide geldiği zaman iki rekat namaz kılsın" buyurmasına rağmen, kendisinin bayram namazına çıktığı zaman sadece İki rekat bayram namazı kılmakla yetinmesi, önce ve sonra buna bir şey ilave etmemesidir.

Ayrıca bayram namazının kendinden önce ve sonra nafile namaz kılmanın hükmü bakımından farz namazlara benzeyip benzememesi konusunda da tereddüt edilmiştir. Bayram namazını yukarıdaki manada sünnet namazlar gibi görüp "musallaya, mescid denilemez" diyenler, ne bayramdan önce ve ne de sonra nafile namaz kılmayı uygun görmemişlerdir. Bundan dolayı Mâliki mezhebinde bayramın camide kılınması halinde hükmün ne olacağında tereddüt edilmiştir.
İbn Rüşd (ö. 520/1126)'ün "Bidâyetü'l-Müctehid'deki ifadesine göre; musallaya, mescid adı verilir diyenler ve Resulullah (s.a.v)'in bayram güğnlerinde bayram namazından başka bir namaz kılmayışını ruhsat kabul edenler, bayramdan önce nafile namaz kumayı müstehab görmüşlerdir. Bayram namazını, farz namazlara benzetenler ise, hem bayramdan önce ve hem de bayramdan sonra nafile namaz kılmayı müstehab görmüşlerdir. Bazı alimler de, hayram namazından önce ve sonra nafile namaz kılmayı, mekruh ve müstehab değil de, mubah kabul etmişlerdir., (ç)

[←1151]

[45] Müslim, İydeyn 13 (884)

[←1152]
[46] Buhârî, İydeyn 8

[←1153]
[47] Tirmizî, Cum'a 35 (537); Nesâi, İydeyn 29

[←1154]

[48] Cenaze: Gömülmemiş ve gömülmeye hazırlanmış insan ölüsü. Ölüyü gömmek için yapılan tören ve işlemler.

İslâm bu tören ve işlemler ile ilgili olarak bazı emir ve nehiyler getirmiştir. Genellikle bunlar sünnet ile sabit olan ve Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından bizzat uygulanan ve bize kadar intikal eden hususlardır.

Ölüm, Allah'ın değişmez sünneti içerisinde doğal bir olaydır. İslam inancı bakımından ölüm, bir son olmayıp yeni bir hayatın başlangıcıdır. Mutlaka yaşanacak olan bu yeni hayat için insanın bu dünyada iken hazırlık yapması gerekir. Bunun için de, konu ile ilgili tavsiyeler dikkate alınıp onlara uygun davranışlar sergilenir. Bu emir ve tavsiyeler, bu geçici dünyanın en güze! şekilde yaşanmasını sağlamaya yeteceği gibi, gelecekteki hayat için de bir hazırlık teşkil edecek özelliktedir, (ç)

[←1155]

[49] Buhârî, Cenâiz 8, 12; Müslim. 36-43 (939); Ebu Dâvud, Cenâiz 28-29 (3142, 3143, 3144, 3145, 3146); Tirmizî, Cenâiz 15 (990); Nesâî, Cenâiz 28, 30, 31, 31, 32, 33, 34, 35, 36; İbn Mâce, Cenâiz 8 (1458, 1459); Ahmed b. Hanbel, 5/84, 6/407

[←1156]

[50] Resulullah (s.a.v)'in, cenazeyi; bir, üç, beş veya yedi defa, lüzum görüldüğü takdirde daha fazla yıkama emri, tek olmak kaydıyla yediden fazla yıkamanın müstehab olduğunu göstermektedir. Çünkü fazla yıkamak, daha fazla temizliğe sebep olur. (ç)

[←1157]

[51] Ölüye abdest aldırmanın hikmeti; onun Müslümanlığını bir defa daha ortaya koymak ve abdest organlarının ahirette daha çok parlamasını sağlamaktır, (ç)

[←1158]
[52] Buhârî, Cenâiz 9; Müslim, Cenâiz 39 (939)

[←1159]

[53] Ummü Atiyye, kadınların cenazelerini yıkamakla görevli bir kadındı. Ümmü Atiyye, Zey-neb'i yıkarken yanında Esma bint. Umeys ile Leylâ bint. Kanif vardı. B.k.z: Ebu Dâvud, Cenâiz (3157) (ç)

[←1160]

[54] Sidr: Arabistan kirazı denilen bir ağacın ismidir. îki çeşittir. Birinin yemişi, gayet güzeldir. ıo84 ^praâıVla ö[ü yıkanır. Sidr, ölünün kirini gidermek için sabun yerine kullanılırdı, (ç)

[←1161]

[55] Kafur: Cenazeyi yılarken suya katılan kokulu bir maddedir. Hindistan'da yetişen bir ağacın zamkından yapılır, (ç)

[←1162]

[56] Resulullah (s.a.v)'in, sırtındaki elbisesini vererek kızının vücuduna sarılmasını emir buyurması; asar-ı şerifesi ile teberrük olunmak içindir. Bunu, bütün işler bittikten sonra vermesi, elbise cesetten cesede geçerken araya fasıla girmemesi içindir. B.k.z: Ahmed Davudoglu, bahih-ı Müslim Terceme ve Şerhi, 5/169-170 (ç)

[←1163]
[57] Buhârî, Cenâiz 15

[←1164]
[58] Buhârî, Cenâiz 12

[←1165]

[59] Buhârî, Cenâiz 16

[←1166]
[60] Müslim, Cenâiz 41 (939)

[←1167]

[61] Her ne kadar İbn Mâce'nin rivayetinde, vefatı söz konusu edilen; Resulullah (s.a.v)'in kızından maksadın, Ümmü Gülsüm olduğu ifade ediliyorsa da, bu rivayette açıkça belirtil' digi üzere, hicretin 8. yılında ölen, Zeyneb'tir. Yalnız bu iki rivayet arasında bir çelişki yoktur.

Çünkü Abdilberr (ö. 463/1071)'in açıkça bir şekilde ifade ettiği gibi, konu ile ilgili bu hadisleri rivayet eden Ümmü Atiyye, hem Zeyneb'in ve hem de Ümmü Gülsüm'ün cenazelerini yıkamış ve her ikisinin de cenazesini yıkarken Hz Peygamber (s.a.v) onun yanına gelmiş olabilir. Bu bakımdan İbn Mâce'nin rivayetinde anlatlan olay ile konumuzu teşkil eden olay, iki ayrı olaydır, (ç)

[←1168]
[62] Müslim, Cenâiz 40 (939)

[←1169]
[63] Tirmizî, Cenâiz 15 (990)

[←1170]
[64] Tirmizî, Cenâiz 15 (990)

[←1171]
[65] Tirmizî Cenâiz 15 (990)

[←1172]
[66] Ebu Dâvud, Cenâiz 28-29 (3143)

[←1173]
[67] Ebu Dâvud, Cenâiz 28-29 (3146)

[←1174]
[68] Nesâî, Cenâiz 32, 34

[←1175]
[69] Soruyu soran kişi, hadisin ravisi Hafsa'dır. Nesâî Cenâi 30

[←1176]
[70] Nesâî, Cenâiz 30

[←1177]
[71] Nesâî, Cenâiz 34

[←1178]
[72] Nesâî, Cenâiz 32

[←1179]
[73] Nesâî, Cenâiz 36

[←1180]

[74] Buhârî, İmân 35, Cenâiz 58, 59; Müslim, Cenâiz 52-57 (945); Ebu Dâvud, Cenâiz 40-41 (3168, 3169); Tirmizî, Cenâiz 49 (1040); Nesâî, Cenâiz 79; İbn Mâce, Cenâiz 34 (1539); Ahmed b. Hanbel, 2/401

[←1181]

[75] Buhârî, Cenâiz 57; Müslim, Cenâiz 52 (945)

[←1182]

[76] Bir müslümanın cenazesi, Allah katında çok muhteremdir. Vefat ettiği andan itibaren defnediiinceye kadar, cenazeye gerekli hizmetlerde bulunmak çok faziletlidir. Yüce Allah'ın, cenazeye hizmet edenlere bol sevap vaat etmesi, asında cenazeye olan falu ihsanının büyüklüğünü gösterir, (ç)

[←1183]
[77] Müslim, Cenâiz 52 (945)

[←1184]

[78] Kırat: Kelime olarak "denk"in yarısıdır. Burada "nasip" anlamında kullanılmıştır. Ölçü olarak kullanılan "Kıraf'ın, az ve küçük değil, Allah katında daha büyük bir mükafat olduğunu ifade etmek için "iki büyük dağ gibi" ve başka bir rivayette ise "Uhud dağ' gibi" ifadeler kullanılmıştır. Dolayısıyla burada verilecek mükafatın büyüklüğü anlatılmak İstenilmektedir, (ç)

[←1185]
[79] Müslim, Cenâiz 55 (945)

[←1186]
[80] Müslim, Cenâiz 52 (945)

[←1187]
[81] Müslim, Cenâiz 52 (945)

[←1188]
[82] Müslim, Cenâiz 52 (945)

[←1189]
[83] Müslim, Cenâiz 52 (945)

[←1190]

[84] BuhârÜmân35

[←1191]
[85] Müslim, Cenâiz 53 (945)

[←1192]
[86] Müslim, Cenâiz 53 (945)

[←1193]
[87] Ebu Dâvud, Cenâiz 40-41 (3169)

[←1194]

[88] Nesâî, Cenâi2 79

[←1195]

[89] Buhârî, Cenâiz 4, 55, 61; Müslim, Cenâiz 62-63 (951); Ebu Dâvud, Cenâiz 56-58 (3204); Timıizî, Cenâiz 37 (1022); Nesâî, Cenâiz 76; İbn Mâce, Cenâiz 33 (1534); Ahmed b. Hanbel, 2/290, 381, 399

[←1196]
[90] Buhârî, Cenâiz 65

[←1197]

[91] Buhârî, Cenâiz 61; Müslim, Cenâiz 63 (951); Nesâî, Cenâiz 27, 103

[←1198]

[92] Buhârî, Cenâiz 19, 24, 25, 94; Müslim, Cenâiz 45-47 (941); Ebu Dâvud, Cenâiz 29-30 (3151); Tirmizî, Cenâiz 20 (996); Nesâî, Cenâiz 39; İbn Mâce, Cenâiz 11 (1469); Ahmed b. Hanbei, 6/40, 93, 118, 132

[←1199]

[93] Buhârî, Cenâiz 19, 24, 25; Müslim, Cenâiz 45 (941)

[←1200]
[94] Müslim, Cenâiz 45 (941)

[←1201]
[95] Müslim, Cenâiz 45 (941)

[←1202]

[96] Sehûliyye": Yemen'de dokunan beyaz bez parçasına denir. Sehûl İse Yemen'de kumaş dokunan bir nahiyenin adıdır, (ç)

[←1203]

[97] Müslim, Cenâiz 47 (941)

[←1204]

[98] HiberaTİ: Pamuktan yada ketenden yapılmış çizgili Yemen kumaşlarına verilen bir isimdir. Müslim'de geçen rivayete göre; bu kumaş, Abdullah ibn Ebi Bekr'in kendisine kefen yapmak üzere aldığı bir kumaştır. Bu kumaş, ilk önce Hz. Peygamber (s.a.v)'in cesedinin üzerine örtülmüş, daha sonra bu kumaşın kefen olmaya müsait olmamasından dolayı vücudundan kaldırılmış ve vücudu, üç adet pamuklu Yemen kumaşı içerisine sarılmıştır, (ç)

[←1205]

[99] Hz. Peygamber (s.a.v)'in kefenin teşkil eden bez kumaşların sayısı ve özellikleri, çeşitli rivayetlerde farklı anlatılmıştır. Ancak bu rivayetlerin çoğunda fark sadece kelimelere aittir. Bir rivayette, kefenin; "Hibera" yada "Sehûliyye" denilen Yemen kumaşı olduğu belirtilirken, Ebu Davud'un bir rivayetinde bunun sadece bir Yemen kumaşı olduğu kaydedilirken, başka rivayette ise bunun Necrân kumaşı olduğu ve yine başka bir rivayette Resulullah (s.a.v)'in iki kumaştan meydana gelmiş bir elbise İçerisinde kefenlendiği de söylenmiştir.

Tirmizî, bu farklı rivayetler hakkında: "Peygamber (s.a.v)'in kefeni hakkında çeşitli rivayetler gelmiş ve Aişe'nin rivayet ettiği hadis bu konuda rivayet edişlen hadislerin en sahihidir" diyerek en başta mealini sunduğumuz hadisin bu konudaki hadislerin en sahihi olduğunu belirtmiştir.

ibn Sa'd (ö. 230/844)'m "Tabakâf'ında, Resulullah (s.a.v)'in kefenlendiği üç parça bezin adı; Lifâfe, İz'ar ve Ridâ olarak nakledilmiştir.

Cumhur, bu rivayeti; "ölünün kefenlendiği bezler içerisinde sarık ve kamîs, mutlak manada yoktur" şeklinde anlamaktadırlar.

İmam Mâlik, Ebu Hanîfe ve onlara tabi olan kimseler ise bu hadisi hüccet kabul ederek kefenlemede sarık ve kamîs kullanmanın müstehab olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar, hadisteki, "sarık ve kamîs yoktu" sözünü, Resulullah (s.a.v)'in kefenlendiği üç parça kumaş içerisinde "sarık ve kamîs (-gömlek) yoktu" şeklinde anlamaktadırlar. Ayrıca Hanefıler, bu konudaki delili; Ebu Dâvud, Cenâiz 29-30 (3153}'de Abdullah ibn Abbâs'tan naklen, "Resuluİlah (s.a.v) vefat ederken üzerinde bulunan gömlekle kefenlendi" hadisi ile İbn Adiyy (ö. 365/975)'in "el-Kâmil" adii eserinde Cabir b. Semure'den aynı mealdeki hadistir.

Kamîs: Yakasız, yensiz, etrafı dikiş île bastırılmamış, göğüs tarafı açılmamış gömlek demektir, (ç)

[←1206]

[100] Buhârî, Libas 18; Müslim, Cenâiz 48 (942)

[←1207]
[101] Nesâî, Cenâiz 39

[←1208]
[102] Tirmizî, Cenâiz (996}

[←1209]

[103] Ebu Dâvud, Cenâiz 29-30 (3152); Nesâî, Cenâiz 39

[←1210]

[104] Hz. Peygamber (s.a.v), vefat edince, vücudunun, gözlerden korunması için üzeri "Hibera" denilen kumaşla örtülmüştü. Bu kumaşın sonradan üzerinden kaldırılmasının hikmeti; bu kumaşın, ona kefen yapmaya müsait olmayışıdır.

Hanefi alimlerinden Aynî (Ö. 855/1451)'ye göre; bu kumaş, Hz. Peygamber (s.a.v) yıkandıktan sonra vücudunu kurutmak için örtülmüştü. Hz. Peygamber (s.a.v)'in mübarek vücudu, kuruduktan sonra bu kumaş kaldırılmış ve üç beyaz kumaştan meydana gelen kefenine kondu.

[←1211]
[105] Ebu Dâvud, Cenâiz 29-30 (3149)

[←1212]

[106] Ebu Dâvud, Cenâiz 29-30 (3151)

[←1213]
[107] Buhârî, Cenâiz 18, 19; Müslim, Cenâiz 45, 46

[←1214]

[108] Nesâî, Cenâiz 39

[←1215]

[109] Buhârî, Cenâiz 33; Müslim, Cenâiz 25 (931); Ebu Dâvud, Cenâiz 24-25 (3122, 3129); Tirmizî, Cenâiz 25 (1004); Nesâî, Cenâiz 15; İbn Mâce, Cenâiz 54 (1595); Ahmed b. Hanbel, 6/138, 209

[←1216]
[110] Tirmizî, Cenâiz 25 (1004)

[←1217]

[111] Bu hadisin zahirine göre; ölü, aile halkının ve çevrede bulunan kimselerin ağlamasından dolayı azab görür. Sahabelerden, tabiundan ve etbau't-tabiinden bir grup bu görüştedir. Daha sonraki alimlerin büyük çoğunluğu, bu hadisin manasını tevil yoluna gitmişler. Fakat hadisin tevili konusunda ihtilafa düşmüşlerdir.

Şâfiîlerden Müzeni {ö. 264/878), Nevevî (ö. 676/1277) ile Hanefilerden Ebu Leys es-Semerkandrye göre; sağlığında, ölünce kendisi İçin ağlanmasını vasiyet eden bir kimse, aile halkının ağlamasından dolayı azab görür. Fakat sağlığında böyle bir vasiyette bulunmayan kimseler, öldükten sonra yakınlarının ağlamasından dolayı azab görmezler. Nitekim "Hiçbir günahkar, başkasının günahını çekmez" (İsrâ: 17/15) ayeti de buna delalet etmektedir.

Davud ez-Zâhirî (ö. 270/884) ile bir grup alim, "ölü sağlığında aile halkını ölüye yüksek sesle ağlamaktan yasaklamayı ihmal etmediği için kendisi ölünce onların ağlamasından dolayı azab görür" demişlerdir.

Hafız İbn Hacer (ö._ 852/1447) bu görüşlerin arasını şöyle birleştirir: Bu mesele, şahısların durumuna göre değişir. Adeti ölüm karşısında feryadu figan etmek olan bir kimse, ölünce, yakınlarının ağlamaları için vasiyet etmişse, o kimse, yakınlarının bu ağıdından dolayı azab gördüğü gibi zalim olan bir kimse de yakınlarının dünyadaki bu çirkin amellerini saya saya ağlamalarından dolayı azab görür. Yine kendi ölümüne yakınlarının feryadu figan ederek ağlayacaklarını bilen bir kimse, eğer sağlığında onları bu konuda ikaz etmeyi ihmal ederek ve onların bu hareketinden hoşlanarak ölürse, onların ağıtlarından dolayı azab görür. Fakat onları ikaz etmeyi ihmal etmiş olmakla beraber sağlığında onların bu hareketinden hoşlanmamışsa, azab görme. Fakat İhmalinden dolayı azarlanır. Onların bu hallerinden hoşlanmayan bir kişi, sağlığında onları gerektirdiği şekilde ikaz ettiği halde, onlar, bunu yine de yüksek sesle ağlayacak olurlarsa, ölü, bunların, Alllah'ın razı olmadığı bir işi yapmalarını görmekten dolayı yine rahatsız olur."

Hz. Aişe, "Hiçbir günahkar, başkasının günahını çekmez" (İsrâ: 17/15) ayetini delil getirerek konumuzu teşkil eden Abdullah ibn Ömer hadisini reddetmiş, Abdullah ibn Ömer'in yanıldığını, hata ettiğini veya hadisin aslını unuttuğunu belirtmiş ve olayın asıl kaynağı ile ilgili olayı anlatmıştır. NitekimEbu Hureyre ile Şâfiîlerden bir topluluk bu görüşü benimsemiştir, (ç)

[←1218]

[112] İsrâ: 17/15

[←1219]

[113] Ebu Dâvud, Cenâiz 24-25 (3129); Nesâî, Cenâiz 15

[←1220]

[114] İnsan, nerede ve nasıl ölürse ölsün, kabre konduğu zaman ilk kapılacağı şey, sorguya çekilmesi ve bu sorgu işini de Münker ve Nekir adlı iki meleğin yapmasıdır. Dünyada mümin olarak yaşamış ve bu İmân üzere ölmüş olan kimselere, yüce Allah, meleklerin sorduğu soruların cevabını ilham eder ve gelen meleklerin heybetinden hiç korkmaksizın kolayca cevap verirler. O andan itibaren de nimet içinde kıyametin kopmasını ve ahiretteki makamlarına kavuşmayı arzuyla beklerler.

Küfür ve İsyan üzere ölmüş olan kimseler ise, sorgu meleklerinden ççok feci bir şekilde korkarlar ve sorular karşısında şaşırıp cevap veremezler. Azap içerisinde kıyametin kopmasını beklerler, fç)

[←1221]
[115] İbrahim: 14/27

[←1222]

[116] Buhârî, Cenâiz 87, Tefsiru Sure-i İbrahim 2; Müslim, Sıfatu'l-Cennet 73-74 (2871); Ebu Dâvud, Sünnet 23-24 (4750); Tirmizî, Tefsiru Sure-i İbrahim 14 (3119); Nesâî, Cenâiz 114; İbn Mâce, Zühd 32 (4269); Ahmed b. Hanbel, 4/295-296

[←1223]
[117] Buhârî, Tefsiru Sure-i İbrahim 2

[←1224]
[118] İbrahim: 14/27

[←1225]
[119] Müslim, Sifatu'l-Cennet 73 (2871)

[←1226]
[120] İbrahim: 14/27

[←1227]

[121] Kabir azabından ve nimetinden kasıt; ölümden sonra başlayıp Kıyamete kadar sürecek olan dönemdeki azab ve nimettir.

Aslında berzah hayatındaki azap, nimet ve sorgulamanın kabre izafe edilerek "kabir sorgulaması, azabı ve nimeti" denilmesi; tağlib yoluyla, yani ölenlerin çoğunun kabre konulması sebebiyledir. Yoksa bunların İlla da kabirde olacakları anlamında değildir. Öyle olsaydı, çeşitli sebeplerle kabre konmayanların kabirdeki azabtan kurtulmaları gerekirdi. Kabir azabının olacağını kabul edenler, sorgulama ve nimeti de kabul edip bu konuda şu ayetleri delil getirmişlerdir: Tevbe: 9/101, İbrahim: 14/27, Meryem: 19/15, Taha: 20/124, Secde: 32/21, Mümin: 40/11, 46, Tur: 52/47, Nuh: 71/25, Tekasür: 102/1-4. Bu ayetlerden bazıları, kabir azabına açıkça delalet etmekte, bazıları ise sadece işaret etmektedir. Kabir azabı, geçici ve devamlı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Kabir nimetinin varlığı ise, ayetler ve mana yönünden tevatür derecesine ulaşan hadislerle sabittir. Nimeti hak etmiş olanlar, normal yollarla kabre konulmamış olsalar bile, öldükten sonra mutlaka bu nimeti idrak edeceklerdir. Ölen kimsenin azap çekmesini iki şekilde açıklamak mümkündür:

1. Ruh açısından. Ölen kimselerin ruhları, kabirdeki sorgulamalarına göre gittikleri berzah hayatında, eğer dünyada günahkar kimselerden iseler orada mutsuz ve huzursuz bîr hayat sürdürmeleri, onlar İçin bir azap şeklidir. Çünkü Kıyamet kopuncaya kadar bu şekilde bir hayat geçirmeleri, manevi açıdan onları hüzünlendirir. Bu da onları mutsuz kılar.

2. Beden Açısından. Ölen kimsenin, kabirde; Yılan-çıyan ve haşerat tarafından ısırılması ve sokulması, cehennemlik olan kimseye sabah-akşam cehennemdeki yerinin gösterilmesi, bazı kötü kimselerin toprak tarafından kabul edilmeyip insanlara ibret olsun diye dışarı atılması gibi hususlar.

işte Hz. Peygamber (s.a.v), ümmetinin ve sahabilerinin bu tür kabir azablarına uğramaması İçin uyarıda bulunmuştur. Bunu, bazen kendi şahsında, bazen de direkt olarak ümmetine karşı ve bazen de hanımlarına karşı yapmıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in, kabir azabından Allah'a sığınması ve kabirde azabtan koruması için Allah'a duâ etmesi, duayla azabın hafifletileceğine yada tamamen kalkacağına delalet etmektedir, (ç)

[←1228]

[122] Hadisin metninde geçen "süratle götürün" emrinden maksat; hızlı hızlı yürümek değil, ölüye zarar vermeyecek, taşıyanları ve uğurlayanları zorluğa sokmayacak derecede mutedil bir yürüyüştür. Kİ bu şekildeki yürüme, müstehabtır.

Bazı alimlere göre, "Cenazeyi, (kabre) süratle götürün" İfadesinden maksat; kişinin öldüğü kesinlikle anlaşıldıktan sonra, hiç beklemeden ve vakit geçirmeden hemen tekfin ve teçhiz işlerine başlamak müstehabtır.

Önemli olan; ölünün, rahat ve huzurlu bir şekilde gömülmesidir. Çünkü ölünün cenaze namazını kılan, cenazenin arkasından giden ve Ölü mezara defnedilinceye kadar mezarın başında bekleyenler için "iki kırat mükafat" olduğu İle ilgili hadis, Ölünün dostları ve ailesinin, ölünün gömüldüğü sırasında hazır bulunmalarına işaret etmektedir. Dolayısıyla günümüzde uzak yerde oturan ölünün dostları ve ailesinin, cenazeye katılmasını bir müddet beklemek, hem ölüye ve hem de ölünün yakınlarına saygıyı gerektirir, (ç)

[←1229]

[123] Buhârî, Cenâiz 52; Mülim, Cenâiz 50-51 (944); Ebu Dâvud, Cenâiz 45-46 (3181); Tir-mizî, Cenâiz 30 (1015); Nesâî, Cenâiz 44; İbn Mâce, Cenâiz 15 (1477); Ahmed b. Han-bel, 2/280, 488, 240, 269

[←1230]

[124] Buhârî, Cenâiz 47, 48; Müslim, Cenâiz 73-75 (958); Ebu Dâvud, Cenâiz 42-43 (3172); Tirmizî, Cenâiz 51 (1042); Nesâî, Cenâiz 45; İbn Mâce, Cenâiz 35 (1542); Ahmed b. Hanbel, 3/445

[←1231]

[125] Bu hadiste; bir yerde otururken oradan bir cenazenin geçmekte olduğunu gören kimselerin, hemen ayağa kalkmaları ve cenaze yanlarından geçip gidinceye kadar yada onları geride bırakmadan önce omuzlardan indirilip yere konuncaya kadar ayakta durmaları emredilmektedir.

Yalnız bu ayağa kalkma eylemi, ölüyü tazim İçin değildir. Ölümün dehşetli ve korkunç bir olay olduğunu ortaya koymak içindir. Bu görüşte olanlar içerisinde; Hz. Ömer, Abdullah ibn Mes'ud, Ebu Musa el-Eş'ariMe bulunmaktadır. B.k.z: Buhari, Cenâiz 50; Müslim, Cenâiz 78; Ebu Dâvud, Cenâiz 42-43 (3174); Nesâî, Cenâiz 46; İbn Mâce, Cenâiz 35; Ahmed b. Hanbel, 2/287, 343,3/319,335,354

imam Mâlik, İmam Şafiî ile Ebu Hanîfe'ye göre; cenaz için ayağa kalkmak, İslam'ın ilk yıllarında meşru İken sonradan hükmü kaldırılmıştır. Delilleri ise; Müslim, Cenâiz 83; Ebu Dâvud, Cenâiz 42-43 (3175, 3176); Tirmizî, Cenâiz, 35, 51; Nesâî, Cenâiz 47; İbn Mâce, Cenâiz 35'dir. (ç)

[←1232]
[126] Bu sözle; cenazeyi taşıyan kimseler kast edilmiştir, (ç)

[←1233]
[127] Buhârî, Cenâiz 47; Müslim, Cenâiz 73 (958); Nesâî, Cenâiz 45

[←1234]
[128] Buhârî, Cenâiz 47, 48; Müslim, Cenâiz 74 (958); Nesâî, Cenâiz 45

[←1235]
[129] Ebu Dâvud, Cenâiz 42-43 (3172)

[←1236]

[130] Buhârî, Ezan 161, Cenâiz 5, 55, 56, 57, 60, 67; Müslim, Cenâiz 68-69 (954); Ebu Dâvud, Cenâiz 52-54 (3196); Tirmizî, Cenâiz 47 (1037); Nesâî, Cenâiz 94; İbn Mâce, Cenâiz 32 (1530); Ahmed b. Hanbel, 1/224, 283, 338

[←1237]
[131] Buhârî, Cenâiz 60

[←1238]

[132] Hadis, cenaze namazında bulunmayan bir kimsenin, cenazenin kabrine giderek kabrin üzerine namaz kılmasının caiz olduğunu ifade etmektedir. Yalnız bu müddetin, ne kadar devam ettiği meselesi, alimler arasında ihtilaflıdır.

Hanefilere göre; namazı kılınmadan defnedilen bir kimsenin, henüz cesedinin çürüyüp dağılmadığına zann-ı galib hasıl olursa, onun kabri üzerine namaz kılınır. Fakat cesedin çürüdüğüne kanaat getirilirse, kabri üzerine asla namaz kılınmaz.

Ayrıca kabir üzerine namaz kılmanın, Peygamber (s.a.u)'e ait özel bir durum olduğu ileri . sürülmüşse de, bu görüş, 'eğer bu, Hz. Peygamber (s.a.v)'in sadece kendisine ait özel bir durum olsaydı sahabilerini kabir üzerine namaz kılmaktan yasaklardı' denilerek reddedilmiştir, (ç)

[←1239]

[133] Hadisin ravisi Abdullah ibn Abbâs, kendisinin de erkeklerin safları içinde cenaze namazı kıldığını bildirdiği ve o sırada kendisinin ergenlik çağına ulaşmamış bir çocuk olmasından, çocukların da cenaze namazını saflar arasına karışarak kıiabilecekleri anlatmaktadır, (ç)

[←1240]
[134] Buhârî, Cenâiz 56

[←1241]

[135] Kadı İyâz (Ö. 544/1149)'m ifadesine göre; sahabe-i kiram, cenaze namazında kaç tekbir alacağı konusunda ihtilafa düşmüş, "üç tekbirden dokuz tekbir"e kadar değişen sayılarda tekbir alınabileceğine dair çeşitli görüşler İleri sürmüşlerse de, ibn Abdilberr (ö. 463/-1071)'in de dediği gibi, sonradan dört tekbîr alınacağı konusunda icma meydana gelmiştir. Fıkıh alimleri, Bağdat, Basra, Küfe, Medine gibi meşhur kültür merkezlerindeki fetva ehli de bu konuda ittifak etmişlerdir. Çünkü bu konuda gelen sahih hadislerden elde edilen sonuç budur. Bununla birlikte bu görüşün dışında kalan aykırı görüşlere iltifat edilmemelidir, (ç)

[←1242]
[136] Müslim, Cenâiz 68 (954)

[←1243]
[137] Ebu Dâvud, Cenâiz 52-54 (3196)

[←1244]

[138] Tirmizî,Cenâiz47(1037)

[←1245]
[139] Nesâî, Cenâiz 94

[←1246]
[140] Nesâî, Cenâiz 94

[←1247]
[141] Hayz 29, Cenâiz 63, 64; Müslim, 45 (1035); Nesâî, iz 87-88 (964); Ebu Dâvud, Cenâiz51-53 *75; ibn Mâce' ^21 (1493);

[←1248]

[142] Hadisin metninde geçen i^»j "vesctahâ" kelimesinden maksat; bazılarına göre ölünün kalçalarıdır, bazılarına göre İse ölünün göğüs kısmıdır.

Hanefilere göre; vücudun ortası, "göğüs" kısmıdır. Baş ve ayaklar, vücuddan sayılmaz. Esas vücudu teşkil eden kısım, kasıklar ile boyun kökü arasında kain kısımdır. Bu kısmın ortası da, hiç kuşkusuz göğüstür.

Bu bakımdan hem vücudun her tarafının namazdan payını eşit olarak alması için, hem de ilim ile hikmet madeni olan kalbe yakın olmak için imam, cenaze namazını kılarken ölünün göğsü hizasında durur.

Her ne kadar Ebu Dâvud, Cenâiz 51-53 (3195); Tirmizî, Cenâiz 45; İbn Mâce, Cenâiz 21'de geçen Enes hadisinde; erkeğin namazını kıldırırken cenazenin baş tarafında, kadının cenazesini kıldırırken de kalçaları tarafında durduğu ifade ediliyorsa da, aslında bu farklılık, ravinin yanılmasından ibarettir.

Aslında Enes, her iki cenazede de ölünün göğsü hizasında durmuştur. Fakat erkeğin cenazseinde biraz baş tarafa doğru, kadının cenazesinde de biraz kalça tarafına doğru meylettiği için, ravi, bu iki durumun birbirinden tamamen farklı olduğunu zannetmiş ve kendi kanaatini rivayet etmiştir. B.k.z: Kâsânî, Bedayiu's-Sanayi, 1/312 (ç)

[←1249]
[143] Tirmizî,Cenâiz45(1035)

[←1250]

[144] Ebu Dâvud, Cenâiz 51-53 (3195)

[←1251]

[145] Lohusa halinde İken ölen kadın, her ne kadar şehidse de, cenaze namazı kılınmadan kabre konulmaz. Cenaze namazı kılınmadan kabre konulup konulamayacağı konusunda ihtilaf söz konusu olan şehid, Allah yolunda ölen şehiddir. (ç)

[←1252]

[146] Müslim, Cenâiz 87 (964); Nesâî, Cenâiz 75

[←1253]

[147] Zekât", kelime olarak; artma, çoğalma, arıtma ve bereket anlamına gelmektedir. Terim olarak ise Allah'ın, belirli yerlere sarfedilmek üzere dinî açıdan zengin sayılan kişilerin mallarından belli bir payın alınması işlemini İfade eder.

Kur'an'da zekât kelimesi, iki yerde (Kehf: 18/81, Meryem: 19/13) sözlük anlamında; sekizi Mekke döneminde İnen surelerde olmak üzere otuz ayette ise terimsel anlamda kullanılmıştır. Bu ayetlerin yirmi yedisinde namazla birlikte zikredilmiştir. Bundan anlaşıldığına göre; İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren Müslümanlar zekât fikrine alıştırılmış, daha sonra da zengin olanların bu imkanını belli oranda fakirlerin ve toplumun ihtiyacı için harcaması gerektiği, bunun namaz ibadeti kadar önemli olduğu hususu vurgulanmıştır. Zekatın Medine döneminde farz kılındığı bilinmekle birlikte bunun hangi yılda gerçekleştiği tartışmalıdır. Bir tespite göre zekat, hicretin 2. yılında Ramazan orucundan önce, diğer bir tespite göre ise aynı yıl Ramazan orucundan sonra farz kılınmıştır. Zekât, servet biriktirip onu atıl hale getirmenin amansız düşmanıdır, Biriken servet, zekatın tarh edildiği birinci kalem matrahtır.

Zekat, sermayeyi yatırıma zorlar. Çünkü elde atıl tutulup yatırıma yönlendirilmeyen sermaye, yıldan yıla zekat Ödemeleri sebebiyle erimeye yüz tutar.

Sosyal dayanışma sisteminin temelini oluşturan zekatın, bir ibadet anlayışıyla ele alınması ve fakir, kimsesiz, muhtaç, yetim, yolda kalmış ve borçlu gibi yardıma muhtaç bütün sınıfları kağşayacak kadar geniş olması, İslam dininin toplumsal bütünleşme, kaynaşma ve dayanışmaya büyük bir önem atfettiğini gösterir.

Zekat teriminin taşıdığı artma ve üreme (=nema) dikkat çekicidir. Çünkü yoksul zümrelerin eline geçen para her şeyden Önce insan onurunu geliştirir, iş gücü kalitesini artırır, bunun yanında artan satın alma gücü sayesinde yükselen umumi, talep hacmi ekonomik hayata yansır, (ç)

[←1254]

[148] Buhârî, Zekât 70, 71; Müslim, Zekât 12-16 (984); Ebu Dâvud, Zekât 20 (1611, 1612, 1613, 1614, 1615); Tirmizî, Zekât 35 {676}; Nesâî, Zekât 30, 31, 32, 33, 34, 41; İbn Mâce, Zekât 21 (1826); Ahmedb. Hanbel, 2/114

[←1255]

[149] Müslümanlardan"-sözü; fıtır sadakası vermesi gereken kişinin, Müslüman olmasının şart olduğuna, dolayısıyla Müslüman olmayan kimseye gerekmediğine delalet etmektedir, (ç)

[←1256]

[150] Her hür veya köle" ifadesinin zahiri manasına göre her hür ve köleye kendi fıtır sadakasını vermesi gerekir. Fakat cumhur, bu hadisin; "Kölenin, fıtır sadakası hariç at ve kölede Zekât yoktur" (Müslim, Zekât 10) hadisi ile "Müslümana, kölesinden ve atından dolayı Zekât yoktur" {Buhârî, Zekât 45, 46; Müslim, Zekât 8, 9; Tirmizî, Zekât 8; Nesâî, Zekât 16, 17; İbn Mâce, Zekât 15; Dârimî, Zekât 10; Muvatta', Zekât 37; Ahmed b. Hanbel, 2/242, 249, 410, 420, 432, 454, 469, 477} şeklinde Ebu Hureyre'den gelen hadis tarafından kayıt altına alındığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla da kölenin fıtır sadakasının bizzat köleye değil de, efendisine ait olduğunu belirtmiştir, (ç)

[←1257]

[151] Kadın yada erkek" ifadesinin zahiri anlamına göre; erkeğe fıtır sadakası gerektiği gibi kadının da evli olsa bile fıtır sadakasını kendi malından vermesi gerektiği ifade edilmektedir. Ebu Hanîfe ve akadaşian bu görüştedir, (ç)

[←1258]
[152] Buhârî, Zekât 71; Müslim, Zekât 12 (984)

[←1259]
[153] Daha sonra" İfadesi ile; "halkın arpa, hurma ve kuru üzüm vermelerinden sonra" manası kast edilmektedir, (ç)

[←1260]

[154] Buhârî, Zekât 77; Müslim, Zekât 14 (984}

[←1261]
[155] Buhârî, Zekât 77

[←1262]

[156] Sadaka: İnsanın başkasına, sevap gayesiyle Allah rızası için verdiği şeydir.

Fıtır sadakası: Ramazân bayramına kavuşan ve temel ihtiyaçlarının dışında belli bir miktar mala sahip olan Müslümanların kendileri ve velayetleri altındaki kişiler için yerine getirmekle yükümlü oldukları malî bir ibadettir.

Fıtır sadakasına, "baş zekâtı" ve "beden zekâtı" denilmesinin sebebi; fitrenin, şahsa bağlı, şahıs başına konulmuş bir malî yükümlülük olması özelliğine dayanmaktadır. Fıtır sadakası, Ramazân orucunun farz olduğu hicri 2. yılın Şaban ayında, zekâttan önce farz kılınmıştır. Dinî bir yükümlülük oluşunun dayanağı, hadislerdir. Bu hadisler, aynı zamanda Hz. Peygamber {s.a.v) dönemindeki fıtır sadakası uygulamalarını da göstermektedir, (ç)

[←1263]

[157] Sâ': Bir sâ'nın ağırlığı, 1040 dirhemdir. Örfi dirhem esas alındığında, 3,334 kg'dır. Dolayısıyla Arpa, Hurma ve Kuru Üzüm'den itibariye kıymeti hesaplanırken, bunun esas alınması fakirler için daha uygundur. Buğday için yarım sâ1 ise, 1,667 kğ'dır. Bunların bizzat kendileri verilebildiği gibi, kıymetleri de "Fitre" olarak verilebilir, (ç)

[←1264]
[158] Buhârî, Zekât 74; Müslim, Zekât 15 (984)

[←1265]

[159] Buharı, Zekât 70

[←1266]

[160] Fıür sadakası; buğdaydan yarım sâ', hurma ve arpadan bir sâ' verilir.. Kuru üzüm konusunda ise ihtilaf edilmiştir. Ancak zahir rivayete göre; kuru üzümden de bir sâ1 verilir.(ç)

[←1267]
[161] Müslim, Zekât 16 (984)

[←1268]
[162] Buharı, Zekât 76; Müslim, Zekât 22 (986)

[←1269]
[163] Tirmizî, Zekât 35 (676)

[←1270]
[164] Tirmizî, Zekât 36 (677)

[←1271]

[165] Hadis, Fıtır sadakasının vaktinin bayram namazından önce olduğuna delalet etmektedir. Ancak sözkonusu öncelik belirli bir zamanla sınrlandınlmadığı için vacip olduğu vakit hususunda ihtilaf edilmiştir.

1. Ebu Hanîfe ve bir rivayete göre İmam Mâlik: "Fıür Sadakası, bayram sabahı fecrin doğmasıyla vacip olur" demişlerdir.

2. Sevrî, Şafiî, İshak ve İmam Ahmed'e göre ise; Fıür sadakası, Ramazân ayının son gününde güneşin batmasıyla vacip olur.

Hanefiler, ilgili hadislerin rivayet yollarını dikkate alarak Fıtır sadakasının farz değil, vacip olduğu görüşüne varmışlardır. Dolayısıyla yerine getirilmesi gerekli malî bir ibadet olup yerine getirilmemesi dinî sorumluluğu ve ahirette cezayı gerektirir, (ç)

[←1272]

[166] bayramdan bir-iki gün önce verilmesinin caiz oluşu hususunda sahabelerin icmaının bulunduğu bildirilmiştir. Ancak bundan daha önce verilmesi hususunda ihtilaf edilmiştir.

Fıtır sadakasının, bayramın birinci gününde bayram namazında sonra verilmesinin hükmüne gelince:

1. Şâfiîlere, Hanbelilere, bir rivayette ise Mâlikilere göre; kerahatle caizdir.

2. Hanefilere göre ise kerahatsiz caizdir.

Fakat bu sadakayı, bayramın birinci gününden sonraya bırakmak ise, dört mezhebe ve alimlerin çoğuna göre, haramdır. Kaza edilmesi gerekir, (ç

[←1273]

[167] Ebu Dâvud, Zekât 19 (1610)

[←1274]
[168] Ebu Dâvud, Zekât 20 (1612)

[←1275]
[169] Süit: Buğdaya benzeyen kılçıksız bir arpa çeşididir. Asım Efendi, "Kamus Terce-me"-sin-de, bunun, "Peygamber arpası" anlamına geldiğini belirtmiştir, (ç)

[←1276]
[170] EbuDâvud, Zekât 20 (1614); Nesâî, Zekât 41

[←1277]

[171] Ebu Dâuud- Zekât 20 (1615); Nesâî, Zekât 41

[←1278]

[172] Nesâî, Zekât 41

[←1279]

[173] Buhârî> Zekât 77; Müslim- Zekât 14; Nesâî, Zekât 30, 31

[←1280]

[174] Buhârî, Zekât 72, 73; Müslim, Zekât 17 (985); Ebu Dâvud, Zekât 20 (1616, 1617, 1618}; Tirmizî, Zekât 35 (673); Nesâî, Zekât 37, 38, 39, 42, 43; İbn Mâce, Zekât 21 (1829); Ahmed b. Hanbel, 3/73, 98

[←1281]

[175] Muaviye, saltanatlığı döneminde, hac veya umre yapmak Mekke'ye giderken Medine'ye de uğramıştı. Bu sözü de, minberden halka yaptığı konuşma içerisinde söylemiştir, (ç)

[←1282]
[176] Buhârî, Zekât 75

[←1283]

[177] Yiyecek" kelimesinin Arapça karşılığı olan 'Taam" kelimesinin sözlük anlamı; azık türünden olan yiyecektir. Buna göre bu kelime; buğdayı, arpa ve hurma gibi yiyecek maddelerinin tümünü kapsar. Durum böyleyken, bu kelimeden sonra arpa, hurma, keş ve kuru üzümün zikredilmesi, o devirde yiytecek maddelerini bunlar teşkil ettiği içindir, (ç)

[←1284]

[178] Ekitt" kelimesi; Süfyân es-Sevrî gibi alimlere göre, "kaymağı alınmadan süzülüp kurutulan yoğurttur." Aynî (ö. 855/1451)'ye göre ise; "Süzülüp taş gibi katıştırılan yoğurttur. Bununla yemek pişirilir. Türkçe'si "kara kuruf'tur. Türkmenler arasında ise "kurut" diye anılır."

Asım Efendi ise, "Kamus Terceme"sinde buna "keş" denildiğini ifade etmektedir. Ebu Dâvud şerhlerinden "el-Menhel" ile "Bezlu'l-Mechûd"da bunun Arapça'daki bir diğer adının "keşk" olduğu bildirilmektedir.

Keş'in, fıtır sadakası olarak verilip verilmeyeceği konusu ihtilaf edilmiştir. Hanefilere göre, keş, ancak kıymet itibarı ile verilebilir. Bununla birliktr fıtır sadakası olarak verilen maddelerin kıymetinden az ise, verilmesi caiz değildir, (ç)

[←1285]
[179] Buhârî, Zekât 76

[←1286]
[180] Buhârî, Zekât 72

[←1287]
[181] Müslim, Zekât 18 (985}

[←1288]
[182] Müslim, Zekât 18 (985)

[←1289]
[183] Ebu Dâvud, Zekât 20 (1616)

[←1290]
[184] Ebu Dâvud, Zekât 20 (1616)

[←1291]
[185] Ebu Dâvud, Zekât 20 (1617)

[←1292]

[186] Ebu Saîd el-Hudrî, bu sözüyle; Muaviye'nin, (Şam) buğdayından iki müdd'ün, bir sâ' kuru hurmaya denk olduğu ile ilgili görüşüne katılmadığını söylemek istemiştir. İki müdd, yarım sâ' karşılığıdır. Sanki buğdayı diğerlerine kıyas ederek ondan bir sâ' verilmesi gerektiğini ima etmiştir. Mâlik, Şafiî, İmam Ahmed, İshak ve Hasen el-Basrî bu görüştedir. Sahabüerden Ebu Saîd el-Hudrî, Ebu'l-Âliye ile Cabir b. Zeyd'de bu görüştedir. Hanefiler ise, buğdaydan yarım sâ'nın yeterli olduğu görüşündedirler. Sahabilerden Ebu Bekr Ömer, Osman, Ali, Ebu Hureyre, Cabir b. Abdullah, Abdullah ibn Abbâs, Abdullah İbnü'z-Zübeyr bu görüştedir

[←1293]
[187] Ebu Dâvud, Zekât 20 (1618)

[←1294]
[188] Ebu Dâvud, Zekât 20 (1618)

[←1295]

[189] Ebu Dâvud, Zekât 20 (1618)

[←1296]

[190] Nesâî, Zekât 38

[←1297]

[191] Eusûfc kelimesi, "uesk" yada visk" kelişmesinin çoğuludur. Vesk yada visk'tn anlamı; deve, katır ve merkebin yükü demektir. Burada İse altmış sâ' anlamında kullanılmıştır. Bir vesk'in, 60 sâ' olduğu konusunda ittifak vardır. Dolayısıyla beş vesk, 300 sâ' etmektedir. Sâ'nin değeri ise, Iraklı ve Medinelİ alimlere göre farklılık göstermektedir. Hanefıiere göre; 1 dirhem-i örfî, 3,12 gramdır. 1 Rıtl-ı Bağdadî ise, 130 dirhemdir. Bir ntıl = 130 x 3,12 : 405,6 gr. Bir sâ1 = 8 rıül x 130 dirhem : 1040 dirhem. Bir sâ' = 1040 x 3,12 : 3,244 kğ. Bir vesk = 60 sâ' x 1040 dirhem : 62400 dirhem Bir vesk - 62400 x 3,12 : 194,688 kğ. Beş vesk = 5 x 194,688 : 973,440 kğ.

Hanefıiere göre; 1 dirhem-i şer!, 2,8 gramdır. 1 Rrfl-ı Bağdadî ise 130 dirhemdir. . Bir rıtıl - 130 x 2,8 : 364 gr. Bir sâ' = 8 rıtıl x 130 dirhem : 1040 dirhem Bir sâ' - 1040 dirhem x 2,8 : 2,912 kğ. Bir vesk = 60 sâ' x 1040 dirhem : 62400 dirhem. Bir vesk = 62400 x 2,8 :174,720 kğ. Beş vesk = 5 x 174,720 : 873,600 kğ.

Bununla birlikte günümüzdeki bazı fıkıhçılar, toprak mahsûlleri Zekâtında nisabın şart ve nisabın, beş vesk (=653 kğ.) olduğu, bu nisaba ulaşmayan ürünlerin Zekâta tabi olmayacağı görüşündedir. (B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V. 1/447; Y. Kerimoğlu, Emanet ve Ehliyet, 1/472)

Yalnız Ebu Hanîfe'ye göre; toprak mahsûllerinde nisab şartı aranmaz. Ziraî ürünler, ister az ve ister çok olsun Zekâta tabidir.

Toprak ürünlerinin Zekâtı, 'sulama1 tekniğine göre de belirlenmektedir. Toprak, emek sarfedilmeden yağmur, nehir, dere, ırmak ve bunların kanatlarıyla sulanıyorsa, Zekât olarak mahsulün 1/10'u,; kova, dolap, motor veya ücretle alınan suyla sulanıyorsa, 1/20'si verilecektir.

Eğer arazi, hem yağmur veya nehir sularıyla ve hem de dolap gibi emekle elde edilen su ile sulanıyorsa, hangisiyle daha çok sulanmış ise, ona itibar edilir.

Günümüzde arazinin sulama masrafından ziyade gübre, mazot ve işçilik masraflarının önemli yekûn tuttuğu göz önünde bulundurulursa, bu tür masraflar yapılarak elde edilen ziraî mahsulün de emek ve masrafla sulanan arazinin mahsulüne kıyaslanması daha uygun olur. Ayrıca 'sulama dışında kalan girdilerin, Zekât matrahından düşülmesi, geri kalandan sulama usulüne göre Zekât verilmesi gerekir' diyen çağdaş alimler de vardır, (ç)

[←1298]
[192] Ebu Hanîfe'ye ve çağdaş İslam alimlerinin bir çoğuna göre; bütün toprak ürünleri Zekâta tabidir, (ç)

[←1299]

[193] Müslim, Zekât 4 (979)

[←1300]

[194] Zevd" alimlerin çoğuna göre; üçten ona kadar olan deve sürüsüne denir. Bazıları da,

"ikiden dokuza kadar olan deve sürüşüdür" demişlerdir.

Buna göre hadisin, "beşten az ola devede Zekât yoktur" ifadesi, develerinin Zekât nisabının beş deve olduğuna delalet eder. Şu halde beşten az devesi olan kimse, develerinin Zekâtını vermekle mükellef değildir, (ç}

[←1301]

[195] Evâk" kelimesi, "Ukiyye"nin çoğuludur. Bir ukiyye, 40 dirhemdir. Ukiyye, dilimizde yer alan "okka" kelimesinin tam karşılığı değildir.

Bir Ukiyye, 40 dirhem olduğuna göre; beş ukiyye ise 200 dirhem etmektedir. Bu, gü-mü-şün nisap miktarıdır. Ukiyye ile dirhemin nisap miktarı, Peygamber (s.a.v)'in sahabeleri tarafından bilinmekteydi. Çünkü o zamanda verilen Zekâtlar, alışverişler ve Nikâh için geçerli mehirler hep ukiyye ve dirhemle yapılmaktaydı. Ayrıca o dönemde her 10 dirhemin, 7 miskal olduğu hususunda bütün alimlerin ittifakı vardır. Bu, dirhem-i şer'î diye bilinir. Fakat bu dirheme sonradan gerekli Önem verilmemiş ve baz memleketlerde başka ağırlıkta olan dirhemler ortaya çıkmıştı.

Bu durum, bazı alimleri; "her memlekette muteber olan dirhem, o memleketin dirhemidir" demeye sevk etmiştir. Böylece ortaya, dirhem-i şer'îden başka bir dirhem daha çıktı ki, buna da, "dirhem-i örfî" denilmiştir. Fakat cumhur; Zekât, mehir, diyet ve hırsızlığın nisabında muteber olan dirhemin, dirhem-i şer'î olduğu görüşündedir, Hanefilerin meşhur fıkıh kitaplarından olan "Dürr"de; "Fetva, her memleketin kendine mahsus ölçüsünün nazar-ı itibara alınmasına göredir" denilmiştir. Serahsfde bu görüştedir.

Yalnız dirhem-i şer'înin, kırat ve taneye göre ölçülmesine gelince, bu konuda ihtilaf edilmiştir.

Hanefilere göre; Bir dirhem-i şer'î, 14 kırattır. Bir kırat İse, ortalama beş arpa tanesi

ağırlığındadır. Buna göre bir dirhem-i şer'î, 70 arpa ağırlığındadir.

Bir miskal ise 20 kırata eşittir ki, 100 arpa ağırlığına denktir. 7 miskal serî, 10 dirhem-i

şer'îye eşit olduğuna göre bir dirhem serî ile bir miskal şer'î kısaca şöyle gösterilebilir.

Bir dirhem = 14 kırat = 70 arpa : 7/10 miskal,

Bir miskal = 20 kırat = 100 arpa : 3/7 dirhemdir.

"Dirhem-i örfi" ise, 16 kırattır. Bir kırat, örfîde dört buğday tanesi ağırlığındadır. Buna

göre dirhem-i örfî, 60 buğday tanesi ağırlığındadır.

dirhem-i örfî ile bir miskal-İ örfî kısaca şöyle gösterilebilir:. Bir dirhem = 16 kırat = 64 buğday : 2/3 miskal, Bir miskal = 24 kırat = 96 buğday : 1,5 dirhemdir.

Görüldüğü gibi dirhem-i şer'î ile dirhem-i örfî arasındaki fark çok azdır. Bu farkın; buğday tanesinin, arpa tanesinden biraz ağır olmasından ileri geleceği kuvvetli muhtemeldir. Bu kuvvetli ihtimal göz önüne alınınca, iki dirhem arasında hakiki bir fark kalmamış olmaktadır. Belki de Hanefi alimlerinin, dirhem-İ örfî'yi dikkate almaları bu sebeptendir. Dirhemlerin grama çevrilmesinin esası, ortalama buğday taneleri ile

ularındaki kılçıkları kesilmiş ortalama arpa tanelerinin tartılmasına bağlı olduğundan bir dirhemin kaç gram olduğu hususunda sonuçlar farklıdır.

Merhum Ö. Nasuhi Bilmen'e göre, bir dirhem-İ örfî, 3,2 gramdır. Bir dirhem-i şer'î ise, 2,8'dir. Buna göre gümüşün nisab; 200 x 2,8 = 560 gramdır. Buna göre miskal-i örfî ise 4,8 gram, miskal-İ şer'î ise 4 gramdır. Buna göre altının nisabı, miskal-i örfîye göre; 20 x 4,8 = 96 gramdır. Miskal-i şer'îye göre ise; 20 x 4 = 80 gramdır.

Hanefiler, son zamanlarda bu konuda dirhem-i miskale mukayese yoluyla inceleme yapanlar izale edip şöyle bir sonuca varmışlardır:

"Miskal, cahiliyye döneminde ve İslam döneminde de birdi" noktasından hareket edilerek doğu ve batıdaki müzelerde o zamanlardan kalma miskaller tartılıp ağırlığı öğrenilmiştir. Her 10 dirhemin, 7 miskale eşit ağırlıkta olduğunda ittifak olduğuna göre, miskatin ağır-lığını bilmek meseleyi çözer. Müzelerde yapıla tartma işleminde, bir miskalin 4,25 gram ağırlığında olduğu anlaşılmıştır. Buna göre bir dirhem; 7 x 4,25 h-10 = 2,975 gramdır. Bu yol, dirhem-i serî ve miskalin ağırlığını bilmede hatadan en uzak olan yoldur. Buna göre gram olarak gümüşün nisabı; 2,975 X 200 = 595 gramdır. Altının nisabı ise; 4,25 x 20 = 85 gramdır. Dolayısıyla gümüş ve altını bu şekilde hesaplamak daha uygun-dur.(ç)

[←1302]

[196] Müslim, Zekât 5 (979)

[←1303]

[197] Müslim, Zekât 5 (979)

[←1304]
[198] Buhârî, Zekât 42

[←1305]

[199] Buhârî, Abdullah ibn Ömer hadisinden sonra Ebu Saîd el-Hudri'den konumuzla ilgili şu hadisi nakletmiştir: Beş veskten daha az olan (mahsul) de Zekât yoktur. Üçer yaşındaki beş (dişi) deveden daha az olan (deve)de Zekât yoktur. Beş ukiyyeden daha z olan (gümüş)te Zekât yoktur."

Bu hadis, bundan Önce geçen zikredilen Abdullah ibn Ömer hadisinin tefsiri mahiyetindedir. Çünkü Abdullah ibn Ömer hadisinde nisab miktarı belirtilmeyîp Ebu Saîd el-Hudrî hadisinde, "Beş veskten az olan (mahsul) de zekât yoktur" buyurulmuştur. İlimde; ebedi olarak sağlam tespit edici ravilerin getirdiği yada açıkladıkları ziyade alınır. (Buhârî, Zekât 56)

[←1306]

[200] kelimesi; aslında ekini sulamak için deve ile su taşımaktır. Bu amaçla su taşıyan deveye, "nâdıh" denilmişse de, daha sonra bu kelime, her deveye isim olmuştur. Diğer taraftan "nadh"tan maksat İse; ekinin sulanmasında kullanılan her türlü alettir, (ç)

[←1307]

[201] Buhâri'nin önceki dediği hadis; Zekât 4, 32 ve bundan sonra gelen Zekât 56'da geçen Ebu Saîd el-Hudrî hadisidir. Bu konuyla alakalı olan kısmı, "Beşk veskten daha az olan (mahsulda) Zekât yoktur" fıkrasıdır. (ç)

[←1308]

[202] Abdullah ibn Ömer'in bu hadisi, umumi olması hasebiyle nisab şartı yoktur. Ebu Saîd el-Hudrî hadisi ise, Abdullah ibn Ömer hadisinin umumiliğini kayıtlayıcıdır. O halde bu iki hadisten her biri, içindeki ziyade ile diğerini tefsir edicidir, (ç)

[←1309]

[203] Buhârî. Zekât 55

[←1310]

[204] Hz. Peygamber (s.a.v)'in hadislerinde develerin Zekât nisbetleri şöyle gösterilmiştir {Buhârî, Zekât 37-38):

5'ten 9'a kadar 1 koyun 10'dan 14'e " 2 "

15'den 19'a

20'den 24'e

25'den 35'e

36'dan 45'e

46'dan 60'a

61'den 75'e

76'dan 90Fa

91'den 120Fe " 10"

Bu cetvel, Hz. Peygamber (s.a.v) ile Raşid halifeler'den gelen uygulama örneklerine dayandığı için İslam alimleri arasında bu konuda bir görüş ayrılığı yoktur. Deve miktarının bundan fazla olması halinde zekâtın hangi ölçü ve usule göre alınacağı konusunda fıkıh mezhepleri, farklı yöntemler belirlemişlerdir, (ç)

[←1311]

[205] Tivmizî, Zekât 7 (627)

[←1312]

[206] Ebu Dâvud, Zekât 2 (1559)

[←1313]

[207] Ebu Dâvud, Zekât 2 (1560)

[←1314]

[208] Nesâî, Zekât 21

[←1315]

[209] Nesâî, Zekât 22

[←1316]

[210] Bu hadis; kadının, erkeğin kazancından tasarrufta bulunması, bazı kayıt ve şartlara bağlanmıştır. Hadiste geçen "kötülük kast etmeksizin" kaydı; infak edilen şeyin, adeten verilen şeylerden olması, örfen belirlenmiş miktarları geçmesi, israf sınırlarına varmaması, aile dirliğini bozmaması gibi hususları içermektedir.

Asıl önemli olan; kadın yada hizmetçinin, mal sahibinin infaka rızasının olup olmadığını bilmesidir. Bu bakımdan kadının, kocasına ait maldaki tasarrufunun sahih olması, erkeğin açıkça veya delaieten iznini bilmesine bağlıdır. Koca ile diğer insanlar arasında bu bakımdan bir fark yoktur.

Örneğin, kadın, örfen verilecek miktarda ve verilmesi adet olan bir şeyi vermişse, kocanın delaleten izni var sayılır. Eğer örf, kesin olarak izne delalet etmiyorsa, kocanın izni şüpheli ise veya verilen malın benzelerine, kocanın cimrilik yaptığı bilinir ve onun bu halinden razı olmayacağı anlaşılırsa, kadının yada başkasının o malı bir başkasına sadaka niyetiyle vermesi caiz olmaz- Açıkça mal sahibinin izninin alınması gerekir, '{ç)

[←1317]

[211] Buhârî, Zekât 17, 26; Müslim, Zekât 80-81 (1024); Ebu Dâvud, Zekât 44 (1685); Tirmizî, Zekât 34 (671, 672); Nesâî, Zekât 57; İbn Mâce, Tİcarât 65 (2294) ; Ahmed b. Hanbel, 6/44, 278

[←1318]
[212] Tirmizî, Zekât 34 (671); Nesâî, Zekât 57

[←1319]
[213] Tirmizî, Zekât 34 (672)

[←1320]

[214] Buhârî, Zekât 45, 46; Müslim, Zekât 8-10 (982); Ebu Dâvud, Zekât 11 (1594, 1595); Tir-mizî, Zekât 8 (628); Nesâî, Zekât 16 ; İbn Mâce, Zekât 15 (1812); Ahmed b. Hanbel, 2/407, 420

[←1321]

[215] Müslim, Zekât 10 (982)

[←1322]

[216] Bütün alimlerin ittifakıyla; ticaret malı olarak alınıp satılan köleler, Zekâta tabidir. Hizmet için kullanılan köleler, Zekâta tabi değildir, (ç)

[←1323]

[217] Ebu Dâvud, Zekât 11 (1594)

[←1324]

[218] Atlarda zekât tahakkuk edip etmeyeceği konusunda gerek Hz. Peygamber (s.a.v), gerekse Hz. Ömer'den rivayet edilen hadislerden, Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde Medine'de ve civarında atların deve kadar çok bulunmadığı, Müslümanların atı sadece savaşlarda kullanmak için yetişdirdikleri, ayrıca ileride satıp para kazanmak maksadıyla topluca at besleme âdetinin henüz yerleşmemiş olduğu anlaşılmaktadır.
Nitekim Hz. Ömer, Şam'dan gelen bir grup müslümanın, atlarından zekât alması İçin yaptıkları teklifi, -Hz. Peygamber {s.a.v) ve Ebu Bekr zamanında benzer bir uygulama olmadığı gerekçesiyle- önce reddetmiş, sonra olumlu karşılamış, daha sonra da atların tamamen ticarî gayelerle nesilleri elde edilmek için yetişdirildiklerini görünce, bu hayvanlardan zekât tahsili cihetine gitmiştir (Ebu Ubeyd, Emval, nr. 1364, 1365). Müslüman hukukçuların çoğunluğu, Hz. Peygamber (s.a.v)'in, "atların zekâttan istisna edildiğini" bildiren hadislerini esas alıp bütün atların zekât istisnası olduğu görüşünü benimsemişlerdir.

Ebu Hanîfe ile öğrencisi Züfer'e göre ise; "nesli elde edilip ileride satılmak maksadıyla, erkeği-dişisi karışık bir halde yaşayan, senenin çoğunu otlaklarda otiayarak geçiren (sâi-me) atlar, ya at başı bir dinar veya pareaya göre kıymetlendirilerek, bu değeri üzerinden 1/40 (% 2.5) nisbeünde zekâta tabi tutulur."

Yalnız Müslüman hukukçular, ticarete konu olan bütün atların zekâta da mevzu olacağında ittifak etmişlerdir.

O halde zekâta mevzu olup olmayacağı tartışma konusu olan at; sadece nesli elde edilmek maksadıyla, erkeği-dişisi karışık bîr halde bulundurulan ve senenin çoğunu otlaklarda otiayarak geçiren (sâime) atlardır. Bu konudaki ihtilafın sebebi; Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında bu hususta herhangi bir uygulamanın görülmemesidir.

Hayvanların zekâtı ile ilgili hükümler konulurken, o toplumdaki yaygın ve bilinen hayvan türlerinin esas alındığı ve onlar üzerinden örneklendirme yapıldığı gözden uzak tutulmamalıdır. Günümüzde üretimi yapılan ve sürüler halinde beslenen diğer hayvan türlerinin, bu ölçüler içinde zekâtının verilmesi gerekir, (ç)

[←1325]

[219] Nesâî, Zekât 16

[←1326]

[220] Oruç", Farsça'daki "rûze" kelimesinin Türkçeleşmiş, şeklidir. Arapça'sı, "Savm" ve "Sı-yâm"dır. Savm kelimesi, Arapça'da; bir şeyden uzak durmak, bir şeye karşı kendini tutmak, engellemek anlamında kullanılmaktadır.

Terim oİarak ise imsak vaktinden iftar vaktine kadar bir amaç uğruna ve bilinçli olarak yeme-içme ve cinsel İlişkiden uzak durmak demektir.

Oruç, Peygamberimiz'in Medine'ye hicretinden bir buçuk sene sonra Şaban ayının 10. günü farz kılınmış olup İslam'ın beş şartından biridir.

Oruç, nefsin isteklerinden iradî olarak uzak durma olması yönüyle bir irade eğitimine, açlık ve susuzluğun verdiği sıkıntıya dayanma yönüyle de bir sabır eğitimine dönüşmektedir. İnsanın hayatta başarılı olabilmesi için irade hakimiyeti ve güçlükler karşısında daya-nabilme gücü de önemli bir role sahiptir. Nefsin isteklerinin kontrol altına alınmasında, ruhun arındırılıp yüceltiİmesinde oruç etkili bir yoldur, (ç)

[←1327]

[221] Oruçlunun, kendisine sataşan kimseye karşı "Ben oruçluyum" demesi, kötülüklerden sa-kındırmayı te'kid içindir. Bazı alimler, riyayı göz önünde bulundurarak bu sözün; oruçlunun, kendi kendisine karşı söyleceğini ileri sürmüşlerse de, Nevevî (ö. 676/1277) gibi bazı alimler de, karşıda bulunan kimseye söyleneceğini belirtmişlerdir. Çünkü sataşmada bulunan kimse, sataşması sebebiyle, oruçlu kimsenin orucunun sevabını eksiltecek davranışlara sebep olacağından dolayı gireceği günahı hatırlatma ve onu, bu davranışından men etmedir.

Ibnü'l-Arabî (ö. 543/1148)'nin de içinde bulunduğu bir grup alim; 'riyanın sadece nafile oruçlar için söz konusu olduğunu göz önüne alarak; "Ramazân'da ise oruçlu kimse bu sözü karşısındakine açıktan, nafile oruç ise oruçlu kimse bu sözü kendi kendisine söyler' demişlerdir, (ç)

[←1328]
[222] Buhârî, Savm 9; Müslim, Sıyâm 163 (1151)

[←1329]
[223] Buhârî' Libâs 7?; Müslim, Sıyâm 161 (1151)

[←1330]

[224] Buhârî, Savm 2, 9; Müslim, Sıyâm 163 (1151)

[←1331]
[225] Müslim, Siyam 161 (1151)

[←1332]

[226] Buhârî, Tevhid 50; Tirmizî, Savm 55 (764)

[←1333]

[227] Buhârî, Savm 2

[←1334]
[228] Müslim, Siyam 160 (1151)

[←1335]

[229] oruç, oruçlu kimseyi kötülüklerden korur. Oruçlunun, kötü söz söylememesini ue günah işlememesini sağlayarak onun cehennem ateşine girmesine engel olur. Üstelik oruçlu bir kimseye birisi gelip sataşır veya ona küfrederse, o kimsenin saldırmasına karşılık sabredip: 1267 Ben oniÇ*uyum' demelidir, (ç)

[←1336]

[230] Müslim, Siyam 163 (1151)

[←1337]

[231] Müslim, Sıyâm 165 (1151)

[←1338]
[232] Müslim, Sıyâm 165 (1151)

[←1339]
[233] Buhârî, Savm 2; Müslim, Sıyâm 164

[←1340]
[234] Ebu Dâuud, Sıyâm 25 (2363)

[←1341]

[235] Tirmizî, Savm 55 (764}

[←1342]

[236] Tirmizî,Savm55(766)

[←1343]
[237] Nesâî, Sıyâm 42; Tirmizî, Savm 55 (764)

[←1344]
[238] Nesâî, Sıyâm 42

[←1345]

[239] Hz. Peygamber (s.a.v), ümmetine farz olur endişesiyle terâvîhin mescitte cemaatle kılınmasını emretmekten kaçındığı İçin herkes Ramazân gecelerini evinde kendi başına ihya etmekteydi. Hz. Peygamber (s.a.v)'in ebedi yurda intikal etmesinden sonra Ebu Bekr'in halifeliği esnasında da durum böyleydi. Ancak Ömer'in halifeliği zamanında bazı hikmet ve maslahatlar gereği mescitte cemaatle kılınmaya başlandı, (ç)

[←1346]

[240] Buhârî, İmân 25, Salâtu't-Terâvîh 1, 2; Müslim, Salâtu'i-Musâfirîn 174 (759); Ebu Dâvud, Şehru Ramazân 1 (1371, 1372}; Tirmizî, Savm 83 (808); Nesâî, Sıyâm 39; İbn Mâce, İkâme 173 (1326); Ahmed b. Hanbel, 2/232, 241, 385, 423, 486

[←1347]
[241] MüsÜm, Salâtu'l-Musâfirîn 174 (759)

[←1348]

[242] Her kim hak olduğunu kabul ve tasdik ederek ihlasla, riyadan uzak, sadece Allah'ın rızasını düşünerek Ramazân gecelerini İbadetle ihya eder ve gündüzlerini de oruçlu olarak geçirirse, geçmiş günahları bağışlanır.

İbn Hacer (ö. 852/1447) ile Nevevî (ö. 676/1277)'ye göre; bir Ramazân gecesini ihya etmiş olmak için o gecenin tümünü ibadetle geçirmek şart değildir. Sadece yatsı namazıyla birlikte teravihi de kılmış olmak, o geceyi ihya etmiş olmak için yeterlidir. Buhârî sarihi Kirmanı (ö. 786/1384)'nin ifadesine göre; bir Ramazân gecesinin ihya edilmiş olması için, yatsı namazıyla birlikte terâvîhi de kılmış olmanın yeterli olduğuna dair ilim adamları arasında görüş birliği vardır.

Yalnız Ramazân gecelerini ihya etmiş olmak için, bütün Ramazân gecelerini ihya etmiş olmak gerekir. Ramazânın sadece bazı gecelerini ihya etmiş olmak, hadisteki müjdeye erişmek için yeterli değildir.

Hadisin zahirinden, Ramazânın gündüzlerini oruçla geçiren ve gecelerini de ibadetle ihya eden kimsenin büyük ve küçük bütün günahlarının bağışlanacağı anlaşılmaktaysa da, gerçekte söz konusu affın kasamına giren günahlar sadece küçük günahlardır. Zaten kul hakkının, sahibiyle helalleşmedikçe hiçbir şekilde bağışlanmayacağını söylemeye gerek yoktur. Nitekim İmam Nevevî (ö. 676/1277) ile İmamu'l-Harameyn (ö. 478/1085), burada affedileceği müjdelenen günahların sadece küçük günahlar olduğunu söylemektedir-

[←1349]

[243] Ramazân ayının son 10 gecesini ihya etmekten maksat; bunlardan her birini sabaha ka-

dar ibadetle geçirmek değil, ancak bunlardan her birinin çoğunu ibadetle geçirmek demektir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Osman b. Maz'ûn'a yaptığı nasihatte; "namaz da kıl, uyku da uyu" (Ebu Dâvud, Tatavvu1, 27 (1369), Dârimî, Nikâh 3, Savm 17) ifadesiyle, bütün bir geceyi sabaha kadar ibadet ve taat ile geçirmeyi tavsiye etmemiştir. Her ne kadar cumhur-u ulema; "Gecenin tümünü ibadetle geçirmek mekruhtur" demiş-lerse de, bu sözleriyle, devamlı olarak her geceyi sabaha kadar ihya etmeyi kast etmişlerdir. Ramazân ayının son 10 gecesini, Kadir gecesini ve bayram geceleri gibi bazı geceleri sabaha kadar ihya ermeyi kast etmiş değillerdir. Bu sebepledir ki, bayram geceleri ile bazı gecelerin tümünü İbadetle ihya etmenin müstehab olduğunda İttifak etmişlerdir. Nitekim İmam Mâlik, sabah namazına kalkmaya engel olmuyorsa, btün bir geceyi ibadetle geçirmek te bir sakınca olmadığını söylemiştir.

İhyanın geceye nispet edilmesi; "mecaz-i aklî"dir. Bununla; kişinin, ibadetle geçen gecesi canlı gibi, ibadetsiz geçen gecesi de cansız gibi kabul edilmiştir.

"Geceyi ihya etmek" sözüyle; insanın, geceleyin kendisini ihya etmesi de kast edilmiş olabilir. Çünk uyku, tam bir hareketsizlik olması bakımından ölüm haline çok yakındır. "Evlerinizi, kabir edinmeyin" hadisi de bu manaya gelmektedir. Yani "uyuyup da ölüler gibi olmayın. Evlerinizi de içinde ölüleri barındıran kabirler haline getirmeyin" demektir. (ç)

[←1350]

[244] Hz. Peygamber (s.a.v)'İn, Ramazânın son 10 gecesinde ailesini ibadete kaldırmış olması, kendisinin İ'tikâfta olmadığına delalet etmez. Çünkü İ'tikâfa giren bir kimse, meşru ve zaruri bir işi için dışarı çıkabilir. Yine ailesini uyandırması için mescitten dışarı çıkmadan mescidin penceresinden de uyandırmış olabilir.

Burada Resulullah (s.a.v)'in uykudan kaldırdığı ailesinden maksat; kendisiyle birlikte i'tikâfa giren ailesidir. (ç)

[←1351]

[245] Paçaları sıvamak"; ibadete soyunmak, ibadete koyulmak gibi anlamlara gelir. Hattabî (ö. 388/998)'ye göre; bu sözü iki şekilde te'vil etmek mümkündür:

1. Kadınlardan uzak kalmak,

2. Daha çok ibadet yapmak İçin daha çok gayret etmek.

Bu kelimeyle; her bu her iki ihtimal de kast edilmiş de olabilir.

Ayrıca hem hakiki ve hem de mecazi anlam da kullanılmış olabilir. Bu duruımda bu kelime, şu manalara gelebilir:

a. Kadılardan uzak kalırdı,

b. Eskiye oranla daha çok ibadet etmek için gayret ederdi,

c. barını sıkıca bağlar, onu bayrama kadar çzmezdi.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Ramazân ayının son 10 gününde geceleri ihya etmek için özel bir titilik göstermesinin sebebi, Kadir gecesine erişmenin bu yolla mümkün olacağını ümmetine östermekten başka bir şey değildi, (ç)

[←1352]

[246] Buhârî, Salâtu't-Terâvîh 5; Müslim, İ'tikâf 7 (1174); Ebu Dâvud, Şehru Ramazân 1 (1376}; Tirmizî, Savm 73 (796); Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl 17; İbn Mâce, Sıyâm 57 (1767, 1768); Ahmed b. Hanbel, 6/41, 66, 67, 68

[←1353]

[247] Müslim, İ'tikâf 8 (1175)

[←1354]

[248] Tirmİzî,Saum73(796)

[←1355]

[249] Buhârî, Savm 66, Edâhî 16; Müslim, Sıyâm 138 (1137), Edâhî 24-25 (1969); Ebu Dâvud, Sıyâm 49 (2416); Tirmizî, Savm 58 (771); Nesâî (el-Müctebâ), Dahâyâ 35, (el-Kübrâ), Sıyâm 2/149 (2789); İbn Mâce, Sıyâm 36 (1722); Ahmed b. Hanbel, 1/60, 61, 70

[←1356]
[250] Buhârî, Edâhî 16

[←1357]

[251] Buradaki bayram günlerinden maksat; Ramazân ve Kurban bayramlarının birinci günleridir. Kurban bayramının diğer günlerinde oruç tutmanın yasak olduğuna delil; teşrik günlerinin, Müslümanların bayram günleri olduğu, bu günlerin yeme ve içme günleri olduğu ile ilgili hadislerdir. Buna göre Ramazân bayramında bir gün, Kurban bayramında ise dört gün oruç tutmanın caiz olmadığı ortaya çıkmaktadır, (ç)

[←1358]

[252] Orucun, Ramazân bayramında yasaklanılması; o günün, oruca son verme günü ve Müslümanların bayram günü oluşu sebebine dayanır. Dolayısıyla Ramazân bayramı günü oruç tutulursa, farz olan oruç, nafile oruçla karışacak ve bunları biribirinden ayırmak zor olacaktır.

Ayrıca günümüz Türkiye'sinde Ramazân bayramı kutlamaları, bayramın üç günü devam etmesi nedeniyle de, bayramın İkinci ve üçüncü günlerinde de oruç tutulmaması uygun bir davranış olur. Çünkü bayram kutlamalarının devam ettiği günlerde, bazı kimselerin oruç tutması, uygun olmayan bir davranıştır. En güzeli, bayram kutlamalarının sona ermesiyle oruç tutmaya başlanılmasıdır. Zira bayram günleri, Allah'ın kullarına verdiği ziyafet günleridir. Allah'ın ziyafetinden yüz çevirmek ise caiz değildir, (ç)

[←1359]
[253] Tirmizî, Savm 58 (771)

[←1360]

[254] Ebu Dâvud, Savm 49 (2416)

[←1361]

[255] Buharı, Savm 30, 31, Hibe 19; Müslim, Siyam 81-84 (1111); Ebu Dâvud, Siyam (2390, 2391, 2392, 2393); Tirmizî, Savm 28 (724); Nesâî (el-Kübrâ), Siyam 2/212 (3117), 2/213 (3118, 3119); İbn Mâce, Sıyâm 14 (1671); Ahmed b. Hanbel, 2/273 (ç)

[←1362]
[256] Buhârî, Edeb 95

[←1363]

[257] Müslim, Sıyâm 81 {1111}

[←1364]

[258] Orucu bozup hem kazanın ve hem de kefareti gerektiren durumların başında, Ramazân günü oruçlu iken yapılan cinsel İlişki gelmektedir. Zaten Hz. Peygamber (s.a.v), oruç kefareti hükmünü, o zaman vuku bulan böyle bir cinsel ilişki olayı üzerine vermiştir. Oruç kefareti konusunda eldeki tek örnek ve delil, sadece budur.

Bu bakımdan bütün fıkıh mezhepleri, Ramazân günü oruçlu iken bilerek ve isteyerek normal cinsel ilişkide bulunmanın, hem kaza ve hem de kefareti gerektireceği konusunda görüş birliği etmişlerdir. Fakat bir şey yiyip içmenin kefareti gerektirip gerektirmediği konusu ise mezhepler arasında tartışmalıdır. Hanefıler, bilerek ve isteyerek bir gıda ve gıda özelliği taşıyan her türlü maddeyi almayı da bu hüklme kıyas ederek bu durumda da hem kaza ve hem de kefaret gerekeceğini söylemişlerdir.

Ramazân'da oruç bozmanın kefaretle cezalandırılmasının altında; Ramazân ayının saygınlığına karşı işlenmiş bir suç bulunması yatar. Ramazân'da oruç bozmak, Ramazân ayına ve Ramazân orucuna karşı yapılmış bir hürmetsizlik olduğu için böyle yapan kimseler için kefaret öngörülmüştür, (ç)

[←1365]
[259] Müslim, Sıyâm 84 (1111)

[←1366]

[260] Ramazân'da gündüz hanımiyla cinsel ilişkide bulunup Hz. Peygamber (s.a.v)'e gelen zatın kim olduğu kesin olarak belli değildir. İbn Ebi Şeybe (ö. 235/849) gibi bazı hadisçilerin rivayetine dayanarak bu şahsın, Selmân veya Seleme b. Sahr el-Beyâdî olduğunu söyleyenler varsa da, bu görüş pek tutulmamıştır. Çünkü İbn Hacer'in belirttiği üzere; İbn Ebi Şeybe'nin rivayetinde adı geçen zatın, Ramazân'da gündüzleyin hanımıyla cinsel ilişkide bulunduğu için değil, zıhar yaptığı halde, geceleyin cinsel ilişkide bulunduğu İçin kefaret vermekle emrolunduğu belirtilmektedir. Buna göre Seleme olayı ile üzerinde durduğumuz hadiste anlatılan olay, ayrı ayrıdır. Yine aynı bu kanaati, İbn Abdilberr (ö. 463/1071)'de belirtmiştir, (ç)

[←1367]

[261] Mahvoldum" ifadesi; helakime sebep olacak bir günah işledim manasmdadir. Adam, yaptığı suçun büyüklüğüne işaret için böyle bir ifade kullanmıştır.

Ayrıca bu İfadene; açıkça söylenmesi çirkin sayılan konuların kinaye yoluyla anlatılmasının caiz olduğu hususu ortaya çıkmaktadır. Yine günah işleyen kimsenin, pişmanlık duyması ve günahını affettirme çarelerini araması gerektiği de buradan anlaşılmaktadır, (ç)

[←1368]

[262] Konu ile ilgili rivayetlerde; gelen zatın Ramazân'da hanımıyla cinsel İlişkide bulunduğunu söylediği bildirildiği halde, bu cinsel ilişkinin "gündüz olduğu" kayde yer almamakta-dır.(ç)

[←1369]

[263] Orucu bozmanın kefareti, hadisin metninde belirtildiği üzere; köle zad etme, iki ay arka arkaya oruç tutma ve altmış fakir doyurmaktır. Bunlar, sırayla ödenir. Yani öncekine gücü yeten kişi, sonrakine geçemez. Herkes istediğiyle kefaretini ödeyemez. Ebu Hanîfe, Şafiî ve Mâlikilerden İbn Habîb bu görüştedir.

Hanefilere göre; Ramazân'da, kendi istekleriyle cinsel ilişkide bulunan kadına ve erkeğe kefaret gerekir. Fakat kocasının zorlamasıyla cinsel ilişkide bulunan kadına kefaret gerekmez, (ç)

[←1370]

[264] Ebu Dâvud, Sıyâm 37 (2390)

[←1371]

[265] Münzirî (ö. 656/1258), Zührî (ö. 124/742)'nİn bu sözü için: "Bu, delil olmayan bir iddiadır" demiştir.

Hattabî (ö. 388/998)'de bu konuda şöyle der; Bu, Zührînin, delil ve şahid getiremediği bir iddiadır. Başkaları da, Hz. Peygamber (s.a.vj'İn adama hurmayı ailesine yedirmesini emretmesi halinin mensuh olduğunu söylemişler. Fakat bunun neshedilmesine dair bir rivayet de nakletmem işlerdir.

Zührî'nin bu sözünün bir delili yoktur. O zat için bir ruhsat da söz konusu değildir. Hz. Peygamber (s.a.v)'e gelen şahıs, Hz. Peygamber {s.a.uj'in kendisine verdiği hurmadan önce, ihtiyaç içinde olan ailesinin o günlük yiyeceklerini vermiş, dolayısıyla hurma kefarete yetecek meblağdan düşmüştür. Böylece İmkan bulacağı zaman kadar kefaret ertelenmiştir, (ç)

[←1372]

[266] Ebu Dâvud, Sıyâm 37 (2391}

[←1373]

[267] Ebu Davud'un rivayetindeki bu fazlalık, kefaretler birer cezadır. İfsad sebebiyle meydana gelen günahlara bedel değildirler. Günahların bağışlanmasına vesile olacak şey, tevbe-dir.(ç)

[←1374]
[268] Ebu Dâvud, Sıyâm 37 (2391)

[←1375]

[269] Bu ifade; Ramazân'da bilerek orucunu bozan kimseye kefaretin yanı sıra o gününü de kaza etmesi gerektiğine delalet ermektedir. Dört mezhebin görüşü de bu doğrultudadır, (ç)

[←1376]

[270] Ebu Dâvud, Styâm 37 (2393)

[←1377]
[271] Tirmizî,Savm28(724)

[←1378]

[272] Buhârî, Savm 42; Müslim, Sıyâm 154-156 (1148); Ebu Dâvud, Eymân 24 (3317, 3318, 3320); Tirmizî, Savm 22 (716); Nesâî (el-Müctebâ), Vesayâ 8, 9, Eymân 34, 35, (el-Kübrâ), Sıyâm 2/174 (2915, 2917); İbn Mâce, Sıyâm 51 (1758), Keffârât 19 (2132); Ahmed b. Hanbel, 1/224,227,258,362

[←1379]

[273] Müslim, Sıyâm 156 (1148)

[←1380]

[274] Hadisin zahiri, ölünün borçlarının ödenmesini gerekli olduğuna delildir. Ancak borcun çeşidi ve cinsine göre alimler arasında farklı görüşler vardır;

Eğer borç, kullara ait malî bir borç ise ölünün terekesinden bu borç verilir. Bu konuda herhangi bir İhtilaf sözkonusu değildir.

Borç, adaktan dolayı ise, bu adak, ya malîdir yada bedenîdir. Adak da, ya öldüğü zamanki hastalığı esnasında olmuştur yada önce olmuştur.

1. a) Eğer adak, malî ise ve ölümü anındaki hastalığından önce olmuş ise, Şâfiîlere göre; ölen vasiyet etmemiş olsa bile bıraktığı terekeden ödenir. Miktarın, az yada çok olmasına bakılmaz. Hanefi ile Mâlikilere göre ise; ölen, adak borcunun ödenmesini vasiyet etmişse, o takdirde varisler bunu ödemek zorundadırlar. Aksi halde böyle bir mecburiyetleri yoktur. Bunda vasiyet şart olduğuna göre, terekenin üçte birini geçerse varisler fazlasını ödemek zorunda değildirler. Bu görüşte olanlar, Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Sa'd'e: "Onun yerine sen Öde" (Ebu Dâvud, Eymân 24 (3317)) buyurmasındaki emri, mendubluk şeklinde anlamışlardır.
b) Adak, ölenin ölüm hastalığında olmuş İse; Şâfiîlere göre bu adak malın üçte birinden olmalıdır. Ölen, malî olan adağın ödenebileceği kadar ma! bırakbirakmamışsa, varislerin bunu ödeme zorunlulukları yoktur. Ancak ödemeleri müstehabtır. Bu konuda dört mezheb ittifak halindedir.

2. Adak, bedenî ibadetlerle ilgili ise; genelde prensip olarak bu adak, başkası tarafından eda edilemez. Çünkü bedenî ibadetlerde niyabet caiz değildir. Hz. Peygamber (s.a.v), Nesâfnin rivayet ettiği bir hadiste: "Bir kimse, (bir başka) kimsenin yerine namaz kılmasın ve (yine bir) kimse (başka bir) kimsenin yerine oruç tutmasın", Abdullah ibn Ömer'den bir hadiste ise "Bir kimse, üzerinde Ramazân orucu borcu olduğu halde Ölürse, onun için her günün yerine bir fakir doyursun" (Tirmizî, Savm 23, ibn Mâce, Sıyâm 50), Aİşe'den gelen hadiste ise "Ölülerinizin yerine oruç tutmayın. Onların adına yemek yedirin (=sadaka verin)" buyurmuştur. Ayrıca bu görüşte olanlar; Buhârfde dahil konu ile ilgili hadislerin muzdarib olduğunu, muzdaribliğin ise bir vehmin eseri olduğunu, vehmin İse hadisi zayıflatan amillerden olduğunu belirtmişlerdir. İmam Mâlik, İmam Ebu Hanîfe ile İmam Şafiî'nin bir görüşü bu doğrultudadır. Bunlara göre; orucun yerine fakir doyurulur Ahmed b. Hanbel'e ve İmam Şafiî'nin diğer bir görüşüne göre, oruçta niyabet caizdir. Haçta ise ittifakla niyabet caizdir. Bir kimse, bir başkasını yerine hacc edebilir, (ç)

[←1381]
[275] Buhârî, Savm 42

[←1382]
[276] Buhârî, Savm 42

[←1383]

[277] Ebu Dâvud, Eymân 24 (3320)

[←1384]
[278] Tirmizî, Savm 22 (716)

[←1385]

[279] Bu şüphe, ravilerden birine ait olsa gerektir, (ç)

[←1386]
[280] Ebu Dâvud, Eymân 24 (3318); Nesâî, Eymân 34

[←1387]

[281] Buhârî, Savm 22, 25; Müslim, Sıyâm 75-78 (1109); Ebu Dâvud, Sıyâm 36 (2388, 2389); Tirmizî, Savm 63 (779); Nesâî, Taharet 123; İbn Mâce, Sıyâm 27 (1703, 1704); Ahmed b. Hanbei, 6/156

[←1388]
[282] Müslim, Sıyâm 78 (1109)

[←1389]

[283] Resulullah (s.a.v)'in kendisine gusül gerekli olduğu halde sabahlamasından maksat; fecrin doğduğu vakte kadar guslünü geciktirmesidir. Güneşin doğmasına kadar değil, çünkü sabah nama2ın' geçirmesi düşünülemez, (ç)

[←1390]

[284] Musiim'Sıyâm 77(1109)

[←1391]
[285] Buhârî, Savm 25

[←1392]

[286] Hadiste; Resululiah (s.a.v)'in cünüp olarak sabahlamasının, ihtifamdan dolayı değil, hanımlarından biriyle cinsel ilişkiden dolayı olduğu açıkça ifade edilmiştir. Bu İfade, bize, iki konuyu açıklamktadır:

1. ihtilam, şeytandan dolayı olur. Resulullah (s.a.v)'e ise şeytan yaklaşamaz.

2. Cinsel ilişki, kasdî bir davranıştır. İhtilam ise insanın elinde olan bir şey değildir. Hadiste, Resulullah (s.a.v)'in, kendi kasdî ile cünüp olduğu halde sabahlayıp oruca devam ettiği bildirilmektedir. Öyleyse kasde dayanmayan İhtilam olmaktan dolayı cünüp olan kişi de, tereddütsüz olarak orucuna devam edebilir.

Hadis, hüküm yönünden; geceyi cünüp olarak geçirmenin orucun sıhhatine engel olmadığını ortaya koymaktadır. Bu hüküm, cünüplüğün, cinsel ilişkiden veya ihtilamdan olması, orucun farz veya nafile olması hallerini kapsar.

Guslün, fecirden önce yada sonra olması da hükmü değiştirmez. Çünkü Resulullah (s.a.v)'in ümmetine cevazı belirtmek için yaptığı bu hareket, bütün olasılıkları içine almaktadır. Ulemanın cumhurumun görüşü böyledir. Nevevî (ö. 676/1277), bu konuda icma olduğunu nakleder.

[←1393]

[287] Buhâri,Savm25

[←1394]
[288] Müslim, Sıyâm 75 (1109)

[←1395]

[289] Yani cünüp olarak sabahlayan kimse oruç tutmaz, (ç}

[←1396]

[290] Ümmü Seleme ile Ai§e hadisi, sened yönünden diğerinden daha kuvvetlidir. Bu rivayet, aynı manada olmak kaydıyla pek çok yollardan gelmiştir. Hatta İbn Abdilberr (ö. 463/-1071}, bu hadisin mütevatir olduğunu bile söylemiştir.

Bu konuda Ebu Hureyre'den gelen rivayetlerin çoğu, onun, Fadl ile Üsame yolundan gelen bu görüşle fetva verir olmasıdır. Dolayısıyla da Ebu Hureyre, bu rivayeti, Peygamber (s.a.v) dayandırıyordu. Bizzat kendisi bu rivayeti, Hz. Peygamber (s.a.v)'den işitmemişti. Ebu Hureyre, bu rivayeti ancak Fadl ile Üsame yoluyla işitmiştir. Fakat Ebu Hureyre, bu görüşünden dönmüştür, (ç)

[←1397]
[291] Buhârî, Savm 22

[←1398]

[292] Yani Ümmü Seleme ite Aişe (ç)

[←1399]

[293] Konu ile ilgili Aişe ile Ümmü Seleme'den gelen bu hadis, Ebu Hureyre hadisinden daha tercihe şayandır. Çünkü ailevi bir konuda, Resulullah (s.a.v)'in iki hanımının verdiği haber, bir sahabenin verdiği haberden daha çok kabule şayandır, (ç)

[←1400]
[294] Müslim, Siyam 75 (1109)

[←1401]

[295] Adamın, Resulullah (s.a.v)'e: 'Sen, bizim gibi değilsin. Allah, senin, geçmiş ve gelecek bütün günahlarını atfetmiştir" demesi; Resulullah (s.a.v)'in, günah işleyebileceği manasına alınmamalıdır. Bundan maksat; 'Sen, günah işlemedin ve İşlemezsin de' demektir, (ç)

[←1402]

[296] Kadı İyâz'a göre, bu hadis; Hz. Peygamber (s.a.v)'in yaptıklarının, kendisine özgü bir özellik olduğuna dair bir delil yoksa, ona uymanın vacip olduğunu göstermektedir.

Bu hususta Fıkıh Usulü kitaplarındaki tafsilât şu şekildedir:

1. Resulullah (s.a.v)'in oturup kalkmak, yiyip içmek gibi tabii fiilleri, ümmetinin fiilleriyle eşittir.

2. Kuşluk namazı, vitir ve teheccüd gibi ona özgü farz olan namazlar ile dörtten fazla kadınla evlenmek hususunda ümmeti, onun gibi değildir.

3. Mutlak ve mücmeli açıklamak için işlediği fiiller, ittifakla ümmetini de kapsamaktadır.

4. Bu üç maddenin dışında Resulullah (s.a.v)'den meydana gelen bir fiile, o fiilin sıfatına göre hükümverilir. Fiil, Resulullah (s.a.v) hakkında vacip ise ümmetine de vacip, mendub ise ümmetine de mendubtur. Sıfatı bilinmeyen fiiller hakkında ihtilaf olunmuştur. B.kz: A. Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 6/97 (ç)

[←1403]
[297] Müsiim, Sıyâm 79 (1110)

[←1404]

[298] Ebu Dâvud, Sıyâm 36 (2388)

[←1405]
[299] Ebu Dâvud, Sıyâm 36 (2388)

[←1406]
[300] Ebu Dâvud, Sıyâm 36 (2389); Müslim, Sıyâm 74, 79

[←1407]

[301] Tırmızı, Savm 63 (779)

[←1408]
[302] Nesâî, Taharet 123

[←1409]

[303] Buhârî, Savm 52; Müsüm, Siyam 172-176 (1156); Ebu Dâvud, Sıyâm 57 (2431), 59 (2434); Tirmizî, Savm 37 (736); Nesâî, Sıyâm 70; İbn Mâce, Sıyâm 30 (1710); Ahmed b. Hanbel, 6/84, 107, 143, 153, 165

[←1410]

[304] Hadisten anlaşıldığına göre; Hz. Peygamber (s.a.v), nafile oruç tutmaya başladığı zaman epey devam eder ve sahabilerden bazıları: 'Galiba Resululİah (s.a.v) hiç ara vermeden devamlı oruç tutacak' derlermiş. Hz. Peygamber (s.a.v), bir de orucu bıraktı mı, uzun müddet tutmaz ve sahabiler, onun, bir daha oruç tutmayacağını zannederlermiş. Yani Hz. Peygamber (s.a.v)'in oruçlu günleri de, oruç tutmadığı günleri de uzun zaman devam edermiş, (ç)

[←1411]

[305] Peygamber (s.a.v)'in en çok nafile oruç tuttuğu ay, Şaban ayıdır. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Şaban ayında her zamankinden daha çok oruç tutmasmdaki hikmet; amellerin bu ayda Allah'a arz edilmesi ve Hz. Peygamber (s.a.v)'in amellerinin oruçlu iken arz edilmesini istemesidir.

Yine şu olasılıkları göz önünde bulunduranlar da vardır:

1. Hz. Peygamber (s.a.v)'İn Şaban ayında çok oruç tutması, Ramazân'ı tazim içindir.

2. Resululİah (s.a.v), her ay üç gün oruç tutardı. Bir özrü sebebiyle daha önceki aylarda tutamadığı günleri Şaban ayında kaza ederdi.

3. Şaban ayında insanlar gafil olduğu için, Hz. Peygamber (s.a.v) onlara örnek olmak isterdi.

4. Yıl içerisinde öleceklerin isimleri Şaban ayında yazılır. Nitekim Peygamber {s.a.v), Aişe'ye; "Ey Aişe! Bu ayda ölüm meleğinin ruhlarını alacağı kimselerinin İsimleri yazılır. Ben, ismimin, oruçlu iken kaydedilmesini isterim" buyurmuştur.
5. Hz. Peygamber (s.a.v)'in hanımları, geçen Ramazân'da tutamadıkları oruçları Şaban ayında kaza ederlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v)'de, bunun için, bu ayda çok oruç tutardı.(ç)

[←1412]
[306] Müslim, Sıyâm 176 (1156); Nesâî, Sıyâm 70

[←1413]

[307] Buharı, Savm 52; Müslim, Sıyâm 175 (1156); Ebu Dâvud, Siyam 59 (2434)

[←1414]

[308] Müslim, Sıyâm 176 (1156); Nesâî, Sıyâm 70

[←1415]
[309] Tirmizî, Savm 37 (736)

[←1416]

[310] Bu hadisten; Hz. Peygamber (s.a.v)'in, nafile oruç tutmayı en çok sevdiği ayın, Şaban ayı olduğu anlaşılmaktadır, (ç)

[←1417]

[311] Bu hadis; "Bir-iki gün ile Ramazân orucunun önüne geçmeyin" (Buhârî, Savm 14, Müslim, Sıyâm 125, Tirmizî, Savm 2; Ebu Dâvud, Sıyâm 11 (2335); İbn Mâce, Sıyâm 5; Dârimî, Savm 4) şeklindeki hadise ters düşmez. Çünkü bu hadisteki yasaklama, Şaban ayının tamamını ve çoğunu oruç tutmayıp da ihtiyaten Ramazân'dan bir-iki gün önce oruç tutanlarla ilgilidir, (ç)

[←1418]
[312] Ebu Dâvud, Sıyâm 57 (2431)

[←1419]

[313] Nesâî, Sıyâm 70

[←1420]

[314] Nesâî, Sıyâm 70

[←1421]

[315] Nesâî, Sıyâm 70

[←1422]
[316] Nesâî, Sıyâm 70

[←1423]

[317] Bir önceki hadiste; "Resulullah (s.a.v'İn, çok az bir kısmı hariç, Şaban'ı oruçla geçirir-diği" ifade edilirken, bu hadiste "Şaban ayının tamamında oruç tuttuğu" belirtilmektedir.

Bazıları da, Hz. Peygamber (s.a.u)'in, bazen Şaban'in başında, bazen ortasında ve bazen de sonunda oruç tuttuğunu belirtmektedirler. Bazılarına göre ise,birinci hadis, ikinci hadisi açıklayıcı durumdadır. Bazı alimler, Hz. Peygamber (s.a.v)'in, bir yıl Şaban ayının tamamını oruçlu geçirdiğini, bir yıl da Şaban ayının bazı günlerinde oruç tuttuğunu söylemektedirler. Çünkü bazı rivayetlerde; Resulullah (s.a.vj'in, "Şaban ayının tamamında oruç tuttuğu" belirtilirken, ha-disîn devamında "çok az bir kısmı hariç orucu tutmadığı" İfade edilmektedir. (Müslim, Sıyâm 176, Nesâî, Sıyâm 70)

Kısacası, bu iki hadis arasında herhangi bîr tezat söz konusu değildir, {ç)

[←1424]

[318] Nesâî, Sıyâm 70

[←1425]

[319] Buhârî, Savm 52; Müslim, Sıyâm 177 (782)

[←1426]

[320] Bjr_M gün oruçla Ramazân'ın öne alınmasından maksat; ihtiyat maksadıyla veya Ra-mazân'i karşılamak İçin Ramazân'dan önce bir yada iki gün oruç tutmaktır.

Hz. Peygamber (s.a.v), daha önceden belirli günlerde oruç tutmayı adet edinip tutmakta olduğu orucu bu günlere rastlayanların dışında Ramazân'dan önce bir veya iki gün oruç tutmayı yasaklamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in, bu günlerde oruç tutmayı yasaklamasının hikmeti; oruca başlamayı hilalin görülmesine veya Şaban'in otuza tamamlanmasına bağlamasıdır. Durum böyle iken daha hilal görülmeden veya Şaban otuza tamamlanmadan oruca başlamak, nasla sabit olan bir şeyi beğenmemek gibidir. Çünkü hadisin bazı varyantlarında Rama-zân'a, Ramazân hilalinin görülmesiyle yada Şaban'ı otuza tamamlamakla başlanacağı, bayramın da Şevval hilali görülünce yada Ramazân otuza tamamlanınca yapılacağı ifade edilmektedir.

Ayrıca havanın bulutlu olması gibi sebeplerden dolayı Şaban ayının yirmi dokuzundan sonraki günün Şaban ayına mı, yoksa Ramazân ayına mı ait olduğu konusunda şüphe oluşması mekruhtur. Dolayısıyla bugüne, "şek günü" denilir. İşte bu sebeple Resulullah S'a'v" amazan'a bir İki-gün önce başlamayı yasaklamıştır, (ç)

[←1427]

[321] Buhârî, Savm 14; Müslim, Siyam 1082 (1082}; Ebu Dâvud, Sıyâm 11 (2335); Tirmizî, Savm 2 (684); Nesâî, Sıyâm 31, 32; İbn Mâce, Sıyâm 5 (1650); Ahmed b. Hanbel, 2/422, 430, 454

[←1428]

[322] Tirmizî, Savm2 (684}

[←1429]

[323] Nesâî, Sıyâm 32

[←1430]

[324] Nesâî, Sıyâm 31

[←1431]

[325] Buhârî, Savm 54, 55, 56; Müslim, Sıyâm 181-193 (1159); Ebu Dâvud, Şehru Ramazân 8 (1389); Tirmizî, Savm 57 (770); Nesâî, Sıyâm 76, 77, 78; İbn Mâce, Sıyâm 28 (1706); Ahmed b. Hanbel, 2/164, 190,199, 212

[←1432]

[326] Yalnız Visal orucu ile devamlı tutulan ömür boyu oruç birbirine karıştırılmamalıdır. Visal orucu; iki yada daha fazla günü, arada hiç iftar etmeksizin birbirine eklemek suretiyle tutulan oruçtur. Devamlı tutulan ömür boyu oruç İse; bayramlarda ve teşrik günlerinin dışında akşamlan iftar etmek şartıyla her gün tutulan oruçtur. Visal orucu tutmak, mekruhtur, (ç)

[←1433]

[327] Alimler, Resulullah (s.a.v)'in bu sözünü 3 şekilde yorumlamışlardır:

1. Bu söz, hakiki manasına hamledilir. Buna göre devamlı oruç tutan, bayramlarda ve teşrik günlerinde de orucu bırakmayacağı için, sevap kazanayım derken günaha girmiş olacağından hiç oruç tutmamış gibi olur. Hz. Aişe'de bu görüştedir.

2. Bu ifade; oruçtan zarar görecek yada oruç sebebiyle başkalarının haklarını zayi edecek olan kimseler hakkındadır.

3. "Oruç tutmamıştır" ifadesi; "Başkaları gibi oruçtan zorluk çekmez" manasında haberdir, dua manasında değildir, (ç)

[←1434]
[328] Buhârî, Savm 57; Müslim, Sıyâm 186 (1159)

[←1435]

[329] Hadisin muhtelif varyantlarından anlaşıldığına göre; Abdullah b. Amr'ın, gündüzleri oruç tuttuğu, geceleri de Kur'an'ı hatmetmek suretiyle ihya edeceğine yemin etmişti. Bunu haber alan Hz. Peygamber {s.a.v), Abdullah'a; bunu yapmamasını, çünkü gerek nefsinin, gerek gözlerinin ve gerekse ailesini ve gerekse de misafirlerinin kendisi üzerinde haklan olduğunu ve ömrünün sonlarına doğru bu vazifeleri yapamayacağını anlatmıştı. Abdullah ise, Hz. Peygamber (s.a.v)'in tavsiyelerini kendisi için az bulmuş, her tavsiyesine karşılık daha fazlasını istemişti.

Abdullah ise, kendinde ibadet için kuvvet gördüğünden daha fazlasını rica ediyordu. Ne- tice de, Hz. Peygamber (s.a.v)'in haber verdikleri ortaya çıktı. Çünkü Abdullah, ihti-yar-laymca, bu ibadetleri yapmada güçlük çekmeye başlamıştı. O zaman Hz. Peygamber (s.a.vj'in tavsiyelerini hatırlayıp:

Keşke (Resulullah'ın bana tavsiye ettiği) ruhsat(lar)ı yapsaydım' diye hayıflanırdl. Bunun anlamı; Abdullah'ın, Hz. Peygamber (s.a.v)'in tavsiyelerine haşa İtiraz değildi. Çünkü Abdullah, Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu tavsiyelerinin emir mahiyetinde olmadığını biliyordu. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v), bu tavsiyeleri, Abdullah'a yaptığı amel hususunda sırf bir hafifletme ve kolaylık olması için yapıyordu, (ç)

[←1436]

[330] Ailenin hakkmdan maksat; onların nafakalarını sağlamak, onlara güzel muamelede bulunmak, çocuklarına İslam terbiyesi vermek gibi hususlardır, (ç)

[←1437]
[331] Buharı, Savm 57; Müslim, Sıyâm 186 (1159)

[←1438]

[332] Hz. Peygamber (s.a.v), ümmetini, daima hayrh işlere teşvik buyurmuş, onlara ancak güçlerinin yeteceği İbadetleri tavsiye etmiş, bıkkınlık verecek şekilde fazlasına gitmekten sakınmalarını emir buyurmuştur, (ç)

[←1439]
[333] Buhârî, Savm 59, İsti'zan 38; Müslim, Sıyâm 191 (1159)

[←1440]

[334] Konumuzla ilgili bu hadisler, ara vermeden devamlı oruç tutmanın uygun olmadığını göstermektedir. Efdal olan orucun, "Davud Orucu" olduğunu bildirmektedir, (ç)

[←1441]

[335] Müslim, Siyam 192 (1159)

[←1442]

[336] Vücudun hakkından maksat; onun sıhhatine dikkat etmek ve ona iyi bakmaktır. Çünkü devamlı surette nafile oruç tutmak sebebiyle vücut dermansız ve halsiz düşer. Böylece vücut, telef olmaya maruz kalır, (ç)

[←1443]
[337] Eşinin hakkından maksat; cinsel ilişki, nafaka ve güzel muamelede bulunmak gibi hususlardır, (ç)

[←1444]

[338] Her ay tutulan üç gün oruç, öümr boyu tutulan oruca denk tutulması; fazilet ve sevap itibarı iledir. Yoksa buradaki benzerlikten, hakikatte, eşitlik lazım gelmez. Çünkü her ay bir gün oruç tutan kimse ile on gün oruç tutan kimsenin birbirinden farkı ortadadır. Zira biri on kat sevaba layık bir hasene, diğeri ise onar kat sevabı kazanan on hasene ifa et-mistir, (ç)

[←1445]
[339] Müslim, Sıyâm 193 (1159)

[←1446]

[340] Nesâî, Sıyâm 79

[←1447]
[341] Nesâî, Sıyâm 78

[←1448]
[342] Nesâî, Sıyâm 76

[←1449]
[343] Nesâî, Sıyâm 76

[←1450]
[344] Nesâî, Sıyâm 76

[←1451]
[345] Nesâî, Sıyâm 78

[←1452]

[346] Hz. Peygamber {s.a.v)'e, Abdullah ibn Amr'm her gece Kur'an-ı hatmettiği haberi ulaşınca, onu çağırmış ve kendisine Kur'an-ı ayda bir defa hatmetmesini emretmiştir. Ancak Abdullah ibn Amr, bunu, daha kısa bir zamanda yapmaya kudretinin bulunduğunu bildirmesi üzerine önce 20 <jüne, sonra sırayla 15, 10 ve 7 güne kadar inmiş, 7 günden daha kısa zamanda hatmetmeye kalkışmamasını tenbih emretmiştir.

Kur'an'ın, belirtilen bu zamanlar içerisinde okunması ile ilgili emirler, vacipliğe delalet etmediği gibi, bir haftadan daha kısa zamanda okunmaktan yasaklanılması da bunun haram oluşuna delalet etmez. Önemli olan; her fırsatta Allah'ın kelamıyla meşgul olmak, ancak bunun için zaruri dünyevî ve ailevî işleri ihmal etmemek, ailenin, dünyanın ve nefsin de hakkını vermektir, (ç)

[←1453]

[347] Ebu Dâvud, Şehru Ramazân 8 (1389}

[←1454]
[348] Tirmizî,Savm57(770)

[←1455]

[349] Buhârî, Savm 33; Müslim, Sıyâm 103-107 (1121); Ebu Dâvud, Sıyâm 42 (2402); Tirmizî, Savm 19 (711); Nesâî, Sıyâm 56, 58; İbn Mâce, Sıyâm 10 (1662); Ahmed b. Hanbel, 6/46, 193, 202

[←1456]

[350] Buhârİ, Savm 33; Müslim, Sıyâm 104 (1121); Nesâi, Sıyâm 58

[←1457]

[351] Bu hadiste, Hamza el-Eslemî'nin, Hz. Peygamber (s.a.v)'e yolculuk esnasındaki Ramazân

orucunu mu, yoksa nafile oruç tutmayı mı sorduğu konusunda bir açıklık yoktur. Fakat

başka bir hadiste Hamza'nm sorusunun Ramazân orucu ile ilgiîi olduğu anlaşılmaktadır

(Ebu Dâvud, Sıyâm, 42 (2403); Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 4/241). Yalnız sorunun; birisi

Ramazân ile ilgili ve diğeri de nafile oruçla ile ilgili olmak üzere iki defa sorulmuş olması

da muhtemeldir.

Alimler, yolculuk esnasında oruç tutmanın mı, yoksa tutmamanın mı daha faziletli olduğu

konusunda ihtilaf etmişlerdir. Hattabî (ö. 388/998}, bu görüşleri ve bu görüş sahiplerini

üç maddede toplamıştır:

1. Oruç tutmamak, daha faziletlidir. İmam Ahmed, İshak b. Râhûye, Evzâî gibi alimler bu

görüştedir.

2. Yolculukta oruç tutmak, daha faziletlidir. Enes b. Mâlik, Said b. Cübeyr, İmam Mâlik

imam Şafiî ile Hanefiler, bu görüştedir.

3. Mükellef, hangisi kolayına gelirse öyle hareket eder. Bu görüş ise Mücahid, Ömer ibn Abdulaziz ve Katade'den nakledilmiştir.

Memleketinde iken Ramazân ayı girdiği halde bilahare yolculuğa çıktığında orucu bozduğuna dair Hz. Peygamber {s.a.v)'den pek çok hadis nakledilmiştir. "Sizden (Ramazân) ayma erişen (o ayda) oruç tutsun" (Bakara: 2/185} ayeti ise, kendisinde oruç tutmaya engel bir özür bulunmadığı halde Ramazân ayına erişen kişilerle ilgilidir. Bu hadisde, Hamza el-Eslemî'nin sürekli oruç tuttuğu ifade edilmektedir. Ama bu süreklilik, Resulullah (s.a.v)'İn men ettiği ömür boyu oruç manasına gelmez. Çünkü öyle olsaydı, Resulullah (s.a.v) bunu hatırlatırdı. Zaten orucun sürekli olması; ömür boyu olmasını gerektirmez. Çünkü Hamza el-Eslemî'nin tuttuğu oruç faraza üç ay yada beş ay peş peşe oruç tutması olup ömür boyu değildir, (ç)

[←1458]

[352] Müslim, Sıyâm 103 (1121); Tirmizî, Savm 19 (711}; Nesâî, Sıyâm56

[←1459]

[353] Buhârî, Savm 40; Müslim, Siyam 151-152 (1146); Ebu Dâvud, Sıyâm 40 (2399); Timıizî, Savm 66 (783); Nesâî, Sıyâm 64; İbn Mâce, Sıyâm 13 (1669); Ahmed b. Hanbel, 6/188, 189,233, 242, 249, 268

[←1460]
[354] Buhârî, Savm 40; Müslim, Siyam 151 (1146)

[←1461]

[355] Müslim, Sıyâm 151 (1146)

[←1462]

[356] Bu hadisten anlaşıldığına göre; Hz. Aişe, Özrü dolayısıyla Ramazân'da tutamadığı oruçlarını ancak ertesi Ramazân'dan Önceki Şaban ayında kaza ederdi. Buna sebep ise; Hz. Aişe'nin, Hz. Peygamber (s.a.v)'İn ihtiyaçlarıyla meşgul olması, bütün benliğini onu memnun etmeye adamasidir. Ertesi yıl Şaban ayı geldiğinde, bu ayda, hem Hz. Peygamber {s.a.v) çoğunlukla oruç tutuyor ve hem de hanımları kaza oruçlarını tutmuş oluyorlardı. Ayrıca Ramazân'a az bir zaman kaldığı için geçen yıldan kalan orucunu mecburen kaza ediyordu.

Bu hadis, Ramazân'da hastalık, hayız, sefer gibi meşru bir mazeret dolayısıyla tutulamayan orucun kazasının Şaban'a kadar geciktirmenin caiz olduğuna açıkça delalet etmektedir. Herhangi bir meşru özür olmadığı halde orucun kazasını geciktirmenin hükmü ise, alimler arasında ihtilaflıdır.

Hanefilere göre; özürlü yada özürsüz, Ramazân'da tutulamayan oruç, ölünceye kadar kaza edilebilir. Bu, herhangi bir zamanla kayıtlı değildir. Yalnız kişinin, orucu, kaza etme azminde olması gerekir, (ç)

[←1463]

[357] Müslim, Sıyâm 152 (1146}

[←1464]
[358] Ebu Dâvud, Sıyâm 40 (2399)

[←1465]
[359] Tirmizî, Savm 66 (783)

[←1466]
[360] Nesâî, Sıyâm 34

[←1467]

[361] Buhârî, Fadlu Leyleti'l-Kadr 3, t'tikâf 1, 14; Müslim, İ'tikâf 6 (1173); Ebu Dâuud, Siyam 77 (2464); Tirmizî, Saum 71 (790); Nesâî, Mesâcîd 18; İbn Mâce, Sıyâm 59 (1771); Ahmed b. Hanbel, 6/50, 80, 92, 109, 166, 168, 232

[←1468]

[362] İ’tikaf’ kelimesi sözlükte, mutlak olarak; durmak, kalmak, devam etmek gibi manalara gelmektedir.

Fıkıh terimi olarak İse; bir mescitte ibdaet niyetiyle ve belirli kurallara uyarak inzivaya çekilmek demektir.

Hadis kaynaklan, Hz. Peygamber (s.a.v)'in Medine'ye hicretten sonra her yii Ramazân ayının son 10 gününde İtikafa çekildiğini, hanımlarının da genelde Resulullah (s.a.v) ile birlikte itikaf yaptığını nakletmektedir.

Hz. Peygamber (s.a.v)'İn bu tatbikatından hareketle alimler, oruçlunun özellikle Ramazân'm son on gününde itikafa girmesini müstehab kabul etmişlerdir. Hatta Hanefiler, Hz.

Peygamber (s.a.v)'in bunu devamlı yapmış olmasından hareketle itikafı, kifâî nitelikte müekked sünnet saymıştır. Buna göre itikaf üç çeşittir:

1. Vacip Olan İtikaf: Bir şarta bağlı olarak veya şartsız olarak adanmış itikattır.

2. Kifaye Yoluyla Sünneti Müekked Olan İtikaf: Ramazan'ın son on gününde yapılan itikattır.

3. Müstehab Olan İtikaf: Bu ikisinin dışında, bir mescitte, İbadet niyetiyle yapılan itikaftsr.

itikafa girmek, nefsi, yasaklardan korumada daha etkili bir yöntem olduğu gibi, Ramazan'ın son on gününde olması tahmin edilen Kadir gecesine rastlama imkanı ve umudunu da artırır. İtikaf, insanı dünyevî meşgalelerden uzaklaştırıp daha fazla ibadete vesile olması yanında, genel anlamda, hayatın anlamı üzerinde tefekkür etme imkanı da sağlar. İnsanların zaman zaman böyle derin tefekküre ihtiyacı vardır. îtikaf, bu tefekkürü gerçekleştirmek için bir fırsat olarak kullanılabilir. B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V, 1/404-405; Y. Kerimoğlu, Emanet ve Ehliyet, 1/432 (ç)

[←1469]
[363] Buhârî, Fadlu Leyleti'1-Kadr (=Salâtu't-Terâvîh} 3

[←1470]

[364] itikafa girmeye niyet eden kişinin, itikafa ne zaman başlayacağı konusunda alimlerin görüşleri farklıdır. Bu konudaki ihtilaf, Hz. Peygamber {s.a.vj'in itikafa başladığı zaman ile çadıra girdiği zamanın birbirine karıştırılmasından kaynaklanmaktadır. İçlerinde dört mezhep imamının da bulunduğu alimlerin çoğunluğuna göre; itikafa, güneşin batmasından biraz önce girilir. Bu konudaki delil, Ebu Saîd el-Hudrî'den gelen hadistir. Bu hadise göre, Hz. Peygamber (s.a.v), itikaf için mescide akşamdan girerdi. Sabah namazından sonra da mescidin içinde kurulan çadıra geçerdi. Bu çadıra girmesinden maksat; yalnız kalmaktır. Geceleyin mescitte kimse olmadığı için zaten yalnızdı. Onun için çadıra girme ihtiyacı hissetmemişti. Kısacası, Hz. Peygamber (s.a.v)'in çadıra, sabah namazından sonra girmesi, onun itikafa o zaman girdiğini göstermez. Hanefilere göre, itikaf-ta en az bir gün durulmalıdır, İtikaf, ancak oruçla birlikte eda edilir, (ç)

[←1471]

[365] Fitneden korkulduğu için, kadınların, içinde oturdukları evlerin mescidinde itikaf yapmaları daha uygun görülmüş. Bu durumda itikaf yaptıkları yerler, kadınlar hakkında, cema atin namaz kıldığı mescitler gibi olur. Çünkü kadının evinde yapmış olduğu itikaf, dışarıdaki mescitte yapmış olduğu itikaftan daha faziletlidir, (ç)

[←1472]

[366] Hadisin metninden anlaşıldığı üzere; Hz. Peygamber {s.a.v), mescitte kurulan çadırları gö-. rünce, bunu yadırgamış ve hanımlarına yaptıklarının iyi bir iş olmadığını söylemiştir. Hatta bununla da kalmayıp kendi için kurulan çadırı bile bozdurarak itikafını ileri bir tarihe ertelemiştir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu tavrı şu iki sebebe dayanabilir:

1. Hanımlarının hareketini kendisine yakınlık konusunda bir yarış ve övünme vesilesi olarak değerlendirmiş olabilir. Çünkü böyle bir maksatla İtikafa girmek caiz değildir.

2. itikaf için mescidin içinde kurulan çadırlar mescidin daralmasına, dolayısıyla cemaatin sıkıntıya düşmesine sebep olmuştur. Bu sebeple de Resulullah (s.a.v), çadırları söktür-müştür.

itikafa girildikten sonra ihtiyaç halinde itikaftan çıkılabilir. Yalnız İmam Mâlik'e göre bu itİ-kafm kazası vaciptir. Diğer üç imama göre İse itikaf vacip bir itikaf değilse, kazası gerekmez. Vacip itikafın kazası lazımdır. Çünkü Peygamber (s.a.v), hanımlarına, itikaflarını kaza etmelerini emretmemiştir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in, bu itikafı, kendisinin kaza etmesinin sebebi; bu itikafın vacip oluşundan değil, bir amel işlediğinde onu tam yapmasından dolayıdır, (ç)

[←1473]
[367] Tirmizî, Saum 71 (790}

[←1474]

[368] Buhârî, İ'tikâf 14

[←1475]
[369] Müslim, İ'tikâf 6 (1173)

[←1476]

[370] Tirmizî, Savm 71 (791)

[←1477]

[371] Ebu Dâvud, Siyam 77 (2464); Buhârî, İtikaf 14,18; Müslim, itikaf 6 (1173)

[←1478]
[372] Ebu Dâvud, Sıyâm 77 (2464)

[←1479]
[373] Ebu Dâvud, Sıyâm 77 (2464)

[←1480]
[374] Ebu Dâvud, Sıyâm 77 (2464)

[←1481]
[375] Nesâî, Mesâcîd 18; Buhârî, İtikaf 14,18; Müslim, Sıyâm 6 (1173)

[←1482]

[376] Hac kelimesi sözlükte; kast etmek, yönelmek anlamına gelmektedir. Terim olarak ise; Mekke şehrindeki Kabe'yi ve civarındaki kutsal sayılan yerleri, özel vakit içinde, usulüne uygun olarak ziyaret etmek ve yapılması gereken diğer Menâsiki yerine getirmek demektir.

İslam'ın beş temel esasından biri olan hac, hicretin 9. yılında farz kılınmıştır. Haccın nostaljik boyutu; inanan bir kimsenin inanç kökleriyle bağlantısını tazelemesi bakımından önemlidir. Müslümanlık açısından füşünüldüğünde İslam peygamberinin ve arkadaşlarının tevhid ve adaleti hakim kılma mücadelesi, bu süreçte yaşanmış acı tatlı anılar, adeta bir film şeridi gibi bu kutsal yerleri ziyaret eden kişinin gözünün önünden geçer. Bu nostalji, İnanan kişiye, daha yoğun bir dinamizm kazandırır ve daha üst düzeyde bir sahiplenme şuuru verir.

Haccın lahutl boyutu ise; mahşeri andırmasıdır. Farklı dil, ırk, bölge ve kültürlere, sosyal konum ve ekonomik güce sahip İnsanların eşit statüde ve aynı renk ve tip elbiseler içinde toplanması, akın akın koşuşturması ve topluca İbadetler etmesi, bir bakıma ahirette yaratıcının huzurunda dirilişi ve toplanışı hatırlatır. Hac, mümin kimseyi; ahiretteki bu diriliş ve toplanmaya hazırlar, bu bilinci kazanmasında ona yardımcı olur Gerçekten de hac ibadetinde Müslüman, İslam'a gönül vermiş olmanın mutluluğunu ve hazzını daha yakından idrak eder, yeryüzündeki bütün Müslümanlarla birlikteliğin ve kardeşliğin kolektif şuuruna erer.

Dünyanın çeşitli bölgelerinden adeta her biri bir temsilci ve gözlemci sıfatıyla Mekke'ye akın eden Müslümanlar, "mîkat" denilen belirli sınırlarda; dünyayı, dünyevî farklılığı, hatta bencilliği ve ihtirasları temsil eden elbiselerini çıkarıp hepsini eşitleyen, birleştiren, onları dünya Müslümanlığının bir üyesi olmanın bilincine erdiren İhram elbiselerini giyerler. Artık "ben" yok, "biz" vardır. Müminler, bir ufuktan diğerine akan beyazlar seli içinde yok olur, adeta ölmeden önce ölümü ve ahiret hayatını yaşarlar. B.k.z. Komisyon, İlmihal, T.D.V, 1/512 (ç)

[←1483]

[377] Umre: ihrama girerek tavaf ve sa'y yaptıktan sonra fraş olup ihramdan çıkmaktan İbarettir. Mâlikilere ve Hanefilere göre; müslümanın ömründe bir defa umre yapması müekked sünnettir. Hanefilere göre; umrebnin farzları; ihram ve tavaf olmak üzere ikidir. Bunlardan ihram şart, tavaf ise rükündür. Umre için belirli bir zaman yoktur. Her zaman yapılabilir. Ramazân'da yapılması daha faziletlidir. Hanefilere göre; Arefe günü sabahından bayramın 4. günü güneş batıncaya kadar ki süre içinde umre yapmak tahrimen mekruhtur, (ç)

[←1484]

[378] Mîkat: Muayyen vakit demektir. Fakat istiare yoluyla, "hacca niyet edilmek için durulan yer" manasında kullanılmaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.v), sağlığında çeşitli yerlerden hacca gelenlerin nerede ihrama gireceklerini bu hadisle belirlemektedir.

Söz konusu mîkatlar, çevrlerinde bulunan halkı ihrama girecekleri yerler olarak tayin edilmişlerdir. Bu çevrelerde bulunan halk, kendi çevrelerinde bulunası münasebetiyle kendilerine tahsis edilen yerden İhrama girecekleri gibi, yolu kendilerine tahsis edilen mikatin dışında bir mikata uğrayan kimselerin kendi memleketlerine mahsus bir inikatlarının bulunup bulunmaması Önemli değildir. Her İki halde de ihrama, yollarının uğramış olduğu mikattan girerler.

Bir kimse, gerek karada ve gerekse de denizde iki mikat arasından geçen bir yol taki edecek olursa, Hanefilere göre, bu kimse kendi kanaatine göre bu iki mikattan herhangi birisinin hizasına geldiğini anlayınca, ihrama girer.

Hac ve umre yamak İsteyen bir kimsenin, yolu üzerinde bulunan bir mikati ihramsız olarak geçmesi caiz değildir. Bu konuda alimler arasında görüş birliği vardır. Zulhuleyfe; Medinelilerin mikat yeridir. Bu yer, Medine'nin güneybatısında, Mekke ile Medine arasında olup Medine'ye 10 km., Mekke'ye ise 450 km. mesafededir. Mekke'ye en uzak olan inikattır. Hz. Peygamber fs.a.v), burada ihrama girmiştir. Burası, başka memleketlerden olup da oradan geçen hacı adaylarının da mikat yeridir. Cuhfe: Mekke'nin kuzeybatısında ve Mekke'ye 187 km. uzaklıkta bir yerdir. Karn: Bu İsmi taşıyan iki yer bulunmaktadır. Birisi, Mekke'nin kuzeydoğusunda Arafat'ın kuzeyinde ve Arafat'a bir gün ve gecelik mesafede bulunan bir dağdır. Buraya, "Karn-ı Menâzil" denir. Mekke'ye yaklaşık 96 km. uzaklıktadır. Diğeri ise, "Kam-ı Seâiib"tir. Buranın, Mina'nın aşağısında bulunan Mina mescidine 500 zira' uzaklıkta bir dağ olduğunu iddia edenler de vardır. Bu durumda buranın mikattan sayılması mümkün değildir.

[←1485]

[379] Alimler, Resulullah (s.a.v)'in ihrama nereden girdiği konusunda ihtilaf etmişlerdir. Bazılarına göre, Zulhuleyfe mescidinde iken ihrama girdiğini, bazıları da mescitten çıktıktan sonra Beydâ' denilen tepede telbiye getirdiğini söylemişlerdir.

Hanefi imamlarından Tahâvî (ö. 321/933), Abdullah ibn Ömer'in rivayet ettiği bir hadiste, Abdullah ibn Abbâs'tan naklen; Resulullah (s.a.v)'in, hacca, namazgahında iken niyetlendiğini, hem hayvanına bindiği zaman ve hem de Beydâ' düzlüğüne çıktığında teibiye getirdiğini kaydetmiştir. Ayrıca Tahâvî, Ebu Hanîfe ile Ebu Yusufun da bu görüşte olduğunu belirtmiştir. B.k.z: Tahâvî, Şerhu Meâni'1-Asâr, 2/123 (ç)

[←1486]

[380] Müslim, Hac 24 (1186)

[←1487]

[381] Buhârî, Cihad 53; Müslim, Hac 27 (1187)

[←1488]

[382] Buhârî, Hac 2

[←1489]
[383] Tirmizî, Hac 8 {818}

[←1490]
[384] Nesâî, Menâsik 56

[←1491]

[385] Buhârî, Hac 21, Cezâu's-Sayd 13; Müslim, Hac 1-3 (1177); Ebu Dâvud, Menâsik 31 (1823, 1824, 1825, 1826); Tirmizî, Hac 18 (833); Nesâî, Menâsik 28; İbn Mâce, Menâsik 19 (2929); Ahmed b. Hanbel, 2/8, 34

[←1492]

[386] Hacca niyet eden kimsenin; dikişli elbise, serpuş, eldiven ve dikişli ayakkabı giymesi haramdır. Niyet ederken üzerinde bu tür elbise bulunanlar, o elbisferİ çıkarırlar. Fakat gömleği, giymeden sarınmak caizdir. Mest giymeni caiz olması için, konçlarının kesilmesi şarttır. Hanefilere göre; yıkandıktan sonra silkmekle rengi dağılmayan elbiseyi ihramda giymekte bir sakınca yoktur.

Safran ve alaçehre (=Yemenrde yetişen san bir çiçek) gibi şeylerle boyanmış elbise giymek, hadisin zahirine göre mutlak surette yasaktır. Çünkü ihram halinde erkek ve kadın bütün hacılara her türlü koku sürünmek haramdır. Fakat meyve çiçek gibi şeyleri koklamak haram değildir Çünkü bu tur şeyler, kokulanmak amacıyla kullanılmazlar. Koku sürmenin ve kadınlara yaklaşmanın haram kılınmasıdaki hikmet; düny ziyneteri ile dünya lezzetlerinden ve efahdan uzak kalarak bütün düşüncesini uhrevî maksatlara tahsis etmektir.

Hacca niyet eden kimse, söz konusu şeylerin haram kılınması; hacı olacak kimseyi, refah halinden uzaklaştırıp hacını huşu içerisinde devam ettirmesi içindir. Çünkü hacı olacak kişi, hac müddetince ihramlı olduğunu hatırlayacak, bu suretle daha fazla Allah'ı anma ve ibadetle meşgul olacak, kendini murakabe edecek, ibadetini günahlardan koruyacak, haram olan şeylerden sakınacak, ihram elisesiyle; ölümü, kefeni ve Kıyamet gününde insanların yalın ayak, baş açık huzuru ilahiye çıkacaklarını hatırlayacaktır.

[←1493]

[387] İhramlı bir kadının, yabancı bir erkekle karşılaşüğmda ve ihtiyaç duyduğu zamanlarda yüzünü örtmesi caizdir. Dört mezhep imamı bu görüştedir. Fakat Hanefıler ile Şâfiîlere göre; ihramlı bir kadının, yüzünü, tenine değecek şekilde bir peçe ile örtmesi caiz değildir. Fakat tenine değmeyecek şekilde başından aşağı sarkıtarak örtmesi caizdir. İhramlı bir kadının, eldiven giymesi veya ellerini dikişli bir paçavra ile örtmesi caiz değildir. Fakat Hanefi alimlerinden el-Kâsânî'ye göre; konumuzla alakalı hadise uymak men-. dubtur. Çünkü ihramlı kadının eldiven giymesinin caiz olduğuna; Sa'd b. Ebi Vakkas'm, ihramlı kızlarına eldiven giydirdiğine" dair rivayet edilen hadisi delil getirmiştir, (ç)

[←1494]
[388] Buhârî, Cezâu's-Sayd 13

[←1495]

[389] Buhârî, Libâs 37; Müslim, Hac 3 (1177)

[←1496]
[390] Ebu Dâvud, Menâsik 31 (1823, 1825)

[←1497]

[391] Tirmizî, Hac 18 (833)

[←1498]
[392] Nesâî, Menâsik 28

[←1499]
[393] Nesâî, Menâsik 28

[←1500]

[394] Ebu Dâvud, Menâsik 31 (1825}

[←1501]

[395] Buhârî, Libâs 80; Müslim, Hac 35 (1189)

[←1502]
[396] Buhârî, Libâs 78

[←1503]

[397] Müslim, Hac 36 (1189)

[←1504]
[398] Müslim, Hac 37 (1189)

[←1505]

[399] Buhârî, Libâs 73

[←1506]
[400] Buhârî, Hac 18, Libâs 69; Müslim, Hac 39 (1190)

[←1507]

[401] Buhârî, Hac 18

[←1508]
[402] Müslim, Hac 39 (1190)

[←1509]
[403] Müslim, Hac 47 (1192}

[←1510]
[404] Buhârî, Gusl 12; Müslim, Hac 48 (1192)

[←1511]

[405] Hacca niyet eden bir kimseye; kadınla cinsel İlişki, dikişli elbise, kara avcılığı, koku sürünme, tırnak kesme ve benzen fiiller yasak kılındığından, hacca niyet etmeye "ihram" adı verilmiştir. Bu bakımdan metinde geçen "ihrama girme" sözüyle, hacca niyet etme manası kast edilmiştir.

Bir başka ifadeyle ihram; harama girmek, "hill"de ihramdan çıkmak demektir. Metinde geçen "koku sürdüm" sözünden maksat; hacca veya umreye niyet edeceği için bedeninin ve elbisesinin bir kısmına güzel kokulu misk sürdüm demektir. Bu ifade; Nesâî, Menâsik 41'de bu şekilde izah edilmektedir.

Metinde geçen "Beyt-i tavaf dan maksat; "tavaf-i ifâza"da denilen "ziyaret tavaff'dır. Bilindiği üzere, hacıların Arafat'tan indikten sonra yaptıkları bu tavaf, haccın rükun-larından olup bunun dört şavtı her hac edene farzdır.

Akabe cemresi atılıup kurban kesildikten ve traş olunduktan sonra ve ziyaret tavafından önce her hacı adayı için cinsel ilişki dışındaki hac ile ilgili bütün yasaklar helal olur. Buna, "birinci helal" denir. İşte Hz. Aişe'nin Hz. Peygamber (s.a.v)'e koku sürmesi bu esnada olmuştur, (ç)

[←1512]

[406] Müslim, Hac 31 (1189)

[←1513]
[407] Müslim, Hac 34 (1189)

[←1514]
[408] Müslim, Hac 41 (1190)

[←1515]
[409] Tirmizî, Hac 77 (917)

[←1516]

[410] Ebu Dâvud, Menâsik 10 (1745, 1746)

[←1517]

[411] Nesâî, Menâsik 42

[←1518]

[412] Metinde geçen "vebîs" kelimesi; parlaklık anlamına gelir. Bundan maksat; miskin maddesi değil, tesiri ve kokusudur. Ayrıca hadis, ihrama girerken koku sürünmenin mü-sehab olduğunu ve bu kokunun tesirinin, koku ve renginin ihramdan sonra da devam etmesinde bir sakınca bulunmadığını İfade etmektedir, (ç)

[←1519]
[413] Nesâî, Menâsik 42

[←1520]

[414] Nesâî, Menâsik 41

[←1521]

[415] Nesâî, Menâsik 41

[←1522]

[416] Nesâî, Menâsik 41

[←1523]

[417] Bunun anlamı; "sizin kullandıklarınızın kokusu kısa zamanda kayboluyor. Resulullah (s.a.v)'in ki ise ihramdan sonra da etkisini sürdürüyor" şeklinde olabileceği gibi, "sizinkinden daha güzeldi" şeklinde de olabilir, (ç)

[←1524]

[418] Nesâî, Menâsik 41

[←1525]
[419] Nesâî, Menâsik 42

[←1526]

[420] Buhârî, Hac 132, Cezau's-Sayd 15, Libâs 14, 37; Müslim, Hac 4 (1178); Ebu Dâvud, Menâsik 31 (1829); Tirmizî, Hac 19 (834); Nesâî, Menâsik 32; İbn Mâce, Menâsik 20 (2931); Ahmed b. Hanbel, 1/285

[←1527]

[421] Buhârî, Cezau's-Sayd 15; Müslim, Hac 4 (1178)

[←1528]

[422] Buhârî, Hac 132, Cezau's-Sayd 15; Tirmizî, Hac 19 (834); Nesâî, Menâsik 32

[←1529]
[423] Tirmizî, Hac 19 (834)

[←1530]

[424] Bu hadis; ihramh bir kimsenin eteklik (=izar) ve dikişsiz ayakkabı bulamadığı zaman, don ve mest giyebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca dikişsiz mest için, topukların altından kesme şart koşulmamaktadır. İmam Ahmed bu görüştedir.

Hanefüere göre ise; dikişsiz ayakkabı bulamayan kimsenin mest giyebilmesi için, mestleri, topuktan aşağısı kalacak şekilde kesmeyi şart koştukları gibi, eteklik bulamayan bir kimsenin eline geçirdiği donu eteklik olarak kullanabilmesi için eğer uygunsa, dikişlerini söküp ondan sonra eteklik yapmasını şart koşmuşlardır. Bu meselede, konu ile ilgili daha önce geçen hadisi esas almışlardır. Donu da, meste kıyasla dikişlerinin sökülerek eteklik yapılmasını ileri sürmüşlerdir.

Yine Hanefilere göre; don, eteklik yapmaya müsaitken eteklik yapmadan ve mestler topukların altından kesilmeden giyilecek olursa, fidye lazım gelir, (ç)

[←1531]

[425] Ebu Dâvud, Menâsik 31 (1829)

[←1532]

[426] Nesâî, Menâsik 32

[←1533]

[427] Buhârî, Hac 26, Libâs 69; Müslim, Hac 19 (1184); Ebu Dâvud, Menâsik 26 (1812); Tirmizî, Hac 13 (825); Nesâî, Menâsik 54; İbn Mâce, Menâsik 15 (2918); Ahmed b. Hanbel, 2/3, 34, 40, 43, 42, 53

[←1534]

[428] Telbiye: Kelime olarak, "Lebba"dan gelir. Üstten gelen bir emre yada davete karşı aralıksız icabet anlamını taşır. Telbiye şu şekilde yapılır:

"Lebbeyk! Allahüme lebbeyk. Lebbeyke lâ şerike leke lebbeyk. Inne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'1-mülk. Lâ şerike lek"

Anlamı: "Allahım! Tekrar tekrar icabet sana. Tekrar tekrar İcabet sana. Tekrar tekrar icabet sana. Senin ortağın yoktur. Emret! Hamd, Sana mahsustur. Nimeti veren Sensin. Mülk Senindir. Senin benzerin ve ortağın yoktur."

Bu telbiye şekli, İslamî'dir. Cahiliye Araplannkinden farklıdır. Bu telbiye şeklini, Hz. Peygamber (s.a.u)'e, Cebrail öğretmişti.

Telbiyeyi, erkekler yüksek sesle söylerler. Kadınlar da alçak sesle söylerler. Telbiye, ihrama büründükten sonra inişlerde, yokuşlarda, başkalarıyla konuşmalarda, gece veya gündüzde, oturmalarda, kalkmalarda, namazların ardından, bir şeye binerken, mescid gibi her değişiklikte tekrar edilir. Her tekrar, peşpeşe üç kere yapılır. Telbiyeden sonra Duâ edilir.

Telbiyeye, hacılar, Akabe Cemresindeki şeyten taşlama anına, yani bayramın birinci günü sabahına kadar devam ederler. Umre yapanlar da, tavafa başlayıncaya kadar devam ederler.

Buraya kadar telbiye ile ilgili anlatılanlar, Hz. Peygamber (s.a.v)'in uygulamasından alınmıştır.
Telbiye'nin hikmeti ise; insanların, Beytullah'a misafir olarak gelmelerinin Allah'ın, kendilerine büyük bir lütuf ve ihsanı olduğuna dikkatleri çekme ve Allah'ın adının yüceltilme vardır.

Telbiye'nin hükmü konusuda alimler ihtilaf etmişlerdir:

Hanefilere göre; telbiye, ihramın şartıdır. İhramın sahih olabilmesi için telbiye şarttır. Tel-biyye, dille yapılır. Allah'ı ta'zim kastıyla yapılan her türlü tehlil, tekbir, teşbih ve tahmid telbiyenin yerini tutar.

Alimler, "lebbeyk" kelimesi üzerinde ihtilaf etmişlerdir. Sîbeveyh'e göre, bu lafız, tesniye-dir. Yalnız onunla çokluk ve sayıda tekrar kast edilir. Yûnus'a göre ise, müfred bir kelimedir.

Telbiye'nin manası üzerinde de ihtilaf edilmiştir. Bazıları, "tekrar tekrar icabet ederim" manasında olduğunu söylemişlerdir. Bazılarına göre İse, "Sana tekrar tekrar itaat ederim", bazılarına göre ise "teveccühüm Sanadır", bazılarına göre ise, "Muhabbetim Sanadır", bazılarına göre ise "Samimiyetim Sanadır" anlamındadır.

Doğru olanı, birincisidir. Çünkü ihrama giren bir kimse, Allah'ın davetine icabet etmiş demektir. Kadı îyâz (ö. 544/1149)'a göre bu icabet, Hz. İbrahim'den kalmıştır, (ç)

[←1535]

[429] Müslim, Hac 21 (1184)

[←1536]

[430] Müslim, Hac 21 (1184)

[←1537]

[431] Ebu Dâvud, Menâsik 26 {1812}; Tirmizî, Hac 13 (825); Nesâî, Menâsik 54

[←1538]

[432] Nesâî, Menâsik 54

[←1539]
[433] Bakara: 2/196

[←1540]

[434] Müslim, Hac 81 (1201)

[←1541]

[435] Bakara: 2/196

[←1542]

[436] Ka'b, Hudeybiyye seferi sırasında başına bit musallat olmuştu. İhramİı olması hasebiyle de başını yıkamamıştı. Çünkü başındaki bitleri öldürmekten korkuyordu. Bir taraftan da sıcağın şiddetinden dolayı gözlerine bîr zarar geleceğinden endişelenmeye başlamışı ki, yüce Allah onun hakkında Bakara: 2/196. ayeti indirdi. Bunun üzerine Ka'b, başındaki rahatsızlıktan dolayı saçlarını kesti. Bu hareketinden dolayı fidye olarak kurbanlık bir koyun kesip etini Harem-i şerifte bulunan fakirlere dağıttı.

Hanefilere göre; ihramlı bir kimseye saçlarını izale etmesinden dolayı fidye gerekmesi için saçlarının en az dörtte birini traş etmesi veya kesmesi gerekir. Dörtte birinden daha azını kesen ihramlı içişn ise sadaka olarak yarım sa' (= 1667 gr.) buğday vermek gerekir. Bu, bir Fıtır sadakası miktarıdır. Hanefilere göre, bir organın dörtte biri, bütünü hükmündedir. Hadisin zahirine göre fidye olarak; kurban kesmek, üç gün oruç tutmak ve fakirlere yemek yedirmek olmak üzere üç çeşit ödeme yolu tavsiye edilmiş, fakat bunların nerede eda edileceği konusunda herhangi bir açıklama yapılmamıştır. HanefiSere göre; yemek yedirmek için belli bir yer yoksa da, kurban kesmek için belli bir mekan tayin edilmiştir. Bu da, Harem'in sınırlarıdır. Zaman tayini ise, kurban için sözkonusu değildir. Oruç için, belli bir zaman ve mekan tayin edilmediği görüşünde bütün alimler ittifak etmiştir, (ç)

[←1543]
[437] Farak, üç sâ'ya ve 16 ntla eşit bîr ölçü birimidir, (ç)

[←1544]
[438] Müslim, Hac 82 (1201)

[←1545]
[439] Bakara: 2/196

[←1546]

[440] Buhârî, Muhsar 8; Müslim, Hac 83 (1201)

[←1547]
[441] Müslim, Hac 83 (1201)

[←1548]

[442] Müslim, Hac 83 (1201)

[←1549]

[443] Buhârî, Merda 16

[←1550]

[444] Bakara: 2/196

[←1551]

[445] Buhârî, Muhsar 7, Tefsiru Sure-i Bakara 32; Müslim, Hac 85 (1201)

[←1552]
[446] Ebu Dâvud, Menâsik 41 (1857)

[←1553]

[447] Ebu Dâvud, Menâsik 41 (1858)

[←1554]

[448] Diğer rivayetlerde "koyun" ifadesi geçerken, bu rivayette "sığır" İfadesi geçmektedir. Fakat söz konusu kurbanlığın, sığır olmayıp koyun olduğunu ifade eden rivayetler çoğunlukla olup sahihtirler. Kadı İyâz (o. 544/1149), Aynî (ö. 855/1451) ile İbn Hazm (ö. ö. 456/1063}'da bu görüştedir, (ç)

[←1555]

[449] Ebu Dâvud, Menâsik 41 (1859)

[←1556]
[450] Bakara: 2/196

[←1557]
[451] Ebu Dâvud, Menâsik 41 (1860)

[←1558]

[452] Yani ihramlı iken saçını kesen bir kimsenin, fidye olarak bu üç yoldan birini tutmakta serbest olduğunu ifade etmektedir, (ç)

[←1559]
[453] Ebu Dâvud, Menâsik 41 (1861)

[←1560]
[454] Tirmizî, Hac 107 (953); Buhârî, Muhsar 8; Müslim, Hac 83 (1201)

[←1561]

[455] Buharı, Cezau's-Sayd 2, 3; Müslim, Hac 56-64 (1196); Ebu Dâvud, Menâsik 40 (1852); Tirmizî, Hac 25 (847); Nesâî, Hac 78; İbn Mâce, Menâsik 93 (3093); Ahmed b. Hanbel, 5/301

[←1562]

[456] Buhârî, Hibe 3, Et'ime 19

[←1563]

[457] Buhârî, Cihad 87, Zebaih 10; Müslim, Hac 57 (1196)

[←1564]

[458] Müslim, Hac 56 (1196)

[←1565]

[459] Rjuayt|erc[e açıkça anlatıldığına göre; bu olay, Hudeybİye umresi yılında meydana gelmiştir.

Arkadaşlarının İhrama girdiği halde bu yolculukta Ebu Katâde'nin ihrama girmemesi, henüz o tarihlerde mikatlerîn tayin edilmeyişinden ileri gelmiş olabilir.

Ebu Katâde'nin avladığı avın etinden arkadaşlarının yememeleri İse, şüpheli işlerden kaçınmak gayesine matuf olabileceği gibi, "Ihramlı olduğunuz müddetçe kara avı size haram kılınmıştır" (Meride: 5/96) ayetinin genel hükmüyle amel etmek istemiş olmalarından kaynaklanmış da olabilir.

Resulullah {s.a.v)'İn, "Bu ancak Allah'ın size yedirdiği bir yiyecektir" buyurması; yakalayıp kesmek mümkün olmayan bir hayvanı yaralayarak öldürmenin, onu boğazlamak yerine geçtiğini ifade eder.

İhramlı bir kimsenin avladığı hayvanın etini yemesi haramdır. Bu konuda alimler İttifak etmiştir.

Yine ihramlı olmayan bir kimsenin, ihramlı bir kimse için avlamış olduğu bir avı o ihramlının yemesi de, alimlerin büyük çoğunluğuna göre haramdır. Fakat ihramlı bir kimsenin, ihramsız avcıya o avı avlaması için avın yerini göstermek gibi bir yardımda bulunmamış olması şarttır.

Hanefi alimlerinin göre, bu avı, o ihramfının yemesinde bir sakınca yoktur. Yalnız ihram-hnın, herhangi bir yardımı olmadan o avı İhramsız bir kimse kendisi için avlamışsa o avı herhangi bir ihramlının yemesinde sakınca yoktur. Bu konuda cumhuru ulema ile Hanefi alimlerinin görüşü aynıdır. Çünkü Resulullah (s.a.v)'in, "Sizlerden herhangi bir kimse, Ebu Katâde'ye, o yaban eşeği üzerine saldırmasını emr yada (bir şeyle) işarette bulundu mu?" sözü buna ifade etmektedir, (ç)

[←1566]
[460] Buhârî, Cezau's-Sayd 2

[←1567]

[461] Buhârî, Cezau's-Sayd 3

[←1568]

[462] Burada "hac" ile, mecazi olarak "umre" kast edilmektedir. Çünkü umreye, "küçük hac" denilmektedir, (ç)

[←1569]
[463] Buhârî, Cezau's-Sayd 4

[←1570]

[464] Müslim, Hac 59 (1196)

[←1571]

[465] Müslim, Hac 60 (1196)

[←1572]

[466] Müslim, Hac 61 (1196)

[←1573]

[467] Nesâî, Menâsik 78

[←1574]

[468] Buhârî, Cezau's-Sayd 11, Tıb 12, 15; Müslim, Hac 88 (1203); Ebu Dâvud, Menâsik 35 (1835); Tirmizî, Hac 22 (839); Nesâî, Menâsik 92; İbn Mâce, Menâsik 87 (3081); Ahmed b. Hanbel, 1/215, 222, 244, 248, 280

[←1575]

[469] Bu hadis; Resulullah (s.a.v)'in, ihramh iken ve oruçlu iken kan aldırdığını haber vermektedir. Bununla birlikte, ihramlı bir kimsenin kan aldırması caizdir. İmam Ahmed, İmam Şafiî ile Ebu Hanîfe bu görüştedir.

Bunlara göre, ihramlı kimsenin, saç kesilmemek kaydıyla kan aldırmadan dolayı fidye vermek gerekmez. Yalnız kan aldırırken saç kesilecek olursa, o zaman sahibine fidye vermek gerekir. Delilleri, Bakara: 2/196. ayettir.

Hacamat, sözlükte; "emmek" anlamına gelen "hacm" kökünden gelir. Tıbbî tabir olarak "kan aldırma" diye ifade edilir. Bu işi yapan kimseye, "Hacim" yada "Haccâm" denir. Ihti-cam, kan aldırma talebidir. Kan alma işinde kullanılan alete, "mihcem" yada "mihceme" denir. Genellikle sığır boynuzundan yapılır. İçi boş ve İki ağızlı bir alettir. Mihcem, bazem Haccâm'ın emdiği kanı toplayan alete ve hatta kan almada deriyi yarmak üzere kullanılan ucu sivri alete de denir. Aslında bu yarma aletinin ismi, "mişraftır.
O dönemde kan, iki şekilde alınmaktaydı:

1. Deriyi yarmadan yapılan hacamat: Mihcem denilen alet alınır; geniş ağzı, kan alınmak üzere belirlenen yere tatbik edilir. Haccâm'da, aletin diğer ağzından aletin içindeki havayı ağzıyla emer. Alet içerisinde hava azaldıkça kanın dahili tazyikinin de tesiriyle kan ince damarlardan aletin içine, deri mesamatından akmaya başlar. Böyiece hacamat yapılan yerdeki kan tıkanıklığı izale olur. Önceden duyulan ağrı ve sızı hafifler veya tamamen yok olur.

2. Deri yarılarak yapılan hacamat (=fasd): Mişrat yada mihcem denilen ucu sivri bir aletle derinin üzeri yarılır. Bu durumda, mihcem'in havası emildikçe kan, bu yanlan yerden daha kolay ve daha çabuk akmaya başlar. Taberânî (ö. 360/970)'nin, Semure'den naklettiği rivayette; Peygamber (s.a.v) bu tarzda kan aldırmıştır.

Kan aldırma ile; kanı alınan kişinin kan yapıcı merkezleri uyarılarak, genç ve dinamik kan hücrelerinin oluşması sağlanır. Bu hücreler, solunum hücreleri (=alyuvarlar/kırmızı kan hücreleri) yada savunma (=akyuvarlar/beyaz kan} hücreleridir.

Bu yeni oluşan genç ve dinamik hücreler, hastalıklara karşı daha amansız bir mücadele vererek hastalıkların uzaklaşmasına sebep olduğu gibi, çevre şartlarına karşı daha sağlam olmamızı sağlar ve vücuttaki işe yaramayan temel taşı niteliğindeki ihtiyar hücrelerin uzaklaşmasına ve bunların yerine genç hücrelerin yerleşmesine yardımcı olurlar. Yapılan gözlemlerde, kan aldıran kişi de, hastalıklara karşı mukavemetin geliştiği, baş ağrısının ortadan kalktığı, grip gibi hastalıklara yakalnamadığı görülmüştür. Dolayısıyla kansere akrşı mukavemetin ve AiDS'e karşı müdafaanın elde edebileceği de düşünülmektedir, (ç)

[←1576]

[470] Buhârî, Savm 32

[←1577]

[471] Buhârî, Tıb 15

[←1578]

[472] Buhârî, Tıb 15

[←1579]
[473] Tirmizî, Hac 22 (839)

[←1580]

[474] Ebu Dâvud, Menâsik 35 (1835, 1836)

[←1581]
[475] Nesâî, Menâsik 92

[←1582]

[476] Buhârî, Hac 110, Edâhî 15; Müslim, Hac 367 (1321); Ebu Dâvud, Menâsik 14 (1755); Tirmizî, Hac 70 (909); Nesâî, Menâsik 69; İbn Mâce, Menâsik 95 (3096); Ahmed b. Hanbel, 6/30, 41, 42, 78, 82, 85, 90, 110

[←1583]
[477] Buhârî, Hac 110; Müslim, Hac 367 (1321);

[←1584]

[478] Beytullah'a gönderilen hayvanın boynuna kurbanlık olduğunu gösteren bir nişan takmaya "taklîd" denir. Hayvanın boynuna alamet olmak üzere; bükülmüş ip, deri parçası gibi bir tasma takmak, alimlerin büyük çoğunluğuna göre sünnettir. Yalnız nişanın, nalın gibi küçük baş hayvanlara zor gelecek ve onları zayıflatacak derecede ağır bir tasma olmamasına dikkat etmek gerekir.

Hanefîlere göre; koyun, hedy kurbanı olur. Fakat boynuna tasma takılamaz Çünkü Müslüman toplumu arasında böyle bir uygulama görülmemiştir. Eğer Peygamber (s.a.v)'in böyle bir uygulaması olsaydı, Müslümanlar onu terk etmezlerdi.

Ayrıca Beytullah'a gönderilen kurbanlık koyun, hac ve umre ile ilgili bir koyun değildir. Resulullah (s.a.v)'in, bu kurbanlığı gönderdikten sonra orada ihrama girmeden kalmış olması, bu kurbanlık koyunların hac veya umre ile ilgili olarak Beytullah'a gönderilen bir kurbanlık olmadığını gösterir. Bunun aksini ifade eden hiçbir rivayete rastlamak mümkün değildir.

Yine Hanefilere göre; bu hadis, "ferd hadis" denilen hadislerdendir, (ç)

[←1585]

[479] Ebu Dâvud, Menâsik 14 (1755)

[←1586]

[480] Buhârî> Hac 11° (1589); Müslim, Hac 366 (1321)

[←1587]

[481] isal Tirmizî' Hac 70 (909); Nesâî, Menâsik 69

[←1588]

[482] Nesâî, Menâsik 69

[←1589]

[483] Buhârî, Hac 110, Edâhî 15; Müslim, Hac 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366,368, 369, 370 (1321); Ebu Dâvud, Menâsİk 14 (1757, 1758, 1759); Tirmizî, Hac 69 (908); Nesâî, Menâsik 65, 66, 68, 69; İbn Mâce, Menâsİk 94 (3094, 3095); Ahmed b. Hanbel, 6/30, 35, 36, 42, 78, 82, 85

[←1590]

[484] Resulullah (s.a.v}, bu kurbanlıklarını, hicretin 9. yılında Hz. Ebu Bekr ile birlikte Beytullah'a göndermiştir.

Sahabenin büyük çoğunluğu, İmam Mâlik, İmam Şafiî, İmam Ahmed ve Hanefilere göre; Hac yapmak niyetinde olmayan bir kimsenin, Beytullah'a kurbanlık gönderip te memleketinde kalan bir kimseye, elbiselerinden soyunması ve İhrama giren bir kimseye yasak olan hareketlerden kaçınması gerekmez, ancak hac ve umre için ihrama girdiği zaman buyasaklara uyması lazım gelir. Hatta Hanefi alimlerinden Tahâvî (ö. 321/933), bu görüşteki ilim adamlarının dayandıkları delilleri göstermek için bu hadisi 18 senedie rivayet etmiştir.

Hanefilere göre; Beytullah'a kurbanlık gönderen bir kimsenin ihrama girmiş sayılabilmesi için şu üç şartın bulunması gerekir:

1. Hac veya umre ibadeti için niyet etmiş olmak,

2. Kurbanlıkla birlikte hac için yola çıkmış olmak,

3. Kurbanlığın boynuna gerdanlık takmak.

Kısacası, bir kimse, sadece Beytullah'a kurbanlık göndermekle ihrama girmiş sayılmaz. Yine bir kimsenin, kurbanlığını kendi memleketinde iken işaretlemesi ve boynuna gerdanlık takması müstehabtır. Ancak hac veya umre yapmak isteyen kimsenin, kurbanlığı işaretlemeyi ve boynuna gerdanlık takmayı, mikat'e kadar ertelemesi müstehabtır. (ç)

[←1591]
[485] Buhârî, Hac 110; Müslim, Hac 362 (1321)

[←1592]

[486] Buhârî, Hac 107; Müslim, Hac 359 (1321)

[←1593]
[487] Buhârî, Hac 110

[←1594]

[488] Müslim, Hac 368 (1321)

[←1595]
[489] Buhârî, Hac 109; Müslim, Hac 369 (1321)

[←1596]
[490] Müslim, Hac 361 (1321)

[←1597]
[491] Müslim, Hac 363 (1321)

[←1598]

[492] Nesâî, Menâsik 68;Tirmİzî, Hac 69 (908)

[←1599]

[493] Nesâî, Menâsik 65

[←1600]

[494] Hac, yapılış biçimi (=eds) açısından üç çeşittir:

1. İfrâd Hacci: Umresİz yapılan hacdır. Sadece hac ibadeti yapıldığı için "umresiz hac" anlamında olmak üzere bu ad verilmiştir.

Hac ayları içinde, hacdan önce umre yapmayıp sadece hac niyetiyle ihrama girerek hac menâsikini eda edenler, "ifrad haccı" yapmış olurlar. İster mikat sınırı dışında ve ister mi-kat sınırı içinde ikâmet etsin, herkes ifrad haccı yapabilir.

2. Temmettu' Hacci: Aynı yılın hac aylarında umre ayrı ihramla ve hac ayrı ihramla yapıldığı zaman, iki ihram arasında, ihramsız, yani ihram yasaklarının bulunmadığı yasaksız bir zaman dilimi, umre ile hac arasında hac yasaklarının söz konusu olmadığı serbest bir vakit bulunduğu için bu ad verilmiştir.
Temettü' haccı; aynı yılın hac aylan içinde, umre ve haccı ayrı ayrı niyet ve İhramla yapmaktır. Hac ayları içinde umre yapıp ihramdan çıktıktan sonra, aynı yıl hac İçin yeniden ihrama girip hac menâsikini de eda eden uzak bölgelerden gelmiş hacılar, temettü' haccı yapmış olurlar.

3. Kıran Haccı: Umre ve haccin her ikisine birlikte niyet edilerek aynı yılın hac ayları içinde umre ve haccı bir ihramda birleştirmektir. Hac ve umre, tek ihramla yapıldığı için "birleştirmeli hac" anlamında bu adı almıştır.

Umre ve hacca, ikisine birden niyet edip umreyi yaptıktan sonra ihramdan çıkmadan, aynı ihramla hac Menâsikini de tamamlayan Afakiler (=Harem dışından gelen kimseler), "kıran haccı" yapmış olurlar. B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V., 1/549 Kıran haccı yapacak kişi; mikatte yada daha önce, umre İle hacca birlikte niyet edip iki rekat namaz kılar, sonra umre ile birlikte hacca niyet eder. Daha sonra telbiyede bulunur ve ihramın şartlarını yerine getirir.

Hanefilere göre; bu üç çeşit haccin fazilet bakımından sıralanışı şu şekildedir: 1. Kıran, 2. Temettü', 3. İfrâd

Bütün İbadetlerde olduğu gibi hac ibadetinde de fazilet; o biçim yada bu biçimde yapılmasından ziyade, edasında gösterilen gayret, samimiyet, huzur, huşu ve ihlas nispetin-dedir, (ç)

[←1601]

[495] Buhâri, Taksiru's-Salât 5; Hac 24; Müslim, Hac 185-186 (1232); Ebu Dâvud, Menâsik 24 (1795); Tirmizî, Hac 11 (821); Nesâî, Menâsik 49; İbn Mâce, Menâsik 38 (2968, 2969); Ahmed b. Hanbel, 3/99

[←1602]

[496] Resulullah (s.a.v)'in, Veda haccında kıran haccı yaptığını açıkça ifade eden bu hadis; Abdullah ibn Ömer, Aişe, Cabir, Ömer, Ali, İmran b. Husayn gibi sahabeden rivayet edildiği halde, Muaviye hadisi, "Peygamber (s.a.vj'in Veda haccında ifrad haccı yaptığı"nı ifade etmektedir (Ebu Dâvud, Menâsik23 (1794)).

Bununla birlikte bu rivayetlerin arasını şöyle uzlşaürmak mümkündür: Hz. Peygamber (s.a.v)'in Veda haccında, haccı ifrada niyet ettiğini söyleyenler; Hz. Peygamber (s.a.v)'in sadece hacca niyet ettiğini görmüş ve umreye niyet ettiğini görmemiş olmalılar ki sadece gördüklerini nakletmekle yetinmişlerdir. Yada "Hz. Peygamber (s.a.v), ifrad haccı yaptı" derken, "ifrad" kelimesiyle, Hz. Peygamber (s.a.v)'in hayatı boyunca tek bir defa hac yaptığını kast etmiş de olabilirler.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in, temettü haccı yaptığını söyleyen sahabiler ise; Hz. Peygamber (s.a.v)'i, umre için ihrama girerken görmüş olup hafif sesle hac için niyet edişi yüzünden duyamamış olmalıdırlar. Yada "Hz. Peygamber {s.a.v) temettü haccı yaptı" sözüyle, haccı kıran kast edilmiştir. Çünkü Arapların eskiden "kıran" kelimesi yerine "temettü" kelimesini kullandıkları bilinmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.vj'in Veda haccında kıran haccı yaptığını ifade eden hadisler, aksini ifade eden hadislere nispetle tercihe şayandır, (ç)

[←1603]
[497] Müslim, Hac 214 (1251)

[←1604]
[498] Müslim, Hac 215 (1251)

[←1605]

[499] Ebu Dâvud, Menâsik 24 (1795); Nesâî, Menâsik 49; Müslim, Hac 214 (1251)

[←1606]

[500] Tirmİzî,Hacll{821)

[←1607]

[501] İmam Ahmed, İmam Mâlik ile İmam Ebu Hanîfe'ye göre; Mekke, harp yoluyla feth edilmiştir, (ç)

[←1608]

[502] Hattabî (ö. 388/998)'nin açıklamasına göre, bu hadis; Hz. Peygamber (s.a.v)'in Mekke'nin fethinde, Mekke'ye, başında miğferle girmesi; saldırıya uğrayacağından, bir kimsenin ihramı terk ederek zırh ve miğfer gibi kendisin koruyacak elbiseler giymesinin caiz olduğuna delalet ettiği gibi, hac veya umre niyeti olmaksızın herhangi bir ihtiyacını görmek isteyen bir kimsenin de ihrama girmesi gerekmediğine delalet etmektedir.

Hanefilere göre; bir kimse, hac veya umre niyetiyle yada bir ihtiyaç dolayısıyla Mekke'ye girmek isterse, o kimsenin, ihramsız girmesi caiz olmaz. Hicaz'da mikat dahilinde oturmayan bir kimsenin, Mekke'ye İhramsız girebilmenin yolu; Mekke'ye değil de, mikat dahilinde bulunan bir köye yada şehre gitmeyi kast etmesidir. Bu takdirde o kimsenin, ihramsız bir şekilde mikati geçmesi caiz olur. Çünkü bu niyetiyle kişi, bir mikati geçmeyi kast etmiştir. B.k.z: İbn Hümam, Fethu'l-Kadîr, 2/132, (Hamişinde) (ç)

[←1609]

[503] Buharı, Cezau's-Sayd 18, Meğazî 48, Cihad 169; Müslim, Hac 450 (1357); Ebu Dâvud, Cihad 117 (2685); Tirmizî, Cihad 18 (1693); Nesâî, Menâsik 107; İbn Mâce, Cihad 18 (2805); Ahmed b. Hanbel, 3/109

[←1610]

[504] İbn Hatal, Benu Teymu'I-Edrem b. Galiplerden idi. Asıl adı, Abduluzza b. Hatal idi. Bazı kaynaklara göre ise ismi, Hilal b. Abdullah b. Abdu Menaful-Edremîdir.

İbn Hatal, Müslüman olup Medine'ye hicret etmişti. Hz. Peygamber (s.a.v), onu, Zekât ve sadaka memuru görevine tayin etmişti. İbn Hatal'ın hizmetini gören azadli Müslüman bir kölesi vardı. Hz. Peygamber (s.a.v}, bu köleyi de onun yanına vererek İbn Hatal'ı Zekât tahsilatına gönderdi. Bir yerde konakladıklarında, köle, İbn Hatal'ın istediğini, uyuyakalması sebebiyle yerine getiremeyince, İbn Hatal, köleyi, döve döve öldürdü. Köleyi öldürdüğü zaman; "Vallahi, Muhammed'in yanına varırsam, bu suçumdan dolayı, muhakkak beni öldürür" deyip irtidat etti ve İslam'dan müşrikiiğe döndü. Topladığı zekâtları da yanma alarak Mekke'ye kaçmıştı.

Hz. Peygamber (s.a.v), Mekke'yi feth edince, Kabe'nin örütüsü altına sığınmış olarak bulunsalar bile, öldürülmeleri emr ve kanları heder kabul edilen kişiler arasında İbn Hatal'da yer almaktaydı.

İbn Hatal'ı, Ebu Berzeme el-Eslemî ile Said b. Hureys el-MahzûmîYıin elbirliğiyle öldü-rüdükleri bildirildiği gibi, Şerîk b. Abdetu'I-Aclanî yada Ammar b. Yasir'in öldürdüğü de rivayet edilmiştir. Fakat onu, Ebu Berze'nin öldürdüğü rivayeti daha sağlamdır, (ç)

[←1611]

[505] Ebu Dâvud, Menâsik 117 (2685)

[←1612]

[506] Buhârî, Hac 50, 57, 60; Müslim, Hac 248-251 (1270); Ebu Dâvud, Menâsik 46 (1873); Tirmizî, Hac 37 (860); Nesâî, Menâsik 147; İbn Mâce, Menâsik 27 (2943); Ahmed b. Hanbel, 1/16, 17, 21, 26, 34, 39, 46

[←1613]
[507] Buhârî, Hac 60

[←1614]

[508] Müslim, Hac 248 (1270}

[←1615]
[509] Müslim, Hac 249 (1270)

[←1616]

[510] Müslim, Hac 250 (1270}

[←1617]

[511] Müslim, Hac 252 (1271}; Nesâî, Menâsikl46

[←1618]

[512] Hz. Ömer'in, bu sözü söylemesine sebep; Müslümanlarla putperestlik devrinden yeni kurtulmuş olmalarıdır.

Hz. Ömer, eğer Hacerü'l-Esved'i öperse, cahillerin, bu işin eski hal üzere devam ettiği zannına kapılmalarından korkmuş ve istilam (=iki avuç İçini taşın üzerine koyup ağızla öpme)den maksadın, yalnızca Allah'ı tazim ve Peygamber (s.a.v)'in emrine itaat olduğunu, istilamın cahiliyet devrindeki putperestlik olmadığını anlatmak istemiştir. Çünkü cahi-Üyet devrinde Araplar, putların, insanı Allah'a yaklaştırdığına inanırlardı. Abdullah İbn Ömer, Resulullah (s.a.v)'in, Hacerü'l-Esved'i öpmesini şu şekilde anlatır:
Resuİullah (s.a.v), Hacerü'i-Esved'in yanına vardı. Sonra dudaklarını, üzerine koyup uzun süre ağladı. Sonra başını çevirince bir de baktı ki (karşısında) Hz. Ömer! Bunun üzerine Resulullah (s.a.v):

Ey Ömer! İşte burada gözyaşı dökülür!' buyurdu. B.k.z: İbn Mâce, Menâsik 27; Hakim, Müstedrek, 1/454 {ç)

[←1619]

[513] Müslim, Hac 250 (1270)

[←1620]
[514] Müslim, Hac 250 (1270)

[←1621]

[515] İslamiyetten önce "Medine", "Yesrib" diye anılırdı. İslamİyetten sonra ise "Dâr", Medîne", "Taybe" ve "Tâbe" İsimleriyle anılmaya başlamıştır. :

Hicretten önce Medîne, veba gibi salgftn hastalıkların en çok bulunduğu bir beldeydi. Müslümanlar, oraya hicret edince, Hz. Ebu Bekr ile Bilal hastalanmışlardı. Kaza umresinde, Resulullah (s.a.v)'in, sahabilerine; Rükn-i Yemânî ile Rükn-i Hacer arasında normal yürüyüşle yürüyüp, diğer iki rükün arasında kısa ve hızlı adımlarla yürümelerini, emretmesinin sebebi; müşriklerin, Kabe'nin kuzeyinde bulunmalarıdır. Bu sebeple müşrikler, Müslümanları, Rükn-i Yemânî ile Rükn-i Hacer arasında göremiyorlardı. Resulullah (s.a.v)'in, sahabilere; sadece müşriklerin görebildiği rükünler arasında koşar adimlarla, diğer iki rükün arasında ise normal (âdi) adımla yürümlerini emretmişti. İnsanın, düşmanlarının, kendisine karşı besledikleri kötü emelleri yok etmek kuvvet gösterisinde bulunması caiz olmaktadır.

Remel, Asr-ı saadetten sonraki nesiller için de bir sünnet olarak devam etmiştir. Tavafın her bir turuna, "Şavt" denir.

Hıcr, Hatîm denilen yerin içidir. Hatim, Kabe'nin altın oluk tarafındaki yarım duvarla çevrilmiş yerdir. Vaktiyle bu yer, Kabe'den idi. Hükmen yine Kabe'nin İçinden sayıldığı cihetle tavaf, Hatîm'in arkasından yapılır, (ç)

[←1622]

[516] Buhârî, Hac 55, Meğâzî 43; Müslim, Hac 240-241 (1266); Ebu Dâvud, Menâsik 50 (1886, 1889); Tirmizî, Hac 39 (863); Nesâî, Menâsik 155; îbn Mâce, Menâsik 29 (2953); Ahmed b. Hanbel, 1/373

[←1623]

[517] Buhârî, Hac 80; Müslim, Hac 241 (1266}

[←1624]
[518] Tirmİzî, Hac 39 (863)

[←1625]

[519] Ebu Dâvud, Menâsik 50 (1886); Nesâî, Menâsik 155

[←1626]

[520] Ebu Dâvud, Menâsik 50 f 1886)

[←1627]

[521] Iztıbâ': İhramın vücudun belden yukarısını Örten parçasının bir ucunu sağ kolun altından geçirip sol omuz üzerine atarak sağ kolu ve omuzu ridanm dışında bırakmaktır.

Hanefılere göre; remel yapılması gereken tavafların bütün şavtlarında ıztıbâ' sünnettir. Tavaf bitince, omuz örtülür. Tavaf namazı, omuz örtülmüş olarak kılınır. Remel yapılan 1573 tauaflar dıŞinda başka zamanlarda ızübâ1 mekruhtur, (ç)

[←1628]

[522] Ebu Dâvud, Menâsik 50 (1889)

[←1629]
[523] Bakara: 2/153

[←1630]
[524] Bakara: 2/158

[←1631]
[525] Bakara: 2/158. ayetinin

[←1632]

[526] Hac: 22/29

[←1633]
[527] Hac: 22/29

[←1634]
[528] Bakara: 2/158

[←1635]

[529] Buhârî, Hac 79, Ebvabu'1-Umre 10, Tefsiru Sure-i Bakara 21; Müslim, Hac 260-261 (1277); Ebu Dâvud, Menasik 55 (1901); Tirmİzî, Tefsiru Sure-İ Bakara 12 (2965); Nesâî, Menâsik 168; İbn Mâce, Menasik 43 (2986); Ahmed b. Hanbel, 6/144, 162, 163, 227

[←1636]

[530] Menât: Mekke ile Medine arasında bulunan ve suyu boi olan "Kudeyd" ismindeki yerin karşısına ve Kızıldeniz'in yakınına Amr b. Luhâyy tarafından dikilmiş bir puttur. Müşellel: Kudeyd yakınında bulunan bi tepedir.

Cahiliyye devrinde, Gassân ve Ezd gibi bazı kabileler, hac için İhrama girerlerken bu puta telbiye getirirken, bazıları da telbiye getirmezdi. İslamiyet geldikten sonra Menat da dahil bütün putlar kırıldığı için Ensar, putlara ait bütün hatıraların silinip gitmesi lazım geldiğini düşünerek İslamiyet'ten sonra Safa İle Merve arasında sa'y etmenin kaldırılacağını zanne diyorlardı. Bu düşüncelerle, Hz. Peygamber (s.a.vj'den Safa ile Merve arasında sa'y etmenin hükmü sorulunca, y\xce Allah, Bakara: 2/158. ayeti indirmiştir. Bu İki tepe arasında koşmak, aslında Hz. İbrahim'in hanımı Hacer ile ilgili bir hatıradır. Hz. İsmail'in annesi Hacer, su bulmak için çocuğunu Harem'in bulunduğu yere koyup iki tepe arasında koşmaya başladı. Bu sırada Allah'ın yardımı yetişmiş ve Zemzem kuyusunun yerinden su fışkırmıştı. İşte onun hatırası için bu iki tepe arasında koşmak, haccm ibadetleri arasına konulmuştur.

Bu koşma, Allah'ın yardımının insanlara yetişeceğinin bir simgesidir. Safa ile Merve arasında koşmak, Maliki ve Şafiî mezheplerine göre farz iken, Hanefilere göre vaciptir, (ç)

[←1637]
[531] Bakara: 2/158

[←1638]

[532] Müslim, Hac 263 (1277)

[←1639]
[533] Ebu Dâvud, Menâsik 55 (1901)

[←1640]

[534] Buhârî' Ebvabu'1-Umre 10, Tefsiru Sure-i Bakara 21; Müslim, Hac 260-261 (1277}

[←1641]

[535] Buhârî, Hac 58, 61, 62; Müslim, Hac 253 (1272); Ebu Dâvud, Menâsik 48 (1877); Tirmizî, Hac 40 (865}; Nesâî, Menâsik 159; İbn Mâce, Menâsik 28 (2948); Ahmed b. i5go Hanbel, 1/214,237,304

[←1642]

[536] Buhârî- Hac 61; Nesâî, Menâsik, 160; Tirmizî, Hac 40 (865) Buhârî, Hac 74

[←1643]

[537] Kabe'yi özürsüz olduğu halde hayvan üzemde yada başka bir şey üzerinde tavaf etmek caizdir. Bu, İmam Şafiî ile İbn Hazrn'ın görüşüdür. Hanefilere göre ise özür bulunmadıkça tavafı yürüyerek yapmak vaciptir. Özürsüz olarak hayvan üzerinde yapılan tavafın, iadesi gerekir. İade etmeyecek olursa, kurban gerekir, (ç)

[←1644]

[538] Hacerü'l-Esved'i, baston ve benzeri bir şeyle selamlamak caizdir. Acak bu cevaz, elle dokunmak veya selamlamak mümkün olmadığı zamanlara aittir. Yoksa elle selamlamanın daha faziletli olduğu bilinen bir gerçektir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v) çoğunlukla elle selamlamışır. Alimlerin büyük çoğunluğu bu görüştedir.

Hacerü'i-Esved'e; elle, baston ve benzeri bir şeyle dokunmak mümkün değilse, ona doğru işarette bulunarak tekbir getirilir, (ç)

[←1645]

[539] Taygftar, sonra kılınan iki rekatlik namaza, "tavaf namazı" denir. Hanefilere göre bu namaz, başlı başına bir namazdır. Sünnet değildir. Vaciptir. Dolayısıyla farz olsun, nafile olsun her tavafın sonunda İki rekat namaz kılmak meşru kılınmıştır. Bu namazını, Kabe'yi tazimle bir ilgisi yoktur. Sadece Allah'ı tazim ve O'na kulluk için meşru kılınmıştır. Dolayısıyla bu namazda, Kafirun ve Ihlas surelerinin okunması müstehabtır. (ç)

[←1646]

[540] Ebu Dâvud, Menâsik 48 (1881)

[←1647]

[541] Buhârî Hac 51, 52, Salât 30, 81, 96, Teheccüd 25, Cihad 127, Meğâzî 77; Müslim, Hac 388-394 (1329); Ebu Dâvud, Menâsik 92 (2023); Tirmizî, Hac 47 (874); Nesaı, Kıble ö, Mesâcid 5, Menâsik 126, 127; İbn Mâce, Menâsik 79 (3063); Ahmed b. Hanbel, 2/3, 4b, 46,50,55,82,139,153

[←1648]
[542] Buhârî, Salât 81

[←1649]

[543] Buhârî, Salât 96; Müslim, Hac 391 (1329)

[←1650]

[544] Resulullah (s.a.v) zamanında Kabe'nin içinde o zaman altı direk vardı. Kabe'nin, hadisin ravisi Mâlik döneminde Kabe içinbdeki direklerden biri alınmış ve beş direk kalmıştı. Metindeki bu ifade, Kabe içindeki direklerin sayısının sonradan değiştiğini göstermektedir. Bazı alimler de, rivayeüerdeki bu farklılıklara bakarak olayın ayrı ayrı zamanlarda iki defe meydana geldiğini ileri sürmüşlerdir, (ç)

[←1651]
[545] Buhârî, Salât 96; Müslim, Hac 388 (1329)

[←1652]

[546] Kabe, mavi taşlardan yapılmış 15 metre yüksekliğinde, Mescid-i Haramın'ın ortasında, kuzey cephesi 10 metre, batı cephesi 12 metre, güney cephesi 16 metre, doğu cephesi İl metre uzunluğunda küp şeklinde bir binadır.

Kur'an'ın ifadesine göre; yeryüzünde insanlar için yapılmış ilk bina Kabe'dir. Kabe'nin inşa tarihi ile ilgili pek çok rivayetler vardır. Kur'an-ı Kerim'de, Kabe'yi İnşa edenlerin; Hz. İbrahim ile oğlu İsmail olduğu belirtilmektedir (Bakara: 2/127). (ç)

[←1653]
[547] Buhârî, Salât 30

[←1654]

[548] Resulullah (s.a.v) Kabe'ye girerken yanma çok sevdiği Zeyd'in oğlu olduğu İçin Üsame'yi, müezzini olduğu için Bilal'i, Kabe'nin hizmetçisi olduğu için Osman b. Talha'yı almıştır, (ç)

[←1655]

[549] Kabe'nin içine girdikten sonra kapıyı üzerlerine kapatmalarının hikmeti; izdihamı önlemek yada kalblerinin sükunet bulup tam bir huşuya ermesini sağlamaktır, (ç)

[←1656]

[550] Buhârî, Meğâzî 77

[←1657]

[551] İki direkle kast edilen; Rükn-ü Esved ile Rükn-ü Yemânîdir. Rükn-ü Esved'in iki fazileti vardır. Biri, Hz. İbrahim'in attığı temel üzerinde bulunmuş olması, diğeri de Hacerü'l-Esved'in bulunmasıdır.

Rükn-ü Yemânfnin ise bir fazileti vardır. O da, Hz. İbrahim'in temeli vardır. O da, Hz. İbrahim'in temeli üzerinde bulunmasıdır. Hacerü'l-Esved, sözü edilen iki faziletinden dolayı istilam edilmek ve öpülmek suretiyle temayüz ermiştir. Rükn-ü Yemânî ise; istilam edilir, fakat öpülmez, (ç)

[←1658]

[552] Bu hadis; Resulullah (s.a.v)'in Kabe'deki namazı, Yemânî rükunlar arasında bulunan iki direk arasında kıldığı ifadesi; Resulullah (s.a.v)'in sağında ve solunda birer direk bulunduğu bildirilmişse de aslında burada direğin biri, ya diğer iki direkle aynı hizada bulunmadığından yada Resulullah (s.a.v), namazı ona karşı kıldığından zikredilmemiştir. (ç)

[←1659]
[553] Müslim, Hac 394 (1329)

[←1660]
[554] Müslim, Hac 390 (1329)

[←1661]

[555] Hz. Peygamber (s.a.v)'in, beraberinde Üsame, Osman b. Ebi Talha, Fadl b. Abbas ve Bilal oldğu halde Ka'be'nin içerisinde namaz kıldığına dair bir çok hadis gelmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Ka'be'nin içerisine girip orada namaz kıldığını söyleyenlerin yanı sıra kılmadığını söyleyenler de vardır. Bu görüş ayrılığın sebebi, bu konuda Üsame b. Zeyd'den iki farklı rivayetin gelmiş olmasıdır.

Bütün bunlara rağmen, Resufullah (s.a.v)'in Ka'be'nin içerisinde namaz kıldığı umumiyet-'G kal:)U' eclilmiş, hatta yeri ve şekli üzerinde bazı detaylara bile yer verilmiştir, (ç)

[←1662]
[556] Tirmizî, Hac 47 (874)

[←1663]

[557] Abdullah ibn Ömer, Kabe'ye girince, yüzü istikâmetinde ileri doğru yürüyüp kapıyı arkasında bırakarak karşısındaki duvara üç arşın kalıncaya kadar ilerler ve Bilal'ın haber verdiği yeri bulur, orada namazını kılarmış (ç)

[←1664]
[558] Ebu Dâvud, Menâsik 92 (2024)

[←1665]

[559] Ebu Dâvud, Menâsik 92 (2025)

[←1666]

[560] Nesâî, Kıble 6

[←1667]

[561] Nesâî, Menâsik 127

[←1668]

[562] Nesâî, Menâsik 126

[←1669]

[563] Buhârî, Hac 22, 101; Müslim, Hac 267 (1281); Ebu Dâvud, Menâsik 27 (1815); Tirmizî, Hac 78 (918); Nesâî, Menâsik 216, 229; İbn Mâce, Menâsik 69 (3039); Ahmed b. Hanbel, 2/3, 45, 46, 50, 55, 82

[←1670]

[564] Müzdelife: Mekke'de, Arafat ile Mina arasında bulunan ve Hac'da Arafat'tan sonra vakfe yapılan yerdir. Müzdelife kelimesi, "yaklaşmak, yakınlaşmak" anlamındaki Arapça "zelefe" kökünden türetilmiş olup "ysktaşılan, yakınlaşılan yer" anlamında, iftiaj babından ism-i mekân kalıbındadır. Ayrıca burası, "toplanma, bir araya gelme" anlamında cem adıyla da anılmaktadır. Burasının bu adlarla adlandırılması değişik şekillerde yorumlanmıştır. Mina: Mekke İle Arafat arasında, ikisini birbirine bağlayan yol üzerinde bir yer. Burası birinci ve ikinci Akabe bey'atiarında Hz. Peygamber (s.a.s) ile Medineliler arasındaki görüşmenin gerçekleştiği yerdir. Kuzeyinde Sabır dağı bulunmaktadır. Akabe Cemresi ile Mubassır Vadisi arasında kalan yere "Mina" denilir.

Arafat: Mekke'nin 20 km. uzaklığında ve doğusunda bulunan bir dağdır. Aynı adı taşıyan ova içinde yaklaşık 70 mefre kadar yükseklikte bir tepe görünümündedir. Tepeye koyu yeşil taş yığınları hakimdir. Arafat'a "Cebelü'r-rahme" (=Rahmet Dağı) da denir. Hac-ibadetinİn rükünlerinden biri olan Vakfe'nin yapıldığı yer olmasından dolayı büyük bir önem taşımaktadır. Bu dağın, ismini nasii aldığı hakkında çeşitli görüşler vardır, (ç)

[←1671]

[565] Hacı adayının Akabe cemresini taşlaymcaya kadar telbiyeye devam etmesi gerekir. İmam Şâfıî İle İmam Ahmed, bu görüştedir.

Hanefıler ile bir rivayette İmam Şâfi?ye göre; İfrad Haccı ile Temettü yada Kıran Haca yapan bir hacı adayı, bayramın birinci günü Akabe cemresine kadar ilk teşt attığı andan itibaren telbiyeyi keser. Çünkü Abdullah ibn Mes'ud'dan gelen bir hadiste: "Ben, Peygamber (s.a.v)'in telbiyesini takip ettim. Akabe cemresine ilk taşı atıncaya kadar telbiyeye devam etti" buyurulmaktadir. (ç)

[←1672]
[566] Buhârî, Hac 101

[←1673]

[567] Tirmizî, Hac 78 (918); Nesâî, Menâsik 216

[←1674]

[568] Cemre" kelimesi, sözlükte; ateş koru, közü, küçük çakıl taşı gibi anlamlara gelir. Burada ise haccın şartlarından olan cemre ve cemrelerin atıldığı yer anlamındadır.

Akabe, ilk ve orta diye üç cemre vardır. Cemrelerin üçü de, Mina'dadır. Akabe (=Büyük) cemre, kurban kesme günü taşlanır. Bu, Müzdelife'den Mina'ya gelindiğinde yapılır. İlk ve orta cemreler, Hayf mescidinin yukansındadır.

Cemrelere taş atılırken, Allah'a hamd ve sena edilir, tekbir ve tahlil getirilir. Hz. Peygamber (s.a.vj'e Salât ve selam okunur. Ayrıca arzu edilen başka dualarda okunur. Duâ edilirken, eller havaya kaldırılır, (ç)

[←1675]

[569] Ebu Dâvud, Menâsik 27 (1815)

[←1676]

[570] Cemrelere taş atma, bayramın birinci günü başlanır. İlk önce Akabe cemresinden 7 taş atılır. İkinci, üçüncü ve dördüncü günü, her üç cemreye birden 21 tane taş atılır. Böylece toplam sayı, 70'e ulaşır, (ç)

[←1677]
[571] Nesâî, Menâsik 228

[←1678]

[572] Nesâî, Menâsik 229

[←1679]

[573] Buhârî, Hac 135, 136; Müslim, Hac 305-309 (1296); Ebu Dâvud, Menâsik 77 (1974);

Tirmizî, Hac 64 (901); Nesâî, Menâsik 226; İbn Mâce, Menâsik 64 (3030); Ahmed b. Hanbel, 1/422, 427, 430, 456, 458

[←1680]

[574] Müslim, Hac 305 (1296)

[←1681]

[575] Akabe cemresine taş atılırken Kabe sola ve Mina vadisi ise sağa alınmalıdır. Hanefiler ile İmam Mâlik, bu görüştedir, (ç)

[←1682]
[576] Buhârî, Hac 135, 136; Müslim, Hac 305, 306, 307 (1296)

[←1683]

[577] Akabe, Mekke'ye 2 mil uzaklıkta bir tepedir. Burası, Akabe bey'abnın yapıldığı yerdir, (ç)

[←1684]

[578] Tirmizî, Hac 64 (901); Nesâî, Menâsik 226

[←1685]
[579] Nesâî, Menâsik 226

[←1686]
[580] Nesâî, Menâsik 226

[←1687]
[581] Ebu Dâvud, Menâsik 77 (1974)

[←1688]

[582] Buhârî, İlm 23, Hac 131; Müslim, Hac 327-333 (1306); Ebu Dâvud, Menâsik 87 (2014); Tirmîzî, Hac 76 (916); Nesâî (el-Kübrâ), Menâsik 2/446 (4106, 4107), 2/447 (4108, 4109); İbn Mâce, Menâsik 74 (3051), Ahmed b. Hanbel, 2/159,160, 202

[←1689]

[583] Konu ile İlgili bu rivayetler, göz önünde bulundurulduğunda konumuzu teşkil eden bu hadiste dört meselenin söz konusu edildiği anlaşılmaktadır:

1. Bayramın birinci günü yanlışlıkla kurbanı kesmeden traş olmak,

2. Akabe cemresine taşlan atmadan kurban kesmek,

3. Taşlan atmadan önce traş olmak,

4. Taşlan atmadan önce ifaza tavafını yapmak.

Bilindiği gibi hac İle ilgili bu fiillerin sırası şöyledir: a. Bayramın birinci günü önce Akabe cemresine yedi taş atılır, b. Sonra kurban kesilir, c. Kurban sonra tarş olunarak ihramdan çıkılmış olunur, daha sonra da Mekke'ye gidilip ifaza tavafı yapılır.

Görülüyor ki, Resulullah (s.a.v)'e yöneltilen bütün sorular bu sıranın bozulmasıyla ilgilidir. Hz. Peygamber (s.a.v}, bu soruların hepsine olumlu cevap vermiş, hepsine de "bu sırayı bozduğundan dolayı bu amellere bir noksanlık gelmediği bu yüzden herhangi bir ceza da lazım gelmez" anlamında "zararı yok" buıyurmuştur.

Hadiste söz konusu edilen bütün bu fiiller, bayramın birinci gününe aittir. Bu fiilleri yaparken aralarındaki sıraya uygun olarak yapmak, İmam Ebu Yusuf, İmam Muhammed, İmam Şafiî ile İmam Ahmed'e göre sünnettir. Terkinden dolayı fidye lazım gelmezse de küçümseyerek terk etmek günahkar olur.

Alimlerin büyük çoğunluğuna göre ise, bu sırayı terk etmekte herhangi bir sakınca yoktur. Çünkü bu sırayı terk eden kimse, günahkar olmadığı gibi kendisine herhangi bir kefaret de gerekmez, (ç)

[←1690]

[584] Buhârî, Hac 131

[←1691]

[585] Buhârî, Hac 131

[←1692]

[586] Müslim, Hac 328 (1306)

[←1693]

[587] Ziyaret Tavafı, farz olup haccın bir rüknüdür. Bu tavaf yapılmadıkça, hac tamam olmaz.(ç)

[←1694]

[588] Müsüm, Hac 333 (1306}

[←1695]
[589] Tirmizî, Hac 76 (916)

[←1696]

[590] Buhârî, Menakibu'l-Ensar 47; Müslim, Hac 441-444 (1352); Ebu Dâvud, Menâsik 91 (2022); Tirmizî, Hac 103 (949); Nesâî, Taksiru's-Salât fi's-Sefer 4; İbn Mâcc, İkâme 76 (1073); Ahmed b. Haribel, 5/52

[←1697]
[591] Müslim, Hac 443 (1352)

[←1698]

[592] Veda Tavafı, cumhura göre vaciptir. Terk edilmesi, diğer vaciplerin terki gibi kurban kesmeyi gerektirir. Bu tavaf, hacının Kabe'den ayrılacağı en son anı olsun diye çıkış vaktinde yapılır, (ç)

[←1699]

[593] Mekke feth edilmeden önce Mekke'lİ muhacirlerin Mekke'de ikâmet etmeleri haram kılınmıştı. Sonraları hac ve umre sebebiyle Mekke'ye girenlere hac ibadetlerini bitirdikten sonra Mekke'de sadece üç gün kalmalarına izin verilmiştir.

Şafiî alimlerinden Nevevî {ö. 676/1277)'ye göre, bu hadisin manası; Mekke'den Medine'ye hicret edenlere bir daha Mekke'ye yerleşmelerinin haram kılınmasıdır. Kadı Iyâz (ö. 544/1149)'a göre, alimlerin çoğunluğu bu görüştedir. Ancak Resulullah (s.a.v)'in Medine dışında istedikleri yerde oturmalarına izin verdiği kimseler bu hükmün dışındadırlar. Bazı alimler de, Mekke'nin fethinden sonra muhacirlerin Mekke'ye yerleşmelerini caiz görmüş, bu hadisin hicretin vacip olduğu zamanlara özgü olduğunu söylemiştir. Mekke'nin fethinden Önce hicretin vacip olduğunda bütün alimler görüş birliğine varmıştır. Muhacir olmayanların, İstedikleri yerde yaşayabileceklerinde ittifak vardır. Muhacirlere Mekke'de kalmak için verilen üç günlük izin, ikâmet hükmüne girmez. Onlar yine misafir sayılırlar.

İnancından dolayı bir yerden baişka bir yere hicret eden kimsenin, kendisi için mevcut tehlike ortadan kalktıktan sonra oraya dönüp dönemeyeceği meselesi, alimler arasında ihtilaflıdır.

Bazılarına göre; bu kimse, Allah ve Resulüne hizmet için memleketini terk etmişse, muhacirler hükmündedir. Bir daha oraya dönemez. Fakat hicret ederken maksadı memleketini terk değil de sadece inancını korumak idiyse fitne bittikten sonra memleketine geri dönebilir. İbn Hacer (ö. 852/1447), bu görüştedir, (ç)

[←1700]
[594] Buhârî, Menakibu'l-Ensar 47

[←1701]

[595] Müslim, Hac 441 (1352)

[←1702]

[596] Buhârî, Hayz 27, Hac 129, 145, Meğâzî 77; Müslim, Hac 382-387 (1211); Ebu Dâvud, Menâsik 84 (2003); Tirmizî, Hac 99 (943); Nesâî, Hayz 23; İbn Mâce, Menâsik 83 (3072, 3073), Ahmed b. Hanbel, 6/164, 202, 207

[←1703]

[597] İfaza (=ziyaret) tavafı, haccın rükunlarındandır. Bu tavafın sahih olabilmesi için, temiz olma hali şartür. İfaza tavafını yapmadan hayız gören bir kadın, temizlenip de ifaza tavafını yapmadıkça memleketine dönemez. Vasıta sahiplerinin, bu durumda kalan kadınlar için yolculuğu ertelemeleri üzerlerine vacip değilse de böyle bir iyiliği esirgemeleri uygun bir davranış değildir, (ç)

[←1704]

[598] Müslim, Hac 382 (1211)

[←1705]
[599] Müslim, Hac 383 (1211) 1645

[←1706]
[600] Müslim, Hac 387 (1211}

[←1707]
[601] Buhârî, Hac 151

[←1708]

[602] Buhârî, Hayz 27; Müslim, Hac 385 (1211)

[←1709]

[603] Buhârî, Hac 129

[←1710]
[604] Müslim'de bulunamamıştır. B.k.z. Muvatta, Hac 228 (ç)

[←1711]

[605] Ebu Dâvud, Menâsik 84 (2003); Tirmizî, Hac 99 (943)

[←1712]

[606] Nesâî, Hayz 23; Buhârî, Hayz 27; Müslim, Hac 385 (1211)

[←1713]

[607] Resülullah (s.a.v), Kurban bayramı gecesi Müzdelife'de iken kalabalığa tahammülü olmayan kadınlara, çocuklara, acizlere, zayıflara ve yaşlılara ortalığın ağarmasını beklemeden Müzdelİfe'den Mina'ya gidip sabah namazını orada kılmalarına ve halk, Akabe'ye yığıl-madan önce gidip orada güneş doğduktan sonra Akabe cemresine rahatça taş atmalarına izin vermiştir, (ç)

[←1714]

[608] Buhârî, Hac 98; Müslim, Hac 300-302 (1293); Ebu Dâvud, Menâsik 65 (1939, 1940); Tirmizî, Hac 58 (892, 893); Nesâî, Menâsik 208; İbn Mâce, Menâsik 63 (3026); Ahmed b. Hanbel, 1/272

[←1715]

[609] Kurban bayramının birinci günü güneş doğduktan sonra Akabe cemresini taşlamak caizdir. Çünkü güneşin doğmasıyla buraya taş atma vakti girmiş olur. Yalnız bu konu, alimler arasında tartışmalıdır, (ç)

[←1716]

[610] Tirmizîi Hac 58 (893); Ebu Dâvud, Menâsik 65 (1940); Nesâî, Menâsik 222

[←1717]

[611] Ebu Dâvud, Menâsik 65 (1940); Nesâî, Menâsik 222

[←1718]

[612] Nesâî, Menâsik 208

[←1719]
[613] Nesâî, Menâsik 214

[←1720]

[614] Buhârî, Cenâiz 20, 21; Müslim, Hac 93-103 (1206); Ebu Dâvud, Cenâiz 78-80 (3238, 3239, 3240, 3241); Tirmizî, Hac 105 (951); Nesâî, Menâsİk 97, 98, 99, 100, 101; İbn Mâce, Menâsİk 89 (3084, 3085); Ahmed b. Hanbel, 1/328

[←1721]

[615] Müslim, Hac 103 (1206)

[←1722]
[616] Müslim, Hac 93 (1206)

[←1723]

[617] Müslim, Hac 102 (1206)

[←1724]
[618] Müslim, Hac 101 (1206)

[←1725]

[619] Müslim, Hac 102 (1206)

[←1726]

[620] ihramlı iken vefat eden bir kimse, beline sardığı izar denilen eteklik ile omzuna aldığı rida denilen peştemali içerisinde kabre konur. Kefen için, bu iki elbise yeterlidir. Başka bir kefene ihtiyaç yoktur. Çünkü esasen ihram hali, ölmekle sona ermediğinden, ihramlı olarak ölen bir kimsenin ihramlılığı devam eder. Dolayısıyla üzerine izar ve ridanm dışında kefen ismiyle de olsa başka bir elbise giyemez, örtülemez. Çünkü şehidler, kıyamet gününde, şehid edildiği andaki haleriyle Allah'ın huzuruna gelecekleri gibi İhramli iken vefat eden bir kimse de, Allah'ın huzuruna ihramlı olarak ve telbiye okuyarak gelecektir. Bu, İmam Şafiî ile İmam Ahmed'in görüşüdür,

imam Ebu Hanîfe İle İmam Mâlİk'e göre ise; ihramlı kimse ölünce ihramlılık hali.sona erdiğinden aynen diğer cenazeler gibi kefenlenir, başı örtülür, üzerine güzel kokular sürülebilir. Hz. Aişe ile Abdullah ibn Ömer'de bu görüştedir. Bu görüşte olanlar, konumuzla ilgili hadisin, ölen o kimseyle alakalı olduğunu belirterek hadisin hükmünün, sadece söz konusu şahsa ait olduğu, başkaları için geçerli olmadığını söylemişlerdir, (ç)

[←1727]

[621] Tİrmizî, Hac (951)

[←1728]

[622] Ebu Dâuud, Cenâiz 78-80 (3238)

[←1729]
[623] Ebu Dâuud, Cenâiz 78-80 (3239)

[←1730]
[624] Ebu Dâuud, Cenâiz 78-80 (3241)

[←1731]

[625] Nesâî, Menâsik 97

[←1732]

[626] Nesâî, Cenâiz 41

[←1733]

[627] Nikâh (=evlenme) kelimesi, sözlükte; birleştirmek, katmak, evlenmek akdi ve cinsel İlişki gibi çeşitli manalara gelmektedir.

Terim olarak ise, şer'an nikahlanmalarında bir engel bulunmayan bir erkek ile bir kadının birbirlerinden istifade etmek arzusuyla yaptıkları sözleşmeye denir. Nikah, karı-koca arasında birlikte yaşamaya ve karşılıklı yardımlaşmaya imkan veren ve taraflara karşılıklı hak ve ödevler yükleyen bir sözleşmedir. Bu sözleşme, her şeyden Önce birbirleriyle evlenmeleri dinen ve hukuken mümkün olan iki kişi arasında ve iki şahit huzurunda yapılır.

Şahitlerin mevcudiyeti, bu sözleşmeye açıklık kazandırmak ve evlilik ilişkisini etrafa duyurma hedefine yöneliktir, (ç)

[←1734]

[628] Buhârî, Nikâh 6, 32; Müslim, Nikâh 76-77 (1425); Ebu Dâvud, Nikâh 29-30 (2111); Tirmİzî, Nikâh 23 (1114); Nesâî, Nikâh 62; İbn Mâce, Nikâh 17 (1889);" Ahmed b. Hanbel, 5/336

[←1735]

[629] Buhârî, Nikâh 6

[←1736]

[630] Buhârî! Nikâh 35, FezâÌlu'I-Kur'an 23; Müslim, Nikâh 76 (1425)

[←1737]

[631] Müslim, Nikâh 77 (1425)

[←1738]
[632] Buharı, Nikâh 32

[←1739]

[633] Buhârî, Nikâh 37

[←1740]

[634] Bir kadının, mehirsiz olarak evlenmek üzere kendisini Hz. Peygamber (s.a.v)'e arzetmesi caizdir. Nitekim Ahzab: 33/50 ayeti de bunu ifade etmektedir.

Buhârî ise, bu hadisi bakarak bir kadının kendisini salih bir kimseye arzefmesinin caiz olduğuna hükmetmiş ve bunun sadece Resulullah (s.a.v)'e özgü bir durum olmadığını, bab başlığında dile getirmiştir, (ç)

[←1741]

[635] Kadın, kendi mehrini, Resulullah (s.a.v)'e hibe etmek suretiyle onunla evlenmek istemektedir. Resulullah {s.a.v} ise kadını, reddedilmiş duruma düşürmemek İçin susup cevap vermemiş.

Yine kadının, kendisini, birinci ve ikinci arz edişinde, Resulullah (s.a.v)'in susmak suretiyle cevap vermesini, kadına red cevabı vermekten utanmasıyla açıklamak mümkün olduğu gibi, bu mesele ile ilgili bir vahyin gelmesini beklemiş olmasıyla yada o kadına uygun bir cevap vermek için düşünmüş olmasıyla da açıklamak mümkündür, (ç)

[←1742]

[636] Evlenilmek istenen bir kadına, yeteri kadar mehir vermek gerekir. Ancak mehir, Nikâh akdinin sıhhatinin şartı olmayıp lüzumunun şartıdır. Evla olan, nikâh akdedilirken mehri sözkonusu edip mikdarını tespit etmektir. İleride bu konuda çıkması mümkün olan bazı anlaşmazlıkları önlemek İçin en uygun tedbir budur. Ayrıca mehri acele olarak vermek, müstehabör.

Manası genel olan bir lafzın, karineyle tahsis edilmesi caizdir. Çünkü metinde geçen "Yanında (mehir olarak verecek herhangi) bir şey var mı?" cümlesindeki "şey" lafzı, azı da çoğu da, kıymetliye de kıymetsizi de kapsayan genel bir lafızdır.

Mal denebilecek her şey ve mal ile değiştirilmesi mümkün olan her menfaat, az da olsa mehir olabilir. Nitekim alimlerin büyük çoğunluğu bu görüştedir. İmam Şafiî'ye göre; mehir karşılığında kadına Kur'an öğretmek caizdir. İlk dönem Hanefi alimlerine göre ise, Kur'an Öğretme karşılığında mehir kabul etmek caiz değildir. Çünkü mehrin, kendisinden istifade edilen bir mal olması gerekir. Bu konudaki delil "Onları, mallarınızla istemeniz size helal kılındı" (Nisa: 4/24) ayeti ile "Bîr mehir belirlediğiniz takdirde henüz dokunmadan onları boşamişsanız belirlediğinizin yansım (onlara) verin" (Bakara: 2/237) ayetidir. Ayetin birinde mehirden, "mal olarak" bahsedilmekte, diğerinde İse "yarısından" söz edilmektedir. Bir şeyi ikiye bölebilmek için o şeyin maddi bir mal olması gerekir.

Ayrıca Resulullah (s.a.v)'in, Kur'an'dan bazı sureler karşılığında bir kadını evlendirdiğini ifade eden hadis, ahad yoluyla geldiği için bu konuda Kur'an'in hükmü terk edilemez. Ibn Abidin'in ifadesine göre; son devir Hanefi alimleri, Kur'an öğretmenin mehir sayılabileceğini söylemişlerdir. Hanefi alimlerini son devri ile İlk devri arasındaki bu görüş ayrılığı; Kur'an'ı, ücret karşılığında öğretmenin caiz olup olmadığı meselesinden kaynaklanmaktadır. Bu tür meselelerdeki ihtilafların kaynağı; hüccet ve delillerin farklı oluşu değil, asrın getirdiği ihtiyaç ve şartların farklı oluşudur. Çünkü son devir alimlerinin içinde bulunduğu şartlar, ilk dönem alimlerin zamanında bulunsaydı, onlar da ücret karşılığında Kur'an'ı okutmanın caiz olduğuna ve dolayısıyla Kur'an'dan bazı sureleri öğretmenin mehir sayılabileceğine hükmedebilirlerdi.

Hanefilere göre; mehrin en az miktarı, ilk asırda 10 dirhem gümüş, yani iki koyun bedelidir. En üst sınırı yoktur, (ç)

[←1743]

[637] Buhâri, Nikâh 50

[←1744]
[638] Buhâri, Nikâh 51

[←1745]

[639] Buhârî, Nikâh 7, 49, Müslim, Nikâh 79-83 (1427); Ebu Dâvud, Nikâh 28-29 (2109); Tirmizî, Nikâh 10 (1094), Birr 22 (1933); Nesâî, Nikâh 67; İbn Mâce, Nikâh 24 (1907); Ahmed b. Hanbel, 3/165,190, 204

[←1746]

[640] kelimesi sözlükte, hurma çekirdeği anlamına gelir. Araplar arasında İse bir ağırlık ölçüsü olarak bilinir. Hattâbî (388/998)'nin ifadesine göre; bir nevat altın, beş dirhem gümüşe eşittir. Ezherî'de bu görüşü tercih etmiştir. Kadı İyâz (Ö. 544/1149)'m rivayetine göre; alimlerin büyük çoğunluğu bu görüştedir, (ç)

[←1747]
[641] Müslim, Nikâh 81

[←1748]

[642] Velîme"; Düğün yemeği demektir. Araplar, hazırlanış sebebine göre her ziyafete ayrı bir isim verirler. Örneğin, çocuk doğduğu zaman verilen ziyafete "akika", bir çocuğun Kur'an-ı hatmetmesi sebebiyle verilen ziyafete "hazâk", sünnet münasabetiyle verilen ziyafete "i'zâr", doğum münasebetiyle verilen ziyafete "hurs", bina yapmak suretiyle verilen ziyafete "vekîre", misafir için verilen ziyafete "nakia", bir musibetle karşılaşıldığında musibet sahibi tarafından veriekln yemeğe "vadıyma", sebepsiz olarak verilen yemeğe "me1-dûbe" ve "me'debe" ismi verilir. Yalnız vadıyma yemeği vermek, haramdır, (ç)

[←1749]
[643] Müslim, Nikâh 80

[←1750]

[644] Hadisin zahirine göre; düğün yemeği vermek, vaciptir. Hanefilere göre ise düğün yemeği, vacip olmayıp vacip kuvvetinde bir sünnettir.

Gücü yeten kimselerin, düğün yemeğini bolca vermeleri gerekir. Alimlerin büyük çoğunluğuna göre; düğün yemeğinin, en az ve en çok olan miktarları İçin bir sınırlama yoktur. Şunu, imkanların elverdiği miktarda hazırlamak yeterlidir. Müstehab olan da budur. Önemli olan, bu ziyafette Allah'ın rızasını kazanmaya çalışmak ve riyadan sakınmaktır. Yalnız düğün yemeğinin misafirlere ne zaman verileceği hususunda ihtilaf bulunmaktadır. (ç)

[←1751]

[645] Tirmizî, Birr 22 (1933)

[←1752]

[646] Buhârî, Nikâh 68, Büyü' 1

[←1753]

[647] Tirmizî, Birr 22 (1933); Müslim, Nikâh 80

[←1754]

[648] Nesâî, Nikâh 67

[←1755]

[649] Nesâî, Nikâh 67

[←1756]

[650] Buhârî, Nikâh 28, Hiyel 4; Müslim, Nikâh 57-60 (1415); Ebu Dâvud, Nikâh 14 (2074); Tirmizî, Nikâh 30 (1124); Nesâî, Nikâh 60, 61; İbn Mâce, Nikâh 16 (1883); Ahmed b. Hanbel, 2/7, 19, 439

[←1757]

[651] Şiğâr" kelimesi, sözlükte; "kaldırmak" ve "boşalmak" gibi manbalara gelmektedir. Terim olarak İse; karşılıklı değiş-tokuş yapmak suretiyle mehirsiz evlenmek demektir. Bir başka ifadeyle; iki erkeğin, kızlarını yada velisi olduğu kadınları her biri diğerinin mehri olmak Ü2ere biribirlerîne vererek evlenmelerine "şiğâr" denir.

Bu tür evlenmelerde mehir hakkı kaldırıldığı için böyle evlenmeye "kaldırma" anlamında "şiğâr" isimi verilmiştir. Yine bu tür nikâhlarda kadın mehirden boşaltıldığı için böyle bir nikâha "şiğar" ismi verilmiştir.

Yalnız şiğâr yoluyla yapılan evlenmenin sahih olup olmadığı meselesi, alimler arasında tartışma konusu olmuştur. Cumhura göre, bu tür bir evlenme batıldır. Hanefıler; mehri, nikâhın şartı veya rüknü kabul etmedikleri için, bu nikâhın Nisa: 4/3 ayetinin genel hükmü İçerisine girdiği için ve nikâhdan sonra erkeğin kadına mehr-İ misil ödemesi halinde bu nikâhın geçerli olduğunu ileri sürmüşlerse de, Hanefi alimlerinden Ebu'l-Hasan es-Sindî bu konuda "İslam'da şiğâr yoktur" (Müslim, Nikâh 60, Nesâî, Nikâh 60, Hayz 15-16, Tirmizî, Nikâh 30, İbn Mâce, Nikâh 16} hadisini delil getirerek bu tür bir nikâhın batıl olduğunu belirtmiştir. Çünkü böyle bir nikâh, hiç akd edilmemiş olur. Batılhğı buradan gelmektedir. Bu nedenle de bu nikâhı, akd edilmiş özel bir nikâh çeşidi olarak kabul etmek de mümkün değildir. Dolayısıyla cumhurun görüşü daha isabetlidir. (ç)

[←1758]

[652] Müslim, Nikâh 60 (1415)

[←1759]
[653] Müslim, Nikâh 59 (1415)

[←1760]

[654] Tirrfnzî, Nikâh 30 (1124); Ebu Dâvud, Nikâh 14 (2074)

[←1761]

[655] Hz. Peygamber (s.a.v)'in, konuşma sırasında Ebu'l-Âs meselesini, Ali'ye örnek olarak vermektedir. Çünkü Ebu'l-Âs, Zeyneb üzerine ikinci bir kadınla evlenmeyeceğine söz vermiş ve bu sözüne hep sadakat göstermiş, ayrıca Müslüman olmadan önce de Müslüman olduktan sonra da Zeyneb'e daima İyilik etmiş, onu hiç üzmemiştir. (ç)

[←1762]

[656] Hz. Peygamber (s.a.v)'in, kendi kızı ile Ebu Cehl'in kızının bir nikâh altında toplanmalarını iki sebepten dolayı yasaklamıştır: Birincisi; bu nikâhın Hz. Fatıma'ya eziyet vermesidir. Bu durumda Hz. Peygamber (s.a.v)'in kendisi de eziyet duyacak ve buna sebep olan Hz. Ali ile Hz. Fatıma'ya karşı beslediği şefkatten dolayı bu evlenme teşebbüsüne engel olmuştur.

İkincisi ise; kıskançlık dolayısıyla Hz. Fatıma'nm fitneye düşeceğinden korkmasıdır. Bazi alimler: "Hz. Peygamber (s.a.v)'in maksadı, Ebu Cehl'in kızı ile Hz. Fatıma'nm bir nikâh altında toplanmalarını yasaklamak değildir. Sadece Allah'ın lütfuyla bunların bir araya gelemeyeceklerini bildirmiştir" demişlerdir. Çünkü bir rivayette geçen, "ben ne helali haram ve ne de haramı helal kılarım" sözü de; Ebu Cehl'in kızının Hz. Ali'ye aslında helal olduğunu bildirmektedir.

Yine Yüce Allah, Hz. Peygamber (s.a.v)'in kızı ile Allah düşmanı bir kimsenin kızının birleşmesini daha önce haram kılmış olması ve Resuluilah (s.a.v)'in, "Vallahi, Allah resulünün kızı, Allah düşmanının kızı ile bir erkeğin (Nikâhı) altında kesinlikle bir araya gelmez" sözüyle; Allah'ın bir yasağını haber vermek istemiş olması da mümkündür. .Bu takdirde Resulullah (s.a.v)'in kızının, aduvvullah (=Allah'ın düşmanın)in kızıyla bir nikâh altında birleştirilmesi konusu haram olan nikâhlar İçerisine girer. (B.k.z: Nevevî, Şerhu Müslim, 16/3)

Fakat Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Hz. Ali'nin evliliğine, Ebu'l-Âs olayını hatırlatması; Hz. Ali'nin de, Hz. Peygamber (s.a.v)'e, Fatıma'nm üzerine bir başkasıyla evlenmeyeceğine dair söz verdiği intibaını güçlendirmektedir. Dolayısıyla da Hz. Ali'den bu sözüne bağlı kalmasini yada kızını boşaması gerektiğini belirtmektedir, (ç)

[←1763]

[657] Buhârî, Fezâilu Ashâbi'n-Nebi 16; Müslim, Nikâh 93-96 (2449); Ebu Dâvud, Nikâh 12 (2071); Tirmizî, Menakib 60 (3867); Nesâî, Hasâis 5/147 (8518, 8519); İbn Mâce, Nikâh 56 (1998); Ahmed b. Hanbel, 4/326

[←1764]

[658] Hz, Ali'nin dünürlük yaptığı kadın, Ebu Cehl'in kızı Cüveyriye'dir. İsminin Cemile olduğunu söyleyenler de vardır. Bu kadın, aslında iyi bir Müslüman olmuştu. Fakat Resuluilah (s.a.v), kızı Fatıma'nm annesini ve kız kardeşlerini kaybettikten sonra hayatta yalnız kaldığını bildiği için kadınların yaradılışında bulunan kıskançlık duygusunun da ilavesiyle üzüntüsünün son haddine varacağını ve etrafında derdini dökebileceği bir kimsesi de olmadığı için bunalıma sürükleneceği ve dolayısıyla dinî yönden büyük bire tehlikeyle karşı karşıya kalacağını düşünerek kızı Fatima hakkında endişeleniyordu. Bu endişesini, bir hutbesinde dile getirdi. Hz. Ali, Ebu Cehl'in kızına dünürlük yaparken, "Size helal olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın" (Nisa: 4/3) ayetinin genel hükmüne sarılmıştı. Fakat Resuluilah (s.a.v)'İn bunu hoş karşılamadığını anlayınca, hemen vaz geçti, (ç)

[←1765]
[659] Müslim, Nikâh 93 (2449)

[←1766]
[660] Tirmizî, Menakib 60 (3867)

[←1767]
[661] Ebu Dâvud, Nikâh 12 (2071)

[←1768]
[662] Buhârî, Farzu'I-Hums 5, Fezâilu Ashâbİ'n-Nebi 16; Ebu Dâvud, Nikâh 12 (2069}

[←1769]
[663] Tirmizî, Menakib 60 (3867)

[←1770]

[664] Hadis, hanımıyla cinsel ilişkide bulunmak isteyen bir kimsenin, bu birleşmeden önmce bu duayı okuması tavsiye edilmekte ve bu tavsiyeye uyan kimselerin doğacak çocuklarının şeytanın zararından uzak kalacağı haber verilmektedir.

Bu birleşmeden doğan çocuğun, şeytanın hangi zararlarından kurtulup, hangi zararlarından kurtulamayacağı konusunda ilim adamları arasında görüş ayrılığı vardır. Ayrıca bu hadis; kişinin, Allah'ı zikir, duâ, besmele ve istiaze ile şeytandan ve bütün serlerden korunmaya çalışmalıdır. Her ne kadar şeytan Adem oğlunu devamlı surette takip etse de, insan, Allah'ı gönülden zikrettiği sürece şeytan ona yaklaşamaz. (ç)

[←1771]

[665] Buhârî, Bed'Ü'l-Halk 11, Deavât 55, Tevhid 13; Müslim, Nikâh 116 (1434); Ebu Dâvud, Nikâh 44-45 (2161); Tirmizî, Nikâh 8 (1092); Nesâî (el-Kübrâ), İşretu'n-Nisâ, 5/327 (9030), Amelu'i-Yevm ve'1-Leyl, 6/75 (10096, 10100); İbn Mâce, Nikâh 27 (1919); Ah-med b. Hanbel, 1/217

[←1772]

[666] Bu hadis; nikâhtan önce kız yada kızın temsilcileri tarafından ileri sürülen şartların en önce yerine gtirilmesi gerektiğine delalet etmektedir. Nikâh İle ilgili şartlar üç kısımdır:

1. Yerine getirilmesinin farz olduğunda ittifak edilen şartlar: Bu, Allah'ın emrettiği; iyi davranmak suretiyle evliliği sürdürme yada iyilikle boşamak şartıdır. Konumuzu teşkil eden hadiste, öncelik hakkı tanınan şartlar bunlardır.

2. Yerine getirilmeyecğinde alimlerin ittifak ettikleri şaretlar: Nikâhın mehirsiz, olması, kadına nafaka verilmesi, verilen mehrin kocaya iade edilmesi, kocanın hanımıyla cinsel ilişkide bulunmaması, evin ihtiyaçlarını temin etmemesi gibi. Bu tür şartların nikâhın gayesine aykırı olduğu için yerine getirilmesi gerekmediği hususunda alimlerin ittifakı var. Dolayısıyla bu şartlar geçersizidir. Fakat bu şartlarla akd edilen Nikâh sahihtir.

3. Yerine gertirilip getirilmeyeceği hususunda alimlerin ihtilaf ettiği şartlar: Kocanın, hanımı üzerine bir daha evlenmemesi, kocasıyla yolculuğa çıkarılmaması gibi.

İmam Evzaî ile İmam Ahmed'e göre; bu tür şartlarla akd edilen nikâh sahihtir. Koca, bu Şartları yerine getirmekle mükelleftir. İmam Mâlik, İmam Şafiî, Sevrî, Hanefî alimlerine göre; bu tür şartlar batıldır. Fakat bu şartlarla akd edilen nikâh sahihtir. Erkeğin, bu şartlarla evlenmiş olduğu kadına sadece mehr-i misil ödemesi gerekir, (ç)

[←1773]

[667] Buhâri, Nikâh 52, Şurût 6; Müslim, Nikâh 63 (1418); Ebu Dâvud, Nikâh 39-40 (2139);

Tirmizî, Nikâh 32 (1127); Nesâî, Nikâh 42; İbn Mâce, Nikâh 41 (1954); Ahmed b. Hanbel, 4/144, 150, 152

[←1774]

[668] Buharı, İlm 31, Itk 16, Enbiya 48; Müslim, İmân 241 (154); Ebu Dâvud, Nikâh 5 (2053); Tirmizî, Nikâh 25 (1116); Nesâî, Nikâh 65; İbn Mâce, Nikâh 42 (1956); Ahmed b. Han-bel, 4/398, 414 (ç)

[←1775]

[669] Kölenin, Allah'ın hakkını yerine getirmesi; namaz, oruç gibi ibadetlerini yapmakla ve efendisinin hakkını yerine getirmesi ise; efendisinin hizmetinde bulunmakla olur. (ç)

[←1776]

[670] Buhâri, Cihad 145, Nikâh 12; Tirmizî, Nikâh 25 (1116)

[←1777]

[671] Kölelik, İslam'dan önce var olan bir müessesedir. Önceden, yapılan savaşlarda kazanan taraf.yenilen tarafı esir etmekte ve köleleştirmektedir. Dolayısıyla İslam dini geldiği dönemde de kölelik vardır. Kölelik, beynelmilel bir yapıya sahip oluğu İçin, İslam dinî, köleliği, kademeli olarak ortadan kaldırmaya çalışmıştır.

İslam, kölelere hürriyete kavuşma fırsatları verilmiştir. Örneğin, kefaret gerektiren bir çok cezada ilk şık köle azad etmektir: Yemin kefareti,

* Zıhar kefareti,

* Kati kefareti,

* Oruç kefareti gibi.

Yine İslam, kölelere bir takım haklar tanıyarak onların durumunu düzeltmek için onlara temel olarak mahkeme hakkı ile hayat hakkı tanınmıştır.

Konumuzla ilgili hadistede görüldüğü üzere; köleyi hürriyete kavuşturma ve onunla evlenme, en hayrlı amellerden biri kabul edilmektedir. Kölelik statüsüne İslam'ın getirdiği bu İyileşme, tarihte, İslam dışı memleketlerden kölelerin müslüman beldelere kaçmasına sebep olmuştur.

islam öncesinde de İslam sonrasında da köleliği, hep batılılar teşvik etmiştir. Bugün Ame-rika'daki siyahilerin menşei, Afrika'daki baskınlarla yakalanıp Amerika'da köle (eştirilen hür insanlardır, (ç)

[←1778]

[672] Müslim, İmân 241 (154}

[←1779]

[673] Buhârî, Nikâh 12

[←1780]

[674] Nesâî, Nikâh 65

[←1781]
[675] Nesâî, Nikâh 65; Ebu Dâvud, Nikâh 5 (2053}

[←1782]

[676] Buhârî, Cezau's-Sayd "12, Meğâzî 43, Nikâh 30; Müslim, Nikâh 46-47 (1410); Ebu Dâvud, Menâsik 38 (1844, 1845); Timıizî, Hac 24 (842); Nesâî, Menâsik 90; İbn Mâce, Nikâh 45 (1965); Ahmed b. Hanbel, 1/221, 228, 245, 252, 266, 270

"Derim ki: (Konumuzla ilgili) Abdullah ibn Abbâs hadisi, Hz. Osman'dan "İhramli kimse; evlenemz, evlendiremez ve dünürlük yapamaz" {Müslim, Nikâh 41, 45; Tirmizî, Hac 23, Nesâî, Menâsik 91, Nikâh 38; İbn Mâce, Nikâh 45; Dârİmî, Nikâh 17, Muvatta, Hac 70, 73; Ahmed b. Hanbel, 1/57, 64, 65, 68, 73) şeklinde gelen hadisle çelişmektedir. Hafız İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1447), "Feth"de der ki: "Abdullah ibn Abbâs hadisi ile Hz. Osman hadisinin arası birleştirilebilinir. Fakat Abdullah ibn Abbâs hadisi, mücmeldir. Bununla birlikte ihramlı iken evlenme durumu, Hz. Peygamber (s.a.v)'İn özelliklerin-dendir."

İbn Abdilberr (ö. 463/1071)'de şöyle der: "Bu konudaki rivayetler birbirinden farklıdır. Fakat (doğru olan) rivayet; Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Meymûne ile, ihramsız İken evlenmesi şeklindedir. İhramsız iken evlenmesi ile ilgili rivayetler, çeşitli yollardan gelmiştir. Yalnız Abdullah ibn Abbâs hadisinin isnadı da, sahihtir. Fakat bir kişinin yanılma ihtimali, Çoğunluğun yanılma ihtimaline göre daha fazla olur. İhramlı kimsenin nikâhını geçersiz kılma ile ilgili Hz. Osman hadisi ise, sahih olup güvenilirdir.

[←1783]

[677] Umretu'1-Kaza: Hz. Peygamber (s.a.v), hicretin,6. yılında Zilkade aymda umre yapmak amacıyla 1500 kadar sahabisiyle birlikte Mekke'ye doğru yola çıkmıştı. Hudeybiye'ye geldiklerinde, Mekkelİlerle bir anlaşma yapılır. Bu anlaşmaya göre; Müslümanlar, umrelerini o yıl değil, gelecek yıl silahsız olmak kaydıyla Mekke'de üç günde yapacaklardır. İşte hicretin 7. yılında yapılan bu umreye, "Umretu'1-Kaza" (=Kaza Umresi) denilmiştir. Yalnız bu umrenin, kaza mı, yoksa başlı başına bir umre mi olduğu meselesi alimler arasında tartışma konusu olmuştur. Hanelilere göre; bu umre, Kaza umresidir. (ç)

[←1784]
[678] Buhârî, Meğâzî 43

[←1785]

[679] Resulullah (s.a.v)'în evlendiği son eşi, Meymûne'dir. Resuluüah (s.a.v), Umretu'l-Kaza'yı yaptıktan sonra Mekke'de yaptığı evlenmedir. Fakat kesin olarak ne zaman evlendiği hususunda görüş ayrılığı vardır.

Meymûne'nin asıl adı, Berre İdi. Resulullah (s.a.v), onunla evlendikten sonra onun ismini "Meymûne" diye değiştirdi.

Resuîullah (s.a.v)'in, Meymûne ile ihramlı mı, yoksa ihramsız mı olarak evlendiği hususunda görüş ayrılığı vardır.

Resuiullah (s.a.v)'in, İhramlıyken Meymûne ile evlendiğine dair rivayet, Abdullah ibn Ab-bâs'a dayanmaktadır.

içlerinde İmam Mâlik, İmam Şafiî ile İmam Ahmed'in de bulunduğu cum'hur-u ulemaya göre; ihramlı bir kimsenin Nikâhlanması veya başkalarını nikahlaması helal değildir. Bunlar bu konuda "İhramlı kimse; evlenemz, evlendiremez ve dünürlük yapamaz" hadisini esas almışlardır.

Hanefiler, ihramlının nikâh akdi yapmasının caiz olduğunu belirtmişlerdir. Hanefiler, bu konuda ihramlının Nikâh akdini değil de cinsel İlişkiyi söz konusu etmişlerdir. Bazı alimler de, bu İhtilafı çözüme şöyle ulaştırmaktadır: Resulullah (s.a.v), hicri 7. yılın Zilkade ayında Umretu'1-Kaza için Mekke'ye giderken "Serîf denilen yerde Meymûne'yle ihramlı olarak nikâh akdi yapmış, dönüşte ihramdan çıkmış olarak yine "Şerifte gerdeğe girmişti, (ç)

[←1786]

[680] Serîf: Mekke'nin kuzey batısında bir yerdir. Meymûne, hicri 51 yılında vefat etmiştir, (ç)

[←1787]

[681] Buhârî, Meğâzî 43

[←1788]

[682] Ebu Dâvud, Menâsik 38 (1845)

[←1789]

[683] Nesâî, Menâsik 90

[←1790]
[684] B.k.z: Buhârî, Nikâh 30

[←1791]
[685] Nesâî, Menâsik 90

[←1792]

[686] Nesâî, Nikâh 37

[←1793]

[687] İslam hukukunda, kendileriyle evlenmenin yasak olduğu kimseler, Nisa: 4/22-24 ayetleri ile Sünnette şu şekilde sınıflandırılmıştır:

1. Sürekli Haram Olanlar: a. Nesep (=kan akrabalığı) sebebiyle nikâhları haram olanlar. Bunlar; anneler, kızlar, kız kardeşler, erkek ve kız kardeşlerin kızları, hala, teyze. b. Sıhriyet (=damat olma) sebebiyle nikâhları haram olanlar. Bunlar; kayı valide, üvey kız, gelin, üvey anneler, c. Süt Emmek suretiyle Nikâhları haram olanlar. Bunlar ise; süt anne, süt kızkardeş.

2. Geçici Olarak Haram Olan Kadınlar: a. Bir kişinin, dörtten fazla kadını bir nikâh altında toplaması. Buna göre dört kadınla evli olan kimse, beşinciyle evlenemez. b. Başkalarının hakkı sebebiyle nikâhı haram olan kadınlar. Bu nedenle bir kimsenin, başka birisinin nikâhı altında bulunan kadını nikâhlayamaz. c. Üç Talâk sebebiyle nîkâhlanmaları haram olan kadınlar, d. Şirk yada din farkı sebebiyle nikâhlanmalan haram olan kadınlar, e. Iddeti bitmesi sebebiyle nikâhlanmalan haram olan kadınlar, f. Birbirinin mahremi olması sebebiyle nikâhlanmalan haram olan kadınlar. Buna göre iki kız kardeşi yada bir kadını nesep ve süt emme yönünden halası veya teyzesini aynı nikâh altında birleştire-mez. İki kızkardeşin, aynı nikâh altında birleştirîlemeyecegi, ayetle sabittir. Fakat bir kadının, hala ve teyzesiyle aynı nikâh altında bir araya gelemeyeceği ise sünnetle sabittir, (ç)

[←1794]

[688] Buhârî, Nikâh 27

[←1795]

[689] Müslim, Nikâh 35 (1408)

[←1796]

[690] Müslim, Nikâh 36 (1408)

[←1797]

[691] Müslim, Nikâh 36 (1408)

[←1798]
[692] Buhârî, Nikâh 27; Müslim, Nikâh 33 (1408}

[←1799]

[693] Müslim, Nikâh 39 (1408)

[←1800]
[694] Müslim, Nikâh 34 (1408)

[←1801]

[695] Müslim, Nikâh 39 (1408)

[←1802]

[696] Hadis; bir kimsenin, bir kadın İle olan dünürlüğünü bitirmediği müddetçe, diğer bir kim adına dünürlükte bulunmasını yasaklamaktadır, (ç)

[←1803]

[697] Pazarlık üzerine pazarlıktan maksat; alıcı ile satıcı arasında anlaşma yapılıp tam alışveriş biterken bir başkasının araya girerek fiyatı artırmasıdır. Anlaşmayı bozduğu için bu hareket, yasaklanmıştır. Yalnız saba malını müşteriye arz ettikten sonra henüz anlaşmaya yapılmadan önce bir müşterinin araya girerek o mala fazla fiyat vermesinde bir sakınca yoktur, (ç)

[←1804]

[698] Müslim, Nikâh 38 (1408)

[←1805]

[699] Tirmizî, Nikâh 31 (1126); Ebu Dâvud, Nikâh 12 (2065)

[←1806]

[700] Nesâî, Nikâh 20

[←1807]

[701] Alkame b. Kays: Abdullah ibn Mes'ud'un seçkin talebesi, Küfe fıkıh ve tefsir mektebinin önde gelen temsilci!erindendir. Hz. Peygamber (s.a.v) hayattayken dünyaya geldiği için Muhadramun'dandir. 682 yılında Kufe'de ölmüştür, (ç)

[←1808]

[702] Ebu Abdurrahman, Abdullah ibn Mes'ud'un künyesidir. (ç)

[←1809]

[703] Buhârî, Savm 10, Nikâh 2; Müslim, Nikâh 1-4 (1400); Ebu Dâvud, Nikâh 1 (2046); Tirmizî, Nikâh 1 (1081); Nesâî, Sıyâm 43, Nikâh 3; İbn Mâce, Nikâh 1 (1845); Ahmed b. Hanbel, 1/447

[←1810]
[704] Buhârî, Nikâh 2; Müslim, Nikâh 1, 3 (1400)

[←1811]

[705] Alimlerin büyük çoğunluğuna göre; evlenmenin şer'i hükmü içinde bulunan şartlar, duruma göre değişir. Şöyle ki:

1. Şehevi arzularının galebe çalması sebebiyle, evlenmediği takdirde zinaya düşeceğine kesinlikle inanan bir kimsenin evlenmesi farzdır.

2. Evlenmediği takdirde zinaya düşeceğinden korkan, kendini harama bakmaktan yada başka bir şekilde kendi tatmin etmekten kendini alıkoyamayan kimsenin evlenmesi vaciptir.

3. Zinadan, farz veya sünnetleri terk etme gibi tehlikelereden emin olduğu halde aynı zamanda evlenme masraflarını temin edebilen ve cinsel kudrete saghip olan bir kimsenin evlenmesi ise sünnet-i müekkededir.

4. Aşırı bir cinsel arzuya sahip olmadığı için zinaya düşme tehlikesi bulunmayan, nikâh sünnetini işlemek gibi bir niyeti de olmayan, fakat sadece cinsel arzusunun tatmin etmek isteyen bir kimsenin evlenmesi ise mubahtır. Bu maksatla yaptığı evlilikten dolayı sevaba da erişir. Çünkü şehevi arzusunu meşru yoldan tatmin etmiş olur.

5. Evlendiği takdirde aile hukukuna riayet edemeyeceğini kesinlikle bilen bir kimsenin evlenmesi haramdır.

6. Aile hukukuna riayet edemeyeceğinden korkan bîr kimsenin evlenmesi ise mekruhtur, (ç)

[←1812]

[706] Tirmizî, Nikâh 1 (1081}

[←1813]

[707] Hadisin ifadesine göre; Alkame, Mina'da Abdullah İbn Mes'ud ile birlikte gezinirken Hz. Osman'a rastlamışlar. Hz. Osman, Abdullah ibn Mes'ud'un, bakımsız ve perişan halini gö rünce, bekar olması hasebiyle bu duruma düştüğüne hükmetmiş olsa gerektir ki, ona evlenmesini teklif etmek maksadıyla kendisiyle baş başa konuşmak istediğini söylemiş, Abdullah ibn Mes'ud'da onun bu teklifini kabul etmişti.

Abdullah ibn Mes'ud, Hz. Osman ile biraz konuştuktan sonra onun, kendisiyle öze! olarak daha fazla konuşma ihtiyacı duymadığını anlayınca, biraz ileride beklemekte olan Alka-me'yi yanlarına çağırmıştı. Alkame, yanlarına vardığı sırada Hz. Osman, konuşmasına devam ederek Abdullah ibn Mes'ud'a bakire genç bir kızla evlenmesinin çok uygun olacağını söylemekteydi. Sözlerini bitirince, Abdullah ibn Mes'ud, Alkame'ye, Resulullah (s.a.v)'in bu konudaki sözlerini aktarmıştır, (ç)

[←1814]

[708] Hadisin metninde geçen "bâe" kelimesiyle, ne kast edildiği, alimler arasında tartışma konusu olmuştur.

Bazılarına göre, bununla; nikâh masrafları ve bazılarına göre ise, cinsel arzu ile kudrettir. Yalnız sonuç itibariyle iki görüş arasında köklü bir ayrılık yoktur. Neticeleri aynıdır, (ç)

[←1815]

[709] Ebu Dâvud-, Nikâh 1 (2046)

[←1816]

[710] Nesâî, Nikâh 3, Sıyâm 43

[←1817]

[711] Nesâî, Sıyâm 43

[←1818]

[712] Konu ile ilgili hadislerde olayın geçtiği yer olarak "Mina" ifade edilmektedir. Büyük olasılıkla bu ifade, ravinin dikkatsizliğinden kaynaklanan bir durumdur, (ç)

[←1819]

[713] Bu hadisten şu sonuçlar çıkanlabilinir:

1. Bir kimsenin evlenmesinde fayda gördüğü bir arkadaşını evlenmeye teşvik etmesi müs-tehabür.

2. Kişinin evlenme için bakire bir hanımı tercih etmesi müstehabbr.

3. Cinsel kudrete sahip olduğu halde evlenme masraflarını teminden aciz olan kimsenin evlenmeyi bırakıp oruca devam etmesi gerekir.

4. Nefsi kendisini evlenmeye zorlayan ve evlenme masraflarına da gücü yeten kimsenin, hemen evlenmesi müstehabür,

5. Hattâbî, bu hadisi delil getirerek; şehveti dindirmek için geçici olarak İlaç kullanmanın caiz olduğunu belirtmiştir.

6. Oruç, şehveti kırar.

7. Gözü haramdan koruyacak, iffet ve namusun muhafazasına yarayacak yollara başvurmak teşvik edilmiştir, (ç)

[←1820]

[714] Abdullah ibn Mes'ud'un, Hz. Osman'a verdiği bu cevap iki manaya gelebilir:

1. "Sen doğru söylüyorsun, zaten Resulullah (s.a.v)'de bizleri evlenmeye teşvik etmişti."

2. "Sen böyle diyorsun, ama evlenme teklifi gençlere yapılmalıdır. Çünkü Resulullah (s.a.v), gençleri evlenmeye teşvik ederdi. Fakat benim evlenmeye ihtyacım yoktur." (ç)

[←1821]

[715] Nesâî, Sıyâm 43

[←1822]
[716] Nesâî, Sıyâm 43

[←1823]

[717] Radâ' kelimesi, sözlükte; mutlak surette meme emme demektir. Bu kelime; Ridâ', Radâa ve Ridâa şekillerinde okunmaktadır.

Terim olarak ise memede olan bir çocuğun belirli bîr vakitte bir kadından süt emmesidir. Emmekten maksat; sütün, ağız veya burundan mideye inmesidir, (ç)

[←1824]

[718] Buhârî, Farzul-Humus 4, Şehadât 7, Nikâh 20; Müslim, Rada' 1-2 (1444), 3-10 (1445); Ebu Dâuud, Nikâh 6 (2055}; Tirmizî, Rada11 (1147); Nesâî, Nikâh 49, 52; İbn Mâce, Nikâh 34 (1937); Ahmed b. Hanbel, 6/72

[←1825]

[719] Yüce Ailah, nesep (=kan bağı) sebebiyle nikâhlanması haram olan kimseleri, Nisa: 4/23'de 7 grup olarak şöyle sıralamıştır: 1. Anneler, 2. Kızlar, 3. Kız kardeş, 4. Halalar, 5. Teyzeler, 6. Erkek kardeşin kızları (^yeğenleri), 7. Kız kardeşin kızları (^yeğenleri). Kan bağı sebebiyle akraba olan kimselerle evlenmek nasıl haramsa, bu kimseler, süt yoluyla akraba oldukları zaman da yine kendileriyle evlenmek haram olur. Bir kadının sütünü emen çocuk, nikâhının haramlıuğı bakımından kadının ve süt sahibi olan kocasının öz çocuğu hükmündedir. Bu çocuk erkek ise; kendisine süt annesi, süt kız kardeşi, süt halası, süt teyzesi, süt kardeşlerinin kızları ve yukarıda 7 maddede zikredilen kadınların süt yönünden benzerlerinin hepsi haram olduğu gibi, kız ise; süt annesi yada süt babası yönünden akraba olan erkeklerfe evlenmesi haramdır.

Emzirme süresi, 2 yıldır. Süt yoluyla kurulan hısımlık, çocuğun ilk iki yaş içinde süt emmesi durumunda meydana gelir, (ç)

[←1826]
[720] Buhârî, Tefsiru Sure-i Ahzab 9

[←1827]

[721] Eflah" ile "Ebu'l-Kuays"ın ası! isminin ne olduğu, alimler arasında tartışma konusu olmuştur. Bazılarına göre; Ebu'l-Kuays'ın ismi, Ca'd olup dolayısıyla da Eflah'ın "Ebu'l-Cuayd" künyesini taşıdığını ileri sürmüşlerdir. Bazılarına göre ise, Vâil b. Eflah'tır. Ebu't-Hasen el-Kâbisî*ye göre; Hz. Aişe'nin iki tane süt amcası vardır: Birisi, babası Hz. Ebu Bekr'İn süt kardeşi Ebu'l-Kuays olup bu zat, Hz. Aişe'nin süt babası olup kardeşi Eflah ise, süt amcası olmaktadır.(B.k.z: A. Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 7/356)

Dolayısıyla süt amca hakkında mahremiyet sabit olmaktadır, (ç)

[←1828]

[722] Buhârî, Nikâh 22

[←1829]
[723] Buhârî, Nikâh 117; Müslim, Nikâh 7 (1445)

[←1830]

[724] Buhârî, Şehadât 7

[←1831]

[725] Buhârî, Nikâh 20, Şehadât 7

[←1832]

[726] Buhârî, Nikâh 117; Müslim, Rada' 2 (1444)

[←1833]

[727] Müslim, Rada'9 (1445)

[←1834]

[728] Müslim, Rada' 8 (1445)

[←1835]

[729] Nesâî, Nikâh 49, 52

[←1836]

[730] Nesâî, Nikâh 52

[←1837]

[731] Ebu Dâvud, Nikâh 6 {2055}; Tirmizî, Rada11 (1147)

[←1838]

[732] Nesâî, Nikâh 49

[←1839]

[733] Talâk kelimesi sözlükte; çözmek, serbest bırkmak anlamına gelmektedir. Terim olarak ise; belli sözlerle evlilik bağını çözmek ve kaldırmak demektir. İslâm'a göre evlilikten maksat, huzurlu bir aile hayatı kurmak ve böyle bir yuvada iyi bir nesil yetiştirmektir. Ama böyle yüce gayelerle kurulan evliliklerin hepsinin başarıya ulaşması mümkün değildir. Bazan ölüm ve hastalık gibi tabii engeller, bazan da geçimsizlik, münaferet, eşlerin birbirini sevmemesi, anlaşamama gibi eşlerden kaynaklanan engeller evliliğin başarı ve devamına mani olur.

islâm, evliliğin asıl gayesinden uzaklaştığı, eşlerin bir arada huzurla yaşamalarına imkan kalmadığı, İhtiyaç ve zaruretlerin gerektirdiği hallerde evliliğin sona erdirilmesine izin vermiştir. Bu izin doğrultusunda evliliğe, erkek tarafından doğrudan ya da kadından aldığı bir bedel karşılığında son verilebileceği gibi, talâk hakkını elinde tutan kadın tarafından, hakim veya hakem kararıyla da son verilebilir. B.k.z: Şamil İslam Ansiklopedisi, Talâk maddesi, (ç)

[←1840]
[734] Tahrîm: 66/1

[←1841]

[735] Resulullah (s.a.v), sabah namazından sonra hanımlarını ziyareti sadece onlara selam vermek ve duada buiunmak içindi. İkindiden sonraki hanımlarını ziyareti ise; konuşup muhabbette bulunmak maksadıyla olurdu.

Resulullah (s.a.v)'in, burada, hanımlarına yaklaşmasından maksat, cinsel ilişki değildir. B.k.z: A. Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 7/452 (ç)

[←1842]

[736] Buhârî, Talâk 8, Nikâh 103, Et'ime 32; Müslim, Talâk 20-21 (1474); Ebu Dâvud, Eşribe 11 (3715); Tirmizî, Et'ime 29 (1831); Nesâî, Talâk 16; İbn Mâce, Efime 36 (3323); Ahmed b. Hanbel, 6/59

[←1843]

[737] Hz. Peygamber (s.a.vj'in, bal şerbetini içme olayı; bir önceki hadiste Hafsa'nin evinde içtiği belirtilirken, bu hadiste Zeyneb bint. Cahş'in evinde İçtiği ifade edilmektedir. "Bezlü'I-Mechûd" yazarı Sehârenfûrî (ö. 1346/192 7)'nin açıklamasına göre; doğru olan, Zeyneb bint. Cahş'ın evinde içtiği bal şerbetidir. Hafea'nın evinde içtiğine dair rivayet, ravinin yanılmasından kaynaklanmaktadır.

Bazılarına göre ise; bu olay, birkaç defa meydana gelmiştir. Buna delilleri ise, Abd b. Hu-meyd'in, "Tefeir"inde; bu olayın, Sevde'nin evinde geçtiği belirtilmektedir. Bazıları da, bu tür olayın; Peygamber (s.a.v)'in hanımları arasındaki gruplaşmadan kay-naklandığınıu ileri sürmüşlerdir. Buna göre birinci grupta; Aişe, Hafsa, Şevde ile Safiy-ye, ikinci grupta ise Zeyneb bint. Cahş, Ümmü Seleme ile diğer hanımları yer almaktadır, (ç)

[←1844]

[738] Bu hadis; Peygamber (s.a.v)'İn hanımı bile olsa, kıskançlığın fıtrî bir olay olduğunu göstermektedir. Ayrıca burada kasıtlı olarak Hz. Peygamber (s.a.vj'e eziyet etmeyi düşünmemişlerdir. Sadece kadınlar arası görülen kıskançlığın bir sonucudur, (ç)

[←1845]

[739] Meğâfir: Amman taraflarında çokça biten "Urfut" denilen bir ağaçtan çıkan çirkin kokulu, yapışkan ve tatlı bir zamktı Buhârî, Talâk 8, Eymân 2i lâk 17, Eymân20, Nisa 4 ve tatlı bir zamktır, (ç)

[←1846]
[740] Tahrîm: 66/1,2,4

[←1847]

[741] Tahrîm: 66/4

[←1848]

[742] Tahrîm: 66/3

[←1849]

[743] Buharî, Talâk 2, 3; Müslim, Talâk 1-14 (1471); Ebu Dâvud, Talâk 4 (2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185}; Tirmizî, Talak 1 (1175); Nesâî, Talâk 1, 3, 5; İbn Mâce, Talâk 3 (2023); Ahmed b. Hanbel, 2/74, 79

[←1850]

[744] İslam Hukuku'nda "Talâk" (=Boşanma) kelimesi; hem tek taraflı irade beyanıyla yapşılan boşamayı ve hem de tarafların anlaşarak evlilik birlifiğine son vermelerini, hem de mahkeme kararıyla meydana gelen boşamayı içerir.

İslam Hukuku'nda boşama; dönülebilir olup olmamasına göre; Ric'i ve Bâin olmak üzere ayrı ayrı hukuki değerlendirmelere konu olur.

1. Ric'î Talâk: Kocaya yeni bir Nikâha ihtiyaç olmadan boşadığı hanımına dönme imkanı veren boşama türüne, 'dönülebilir boşama' "Ric'i Talâk" denir.

Bir ric'i talaktan bahsedebilmek için; evliliğin zifafla fiilen başlamış bulunması, Hanefılere göre boşamanın sarih sözlerle ve şiddet ve mübalağa ifade etmeyen bir tarzda yapılmış olması, bu boşamanın üçüncü boşama olmaması şarttır.
Bu durumda koca, iddet süre İçerisinde dilerse eşine geri dönebilir. Bunun için yeni bir nikâh yapmaya, yeni bir mehir ödemeye gerek yoktur. Dönme, kocanın açık bir beyanla hanımına geri döndüğünü söylemesiyle olabileceği gibi, evlilik yaşamama fiilen geri dönmesiyle de olabilir. Bu özelliği dolayısıyla ric'i talakta eşler, derhal birbirlerinden ayrılmak zorunda değildirler. Çünkü ric'i talakta evlilik, İddet süresince de devam ediyor kabul edilir. Dolayısıyla dönüş hakkının bu süre içinde kullanılması gerekir. Bu süre, dönüş yapışmadan geçilirse iddetinin bitimiyle ric'i talâk, bain'e dönüşür. Dolayısıyla geri dönmek İçin artık bain talakta arana şartlar geçerli olur.

2. Bâin Talâk: Kocaya, boşadığı eşine ancak yeni bir nikâhla dönme imkanı veren bo-Sanma şeklidir. Nikâh yapılıp zifaf yapılmadan meydana gelen boşanmalar, tarafların anlaşarak boşanmaları (=muhâlea) veya kocanın üçüncü boşama hakkını kullanarak yaptığı boşama, bain talaktır. Bunların dışında Hanefılere göre; kocanın kinayeli sözlerle ve şiddet ile aşırılığı ifade eden kelimelerle yaptığı boşamalar da bain Talâk olarak kabul edilir.

[←1851]

[745] Müslim, Talâk 4 (1471)

[←1852]
[746] Müslim, Talâk 4 (1471)

[←1853]

[747] Müslim, Talâk 5 (1471)

[←1854]

[748] İslam Hukuku'nda boşama, Kur'an'dakİ genel ilkelere ve Hz. Peygamber (s.a.u)'in bu yöndeki açıklama ve tavsiyelerine uygun olarak yapılıp yapılmadığına göre iki grupta tasnif edilmektedir. Bu ayırım, hukuki olmaktan çok dinî-ahlakî boyutlu bir ayırımdır. Esas İtibariyle, kocanın objektif hukukî kriterlere bağlanamamış boşama yetkisini onun dindarlığına havale ederek kısıtlama ve sınırlama amacı gütmektedir.

1. Sünnî Talâk: Bu boşama şekli; Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu konuda getirdiği ölçü ve sınırlamalara riayet edilerek yapılan boşama şeklidir. Her şeyden önce Sünnî boşanmanın, rict talâk olması gerekmektedir. Ayrıca kadının temizlik süresi başladıktan sonra ancak onunla cinsel İlişkide bulunulmadan boşanması ve bu boşamanın bir Talâk olması gerekmektedir. Bu da, yine ayne hedefe, evlilik birliğini koruma hedefine yöneliktir. 2. Bid'î Talâk: Sünnet'e aykırı biçimde gerçekleştirilen boşamayı ifade ermektedir. Kişinin temizlik süresi dışında veya temizlik süresi içinde olmakla birlikte hammıyla cinsel İlişkide bulunduktan sonra ve aynı temizlik süresi içinde birden fazla boşama durumunda ortada Sünnete'e uygun olmayan, yani bidî bir boşanma vardır.

Hanımını, hayızlı iken boşayan kimsenin ona dönmesi ve boşamakta kararlı ise, İkinci bir hayızı takip eden temizlik döneminin beklenmesi farzdır. İmam Mâlik, Ebu Yusuf ve İmam Muhammed bu görüştedir. İmam Ahmed , İmam Şafiî ve İmam A'zam Ebu Hanî-fe'ye göre ise hayız halinde verilen talakın caiz, fakat talakı temizlik halinde vermenin mendup olduğu görüşündedirler.

Kısacası; bu tür boşamalar, dinen hoş görülmemekle birlikte hukuken geçerlidir, (ç)

[←1855]

[749] Müslim, Talâk 2 (1471)

[←1856]

[750] Müslim, Talâk 2 (1471)

[←1857]
[751] Buhârî, Talâk 1; Müslim, Talâk 1 (1471)

[←1858]

[752] İddet: Boşanma, evliliğin feshi ve ölüm gibi bir sebeple evliliğin sona ermesi durumunda kadının yeni bir evlilik yapmadan önce beklemesi gereken süreye denir. İddet, kadının, önceki kocasından hamile olup olmadığının anlaşılması, ölüm iddetinde ölen kocasına hürmet ve ric'î talakta kocaya yeniden düşünme imkanı vermesi düşünceleriyle emredilmiştir.

Diğer bir anlatımla iddet; esas olarak kadının hamile olup olmadığının ortaya çıkması amacına yönelik olmakla birlikte onun sadece bu amaçla sınırlandırılması doğru değildir. Oiüm iddetinde, bunun yaratılış açısından erkeklere göre daha duyarlı ve yuvaya daha bağlı olan kadının ölmüş kocasının hatırasına saygı ve yuvaya bağlılık simgesi olarak değerlendirilmelidir.

Boşanma iddetinde ise; toplumun kötü zanda bulunmasını engellemeye, dolayısıyla kadının saygınlığının devamını sağlamaya yönelik bir önlem olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Bu itibarla, kadının hamile olup olmadığının tıbben anlaşilabildiğinİ öne sürerek iddet beklemeye artık gerek bulunmadığı ileri sürülemez. İddet, İkiye ayrılır:

1. Ölüm İddeti: Kocası ölen kadının beklediği iddettir. Eğer hamile iseler, iddetleri, doğumla biter. Eğer hamile değilse, dört ay on gün iddet bekler. Geçersiz bir nikâhla evli olanlarölüm iddeti beklemez.

Hamile olmayan eş, ricî talâk iddeti beklerken koca ölürse, boşanma İddetİni terk ederek ölüm İddeti beklemeye başlar. Bain talâk iddeti bekleyen kadın İse, ölüm iddeti beklemez. Başlamış olduğu boşanma iddetini tamamlar.

2. Boşanma yada Fesih İddeti: Bu grupta yer alan kadınların bekleyecekleri iddet süresi, hamile olup olmamalarına göre değişmektedir. Hamile iseler, İddetleri doğumla biter. Hamile değilseler ve normal olarak hayız görüyorlarsa, iddet süreleri, üç hayız süresidir. Kadın hayız halinde iken boşanırsa, bu hayız hesaba katılmaz. Bu, Hanefiler ile Hanbeliler'in kabul ettiği görüştür. Mâliki ve Şâfıilere göre ise bu durumdaki kadınların beklemeleri gereken süre, üç temizlik müddetidir. Bu farklılığın sebebi, Bakara: 2/228'de geçen "Kuru' " sözcüğünün; hem hayız ve hem de temizlik anlamında farklı iki anlama gelmesinden dolayıdır. Mâliki ile Şâfîîler, bu sözcüğü, "temizlik" anlamında ve Hanefiler ile Hanbeliler ise "hayız" anlamında almışlardır.

Küçük yada yaşlı olmasından dolayı hayız göremeyen kadınların iddeti ise, üç aydır, (ç)

[←1859]

[753] Buhârî, Talâk 44; Müslim, Talâk 1 (1471)

[←1860]
[754] Buhârî, Talâk 44

[←1861]

[755] Müslim, Talâk 1(1471)

[←1862]
[756] Müslim, Talâk 7 (1471)

[←1863]

[757] Müslim, Talâk 7 (1471)

[←1864]

[758] Buhârî, Talâk 45

[←1865]

[759] Buhârî, Talâk 2; Müslim, Talâk 11 (1471}

[←1866]

[760] Talak: 65/1

[←1867]

[761] Müslim, Talâk 14 (1471)

[←1868]
[762] Buhârî, Talâk 2

[←1869]

[763] Ebu Dâvud, Talâk 4 (2179)

[←1870]

[764] Tirmizî' Taiâk 1 (1175); Nesâî, Talâk 5

[←1871]
[765] Ebu Dâvud, Talâk 4 (2183)

[←1872]

[766] Hayız halinde iken yapılan telakin geçerli olmadığını savunan kimselerin dayandıkları Ebu'z-Zübeyr hadisi, bu konuda gelen ve görüşümüzü destekleyen sahih hadislere aykırıdır, (ç)

[←1873]

[767] Ebu Dâvud, Talâk 4 (2185)

[←1874]

[768] Tirmizî, Talâk 1 (1176}

[←1875]

[769] Nesâî, Talâk 76

[←1876]

[770] Halûk: Karışık maddelerden yapılan sarı renkli bir tür esanstır, (ç)

[←1877]

[771] Buhârî, Talâk 46, 47; Müslim, Talâk 58 (1486-1489), 59 (1486, 1487/1488), 60 (1488), 61 (1486/1488), 62 (1486); Ebu Dâvud, Talâk 41-43 (2299); Tirmizî, Talâk 18 (1195, 1196, 1197); Nesâî, Talâk 63, 67; İbn Mâce, Talâk 34 (2084); Ahmed b. Hanbel, 6/324, 325

[←1878]

[772] Ümmü Habîbe, İstediği kokuyu ellerine sürmüş, çok olduğunu görünce bir kısmını yanındaki cariyeye/kız çocuğuna sürmüş, kalanını da yine kendisi sürünmüştür. Bu kokuyu sevdiği için değil, matemli görünmemek İçin yapmıştır. Çünkü bir kadının, kocası dışında annesi, babası yada çocuğu için yas tutacağı müddet, sadece üç gündür. Bu üç günden fazla yas tutamaz. Kocası için İse, dört ay on gün yas tutar, (ç)

[←1879]

[773] İhdad: Nikâh nimeti elden gitmekle kadının başına gelen musibete üzüldüğünü ifade için iddeti süresince zineti, kokuyu terk etmesidir. Yas halinde iken kadın; koku sürünemez. Sürme çekinemez. Kına yakınamaz, Usfur ve safran gibi kokulu şeylerle boyanmış elbise giyemez. Bunlara ancak özür halinde ruhsat verilir.

Yas tutma; bir ibadet olduğu için akıl-balig ve Müslüman olmayan kadınlara vacip değildir, (ç)

[←1880]
[774] Müslim, Talâk 59 (1486)

[←1881]

[775] Buhârî, Talâk 47; Müslim, Talâk 60 (1488)

[←1882]

[776] Buhârî, Talâk 47

[←1883]
[777] Buhârî, Talâk 50; Müslim, Talâk 62 (1486)

[←1884]

[778] Buhârî, Cenâiz 31; Müslim, Talâk 62 (1486)

[←1885]
[779] Tirmizî, Talâk 18 (1195)

[←1886]

[780] Nesâî, Talâk 67

[←1887]

[781] Nesâî, Talâk 63

[←1888]

[782] Nesâî, Taiâk 67

[←1889]

[783] Nesâî, Talâk 67

[←1890]

[784] Nesâî, Talâk 67

[←1891]
[785] Buhârî, Talâk 39

[←1892]

[786] Buhârî, Talâk 39, Tefsiru Sure-i Talâk 2; Müslim, Talâk 57 (1485); Ebu Dâvud^ 1/47; Tirmizî, Talâk 17 (1193); Nesâî, Talâk 56; ibn Mâce, Talâk 7 (2027); Ahmed b. Hanbel, Ebu Dâvud için sadece cilt ve sahife numarası belirtmiş. Fakat belirttiği yerde böyle bir hadis yok. Bu hadisin benzeri bir rivayeti için b.kz.: Ebu Davud, Talak 4b-4/(2306))(ç)

[←1893]

[787] Hamile iken kocası ölen bir kadının iddeti, çocuğunu doğurunca sona erer imam Malık, İmam Şâfıî, İmam Ahmed, Hanefiler, Abdullah ibn Ömer ile Abduilah ibn Mesud bu görüştedirler. Delilleri, "Hamile kadınların fidelet) bekleme süresi, yüklerini bırakmalar. <=doğum yapmalarOdır" (Talâk: 65/4) ayeti iie konumuzla ilgili hadîstir Dolayısıyla hamile iken kocası ölen kadının İddet beklemesi, bu ayetin içerisine girmektedir. _ Kocas. ölüp fakat hamile olmayan kadınların iddetlerini ne kadar bekleyecekleri meselesi "Sizlerden vefat edip de geride hanımlarını bırakanlar yok mu? O kadınlar, bizzat dört ay on gün iddet bekler" (Bakara: 2/234) ayetinin içerisine girmektedir, (ç)

[←1894]

[788] iki iddetten bîri, kocası ölen kadının iddetidir ki, bu süre, dört ay on gündür. İkincisi, gebe kadının iddetidir ki, bu süre ise çocuğu doğuruncaya kadardır. Dolayısıyla bu iki İddetin hangisi uzunsa o muteberdir demektedir, (ç)

[←1895]

[789] Yani kadının, çocuğu doğurmakla iddeti dolmuştur. Artık bir başkasıyla evlenebilir, (ç)

[←1896]

[790] Sübey'a'nın, Hudeybiye anlaşmasından sonra Müslümanlığı kabul eden ilk kadın olduğu söylenir, (ç)

[←1897]

[791] Sübey'a'nın kocası, Sa'd b. Havle'dİr. Sahih olan görüşe göre, Veda Haccında vefat etmiştir, (ç)

[←1898]

[792] Hamile iken kocası ölen bir kadın, çocuğunu doğurduğu andan İtibaren nifas kanı henüz kesilmemiş bile olsa evlenebilir. Fakat nifas kanından temizlenmedikçe kocasıyla cinsel ilişkide bulunamaz. Halef ve seleften cumhuru ulema bu görüştedir.

[←1899]
[793] Müslim, Talâk 57 (1485)

[←1900]

[794] Tirmizî, Talâk 17 (1194}

[←1901]

[795] Nesâî, Talâk 56

[←1902]
[796] Nesâî, Talâk 56

[←1903]
[797] Talak: 65/4

[←1904]

[798] Nesâî, Talâk 56

[←1905]
[799] Nesâî, Talâk 56

[←1906]

[800] Nesâî, Talâk 56

[←1907]

[801] Buhârî'şe"hadat 3, Talâk 6, Libâs 6; Müslim, Nikâh 111-115 (1433); Ebu Dâvud, Talâk 47-49 (2309); Tirmizî, Nikâh 27 (1118); Nesâî, Talâk 9, 10; İbn Mâce, Nikâh 32 (1932); Ahmed b. Hanbel, 6/193

[←1908]

[802] Buhârî,Talâk7

[←1909]

[803] Buhâ". Talâk 4, Libâs 6; Müslim, Nikâh 111 (1433)

[←1910]

[804] Buhârî, Şehadat 3; Müslim, Nikâh 112 (1433)

[←1911]

[805] Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanında erkeklik aletini dile getirerek açık-saçık konuşmalarını kapının dışında işitmiş ve Ebu Bekr'e hitap etmekle kadının sözlerini çirkin olduğunu ifade etmektedir. Peygamber (s.a.v) ise, Halid'in bu sözlerini işittiğine itimad ederek hiçbir şey demeyip sadece gülümsemiştir. (ç)

[←1912]
[806] Buhârî, Libâs 6, Edeb 68

[←1913]

[807] Buhârî, Libâs 6, Edeb 68

[←1914]

[808] Müslim, Nikâh 113 (1433)

[←1915]

[809] Ebu Dâvud, Talâk 47-49 (2309); Nesâî, Talâk 9

[←1916]

[810] Tirmizî, Nikâh 27 (1118); Nesâî, Talâk 10

[←1917]

[811] Nesâî, Talâk 9

[←1918]

[1] Kölelik: Bilindiği kadarıyla, eski Mısır, Babil, Mezopotamya, eski Yunanistan ve Roma medeniyetlerinden itibaren binlerce yıllık geçmişi olan eski inanç, felsefe ve uygarlıklarda kökleşmiş bir kurumdur.

İslam dini, kölelik kurumunu, kademeli olarak kaldırmayı hedeflemiştir. İlk önce kölelerin durumlarını iyileştirme yönünde çok önemli yenilikler getirdi. Öncelikle İslam'ın getirdiği eşitlik ilkesine göre, hür-köle ayırımı yapılmaksızın bütün insanlar bir erkek İle bir kadından yaratılmıştır (Hucurât: 49/13, Ebu Dâvud, Edeb 111, Tirmizî, Menâkıb 73). Hz. Peygamber (s.a.v), savaş durumu dışında, hür bir insanı yakalayarak kölelştirmeyi yasaklamıştır.

Gönünllü olarak köle azad etme, en değerli ibadetlerden sayılmıştır (Buhârî, İtk 1, Keffâ-rât 6; Müslim, Itk 5, 6; Ebu Dâvud, İtk 14; Tirmizî, Nüzûr 20; İbn Mâce, İtk 4). Bazı suçların ve hatalı davranışların günahlarından temİ2İenmek için köle azad edilmesi şart koşulmuştur.

Köleliğin devam ettiği dönemlerde Müslümanlar, Kur'an ve Sünnetteki öğretiye uygun olarak, çoğunlukla köle ve cariyelerine birer aile üyesi olarak bakmışlar, ayrıca köle satın alıp azad ederek Allah'ın rızasını kazanmayı ahlakî bir şuur olarak sürekli canlı tutmuşlardır.

B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V., İstanbul 1999, 2/327-328 (ç) .

[←1919]

[2] Buhârî, Itk 10, Mükatebe 2, 3; Müslim, Itk 5-14 (1504); Ebu Dâvud, Itk 2 (3929, 3930); Tirmizî, Velâ 1 (2125); Nesâî, Büyü' 85, 86; İbn Mâce, Itk 3 (2521); Ahmed ibn Hanbel, 5/103, 121, 161, 178

[←1920]

[3] Buhârî, Mükatabe 2; Müslim, Itk 6 (1504)

[←1921]

[4] Kitabet yada Mukâtebe: Efendi ile köle arasındaki bir rnal üzerine yapılan sözleşmedir. Buna göre köle, kendisini, efendisinden satın alır, borcunu ödeyince hürriyetine kavuşur. Bu sözleşmeden sonra köle, kendisi için çalışır ve kazandığı mal kendisinin olur. Mükatebe bir kölenin, borcunun tümünü efendisine ödemedikçe kölelikten kurtulmuş olunmaz.

Ahmed b. Hanbel, İmam Mâlik'e göre, mükateb köleyi sarmak caizdir. Ebu Hanîfe ile imam Şafiî'ye göre ise, mükatebe köleyi satmak caiz değildir. Velayet hakkı, köleyi hürriyetine kavuşturan kimseye aittir.

Berîre'nİn, efendisiyle, bazı rivayetlerde; dokuz ukiyyeye pazarlık yaptığı ifade edilirken, diğer bazı rivayetlerde beş ukiyyeye pazarlık yaptığı ifade edilmektedir. Her iki rivayette doğrudur. Çünkü dokuz ukiyyeden bahsedilen rivayetlerde, üzerinde anlaşılan miktarın tümünden bahsedilmekte iken; beş ukiyyeden bahsedilen rivayetlerde ise dört yıl içerisinde dört ukiyye ödendikten sonra kalan beş ukiyyeden bahsedilmektedir. Bu bakımdan söz konusu rivayetler arasında bir çelişki olduğu zannedilmemelidir. (ç)

[←1922]
[5] Buhârî, Büyü' 73, Şurût 13; Müslim, Itk 8 (1504)

[←1923]
[6] Buhârî, Mükatebe 1

[←1924]
[7] Müslim, Itk 7 (1504)

[←1925]
[8] Buhârî, Mükatebe 4

[←1926]
[9] Nesâî, Talak 31

[←1927]

[10] Buhârî, Büyü1 59, 110, İstikraz 16, Husumât 2; Müslim, Zekat (997), Eymân 58; Ebu Dâvud, Itk 9 (3955, 3956, 3957); Tirmizî, Büyü' 11 (1219); Nesâî, Büyü1 84; İbn Mâce, Itk 1 (2512, 2513); Ahmedb. Hanbel, 3/305

[←1928]

[11] Müdebber: Hürriyete kavuşması, efendisinin ölümüne bağlı olan köleye denir. Bu şekilde köle azad etmeye de, "Tedbir" denir.

Tedbir dört çeşittir:

1. Tedbir-i Mutlak: Efendisinin ölümüne bağlanarak yapılan tedbirdir. Efendinin, kölesine: "Ben öldüğü zaman 'sen hürsün' demesi gibi.

2. Tedbir-i Muallak: Bir şarta bağlanmış olan tedbirdir. Efendisinin, kölesine: "Sen şu işi yaparsan ölümümden sonra hürsün" demesi gibi. Bu durumda köle efendisinin sağlığında bu şartyı yerine getirirse efendisinin ölümünden sonra hürriyete kavuşmuş olur.

3. Tedbir-i Muzaf: Bir vaktin geçmesine yada çıkmasına izafe edilen tedbirdir. "Sen yarından itibaren müdebbersin" yada "sen falan ayın bitiminde müdebbersin" denilmesi gibi

4. Tedbir-i Mukayyed: Efendinin, bir vasıf ile mukayyed olan Ölümüne bağladığı tedbirdir. Efendinin, kölesine: "Ben bu hastalığımdan ölürsem" yada "ben bu yolculuğum esnasında ölürsem sen hürsün" demesi gibi. B.k.z: Ö. Nasuhi Bilmen, Hukuku îslamiyye Kamusu, 4/39

İmam Şafiî, bu hadise dayanarak müdebber olarak köleyi satmanın caiz olduğu hükmüne varmıştır. Ebu Hanîfe ise, kölenin ancak efendisinin ölümünden sonra hürriyetine kavuşacağından dolayı bu tür satışın caiz olmadığını ileri sürmüştür.

Hafız Zeylaînin ifadesine göre; konu ile ilgili hadislerde, Hz. Peygamber (s.a.v)'in, satılmasına izin verdiği köleden maksat; tedbir-i mukayyedle müdebber kılınmış köle olabileceği gibi, bu kölenin satılmasından maksat; gerçek anlamda satılması olmayıp kiraya verilmiş olması da mümkündür. B.k.z: Tehanâvî, İlau's-Sünen, 11/311 (ç)

[←1929]

[12] ResuluÜah (s.a.v)'in, müdebber olarak azad edilen bir köleyi saunası, sahibinin başka malı olmadığı içindir. Halbuki Ebu Mezkûr, borçlu İdi. Bu nedenle de Resulullah (s.a.v), son olarak elinde kalan kölesini de azad ettiğini ve bu suretle kendini borçlu ölmek tehlikesine karşı maruz bıraktığını görünce, onun bu fiilini nakzetmeyi maslahata'daha uygun bulmuş ve kölenin kıymetini kendisine göndermiştir. B.k.z: A. Davudoglu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 5/346 (ç)

[←1930]
[13] Buhârî, Ahkâm 32

[←1931]

[14] Metinde "İbnu'n-Nahhâm" geçiyorsa da, alimler, bunun hata olduğunu söylemişlerdir. Doğrusu köleyi satın alan kimse, Nahhâm'dir. Bu kimsenin asıl adı, Nuaym'dır. Nahhâm, o kimsenin adı olmayıp sıfatıdır. "Çok öksüren" anlamına gelmektedir. B.k.z: A. Davud-oglu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 5/ 346, 8/278 (ç)

[←1932]
[15] Müslim, Eymân 58, 59 (997)

[←1933]
[16] Buhârî, Husumât 2

[←1934]

[17] Müslim, Zekat 41 (997)

[←1935]
[18] Müslim, Zekat 41 (997)

[←1936]

[19] Görüldüğü üzere Tirmizî'nin rivayetinde, kölesini müdebber olarak azad eden Ebu Mez-kûr'un öldüğü ve bu köleden başka hiçbir mal bırakmadığı zikrediliyorsa da, Öldüğünü rivayet eden Sütyân İbn Uyeyne (ö. 198/813)'nin, bu konuda hata ettiği söylenir. Çünkü konu ile ilgili rivayetlerden ölmediği anlaşıldığı gibi, diğer sahih rivayetlerden anlaşılan da budur.

İmam Şafiî {Ö. 204/819), bu hadisi rivayet ettikten sonra Süfyân ibn Uyeyne'nİn bu rivayette, köle sahibinin öldüğünü söylemesinin hata olduğunu belirtmiştir. B.k.z: A. Davudoğlu, Sahİh-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 5/346 (ç)

[←1937]

[20] Tirmizî, BüyÛ'11 (1219)

[←1938]

[21] Ebu Dâvud, İtk 9 (3957}

[←1939]
[22] Ebu Dâvud, Itk 9 (3955)

[←1940]

[23] Ebu Dâvud, Itk 9 (3956)

[←1941]
[24] Nesâî, Kudât 29

[←1942]

[25] Nesâî, Büyü' 84

[←1943]

[26] Develerden maksat; diyet olarak verilen develerdir. Hz. Ali'nin sahifesinde bunların kaçar yaşında olmaları lazım geldiği belirtiliyormuş (ç)

[←1944]

[27] £.r ye gevr Medine civarında bulunan iki dağdır. Âir, Medine'nin güneyinde Medine'ye iki saatlik bir mesafededir. Sevr ise; Uhud'un kuzeyinde kızıl renkte küçük bir dağdır. İşte bu iki dağ arası, Medine'nin haremidir.

İmam Mâlik, İmam Şafiî İle İmam Ahmed'e göre; Medine'nin haremi de, Mekke'nin haremi gibidir. Avını öldürmek ve ağacını kesmek yasaktır. Hanefilere göre ise; Medine'nin harem kılınmış bir bölgesi yoktur. Çünkü Medine'nin sınırları içerisinde bulunan ağaçları kesmekte ve orada avlanmakta herhangi bir sakınca yoktur. Hanefiler bu konuda Re-sululfah (s.a.v), Enes'in kardeşi Umeyr'e, "Nuğayr" adı verilen kuşla oynamasına izin vermesini kendilerine delil olarak almışlardır, (ç)

[←1945]

[28] Lanet: Gazap ve reddetmek, hayrdan uzaklaştırmak demektir. Fakat burada lanet ile kast edilen; Medine'de günah işleyen bir müslümanın ebediyen cennet yüzü görememesi değil, cennete doğrudan doğruya giremeyip bir müddet azab görmesidir. Yani bu lanet, kafirler hakkında olan lanetle aynı manada değildir. Çünkü kafirler, ilahi rahmetten tamamen mahrum kalacak ve ebediyen cennet yüzü göremeyeceklerdir. B.k.z: A. Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, 7/579-580 (ç)

[←1946]

[29] Hadisin metninde geçen "Sarf' kelimesi, farz olan ibadet anlamındadır. "Adi", ise, nafile ibadettir. Bunun aksini iddia edenler de olmuş, yine bu ikisine başka anlamlar yükleyenler de olmuştur, (ç)

[←1947]

[30] Yani o kimsenin ibadetini rızasıyla kabul etmez. Yoksa o kimsenin ibadetiyle hak ettiği mükafatı verir, (ç)

[←1948]

[31] Müslümanların zimmeti; kafirleri koruyacaklarına dair verdikleri sözdür. Buna "Emân vermek" denir. Bir Müslüman, kafirin birine eman verirse, bütün Müslümanların bu söze riayet etmeleri gerekir. Artık o kafire hiçbir Müslüman tasallut edemez. Yalnız verilen bu eman, kafirlerin belli kimseleri için geçerlidir. Hepsi için verilen bir eman geçerli değildir. (Ç)

[←1949]

[32] Konumuzu teşkil eden bu hadis; hürriyetine kavuşturulmuş bir kölenin kendisini azad eden eski efendisinin izni olmadan, kendisini, başka birine nispet etmesi; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine sebep olacak çirkin bir iş olarak gösterilmiştir. Çünkü hürriyetine kavuşmuş bir kölenin mirası, kendisini nispet ettiği kişiye kalacağından, kölenin yaptığı bu işte başkalarının hukukuna saldırı, nankörlük ve akrabadan ilgiyi kesmek gibi isyanlar vardır, (ç)

[←1950]

[33] Buhârî, İlm 39, Cihad 171, Dİyât 24, 31; Müslim, Hac 467 (1370), Itk 20 (1370); Ebu Dâvud, Menasik 95-96 (2034, 2035); Tirmizî, Velâ 3 (2127); Nesâî, Kasâme 12; İbn Mâce, 21 (2658); Ahmed b. Hanbel, 1/81

[←1951]

[34] Buhârî, Cihad 171, Diyât 24, 31

[←1952]

[35] Tirmizî, Velâ 3 (2127)

[←1953]
[36] Tirmizî, Diyât 16 (1412}

[←1954]

[37] Ebu Dâvud, Menasik 95-96 (2034)

[←1955]

[38] Ebu Dâvud, Menasik 95-96 (2035)

[←1956]

[39] Nesâî, Kasâme 12

[←1957]

[40] Bir kısım Rafızîlerin: "Hz. Ali'nin yanında, Kur'an'dan olmayan pek çok ilim vardır. Bunların sayısı, bin baba ulaşmaktadır" diyerek bir takım asılsız haberler yaymaları üzerine Hz. Ali'nin yakınları bu yaygarayı önlemek için hakikati bizzat Hz. Ali'nin dilinden dinlemek ve tespit etmek istemişlerdir. Bu maksatla, Hz. Ali'nin yanında Resulullah (s.a.v)'in özel bir uasiyeti,bulunup bulunmadığını sormuşlar. Bunun üzerine Hz. Ali, Resulullah (s.a.v)'-in, kendisine kılıcının kınında bulunan sayfadan başka özel olarak hiçbir sır vermediğini ifade etmiştir, (ç)

[←1958]

[41] Nesâî, Kasâme 12

[←1959]

[42] Buhârî, Şirket 5, 14; Müslim, Itk 1 (1501), Eymân 47-51 (1501); Ebu Dâvud, Itk 6 {3940, 3941, 3942, 3943, 3944, 3945, 3946, 3947); Tirmizî, Ahkâm 14 (1346, 1347); Nesâî, Büyü' 105, 106; İbn Mâce, Itk 7 (2528); Ahmed b. Hanbel, 1/56, 2/34, 142,

[←1960]

[43] 1897 1898

[←1961]

[44] Ortaklardan biri tarafından yarısı azad edilen bir kölenin diğer yarısı, diğer ortak taraflarından azad edilmeyince, kölenin kalan kısmının değerini sahiplerine ödeyerek azad etme görevi, yine ilk yarısını azad eden kimseye düşer. Fakat bu parayı ödemeye gücü yetmezse, o zaman nasıl hareket edileceği meselesi alimler arasında ihtilaflıdır. -Ebu Hanîfe'ye göre; kölenin ilk yarısını azad eden kimse fakirse, ikinci yarısını da azad etmek için köleyi çalıştırabilir, (ç)

[←1962]

[45] Buhârî, Itk 4; Müslim, Itk 1 (1501)

[←1963]

[46] Buhârî, Itk 4

[←1964]

[47] Buhârî, Itk 4

[←1965]

[48] Buhârî, Itk 4

[←1966]

[49] Buhârî, Itk 4

[←1967]

[50] Buhârî, Şirket 14

[←1968]

[51] Müslim, Itk 1 (1501), Eymân 47, 48, 49 (1501)

[←1969]

[52] Ebu Dâvud, Itk 6 (3943)

[←1970]

[53] Ebu Dâvud, Itk 6 (3946)

[←1971]

[54] Nesâî, Büyü1105

[←1972]

[55] Buhârî, Şirket 5, 14; Müslim, Eymân 52 (1502), 53-55 (1503); Ebu Dâvud, Itk 4 (3935, 3936}, 5 (3937, 3938, 3939); Tirmizî, Ahkâm 14 (1348); Nesâî (el-Kübrâ), Itk 3/185; İbn Mace, Itk 7 (2527); Ahmed b. Hanbel, 2/472

[←1973]
[56] Müslim, Eymân 55 (1503)

[←1974]
[57] Ebu Dâvud, Itk 4 (3935, 3936), 5 (3937, 3938)

[←1975]

[58] Ebu Dâvud, Itk 4 (3934)

[←1976]

[59] Alışveriş: Değeri olan bir malı yine değeri olan başka bir mal veya para karşılığında değiştirme. Alış-veriş tarafların karşılıklı onayı ile yani icab ve kabul ile gerçekleşir. İki taraftan biri malı, diğeri karşılığı olan para veya kıymet taşıyan başka bir malı ele geçirmeleri neticesinde satışın gerçekleştiği söylenebilir .

İslam dini, tabiî ve fıtrî bir din olduğundan bu dinde, insanların imkan ve kabiliyetlerine göre çalışıp kazanmaları, gerekli iş birliğini ve iş böiümünü sağlamaları ve İhtiyaçları doğrultusunda harcama yapmaları tabiî kaşılanmış, ancak bu konuda bazı temel ölçü ve İlkeler getirilerek iş ve ticaret hayatının düzen ve güven içinde, haksızlık ve suistimalden uzak olarak İşlemesine yardımcı olamk istenmiştir.

İslam'ın, ticarî hayatla ilgili getrdiği ilkeler, esasen hukukî alanda koyduğu kuralların bir parçasını teşkil eder ve hepsi birden fıkhın muamelât ahkâmını oluşturur

[←1977]

[60] Hadis üç türlü kazancı yasaklamıştır:

1. Köpeğin satışı karşılığında alınan para: Bu konuda üç görüş vardır: a. Ulemanın cumhuruna göre; ister av köpeği olsun, ister başka bir köpek olsun, ister eğitilmiş olsun, ister olmasın her türlüsünün satışı karşılığında alman bedel haramdır. Bunlar bu konuda gelen hadislerin mutlak oluşunu göz önüne almışlardır.

b. Atâ' ve Nehaî'ye göre; sadece av köpeğinin satışı caizdir. Diğerlerinin satışı caİ2 değildir.

c. Hanefilere göre ise; ister eğitimli olsun, ister eğitimli olmasın her türlü köpeğin satışı caizdir. Karşılığında alınan para helaldir. Yalnız Ebu Yusuf'tan eğitilmemiş olan ısıran köpeklerin satışının caiz olmadığı rivayet edilmiştir.

Bunların delilleri, "Resulullah (s.a.v), av köpeği veya çoban köpeği dışındaki köpeklerin satışını men etti" anlamındaki hadistir. Ayrıca köpek, avcılıkta ve bekçilikte kullanılan bir hayvandır. Satışını yasaklayan hadisler, İslam'ın ilk yıllar içindir.

2. Fahişenin zina karşılığında ücret: Fahişenin aldığı ücret, hadiste, "mehir" olarak ifade edilmiştir. Çünkü kadının, kendisini, bir erkeğe teslim etmesi karşılığında aldığı ücret "şeklen" mehre benzemektedir. Zira kadın, kendisini, kocasına teslim karşılığı mehir alır. Fahişenin aldığı bu ücret, haramdır. Bunda bütün alimler, icma etmişlerdir. Çünkü haram bir işin karşılığında alına ücret de haramdır.

3. Kahinin aldığı ücret: Olayların sebeplerine ve ön bilgilerine dayanarak gizli şeyleri bildiklerini iddia eden, ileride olacak olan olayları bildiğini iddia eden ve kendilerine verilen bir kabiliyetle gizli şeyleri bildiklerini İddia eden kimselerin tüm hareketleri caiz değildir, aldıkları ücret de haramdır.

Günümüzde çeşitli yollarla tatbik edilen falcılık için de hüküm de aynıdır. İster yıldız, ister kahve falı olsun yada başka bir usule dayansın, falcılık yapmak ve fala inanmak kesinlikle caiz değildir. Çünkü gaybı Allah'tan başka hiç kimse bilemez. Fala İnanmak, kişiyi, imanından edebilir, (ç)

[←1978]

[61] Buhârî, Büyü' 113, İcâre 20, Talak 51; Müslim, Müsâkât 39 (1567); Ebu Dâvud, İcâre 63 (3481); Tirmizî, Büyü1 46; Nesâî, Büyü' 91; İbn Mâce, Ticârât 9 (2159); Ahmed b. Hanbel, 1/235, 356

[←1979]

[62] Buhârî, Büyü' 58, 70; Müslim, Büyü1 9-12 (1515); Ebu Dâvud, Nikâh 16-17 (2080); Tirmizî, Nikâh 38 (1134); Nesâî, Büyü1 19, 21; İbn Mâce, Ticârât 13 (2172), 14 (2174); Ahmed b. Hanbel, 2/402

[←1980]

[63] Şehre getirilmekte olan malları daha şehir dışında iken karşılayıp satın almak, onların Şehre girmesini engel olmak. Hz. Peygamber (s.a.v)'in bunu yasaklamasının İki önemli

hikmeti vardır:

a. Üreticiyi korumak: Genellikle yollara çıkıp ticari kafileleri karşılayanların maksadı, üreticinin elindeki malı ucuza almaktır. Çünkü köyden üretici şehirdeki fıatı bilemez. Özellikle kendilerini karşılayan tacirler, pazardaki fıatları gizler yada olduklarından daha az göste-rirlerse, üreticinin aldanması daha fazla olur.

b. Tüketiciyi korumak: Şehre gelen malı yolda karşılayan kimsenin maksadı, fazla kazanç elde etmektir. Dolayısıyla bu durumda olan kişi, üreticiden aldığı malı elinden geldiği kadar pahalıya satmak isteyecektir. Bu durum, tekelciliğe de yol açabilir. Serbest rekabete engel olur. Fiyatların düşmesinde önemli payı olan rekabet imkanı ortadan kalkınca fiyatlar artar, bundan da tüketici zarar görür.

İmam Mâlik, İmam Şafiî, İmam Ahmed'e göre; tacirlerin, üreticileri şehir dışında karşılamayı mekruh kabul etmişlerdir,

Hanefılerin bu konudaki görüşleri ise İmam Mergİnâni'nin "el-Hidaye" adlı eserinde şöyle anlatılır: "Şehre gelen malı yolda karşılamak yasaklanmıştır. Bu, şehir halkına zarar geldiği zamandır. Ama zarar gelmezse, bir sakınca yoktur. Ayrıca tacir, mal getirenlerden çarşıdaki fiyatları gizlerse, yine mekruhtur. Çünkü bunda, hem aldatma ve hem de zarar verme söz konusudur." (ç)

[←1981]

[64] Hadis; şehirlinin, bedevinin malını salıvermesinin caiz olmadığına delalet etmektedir. Bu yasaktaki hikmet; hem şehir halkının ve hem de bedevinin zararına engel olmaktır. Bugün köyden şehre mal getiren köylü veya taşradan büyük şehirlere mal getirip simsarların eline düşen taşralı da bedevi hükmündedir. Şevkânî (ö. 125Q/1834)'ye göre ise; hadiste, bedevinin tahsis edilişi, o zamanki çoğunluğa binaendir. Piyasa fiyatlarını bilmeyen herkes bedevi hükmündedir.

Hanefilere göre bu şekildeki satış mekruhtur. Fakat hukuken bu satış geçerlidir. Buradaki yasak; şehirli kıtlık ve ihtiyaç İçerisinde olduğu zaman söz konusudur. Çünkü bu satışta, şehirlilere zarar vereceği için yasaklanmıştır. Ama ortalıkta kıtlık veya ihtiyaç olmazsa, herhangi bir zarar söz konusu olmadığı için bir sakınca yoktur. Çünkü günümüzde alım satım sahalarının fevkalade genişlediği zamanımızda bu yolla yapılan satışlar, eğer hem şehirliye ve hem de köylüye zarar verecek durumda değilse, bu tür satışların caiz kabul edilmesinin uygun olduğu kanaatindeyiz, (ç)

[←1982]

[65] Neceş: Kişinin bir malı satın almak istemediği halde müşteriler arasına girip fiyat yükseltmesine denir, (ç)

[←1983]

[66] Sütlü görünsün de fiyatı artsın diye hayvanı sağmayıp sütünü memesinde bekletmeye "tasriye", bu durumdaki hayvana da "musarrât" denir.

Ebu Hanîfe'ye göre; müşteri, hayvanı sağdıktan sonra artık o hayvanı satın aldığı kişiye geri veremez. Fakat satıcıdan hayvanın değerinin farkını talep edebilir, (ç)

[←1984]
[67] Buhârî, Şurût 11

[←1985]

[68] Müslim, Büyü' 12 (1515}

[←1986]

[69] Buhârî, Büyü' 64; Müslim, Büyü' 11

[←1987]
[70] Ebu Dâvud, İcâre 46 (3443)

[←1988]
[71] Tirmizî, Nikâh 38 (1134)

[←1989]

[72] Tİrmizî, Büyü113 (1222)

[←1990]

[73] Nesâî, Büyü1 21

[←1991]

[74] Nesâî, Büyü119

[←1992]

[75] Buhârî, İstikraz 14; Müslim, Müsâkât 22-25 (1559); Ebu Dâvud, İcârc 74 {3519, 3520, 3522); Tirmizî, Büyü1 36 (1262); Nesâî, Büyü' 95, İbn Mâce, Ahkâm 26 {2358 2359)-Ahmed b. Hanbel, 2/385, 413, 468

[←1993]
[76] Müslim, Müsâkât 23 (1559)

[←1994]

[77] Hadisten anlaşıldığına göre; bir kimse, birisine bir mal satsa ve alıcı malın bedelini ödemeden iflas etse, satıcı da malını, fazlasız yada eksiksiz verdiği şekilde alıcının yanında bulsa, o malı almaya başka alacaklılardan daha fazla hak sahibidir.

Ebu Hanîfe'ye göre; iflas eden kimsenin yanında bulunan malda hak sahibi olma açısından bütün alacaklılar eşittirler. Çünkü malı satın alan kimse, artık o mala sahip olmuştur. Mal, alan kimsenin mülkiyetine girmiş olup o mülkiyeti bozmak mümkün değildir. Konu ile ilgili hadisin, emanet ve fasid alışverişler ile ilgili olduğunu belirtmiştir, (ç)

[←1995]
[78] Müslim, Müsâkât 24 (1559)

[←1996]

[79] Müslim, Müsâkât 25 (1559)

[←1997]

[80] Ebu Dâvud, İcâre 74 (3519); Tirmizî, Büyü1 36 (1262)

[←1998]
[81] Ebu Dâvud, İcâre 74 (3520)

[←1999]

[82] Bu hadis, bir yönden daha önce geçen hadisleri kayıtlamakta, diğer taraftan ise yeni bir hüküm ortaya koymaktadır. Şöyle ki:

Önceki hadiste; satıcının sattığı malın parasını almadan alıcının iflas etmesi halinde mal alıcının elinde aynen duruyorsa, o malı almaya herkesten daha fazla hakkı olduğu belirtilmişti.

Bu hadiste ise; anılan hakkın satıcının malın bedelinden hiçbir şey almamış olması haliyle kayıtlı olduğu görülmektedir. Buna göre satıcı, bedelden bir miktarını tahsil etmişse artık üstünlük hakkı kalmaz. Diğer alacaklılarla aynı ölçüde hak sahibi olur. Hanefilere göre de; satıcı, her halükarda diğer alacaklılarla aynı ölçüde hak sahibidir. Alacağından bir miktar tahsil edip etmemiş olması fark ermez, (ç)

[←2000]

[83] EbuDâvud, İcâre74(3521)

[←2001]

[84] Ebu Dâvud, İcâre 74 (3522)

[←2002]

[85] Buhârî, Büyü' 54, 74, 76; Müslim, Müsâkât 79 (1586); Ebu Dâvud, Büyü' 12 (3348); Tirmizî, Büyü1 24 (1243); Nesaî, Büyü1 41; İbn Mâce, 48 (2253), 50 (2259); Ahmed b. Hanbel, 1/24

[←2003]

[86] Rjtja" kelimesi, sözlükte; artmak, çoğalmak, fazlalaşmak gibi anlamlara geiir. Terim olarak ise; akidlerde "şart koşulmuş" bulunan "karşılıksız fazlalık" veya ribevi malların aynı sınıfına dahil aynı yahut ayrı malların birbirleri mukabilinde "veresiye" olarak satılmasıdır. Sözlük anlamı itibariyle Riba ile Faiz kelimeleri arasında fark varsa da, muamelelerde eş anlamlı iki kelimedir. Yapılan muamelenin tamamı ribayı, fazlalık ise faizi oluşturur. Dolayısıyla da faiz muamelesi ile riba muamelesi arasında bir fark yoktur. Türkçe'de daha çok "faiz" kelimesi kulanılır. Ribanın çeşitleri:

1. Ncsîe (=Veresiye) Ribasi: Veresiye muamelelerden ve borçlardan doğan riba çeşididir. Ribanın iletinden en az birisini kendisinde ortakça bulunduran iki malı "veresiye" olarak değiştirmek yada borç verirken fazla almak suretiyle meydana gelen faizdir. Bu riba türü, Kur'an'la sabittir. Bakara: 2/275, 276, 278, 279, 280, Âl-İ İmrân: 3/130'da geçmektedir. Örnek, 1 gr. alünı "veresiye" olarak 1 gr. altınla değiştirmek gibi. Nesîe riba-sı, aynı cins iki malın yada aynı sınıfa dahil ik ayrı cins malın birbirleriyle "veresiye" olarak değiştirilmesinde ortaya çıkar.
Fazlalık Ribası: Peşin alışverişteki "fazlalıktan" ibaret olan riba çeşididir. Ribevi mallardan aynı cins iki malı peşin olarak biri diğerinden fazla olması şartıyla değiştimek, fazlalık ribasidir.

Örnek, 1 gr. altını "peşin" olarak 1,5 gr. yada 2 gr. altınla değiştirmek gibi. Fazlalık ribası, daima aynı cins malların birbirleriyle değiştirilmesinde olur.

Ribamn İlleti: Hanefiler, hadislerdeki cinsin aynı cinsle değiştirilmesine ve tartı ile ölçeğe bakarak ribanın illetinin, "cins" ve "ölçü birliği" olduğunu söylemişlerdir. Buna göre bütün tartılabilen ve ölçülebilen mallar, ribevi mallar içeisine girmektedir.

Fazlalık Ribası için, cins ve ölçü birliği (-tartı ve ölçü) illetlerinin her İki madde de berabece bulunması gerekir. Ama Nesîe Ribasında ise, yalnız cins veya yalnız ölçü birliği yeterlidir. Aynı zamanda mezruat ve ma'dudat olan şeylerdede Nesîe ribası meydana gelir. Bu, ribanın, hadislerde geçen 6 maddeyle sınırlandırılmayacağım gösterir, (ç)

[←2004]

[87] Buhârî, Büyû' 54

[←2005]

[88] Buhârî, Büyü' 54

[←2006]
[89] Buhârî, Büyü'54

[←2007]

[90] Müslim, Müsâkât 79 (1586); Tirmizî, Büyü' 24 (1243)

[←2008]

[91] Şüpheli şeylerden sakınan kişi, dini açısından noksanlıktan, ırz açısından da ayıplanma ve dedikodudan korunmuş olur. Buradaki "din" sözü, Allah'a; "ırz" sözü de, insanlara taalluk eden şeylerle ilgilidir, (ç)

[←2009]

[92] Bu sözün iki manaya ihtimali vardır:

1. Şüpheli şeyleri adet haline getirip onları devamlı yapan kişi nihayet haramları işlemeye cesaret edip haram işler.

2. Böyle bir kimse, dikkatsizliği adet edinip yavaş yavaş haramlara dalar, (ç)

[←2010]

[93] Buhârî, İman 39, BüyÛ1 2; Müslim, Müsâkât 107, 108 (1599); Ebu Dâvud, Büyü' 3 (3329, 3330}; Tirmizî, Büyü1 1 (1205); Nesâî, Büyü' 2; İbn Mâce, Fiten 14 (3984); Ahmed b. Hanbel, 4/267, 271

[←2011]

[94] Hattâbî (ö. 388/998}'ye göre; bu şüpheli şeyler, bazı insanlar için karışıktır. Yoksa bunlar, haddizatında karışık ve şüpheli, şeriatın aslında beyanı olmayan şeyler değildirler. Çünkü yüce Allah, hakkında hüküm bulunması gereken hiçbir şeyi delilsiz ve beyansız bırakma-mıştır. Şu da var ki, beyan; herkesin bilebileceği açık beyan ve usul ilmine önem veren, nasların manalarını iyice anlayan, kıyas ve istinbat yollarını bilen ilim adamlarının dışında kimsenin anlayamayacağı gizli beyan olmak üzere iki çeşittir. Hadisteki, "onları, insanların çoğu bilmezler" ifadesi, bu söylenilenlerin doğruluğuna delildir.

Daha sonra Hattâbî, bir şeyin hükmünde şüphe eden kişinin durması ve şüpheden korunması gerektiğini, aksi takdirde harama düşebileceğini ifade eder. İşte tespiti zor olan ve hükmü ancak alimler tarafından çıkartılabilenler bunlardır. Alimler, ya nalsa yada başka bir delille bu tür şeylerin hükümlerini istinbat ederler. Onu, ya haram yada helal sınıfına dahil ederler. Fakat bazen olur ki, müctehidin, bir şeyin hükmünü delillerden ictihad ederek ortaya çıkarması da mümkün olmaz. O zaman o şey, şüpheli olarak kalır. Peki bu durumda olan şeylere nu hüküm verilecektir? Kadı İyaz (ö. 544/1149} bu konuda;

1. Bu tür şeyler helaldir,

2. Bu tür şeyler haramdır,
3. Bunlarla ilgili hiçbir hüküm verilmez' şeklinde üç görüşün olduğunu bildirir. Şüpheli şeylere tam olarak haram yada helal denilmemekle birlikte, bunlardan kaçınmanın daha uygun olduğunda şüphe yoktur. Çünkü Peygamber (s.a.v), bir hadisinde; "Sana şüphe veren şeyi bırak, şüphe ermediğini yap" buyurmaktadır.

Demek oluyor ki, haram yada helal olduğu konusunda kesin bir hüküm bulunmayan şeylerin haram olduğuna fetva verilmese de, onları işlemekten kaçınmak daha uygundur. Yalnız daha İyi olanla amel edeceğim diye vesveseye düşmemek, vesvese ile daha iyi olanı birbirine karıştırmak gerekir, (ç)

[←2012]

[95] Hz. Peygamber (s.a.v), haram olduğu apaçık olan şeyleri koruya, haram mı, yoksa helal mi olduğu şüpheli olan şeyleri de, korunun etrafına benzetmiştir.

Yine Resuluilah (s.a.v), günah olup olmadığı şüpheli olan şeyleri yapan kişiyi, korunun etrafında hayvan otlatan çobana benzetmiş ve bu çobanın hayvanlarının her an koruya girmesi muhtemel olduğu gibi, şüpheli şeyleri yapanların da her an günaha dalabileceklerini bildirmiştir, (ç)

[←2013]

[96] Ebu Dâvud, Büyü1 3 (3329)

[←2014]

[97] Nesâî, Büyü'2,

[←2015]

[98] Buhârî, Büyü12

[←2016]

[99] Buhârî, İstikraz 12, Havale 1; Müslim, Müsâkât 33 (1564); Ebu Dâvud, Büyü1 10 (3345); Tirmizî, Büyü1 68 (1308); Nesâî, Büyü1 101; İbn Mâce, Sadakat 8 (2403); Ahmed b. Hanbel, 2/260

[←2017]

[100] Konu ile ilgili hadis, iki konuya temas etmektedir:

1. Zenginin borcunu geciktirmesi: Borcunu ödeme imkanına sahip olduğu halde, borcu ödemeyip geciktirmenin zulüm olduğu belirtilmektedir. Buradaki "zengin"den maksat, borcu ödemeye kadir olan kişidir. Cumhura göre, borcunu kasten ödemeyen kimse fasik olur. Yalnız borcunu ödemekten aciz olduğu için ödemeyi geciktiren kişi bu hükme girmez.

2. Alacaklının zengin birisine havale edilmesi hali: Burada zengin bir kimseye yapılan havaleyi kabul etmenin vacip yada müstehab olduğuna delalet vardır.

Havalenin sahih olabilmesi için; borcun belli olması, borcunu başkasının zimmetine aktaran kişinin ve alacaklının akıllı, kendisine havale edilen borcu kabul eden kimsenin hem akıllı ve hem de ergenlik çağma girmiş olması gibi şartlar yer almaktadır, (ç)

[←2018]

[101] Buhârî, Havale 1; Müslim, Müsâkât 33 (1564)

[←2019]

[102] Buhârî, Şufa 1, Büyü' 96; Müslim, Müsâkât 133, 134, 135 (1608); Ebu Dâvud, İcâre 73 (3513, 3514); Tirmizî, Ahkâm 32 (1369), 33 (1370); Nesâî, BüyÛ' 80, 107, 108, 109; İbn Mâce, Şufa 3 (2499); Ahmed b. Hanbel, 3/372, 399

[←2020]

[103] şufa" ke|jmesj; çift yapmak, ilave etmek anlamına gelmektedir.Terim olarak ise; satılmış olan bir akarı belli şartlar dahilinde müşteri veya bayiin rızasına bakılmaksızın satış fiyatı üzerinden üçüncü bir şahsın cebren temellük etmesine denir.

Üçüncü şahsın şufa hakkına sahip olabilmek İçin sarılmış bulunan akarı cebren temellük etmesi içi bazı sebepler vardır. Bu sebepler olmadığı zaman, şufa hakkı da söz konusu değildir. Şuf anın sebeplerini sayarken kuvvetli sebepten zayıf sebebe doğru bir sıra izlenecektir:

1. Satılmış olan akarın kendisinde ortak olmak.

2. Satılmış olan akarın haklarında ortak olmak.

3. Bitişik komşuluk.

Şufa hakkının kullanılması için, sebeplerin yanı sıra bazı şartlar daha aranır. Bu şartlardan birisinin eksikliği, şufa hakkının kullanılmasına engel teşkil eder. Söz konusu şartla şunlardır:

1. Satılan akarın mülk olması,
2. Satılanın akar olması,

3. Üçüncü şahsa şufa hakkını tanıyan kimsenin kendi mülkünün de akar olması,

4. Satılan akarın, başkasına mali bir bedel karşılığında intikal etmesi,

5. Üçüncü şahsın, şufa hakkını tanıyan kimse üzerindeki mülkiyet hakkının satılan akarın satış anından onun cebren temellük edilmesi anma kadar devam etmesi,

6. Satılan akarın, eski sahibinin mülkiyetinden hiçbir hakkı tanımayacak şekilde çıkmış olması,

7. Satılmış olan akar, şufa hakkına sahip olan kimseye ait olmaması,

8. Üçüncü şahsın, satılan akarın başkasına intikaline razı olmaması, Bu konuda daha geniş bilgi için b.k.z: Doç. Dr. Orhan Çeker, Fıkıh Dersleri 1, Seha Neşr. İstanbul 1994, s. 191-211 (ç)

[←2021]

[104] Müslim, Müsâkât 134 (1608)

[←2022]

[105] Müslim, Müsâkât 135 (1608)

[←2023]

[106] Ebu Dâvud, İcâre 73 (3514)

[←2024]

[107] Tirmi2î, Büyü' 71 (1312)

[←2025]

[108] Ebu Dâvud, Icâre 73 {3518}; Tirmizî, Ahkâm 32 (1369)

[←2026]

[109] Tirmizî, Ahkâm 33 (1370)

[←2027]
[110] Nesâî, Büyü'107

[←2028]

[111] Nesâî, Büyü' 109

[←2029]

[112] Selem" kelimesi sözlükte; vermek ve teslim etmek anlamına gelmektedir. Terim olarak İse; para peşin malı' veresiye olmak şartıyla yapılan akiddir. Yani peşin parayla mal satın almaktır.

Selemin sahih olarak meydana gelmesi için riayet edilmesi gerekli bazı şartlar vardır. Bu şartlar şunlardır:

1. Para peşin olarak hemen akid meclisinde ödenmelidir,

2. Para, belli olmalıdır.

3. Mal, belli olmalıdır,

4. Malın teslim zamanı belli olmalıdır.

5. Malın, eğer teslimi bir masraf ve zorluk gerektiriyorsa, teslim yeri de tespit edilmelidir,

6. Mal, mislî bir mal olmalıdır,

7. Malın, teslim edilebilir olması şarttır,

8. Mal, ta'yin ile teaayün eden şeylerden olmalıdır,

9. Mal, deyn (=zimmette bulunan) olmalıdır. Bu konuda daha geniş bilgi için b.k.z: Doç. Dr. Orhan Çeker, Fıkıh Dersleri 1, Seha Neşr. İstanbul 1994, s. 177-185 (ç)

[←2030]

[113] Buhârî, Selem 1, 2, 7; Müslim, Müsâkât 127, 128 (1604); Ebu Dâvud, İcâre 55 (3463); Tirmizî, Büyü' 70 (1311); Nesâî, Büyü' 63; İbn Mâce, Ticarât 59 (2280); Ahmed b. Hanbel, 1/282

[←2031]
[114] Buhârî, Selem 1, 2, 7; Müslim, Müsâkât 127, 128 (1604)

[←2032]
[115] Tirmizî, Büyü'70 (1311)

[←2033]

[116] Ebu Dâvud, İcâre 55 (3463}

[←2034]
[117] Buhârî, Selem 2, 7

[←2035]
[118] Nesâî, Büyü1 63

[←2036]

[119] Buhârî, Büyü' 61, Selem 8, Menakıb 26; Müslim, Büyü' 5, 6 (1514); Ebu Dâuud, Büyü' 24 (3380, 3381}; Tirmizî, Büyü' 16 (1229); Nesâî, Büyü' 67; İbn Mâce, Ticarât 24 (2197); Ahmed b. Hanbel, 2/108,144

[←2037]
[120] Buhârî, Büyü'61

[←2038]
[121] Buhârî, Selem 8

[←2039]

[122] Habelul-Habele; cahiliye halkının uyguladığı bir alışveriş şekli idi. Kişinin, deve etini,

deve doğuruncaya kadar, sonra da karnındaki doğuruncaya kadar bir vadeyle satmasıdır. Habelu'l-habelenin, bizzat ravi tarafından yapılan tefsiri, Buhârî'deki ve Müslim ile Ebuı Dâvud'daki rivayetler arasında biraz farklılıklar göstermiştir. Buna göre birisinde, "hayvanın karnındaki yavrusunun hamile olması", ötekisinde İse "o yavrunun da doğurması" denilmiştir.

Habelu'l-habelenin satışından maksadın ne olduğunda da alimler ihtilaf etmişlerdir. Bu konuda alimler iki gruba ayrılmışlardır:

1. Satıcının, "Bu malı sana şu deve karnındakini doğurup sonra da o yavru doğuruncaya kadar bir vadeyle sattım" demesidir. İmam Şafiî ile İmam Mâlik, bu görüştedir.

2. Bir kimsenin, devesinin karnındaki yavrunun doğuracağı yavruyu satmasıdır. Yani "şu devenin karnındaki yavrudan doğacak olan yavruyu sana sattım" demesidir. imam Ahmed, İshak b. Rahuyeh ve İbnü'l-Hümam'ın ifadesine göre, Hanefiler bu görüştedir.
Her iki açıklamaya göre de bu sahş caiz değildir. Çünkü birinci izaha göre vade belirsizdir, ikinci izaha göre ise olmayan bir şeyin satışı söz konusudur. Ayrıca işin içerisinde garar da girmektedir, (ç)

[←2040]

[123] Müslim, Büyü' 5 (1514); Ebu Dâvud, Büyü' 24 (3380); Tirmizî, Büyü116 (1229)

[←2041]

[124] Ebu Dâvud, Büyü1 24 (3381); Buhârî, Büyü' 61, Selem 8; Müslim, Büyü16 (1514)

[←2042]
[125] Nesâî, Büyü1 67

[←2043]

[126] Hadis, söz konusu dört şeyin, hem kendilerinin ve hem de satılmaları karşılığında alınan paranın haram olduğunu çok açık bir şekilde bildirmektedir. Domuz ve leşin haram oluşu, Bakara: 2/173'de; içki ve putlar ise Maİde: 2/90'da geçmektedir. Hadiste geçen Ölü hayvan etinin satışı batıldır. Domuz ve şarabın, para karşılığı değil de başka bir mal karşılığında satışı fasiddir. Para karşılığında satılması ise batıldır. Şarap veya domuz, herhangi bir mal karşılığında satıldığında, mal karşılık konuşulan şarap veya domuz verilemez. O malın kıymeti para olarak verilir. Çünkü Hanefilere göre; bir Müslüman, bir zimminin şarabını yada domuzunu telef etse bunların kıymetini öder. Zira bunlar, her ne kadar bizim İçin mal değilse de zimmilere göre maldır. Dolayısıyla bu telef etme, kıymeti olan bir malı telef etmek olur.

Domuzun kendisini olduğu gibi, kılını da satmak caiz değİldir.Kılmıp kullanılıp kullanılmayacağı konusunda alimler arasında ihtilaf vardır. Yalnız Hanefiler, bazı iş dallarında domuzun kılının kullanılabileceğini söylemişlerdir.

Hanefilere göre, hayvan gübresinin satışı caizdir. İnsan pisliğinin satışı, ise caiz değildir. Ancak insan pisliği, başka bir şeyle karışık olursa satılabilir, (ç)

[←2044]

[127] En'âm: 6/146'da geçtiğine göre, yüce Allah, Yahudilere; sığır ve koyunun sırtlarında, bağırsaklarında yada kemiklerinde ki yağlar hariç bu tür hayvanların iç yağınıyemeyi haram etmişti. Onlar ise ölmüş hayvanın iç yağını yeme yerine o yağı eritip satmak suretiyle parasını yediler. Böylece iç yağını yeme yerine parasını yemeyi tercih etmişlerdi. İslam hukukuna göre; Müslümanlar, yenilmesi helal olan hayvanları kesmek suretiyle yemeleri helaldir. Yalnız yüksek yerden düşme, boğulma, başı koparılma, başka bir hayvanın boynuzu yada tekmesiyle, yırtıcı hayvan tarafından parçalanma şeklinde yada kendi kendine ölmüş herhangi bir hayvan veya gayri meşru bir şekilde öldürülen bir hayvan "meyte" (=leş} hükmündedir. Böyle bir hayvan temiz değildir. Eti de yenilmez. Çünkü ölmüş hayvandan faydalanma yasağı, genel olduğu için, hiçbir şekilde bu tür hayvanlardan yararlan ıhmayacağına hükmedilmişler. Sadece Ölmüş hayvanın tabaklanmış derisi kullanılabilinir. Leşin haram olması ile ilgili olarak Bakara: 2/173, Mâide: 5/3, En'âm: 6/145, Nahl: 16/115 ayeüerine bakılabilinir. (ç)

[←2045]

[128] Buhârî, Buyu' 112, Meğazi 50; Müslim, Müsâkât 71 (1581); Ebu Dâvud, İcâre 64 (3486); Tirmizî, Büyü1 61 (1297); Nesâî, Büyü1 93; İbn Mâce, Ticârât 11 (2167); Ahmed b. Hanbel, 3/324

[←2046]

[129] Buhârî, Büyü1 42, 43; Müslim, Büyü' 43^6 (1531); Ebu Dâvud, Büyü1 51 (3454); Tir-mizî, Büyü' 26 (1245); Nesâî, Büyü' 8; İbn Mâce, Ticarât 17 (2181); Ahmed b. Hanbel, 1/56

[←2047]
[130] Buhârî, Büyü' 42

[←2048]

[131] Hadis, alıcı ve satıcının birbirlerinden ayrılmadıkları müddetçe, yaptıkları akdi fesh edebileceklerine delalet etmektedir. Bazı alimler, bu muhayyerliğe, meclis muhayyerliğe, bazıları da kabul muhayyerliği demektedir. Bu .ayrı isimlendirmeye sebep, konunun hükmündeki farklı görüşlerdir.

a. Alıcı ve satıcı akdi yaptıkları meclisten bedenen ayrılmadıkça taraflardan birisi akdi bozmak yetkisine sahiptir. Buna göre taraflar arasında icab (alım veya satım teklifi) ve kabul (=yapılan teklifi kabul) tamamlanmış, yani alışveriş yapılmışsa, taraflar o mecliste bulundukları müddetçe, birisi: "Ben bu akdi bozuyorum, almaktan tada satmaktan vazgeçtim" diyebilir. Buna meclis muhayyerliği denilir, meclis dağıfırsa, artık akid kesinleşmiştir.

b. Alıcı veya satıcı, fiyatta anlaşıp: "aldım ve sattım" diyerek akdi kesinleştirdikten sonra artık tarafların hiçbirisinin akdi bozma yetkisi yoktur, Bu konudaki hadislerde söz konusu edilen muhayyerlikten maksat; kabul muhayyerliğidir. Meclisten maksat; söz meclisidir. Bu görüşe göre, alışverişte bulunacak olan taraflardan birisi icabda bulunsa, alışverişle ilgili söz devam ettiği müddetçe bu İcabı kabul edip etmemekte serbesttir, (ç)

[←2049]
[132] Buhârî, Büyü'43

[←2050]

[133] Buhârî, Büyü' 44; Müslim, Büyü' 43 (1531)

[←2051]

[134] Buhârî, Büyü' 45; Müslim, Büyü1 44 (1531)

[←2052]

[135] Müslim, Büyü1 46 (1531)

[←2053]

[136] Buhârî, BüyÛ1 47

[←2054]
[137] Müslim, Büyü'45 (1531)

[←2055]
[138] Tirmizî, Büyü1 26 (1245)

[←2056]

[139] Tirmizî, BüyÛ'26 (1245)

[←2057]

[140] Buhârî, Büyü1 82, 87; Müslim, Büyü149, 51-52 (1534), 50 (1535); Ebu Dâvud, Büyü' 22 (3367); Tirmizî, Büyü1 15 (1226, 1227); Nesâî, Büyü1 28, 40; İbn Mâce, Ticârât 32 (2214); Ahmed b. Hanbei, 2/61

[←2058]

[141] Buhârî, Büyü1 82

[←2059]

[142] Meyvenin olgunlaşmasından maksadın ne olduğu hususunda değişik görüşler ileri sürülmüştür:

1. Meyvenin kızarmaya veya sararmaya başlaması, yani olgunlaşmaya başlamasıdır. Bu Şâfiîlerin görüşüdür.

2. Afetten ve bozulmaktan zarar görmez duruma gelmesidir. Bundan maksat; çürüme, dökülme ve hastalanma vaktini geçirmesidir. Bu, Hanefilerin görüşüdür.

3. Meyvelerin işe yarar hale gelmesi. Bundan maksat; meyvenin, örneğin hayvan yemi olacak duruma gelmesi değil, istenilen kıvama gelmesidir. Bu da, Kastallanî'nin görüşüdür.

Bu hadiste konu edilen satış, şüphesiz ağacın dalındaki meyveyle İlgilidir.
Diğer üç mezhebin görüşünün aksine Hanefılere göre; henüz olgunlaşmanın meydana çıkmadığı meyveyi sarmak caizdir. Çünkü Hanefılere göre mutlak olan akid, meyvenin hemen toplanmasını gerektirir. Bu da, henüz olgunlaşmanın meydana çıkmadığı meyveyi hemen toplamak şartıyla satmak gibidir, (ç)

[←2060]
[143] Müslim, Büyü1 49 (1534)

[←2061]

[144] Buhârî, Zekat 58

[←2062]

[145] Müslim, Büyü' 50 (1535); Ebu Dâvud, Büyü1 22 (3368); Tirmizî, Büyü115 (1126); Nesaı, Büyü' 40

[←2063]

[146] Müslim, BüyÛ'51 (1534)

[←2064]
[147] Müslim, Büyü' 51 (1534); Nesâî, Büyü' 28

[←2065]

[148] Buhârî, Büyü' 75, 91; Müslim, Büyü' 72-76 (1542); Ebu Dâvud, Büyü' 18 (3361); Tirmizî, Büyü' 63 (1300); Nesâî, Büyü' 33; İbn Mâce, Ticârât 54 (2265J; Ahmed b. Hanbel, 2/5, 7, 16,63, 64, 123

[←2066]

[149] Muzâbene: Olgunlaşmamış yada yeni meyvenin daha ağacında İken satın alınmasına denir.

Bu konuda gelen hadisler; meyveyi, olgunlaşmadan satmanın yasak olduğunu göstermektedir. Olgunlaşmaktan kasıt; sarı renkli meyvelerin sararması, kırmızı olanların kızarması, hububat ve sebzelerin ise faydalanır hale gelmesidir.

İmamı A'zam'a göre; ağaçta meyve göründükten sonra olgunlaşmaktan satmak caizdir. Ağaç üzerindeki meyveler, şu şartlara göre satılabilir:

a. Meyvenin olgunlaşacağı ortaya çıkmalıdır. Soğuk vurması, dolu vurması gibi afetler atlatılmış, normal şartlarda ağaçtaki meyvelerin olgunlaşacağı kanaati hasıl olmuşsa artık meyve hasat edilmeden, miktarı tahmin yoluyla tespit edilerek satılabilir.

b. Satış muamelesi, faize giren şartlarla olmamalıdır. Yani yaş hurma karşılığında kuru hurma değiştirmek gibi.

Bu çeşit bir alım-satımda aldatma ve aldanma durumları, açık ve nettir. Resulullah (s.a.v)'de, kişinin, alım-satımda aldatan yada aldanan kişi olmaması için bu tür bir alışverişi yasaklamıştır.

Kişi de, alım gücünün oluşabilmesi, temel hakkı olan adaletin uygulanmasıyla daha rahat bir alışveriş yapabilme imkanına sahip olacaktır. Burada kişi, koruma altına alınmaktadır. Böylece aldatılmaktan kurtulmuş olacaktır. Çünkü İslam dini, kişilerin; hem dünyalarını ve hem de ahiretlerini ilgilendirmektedir. Müslüman bir kişi, bu tür bir halde insanı aldattığı takdirde, dünyada bunun hesabını vermediğinde ahirette mutlaka bunun hesabının vereceğini bilmektedir. Bu şuur ve bilinçle hareket eden kişi, hem dünyasını ve hem de ahiretini koruyabilmek için iyi dürüst davranmak zorundadır, (ç)

[←2067]

[150] Buhârî, Büyü1 91; Müslim, Büyü1 76 (1542)

[←2068]
[151] Müslim, Büyûr 75 (1542)

[←2069]

[152] Müslim, BüyÛ'74 (1542)

[←2070]

[153] Muhâkale: Başağından ayrılmamış buğdayın tahminî olarak o kadar miktardaki buğday karşılığında satılmasına denir, (ç)

[←2071]

[154] Tirmizî, Büyü'63 (1300)

[←2072]
[155] Ebu Dâvud, Büyü' 18 (3361)

[←2073]

[156] Ariyye: Bu kelimenin anlamı üzerinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin içerisinde §u iki sonuç ortaya çıkmaktadır:

1. Bir kimsenin, sahip olduğu yada-kendisine iareten verilen bir ağacın dalındaki hurmayı tahmin ettirerek o kadar kuru hurma karşılığında bir başkasına sarmasıdır. Bu, Şâfiîlerin görüşüdür.

2. Bir kimsenin, bahçesindeki bir yada daha fazla ağacın hurmasını bir başkasına hibe ettikten sonra, verdiği adamın bahçesine girmesini istemeyerek, ağacın üstündeki hurmayı tahmin edip o kadar hurmayı karsıdakine vererek ağacı tekrar almasıdır. Bu da, Hane-filerin görüşüdür, (ç)

[←2074]

[157] Buhârî, Şirb 17; Müslim, Büyü' 81-86 (1536); Ebu Dâvud, Büyü' 22 (3373), 23 (3375); Tinnizî, Büyü' 55 (1290), 72 (1313); Nesâî, Büyü' 39; İbn Mâce, Ticârât 54 (2266); Ahmed b. Hanbel, 3/313, 360, 394

[←2075]
[158] Müslim, Büyü' 53 (1536)

[←2076]
[159] Müslim, Büyü'82 (1536)

[←2077]

[160] Muhabere: Mahsulün üçte yada dörtte biri karşılığında toprağı kiralamaya denir, (ç)

[←2078]
[161] Müslim, Büyü'83 (1536)

[←2079]

[162] İşkâh: Hattâbîye göre; meyvenin tem olarak kızarması yada sararması değil, kızarma yada sararmaya başladığı devirdir. Artık bu devrede meyve sulanmaya başlamıştır. Yeni-lebilecek bir hale gelmiştir, (ç)

[←2080]
[163] Müslim, Büyü1 84 (1536); Buhârî, Büyü1 85

[←2081]

[164] Muâveme: Bir ağacın meyvesini, daha meyveler çıkmadan önce, iki-üç yada daha çok seneliğine satmaktır. Bu satış batıldır, (ç)

[←2082]

[165] İstisnah satış: Akid esnasında satılık malın meçhul bir miktarını pazarlıktan hariç bırakıp satmamaya denir. Örneğin, "Şua ağaçları satbm, fakat bazısı müstesna" sözü gibi. istisna edilen miktar belli olmadığı için bu satış sahih değildir, (ç)

[←2083]

[166] Müslim, Büyü185 (1536)

[←2084]

[167] Bey'u's-Sinîn: Bahçe sahibinin, bahçesindeki bir yada daha fazla ağacın yada ağaçların tümünün bir-iki yada daha fazla sene zarfında vereceği meyveyi önceden satmasıdır. Bu satış şekline, "Bey'u'l-Muâveme" denilir. Bu satışta, henüz meyve ortada olmadığı gibi, ileride olacağı yada ne kadar olacağı da belli değildir.Bu nedenle de bu satış, olmayan bir şeyin satışıdır. Dolayısıyla da bu satış türü, batıldır.

[←2085]

[168] Müslim, Büyü'86 (1536)

[←2086]

[169] Sunyâ: Dünya vezninde istisnadan İsimdir. Satışta, miktarı belli olmayan bir şeyin istisna edilmesi manasında kullanılmıştır. Eğer İstisna edilen şeyin miktan biliniyor İse, satış caizdir. Örneğin, sattığı ağaçlardan birini yada evlerden birini yada arazinin belirli bir parçasını istisna ederse, bu istisna, alimlerin İttifakıyla caizdir, (ç)

[←2087]

[170] Tirmizî, Büyü' 55 (1290)

[←2088]
[171] Tirmizî, Büyü1 72 (1313)

[←2089]

[172] Hadisin metninde geçen "Câiha"; hayvan ve meyveleri helak eden, onların kökünü kazıyan afettir. Burada o afetin sebep olduğu zarar kast edilmektedir.

Görüldüğü Hz. Peygamber {s.a.v), dalında iken satılan bir meyve daha koparılmadan bir afete maruz kalırsa, bu afetin verdiği zararı, satıcının karşılamasını emretmektedir, (ç)

[←2090]

[173] Ebu Dâvud, Büyü' 23 (3374}

[←2091]
[174] Ebu Dâvud, Büyü1 23 (3375)

[←2092]

[175] Ebu Dâvud, BüyÛ1 33 (3404}

[←2093]
[176] Ebu Dâvud, Büyü1 33 (3404}

[←2094]
[177] Ebu Dâvud, Büyü' 33 (3405); Nesâî, Büyü1 74

[←2095]

[178] Buhârî, Salat 59, Vekalet 8, Büyü1 34; Müslim, Salatu'I-Musafirin 71 (715), Müsâkât 109-117 (715); Rada' 54 (715), 55-58 (715), İmaret 181-185 (715); Ebu Dâuud, İcâre 69 (3505); Tirmizî, Büyü' 30 (1253); Nesâî, Büyü1 77; İbn Mâce, Nikâh 7 (1860); Ahmed b. Hanbel, 3/308, 314

[←2096]
[179] Buhârî, Vekalet 8

[←2097]

[180] İmam Ahmed, bu hadisi delil getirerek istediği zaman satıcı binebilmek şartıyla hayvan satmanın caiz olduğunu söylemiştir. Yine Ibn Ebi Leyla ile İmam Ahmed'in ikinci bir görüşüne göre; böyle bir akid caiz, fakat şart batıldır.

Hanefiler ile İmam Şafiî'ye göre ise; böyle bir akid, fasiddir. Bu konuda mesafenin hiçbir önemi yoktur. Resulullah (s.a.v), Cabir'e, devenin kıymetini vermek İstemiş, fakat gerçek satışı kast etmemiştir. Bir de, buradaki şartın akide dahil olmayıp önce yapılması ihtimali vardır. Bu ise akde zarar vermez. Şart, akide dahil olursa o zaman akid fasid olur. Hz. Peygamber (s.a.v), satın aldığı deveyi Medine'ye kadar Câbir'e iareten vermiştir. Bu, devenin satışı esnasında şartın bulunmadığını gösterir.

Hadisin, satışta şart varmış gibi rivayet edilmesine sebep; Hz. Peygamber (s.a.v)'in, deveyi iare olarak vermeyi vaat etmesidir. Hz. Peygamber {s.a.vj'in, vaadine muhalefeti düşünülemeyeceği için, sanki o şart yerine geçmiştir. Üstelik Câbir'in, bu deve satma olayı düşünüldüğünde, Hz. Peygamber (s.a.v)'in alışverişte gözetilecek şartlara riayet etmediği görülür. Örneğin, malın teslim ve tesellümü gerçekleştirilmemiştir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in, bu muameleden maksadı; Câbir'in devesini satın almak değil, ona yardımcı olmak, ona menfaat sağlamaktır. Çünkü Câbir'in babası Abdullah, Uhud savaşında şehid olmuştu. Geriye ise küçük çocuklar bırakmıştı. Bunun için de, deve alışverişini, bu maksada kalkan etmişti. Bu sebeple de işi pek sıkı tutmamıştır. Medine'ye varınca, hem deveyi ve hem de parayı verince: "Sen, deveni alıp götürmek için mi alışveriş yaptığımı zannediyorsun?" buyurması bunu gösterir, (ç)

[←2098]

[181] Hadis, bakire ile evlenmeye teşvik etmek ve onun faziletini bildirmekle birlikte evlenecek kişilerde denkliğin önemini vurgulamaktadır, (ç)

[←2099]

[182] Buhârî Cihad 113; Müslim, Müsâkât 110 (715)

[←2100]
[183] Ben, senin deveni al.c.

[←2101]
[184] Buhârî, Şurût 4; Müslim, Müsâkât 109 (715)

[←2102]
[185] Buhârî, Şurût 4

[←2103]
[186] Buhârî, Şurût 4

[←2104]

[187] Buhârî, Şurût 4

[←2105]
[188] Buhârî, Şurût 4

[←2106]

[189] Buhârî, Şurût 4

[←2107]
[190] Buhârî, Şurût 4

[←2108]

[191] Buhârî, Şurût 4

[←2109]
[192] Buhârî, Şurût 4

[←2110]
[193] Buhârî, Şurût 4

[←2111]

[194] Buhârî, Şurût 4

[←2112]

[195] Buhârî, Şurût 4

[←2113]
[196] Buhârî, Şurût 4

[←2114]

[197] Câbir'in devesinin bedeli hakkındaki çeşitli ihtilaflar mevcuttur. Kadı İyâz (ö. 544/1149)'a göre, bu ihtilafların sebebi; hadisin mana itibariyle rivayet edilmiş olmasıdır. Bu rivayetler arasında Hz, Peygamber {s.a.v) zamanında yürürlükte olan iktisadî vaziyete göre, en ma'kul olan rivayet, Buhârî'nin; "Bir ukiyye" olduğu ile ilgili rivayetidir. Çünkü devenin zekat nisabı, 5 deve idi. Gümüşün nisabı ise, 200 dirhem olduğuna göre, bir devenin, Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde ortalama kıymetinin 40 dirhem olduğu anlaşılır. Buhârî'nin de rivayet ettiği gibi, bu rivayet, daha sahihtir.

Ismaİiî de der ki: "Ravilerin fiyat miktarı hususundaki ihtilafları hadise zarar vermez. Çünkü hadisin siyakından maksat; Hz. Peygamber (s.a.v}',n kerem ve tevazu'unu, sahabi-lerine karşı gösterdiği, şefaki ve duasının bereketini açıklamaktır. Bununla birlikte bazı ra-vilerin, fiyat hakkındaki vehminden hadisin aslını çürütmek lazım gelmez." Aynî (ö. 855/1451)'de konu ile ilgili çeşitli rivayetlerin arasını şöyle bulamaktadır: "Hadiste ukiyye, mutlak olarak zikredilmiş, fakat bir rivayette: "Bir ukiyye altın" denilerek bundan maksadın ne olduğu bÜdirilm iştir. Başka bir rivayette ise, "beş ukiyye gümüşe sattım" denilmiştir. Şu halde satış altınla olmuş, ödeme gümüşle yapılmış demektir. Ravi de, hadisi, bir defa satış anındaki fiyatla, başka defa ödeme zamanındaki fiyatla rivayet etmiştir. İki yüz dirhem rivayeti, beş ukiyyeye uygundur. Çünkü bir ukiyye, kırk dirhem gümüştür. Dört dinar da, ukiyyeye uygundur. O zamanın dirhem ve dinarlan muhtelif idi. İhtimal bir ukiyye altın, dört dinar ederdi. İki ukiyye rivayetine gelince: Bunların biri hayvanın kıymeti, diğeri de Resulullah (s.a.v)'in sonradan ihsan tf'^ği ukiyye olabilir. Nitekim bazı rivayetlerde: "Bana bir ukiyye de fazla verdi" denilmiş

[←2115]
[198] Buhârî, Şurût 4

[←2116]

[199] Câbir'in, bir rivayet göre, yedi, diğer bir rivayete göre İse dokuz kız kardeşi vardır, (ç)

[←2117]

[200] Hadis; Câbir'in, kız kardeşlerinin istifadesi için bakire ile evlenmekten vazgeçmesinin bir fazilet olduğuna delildir, (ç)

[←2118]
[201] Seferden dönüşte iki rekat namaz kılmak, müstehabtır. (ç)

[←2119]

[202] Bir şeyi satın alırken yada borç öderken, tartıyı ağır basacak derecede doldurmak müste-habtır. (ç)

[←2120]

[203] Buhârî, Buyu134; Müslim, Radâ' 57 (715)

[←2121]
[204] Buhârî, Nikâh 10; Müslim, Rada' 57 (715)

[←2122]

[205] Hadisin bazı rivayetlerinden; Câbir kıssasının Tebuk seferinde geçtiği anlaşılıyor. Ravilerin bir çoğu, bu yönü kapalı bırakmıştır.

İbn İshak, Vehb b. Keysân rivayetine kesinlikle katılıp bu rivayete göre bu olay, Zâtu'r-Rikâ' gazvesinde geçmektedir. Vakidî'de, bu rivayeti nakletmiştir. Tahâvî'nin rivayeti de bunu doğrulamaktadır. Çünkü olayın Mekke yolundan Medine'ye dönerken rneydana geldiğini gösterir. Halbuki Tebuk yolu, Mekke yoluyla birleşmez. Mekke İle birleşen yol, Zâtu'r-Rİkâ' yoludur. Süheylîde bu görüşe katılmıştır, (ç)

[←2123]
[206] Müslim, Müsakât 111 (715}

[←2124]
[207] oâbjr'jn babası Abdullah, Uhud savaşında şehid olmuştu, (ç)

[←2125]
[208] Müslim, Rada' 58 (715) 2071

[←2126]
[209] Müslim, Müsâkât 112 (715}

[←2127]

[210] Müslim, Müsâkât 113 (715)

[←2128]

[211] Buhârî, Cihad 49; Müslim, Müsâkât 114 (715)

[←2129]
[212] Sırâr: Medine'nin doğu tarafında üç mil uzaklıktaki bir yerin adıdır, (ç)

[←2130]

[213] Tirmizî, Büyü1 30 (1253)

[←2131]
[214] Ebu Dâvud, İcâre 69 (3505)

[←2132]

[215] Ebu Dâvud, İcâre 69 (3505)

[←2133]

[216] Bağ veya bahçe bir taraftan, bakım ve işçiliği diğer taraftan ve çıkacak meyve aralarında anlaştıkları orana göre bölüşülmek üzere kurulan bir ortaklıktır. Buna "Muamele" de denilir. İmam Mâlik, Sevrî, İmam Şafiî, İmam Ahmed, Zahiriler ve cumhuru ulemaya göre müsakat caizdir. Ebu Hanîfe'ye göre ise, hem müzaraa ve hem de müsakat caiz değildir, (ç

[←2134]

[217] Müzâraa: İki kişinin, tarla bir taraftan, emek artışı karşı taraftan olmak üzere ve çıkan skin, aralarında anlaştıkları bir oranda ortak olmak üzere yaptıkları ziraî ortaklıktır. Hanefiler arasında, müzarâanın hükmü ile ilgili İhtilaf, müsakatın hükmü hakkında da geçerlidir. Yani müzârâayı caiz görenler, müsakatı da caiz görürler. Müzârâayı caiz görmeyenler, müsakatı da caiz görmezler.

Buna göre Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hayber halkına, çıkan meyvenin yarısı karşılığında muamele etmesi müsakat, ekinin yansı karşılığında muamelesi ise müzaraadır. (ç

[←2135]

[218] Vesk: deve, katır ve merkebin yükü demektir. Bir vesk, 60 sa'dır. Bir sa' ise, 1040 dirhem olup örfi dirhem esas alındığında, 3,334 kg'dır. Vesk İle ilgili açıklama için 121 nolu hadise bakabilirsiniz, (ç)

[←2136]

[219] Hadis; Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Hayber arazisi, ganimet malı olarak, emekleri karşılığında yarısını Hayberlilere ve yarısı kendisine ait olmak üzere, bu anlaşmanın, kendi hayatında ve kendisinden sonra devam etmesi şeklinde, bu icare akdinin iki taraftan birinin ölümü üzerine fesh olunmayacağına delildir, (ç)

[←2137]

[220] Buhârî, İcâre 22, Muzarâa 8, 9, 11; Müslim, Müsâkât 1-6 (1551); Ebu Dâvud, Büyü1 34 (3408, 3409); Tirmizî, Ahkâm 41 (1383); Nesâî, Eymân 46 (=Muzâraa 3); İbn Mâce, RuhÛn 14 (2467); Ahmed b. Hanbel, 2/17, 22, 37,149, 157

[←2138]

[221] Hayber: Medine ile Şam arasında Medine'ye 9 konak mesafede bulunan yeşjllikli bir yerdir. Burası, hicretin 7. yılında feth edilmiştir, (ç)

[←2139]
[222] Buhârî, İcâre 22, Muzarâa 11

[←2140]

[223] Hz. Peygamber (s.a.v), Hayber'i feth ettikten sonra arazilerini ganimet olarak almıştı. Hayberliler, kendilerinin tarım alanında usta olduklarını söyleyerek arazilerin bakım ve işlenmesine talip oldular. Çıkacak mahsulün yansı Resulullah (s.a.v)'e, yarısı da Hayber-ülere ait olacaktı. Ayrıca bahçe ve tarlaların bakımı için gerekli olan aletler, Hayberliler tarafından sağlanacaktı.

Hadis; bahçenin bakımı için gerekli olan çapa, traktör gibi afetler, İşçi tarafında olmak üzere yapılan müsakatm caiz olduğuna delildir, (ç)

[←2141]
[224] Müslim, Müsâkât4 (1551)

[←2142]
[225] Müslim, Müsâkât 5 (1551)

[←2143]

[226] Tarlanın kiraya verilmesi konusunda genel olarak üç görüş vardır:

1. Bazı alimlere göre, ne karşılığında olursa olsun tarlayı kiraya vermek caiz değildir. Ibn Hazm bu görüştedir.

2. Ebu Hanîfe, Şâfıî ve bir çok alime göre; karşılığı ne olursa olsun araziyi kiraya vermek caizdir. Fakat araziden çıkacak mahsulün bir kısmı karşılığında araziyi kiralamayı caiz görmezler.

Ebu Hanîfe, arazinin vereceği ürünün miktarı ve hatta meyvenin çıkıp çıkmayacağı belli olmadığı için bu muameleyi meçhul bir ücret karşılığında yapılan kiralama olarak görmektedir.
İmam Muhammed ile İmam Ebu Yusuf, bu tür uygulamanın caiz olduğunu belirtmişlerdir. Bunlara göre, bu tür bir uygulama, mudarabeye benzer. Çünkü her ikisi de elde edilecek kazançta ortak olmak üzere, sermaye bir taraftan ve emek karşı taraftan olarak kurulan bîr ortaklıktır. Mudarabede, elde edilecek kazanç beİli olmadığı halde caizdir. İmam Mâlik'e göre ise; arazinin, yiyecek maddesi karşılığında kiralanması caiz değil, yiyecek maddesi dışında bir şey karşılığında kiralanması caizdir.

3. Tarlanın belirli bir yerinden çıkacak olan mahsul, tarla sahibinin ve geri kalan ise emek sahibinin olmak üzere yapılan bir ziraî ortaklık caizdir. Bunlarla ilgili geniş hükümler İçin fıkıh kitaplarına bakılabilir, (ç)

[←2144]

[227] Ebu Dâvud, Büyü1 34 (3408);

[←2145]

[228] Buhârî, Büyü' 65; Müslim, Büyü1 23-28 (1524); Ebu Dâvud, İcâre 46 (3443, 3444, 3445); Tirmizî, Büyü' 29 (1251, 1252); Nesâî, Büyü1 14; İbn Mâce, Ticârât 42 (2239); Ahmed b. Hanbel, 2/410, 420

Müşteriyi aldatmak için hayvanın sütünü memesinde biriktirmek caiz değildir. İmam Mâlik, imam Şâfıİ, İmam

[←2146]

[229] Ahmed; bu hadisi delil getirerek: "Bir kimse sütü memesinde biriktirilmiş bir hayvan satın alır da sağdıktan sonra onu beğenmezse, dilediği takdirde hayvanı sahibine verir, onunla birlikte bir sa1 da kuru hurma verir" demişlerdir.
İmam A'zam Ebu Hanîfe ile İmam Muhammed'e göre ise: "Müşteri sütü biriktirilmiş hayvanı, "hiyâr-ı ayb" denilen "kusur muhayyerliği" ile sahibine iade edemez. Ancak noksanlığı ödetir. Çünkü burada iadeye engel olan ayrı bir fazlalık vardır" demişlerdir. Noksanlığı ödetme hususunda Ebu Hanîfe'den İki görüş nakledilmiştir. Birinci görüşe göre, satıcıya hayvanın parasını noksan eder. ikinci görüşe göre ise satıcıdan bir şey İsteyemez. Çünkü sütün memede toplanması bir kusur değildir.

Hanefilere göre, bu hadis, İslam'ın ilk yıllarında geçerli olup daha sonra bu hüküm nesh edilmiştir. Bununla ilgili olarak 186 nolu hadise bakabilirsiniz, (ç)

[←2147]

[230] Buhârî, Büyü'64

[←2148]
[231] Buhârî, Büyü165

[←2149]

[232] Müslim, Büyü1 23 (1524)

[←2150]
[233] Müslim, Büyü 24 (1524)

[←2151]

[234] Müslim, Büyü'25 (1524)

[←2152]
[235] Müslim, Büyü'26 (1524)

[←2153]

[236] Buhârî, BüyÛ' 64; Müslim, Büyü' 11 (1515)

[←2154]

[237] Nesâî, Büyü' 14

[←2155]

[238] Nesâî, Büyü' 13

[←2156]

[239] Hadis, hüküm itibariyle İki konuyu kapsamaktadır:

1. Elinde malı olan bir köle satıldığı takdirde, mal satıcıya aittir. Ama müşteri pazarlık ederken malı da birlikte satın almayı şart koşmuşsa o zaman mal müşterinin olur.

Bu, alimlerin ihtilaf ettiği konulardandır.

2. Dahnda meyve olan aşılanmış bir hurma ağacı satılırsa, ağaçtaki hurma satıcıya aittir. Ama müşteri hurmanın kendisi için olmasını şart koşmuşsa hurma müşterinin olmuş olur. Hanefilere göre; ağaç ister aşılı olsun, ister aşısız olsun, meyve ağacın satışına girmez. Satıcıya aittir. Müşteri meyvenin kendisine ait olmasını şart koşmuşsa müşterinin olur. Hanefİler, bu konuda "Kim içerisinde hurma ağacı olan bir araziyi satın alırsa, meyve satıcıya aittir. Müşteri meyveyi kendisi için şart koşarsa başka" (Zeylaî, Nasbu-Râye) hadisine ve ekine kıyas ederîer. (ç)

[←2157]

[240] Buhârî, Büyü' 90, 92, Şirb (=Müsakat) 17; Müslim, Büyü1 77-80 (1543); Ebu Dâvud, İcare 42 (3433, 3434}; Tirmizî, Büyü' 25 (1244); Nesâî, Büyü1 75; İbn Mâce, Ticârât 31 (2210); Ahmed b. Hanbel, 2/6, 63

[←2158]

[241] Ebu Dâvud, İcare 42 (3434}; Tirmizî, Büyü' 25 (1244)

[←2159]
[242] Nesâî, Büyü1 76

[←2160]
[243] Nesâî, Büyü1 75

[←2161]

[244] Buhârî, Muzâraa 6, 12; Müslim, Büyü1 106-112 (1547), 115-117 (1547); Ebu Dâvud, Büyü1 30 (3392, 3393), 31 (3395, 3397, 3398, 3399, 3400, 3401, 3402}; Tirmizî, Ahkâm 42 (1384); Nesâî, Eymân 45 (=Muzâraa 2); İbn Mâce, Ruhun 9 (2458); Ahmed b. Hanbel, 3/465

[←2162]
[245] Buhârî, Muzâraa 6

[←2163]
[246] Müslim, Büyü' 109 (1547)

[←2164]

[247] Bu hadis; arazinin belirli kısımlarından çıkacak mahsul tarla sahibinin, geri kalandan çıkacak mahsul de kiracının olmak şartıyla tarla kiralamanın caiz olmadığına delalet etmektedir. Böyle bir anlaşmanın caiz olmayış sebebi şudur:

Tarla sahibi için şart koşulan kısmın mahsul verip geri kalan kısımdan hiçbir şeyin çıkmaması mümkün olduğu gibi, aksi de mümkündür. Bu ise garardır. Dolayısıyla bu şekildeki bir ziraî ortaklık yada kiralama, Resuluüah (s.a.v) tarafından yasaklanmıştır. Alimler arasında bu tür uygulamanın caiz olmayışı konusunda görüş ayrılığı yoktur. Bilindiği gibi, alimlerin hükmünde ihtilaf ettiği müzaraa şekli; çıkan mahsul, aralarında belirtilen oranda paylaşılmak üzere kurulan ortaklıktır.

Yine bu hadis; araziden çıkacak mahsulün belirli bir miktarı ma! sahibine, kalanın da kiracıya ait olmak üzere tarla kiralamanın caiz olmadığını da ifade etmektedir. Çünkjü araziden sadece mal sahibi için şart koşulan miktarın çıkıp başka bir şeyin çıkmaması mümkündür. Hanelilere göre bir anlaşma, caiz değildir.

Görüldüğü üzere yasaklanmış olan Muzâraa; hisse ma'lum olan değil de, meçhul olandır. Arapların Muzâraada bazı fasid şartlar koşmak, ark ve kanal kenarların da kini mal sahibi için ayırmak gibi bir takım adetleri vardı. Oysa Muzâraa, bir ortaklıktır. Ortaklıkta da, tarafların hisselerinin belli olması gerekir.

Hattabî (ö. 388/998)'de, meşhur manasıyla bilenen Muzâraanın caiz olduğunu, yasaklanan Muzâraanın ise fasid şartlar koşulan Muzâraa olduğunu belirtmektedir, (ç)

[←2165]

[248] Müslim, Büyü1116 (1547)

[←2166]
[249] Muhabere İle ilgili açıklama için 198 nolu hadise bakabilirsiniz (ç)

[←2167]

[250] Müslim, Büyü1 106, 107 (1547)

[←2168]

[251] Müslim, Büyü' 108 (1547)

[←2169]

[252] Zahire Had: Araziyi, zahire karşılığında kiraya vermektir (ç)

[←2170]
[253] Müslim, Büyü'113 (1548)

[←2171]
[254] Müslim, Büyü'113 (1548)

[←2172]

[255] Arazi kiracılığının caİ2 olup olmadığı yada ne ölçüde caiz olduğu meselesi, öteden beri islam hukukçuları arasında tartışma konusu olmuştur. Arazinin parayla yada gıda maddesi karşılığında kiralanmasını caiz görmeyenler olduğu gibi, kalkacak mahsulün belli bir oranı karşılığında kiralanmasını (=ziraî ortekçılık) caiz görmeyip birinci usulü tavsiye edenler de vardır.

Bu tartışmalarını temelinde; arazi sahibini veya kiracıyı mağdur etmeme, beklenmedik bir zararla karşı karşıya bırakmama düşüncesi yatar. Bu konudaki yasağı da, o devirde yaygın olan; "tarlanın bir kısmını kiracıya, daha verimli diğer kısmını da arazi sahibine ayırarak veya mahsulden belirli bir miktarı şart koşarak araziyi kiralama"nın yasaklandığı şeklinde yorumlamak gerekir.

Bu sebeple, arazi kiralanırken veya ortakçılık anlaşması yapılırken tarafların hak ve borçlarının işleride bir çekişmeye yol açmayacak tarzda önceden ayrıntılı şekilde belirlenmesi bu konudaki dinî ilkelerin, Hz. Peygamber (s.a.v)'in emirlerinin gereği olduğu gibi, helal kazancın, kul hakkı ihlal etmemenin de tabii bir yoludur. B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V., İstanbul 1999, 2/380 (ç)

[←2173]
[256] Müslim, Büyü'113 (1548)

[←2174]

[257] Tirmizî, Ahkâm 42 (1384}

[←2175]
[258] Müslim, Büyü1116 (1547); Ebu Dâvud, Büyü' 31 (3392)

[←2176]
[259] Ebu Dâvud, Büyü' 31 (3395}

[←2177]
[260] Ebu Râfi', Râfi' b. Hadîc'in amcaları olan Zuhayr yada Muzhir'den birisidir, (ç)

[←2178]

[261] Ebu Dâuud, Büyûr 31 (3397)

[←2179]
[262] Ebu Davud'a göre; Useyd b. Zuhayr, Râfi' b. Hadîc'in kardeşinin oğludur, (ç)

[←2180]

[263] 2128 Ebu Dâvud, Büyü' 31 (3398)

[←2181]

[264] Ebu Dâvud, Büyü131 (3399)

[←2182]

[265] Muhâkale ve muzâbene ile ilgili açıklama için 198 nolu hadise bakabilirsiniz, (ç)

[←2183]

[266] Ebu Dâvud, Büyû' 31 (3400)

[←2184]

[267] Ebu Dâvud, Büyü' 31 (3400)

[←2185]

[268] Görüldüğü gibi, hadisin rivayetleri arasında oldukça önemli farklılıklar var. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Muzâraayı yasakladığına dair haberi; bazı rivayetlere göre Râfı'nin amcaları, Râfrye söylemişler, bazılarına göre ise bizzat Râfi' duymuştur. Bu rivayete göre ise ortakçı Çiftçi, bizzat Râfı'nin kendisidir. Ayrıca olayın sunuluşu da rivayetler arasında oldukça farklıdır. Bu durumu göz önüne alan alimler, hadisin muzdarib olduğunu söylemektedirler, (ç)

[←2186]
[269] ibu Davud, Büyü' 31 (3402)

[←2187]

[270] Nesâî, Eymân 45 (=Muzâraa 2)

[←2188]

[271] Nesâî, Eymân 45 (=Muzâraa 2)

[←2189]
[272] Nesâî, Eymân 45 (=Muzâraa 2)

[←2190]

[273] Nesâî, Eymân 45 (-Muzâraa 2)

[←2191]
[274] Nesâî, Eymân 45 (-Muzâraa 2)

[←2192]

[275] Nesâî, Eymân 45 (-Muzâraa 2)

[←2193]
[276] Nesâî, Eymân 45 (-Muzâraa 2)

[←2194]

[277] Nesâî, Eymân 45 (-Muzâraa 2)

[←2195]

[278] Nesâî, Eymân 45 (-Muzâraa 2)

[←2196]
[279] Nesâî, Eymân 45 (-Muzâraa 2)

[←2197]

[280] Nesâî, Eymân 45 {=Muzâraa 2)

[←2198]

[281] Nesâî, Eymân 45 {=Muzâraa 2)

[←2199]

[282] Nesâî, Eymân 45 {=Muzâraa 2)

[←2200]

[283] Nesâî, Eymân 45 {=Muzâraa 2)

[←2201]

[284] Nesâî, Eymân 45 {=Muzâraa 2)

[←2202]

[285] Nesâî, Eymân 45 {=Muzâraa 2)

[←2203]

[286] Nesâî, Eymân 45 {=Muzâraa 2)

[←2204]

[287] Nesâî, Eymân 45 {=Muzâraa 2)

[←2205]
[288] Nesâî, Eymân 45 {=Muzâraa 2)

[←2206]

[289] Belât: Medine'de bir yerin adıdır. Mescit ile çarşının arasına düşer. Bu kelime, aslında, yere döşenen bir çeşit taşın adıdır, (ç)

[←2207]
[290] Nesâî, Eymân 45 (=Muzâraa 2)

[←2208]
[291] Nesâî, Eymân 45 (=Muzâraa 2)

[←2209]
[292] Nesâî, Eymân 45 (=Muzâraa 2)

[←2210]

[293] Nesâî, Eymân 45 (=Muzâraa 2)

[←2211]

[1] Ferâiz"; farzlar, belirli hisseler denmektir. Fıkıhta; ölünün geriye bıraktığı malların belli ölçülerle varisleri arasında paylaştırılmasından bahseden ilme denir. İslam Miras Huku-ku'nu ifade eder. Bu ilmin gayesi, hak sahiplerine haklarını ulaştırmaktır. "Miras"m sözlük anlamı; geçmek, İntikal etmek, halef olmak, devam ettirmektir. Terim olarak ise Ölünün geride bıraktığı malda hak ve hissesi olan kimselerle her birinin hissesinin miktarını bildiren fıkıh ve hesap kurallarıdır, (ç)

[←2212]

[2] Kafirin müslümana mirasçı olamayacağı konusunda bütün İslam alimleri ittifak halindedir. Muaz b. Cebel, Muâviye, Saîd ibnü'l-Müseyyeb, Mesrûk ve bazılarına göre, Müslüman da kafire mirasçı olamaz. Buna göre Müslümanlığı bırakıp başka bir dine yada İdeolojiye dönen kimse, bil icma müslümana mirasçı olmaz. Ebu Hanîfe ise; müslümanın mürtede mirasçı olabileceğini ileri sürmüştür, (ç)

[←2213]

[3] Buhârî, Ferâiz 26; Müslim, Ferâiz 1 (1614); Ebu Dâvud, Ferâiz 10 (2909); Tirmizî, Ferâiz 15 (2107); Nesâî (el-Kübrâ), Ferâiz, 4/80, 81, 82; İbn Mâce, Ferâiz 6 (2729); Ahmed b. Hanbel, 5/201, 202, 203, 209

[←2214]

[4] Burada yasaklanan velayetten maksat, vela-i ıtakadır. Vela-İtakanm sebebi; azad etmek demek değil, kölenin azad olmasıdır. Çünkü bir kimse, yakın akrabasından bir köleye miras yoluyla sahip olursa köle azad olur, velayet hakkı da sahibine verilir. Eğer velayetin sebebi, azad etmek olsaydı sahibine verilmemesi gerekirdi. Çünkü sahibi onu azad etmemişti. Azad olan köle ölürse, onu azad eden kimse yada varisleri köleye mirasçı olurlardı. Araplar, bu hakkı, ya satardı yada birine bağışlarlardı.

işte Resulullah (s.a.v), bunu yasaklamıştır. Çünkü velayet hakkı, nesep gibidir. Hibe edilemeyeceğinde görüş birliği vardır. Çünkü nesebin değiştirilmeyeceğine icma oluşmuştur. Nesep değiştirmek mümkün olmadığı içindir ki, yüce Allah, evlatlıklara miras vermeyi neshetmîş ve onları babalarının adlarıyla çağırmayı emretmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v), babasından başkasına intisap edenlere de lanet eylemiştir.(ç)

[←2215]

[5] Buhârî, İtk 10, Ferâiz 21; Müslim, Itk 16 (1506); Ebu Dâvud, Ferâiz 14 (2919); Tirmizî, Ferâiz 87 (1236), Tefsiru'l-Kur'an 4 (3015); Nesâî, Büyü' 87; İbn Mâce, Ferâiz 15 (2747, 2748); Ahmed b. Hanbel, 2/9, 107, 279

[←2216]
[6] Nîsâ: 4/176 (ç)

[←2217]

[7] Buhârî, Vudû' 44, Tefeiru Sure-i Nisa 4, Merdâ 15; Müslim, Ferâiz 5-8 (1616); Ebu Dâvud, Ferâiz 2 (2886, 2887); Tirmizî, Ferâiz 7 (2097); Nesâî, Taharet 103; İbn Mâce, Ferâiz 5 (2728); Ahmed b. Hanbel, 3/298, 307

[←2218]

[8] Kelâle'nin manası üzerinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür:

1. Geride çocuk ve baba bırakmadan ölen kimsedir. Lügat alimlerinin cumhuru, Hz. Ali ile Abdullah ibn Mes'ud bu görüştedir.

2. Geride baba bırakmadan ölen kimsedir. Hz. Ömer bu görüştedir.

3. Erkek çocuk bırakmadan ölen kimsedir.

4. Anne ve baba bırakmadan ölen kimsedir.

5. Anne ve baba dışında kalan mirasçılar demektir. Hz. Ebu Bekr, Kurtubî, Hanefi alimlerinden Aynî bu görüştedir, (ç)

[←2219]
[9] Buhârî, Merdâ 21

[←2220]

[10] Nîsâ: 4/11

[←2221]
[11] Buhârî, Tefsiru Sure-i Nisa 4

[←2222]
[12] Nîsâ: 4/176

[←2223]
[13] Müslim, Ferâiz 5 (1616)

[←2224]

[14] Her ne kadar Câbir'in mirası hakkında inen ayetin, "Senden fetvai isterler. De ki: Allah, kelâle (=babasız ve çocuksuz kimse)nin mirası hakkındaki (hükmünü şöyle) açıklıyor" (Nîsâ: 4/176) mealindeki ayet olduğu ifade ediliyorsa da, İbn Cerîr; Câbİrʼİn mirası hakkında inen ayetin, Allah, size, çocuklarınız hakkında; erkeğe, kadının payının iki misli (miras vermenizi) emreder" {Nîsâ: 4/11) mealindeki ayet olduğunu rivayet etmiştir. B.k.z: İbn Cerîr, Tefeirü't-Taberî, 4/276

Tirmizfnin rivayeti de, ibn Cerîr (ö. 310/922)'İn bu rivayetini desteklemektedir. B.k.z: Tirmizî, Ferâiz 7 (2096)

Mâlikî alimlerinden olan İbnü'i-Arabî (ö, 543/1148), İbn Cerîr'in rivayeti ile Tirmizfnin rivayetini, konumuzu teşkil eden hadise tercih ederek bu rivayetlerin arasını te'lif etme yoluna gitmiştir.

Sehârenfûrî (ö. 1346/1927), "Bezlu'I-Mechûd" adlı eserinde bu müşkili fu şekilde çözmeye çalışmıştır:
Aslında Nisa: 4/176 ayeti, Câbir'in mirası hakkında inmiştir. Fakat bu ayeti kerime de, kelalenin mirası açıklanırken söz konusu edilen erkek ve kız kardeşten maksat; anne-baba bir yada baba bir erkek ve kız kardeş değil, anne bir erkek ve kız kardeştir. Nitekim Sa'd b. Ebi Vakkas'ın rivayeti İle Abdullah ibn Mes'ud'un kıraatleri de buna delalet etmektedir. Durum böyle olunca, anne bir kardeşlerin dışında kalan anne-baba bir kardeşlerle baba bir kardeşlerin mirası bu ayeti kerimede açıklanmamıştır. Bunun üzerine sahabiler, Hz. Peygamber (s.a.v)'den onların mirasları hakkındaki hükmü sormaya başlamışlardır. Nihayet Allah, Nisa suresinin 11. ayetini indirerek onlar hakkındaki hükmünü de açıklamıştır.

Sonuç itibariyle; her iki ayetin inmesine de sebep, Câbir'in mirasıdır. Her iki ayetin de, Câbir hakkında indiğini söylemek mümkündür. Bir başka ifadeyle, yukarıda geçen rivayetler arasında bir çelişki yoktur, (ç}

[←2225]
[15] Tirmizî, Ferâiz 7 (2096)

[←2226]

[16] Nîsâ: 4/176

[←2227]
[17] Tirmizî, Ferâiz 7 (2097)

[←2228]
[18] Nîsâ: 4/176

[←2229]
[19] Ebu Dâvud, Ferâiz 2 (2886)

[←2230]

[20] Hadis sarihleri, bu ifadeyi iki şekilde tercüme etmişlerdir:

1. Kız kardeşlerime kalacak olan malon üçte ikisini vasiyet edebilir miyim?

2. Varis olarak kız kardeşlerim bulunduğu İçin malımın üçte ikisinin fakirlere dağıtılmasını vasiyet edemez miyim?

Bu ikinci manaya göre "li ehavâtî" kelimesinin başında bulunan "li" cer harfi, "Lâm-ı ta'îîl'dir.

Her İki manadan da; Resulullah (s.a.v), vasiyetin, malın üçte birini geçmemesini, üçte

ikisini kesinlikle mirasçılara kalmasını emrettiği anlaşılmaktadır, (ç)

[←2231]
[21] Nîsâ: 4/176

[←2232]
[22] Ebu Dâvud, Ferâiz 2 (2887)

[←2233]

[23] Hibe: Kelime olarak "bağışlamak, lütfetmek, vermek" anlamına gelkmektedir. Terim olarak İse; bir malın bedelsiz olarak bir başkasına temlik edilmesini konu alan anlaşmadır. Kur'an'da hukukî anlamda hibeden söz eden bir ayet bulunmamakla birlikte geniş kapsamlı bir terim olan "sadaka" kelimesi, teberru ve hibeyi de içine almaktadır. Hibe akdinin hukukî hükümleri; kısmen Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu konuyla ilgili hadislerine ve geniş çapta ise İslam hukukçularının yorum ve görüşlerine dayanır. İslam Hukukunda hibe akdi, genelde, 'bir malın bedel şart koşmaksizın temliki" olarak tanımlanır. Hukuk ekollerinin bu tanıma yaptıkları bazı ilaveler ve ifade değişiklikleri hibeyi; vasiyet, vakıf, ibra gibi benzeri hukukî işlemlerden ayırmaya yöneliktir. B.k.z. Komisyon, İlmihal, T.D.V, 2/393 (ç)

[←2234]

[24] Buhârî,Zekat 59, Vesayâ 31; Müslim, Hibât 3-4 (1621); Ebu Dâvud, Zekat 10 (1593); Tirmizî, Zekat 32 (668); Nesâi, Zekat 100; İbn Mâce, Hibât 5; Ahmed b. Hanbel, 1/25

[←2235]
[25] Buhârî, Hibe 29, Cihad 136; Müslim, Hibât 1, 2 (1620)

[←2236]

[26] Kastallânî (ö. 311/923)'nin, İbn Sa'd (ö. 230/844)'ın Tabakât" adlı eserinden naklen ifadesine göre; Hz. Ömer'in sadaka olarak verdiği bu aün adı, "Verd" olup Temim ed-Dârî, bu atı Hz. Peygamber [s.a.v)'e hediye etmişti. Hz. Peygamber (s.a.v)'de, bu atı, Hz. Ömer'e vermişti.

İbn Hacer (ö. 852/1447); Hz. Ömer'in, kendisine o ab sadaka olarak verdiği gazinin adının bilinemediği söyler.

Her ne kadar Hz. Ömer'in, bu atı vakfettiğini söyleyenler varsa da, hadiste geçen "sadakana dönme" ifadesi, Hz. Ömer'in, aü vakfetmediğine delil gösterilmiştir. Bir kimsenin vermiş olduğu sadakayı aynı şahıstan satın almasının hükmüne gelince, cumhur, bunun mekruh olduğunu söylemiştir. Bu hadisteki yasaklama, tenzihen mekruh içindir

Nevevî (ö. 676/1277}'ye göre; bir malı sadaka, zekat, kefaret ve adak gibi ibadet niyetiyle veren bir kimsenin aynı malı aynı şahıstan satın alması mekruhtur. Hibe yada başka bir yolla onu kabul edip kendi iradesiyle mülkiyetine geçilmesi de böyledir. Ayrıca sadaka olarak verilen o malı ajan şahıs, onu, bir başkasına satsa yada devretse, sonra sadakayı veren kimse onu , üçüncü şahıstan satın alsa, bu, mekruh olmayıp caizdir. (ç)

[←2237]
[27] Ebu Dâvud, Zekat 10 {1593}

[←2238]
[28] Nesâî, Zekat 100

[←2239]

[29] Nesâî, Zekat 100

[←2240]

[30] Buhârî, Hibe 14, 30, Hayl 13; Müslim, Hibât 5-8 (1622); Ebu Dâvud, İcâre 81 (3538); Tirmizî, Büyü1 62 (1298); Nesâî, Hibe 2; İbn Mâce, Sadakat 1 (2391); Ahmed b. Hanbel, 1/217

[←2241]

[31] Hadis; mutlak olarak ve herhangi bir ayırım yapmadan, hibe eden kişinin hibesinden dönemeyeceğine delalet etmektedir.

Hanefi fikıhçilanndan Tahâvî (ö. 321/933), hibeden dönmenin, kusmuğu yulmaya benzetilmesinin, bunun haram olmasını gerektirdiği, fakat başka bir hadisteki hibeden dönmeyi köpeğin kusmuğunu geri yutmasına benzeten ifadenin bu hükmü ters çevirdiğini söyler. Çünkü köpek mükellef değildir. Dolayısıyka köpeğin kusmuğumu yutması caiz olmaz. Öyleyse buna benzetilen şey (=hibeden dönmek) haram olmaz. Hz. Peygamber (s.a.v)'in, hibeden dönmeyi men etmesi, tenzihen mekruh olduğuna delalet eder. (ç)

[←2242]
[32] Müslim, Hibât 5 (1622)

[←2243]
[33] Ebu Dâvud, İcâre 81 (3538)

[←2244]
[34] Ebu Dâvud, İcâre 81 (3538)

[←2245]

[35] Buhârî, Hibe 12,13, Şehâdât 9; Müslim, Hibât 9-18 (1623); Ebu Dâvud, İcâre 83 (3542, 3543, 3544, 3545); Tirmizî, Ahkâm 30 (1367); Nesâî, Nuhl 1; İbn Mâce, Hibât 1 (2375); Ahmed b. Hanbeİ, 4/270

[←2246]

[36] İslam alimleri, babanın, sağlığında çocuklarından bir kısmına mal bağışlayıp bir kısmını mahrum etmenin caiz olup olmadığı konusunda İhtilaf etmişlerdir.

1. Babanın, çocuklarından bir kısmını ayırıp bir kısmına mal bağışlaması batıl olup geçerliliği yoktur. İmam Ahmed ile bazı alimler, bu görüştedir.

2. Babanın, bazı çocuklarına, bu şekilde hibe bulunması caizdir. Yalnız mekruhtur. Babanın mal bağışlaması hususunda çocuklarına eşit davranması mendubtur. İmam Şafiî, İmam Ebu Yusuf, İmam Muhammed, Ebu Hanîfe ile bazı alimler de bu görüştedirler. Bu alimler, konumuzla ilgili hadisi, mendub olmakla yorumlamışlardır.

Ayrıca bu hadis, bizej bir konuda hakimi şahit tutmanın vacip değil, caiz olduğunu, hibeye sadaka denilebileceğini ve çocuğun yararına annenin söz hakkı olduğuna gör^ermek-tedir. (ç)

[←2247]

[37] Müslim, Hibât 13 (1623)

[←2248]

[38] Müslim, Hibât 14 (1623)

[←2249]
[39] Müslim, Hibât 17 (1623)

[←2250]

[40] Müslim, Hibât 12 (1623}

[←2251]
[41] Nesâî, Nuhll

[←2252]
[42] Ebu Dâvud, İcâre 83 (3543); Nesâî, Nuhl 1; Müslim, Hibât 12 (1623)

[←2253]

[43] Ebu Dâvud, İcâre 83 (3542)

[←2254]
[44] Ebu Dâvud, İcâre 83 (3542)

[←2255]
[45] Ebu Dâvud, İcâre 83 (3542)

[←2256]
[46] Ebu Dâvud, İcâre 83 (3544)

[←2257]
[47] Nesâî, Nuhll

[←2258]

[48] Nesâî, Nuhl 1

[←2259]
[49] Nesâî, Nuhl 1

[←2260]

[50] Nesâî, Nuhl 1

[←2261]

[51] Vasiyyet: Kelime olarak; "emretmek, bir işi birisine ısmarlamak, bir malı ölümden sonra bağışlama" anlamında kullanılmaktadır. Terim olarak ise; dinî ilimlerden fıkıhta ve hadis usûlünde ayrı ayrı manalara gelmektedir. Fıkıh ıstılahında vasiyet, iki ayrı manada kullanılmaktadır.

1. Bir malı veya menfaati ölümden sonraya bağlayarak bir şahsa veya hayır kurumuna karşılıksız olarak bağışlamak (Tehanevî, Keşşafu Isülahati'l Funûn, IV1526; O. Nasuhî Bilmen, Hukuku îslâmiyye ve Isülahaü Fıkhıyye Kamusu, V/115).

2. Bir kimsenin ölmeden önce, küçük çocuklarının mâlî işlerini yürütmekte veya terikesin-de tasarrufta bulunmakta birisini yetkili kılmasıdır (Tehanevî, aynı yer).

Malını veya bir malının menfaatma ölümüne bağlayarak bir şahsa veya hayır cihetine hibe eden kişiye vasî, kendisine mal veya menfaat bırakılan (vasiyet edilen) kişiye veya hayır cihetine mûsâ leh, vasiyet edilen mala ya da menfaate mûsâ bih, vasiyette bulunma olayında îsa denilir.

Vasiyet, İslâm'ın meşru kabul ettiği aklilerdendir. Tarihî açıdan bakıldığında vasiyetin İslâm'dan önce de var olduğu görülmektedir.

Vasiyet Çeşitleri: Vasiyet bir olay veya zamanla kayıtlı olmazsa, mutlak vasiyet, belirli bir olayla veya zamanla "şu işim olursa", "şu zamana kadar ölürsem." gibi kayıtlı olursa mukayyet vasiyet; mûsâ bihin miktarı, malın üçte biri, dörtte biri gibi bir oranla değil, belirli bir miktarla belli olursa mürsel vasiyet; miktar belli edilmeden terikenin üçte biri dörtte biri gibi bir oran vasiyet edilirse bu vasiyete de gayri mürsel vasiyet denilir. Vasiyet edilen şeyin mal veya menfaat olması bakımından da vasiyetler, vasiyye bi'l-mal ve vasiyye bil'l-menfaat kısımlarına ayrılırlar (Bilmen, a.g.e., V/115; Vehbe ez-Zühaylî, el-Fıkhu'1-İslâmî veEdilletuhu,VIII/9). B.k.z. Şamil İslam Ansiklopedisi, Vasiyet maddesi, (ç)

[←2262]

[52] Buhârî, Şurût 19, Vesâyâ 22, 28; Müslim, Vasiyet 15 (1632, 1633); Ebu Dâvud, Vesâyâ 13 (2878); Tirmizî, Ahkâm 36 (1375); Nesâî, İhbâs 2; İbn Mâce, Sadâkat 4 (2396, 2397); Ahmed b. Hanbel, 2/114

[←2263]

[53] Vakrf1 kelimesi, sözlükte; hapsetmek anlamındadır. Bundan dolayı mahşerde insanların hesap vermeleri için hapsedildikleri yere "Mevkif denilmiştir. Çoğulu, "Evkaftır. Terim olara ise; bir mülkün menfaatini insanlara tahsis edip aslını Allah'ın mülkü hükmünde olmak üzere, mülk edinme yada edindirmeden alıkoymaktır.

Vakfedilen malın; alışverişe, hibeye ve mirasa konu olamayacağı hususunda itifak vardır. Çünkü vakıfta asıl olan, belli bir süreyle sınırlandırılmalım olmamasıdır. Mülkünün bir kısmını yada tamamını vakfetmek isteyen kişi; vakfedeceği şeyin mahiyetini, ne için vakfettiğini ve nasıl kullanılması gerektiğini kesinlikle beyan etmelidir. Esasen vakıf olayı; yüce Allah'a iman ve hesap gününe hazırlanma şuuruyla yakından alakalıdır. Çünkü Kur'an'da; "Siz sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcayıncaya kadar asla iyiliğe ermiş olamazsınız. Her ne infak ederseniz, şüphesiz Allah onu bilir" (Âl-i İmrân: 3/92} buyurulmaktadır. Bu ayetinden inmesinden sonra sahabiler, sevdiği mallan infak etme hususunda yarışa girmişlerdir. Yine Resulullah (s.a.v)'in, Medine'de bulunan ve kendi özel mülkü olan "Fedek Arazisİ"ni, fakir müminlerin ihtiyaçlarının karşılanması için vakfettiği bilinmektedir. B.k.z. Yusuf Kerimoğlu, Emanet ve Ehliyet, 2/459-461 Ölçü Yayınlan, İstanbul 1985 (ç)

[←2264]
[54] Nesâî, İhbâs 3

[←2265]

[55] Nesâî, İhbâs 3

[←2266]
[56] Nesâî, İhbâs 3

[←2267]

[57] Sa'd b. Havle, Sa'd b. Ebi Vakkas'ın babasıdır. Mekke'ye Medine'ye hicret edip Bedir ve diğer bazı gazvelere katılmıştır. Veda haccında ölmüştür.

Sa'd b. Ebi Vakkas, Mekke'deki hastalık günlerinde babasının vefatı üzerine, kendi hayatından da ümit keserek vasiyet etmeye kalkışmıştır. Sa'd b. Ebi Vakkas, veda haccmdan sonra 45 yada 48 sene daha yaşamıştır, (ç)

[←2268]

[58] Buhârî, İman 41, Cenâiz 37, Vesâyâ 2; Müslim, Vasiyet 5-9 (1628); Ebu Dâvud, Vesâyâ 2 (2864); Tirmizî, Cenâiz 6 (975); Nesâî, Vesâyâ 3; İbn Mâce, Vesâyâ 5 (2708); Ahmed b. Hanbel, 1/172

[←2269]

[59] Sa'd b. Ebi Vakkâs, Mekke'den Medine'ye hicret eden muhacirlerdendi. Veda haccı sırasında Mekke'ye gelmişti. Burada hastalanmıştı. Hastalığı sebebiyle Mekke'de kalmak zorunda olduğundan, hicretinin bozulup bozulmayacağı endişesini taşıyordu, (ç)

[←2270]
[60] Müslim, Vasiyet 5 (1628)

[←2271]

[61] Buhârî, Vesâyâ 3

[←2272]
[62] Tirmizî, Cenâiz 6 (975)

[←2273]
[63] Tirmizî, Cenâiz 6 (975)

[←2274]
[64] Tirmizî, Vesâyâ 1 (2116); Nesâî, Vesâyâ 3

[←2275]

[65] Afra, Sa'd b. Ebi Vakkâs'ın annesinin adıdır, (ç)

[←2276]

[66] Nesâî, Vesâyâ 3

[←2277]

[67] Vasiyet, Ölüme bağlı olan bir tasarruftur. Bırakılan mal yada menfaat, sadaka hükmün-: dedir.

İslam Hukukunda, vasiyet, mirasla ilgili hükümler gelmeden önce farz olan bir tasarruftu. Hanefilere göre; vasiyet etmek vacip değil, müstehabtır.

Mirasçılar kabul etse de, etmese de vasiyet; malın üçte birini aşmamak şartıyla caizdir. Dolayısıyla vasiyet edilen kimsenin mirasçı olup olmamasına ölüm vaktinde itibar edilir. Vasiyet vaktinde itibar olunmaz.

Mirasçılardan bazısının payını azaltmak, bazısının payını yükseltmek için varislerden birine vasiyet yapmak caiz değildir. Bu hususta İcma meydana gelmiştir. Yalnız bir kimsenin hiçbir mirasçısı yoksa, malının tamamını vasiyet etmesinde bir sakınca yoktur. Vasiyet edebilir. Çünkü vasiyete engel olan husus; yüce Allah'ın tanıclıgı, mirasçılara haktır. Engel ortadan kalkınca, malın tamamını vasiyet etmek sahih olur. B.k.z. Yusuf Kerimoğülu, Emanetve Ehliyet, Ölçü Yayınları, İstanbul 1985, 2/400-403 (ç

[←2278]

[68] Buhârî, Vesâyâ 1; Müslim, Vasiyet 1-4 (1627); Ebu Dâvud, Vesâyâ 1 (2862); Tirmizî, Cenâiz 5 (974); Nesâî, Vesâyâ 1; İbn Mâce, Vesâyâ 2 (2699); Ahmed b. Hanbel, 2/34, 57,80,113,128

[←2279]
[69] Müslim, Vasiyet 4 (1627)

[←2280]

[70] Yemin" kelimesi, sözlükte; sağ el, kuvvet anlamında kullanılmaktadır. Terim olarak ise; yüce Allah'ın adını zikrederek haberin takviyesidir.

Yemineden kişi, bir şeyi yapmaya yada yapmamaya yüce Allah'ı şahit tutarak karar verir.

Yemin, yapışıl şekline göre iki kısma ayrılmaktadır:

1. Yüce Allah'ın isim veya sıfatıyla yapılan yemin.

2. Yüce Allah'tan başkasıyla yapılan yemin. Yüce Allah'tan başkasıyla yemin caiz değildir. Konu ile ilgili açıklama S nolu hadiste geçmişti. Daha geniş bilgi için oraya bakabilirsiniz. (ç)

[←2281]

[71] Buhârî, Eymân 4; Müslim, Eyman 1-4 (1646); Ebu Dâvud, Eyman 4 (3250); Tirmizî, Eyman 9 (1534); Nesâî, Eyman 5; İbn Mâce, Keffârât 2 (2094); Ahmed b. Hanbel, 2/7, 11,48

[←2282]

[72] Müellif, her nekadar "Buhârî hariç" demiş olsa bile, bu hadis; Buhârî, Eymân 4'de geçmektedir, (ç)

[←2283]

[73] Müslim Eyman 1 (1647); Ebu Dâvud, Eyman 4 (3249); Tirmizî, Eyman 9 (1533); Nesâî, Eyman 5

[←2284]
[74] Âl-i İmrân: 3/77

[←2285]

[75] uhârl' ^yfrTlân 17i M9slim' 'man 220, 221, 222 (138); Ebu Dâvud, Eymân 1 (3243); Iırmiz., Tefsıru Sure-i Al-i Imrân 4 (2996); Nesâî (el-Kübrâ), Zekât, 2/7, Tefsir, 6/317; İbn Mace, Ahkâm 8 (2323); Ahmed b. Hanbel, 1/442, 377 (ç)

[←2286]
[76] Ebu Abdurrahman, Abdullah ibn Mes'ud'un lakabıdır, (ç)

[←2287]

[77] Adaletin tam olarak tecellî edebilmesi için; dava edilen hakkın ispat edilebilmesi şarttır. Çünkü hakim, tarafların getireceği ve ortaya koyacağı delilleri esas alarak bir hükme varmak mecburiyetindedir. Davacı, haklı olsa bile, varlığını ispat edemediği müddetçe, hakkını elde edemez.

İslam Hukuku'nda ispat etme mecburiyeti, dava açan kimsenin üzerindedir. Davalı inkar ederse, yemin teklif edilir. Hakkı kesin olarak ortaya koyacak her delil, hakimin vereceği hükme dayanak teşkil eder. (ç)

[←2288]

[78] Eş'as, muhatabının bir Yahudi olduğunu, dolayısıyla hakka-hukuka riayet etmeden yemin ederek arzisini elinden alabileceğini söyleyince, konu ile ilgili ayet inmiştir. Yalnız bu ayet, Eş'as'ın bu sözü üzerine değil, Hz. Peygamber (s.a.v)'in yalan yere yemini kötüleyen ifadesi üzerine inmiştir.

[←2289]

[79] Yemin, 3 kısma ayrılmaktadır:

1. Yemin-i Lağv: Yanlışlıkla veya doğru olduğu 2annıyia yalan yere yapılan yemindir..

2. Ycmin-i Mün'akide: Mümkün veya gelecek ile ilgili bir şey hakkında yapılan yemindir.

3. Yemin-i Gamus: Yalan yere kasten yapılan yemindir

Yemin-i Gamus: Kişinin yalan kastederek yalan yere Allah adına yemin etmeye denir. Özerine yemin edilen şeyin, içinde bulunulan zamandan önce işlenmiş bir fiil olması şart değildir. Ama bazen Öyle de olabilir. Örneğin, bir kimsenin, bir başka kimseyi dövdüğü halde "Vallahi, onu dövmedim" diyerek ettiği yemin, Gamus yeminidir. Gamus yemini, Allah adına yemin etmekten başka durumlarda düşünülemez. Çünkü bu yeminin, keffareti yoktur. Yemin eden kişi, günahkar olduğu için tevbe etmesi gerekir. Zira burada hem Allah'ın adı hiçe sayılmakla ve hem de bir kimsenin malı haksız yere gasbedilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle de yemin sahibi, Allah'ın gazabıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bundan kurtulmak İçin ilk önce tevbe etmeli, sonra da kimin malını gasbettiyse o malı geri sahibibne vermelidir, (ç)

[←2290]
[80] Âl-i İmrân: 3/77

[←2291]
[81] Buhârî, Şehâdât 20, Rehin 6; Müslim, İman 220, 221 (138)

[←2292]

[82] Hadisin ışık tuttuğu önemli bir nokta; dünyevî hükümler hususunda İslam İdaresi altında yaşayan Müslümanlar ile gayri Müslimlerin aynı hükümlere tabi oldukları ve onların mallarının da Müslümanların malları gibi dokunulmazlığının olduğudur. Çünkü öyle olmasaydı, Hz. Peygamber fs.a.v), davaya gerek duymadan, çekişmeli olan araziyi Müslüman olan davacıya verir, işi bitirirdi. Ama öyle olmadı. Davacının delili olmayınca, davalıya yemin teklif etti. (ç)

[←2293]

[83] Ebu Dâvud, Eymân 1 (3243); Tirmizî, Tefsiru Sure-i Âl-i İmrân 4 {2996}

[←2294]

[84] Buhârî, Cezâu's-Sayd 27; Müslim, Nuzur 11, 12 (1644); Ebu Dâvud, Eymân 19 (3293, 3294, 3299); Tirmizî, Eymân 17 (1544); Nesâî, Eymân 32; İbn Mâce, Keffârât20 (2134); Ahmed b. Hanbel, 4/152

[←2295]

[85] Adak» kelimesi, Arapça'da, nezir (=nezr) olarak ifade edilemktedir. Terim olarak ise; bir kimsenin dinen yükümlü olmadığı ibadet cininden bir şeyi kendisi için vacip kılmasıdır. Diğer bir ifadeyle; kişinin farz yada vacip cinsinden bir ibadeti yapacağına dair Allah adına söz vererek o İbadeti kendisine borç kılmasıdır.

Yapılan bir adağın geçerli olabilmesi için, hem adakta bulunan kimseyle ve hem de adağın konusu ile İlgili bazı şartlar vardır:
1. Adağın geçerli olabilmesi için adakta bulunan kimsenin; Müslüman, akıllı ve ergenlik çağına girmiş bir kimse olması gerekir.

2. Adağın geçerliliği için adak konusunda aranan şartlar ise şu şekilde sıralanabilir:

a. Adana şeyin cinsinden bir farz veya vacip ibadetin bulunması gerekir. Namaz kılma, sadaka verme kuırban kesme, oruç tutma gibi. Buna göre hasta ziyareti yada mevlid okutma yada türbelerde buna benzer yapılan adetler adak konusu olamaz.

b. Adana şey, bizzat hedeflenen ibadet cinsinden olmalı, başka bir İbadete vesile olduğu için farz yada vacip sayılan bir ibadet olmamalıdır. Abdest alma, ezan ve kamet okumayı, mescide girmeyikonu alan adak geçerli olmaz.

c. Adanan husus, adayan şahsın o anda veya daha sonra yapması gereken farz veya vacip bir İbadet olmamalıdır. Kılmakla mükellef olduğu namaz, tutmakla mükellef olduğu namaz, tutmakla mükellef olduğu Ramazan orucu; adak konusu olamaz.

d. Adanan şeyin meydana gelemsi ve yapılması maddeten ve dinen mümkün ve meşru olması, mal ise adayan şahsın mülkiyetinde bulunması gerekir. Bir kimsenin sahip olmadığı malı adaması geçersiz, sahip olduğundan fazlasını adaması halinde ise sadece sahip olduğu kadarı hakkında geçerlidir.

e. Adanan fiil; Allah isyanı, bid'at günah ve masİyerİ içermemektedir. Bu takdirde adak geçersizdir.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in, başı açık olarak hacca gîbneyi adayan kadına basını örtmesini emretmesi, günah olan bir şeyi yapmak için bulunulan adağın geçersiz olduğuna delalet etmektedir.

Hattâbfye göre; yalın ayak hacca gitme konusundaki adak geçerlidir. Böyle bir adakta bulunan, gücü yetti kadar yürür. Yürüyemez hale gelince, bir şeye biner ve ve Mekke'de bir kurban keser.

Hz. Peygamber (s.a.vj'in, "üç gün oruç tutsun" sözü; orucun, hedy (=kurban edilmek üzere Mekke'ye götürülen hayvan}dan bedel olmasından dolayıdır. Kadın, oruç ile hedy arasında muhayyer bırakılmıştır. Bu, av öldüren ihramlmın; bu avın varsa benzeri yada kıymetini fakirlere vermek yada her müd1 buğdaya karşılığında bir gün oruç tutmak arasında muhayyer olmasına benzer, (ç)

[←2296]
[86] Tirmizî, Eymân 17(1544)

[←2297]

[87] Lât: Taifde Sakîf kabilesine ait bir putun İsmidir. Bazıları da, bunun, Kureyş'e ait olup Nahle'de bulunduğunu söylemişlerdir. Mekke'de olduğunu saöyleyenler de vardır. Bu put, cahiliye devrinde Arapların taptıkları üç büyük puttan birisinin adıdır. Uzzâ: Mücâhid'e göre; Gatafân kabilesinin taptığı bir ağaçtır. Dahhâk'a göre ise; Gatafân kabilesinin taptığı bir puttur.

Bu hadiste, Lât ve Uzzâ'yı anarak yemin eden kişinin yemininin sonunda "Lâ ilahe illallah" demesi emredilmektedir. Aliyyul-Kârî (Ö. 1014/1605), bu meseleye, iki açıdan bakı-labileceğini söyler:

1. Kişinin sehven cahiliye devrinden kalma bir adet olarak "Lât" üzerine yemin etmesi. Bu durumda"Lâ ilahe illallah" demesinden maksat; tevbe etmesi, tevhîd kelimesini, günahına kefaret kılmasıdır. Çünkü İyilikler, kötülükleri siler. Bu, gafletten dolayı tevbedir.

2. Bu yeminiyle "Lâfı ta'zim etmesi. Böyle olursa, anılan yeminden sonra tevhid kelimesi söylenmesinden maksat; iman tazelemektir. Çünkü bu yemin, kişiyi dinden çıkarır. Bu durumda tevbe, masiyetten tevbedir.

Aliyyu'I-Kârî, sözüne devamla der ki: Bu hadiste; İslam'dan başka bir şeyle yemin edene kefaret gerekmeyip günahkar olduğuna ve tevbe etmesi gerektiğine delil vardır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v), bu yeminin cezasını, kişinin dininde kılmıştır. Malında değil, sadece kelime-İ tevhidi emretmiştir. Çünkü yemin, ma'kud ile olur. Lât ve Uzzâ'ya yemin edince, bu konuda kafirlere benzemiş olur. Onun için Resulullah {s.a.v), bunu, kelime-i tevhidle gidermeyi emretmiştir." B.k.z: Aliyyu'1-Kârî, Mİrkâtu'l-Mefâtih Şerhu Mişkâti'I-Mesâbih, 3/554

İmam Şafiî (ö. 204/819), İmam Mâlik (ö. 179/795), Nevevî (ö. 676/1277) ve alimlerin cumhuru İse; "şöyle yaparsam ben Yahudi ve Hıristiyan olayım, İslam'dan veya Peygam-ber'den beri olayım" ve benzeri sözlerle yemin eden kişiyi de putlar adına yemin etmeye benzetmiş ve bunlarla yemin olmayacağını, dolayısıyla da bu sözlerin kefareti gerektirmeyeceğini söylemişlerdir.

Hanefilere göre ise; bir şeyi yapıp veya yapmamak için, 'Yahudi olacağına veya Hıristiyan olacağına" dair yemin eden kişiye sözünü yerine getirmediği takdirde kefaret gerekir, (ç)

[←2298]

[88] Buhârî, Eymân 5, Tefsiru Sure-i Necm 2, Edeb 74, İsti'zân 52; Müslim, Eymân 5 (1647); Ebu Dâvud, Eymân 3 (3247); Tirmizî, Eymân 18 (1545); Nesâî, Eymân 11; İbn Mâce, Keffârât2 (2096); Ahmed b. Hanbel, 2/309

[←2299]

[89] Ebu Dâvud, Eymân 3 (3247)

[←2300]

[90] Hz. Peygamber (s.a.v), arkadaşını kumar oynamaya davet eden kişinin hemen sadaka vermesini emretmiştir. Bu durumda olan kişinin vereceği sadakanın mikdan konusunda farklı görüşler vardır.

Aynî (ö. 855/1451), kumara davetten sonra verilecek olan sadakanın vacip değil, men-dub olduğunu, İslam Hukukçularının hadisteki emri mendub olmakla yorumladıklarını bildirmektedir, (ç)

[←2301]

[91] Müslim, Eymân 5 (1647)

[←2302]

[92] Buhârî, Vesâyâ 19, Eymân 30, Hayl 3; Müslim, Nüzur 1 (1638); Ebu Dâvud, Eymân 24 (3317); Tirmizt, Eymân 19 (1546); Nesâî, Eymân 35; İbn Mâce, Keffârât 19 (2132); Ahmed b. Hanbel, 6/6

[←2303]

[93] Sa'd'm annesinin adı, Amra idi. Sa'd b. Ubâde'nin annesinin adağının ne olduğu konusunda kesin bir görüş mevcut değildir. Bu meseleye ışık tyutan haberler, birbirleriyle çelişki arzetmektedir. Bu rivayetlerde kadının adağının; oruç, köle azad etmek ve sadaka olduğuna dair kayıtlar yer almaktadır.

Ölen kişinin adak borcunun çeşidi ve cinsine göre alimler arasında farklı görüşler vardır. Hanefilere göre; ölen kimsenin adak borcu, malî ise, o zaman bu borcunun ödenmesini, ölmeden vasiyet etmişse, o takdirde mirasçılar bunu ödemek zorundadırlar. Aksi takdirde böyle bir mecburiyetleri yoktur. Vasiyette belirtilen borç, geride bıraktığı malın üçte birini geçmesi halinde de mirasçaılar, bu borcun fazlasını ödemek zorunda değildirler. Adak bedenî ibadetlerle ilgili ise, genelde prensip olarak bu adak başkası tarfından eda edilmez. Çünkü bedenî ibadetlerde niyabet caiz değildir. İmam Ebu Hanîfe, İmam Mâlik ve İmam Şafiî'nin bir görüşü, bu doğrultudadır. İmam Ahmed İle İmam Şafii'nin diğer bir görüşüne göre ise; oruçta niyabet caizdir. Yani bir kimse oruç tutmayı adaşa ve orucu tutmadan ölse, onun yerine bir başkası oruç tutabilir. Hanefiler, Mâlikiler ile Şâftînin bir görüşüne göre İse oruçta niyabet olmaz. Ancak orucun yerine fakir doyurulur. Haccda ise niyabet kesinlikle caizdir. Bir kimse, başkasının yerine hac edebilir, (ç)

[←2304]

[94] Nesâî, Vesâyâ 8

[←2305]

[95] Hadis; Müslüman olmayan bir kimse, bir adakta bulunur, sonra da Müslüman olursa, adağının gereğini yapmakta mükellef olduğuna delildir. Buhârî, İbn Cerîr (ö. 310/922) ile bazı Şâfiîler bu görüştedir.

Bazı Şâfiîler, İmam Mâlik ile Hanefilere göre; bu tür adaklar, hükümsüzdür. Bu alimler, bu hadisi, müstehab olma şeklinde yorumlamışlardır, (ç)

[←2306]
[96] Buhârî, İ'tikâf 5, 16; Müslim, Eymân 27, 28 (1656); Ebu Dâvud, Eymân 25 (3325); Tirmizî, Eymân 12 (1539); Nesâî, Eymân 36; İbn Mâce, Keffârât 18 (2129); Ahmed b. Hanbel, 2/10

[←2307]

[97] Bu yeminden maksat; "Şöyle edersem kafir olayım, Yahudi olayım...... " türü yeminlerdir. Bu tür yeminler, tehdit ve azab bakımından mübalağaya işaret etmektedir.

Böyle yemin eden kimsenin, bu yeminiyle, Yahudi olacağı yada İslam'dan beri olacağı değildir. Sanki Yahudi gibi bir cezaya müstehak olacak demektir.

İbn Hacer (ö. 852/1447) de, hadisteki "o dediği gibi olur" sözünden maksadın; tehdit ve azabda mübalağaya delalet etmesinin yada kişinin o dinden olduğuna hükmedilmemesi-nin muhtemel olduğunu söyler. B.k.z: N. Yenel, H. Kayapmar, Sünen-i Ebu Dâvud Ter-ceme ve Şerhi, Şamil yayınevi, İstanbul 1991,12/203-204 (ç)

[←2308]

[98] Buhârî, Eymân 7; Müslim, İman 176-177 (110); Ebu Dâvud, Eymân 7 (3257); Tirmizî, Eymân 16 (1543); Nesâî, Eymân 7; İbn Mâce, Keffârât 3 (2098); Ahmed b. Hanbel, 4/33, 34

[←2309]
[99] Nesâî, Eymân 7

[←2310]

[100] Buhârî, Eymân 26, Kader 6; Müslim, Eymân 5-7 (1640); Ebu Dâuud, Eymân 18 (3288); Tirmizî, Eymân 11 (1538); Nesâî, Eymân 25, 26; İbn Mâce, Keffârât 15 (2132); Ahmed b. Hanbel, 2/214

[←2311]

[101] Hadiste; arazuladığı bir sonuca ulaşmak için adakta bulunmanın sonucu o arzuladığı şeyin değişmeyeceği, çünkü olan her şeyin Allah'ın takdirinin eseri olduğu ifade edilmektedir. Ama adak sayesinde normal hallerde bir şey vermeyen cimrilerden mal çıkmış olur. Çünkü cimri, bir şeyin olması halinde sadaka vermeyi yada kurban kesmeyi adar ve İstediği olursa, adadığını vermek zorunda kalacak ve kendisinden mal çıkacaktır.

Adağın, malın çıkmasına sebep olmasında sadece cimrilerin anılması, cimri olmayanların adak sebebiyle mal vermeyecekleri manasına gelmez. Yalnız cömertler bir şey adamadan da sadaka verip hayr ve hasenatta bulundukları için, hadiste, cimriler anılmıştır. Bu sebeple İmam Şâfiî ile İmam Ahmed başta olmak üzere, İslam Hukukçularının önemli bir kısmı, adak adamanın mekruh olduğu görüşündedir.

Hanefiler ise Allah'a ibadet ve taat yönünden adakta bulunmayı mubah görmüşlerdir. Sonuçta, bir ibadetin işlenmesine vesile olduğu için bunu müstehab görenler de olmuştur. B.k.z: N. Yeniel, H. Kayapınar, Sünen-i Ebu Dâvud Terceme ve Şerhi, Şamii Yayınevi, İstanbul 1991, 12/258

Konuyla ilgili hadisler ve İslam alimlerinin görüşleri incelendiğinde, kişinin hi,çbir dünyevî menfaat ummadan sırf Allah'ın ri2asını kazanmak, ona şükretmek için adak adamasında bir sakınca bulunmadığı görülür. Kişinin, Allah'ın takdirinin değişmesine vesile olması dileğiyle ve ihlastan uzak, belli şartlara bağlı olarak adakta bulunması ise doğru karşılanmamıştır.

Adaklar, Alah'ın takdirini değiştirmez. Müslüman kişi, bunu bilerek, ileride olacak bir şeyin en hayrlı şekilde meydana gelmesi dileğiyle yüce Allah'a yalvarması, bunu gerçekleştirmeye vesile olması için sadaka ve ibadet mahiyetinde bir adakta bulunması itikadî bakımdan sakıncalı görülmemiştir.

İslam Hukukçularının, şartsız adağı daha hoş karşılaması, onda ibadet niyetinin daha belirgin olması sebebiyledir. Dünyevî bir menfaati konu edinen şartlı adak ise, ibadet niyetinden ziyade nerdeyse Allah ile bir pazarlık mahiyetini taşıyabileceği için, sonuçta bir ibadetin yerine gelmesi söz konusu edilse bile ihtiyatla karşılanmış, hatta doğru bulunmamıştır. Bununla birlikte Allah'a isyan ve masiyeti içermediği sürece, hangi grupta yer alırsa alsın, adakta bulunulduğundan yerine getirilmesi dinen vacip görülmüştür. B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V, İstanbul 1999, 2/22-23 (ç)

[←2312]
[102] Buhârî, Kader 6, Eymân 26

[←2313]

[103] Müslim, Eymân 7 (1640)

[←2314]
[104] Müslim, Eymân 6 (1640)

[←2315]

[105] Müslim, Eymân 5 (1640)

[←2316]
[106] Nesâî, Eymân 25

[←2317]
[107] Ebu Dâvud, Eymân (3288)

[←2318]

[108] Had: Kelime olarak; "sınır çekmek, bilemek dikkatle bakmak, ayırmak ve ceza tatbik etmek" anlamlarına gelmektedir. Bir isim olarak; sınır, son, bıçak gibi ağzı, tarif ve şer'î ceza. Çoğulu "hudûd" gelir. Bir hukuk terimi olarak hadler; İslâmî ölçüler, İslâm Dininin ortaya koyduğu helâl-haram sınırları, miktarı ve niteliği nasslarda belirlenmiş olan sert cezalar demektir.

Mükellef, yani akıllı ve ergin kişilerin yaptığı İşlerin Allah ve Resulünün rızasına uygun olup olmadığını gösteren ölçüler vardır. Bu ölçüler Kur'ân ve Sünnetle bildirilmiştir. İslâm'da mükelleflerin yaptığı işlerin (=efal-i mükellefin) değer hükmünü gösteren ölçüler şunlardır: Farz, vacip, Sünnet, Müstehap, Helâl, Mubah, Mekruh, Haram, Sahih, Fasit, Batıl. Mükellefin yaptığı her iş, şer'î sınırları gösteren bu Ölçülere göre değerlendirilir. Sonuçta ona göre ceza veya mükâfaat alır; yapılan iş ya geçerli (=sahih) veya geçersiz (=fâsid, bâtıl) olur.

Şerl hadlerin genel anlamı Allah'ın koyduğu helâl-haram ölçüleridir. Bu mana aşağıdaki âyet ve hadislerden anlaşılmaktadır: Nisa suresi 12. âyette mirasla ilgili hükümler açıklandıktan sonra şöyle buyurulmaktadır: "Bunlar Allah'ın sınırlandır, Kim Allah'a ve elçisine itaat ederse Allah onu, altından ırmaklar akan cennetlere sokar, orada ebedî kalırlar. İşte büyük kurtuluş budur. Kim de Allah'a ve O'nun Elçisine karşı gelir, O'nun sınırlarını aşarsa, Allah onu ebedi kalacağı ateşe sokar. Onun için aiçaltıcı bir azab vardır" (en-Nisa, 4/ 13, 14). Burada Allah'ın emirleri "O'nun sınırları' olarak ifade edilmiş, bu sınırlan aşanların ceza ile karşılaşacakları haber verilmiştir.

İslâm ceza hukuku =(Ukûbat) terimi olarak hadler; "belirli bazı suçlara İslâm'ın tayin ettiği cezalar" dır. Bu cezayı gerektiren suçlar beş tanedir: zina, hırsızlık, içki içmek, kazf (namuslu kadına zina iftirası) ve yol kesme (hırâbe).

İslâm ceza hukukunda "had'ler "Allah hakkı" olarak kabul edilmiştir. Yani haddi (İslâm'ın tesbit ettiği cezayı) gerektiren suçlar amme hukukuna tecavüz anlamı taşımaktadır. Kısas kul hakkı olduğu için buna had denilmemiştir. Haddin dışında kalan yani Kur'an ve Sünnetle tayin edilmeyip hâkimin takdirine bırakılmış cezalara ta'zir cezaları denir. Hapis, teşhir, sürgün gibi. (Zühaylî, el-Fıkhu'1-İslâmî ve Edilletüh, 2. baskı, Dimaşk 1405/1985, IV/284vd.).] B.k.z: Şamil İslam Ansiklopedisi, Had maddesi (ç)

[←2319]

[109] Hadis; hırsızlık cezasının nisabı, yani bîr hırsızın kolunun kesilebilmersi İçin çaldığı malın olması gereken asgarî değeri ile ilgilidir.

Konu ile ilgili değişik rivayetlerde, Hz. Peygamber (s.a.u)'in; çeyrek dinar albn, fiyatı üç dirhem gümüş olan kalkan ve kıymeti on dirhem gümüş yada bir dinar alün olan kalkan çalan hırsızın elini kestiği görülmektedir.

İslam Hukukunda hırsıza verilecek ceza hususunda Maide: 5/38'deki ayet mutlaktır. Hırsızlık yapan erkek ve kadının elinin kesilmesi emredilmiş, ama çaldığı malın miktarı konusuna değinilmemiştir. Gerek bu ayetin mutlak oluşu ve gerekse de hadislerdeki farklı rivayetler, el kesme nisabında alimlerin ihtilafına sebep olmuştur.

Hanefilere göre; el kesmek için hırsızlıktaki nisab miktarı, on dirhem gümüş yada onun kıymetidir. Çalınan mal alün bile olsa gümüşle değerlendirilir. Yalnız muteber olan; külçe halindeki gümüş değil, basılmış haldeki gümüştür. Hanefi'lerin bu konudaki delilleri için b.k.z: Müslim, Hudud 7; İbn Mâce, Hudud 22. (ç)

[←2320]
[110] Müslim, Hudûd 1 (1684)

[←2321]

[111] Müslim, Hudûd 4 (1684)

[←2322]

[112] Buhârî, Hudûd 13

[←2323]

[113] Müslim, Hudûd 3 (1684)

[←2324]
[114] Müslim, Hudûd 2 (1684)

[←2325]
[115] Nesâî, Kat'u's-Sânk 9

[←2326]

[116] Nesâî, Kat'u's-Sânk 9

[←2327]

[117] Nesâî, Kat'u's-Sânk 10

[←2328]
[118] Nesâî, Kat'u's-Sânk 10

[←2329]

[119] Nesâî, Kat'u's-Sânk 9

[←2330]

[120] Buhârî, Hudûd 11, 12; Müslim, Hudûd 8-10 (1688); Ebu Dâvud, Hudûd 4 (4373, 4374); Tirmizî, Hudûd 6 (1430); Nesâî, Kat'u's-Sânk 6; İbn Mâce, Sarık 6 (2547); Ahmed b. Hanbel, 6/42

[←2331]
[121] Buhârî, Menakıb 42

[←2332]

[122] Hadiste; hırsızlık yapan bir kadının elinin kesilmemesi için yapılan müracaatta, Resulullah (s.a.v)'in öfkelendiği ve bunun eski ümmetlerin helalkk sebeplerinden biri olduğu anlatılmaktadır.

Hadiste anılan kadın, Muhzûm kabilesinden Fatma bintü'l-Esved b. Abdi'I-Esed'dir. Ebu Seleme'nin de yeğenidir.

Bazı rivayetlerde kadının ödünç olarak bazı eşyalar alıp sonradan bunları geri vermediği ve bunları inkar etmediği bildirilmektedir. Bunları esas alan bazı İslam Hukukçuları, kadının elinin kesiliş sebebinin, ödünç malları inkar edişi olduğunu söylerler. Ama çoğunluk, bu görüşü kabul etmez ve bundan maksadın kadının tarif etmek olup el kesme sebebinin hırsızlık olduğunu söylerler. Nitekim rivayetlerin çoğunda, kadının hırsızlık ettiği, mal çaldığı açıkça görülmektedir.

Hadisten anlaşıldığına göre; had cezasına taalluk eden bir cezanın affedilmesi yada hafifletilmesi için yetkililer nezdinde şefaatçi olmak caiz değildir.

Had cezası gerektirmeyen suçlarda ise, suçlunun affı için yetkililer nezdinde şefaatçi olmak ve şefaati kabul etmek caizdir.

Yine hadisten anlaşıldığına göre; yetkili kimsenin, had cezası gerektiren bir suç işleyen kişiyi bağışlaması yada fidye karşılığında salıvermesi caiz değildir, (ç)

[←2333]

[123] Müslim, Hudûd 9 (1688)

[←2334]
[124] Müslim, Hudûd 10 (1688)

[←2335]

[125] Hanbeliler, İshak b. Rahuye (ö. 238/852) İle Şevkânî (ö. 1250/1834)'ye göre; ödünç mal a!an birisi, aldığını inkar ederse, o kişinin eli kesilir. Bunlar, konu ile lgili bu hadislerin zahiriyle istidlal etmişlerdir.

Cumhur ise; ödünç malı inkarın hırsızlık sayılmayacağı, oysa ei kesme cezasının Kur'an'a göre hırsıza verileceği, dolayısıyla ödünç malı inkar edenin elinin kesilmeyeceğini söylemişlerdir. Çünkü diğer bazı rivayetlerde, bu kadın, Mekke'nin ferhedildiği sene Resuiullah (s.a.v)'in evinden bir kadife çalmıştı. İşlediği suç, elinin kesilmesini gerektiriyordu. İşte cumhur, bu noktadan hareketle, kadının elinin kesilmesinin; ödünç maldan değil de, hırsızlık yapmasından dolayı gerçekleştiğini belirtmiştir, (ç)

[←2336]

[126] Bununla kast edilen söz şudur: "Şüphesiz sizden öncekiler, içlerinde itibarlı birisi hırsızlık yaptığı zaman bırakıverdikİerİ ve zayıf birisi hırsızlık yaptığında ise kendisine ceza uyguladıkları için helak oldular.

Hiç şüphe yok ki ben, nefsimi elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, eğer Muhammedin kızı Fatıma (bile) hırsızlık yapsa (onun da) elini keserim." (ç)

[←2337]

[127] Ebu Dâvud, Hudûd 16 (4396)

[←2338]

[128] Nesâî, Kaf u's-Sânk 6

[←2339]

[129] Nesâî, Kaf u's-Sânk 6

[←2340]

[130] Nesâî, Kaf u's-Sânk 6

[←2341]
[131] Nesâî, Kaf u's-Sânk 6

[←2342]

[132] 'Ta'zir" kelimesi sözlükte; te'dib etmek, yola getirmek gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ise; dini yasakladığı, ama karşılığında ceza belirlemeyip devlet yetkilisinin takdirine biraktığıu cezadır.

İslam Hukukçuları, ta'zirin meşru oluşunda görüş birliğine varmakla birlikte şekil ve miktarında farklı görüşlere sahip olmuşlardır.

İmam Ahmed, bazı Şâfıîler İle Zahiriler; bu hadisin zahiriyle ame! ederek ta'zir için on değnekten fazla vurulamayacağını belirtmişlerdir.

Hanefiler de dahil geri kalan alimler; ta'zir için on değnekten fazla vurulabileceğini, fakat bunun azami haddinin tespitinde ihtilaf etmişlerdir. Örneğin, İmam Ebu Hanife İle İmam Muhammed'e göre; en fazla otuz dokuz, en az üç sopadır. Ebu Yusufa göre ise, üç ile yetmiş beş yada yetmiş dokuz sopadır. İmam Ebu Hanîfe İle İmam Muhammed, ta'zir için azami mikdarı köleleler için meşru kılınan en düşük haddi, Ebu Yusuf ise hürler için meşru kılman en düşük haddi esas almıştır. Ancak birer kamçı aşağısını takdir etmişlerdir. Cumhurun bu hadisle amel etmemesinin nedenleri içerisinde; Hadisin çeşitli şekillerde eleştiriye uğraması, hadisin hilafına sahabenin amelinin olması, hadisin hükümünün genel değil de öze! şahsi bir kişiyle ilgili olması, hadisteki sınırlamanın kamçıyla ilgili olması, hadisin hükmünün kaldırılması gibi hususlar yer almaktadır.

Hattâbî ise ta'zirin mikdarı konusundaki farklı görüşlerin suç veya cinayetlerin farklılığından kaynaklandığını belirtmiştir, (ç)

[←2343]

[133] Asıl adı, Ebu Burde b. Niyâr b. Amr'dır. İsminin, Mâlik ve Hâni' olduğu da söylenmiştir. Ona, kısaca, Ebu Burde el-Ensârî denilmiştir, (ç)

[←2344]

[134] Buhârî, Hudûd 42; Müslim, Hudûd 40 (1708); Ebu Dâvud, Hudûd 38 (4491); Tİrmizî, Hudûd 30 (1463}; Nesâî (el-Kübrâ), Ebvâbu't-Ta'zirât, 4/320; İbn Mâce, Hudûd 32 (2601); Ahmed b. Hanbel, 3/466 (ç)

[←2345]

[135] yeryü2ünde canlı varlıkların soylarının devamı üzerme faaliyetine, bu da, genel olarak, erkek ve dişi olmak üzere iki farklı cinsin ortak faaliyetine bağlıdır. Kur'an'da varlıkların erkek ve kadın olarak çiftler halinde yaratılmış olduğu (Ra'd: 13/3, Tâhâ: 20/53, Yâsîn: 36/36, Zâriyât: 51/149), insanların da kadın ve erkek olmak üzere iki ayrı cinste bir çift olarak yaratıldığı bildirilir (Fâür: 35/11, Şûra. 42/11, Hucurât: 49/13). İslam'a göre, insan olmaları bakımından kadın ve erkek arasında herhangi bir ayırım söz konusu değildir. Her ikisi de insan cinsine dahil olmları bakımından eşittirler. Cinsiyet, insan davranışlarını etkileyen önemli bir güdüdür ve her cins diğerine karşı tabiî olarak ilgi duymaktadır.

İnsan tabiatı, cinsî hayatla ilgili üç farklı istek ve ihtiyacın tatminine imkan veren faaliyet ve davranışlara kaynaklık eder:

1. Ruhsal tatmin ve huzur, 2. Bedensel lezzet ve zevk, 3. Neslin devamı. İslam, kadın ve erkeğin Nikâh akdinedayalı beraberliği dışında, serbest ilişki ve birleşmelere izin vermez. Cinsî ahlakta esas olan, iffet ve namusun korunmasıdır ve bunun en yaygın yolu da, evlenmedir. Gençleri evlenmeye teşvik eden Resulullah (s.a.v), bunun, insanı günah işlemekten koruyacağını bildirmiş, evlenmek için imkan bulamayanlara da oruç tutmayı ve iffetlerini bu şekilde korumaya çalışmalarını tavsiye etmiştir (Buhârî, Niklah 2, Savm 10; Müslim, Nikâh 1; Nesâî, Nikâh 6).

Evlilik dışı cinsel ilişki demek olan "zina", öteden beri insan aklının, ahlak ve hukuk düzenlerinin, diğer semavi dinlerin yanlış, ayıp ve kötü gördüğü bir fiil olup İslam dininde de kesin olarak yasaklanmıştır.

Böylesi zararlı ve kötü davranışın sadece ahlakî müeyyidelerle yasaklanması yeterli olmayacağından Kur'an'da zina eden erkek ve kadına bedenî ceza (=celde) uygulanması da emredilmiştir (Nûr: 24/3). Hz. Peygamber (s.a.v)'in tatbikatında ise bu konuda bir ayırıma gidilerek, Kur'an'da zikredilen bedenî ceza, evli olmayan kimselerin zinasına uygulanmış ve ayrıca bu kimseler bulundukları bölge dışına bir yıllığına sürgün edilmiş, zina eden evli erkek veya kadının ise taşlanarak Öldürülmesi (=recm) yönünde uygulamalar yapılmıştır. Türkiye'nin önde gelen İslam hukukçularından biri olan Hayreddin Karaman, 20 Haziran 2003 tarihli Yeni Şafak Gazetesi'nde, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde meydana gelen bir recm olayı ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

"Recim cezası, bilindiği üzere, zina eden evli erkek ve kadının taşlanarak öldürülmesidir. Genellikle fıkıh kitaplarında bu ceza, İslam'ın değişmez cezalarından biri olarak gösterilmiş olmakla beraber farklı ictihadlar da mevcuttur. Kur'an-i Kerim'de evli bekar ayrımı yapılmadan zina suçunun cezası recim değil, celde (=belli usul ve şekilde yüz sopa) olarak ifade edilmiştir. Hz. Peygamber zamanında bir iki recim uygulaması olmuştur; ancak hüküm ve uygulama şekline bakıldığında bu cezanın had (=değişmez ceza) değil, takdiri ve uygulaması yöneticilere bırakılmış "tazir"

çeşidinden bir ceza olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu cezayı, suçluyu suçüstü yakalayan koca bile uygulayamaz. Böyle birinin sorusuna Peygamberimiz (s.a.). "Sen bizzat cezayı infaz eder, karını öldürürsen ben de sana kısas uygularım" demiştir. Suçun sabit olabilmesi için ya itiraf yahut da dört erkek ve iyi ahlak sahibi şahidin fiili çıplak (seksiz, şüphesiz, açık olarak) görmesi ve tanıklık etmesi gerekir. Bunun ise gerçekleşmesi imkansız gibidir.

Bu kısa açıklamadan çıkan sonuç şudur: 1. Recim cezasının bugün de uygulanacak, de-ğişmez bir islâmî ceza olduğu hükümü kesin, tartışmasız değildir. 2. Recim islâmîdir diyenlere göre de önce suçun ispat edilmesi, sonra da devletin ilgili kurumlarınca infazı ge rekir. 3. Haberdeki olay İslam hukukuna göre de, mevzu hukuka göre de bir cinayettir. Bu olayın İslam'a yamanması, cinayetin bir islâmî ceza uygulaması gibi takdim edilmesi İslam'a iftiradır. İslam İle bir meselesi olanların iftira, yalan, abartma ve saptırma yollarını terkederek dürüst tenkit yolunu seçmeleri gerekir; aksi halde inandırıcılık ve ciddiye alınma şanslarını kaybederler.

Bugün Müslümanlar'ın yaşadığı ülkelerin büyük çoğunluğunda Müslümanlar'ın recim vb. cezalara ilişkin bir meseleleri yoktur; çünkü cezayı devlet uygular, Müslüman ferdin vazifesi suç ve günah işlememek, İşlenmesini engellemek için en uygun ve yapıcı tedbirleri almak, İmkan bulduğu ölçüde "iman, ibadet, ahlak, helaüharam..." alanlarında dinin emir ve yasaklarına riayet etmek, iyi bir Müslüman olmak için elinden gelen çabayı göstermektir. Bugün Müslümanlar'ın hayatlarının içinde olmayan ve bu bakımdan da gündemlerinde bulunmayan konulan tartışma alanına çekmek İsteyenlerin niyetlerinden şüphe etmek gerekiyor. Bunların maksadı üzüm yemek değil bekçiyi dövmek (Müslümanlar'i incitmek, İslam'ın imajını çirkinleştirmektir). Müslümanlar göğüslerini gererek, başlarını dik tutarak İslam'ın genel ve çoğu evrensel kurallarından, bilgilerinden, emir ve yasaklarından söz edebilirler; çünkü bunlar insanlık için de rahmettir ve saadet vesilesidir." (ç)

[←2346]

[136] Recm, bu ve buna benzer sözler ve rivayetler çoktur. Fakat Kur'an; Resûlullah (s.a.v) zamanında düzenlenmiş, ayet ve sureleri, onun emri ve isteği doğrultusunda tertip edilmiştir. Dolayısıyla bazı sahabiler, bazı ifadeleri ayet sanmışlar ve bunları ayetlerle karıştırmışlardır. Çünkü bu sahabiler, önde gelen kurralann ve hafızların zihninde bulunan ayetlerin dışında ellerinde bazı mushaflar, sayfalar ve ezberledikleri metinler vardı. Bu sayfalar ve metinler, farklı yazım ve imla stilieriyle yazılmıştı.

Kur'an-ı Kerim, Hz. Ebu Bekr döneminde ve bir grup sahabinin, özellikle önde gelenlerin gözetiminde, sahabenin önde gelenlerinin, kurralann ve hafızların zihninde bulunan ayetlerin esas alınarak büyük bir titizlik ve özen gösterilerek tertip edilmiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için b.k.z: İzzet Derveze, Kur'anu'l-Mecîd, Ekin Yayınları, İstanbul 1997, s. 49-101 (ç)

[←2347]

[137] Hz. Ömer: 'İşitiyorum ki, bazı kimseler, Ebu Bekr'İn biatine itiraz ederek hakikati inkar etmişler ve ben ölünce biat edilecek zatı hazırlamışlar!' diyerek Ebu Bekr'e yapılan biatin durumunu ortaya koymuş ve bundan kuvvetli seçim olamayacağını bildirmiştir. Bundan sonra da: 'Ben şundan korkarım ki, bize muhalif olan bu zümre, bizden sonra içlerinden birisine, Müslümanların istişaresine gerek görmeyerek biat edecekler. Halk, ne o halifeye ve ne de bu zümreye tabi olmayarak, Müslümanlar arasında harbe sebep olacaktır....11 der. B.k.z: Tecrid-i Sarih, 12/443 (ç)

[←2348]

[138] Benî Sâide Sakîfesi: Ensar'dan Hazrecliler'in toplantı yeri olan üşüt kapalı bir sofadır. Sâide b. Kab b. Hazrec tarafından kuruşlmuş olma ihtimali var.

Sakîfe: İki evin arasına bir umumi yolun üstüne yapılan tavandan ibaret olup altından yol geçen sofaya denir.

Hacrecliler, hicretten önce Müslüman oldukları ve İslam'ın pek çok yararlılıkları dokunduğu için, Resûlullah (s.a.v) arasıra buraya gelip otururdu.

Ebu Bekr'e biat burada yapıldığı için Beni Sâide Sakifesi, İslam Tarihİ'nde tanınan yerlerden biri olmuştur. B.k.z: Tecrİd-i Sarih, 7/552 (ç)

[←2349]
[139] Bu zat, Sâbİt b. Kays'br. (ç)

[←2350]

[140] Bu zat, Habbâb ibnü'l-Münzîr'dir. (ç)

[←2351]

[141] Yani onu yardımsız bırakmak ve kuvvetini gidermek suretiyle onu ölü gibi yaptınız (ç)

[←2352]

[142] Sa'd ibn Ubâde, Akabe bey'atine katılmış, Bedir savaşından itibaren bütün savaşlarda bulunmuş, Ensar'ın sancaktarlığını yapmış, Hazrecülerin reisi idi. Çok cömert ve değerli bir yazıcı idi.

Fakat Sa'd ibn Ubâde, bu toplantıda halife seçilememesi üzerine, Hz. Ebu Bekr'e biat etmeden Medine'den çıkmış, Şam bölgesinden Havrân'a gitmiş ve hicretin 14. yada 16. yılında orada ölmüştür, (ç)

[←2353]

[143] Hz. Ömer'in bu uzunca hutbesi, İslam'da devlet başkanlığı ve amme velayeti hususunda halkın istişaresi ve rızası esasını koyması ve içerdiği eskimez düsturlar bakımından çok değerlidir.

İslam'da devlet başkanlığı ve amme velayeti ve idaresi işleri, her zaman halkın veya seçtikleri vekillerin istişare ve kararlaştırması suretiyle gerçekleşip tespit edilir, (ç)

[←2354]

[144] Buhârî, Hudûd 30, 31, İ'tisâm 16; Müslim, Hudûd 15 (1691); Ebu Dâvud, Hudûd 23 (4418); Tirmizî, Hudûd 7 (1431, 1432); Nesâî (el-Kübrâ), Recm 4/272, 273, 274; İbn Mace, Hudûd 9 (2553); Ahmed b. Hanbel, 1/23, 24, 47, 55

[←2355]

[145] Buhârî, Zekât 66, Şîrb 3, Diyât 28, 29; Müslim, Hudûd 45-46 (1710); Ebu Dâvud, Hudûd 27-28 {4592, 4593, 4594); Tirmizî, Zekât 16 (642), Ahkâm 37 (1377); Nesâî, Zekat 28; İbn Mâce, Diyât 27 (2673); Ahmed b. Hanbel, 2/495

[←2356]

[146] Hadiste, dört konunun hükümleri açıklanılmaktadır:

1. Hayvanın yaralamasını heder olması: Yanında hiçbir kimse olmayan bir hayvanın her ne şekilde olursa olsun birisinin yaralaması veya öldürmesi halinde sahibine diyet yada başka bir ceza verilmeyeceğine delildir.

2. Madende uğranılan zararın heder olması: Bir kimse kendi arazisinde yada sahipsiz ve yerleşim bölgelerinin uzağında küçük çapta güvenlik için bir takım tedbirler gerektirmeyen bir yerde maden çıkarmak için yeri kazar ve orya birisi düşüp bir zarara uğrarsa, madeni kazan sorumlu tutulmaz. Ama günümüzde büyük ve güvenlik tedbirleri gerektiren madenlerde işverenin kusurundan dolayı meydana gelen kazaları farklı değerlendirmek gerekir.

3. Kuyuda uğranılan zararın heder olması: Maden de olduğu gibi, kendi mülkünde yada kuyu kazma hakkı olduğu başka bir yerde kazdığı yada kazdırdığı kuyuya düşen bir insanın veya hayvanın zararı kuyu sahibi ödemez. Fakat umuma ait bir yolda kuyu kazarsa, bu kuyunun vereceği zarar heder değildir. Eğer birisi orya düşüp de ölürse, ölenin diyetini kuyu sahibinin âkılesi Öder.

4. Rıkâz (=defi ne mallann)da beşte bir hak olması: Şâfiîlere göre Rlkâz; cahiliye devrine ait definelerdir.

Hanefilere göre ise, Rıkâz iler maden aynı anlamdadır, (ç)

[←2357]
[147] Müslim, Hudûd 46 (1710)

[←2358]

[148] Ebu Dâuud, Diyât27 (4592)

[←2359]

[149] Hanefilere göre; hayvanın Ön yada arka ayaklarıyla yada başı ile tepelediği yada dişleriyle ısırdığı şeyden dolayı meydana gelen cinayeti, hayvanın üzerinde binmekte olan kişi sorumludur. Çarpması halinde de hüküm aynıdır. Ama arka ayağıyla yada kuyruğuyla teptiğinden dolayı olan cinayete, hayvanın üzerinde binili olan kimse sorumlu değildir, (ç)

[←2360]

[150] Ebu Dâuud, Diyât 27 (4592)

[←2361]

[151] Hadisten anlaşıldığına göre; bir kimse kendi mülkünde kendi ihtiyacı için ateş yakar ve rüzgar, bu ateşi yayar, başkalarının malına zarar verirse ve buna engel olma durumu gücü olmazsa, bundan dolayı ateş sahibi sorumlu tutulmaz, (ç)

[←2362]
[152] Ebu Dâvud, Diyât 27 (4594)

[←2363]

[153] Buharı, Hudûd 13; Müslim, Hudûd 6 (1686); Ebu Dâvud, Hudûd 12 (4385); Tirmizî, Hudûd 16 (1446); Nesâî, Kat'u's-Sârık 8; İbn Mâce, Hudûd 22 (2584); Ahmed b. Hanbei, 2/54, 64, 80, 82, 143, 145

[←2364]

[154] Buharı, Hudûd 13; Müslim, Hudûd 6 (1686); Ebu Dâvud, Hudûd 12 (4385); Nesâî, Kat'u's-Sârık 8

[←2365]

[155] Hadis, hırsızlık cezasının haddinin nisabı, yani bir hırsızın elinin kesilebilmesi için çaldığı malın olaması gereken asgari değeri ile İlgilidir. Bununla İlgili açıklama, 221 nolu hadiste geçmişti. Geniş bilgi için oraya bakabilirsiniz, (ç)

[←2366]
[156] Ebu Dâvud, Hudûd 12 (4386)

[←2367]
[157] Nesâî, Kafu's-Sârık 8

[←2368]

[158] Buhârî, Hudûd 1, 16, 17; Müslim, Kasâme 34-36 (1671); Ebu Dâvud, Hudûd 3 (4364, 4365, 4366, 4367, 4368, 4371); Tirmİzî, Taharet 55 (72), Efime 39 (1846); Nesâî, Tahrîmu'd-Dem 7, 8; İbn Mâce, Hudûd 20 (2578); Ahmed b. Hanbel, 3/186

[←2369]
[159] Buhârî, Meğazî 36

[←2370]
[160] Buhârî, Tıb 6

[←2371]

[161] Önce diğer hadis kitapları ile tarih ve siyer kitaplarındaki nakilleri de göz önüne alarak hadiseyi vermek, sonra da hadisin ihtiva etliği fıkhî hükümlere geçmek istiyoruz: Ureyne veya Ukl kabilesinden yedi sekİ2 kişilik bir grup Medine'ye gelerek müslüman oldular. Ancak Medine'deki ikametleri esnasında, Medine'nin havası kendilerine ağır geldi ve hastalandılar. Renkleri soldu, zayıf ve bitap bir hale düştüler. Hz. Peygamber (s.a.v)'e müracaat ederek, şehri terkedip develerin yanına gitmek istediler. Resulullah (s.a.v), onlara, develerin yanına gitmelerine izin verdi ve tedavi olmaları için, develerin idrar ve sütlerini İçmelerini tavsiye etli. Develer, Küba civannda, Zü'1-Hader denilen yerde idi. Sayılan 15 kadar olan bu develer sağılıyordu. Bir kısmı zekat devesi, bir kısmı da Resulullah (s.a.v)'in şahsi malı idi.

Adamlar develerin yanına gittiler, efendimizin tavsiyesi istikametinde süt ve idrarlarından içtiler. Allah'ın izni İle tedavi oldular. İyileşip kendilerine gelince, irtidat ettiler ve develerden birisini kestiler. Çobanlardan birisinin de ellerini ve ayaklarını kestiler, gözlerine diken batırarak oydular ve güneşin ortasında ölüme terkettiler. Geri kalan develeri de alıp götürdüler. Sağ kalan çoban, Medine'ye gelerek hadiseyi Resulullah (s.a.v)'e haber verdi. Rasulullah hemen peşlerinden yirmi kişilik bir süvari müfrezesi gönderdi. İçlerinde iz sürücüler de vardı. Başlarında Kürz b. Cabir el-Cİhrî bulunan bir müfreze kısa zamanda suçluları yakalayıp Resulullah (s.a.v}'e getirdi. Hz. Peygamber (s.a.v)'de onlan kendi yaptıklarına uygun bir şekilde cezalandırdı. Ellerini ve ayaklannı kestirdi, gözlerine mil çektirdi ve Harre denilen yere güneşin alüna atürdı. Sıcağın altında: "Su su!" diye bağirdıklan halde hîç kimse bunlara su vermedi. Böylece geberip gittiler.

İslam'dan dönen, develeri çalan ve çobanı İşkence ederek öldüren Ureynelilere verilen bu ceza, bir çok alime göre hadislerin tercemesi esnasında meali verilen, Maide suresinin 33. ayetinin inişine sebep olmuştur, işaret edilen ayette, ı/üce Allah, Allah'a ve Rasulüne karşı savaş açanlara verilecek cezayı beyan buyurmuştur. Ayet-i kerimede Resulullah (s.a.v)'in uygulamasından gözleri oyma dışındakiler bırakılmıştır.

Konu ile ilgili fikhî hükümlere geçmeden Önce akla gelmesi muhtemel bir iki noktaya işaret etmek istiyoruz.

1. Rivayetlerden birisinde Resulullah (s.a.v)'in, adamların el ve ayaklarını kestirdikten sonra damarlarını dağlamayıp, kanın akmasına göz yumduğuna işaret edilmektedir. Hırsızlık ve yol kesme gibi suçlara uygulanan el ve ayak kesme cezalannda, kanın durması için kesilen yer ateşle dağlanıp damar büzdürüJdüğü halde acaba burada niçin yapılmamıştır?

Bu soruya şöyle cevap verilmiştir: Bu adamlar dinden çıküklan için zaten ölümü hak etmişlerdir. Dolayısıyla ölümlerini engelleyecek bir muamelede bulunmaya gerek yoktur.

2. Resulullah (s.a.v), bunlara; el ve ayaklarını kesmenin yanı sıra, gözlerini oymak, çöle terkedip su vermemek, çarmıha germek gibi çok katı cezalar vermiştir. Oysa müsle, İslam'da haramdır. Resulullah, bu cezalan niçin vermiş olabilir?

Bu muhtemel soruyu da şöyle cevaplamak mümkündür:

Kadı İyâz (ö. 544/1149)'ın bildirdiğine göre; bu ceza, had cezalan ve muharebe ile ilgili ayet inmeden önce verilmiştir. Dolayısıyla efendimiz bu cezayı, had olarak değil, kısas olarak vermiştir. Müslüman çobanın gözünü oydukları için kısas olarak Resûiullah'da onlann gözlerini uydurmuştur. Ama ayet indikten sonra bu ceza neshedilmiştir. Bazı alimlere göre ise, muharebe ayeti, hadiste anılanlar hakkında inmiş, ama Resulullah onların çobana yaptıklarına karşılık kısas olarak bu cezayı vermiştir.

Çöle atıldıktan sonra bunlara su verilmemesi meselesine gelince, Hz. Peygamber'in su verilmemesi yolunda bir emri yoktur. Suyu sahabeler vermemişlerdir. Kadı Iyâz'a göre, Ölüme mahkum edilen birisinin bir de su verilmemek suretiyle cezalandırılması caiz değildir.

Nevevî (Ö. 676/1277)^ göre ise, bu adamlar dinden dönüp çobanı öldürdükleri İçin, ne su istemeye ve ne de başka bir iyi muameleyi beklemeye haklan yoktur. Hatta yanında ab-dest alacak kadar su bulunan kişinin o suyu ölümden ya da şiddetli susuzluktan korkan bir mürtede verip de teyemmüm etmesi caiz değildir. Fakat suyu isteyen bir zımmi veya hayvan olursa vermek gerekir.

Hadis-İ şeriflerde temas edilen Maide suresinin 33. ayetinde anılan cezaların Allah Rasûlüne karşı muharebe edenlere mahsus olduğunu görüyoruz. Hadiste anlatılan hadisede ise Urayneliler, dinden çıkmışlar, çoban öldürmüşler ve deve çalmışlardır. Bunların yaptıkları, "Muharebe" kelimesinden ilk aklımıza gelen anlam içine girmemektedir. O halde ayet-i kerimedeki muharebebe sözcüğünden neyi anlayacağız? Bunu açıklığa kavuşturmamız gerekir.

Aşağı yukarı görüşü nakledilen alimlerin tümüne göre ayetteki muharebe edenden maksat, silahla insanlara saldıran, onların maüarına ve canlarına musallat olan kişi ya da kişilerdir. Ulemâ bu anlayışta hem fikir oldukları halde saldırının şehir içi ve şehir dışında olması halinde muharebe hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağında İhtilaf etmişlerdir. İmam Mâlik, İmam Şafiî, Ebu Sevr ve İbnu'l-Münzir'e göre; İster şehir içinde olsun ister şehir dışında, insanlara saldırıp canlarına ve mallarına göz dikenler ayetteki muharebenin şümulüne girerler. Süfyanüı Sevrî, İshak ve Ebû HanifeVe göre muharebe hükümlerinin sabit olması için saldırının şehir dışında olması gerekir. Şehir içindeki saldırılarda muharebe Ahkâmı carî değildir.

Ayet-i kerimede, Allah'a ve Rasulüne karşı savaş edenlere birtakım cezalar öngörülmektedir. Bu cezaların hepsi mi verilecektir? Hakim bu cezalardan istediğini vermekte muhayyer midir? Yoksa ayetteki belirli cezalar belirli suçlara mı hastır? Bu konu alimler arasında tartışmalıdır. Şimdi bu konudaki görüşleri Kurtubi'nİn tefsirinden naklen vermek İstiyoruz:

1- Suçluya suçu nisbetinde ceza verilir; yolda korku yaratıp mal alanın eli ve ayağı çaprazlama (sağ eli sol ayağı) kesilir. Eğer hem mal alıp hem de adam öldürürse önce

eli ve ayağı kesilir sonra asılır. Adam öldürüp mal almazsa Öldürülür. Şayet adam öldürmez mal da almazsa memleketinden sürülür. Bu görüş; Abdullah ibn Abbas, Nehaî, Ata el-Horasanî ve Ibn Miclez'e aittir.

2- İmam-ı A'zam Ebu Hanîfe'ye göre; adam öldürürse öldürülür. Mal alıpda adam öldür-mezse, eli ve ayağı çaprazlama kesilir. Hem adam öldürür ve hem de mal alırsa, otorite sahibi muhayyerdir; isterse elini ve ayağını kesip öldürür ve asar, isterse elini ayağını kesmeden öldürür ve asar.

3- İmam Şafiî'ye göre; mal alırsa sağ eli kesilir ve dağlanır. (Kanın durması için bileğin daman ateşle veya kızgın yağla büzdürülür), sonra sol ayağı kesilir, dağlanır ve serbest bırakılır. Adam öldürürse öldürülür. Hem mal alır hem de adam öldürürse öldürülür ve asılır. İmam Şafiî'den, asmanın üç gün süreceği rivayet edilmiştir.

4- Ahmed b. Hanbel'e göre; adam öldürürse öldürülür, mal alırsa Şafiî'nin dediği gibi sağ eli ve solayağı kesilir.

5- Bazı alimlere göre; devlet başkanı, Allah ve Rasulü ile savaşana ayette anılan cezalardan birisini vermekte muhayyerdir. Hem öldürmek hem asmak veya hem el ve ayak kesip hem de öldürmek gibi birden fazla cezayı aynı anda vermek caizdir. Bir rivayette Abdullah ibn Abbas, İmam Mâlik, Said b. el-Müseyyeb, Ömer b. Abdulaziz, Mücahid, Dahhak ve Nehâî bu görüştedirler. (Kurtûbi, el-Câmiu 'li Ahkâmİ'l-Kur'ân, 6/151,152) Hanefi mezhebine göre, yolculara baskın veren, fakat mala ve cana dokunmadan sadece onlan korkutanlara verilecek ceza nefy yani sürgündür. Alimler, ayette geçen "nfy" {=sür-gün)"den maksadın ne olduğunda da ihtilaf etmiştir. Kimine göre maksat, İslam ülkesinden çıkarmak, kimine göre doğup büyüdüğü memleketinden başka bir yere sürmek, kimine göre hapsetmek, kimine göre yakalanıp cezalandınlincaya kadar devamlı olarak takip edilmesi, ki mine göre de suçu işlediği memleketten başka bir yere sürülmeyidir. Hanefîierin muteber görüşüne göre maksat hapistir. B.kz: N. Yeniel, H. Kayapmar, Sünen-İ Ebu Dâvud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi, İstanbul 1991,

[←2372]
[162] Buhârî, Zekât 68

[←2373]

[163] Çünkü Haccâc, zalim idi. Zulmünde en küçük şeye tutunurdu, (ç)

[←2374]

[164] Buharı, T.b 5

[←2375]
[165] Müslim, Kasâme 13 (1671)

[←2376]
[166] Müslim, Kasâme 13 (1671)

[←2377]
[167] Müslim, Kasâme 14 (1671)

[←2378]
[168] Tirmizî, Et'ime 39 (1846}

[←2379]

[169] Yenilmesi ve içilmesi haram olan maddelerle tedaui konusunda İslam alimlerince ortaya konan görüşler üç eğilim halinde özetlemek mümkündür.

1. İslam alimlerinin bir kısmı, haram maddelerle tedaviyi caiz görmezler. Hanbeiiler bu görüştedir. Bu görüş sahiplerinin, hastalık halini, haramları mubah kılan bir zaruret olarak kabul etmediği ve dolayısıyla açlık yüzünden darda kalıp murdar hayvan yiyen kişiyle ilgili hükmü bu duruma uygulamayı isabetli görmedikleri anlaşılmaktadır. Bu gruptaki bazı alimler, bu iki durumu ayırt etmek üzere şöyle derler:

Açlık yüzünden dara düşmüş kimse, zarureti giderecek -haram kılınmış yiyeceklerden başka- bir Şey bulunmamakladır. Halbuki hastalık böyle değildir. Çünkü hastalığı tedavi için tek çare bu yiyecek ve içecekleri kullanmak değildir. Bir çok ilaç vardır.

2. islam alimlerinin bir kısmı ise, yenilip içilmesi haram maddelerle tedaviyi kural olarak caiz görür. Bu grubu, Zahirî alimleri teşkil eder.

3. islam alimlerinin çoğunluğu ise, haramla tedaviyi belli şartlarla caiz görmektedir. Ancak her bir grup, helal oluş için farklı ön şart ve kayıt ileri sürmektedir. Bu grupla ağırlıklı olarak, Hanefiler ile Şâfiîler yer alır.

Onlara-göre, haram İle tedavi olmanın cevaa, kesin olarak şife vereceğinin bilinmesine, hiç değilse iyileşmenin kuvvetle muhtemel olmasına bağlıdır. Şifa vereceği kesin olarak bilinmiyorsa, tedavi amaçlı haram yiyecek ve içecekler kullanılamaz. İlaç da gıda maddeleri gibi hayatın zaruri İhtiyacıdır. Darda kalan kimse, haram ile tedavi görebilir. Resulullah (s.a.v), erkeklere ipek giymeyi yasakladığı halde cilt hastalığı dolayısıyka bazı sahabilere izin vermiştir (Buharı, Ubâs 29, Cihâd 91).
Haram oluşun delil olarak gösterilen hadis, helal ilacın bulunduğu normal duruma göredir. Helal maddeyle tedavi imkanı olmadığında, tedaviyi sağlayacak Üaç, mubah ilaç haline gelir ve hadisin kapsamına girmez.

Fıkıhçıların tartıştıktan konu; şarap, idrar gibi nesnelerin tedavi için doğrudan alınması ve kullanılmasıdır. Bu maddelerin ilaç yapımında kullanılması durumunda "karışma ve değişme yoluyla pis ye haram olan nesnelerin hükümlerinin değişeceği" kuralı da devreye girecektir. (B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V., istanbul 1999,2/164-166)

Buna göre tedavi maksadı ile eti yenen hayvanların idrarını içmek caizdir. Çünkü Ureyneliler hadisesindeki hüküm, zarurete mebnidir. Zaruretin bulunduğu yerde birçok haram mubah olur. Ama zaruret kalkınca haram hükmü devam eder. (ç)

[←2380]

[170] Bir kişiye karşı birden fazla kişi bir cinayet işlerse, kısas canilerin hepsine karşı uygulanır, (ç)

[←2381]
[171] Ebu Dâvud, Hudûd 3 (4364)

[←2382]

[172] Ebu Dâvud, Hudûd 3 (4365)

[←2383]

[173] Mâide: 5/33 (Parantez içindeki bölüm, ayetin hadis metninde olmayan bölümünün mealidir.) (ç).

[←2384]
[174] Ebu Dâvud, Hudûd 3 (4366) m Ebu Dâvud, Hudûd 3 (4367)

[←2385]

[175] Ebu Dâvud, Hudûd 3 (4368)

[←2386]

[176] Ebu Dâvud, Hudûd 3 (4371)

[←2387]

[177] Nesâî, Tahrîmu'd-Dem 7

[←2388]
[178] Nesâî, Tahrîmu'd-Dem 8

[←2389]

[179] Rasûlullah (s.a.v), adamlann isteğine karşılık, Allah'ın Kitabı ile hükmedeceğini söyleyerek, evli olan kadına recm, evli olmayan gence de sopa ve sürgün cezası vermiştir. Kur'an-ı Ke-rim'de, okunan bir ayet olarak recm ayeti mevcut olmadığına göre, recm cezasını Allah'ın Kitabı'na bağlamak nasıl olmaktadır? Alimler bu soruya çeşitli şekillerde cevap vermişlerdir. (Ç)

[←2390]

[180] Bu ifade; Resulullah (s.a.v)'in hayatında, alim sahabilere soru sormak ve onların fetvasıyla amel etmenin caiz olduğunu göstermektedir, (ç)

[←2391]

[181] Buhârî, Hudûd 30, 32, Şurût 9, Eymân 3; Müslim, Hudûd 25 (1697, 1698); Ebu Dâvud, Hudûd 24 (4445); Tirmİzî, Hudûd 8 (1433); Nesâî, Kudât 22; İbn Mâce, Hudûd 7 (2549); Ahmed b. Hanbel, 4/115, 116

[←2392]

[182] İnsan veya insan uzvunun telef edilmesi karşılığı olarak verilmesi gereken tazminat, kan bedeli.

Diyetin meşruiyeti, Kitap, Sünnet ve Sahâbe-i Kiram'in İcmâı ile sabittir. Bilindiği gibi kas-den öldürme hadisesinde "kısas" gündeme girer. Kısas cezasında, hem Altah'ü Teâlâ'nm hukuku, hem kul hukuku bir aradadır. Kısasın İcra edilebilmesi için, öldürülen kimsenin velisinin cezasının tatbikini istemesi esastır. 2ira Kur'ân-ı Kerim'de: "Kim, mazlum olarak öldürülürse, biz onun (öldürülenin) velisine bir salâhiyet vermişizdir. O da (öldürülenin velisi), Öldürmekte aşırı gitmesin. Çünkü o, zaten yardıma mazhar olmuştur" (İsrâ: 17/33) hükmü beyan buyurulmuştur. Öldürülen kimsenin velîsi, kısası talep etmek veya diyete razı olmak noktasında serbesttir.

Kısasın taibîki, affetme veya sulh yapma noktasında tek yetkili, maktulün velîsidir. Esasen, zarara uğrayanların başında da, maktulün velileri gelir.

İnsan veya insanın bir uzvunun telef edilmesi, kasden veya hatâen olabilir. Mümin bir erkek, hatâen bir kardeşini Öldürürse, maktulün velîsine diyet vermek mecburiyetindedir. Bu husus kafi nassla sabittir.

Öldürülen mümin bir erkeğin diyetinin bin dinar altın olduğu Sünnetle sabittir. İmam Azam Ebu Hanîfe (rh.a) diyetin yüz deve (Tirmizî, Diyet 1) veya bin dinar alün veya on-bin dirhem gümüş olarak verilmesinin esas olduğunu söylemiştir.

Öldürülen kimsenin müslüman olup olmamasının diyetin miktarına etki edip etmemesi hususunda İki ayrı görüş vardır. Hanefî fukahası, Rasûlullah'm: "Her ahid sahibinin diyeti bin dinar altındır" (Ebu Davud, Diyet 16) hadisini esas alarak, DarM-İslâm tebaasından olan gayrimüslimin (zimmînin) diyeti, tıpkt müslümanın diyeti gibidir, hükmünde İttifak etmiştir.

İkinci görüş gelince, İmam Şafiî (rh.a) Amr b. Şuâyb (r.a)'dan rivayet edilen: "Zımnînin (gayrimüslimin) diyeti; mttslümanlann diyetinin yarısıdır" (Ebu Davud, Diyet 16-21) hadisini esas alarak, eşitlik sözkonusu olmayacağını beyan etmiştir.

İslâm uleması, "diyetin kim tarafından ve nasıl Ödeneceğini" izah ederken, "âkile" üzerinde durmuştur. Bilindiği gibi, akıl kelimesi, men etmek, tutmak ve korumak gibi mânâlara gelmektedir (Molla Hüsrev, a.g.e., 11,124). Hatâen bir cürüm işleyen kimseden diyet borcunu kaldırmak ve onun suç işlemesini Önlemek, baba tarafından en yakın akrabaların görevidir. Rasûlullah (s.a.v)'ın, Huzeyl kabilesinden İki kadının kavgası sonucu ortaya çıkan cenin cinayetini hükme bağlarken, hamile kadının karnına vuranın akılesine hitaben: "Kalkınız ceninin diyetini (gurreyi) veriniz" (Müslim, Kasame 11; Ebu Davud, Diyet 21; Tirmizî, Diyet 18; İbn Mâce, Diyet 17) emri, bu hususta kati bir delildir. Kasden işlenen cinayetlerde akile herhangi bir ödemede bulunmaz.

Hanefi fukahası: "Beşyüz dirheme kadar olan cezalarda, akile, hiçbir şey ödemekle mükellef değildir. Bunu cinayeti işleyen kimse bizzat kendisi öder. Beşyüz dirhem

gümüşü (yaklaşık 100 koyun fiyatını) aştığı zaman, suçlunun akılesine dahil olan (kadın ve çocukların dışındaki her ferd) üç veya dört dirhem ödemek durumundadır. Hz. Ömer (r.a), Ra-sûlullah'tan bu ödemenin üç yıl içerisinde olacağını rivayet etmiştir" (İmam Serahsî, a.g.e., 27, 127; İmam Kâsâni, a.g.e., VII/256; Molla Hüsrev, 11/125) hükmünü esas almıştır.

Hataen bir cinayet işleyen kimsenin, yakın veya uzak hiçbir akrabası veya bağlı bulunduğu bir divan yoksa, Beytü't-Mâl, âkile görevini üstlenir ve İslâm devleti diyeti öder. B.k.z. Şamil islam Ansiklopedisi, Diyet maddesi, (ç)

[←2393]

[183] Hadiste, belirtilen üç gruptan birisine giren bir müslümanm öldürülebileceği, bunların dışındakilerin kanlarının helal olmadığı bildirilmektedir, (ç)

[←2394]

[184] Buhârî, Diyât 6; Müslim, Kasâme 25 (1676); Ebu Dâvud, Hudûd 1 (4352); Tirmizî, Diyât 10 (1402); Nesâî, Tahrimu'd-Dem 5; İbn Mâce, Hudûd 1 (2534); Ahmed b. Hanbel, 1/382, 444

[←2395]
[185] Nesâî, Tahrimu'd-Dem 5

[←2396]

[186] Buhârî, Diyât 6

[←2397]

[187] Kaseme" kelimesi sözlükte; güzel yüzlülük ve yemin gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ise mezheplere göre farklılık gösterir.

Hanefilere göre; katili bilinmeyen ve üzerinde öldürme izleri bulunan bir maktulün bulunduğu yer halkından elli kişinin usulüne göre yemin etmeleridir.

Buna göre bir köyde, kasabada yada mahallede yada mahallelere ses ulaşacak bir mesafede yada birisinin mülkünde bîr ölü bulunsa ve bu ölünün üzerinde darb izi, bıçak ve kurşun yarası gibi öldürme alameti olsa ve katili bilinmese, o yerin halkından elli kişiye: "Bu adamı ben öldürmedim ve Öldüreni de bilmiyorum" diye yemin ettirilir. İşte buna, Kasâme denilir. Yemin ettikleri zaman diyeti verirler, kısastam kurtulurlar. Yemin etmeyen çıkarsa, yemin edinceye kadar hapsedilir, (ç)

[←2398]

[188] Buhârî, Diyât 22, Sulh 7; Müslim, Kasâme 1-6 (1669); Ebu Dâuud, Diyât 8 (4520, 4523); Tirmizî, Diyât 22 (1422); Nesâî, Kasâme 4; İbn Mâce, Diyât 28 (2677); Ahmed b. Han-bel, 4/2, 3

[←2399]

[189] Hadis, Kasâmenin meşru olduğuna delildir. Bütün Isfam alimleri, Kasâmenin meşru oluşunda ittifak etmekle birlikte uygulaması yönünden bazı farklı görüşlere sahiptirler, (ç)

[←2400]
[190] Müslim, Kasâme 2 (1669)

[←2401]

[191] Buhârî,Dîyât22

[←2402]
[192] Buhârî, Edeb 89, Cizye 12

[←2403]

[193] Huveyyisa ile Muhayyisa, iki kardeştirler. Öldürülen Abdullah'ın amcasının oğullarıdırlar. Abdurrahman ise, öldürülen Abdullah'ın kardeşidir. Bunlar, öldürülenin kardeşi olan Abdurrahrnan'dan daha büyüktürler. Dolayısıyla konuşmaya ilk önce başlamak İstemişti. (Ç)

[←2404]
[194] Müslim, Kasâme 4 (1669)

[←2405]

[195] Buhârî, Edeb 89; Müslim, Kasâme 2 (1669)

[←2406]

[196] Bu hadisten anlaşıldığına göre; seviyelerinin eşit olduğu yerlerde söz hakkı büyüklere verilir. Fakat küçük, büyüklerden daha bilgili ve daha faziletli ise küçüğün söz almasında bir sakınca yoktur, hatta küçük tercih edilir. Bu hususta şöyle bir olay meydana gelmiştir:

"Ömer b. Abdulaziz, halife olunca, huzuruna Irak'tan bir heyet gelir. Aralarında bir genç söze başlamak isteyince, Ömer b. Abdulaziz:

- 'Büyüğün konuşsun' der. Bunun üzerine genç:

- 'Ey Müminlerin emiri! Mesele (=büyüklük) başla değil] eğer öyle olsaydı Müslümanların arasında senden daha çok yaşlıları vardı. Onların halife olması gerekirdi1 deyince, Ömer b. Abdulaziz:

- 'Doğru söyledin. Konuş. Allah senden merhametini esirgemesin' dedi, (ç)

[←2407]
[197] Müslim, Kasâme 6 (1669)

[←2408]
[198] Müslim, Kasâme 4 (1669)

[←2409]
[199] Müslim, Kasâme 1(1669) 2356

[←2410]
[200] Müslim, Kasâme 2 (1669)

[←2411]

[201] Ebu Dâvud, Diyât 8 (4520)

[←2412]

[202] Ebu Dâvud, Diyât 8 {4523}

[←2413]
[203] Ebu Dâvud, Diyât 8 (4525)

[←2414]

[204] Zekat mallarının kümlere verileceği Kur'an'da bildirilmiş olup bunların içerisinde faili meçhul cinayetin diyeti yoktur.

Bazı alimler, bu ifadenin, ravinin bir hatası olduğunu söylerken, bazıları da Resulullah (s.a.v)'in bu develeri kendilerine zekat olarak verilen fakirlerden satın alarak diyet ödediğini söylerler. Nevevî (ö. 676/1277}, ikinci görüşü benimsemiştir.

Ayrıca Resulullah {s.a.v)'in bu develeri satın alırken bedelini kendi şahsi malından yada hazineden ödemiş olması da mümkündür, (ç)

[←2415]

[205] Nesâî, Kasâme 4

[←2416]
[206] Nesâî, Kasâme 4

[←2417]

[207] Nesâî, Kasâme 4

[←2418]
[208] Tirmizî, Diyât 22 (1422)

[←2419]

[209] Buhârî, Diyât 4, 7; Müslim, Kasâme 15-17 (1672); Ebu Dâvud, Diyât 10 (4527, 4528, 4529, 4535); Tirmizî, Diyât 6 (1394); Nesâî, Kasâme 12-13; İbn Mâce, Diyât 24 (2665, 2666); Ahmed b. Hanbel, 3/183, 193, 203, 269

[←2420]
[210] Müslim, Kasâme 15 (1672)

[←2421]

[211] Bazı alimler, bu olayın, İslam'ın ilk yıllarında meydana geldiğini, o zamanlar öldürülen kişinin ölmeden önceki verdiği habere itibar edilirken, daha sonra bu hükmün nesh edildiğini söylerler. Alimlerin çoğunluğu ise; Katâde yoluyla gelen rivayeti esas alarak, Hz. Peygamber (s.a.v)'in yahudiyi öldürülenin iddiasıyla değil de, kendisinin itirafıyla öldürdüğünü söylerler, (ç)

[←2422]

[212] Kısas yapılırken, öldürene, öldürülene yaptığının aynısı uygulanır. Yani öldüren, öldürüleni, neyle ve ne şekilde öldürdüyse kendisi de o şekilde ölüdürülür. İmam Mâlik, imam Şâfîî İle İmam Ahmed, bu görüştedir.

imam A'zam Ebu Hanîfe ve talebeleri ise, katil, ancak keskin bir aletle öldürülür. Başka bir yolla kısas uygulanmaz. Hanefıler bu konuda "Kısas ancak kılıçla olur" hadisiyle amel etmişlerdir.

Yine bu hadis, kadına karşı erkeğin kısas olarak öldürülmesinin caiz olduğunu göstermektedir, (ç)

[←2423]
[213] Buhârî, Diyât 12

[←2424]
[214] Buhârî, Diyât 13

[←2425]

[215] Hadislerde geçen "radh", "raz" (iki taş arasında ezmek) ve "recm" (=taslamak) ke-,„ limeleri' ayni aniamdadır. Çünkü her ikisi de, taşla öldürmek demektir, (ç)

[←2426]
[216] Müslim, Kasâme 16 (1672)

[←2427]

[217] Ebu Dâvud, Diyâtl 0(4529)

[←2428]
[218] Ebu Dâvud, Diyât 10 (4528); Müslim, Kasâme 16 (1672)

[←2429]

[219] Ebu Dâvud Diyât 10 (4527)

[←2430]

[220] Tirmizî, Diyât 6 (1394); Ebu Dâvud, Diyât 10 (4527}

[←2431]

[221] Cenin: Anne rahminde bulunan yavruya denir. Ceninler, ana rahminde canlanmış olup olmamaları itibariyle iki çeşittir: 1. Canlı cenin, 2. Ölü cenin. Gurreyi, âkilenin vermesi lazımdır. Cinayeti işleyen kimse, gurre vermez. Kadın, diğer kadını, çoğunlukla öldürmek için kullanılmayan küçük taş yada çadır dire-ğiyle öldürmüştür. Bu takdirde ise ölüm, şibh-i amd (=kasten olmayan öldürme şekli) ile meydana geldiğinden dolayı öldüren kimseye, kısas ve diyet lazım gelmez. Diyetini, âkilesi öder. Ölen cenin için ise, öldüren kadının velisine gurre, yani bir köle yada bir cariye azad etmesi lazım gelir.

Gurre miktarının o asırdaki değerine göre yaklaşık 212,5 gr. altın yada 1785 gr. (Ha-nefilere göre 1487,5 gr.) gümüş olduğu görülmektedir.

Gurre ceninin mirası kabul edilir ve düşmesine sebep olan kimse hariç varisleri arasında paylaştırılır. Gurrenin ödenmesi için çocuk düşürmenin kasten yada hata İle olması, anne yada baba tarafından işlenmesi fark etmez.

Bununla birlikte ceninin canlılığının, mahiyetini hiçbir zaman bilemeyeceğimiz ruhun üf-lenmesiyle aynı şey olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Böyle bir iddia İçermeksizin belirtmek gerekirse, günümüzde ulaşılan ayrıntılı tıbbî bilgiler, ceninin, döllenmeden itibaren ayrı bir canlılık ve bütünlük kazandığını, safha safha oluşum ve yaratılışın tamamlandığını, ilk birkaç haftadan İtibaren organlarının oluştuğunu, hatta kalp atışlarının hissedildiğini ortaya koymaktadır. Böyle olunca, ilk 120 gün içindeki çocuk düşürmeleri, cinayet ve günah olan çocuk düşürme fiilinin kapsamı dışında tutmak mümkün görünmemektedir. Nitekim İslam Hukukçularının çoğu, hangi safhada olursa olsun çocuk düşürmeyi caiz görmezler.

İslam Hukuku'nda, tıbbî ve dinî bir zaruret bulunmadıkça anne karnındaki çocuğun düşürülmesi ve aldırılması nanne ve baba tarafından yapılmış veya yaptırılmış olsa bile- cinayet (=suç) olarak adlandırılıp haram sayılmıştır, (ç)

İslam dini, gebeliği önleyici tedbirler almayı hoşgörmüş ve eşlerin diledikleri zaman ve sayıda çocuk sahibi olmalarına İmkan vermiş, fakat başlamış bulunan gebeliği sona erdirmeyi ve anne kamında oluşmuş cenini İmha etmeyi ise cinayet ve günah saymıştır. B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V., 2/137-140 (ç)

[←2432]
[222] Hanefilere göre; bu durumda ölen kadın için, tam diyet verilir, (ç)

[←2433]

[223] Buhârî, Ferâiz 11, Diyât 25, 26, Tıb 46; Müslim, Kasâme 34-36 (1681); Ebu Dâvud, Diyât 19 (4576, 4577); Tirmizî, Diyât 15 (1410), Ferâiz 19 (2111); Nesâî, Kasâme 39-40; îbn Mâce, Diyât 11 (2639); Ahmed b. Hanbel, 2/274

[←2434]
[224] Asabe; Baba tarafından araya kadın girmeyen erkek akraba (ç)

[←2435]

[225] Konu ile ilgili bazı rivayetlerde, Resululiah (s.a.v)'in kafiyeli konuşmayı (=seci'li) yasakladığını bildiren ifadeler genel olmayıp kahinlerin yaptıkları gibi, bati fikirleri doğru göstermek için yapılan seci'ler yasaklatır. Normal seci' caizdir. Çünkü bizzat Resulullah (s-a-vJın kendisinin de seci'li konuşmaları vardır, (ç)

[←2436]

[226] Müslim, Kasâme 36 (1681)

[←2437]
[227] Buhârî, Diyât 26; Müslim, Kasâme 34 (1681)

[←2438]

[228] Konu iie ilgili bazı rivayetlerde kavga edip birbirini öldüren kadınların aynı şahsın Nikahı altında bulunan iki kuma olduğu bildirilirken, bazılarında bu yön hiç belirtilmemiş, oın* sinde ise başka başka adamlarını hanımları olduklarına dikkat çekilmiştir. Rivayetler arasındaki küçük farklılıklar, olayın bir çok defa meydana geldiğine göstermektedir, (ç)

[←2439]
[229] Buhârî, Ferâiz 11; Müslim, Kasâme. 35 (1681)

[←2440]
[230] Tirmİzî, Diyât 15 (1410)

[←2441]
[231] Hz. Ömer'in şahit istemesinin nedeni, te'kid ve tespit içindir, (ç)

[←2442]

[232] Burada "yada" anlamına gelen ji "ev" edatı, şüphe için değil, taksim bildirmek içindir. Yani bundan maksat, köle yada cariyedir.

Bununla birlikte bu edatın, bu olaya mahsus olmak üzere raui tarfından şüphe için olması ihtimali üzerinde duranlar bulunduğu gibi, gurre kelimesinden sonra gelen kısmı, hadisin kendisinden olmayıp ravinin sözü olduğunu söyleyenler de vardır. B.k.z. A. Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, 8/328-329 (ç)

[←2443]

[233] Buhârî, Diyât 15, İ'tisâm 13; Müslim, Kasâme 37, 38 (1682); Ebu Dâvud, Diyât 19 (4568); Tirmizî, Diyât 15 (1411); Nesâî, Kasâme 39; İbn Mâce, Diyât 11 (2640); Ahmed b. Hanbel, 4/244, 253

[←2444]
[234] Müslim, Kasâme 37 (1682)

[←2445]

[235] Müslim, Kasâme 38 (1682)

[←2446]

[236] TîimÌ2Î,Diyâtl5(1411)

[←2447]

[237] Âkile: Baba tarafından olan erkek akrabalar, (ç)

[←2448]

[238] Ebu Dâvud, Diyât 19 (4568); Nesâî, Kasâme 39

[←2449]
[239] Ebu Dâvud, Diyât 19 (4569); Nesâî, Kasâme 39

[←2450]

[240] Ebu Dâvud, Diyât 19 (4570); Müslim, Kasâme 39 (1689); Buhârî, İ'tisâm 13

[←2451]

[241] Buharı; Ilm 39, Lukata 7; Müslim, Hac 447, 448 (1355); Ebu (1355»; Ebu Dâvüd'Menasik 8 (el-Kubm), Ilm, 3/434; Ibn Mâce, Diyât3 {2624}; Ahmed b. Hanbel, 2/238

[←2452]

[242] Mekke, hicretin 8. yılında, miladi 630'da feth edilmiştir, (ç)

[←2453]

[243] Peygamberimizin doğumundan elli gün önce Muharrem ayının çıkmasına 13 gün kala olmuştur. Peygamberimiz ise, miladi 571 yılı 20 Nisan'ına rastlayan 12 Rebiül-evuel Pazartesi günü tan yeri ağarırken dünyaya gelmiştir, (ç)

[←2454]

[244] Burada "saat" ile kastedilen; "60" dakikalık bir zaman olmayıp Mekke'nin fethi günü, güneşin doğmasından ikindi namazının kılınmasına kadar devam eden süredir. Bununla, Mekke'nin fethi günü Halid b. Velid'in, Handeme'de müşriklerle zorunlu olarak meydana gelen çatışmada kanı heder edilmiş birkaç müşrikin, Hz. Peygamber (s.a.v)'in emriyle öldürülmüş olduğu ima edilmektedir, (ç)

[←2455]

[245] Mekke sınırları içerisinde bulunan av hayvanlarını ürkütmek haramdır. Çünkü bu ürkütme, korkuyla kaçan hayvanın telefine sebep olasbilir. Söz konusu hayvanları ürkütmek haram olunca, onları avlamanın da haram olduğunu söylemeye gerek yoktur, (ç)

[←2456]

[246] Mekke'nin bitkilerini kesmenin haramlığı konusunda, o bitkinin kendi kendine yetişmesi ile bir insan eliyle yetiştirilmiş olması arasında bir fark olmadığı gibi kesen kimsenin ih-ramli yada İhramsız olması arasında bir fark yoktur. Bu, İmam Şafiî'nin görüşüdür. Alimlerin büyük çoğunluğu ise; haram olan, kendi kendine yetişen bitkilerdir, insanlar tarafından yetiştirilen bitkiler, bu yasak kapsamına girmemektedir.

Mekke'de yetişen ağaçları kesen kimseye verilecek cezanın cinsi ve miktarı konusu, alimler arasında tartışmalıdır. Ebu Hanîfe'ye göre; bnöyle bir kimseye, bir kurban değerinde fidye gerekir, (ç)

[←2457]

[247] İlan etme niyeti olmadan Mekke'de bulunan bir yitiği yerinden almak caiz olmadığı gibi uygun görülen bir süre içerisinde ilan edildikten sonra sahibi bulunmadığı için onun adına tasadduk etmek de caiz değildir. Alimlerin büyük çoğunluğu bu görüştedir, (ç)

[←2458]

[248] Izhir: Güze! kokulu bir ottur. Yaylalarda sıcak ve kuru yerlerde ve vadilerde yetişir. Mek-keliler, bu otu, evlerinin çatılarında ve mezarları kerpiçle örerlerken kerpiç aralarında kalan açıklıklankaparmakta kullandıkları gibi yakıt olarak ta kullanmışlardır, (ç)

[←2459]
[249] Buhârî, İlm 39, Lukata 7; Müslim, Hac 447, 448 (1355)

[←2460]

[250] Akdiye, "Kadiyye" kelimesinin çoğuludur. Kadiyye ve kadâ: Bir şeyi sağlam yapmak bitirmek demektir. Hükmü uygulama manasına da gelir. Hakim, hükmü sağlam bir şeki de vererek yürürlüğe koyduğu için ona da "kâdi" denilmiştir, (ç)

[←2461]

[251] İctihad ehliyetine sahip bir hakim hüküm verirken yaptığı ictihaddan dolayı iki sevap? kazanır. Birisi ictihad sevabı, diğeri de ictihadındakİ isabet sevabı. Fakat bu içtihadında Allah'ın hükmüne isabet edememişse isabet sevabından mahrum olarak sadece bir sevap? kalır.

İctihad ehliyetine sahip olmadığı halde kendini zorlayarak ictihad eden kimselere gelince/ onlşarın yapacakları yanlışlıklar asla mazur görülemez. Bilakis onların yaptığı yanlışlıklar/ günahlardan sayılır. Nitekim "Hakimler üç sınıftır: Biri cennette, ikisi de cehennem dedir. Cennette olan, hakkı bilip ona göre hüküm verendir. Hakkı Öğrendiği hükm(ün)de zulmeden (hakimler) ile hakkı bilmeden insanlar hakkında hüküm veren (hakimler) de cehennemdedir" (Ebu Dâvud, Akdiye 2 (3573), İbn Mâce, Ahkâm 3) hadisi buna delalet eder. (ç)

[←2462]

[252] Buhârî, hisâm 21; Müslim, Akdiye 15 (1716); Ebu Dâvud, Akdiye 2 (3574); Tirmizî, kâm 3 (1326); Nesâî, Kudât 3; İbn Mâce, Ahkâm 3 (2314); Ahmed b. Hanbel, 4/198, 204

[←2463]

[253] Müslim, Akdiye 5 (1713)

[←2464]

[254] Hz. Peygamber {s.a.v}, "Ben ancak bir insanım" buyurmakla; insanlık haline tenbihte bulunmuştur. İnsan gaybı ve olayların iç yüzlerini, yüce Allah bildirmedikçe bilemez. Hz. Peygamber (s.a.v)'İn de, diğer insanlar gibi, zahire göre hüküm vermesi caizdir. Hükümlerin sırlarını ancak Allah bilir. O halde zahire göre şahit ve yemin gibi delillerle hüküm verir. Bu hüküm, ilahî sırra muhalif olabilir. Fakat o ancak zahire (=eldeki delile) göre hüküm vermekle mükelleftir. Ta ki bu hususta ümmeti de ona tabi olsun, (ç)

[←2465]

[255] Burada kastedilen husus; eğer zahire göre verdiğim hüküm, olayın İç yüzüne ve gerçeğe uymazsa, böldüğüm şey ona haramdır, kendisini cehenneme götürür demektir. Bu hadisin zahirinden anlaşıldığına göre; Hz. Peygamber (s.a.v), bazen zahiri, bâtına muhalif hüküm verebilir. Halbuki Fıkıh Usûlü alimleri, İttifakla, Hz. Peygamber (s.a.v)'in ahkâm hususunda hata üzerine hüküm vermeyeciğini ve hükümlerinin terk edilemeyeceğini söylemişlerdir.

Buna şöyle cevap verilir: Bu hadis İle Fıkıh Usûlü kaidesi arasında çelişki yoktur. Çünkü Fıkıh Usûlü alimlerinin bu konu ile ilgili kast ettikleri şey; Hz. Peygamber (s.a.vj'in kendi içtihadıyla verdiği hükümlerdir. Bu hadiste kast edilen hüküm ise; ictihadla ilgili olmayıp yemin ve şahid gibi bir delile dayanarak verilen hükümdür. Böyle bir hükme hata denilmez. Çünkü hüküm, İlahî teklife göre verilmiş olup sahihtir. Buradaki İlahî teklif, iki şahidin dinlenmesi gibi şeylerdir. Şahitler, yalancı iseler, vebal de onlara aittir. Hükümde bîr kusur yoktur, (ç)

[←2466]

[256] Buhârî, Şehadât 27, Hayl 10, Ahkâm 20; Müslim, Akdiye 4 (1713)

[←2467]

[257] Hükmün zahire görü verilip verilmeyeceği meselesi, alimler arasında tartışma konusu olmuştur.

İmam Mâlİk'İn meşhur görüşüne göre ve İmam Ahmed'e göre; hâkim, kendi bilgisine dayanarak hiçbir hüküm veremez.

Hanelilerden Ebu Yusuf ile imam Muhammed'e ve İmam Şafiî'nin bîr görüşüne göre; hâkim, hüküm meclisinde ve başka yerde işittikleriyle hüküm verebilir, yalnız mal davasında işittikleriyle hüküm vermesi caiz değildir.

Yalnız Ebu Hanîfe ile İmam Muhammed'e göre; mal temlik hususunda hüküm bâtına göre verilir. Nikâh, boşanma gibi hükümler zahiren adil, batınen mecruh olan şahitlerin şehadetleriyle verilmişse, hem zahiren ve hem de batınen geçerlidir, (ç)

[←2468]
[258] Buharı, Hay! 10, Ahkâm 20

[←2469]

[259] Ebu-Dâvud, Akdiye 7 (3583); Tirmizî, Ahkâm 11 (1339); Nesâî, Kudât 13

[←2470]

[260] Ebu Dâvud, Akdiye 7 (3584)

[←2471]

[261] Bu hadis, "İki husustan birinin hükmünü, aralarındaki İllet benzerliğinden dolayı diğerinde de geçerli kılmak" demek olan kıyasın meşruluğuna delalet etmektedir. Bilindiği üzere olaylar sınırsız olduğundan, her olay hakkında Kitap ve Sünnette nass bulunmaz. Fakat Kitap ve Sünnette bu olaylara asıl teşkil edecek hükümler konmuştur. Kıyas sayesinde toplumlarda olup biten olayları, bu aslî hükümlerden birine bağlamakla mümkün olur. (ç)

[←2472]
[262] Ebu Dâvud, Akdiye 7 (3585)

[←2473]

[263] Umrâ: "Kâmus"ta tarif edildiğine göre; bir adamın, malını, bir kimseye, kendisinin veya onun hayatına bağlayarak vermesi demektir.

Örneğin, birisi; "Ömrüm oldukça veya ömrün oldukça bu ev senindir, Ölümden sonra benimdir" derse, bu muamele, umrâ olmuş olur.

Bu ifadelerden anlaşıldığına göre, umrâ; mal sahibinin Ömrüyle kayıtlanabileceği gibi, kendisine mal verilen kişinin ömrüyle de kayıtlanabilir.

Umrâ muamelesi, cahiliye döneminden kalma bir âdettir. Araplar, bir araziyi yada evi, ömür boyunca birisine verir, o adam öldükten sonra da geri alırlardı. İslam dini, bunu iptal etmiş, hibelerdeki umrâ şartını hükümsüz sayarak malın hibe edilen kimseye ait olduğunu ifade etmiştir.

Alimlerin büyük çoğunluğu, genel manasıyla, ümranın caiz olduğu görüşündedirler. Mal, sağlığında, kendisine ait olduğu gibi, öldükten sonra da mirasçılarına aittir. Umrâ, malın aynını mülk olarak bir başkasına vermektir. Dolayısıyla kendisime mal verilen kimse, o malda; satmak, hibe etmek, tasadduk etmek gibi her türlü tasarrufta bulunabilir.

Kaynaklarda genellikle umrâ anlatılırken genellikle gayri menkul olan ev ve arazi örnek verilir. Menkul mallarda umrâ, tasavvur ve hüküm olarak söz konusu edilmemiştir. Yalnız Şafiî alimlerinden Râfî, umrâyı anlatırken köleyi de örnek vermiştir. Bundan, menkul mallarda da ümranın caiz olduğu sonucuna varılmaktadır, (ç)

[←2474]

[264] Rukbâ: Özel bir mal bağışlama türüne verilen isimdir. Örneğin, mal sahibinin, başka birine: "Şu evi sana rukbâ yoluyla verdim. Sen benden önce Ölürsen, mal bana geri dönecek. Fakat ben daha önce ölürsem, mal senin olacak" demesi suretiyle yapılır.

Rukbâ'nm, konulduğu fıkhî mana ile ilgisi şu yöndedir: Rukbâ, gözetmek anlamındaki murakabe masdarından alınmadır. Bu muamaele de, tarflardan her biri, mala sahip olabilmek için, diğerinin ölümünü gözetmektedir. Rukbâ'nın hükmü, ihtilaflıdır.

Bazı alimler, umrâ ile rukbâyı aynı hüküm içerisinde mütalaa ederek "umrâ gibi rukbâ da caizdir" demişlerdir. Resulullah (s.a.u)'in sahabilerinden bazıları ile sonra ki alimlerden İmam Ahmed, İmam Şâfıî, Ebu Yusuf gibi alimler bu görüştedir.

Hanefilerden İmam Ebu Hanîfe ile İmam Muhammed ile İmam Mâlik'e göre , rukbâ caiz değildir. Bunlara göre; rukbâ yoluyla verilen mal, verildiği şahsın elinde ariyet hükmündedir. Dolayısıyla veren şahıs, dilediği zaman alabilir. Bunlar bu konuda, Hz. Peygamber (s.a.v)'in, umrâya izin verip rukbâyı yasak ettiğini bildiren hadisine dayanmaktadırlar, (ç)

[←2475]

[265] Buhârî, Hibe 32; Müslim, Hibât 20-31 (1625); Ebu Dâvud, İcâre 85 (3550, 3551, 3552), 86 (3553, 3554, 3555, 3556, 3557), 87 (3558); Tirmizî, Ahkâm 15 (1350); Nesâî, Umrâ 2, 3, 4; İbn Mâce, Hibât 4 (2383); Ahmed b. Hanbel, 3/393

[←2476]

[266] Buhârî, Hibe 32

[←2477]

[267] Müslim, Hibât20 (1625)

[←2478]
[268] Müslim, Hibât 21 (1625)

[←2479]

[269] Müslim, Hibât 22 (1625)

[←2480]
[270] Müslim, Hibât 23 (1625)

[←2481]

[271] Müslim, Hibât 24 (1625)

[←2482]

[272] Yani umrâ sahihtir. Mal, kendisine verilen kişiye o öldükten sonra da mirasçılarına aittir.

Umrâ yapana (mah bağışlayana), geri verilmez, (ç)

[←2483]
[273] Buhârî, Hibe 32; Müslim, Hibât 30 (1625)

[←2484]

[274] Müslim, Hibât 31 (1625)

[←2485]

[275] Müslim, Hibât 26 (1625)

[←2486]

[276] Müslim, Hibât 27 (1625)

[←2487]

[277] Ebu Dâvud, İcâre 85 (3551)

[←2488]
[278] Yani umrâ ve Rukbâ yoluyla mal vermeniz doğru değildir. Bu, malın zayi edilmesine sebeptir, (ç)

[←2489]
[279] Ebu Dâvud, İcâre 86 (3556)

[←2490]

[280] Yani sadakadan dönmen, hibeden dönmenden daha uzaktır, (ç)

[←2491]

[281] Ebu Dâvud, İcâre 86 (3557)

[←2492]

[282] Ebu Dâvud, İcâre 87 (3558)

[←2493]
[283] Nesâî, Umrâ 2

[←2494]

[284] Nesâî, Umrâ 2

[←2495]

[285] Nesâî, Umrâ 2

[←2496]

[286] Nesâî, Umrâ 2

[←2497]
[287] Nesâî, Umrâ 2

[←2498]

[288] Nesâî, Umrâ 2

[←2499]
[289] Nesâî, Umrâ 2

[←2500]

[290] Nesâî, Umrâ 2

[←2501]

[291] Ebu Dâuud, İcâre 87 (3558)

[←2502]

[292] Nesâî, Umrâ 3

[←2503]

[293] Nesâî, Umrâ 3

[←2504]

[294] Nesâî, Umrâ 3

[←2505]

[295] Nesâî, Umrâ 3

[←2506]

[296] Nisa: 4/65

[←2507]

[297] Müslim, Fezâil 129 (2357); Ebu Dâvud, Akdiye 31 (3637); Tirmizî, Ahkam 26 (1363); Nesâî, Kudât 27; İbn Mâce, Ruhun 20 (2480); Ahmed b. Hanbel, 4/5

[←2508]

[298] Resulullah (s.a.v), Zübeyr ile şikayetçi durumunda olan kişi arasında ilk verdiği hükümde, iyi komşuluk münasebetleri açısından müsamahalı davranmış, kendi yakınının biraz feragat ermesini gerektirecek şekilde hüküm vermişti.

Karşıdakinin bunu anlamadığını görünce, Zübeyr'e: Suyu bahçede ağaçların köklerine kadar iyice işleyinceye kadar bekletmek suretiyie hakkını son haddine kadar kullanmadıkça komşu bahçeye salmamasını emretti.

Yalnız burada Resululiah (s.a.v)'in öfkeli anında büe oba her zaman hakkı söylediğini unutmamak gerekir.

Resulullah (s.a.v)'in ilk hükmüne itiraz eden kişi, eğer Müslüman idiyse, şüphesiz ki bu yaptığı İş, şeytanın saptırmasına ve nefsinin arzularına kapılmaktan başka bir şey değildir. Fakat bu kimsenin, hakiki bir Müslüman olmayıpmünafıklardan biri olması ve kabilesi, Ensar topluluğundan olduğu için onun Ensârî diye anılmış olması ihtimali de vardır, (ç)

[←2509]
[299] Nısâ: 4/65

[←2510]

[300] Buhârî, Sulh 12

[←2511]

[301] Ebu Dâvud, Akdiye 9 (3589)

[←2512]
[302] Nesâî, Kudât 32

[←2513]

[303] Buhârî, Tefsiru Sure-i Âl-i İmrân 3, Rehin 6; Müslim, Akdiye 1, 2 (1711); Ebu Dâuud, Akdiye 23 (3619); Tirmizî, Ahkâm 12 (1342); Nesâî, Kudât 36; İbn Mâce, Ahkâm 7 (2321); Ahmed b. Hanbel, 1/343

[←2514]
[304] Müslim, Akdiye 1(1711)

[←2515]

[305] Hakim huzuruna gelen davacıyı dinledikten sonra eğer davalı, aleyhindeki iddiaları ikrar ederse, hakim onu ikrarıyla ilzam eder, aleyhine hüküm vererek davayı sonuçlandırır. Fakat davalı, aleyhindeki İddiayı İnkar ve reddederse hakim bu defa davacıdan delil ister. Davacı, bu delili getirerek davasını ispat erliği takdirde hakim davalının aleyhine hüküm verir. Davacı davasını ispat için delilş getirmekten ve dolayısıyla davasını ispattan aciz kaldığı takdirde, hakim davacının isteğiyle davalıya yemin teklif eder. Eğer davalı yemin ederse, davalıyı davadan men eder.

Eğer davalı yeminden kaçınırsa, hakim onun yeminden kaçmmasıyla hüküm verip davayı sonuçlandırır. Davalı yeminden kaçındığı İçin davacıya yemin teklif edilmez, (ç)

[←2516]
[306] Buhârî, Şehâdât 20; Müslim, Akdiye 2 (1711)

[←2517]

[307] Biz: Saraçlar ve kundurucılar tarafından kullanılan iğnye yol açmaya yarayan sivri uçlu alet. (ç)

[←2518]

[308] Âli İmrân: 3/77

[←2519]

[309] Buhârî, Tefsiru Sure-i Âl-i İmrân 3

[←2520]

[310] Ahkâm: Hükümler, yargılar, kanunlar, kararlar demektir. Ahkâm, "hüküm" kelimesinin çoğulu olup "hükümler" demektir. Hüküm, sözlükte men etmek, önlemek anlamlarına gelir. Hâkimin davayı neticeye bağlamasına hüküm denmesi, taraflar arasındaki düşmanlığı önlediği içindir. Hüküm, bir şeyi diğerine dayandırma, emir ve irade manasında da kullanılmıştır. (M. Salahî, Kamûs-i Osmânî, IIV297; H. Karaman, Fıkıh Usûlü, İstanbul 1963, 170)

Terim olarak 'hüküm'ü fıkıh usulü bilginleri şöyle tarif etmişlerdir: "Mükellef (yükümlü) kimselerin işleriyle ilgili Allah ve Resulü'nün hitaplarıdır." Meselâ; Allah'ın "namaz kılınız", "adam öldürmeyiniz" hitapları birer hükümdür.

Fâkîhlere göre ise hüküm, bu hitabın eser ve neticesidir. (Abdulvehhab Hallâf, İlmu Usûli'1-Fıkh, Kahire 1978, 100) "Namaz kılınız" hitabının eser ve neticesi farz, "adam öldürmeyiniz" hitabının ise haramdır. Buna göre namaz kılmanın hükmü farz, adam öldürmenin hükmü ise haramdır.

Fıkıh usulü bilginlerine göre dinî hükümler iki kısma ayrılır:

Birincisi, teklifi hükümlerdir. Bir işin yapılmasını ya da yapılmamasını gerektiren veya İkisi arasında tercih etmekte serbest bırakan hükümlerdir. Bir işin yapılmasını gerektiren hükümlere farz ve mendup, yapılmamasını gerektirene haram ve mekruh, muhayyer bırakılan hükme de mubah denir. (Abdulvehhab Hailaf, a.g.e. 101)

ikincisi ise vaz'î hükümlerdir. Bunlar, ibadet ve muamelelerin sıhhati için gerekli olan şartları gösteren hükümlerdir. Bir fiil işlenirken dinî kurallara uygun olup olmadığı bu tür hükümlerle anlaşılır. Meselâ alışverişin sahîh olmasıyla İlgili hükümler bu kabildendir, (ç)

[←2521]

[311] Buhârî, Lukata 1, 10; Müslim, Lukata 9, 10 (1723); Ebu Dâvud, Lukata 1 (1701); Tirmizî, Ahkâm 35 (1374); Nesâî (el-Kübrâ), Lukata, 3/422; İbn Mâce, Lukata 2 (2506); Ahmed b. Hanbel, 5/126, 127, 143

[←2522]
[312] Müslim, Lukata 9 (1723)

[←2523]

[313] Müslim, Lukata 9(1723)

[←2524]

[314] pam (-,u|an kimsenin, kendi malına karıştırmayarak kesesiyle ayrıca muhafaza etmesi gerekir. Çünkü günün birinde sahibiyim diye birisinin çıkıp gelmesi ve doğru zannedilerek verilmesi ihtimali bulunduğundan böyle bir yanlışlığa meydan vermemek için bu tavsiye edilmiştir. Bu nedenle İmam Ebu Hanîfe ile İmam Şafiî'ye göre, malın kendisine ait olduğunu iddia eden kimsenin delil göstermesi zorunludur, delil gösteremezse, mal o kimseye verilmez.

Yitik bir para bulan bir kimsenin, onualırken, sahibini bulduğu zaman vermek üzere almış olması gerekir. Ona sahip olmak üzere alması ise, gasb hükmündedir. Dolayısıyla bu şekilde almış olduğu yitik bir parayı telef yada kaybettiği takdirde, herhangi bir kusuru olmasa bile o parayı ödemesi gerekir.

Bulunan bir paranın sahibini bulmak için yapılması gereken ilan müddetinin, üç yıl olup olmadığı şüpheli göründüğünden bu müddet genellikle İslam Hukukçuları tarafından "bir sene" olarak kabul edilmiştir.

Bulunan mal, usûlüne uygun olarak bir sene ilan edildikten sonra sahibi çıkmazsa, o parayı kendisi çin harcayabilir. Yalnız bu parayı bulan kimsenin sözü geçen esaslar doğrultusunda ondan yararlabilmesi için fakir olması şartının aranıp aranmaması husus İslam Hukukçuları arasında ihtilaflıdır.

Ebu Hanîfe'ye göre buluntu mal; on dirhemden az olursa, onu bir kaç gün ilan etmek yeterlidir. Eğer on dirhem yada on dirhemden daha fazla olursa, bir yıl ilan etmek gerekir, imam Muhammed, az ile çok arasında bir ayırım yapmadan bir yıl İlan etmek gerekir demiştir, {ç}

[←2525]
[315] Müslim, Lukata 10 (1723)

[←2526]
[316] Tirmizî, Ahkâm 35 (1374)

[←2527]

[317] Buhârî, İlm 28, Şirb 12; Müslim, Lukata 1-8 (1722); Ebu Dâvud, Lukata 4 (1704), 5 . (1705), 6 (1706), 7 (1707), 8 (1708); Tirmizî, Ahkâm 35 (1372, 1373); Nesâî (el-Kübrâ), Lukata, 3/416, 419, 420; İbn Mâce, Lukata 2 (2507); Ahmed b. Hanbel, 4/116

[←2528]

[318] Müslim, Lukata 5 (1722)

[←2529]

[319] Buhârî, Lukata 3

[←2530]
[320] Buhârî, Şirb 12, Lukata 4; Müslim, Lukata 1 (1722)

[←2531]

[321] Buhârî, Lukata 11

[←2532]

[322] Hadisten anlaşıldığına göre; kaybolan deveyi, sahibi buluncaya kadar onu serbest bırakmak gerekir. Bu, İmam Mâlik ile İmam Şafiî'nin görüşüdür. Hanefîİere göre, kaybolan deveyi almak mekruhtur. Yine Hanefîİere göre; kaybolan deveyi köylerde ve meskun sahalarda bulan İyi niyetli kimse alır, fakat sahrada bulursa alamaz.

Şâfiîierin en sahih görüşlerine göre ise; yitik deve, köy ve şehirden uzak yerlerde görülürse muhafaza edilmek üzere hakim yada başkası onu alabilir. Fakat mülkiyetine geçirmek niyetiyle alıp götürmek haramdır. Eğer yitik deve köyde bulunursa, usulüne göre ilan etmek ve buna rağmen sahibi çıkmadığı takdirde mülkiyetine geçirmek niyetiyle almak caizdir, (ç)

[←2533]
[323] Buhârî, İlm 28, Lukata 9; Müslim, Lukata 6 (1722)

[←2534]

[324] Müslim, Lukata 6 (1722)

[←2535]

[325] Müslim, Lukata 7 (1722)

[←2536]

[326] Müslim, Lukata 8 (1722)

[←2537]

[327] Yitik koyun ve keçiyi gereği yapılmak üzere almak caizdir. Cumhur ve Hanefİler bu hadisi

delil göstererek böyle hükmetmişlerdir, (ç)

[←2538]

[328] Ebu Dâvud, Lukata 4 (1704); Tirmizî, Ahkâm 35 (1372)

[←2539]

[329] Ebu Dâvud, Lukata 5 (1705)

[←2540]

[330] Ebu Dâvud, Lukata 8 (1708)

[←2541]

[331] Ebu Dâvud, Lukata 7 (1707)

[←2542]

[332] Cihâd" kelimesi, sözlükte; güç ue gayret sarfetmek, amelde mübalağa etmek ve zahmet gibi anlamlara gelen cehd kökünden türemiştir.

Terim olarak ise; yüce Allah'ın dini için; can, mal, dil ve diğer vasıtalarla güç ve gayret sarfetmeye cihad denir.

İslam, insan toplumunun ıslahını, sulh içinde yaşamalarını gaye edinmiş ve insan hak ve hürriyetlerini korumayı esas almıştır. Savaş haüni meşru kılan sebepler şunlardır:

1. "Meşru müdafaa" denilen ve Müslümanlara doğrudan yada dolaylı yollaria İslam toplumunun varlık ve bağımsızlığına ve Müslümanların dinlerinde fitneye yol açacak şekilde ülkelerine, mallarına ve kendilerine saldırı ile İslam tebliğ ve davetini engellemek ve gerçek bir tehlike sayılacak şekilde Müslümanlara karşı kötü niyet beslenmesi,

2. Önceden mevcut olan bir savaşın kesintiye uğramasından veya yapılmış bir sulhun düşman tarafından bozulmasından sonra edeblendirme ve sulh halinin sağlanması maksadıyla savaşa devam edilmesi.

3. Zayıf durumundaki azınlık Müslüman bir topluluğun, onlara zulmeden ve haklarını Çiğneyen kendi gayri Müslim devletlerine karşı İslam devletinden yardım İstemeleri halinde, onlara yardım maksadıyla,

Hanefi, Hanbeli ve Mâliki hukukçularının oluşturduğu cumhuru fukahaya göre; savaşın illet ve sebebi, düşmanın İslam'a ve müslümanlara karşı savaş ve saldırışıdır.

Şâfiîlere göre ise; savaşın illet ve sebebi, bizzat küfrün kendisidir.

B.k.z: Dr. Ahmed Özel, İslam Hukukunda Ülke Kavramı, İklim Yayınlan, 4. baskı, İstanbul 1991, s. 70-93 (ç)

[←2543]

[333] Buhârî, Cihâd 2; Müslim, İmâre 122-124 (1888); Ebu Dâvud, Cihad 5 (2485); Tirmizî, Fezâilu'l-Cihâd 24 (1660); Nesâî, Cihâd 7; İbn Mâce, Fiten 13 (3978); Ahmed b. Hanbel, 3/69

[←2544]

[334] Bu hadis, tenhada yalnız başına yaşamayı insanlar arasına karışmaktan evla gören alimlerin bir delilidir.

Alimlerin çoğunluğuna göre; fitneden emin olmak şartıyla insanların İçinde olmak daha faziletlidir. Bu görüşte olanlar, önceki görüşte olanlara; bu hadis, fitne ve savaş zamanlarına hami edilmiştir, Yada insanlarla iyi geçinemeyen kimse hakkındadır. fNitekım "insanların arasına katılıp da onların eziyetlerine katlanan bîr müminin mükafatı, insanların arasına katılmayıp onların eziyetine katlanmaktan uzak kalan bir müminden daha fazladır" (Tirmizî, Kıyame 55; İbn Mâce, Fiten 23; Ahmed b. Han-bel, 2/43, 5/365} şeklindeki hadis, cumhuru ulemanın görüşünü desteklemektedir, (ç)

[←2545]
[335] Ebu Dâvud, Cihâd 5 (2485)

[←2546]

[336] Buhârî, Meğâzî 14, Hars 6, Cihâd 154, Tefsiru Sure-i Haşr 2; Müslim, Cihâd 29-31 (1746); Ebu Dâvud, Cihâd 83 (2615); Tirmizî, Tefeiru Sure-i Haşr 59 (3302); Nesâî (el-Kübrâ), Siyer, 5/181, Tefsir, 6/483; İbn Mâce, Cihad 31 (2845); Ahmed b. Hanbel, 2/123, 140

[←2547]

[337] Ebu Süfyân ibnü'l-Hâris, o sırada daha müsiüman olmamıştı. Söylediği bu şiir de, müslü-manların lehine değil, aleyhine bir bedduadır, (ç)

[←2548]

[338] Buhârî, Meğâzî 14

[←2549]

[339] Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Nadîr oğulları yahudilerinin hurmalıklarının bir kısmını kestirip yaktırması olayı, LJhud savaşından sonra hicretin 4. yılında Müslümanlar İle Nadîr oğulları arasında olan savaşta gerçekleşmiştir. Bunun üzerine eman dilewyip develerini yükleyip götürebildikleri kadar mal alıp götürmek üzere gitmelerine izin verildi. Bunlardan bir kısmı Şam'a, bir kısmı Filistin'deki Eriha'ya gitmişlerdir.

imam Mâlik, İmam Şafiî, İmam Ahmed ile İmam Ebu Hanîfe'ye göre, savaşta düşman ordusuna korku salmak için onların yaş ağaçlarını kesmek ve yakmak caizdir. Yalnız savaşta düşmanın mallarını yakıp yıkmanın caiz olması için, bu yakıp yıkmanın müslümanlara bir menfaat sağlaması gerekir, (ç)

[←2550]
[340] Müslim, Cihâd 30 (1746)

[←2551]

[341] Haşr: 59/5

[←2552]
[342] Buhârî, Tefsiru Sure-i Ha§r 2

[←2553]

[343] Müsiim, Cihâd 31 (1746)

[←2554]

[344] Cİhad, İslam düşmanlarının kötülüğünü defetmek ve onların mukavemetini kırmak için meşru kılınmıştır.

İnsan ancak işlemiş olduğu bir masiyet sebebiyle öldürülebilinir. Bunlardan birisi de, Islama karşı savaşmak. İslam'a ve müslümanlara karşı silah çekmeyen veya bizzat savaşmayan erkekler, kadınlar, din adamları, yaşlılar ve çocuklar öldürülmezler. Bunların öldü-rülmemelerindekİ neden, onların savaşa katılmamalarıdır. Eğer savaşa bizzat katılıp Müslümanlara karşı savaşacak olurlarsa, öldürülmeleri caiz olur. Çünkü bunlar, savaş etmekle birlikte müminlere karşı suç işleyen muharip durumuna geçmiş durumdadırlar. Bununla birlikte bazı askerî operasyonlarda bunlar doğrudan hedef yapılmadığı halde elde olmayan nedenlerle kasıtsız olarak söz konusu olup grup zarar görürse, onlar da bulundukları kimselerin arasında sayılmıştır. Ancak bunları askerî operasyondan ayırma imkanı varsa aynrnak ve hedef yapmamak genel bir esastır.

Yalnız İmam Mâlik, Şâfiîler ile İmam Ebu Hanîfe'ye göre; gece baskınında kadın ve çocukların öldürülmesi caizdir.

Yine İmam Ahmed, sahih olan görüşüne göre İmam Şafiî, Ebu Hanîfe, İmam Ebu Yusuf, İmam Muhammed, Sevrî ile İshak'a göre; kafirlerin öldürülmesine çocuklar ile kadınların öldürülmesinden başka bir çare yoksa bunda bir sakınca yoktur. Hatta Hanefiler ile Sev-rî'ye göre; içerisinde Müslüman esirleri yada çocuklan yada müşriklerin çocuklan bulunan kalelere ve gemilere ateş açmakta da bir sakınca yoktur. Böyle bir savaşta Müslümanlardan ölen olursa, diyeti ödenmez. Kefaret de gerekmez. Sevrî'ye kefaret gerekir. B.k.z. A. Davudoğlu, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, Sönmez Yayınları, İstanbul 1978, 8/474-475 (ç)

[←2555]

[345] Ebu Dâvud, Cihâd 112 (2672)

[←2556]

[346] Allah, Kur'an-ı Kerimin bir çok yerinde kafirlere karşı Müslümanların mallarıyla ve canlarıyla cihad etmelerini istemektedir. Böylece hem malı ve hem de canıyla Allah yolunda savaşanlarıve bu yolda şeghid olanları, altından ırmaklar akan cennetlere koyacağını da haber vermiştir.

Kişinin, maddi durumu iyi ise, malını; Allah yolunda cihad eden gazilerin donatılması, silah, araç ve gereçlerin alınmasını yada Müslüman gazilerin tasarrufuna verilmesi İçin harcayabiliyorsa, bu kişinin niyetine göre, velev ki gazaya katılmamış olsa bile gazilik sevabı yazılır. Eğer hem malını ve hem de kendi canını Allah yolunda vermeye hazır İse, bunun sevabı daha fazladır. Bunun karşılığı, Kur'an'da, cennet olarak gösterilmektedir. Cihad, genel İfade eden bir kelime olması hasebiyle eğitim, kültür, bilim, düşünce gibi alanlarda yapılacak olan çalışmalara da aynı oranda katılmak, her müslümanın görevidir.

[←2557]

[347] Mücahidin ailesini, malını ve mülkünü koruyan kimse için de, aynen bilfiil savaşa katılan bir mücahid gibi sevap verilir, (ç)

[←2558]

[348] Buhârî, Cihad 38; Müslim, İmâre 135-136 (1895); Ebu Dâvud, Cihâd 20 (1509); Tirmizî, Fezâilu'l-Cıhâd 6 (1628, 1629, 1630, 1631); Nesâî, Cihâd 44; İbn Mâce, Cihâd 3 (2759); Ahmed b. Hanbel, 4/116, 117, 5/193, 234

[←2559]
[349] Tirmizî, Fezâilu'l-Cihâd 6 (1629)

[←2560]

[350] Buhârî Salât 41, Cihâd 56, 57; Müslim, İmâre 95 (1870); Ebu Dâvud, Cihâd 60 (2575); Tirmizî, Cihâd 22 (16999; Nesâî, Hayl 13; İbn Mâce, Cihâd 44 (2877); Ahmed b. Hanbel, 2/5, 11, 55, 56, 67, 91, 157

[←2561]

[351] Koşu atlarının antremanı için önce kuvvetlensin diye bol bol yem verilir. Sonra yem ölçülü bir şekilde azaltılır. Sonra at kapalı bir yere bırakılarak vücudu bir örtüyle sarılır. Hayvan burada iyice terletilir. Teri kuruyunca, cisminde büyük bir çeviklik meydana gelir, işte uzun mesafeli koşulara bu şekilde eğitilmiş atlar koşturulurdu.

Hz. Peygamber (s.a.v), bu tür yarışlara özel metodlarla eğitilmiş atlarla, bizzat ve bilfiil katılarak bu yarışların caiz ve gerekli olduğuna işaret etmiştir. Çünkü atlar arasında yarış tertip etmek, boş bir İş olmayıp savaşlarda başarılı sonuçlar elde etmeye ve ihtiyaç sırasında faydalanmaya yönelik Önemli bir olgudur.

Ayrıca Hz. Peygamber {s.a.v), bu tür yarışlarda, koşunun başlangıç ile bitiş yerlerini bildirmiş ve yarışçılar arasında eşitlik olmasının şart olduğuna dikkat çekmiştir. Aynî (ö. 855/1451}'ye göre; Hz. Peygamber (s.a.v), at koşuları sonucunda; birinciye Yemen kumaşından yapılmış üç elbise, ikinciye iki elbise, üçüncüye bir elbise, dördünceye bir dinar, beşinciye de bir dirhem, altıncıya bir gümüş vermiş ve yarışmacılara bu yarışmaların hayrh ve mübarek geçmesi temennisinde bulunmuştur.

Hafız İbn Hacer (ö. ö. 852/1447)'in ifadesine göre; alimler, ödülsüz olarak yapılan yarışların caiz olduğunda icma etmişlerdir. Yalnız ödül karşılığında yapılan yarışmaların caiz olabilmesi için;

1. Bu ödülün, yarışmacıların dışında kalan birisi tarafından konmuş olması,

2. Bu ödülü koyan kimsenin, yarışmalara bizzat katılmaması,

3. Kendisine ait bir atın da yarışmaya katılmaması gerekir.

Alimlerin büyük çoğunluğuna göre; yarışmacılardan birisinin: "Sen beni geçersen sana şu kadar mükafat vereceğim. Ben geçersem, senden bir şey almayacağım" diyerek ortaya koyduğu Ödülü kazanmak için yapılan müsabakalar caizdir.

İki taraftan yanşıkazanan kimsenin ödülü alması, her iki tarafın da ödül koyması şartıyla düzenlenen yarışmalar kumardır. Buna göre kumar, yanşan kimselerin, ya tamamen kazanması yada tamamen kaybetmesiyle olur. (ç)

[←2562]

[352] Seniyyetü'1-Vcdâ: Medine'nin kenarında bulunan bir tepedir. Cahiliye Arapları yolcula-rıyla burada vedalaştıklan için oraya bu ismi vermişlerdi, (ç)

[←2563]
[353] Buhârî, Cihâd 58

[←2564]

[354] Kurban: Sözlükte; yaklaşmak anlamına gelen kurban, Allah'a yaklaşmayı Allah yolunda malların feda edilebileceğini, Allah'a teslimiyeti ve şükrü ifade eder. Terim olarak ise; Muayyen bir vakitte, muayyen bir hayvanı ibâdet maksadıyla usûlüne uygun olarak kesme. Arapçada bu şekilde kesilen hayvana "udhiyye" denilir. Udhiyye'-nin çoğulu, "Edâhî" şeklinde gelir. Kurban, hicretin ikinci yılında meşru kılınmıştır.

Kurban kesmenin fıkhı açıdan değerlendirilmesi hususunda fakihlcr arasında görüş farkiıhklrı vardır. Dinen aranan şartlan taşıyan kimselerin kurban kesmeleri, Hanefî mezhebinde ağırlıklı görüşe ve bazı müctehid imamlara göre vacip, fakihlerin çoğunluğuna göre ise müekked sünnettir. Bir kimsenin kurban kesmekle yükümlü olabilmesi için dört şrt aranır:

1. Müslüman oimk,

2. Akılı ve ergenlik çağına girmiş olmak,

3. Yolcu olmamak, yni mukim olmak,

4. Belirli bir malî güce sahip bulunmak.

Yalnız akıllı ve ergenlik çağma girmiş olma şartı konusunda ihtilâf vardır. İmam A'zam Ebu Hanîfe (ö. ö. 150/767) ve İmam Ebû Yûsuf (ö. 182/798)'a göre kurban kesmekle mükellef olmak için akıllı ve bulûğa ermiş olmak şartı yoktur. Zengin olan çocuk veya delinin malından velîsi kurban keser. İmam Muhammed (ö. 189/805)'e göre ise akıl ve bulûğa ermek şarttır.

Hanefi mezhebine göre, kurban kesmeyi vacip kılan zenginliğin ölçüsü, zekatta ve fitır sadakasında aranan zenginlik ölçüsüyle aynı olup kişinin borçlan ve aslî ihtiyaçları dışında 20 miskal (=85 gr.) altına yada buna denk bir paraya veya sahip olmasıdır. Kurban bayramında kesilen kurbandan ayrı olarak yine ibadet niyetiyle kesilen kurban çeşitleri şöylece sıralanabilir: Adak kurbanı, Akîka kurbanı, Kıran ve Temettü haccı yapn kimselerin kestikleri ve hedy verilen kurban, haçta yasakların ihlali halinde gereken ceza ve kefaret kurbanı, (ç)

[←2565]

[355] Buhârî, Akîka 3, 4; Müslim, Edâhî 38 (1976); Ebu Dâvud, Edâhî 19-20 (2831, 2832); Tirmizî, Edâhî 15 (1512); Nesâî, Fera' 1; İbn Mâce, Zebâih 2 (3168); Ahmed b. Hanbel, 2/229

[←2566]

[356] Tirmizî, Edâhî 15 (1512)

[←2567]

[357] Atîre: Cahiliye dönemi Arapları, Receb ayının ilk on günü içinde kestikleri hayvandır. Araplar, bu hayvanın kanının putların başına serperlerdi.

Bazılarına göre ise, Atîre; Arapların bir dileklerinin yerine gelmesi yada hayvanlarının sayısının belli bir miktara ulaşması halinde her on hayvandan birisini Receb ayında keseceklerine dair adadıkları kurbandır.

İbn Esîr'in ifadesine göre; bu adet, İslam'ın ilk yıllarında yürürlüğkte idi, daha sonra iptal edildi. B.k.z: Zeylaî, Nasbu'r-Râye, 4/208 (ç) ,

[←2568]
[358] Tirmizî, Edâhî 15 (1512)

[←2569]

[359] Ebu Dâvud, Edâhî 19-20 (2831)

[←2570]

[360] pctaı. Devenin doğurduğu ilk yavrudur. İmam Şafiî'ye göre; Araplar, anasının bereketi ve nesil çoğalsın diye bu yavruyu keserlermiş.

Bazı alimlere göre ise, Fera'; hayvanın doğurduğu ilk yavru olup Araplar bunu putlarına kurban ederlermiş, (ç)

[←2571]

[361] Ebu Dâvud, Edâhî 19-20 (2832)

[←2572]

[362] Ebu Dâvud, Edâhî 19-20 (2833)

[←2573]

[363] Nesâî, Fera'1

[←2574]

[364] Her ne kadar Şâfıîler ile Hanbeliler, iptal edilen hususlardan kaçınmak şartıyla söz konusu kurbanları kesmenin caiz olduğunu belirtmiş olsa bile; bir grup alim, Mâlikiler ile Hanefi-Iere göre Fera' ve Atfre kurbanları yasaklanmış, İslam'ın ilk yıllannda yürürlükte iken, daha sonra bu adet bu hadisle neshedilmistir. Çünkü hadisi rivayet eden Ebu Hureyre'nin, hicretin 7. yılında Müslüman olması tarih itibariyle bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır. İbn Hazm fö. 456/1063) da bu görüştedir. Kadı İyâz (ö. 544/1149)'da, cumhuru ulemanın, bu kurbanları kesmenin nesh edildiği görüşünde olduklarını belirtmektedir, (ç)

[←2575]
[365] Nesâî, Fera' 1

[←2576]

[366] İçecekler kelimesi, sözlük anlamı itibariyle; İçİlebilen bütün sıvı maddeleri kapsamakla birlikte, hem dinî literatürde ve hem de örfî kullanımda, içilmesi din tarafından yasaklanan veya dinî hükmü tartışmalı olan sarhoş edici maddelerin özel adı olmuştur. Fıkıh eserlerinde genellikle bu konuya ayrılmış bölüm, "el-Eşribe" başlığını taşır, (ç)

[←2577]

[367] Buhârî, Vudû' 18, Eşribe 25; Müslim, Taharet 63 (267); Ebu Dâvud, Taharet 18 (31); Tirmizî, Eşribe 16 (1889); Nesâî, Taharet 42; İbn Mâce, Eşribe 23; Ahmed b. Hanbel, 5/296, 309, 310, 311

(Yazar, İbn Mâce için gösterdiği babta, iki hadis olup birisi Ebu Hureyre'den, diğeri ise Abdullah ibn Abbâs'tan nakledilmiştir. Konuyla ilgili bu hadisin bir bölümü, Taharet 15 (310)'da geçmektedir.) (ç)

[←2578]

[368] Tirrnizî, Eşribe 16 (1889)

[←2579]
[369] Nesâî, Taharet 42

[←2580]

[370] Su içerken yada yemek yerken kaba üflemek, su içme ve yemek yeme adabına uymayan bir harekettir. İslamî edebe göre, su üç nefeste içilir. Yemek, yavaş yavaş yenilir.

Konu ile ilgili daha geniş bilgi için 36 nolu hadise bakabilirsiniz, (ç)

[←2581]
[371] Nesâî, Taharet 42

[←2582]

[372] Buhârî, Eşribe 11; Müslim, Eşribe 16-19 (1986); Ebu Dâvud, Eşribe 8 (3703); Tirmizî, Esribe 9 (1876); Nesâî, Eşribe 8; İbn Mâce, Eşribe 11 (3395); Ahmed b. Hanbel, 3/317, 369

[←2583]
[373] Buhârî, Eşribe 11

[←2584]

[374] Üzüm ile hurmanın yada hurma İle hurma koruğunun bir kaba konularak sıkılmak şartıyla elde edilen şıraya yada kuru hurma ile yaş hurmanın veya bunlardan herhangi birisiyle kuru üzümün birlikte sulandırılıp sıkılmasıyla elde edilen şıraya "halita" (=karışım) denir. Alimlerden bir çoğu, bu hadisin zahirine sarılarak sözü geçen karışımların sarhoşluk verici olmalsalar bile yine de içilmelerinin haram olduğuna hükmetmişlerdir. Bu karışımları içmenin haram sayılması için, sarhoşluk verici hale gelmelerini şart koş matruşlardır. İmam Mâlik, İmam Ahmed ve Şafiî alimlerinin çoğu bu görüştedir.

Süfyan es-Sevrî ile Ebu Hanîfe ise; bu karışımların sarhoşluk verici hale gelmeden içilmelerinden bir sakınca görmemişlerdir. Çünkü Hanefilere göre; konumuzu teşkil eden hadis-lerdeki söz konusu karışımların içilmesiyle ilgili yasaklar, insanların yiyecek ve içecek bulmada zahmet çektikleri İslam'ın ilk yıllarına aittir. Çünkü Müslümanların fakirlik içerisinde yaşadıkları için o dönemde Müslümanların, komşusu aç yatıp kalkmakta iken kendilerinin iki şırayı bir araya getirip karıştırmak suretiyle birden içmesi yasaklanmıştı. Daha sonra yüce Allah, Müslümanları bu darlıktan kurtardıktan sonra bu tür karışımları içmelerinde bir sakınca kalmamıştır. B.k.z: Aynî, Binâye fi Şerhi'l-Hidâye, 9/537 {ç}

[←2585]
[375] Müslim, Eşribe 16 (1986)

[←2586]

[376] Ncbiz: Kuru üzüm, hurma, bal, arpa, buğday vb. şeylerin suda bekletilerek onu tadlan-dırması yolu ile eide edilen bir içki çeşidi. Sarhoş etsin veya etmesin aynı adla anılır. Nitekim, nebize şarap {-hamr) dendiği gibi, üzüm suyundan elde edilen şaraba da nebiz denmektedir (İbnül-Esir, en-Nihâye fî Garibil-Hadis, 5, 8). Nebiz, helâl ve haram olmak üzere iki kısma ayrılır:

1. Haram olan: "Çoğu sarhoş eden herşeyin azı da haramdır" genel prensibi çerçevesinde değerlendirildiğinde hububat, meyva vb. şeylerden elde edilen sarhoş edici içkiler, ister pişirilerek, İsterse pişirilmeden imal edilsin haramdır. Bu; üzüm, buğday, arpa, an sütü vb. şeylerden elde edilen bütün içkiler için aynıdır. Sahabi, Tabiîn ve sonraki âlimlerden oluşan cumhurun görüşü budur.

Âlimler bu konuda karar verirken, Resulullah (s.a.v)'İn koymuş olduğu "sarhoş eden her içki haramdır" hükmünden hareket etmişlerdir.

Nehâî, Şa*bî, Ebû Hanife ve diğer bir takım Küfe ulemâsı, üzüm ve hurmadan elde edilen sarhoş edici nebizin dışında; buğday, arpa, mısır ve bal gibi şeylerden elde edilen nebizin sarhoş edecek kadar içildiğinde haram olduğu, daha az içildiğinde İse haram olmadığı görüşünü benimsemişlerdir. Söz konusu âlimler üzümün dışında, diğer şeylerden elde edilen nebizi, hamr (=şarap) adıyla isimlendirmemektedirler.

Tercihe şayan olan görüş, cumhurun görüşüdür. Çünkü Kur'an'da zikredilen "hamr" kelimesi Arap dilinde, üzümden elde edilen içkiye has bir terim olmayıp, hurma ve diğer şeylerden üretilen sarhoş edici İçkilerin tamamı için kullanılmaktadır. Çünkü içkiyi (=hamr) yasaklayan ayet indiği zaman Medine'de İçkinin çoğu hurmadan elde edilmekte idi. Abdullah ibn Ömer (r.a) söyle rivayet etmektedir.

"Resulullah (s.a.s) hutbeye çıktı ve şöyle dedi: İçkiyi (=hamr) yasaklayan ayet indi. O içki ki; üzüm, hurma, buğday, arpa ve bal olmak üzere beş şeyden imal edilmektedir. Hamr, aklı gideren şeydir" (Buhârî, Eşribe 5).

İbn Hacer el-Askalânî, müsned sahiblerinin bu hadisi merfu' hadislerden kabul ettiklerini bildirmektedir. Bu hadis içkiyi yasaklayan âyetin nüzul sebebine şahid olan sahabe sözü olduğundan merfu olduğuna hükmedilmiştir. Ancak Ömer (r.a) Ashab'm ileri gelenlerinin de bulunduğu bir cemaate hitap ederken bu hadisi dile getirdiği zaman, hiç kimse bunu inkâr etmemişti (el-Askalâni, Fethûl-Bârî, X, 49}.

Resulullah (s.a.v)'în şu sözü bunu te'yİd etmektedir: "Üzümden hamr (arap) vardır, hurmadan hamr vardır, buğdaydan hamr vardır, arpadan hamr vardır" (Ebû Dâvud, Eşribe 4).

Bu anlamda diğer bir çok sahih hadis bulunmaktadır ve bunların hepsinin İfade ettiği manâ, hamnn sadece üzümden elde edilen içkiye has bir ad olmadığıdır. Ayrıca tahrim ayeti nazil olduğu vakitte, üzümden İmal edilen şarap diğerlerinin yanında gerçekten çok azdı. Sonra, içkinin haramlığının illeti, bütün diğer sarhoş edici içkilerde

olduğu gibi tektir. Bu, afyon, haşhaş vb. kaü uyuşturucularda da böyledir. Nitekim Hz. Aişe (r.anhâ)'nın şöyle söylediği nakledilmektedir:

"Su ve ekmek olsa dahi sarhoş edici özelliği olan hiç bir şey helâl değildir" (Nesâî, Eşribe 48).

Ashab, nebizi sarhoş edici hal almadan önce içiyordu. Nitekim Resulullah (s.a.s) onu içmiş ve içilmesine İzin vermişti. Onlar, hurma, kuru üzüm vb. şeyleri tatlanıncaya kadar suda bekletiyorlardı. Resulullah" (s.a.s) köpürene kadar bunlardan içiyordu. Fakat nebiz üç gün bekledikten sonra ondan İçmezdi. Abdullah ibn Abbâs (r.a), şöyle demiştir: "Resulullah (s.a.s) nebiz yapar ve bundan üçüncü günün akşamına kadar içerdi. Bu zamandan sonra kapta bir şey kaldığında onu içmez, dökerdi" (Müslim, Eşribe 79-82; Nesâî, Eşribe 56). Diğer bazı hadislerde de bir günden sonra içilmesine izin vermediği rivayet edilmektedir.

Fırûz (r.a)'dan şöyle nakledilmektedir: "Resulullah (s.a.s)'e gittim ve şöyle dedim: 'Ya Resulullah, Allah Teâlâ, içkiyi haram kılan ayetini indirdi. Bizim bağlarımız var, üzümleri ne yapalım, dedim" Resulullah; "kurutursun"dedi. "Kurusunu ne yapacağım" deyince; "sabah ıslahr, akşam içersiniz akşam ıslatır, sabah içersiniz" dedi. "Köpürünceye kadar bekletebilir miyiz?" diye sorduğumda da o; 'Testilere koymayın, tulumlara koyun, tulumlarda bekleyince sirke olur" cevabını verdi" (Nesâî, Eşribe 56; Ebû Dâvud Eşribe 10)

Çoğu sarhoş eden nebizden içen kimse, sarhoş olmayacak kadar içse bile, yine de had uygulanır. B.k.z. Şamil İslam Ansiklopedisi, Nebiz maddesi, (ç)

[←2587]

[377] Müslim, Eşribe 17 (1986}

[←2588]

[378] Tirmizî, Eşribe 9 (1876)

[←2589]

[379] Buhârî, Vudû1 71, Eşribe 4; Müslim, Eşribe 67-69 (2001); Ebu Dâvud, Eşribe 5 (3682, 3687); Tirmizî, Eşribe 2 (1863, 1866); Nesâî, Eşribe 23; İbn Mâce, Eşribe 9 (3386); Ahmed b. Hanbel, 6/36, 97, 190, 225, 226

[←2590]

[380] Hamr» (=içki), örtme anlamına gelen bir kökten gelir. Aklı örten yani sarhoşluk veren şey demektir. Yalnız içkinin terim anlamı üzerinde görüş ayrılığı vardır. Diğer mezhep imamları, içki denince, bütün sarhoşluk veren içkilerdir. İmam A'zam ise, bu kelimeyle, üzüm suyunun kaynayan ve kaynaması artarak üzerindeki köpüğünü atan şeklini anlamıştır. Bu görüş ayrılığı, içki kelimesinin sözlük anlamına bağlı kalmaktan kaynaklanmaktadır.

Bir içecek maddesinde haramlık vasfının varlığı veya yokluğu aranırken, ona takılmış olan İsmi veya yapılmış olduğu hammaddeyi göz önüne almayıp, aksine insan üzerinde bırakacağı sarhoşluk edicilik özelliğine sahip olup olmadığına dikkat etmek gerekmektedir. Çünkü geçmişe nazaran bugün içki türleri ve isimleri daha çoktur. Günümüzde İmamı A'zam'm bu görüşü istismar edilerek; "Arpa suyu haram değildir, rakı haram değildir" gibi ileri sürülen sözlerin hiçbir muteber tarafı yotur. Çünkü İmamı A'zam'irt bu konudaki görüşü, sarhoş edici içeceklerin hepsini içine almaktadır. Bugün pazarlanan bütün alkollü İçeceklerin sarhoşluk edicilik vasfı, herkesçe bilinmektedir. Sarhoş eden her şeyin, Kur'an {Mâide: 5/90-93)'da, haram edilmiş olan "hamr" olduğu da bilinmektedir, (ç)

[←2591]
[381] Buhârî, Eşribe 4; Müslim, Eşribe 67 (2001)

[←2592]

[382] Resulullah (s.a.v), bu hadiste; haram olan içecek maddesinin ismi üzerinde durmaktan ziyade "sarhoş edici" vasfı üzerinde durmaktadır. Bir şişe içilince ancak sarhoşluk veren yani alkol miktarı son derece az olan bir maddenin az miktarı dahi haramdır. Haram olma hali, İçecek maddesinin insanda fiilen meydana getireceği etkiden değilde, maddenin tabiatından gelmektedir. Tıpkı pis bir maddenin azı da çoğu da pis olması gibi. O halde bu meselede, illet ile maslahatı birbirine karıştırmamak gerekmektedir. Çünkü cenab-i Hak, sarhoşluk verici maddeyi Mâide: 5/90-93'de haram kılmıştır. O maddelerin haram edilişinin illeti (=asif sebebi), Resulullah (s.a.v)'in hadisleriyle tebliğ edilmiş oian ilahi yasaklamadır. Elbette Aliah, bu yasağı, insanların aklını, sağlığını koruma maslahatı na binaen koymuştur. Fakat biz, bize tanınmayan bir ruhsatı , kendimize tanıyarak illeti yerine maslahatı koyup: "İçki sarhoş ettiği için haramdır" ve "İçkinin sarhoş etmeyen miktarı haram olmaz" diyecek olursak, büyük bir hataya düşmüş oluruz. Hiçbir alim bunu söylememiştir, (ç)

[←2593]
[383] Buhârî, Eşribe 4

[←2594]

[384] İbnü'1-Esîr (ö. 630/1232)'in ifadesine göre; "Farak", bir hacim ölçüsü birimi olup Hicazlı-lara göre 16 rıtl'a ve 12 müdd'e eşittir. Bazılarına göre ise 2,5 sa'ya eşit oiup "fark" şeklinde oıkunduğu zaman 120 rıtl bir hacim ölçüsüne denktir.

Her nekadar bu hadisin zahirinden, bir farak içilkdiği zaman sarhoş eden bir içkiden bir avuç dolusu kadar içmenin haram, daha azını içmenin ise helal olduğu gibi bir mana çıkıyorsa da, aslında burada "avuç" kelimesi, bir ölçü olarak verilmemiştir. Bu kelime burada "çok az bir miktar" anlamında kullanılmıştır.Dolayısıyla hadiste, "çoğu sarhoışluk veren bir maddenin azamı almak ta haramdır" denilmek istenmiştir. Cumhurun görüşü bu şekildedir.

B.k.z: N. Yeniel, H. Kayapmar, Sünen-i Ebu Dâvud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi, İstanbul 1991, 13/310 (ç)

[←2595]

[385] Ebu Dâvud, Eşribe 5 (3687); Tirmizî, Eşribe 3 (1866)

[←2596]

[386] Ebu Dâvud, Eşribe 5 (3687); Tirmizî, Eşribe 3 (1866)

[←2597]

[387] Nesâî, Eşribe 48

[←2598]

[388] Hadis, sarhoşluk veren her içkinin şarap gibi haram olduğu ifade edilmektedir. Bu ifadeden; sarhoşluk veren içkinin haram sayılması hususunda onun, şu veya bu şekilde olması gerekmediği, hangi halde olursa olsun ve hangi şekilde alınırsa alınsın haram sayılması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla sarhoşluk veren içkiler, maddeleri şarap gibi pis olmasalar bile şarap gibi içilmeleri haramdır ve içenlere had cezası uygulanır.

Bir kimse dünyada içki içip ona devam ederek tevbe etmeden ölürse, ahirette, onu içemez" ifadesi ile ilgili olarak Nevevî (ö. 676/1277) der ki: Dünyada içki içmeye tevbe

etmeden ve ona devam ederek ölen kimse, cennete girse de cennet şarabından içemeyecektir."

Kurtubî (ö. 671/1273)'ye göre de; hadisin zahiri, cennetteki şarabın, o kimseye ebediyen haram olduğunu göstermektedir, (ç)

[←2599]

[389] Buhârî, Eşribe 1; Müslim, Eşribe 73-75 (2003); Ebu Dâvud, Eşribe 5 (3679); Tirmizî, Eş-ribe 1 (1862); Nesâî, Eşribe 22; İbn Mâce, Eşribe 9 (3387); Ahmed b. Hanbel, 2/98, 134, 137

[←2600]

[390] Müslim, Eşribe 73 (2003)

[←2601]

[391] Müslim, Eşribe 74 (2003)

[←2602]

[392] Müslim, Eşribe 75 (2003)

[←2603]

[393] Buhârî, Eşribe 1; Müslim, Eşribe 76 (2003)

[←2604]

[394] Müslim, Eşribe 77 (2003)

[←2605]

[395] Nesâ'-Eşribe 22, 48

[←2606]
[396] Nesâ'-Eşribe 22, 48

[←2607]

[397] Nesâî, Eşribe 48

[←2608]
[398] Nesâî, Eşribe 48

[←2609]

[399] Buhârî, İman 40, ; Müslim, İmân 23, 24, 25 (17), Eşribe 17 (39-42); Ebu Dâvud, Eşrİbe 7 (3692); Tirmizî, İman 5 (2611); Nesâî, İman 25; İbn Mâce, Eşribe 13; Ahmed b. Hanbel, 1/287, 304, 341

(Yazar, İbn Mâce için, Eşrİbe 13 diyorsa da, belirttiği babda 4 hadis bulunmaktadır. Bunların İçerisinde Abdullah ibn Abbâs'tan gelen bîr hadis bulunmamaktadır. Konu ile ilgili hadis için b.k.z: İbn Mâce, Zühd 18 (4187)) (ç)

[←2610]

[400] Bu hadis ile ilgili açıklamalar için 11 nolu hadise bakiniz, (ç)

[←2611]

[401] Hattâbî, bu kaplarda şıra yapmanın yada bu kaplan şıra kabı olarak kullanmanın yasak olması hakkında şöyle der:

"Bu kaplar, içlerinde bulunan sıvıyı sıcak tuttuklarından, içinde bulunan sıvı maddeyi kısa zamanda ekşitip onu sarhoşluk verecek hale getirebilirler. Sahibi de, o sıvının bu hale geldiğini bilmeden ondan İçip sarhoş olur. İşte bu sebeple söz konusu kapların nebiz kabı olarak kullanılması yasaklanmış olabilir.

Bu kapların bu maksatla kullanılmasının yasaklanması konusunda pek çok görüşler ileri sürülmüşse de bu konuda söylenenlerin en doğrusu şudur:

Bu yasak, İslamiyetin ilk yıllarına aittir. Daha sonra bu yasak; "Ben sizi deri kaplardan bir şey içmeyi yasaklanmıştım. Artık her kaptan için. Yeter ki, sarhoşluk veren bir şeyi içmeyin" (Müslim, Cenâiz 106, Edahi 37, Eşrİbe 64, 65; Tirmizî, Edahi 6; Nesâî, Cenâiz 100, Dahaya 36, Fera1 2, Eşribe 4; İbn Mâce, Edahi 16; Dârimî, Edahi 6; Muvatta, Dahaya 6-8; Ahmed b. Hanbel, 3/23, 57, 63, 66, 75, 237, 250, 388, 5/76, 350, 355-357, 359, 6/187, 209, 282) hadisiyle nesh edilmiştir.

[←2612]
[402] Müslim, Eşribe 42 (17)

[←2613]
[403] Müslim, Eşribe 40 (17)

[←2614]

[404] Müslim, Eşribe 41 (17)

[←2615]
[405] Ebu Dâvud, Eşribe 7 (3692)

[←2616]
[406] Ebu Dâvud, Eşribe 7 (3696)

[←2617]
[407] Ebu Dâvud, Eşribe 7 (3694)

[←2618]
[408] Nesâî, Eşribe 5

[←2619]

[409] Nesâî, Eşribe 5

[←2620]

[410] Nesâî, Eşribe 5

[←2621]
[411] Nesâî, Eşribe 9

[←2622]

[412] Nesâî, Eşribe 48

[←2623]

[413] Nesâî, Eşrİbe 9

[←2624]

[414] Ahzâb: 33/36

[←2625]

[415] Nesâî, Eşribe 36

[←2626]

[416] evıe£ başkanlığı, Akaid ve Fıkıh kitaplarında, "İmamet" yada "İmaret" başlığı altında işlenir.

İmaret meselesi, İslam'ın siyasi hayatının merkezinde yer alır. Bu nedenle İslam dini; devlet başkanında aranacak niteliklerden, seçimine, azline, itaat, isyan bahislerine kadar hatıra gelebilecek her hususta esaslar, prensipler, hükümler koymuştur. İslam devletinde hakimiyet, Allah'ındır. Egemenlik ise halife ve şura heyeti aracılığıyla kullanılır. Halife, İslam devletinin en yüksek düzeydeki temsilcisi ve sorumlusudur. Şura heyeti ise, halifenin ve hükümetin yardımcısı, yol göstericisi, hatalarının düzelticisi ve hakka yönelticisidir.

İsiam hukukçuları, hilafet terimini, genellikle Hz. Peygamber (s.a.v)'in yerine geçmek anlamında kullanmışlardır. Hilafetin diğer bir adı da, imamettir. Yalnız meliklik ile sultanlık, imametten farklıdır, (ç)

[←2627]

[417] Ulu'1-Emr": Buyruk sahibi, sözü geçerli olan kişi demektir. Bunun devlet başkanı, valiler ve daha genel anlamıyla yöneticiler olduğu Nisa: 4/59. ayetin bağlamından anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yetkili kimselere itaat etmek, sözlerini dinlemek, emirlerine uymak her Müslümana farzdır. Yalnız bu farziyet, sözü geçen yetkililerin emirlerinin, Allah'ın ve Resulünün emirlerine uygun olmasıyla kayıtlıdır. Buna göre dine uygun emirlere uymak, her Müslüman üzerine faradır. Allah'a isyan ve günah sayılan emirlerine uymak ise haramdır. Konumuzu teşkil eden bu hadis, itaati emreden tüm hadisleri kayıtlamakta ve hadisler-deki yetkililerin emirlerine itaat edilmesiyle ilgili ifadelerin sadece Allah'ın ve Resulünün emrine uygun emirlerle ügili olduğunu açıklamaktadır. Allah'ın ve Resulünün emirleri ise kapsayıcıdır, geneldir. Hayatın girdi çıktısı, fert, aile, toplum yapısı ve idari oluşum, bu kapsayacılığın içindedir, (ç)

[←2628]

[418] Buhârî, Ahkâm 4, Cihâd 108; Müslim, İmâre 38 (1829); Ebu Dâvud, Cihâd 87 (2626); Tirmizî, Cihâd 29 (1707); Nesâî, Bey'at 34; İbn Mâce, Cihâd 40 (2864); Ahmed b. Hanbel.2/62,81, 101, 139

[←2629]

[419] Müslim, İmâre 38 (1829)

[←2630]

[420] Bu hadis, çocukluk döneminden çıkıp gençlik dönemine girmenin 15 yaşından olacağına delalet etmektedir.

İmam Ahmed, İmam Mâlik; Kureyza oğullarının erkeklerinin çocuk mu, yoksa genç mi olduğu ile ilkgili etek kıllarına bakılmasına dair hükmü esas alarak etekte kıl bitmesini ergenlik çağının alameti olarak kabul etmişlerdir. Ancak İmam Ahmed, 15 yaşı; sesin kalınlaşmasını ve kızların hayız olmasını, erkek çocuklarının ihtilam olmaya başlamasını da ergenlik alameti saymışür. İmam Mâlik ise yaşa İtibar etmemiş, ihtilam olma ve hayız olma gibi alametleri kabul etmiştir.

Şâfiîlere göre ise; erkek çocukları 9 yaşını doldurduktan sonra ihtilam olurlarsa ergenlik çağına girmiş, kız çocukları da dokuz yaşını doldurduktan sonra İhtilam olurlarsa ergenlik çağına girmiş saylırlar. Ama erkek çocukları İhtilam, kız çocukları hayız olmamışlartsa, 15 yaşını doldurunca ergenlik çağına girmiş sayılırlar.

Hanefılere göre ise, erkek çocuğun ergenlik çağına girmesi; İhtilam olması, cinsel ilişkide bulunduğu zaman kendisinden meni gelmesi yada kadını hamile bırakması iledir. Kız çocuklarının ergenlik çağına girmesi ise; hayız olması yada hamile kalması iledir. Eğer bunlar bulunmazsa, yasa itibar edilir. İmam Ebu HanîfeVe göre, yaşın sınırı; erkeklerde 18, kızlarda 17'dİr. Yani erkekler 18 yaşına geldikleri halde kendilerinden ergenlik alameti görülmezse artık ergenlik dönemine girmiş sayılır.

İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre ise, yaşın sınırı; erkek ve kızlarda 15'dir. 15 yaşını doldurunca, ergenlik çağına girmiş sayılırlar.

Ergenlik çağı, kişinin mükellef olma, yani dinin emirlerine uyup yasaklarından kaçınmak zorunda olduğu, aksi halde dünya ve ahirettski cezaları hak ettiği çağdır. Dolayısıyla kişinin ergenlik çağını tespit, aynı zamanda had cezasını gerektiren bir suç işlediğinde had cezasının uygulanabildiği çağı tespittir, (ç)

[←2631]

[421] Buhârî, Şehâdât 18, Meğâzî29; Müslim, İmâre 91 (1868); Ebu Dâvud, Hudûd 18 (4406, 4407); Tirmizî, Cihâd 32 (1711); Nesâî, Talâk 20; İbn Mâce, Hudûd 4 (2543); Ahmed b. Hanbel, 2/54, 64

[←2632]
[422] Müslim, İmâre 91 (1868)

[←2633]

[423] Avlama, dar ve teknik anlamda; tabiatı itibariyle yabanî, insandan kaçan ve norma] yollarla elde edilemeyen hayvanı yakalamayı ifade etmektedir. Geniş anlamda ise; etlerinin yenmesi helal olmayan hayvanların eti dışındaki organlarından yararlanma amacıyla yakalanmasını kapsar.

Eti yenen hayvanların eti için, eti yenmeyen hayvanların ise deri, kıl ve diş gibi cüzlerinden yararlanmak yada zararlarından kurtulmak İçin avlanması kural olarak caiz görülmüştür.

Bir yarar gözetmeksizin ve hayvanlara eziyet için avlanmak ise caiz değildir. Çünkü tabiatın ve hayvan neslinin korunması esas oiup zamansız avlanmanın hayvanların üreme ve gelişmesine zarar verdiği bilinen bir husustur, (ç)

[←2634]

[424] Buhâri, Sayd 29, Tıb 57; Müslim, Sayd 12-14 (1932); Ebu Dâvud, 32 (3802); Tirmizî, Sayd 11 (1477); Nesâî, Sayd 28; İbn Mâce, 13 (3232); Ahmed b. Hanbel, 4/194

[←2635]

[425] Bu hadis, azı/kesici dişli yırtıcı hayvanların etlerinin yenmesinin haram olduğunu göstermektedir. Alimlerin çoğu da, bu hadise uygun görüş belirtmişlerdir. Yalnız "azı/kesici dişli hayvan" ifadesiyle ne kastedildiği hususunda ihtilaf edilmiştir.

Hanefiler, azı dişleriyle; kapıp avlanan ve kendisini koruyan bütün hayvanların olduğunu söylemişlerdir.

Hadis; pençeleriyle kapıp avlanan ve tabiatı iğrenç olan kuşların etlerinim de haram olduğuna delalet etmektedir. Kartal gibi.

Azı dişleri olduğu halde bununla başkasına saldırmayan hayvanın eti ise yiyilebilir. Deve gibi.

Tabiatında vahşilik, çirkinlik ve iğrençlik bulunmayan hayvanların etleri ise, helal olup yiyelebilir. Tavuk, kaz gibi.

Tabiatı gereği iğrenç bulunan bir takım hayvanların etleri ise haram olup yiyilemez. Fare, yılan, kurbağa, akrep gibi.

İşte insanlar, bu tür adi, İğrenç, vahşi ve çirkin olan hayvanların etlerinden uzak tutulmuştur. Çünkü yiyecek ve gıdaların, insanlar üzerinde iyi ve kötü etkisi inkar edilemez. İnsan, yiyecek ve gıdalarda faydalı olanını kullanmak istiyorsa, İslam dininin İzin verdiği şeylerden faydalanılmak ve sakındırmış olduğu şeylerden de kaçınılmalıdır, (ç)

[←2636]

[426] TirmÌ2Î,SaydlI{1477)

[←2637]

[427] Bu hadis, azı/kesici dişli yırtıcı hayvanların etlerinin yenmesinin haram olduğunu göstermektedir. Alimlerin çoğu da, bu hadise uygun görüş belirtmişlerdir. Yalnız "azı/kesici dişli hayvan" ifadesiyle ne kastedildiği hususunda İhtilaf edilmiştir.

Hanefiler, azı dişleriyle; kapıp avlanan ve kendisini koruyan bütün hayvanların olduğunu söylemişlerdir.

Hadis; pençeleriyle kapıp avlanan ve tabiatı iğrenç olan kuşların etlerinİni de haram olduğuna delalet etmektedir. Kartal gibi.

Azı dişleri olduğu halde bununla başkasına saldırmayan hayvanın eti ise yiyilebilir. Deve gibi.

Tabiatında vahşilik, çirkinlik ve iğrençlik bulunmayan hayvanların etleri ise, helal olup yiyelebilir. Tavuk, kaz gibi.

Tabiatı gereği iğrenç bulunan bir takım hayvanların etleri ise haram olup yiyilemez. Fare, yılan, kurbağa, akrep gibi.

İşte insanlar, bu tür adi, iğrenç, vahşi ve çirkin olan hayvanların etlerinden uzak tutulmuş-. tur. Çünkü yiyecek ve gıdaların, insanlar üzerinde iyi ve kötü etkisi İnkar edilemez. İnsan, yiyecek ve gıdalarda faydalı olanını kullanmak istiyorsa, İslam dininin İzin verdiği şeylerden faydalanılmak ve sakındırmış olduğu şeylerden de kaçınılmalıdır, (ç)

[←2638]

[428] Ebu Dâvud ile Nesâî'de, bu metne rastlanılmamıştır. Bu hadis için b.k.z: Muvatta, Sayd 13 (ç)

[←2639]

[429] Buhârî, Vudû' 33, Büyü1 3, Sayd 1, 2; Müslim, Sayd 1-7 (1929); Ebu Dâvud, Sayd 22-23 (2847, 2848, 2849, 2850, 2851); Tirmizî, Şayd 1 (1465), 3 (1467); 4 (1468), 5 (1469), 6 (1470), 7 (1471); Nesâî, Sayd 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 18, 19, 21. 22, 23; İbn Mâce, Sayd 3 (3208); Ahmed b. Hanbel, 4/258, 380

[←2640]

[430] Buhârî, Sayd 7; Müslim, Sayd 2 (1929)

[←2641]

[431] Hadis; su üzerine besmele ile gönderilen eğitilmiş köpeklerin yakalamış oldukları avın, -onu öldürmüş bile olsalar- helal olduğunu ifade etmektedir. Ancak av üzerine gönderilirken aralarına eğitilmemiş olan yahut eğitilmiş bile olsa- kestiği yenmeyen bir kimse tarafından gönderilmiş olan bir köpeğin karışmamış olması gerekir. Bu şartlara uygun olarak av üzerine gönderilen eğitimli bir köpek, yakalamış olduğu avı öldürmüş bile olsa o avın eti helaldir.

Avcı, henüz av ölmeden yetişecek olursa, kesmesi gerekir. Eğer avı canlı olarak ele geçirdiği halde kesmez de köpekten aldığı yarayla ölmesini beklerse, o avın etini yemek helal olmaz. Avcının bu şekilde ele geçirmiş olduğu avı kesmeyi, elinde olmayan bir sebepten dolayı terketmiş de olsa, yine o avın eti yenmez. Fakat avın yanma varmadan Önce köpek onu öldürmüşse, avın eti helaldir. Çünkü "Köpeğin avı yakalaması hayvanı kesmek yerine geçer." (Buharı, Zebaih 1; Müslim, Sayd 4; Nesaî, Sayd 2; Darimî, Sayd 1; Ahmed b- Hanbel, 4/256, 379)

Eğitilmiş olan bir köpeğin tuttuğu bir avın etinin helal olabilmesi için bu şartlardan başka, bir de köpeğin yakalamış olduğu avın bir parçasını yememiş olması şartı vardır. Çünkü hayvan o avdan yiyecek olursa onu kendisi için yakalamış sayılır. (Buhârî, Zcbailı S; Müslim, Sayd 3; Ahmed b. Hanbel, 1/131)

Esasen köpeğin eğitilmiş olması şartının aranması zımnen yakaladığı avı yememesi şartının aranması demektir. Çünkü bir köpeğin eğitilmiş sayılabilmesi için onda şu üç şartın bulunması gerekir:

a.Ava salınca avın üzerine gitmesi,

b.Av üzerine gönderdikten sonra, kendisinden geri dönmesi istendiğinde, bu isteğe

uyarak av üzerine gitmekten vazgeçmesi,

c. Yakaladığı avı yemez olması
B.k.z: N. Yeniel, H. Kayapınar, Sünen-i Ebu Dâvud Terceme ve Şerhi, 11/17 (ç)

[←2642]

[432] Vekîze: Taş, değnek gibi bir cisimle vurularak öldürülen hayvan demektir. Yüce Allah, Maide: 5/3'te, bu şekilde öldürülmüş olan bir hayvanın etini yemeyi yasaklamıştır, (ç)

[←2643]
[433] Buhârî, Sayd 9

[←2644]

[434] Ağaçtan yapılmış, uçları sivri, ortası kalın sopa demektir. Burada söz konusu olan; mi'rad denilen sopaların fırlatılarak kalın/enli kısımların isabet etmesiyle öldürülen avların etlerinin yenip yenmemesi meselesidir.

Hadİs-i şerifte bu sopaların orta kısımlarının çarpmasıyla ölen bir av hayvanının etinin yenmeyeceği, fakat sivri uçlarının saplanıp yaralaması neticesinde ölen avların etlerinin helal olduğu ifade buyuru [maktadır. Çünkü bu sopalann kalın kısmıyla vurulmuş olanlar, aldıklan isabet sebebiyle yaralanmış bile olsalar, yine de yüce Allah'ın Kur'an-ı Kerim'inde "... vurul(arak öldürüljmüş ... olan hayvanlar .... size haram kılındı" (Maide: 5/3) buyurarak etlerini haram kıldığı mevkuze denilen hayvanlar hükmüne girerler. B.k.z: N. Yeniel, H. Kayapınar, Sünen-i Ebu Dâvud Terceme ve Şerhi, 11/17 (ç)

[←2645]

[435] Buhârî, Sayd 1; Müslim, Sayd 4 (1929)

[←2646]

[436] Buhârî, Sayd 2; Müslim, Sayd 3 (1929)

[←2647]
[437] Buhârî, Sayd 3

[←2648]

[438] Buharı, Sayd 8

[←2649]

[439] Hadis, okla vurulan bir hayvanın, herhangi bir şekilde gözden kaybolup ertesi gün yada daha sonraki günlerde ölü olarak bulunması halinde, bir su içerisinde bulunmuş olmaması ve üzerinde onuyaralayan avcının okundan başka bir ok yarası olmamak kaydıyla, yenilebileceğini ifade etmemektedir. Bu, İmam Mâlik İle İmam Şâfİfnin bu konudaki görüşlerinden biridir.

Hanefilere göre İse; vurulduktan sonra gözden kaybolup daha sonra Ölü olarak bulunan bir avın helal olabilmesi için şu 3 şartın bulunması gerekir:

1. Hayvanın suya düşmemiş olarak buluınması,

2. Üzerinde başka bir avcıya ait bir ok izi bulunmaması,

3. Onu vuran avcının, zaruretsiz olarak onu aramaya ara vermiş olmaması, (ç)

[←2650]

[440] Buhârî,Sayd8

[←2651]

[441] İslam dininin özünü, Hz. Adem'den bu yana devam eden tevhid inancı teşkil ettiğinde, bunun doğal sonucu olarak her türüyle şirke karşı amansız bir mücadele verilmiştir. Bunun günlük hayat ile ilgili bir sonucu da, hayvanların kesimi esnasında Allah'tan başkasının isminin anılmasının yada hayvanın Allah'tan başkası adına kurban olarak kesilmesinin ve bu şekilde kesilen hayvanın etinin yenmesinin yasaklanmış olmasıdır {Bakara: 2/173, Mâide: 5/3).

Kur'an'da haram kılındığı bildirilen 4 tür yiyecekten biri de, Allah'tan başkası adına kesilen hayvanlardır (Bakara: 2/173, Mâide: 5/3, En'am: 6/145, Nahl: 16/115}. Müslümanların hayvanıkeserken Allah'ın adını anmalarının şart olup olmadığı yada hangi ölçüde şart olduğu İse, İslam Hukukçuları arasında tartışmalıdır.

Konuyla ilgili olarak Kur'an'da: "Allah'ın âyetlerine İnanıyorsanız, üzerine O'nun adı anılarak kesilenlerden yiyin" (En'am: 6/118) ve "Üzerine Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanlardan yemeyin" (En'am: 6/121) buyurulmaktadir.

Bu ayetlerde kast edilen hususun; Allah'tan başkası adına kesilen hayvanların yenmesini yasaklama ve müslümanın hayvanı Allah adına kesmesi ilkesi mi, yoksa hayvan kesilirken Allah adının söylenmesi mi olduğu tartışmalıdır. Başta Hanefıler ve Mâlikiler olmak üzere fakihlerin çoğunluğu; En'am: 6/118 İle 121. ayetlerin lafzını da esas alarak hayvanın kesimi esnasında, unutulmadığı takdirde, besmeleyi şart olarak görürler ve besmelenin kasten terk edilmesi halinde ise hayvanın etinin yenmeyeceğini ifade ederler. Başta İmam Şafiî olmak üzere bir grup İslam hukukçusu İse; müslümanın hayvanı daima Allah adına keseceği, hayvanı keserken besmelenin farz ve şart olmayıp sünnet olduğu, ilgili ayetlerde putlar için kesilen hayvanlardan veya kendiliğinden ölen (=meyte) hayvandan söz edildiği, bu sebeple hayvanı keserken besmeleyi kasten terk eden müslümanın kestiğinin de yeneceği görüşüne sahiptir. B.k.z. Komisyon, İlmihal, T.D.V, 2/48-49 (ç)

[←2652]

[442] Müslim, Sayd 1 (1929)

[←2653]

[443] Müslim, Sayd 5 (1929)

[←2654]

[444] Müslim, Sayd 6 (1929)

[←2655]

[445] Müslim, Sayd 7 (1929}

[←2656]

[446] Ebu Dâvud, Sayd 22-23 (2847); Müslim, Sayd 1 (1929)

[←2657]

[447] Ebu Dâuud, Sayd 22-23 (2849)

[←2658]

[448] Ebu Dâvud, Sayd 22-23 (2850)

[←2659]

[449] Ebu Dâvud, Sayd 22-23 (2851)

[←2660]

[450] Ebu Dâvud, Sayd 22-23 (2853}

[←2661]

[451] Tirmizî, Sayd 1 (1465); Müslim, Sayd 1 (1929)

[←2662]

[452] Tirmizî! Sayd 1(1465}

[←2663]
[453] Tirmizî, Sayd 3 (1467); Ebu Dâvud, Sayd 22-23 (2851)

[←2664]

[454] TirmizîTSayd6(1470)

[←2665]

[455] Tirmizî, Sayd7(1471)

[←2666]
[456] Tirmizî, Sayd 4 (1468)

[←2667]
[457] Tirmizî, Sayd 3 (1467)

[←2668]
[458] Nesâî, Sayd 18; Müslim, Sayd 7 (1929)

[←2669]

[459] Nesâî, Sayd 1; Müslim, Sayd 6 (1929)

[←2670]

[460] Nesâî, Sayd 19; Tirmizî, Sayd 4 (1468)

[←2671]

[461] Nesâî,Sayd 6

[←2672]

[462] Nesâî,Sayd 7

[←2673]

[463] Nesâî,Sayd l8

[←2674]

[464] Nesâî,Sayd l9

[←2675]

[465] Nesâî, Sayd 19

[←2676]

[466] Şam tarafı kast edilmektedir, (ç)

[←2677]

[467] Buhârî, Sayd 4, 10, 14; Müslim, Sayd 12-14 (1932); Ebu Dâvud, Sayd 22-23 (2852, 2855, 2856, 2857); Tirmizî, Sayd 1 (1464); Nesâî, Sayd 4; İbn Mâce, Sayd 3 (3207); Ahmed b. Hanbel, 4/193

[←2678]
[468] Buhârî. Sayd 4

[←2679]

[469] Hadiste söz konusu edilen Kitap ehli yada Mecusilerİn kaplanndan maksat; Kitap ehlinin yada Mecusİlerin, içerisinde, çoğunlukla domuz eti pişirdikleri yada benzer pis şeyler kullandıkları kaplardır, (ç)

[←2680]

[470] Buhârî, Sayd 10

[←2681]

[471] Buhârî, Sayd 14

[←2682]

[472] Müslim, Sayd 8 (1930)

[←2683]

[473] Ebu Dâvud, Sayd 22-23 (2852)

[←2684]
[474] Ebu Dâvud, Sayd 22-23 (2855)

[←2685]

[475] Ebu Dâvud, Sayd 22-23 (2856)

[←2686]

[476] Mecusi: Mecusilik dinine bağlı olan kimse demektir.

Mecusilik; Mecusi dinine ait inanç ve akidelere dayalı tutum ve davranışların bütünüdür.

Temel akideleri, Ateş (-işikj'e tapmak olan Zerdüştffik, Mithraîlik, Zurvaîlik, Manilik ve Mazdekîlik gibi çeşitli fırka ve mezheplerin ortak adıdır. Mecusiler, Ateş'e tapan, nur ile zulmeti iki hayır ve şer kaynağı olarak kabul eden müşrik bir topluluktur, (ç)

[←2687]
[477] Ebu Dâvud, Sayd 22-23 (2857)

[←2688]

[478] Tirmizî, Sayd 1 (1464)

[←2689]

[479] Nesâî, Sayd 4

[←2690]

[480] Mekke'ye bir konaklık mesafede bulunan bîr yerin adıdır, (ç)

[←2691]

[481] Bir çeşit beyaz taştır. Yontularak bıçak gibi kullanılır, (ç)

[←2692]

[482] Alimlerin büyük çoğunluğuna göre; tavşan eti yemek caizdir, (ç)

[←2693]

[483] Buhârî, Sayd 10, 32, Hibe 5; Müslim, Sayd 53 (1953); Ebu Dâvud, Efime 26 (3791); Tirmizî, Efime 2 (1789); Nesâî, Sayd 25; İbn Mâce, Sayd 17 (3243); Ahmed b. Hanbel, 3/118, 171,232,291

[←2694]
[484] Tirmizî, Efime 2 (1789)

[←2695]
[485] Ebu Dâvud, Efime 26 (3791)

[←2696]

[486] Ebu Dâvud, Efime 26 (3791) Buhârî, Sayd 27, 28, Megâzî 38; Müslim, Sayd 36-37 (1941); Ebu Dâvud, Efime 25 (3788, 3789); Tirmizî, Sayd 11 (1478); Nesâî, Sayd 29; İbn Mâce, Zebâih 12 (3191); Ahmed b. Hanbel, 3/322, 361, 385

[←2697]

[487] At eti yemenin helal olduğunu bildiren hadisler olduğu gibi, at etinin haram kılındığını (Ebu Dâvud, Et'ime25 (3790), 32 (3806), Tirmizî, Sayd 11; Nesâî, Sayd 69-71; İbn Mâce, Zebaih 14) bildiren hadisler de vardır.

Bu bakımdan alimler, at etini yemenin helal olup olmadığı konusunda İhtilaf düşmüşlerdir. Ebu Hanîfe'ye göre tahrimen mekruh, Imameyn'e göre ise tenzihen mekruhtur. Bazıları ise at eti yemenin helal olduğunu belirtmişlerdir. Hasan el-Basrî, Saî d b. Cübeyr, İmam Şafiî, İmam Ahmed ve bazı alimler bu görüştedirler.

Bazı sahabilerin at eti yediklerinden bahsedilen hadisler, onların zaruret halleriyle ilgili olması gerekir. Çünkü at etiyemenin helal olduğunu bildiren hadisler, bunun, Hayber savaşı sırasında olduğunu göstermektedir. Ayrıca at eti yemenin haram olduğunu rivayet eden Halid b. Veiid'in, Hayber savaşından sonra Müslüman olduğu göz Önünde bulundurulduğunda, at etini yasaklayan hadislerin, helal olduğunu ifade eden hadisleri neshettiği kolayca anlaşılmaktadır, (ç)

[←2698]

[488] Müslim, Sayd 37 (1941)

[←2699]

[489] Hanefilere ve Hanbelilere göre; evcil eşek eti ve katır eti yemek haramdır, (ç)

[←2700]

[490] Tirmizî, Sayd 11 (1478)

[←2701]

[491] Ebu Dâvud, Et'ime 25 (3789)

[←2702]

[492] Ebu Dâvud, Et'ime 25 (3788); Nesâî, Sayd 29

[←2703]
[493] Nesâî, Sayd 30

[←2704]

[494] Buhârî, Muzâraa 3, Bed'u'1-Halk 17; Müslim, Müsakât 57-60 (1575); Ebu Dâvud, Sayd 21-22 (2844); Tirmizî, Ahkam 17 (1490); Nesâî, Sayd 14; İbn Mâce, Sayd 2 (3204); Ahmed b. Hanbel, 2/425, 473

[←2705]

[495] Buhârî, Muzâraa 3; Müslim, Müsâkât 59 (1575}

[←2706]

[496] Köpek Cinsi, kuduz mikrobu gibi bazı zararlı mikroplan bünyesinde taşıdığı için insanlar arasında bir takım tehlikeli hastalıkların yayılmasına ve bazı köpeklerin sahibinin haberi yokken kaplan yalamaları ve sahibinin de haberi olmadan o kaplardan yiyip içmesi, ab-dest alması, evin İçerisine pislemeleri gibi hususlara bazen sebep olabilmektedir. Lüzumlu köpek beslemek; hadiste, davar yada sığır sürüsü gibi kırda otlatılan hayvanlar ile ziraat ürünlerini bekletmek ve kendisiyle av avlamak gayeleri esas alınmıştır. Lüzumsuz köpek beslemenin mahiyeti ile ilgili açıklamalara yer verilmemiştir.

Lüzumlu yada lüzumsuz köpek beslemek olayı; zamana, şartlara, kişilere ve toplumlara göre değişen bir kavramdır. Her toplumun konuyla ilgili şartları vu lüzum duydukları hususlar farklı olabilir.

Hz. Peygamber (s.a.v}, kuduz mikrobu gibi bazı zararlı mikropları bünyesinde taşıdığı için ve bazı köpeklerin sahibinin haberi yokken kaplan yalamaları ve sahibinin sahibinin de haberi olmadan o kaplardan yiyip içmeleri, abdest almalanndandan ötürü insanların, fazlaca köpekle meşgul olmamaları, sadece bazı özel hususlarda köpek beslemelerine izin vermiştir. Bu nedenle de köpeğin zararlarından insanları uzaklaştırmak için, her gün kişinin amelinden yada sevabından bir yada iki kıratın eksildiğini belirtmiştir. Günümüzde kişilerin konumları, şartlan farklı farklı olduğu için Müslümanların, kendi şart ve konumlarına göre köpek beslemeleri daha doğru olacaktır.

Ayrıca Ehl-i Sünnete göre; seyyie (=kötülük} karşılığında hasene (=iyilik) lerin eksilmesi söz konusu olamaz. Dolayısıyla bu hadisi, lüzumsuz yere köpek besleyenin sevabının ek-sileceği manasında değil de, lüzumsuz yere köpek beslemenin yasaklığı manasında algılamak daha uygun olur.

Aslında hadis, hüküm bildirmekten çok köpeğin zararlanndan İnsanları uzaklaştırma mahiyetinde terhib ve terğib içeren bir hadis konumundadır, (ç)

[←2707]

[497] Kırat: Sözlükte; beş arpa ağırlığı, yarım danik ve bir şeyin yirmi dörtte biri gibi manalara gelmektedir. Burada Kırat, Allah'ın bildiği bir miktar manasmdadır. (ç)

[←2708]
[498] Müslim, Müsâkât 57 (1575)

[←2709]

[499] Müslim, Müsâkât 58 (1575)

[←2710]

[500] Müslim, Müsâkât 60 {1575}

[←2711]

[501] Ebu Dâvud, Sayd 21-22 (2844); Müslim, Müsâkât 60 (1575)

[←2712]
[502] Tirmizî, Ahkâm 17 (1490); Nesâî, Sayd 14

[←2713]

[503] Nesâî, Sayd 14; Müslim, Müsâkât 59 (1575)

[←2714]

[504] Bu sahil seferi, hicretin 8. yılında yapılmıştı. Bu sefer, "Sîfu'1-Bahr (-Deniz kenarı) diye anılmıştır. Şam'dan gelmekte olan Kureyş kervanını gözetlemek için hazırlanıp sevk edilmişti. Hz. Ömer'de, bu askeri birlik içerisinde idi. Bu seferde, müslüman askerler, şiddetli bir açlığa düştükleri zaman Habat ağacının yaprak ve yemişlerinden yedikleri için, bu orduya "Ceyşu'I-Habat" adı da verilmiştir.

Bu hadis, denizin sahile attığı balığın ve onun kurutulmuş pastırmasının yenilmesinin helal olduğunu ifade etmiş olup "Size, deniz avı ve yiyeceği helal kılındı" (Mâide: 5/96) ayetinin tefsiri mahiyetindedir, (ç)

[←2715]
[505] Anber, balina balığının bir türüdür.-Bunun, mavi balina olduğu söylenmiştir, (ç)

[←2716]

[506] Kur'an-ı Kerim, deniz avının ve denizden elde edilen yiyeceğin helal olduğu bildirilmiştir (Mâide: 5/96), Fâtir: 35/12}.

Balık türleri bütün mezheplere göre helaldir. Boğazlama işleminde de gerek yoktur. Şu var ki, Hanefilere göre kendiliğinden ölmüş ve su üzerine çıkmış balıklar yenmez. Hanefi-lerin hu görüşü, sağlık açısından ihtiyatı tercih etmiş olmalarından kaynaklanır. Fakat suıyun çok sıcak veya soğuk olmasından, buzlar arasına sıkışmaktan, su içine hapsedilmekten ve suyun çekilmesinden ötürü ölen balıklar, kendiliğinden ölmüş sayılmaz. Dolayısıyla yenebilir.

B.k.z. Komisyon, İlmihal, T.D.V., 2/41 (ç)
Sahabİlerin deniz kıyısında ne kadar kaldıkları çeşitli şekilde rivayet olunmuştur. Bir rivayette bir ay, diğer bir rivayette 15 gün, başka bir rivayette 18 gün kaldıkları bildirilmektedir. Bunun arası şöyle uzlaştırılmıştır:
Esas itibariyle bulundukları yerde, bir ay kalmışlardır.

B.k.z: A. Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, Sönmez Neşriyat, istanbul 1978, 9/169-170 (ç)

[←2717]

[507] Buhârî, Sayd 12, Şirket 1, Meğâzî 65; Müslim, Sayd 17-21 (1935); Ebu Dâvud, Et'ime 46 (3840); Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâme 34 (2475); Nesâî, Sayd 35; İbn Mâce, Zühd 12 (4159); Ahmedb.Hanbe!, 3/312

[←2718]

[508] Müslim, Sayd 18 (1935)

[←2719]

[509] Müslim, Sayd 17 (1935)

[←2720]

[510] Müslim, Sayd 19 (1935)

[←2721]
[511] Müslim, Sayd 20 (1935)

[←2722]
[512] Müslim, Sayd 21 (1935)

[←2723]
[513] Müslim, Sayd 21 (1935)

[←2724]

[514] Müslim, Sayd 21 (1935)

[←2725]

[515] Sahabilerin deniz kıyısında ne kadar kaldıkları çeşitli şekilde rivayet olunmuştur. Bir rivayette bir ay, diğer bir rivayette 15 gün, başka bir rivayette 18 gün kaldıkları bildirilmektedir. Bunun arası şöyle uzlaştınlmıştır: Esas itibariyle bulundukları yerde, bir ay kalmışlardır.

B.k.z: A. Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, Sönmez Neşriyat, istanbul 1978, 9/169-170 (ç)

[←2726]

[516] Buhârî, Sayd 12

[←2727]
[517] Meğâzî 65; Müslim, Sayd 18 (1935)

[←2728]

[518] Buhârî, Meğâzî 65; Müslim, Sayd 19 (1935)

[←2729]

[519] Buhârî, Meğâzî 65

[←2730]

[520] Buhârî- MeSâzî 65

[←2731]
[521] Ebu Dâvud, Ef ime 46 (3840)

[←2732]
[522] Ebu Dâvud, Et'ime 46 (3840)

[←2733]

[523] Tirmizî, Sıfâtul-Kıyame 34 (2475)

[←2734]
[524] Nesâî, Sayd 35

[←2735]
[525] Nesâî, Sayd 35; Müslim, Sayd 18-19 (1935)

[←2736]

[526] Nesâî, Sayd 35

[←2737]

[527] Ebu Ubeyde, balinayı görünce, ilk önce, bunun leş hükmünde olduğuna kanaat getirip kendi içtihadıyla onun yenmesinin haram olduğunu belirtmiş, daha sonra içtihadını değiştirip onu yemenin mubah olduğunu söylemiştir.

Bu olay, bize; bir konuda hüküm verildiğinde, bu hükmün doğru olmadığı ortaya çıktığında, doğru olanın kabul edilmesi gerektiğini göstermektedir, (ç)

[←2738]

[528] Nesâî,Sayd35

[←2739]

[529] Burada söz konusu olan Zu'S-Huleyfe, Mikat yeri olan Zu'1-Huleyfe değildir. Bu olay, hicretin 8. yılında Huneyn savaşından dönüşte geçmiştir, (ç)

[←2740]

[530] Evcil hayvanlardan vahşileşip kaçanı ve tutulamayanı, av hükmündedir. Av, ne şekilde kesilmiş yada vurulmuş hükmünde ise, bu da öyledir. Bu; İmam Şafiî'nin, İmam Ahmed'in ve İmam Ebu Hanîfe'nin görüşüdür, (ç)

[←2741]

[531] Hayvan kesiminde as! olan, hayvana eziyet etmeden, acı çektirmeden kanını akıtmaktır. Bu da ancak keskin bir alet kullanmakla mümkün olur. Bunun İçin de İslam bilginlerine göre, kesimde kullanılacak aletin gerekli yerleri kesecek ve kan akıtacak Ölçüde kesici olması yeterlidir. Eziyet verici kör bir aletle kesim yapmak mekruh görülmüştür. Günümüzde dünyanın çeşitli yerlerinde kullanılan elektrik şoku, tabanca, karbondioksit gazı verme, başına çekiç veya tokmakla vurma, omuriliğine şiş sokma gibi tekniklerle ve henüz canlı iken boğazlanmadan öldürülen hayvanlar, öldüren müslüman ise MâÎde suresinin 3. ayetinde yenmelerinin haram olduğu bildirilen gruba girer. Çünkü hayvanı kesim işlemi esnasında canlı olması, ölümünün de bu kesim işlemi sonucu meydana gelmesi gerekir.

Öldüren Ehl-i kitaptan ise, bir kısım fıkıhçılara göre onların dinlerinde yenen hayvanı öüslümanlar da yerler.

B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V, İstanbul 1999, 2/50 (ç)

[←2742]

[532] Boğazlamanın şartı, kanın aktülmasidır. İslam Hukukçuları, hayvanı boğazlarken yemek borusu, hava borusu ve İki taraftaki şah damarlarından nelerin kesileceği konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. İmam Ebu Hanîfe ile bir rivayette Ebu Yusufa göre; bu dört şeyden üçünü kesmek yeterlidir.

Hayvan, mutlaka kanı akıtan keskin bîr aletle kesilir, (ç)

[←2743]

[533] Diş ve tırnakla hayvan boğazlamak caiz değildir, (ç)

[←2744]

[534] Buhârî, Şirket 3, 16; Müslim, Edâhî 20-23 (1968); Ebu Dâvud, Dahâyâ 9-10 (2821); Tîrmizî, Sayd 18 (1491), 19 (1492); Nesâî, Dahâyâ 20, 21, 26; İbn Mâce, Zebâih 5 (3178); Ahmed b. Hanbel, 4/142, 463, 464

[←2745]

[535] Buhârî, Şirket 3, 16, Cihâd 189, Sayd 15, 23; Müslim, Edâhî 20 (1968) Tirnıizî, Sayd 19 (1492)

[←2746]

[536] İslam Hukukçuları, kaynayan kapların niçin döktürüldüğü hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bazıları, hayvanlar ganimet malı değil, yağma suretiyle ve hiçbir ihtiyaç yokken alındığı için döktürüldüğünü, bazıları da Hz. Peygamber (s.a.v)'i geride bırakarak acele ilerledikleri ve düşmanın hilesinden korunmadıkları için bir ceza olarak yemeklerin döküldüğünü söylemişlerdir.

Fakat birinci görüşe, yani ihtiyaç yokken yağma iddiasına itiraz edilmiştir. Çünkü Buhârî'nin rivayetinde, "Orduya açıkla isabet etti" denilmektedir. Nevevî (ö. 676/1277)'de bu hususta şöyle der:

"Hz. Peygamber (s.a.v)'in kaynayan çömlekleri döktürmesi, İslam memleketine ve ortak ganimet malından yemenini caiz olmadığı yere vardıkları içindir. Çünkü taksim edilmezden önce, ganimet malından yemek ancak düşman memleketinde mubah olur." Kazanların devrilmesiyle telefi istenilen, yalnız etlerin suyudur. Bu, onlara bir cezadır. Etleri atılmamıştır. Bir yere toplanmak suretiyle ganimet malına katıldığı da nakledilmemiş-tir. Bunların yakılarak telef edildiği de rivayet edilmemiştir. Bunların ancak ganimete katıldıklarına yorumlanır. Çünkü şeriat, mal İsrafını haram kılmıştır. Hayber yakasındaki kazanların devrilmesi buna benzemez. Çünkü onlar, şer'an pis sayılan etlerle kaynıyordu. Bundan dolayı kaynayan kazanların etiyle, suyuyla devrilmesi, hatta kırılması emretmiştir. Buradaki etler ise, hiç şüphesiz temiz ve yenilir cinstendir. Bunların telef edilmesi düşünülemez. B.k.z: N. Yeniel, H. Kayapınar, Sünen-i Ebu Dâvud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi, 10/517-518 (ç)

[←2747]

[537] Resulullah (s.a.v), ganimet mallarından on koyun karşılığında bir deve vermiştir. Bundan o develerin iyi olduğu ve bir devenin on koyun kıymetini taşıdığı anlaşılır. Bu mesele, bir devenin yedi koyun yerini tutarak yedi kişi adına kurban edilbilmesine aykırı değildir. Çünkü orta seviyede bir devenin kiymeti, çoğunlukla, yedi koyundur. Buradaki develer ise, orta seviyede değil, iyi seviyede olan develerdir, (ç)

[←2748]
[538] Ebu Dâvud, Dahâyâ 14-15 (2821)

[←2749]

[539] Nesâî, Dahâyâ 26

[←2750]

[540] Nesâî, Dahâyâ 20

[←2751]

[541] Nesâî, Dahâyâ 21

[←2752]

[542] İnsanların dinî ve ulusal şahsiyetlerinin oluşmasına temel teşkil eden başlıca kültürel unsurlar İçerisinde başlıca şunlar bulunmaktadır:

a. İnanç '

b. Evlilik

c. Giyim

d. Ev

e. Di!

f. Eğlence

g. Mutfak vb.

Müslümanların, mutfağın adab ve tarzlarında "inanç" meselesi, temel teşkil etmektedir. Bu nedenle de yeme-içme hususu, müslümanın inanç şekline göre şekillenmektedir. Çünkü islam dini, Müslümanlara; yeni bir medeniyet ve kültürel unsurlar getirmiştir. Zira "din", "Medine", "medeni" ve "medeniyet" kelimeleri, hep aynı kökten türemiştir. İşte yenilme-si-içilmesi helal olanlar yada haram olanlar veya mubah olanlar, bu doğrultuda ortaya çıkar.

Dolayısıyla Müslüman mutfağında içki ve domuz, leş, yırtıcı ve vahşi hayvan, böcek ve haşerat türünde mamuller bulunmaz. İslam dininin izin verdiği meşru sınırlar içerisinde bir mutfak kültürü oluşur. Kişinin "Müslümanlık" vasfını sürdürmesinde, diğer başlıca kültürel unsurlar kadar mutfak kültürünü de korumak zorundadır. Kamil anlamda Müslüman olmak için, İslam mutfağından yemek-içmek şartür. Müslüman olmayanların mutfak kültüründen ancak islam dininin izin verdiği meşru sınırlar çerçevesinde faydalanılabilinir. Yoksa onların mutfağından sınırsız bir şekilde beslenmek doğru olmaz, (ç)

[←2753]

[543] Buhârî, Mezâlim 14, Efime 44; Müslim, Eşribe 150-151 (2045); Ebu Dâvud, Et'ime 43 (3834); Tİrmizî, Efime 16 (1814); Nesâî (el-Kübrâ), Velîme, 4/167 {6728}, 4/168 (6730); İbn Mâce, Et'ime 41 (3331); Ahmed b. Hanbel, 2/60, 74, 103

[←2754]
[544] Müslim, Eşribe 151 (2045)

[←2755]

[545] Buhârî, Et'ime 44

[←2756]

[546] Alimler, bu hadisteki İki hurmayı birden yemekle İlgili yasağın hükmü konusunda görüş ayrılığına düşmüştür. Bazıları bu yasağın haram ifade ettiğini ileri sürerken, bazıları da mekruh olduğunu, bazıları da bu yasağa uymanın adabtan olduğunu ileri sürmüşlerdir. Hattâbî (ö. 388/998), hurmayı yada başka bir şeyi ikişer ikişer yemenin yasaklanmasının, islamiyet'in ilk dönemlerinde yiyecek sıkıntısı çekildiği dönemlere ait olduğunu, bugün bu sıkıntının söz konusu olmadığı için yasağın da yürürlügkten kalktığını söylemiştir. Nevevî (ö. 676/1277)'de, Hattâbî (ö. 388/998)'nin bu görüşünü red ederek bu yasakla İlgili hükmün, duruma göre değiştiğini ileri sürmüştür, (ç)

[←2757]

[547] Ebu Dâvud, Et'ime 43 (3834)

[←2758]

[548] Medâin: Sasani devletinin baş §ehri, Stesifon. (ç)

[←2759]

[549] Dibac: Kalın ve kıymetli bir cins ipekli kumaş ki, üzerine çiçek motifleri işlenir, (ç)

[←2760]

[550] Buhârî, Et'ime 29, Eşribe 28, Libâs 25; Müslim, übâs 4-5 (2067); Ebu Dâvud, Eşribe 17 (3723); Tirmizî, Eşribe 10 (1878); Nesâî, Zînet 88; İbn Mâce, Libâs 16 (3590); Ahmed b. Hanbel, 5/390

[←2761]

[551] Buhârî, Eşribe 28, Libâs 25; Müslim, libâs 4 (2067)

[←2762]
[552] Buhârî, Et'ime 29, übâs 25; Müslim, Ubâs 4 (2067)

[←2763]
[553] Müslim, Ubâs 4 (2067)

[←2764]
[554] Ebu Dâvud, Eşribe 17 (3723); Tirmizî, Eşribe 10 (1878); Müslim, Ubâs 4 (2067)

[←2765]

[555] Bu hadiste; altın ve gümüş kapların dünyada kafirlerin olduğu bildirilmektedir. Bundan maksat; söz konusu kapların, kafirler için kullanılmasının helal olması değil, kafirlerin bunları kullanmakta oldukları, fakat Müslümanların bunları kullanmaktan sakınmalarının gerektiği ve bu nedenle ahirette Müslümanların bu kapları kullancakları, kafirlerin ise ahirette bundan mahrum kalacaklarını belirtmektedir.

Müslümanlar, haramdır diye altın ve gümüş kaplan kullanmaktan sakındıkları için buna mükafat olarak ahirette kullanacaklardır. Kafirler ise diğer günahları işledikleri gibi altın ve gümüş kapları kullanmak günahını işlediklerinden dolayı ahirette bu nimetten mahrum bırakılacaklardır. Nasıl ki, dünyada içki içen bir Müslüman ahirette cennet şarabından mahrum bırakılması gibi. B.k.z. H. Hatipoğlu, Sünen-i İbn Mâce Terceme ve Şerhi, 9/167 Yeme içme dışındaki diğer kullanımlar konusunda çoğunluğun görüşü, aynıdır. Cumhur, altın ve gümüşün abdest alma gibi, yeme içmne dışındaki kulianımlarnı da yeme içmeye kıyas ederek bunun da haram olduğunu ileri sürmüştür. Buna göre altın ve gümüşün kap, yazı gereci, ev eşyası gibi şekillerde kullanımı, mezhep imamîarınca erkek ve kadınlara haram görülmüştür.

Son dönem alimlerinden Şevkânî (Ö. 1250/1834), yasağın sadece altın ve gümüş kaplardan yeme içmeye ait olduğunu, diğer kullanımların buna kıyas edilemeyeceğini görüşündedir.

İmam Muhammed {ö. 189/805), üzerinde oturmamak ve uyumamak şartıyla süs eşyası olarak evde altın ve gümüşten yapılmış ve üzerine de ipek Örtü serilmiş sandalye, koltuk bulundurulmasında bir sakınca görmez.

Ebu Hanîfe (ö. 150/767)'de, üzerine oturulmasında ve yatılmasında da bir sakınca görmez.

Hanefilerin bu görüşünün delili, A'râf: 7/32. ayettir.

Altın ve gümüşüğn yaygın kullanım maddeleri haline getirilmesine İslam Hukukçularının karşı çıkmalarının temelinde; israf ve lüks kullanıma engel olma düşüncesi yer almaktadır. Bu gerekçelendirme, doğru kabul edildiği takdirde, günümüzde, özellikle gümüşün bu açıdan fazla bir değeri kalmadığı noktasından hareketle, gümüş kapların kullanılmasının artık caiz olduğu, fakat çok daha değerli maddelerden yapılmış kapların kullanılmasının, israf ve lüks gerekçesiyle, doğru olmadığı şeklinde bir sonuca gitmek mümkün olabilir. Yanlı bu gerekçelendimıe üzerinde tam bir bir fikir biriliği sağlanamamıştır. B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V, 2/86-88 (ç)

[←2766]
[556] İpek giymek ile ilgili olarak 273 nolu hadise bakabilirsiniz, (ç)

[←2767]

[557] Nesâî, Zînet 88

[←2768]

[558] Buhârî, Libâs 67, Enbiyâ' 50; Müslim, Übâs 80 (2103); Ebu Dâvud, Teraccül 18 (4203); Tirmizî, Libâs 20 (1752); Nesâî, Zînet 14; İbn Mâce, Libâs 32 (3621); Ahmed b. Hanbel, 2/240, 309, 401

[←2769]

[559] Hadis, saç ve sakalı boyamanın meşru olduğuna delalet etmektedir. Bu meşruiyetin illeti, Yahudi ve Hiristİyanlara muhalefettir. Bu illet, saç ve sakal boyamanın müstehab oluşunu ifade etmektedir. Çünkü Resulullah (s.a.v}, Yahudi ve Hıristiyanlara muhalefette çok titiz davranır ve bunu emrederdi.

Şevkânî (ö. 1250/1834)'ye göre beyaz kılların boyanmasında iki menfaat vardır. Bunlar: 1. Saç ve sakalı temiz tutmak, 2. Ehl-İ Kitaba muhalefet etmektir.

Açık bir şekilde ağaran saçları ve sakalları boyamayı teşvik eden hadisler olduğu gibi, beyaz kılları boyamayı yasakiayan hadisler de vardır. Bundan dolayı sahabe ve tabiundan bir çok kişi, saç ve sakal boyamanın hükmü konusunda ihtilaf etmişlerdir. Bazıları, boyamanın daha faziletli olduğunu söylemişler ve ağaran kılları değiştirmenin yasak oluşu ile ilgili bir hadis rivayet etmişlerdir. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v)'in saç ve sakalmdaki ağarmış olan kıllarını boyamadığını İleri sürmüşlerdir.

Bazı alimler de, saç ve sakalı boyamanın daha faziletli olduğunu söylemişler. Bu konuda nakledilen hadisleri, sahabe, tabiun ve daha sonrakilerin uygulamalarını delil olarak almışlardır. Yalnız bunlar da, kendi aralarında boyanın rengi konusunda ihtilaf düşmüşlerdir.

İbn Cerîr et-Taberî (ö. 310/922)'ye göre; Hz. Peygamber (s.a.v)'in beyaz kılları boyamayı teşvik eden ve onu yasaklayan tüm hadisleri sahihtir. Bunlar arasında bir çelişki yoktur. Bu konudaki emirler, Ebu Kuhafe gibi saçı sakalı bembeyaz olanlar hakkındadır. Yasaklamalarda saçı sakalı kır olan, yani siyahı da beyazı da bulunanlarla ilgilidir. İlk dönemdeki alimlerin bu görüşte olmaları, kendi durumlanndaki farklılıktır. Yani bazısının saçları kır, bazısının ki İse beyaz olmasıdır. Ayrıca bu konudaki emir ve yasaklar, bağlayıcı değildir.

Buna göre saç ve sakalı tamamen ağarmış olanların, saçlarını ve sakallarını, sarı ve kırmızıya boyamaları müstehaptır.

Kır olan saç ve sakalların boyanması ise meşru değildir. B.k.z: Şevkânî, Neylu'I-Evtâr, 1/141

Kadı İyâz (ö. 544/1149) ise, bu meseleye farklı bakmış ve bu konuda saç boyamak adet olan yerlerde boyamanın lüzumunu, adet olmayan yerlerde ise boyanmaması gerektiğini yada ağaran saçları temiz olup boyamasına gerek duymayanların boyamamalarını, aksi olanların İse boyamalarının müstehab olduğunu söylemektedir, (ç)

[←2770]

[560] Tirmizî, Libâs 20 (1752)

[←2771]

[561] Hz. Peygamber (s.a.v)'in attığı yüzük, gümüş idi. Hz. Peygamber (s.a.v), halkın gümüş yüzük takarak kibirlenmelerinden korktuğu için yüzüğünü çıkartıp atmıştır. Yada attığı yüzük, gümüş kaplanmış demir yüzük de olabilir, (ç)

[←2772]

[562] Buharı, Libâs 46, 50, 51, 54, 55, Ahkâm 15; Müslim, Mesacid 222-223 (640), Libâs (2092), 59-60 (2093), 61-62 (2094), 63 (2095); Ebu Dâvud, Hâtem 1 (4214, 4215, 4216, 4217, 4221); Tirmizî, İsÜ'zân 25 (2718), Libâs 14 (1739), 15 (1740), 16 (1745), 17 (1747, 1748); Nesâî, Zînet 48, 52, 79, 80, 82; İbn Mâce, Libâs 39 (3640, 3641); Ahmed b. Hanbel, 3/161

[←2773]
[563] Buhârî, Libâs 46; Müslim, Libâs 60 (2093)

[←2774]

[564] Erkej<ıerjn gümüş yüzük takmaları caizdir. Hanefİlere göre; hem erkeklerin ve hem de kadınların; demir, bakır, pirinç gibi madenlerden yapılan yüzük takınmaları mekruhtur. Bu konudaki delilleri; Ebu Dâvud, Hâtem 4 (4223); Tirmizî, Libâs 43; Nesâî, Zînet 146'dır.

Erkeklerin altın yüzük takmaları, dört imama göre de haramdır. Altın yüzüğün haram oluşu ile ilgili bir çok hadis bulunmaktadır. Sahabenin altın yüzük taktığına dair rivayet nakledilmiştir.

Altın yüzüğün erkeklere haram olduğu görüşünde olan İslam Hukukçuları, altın yüzük takmanın caiz olduğuna dair rivayetlere iki şekilde cevap vermişlerdir:

1. Herhangi bir şeyi mubah kılan nas İle haram kılan nass, birbiriyle çatıştığı zaman haram kılan nass tercih edilir. Bu, genel bir kuraldır. Buna göre erkeklerin altın yüzük takmalarının haram oluşuna delalet edilir. O zaman caiz olduğunu bildiren rivayetlere itibar edilmez.

2. Altın yüzüğün caiz olduğuna işaret rivayetler, daha altın yüzük haram kılınmadan önce varid olmuştur.

Kamil Miras, "Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi", 4/288-289'da, bu tür rivayetleri ve kendine göre bazı görüşler ileri sürerek günümüzde nişan yüzüğü olarak adlandırılan altın halkanın takılmasını erkeklere caiz olduğunu ileri sürse de, gözden kaçırılmaması gereken asıl husus; bu adetin, Hıristiyanİara ait olmasıdır. Ayrıca bugün Müslümanlar, yaygın olarak, gümüş yüzük kullanıyorlarsa, yani artık bu durum örfleşmişse, bu teamüle uymak daha doğru kabul edilir, (ç)

[←2775]
[565] Müslim, Libâs 62 (2094)

[←2776]
[566] Yani İranlılar iie Rumlar (ç)

[←2777]

[567] Resulullah (s.a.v)'in mührü, yüzüğünün kaşına nakşedilmiş olduğu için, bu konudaki mühür kelimesi, aynı zamanda yüzük manasına da kullanılmıştır, (ç)

[←2778]

[568] Buhârî,İlm7

[←2779]

[569] Buhârî, Libâs 53; Müslim, Libâs (2092)

[←2780]
[570] Buhârî, Libâs 51

[←2781]

[571] Buhârî, Libâs 50

[←2782]
[572] Buhârî, Libâs 55

[←2783]

[573] Hz. Osman, üzerinde; "Muhammed Resulullah" yazısı bulunan başka bir gümüş yüzük yapmıştır.

[←2784]

[574] Buhârî, Libâs°55

[←2785]

[575] Buhârî, Libâs 47

[←2786]
[576] Buhârî, Libâs 47

[←2787]

[577] Bazı rivayetlerde Resuluüah (s.a.v)'in yüzüğünü sağ eline, bazı rivayetlerde ise sol elin taktığına işaret eden hadisler bulunmaktadır.

Alimler, birbirine muhalif görünen bu hadislerin arasını uzlaştırma konusunda değişik şeyler söylemişlerdir.
Bazı alimler, her iki tarafın da eşit olduğuna meyletmişler, yani sağa da, sola da yüzük takmanın caiz olduğunu ve birini öbürüne tercihe delil bulunmadığını söylemişlerdir. Bazı alimler de, Hz. Peygamber (s.a.vJ'İn yüzüğü önceleri sağ eline taktığını, ama daha sonra bu adetini değiştirip sol eline takmaya başladığını söylemişlerdir. Nevevî İse, alimlerin yüzüğü sağa yada sola takmanın caiz oluşunda görüş birliğine vardıklarını, fakat hangisinin dah faziletli olduğu hususunda ihtilaf ettiklerine işaret ettikten sonra, İmam Mâlik'İn sol ele yüzük takmayı müstehab, sağa takmayı ise mekruh gördüğünü, Şâfiîlere göre ise sağ elin daha faziletli olduğunu söyler.

Hanefi alimleri ise, Rafizilerden olan Ehl-İ Bid'ate benzeyeceği için sol e yüzük takmayı uygun bulmamışlardır. Yüzüğü sağ ele takmak daha faziletlidir.

Bütün bu nakillerden anlaşıldığına göre; yüzüğü, sağa ele de, sol ele de takmak caizdir. Ancak hangisinin daha faziletli olduğu konusu tartışmalıdır, (ç)

[←2788]
[578] Müslim, Libâs 63 (2095)

[←2789]

[579] Müslim, Mesâcid 222 (640}

[←2790]

[580] Müslim, Mesâcid 223 (640)

[←2791]

[581] Müslim, Ubâs (2092)

[←2792]

[582] Müslim, Libâs 57 (2092)

[←2793]

[583] Hz. Peygamber (s.a.v), İran Kîsra'sma, Roma Kayser'ine ve Habeş Necâşfsine hak dine davet etmek için mektuplar yazmak istemişti. Ona, bunların mühürsüz mektup kabul etmedikleri söylenmiştir.

Onların mühürsüz mektup kabul etmemelerinin sebebi; mührün mektubu yazan kimseye delaiet etmesi, mektuba başkaları tarafından bir takım ilavelerin yapılmasını engellemek, mektuba ciddiyet kazandırmak, sırlarının meydana çıkacağından korkmaları, bir de onlara arz edilecek bir şeyi hiçbir kimsenin bilmemesi lazım geldiğine tenbih etmek İstemeleridir.

Hz. Peygamber (s.a.v) yazı yazmayı bilmediği için, katibine yada sahabilerden birisine mektubu yazdırıp hükümdarlara mektup göndermek istemesi ile, mecazi olarak, onun mektup yazdığı ifade edilmiştir. İşin yapılmasını emreden, yaptıran kişi, onu bizzat yapmış gibi ifade edilir, (ç)

[←2794]

[584] Müslim, Libâs 58 (2092)

[←2795]

[585] Ebu Dâvud, Hâtem 2 (4221)

[←2796]

[586] Ebu Dâvud, Hâtem 1 (4214)

[←2797]

[587] Ebu Dâvud, Hâtem 1 (4215)

[←2798]

[588] Ebu Dâvud, Hâtem 1(4216)

[←2799]
[589] Ebu Dâvud, Hâtem 1(4217)

[←2800]

[590] Ebu Dâvud, Taharet 10 (19)

[←2801]
[591] Tirmizî, Libas 16 (1745)

[←2802]

[592] Nesâî, Zînet 48; Müslim, Libâs 57 (2092}

[←2803]

[593] Nesâî, Zînet 79; Ebu Davud, Hâtem 1 (4217)

[←2804]

[594] Nesâî, Zînet 51

[←2805]
[595] Nesâî, Zînet 48

[←2806]

[596] Buhârî, Libâs 45, 46, 50, 53, Eymân 6; Müslim, Libâs 53-55 (2091); Ebu Dâvud, Hâtem 1 (4218, 4219, 4220}; Tirmizî, Libâs 16 (1741); Nesâî, Zînet 43, 54, 79, 81, 82; İbn Mâce, Libâs 39 (3639); Ahmed b. Hanbel, 2/72

[←2807]

[597] Müslim, Libâs 53 (2091)

[←2808]

[598] Buhârî, Eymân 6; Müslim, Ubâs 53 (2091)

[←2809]
[599] Buhârî, Libâs 53

[←2810]
[600] Buhârî, Ubâs 50

[←2811]

[601] Uz. Peygamber (s.a.v)'İn altından yüzük yaptırması, altının erkeklere haram kılınmasından öncedir. Çünkü altının erkeklere haram olduğunu bildiren Resulullah {s.a.v)'in, kendisinin altın takması düşünülemez.

Ayrıca altının daha önce mubah olduğu halde, Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu hareketiyle haram kılınmış olması da mümkündür, (ç)

[←2812]

[602] Buharı, Libâs 46

[←2813]
[603] Buhârî, Libâs 47

[←2814]

[604] Resulullah (s.a.u)'in, yüzüğünün üzerine başka nakış yapılmamasını istememesi; bu işe bir bozgunculuk karışmaması içindir. Çünkü Resulullah (s.a.v), bu yüzüğü, sadece mühür maksadıyla kullanmak için yaptırmıştır.

Yalnız yüzüğün üzerine, sahibinin ismini ve Allah'ın ismini nakşetmek caizdir. Alimlerin Çoğumun görüşü bu şekildedir.

İhtiyaç gidermek isteyen kimsenin, üzerinde Allah'ın isimlerinden biri yada Peygamber ve melek ismi yazılı veya kutsal mekanlardan birinin resmi bulunan bir eşya bulunursa, tuvalete girererken onu çıkarması gerekir. Bu; Hanefi'lerin, Şâfiîlerin, MâlİkiIerin ve Hanbelile-rin görüşüdür. Buna uymamanın hükmü, mekruhluktur.

Eğer bu eşya üzerinde Kur'an'dan bir ayet veya ayetten bir kısım bulunursa, onunla tuva-late girmek ve kaza-i hacatte bulunmak haramdır. Ancak kaybolma korkusu olduğunda ya da bu ayet muska halinde üzerine dikili olduğuna bu sakınca ortadan kalkar. Bu durumda o ayetlerin üstü örütlerek veya cebe konularak gizlenmesi gerekir. Buna göre bugün çokça kullanılan cihazlardan biri olan cep telefonlarının üzerinde bu türden yazı ve resim buîunduran kimselerin, bu hususa dikkat etmeleri gerekir, (ç)

[←2815]

[605] Resulullah (s.a.v), yüzüğün taşını, hem muhafaza etmek ve hem de kibirden korunmak İçin bu şekilde davranmıştır. Gerçi Resulullah (s.a.v), bu konuda bir şey emretmemiştir. Dolayısıyla yüzük İstenildiği şekilde taşınabilir. Fakat efdal olan, bu konuda Resulullah {s.a.v)'e uymaktır. Selef, bu konuda yüzüğü hem avuç içine çevirmiş ve hem de çevir-memiştir. (ç)

[←2816]

[606] Muaykib, Saîd b. Ebi'l-Âs'ın azadlısıdır. Görüldüğü üzere bu rivayette, Erîs kuyusuna yüzüğü düşürenin Muaykib olduğu bildirilmektedir.

Konu ile ilgili diğer rivayetlerde ise bu yüzüğü düşürenin Hz. Osman olduğu ifade edilmektedir.

Aiimler bu İki rivayetin arasını şöyle uzlaştırmişlardır: Halifeler, bu yüzüğü parmaklarına takmışlardı. Hz. Osman zamanında, yüzük çoğunlukla Muaykib'İn elinde bulunmuştur (Nesâî, Zînet 54). Hz. Osman'a lazım olup istediği zaman Muaykib, Erîs kuyusunun başında bulunmuş ve tam Hz. Osman'a verirken yüzük kuyuya düşmüştür. Yüzük aranmasına rağmen bulunamamıştır. Hz. Osman'da bu yüzüğün bir benzerini yaptırmıştır (Ebu Dâvud, Hâtem 1 (4220); Nesâî, Zînet 54). Düşürmenin her ikisine de nispet edilmesi, bundandır, (ç)

[←2817]

[607] Erîs kuyusu, Küba mescidine yakın bir bahçenin içinde bulunmaktadır, (ç)

[←2818]
[608] Müslim, Libâs 55 (2091)

[←2819]
[609] Ebu Dâvud, Hâtem 1 (4218); Buhârî, Libâs 46

[←2820]
[610] Ebu Dâvud, Hâtem 1 (4219)

[←2821]

[611] Hz. Peygamber (s.a.v), yüzüğündeki yazının aynısının, hiç kimsenin kendi yüzüğüne yazdırmamasını emretmişti. Hz. Osman, bu yasağın, Resuluİlah (s.a.v)'in hayatına özgü olduğunu, vefatından sonra yazılmasının caiz olduğunu anlayarak yaptırdığı yüzüğe, "Muhammed Resulullah" yazdırmıştı.

Çünkü Resulullah (s.a.v), yüzüğü, devlet adamlarının mühürleri gibi, resmi mühür konumunda kullandığı için, resmi yazılarda karışma olmaması için, üzerindeki nakşı başkalarının yapmasına izin vermemişti. Dolayısıyla Resululİah (s.a.v)'in yüzüğü kaybolunca, yerine yapılan yüzük, aslının yerinde kullanılacağı için onun hükmünü alarak Hz. Osman, o yüzüğün benzerini yaptırmıştır, (ç)

[←2822]

[612] Ebu Dâvud, Hâtem 1 (4220)

[←2823]

[613] Tirmizî, Libâs 16 (1741); Nesâî, Zînet 43, 54, 79, 82

[←2824]

[614] Nesâî, Zînet 54

[←2825]

[615] Nesâî, Zînet 54, 82

[←2826]

[616] Buhârî, Zekât 61Büyû' 101, Sayd 30; Müslim, Hayz 100-102 (363), 103 (364), 104 (364); Ebu Dâvud, Libâs 38 (4120, 4121); Tirmizî, Libâs 7 (1727); Nesâî, Fera' 4; İbn Mâce, Libâs 25 (3610); Ahmed b. Hanbel, 1/262, 266, 372

[←2827]

[617] Buhârî, Büyûr 101, Sayd 30

[←2828]

[618] Hadis; ölmüş bir hayvanın sadece etini yemenin haram olduğunu, derisinin ise tabaklanmak suretiyle helal olduğunu belirtmektedir.

Ayrıca bu hadise hükümce aykırı olan hadisler de rivayetler edilmiştir. Bu iki tür rivayet arasındaki zıtlığı gidermek için; olumlu rivayetler, tabaklandıktan sonra kullanılmasının helal olduğuna ve olumsuz mahiyetteki rivayetlerin ise tabaklanmadan Önce faydalanma ile kullanılmasının yasak olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Ayrıca bu hadis, ölmüş bir hayvanın bütün kısımlarının haram olduğunu ifade eden "Size ölmüş hayvan (leş) haram kılındı" (Bakara: 2/173, Mâide. 5/3, Nahl: 16/115) mealindeki ayetin genel olan hükmünü tahsis ederek tabaklanmış derisini kullanmanın helal olduğunu bildirmektedir.

Ebu Hanîfe'ye göre; domuzdan başka bütün hayvanların leşlerinin derileri tabaklanmak suretiyle temizlenmiş olur. (ç)

[←2829]

[619] Müslim, Hayz 100 (363)

[←2830]

[620] Buhârî, Sayd 30

[←2831]

[621] Müslim, Hayz 103 (364}

[←2832]
[622] Tirmİzî, Libâs 7 (1727)

[←2833]

[623] Ebu Dâvud, übâs 38 (4120)

[←2834]

[624] Ebu Dâvud, Ubâs 38 (4121)

[←2835]

[625] Ebu Dâvud, Libâs 38 (4122}

[←2836]

[626] Nesâî,Fera'4

[←2837]

[627] Nesâî,Fera'4

[←2838]

[628] Nesâî, Fera'4

[←2839]
[629] Nesâî, Fera'4

[←2840]

[630] Buhârî, Mezâlim 32, Libâs 91, Edeb 75; Müslim, übâs 87- 90 (2107); Ebu Dâvud, Libâs I 45 (4153); Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâme 32 (2468); Nesâî, Zînet 112; İbn Mâce, Libâs 45 (3653); Ahmed b. Hanbel, 6/52, 140, 116, 225,237, 252

[←2841]
[631] Buhârî, Sayd 91

[←2842]
[632] Müslim, Libâs 90 (2107)

[←2843]
[633] Müslim, Libâs 90 (2107)

[←2844]

[634] Heykel şeklinde olmayan, kağıt, sergi, örtü, duvar gibi yerlere yapılan resimler hakkındaki hadisler; bunun, mutlak olarak haram yada helal olduğunu göstermiyor, resmin konusuna, ressam veya resmi kullananın maksadına ve kullanıldığı yere göre çeşitli hükümler getiriyor.

1. Mukaddes sayılan, tapınılan, uluhiyyet izafe edilen şeylerin resimlerini yapmak ve kullanmak haramdır.

2. Islamî ahkâm ve ahlâka aykırı olan çıplak insan vb. resimlerini yapmak ve kullanmak da haramdır.

3. Bunların dışında kalan resimlerden canlılara ait olmayanları mubahtır, yapmak ve kullanmak serbesttir.

4. Canlılara gelince, hadislerden bir kısmı, Peygamberimiz {s.a.v)'in bunları tasvip etmediğini, diğer bir kısmı ise bilhassa çiğnenen sergide, yaslanılan yastıkta, oturulan minderde.... Olduğu zaman caiz gördüğünü ifade etmektedir.

Bunlardan çıkan netice; böyle resimlerin - dinî bir takdis ve ta'zime götürmedikçe- caiz olduğudur. Titizlik gösterilen nokta, tevhidin korunmasıdır.

Tahâvı (ö. 321/933)'nİn şu ifadesi bu anlayışı desteklemektedir: Rivayet ettiğimiz hadisler, elbise üzerindeki resimleri, yasaklanan resimlerin dışına çıkarmaktadır. Yasaklanan resimler, Hıristiyanların kilise duvarlarına yaptıkları veya bezlere yapıp astıkları resimler kabilinden olanlardır." (Tahâvî, Şerhu Meâni'1-Âsâr, Kahire 1968, 4/285) Resim hakkındaki hadislerden anlaşıldığına göre; Resulullah (s.a.v) önceleri, tevhid inancı, ruhlara yerleşinceye kadar resim hakkında titiz davranmış, sonraları mahzuru olmayan noktalarda ruhsatlar vermiştir.

Bazı alimler, canh-cansız ayırımını göz önüne alarak üç boyutlu olmayan veya hayatî bir uzvu eksik bulunan resimleri de cansızlara katmış, caiz görmüşlerdir. Çünkü bunların, mezkur şekil ve eksikler içinde canlı olmaları mümkün değildir.

B.k.z: Hayreddin Karaman, Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar, İz yayıncılık, ist. 2003, s. 56-57 (ç)

[←2845]
[635] Müslim, Libâs 88 (2107)

[←2846]
[636] Müslim, Libâs 89 (2107)

[←2847]

[637] Davud'un sarihi Sehârenfûrî (ö. 1346/1927)'ye göre; içerisinde resim bulunan bir eve rahmet melekleri de girebilir. Böyle bir eve rahmet meleklerinin giremeyeceğini bildiren hadislerin genel hükümleri tahsis edilmiştir. Bununla birlikte yasak, yukarıda açıklanan, insanlar tarafından tapınılan varlıklara ait olmak ve kendisine ta'zim edilen eşya üzerinde bulunmak gibi özellikler taşıyan resimlerle ilgilidir. Bu özellikleri taşımayan resimler, konu İle ilgili hadislerin genel hükümlerinin dışında kalır, (ç)

[←2848]

[638] Müslim, Libâs 87 {2106, 2107)

[←2849]

[639] Buhârî, Bed'ü'1-Halk 6, Libâs 88

[←2850]
[640] Tirmizî, Sıfâtu'l-Kıyâme 32 (2468)

[←2851]

[641] Nesâî, Zînet 112; Müslim, Übâs 88 (2107)

[←2852]

[642] Hanefilere göre; üzerinde insan yada hayvan resmi bulunan yaygı üzerinde namaz kılmada bir sakınca olmadığını belirtmişlerdir. Çünkü resimli yaygının ayakla altına alınması, resimlere değer vermeme anlamındadır. Ancak resime ibadet etmeye benzeyeceği için yaygıdaki resimler üzerine secde edilmemesi tavsiye edilmiştir. Yine bu resimler, baş hiza smdan daha yukarıda, kişinin hizasında ve önünde asılı olarak bulunurken namaz kılmanın mekruh olduğu söylenmiştir, (ç)

[←2853]

[643] Nesâî,Zînet II2

[←2854]

[644] Nesâî,Zînet II2

[←2855]

[645] Ebu Dâvud, Libâs 45 (4153)

[←2856]

[646] Buhârî, Libâs 40; Müslim, Libâs 67-68 (2097); Ebu Dâvud, Libâs 41 (4136); Tirmizî, Libâs 34 (1775); Nesâî, Zînet 118; İbn Mâce, Libâs 29 (2617); Ahmed b. Hanbei, 2/424, 443, 477, 480, 528

[←2857]

[647] Buhârî, Libâs 40; Müslim, Libâs 68 (2097)

[←2858]
[648] Buhârî, Libâs 40

[←2859]

[649] Hattâbi (Ö. 388/998)'nin ifade ettiği üzere; devamlı surette tek ayakkabı ile yürümek, başkalarının dikkatini çekebilir. Göze de çirkin görünebilir. Çünkü insanlar, onun bir ayağının, ötekinden kısa olduğunu zannedebilirler.

Ibn Hacer (ö. 852/1447)'e göre ise; Hadisteki yasağa uymamak, insanın vakarını giderebilir. Ayrıca böyle bir davranış, kişi için de bir zorluk ve tehlike arzedebilir. Çünkü insan, tek ayakkabı İle yürürken dengeyi kaybedip düşebilir.

Bazıları, Tirmizr'nin naklettiği: "Resulullah (s.a.v), bazen tek ayakkabı ile yürürdü" (Tirmizî, Libâs 36) mealindeki hadis İle konumuzla ilgili hadisler arasında bir çelişki bulunduğunu söyleyerek bu hadisleri reddetmek istemişlerse de, İbn Kuteybe (ö. 271/884) onlara şu cevabı vermiştir:

"Biz deriz ki: Elhamdülillah burada herhangi bir terslik yoktur. Çünkü bir kimsenin ayakkabısının tasması koparsa, ya ayakkabıyı atar yada eline alır ve bir başka tasma buluncaya kadar tek ayakkabı ile yürür.

İki ayakkabı, iki mest ve diğer İkili olarak kullanılan elbiselerde bunlardan birinin kullanılıp diğerinin kullanılmaması, çirkin ve hoş karşılanmayan bir harekettir. Yine ridanın sadece bir omuza atılıp diğer omuzun açık bırakılması da çirkindir. Fakat bir kimsenin ayakkabısının tasması kopabilir ve onu tamir ettirene kadar bu halde bir-iki veya üç adım atabiür. Muhakkak ki bu, ne çirkindir ve ne de kötü görünen bir harekettir. Azın hükmü pek çok yerde çoğun hükmüne muhalif olabilir. Görmüyor musun, namaz kılan bir kimsenin rüku' halinde iken önündeki boş safa doğru bir-İkİ veya daha çok adım atması caizdir de, yine rüku' halinde olduğuhalde yüz veya iki yüz zira' (=arşın) yürümesi caiz değildir.

Yine rîdası düşünce onu omuzlarına atıvermesi, (namazda) caizdir de, namazda elbisesini toplaması veya uzunca bir İş yapması caiz değildir.

Yine bir kimse namazda tebessüm ederse namazı bozulmaz, fakat kahkahayla gülerse namazı bozulur.

B.k.z. İbn Kuteybe, Hadis Müdafaası, gev. Hayri Kirbaşoğlu, Kayıhan yayınları, 2. baskı, İstanbul 1989 s. 177-178 (ç)

[←2860]

[650] Nesâî,Zînet II8

[←2861]

[651] Buhârî Cihâd 91, Libâs 29; Müslim, Libâs 25 (2076); Ebu Dâvud Tırmilî, Ubâs 2 (1722); Nesâî, Zînet 93; ibn Mâce, Libâs 17 (3592); 3/215

[←2862]
[652] Buhârî, Cihâd 91, Libâs 29; Müslim, Libâs 25 (2076)

[←2863]
[653] Buhârî! Cihâd 91; Müslim, Libâs 26 (2076)

[←2864]
[654] Müslim, Libâs 24 (2076)

[←2865]

[655] Buhârî, Libâs 25; Müslim, Ubâs 10-15 (2069); Ebu Dâvud, Libâs 7 (4042); Tirmizî, Libas 1 (1721); Nesâî, Zînet 93; İbn Mâce, Ubâs 18 (3593); Ahmed b. Hanbel, 1/16, 50, 51

[←2866]

[656] Müslim, Libâs 12 (2069)

[←2867]
[657] Müslim, Libâs 13 (2069)

[←2868]

[658] İslam bilginleri, ipekli kumaş kullanımı ile ilgili görüşlerini çoğunlukla bu tür hadislere dayandırmışlardır. Bilginlerin çoğu, söz konusu hadislerden hareketle ipek giymenin erkeklere haram olduğunu ileri sürmüşlerdir.

İslam bilginleri, bu tür hadisleri esas alarak ipeğin ancak üç-dört parmak miktarı kadaz az olduğu takdirde kullanımına izin verilmiştir. İpekten nişane, elbise etrafının dikişi, sembol ve rozet gibi olarak kullanılan ipeğe ruhsat verilmiştir.

B.k.z: Kâmil Miras, Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, 4/287, 12/108, H. Karaman, Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar, İz Yay. İst. 2003, s. 49 (ç)

[←2869]

[659] Müslim, Ubâs 15 (2069)

[←2870]

[660] Ebu Dâvud, Libâs 7 (4042)

[←2871]

[661] Tayiasan: Kışın giyilen bir elbisedir. Elbisenin alemi, iki parmak genişliğinde uzun yolları vardır. B.k.z: A. Davudoğlu, Sahih-i Müslim Terceme ve Şerhi, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1978, 9/425 (ç)

[←2872]

[662] Nesâî, Zînet 93

[←2873]

[663] Nesâî, Zînet 93

[←2874]

[1] Edeb: Bir toplumda örf, adet ve kural halini almış iyi tutum ve davranışlar veya bunları kazandıran bilgilerdir.

Başta Kur'an-ı Kerim ve hadis külliyatı olmak üzere, bütün bu ve benzeri kaynaklarda yüksek bir ahlaka ulaşmanın şartlarına ve kuralların, dolayısıyla gerçek müslüman kimliğinin ölçülerine yer verilmiştir.

İslam kültüründe "edeb" terimi, erken dönümlerden itibaren dinî literatürde geniş bir kullanım alanı bulmuştur. Buhârî (ö. 256/870)'nİn "Câmiu's-Sahîh"i gibi diğer bir çok hadis mecmuasında "Edeb" bölümleri yer almaktadır. Daha sonraları Edeb ile ilgili birçok kitaplar yazılmıştır, (ç)

[←2875]

[2] Teknolojik ve cerrahî tıptaki gelişmelere paralel olarak günümüzde giderek yaygınlık kazanan ve tedaviden ziyade vücudun dış görünüşünü güzelliştirmeyi amaçlayan estetik ameliyatlar hakkında, klasik fıkıh literatüründe özel bir açıklamanın bulunmayışı gayet doğaldır. Ancak vücuda yapılan estetik veya tıbbî müdahalelerle ilgili söz konusu hadislere ilave olarak sünnette ve fıkıh literatüründe yer alan bazı açıklamalar bu konuya ışık tutacak niteliktedir.

Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde Urfece adlı sahabinin savaşta burnu kopmuş, yerine gümüşten sun'i bir burun yaptırmıştı. Ancak bu gümüş burnun koku yapması üzerine Hz. Peygamber {s.a.v), bu sahabinin altından burun yaptırmasına izin verdi (Tirmizî, Ubâs 31). Burada Allah'ın yarattığı şekii değiştirme değil, ihtiyacın bulunması ve tedavi amacı söz konusudur.

Klasik dönem fakihlerinin muhtemel ve farazi olaylar üzerine yaptığı açıklamalr dikkate alınırsa, onların vücut üzerinde yapılacak tasarruflarda tedavi kastının, ihtiyaç veya zaruretin bulunmasını esas aldıkları görülür. Nitekim doğuştan fazla bir uzvu, örneğin parmağı, dişi kestirmeyi, şaşılık, zihinsel engellilik, yanıklar, yaratıldığı hal ve şekli değiştirme değil, hilkate, normale dönüş ve bir zararın izalesi olarak değerlendirdiklerinden bu tür tedavi amaçlı müdahaleleri caiz görürler.

Halbuki günümüzde oldukça yaygın olan estetik cerrahî müdahalelerin önemli bir kısmı; burun, çene, kulak, gogüs, bacak gibi organların daha güzel görünüp sahibini daha genç göstermeyi sağlama gayesine matuftur. Yaşlanma ile ciltte meydana gelen kırışıklıkların giderilmesi, yüz cildinin gerilmesi, vücut yağlarının ameliyatla alınması gibi estetik ameliyatlarda, tedaviden ziyade estetik duygusu insanlar arasında daha genç ve güzel görünme gayesi hakimdir.

Vücut üzerindeki tasarruflar, özellikle estetik cerrahî müdahalelerle ilgili olarak şu kural ve ölçüler zikredilerek genel bir değerlendirme yapılabilir:

1. Vücut üzerinde tasarrufa, estetik cerrahî ve müdahaleye ancak bir tür tedavi olarak tıbbî ihtiyaç ve zaruret halinde başvurulmalı, bu ölçünün dışına çıkılmamalidır.

2. Daha kolay ve basit başka bir yol ve usulün bulunmaması gerekir.

3. Gaye aslî yaratılışı değiştirmek olmamamh, doğuştan (^genetik olarak) taşıdığı özellik ve şekli, yaşın ve tabiatın icabı meydana gelen gelişmeleri değiştirme kastı taşımamalıdır.

4. Hile, aldatma ve yanlış anlamaya yol açmamalı, böyle bir amaç taşımamalıdır.

5. Karşı cinse benzeme kastının bulunmaması gerekir.

6. Müdahalenin yapılmasının galip zanna dayanan bir yararı, yapılmamasının da fiilî ve halen mevcut bir zararı bulunmalıdır.

B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V., İstanbul 1999, 2/83-84 (ç)

[←2876]
[3] Haşr: 69/7

[←2877]

[4] Buhârî, Libâs 82, 84, 85; Müslim, Ubâs 120 (2125); Ebu Dâvud, Teraccüî 5 (4169); Tirmizî, Edeb 33 (2782); Nesâî, Zînet 23, 24; İbn Mâce, Nikâh 52 (1989); Ahmed b. Hanbel, 1/454

[←2878]
[5] Müslim, Libâs 120 (2125)

[←2879]

[6] Nesâî, Zînet 23

[←2880]

[7] İslam bilginleri, dövme yaptırmayı, Allah'ın yarattığı şekil ve surette kalıcı değişiklik meydana getirdiği İçin caiz görmemişlerdir. Bundan dolayıda hem yapanı ve hem de yaptıranı bu eylemden kaçınmaları gerektiğini belirtmişlerdir. B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V, 2/82 (ç)

[←2881]

[8] Kadına nispetle yüz, güzelliğin aynası ve odak noktasıdır. Yaratılışın güzelliği de onda tezahür eder. Allah her şeyi olduğu gibi yüzü de, ahenkli, dengeli ve mükemmel bir şekilde yaratmıştır. Gerek bu anlayışın esas alınması ve gerekse de Hz. Peygamber (s.a.v)'den rivayet edilen bazı hadisler sebebiyle, yüzdeki kılları yolmanın, kaşları inceltme ve kirpikleri uzatmanın şer'i hükmü İslam alimlerini bir hayli meşgul etmiştir. Konu ile ilgili yasaklamayı bildiren hadislerin, hangi tür fiilleri kapsadığı İslam hukukçuları arasındas tartışma konusu olmuştur.

Çoğunluğa göre; kadının, kocası için ve onun izniyle yüzünde biten kılları alması, makyaj yapması, hatta kaşını düzeltmesi/inceltmesi caiz olup hadisteki yasak, kadının dışarı çıkmak için yüz kıllarını yolması ve kal aldırması ile ilgilidir.

Hadiste yasaklanan kıl koparmayı; yüzde sonradan biten ve yüzü çirkinleştiren yüz kıllarını koparma değil de, kaşları inceltmek yada yukarı kaldırmak İçin kaş kıllarını yolma olarak anlamak daha doğru görünmektedir.

Hadiste, gerek saç ekleme ve boyama ve gerekse de yüz kıllarını yolma hakkında gelen yasak; yaratılışı değiştirme, insanları aldatma, farklı görünme gibi gayelerle yapılan sun'i müdahalelerle ilgilidir. Yoksa saçları bitmeyen veya anormal bir şekilde dökülen kimsenin, erken yaşta saçı ağaran, yüzü/vücudu anormal bir şekilde kıllanan çocuğun tıbbî müdahale ile, ilaçla veya ameliyatla tedavi olup normal bir yapıya kavuşturulmasında bir sakıncanın olmadığı açıktır.

Günümüzde yanlış ve bilinçsiz bir şekilde kullanılan ilaçların, tabiat dengesindeki bozuklukların vücudun hormonal dengesini de bozduğu ve bazen bu tür tedavi ve müdahaleleri kaçınılmaz kıldığı aşikardır.

B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V., İstanbul 1999, 2/81-82 (ç)

[←2882]

[9] Nesâî, Zînet 24

[←2883]
[10] Nesâî, Zînet 26

[←2884]

[11] Muhallil; Hulİeci koca demektir. Dolayısıyla Muhallil; üç talakla boşanmış bir kadının,

boşayan kocasına helal olması niyetiyle veya boşamak şartıyla o kadınia evlenen adama denilir.

Muhallel leh: Kendisi için hülle yapılan koca. Buna göre kendisi İçin bu iş yapılan kadının eski kocası, sözde boşadiği kadın, başka bir adamla evlendirilmek suretiyle onun İçin helal kılındığından ona bu ad verilmiştir, (ç)

[←2885]

[12] Nesâî, Talâk 13

[←2886]

[13] Bazı İslam bilginleri, konu ile ilgili sahabe arasında meydana gelen olayların ve taleplerin hepsini dikkate alarak hadislerdeki yasağı; Allah'ın yarattığı şekli değiştirme ve insanları aldatma illetine dayandırarak saça saç eklemeyi ve dökülmüş saçın yerine başkasının saçını takmayı caiz görmezler.

Çoğunluk ise, hadislerdeki yasağı; insanın herhangi bir parçasını kullanmanın insanoğluna hürmeten caiz olmayışı illetine dayandırarak insan saçı haricinde ipek, İplik, yün gibi şeylerden peruk yapmayı caiz görmüşlerdir. Yalnız dinen necis sayılan kıl ve tüylerden yapılan peruğun kullanılmasının ise caiz olmadığı belirtilmiştir.

Hadiste, kadınlara vurgu yapılması, o zaman da bu tür uygulamaları kadınların yapmasından kaynaklanmaktadır. Yoksa hüküm, hem erkekler ve hem de kadınlarla ilgilidir, (ç)

[←2887]

[14] Buhârî, Libâs 83, 85, 87; Müslim, Libâs 119 (2124); Ebu Dâvud, Teraccül 5 (4168); Tirmizî, Edeb 33 (2783); Nesâî, Zînet23; İbn Mâce, Nikâh 52 (1987); Ahmed b. Hanbel, 2/21

[←2888]

[15] Buhârî, Edeb 31, 85; Müslim, Lukata 14-16 (48); Ebu Dâvud, Efİme 5 (3748); Tirmizî, Bİrr 43 (1967, 1968); Nesâî (el-Kübrâ), Dm, 3/430 (5846); İbn Mâce, Edeb 5 (3675); Ahmed b. Hanbel, 6/385

[←2889]
[16] Buhârî, Edeb 31; Müslim, Lukata 14 (48)

[←2890]
[17] Müslim, Lukata 15 (48)

[←2891]

[18] Ebu Davud'un sarihi Sehârenfûrî (ö. 1346/1927}'ye göre, misafirin ağırlanma müddetiyle ilgili bu hadis üç şekilde tefsir edilmiştr:

1. Misafire bir gün bir gece özel olarak hazırlanan yemekler sunmak suretiyle ikramda bulunulmalı. İşte hadisin metininde geçen caize (=hediye)den maksat, budur. Eğer bu caize, misafire sunulmazsa ona ikram etmiş olunmaz. Fakat misafire hergünkü yenilen mutad yemeklerden yedirilmeli. O zaman evde üç gün misafir edilir. Onu bu şekilde üç gün misafir etmekle misafire İkram erme görevini yerine getirilmiş olunur.

2. Misafire üç gün üç gece misafir ettikten sonra ona yolculuğunda bir gün bir gece yetecek şekilde özel bir yemek hazırlayıp azığına konulmalı. İşte onun caizesi budur. Bu yapılmadığı takdirde misafire ikram edilmiş olunmaz.

3. Ev sahibi olarak bir gün bir gece misafirle çok yakından ilgÜenİlmeli. Ona özel hazırlanmış yemekler sunmakla ve sohbetinde bulunmakla ağırlanmaya çalışılmalı. İşte onun caizesi budur.

Bundan sonraki iki gün içinde İse onun İçin mükellef sofralar sunulmaya gerek yoktur. Mutad yemekler sunmakla yetinilebilir. Misafire karşı görev bu şekilde yerine getirilmiş olunur. Bu, İmam Mâlik'İn görüşüdür, (ç)

[←2892]
[19] Müslim, İman 77 (48)

[←2893]
[20] Ebu Dâvud, Efime 5 (3748)

[←2894]

[21] Ebu Dâvud, Efime 5 (3748)

[←2895]

[22] Buhârî, Edeb 127; Müslim, Zühd 53 (2991); Ebu Dâuud, Edeb 94 (5039); Tirmizî, Edeb 4 (2742); Nesâî, Amelü'1-Yevm ve'1-Leyl, 1/239 (H.No: 222); İbn Mâce, Edeb 20 (3713); Ahmed b. Hanbel, 1/204, 205

[←2896]

[23] Hadisin metninde geçen "teşmit", 'Yerhamükellâh" demektir. Kelimenin aslı, düşmanların şamatasını gidermektir. Hayr duası anlamında kullanılır. Teşmit yapan kimse, karşısındakine düşmanlarının şamatasından kurtulması için dua etmiş gibidir. Ya da aksıran kimse, Allah'a ham edersebizzat şeytanın şamatasını defettiği için bu isim verilmiştir. Hadis, aksırdığı halde Allah'a hamd etmeyen kimseye dua etmenin gerekmediğine delalet etmektedir.

İmam Neuevî {ö. 676/1277)'ye göre; aksırdığı halde Allah'a hamd etmeyen kimseye dua etmek gerekmezse de hamd etmesinin gereğini kendine hatırlatmak müstehabtır. Bu suretle hem o hamd etmiş olur vr hem de yanındakiler teşmitte bulunurlar. Bu, emr-i bil ma'ruf hükmündedir, (ç)

[←2897]
[24] Buhârî, Edeb 127; Müslim, Zühd 53 (2991)

[←2898]

[25] Buhârî, Cenâiz 2; Müslim, Selâm 4-5 (2162); Ebu Dâvud, Edeb 90 (5030); Tirmizî, Edeb 1 (2737); Nesâî, Cenâiz 52; İbn Mâce, Cenâiz 1 (1435); Ahmed b. Hanbel, 2/540

[←2899]
[26] Buhârî, Cenâiz 2; Müslim, Selâm 4 (2162)

[←2900]

[27] İslam dininin fert ve toplum hayatına bütüncü! yaklaştığı, İnsanın dünyada huzur, güven ve mutluluk içinde yaşaması, ahiret hayatında da bu hayat çizgisini koruyabilmesi İçin hayatın her alanına ölçülü ve gerekli açıklamalar getirdiği ve insanı yönlendirdiği görülür. İman, dinin özü ve ibadetler ise dîne bağlılığın adeta simgesi olarak bilinmektedir. Gerçek dindar kimsenin, dine bağlılığı, hayatın her alanına yayması yaratıcıya bağlılığın göstergesi sayılan şeklî davranışlarda olduğu kadar sosyal ilişkilerde, üçüncü şahısların hakları konusunda ve toplumsal hayata İlişkin alaniarda da dinin öğütlediği şekilde hak bilir, âdil, ölçülü ve fedakar olması gerekir.
Hak kelimesi, terim olarak; İslam'ın şahıs veya eşya üzerinde bir yetki veya yükümlülük olarak kişilere belirlediği yetki, sorumluluk ve tasarruf haklarını ifade eder. İslam'da hakların kaynağı, vahiy ve sünnete dayanır. Burada söz konusu hak İse, müslü-manın Müslüman üzerindeki haklarıdır. Bunlar şunlardır:

1. Selam vermek: Selam; barış, rahatlık, esenlik; müslümanlarm birbirleriyle karşılaştıkları zaman, karşılıklı olarak sağlık ve esenlik dileklerini sunmalarıdır.

Selamın "es-Selâmu aleykum" şeklinde verilebileceği gibi, "es-Selâmu aleykum ve rah-metullâhi ve berakâtuhu ve mağfiratuhu" (Ebu Dâvud, Edeb 131-132 (5196); Tirmİzî, İsts'zan 2) şekillerinde verilebileceği ve "aleykum" kelimesinden sonra söylenen kelimelerden her birisi için on sevap verileceği belirtilmektedir.

Müslümanlar arasında, bir dostluk ve iyi niyet işareti olan selâmı vermek sünnet; almak ise farzdır.

2. Davetine katılmak: Düğün daveti dışında diğer davaetlere katılmak mendubtur.

3. Nasihat etmek: Hadisin zahiri esas alınarak nasihat isteyen kimseye nasihat etmenin ve onuasla aldatmamanın farz, nasihat İstemeden nasihatta bulunmanın da mendup olduğu belirtilmiştir.

4. Aksiran kimse "Elhamdülillah" dediği zaman, bunu duyan diğer müslümanin "yerhamukellah" diye dua etmesi: Alimlerin çoğu, bu hadise dayanarak aksırdlktan sonra "Elhamdülillah" diyen bir kimseye, "yerhamukellah" diye dua edilir. Aksıran kimsenin de, kendisine bu şekilde dua eden kimseye "yehdikumullah ve yuslihu bâlekum" diye dua etmesi vaciptir demişlerdir.

5. Hastalandığı zaman ziyaretine gitmek: Hastalanan müslüman bir kimseyi ziyarete gitmenin farz olduğunu söyleyenler olduğu gibi, farz-ı kifaye olduğunu söyleyenler de vardır. Cumhura göreise mendubtur.

Hadisin metninde geçen "müslümanın (diğer) müslüman üzerindeki hakkı" ifadesinden, zimmilerin (-müslüman olmayan kimselerin) hastalanmaları halinde onları ziyarete girmeme gibi bir anlam çıkarılmamalıdır.

Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v), Müslüman olmayan zimmî bir hizmetçisi hastalandığı zaman onu ziyarete gitmiş ve ona yaptığı duanın bereketiyle o zimmî olan hizmetçisi Müslüman olmuştur.

Yine Hz. Peygamber (s.a.v), ölüm döşeğinde yatmakta olan amcasını ziyaret edip onu Müslüman olmaya davet etmiştir.

6. Cenazesine katılmak: Bir müslümanın; ölen müslüman kimsenin cenaze namazını kılması, defnedilinceye kadar cenazenin ardından girmesi, ona hayr duada bulunması üzerinde bulunan bir haktır, (ç)

[←2901]
[28] Müslim, Selâm 5 (2162)

[←2902]

[29] Tirmizî, Edeb 1 (2737)

[←2903]
[30] Nesâî, Cenâiz 52

[←2904]

[31] Selâm: Barış, rahatlık, esenlik; müslümanlarin birbirleriyle karşılaştıkları zaman karşılıklı olarak sağlık ve esenlik dileklerini sunmaları anlamına gelen bir İslam ahlakı terimi. Bazı hadis kitaplarında" Selâm" başlığı altında; selâm, kişisel davranışlar, oturup kalkma, tıbbî hastalıklar ve öeşitii tedavi yolları, rukye, sihir, uğursuzluk, hastalık bulaşması gibi konular ele alınır, (ç)

[←2905]

[32] Buhârî, Tıb 33, 39, İcâre 16, Fezâiiu'l-Kur'an 9; Müslim, Selâm 65-66 (2201); Ebu Dâvud, Tıb 19 (3900); Tirmizî, Tıb 20 (2063, 2064); Nesâî (el-Kübrâ), Amelü'1-Yevm ve'1-Leyl, 6/254 (10866, 10867), 6/255 (10868); İbn Mâce, Ticârât 7 (2156); Ahmed b. Hanbel, 3/83

[←2906]

[33] Buhârî, Fezâüu'l-Kur'an 9; Müslim, Selâm 66 (2201)

[←2907]

[34] Rukye: Dua, efsun, muska; sihirbaz ve üfürükçülerin okudukları şeyler (anlamına gelmektedir) .

İbn Hacer el-Askalânî {ö. 852/1447), alimlerin şu üç şartın bulunmasıyla rukyenin caiz olacağı üzerinde görüş birliği içerisinde olduklarını bildirmektedir:

a. Allah Teala'nin kelamıyla (âyetlerle), isimleri veya sıfatlarıyla olması;

b. Arap diliyle veya başka bir dille anlaşılır olacak şekilde yapılması;

c. Yapılan rukyenin bizzat faydasının dokunduğuna değil, umulan faydanın Allah Teâlâ tarafından gönderildiğine inanılması (Fethul-Barî, X/206).

Rukye; mubah, haram ve şirk olmak üzere üç çeşittir:

1. Mubah olan Rukye: Kur'ân-ı Kerim'den ayetlerle Allah Teâlâ'nın isim ve sıfatlarıyla, arapça ve anlamı anlaşılır bir dille yapıldığı takdirde mubahtır. Hz. Aişe (r.anhâ)'ctaırivayet edilen bir hadis-i şerifte şöyle denilmektedir: "Rasûlüllah (s.a.s) son hastalığında muavvizeteyni okuyup kendisine üflüyordu. Hastalığı ağırlaştığı zaman onlan okuyarak üzerine üflüyor ve onların bereketi için elini meshediyordum" (Buharî,Tıb32' Müslim, Selâm 51-52).

Yine Hz. Aişe (r.anhâ) Rasûlüllah (s.a.v)'ın hastalığından bahsederken şunları söylemektedir: "Rasûlüllah (s.a.s) yatağa düştüğü zaman, Ihlas süresi ve Mu'avvizeteynıa tamamını okuyarak avucuna üfledi ve sonra elleriyle yüzünü ve vücudunun elininve-tiştiği her tarafını mesnetti" (Buharı, Tıb 39).

Yine akrep sokmasına karşı Fatiha suresi İle rukye yapıldığına dair hadis varid olmuştur (Buharî, Tıb 33). Ve yine Rasûlüllah (s.a.s)'ın hastalanan bazı kimselere, Muavuizeteyn okuyup, onları sağ eliyle meshettiği ve peşinden de şöyle söylediği rivayet edilmekledir: "Ey insanların Rabbi olan Allah'ım hastalığı gider; buna şifa ver. Şifa veren yalnız sensin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Hastalık bırakmayan şifa ver" (Buharı, Tıb 37).

Bu anlamda rivayet edilen hadisler çoktur. Bazı alimler Rasûlüllah (s.a.v)'in; "Göz değmesi ve hummanın dışında rukye yoktur" {Buharî, Tıb 17) hadisine dayanarak, göz değmesi, yılan ve akrep sokması dışında rukyenin caiz olmadığı kanatine varmalardır. Ancak diğer bazı alimler de bu hadisin, rukyenin en fazla faydalı olacağı anlamına sarf. edildiğini, "Zülfikardan başka kılıç yoktur" sözüne kıyas yaparak cevaplandırmışlardır. Çünkü diğer hadislerde görüldüğü gibi, Rasûlüllah (s.a.v) başka şeyler için de rukyeye cevaz vermiştir.

2. Haram olan rukye: Anlaşılmaz sözler, anlamsız kesik harfler, bilinmeyen isimler, bilenlerin Arapçadan başka bir dille rukye yapması, demir, tuz kullanarak veya ip bağlayarak rukye yapılması haram kılınmıştır. Fayda verdiği tecrübe edilmiş uygulamalar bunun dışındadır. Şabir (r.a)'dan şöyle rivayet edilmektedir:

"Rasûlüllah (s.a.s) rukye yapılmasını yasakladı. Amr ibn Hazm'jn çocukları gelip Şöyle dediler: "Ya Resûlullah! Biz bir tür rukye yapardık ve onunla akrep sokmalarına karşı korunurduk." Resûlullah; Ona dönün onda bir kötülük görmüyorum. Sizden her kim kardeşine fayda vermeye güç yetirirse ona faydalı olsun" (Müslim, Selam, 63) demişti.

İzz b. Abdüsselam'dan anlamı bilinmeyen harflerle yapılan rukye sorulduğu zaman, küfrü gerektirecek anlamlar içerip içermediğinin bilinmemesinden dolayı buna cevaz vermemiştir.

3. Şirk olan Rukye: Allah Teâlâ'dan başkasına dua ederek, sığınarak veya yardım dilenerek yapılan rukye, şirktir. Meleklerin, peygamberlerin, cinlerin ve benzeri varlıkların İsimleriyle rukye yapmak gibi... Bunların tamamı Allah Teâlâ'ya şirk koşmaktır. Nitekim Rasûlüllah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: "Efsun, nazarlık boncuklar, ve muhabbet için yapılan muhabbet muskaları şirktir" (Ebu Davud, Tıb 17; İbn Mace Tıb, 39; Ahmedb. Hanbel, 1/381). Yine; "İçinde şirk bulunmayan şeyle rukye yapmakta bir kötülük yoktur" (Müslim, Selam 64) buyurmaktadır.

İbn Hacer bu konuyu şöyle açıklamaktadır: "Bazı rukyelerde şirk bulunmaktadır. Çünkü onu yapanlar kendilerine dokunan zararı defetmek ve lavda elde etmeyi Allah'tan başka kimselerden istemektedirler" (İbn Hacer el-Askalanî, Fethul-Barî, X/260). Müslüman, tamamıyla Allah Teâlâ'ya tevekkül etmekten başka şeylerden fayda dilemez. Nitekim Rasûlüllah (s.a.s) şöyle buyurmaktadır:

"Ümmetimden yetmiş bin kişi hesapsız olarak Cennete girecektir. Onlar, efsun yapmayanlar, teşe'um etmeyenler, vücudlarını dağlamayanlar ve ancak Rablerine tevekkül edenlerdir" (Buharî, Tıb 17; Müslim, İman 372). Kendiliğinden, istenmediği halde müslüman kardeşine rukye yapması bunun dışındadır. Bu Rasûlüllah (s.a.s)'in şu hadisine göre müstehaptir.: "İçinizden her kim kardeşine yardım etmeye güç yetiri-yorsa bunu yapsın" (Müslim, Selâm 63}. B.k.z.: Şamil İslam Ansiklopedisi, Rukye maddesi, (ç)

[←2908]

[35] Allah kelâmının başında bulunduğu yahut namazda ilk okunan sûre veya tümüyle ilk inen sûre olarak Fatiha sûresi denilmiştir. Fatiha suresinin bir çok ismi vardır. Bu olaydan dolayı, Fatiha suresinin bir isminin de, Rukye olduğu belirtilmiştir.

B.k.z: Said Havva, el-Esas-ı fit-Tefeir, Şamil Yayınevi, İstanbul 1989,1/36 (ç)

B.k.z: Said Havva, el-Esas-ı fit-Tefeir, Şamil Yayınevi, İstanbul 1989,1/36 (ç)

[←2909]

[36] Buhârî, İcâre 16, Tıb 39; Müslim, Selâm 65 (2201)

[←2910]
[37] Tirmizî, Tıb 20 (2063)

[←2911]

[38] Tirmizî, Tıb 20 (2064)

[←2912]

[39] Hadisin metninde geçen "Advâ" kelimesi, hastalık bulaşması demektir. Resululiah (s.a.v), bu sözüyle; cahiliyye döneminden kalma İnancı yıkmak istemektedir. Çünkü Araplar, cahiliyye döneminde hastalığın Allah'ın fiiliyle değil de, hastalığın tabiatı icabı insana bulaştığına inanıyorlardı.

İşte Resululiah (s.a.v), bu sözüyle; Arapların bu batıl inançlarına cevap vermiş, her şeyde olduğu gibi, hastalığın bulaşmasında da Allah'ın fiilinin dikkate alınması gerektiğini, Allah hastalığın bulaşmasını yaratmazsa, insanın kendi kendine hiçbir şey yapamayacağını belirtmektedir, (ç)

[←2913]

[40] pîac|jSjn metninde geçen "Tıyera" kelimesi, uğursuzluğa yorma demektir. Araplar, cahiliyye döneminde kuşları ve geyikleri ürkütüpde hayvan sağ tarafa giderse, onunla teberrükte bulunup işlerine, güçlerine veya yollarına devam ederler, sol tarafa giderse yapacakları şeyden dönerler ve uğursuzluk yorumunda bulunurlardı. Bu suretle bir çok zaman yapacakları işlerden geri kalırlardı, islam dini, bunu yasaklamış ve zarar veya yarar hususunda hiçbir etkisi olmadığını haber vermiştir.

Başka bir hadiste; "herhangi bir şeyi uğursuzluğa yormak, şirktir" buyurulmuştur. Yani uğursuzluğun, fayda veya zarar verdiğine inanmak şirktir. Çünkü cahiliyye devri Arapları, uğursuzluğun etkisine İnanırlardı ki, bu da, şirktir, (ç)

[←2914]

[41] Uğursuzluk: Herhangi bir şeyde bulunduğu zannedilen ve işlerin ters gitmesine sebep olarak ileri sürülen hal.

Değişik çağlarda pek çok kişi ve toplumlar çevrelerinde gördükleri bir takım eşyalarda, hayvanlarda ve tabiat olaylarında uğursuzluk bulunduğuna inanmıştır. Çağımızda bu uğursuzluk anlayışını üzerinden atamamış pek çok insan görülür. Bu tipteki İnsanlar, uğursuz olarak niteledikleri şeylerden, kendilerine bir kötülük ve zarar geleceği İnancındadır. Daima bu tür şeylerden uzak durmağa çalışırlar. Hiç bir dinî ve ilmî kaynağı olmayan "uğursuzluk" anlayışına sahip olsalar, hayatların her safhasında korku ve endişe İçinde bulunurlar.

Aslında hiç bir şeyde uğursuzluk yoktur. Hiç bir. şey doğuştan uğurlu değildir. Uğursuzluk olsa olsa herkesin kendisinde, kendi yorumunda ve anlayışındadır. Halk arasında sık sık kullanılan "Uğurlu geldi" veya "Uğursuz geldi" gibi sözler birer zan ve kuruntudan ibarettir. Hz. Peygamber (s.a.s) bir hadîs-i şerifinde, "İslâm'da teşe'üm = (uğursuz sayma, kötüye yorma) yoktur; en iyisi tefe'ül (=iyiye yorma) dır" (Buhârî, Tıb 54) buyurarak, bu zararlı anlayışın İslam'da bulunmadığını ifade etmiştir. Diğer bir hadiste ise: "Eşya da uğursuzluk yoktur, safer ayında uğursuzluk yoktur, baykuşun ötmesinde bir uğursuzluk yoktur" (Müslim, Selâm 102) buyurulmuştur.

Bütün bunlardan sonra şöyle denebilir: Ay ve güneş tutulması, köpek havlaması, baykuş ötmesi, kedi ve köpeğin yolda yürüyen bir kişinin önünden geçmesi, merdiven altından geçmek, on üç rakamı, salı günü İşe başlamak veya yola çıkmak, gece aynaya bakmak veya tırnak kesmek vb. gibi pek çok şeyde uğursuzluk bulunduğuna inanmak, batıldır. Zira böyle şeylerde, ne iyilik ne de kötülük vardır. Bir eşyayı bir olayı mutlaka bir şeye yormak gerekiyorsa, Peygamber Efendimizin tavsiyesi doğrultusunda, iyiye yormak icab eder. B.k.z: Şamil İslam Ansiklopedisi, Uğursuzluk maddesi (ç)

[←2915]

[42] Buhârî, Tıb 43, 54; Müslim, Selâm 115-118 (2225); Ebu Dâvud, Tib 24 (3922); Tirmizî, Edeb 58 (2824); Nesâî, Hay! 5; İbn Mâce, Nikâh 55 (1995); Ahmed b. Hanbel, 2/153

[←2916]

[43] Buhârî, Cihâd 47, Tıb 54; Müslim, Selâm 116 (2225)

[←2917]

[44] Alimler, bu rivayetlerde belirtilen üç şeyde uğursuzluk olup olmadığı hususunda ihtilaf etmişlerdir.

İmam Mâlik (ö. 179/795) ile bir topluluğa göre; bu rivayetlerden maksat, zahirî manala-ndır. Yüce Allah bir evi zarar ve ölüme sebep yaratabilir. Muayyen bir kadın ve at yahut ev de Allah'ın kaza ve kederiyle bazen helâka sebep olabilir. Hadisin manası; bazen bu üç şeyde uğursuzluk meydana gelir demektir.

Hattâbî (ö. 388/998) ile diğer birçok alim ise; bu rivayetlerdeki üç şeyin, yasak olan uğursuz saymadan istisna edildiğini belirtmişlerdir. Bu görüşte olan alimlere göre, bu hadisin manası; "Uğursuz sayma yasaktır, fakat bir kimsenin içinde oturmaktan hoşlanmadığı bir evi, beraberce yaşamaktan hoşlanmadığı bir hanımı.veya hoşlanmadığı bir atı varsa onlardan ayrılsın" demektir.

Bazıları da, "Evin uğursuzluğu darlığı ve komşularının kötülüğünden ibarettir. Kadının uğursuzluğu doğurmaması, gevezeliği ve şüpheli işler yapmasıdır. Atın uğursuzluğu ise üzerinde harp edilmemesi yahut fiyatının pahalılığı, hizmetçinin uğursuzluğu İse kötü ahlâklı olması, kendisine ısmarlanan şeylere kulak asmaması gibi şeylerdir" demişlerdir.

Aynî (ö. 855/1451) diyor ki: "Bu konuda sahih olan mana; uğursuz saymanın bütün çeşitlerinin iptal edilmesidir. Resulullah (s.a.v)'in "Uğursuz sayma yoktur; uğursuzluk üç şeydedir" buyurması cahiliye devrinin itikadını anlatmaktadır. Çünkü o devirde Araplar, bu üç şeyde uğursuzluk olduğuna inanırlardı. Yoksa bu hadis 'Müslümanların itikadmca üç şeyde uğursuzluk vardır' manasını ifade etmez." Bu rivayetlerin bazısında Resulullah (s.a.v)'in; "Eğer uğursuzluk namına bir şey varsa (bu) atta, kadında, evdedir" buyurmuş olması bizce bu konudaki ihtilâfa meydan vermeyecek kadar açıktır. Çünkü hadisin manası şudur: "Eğer uğursuzluk namına bir şey sabit olsaydı §u üç şeyde sabit olurdu, lâkin uğursuzluk namına bir şey sabit olmamıştır. Binaenaleyh bunlarda da uğursuzluk yoktur." Ebu Davud'un sarihi Sehârenfûri (ö. 1346/1927)'ye göre ise uğursuzluk iki çeşittir:

1. Gerçekten, zahirde mevcut olan uğursuzluk.

2. Zahirde vücudu olmadığı halde var olduğu vehmedilen uğursuzluk. Bazı kimseler kendilerine ait olan bazı şeylerde uğursuzluk bulunduğuna inanarak bu türden bir vehim hastalığı içine düşerler. Kafalarına yerleşen bu varsayım kendilerine öyle hükmetmeye başlar ki zamanla hastalık haiine dönüşür.

Onları bu hastalıktan kurtarmanın en kestirme yolu bu kimselerin o şeylerle ilgisini kesmektir.

Günümüzde bazı şeylerin kendisine uğursuzluk getirdiği vehmine kapılan kimseleri tedavi İçin "telkin yoluyla tedavi" denilen bir tedavi yöntemi uygulanmaktadır. Kendilerini terketmek ev ve at kadar kolay olmayan şeylerin kendisine uğursuzluk getirdiğine inanan kimseler için bu tedavi usulünden başka bir yöntem yoksa da, ev ve

at gibi terk edilmesi kolay olan şeylerden vehme kapılan hastaların en kısa yoldan tedavisi onu terk etmeleridir, (ç)

[←2918]

[45] Buhârî, Nikâh 17

[←2919]

[46] Müslim, Selâm 119 (2226}

[←2920]

[47] püya; Uyku sırasında aynen uyanıkmış gibi çeşitli olayların yaşanması hali, düş.

Rüya çağlar boyunca bütün toplumlarda büyük önem görmüştür. Rüyanın mahiyeti ve kökeni hakkında çok şeyler yazılıp söylenmiştir. Ancak bu yazılıp söylenenler her topluma ve her kültüre göre ayrı ayrı olagelmiş ve hep değişkenlik arzetmiştir. Tarihte bazı toplumlarda rüyaya büyük önem verilmiş ve bazan bu rüya tabirleri kitaplar halinde toplanmıştır. Umumiyetle rüya, uyanıklık halinin bir uzantısıdır; etkisinde kalınan sevindirici veya üzücü olayların uyku halinde yaşanması olayıdır. İslâm'da rüya hukukî bir kaynak ve delil değildir. Yalnız gören kişi ile alakalıdır. O kişi de bu rüyasını hayra yorar ve bu rüya yalnız kendisini bağlar.

Rüya, "Allah Teâlâ'nın melek vasıtasıyla hakikat veya kinaye olarak kulun şuurunda uyandırdığı enfusî idrakler ve vicdanî duygular veya şeytanî telkinlerden meydana gelen karışık hayallerden ibarettir" şeklinde de tarif edilmiştir.

Kur'ân-ı Kerİm'in birçok yerinde rüyadan söz edilmiştir. Hz. İbrahim (a.s), oğlu İsmail {a.s)'i rüyada boğazlama emri almış ve bu rüyayı uygulamaya teşebbüs etmiştir (Saffat: 37/102}.

Yusuf (a.s)'da rüyasında on bir yıldızla, ay'ın kendisine secde ettiğini görmüş (Yusuf: 12/40); Mısır hükümdarının ve hapishanedeki iki kişinin gördükleri rüyaları tabir etmiştir (Yusuf. 12/36,43).

Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in görmüş olduğu rüyalardan söz edilmektedir (Fetih: 48/27, Saffat: 37/105, İsra: 17/60)

İslam bilginleri, ayetlerdeki sınırlı bilgilerden, özellikle de Hz. Peygamber (s.a.v)'in rüya ile ilgili çıklmlrından hareketle, yrıca kişisel tecrübe ve bilgilerinin de yardımıyla rüyanın mahiyeti, çeşitleri ve yorumu konusund zengin bir bilgi birikimi ve litertğr oluşturmuşlardır. İsim bilginleri, insanın içinde bulunduğu iç ve dış şartlardan kaynaklanan nefsanî rüyanın psikolojik ve fizyolojik şartlarla ilgili olabileceğini kabul etmekte ve peygamberlerin gördüğü sadık rüyaları, vahiy kapsamında olduğu için bunu tartışma dışı tutmaktadırlar. İslam dünyasında ve ve Batı'da bilginlerin, rüyanın kaynağı ve mahiyeti konusunda özel araştırmalar ve bu konuda bazı açıklamalar yaptıkları bilinmektedir. Günümüzde "Rüya Tabirleri" adıyla yayımlanan kitapların içeriğinin, rüyanın gerçek manasıyla pek ilgisi yoktur. Bu sebeple rüyanın tabiri, bir bakıma tahmin ve temenni niteliğindedir.

Yalnız rüyayı, keşif ve sezgi gibi vasıtalarla birlikte "ilham" kapsamında değerlendirme, ancak ilhamın objektif bir delil değil sadece o şahsı ilgilendiren bir delil olduğunu unutmamak gerekir.

Özetle belirtmek gerekirse; peygamberlerin gördüğü veya tabir ettiği rüyalar dışında kalan rüya ve tabir, kesin bilgi ifade etmez. Bu sebeple rüyalarla, dinî hükmü belirlemek veya geçersiz kılmak ve buna göre de hayatı yönlendirmek caiz değildir.

Rüya gibi rüyanın yorumu da, rüyayı gören şahsı ilgilendirdiğinden başkalarının bu yorumu esas alarak onun üzerine hüküm bin etmesi uygun olmaz.

B.k.z: Komisyon, İlmihal, T.D.V, İstanbul 1999, 2/160-163; Şamil İslam Ansiklopedisi, Rüya maddesi (ç)

[←2921]

[48] Buhârî, Tib 39; Müslim, Rü'yâ 1-4 (2261); Ebu Dâvud, Edeb 88 (5021); Tirmizî, RüVâ 5 (2277); Nesâî (el-Kübrâ}, Rü'yâ, 4/391 (7655), AmelÜ'l-yevm ve'1-leyl, 6/224 (10734-10737); İbn Mâcc, TatİruV-Rü'yâ 4 (3909); Ahmed b. Hanbel, 5/296, 304, 305

[←2922]
[49] Buhârî, Tatır 14

[←2923]

[50] Rüya gene| olarak iki kısma ayrılır:

1. Doğru ve güzel olan rüyalar: Bu tür rüyalar, uyanıklık âleminde doğru çıkan rüyalardır. Peygamberlerin, onlara uyan salih müminlerin gördükleri rüyalar bu tür rüyalardır. Bazan dindar olmayan insanlar da bu tür rüyaları görürler.

Bu tür rüyalar üç grupta ele alınabilir.

a. Yoruma ve tabire ihtiyaç göstermeyecek kadar açık seçik rüyalar, Hz. İbrahim'in rüyası gibi...

b. Kısmen yoruma, ihtiyaç gösteren rüyalar. Hz. Yusufun rüyası gibi...

c. Tamamen tabir ve yoruma ihtiyaç gösteren rüyalar. Mısır hükümdarının gördüğü rüya gibi...

2. Adğâs adı verilen karmakarışık ve hiç bir anlam taşımayan rüyalardır: Bu tür rüyalar da bir kaç kısma ayrılır

a. Şeytanın uyuyan kişiyle oynaması ve onu üzmesine sebep olan rüyalar. Mesela kişi rüyasında başının koparıldığını ve kendisinin başının peşinden gittiğini görür. Ya da korkunç ve tehlikeli bir duruma düştüğünü ve hiç bir kimsenin kendisini kurtarmaya gelmediğini görür.

b. Meleklerin haram bir şeyi uyuyan için helal kıldığına veya haram bir iş teklif ettiklerine dair olan ve aklen muhal ve imkansız olan buna benzer işlerle ilgili rüyalar.

c. Kişinin uyanık iken üzerinde konuştuğu veya olmasını temenni ettiği bir şeyi uyanık iken itiyad haline getirdiği bir şeyi rüyasında görmesi.

Bu durumda rüyanın üç çeşit olduğu görülmektedir.

1. Allah tarafından bir müjde olabilen bir rüya. Buna, rahmanı rüya denir.

2. Kişinin uyanık iken Önem verip kalben meşgul olduğu bir şeyle ilgili olarak gördüğü rüya.

3. Şeytan tarafından korkutulan kişinin gördüğü rüya. Buna, şeytanî rüya adı verilir. Kötü bir rüya gören bir müslümanın yapacağı işler:

Gördüğü rüyanın şerrinden ve şeytanın şerrinden üç kez Allah'a sığınır. Şöyle der: "Allah'ım, bu rüyanın şerrinden ve rahmetinden uzak kalmış olan şeytanın şerrinden sana sığınırım." Rüyanın hayra dönüşmesi için dua eder. Bu tür rüyayı hiç bir kimseye anlatmaz. Müslüman gördüğü iyi bîr rüyadan ötürü uyanınca Allah'a hamdeder. Bu rüyadan dolayı sevinir, bunu bir müjde kabul eder. Rüyayı sevdiği bir kimseye anlatır, sevmediğine kesinlikle anlatmaz. B.k.z. Şamil İslam Ansiklopedisi, Rüya maddesi (ç)

[←2924]

[51] Müslim, Rü'yâ 3, 4 (2261)

[←2925]
[52] Buhârî, Tib 39

[←2926]

[53] Rüya ile Hulm, her İkisi de uyuyan kimsenin gördüğü düş manasına gelirse de, çoğunlukla güzel düşlere "rüya", korkunç ve çirkin olanlarına "hulm" denilmek âdet olmuştur. Bundan dolayı hadiste, teşrif izafeti kabilinden rüya Allah'a izafe edilmiş, hulm ise şeytana nisbet olunmuştur, (ç)

[←2927]

[54] Kadı İyâz (ö. 544/1149)'a göre; üç defa tükürme emri, gördüğü rüyada hazır bulunan Şeytanı kovmak, onu tahkir etmek ve rezil etmek içindir, (ç)

[←2928]
[55] Müslim, Rü'yâ 1 (2261)

[←2929]

[56] Fezâil: "Artmak, fazlalaşmak, üstün olmak "anlamındaki "fazl" kökünden türeyen faziletin çoğulu oln "Fezâil" kelimesi; bir şeyi veya bir kimseyi üstün kılan özellikler" anlamındadır.

Amellerin, zamanların, şahısların, kabilelerin, toplumların, yer ve şehirlerin benzerlerinden üstünlüğünü anlatmak için kullanılmış ve bunların her birine dair pek çok eser kaleme alınmıştır. Bunlar arasında Kur'an'ın (Fezâilü'l-Kur'an), Hz. Peygamber (s.a.v)'in (Hasâis) ve Sahabenin {Fezâilu's-Sahâbe) faziletleriyle ilgili olanlar önemli yer yutar. Fezâilü'l-Kur'an: Kur'n-ı Kerim'in üstünlüklerini, onun tamamını yada bazı sure veya ayetlerini öğrenip okuyan, öğreten, dinleyen, ezberleyenler ile hükümlerine göre amel edenlerin kazanacağı sevapları, bazı sure yahut ayetlerinnin şifalı oluşuna dair ayet ve hadislerde verilen bilgileri ifade etmek üzere kullanılan bir tabirdir. Islamî kaynaklarda genellikle "Fezâilü'l-Kur'an", bazen de "Sevâbu'I-Kur'an", "Menâfiui-Kur'an" gibi tabirler kullanılmıştır, (ç)

[←2930]

[57] Maharet" kelimesi burada; Kur'an'ı iyi okuyan, ezberi güçlü olan kimse demektir. "Sefere" ise, "Safir" kelimesinin çoğulu olup aracı aniamma gelmektedir. Bu kelimenin tefsirinde birkaç görüş ileri sürülmüştür:

1. Katib meklekler, Levh-i taşıyan meleklerdir. Bunlar, kutsal kitapları peygamberlere aktardıkları için bu ismi almışlardır.

2. Kulların amellerini yayzan yazıcı meleklerdir.

3. Allah İle peygamberler arasında elçilik yapan meleklerdir.

4. Allah'ın insanlara gönderdiği peygamberlerdir.

5. Hz. Peygamber (s.a.v)'in sahabİleridİr.

Hadisten anlaşıldığına göre; Kur'an'ı düzgün bir şekilde okuyan kimselerin, bu Kur'an okumaları, onları güzel vasıflarla övülen meleklerle/peygamberlerle birlik olma mertebesine çıkartacaktır. Okuması iyi olmadığı için, kendisine zor geldiği halde Kur'an okuyan kimselere ise, iki sevap vardır. Biri, Kur'an okuduğu için ve diğeri ise, zorluk çektiği içindir.

Yalnız bu ifade, kötü Kur'an okuyan kimsenin, iyi okuyan kimseden daha fazla sevap alacağı şeklinde bir kanaate götürmemelidir. Bundan maksat; okuması zayıf olup da okumakta güçlük çeken kimseleri okumaya teşvik içindir, (ç)

[←2931]

[58] Buhârî, Tefsiru Sure-i Abese 1; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 244 (798); Ebu Dâvud, Vitr 14 (1454); Tirmizî. Fezâilu'l-Kur'an 13 (2904); Nesâî (el-Kübrâ), Fezâilu'l-Kur'an, 5/20 (8045), 5/21 (8046) Tefsîr, 6/506 (11646); İbn Mâce, Edeb 52 (3779); Ahmed b. Hanbel, 6/98, 170, 239, 266,

[←2932]

[59] Ebu Dâvud, Vitr 14 (1454); Tirmizî, Fezâilu'l-Kur'an 13 (2904)

[←2933]

[60] Hadis, Fatiha suresi gibi beş vakit namazda okunması gereken surelerden fazla olarak her gün Kur'an okumayı kendisine prensip edinen bir mü'mini; kokusu hoş, tadı güzel bir portakala benzetmektedir.

Devamlı Kur'an okuyan mü'minin tatlılığı; kalbinde kökleşip yerleşmesinden, hoş kokulu oluşu ise Kur'an okumayı alışkanlık haline getirip Kur'an'ı sık sık okumasından, Kur'an'ı okurken, hem kendisini ve hem de dinleyenleri huzura ve sükûnete kavuşturmasından ve aynı zamanda hem kendine ve hem de dinleyenlere sevap kazandırmasından ve Kur'an'm hikmetler hazinesinden nasip almaya vesile olmasından kaynaklanmaktadır. Devamlı Kur'an okumayan mü'min ise; tadı güzel olup kokusu olmayan bir hurmaya benzetilmektedir. Çünkü her ne kadar mü'min iman sahibi olarak çok tatlı ise de sürekli Kur'an okumadığı zaman okunan Kur'an'm etrafa yaydığı, hoş koku meselesindeki huzur, huşu' İlim ve hikmet nimetlerinden mahrum kalır. Bubakımdan tadı olup da etrafa hoş kokular yayamayan meyvelere dönüşür.

Yine Kur'an okuyan münafık kimse; kokusu güzel, tadı acı fesleğene benzetillrken, Kur'an okumayan münafık kimse ise; tadı acı olup kokusu olmayan Ebu Cehil karpuzuna benzetilmiştir. Çünkü münafıklık, neticesi İtibariyle Ebu Cehil karpuzu gibi acıdır. Bu bakımdan münafık bir kimsenin, Kur'an okuyarak etrafa Kur'an'ın hayat bahşeden nurlarını, cennet kokusunu müjdeleyen nağmelerini saçıyorsa, o zaman kokusu olmayan acı; Ebu Cehil karpuzundan farkı kalmaz.

Münafık oluşuyla birlikte Kur'an okuyan bir kimse, münafıklığı yönüyle sevimsiz ve tatsız olmakla birlikte okuduğu Kur'an ile etrafa tatlı ve huzur verici kokular neşrettiği İçin tadı acı, fakat kokusu hoş fesleğene benzetilmiştir. B.k.z: Muhammed b. Allan, Delâilü'l-Fâlihîn, 3/490-491

[←2934]

[61] Buhârî, Fezâilu'l-Kur'an 17, 36; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 243 (797); Ebu Dâvud, Edeb 16 (4830); Tirmizî, Edeb 79 (2865); Nesâî; İman 32; İbn Mâce, Mukaddime 16 (214); Ahmed b. Hanbel, 4/404, 408

[←2935]

[62] Buhârî, Et'ime 30; Müslim, Salâtu'l-Musâfirîn 243 (797)

[←2936]

[63] Buhârî, Tevhîd 57, Fezâilu'l-Kur'an 17

[←2937]
[64] Tirmizî, Edeb 79 (2865)

[←2938]

[65] Kitabın Arapça metninde; Ebu Mes'ud el-Bedrî el-Ensârî yerine, Abdullah ibrrMes'ud ifadesi yer almaktadır. Büyük bir ihtimalle bu, ya baskı hatasından yada yazarın dikkatsizliğinden kaynaklanan bir durumdur, (ç)

[←2939]

[66] Bilindiği üzere, Bakara Sûresinin son iki ayeti, "Amenerrasûlü"dür.

Rivayetin sonunda yer alan "ona yeterlidir" ifadesini birkaç şekilde anlamak mümkündür:

1. Geceyi ihya yönünden yeterlidir. Bu, gece namazı yerine geçer. Çünkü îbn Adiyy (ö. 365/975)'İn Abdullah İbn Mes'ud'dan naklettiği rivayet bu manayı doğrulamaktadır.

2. Şeytana karşı yeterlidir. Yine Taberânî (ö. 360/970)'nin, ceyyid bir senedle Şeddâd b. Evs'ten naklettiği rivayet bu görüşü desteklemektedir.

3. Bütün kötülüklere karşı yeterlidir.

4. insanlardan ve cinlerden gelecek kötülükleri uzaklaştırmaya yeterlidir.

Bakara Sûresinin son iki ayetine, böyle bir faziletin tahsis edilmesinin hikmeti; muhtevaları bakımındandır. Çünkü burada temel olarak İmanın esaslarına vurgu yapılmakta ve kulların, Rablerine karşı durumları açığa kavuşturulmaktadır, (ç)

[←2940]

[67] Buhârî, Fezâilu'l-Kur'an 10, 27; Müslim, Salâtu'l-Musâfirin 256 (808); Ebu Dâvud, Şehru Ramazân 9 (1397); Tirmizî, Fezâilu'l-Kur'an 4 (2881); Nesâî (el-Kübrâ); Fezâilu'l-Kur'an 5/9 (8003, 8004), 5/10 (8005), 5/14 (8018, 8019, 8020), Amelü'f-yevm vel-Leyl, 6/180 (10554). 6/181 (10555, 10556, 10557); İbn Mâce, İkâme 183 (1368); Ahmed b. Hanbel, 4/118, 121, 122

2914 Buhârî, Meğâzî 9, Fezâilu'l-Kur'an 10, 27; Müslim, Salâtu'i-Musâfırîn 256 (808)

[←2941]

[68] Fezâüu'n-Nebî (Hasâis): Allah'ın sdece Hz. Peygamber (s.a.v)'e lütfettiği özellikleri

ifade eden tabir ve bunları ele alan eserlerin ortak adıdır.

"Hasâisu'n-Nebî ile ilgili yazı yazan bazı müellifler, isim olark, "Fezâif" kelimesini tercih etmişlerdir.

B.k.z: İslam Ansiklopedisi, T.D.V., İstanbul 1997, 16/277-281 (ç)

[←2942]

[69] Buhârî, Menâkıb 13; Müslim, Fezâil 91-93 (2337); Ebu Dâvud, Teraccül 9 (4183, 4185, 4186); Tirmizî, Menâkıb 8 (3635); Nesâî, Zînet 60; İbn Mâce, Libâs 20 (3599); Ahmed b. Hanbel, 4/282, 295, 203

[←2943]

[70] Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber {s.a.v)'i, "üstün yaratılışlı" ve "en güzel örnek" olarak nitelemiştir. Onun üstün yaratılışına, fizyolojik özellikleri dahil olduğu gibi fızyonomik özellikleri de girer. Dolayısıyla da Hz. Peygamber (s.a.v}, gerek dış görünüşü ve gerekse-de iç alemi ve ahlakıyla en üst düzeydedir. Üstün yaratılışı, İslam'ın şahsında getirdiği üstün ahlak ilkeleriyle birleşince, benzersiz kişiliğini oluşturmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v), insan olarak, son derece yumuşak huylu, ağırbaşlı, ciddi ve vakur idi. Şefkat, merhamet ve yumuşak kalplilikte eşsizdi. Çevresini oluşturanlara karşı güler yüzlü davranırdı. Ayırım yapmaksızın bütün akrabalarına ve bütün sahabilerine karşı gayet nazik davranırdı.

Hz. Peygamber (s.a.v), bu güzel İnsani özelliklerinden dolayı peygamberlik görevini başarıyla sürdürmüş ve çevresindeki insanların çoğalmasını sağlamıştır. Hatta o sırada var olan zenginler ve köleler arasında oluşmuş sosyal tabakyla mücadele ederek müminlerin eşit ve kardeş olduklarını belirtmekle, onlar arasında seçkin olmayan ve sınıfsız bir toplum oluşturmaya çalışmıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v), eğer sahabilerine karşı sert ve kaba davranmış olsaydı, elbette etrafında hiç kimse kalmazdı. Bunun aksine o, insanlara karşı şefkatli, merhametli ve yumuşak davranmıştır.

Kendisine karşı yapılan bütün eziyetlere, zulüm ve işkencelere karşı eşsiz bir sabır ve tahammül gücü göstermesinin yanında bu kötü davranışları yapanlara karşı kin tutmayıp affı yeğlemesi, onun ayrı bir insani özelliğidir, (ç)

[←2944]

[71] Buhârî, Menâkıb 13; Müslim, Fezâil 93 (2337)

[←2945]

[72] Buhârî, Menakıb 13; Müslim, Fezâil 91 (2337)

[←2946]

[73] İbnü'l-Hümâm (ö. 861/1457), hadisteki elbiseyi; kırmızı ve yeşil çizgili olarak dokunmuş Yemen kumaşından yapılmış iki kat elbise olarak tarif edip bu elbisenin sadece kırmızı bir kumaş olmadığını kaydetmiştir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v), sadece kırmızı kumaştan biçilmiş elbisenin kullanılmasını yasaklamıştır.

İbn Melek (ö. 885/1480) gibi bazı sarihler de, hadisin metninde geçen "Kırmızı bir elbise içerisinde" ifadesini; "İçinde kırmızı çizgiler bulunan elbise" diye kayıtlamışlardır.

Bununla birlikte hadis, zahire yorumlansa bile, bununla kırmızı giymenin caiz olduğuna delil getirilmez. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v), bu elbiseyi, kırmızı giymeyi yasaklamadan önce giymiş olabilir, (ç)

[←2947]
[74] Buhârî, Libâs 68

[←2948]

[75] Müslim, Fezâil 91 (2337)

[←2949]

[76] Ebu Dâvud, Teraccül 9 (4183)

[←2950]

[77] Kitabın Arapça metninde, Nesâî ismi belirtilmiyorsa da, rivayetin geçtiği yer itibariyle, bunun Nesâî olması gerekmektedir, (ç)

[←2951]

[78] Hz. Peygamber (s.a.v), saçını kısaltmadığı zaman omuzlarına yakın bir yere kadar iner, kısalttığında ise kulaklarının yarı hizasına kadar inerdi.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in saçlarının her zaman aynı düzeyde olmayışı, saç şeklinin, devamlı surette uyulacak bir sünnet olmadığına delalet eder. Çünkü saç şekli, sünneti zevaid kısmına girmektedir.

Saç konusunda dikkat edilecek nokta; toplumun yadırgamadığı, Ehl-i kitaba benzemeye çalışılmadığı ve kişiye yakışan, temiz ve bakımlı bir saç şeklinin benimsenmesidir, (ç)

[←2952]
[79] Nesâî, Zînet 60

[←2953]

[80] Hz. Peygamber (s.a.u)'İn fiziksel yapısı, her görene onun, Allah'ın Resulü olduğuna ilişkin fikir veriyordu. Hatta Hz. Peygamber (s.a.v) ile karşılaşan kişi, güzellik açısından eşi bulunmayan biriyle karşılaştığını anlardı. Bu, öyle bir görüntüydü ki, İlk bakışta insana güven verirdi. Onu görenler, bu gerçeği itirafta görüş birliği içindeydiler.

Hz. Peygamber (s.a.v) orta boylu, nuranî yüzlü, başı İri, kirpikleri uzun ve siyah, ağzı geniş, dişleri beyaz ve seyrekti, (ç)

[←2954]
[81] Nesâî,Zînet60

[←2955]
[82] Tirmizî, Menâkıb 8 (3635)

[←2956]

[83] Fezâîlu's-Sahâbe: Sahbilerin faziletleri ve bu konuda meydana gelen literatür İçin kullanılan bir tabirdir.

Kaynaklarda yaygın olarak Fezâilu's-Sahâbe şeklinde geçen bu tamlamanın; "Fezâilu Ashâb", "Menâkıbu's-Sahâbe", Fezâilu Ashâbi'n-Nebî", "Ma'rifetü's-sahâbe" tarzınd kullanıldığı da görülmektedir.

Sahabilerde fazilet konusu kabul edilen hususların başında; Aşere-i Mübeşşereden, Muhacirlerden, Ensârdan, Ehl-i Beyt ve Ehl-i Bedir'den olmak, Uhud ve Hendek gazveleri ile Bey'atü'r-Rıdvan'da bulunmak, ümmühâtu'l-mü'mininden olmak gelmektedir. Bunlardan başka fert olarak Hz. Peygamber' (s.a.v) tarafından cennetle müjdelenmek, ilk müslümanlar arasında yer almak, imanı uğrunda işkence görmek, büyük malî yardımlarda bulanmak, savaşlardan birinde veya bir kaçında bulunmak gibi hususlar ile buna benzer daha bir çok konular Fezâilu's-Sahâbe konusuna girmektedir.

Bütün sahabiler, fazilet bakımından aynı seviyede değildir. İslama giriş önceliğine sahip olmak, İslam dini için büyük fedakarlıklarda bulunmak gibi sebeplerden dolayı sahabiler arasında fazilet, tabaka ve mertebe farklılığı vardır.

Hz. Peygamber (s.a.v)'i bir defa gören sahabi ile hayatı boyunca ona hizmet eden saha-binin faziletlerinin eşit olmayacağını göz önünde bulunduran muhaddisler, özellikle İslam'a giriş önceliğini esas alarak ashabı 5 yada 12 veya 17 tabakaya ayırmışlardır. B.k.z İslam Ansiklopedisi, T.D.V., İstanbul 1997, 12/534-538 (ç)

[←2957]

[84] Buhârî, Fezâilu Ashâbi'n-Nebî 5; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 222 (2541); Ebu Dâvud, Sünnet 10 (4658); Tirmizî, Menâkıb 58 (3861); Nesâî (el-Kübrâ), Menâkib, 5/S4 (8308); İbn Mâce, Mukaddime 11 (161); Ahmed b. Hanbel, 3/11, 54, 63-64

[←2958]

[85] Sahabe: Peygamber Efendimize iman ederek O'nu gören ve müsiüman olarak ölen kimseler.

Lügat itibariyle ashab, arkadaş manasına gelen "sâhib" kelimesinin çoğuludur, İslâm ıstılahında ise "Hz. Peygamber'in arkadaşları" için, daha geniş kapsamıyla Resulullah'ı gören müminler için kullanılmıştır. Sahabî ve çoğulu olan sahabe terimleri de aynı manayı ifade eder.

Sahabî sayılabilmek için az da olsa Resulullah ile görüşmek şarttır. Bu sebeple Hz. Peygamber döneminde yaşamış, O'na iman etmiş, hatta O'nunla haberleşip yazışmış, O'na destek sağlamış kişiler ashâbtan sayılmaz. Meselâ o dönemin meşhur Habeşistan Kralı Necâşî Ashame böyledir.

Hz. Peygamberin arkadaşları ve yakın dostları olan Sahabe-İ Kiram, O yüce Peygamber (s.a.v)'in şahsiyet ve dostluğundan çok istifade etmiş, kendilerine örnek alarak O'nun istediği gibi müsiüman olmaya çok gayret göstermişlerdir. İslâm'ın güçlenip yayılması için canlarıyla başlarıyla çalışmışlar, bu yolda, ölüm de dahil olmak üzere hiç bir şeyden çekinmemişler, Allah ve Resulünü, çoluk-çocuklarından, mallarından, hatta canlarından daha çok sevmişlerdir; Allah yolunda hiç çekinmeden yurtlarından hicret etmiş ve kanlarını akıtarak canlarını vermişlerdir. Böylece Ashab-ı Kirâm'in, Hz. Peygamber'le beraber olmaktan kazandıkları üstünlükleri ortaya çıkmaktadır. Nitekim bu ve benzeri özelliklerinden dolayı sahabe, Kur'an-ı Kerîm'in müteaddit yerlerinde bizzat Allah'u Teâlâ tarafından, hadîsi şeriflerde de Peygamberimiz tarafından methedilmektedir.

"islam'da birinci dereceyi kazanan muhacirler ve ensar ile onlara güzellikle tabi olanlar yok mu? Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da AHah'dan razı olmuşlardır. Allah bunlar için, kendileri içinde ebedî kalıcılar olmak özere, altlarından ırmaklar akan Cennetler hazırladı. İşte bu, en büyük bahtiyarlıktır" (Tevbe: 9/100).
O ağacın altında müminler sana bey'at ederlerken, andolsun ki Allah onlardan razı olmuştur da kafplerindekini bilerek üzerlerine manevî bir kuvvet (moral) indirmiş ve onları yakın birfetih ile mükafatlandırmıştır" (Feth: 48/28) "Muhammed Allah'ın Resulu'dur. O'nunla beraber olanlar (ashab) da kâfirlere karşı çetin ve metin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükû' edici, secde edici olarak görürsün. Onlar Allah'dan daima fazl-u kerem ve rıza isterler. Secde izinden meydana gelen nişanları yüzlerindedir..." (Feth: 48/29)

Peygamber Efendimiz'in Allah'tan alarak tebliğ ve yaşayışında tatbik ettiği veya bizzat kendisinin koyduğu dînî esasların, daha sonraki müsiüman nesillere ancak ashaba dayanan sıhhatli nakillerle ulaşabildiği düşünülecek olursa, İslâm açısından ashab-ı kiramın gerçekten bu övgülere ve kendilerine saygı gösterilmesi konusundaki ikazlara lâyık oldukları açıkça anlaşılır.

B.k.z: Şamil İslam Ansiklopedisi, Ashâb maddesi,

Hadis, sahabeden birine sövmenin haram olduğuna delalet etmektedir. Sahabe arasındaki ihtilaflar, ietihad neticesidir. İsabet eden on, hata eden ise bir sevap almıştır. Meseleye bu açıdan bakmak gerekir, (ç)

[←2959]
[86] Müdd: Okkadan küçük bir ölçektir. 18 litrelik bir kaptır. Hanefilere göre bir müdd, 1/4 sa'dir. Bir sa' ise, 3,334 kg ettiğine göre, bir müdd, bu rakamın 1/4'dür. (ç)

[←2960]
[87] Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 222 (2541)

[←2961]

[88] Buharı, Fezâüu Eshâbi'n-Nebî 12, Menâkıb 25; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 97-99 (2450)-Ebu Dâvud, Edeb 143-144 (5217); Tirmizî, Menâkıb 60 {3872}; Nesâî (el-Kübrâ)' Menâkıb, 5/95 (8366, 8367), 5/96 (8368, 8369); İbn Mâce, Cenâiz 64 (1621)-Ahmed b' Hanbel, 6/240

[←2962]
[89] Buhârî, Meğâzî 83; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 97 (2450)

[←2963]

[90] Resulullah (s.a.v)'in 7 çocuğu vardı. Bunlardan 3'ü erkek idi. Bunlar; a. Kasım, b. Abdullah, c. İbrahim'dir. 4 tanede kızı vardı. Bunlar ise; a. Rukiyye, b. Zeynep, c Ummü Gülsüm, d. Fatıma'dir.

Hz. Fatıma, Resulullah (s.a.v)'in peygamberlikle görevlendirilmesinden kısa bîr müddet Önce dünyaya gelmiştir. Hicretin 2. yılında Bedir savaşından önce Hz. A!i'ye evlenmiştir. Fakat gerdeğe, Uhud savaşından sonra girmiştir. Hz. Fatıma; Hasan, Hüseyin, Ummü Gülsüm ve Zeynep adlı çocukları dünyaya gelmiştir. Evlendiğinde 15 yaşında idi.
Resulullah (s.a.u)'in diğer kızları, Resulullah (s.a.v) daha hayattayken Ölmüşken, Hz. Fatıma, Resuluİlah (s.a.v) den sonra Ölmüştür. Resulullah {s.a.vj'in soyu, Hz. Fatıma'nın çocukları yoluyla devam etmiştir. Çünkü Rukiyye'den doğan Abdullah küçükken ölmüş, Ümmü Gülsüm'ün çocuğu olmamış, Zeynep'den doğan Ali küçükken ölmüş ve oğlu Ümâme'nin de çocuğu olmamıştır.

Resulullah (s.a.v), Hz. Fatıma'yı çok sever, çok ikramda bulunur ve onunla hoşnut olurdu. Hz. Fatıma, çok sabırlı olduğu sürece dindar, değişik üstünlüklere sahip, kendisini kötülüklerden sürekli koruyan, kanaatkar ve Allah'a çokça şükreden bir kadın idi. Hatta Hz. Ali,.Ebu Cehİl'İn kızı Ümmü Cemile'yİ onun üzerine kuma olarak getirmek İstediğinde, Resulullah (s.a.v) buna razı olmamıştı. Yalnız Ebu Cehü'in kızının isminin ne olduğu hususunda görüş ayrılığı vardır.

Hz. Fatima'da, babasına çok düşkündü. Hatta Resulullah (s.a.v)'in hastalığı sırasında babasının ölecek olması nedeniyle ağlamıştı. Ardından Resulullah (s.a.v)'in aile çevresi içinde kendisine ilk kavuşacak kişinin kendisi olduğunu ve onun, bu ümmetin hanımlarının efendisi olduğunu haber vermesi üzerine gülmüş ve sevinmiştir.

Hz. Fatıma, Resulullah (s.a.v)'in ölümünden 5 ay veya buna yakın bir müddet sonra ölmüştür. 24 yada 25 yıl yaşamıştır, (ç)

[←2964]

[91] Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 98 (2450}

[←2965]
[92] Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 99 (2450)

[←2966]
[93] Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 99 (2450)

[←2967]

[94] Aslından insanlara ayağa kalkmak caiz olmakia birlikte ayağa kalkan veya kendisi için ayağa kalkılan açısından arızî bir fesadın bulunması halinde, bu cevaz kerahate dönüşür. Kalkan kimse açısından fesat, riyakar durumuna düşmesidir. Bazı kişilerin bazen hiç de hoşlanmadıkları bir kimse İçin cemaat içerisinde ayağa kalkam durumunda kalmaları gibi. Kalkılan kimse açısında fesat ise, kendisine gösterilen saygıdan dolayı büyüklük duygusuna kapılması gibi. Fakat kişi, gelen bir kimseye ayağa kalmadığı takdirde uğrayacağı zarar ayağa kalktığı takdirde uğrayacağı zarardan daha büyük olmak, düşmanlık ve kin kazanmak ve saldırıya uğramak gibi zararlara uğraması söz konusu ise o zaman ayaka kalkar. Örneğin, Hz. Peygamber (s.a.v), Yahudi olan Kureyzalılar hakkında hakem olması için Sa'd b. Muaz'a bir haberci yollamıştı. Sa'd bir eşek üzerinde Hz. Peygamber (s.a.v)'in yanma gelmişti. Hz. Peygamber {s.a.v), Sa'd'm geldiğini görünce, yanındakilere: "Haydi kalkınız efendinize" buyurmuştu. Buradaki ayağa kalkma, ihtilaflı olan ta'zim kalması değil, yardım etmek için ayağa kalkılmasıdır. Çünkü ayağa kalkan kimseler, onu ta'zim için değil, hayvanından inmesine yardım etmek için ayağa kalkmışlardır. Çünkü Sa'd,

hasta durumda idi.

Hanefi alimlerinden Tehânevî bu konuda şöyle der:

"Ayağa kalkamnm çeşitli şekilleri vardır:

1. "Kıyam" kelimesi, "li" harfi cerriyle kullanıldığı zaman, "ayağa kalkmak" anlamına gelir.

2. "İla" harfi cerriyle kullanıldıuğı zaman "(ona doğru} yürüyüp gitti" anlamına gelir.

3. "Beyne" kelimesiyle kullanıldığı zaman "önünde görünmek" anlamına gelir.

4. "Alâ" harfi cerriyle kullanıldığı zaman "oturmakta olan bir kimsenin arkasında dikelmek" anlamına gelir.

Gerek Sa'd b. Muaz olayında ve gerekse de bu olayda, "ayağa kalkmak" kelimesi için "ilâ" harfi cerri kullanıldığı için bu kelime, "(ona doğru) yürüyüp gitti" anlamında kullanılmıştır. Bu çeşit kalkma, ta'zim ve ikram için değildir. B.k.z: Tehânevî, İ'lau's-Sünen, 17/427-428 İbn Abidin'e göre ise; hatta gelene (ihtilaflı olmayan) ta'zim (=saygı) olsun diye ayağa kalkmak müstehabtır. Mescitte oturan bir kişinin yanına gelene ta'zimen ayağa kalkması, Kur'an okuyanın, gelene ta'zim için ayağa kalkması, eğer gelen kişi ta'zime müstehak ise mekruh değildir.

Esas olan; başkasına karşı ayağa kalkmak bizzat mekruh değldir. Mekruh ancak kendisi için ayağa kalkılan kişi kendisi İçin kalkılmayı severse, işte bu tür ayağa

kalmak mekruhtur. Eğer kendisi için ayağa kalkılmasına kıymet vermeyen bir kimse için kalkılmasında bir sakınca yoktur, (ç)

[←2968]

[95] Tirmizî, Menâkıb 60 (3872)

[←2969]
[96] Ebu Dâvud, Edeb 143-144 (5217)

[←2970]

[97] Aişe, Hz. Ebu Bekr'in kızıdır. Annesi, Ümmü Rûmân bİnt. Âmir'dir. Aişe, hicretten 7 yada 8 ay sonra Hz. Peygamber (s.a.v) ile zifafa girmiştir.

Aif e, yarım asırdan fazla bir zaman yaşadığı için serî ilimlerin dörtte birinin Aişe'den nakledildiği söylenir.

Atâ' ibn Rebâh: Aişe; insanların en fakihi, en alimi, ümmet hakkındaki re'y ve içtihadında en güzel isabet edeni idi' demiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in hanımları içerisinde kendisine en sevgili olması, iftiracıların iftirasından Allah'ın onun beraatini, Kur'an'da, kıyamete kadar tilavet- olunacak bir vahiy olarak indirmiş olması, Aişe'nin Özelliklerinden biridir.

Aişe, Muaviye'nin saltanatlığı döneminde 70 yaşma yaklaşmış olduğu halde hicretin 58. yılında Medine'de vefat etmişti". Cenaze namazını, Ebu Hureyre kıldırmıştır, (ç)

[←2971]

[98] Buhârî, Fezâilu Eshâbi'n-Nebî 30, Bed'ül-Halk 6; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 90-91 (2447); Ebu Dâvud, Edeb 153-154 (5232); Tirmizî, Menâkıb 62 (3881, 3882); Nesâî, İşretu'n-Nisâ' 3; İbn Mâce, Edeb 12 (3596); Ahmed b. Hanbel, 6/117

[←2972]

[99] Ebu Dâvud, Edeb 153-154 (5232); Tirmizî, Menâkıb 62 (3881, 3882}, İsti'zân 5 (2693). Yalnız Tirmizîdeki ifadeler hep Selam, Allah'ın rahmeti ve bereketleri onun üzerine olsun!" şeklindedir, (ç)

[←2973]

[100] Cebrail'in, Hz. Aişe'ye selam söylemesi; onun büyük bir fazilete sahip olmasından ileri gelmektedir. Çünkü Aişe'nin yanındayken Hz. Peygamber (s.a.v)'e vahiy gelmesi, Aişe için büyük bir şeref ve övünme vesilesidir. Bunun yanı sıra Resulullah (s.a.v)'in, Aişe'ye olan muhabbeti; Allah katında Aişe'nin yerinin yüce olduğunu gösterir. Sahabiler de, Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Aişe'ye olan bu muhabbetini İyi bildikleri için, Resulullah (s.a.v)'in rızasını kazanmak maksadıyla hediyelerini getirmek İçin Aişe'nin yanında kaldığı günü gözetlerlerdi. B.k.z: Nesâî, İşretu'n-Nisâ1 3 (ç)

[←2974]
[101] Nesâî, Uşretu'n-Nisâ13

[←2975]

[102] Birr: İyiiik, hayırda genişlik, güzel davranış. Birr, müslümanların gerek kendi aralarında ve gerekse İslâm devletinin gayr-i müslim vatandaşlarına karşı güzellik ve adaletle davranmaları anlamında kullanıldığı gibi, Müslüman'ın Allah'a karşı olan görevlerini ifa ederken işlediği sâlih amellerin bütünü anlamına da gelmektedir.

Birr, takvanın kendisidir. Allah'ın emrine uyup, ilâhî murakabeyi yakînen kavramaktır. Tasavvuru, şuuru, ameli ve Allah'a yönelişi birleştirmek demektir. Ferdin ve toplumun vicdanına hükmeden tasavvur ile ferdin ve toplumun hayatını düzenleyen amel, Allah'ın istediği ölçüler dahilinde birleşirse İşte o zaman birr gerçekleşir. Çünkü Kur'an genel oia-rak toplum hayatında hakkaniyet ve sevgiyi özellikle vurgulamaktadır. Yani başkalarına karşı hakkı gözetmek ve sevgi göstermek, Kur'an'ın insanlar için emridir. İşte bu, birr ile açıklanabilen geniş, bol ve sürekli olan bir hayrdir. B.k.z: Şamil İslam Ansiklopedisi, Birr maddesi

Sıla: Bağ demektir. Sila-i Rahim İse; akrabalık, dostluk ve insanlık gibi anlamlara gelmektedir.

[←2976]

[103] Buhârî, Cihâd 138, Edeb 3; Müslim, Birr 5-6 (2549); Ebu Dâvud, Cihâd 31 (2528}; Tirmizî, Cihâd 2 (1671); Nesâî, Bey'at 10, Cihâd 5; İbn Mâce, Cihâd 12 (2782); Ahmed b. Hanbel, 2/165, 188, 193,197, 221

[←2977]

[104] Buhârî, Cihâd 138; Müslim, Birr 5 (2549)

[←2978]

[105] Bey'at kelimesi sözlükte; kabul etmek, razı olmak ve tasdik ermek anlamında kullanılan bir kelimedir. Terim olarak ise; bir mükellefin, ehil olan bir cemaat (=Ehlu'l-hall ve'l-akd) tarafından tesbit edilen Halîfe'ye (=îmam'a, Ulû'l-emr'e) itaat edeceğine ve sadık kalacağına dair söz vermesidir.

Bey'at; kitap, sünnet ve sahabe-i kirâm'ın icmaı ile sabit olan sâlih bir ameldir Kur'an-ı Kerîm'de, Resui-u Ekrem (s.a.s.)'e hitaben: 'Sqna bey'at edenler, ancak Allah'a bey'at etmiş olur. Allah'ın eşi onların (Bey'at edenlerin elleri üstündedir. Şu halde İtim (bu bey'at bağını, ahdini) çozerse, kendi aleyhine çözmüş olur. Kim de Allah İle sözleştiği şeye vefa ederse (Allah) ona büyük bir ecir verecektir" (Feth: 48/10) hükmü beyan buyurulmuştur. B.k.z: Şamil İslam Ansiklopedisi, Bey'at maddesi (ç)

[←2979]

[106] Hattâbî (ö. ö. 388/998)'ye göre; savaşa çıkacak olan kimse, eğer bu savaşa mecbur olmadan sadece sevap kazanmak arzusuyla çıkacaksa, annesinin ve babasının izni olmadan çıkamaz. Fakat üzerine farz olan bir cihadı yerine getirmek isteyen bir kimsenin anne ve babasından izin alması gerekmez.

Her ne kadar hadisin metninde annesinin ve babasının iznini almadan Hz. Peygamber (s.a.v)'den hicret etmek için isteyen bir kimseden bahsediiiyorsa da, hicret etmek ile savaşa çıkmanın hükmü bir olduğundan alimler buradaki hicret meselesini cihad yönünden ele almışlardır.

B.k.z: Sünen-i Ebu Dâvud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi, İsianbuİ 1990, 10/7-9 (ç)

[←2980]
[107] Müslim, Birr 6 (2549)

[←2981]

[108] Ebu Dâvud, Cihâd 31 (2528); Nesâî, Bey'at 10

[←2982]

[109] Kader: Kader kelimesi, Kur'an-i Kerim'de, defalarca zikredilmiştir.

"O'nun katında her şey, bir "mikdâr'a (ölçüye) göredir" {Ra'd: 13/8), "Her şeyin hazîneleri yalnız bizim yanımızdadır. Biz onu ancak belli bir "kader" (ölçü) ile indiririz" {Hİcr: 15/21), "Biz, her şeyi bir "kader"e (=ölçüye) göre yarattık" (Kamer:54/49)

Bütün bu ayetlerden çıkan sonuç şudur: Kader'den maksat; Allah'ın, bu alem için ortaya koyduğu sağlam düzen, genel kanunlar ve sebepleri müsebbeplere bağlayan ilahi kanunlardır.

Kader; hiçbir şekilde tembelliğin sebebi, günah işlemenin vesilesi ve sözü zorla söylettirmenin yolu olmamalı. Bilakis Kader, büyük işlerin ardında büyük gayelerin gerçekleştirilmesi İçin bir yol kabul edilmesi gerekir.

Meydana gelecek şeyleri Allah'ın bilmesi ve bu bilmeye göre o şeylerin meydana gelmesi insan üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Çünkü bilmek, etkinin sıfatı değil, bilinmeyen şeyleri açığa çıkarmanın sıfatıdır. Örneğin, bu; kişinin, oğlunun zeki olduğunu, derslerine çalıştığını, bütün konuları kavrayıp ezberlediğini bilmesi ile bunları yapması için çocuğu zorlaması arasındaki fark gibidir. Bunları bilmenin, çocuğun başarısı üzerinde hiçbir etkisi olmadığı açıktır.

Şüphesiz Kader, kaderle önlenir. Örneğin, açlık kaderse yemek yemekde kaderdir, susuzluk kaderse su içmekde kaderdir, hastalık kaderse (bundan kurtulmak için) tedavi ve sağlıklı olmakta kaderdir, tembellik kaderse çalışmak ve gayret etmekte kaderdir. Böylece kader, kaderle giderilir. Dolayisıyle Kader'in, ayakbağı veya baskı aracı olması sözkonusu değildir. Anlatıldığına göre; Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrah, veba hastalığından kaçan Hz. Ömer (r.a)'a:

Allah'ın kaderinden mi kaçıyorsun?' diye sormuştu. Hz. Ömer'de:

Evet, Allah'ın kaderinden yine Allah'ın kaderine kaçıyorum' diye cevap vermişti. (Yani Hz. Ömer, burada, "hastalık ve veba kaderinden sağlık ve afiyet kaderine kaçıyorum" cevabını vermişti.)

Daha sonra Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrah'a, çorak arazi İle verimli arazi arasındaki farkı örnek verip develerinin otlaması için çorak araziden verimli araziye geçmek suretiyle bir kaderden diğer kadere geçtiklerini ifade etti." (Buhâri, Tıb 29; Müslim, Selam 98 (2219); Muvatteı, Cami' 22}

Resulullah (s.a.v) ve ashabı, başarısızlığa boğulanların mazeret gösterdiği yanlış anlamayı kendilerine kanıt yapacak azimsiz zayıf kişilerin karaktersizliği gibi gevşek ve çabasız davranabilirdi. Fakat Resulullah (s.a.v), gerçeği, açığa çıkarmak İçin gelmiştir. Gevşemedi, zayıflamadı ve Allah'ın kullarına vaadettiği yardım kanununa sarılarak büyük risaletini gerçekleştirmek için kaderi desteğine aldı.

Fakirliğe çalışmayla, bilgisizliğe ilimle, hastalığa ilaç ve tedaviyle, küfür ve İsyana cihad-la karşı koydu. Keder ve hüzünden, acizlik ve tembellikten Allah'a sığındı.

Zaferle sonuçlanan bütün gazveleri, Allah'ın irade ve kaderine göre meydana gelen O'nun yüce iradesinin bir belirtisinden başka bir şey değildir.

Resulullah (s.a.v}, kaderin yanlış anlaşılmasından sakındırmış ve yanlış anlayan kimselere karşı konulmasını emretmiştir, (ç)

[←2983]

[110] Hadisin zahirine göre; insan, anne kamında kırkar günlük üç devre kaldıktan sonra Allah, ona ruh üfürmek için bir melek gönderir. Bu devrelerin toplamı dört ay eder. Dört aydan sonra anne karnındaki cenine, melek tarafından ruh üfürülür. Doğduğu zaman yiyip içeceği rızkı, eceli, ameli, bedbaht mı, yoksa bahtiyar mı olacağı yazılır. Yalnız ceninin canlılığının, mahiyeti hiçbir zaman bilemeyeceğimiz ruhun üflenmesiyle aynı şey olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Çünkü günümüzde ulaşılan ayrıntılı tıbbî bilgiler, ceninin, döllenmeden itibaren ayrı bir canlılık ve bütünlük kazandığını, safha safha oluşum ve yaratılışının tamamlandığını, İlk birkaç haftadan itibaren organlarının teşekkül ettiğini, hatta kalp atışlarının hissedildiğini ortaya koymaktadır, (ç)

[←2984]

[111] Allah'a hüsnü zanda bulunmak, Allah'a sıdk ve cennet ehlinin ameli ve itikadıyla yönelen kişinin, Allah bereketini artıracağına ve onu hayr ile sona erdireceğine inanmamızı gerekli kılar. Biz, bu meseleyi, bozuk inançlı veya riyakar yada kalbi hastalıklı ve zahirde cennet ehlinin amelini işleyen veya gizli günahlar işleyen, ama batında cehennem ehlinin amelini işleyen bir kişinin bulunabileceği şeklinde düşünüyoruz. Bu gibilerin akıbeti kötüdür. Ancak Allah'ın büyük şirkin dışındaki günahları bağışlaması mümkündür.

B.k.z: Said Havva, İslam Akaidi, Aksa Yayın, İstanbul 1996, 2/335 (ç)

[←2985]

[112] Buhârî, Kader 1, Bed'ü'1-Halk 6, Enbiyâ11; Müslim, Kader 1 (2643); Ebu Dâvud, Sünnet 16 (4708); Tirmizî, Kader 4 (2137); Nesâî (el-Kübrâ), Tefsir, 6/366; İbn Mâce, Mukaddime 10 (76); Ahmed b. Hanbel, 1/382, 430 (ç)

[←2986]
[113] Ebu Dâvud, Sünnet 16 {4708}

[←2987]

[114] Zikir"; anmak, hatırlamak gibi anlamlara gelmektedir.

Dua" kelimesi, sözlükte; çağırmak, davet etmek, rağbet etmek, yardım istemek gibi an-lamiara gelir. Çoğuîu, Deavâf'tır.

Dua; bir ibadet, kulluğun özü, Rabbe dönüş ve yönelişin adıdır. Kulluktan bahsedilen bir yerde, duadan bahsetmemek mümkün değildir.

Dua, kulun düşüncesinin Rabbe takdim edilmesi şeklidir. Kul, erişemeyeceği ve gücüyle elde edemeyeceği her şeyini, mutlak iktidar sahibi olan ALLAH'tan ister. Günümüzde sadece beş vakit namazın veya belli bir kısım ibadetin sonuna sıkıştırılarak küçültülen dua, gerçekte, hayatın ve hayat ötesinin en büyük lazımıdır. Dua; rıza-i ilahînin şifresi, cennet yurdunun da anahtarı, kalplerin şifası, ruhların gıdası, kulun Rabbine karşı şükran ve vefasıdır.

Kısaca dua; insan ile Aüah arasında bir haberleşme yada Üetişim olarak tanımlanabilinir. Dua ile insan, doğrudan doğruya Allah'a başvurmakta ve O'nunla konuşmaktadır. Dua eden insanın, bir taraftan Allah'a olan köklü bağımlılığını ifade ermesi, diğer taraftan da O'nun yüce kudretine duyduğu çok derin bir güven ve itimat, biri diğerinden ayrılmaz şekilde duada yer almaktadır.

Duanın, gerek organsal ve gerekse de ruhsal bir takım hastalıkları tedavi edici gücü ve özelliği, öteden beri bilinmektedir. Çünkü dua eden insan, kendisine hüe ve kurnazlık yapmak mümkün olmayan Allah'a her şeyi söyleyerek kendi kendisiyle İlgili ve kendisinin Allah'la ilişkisi konusundaki hakikati gizleyip saklamadan olduğu gibi anlatır. Düa, sesli yada sessiz, belli bir formüle göre yada insani durumun gerektirdiği yerde serbest ve sade ifadelerle yapılabilinir.

Yine dua, insanın duygularını, tepkilerini, istek ve ihtiyaçlarını ifade ettiği İçin duygu ve istekleri kadarda çeşitlidir, (ç)

[←2988]

[115] Allah'ın yakınlığından maksat; manevi yakınlıktır. Resulullah (s.a.v)'İn bunu söylemesine sebep olan; tekbirde seslerin yükseltilmesi olayı ve bunu men etmek için kullandığı ifadeler, yüce Allah'ın manevi yakınlığına işaret edildiğini göstermektedir, (ç)

[←2989]

[116] kelimesi; hareket ve çare anlamına gelmektedir. Bu kelimenin başka türevleri de vardır. Hepsinde güç isteyen bir hareket ve bir yer değiştirme görülmektedir. Şu halde bu cümle; "§u veya bu şey", "şu yada bu iş" demeksizin hareket, güç, kuvvet gerektirenim halimizde, her işimizde, yaptığımız her iyilikte, işlediğimiz her amelde muhtaç olduğumuz güç ve kuvvetin Allah'tan geldiğini ifade etmektedir. "Hazine"nin buradaki anlamı ise, cennette biriktirilmiş olan sevaptır, (ç)

[←2990]

[117] Buhârî, Deavât 50, 67; Müslim, Zikr 44-47 (2704);'Ebu Dâvud, Vitr 26 (1526, 152/. 1528); Tirmizî, Deavât 57 (3461); Nesâî (el-Kübrâ), 4/398, 5/255, 6/137; Amelü'l-Yera ve'l-Leyl 1/364; İbn Mâce, Edeb 59 (3824); Ahmed b. Hanbel, 4/394, 402, 418

[←2991]

[118] Müslim, Zikr 44 (2704)

[←2992]
[119] Müslim, Zikr 46 (2704)

[←2993]

[120] Bu hadis, bu lafzıyla tam olarak Ebu Dâvud'da bulunamamıştır. Benzeri rivayet Ebu Dâvud, Vitr 26 (1526, 1527); Buhârî, Deavât 67'de geçmektedir, (ç)

[←2994]
[121] Ebu Dâvud, Vitr 26 (1527); Buhârî, Deavât 67; Müslim Zikr 45 (2704)

[←2995]

[122] Istîaze: Sığmrna korunma, talep etme anlamına gelmektedir. Her çeşit kötülüklerden, günahlardan, Allah m yasaklarından, cehennemden., gibi Allah'a sığınmak, O'nun korumasını talep etmek, islam'da ibadeün en önemli hallerinden biridir. Resulullah (s.a.v)'in, burada, Allah'tan sığındığı kötü hallerden bazıları şunlardır: 1. Korkaklık: Kişinin, bedeni faaliyetlerden faydafanamaması halidir. Korkaklık, kişinin zaafıdır. Kışı, bu zaaf halini yenemediği takdirde psikolojik bunalımlara düşebilir. Dinimiz^ kişinin, cesaretli olmasını tavsiye etmektedir.

2. İhtiyarlık: Kişinin, yaşamak için zaruri olan İhtiyaçları İyi niyetine rağmen temin edemeyecek ve kendi ihtiyaçlarını kendi başına göremeyecek duruma düşmesidir.

Burada ihtiyarlıkla kastedilen; düşkünlük ve aşırı ihtiyarlık halidir. İhtiyarlık ile yaşlılık kavramları, birbirinden farklıdır. Kişi, beden ve yaş olarak yaşlanabilir. Fakat iyi beslenmesi, stres ve sıkıntılardan uzak kalması sebebiyle ihtiyarlamayabilir.

3. Tembellik: Kişinin, güç ve kuvveti olmasına rağmen işi terk etmesi yada gevşek yapması halidir. İşin terk edilmesi yada yapılmaması, güçsüzlük ve dermansızlıktan değildir. Güç ve kuvvete rağmen işin yapılmamasıdır.

4. Kabir azabı ve fitnesi: Kabir azabının varlığı, pek çok nasla sabit olan bir gerçektir. Dünya hayatı ile kıyametin kopmasına kadar geçen zaman içinde "berzah" denilen ara bir devre vardır ki, buna, "kabir hayatı" denilmektedir.

Kabir hayatında geçen iyi ve kötü şeyler; kişinin, dünyada yaptığı iyilik ve kötülüklere bağlıdır. Dünya hayatında İken kişi, Allah'ın emirlerine ve yasaklarına göre bir hayat sür-müşse, kabirdeki hayatıda buna bağlı olarak cennet bahçelerinden bir bahçe, yada cehennem çukurlarından bir çukur olabilmektedir.

5. Mesih Deccâl: Hz. Peygamber (s.a.v), kendisinden çok sonra çıkacağını bildiği Mesih Deccâl'in fitnesinden Allah'a sığınması; bu dua sayesinde mü'minler, kendilerini bekleyen bu tür tehlikeleri tanımak ve onlardan korunmak için daha önceden tedbir almak imkanını bulmuş olurlar.

6. Cehennem azabı ve fitnesi: Cehennem fitnesinden maksat; kişinin, cehennem girmesine sebep olacak olan kötü amellerdir. Dolayısıyla Hz. Peygamber (s.a.v), hem cehenneme gitmeye sebep oiacak fitnelerden ve hem de cehennem azabından Allah'a sığınmıştır.

7. Zenginliğin şerri: Allah'ın verdiği malda cimrilik edip onun istediği yollarda harcamamak, zekat, fitre gibi malî görevleri ihmal etmek yada malı haram yollarda harcamak ve ma! sebebiyle kibirlenmek, Övünmektir.

8. Fakirliğin fitnesi: Allah'ın verdiğine, razı olmamak, Allah'ın taksimine isyan etmek, yoksulluğa sabretmemek, zenginlerin elindekini kıskanıp ona göz dikmektir.

Bu tür dualar; Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu tür şeylerden korkmasından dolayı olmayıp ümmetine dua etmenin şeklini öğretmek ve bu tür şeylerden sakınmalarını sağlamak içindir, (ç)

[←2996]

[123] Buhârî, Deavât 39, 44; Müslim, Zikr 49 (589); Ebu Dâvud, Salât 148-149 (880); Tirmizî, Deavât 76 (3495); Nesâî, Cenâiz 115, İstiâze 56; İbn Mâce, Duâ 3 (3838); Ahmed b. Hanbel, 6/88, 89, 207

[←2997]

[124] Buhârî, Deavât 39

[←2998]

[125] Buhârî, E2ân 149; Müslim, Mesâcid 127 (587)

[←2999]
[126] Tirmizî, Deavât 76 (3495)

[←3000]

[127] Nesâî, İstiâze 56

[←3001]

[128] Ebu Dâuud, Vitr 32 (1543)

[←3002]
[129] Nesâî, Cenâiz 115, İstiâze 56

[←3003]
[130] Nesâî, İstiâze 56

[←3004]

[131] Buhârî, Merdâ 19, Deavât 30; Müslim, Zikr 10-11 (2680); Ebu Dâvud, Cenâiz 9 (3108, 3109); Tirmizî, Cenâiz 3 (971); Nesâî, Cenâiz 1; İbn Mâce, Zühd 31 (4265); Ahmed b. Hanbel, 3/163, 195

[←3005]

[132] Buhârî, Merdâ 19; Müslim, Zikr 10 (2680)

[←3006]

[133] Bir müslümanın kendisine isabet eden hastalık, fakirlik gibi bir sıkıntıdan dolayı ölümü temenni etmesi, o müslümana yakışmayan bir durumdur. Çünkü kişinin mutlak olarak ölümü temenni ermesi caiz değildir. Ancak hayatında, dünyaya ve ahîrete hayrlı olduğu sürece hayatta kalması, dünyaya ve ahirete zararlı hale gelince hayatının sona ermesi için temenni de bulunması yada dua ermesi caizdir.

Yine dinî hayata gelen bir felaketten dolayı Allah'a hakkıyla kulluk yapamaktan acizliğe düşerek ölümü temenni etmek de caizdir. Nitekim Hz. Ömer, ihtiyarlayıp da kulluk görevlerini yapmakta acizliğe düşünce:

- 'Allahim! Yaşlandım, kuvvetten düştüm. Ülkem (= İslam hudutları) genişledi. Eksik, fazla kasızlık yapıp kusur işlemeden canımı al!' diye dua ermiştir (Muvatta', Hudûd 10).

Kişinin salih amellerinin günahlarından çok olduğu, fitne ve fesattan uzak kaldığı yıllan; hayatının hayrlı dönemleridir. Fakat günahlarının sevabından daha çok olduğu zamanları, hayatının kötü olan yıllandır. İnsanın ileride nasıl bir hayat süreceği kendisi için meçhul olduğundan, eğer ölüm temennisinde bulunulacaksa, Allah'ın ilmine teslim olarak, "Alla-hım! Beni Refik-i A'lâya eriştir" şeklinde dua eîmek, konumuzla ilgili hadise aykırı değildir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu sözü, bir ölüm temennisi değildir. Zaten onun, hem dünya ve hem de ahiret için kamil manada bir hayata sahip ve buhayatın vefatına kadar bu şekilde süreceği kesin iken ölüm temennisinde bulunması düşünülemez, (ç)

[←3007]
[134] Müslim, Zikr 11 (2680)

[←3008]

[135] Buhârî, Cihâd 95, 96; Müslim, Fiten 62-66 (2912); Ebu Dâvud, Melâhim 9 (4303, 4304); Tirmizî, Fiten 40 (2216); Nesâî, Cihâd 42; İbn Mâce, Fiten 36 (4096); Ahmed b. Hanbei, 2/319

[←3009]

[136] Buhârî, Cihâd 96

[←3010]
[137] Buhârî, Cihâd 96

[←3011]

[138] Müslim, Fiten 66 (2912)

[←3012]

[139] Buhârî, Menâkıb 25

[←3013]
[140] Buhârî, Menâkıb 25

[←3014]

[141] Said Havva bu konu ile ilgili olarak şöyle der:

"Hûz, Kirman ve Türk toplumlarından söz eden hadislerde, aynı toplumlara ait özelliklerin ele alındığını görmekteyiz. Bu özellikler İse Moğol ve Tatar toplumlarına ait özelliklerdir. Bu halkalardan 'Türk" olarak söz edilmesi, Kafkas dağlarının arkasında oturan halkalnn tümünün Türk olarak adlandırılması sebebiyledir. Müslümanlar, bu halkaldan bazılarıyla kendi topraklarında çarpışmışlardır. Bu halklardan Osmanoğuüarı gibi bazıları da, Müslüman olmaları sebebiyle Tatar ve Moğol dalgalarının önünden kaçarak batı taraflara yerleşmişlerdir."

B.k.z: Said Havva, İslam Akaidi, Aksa Yay., İstanbul 1996, 3/209-210 {ç}

[←3015]
[142] Buhârî, Menâkıb 25

[←3016]

[143] Hadiste, Müslümanların Türklerle savaşacağı bildirilmekte ve Türklerin şekli tarif edilmektedir.

Beyzavî (ö. 691/1291)'nin İfadesine göre; yüzlerinin kalkan gibi olmasından maksat, geniş olmasıdır. Kılıflı olmasından maksat ise, sert ve etli olmasıdır.

Ayrıca hadiste kıldan yapıulmış elbise giyecekleri bildirilmektedir. Bazı alimler, bu cümleyi; kıldan dokunmuş pabuç giyecekleri şeklinde açıkimışlardır. Nevevî (ö. 676/1277)'de bu izahı yapanlardandır.

Hadisteki tarife göre, Müslümanlarla savaşacak olan milletin, Tatarlar olması muhtemeldir. Aynî (ö. 855/1451}, Resulullah (s.a.v)'in işaret ettiği ordunun Cengiz Han ve torunu Hulagu'nun komutasında İslam alemini yakıp yıkan, gaddarlığı dilere destan olan Tatar ordusu olduğuna şöyle işaret etmektedir:

"Resulullah (s.a.v)'in haber verdiği bu savaşların bir kısmı, (hicri) 617 tarihinde meydana gelmiştir. Türklerden büyük bir ordu çıkarak bütün Horasan diyarını kılıçtan geçirmiş, bundan sadece mağaralara saklananlar kurtulabilmiştir. Bunlar; Rey, Kazvİn ve Mera-ğa'ya kadar ki bütün İslam beldelerini çiğneyip geçmişler, kadınlarını esir edip çocuklarını kesmişlerdir. Sonr ad İsfahan'a ilerleyerek sayısız insanı öldürmüşlerdir. Atlarını camilere doldurup cami ve mescitlerini direklerine bağlamışlardır."

Kurtubî (ö. 671/1273)'de, "Tezkire"de Moğol ve Tatarların üç çıkışları olduğunu şöyle belirtmektedir.

Birincisinde; Maveraunnehr çevresindeki Horasan beldelerinde yaşayan İnsanların tümünün canlarını kıyıp Sasanoğullarının hakimiyetine son vermişler, Peşaver şehrini tamamen yakmışlar, Harezm halkından önlerine geleni öldürmüşler, Rey, Kazvin, Erdebil, Azerbeycan beldelerinin merkezi durumundaki Merağa şehirlerini ve daha başka şehirleri tamamen yerle bir etmişler,

ikincisinde ise; Irak'a ulaşıp buranın en büyük şehri olan İsfahan'a saldırmışlar, şehrin halkı hadis ilmiyle uğraşmakta olup yüce Allah'ın yardımıyla Moğola saldırılarına karşı göğüs germişler, Moğolların çoğu öldürülmüş olup okun yaydan çıkması gibi kaçmışlardır.

Üçüncüsünde ise; Bağdat ve çevresindeki beldeler üzerine saldırıya geçmişler, bu beldelerde bulunan insanların çoğunu öldürüp buraları viraneye çevirmişlerdir. Ardından çok kısa bir süre içerisinde Suriye ve civarını da ele geçirmişlerdir. Aynu Calut denilen yerde Moğollar ile Müslümanlar karşı karşıya gelmişler, bu savaşta Moğollardan çok sayıda asker öldürüldü. Bu yenilgi üzerine Moğolar, Suriye topraklarını terk edip kaçtılar. Daha sonra Fırat'ın arkasına çekilmişler, yenilmiş, perişan olmuş, aşağılanmış ve yüzleri yerlere sürtülmüş olarak geri dönmek zorunda kalmışlardır. Merhum Said Havva ise bu konuda şöyle der:

Bu hadisi şerifte kastedilen saldırıların Moğol ve Tatar saldırıları olması muhtemeldir. Hadis metinlerinde 'Türk" ismiyle kastedilenlerin, bilinen Türk halkından daha geniş bir kitleyi içine aldığı anlaşılmaktadır. Bundan dolayı hadislerin açıklamalarını yapan ılım adamları, bu bölümdeki hadis şeriflerde işaret edilen olayların, Müslümanların Mogo! ve Tatar saldırıları dolayısıyla karşı karşıya geldikleri sıkıntılar olduğunu söylemişlerdir. B.k.z: Said Havva, İslam Akaidi, Aksa Yay., İstanbul 1996, 3/207 (ç)

[←3017]
[144] Müslim, Fiten 65 (2912)

[←3018]

[145] Ebu Dâvud, Meîâhim 9 (4304); Buhârî, Cihâd 96; Müslim, Fiten 62

[←3019]
[146] Ebu Dâvud, Melâhim 9 (4303); Müslim, Fiten 65 (2912)

[←3020]

[147] Arafat: Urane vadisinden başlayarak karşiki dağlara doğru uzanan sahadır. Arafat'ta vakfe (-durma} zamanı, Arefe günü zeval vaktinden kurban bayramının birinci, gününün fecrinin doğuşuna kadar olan herhangi bir zamandır. Bu süre içerisinde bir an dahi durmakla vakfe yerine getirilmiş olunur.

Hacıların Arafat'tan sökülerek yolları doldurmaları; dereleri doldurup taşıran sellere benzediği İçin Bakara: 2/199'da "ifâza" akın etme tabiri kullanılmıştır. Müzdelife ise; Mina ile Arafat arasındadır. Aralarındaki mesafe, iki saattir. Bu yerde, Mİna'ya yaklaşıldığı veya Allah'a yakınlık elde edildiği için oraya "Müzdelife" denilmiştir. Arap kabilelerinden olan Nadr kabilesi, Harem dahilinde birbirleriyle karışıp toplandıkları için kendilerine "toplamak" anlamında "Kureyş" denilmiştir.

"Hums", cahiliye döneminde Kureyş'in icat ettiği dinî bir asalet ve şereflilik unvanıdır. Ku-reyşlîler, Fil Olayından önce yada sonra, Harem içinde yaşayan Kureyş, Huzâa, Kinâne gibi kabilelerin Hıll denilen yerlerde yaşayanlarla eşit oimadıklannı, Harem dahilinde yaşayanların Kabe'ye nispetle asaletli olduklarını ileri sürüp bu asaletlİ kabilelere "Hums" unvanı vermiş ve bunların Arafat'ta diğer Arap kabileleleriyle bir arada vakfe ve ifada yapmalarının uygun olmayacağına karar vermişlerdi. Böylece herkes, Arafat'ta vakfe vç ifada yaparken bu Hums" kabileleleri Müzdelife'de toplanıp özel olarak vakfe yaparlardı. Hz. Peygamber (s.a.v}'de, kendisine peygamberlik verilmezden önce Arafe gününde Arafat'ta vakfe yapanlarla birlikte vakfe yaptığı gibi ertesi günü sabahleyin Kureyşlilerle büfe-te Müzdelife'de vakfe yapardı (İbn Hacer, Fethu'1-Bârî, 4/263).

İslamiyet gelince, yüce Allah, haccı farz kıldı. Haccın rüknü olarak Arafat'ta vakfe yapılmasını emretti. Oradan da Müzdefife'ye akın edilmesini istedi.

[←3021]
[148] Bakara: 2/199

[←3022]

[149] Buhârî, Hac 91, Tefsiru Sure-i Bakara 35; Müslim, Hac 151-152 (1219}; EbuDaW, Menâsik 57 (1910); Tirmizî, Hac 53 (884); Nesâî, Hac 202; îbn Mâce, Menâsik 58 (3018); Ahmed b. Hanbel, 6/141, 162, 186, 214

[←3023]

[150] Buhârî, Tefsiru Sure-i Bakara 35; Müslim, Hac 151 (1219)

[←3024]
[151] Bakara: 2/199

[←3025]
[152] Bakara: 2/199

[←3026]
[153] Müslim, Hac 152 (1219); Buhârî, Hac 91